Gadu Buku

New Testament in Saramaccan

Contents

Mateosi 1
Maikusi 55
Lukasi 89
Johanisi 142
Tjabukama 179
Loomë 230
1 Kolenti 252
2 Kolenti 272
Galasia 286
Efeise 295
Filipi 302
Kolosën 308
1 Tesalonika 313
2 Tesalonika 318
1 Timoteo 321
2 Timoteo 328
Titusi 333
Filemon 336
Hebelejën 338
Jakobosi 357
1 Petuisi 363
2 Petuisi 370
1 Johanisi 375
2 Johanisi 380
3 Johanisi 381
Judasi 382
Akoalimbo 385

Gadu Buku

New Testament in Saramaccan (NS:srm:Saramaccan)

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

Language: Saramaccan

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Saramaccan

srm

Suriname

Copyright Information

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http:// creativecommons.org/ licenses/ by-nc-nd/ 3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Saramaccan

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

ISBN 978-1-5313-0600-7

PDF generated on 21 Sep 2016 from source files dated 21 Sep 2016
34d0907e-4b31-5f4f-b863-1c52b958344e

This print-on-demand edition of Scripture is designed, produced, and provided at cost by the Digital Bible Society. This is made possible through partnerships with the Bible League of Canada, Open Doors International and other missions and translation agencies. We are deeply grateful for the sacrifices made in translating this edition of Scripture and the generosity of others in making this Bible available to you.

To order additional copies of this Bible or hundreds of translations like it or to learn more about our ministries and the mission of Scripture distribution in every language, we invite you to visit www.DBS.org (USA), www.BibleLeague.ca (Canada), and www.OpenDoors.org (Europe). May God bless your work in sharing and teaching these Scriptures, until, as it is written, the earth is *"filled with the knowledge of the glory of the LORD, as the waters cover the sea."* (Habakkuk 2:14)

Dee woto u Masa Jesosi dee Mateosi sikifi

Wan wöutu a fesi.

Söö. Wë andi di pisi u Gadu Buku aki kë taki da u, dee sëmbë? Wë a di fosu kamian nöö de kai ën Mateosi, biga wan womi de kai Mateosi sikifi ën. Di womi aki bi dë wan u dee tuwalufu bakama u Masa Jesosi dee a bi kai a wan apaiti fasi, dee de ta kai Apösutu. Nöö Mateosi abi tu në e. Biga te i lesi soni fëën a dee oto pisi u Gadu Buku, nöö de ta kai ën Leifi.

Nöö de taa Mateosi sikifi di pampia aki kuma 75 jaa baka u di de pali Masa Jesosi. Nöö te joo lesi ën, nöö joo si taa a sikifi ën möön taanga da dee Dju sëmbë. A ta biinga nöömö u de sabi taa Masa Jesosi hën da di Keesitu, di Könu di Gadu bi paamusi dee Dju sëmbë gaanduwe a fesi taa a o manda ko. Biga sömëni pasi i sa si taa a ta hai sondi u dee fesiten tjabukama u dee Dju ko fiti ku dee wooko Masa Jesosi bi ta du, be de sabi taa hën da di Sëmbë di dee fesiten tjabukama bi ta taki.

Ma nöö fa Mateosi ta mëni dee Dju sëmbë möön gaanfa seei, ma na u de wanwan hedi Masa Jesosi ko e. Biga a ko faa tja wan njunjun tii ko da hii libisëmbë, nöö a di pampia aki i sa si fa di njunjun tii naandë dë. Nöö a di kaba pisi u di pampia di Mateosi sikifi aki, nöö a ta taki fa Masa Jesosi manda dee bakama fëën u de go a hii goonliba go paaja di buka fëën da hii mundu.

Nöö di pampia di Mateosi mbei nöö hën disi.

Aki ta konda soni u di lö

u Masa Jesosi.
Luk. 3:23-38

1 Wë nöö dee sëmbë, fa i si woo taki aki,
nöö dee gaan sëmbë u ⌊Masa⌋ Jesosi Keesitu
dee a abi, nöö de wë woo kai da unu aki e.
Biga di de pai Masa Jesosi, nöö de pai ën a di
lö u Abahamu, di gaan sëmbë fuu dee Isaëli
sëmbë, ufö a dë wan bakamii u Könu Dafiti
tu.
2 Wë nöö haika e. Di möön fesiten gaan
sëmbë fuu di u Dju sëmbë abi, hën de kai
Abahamu,
nöö hën pali Isaki e,
nöö Isaki ko pali Jakopu,
nöö hën Jakopu pali Juda ku dee baaa fëën.
3 Nöö hën Juda tei Tamali nöö hën ku ën pali
Pëlëzi ku Zelaki,
nöö hën Pëlëzi toona ko pali Esilon,
nöö hën Esilon ko pali Lam.
4 Nöö Lam ko pali Aminada,
nöö Aminada toona ko pali Nakison,
nöö hën Nakison ko pali Salima.
5 Nöö hën Salima tei Lakabu hën a pali Boasi.
Hën Boasi tei Luti nöö hën a pali
Obëti ku ën.
Nöö hën Obëti toona pali Isai.
6 Nöö Isai hën pali Könu Dafiti e,
nöö hën Könu Dafiti toona pali Könu Salu-
mon ku di mujëë u Ulia di a bi tei.
7 Nöö hën Salumon toona pali Könu La-
habiam,
nöö hën Könu Lahabiam toona pali Könu
Abia,
nöö Könu Abia pali Könu Asa.
8 Nöö hën Könu Asa ko pali Könu Josafati,
nöö hën Könu Josafati toona ko pali Könu
Jolam,
nöö hën Könu Jolam ko pali Könu Uzia.
9 Nöö hën Könu Uzia pali Könu Jotam,
nöö hën Könu Jotam ko pali Könu Akasi,
nöö hën Könu Akasi ko pali Könu Esikia.
10 Nöö hën Könu Esikia toona ko pali Könu
Manase,
nöö hën Könu Manase ko pali Könu Amon,
nöö Könu Amon toona ko pali Könu Josia.
11 Nöö hën Könu Josia ko pali Könu Jekonia
ku dee baaa fëën.

Nöö a di ten u Könu Jekonia ala, nëën dee Babilon sëmbë kisi dee gaan sëmbë fuu tei tja go buta a katibo a Babilon köndë.

12 Söö. Nöö woo kai dee gaan sëmbë u Masa Jesosi go dou. Nöö hën woo seti ku Könu Jekonia baka.
Könu Jekonia hën toona pali Seatiëli,
nöö hën Seatiëli pali Zebabeli.
13 Nöö hën Zebabeli toona ko pali Abiutu,
nöö hën Abiutu pali Eliakim,
nöö hën Eliakim toona pali Azolu.
14 Nöö hën Azolu toona ko pali Sadoki,
nöö hën Sadoki toona ko pali Akim,
nöö hën Akim ko pali Eliutu.
15 Nöö hën Eliutu toona ko pali Eleesa,
nöö hën Eleesa pali Maatan,
nöö hën Maatan ko pali wan sëmbë de kai
Jakopu möön.
16 Nöö di Jakopu dë, hën ko pali Josëfu,
nöö di Josëfu aki, hën wë da di manu u Malia
e,
nöö Malia hën pai Jesosi, di da di Keesitu.

⌞Nöö fa u kai ën di Keesitu dë, hën kë taki di
Sëmbë di Gadu bi paamusi taa a o manda ko
fu ko tii di goonliba a wan leti fasi.⌟
17 Nöö sö u kai teni-a-fö gaan avo fu Masa
Jesosi fu kumutu a Abahamu te dou a Könu
Dafiti. Nöö fu kumutu a Könu Dafiti te dou
a di ten de kisi de buta a katibo a Babilon
dë, u toona kai teni-a-fö gaan avo fëën baka.
Nöö fu kumutu a di ten di de kisi de buta a
katibo dë tee dou di ten di de pai di Keesitu,
u toona kai teni-a-fö gaan avo baka. Nöö sö
wë dee gaan sëmbë u Masa Jesosi bi waka e.

Aki ta konda fa a waka Malia

ko pai Masa Jesosi.
Luk. 2:1-7

18 Wë nöö fa i si woo taki ën aki, nöö sö de
pai Jesosi Keesitu e, dee sëmbë. A dë sö taa
Malia hën bi da di kiija mujëë u Josëfu. Nöö
de an duumi seei, nöö hën wë de ko si taa di
mujëë dë ku bëë gbolo. Nöö fa i si a ko dë ku
bëë naandë, nöö di Akaa u Masa Gaangadu
hën wë mbei a ko dë ku di bëë.
19 Nöö Josëfu dë wan sëmbë di ta libi leti a
pasi kumafa Gadu kë. Nöö di Malia ko dë ku
di bëë sö, nöö a kë disëën, ma an kë du ën
a wan fasi fu sen kisi di mujëë, ma a kë du
ën a wan tjubii fasi sö. 20 Nöö hën wë a dë ta
pakisei di soni te wan pisi, nöö hën a duumi.
Hën a sunjan wan basia u Masa Gaangadu
köndë ko nëën.
Hën a kai ën: "Josëfu, di böngö fu Könu
Dafiti aki."
Hën a piki.
A taa: "Ja musu fëëë fii tei Malia fii mujëë
buta a i wosu e. Biga di bëë i si a dë ku
ën naandë, na libisëmbë dëën. Di Akaa u
Masa Gadu, hën wooko sö. 21 Nöö a o pai wan
womi mii, nöö woon kai ën Jesosi. Hën kë
taki 'di Heepima'. Biga a o heepi dee sëmbë
fëën puu de a dee hogilibi u de basu."
22 Nöö fa i si di soni pasa dë sö, nöö a kai
makandi ku di buka u Masa Gaangadu di a
bi da wan fesiten tjabukama fëën ⌞de kai
Jesaaja⌟. 23 A taa:
Un haika e, dee sëmbë.
Di wëndjë mujëë mii di an duumi ku manu
wan daka,
hën o tei bëë, nöö a o pai wan womi mii.
Nöö de o kai di mii Imanuwëli.
Hën kë taki "Gadu dë ku u".
Sö di tjabukama bi taki kaa e.
24 Söö. Nöö di Josëfu hopo a duumi, nöö
hën a du leti kumafa di basia taki dëën.
Biga a töö u ku Malia hën a hoi ën nëën
wosu. 25 Ma nöö an sabi ën kuma mujëë fëën
möönsö u teefa a pali wan womi mii, nöö
hën wë de kai ën Jesosi.
Nöö a sö wan fasi de pali Masa Jesosi e.

2

Aki ta lei fa dee könima

bi ko luku Jesosi.

1 Wë nöö di de pai Masa Jesosi, nöö de
pai ën a wan köndë de kai Betelehem a di
pisiwata u Judea naandë. Nöö di juu dë, wan
könu de ta kai Helodi hën bi ta tii di köndë.
Nöö hën de dë te wan pisi, nöö hën wanlö
könima ko a di köndë. Dee könima dë, de
ta luku teeja u de sabi andi o ta pasa a
goonliba. Nöö hën de kumutu te a di së u
sonu kumutu ala, hën de waka te de ko dou
a Jelusalen. ⌞Biga hën da di hediköndë u dee
Dju sëmbë.⌟
2 Nöö fa de ko dou a Jelusalen dë, nöö
hën de ta hakisi taa: "Wë na unsë de pai di
njunjun könu fuun dee Dju sëmbë aki? Biga
di u bi dë a u köndë a di së u sonu kumutu
hën u si wan teeja di lei u soni fëën, nöö hën
u ko aki fuu ko wai ku ën." Sö de ta hakisi.
3 Wë nöö di Könu Helodi jei di soni dee
könima ta hakisi naandë, nöö a toobi ën
gaanfa, hën ku hii dee sëmbë u Jelusalen
tuu. 4 Nöö hën a kai dee Gaan Begima u Dju
ku dee Sabima u Wëti u de ko nëën. Hën a
hakisi de taa: "Unfa di Buku taki? Naasë de
o pai di Keesitu, di o ko dë könu fuu dee Dju
sëmbë?"
5 Nöö hën de piki ën taa: "Wë leti a Judea
aki a di köndë de kai Betelehem, ala de o pai
di mii. Biga sö Gadu bi manda di tjabukama
fëën faa musu sikifi. A taa:
6 Di köndë de kai Betelehem,
fa i si a dë a di pisiwata u Judea aki,
nöö an dë lagi möön dee oto köndë u Judea,
a dee hedima wojo e.
Biga nëën wan gaan tiima o kumutu.
Hën o tii dee Isaëli sëmbë u mi kuma wan
sëmbë ta kiija sikapu ta tii de fu de
an musu kaba a sösö.
Sö a dë sikifisikifi a di Buku e."
Nöö sö dee leima piki Könu Helodi.
7 Nöö di Könu jei sö, hën a kai dee könima
ko nëën saapi, nöö hën a ta fini de tefa a
kaba fu de konda dëën gbelingbelin söndö
ganjan ee un longi kaa de bi si di teeja. Hën
de konda dëën tefa de kaba.
8 Nöö hën a manda de taa: "Un musu go
a Betelehem e, nöö un suku finifini tee un

go si di mii ka a dë, nöö un toona ko piki mi baka wantewante. Biga miseei kë go wai ku ën mbei piizii dëën tu." Sö a taki da de.

9-10 Nöö hën wë di di Könu taki sö kaa, nöö hën de tei pasi nöö hën de go e. Nöö fa de nango dë, hën de ko si di wan seei teeja di de bi si a de köndë ala. Nöö di de si ën, nöö de wai seei. Nöö hën di teeja ta waka a de fesi ta tja de tee a go dou leti a di wosu ka di mii dë nëën dendu, nöö hën a tan piii a di wosu liba.

11 Nöö hën dee könima denda go a di wosu dendu, hën de go si di mii ku ën mama naandë, hën de tjökö kini a goon ta wai ku di mii ta bigi ën seei. Nöö hën de jabi dee toonpu u de, nöö hën de tei gaan dii gudu u di ten ala hën de da di mii. De dëën goutu. De dëën wan pei soni de ta tjuma nöö a ta sumëë suti, ku wan sumëë suti fatu degidegi kantii sö. Sö de dëën.

12 Nöö di ndeti hën de duumi, hën de sunjan wan sunjan taa de an musu toona go a di könu möön. Nöö hën de tei wan oto pasi hën de waka go u de a de köndë.

Aki de tja Jesosi go tjubi

a Egepiti köndë.

13 Nöö hën a baka u di dë, hën wan basia u Masa Gaangadu köndë ko piki Josëfu a sunjan taa: "Womi, hopo e, nöö i tei di mii ku ën mama nöö un kule go a Egepiti köndë. Nöö un tan ala u tee un jei mi piki unu baka, biga di könu o ta suku di mii faa musu feni ën kii."

14 Nöö hën a di ndeti naandë seei, hën Josëfu hopo hën a tei di mii ku ën mama hën de fusi go a Egepiti köndë. 15 Hën de fika ala teefa Könu Helodi dëdë bifö de toona ko baka.

Nöö fa di soni pasa dë, nöö a kai makandi ku wan oto buka Masa Gaangadu bi da dee tjabukama fëën a fesiten, a taa:

Mi kai di mii u mi puu a Egepiti köndë.

16 Ma nöö fa de bi dë a Egepiti köndë ala, hën di könu jei taa sö dee könima bi ganjëën, nöö hati fëën ko boonu seei tee an saanfa faa du. Nöö hën a kai dee sodati ko, hën a taki da de taa: "Un go a Betelehem e, nöö un go kii hii dee womi mii naandë tuu, kumutu a tide pai mii te kisi ku dee tu jaa mii." Biga fu di soni naandë mbei a bi hakisi dee könima ee na un ten de bi si di teeja.

17 Nöö fa di soni pasa dë, nöö a kai leti ku di buka di Gadu bi da di tjabukama fëën de kai Jelemia, a taa:

18 A di köndë de kai Lama,
de ta jei wan tumisi wolo,
këë ta piki te na soni.
Mama Lakëli ta këë dëdë ku libi fu dee mii fëën hedi.
An kë sëmbë musu ganjëën möönsö biga dee mii fëën kaba tuu.

Sö wë di Buku bi taki a fesi e. Nöö sö wan gaan hogi pasa a di köndë di ten dë.

Aki de toona tja Jesosi ko

a Nazalëti.

19 Nöö hën de dë tee fa Könu Helodi dëdë, nöö hën wan basia u Masa Gadu Köndë toona ko a Josëfu a sunjan möön, te ka a dë a Egepiti köndë ala. A taki dëën taa: 20 "Womi, hopo, nöö i tei di mii ku ën mama nöö un toona go a Isaëli köndë baka e. Biga dee sëmbë dee bi ta suku di mii u kii nöö de an dë ku libi möön."

21 Nöö hën Josëfu hopo, hën a tei di mii ku ën mama hën de toona go a Isaëli Köndë. 22 Ma nöö di de dou, hën Josëfu ko jei taa di mii fu Könu Helodi de kai Akelausi ko dë könu u hii di pisiwata fu Judea nëën tata kamian. Nöö hën di a jei sö kaa, hën a panta seei.

Nöö hën a toona sunjan wan oto sunjan möön taa an musu go a di pisiwata u Judea ala möön. Nöö hën a bia tei di mii ku ën mama, hën de go a di pisiwata de kai Galilea. 23 Hën de go libi a wan köndë de kai Nazalëti, ka Josëfu ku ën mujëë bi ta dë a fesi.

Nöö fa u du dë, nöö a kai ku wan oto soni Masa Gadu bi manda wan tjabukama fëën faa taki a fesi, u di Paamusi Könu di Gadu o manda. A bi taa:

De o kai ën sëmbë fu Nazalëti.

3

Aki Johanisi di dopuma ta bai basia a di sabana.

Maik. 1:1-8; Luk. 3:1-18; Joh. 1:19-28

1 Wë nöö baka sömëni jaa longi, hën wan womi de kai Johanisi ko dë a di gaan sabana u Judea dendu ta bai basia. 2 A ta bai taa: "Un disa dee hogilibi fuunu e, bia ko libi bunu. Biga di juu dou kaa fu Gadu musu tii unu a wan njunjun fasi." Fa Johanisi ta bai di basia dë, nöö sö a ta taki.

[3] Nöö di Johanisi dë, nöö hën wë da di
sëmbë di di tjabukama u Masa Gadu de kai
Jesaaja bi taki a fesi di a taa:

De ta jei wan töngö, wan sëmbë ta bai a di
sabana taa:
"Un mbei di pasi da Masa ooo,
be a dë limbolimbo gbegedee dëën.
Un seeka dee bendibendi pisi u di pasi,
be de ko dë tololoo."

Sö Jesaaja bi taki taa wan sëmbë o ko ta bai,
nöö di sëmbë a bi taki dë, nöö di Johanisi aki
wë e.

[4] Nöö fa Johanisi sai dë, nöö di koosu a
ta bisi nëën sinkii, nöö de mbei ën ku wan
mbeti de kai kamëli puuma, nöö di banti a
ta tai nëën mindi nöö ku mbeti kakisa de
mbei ën. Nöö di soni a ta njan, a dë wan pei
atiti ta dë a di sabana naandë, nöö höniwata
a ta bebe. Sö wan sëmbë Johanisi dë.

[5] Nöö hii dee sëmbë u Jelusalen te kisi hii
dee oto köndë u Judea tuu, te dou ku dee
oto pisiwata u di lio de kai Joodan dë, de
tuu seei ta hai ko nëën naandë. [6] Nöö fa a
ta bai de a dee hogilibi u de dë, nöö de ta
piki. De ko si taa de an ta libi bunu tuu, nöö
hën Johanisi ta dopu de a di Joodan lio dë.

[7] Nöö di juu dë, i abi tu paatëi a di dju
keiki. Wan da Sadusei, wan da Falisei. ⌞Nöö
fa dee sëmbë u de tu paatëi sai dë, de ta
mbei deseei gaan hebima u Dju, bumbuu
sëmbë.⌟ Nöö di de jei taa Johanisi ta dopu
sëmbë, nöö hën sömëni u de ko nëën faa
dopu de tu.

Ma di a si de, nöö hën a gandji da de seei.
A taa: "Un dee takuhatima dë, unfa un hai
ko gidjii sö naandë kuma wanlö hia sindeki
ta lusu kumutu a dokunu ta kule da faja?
Ambë bai unu taa fuun kule da di hatiboonu
u Gadu fu an kai a unu liba?

[8] "Wë nöö ee wan kë Gadu hati boonu
ku unu, nöö un musu bia unu libi, be lanti
si taa un disa dee hogilibi fuunu tuu e!
[9] Wan musu sai naandë ta mbei taa: 'Fa u dë
Abahamu böngö tjika aki, nöö andi seei sa
toobi u möön? Gadu sëmbë u dë kaa.' Wan
mëni di soni dë e! Biga mi taki da unu taa ee
Gadu kë nöö a sa mbei dee sitonu i si aki kisi
libi bia ko Abahamu böngö a unu kamian.
⌞Biga wan ta libi bunu möön de.⌟

[10] "Nöö mi taki da unu e, taa fa u dë aki,
nöö de seti koti dee pau lutu kaa. Nöö ee
wan pau sai dë an ta pai bumbuu njanjan,
nöö de o faa ën puu koti tuwë a faja tjuma
kaba a sösö."

Sö Johanisi bai dee hedima u Dju keiki
dee ko nëën dë.

[11] Nöö hën a toona fan möön taa: "Fa mi ta
dopu sëmbë aki, nöö mi ta dopu de ku wata
fu di de kë bia disa di hogilibi u de.

"Ma nöö wan oto sëmbë dë ta ko a mi
baka, nöö a hebi gaanfa möön mi e. Ma
bumbuu tjika seei u mi dë futuboi fëën ta
tja saapatu fëën dëën. Nöö fa a o ko dë, nöö
a o tja wan oto dopu ko, biga hën o dopu
unu ku di Akaa u Masa Gadu, ku faja. ⌞Biga
fa a o du ën dë, nöö di Akaa o dë a unu liba
kuma faja ta tjuma hogilibi puu a unu hati.⌟

"Sö wë di Sëmbë di o ko aki o abi kaakiti
tjika e.

[12] "Nöö fa u dë aki, a dë kabakaba këëë
faa ko seeka di njanjan fëën. A o tja dee
bumbuu njanjan ko lai a suwa, ma dee
poipoi wan a o tjuma a di faja di an sa tapa
a mundu möönsö."

Sö Johanisi taki.

Aki Johanisi dopu Masa Jesosi.
Maik. 1:9-11; Luk. 3:21-22

[13] Wë nöö di juu dë, hën Masa Jesosi seei
kumutu a Galilea ko a Johanisi a Joodan Lio
dë, faa musu dopu ën tu. [14] Ma nöö fa a ko
dë, hën Johanisi kë tapëën. A taa: "Fa i dë
aki, nöö mi bi musu ko a i fii dopu mi, nöö
hën i ko a mi nö?"

[15] Ma Masa Jesosi piki ën taa: "Nönö, na
tapa mi e. Boo du ën nöö. Biga a fiti fuu du
hii dee soni dee dë leti a Gadu wojo."

Nöö di a taki sö kaa, nöö hën Johanisi
dopu ën awaa. [16] Nöö di a dopu ën te a
kaba, hën Masa Jesosi ta kumutu a di wata.
Nöö wantewante dë, hën mundu jabii wajaa
gbegedee nëën liba, hën a si di Akaa u Masa
Gadu kuma wan pomba saka ko nëën liba.
[17] Hën de jei wan töngö piki te a liba ala taa:
"Ja si di sëmbë aki ö? Hën wë da di lobi
womi mii u mi. Libi fëën ta kai ku mi."

Sö wan gaan soni wë pasa di Masa Jesosi
dopu e, dee sëmbë.

4

Aki di didibi ta pooba

Masa Jesosi.
Maik. 1:12-13; Luk. 4:1-13

[1] Wë nöö baka u di Masa Jesosi dopu, nöö
hën di Akaa u Gadu tjëën go a wan gaan
sabana dendu, fu di didibi sa ko nëën ko
poobëën luku ee a sa mbei a piki ën buka.
[2] Nöö hën Masa Jesosi go tan ala föteni daka

ndeti ku didia ta begi söndö njan, nöö hangi
ko kisi ën seei.
3 Nöö hën di poobasëmbëma de kai didibi
go nëën ala. A taki dëën taa: "Wë di i dë di
Mii u Gadu tuu, nöö be i fan ku dee sitonu i
si aki be de bia sondi u njan da i."
4 Ma nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: "Ja
jei fa a sikifi a Gadu Buku ö? A taa na soni u
njan wanwan nöö ta hoi sëmbë a libi e, ma
a hiniwan wöutu fu Gadu di a ta taki, nöö a
de libi ta kumutu. Sö di Buku taki e."
5 Nöö hën di didibi tei ën tja go te a di
Wosu u Masa Gadu a Jelusalen naandë, tee a
di tölu fëën a liba ala. 6 Hën a taki dëën taa:
"Di i da Gadu Mii, nöö vinde i seei tuwë go a
goon. Biga di Buku sikifi taa Gadu o manda
dee basia fëën u de ko heepi i. De o tja i a
maun fu ja musu naki futu a sitonu."
7 Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: "Ma di
Buku taki tu taa ja musu pooba Masa Gadu
e. Biga hën da i Gadu."
8 Nöö hën a baka u di dë möön, nöö hën
di didibi tei Masa Jesosi tja go tee a wan hei
kununu liba, hën a lei ën hii soni u goonliba
palalaa lontu dou. Dee waiti soni nëbai wan
u goonliba ku hii dee köndë, de tuu a lei ën.
9 Hën a taki dëën taa: "Ja si ö? Hii dee
soni aki tuu mi o da i fii seei, ee i tjökö kini
a goon a mi fesi aki begi mi."
10 Nöö fa di didibi fan te tjika dë, nöö hën
Masa Jesosi gandji dëën awaa. A taa: "Hetji
pasa kumutu a mi fesi aki, ju didibi Saatan!
Biga di Buku u Gadu taki taa ja musu begi
na wan oto soni a mundu möön leki Gadu i
Masa. Hën tö nöö i musu ta dini."
11 Nöö fa a fan ku ën naandë, nöö hën di
didibi disëën go, nöö hën dee basia u Masa
Gadu Köndë ko nëën awaa ko sölugu ën.

Aki Masa Jesosi seti konda di buka u Gadu da sëmbë.
Maik. 1:14-15; Luk. 4:14-15

12 Nöö a baka u di dë, hën Masa Jesosi ko
jei taa de kisi Johanisi di Dopuma buta a
dunguwosu. Nöö di a jei sö, hën a kumutu
a Judea go a di pisiwata u Galilea, a Nazalëti
ka de bi kiijëën. 13 Ma nöö an tan dë. A
pasa go libi a wan oto köndë u Galilea de
kai Kapenaumi di dë a di ze bandja. Nöö
di köndë a go sai dë, nöö a dë zuntu ku
dee köndë ka dee Dju lö de kai Zebulon ku
Nafutali ta libi.
14 Nöö a kai ku wan soni di tjabukama u
Gadu de kai Jesaaja bi sikifi a di Buku di a
taa:
15 Un luku dee köndë dë, dee u Zebulon ku
Nafutali lö.
De dë leti a di pasi ka i ta waka nango a di
ze,
a di oto së banda u di Lio de kai Joodan,
a Galilea seei, ka dee sëmbë na Dju ta libi.
16 Dee lö sëmbë naandë bi dë a suguu,
ma awaa de ko si wan gaan limbo ta ko a de.
Fa de bi ta fëëë dëdë dë,
nöö di limbo dë o ko puu de a di sitaafu dë
basu,
leti kuma te didia ta jabi faa jaka di ndeti go.
Sö Jesaaja bi sikifi.
17 Wë nöö di juu dë, nöö hën Masa Jesosi
seti ta konda di buka u Gadu taa: "Dee
sëmbë o, un disa dee hogilibi fuunu e, bia
libi bunu. Biga Masa Gaangadu dë kabakaba
faa tii unu a wan hii njunjun fasi awaa."

Aki Masa Jesosi tei

dee fosu bakama fëën.
Maik. 1:16-20; Luk. 5:1-11

18 Tefa wan daka nöö hën Masa Jesosi ta
waka a di ze u Galilea bandja naandë, hën a
ko si wanlö womi ta tuwë nëti a wata u de
kisi fisi. Nöö wan u dee womi de kai Petuisi,
hënseei da Simon. Di otowan da hën baaa
womi Andiasi. De tu baaa aki sö dë höndima
ta kisi fisi.
19 Nöö fa Masa Jesosi ta pasa dë, hën a kai
de: "Dee womi aki."
Hën de piki.
A taa: "Un ko go ku mi e, be mi lei unu fa
fuun kisi libisëmbë ⌞tja ko da Gadu⌟."
20 Nöö fa a fan ku de dë, nöö hën wante de
disa hii dee soni u de de bi ta höndi dë tuu,
nöö hën de go ta waka a Masa Jesosi baka.
21 Nöö hën de waka go möön longi. Nöö
hën Masa Jesosi si tu oto baaa möön, Jako-
bosi ku Johanisi, nöö deseei dë höndima tu
ta kisi fisi. Nöö de dë ku de tata Zebedeosi a
wan boto dendu ta lapu dee nëti u de. Nöö
hën a kai de tu, fu de ko waka nëën baka.
22 Nöö hën de tu baaa kumutu wante a di
boto disa de tata, nöö hën de go ta waka a
Masa Jesosi baka.

Aki Masa Jesosi seti kula sëmbë.
Luk. 6:17-19

23 Nöö hën Masa Jesosi kumutu dë ta waka
a hii di pisiwata u Galilea naandë te dou.
A nango a dee keikiwosu u dee Dju nango
ta lei de ta konda di bunu buka u Masa
Gaangadu da de kumafa di Njunjun Tii u
Gadu o dë. Nöö a ta kula hii pei siki tu.

24 Nöö fa u mbei naandë, nöö hën në fëën
ko paaja a hii di pisiwata naandë tuu te kisi
Silia köndë, nöö hën de ta tja peipei sikima
ko nëën faa kula de. So sëmbë sinkii ta njan
de, so sëmbë dë ku gadu a hedi, so sëmbë dë
ku pikimii siki ta naki de ta tuwë, so sëmbë
dë lanlan, hii dee lö pei sëmbë dë tuu de ta
tja ko nëën nöö a ta kula de.
25 Nöö na sikima wanwan nöö ta ko nëën
sö e. Ma hii sëmbë dee dë a Galilea dë tuu
booko seei gililii ta ko nëën, ku dee sëmbë u
di pisiwata de kai Dekapolisi, ku dee sëmbë
u Jelusalen te dou ku dee oto köndë u Judea
tuu, te kisi dee sëmbë ta libi a oto banda u
Joodan Lio ala. Hii dee sëmbë dee jei fëën
palalaa dou, de tuu ta booko gililii ta ko
nëën.

5

Aki ta lei ambë dë bunu

a Gadu wojo.
Luk. 6:20-23

1 Nöö di Masa Jesosi si dee hia sëmbë ta
ko nëën dë, nöö hën a subi wan kuun te dou
nëën mindi, nöö hën a sindo faa lei de. Hën
dee bakama fëën hai ko dë möön zuntu ku
ën. 2 Nöö hën a tei dee wöutu aki nöö hën a
lei de.
A taa: 3 "Dee sëmbë o, wan fëëë e, ee un
ta fii taa söndö Gadu wan dë wan wojo soni.
Un dë bunu e, biga dee sëmbë ta fii sö, nöö
de dë a dendu u di Tii u Gadu kaa.
4 "Nöö un dë bunu e, dee sëmbë, ee un ta
këë. ⌊Biga ee un biibi a Gadu, nöö⌋ Gadu o
mbei hati fuunu ko kötö wan daka nöömö.
5 "Nöö un dë bunu e, dee sëmbë, ee un abi
saka fasi. Biga a bakaten di goonliba aki o ko
fuunu nöömö fuun tii.
6 "Nöö un dë bunu e, dee sëmbë, ee un ta
kë fu hii soni musu ta waka tololoo a Gadu
wojo. Biga wan daka woon si ën sö nöömö.
7 "Nöö un dë bunu e, dee sëmbë, ee un abi
tjalihati u sëmbë. Biga Gadu o abi tjalihati
fuunu tu.
8 "Nöö un dë bunu e, dee sëmbë, ee hati
fuunu dë limbolimbo a Gadu wojo. Biga a a'
wan daka unu ku Gadu o miti nöömö fesi ku
fesi.
9 "Nöö un dë bunu e, dee sëmbë, ee un
lo' u mbei sëmbë ku sëmbë ko fii ku deseei.
Biga sö wan sëmbë o tja di në taa a dë miii
u Gadu gbelingbelin.
10 "Nöö un dë bunu e, dee sëmbë, ee
sëmbë ta suku unu a toobi fu di un ta libi
bunu a Gadu wojo hedi. Biga sö wan sëmbë
dë a di Tii u Masa Gadu dendu kaa.
11 "Nöö un dë bunu e, dee sëmbë, ee
sëmbë ta kosi unu ta toobi unu ta mindi hii
sootu pei hogi ta buta a unu hedi fu di un
ta waka a mi baka hedi. 12 Un musu ta wai
da di dë e. Un musu ta piizii seei, biga a
Masa Gadu Köndë ala woon feni wan gaan
paima. Biga leti sö nöö wë de bi du ku dee
tjabukama u Gadu dee bi dë bifö unu.

Aki ta lei fa wan bakama u

Masa Jesosi musu dë kuma satu

ku fa a musu dë kuma limbo.
Maik. 9:50; Luk. 14:34-35

13 "Nöö un haika e, dee sëmbë. Fa un ko
nama ku mi aki, nöö un dë kuma satu da
dee sëmbë u di goonliba aki. Nöö i sabi fa
satu ta heepi tjika. Ma nöö ee a bi sa lasi
di tesi fëën, nöö an bi o abi heepi a mundu
möönsö e. A sitaati nöö i bi o sa tuwëën go,
ka sëmbë o makisëën ku futu. Nöö un musu
luku bunu fu wan lasi di tesi fuunu, fuun ko
kuma satu di lasi ën tesi.
14 "Nöö söseei un dë kuma wan lampu faja
tu e, da hii dee sëmbë u di goonliba aki.
Nöö i sabi nö? Te wan köndë dë a wan hei
kununu liba, nöö te dee faja fëën ta sëndë
nëën nöö di köndë dë an sa dë tjubitjubi. Hii
sëmbë ta si ën kaa. Nöö söseei un musu dë
tu e. Hii sëmbë musu ta si di libi fuunu fa a
limbo tjika.
15 "Biga na wan sëmbë o sëndë faja nöö a
butëën a wan tjubi kamian te ka sëmbë an
sa si limbo ku ën. Nönö. Fa a o sëndëën dë,
nöö a o hopo ën buta a liba be hii sëmbë a
di wosu sa si soni ku di limbo fëën.
16 "Nöö sö nöö di libi fuunu musu dë a
di goonliba aki e, dee sëmbë. A musu dë
gbegedee kuma wan faja limbo. Nöö sëmbë
o ko si dee bunu soni un ta du, nöö de o ta
gafa di Tata fuunu di dë a liba ala.

Aki ta taki soni u dee soni dee bi dë sikifisik-
ifi a Gadu Buku kaa.

17 "Dee sëmbë o, fa mi ko ta lei unu aki,
ma ko u ko poi dee wëti Gadu da Mosesi fuu
hoi e. Nönö. Nöö ma ko u ko poi dee soni
dee fesiten tjabukama bi sikifi tu. Ma mi ko
u ko mbei hii soni pasa kumafa dee soni dë
sikifisikifi dë bi kë taki.
18 "Nöö un si hii dee soni dee dë sikifisikifi
a di Buku nö? Wë mi sa taki da unu gbelin
taa solanga dee soni u goonliba aki ku dee
soni u liba ala dë eti, nöö na wan u dee soni
sikifi a di Buku o fika di an o pasa e, te dou

ku dee piki pisi fëën tuu. Hii de tuu seei o pasa.
19 "Nöö ee wan sëmbë i ta poi ee wan piki pisi seei u dee soni Gadu taki ta sösö de nöö i ta lei sëmbë u de du sö tu, nöö di sëmbë dë o dë di möön sösö wan a dee sëmbë dee Gadu ta tii dendu.

"Ma ee wan sëmbë i ta hoi i seei a dee wëti dë liba nöö i ta lei otowan andi de kë taki, nöö hën o dë gaan heima a dee sëmbë Gadu ta tii dendu.
20 "Nöö mi taki da unu e, taa ee wan ta libi möön bunu a Gadu wojo möön dee Faliseima ku dee Sabima u Wëti, nöö wan o sa dë a di Njunjun Tii u Gadu dendu möönsö e.

Aki ta lei taa ja musu abi

takuhati u otowan.
Luk. 12:57-59
21 "Wë nöö un bi jei fa de bi fan ku dee gaan sëmbë fuu a fesi taa ja musu kii sëmbë, ma ee i kii sëmbë nöö i musu kisi sitaafu fëën.
22 "Ma nöö mii taki da unu taa di sëmbë di hati fëën boonu ku di otowan fëën kaa, nöö hënseei musu kisi sitaafu tu e, kuma di sëmbë di kii sëmbë. Söseei di sëmbë di kosi di otowan fëën taku kosi nöö hënseei musu kisi sitaafu tu. Nöö di sëmbë di o kosi di otowan fëën taa a lau, nöö a musu mëni ën seei bunu, ee nasö a o go tja sitaafu a didibi faja.

Aki ta lei taa i musu seeka di taki di i ku sëmbë abi.
23 "Nöö mi taki möön e, taa ee i go a di keikiwosu fii tja soni go da Gadu nöö hën i ko mëni taa wan sëmbë ta hoi i a bëë a wan sondi, 24 nöö i musu disa di paima fii leti dë, nöö i go a di otowan go seeka di taki te i kaba bifö nöö i toona ko da Gadu di soni di i bi o dëën awaa.
25 "Nöö ee wan sëmbë ta tja i go a kuutu u wan soni hedi, nöö fa i si un dë a pasi nango naandë kaa, nöö i musu biinga seei be un koti di taki wante. Biga ee i sai dë ta buuja te di felantima fii tja i go a kuutu, nöö soni i miti e. Biga dee kuutuma o buta i a dee siköutu maun, nöö dee siköutu o tuwë i go a dunguwosu. 26 Nöö mi taki da i gbelin taa solanga ja paka di möni de o kai da i fii paka teee dou ku di lasiti köpösënsi, nöö ja o sa kumutu dë möönsö.

Aki ta lei fa fii biinga tjika

fii libi bunu a Gadu wojo.
Mat. 19:9; Maik. 10:11-12; Luk. 16:18
27 "Wë nöö un bi jei fa de bi fan ku dee gaan sëmbë fuu taa ja musu duumi ku wan mujëë na mujëë fii u wosu. Na sö de taki nö? 28 Ma nöö mii taa di sëmbë di ta luku wan mujëë kuma a kë tei ën, nöö nëën hati a tei ën kaa e.
29-30 "Dee sëmbë o, ⌞fa mi ta fan aki, un musu biinga fuun du fa un sa du fii waka a Gadu pasi e. Boo taki ën sö, taa⌟ ee di fa i ta luku soni ku di wojo fii hën ta manda i fii du hogi, nöö a möön bëtë i diki ën puu tuwë e. Nöö söseei tu ee i kë du hogi ku di leti së maun fii, nöö a bëtë i koti ën tuwë tu. Biga a sa möön bëtë da i taa wan kamian fii sinkii poi ma i feni di libi u teego möön leki de hiti i ku telu tuwë go a di didibi faja.
31 "De bi taki taa ee wan sëmbë tuwë di mujëë fëën nöö a musu dëën wan biifi be lanti si taa a tuwëën. 32 Ma nöö mii taki da unu taa ee wan sëmbë tuwë hën mujëë ma na manu a tei nëën wosu, nöö a mbei di mujëë naandë ko jajo mujëë e. Nöö ee wan womi go tei sö wan mujëë, nöö hënseei booko Gadu wëti tu. Biga a tei wan oto sëmbë mujëë.

Aki ta lei taa ja musu ta soi.
33 "Un bi jei fa de bi fan ku dee gaan sëmbë fuu möön taa te i tei Gadu në soi, nöö ja musu booko di soi dë möönsö. I musu du di soni nöömö. ⌞Ma ee i tei wan oto soni soi, nöö di soi dë an hogi poi fu booko.⌟
34 "Ma nöö mii taki da unu taa wan musu soi möönsö e, kwetikweti. Wan musu tei liba ala soi ku ën biga ala di könubangi fu Gadu dë. 35 Nöö wan musu tei di goonliba aki soi ku ën tu, biga aki di bangi fëën dë ka a ta buta futu. Nöö söseei ja musu tei Jelusalen soi ku ën biga hën da di köndë u di Gaan Könu. 36 Nöö ja musu tei i hedi soi ku ën tu, biga fa i sai naandë, ja a' kaakiti a i seei tjika fii mbei na wan niën u di uwii fii bia ko weti ee nasö baaka.

"Hën mbei wë mi taki e, taa an dë fii soi möönsö ufö di soni i taki dë tuu. Ma te joo taki wan soni nöö i fan gbelin, nöö a bunu kaa. 37 Wë biga te i taki aai, a musu tan aai e. Te i taa nönö, a musu tan nönö. Ma ee i musu soi ufö de o tei taa tuu, nöö a go a di së u hogi kaa.

Aki ta lei fa fii libi ku i felantima.
Luk. 6:27-30, 32-36

38 “Nöö un bi jei tu fa de ta taki taa ⌞du
ku du na wisi⌟. Ee wan sëmbë booko wan
së wojo fii, nöö i musu toona booko wan së
wojo fëën tu. Ee wan sëmbë naki i booko
tanda nöö i musu toona naki di fëën tanda
booko tu. Na sö de ta taki nö?
39 “Ma nöö mii taki da unu taa wan musu
puu hatiboonu a wan sëmbë liba taa te a du i
hogi nöö joo du ën hogi baka e. Ee di sëmbë
hogi seei, ma ja musu libi sö ku ën. Ma ee
wan sëmbë naki i baai maun a i bandja jesi,
nöö i bia di oto së dëën be a naki möön.
40 Nöö ee wan sëmbë kë tja i go a kuutu fu
di a kë di liba bisi fii hedi, nöö i dëën di liba
bisi fii ku di basu wan tuu. 41 Ee wan sëmbë
ta duwengi i fii waka ku ën wan hafu juu
langa, nöö i waka ku ën wan hii juu langa
e. 42 Ee wan sëmbë hakisi i sondi fii dëën,
nöö i dëën. Ee a hakisi i soni fii leni ën, nöö
i leni ën. Na niinga.
43 “Nöö un bi jei de bi taki taa i musu lobi
di sëmbë di ta libi bunu ku i, ma di felantima
fii i sa buuse ën.
44 “Ma nöö mii taki da unu taa un musu
lobi dee felantima fuunu e. Un musu ta begi
da dee sëmbë dee ta du hogi ku unu. 45 Nöö
te un du sö kaa, nöö woon djeesi unu Tata
a liba kuma miii fëën gbelingbelin. Wë biga
fa a sai dë, nöö te di sonu fëën ta jabi, nöö a
ta jabi da dee bunu sëmbë ku dee hogi wan
tuu. Te tjuba fëën ta kai, a ta kai te dou a hii
sëmbë, dee ta libi bunu nëën wojo ku dee
an ta libi bunu nëën wojo tuu.
46 “Nöö ee i ta lobi dee sëmbë dee ta lobi
i nöö, ma ja ta lobi dee felantima fii, nöö
un paima fëën seei joo feni? Biga sö nöö
dee hogisonima u di goonliba aki ta libi u
de kaa. 47 Ee i ta fan ku dee sëmbë i ku de ta
fii nöö, nöö na wan apaiti soni i du dë e. Sö
nöö dee sëmbë u di goonliba aki ta libi dee
an sabi na wan wojo soni u Gadu möönsö.
Ma i musu libi bunu ku hii sëmbë.
48 “Wë nöö mi taki e, taa un musu biinga
be un libi söndö föutu te dou, leti kumafa
unu Tata di dë a liba ala ta libi söndö föutu
te dou.”
Nöö sö Masa Jesosi ta lei dee sëmbë.

6

Aki ta lei taa ja musu du soni
u feni në.

1 ⌞Nöö Masa Jesosi toona nango dou ku di
lei fëën eti. A taa:⌟ “Haika e, dee sëmbë, ee
woon du wan soni fuun dini Gadu, nöö wan
musu du ën fuun feni në a libisëmbë e. Biga
ee i du ën fu sö hedi, nöö wan o kisi na wan
paima a unu Tata a liba. Kaba u di taki di dë
kaa.
2 “Nöö söseei tu, ee joo da wan sëmbë wan
soni fii puu ën a fuka, nöö ja musu tei ën
ta bai basia a ganda mindi e, kumafa dee
sëmbë ta pëë deseei u bumbuu sëmbë ta du.
Biga de ta hopo a dee keiki ee nasö a sitaati
ta bai ta konda soni u hii sëmbë musu si de
taa sö de du wan gaan bumbuu soni. Nöö
na sö un musu du, dee sëmbë. Biga mi taki
da unu taa fa i si de du ën dë, nöö de an o
kisi oto paima fëën a Gadu möönsö, biga de
kisi di paima u de kaa.
3 “Ma te joo puu wan sëmbë a fuka, nöö
i musu du ën a wan tjubi fasi kuma leti
maun fii an saandi töötömaun fii ta du,
töötömaun an saandi leti maun ta du. 4 Nöö
di Tata fuu di ta si hii soni ee a tjubi seei,
nöö hën o si ën nöö a o da i paima fëën.

Aki ta lei fa fii begi.
Luk. 11:2-4

5 “Nöö söseei tu, te joo begi nöö ja musu
ta du ën kumafa dee sëmbë ta pëë deseei u
bumbuu sëmbë ta du. Biga de lobi u hopo
begi a keiki dendu ee nasö a ganda mindi,
be hii sëmbë musu si taa sö de sabi u begi
tjika. Mi taki da unu taa fa i si dee lö sëmbë
sai dë, de an o kisi na wan wojo soni a Gadu
e. Tuu fëën seei wë di dë kaa.
6 “Ma te joo begi, nöö be i go fii a i dendu
wosu nöö i tapa i döö, nöö i begi i Tata ka i
dë tapatapa döö dë te i kaba. Nöö i Tata di
ta si andi ta pasa a tjubii, hën o da i di paima
fii.
7 “Nöö te joo begi tu, nöö ja musu ta hai di
fan nango langalanga nöömö e, kumafa dee
sëmbë u di goonliba aki dee an sabi Gadu ta
du. Fa de sai u de dë, de ta mëni taa te de ta
begi longi sö nöö Gadu musu u jei de. 8 Ma
na sö un musu begi e. Biga ufö un go u go
begi seei, nöö Gadu sabi gaanduwe kaa andi
ku andi un abi fanöudu.
9 “Ma te woon begi, nöö a di fasi aki un
musu begi e, dee sëmbë:
Ke, u Tata a liba o,
hii sëmbë musu lesipeki i e,
sabi taa i dë bumbuu limbolimbo.
10 U begi taa di Tii fii musu paaja a hii
goonliba,
be di fii kë pasa a goonliba aki leti kumafa a
ta pasa a i a liba ala.

[11] Nöö u begi i tu, fii da u dee soni u abi
fanöudu fuu pasa u libi tide.
[12] Nöö u begi i o,
be i puu u a bëë fu dee hogi dee u ta du,
leti kumafa i si u ta puu dee otowan fuu a
bëë fu dee hogi de ta du u.
[13] Nöö u begi i,
taa na disa u da dee soni dee sa hai u tja go
a di së u hogi e,
ma puu u a di didibi maun.
Sö fuun begi e, dee sëmbë.

[14-15] "Biga mi taki e, taa ee un ta hoi sëmbë a bëë u dee hogi de ta du unu, nöö unu Tata a liba ala o hoi unu a bëë tu e, u dee hogi dee un ta du. Ma ee un puu di otowan fuunu a bëë, nöö unu Tata a liba ala o puu unu a bëë tu.

Aki ta lei fa fii begi söndö njan.

[16] "Nöö mi taki da unu möön e, taa te woon hoi begi söndö njan, nöö wan musu dë gudjuu kuma dee sëmbë dee ta mbei deseei u bumbuu sëmbë. Fa de sai u de dë, de ta gudju fesi fu hii sëmbë musu si taa aai, de da bumbuu sëmbë, sö de ta hoi begi tjika söndö njan. Nöö mi taki da unu taa fa i si de ta du naandë, tuu u de seei di dë kaa e. De an o kisi na wan kodo soni a Gadu möönsö.

[17] "Ma te joo hoi begi söndö njan, nöö be i wasi te i kaba, lo' fatu a sinkii, kan i uwii te i kaba, seeka, [18] be sëmbë an musu sabi taa sö i ta hoi begi söndö njan. Nöö di Tata fii di ta si hii soni ee a dë tjubitjubi seei, nöö hën o sabi nöö a o da i wan paima.

Aki ta lei taa na dee gudu u goonliba aki da di gaan soni.

Luk. 11:34-36, 12:22-31, 33-34, 16:13

[19] "Wë nöö mi taki möön e, dee sëmbë, taa wan musu biinga fuun abi hia gudu a goonliba aki. Biga aki kopikopi sa njan dee gudu fii, ee nasö sukufu sa poi de. Fufuuma sa ko fufuu hii dee soni i abi tja go, i fika ku maun tjololoo. Sö di libi a goonliba aki dë kaa. [20] Hën mbei i musu biinga fii libi a sö wan fasi taa i ta lai gudu a Masa Gadu Köndë. Biga ala kopikopi an o ko njan mën, sukufu an o kisi ën, fufuuma an o ko dou dë u fufuu ën tja go. Nöö ala fii tjubi dee gudu fii e. [21] Biga ka gudu fii dë, nöö naandë di hati fii ta dë tu. Sö wë a dë e, dee sëmbë.

[22] "Boo taki ën sö taa di wojo fii di dë a i sinkii dë, nöö a dë kuma wan lampu faja fii sa si soni limbolimbo. Nöö te i ta si soni sö kaa, nöö hii libi fii o dë gbegedee limbolimbo. [23] Ma nöö ee i ta luku dee soni u di goonliba aki ku di wojo fii söndö i mëni Gadu, nöö joo fika a dungu. Di wojo fii di bi musu heepi i fii si soni limbolimbo an heepi i möönsö, ma i fika leti a dungu dë.

[24] "Haika e, dee sëmbë, na wan sëmbë sa dini tu masa makandi e. I musu fu lobi wan möön wan, ee nasö joo hëngi a wan möön wan. Nöö söseei tu, ja sa waka a Masa Gadu baka ku dee gudu u goonliba aki baka makandi e, kwetikweti.

Aki ta lei taa Gadu ta sölugu

di sëmbë ta waka nëën baka.

[25] "Nöö mi taki da unu taa ja musu ta a' bookohedi ta hakisi taa: 'Maingë, andi seei mi o feni u njan?' nasö 'Unsë mi o feni wata u bebe baa?' nasö i ta hakisi taa: 'Naasë seei mi o feni koosu u mi tapa di sinkii u mi aki?' Nönö, na sö i musu ta pakisei e. Biga fa i feni libi a Gadu dë kaa, nöö an bunu möön soni u njan ku soni u bebe nö? Nöö di sinkii fii wë? An bumbuu möön di koosu fii bisi nëën nö? [26] Wë nöö di Gadu da i dee gaan soni naandë kaa, nöö an sa da i dee möön piki soni kuma njanjan ku koosu tu nö?

"Un luku dee fou ta buwa ta lontu a liba ala. Fa de sai naandë, nöö de aan goon ta paandi fu de sa feni njanjan. De an abi na wan suwa möönsö ka de sa tjubi njanjan tu. Ma de ta njan këdë biga di Tata fii di dë a liba ala ta sölugu de. Wë nöö mi taki da unu taa un bumbuu gaanfa möön dee fou e!

[27] "Fa un dë aki sö, undi fuunu sa libi tjë sö seei pasa möön leki fa Gadu bi buta da i, fu di i ta booko hedi mbei? Na wan sëmbë e! [28] Wë ee ja sa heepi i seei a dee pikipiki soni dë, nöö andi i ta booko hedi ku koosu soni u du?

"Un luku dee folo naandë, fa de hanse. Ma na deseei ta mbei dee bisi u de, nöö de an ta wooko u de bai de tu. [29] Ma nöö mi taki da unu e, taa fa Könu Salumon bi ta bisi dee gaan waiti bisi fëën seei, ma dee bisi fëën an bi ta hanso kuma dee folo naandë.

[30] "Nöö fa Gadu ta bisi dee sösö uwii ku hanse folo dë, an dë taa de ta sai dë longi seei. Te mamate i si taa de dë sö hanse, te u sapate de puu kai dëë u de tja go tjuma. Wë nöö unu wë? Na möön hesi Gadu o sölugu unu ku soni u bisi tu nö? Ee, dee sëmbë aki, unfa seei a waka te nöö di biibi fuunu piki sö baa?

[31] "Fëën mbei mi taki da unu taa, wan musu ta booko hedi taa: 'Maingë, unsë woo

feni soni u njan? Unsë woo feni wata u
bebe? Unfa woo feni koosu u bisi?' 32 Mi
taki da unu taa dee sëmbë an dë ku Masa
Gaangadu a wan së, de ta a' bookohedi a
dee lö pei soni dë. Ma unu Tata a liba bi
sabi gaanduwe kaa taa un abi dee lö soni
naandë fanöudu. 33 Ma nöö a di fosu kamian
un musu biinga fuun ta dë a di Tii u Masa
Gadu dendu ta libi kumafa a kë, nöö hii dee
soni u taki dë tuu woon feni.
34 "Nöö sö mi ta taki da unu e, dee sëmbë,
taa ja musu abi bookohedi fu dee soni fu
amanjan, biga te amanjan dou, nöö a sa
sölugu fëën seei. Nöö hiniwan daka ta abi
hën soni fii booko hedi nëën te tjika kaa."

7

Aki ta lei taa i musu seeka i seei ufö i suku otowan u seeka.
Luk. 6:37-38, 41-42

1 Nöö hën Masa Jesosi ta fan eti, a taa:
"Wë nöö mi taki da unu taa na kuutu sëmbë
e, nöö sëmbë an o kuutu i tu. 2 Biga fa i si i
ta kuutu sëmbë dë, nöö söseei de o toona
kuutu i baka. Biga ku di wan seei maaka di
i tei maaka di otowan fii, nöö ku ën seei a o
toona maaka i baka.
3 "Boo taki ën sö taa i ta si wan sakisi a
i baaa wojo, ma nöö wan gaan gindi baliki
dë a i seei wojo, ja ta si ën. 4 Nöö hën i
sai dë ta taki da di otowan fii taa: 'Tan e
womi, be mi puu di sakisi a i wojo da i,' ma
nöö di gaan gindi baliki dë leti a i seei wojo
goboo naandë. 5 I bödjëëma, fa i si i ta mbei
i seei gaan bumbuu sëmbë möön di otowan
fii naandë, faandi mbei ja sa puu di gaan
baliki di dë a i seei wojo, nöö joo si möön
limbo fii puu di sakisi a di otowan fii wojo?

Aki ta lei taa i musu sabi

ku ambë i ta fan.

6 "Nöö mi taki möön e, taa ⌞i musu ta
mëni i seei ku di sëmbë di joo ta konda
wan bumbuu soni da. Biga⌟ te i tuwë wan
bumbuu soni da dagu, nöö a o disëën dë bia
ko kisi i njan tënë pisipisi. Nöö söseei tu, ee
joo tuwë bumbuu soni da hagu, an o si ën u
soni. Ma a o bia makisëën ku futu fiönfiön
pasa go fëën.

Aki ta lei taa Gadu o piki

ee i begi ën.
Luk. 11:9-13

7 "Nöö un haika e, dee sëmbë. Un musu
ta begi Masa Gaangadu soni, nöö woon kisi.
Un musu ta suku soni nëën, nöö woon feni.
Un musu ta naki ën döö nöömö, nöö a o
jabi döö da unu. 8 Wë biga di sëmbë di ta
begi Gadu, nöö hën o kisi. Di sëmbë di ta
suku soni nëën, nöö hën o feni. Di sëmbë ta
naki ën döö, nöö hën a o jabi döö da. 9 Biga
kumafa un dë aki, ee di mii fii hakisi i wan
pisi bëëë, undi fuunu o go tei sitonu dëën?
10 Ee a hakisi wan pisi fisi nöö joo go tei wan
pisi sindeki tja ko dëën ö? Wë nönö, ja o du
sö e. 11 Biga hii fa i si hati fii an dë bumbuu
te dou seei, ma i ta da dee mii fii bumbuu
soni. Nöö di Tata fuunu di dë a liba ala wë?
Na möön hesi a o da unu bumbuu soni te un
begi ën nö?
12 "Nöö mi taki e, i musu libi ku sëmbë leti
kumafa i seei kë u de musu libi ku i tu. Biga
te i libi sö kaa, nöö hën da i piki di mama u
hii dee wëti dee Gadu bi buta Mosesi ku dee
fesiten tjabukama u de sikifi buta a di Buku
fëën.

Aki ta lei tu pasi dee dë

u sëmbë waka.
Luk. 13:24

13-14 "Wë dee sëmbë, fa u dë a goonliba aki,
nöö tu dööbuka dë di sëmbë ta denda e, wan
gaan wan ku wan piki wan. Nöö un musu
biinga fuun denda a di piki wan. Biga ee
i denda a di gaan wan nöö joo go dou a di
didibi faja. Nöö di pasi di ta tja i go a di döö
dë baai e, nöö an taanga u waka. Hia sëmbë
ta tei ën. Ma ee i denda a di piki döö nöö joo
feni di libi u teego. Ma di pasi di ta tja i go
dou a di piki döö dë piki tu, nöö a taanga u
waka. Nöö biti sëmbë ta waka nëën.

Aki ta lei taa i musu köni ku ganjansëmbëma.
Luk. 6:43-46, 13:25-27

15 "Nöö mi taki e, dee sëmbë, taa un musu
mëni unu seei bunu ku dee sëmbë dee ta
waka ta ganjan sëmbë taa de ta tja Gadu
buka, ma na Gadu hën manda de. Dee lö
sëmbë naandë, de dë leti kuma wan takum-
beti di bisi sikafu puuma te a kaba, nöö a go
a dee sikafu dendu ta mbei kuma hënseei da
sikafu tu. Ma hii fu di dë takumbeti hati a
abi. Sö dee ganjansëmbëma ta libi. 16 Ma fa
de o ko dë seei, joo sabi de e, biga joo si a di
libi u de taa ganjansëmbëma de dë.
"Biga ja sa booko bumbuu fuuta a
matunga e. 17 Di pau di bi ta pai bumbuu
njanjan nöö bumbuu njanjan nöö a o ta
pai nöömö, nöö di pau di an bi naa pali

bumbuu njanjan nöö an o pai ën möönsö.
18 Wan bumbuu pau an sa pai poipoi njanjan,
söseei wan poipoi pau an sa pai bumbuu
njanjan. 19 Nöö ee wan pau dë an ta pai bum-
buu soni möönsö, nöö de o faa ën gboogboo
tuwë a gufalu tjuma puu dë. 20 Hën mbei wë
mi taki taa i sa sabi dee sëmbë u bi taki dë a
di libi u de.

21 "Biga na hii sëmbë di ta kai mi 'Masa'
ta dë a di Tii u Gadu dendu fu de dou nëën
köndë e. Ma dee sëmbë dee ta du dee soni
dee mi Tata kë, nöö de nöö o dou nëën
köndë.

22 "Nöö hën mbei te di gaan kuutu daka
dou, nöö mi o jaka sömëni sëmbë puu a mi
fesi taa ma sabi de. Nöö de o fia taa: 'Masa,
unfa wë? Na u bi da sëmbë buka a i në
nö? Na u bi jaka sömëni gadu puu a sëmbë
hedi ku di në fii ö? Sömëni hia gaan foondo
wooko u bi du a i në, nöö unfa a waka ja sabi
u?'

23 "Nöö mi o piki de taa: 'Ambë? Mi?
Na wan ten seei mi bi sabi unu möönsö e.
Un waka pasa kumutu a mi fesi naandë, un
takusëmbëma!' "

Aki Masa Jesosi da di oto u de tu wosu sëmbë ta mbei.
Luk. 6:47-49; Maik. 1:22

24 Nöö hën Masa Jesosi da wan oto möön,
a taa: "Ee wan sëmbë i ta jei dee soni mi
ta fan ku unu aki nöö i tei de fu tii i libi,
nöö sö wan sëmbë mi ta si ën kuma wan
gaan fusutan sëmbë di go u go mbei wan
wosu fëën. Nöö a seti ën ku wan goonsei
taangataanga gingin kuma sitonu. 25 Nöö di
a mbei di wosu te a kaba, nöö hën wan gaan
tjuba kai a mundu bigi möön hii soni singi
di kamian zuuu piii, gaan ventu ko tee ta
naki di wosu. Tee a pasa go, di wosu dë fëën
gingin a pë naandë eti. An booko kai seei
möönsö, biga de seti ën bunu.

26 "Ma nöö di sëmbë di ta jei di lei u mi aki,
ma an tei ën faa libi kumafa mi taki, nöö hën
mi ta si kuma wan gaan don sëmbë di mbei
di wosu fëën a sandu liba. 27 Nöö hën wë
tjuba kai singi di kamian dë pii, di ventu ta
böö ta naki di wosu te wan pisi hën a booko
kai djolou kaba a sösö fijaa."

Nöö a sö wan fasi Masa Jesosi lei dee
bakama fëën tefa a kaba. 28 Nöö fa a fan dë,
hii sëmbë tuu foondo gaanfa seei. 29 De taa:
"Di sëmbë aki sö, an dë kuma dee Sabima u
Wëti e. Biga hën, a ta konda soni da u gbelin
seei kuma hënseei da basi fëën."

8

Aki Masa Jesosi kula

wan tjinama.
Maik. 1:40-45; Luk. 5:12-16

1 Nöö hën Masa Jesosi bazia di kuun ko a
goon, nöö hën dee gaan hia sëmbë ku ën bi
dë ala, hën de dë nëën baka ta ko. 2 Te wan
pisi hën wan sëmbë waka ko nëën, hën a
tjökö kini a goon nëën fesi. Di sëmbë aki siki
tjina siki hën a begi Masa Jesosi taa: "Masa
o, gaantangi, ee i kë, nöö i kula mi be mi ko
bunu baa."

3 Hën Masa Jesosi tuwë maun panjëën,
hën a taki dëën taa: "Aai, mi kë. Ko bunu fii
e." Nöö hën wantewante dë hën a ko bunu.
Sinkii fëën limbo gbegedee.

4 Nöö hën Masa Jesosi bai ën taa: "Womi,
fa joo go aki, nöö na konda di soni aki da
na wan kodo sëmbë e. Ma be i waka tololoo
go a di begima u keiki be de si taa i ko
bunu. Nöö i tja di paima go paka Masa Gadu
kumafa di wëti dë taa te wan sëmbë i ko
bunu u sö wan siki nöö sö i musu du."

Aki ta lei fa wan sodati hedima biibi Masa Jesosi tjika.
Luk. 7:1-10

5 Nöö a baka u di dë, hën Masa Jesosi
toona go a Kapenaumi. Nöö fa a go dou
naandë, hën wan hedima u dee Loomë
köndë sodati ko nëën. 6 Hën a taki dëën taa:
"Masa o, mi ko a i aki. Wan u dee futuboi
u mi suwaki teee piki sö fika a dëdë. A dë a
wosu kandikandi, nöö a dë a gaan fuka seei
te an sa buli. Nöö hën mi ko a i ko begi i
gaantangi be i kulëën da mi."

7 Hën a piki ën taa: "Söö, mati mi jei. Mi
o go nëën."

8 Ma nöö hën di sodati hedima toona taki
dëën taa: "Wë Masa o."

A piki.

A taa: "Ma bumbuu tjika sö e, fii ko a mi
wosu. Ma nöö i sabi nö? Be i fan leti ka i si
i sai aki nöö, nöö di futuboi u mi o ko bunu
kaa. Biga sö mi sabi taa i abi taki tjika.

9 "Biga miseei, fa mi dë aki, mi sabi andi
da taki. Biga mi dë a sëmbë basu kaa, nöö
miseei abi sömëni sodati a mi basu tu. Nöö
ee mi taki da wan u de taa be a go ala, nöö a
o go. Ee mi taki dëën taa be a ko aki, nöö a
o ko. Ee mi manda wan u dee futuboi u mi
faa du wan soni, nöö a o du ën.

"Nöö söseei mi sabi taa i abi taki tu, te a
siki liba seei. Nöö hën mbei mi taa fii fan

leti ka i dë aki nöö, nöö di futuboi u mi o ko bunu kaa."

10 Nöö di Masa Jesosi jei fa di sodati hedima fan dë, nöö a bigi dëën tee na soni. Hën a fan ku dee Dju sëmbë dee ta waka ku ën dë taa: "Dee sëmbë, i si fa di sëmbë aki fan ö? Wë mi taki da unu seei gbelin taa, fa mi ta waka ta lontu a u Isaëli köndë aki, nöö ma si di biibi u di sëmbë aki wan daka e. Ma nöö hën an dë Isaëli sëmbë seei faa musu biibi sö.

11 "Nöö un mëni unu seei e. Biga mi taki da unu taa sömëni sëmbë na u Dju ⌞kuma di sodati hedima i si aki⌟ o kumutu a dee peipei köndë u goonliba ko biibi a mi disa unu. Nöö de o go sindo makandi ku dee gaan sëmbë fuunu, dee Abahamu, Isaki, Jakopu sö, ka Masa Gaangadu dë könu, ta njan di gaan piizii. 12 Ma nöö un dee sëmbë bi musu feni di piizii dë, nöö woon fika söndö ën e. Dee basia u Gadu Köndë o tuwë unu go a döö a dungudungu ala, nöö na ala woon dë ta bai ta kai olo ta njan tanda, ma an o heepi möönsö."

13 Nöö di a bai de sö kaa, nöö hën a bia fan ku di sodati hedima awaa, a taa: "Mati o."

Hën a piki.

Hën a taa: "Toona go fii a wosu e. Di soni di i kë, nöö a pasa leti kumafa i biibi naandë." Nöö fa a fan dë, nöö hën di juu dë seei hën di futuboi u di sodati ko bunu kaa.

Aki Masa Jesosi kula Petuisi mai ku sömëni oto sëmbë.

Maik. 1:29-34; Luk. 4:38-41

14 Nöö hën Masa Jesosi kumutu dë, hën a go a di bakama fëën de kai Petuisi wosu. Nöö hën a go si di mai u Petuisi sikisiki pëtëëë a bedi naandë. Fëbë nöö kisi ën sö. 15 Nöö hën a tëndë maun panjëën, hën di mujëë ko bëtë wantewante. Nöö hën a hopo go seeka soni u njan da Masa Jesosi.

16 Hën di sapate buka dë seei, hën de ta tja wanlö hia sëmbë ta ko a Masa Jesosi faa musu kula de. Sömëni u dee sëmbë naandë dë ku soni a hedi, nöö hën Masa Jesosi ta jaka de ta puu a de. Wan wöutu nöö a ta taki, nöö dee soni ta kumutu a de liba go kaa. Sö a abi kaakiti tjika, nöö sö a kula hii dee suwakima de tja ko nëën dë tuu.

17 Nöö fa Masa Jesosi ta du dë, nöö a kai makandi ku di soni di tjabukama u Gadu de kai Jesaaja bi sikifi a fesi di a taa:

A tei dee suwaki fuu ku dee siki fuu tuu tja go.
A puu de a u liba.

Aki Masa Jesosi ta fan ku tu sëmbë dee kë ko nëën baka.

Luk. 9:57-62

18 Nöö hën de dë te wan pisi, hën Masa Jesosi si fa dee hia sëmbë ko ta lontu ën, nöö hën a fan ku dee bakama fëën taa: "Un boo koti wata go a di oto së banda ala ufö e."

19 Ma nöö di juu dë, hën wan u dee Sabima u Wëti ko a Masa Jesosi.

A kai ën taa: "Mësitë."

A piki.

A taa: "Mi kë ko ta waka ku i o, hii kamian ka i nango."

20 Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: "⌞I fan bunu e, mati. Ma fii waka a mi baka na sösö soni e.⌟ Biga fa dee mbeti ta dë a sabana dë, nöö de abi baaku ta libi. Söseei dee fou dee ta buwa ta lontu i si dë, nöö de abi wosu a dee pau hedi. Ma nöö Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki, ma abi kamian ka mi ta duumi e."

21 Nöö hën wan oto sëmbë bi dë ku ën dë tu, hën a taki dëën taa: "Wë miseei kë waka ku i tu, ma te mi tata dëdë mi bei te mi kaba bifö."

22 Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: "Mati o, be dee sëmbë dee dë paatipaati ku Gadu bei de na de e. Ma be i ko go ku mi nöö."

Aki Masa Jesosi du wan gaan foondo soni a wata liba.

Maik. 4:35-41; Luk. 8:22-25

23 Nöö hën Masa Jesosi subi a boto, hën ku dee bakama fëën, 24 hën de ta koti nango a di oto së banda. Ma te u de mëni, hën wan gaan ventu ko, a bigi möön hii soni. Hën di wata ta seki nango a di boto dendu teee kuma a sa singi di boto. Ma hii u di dë, Masa Jesosi dë pii a wan kamian u di boto ta duumi.

25 Nöö hën dee bakama fëën kule go nëën go kai ën taa: "Masa o! Masa!"

Hën a piki.

De taa: "Heepi u o! Woo kaba a wata!"

26 Hën a taki da de taa: "Womi, andi un ta fëëë sö u du? Piki nöö di biibi fuunu piki sö nö?"

Nöö fa a fan dë, hën a hopo gandji da di ventu ku di wata taa: "Un tan pii!" Nöö wantewante dë hën di wata kötö piii. Di ventu kaba.

27 Nöö di dee bakama fëën si sö kaa, nöö a foondo de te na soni. De luku de na de taa: "Womi, ambë seei da di sëmbë aki, womi? Te a fan ku ventu ku wata nöö de ta piki. A bigi da u o. Poosian nöö a abi sö."

Aki Masa Jesosi puu wanlö taku soni a tu sëmbë liba.
Maik. 5:1-20; Luk. 8:26-39

28 Nöö hën de go dou a oto banda a di pisiwata u dee Galasëni sëmbë. Nöö fa de kumutu a tela naandë, hën de ko miti ku tu womi ta libi a wan geebi naandë. Dee sëmbë dë, de dë ku wanlö taku soni a de liba, nöö de ta hogi tee na wan sëmbë tjika u ko a di kamian ka de sai dë.

29 Nöö di de si Masa Jesosi kaa, hën de bai kai logologo wolo taa: "Ambë ta ko dë, ju di Mii u Gaangadu dë! I ta ko fii da u sitaafu bifö di daka dou nö?" Sö de bai.

30 Nöö di juu dë, wanlö hia hagu bi dë te ala ta pii soni ta njan. 31 Hën dee taku soni dee dë a dee sëmbë liba naandë begi Masa Jesosi taa: "Wë ee joo jaka u puu aki, nöö gaantangi da u pasi fuu go a dee hagu ala."

32 Hën Masa Jesosi piki de taa: "Un go!" Nöö fa a fan dë, wantewante hën de kumutu a dee sëmbë liba go a dee hagu. Nöö hën dee hagu kule ku baai gbulululu bazia wan kununu dë teee go kai a wata djolou dëdë tuu fijaa.

33 Ma nöö di dee sëmbë bi ta luku dee hagu si sö, nöö hën de kule go a ganda go konda taa sö wan soni pasa ku dee sëmbë dee bi dë ku dee taku soni a hedi naandë. 34 Nöö hën hii di köndë booko gililii ko miti ku Masa Jesosi. Nöö hën de begi ën taa gaantangi, be a kumutu a di pisiwata u de dë go fëën a oto kamian.

9

Aki Masa Jesosi kula wan lanma.
Maik. 2:1-12; Luk. 5:17-26

1 Wë nöö di dee Galasëni sëmbë taki sö, hën Masa Jesosi ku dee bakama fëën toona subi a boto. Hën de koti wata toona go a di oto së banda ka de bi kumutu, hën de go a di köndë ka Masa Jesosi ta libi.

2 Nöö fa de ko dou, hën de tja wan lan sëmbë ko nëën faa kulëën. A dë kandikandi a wan kama liba. Nöö di Masa Jesosi si fa dee sëmbë dee tja di womi ko nëën dë ta biibi ën tjika, hën a taki da di womi taa: "Womi, na fëëë e. Masa Gaangadu da i paadon u dee hogi dee i bi du. An o hoi i a bëë möön."

3 Ma nöö so u dee Sabima u Wëti sai naandë, hën de kuutu ku de na de taki taa: "Womi, un luku fa a ta mbei kuma hën da Gadu."

4 Ma nöö Masa Jesosi saandi de ta pakisei kaa, hën a piki de taa: "Dee sëmbë o, unfa un ta mëni hogi u mi a unu hati sö?

5 "Be mi hakisi unu wan soni. Fii taki da sö wan sëmbë taa Gadu puu ën a bëë, naa fii taki dëën taa be a hopo waka go, undi u dee tu soni sa möön fukë u taki ku buka? ⌞Na di fosuwan nö? Biga sëmbë an sa go a Gadu faa go hakisi ee di soni i taki dë ee tuu, ee ganjan.⌟

6 "Ma nöö un luku, mi o toona fan ku di womi aki möön. Nöö joo si fa Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki abi makiti tjika tuu u puu di sëmbë aki a Gadu bëë."

Hën a bia fan ku ën taa: "Womi."

A piki.

A taa: "Mi taki e, hopo taanpu, nöö i tei di kama fii, nöö i go a wosu."

7 Nöö fa a fan dë, hën wantewante sö hën di womi di bi dë lanlan dë hopo vu taanpu a hii dee sëmbë fesi naandë. Hën a tei di kama fëën hën a waka go fëën nëën wosu.

8 Nöö fa di soni pasa naandë, hën dee hia sëmbë bi sai dë da Masa Gadu tangi e. De gafëën seei fu di a da libisëmbë sö wan gaan kaakiti.

Aki Masa Jesosi kai Mateosi
faa ko dë bakama fëën.
Maik. 2:13-17; Luk. 5:27-32

9 Nöö hën Masa Jesosi kumutu dë, hën a ta waka nango. Te wan pisi, hën a si mi, Mateosi, dë sindosindo a mi kantoo naandë ta pii lanti möni.

Hën a kai mi taa: "Mati."

Hën mi piki.

Hën a taa: "Ko go ku mi e. Ko ta waka a mi baka."

Hën di a kai mi sö, hën mi hopo wante ko ta waka nëën baka.

10 Nöö baka u di dë, nöö hën mi kai Masa Jesosi ku dee oto bakama fëën fu de ko njan ku mi a mi wosu. Nöö fa u go sai dë, nöö wanlö oto sëmbë ko dë tu, dee ta pii lanti möni kuma miseei, ku wanlö oto sëmbë lanti ta si kuma poipoi sëmbë u di köndë, de tuu ko makandi a mi Mateosi wosu naandë.

11 Nöö hën dee Faliseima ko si u dë, hën de bigi ta buja ku dee oto bakama u Masa Jesosi taa: "Unfa a waka di mësitë fuunu ta sindo ku dee pii-lanti-mönima ku dee oto poipoi sëmbë u di köndë ta njan a wan tafa?"

12 Nöö fa de fan dë, hën Masa Jesosi jei gbolo. Hën a taki da de taa: "Dee sëmbë un haika, mi o hakisi unu wan soni."

Hën de taki aai.

Hën a taa: “Ambë un sabi abi data fanöudu, dee sëmbë dee dë bumbuu naa dee sikima?”
[13] Hën a taa: “Mi o tei wan soni fu Gadu Buku konda da unu e, nöö un musu pakisei bunu ee andi a kë taki. Gadu taki e, taa:
Fa un ta tja dee mbeti ta ko ta kii da mi aki,
nöö na dee lö soni dë mi kë e.
Ma mi kë fuun abi tjalihati u sëmbë.
Hën nöö wë mi ta suku a unu.
Sö di Buku taki.
“Wë nöö fa mi ko a goonliba aki, nöö ma ko u kai un dee gaan bumbuu sëmbë e. Nönö. ⌞Biga mi si taa un dë fa un kë kaa.⌟ Ma mi ko u ko kai dee sëmbë dee sabi taa de an ta libi bunu kuma dee aki, be de bia libi fu mi sa heepi de puu de a dee hogilibi u de.” Sö Masa Jesosi fan ku dee Faliseima.

Aki dee bakama u Johanisi

di Dopuma ko hakisi

Masa Jesosi wan soni.
Maik. 2:18-22; Luk. 5:33-39

[14] Nöö baka u di dë, hën dee bakama u Johanisi di Dopuma ko a Masa Jesosi. Hën de taa: “Wë u ko a i aki ko hakisi i wan soni. So juu u ku dee Faliseima ta begi söndö njan kumafa di wëti taki, wë ma wa ta si i ku dee bakama fii ta du sö. Un ta njan ta bebe kodo. Nöö u kë sabi faandi mbei.”
[15] Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: “Haika e. Te wan womi ta töö u, nöö te de dë a di piizii dendu nöö dee sëmbë di töö uma bi tei u ta seeka soni dëën, nöö de ta wai biga a dë leti a de dendu naandë. Ma nöö te di juu dou de ko puu ën a de dendu bifö de o dë söndö njan ta kusumi awaa.
“⌞Ma nöö fa mi ta fan ku unu aki, ma a sa toobi unu fuun tei.⌟ [16] Biga de an ta tei wan njunjun koosu pisi lapu wan awoo koosu e. Biga te i wasi ën, nöö di njunjun koosu o hai disa di awoo wan, nöö di soni o ko möön hogi.
[17] “Söseei de an ta tei njunjun diingi lai a wan awoo mbeti kakisa saku e. Biga di njunjun diingi o soopu, ma nöö di saku an o sa soopu möön biga a gaandi kaa. Te wan pisi a o basiti gboo latja, tuwë di diingi tuu fiaa. Nöö a ko dë taa di saku ku di diingi tuu kaba a sösö.
“Ma njunjun mbeti kakisa saku fii tei, nöö i lai di njunjun diingi nëën te i kaba e. Nöö te di diingi ta soopu nöö di saku seei o ta soopu tu. Nöö di diingi o dë bumbuu nöö di saku seei o dë bumbuu tu.”

Aki Masa Jesosi heepi wan mujëë ku wan mujëë mii.
Maik. 5:21-43; Luk. 8:40-56

[18] Nöö Masa Jesosi an kaba u fan seei, nöö hën wan fesima u Dju keiki ko suti kini a goon nëën fesi. Hën a taki dëën taa: “Mësitë o, mi ko a i aki ko begi i taa wan mujëë mii u mi suwaki teee fa u dë aki a dë seei a dëdë ku libi maun. Nöö hën mi ko hakisi i ee i sa ko buta maun nëën da mi be a toona ko libi.”
[19] Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Antoobi, mati. Un boo go.”
Nöö hën a hopo, hën ku u dee bakama fëën, hën u nango.
[20] Te wan pisi hën wan mujëë waka ko a u baka dë. Nöö di mujëë dë bi abi wan siki, tuwalufu jaa longi soni ta kule nëën an ta koti möönsö. Ma nöö di a si Masa Jesosi ta ko dë, hën a waka saapi ko nëën baka, hën a panjan di koosu buka fëën tjë sö. [21] Biga a ta pakisei nëën hati taa: “Ee mi sa nama tjë seei a di koosu fëën, nöö mi libi kaa.”
[22] Nöö fa u taki dë, hën Masa Jesosi bia luku, hën a si di mujëë. Hën a taa: “Mujëë o, na fëëë e. Di biibi di i abi a mi liba dë heepi i kaa.” Nöö wantewante seei di mujëë ko bëtë gbegedee u di siki fëën.
[23] Nöö hën Masa Jesosi nango te a di wosu u di hedima u keiki di bi kai ën dë. Nöö fa a go dou, hën a si wanlö baakuma sai dë kaa ta böö foloiti, ⌞kumafa di guwenti fuu dee Dju sëmbë dë te wan sëmbë dëdë⌟. Hia sëmbë sai dë ta bai ta këë tee di kamian ta mbei wöööö seei, biga de si taa di mujëë mii dëdë kaa.
[24] Hën Masa Jesosi taki da de taa: “Dee sëmbë, un hai kumutu aki da mi pasi. Biga na dëdë di mii dëdë e. Duumi nöö a ta duumi.” Ma nöö di de jei a taki sö, nöö hën dee hia sëmbë dë lafu ën mbei ën fa te a bigi.
[25] Nöö hën dee sëmbë dee abi di wosu mbei dee sëmbë go a döö. Hën Masa Jesosi pasa go dou ka di mujëë mii dë, hën a panjëën a maun. Nöö fa u mbei dë, wantewante naandë hën di mujëë mii weki hopo taanpu.
[26] Nöö fa a du dë, hën di soni bigi da sëmbë tee di buka paaja dou hii di pisiwata naandë tuu taa sö wan foondo soni Masa Jesosi du.

Aki Masa Jesosi kula wanlö sëmbë möön.

[27] Nöö hën Masa Jesosi kumutu naandë. Hën a ta waka nango te wan pisi, nöö hën

tu bookowojoma ta ko nëën baka ta bai seei
ta kai ën taa: “Na i da di bakamii u Könu
Dafiti ö, ⌊di Gadu bi paamusi taa a o manda
ko faa heepi u⌋? U begi i gaantangi, be i a’
tjalihati fuu nöö i heepi u o!” Sö de ta bai
ta ko nëën baka nöömö. Ma Masa Jesosi an
piki de möönsö, a pasa go fëën a wosu.
28 Te wan pisi, hën de go dou nëën ka a dë
a wosu dendu naandë. Nöö hën a hakisi de
taa: “Wë dee sëmbë, fa un ko a mi aki, nöö
un ta biibi tuutuu taa mi sa kula unu nö?”
Hën de taa: “Aai, Masa, u ta biibi e.”
29 Hën a taki aai. Nöö hën a nama maun a
de wojo hën a taki da de taa: “Söö. Wë be
a pasa ku unu leti kumafa i si un ta biibi dë
e.”
30 Nöö fa u mbei dë, hën wojo u de tu
sëmbë dë ko limbo seei gbegedee.
Ma nöö hën Masa Jesosi bai de taanga
taa: “Wan musu kondëën da na wan sëmbë
e!”
31 Ma hii fa a bai de dë seei, ma de paaja di
soni a du dë te dou hii di köndë.
32 Nöö hën Masa Jesosi ku u dee bakama
fëën kumutu naandë. Nöö di u nango, hën
de tja wan womi ko nëën faa musu kulëën
da de. Di sëmbë aki abi wan soni nëën hedi
ta tapëën buka te an sa fan. 33 Nöö hën Masa
Jesosi bai ën puu nëën liba tefa a kaba, nöö
wantewante dë hën di womi toona ko ta fan
baka.
Nöö fa dee gaan hia sëmbë bi sai naandë
si di soni pasa dë, hën de taa: “Hëën, aai
maingë, u si foondo soni tide di wa bi si a
u köndë aki wan daka.”
34 Ma nöö dee Faliseima bi sai dë tu, hën
de bai taa: “Höön, andi wë! Wan si taa di
hedima u didibi hën ta dëën kaakiti faa jaka
dee soni nö?”

Aki ta lei fa Masa Jesosi abi tjalihati u sëmbë tjika.

35 Nöö hën Masa Jesosi ta waka ta lontu a
dee gaangaan köndë ku dee pikipiki köndë
fuu dee Dju sëmbë tuu te dou. A nango a
dee keikiwosu fuu ta lei sëmbë soni u Gadu
ta konda di Bunu Buka da de kumafa di
Njunjun Tii u Gadu dë. Nöö hiniwan sooti
pei siki di sëmbë abi kaa, de tuu a ta kula.
36 Ma nöö fa a si dee gaan hia sëmbë ta ko
nëën nöömö dë, nöö tjali u de kisi ën teee.
Biga a si taa de dë fukafuka weiwei, kuma
wanlö hia sikafu dë a mundu söndö sëmbë
u kiija de.
37 Nöö hën a bia fan ku u dee bakama fëën,
a taa: “Dee sëmbë o, a tjali da mi e. Wan
si fa dee sëmbë ta ko gidjii nöömö a mi nö?
De dë kuma wan gaan goon njanjan lepilepi
fii koti buta a suwa, ma wookoma biti poi
o. 38 Nöö un musu begi di goon Masa, be
a manda möön hia wookoma fu de koti di
njanjan buta a suwa.”

10

Aki Masa Jesosi lei dee bakama fëën fa de musu wooko.

Maik. 3:13-19, 6:7-13, 9:41, 13:9-13; Luk. 6:12-16, 9:1-6, 12:2-9, 51-53, 14:26-27, 21:12-17

1-4 Söö. Wë a di pisi aki woo kai dee
në fuu dee bakama u Masa Jesosi dee a bi
tei a dee otowan mindi, fuu dë dee apaiti
tjabukama fëën de ta kai “apösutu”. Di fosu
wan hën de kai Simon, di oto në fëën da
Petuisi, ku di baaa fëën de kai Andiasi. Nöö
i abi Jakobosi ku ën baaa Johanisi, dee mii u
Zebedeosi. Nöö a baka u di dë i abi Filipi ku
Batolomisi, ku Tomasi, ku mi Mateosi di bi
ta pii lanti möni dë. Ufö joo kisi Jakobosi di
womi mii u Alufasi, ku Tadeosi, ku Simon
di bi dë a dendu u dee sëmbë bi kë puu
u dee Dju sëmbë a Loomë köndë basu, ku
Judasi Isikaliotu, di o sei Masa Jesosi da dee
felantima fëën fu de kii.
Nöö u dee tuwalufu sëmbë u kai aki, Masa
Jesosi kai u ko nëën, nöö hën a da u makiti
fuu ta jaka dee gadu ta kisi sëmbë a hedi ta
puu. Nöö söseei a da u makiti tu, fuu kula
hii pei sikima ko bunu.
5 Nöö hën a o manda u go a köndëköndë
fuu ta konda di buka u Gadu. Nöö hën a fan
ku u te a kaba fa u musu waka.
A taki da u taa: “Fa woon go aki, nöö wan
musu go a dee oto sëmbë na Isaëli e. Nönö.
Na a dee Samalia sëmbë seei un musu go.
6 Ma a dee Isaëli sëmbë fuu, dee i si ta dë
kuma lasilasi sikafu dë, a de nöö un musu
go.
7 “Nöö fa i si woon go dë, nöö un musu
ta konda soni da de gbelingbelin, be de
fusutan taa abiti möön nöö Gadu o seti di
tii fëën a wan hii njunjun fasi.
8 “Nöö fa mi ta manda unu go aki, nöö te
un dou a wan köndë nöö un musu kula dee
sikima e. Ee wan sëmbë dëdë, nöö un weki
ën. Nöö un kula dee sëmbë dee siki tjina
nöö un jaka dee gadu puu a sëmbë hedi.
Nöö fa un kisi di kaakiti aki, na bai un bai
ën e, nöö wan musu mbei sëmbë paka unu
fëën tu.
9 “Nöö fa un nango aki, na köpö sensi seei
fuun musu tja go ku unu e. 10 Wan musu lai

na wan soni a saku tja. Wan musu tei tu
djakiti ee nasö tu susu tja go ku unu e. Nöö
na tei tu pau fii mbei kokoti, ma i sa tei wan.
Biga di sëmbë di i ta heepi, nöö hën musu
sölugu i.
11 "Söö. Nöö te un go a wan köndë, ee
gaan wan ee piki wan, nöö un musu suku
wan sëmbë di de abi lesipeki da a di köndë,
nöö unu tuwë lai nëën wosu. Nöö a di wosu
naandë, nëën i musu ta libi fu tee i kumutu
dë e.
12 "Nöö te woon denda a di wosu, nöö un
da dee sëmbë odi taa 'Masa Gadu musu da
unu kötöhati e, dee sëmbë.' 13 Nöö mi taki
da unu taa ee dee sëmbë u di wosu naandë
dë a pasi u kisi di lö bunu dë, nöö Gadu o da
de kötöhati tuu. Ma ee de an dë a pasi u de
feni ën, nöö de an o feni ën. Di bunu dë o
toona ko a unu baka.
14 "Nöö ee un go a wan köndë ee nasö a
wan wosu, nöö dee sëmbë an kë tei unu, de
an kë jei di buka un ta tja go dë seei, nöö
un kumutu dë go fuunu e. Nöö te woon go,
nöö un musu puu di susu fuunu a unu futu,
nöö un naki ën puu di doti di bi peka nëën
tuwë disa da de, nöö un kumutu dë e. 15 Nöö
mi taki da unu taa te di daka Masa Gadu o
kuutu a libisëmbë liba, nöö di köndë dë o
kisi wan möön gaan hebi sitaafu möön leki
fa dee hogi köndë de kai Sodom ku Gomola
bi kisi.
16 "Nöö un haika e, dee sëmbë. Fa i si mi
ta manda unu go aki, nöö a dë leti kuma mi
ta manda sikafu go a takumbeti dendu. Nöö
un musu dë wekiweki ta wooko ku fusutan
e, ma nöö un musu dë ku saapi fasi seei tu
kuma pomba. 17 Nöö wojo fuunu musu ta dë
limbolimbo nöömö. Un musu saandi un ta
du. Wë biga mi o bai unu a fesi taa de o kisi
unu tei tja go a dee gaan kuutu u de e, nöö
de o fon unu a dee keikiwosu u de seei. 18 De
o ta tja unu go a dee hedima u köndë fu di në
u mi hedi. Ma wan musu fëëë, biga naandë
woon feni pasi fuun sa konda soni u mi da
hii sëmbë, Dju sëmbë te dou ku dee na Dju
sëmbë tuu.
19 "Nöö te de kisi unu tja go a dee kuutu u
de, nöö wan musu dë pantapanta ta booko
hedi ta pakisei taa: 'Unfa woo piki de?'
Nönö. Biga a di juu dë Gadu o da unu di fa
fuun piki de. 20 Nöö an o dë taa unu o fan di
fan naandë e, ma di Akaa fuu Tata di dë a
unu liba dë, hën o ta fan da unu.
21 "Nöö mi taki e, taa wan baaa o tjëën
baaa go könku u de kii puu fu di a nama ku
mi hedi. Söseei tu wan tata o tjëën mii go
könku u de kii puu, fu di di mii ta nama ku
mi hedi. Dee mii o ta hopo ta puu de mama
ku de tata a de liba manda go kii fu di de
ta nama ku mi hedi. 22 Boo taa hii sëmbë o
buuse unu fu di un ta nama ku mi hedi. Ma
nöö di sëmbë di ta hoi te go dou a di kaba
pisi, nöö hën o feni di heepi u Gadu.
23 "Nöö te un go a wan köndë nöö te de ta
toobi unu tumisi, nöö un kule kumutu dë go
a oto köndë e. Biga mi taki da unu taa wan
o sa kaba di wooko a hii dee köndë u dee
Isaëli sëmbë fuu tuu bifö a dë taa mi di ko
dë Libisëmbë Mii aki o toona ko a goonliba.
24-25 "Ma nöö fa i si de o du ku unu dë, nöö
söseei de ta du ku mi aki kaa e. Hën mbei an
musu dë gaan soni da unu. Biga di sëmbë di
ta tei lei an sa hei möön di sëmbë di ta lei ën.
Söseei tu, wan futuboi an sa hei möön hën
masa, ma a sa dë kuma hën masa nöö. Hën
mbei fa de ta kosi mi aki taa di didibi hën ta
wooko a mi liba, wë nöö na möönmöön de
o kosi un dee sëmbë ta nama ku mi nö?
26 "Nöö mi taki e, taa fa mi ta manda unu
go aki, nöö wan musu fëëë fuun konda dee
soni mi ta manda unu fuun konda. Biga na
wan soni sa dë a tjubi te nöö an o ko a döö.
Nöö na wan soni sa pasa te nöö sëmbë an o
ko sabi ën. 27 Nöö fëën mbei dee soni i si mi
ta konda da unu sapisapi a së aki, un musu
ta bai ta konda de a lanti dendu.
28 "Nöö wan musu fëëë tu te sëmbë o ta
suku unu fu de kii. Biga de sa kii unu sinkii,
ma de an sa kii unu akaa. Ma di Sëmbë fii
fëëë, hën da Masa Gaangadu e. Biga ⌞ee ja
a' bisi ku ën, nöö⌟ a sa disa i te i kaba a sösö,
nöö di sinkii fii ku di akaa fii tuu o go a didibi
faja.
29 "Dee sëmbë o, un luku dee sösö piki fou
ta buwa ta lontu aki. Sëmbë an ta si de u
gaan soni, hën mbei de ta sei tu u de u wan
tiisënsi nöö. Ma nöö fa i si de ta buwa dë,
na wan kodo u de sa puu kai a goon ee na
u Tata a liba da pasi. 30-31 Wë nöö un dee
libisëmbë wë? Wan bumbuu gaanfa möön
dee piki fou naandë ö? Nöö te i si wan soni
pasa ku unu, nöö nëën da u Tata dëën pasi
fa a pasa sö nö? Nöö hën mbei mi taa wan
musu fëëë. Biga Masa Gaangadu sabi hii
soni fuunu finifini, te dou ku un mëni niën
uwii dë a unu hedi.
32 "Nöö mi taki e, taa ee ja fëëë fii piki a
lanti fesi taa mi ku i nama, nöö miseei tu
ma o fëëë u piki mi Tata a liba ala taa mi ku
i nama. 33 Ma ee wan sëmbë ja kë piki taa mi

ku i nama, nöö miseei tu, ma o piki mi Tata
taa mi ku i nama.
34 "Dee sëmbë o, fa i si mi ko a di goonliba
aki, na wata mi tja ko e, ma faja mi tja. 35 Mi
ko u ko paati sëmbë ku sëmbë. Biga fu mi
hedi a o pasa leti kumafa i si Gadu Buku taki.
A taa:
Wan womi mii ku ën tata o kisi gaan toobi.
Mujëë mii ku ën mama o kisi gaan toobi.
Mai ku mai o kisi gaan toobi.
36 Nöö dee möön gaan felanti di wan sëmbë
o abi,
de o dë dee bëë fëën seei.
Sö a bi sikifi a Gadu Buku kaa e. 37 Ma nöö ee
wan sëmbë lobi hën mama ku ën tata möön
mi, ee nasö a lobi ën womi mii ku ën mujëë
mii möön mi, nöö di sëmbë dë an bunu tjika
u waka a mi baka.
38 "Un haika e, dee sëmbë. Ja si fa de ta
buta wan sëmbë faa tja hën lakpa pau te de
o tjëën go kii ö? Wë sö nöö hiniwan sëmbë
o abi fëën sitaafu di a musu tjai ee a o ko
waka a mi baka. Nöö ee ja kë tja di sitaafu
dë, nöö ja fiti fii dë wan bakama u mi e.
39 "Söseei tu, ee wan sëmbë i kë dë fii
seei, nöö ja o feni wan suti libi kumafa i kë
möönsö. Poi nöö libi fii o ta poi. Ma nöö
di sëmbë di ta sakëën libi da mi, hën o feni
wan suti libi nöömö kumafa a kë.
40 "Nöö mi taki e, taa fa mi ta manda unu
fuun ta tja di buka u Masa Gaangadu aki, ee
wan sëmbë tei unu buta a wosu nöö miseei
wë a tei dë kaa e. Nöö ee wan sëmbë tei mi,
nöö di Sëmbë di manda mi ko a goonliba
aki, nöö hënseei wë a tei dë tu. 41 Nöö ee
i si wan sëmbë ta tja Gadu buka nöö hën i
hoi ën a i wosu fu di a dë tjabukama u Gadu
hedi, nöö i seei o feni paima a Gadu leti
kumafa di tjabukama dë seei o feni. Söseei
tu, ee i si wan sëmbë ta libi bunu kumafa
Gadu kë, nöö hën i kisi ën hoi fu di i sabi taa
sö a ta libi hedi, nöö joo feni paima a Gadu
leti kumafa di sëmbë dë seei o feni.
42 "Un luku dee sëmbë ta waka a mi baka
aki o, dee sëmbë. Söméni u de dë lagilagi
sëmbë seei a libisëmbë wojo. Ma mi taki e,
taa ee dëëwata kisi wan u de nöö i dëën wan
kan kötö wata faa bebe fu di a ta waka a mi
baka hedi, nöö joo feni paima fëën a Gadu
nöömö."
Nöö sö Masa Jesosi leti u dee bakama fëën
te a kaba ufö a manda u go.

11

Aki dee bakama u Johanisi
ko a Masa Jesosi.
Luk. 7:18-35

1 Baka u di Masa Jesosi fan ku u sö,
hën a kumutu dë, ta waka ta lontu a dee
köndëköndë u Galilea ta konda di buka
u Masa Gaangadu ta lei sëmbë soni fëën
finifini.
2 Wë nöö di juu dë, de bi kisi Johanisi di
dopuma buta a dunguwosu kaa. Nöö ala a
dë ta jei u hii dee soni dee Masa Jesosi, di
Keesitu, ta du. Nöö hën a kai dee bakama
fëën ko nëën, hën a manda de taa: "Un go
a Jesosi e, 3 nöö un hakisi ën ee hën da di
sëmbë tuu, di Gadu bi paamusi u taa a o
manda ko, naa u musu luku wan oto sëmbë
möön? Sö fuun hakisi ën e."
4 ⌞Nöö hën dee bakama u Johanisi nango
te de go dou a Masa Jesosi. Hën de dëën di
buka te de kaba.⌟
Nöö hën Masa Jesosi piki de, a taa: "Un
toona go a Johanisi e, nöö un konda hii
dee soni dee un si ku dee un jei a mi aki
tuu dëën. 5 Un taki dëën taa ⌞hii dee soni
Gadu Buku bi taki u di Sëmbë Gadu o manda
ko, nöö de tuu ta pasa fa u dë aki⌟. Biga
bookowojoma ko ta si soni, lanma hopo ta
waka, sikitjinama ta ko bunu, bookojesima
ko ta jei soni, dëdë sëmbë ta weki, dee
möfina sëmbë ta jei di suti Buka u Masa
Gadu. Sö fuun taki dëën e. 6 Nöö un taki
dëën tu, taa di sëmbë di an ta mati fu di ma
ta du kumafa a bi méni, nöö sö wan sëmbë
dë bunu e."
Sö Masa Jesosi piki de te a kaba.
Nöö hën de toona go a Johanisi baka.

Aki Masa Jesosi taki soni u Johanisi di Dopuma.

7 Nöö fa dee bakama u Johanisi nango
dë, hën Masa Jesosi bia fan ku dee hia
sëmbë dee ku ën sai dë. A taa: "Fa un bi
kule go a Johanisi a di sabana dë, un sooti
sëmbë un go si ala? Un si wan sëmbë di
aan pakisei, kuma wan kambaluwa di ventu
ta böö nango ta ko nö? 8 Ee nasö un si
wan sëmbë bisibisi ku gaan waiti koosu nö?
Nönö, Johanisi an bi dë sö e. Biga dee sëmbë
ta bisi gaan waiti koosu, nöö a guduma
wosu de ta dë. Na a sabana dendu de ta libi.
9 "A kandë un bi méni tu taa fa woon go
dë, nöö woon si wan gaan tjabukama u Gadu
ta du gaan foondofoondo soni. Wë mi taki
da unu taa un si wan tjabukama u Gadu tuu,
ma a möön hei möön wan tjabukama seei.
10 Biga Johanisi wë da di sëmbë di dee fesiten

tjabukama u Gadu bi sikifi soni fëën, taa
Gadu o manda wan sëmbë ko faa seeka pasi
da di Heepima di o ko.
11 "Nöö mi taki da unu seei gbelin taa fu
hii dee libisëmbë mujëë pai, nöö na wan u
de hei kuma di Dopuma de kai Johanisi e.
Ma fa mi fan dë seei, ma hiniwan sëmbë di
dë a di Njunjun Tii u Gadu dendu te dou
ku dee möön lagi wan seei, nöö de tuu a'
kölöku möön Johanisi.
12 "Nöö fa mi ta fan soni u di Njunjun Tii u
Gadu aki, nöö a ta ko taanga seei kaa e, dee
sëmbë, fu kumutu a di ten Johanisi hopo
seti konda soni fëën fu te kisi fa u dë aki.
Nöö di sëmbë di ta biinga taanga nëën baka
nöö hën o dë nëën dendu. 13 Nöö di Njunjun
Tii aki, hën da di soni di Mosesi ku hii dee
fesiten tjabukama u Gadu tuu bi ta taki, te
kisi di ten u Johanisi aki.
14 "Nöö ee un kë piki, nöö woon ko sabi taa
Johanisi wë da di sëmbë di bi musu ko a di
ten di di tii aki o seti. Hën wë da di Elia di
dee oto fesiten tjabukama bi ta taki taa a o
toona ko. ⌞Biga di wan seei fasi Johanisi ku
Elia abi.⌟ 15 Nöö fa i si mi ta fan ku unu aki
nöö un pakisei ën bunu e, be un fusutëën."
16 Nöö hën a bai taa: "Ee, dee sëmbë aki,
andi seei mi sa tei maaka ku unu kumafa un
dë aki baa? Un dë kuma dee mii ta pëë a
sitaati, soni an ta kai ku de möönsö. Fa de
sai dë, de ta buja ku de seei taa: 17 'U böö tutu
da unu te u wei fuun baja, ma wan kë baja.
Nöö hën u bia kanda tjali kanda da unu fuun
këë, ma wan kë këë.'
"Nöö sö wë nöö un dë tu e, dee sëmbë.
18 Biga Johanisi ko, nöö hën an bi ta njan
kuma unu, an bi ta bebe kuma unu, nöö un
kosi ën taa a lau, soni dë nëën liba.
19 "Nöö hën Mi di ko Libisëmbë Mii aki ko,
nöö hën mi ta njan ta bebe ku unu, nöö hën
un ta kosi mi tu taa mi a' langabëë tumisi,
mi dë bebesonima, mi ta hulu takulibisëm-
bëma u di köndë. Ma mi sabi taa a o ko a döö
nöömö u sëmbë musu ko fusutan taa Gadu
hën manda mi ku Johanisi tuu ko, biga u tu
tuu bi libi leti kumafa Gadu kë."

Aki Masa Jesosi ta bai helu

da dii köndë.
Luk. 10:13-15

20 Nöö hën Masa Jesosi ko gandji da dee
sëmbë u dee köndë awaa ka a bi du dee
möön hia wooko fëën, foondofoondo wan,
ma töku de an bi bia ko piki ën möönsö fu
de disa dee hogilibi u de.
21 A taa: "Mi bai helu da unu e, un dee
sëmbë u Kolazin, ku un dee sëmbë u Beti-
saida. Biga fa dee köndë de kai Tilusi ku
Sidon sai naandë, dee sëmbë u de hogi tee
de hogi. Ma ee de bi si dee gaan foondo
wooko dee un bi si aki, nöö de bi o bia de
libi gaanduwe. Mi taki da unu taa, de bi o
buta maun a mindihedi ta bai ta këë ta tuwë
deseei a goon ta logoda ta bisi djodjo. Sö di
hogilibi de bi ta libi dë bi o hati de tjika. Ma
un wan du sö.
22 "Hën mbei mi taki da unu taa a di gaan
kuutudaka u Gadu, nöö di sitaafu di dee
sëmbë u Tilusi ku Sidon o kisi an o bigi
kuma di woon kisi e.
23 "Nöö söseei un dee sëmbë u Kapenaumi
fa un hei di gaan hei aki, nöö un ninga taa
hën o tja unu go a Gadu Köndë ö? Na seei.
Mi taki da unu taa a di didibi faja a o tja unu
go kaba a sösö. Biga fa dee sëmbë u Sodom
bi hogi tjika dë seei, ma ee de bi si dee gaan
foondo wooko dee un si aki, nöö de bi o bia
libi gaanduwe. Nöö Gadu an bi o booko di
köndë u de kaba a sösö te kisi fa u dë aki.
24 "Nöö mi taki da unu taa di sitaafu di
Sodom o kisi a di gaan kuutudaka an o bigi
kuma di un dee sëmbë u Kapenaumi aki o
kisi e. Biga wan kë bia unu libi möönsö."

Aki Masa Jesosi fan ku ën tata

ufö a fan ku

dee sëmbë dee dë ku fuka.
Luk. 10:21-22

25 Nöö hën Masa Jesosi bia fan ku ën Tata
awaa. A taa: "Taata o, i wë da Masa u liba ala
ku goon aki tuu. Nöö mi gafa i o, fu di fa i ta
wooko. Biga i ta hoi dee soni fii tjubitjubi da
dee könima u di goonliba aki ku dee sëmbë
dee ta mbei taa de sabi soni poi, nöö hën i
ta mbei dee lagilagi sëmbë ko sabi de. 26 Aai
Taata, a bigi o, biga wë sö i feni ën bunu fii
du. Gaantangi fii e."
27 Nöö hën a bia fan ku dee sëmbë hën ku
de sai dë möön. A taa: "Dee sëmbë o, fa mi
dë aki, mi Tata buta hii soni a mi maun e.
Nöö na wan sëmbë sabi mi fa mi dë boiti mi
Tata nöö, nöö söseei na wan sëmbë sabi mi
Tata tu fa a dë boiti mi di Mii fëën aki nöö,
ku di sëmbë di mi kë mbei a ko sabi ën."
28 Nöö hën a taa: "Haika e, dee sëmbë, ee
wan sëmbë i dë fukafuka, i ko wei u dee lai
dee i ta tja, nöö be i ko a mi e. Nöö mi o
mbei i ko dë bööböö. 29 Dee sëmbë, un saka
unu seei da mi o, be mi ta tii unu ta lei unu
soni. Biga fa mi dë aki, mi abi tjalihati, mi

a saka fasi, nöö ee wan sëmbë i ko a mi nöö
joo feni böö te dou a i hati. [30] Biga di tii u
mi an taanga e, nöö dee lai dee mi o da unu
fuun tjai, de dë fukëfukë."

Sö Masa Jesosi fan ku dee sëmbë ta
haikëën dë tefa a kaba.

12

Aki Masa Jesosi lei taa

hën da basi u saba daka.
Maik. 2:23-28; Luk. 6:1-5

[1] Nöö hën u dë te wan saba daka, hën u ku
Masa Jesosi ta waka ta pasa a wanlö goon
dendu. Nöö dee goon dë ku wan pei soni
kuma alisi, ma i sa njan mën kuwakuwa.
Nöö hangi bi kisi u, nöö hën u ta booko so
taka fëën ta buuka ta njan.

[2] Te wan pisi hën dee Faliseima si taa sö u
ta du, hën de taki da Masa Jesosi taa: "Ja si
fa dee bakama fii ta wooko a di saba daka ta
poi di tjina nö?"

[3] Hën a piki de taa: "Dee sëmbë o, wan bi
lesi a di Buku di soni bi pasa ku Dafiti ku dee
mati fëën ö? Hangi bi ta kii de, [4] nöö hën
de go a di wosu u Masa Gaangadu hën dee
begima da de di bëëë di de ta buta da Masa
Gadu. Wë nöö di bëëë naandë, dee begima
wanwan nöö ta a' pasi u njan mën, na sö
nö? ⌞Ma tökuseei Gadu an tei Dafiti ku dee
sëmbë fëën fu hogi di de njan mën.⌟

[5] "Nöö wan ta lesi a di Buku tu nö, taa a
a' juu dee begima musu ta wooko a di saba
daka nö? Wë ma tökuseei de an ta du hogi.
⌞Biga a di Wosu u Gadu de ta wooko, nöö di
Wosu hei möön dee wëti u saba daka.⌟ [6] Wë
nöö mi taki da unu e, taa Mi di Sëmbë di un
ta si dë taanputaanpu a unu fesi aki, nöö mi
hebi gaanfa pasa di Wosu u Gadu. ⌞Nöö ee
ma si taa dee sëmbë aki du hogi, nöö an dë
fuun musu kuutu de e.⌟

[7] "Wan jei fa Gadu taki a di Buku fëën ö?
A taa:
Fa un ta tja dee mbeti ta ko ta kii da mi dë,
na dee lö soni dë mi kë a unu e.
Ma mi kë fuun abi tjalihati u sëmbë.
Hën nöö mi ta suku a unu.
Sö Gadu taki e. Wë nöö misikuma ee un
bi sabi andi di Buku kë taki dë, nöö wan bi
o kuutu dee sëmbë aki sö, ⌞ma un bi o abi
tjalihati u de fa di hangi ta kii de dë.⌟

[8] "Nöö mi toona taki da unu möön taa Mi
di ko dë Libisëmbë Mii aki, nöö mi abi taki
a saba daka liba e."

Sö Masa Jesosi taki da dee Faliseima di
juu dë.

Aki Masa Jesosi kula wan sëmbë

a di saba daka.
Maik. 3:1-6; Luk. 6:6-11

[9] Nöö hën u kumutu naandë, hën u go dou
a wan keikiwosu fuu dee Dju sëmbë, hën u
denda nëën. [10] Nöö hën u ko si wan sëmbë
dë, wan së maun fëën dë dëëdëë tjakaa sö.

Wë nöö dee felantima u Masa Jesosi bi sai
leti dë kaa, nöö hën de o poobëën luku ee
de sa feni föutu nëën. Hën de hakisi ën taa:
"Unfa i mëni? A fiti fu kula wan sëmbë a
saba daka nö?"

[11] Hën Masa Jesosi piki de taa: "Haika e.
Ee i abi wan sikafu fii ta kiija nöö hën a
kai go a baaku dendu a saba daka, nöö ja
o go puu ën fu an musu dëdë ö? [12] Wë nöö
wan libisëmbë wë? An bumbuu möön wan
mbeti nö? Nöö ee i kë du wan sëmbë bunu
a saba daka nöö aan tjina e."

[13] Nöö hën a bia fan ku di sëmbë di abi di
dëëdëë maun taa: "Womi, tëndë di maun fii
ko i si."

Nöö fa a tëndë maun taaan naandë kaa,
hën di maun fëën ko bunu gbelingbelin
kuma di oto së maun.

[14] Ma nöö di dee Faliseima si di soni Masa
Jesosi du dë, nöö an kai ku de seei. Hën de
go a döö go ta kuutu fa u de du de kii ën puu
dë.

[15] Ma Masa Jesosi sabi kaa taa sö fëën de
ta pakisei, nöö hën a kumutu disa de dë,
hën a go fëën. Nöö fa a nango dë, wanlö hia
sëmbë ta waka ta ko nëën baka hën a kula
dee sikima u de tuu. [16] Ma nöö hën a ta bai
de taa de an musu mbei lanti ko sabi soni
fëën.

Aki ta lei taa Masa Jesosi hën da di Futuboi
u Gadu di bi musu ko.

[17] Nöö hii fa Masa Jesosi ta du naandë, nöö
a ta pasa leti kumafa Gadu bi buta di fesiten
tjabukama fëën de kai Jesaaja faa sikifi a di
Buku taa:
[18] Luku di futuboi u mi aki, di mi tei u miseei
vö,
hën wë mi lobi e.
Gaan piizii fëën seei dë a mi hati.
Nëën liba wë mi o buta di Akaa u mi,
nöö a o ta konda da dee peipei sëmbë u
goonliba
andi da bunu ku andi da hogi.
[19] Fa a o sai dë, nöö an o ta fia ta kai wolo.
Na wan sëmbë seei o jei bai fëën a sitaati
möönsö.
Nöö a o abi tjalihati u sëmbë teee.
[20] Te a si wan sëmbë booko saka,

kuma wan piki pau de booko pië hëngi buta
tëkëë dë,
nöö an o fën ën puu.
Ee a si wan sëmbë abi wan pikii biibi a Masa
Gadu liba eti,
kuma wan lampu di oli fëën ta kaba
nöö a ta tapa nango njöiin,
nöö an o böö ën tapa.
Sö a o abi tjalihati u sëmbë tjika e.
Nöö sö a o ta libi fëën fu te a wini hii mundu
buta u de musu libi a wan leti fasi nëën
wojo.
21 Nöö hii dee peipei nasiön u di goonliba aki
o buta pakisei nëën liba fu de feni heepi a
Gadu.
Sö wë di Buku bi taki fu di Futuboi u Gadu
di bi o ko.

Aki dee Faliseima ku Masa Jesosi toosa töngö.
Maik. 3:20-30; Luk. 6:43-45, 11:14-26

22 Nöö di juu dë, hën de tja wan sëmbë ko
a Masa Jesosi faa kulëën. Di womi dë, wan
soni bi tapëën buka, a booko ën wojo. Nöö
hën Masa Jesosi puu di soni nëën liba. Nöö
wantewante dë hën buka fëën jabi a ko ta
fan, wojo fëën ko limbo a si soni baka.
23 Nöö di soni foondo dee hia sëmbë sai dë
te na soni, hën de ko ta hakisi de na de taa:
"Maingë, a sa kë di Bakamii u Könu Dafiti di
Gadu bi paamusi u taa a o ko, di Heepima,
hën disi nö?" Sö dee sëmbë ta hakisi deseei.
24 Ma nöö di dee Faliseima jei fa de ta taki
dë, hën de taa: "Höön, andi wë? Di soni dë
na gaan soni sö. Fa i si a ta puu dee soni
a sëmbë liba dë, nöö di hedima u dee didibi
de kai Belisabo hën wë ta dëën di kaakiti faa
du sö e. Na oto soni möönsö."
25 Ma nöö Masa Jesosi sabi kaa taa sö fëën
dee Faliseima ta pakisei. Hën a fan ku de
taa: "Unfa un mëni? Ee wan könu dë nöö
hën dee sëmbë dee dë nëën tii hopo ta feti
ku de na de, nöö nëën da di tii fëën o booko
nö? Söseei tu, ee wan piki köndë ee nasö
wan bëë ko paati ta feti ku de na de, nöö na
kaba a ta kaba a sösö nö?
26 "Nöö ee di didibi ta feti ku dee otowan
fëën ta jaka de na de ta puu a sëmbë liba,
nöö nëën da di tii fëën ta kaba a sösö nö?
27 Nöö fa un taki dë, taa mi ta puu dee soni
a sëmbë liba ku di didibi kaakiti, nöö dee
sëmbë fuunu wë? Ku un kaakiti de ta puu
de? Wë de o da unu adjabëë o, biga ku di
wan seei kaakiti mi ku de ta puu de.
28 "Ma nöö ee mi ta puu de ku di kaakiti
u di Akaa u Gadu, nöö un musu sabi taa di
Njunjun Tii u Gadu ko a unu awaa e. 29 Biga
ee wan sëmbë i kë go a wan taanga sëmbë
wosu u go tei dee gudu fëën, nöö i musu kisi
ën tai te i kaba bifö, na sö nö? ⌞Wë nöö hën
mi ta du aki.⌟
30 "Nöö ee wan sëmbë ja tuwë gogo ku mi
a wan së, nöö hën da i dë felantima u mi e.
Ee ja ta wooko makandi ku mi fii hai sëmbë
ko a mi, nöö hën da i ta jaka sëmbë puu a mi
kaa.
31 "Nöö un haika bunu fa mi o fan aki, dee
sëmbë. Mi taki e, taa a dë wan gaan hogi
soni fii sösö di Akaa u Masa Gaangadu. Biga
hii hogi di wan libisëmbë sa du ku hii pei
hogi soni a sa taki ta sösö Masa Gaangadu,
de tuu sa puu a Gadu bëë. Ma ee i ta sösö
di Akaa fëën, nöö heepi an o dë da i möön
e, biga Gadu an o puu i nëën bëë möönsö.
32 Aluwasi ee wan sëmbë i ta mindi soni da
Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki ta sösö mi,
nöö Gadu o sa puu i a bëë. Ma ee i ta mindi
soni da di Akaa fëën ta sösö ën, mi taki da
unu gbelin seei taa Gadu an o puu i a bëë
möönsö, na a di ten u dë aki, na a bakaten
tu.
33 "Nöö fa un fan di soni dë, nöö wan sabi
taa a di pau njanjan nëën i ta sabi un sootu
pau a dë nö? Ee di njanjan bunu nöö hën da
di pau seei bunu, ma ee di njanjan an bunu
nöö di pau seei an bunu tu."
34 Nöö hën Masa Jesosi kosi dee Fali-
seima seei awaa, a taa: "Fa un hai ko
zunta na dokunu gidjii kuma wanlö hila
sindeki naandë, nöö un sa taki bumbuu soni
möönsö nö? Nönö, sösö hogi nöö un sa taki.
Biga di hogi di dë a unu hati, hën nöö ta
kumutu a unu buka te un ta fan.
35 "Nöö un haika e, dee sëmbë. Ee wan
sëmbë i dë nöö bumbuu soni dë a i hati, nöö
bumbuu fan joo ta fan. Ma ee wan sëmbë
i dë nöö hogi wanwan nöö dë a i hati, nöö
hogi soni nöö joo ta taki ta tuwë.
36 "Ma nöö mi taki da unu gbelin taa te di
gaan kuutu daka u Masa Gaangadu kisi, nöö
hiniwan sëmbë o piki fu hiniwan sösö fan di
a bi fan söndö pakisei. 37 Dee fan dee i bi ta
fan, nöö de Gadu o tei ta kuutu i luku ee a
dë faa da i leti, ee a dë fii musu kisi sitaafu
fëën."

Aki dee hedima u Dju ta hakisi wan maaka.
Maik. 8:11-12; Luk. 11:24-32

38 Nöö hën wanlö u dee Sabima u Wëti ku
dee Faliseima seei, hën de toona ko a Masa
Jesosi möön. Hën de taki dëën taa: "Mësitë,
wë fii du wan foondo soni boo si ee a Gadu
di taki fii ta kumutu tuu."

39 Hën Masa Jesosi gandji da de, a taa:
"Un dee takulibima aki, fa un disa Gadu dë,
nöö un dë leti kuma wan mujëë di bia baka
disëën manu go tei oto womi nëën manu
wosu. Sö un hogi tjika. Hën mbei un kë u
mi lei unu wan maaka ufö un sa biibi. Wë
mi taki da unu e, taa ma a' maaka fu mi lei
unu möönsö möön leki di soni di bi pasa ku
di tjabukama u Gadu de kai Jona. 40 Biga fa
a bi dë dii daka ndeti ku didia a di fisi bëë
dendu bifö a kumutu, nöö söseei Mi di ko
dë Libisëmbë Mii aki o dë a goon basu dii
daka ndeti ku didia ufö mi o kumutu.
41 "Nöö fa wan kë biibi mi aki, nöö mi taki
da unu gbelin taa a di gaan kuutu daka u
Masa Gaangadu nöö dee sëmbë u Ninifei o
hopo da unu adjabëë e. Biga di Jona konda
di buka u Gadu da de, nöö hesihesi seei de
piki di buka hën de disa di hogilibi u de bia
ko begi Masa Gadu faa puu de a bëë. Ma nöö
di Sëmbë di ta fan ku unu aki, nöö a hebi
möön Jona gaanfa e, ma wan kë piki ën buka
möönsö.
42 "Nöö söseei mi taki da unu tu taa di mu-
jëë könu di bi ko a Könu Salumon, hënseei
o da unu adjabëë tu a di gaan kuutudaka u
Gadu e. Biga a bi kumutu te a longi ko haika
Könu Salumon luku fa a köni tjika. Ma nöö
di Sëmbë un ta si aki, a hebi möön Könu
Salumon gaanfa e, ma wan ta tei ën u soni
möönsö."
43 Nöö hën Masa Jesosi bai dee sëmbë ta
haikëën dë taa: "Un haika e, dee sëmbë. Te
wan soni kumutu a wan sëmbë hedi, nöö a
o ta waka ta lontu ta suku kamian faa tan te
a wei, an feni möönsö.
44 "Nöö a o taa: 'Söö, antoobi. Mi o toona
go a di sëmbë di mi bi kumutu nëën.'
"Nöö a o toona go dou nëën baka, nöö te a
si di kamian hooo, oto soni an ko nëën hedi
möönsö, nöö a o wai. Biga a dë kuma wan
wosu de baí seeka te de kaba buta gbegedee.
45 "Nöö a o taa: 'Söö, mi böö.'
"Nöö a o go kai sëbën oto gadu möön
hogi möön hënseei fu de ko kisi di sëmbë dë
a hedi. Nöö mi taki da unu taa di lö sëmbë
dë, soni fëën o ko möön hogi möön leki fa a
bi dë a fesi.
"Nöö sö wan soni o pasa ku unu e, un dee
takulibisëmbëma u di ten aki. ⌞Biga hii fa
un taa un ta dini Gadu dë seei, ma wan ta
tei mi u soni möönsö.⌟"

Aki dee famii u Masa Jesosi
ko nëën.
Maik. 3:31-35; Luk. 8:19-21

46 Nöö fa Masa Jesosi ta fan ku dee hia
sëmbë naandë, nöö a wan wosu dendu a dë
ta fan. Te wan pisi, hën hën mama ku dee
baa fëën ko nëën u de ko fan ku ën, nöö hën
de taanpu a döö buka naandë. 47 Nöö hën
wan sëmbë go taki da Masa Jesosi taa: "I
mama ku dee baaa fii dë a dööbuka dë e, nöö
de kë fan ku i."
48 Nöö hën a piki taa: "Aai, wë antoobi.
Ma un haika e. Ambë sa dë mi mama ku dee
baaa u mi tuutuu?" 49 Nöö hën a lei finga a
u dee bakama fëën taa: "Ja ta si de naandë
nö? Dee sëmbë dë, de da mi mama ku dee
baaa u mi. 50 Biga hiniwan sëmbë di ta du
kumafa mi Tata a liba ala kë faa du, nöö hën
wë da mi baaa ku mi sisa ku mi mama."

13

Aki Masa Jesosi da di oto
fu di sëmbë ta jaa böngö.
Maik. 4:1-9; Luk. 8:4-8

1 Nöö hën di daka dë seei, hën Masa Jesosi
kumutu a di wosu go sindo a bandja wata
ala. 2 Nöö hën wanlö gaan hila sëmbë hai go
ta lontu hën gilili sö. Hën a hopo go sindo a
wan boto bi sai dë dendu, nöö hën dee hia
sëmbë dë a tela ala ta haikëën.
3 Nöö hën a tei wanlö oto ta lei de soni,
a taa: "Wan daka nöö hën wan sëmbë go
nëën goon go ta jaa böngö. 4 Nöö fa a ta
jaa ën dë, nöö hafu u di böngö kai a pasi
liba, nöö hën dee piki fou pii ën njan puu dë.
5 Hafu fëën kai a sitonu kamian ka hia doti
an dë, nöö hën a nasi hesi seei. 6 Ma di di
sonu ko hati taanga, nöö hën dee lö böngö
dë dëë gbegedee kaba a sösö. De an ko soni
möönsö. 7 Nöö hafu u di böngö kai a maka
dendu, nöö a nasi ma nöö hën di maka göö
peetëën te an ko soni möönsö.
8 "Ma nöö so u di böngö kai a bunu doti
nöö hën a ko soni seei. So fëën puu diiteni
toon möön hia möön fa a bi paandi. Otowan
fëën puu sikisiteni toon möön hia, otowan
puu wan höndö."
9 Nöö di Masa Jesosi taki di oto te a kaba,
nöö hën a taa: "Söö. Wë di woto mi taki aki,
nöö un pakisei ën bunu e, dee sëmbë, be un
fusutëën."

Aki ta lei faandi mbei Masa Jesosi ta lei
sëmbë ku nöngö.
Maik. 4:10-12; Luk. 8:9-10

10 Nöö hën u dee bakama fëën ko nëën hën
u hakisi ën taa: "Masa o, faandi mbei i ta

lei dee sëmbë ku nöngö sö? Biga de an ta
fusutan."
[11] Nöö hën Masa Jesosi piki u taa: "Fa un
dee bakama u mi dë aki, unu wë a kai da e,
fuun sa ko sabi dee tjubitjubi woto u Gadu.
Biga unu sa fusutan fa di Njunjun Tii fëën
dë. Ma na dee sëmbë naandë e, biga de an
kë tei di lei u mi u soni.
[12] "Biga ee wan sëmbë i jei wan soni nöö
hën i tei ën u gaan soni, nöö möönmöön
seei joo ta sabi ën. Ma ee i jei ën, nöö ja tei
ën u gaan soni möönsö, nöö di pikiwan i bi
jei dë, hënseei o lasi da i tu, joo fika ku sösö
maun tjololoo.
[13] "Nöö hën wë mbei mi ta lei dee sëmbë
dë ku nöngö e. Biga hii fa de ta si mi aki,
ma de an sabi ambë da mi möönsö. Fa mi ta
fan aki, nöö de ta haika ma de an ta fusutan
möönsö. Biga de aan di pakisei u de fusutan
soni. [14] Fa de sai u de dë, nöö a ta pasa ku
de leti kumafa Jesaaja di tjabukama bi sikifi
buta a Gadu Buku. A taa:
Woon ta si soni ku unu wojo,
ma wan o saandi un ta si.
Woon ta jei soni ku unu jesi,
ma wan o fusutan andi un ta jei.
[15] Biga fa un sai dë,
hii un tuu hati dë tapatapa.
Jesi fuunu booko te wan sa jei soni.
Wojo fuunu dë dungudungu pii da dee soni
u Gadu.
Ee nasö, fa i si un ta luku soni ku unu wojo
dë,
nöö un bi o saandi un ta si.
Un bi o jei soni ku unu jesi,
nöö un bi o abi fusutan a unu hati,
te nöö un bi o ko a mi fu mi kula unu.
⌞Sö wë Gadu bi taki a fesiten u wanlö sëmbë
e, nöö dee sëmbë u di ten aki, sö nöö de dë
tu.⌟ [16] Ma nöö un dee bakama u mi aki, wan
dë sö. Biga un ta si soni ku di wojo fuunu,
un ta jei soni ku di jesi fuunu.
"Nöö Gadu naki unu kölöku tuu o. [17] Biga
sömëni u dee fesiten tjabukama u Gadu ku
dee oto sëmbë bi ta libi bunu a Gadu wojo a
fesi, de bi hangi seei u si dee soni un ta si ku
dee un ta jei aki, ma de an bi si de o. De an
bi jei de tu."

Aki Masa Jesosi ta puu di nöngö

u di böngö.
Maik. 4:13-20; Luk. 8:11-15

[18] Nöö hën Masa Jesosi taa: "Söö. Wë awa
mi o puu di hedi u di woto da unu awaa.
[19] "I abi so sëmbë de ta jei di buka u di
Njunjun Tii u Gadu aki, ma nöö de an kë
kai ën gaan soni u de fusutëën hoi a de hati.
Nöö te wan pisi di hogihatima de kai didibi
hën o ko puu di buka de bi jei dë a de hati
gbegedee. Nöö sö wan sëmbë hën hati dë
kuma di pasi liba ka di böngö bi kai. An ko
soni möönsö ⌞biga dee fou bi pii ën njan puu
dë⌟.
[20] "Nöö ka di böngö kai a di sitonu kamian
naandë, nöö hën da di sëmbë di jei di buka
nöö hën a kisi ën seei ku wai. [21] Ma nöö an
pakisei ën go dou möönsö. Di fa a jei ën
wante wai dë, nöö a kaba.
"Nöö te wan fuka ko miti ën, ee nasö
sëmbë ko suku ën a toobi fu di wöutu di a
bi jei naandë hedi, nöö an o hoi go dou. A
o disëën bia baka da Gadu. Hën wë da di
böngö di bi kai a di sitonu kamian.
[22] "Nöö ka di böngö kai a maka dendu
naandë, nöö hën da di sëmbë di jei di buka,
ma a abi bookohedi a soni u di goonliba
aki poi, ufö dee gudu u di goonliba aki ta
ganjëën ta hai ën baka te di buka u Gadu an
sa ko soni dëën möönsö.
[23] "Ma ka di böngö kai a di bunu doti
naandë, hën da di sëmbë di jei di buka nöö
a kisi ën seei limbolimbo, nöö a hoi ën nëën
hati. Sö wan sëmbë dë kuma di bunu doti
ka di böngö kai hën a pai dou diiteni toon
möön leki fa a bi dë, ee nasö sikisiteni, ee
nasö wanhöndö. Sö di buka ko soni dëën
tjika."

Aki Masa Jesosi ta da di oto

u di sëmbë di ta jaa taku sii

a sëmbë goon.

[24] Nöö hën Masa Jesosi toona tei wan oto
woto möön ta lei dee sëmbë kumafa di
Njunjun Tii u Gadu dë. A taa: "A dë leti
kuma wan sëmbë tei wan bumbuu njanjan
böngö tja go jaa nëën goon te a kaba, nöö
hën a go. [25] Nöö tefa ndeti, köndë kötö pii,
nöö hën wan felantima fëën tei wan taku sii
hën a go saapi a di goon fu di sëmbë. Nöö
hën a go jaa di taku sii a di goon dendu te a
kaba, nöö hën a go fëën.
[26-27] "Nöö hën de dë tee juu dou, di njanjan
seti nasi. Nöö hën dee wookoma fëën ko si
taa wanlö taku soni dë a di njanjan dendu.
"Nöö hën de kule go a di sëmbë abi di
goon hën de taa: 'Wë na bumbuu böngö i bi
jaa a di goon nö? Wë u si taku uwii ta nasi

ta ko a dee bumbuu wan dendu gidjii. Unsë
dee di dë kumutu?'
28 "Nöö hën a piki de taa: 'Nönö, womi.
Bumbuu böngö nöö mii bi paandi e. Wë a
musu dë taa wan felantima u mi du sö ku
mi.'
"Nöö hën de hakisi ën taa: 'Wë nöö unfa
fëën i mëni? Ja kë fuu go hön dee hogi wan
puu a dee bumbuu wan dendu nö?'
29 "Nöö hën a taa: 'Nönö e, dee sëmbë.
Un boo disa de ufö, biga ee un go u go hön
de, nöö woon hön dee bumbuu wan tu. 30 A
möön bëtë un disëën te de tuu lepi, nöö mi
o manda sëmbë go koti dee taku wan tai
a bondji tja go tuwë a faja tjuma. Nöö de
go koti dee bumbuu wan awaa, tja go lai a
suwa.' "
Nöö sö wan oto Masa Jesosi tei lei dee
sëmbë te a kaba.

Aki Masa Jesosi da wanlö oto

u di uwii de kai mutaadi,

ku di mujëë ta dian boon.
Maik. 4:30-34; Luk. 13:18-21

31 Nöö hën a toona da de wan woto möön,
faa lei de kumafa di Njunjun Tii u Gadu
dë. A taa: "A dë leti kuma di uwii de kai
mutaadi di de ta paandi a di köndë fuu aki.
32 Fa a sai dë, di sii fëën piki möön hii soni de
ta paandi. Ma nöö te i paandi ën kaa, nöö a
ta ko bigi möön hii dee oto uwii tuu dee u
ta paandi a goon dendu, te fou seei ta ko ta
mbei wosu nëën."
33 Nöö hën a toona da de wan woto möön.
A taa: "Fa di Tii u Masa Gaangadu sai dë,
nöö a djei kuma te wan mujëë ta dian boon.
A ta tei wan pikiin sooda sö tuwë nëën, nöö
di sooda ta soopu di boon tee a ko gindii,
gaan hia soni möön fa a bi dë."
34 Nöö sö Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë.
An ta lei de soni söndö an taki ën a nöngö
da de. 35 Nöö a kai makandi ku di soni wan
tjabukama u Gadu bi sikifi buta a di Buku. A
taa:
Mi o koti nöngö da de.
Dee soni bi dë tjubitjubi fu sensi di goonliba
mbei,
mi o tei de taki awaa.
Sö Gadu bi taki a fesi e, nöö awaa a ta pasa.

Aki Masa Jesosi ta puu di oto

u di taku sii.

36 Nöö di Masa Jesosi lei de sö te a kaba,
hën a toona go a wosu. Nöö hën u dee
bakama fëën ko nëën ko begi ën taa gaan-
tangi, be a puu di oto möön limbo da u andi
di taku sii ku di bunu böngö dë bi kë taki.
37 Nöö hën a piki u taa: "Antoobi. Un
haika e. Di sëmbë di jaa di bunu böngö
naandë, nöö Mi wë di ko dë Libisëmbë Mii
aki. 38 Nöö di goon doti, hën da hii di goon-
liba u dë aki. Nöö di bunu böngö naandë,
hën da dee sëmbë dee dë a di Njunjun Tii
u Gadu dendu. Nöö dee taku sii, de da dee
sëmbë dee ta dë a di tii u di didibi dendu.
39 Nöö di gaan felantima di i si jaa di taku
sii naandë, hën wë da di didibi seei. Nöö di
ten u koti dë, hën da di kaba juu u di ten
u ta libi aki. Nöö dee sëmbë dee o koti di
njanjan buta a suwa, nöö de da dee basia u
Masa Gadu Köndë.
40 "Wë nöö fa i si dee sëmbë bi koti dee
taku uwii tai a bondji tja go tjuma dë, nöö
sö sondi o waka te di ten di u dë aki o
kaba. 41 Biga wan juu o ko, nöö Mi di ko
dë Libisëmbë Mii aki o manda dee basia u
Gadu Köndë go pii hii dee sëmbë dee ta libi
takulibi, ku dee ta lei oto sëmbë u de libi sö
tu. De o puu dee lö sëmbë dë a dendu u dee
sëmbë dee Gadu ta tii, 42 nöö de o tja de go
tuwë a didibi faja. Nöö naandë de o dë ta
kai wolo ta bai ta këë ta njan tanda.
43 "Ma nöö dee sëmbë dee bi libi bunu a
Gadu wojo, nöö de o dë a di köndë ka Gadu
dë könu, nöö hii sëmbë o si fa de bi libi bunu
tjika. Biga di bunu libi u de o ko a döö ta
sëndë leti kuma sonu u hii sëmbë musu si
ën.
"Nöö fa u ta fan aki, nöö un pakisei ën
bunu e, be un fusutëën."

Aki Masa Jesosi ta da

wanlö sati oto möön

u lei fa di Tii u Gadu dë.

44 Hën Masa Jesosi toona tei wan oto woto
ta lei sëmbë möön kumafa di Njunjun Tii u
Gadu dë. A taa: "A dë leti kuma wan gaan
gudu bi dë tjubitjubi a wan pisi goon. Nöö
hën wan sëmbë go si ën. Nöö fa a si ën dë,
hën a toona tjubi ën te a kaba. An piki na
wan sëmbë. Nöö hën a kule go ku gaan wai
nëën hati, hën a go sei hii dee soni fëën dee
a bi abi tuu fiaa. Nöö hën a tei di möni go bai
di goon naandë gbom tei, faa feni di gudu
di dë nëën dendu. Sö di gudu bumbuu dëën
tjika.
45 "Söseei tu, di Njunjun Tii u Gadu dë
kuma wan wënkëma ta suku gaan bumbuu

djamati sitonu faa musu bai. [46] Hën a ta
waka ta lontu tee a ko si wan gaan waiti
wan, a dii te na soni. Nöö hën a go sei hii
dee soni fëën dee a bi abi tuu fiaa, hën a tei
di möni tuu hën a go bai di djamati sitonu
dë puu tei. Sö a bumbuu dëën tjika."
[47] Hën a toona taki wan otowan da de
möön. A taa: "Di Njunjun Tii u Gadu aki,
nöö a dë leti kuma dee sëmbë ta kisi fisi.
De tuwë wan gaan nëti u de a wata. Hën de
kisi hii pei fisi, dee dë u njan ku dee na dë u
njan tuu, [48] te di nëti fuu pöö. Hën de hai ën
gbulululu puu a tela.
"Nöö hën wë de go sindo, hën de ta pii
dee bunuwan ta tei ta buta a manda, nöö
de ta tuwë dee na bunu."
[49] Nöö hën a taa: "Nöö sö a o pasa e, dee
sëmbë, te di kaba juu u di ten u ta libi aki
dou. Biga Gadu o manda dee basia fëën
köndë u de go pii dee takulibisëmbë puu a
dee sëmbë dendu dee ta libi bunu a Gadu
wojo. [50] Nöö de o tuwë de go a di faja dendu
ka de o dë ta bai ta kai wolo ta njan tanda te
de wei, de an o kumutu dë möönsö."
[51] Nöö hën a hakisi de taa: "Dee sëmbë o,
fa mi ta fan ku unu aki, nöö un ta fusutan
mi ö?" Hën de taa: "Aai, Masa, u ta fusutan
i e."
[52] Nöö hën a taa: "Wë a bunu. Biga ee wan
leima bi sabi dee awoo lei fu Gadu dee bi
dë a di Buku kaa, nöö hën a toona ko kisi
dee njunjun lei u di Tii u Gadu aki, nöö di
sëmbë dë hën abi bumbuu sondi seei te a
hia e. A dë leti kuma wan sëmbë di abi wan
kamba fuufuu ku awoo ten ku njunjun ten
gudu tuu, nöö a sa nango ta tei kumafa a
kë."
[53] Sö Masa Jesosi taki da dee sëmbë tefa a
kaba.

Aki Masa Jesosi toona go

a Nazalëti ka a bi kiija.
Maik. 6:1-6; Luk. 4:16-30

Nöö hën a kumutu dë, [54] hën a tei pasi go
a Nazalëti ka de bi kiijëën. Nöö hën wë a
go a di keikiwosu u di köndë go ta lei dee
sëmbë sai dë. Nöö fa a ta lei de naandë, hën
a foondo de te na soni.
Hën de ta hakisi de na de taa: "Wë dee
sëmbë o, naasë di mii aki sö feni di köni
dë ku di kaakiti ta du dee foondo wooko?
[55-56] Biga na di mii u di tëmbëma fuu aki disi
nö? Jee? Na Malia da mama fëën nö? Nöö
dee baaa fëën, Jakopu, Judasi, Josëfu, ku
Simon, ku dee sisa fëën, na u ku de ta dë
aki nö? Naasë a go feni dee soni dë?" [57] Hën
de tei ën fu hogi seei.
Hën Masa Jesosi taa: "Awa, sö a dë tuu
o. Wan tjabukama u Gadu sa feni gafa a hii
oto köndë ma boiti nëën seei köndë e, ku ën
wosu dendu ka a bi kiija."
[58] Nöö hën mbei wë an du hia foondo
wooko a Nazalëti naandë. Biga dee sëmbë
fëën an kë biibi ën.

14

Aki ta lei fa de du ku Johanisi

di Dopuma.
Maik. 6:14-29; Luk. 9:7-9

[1] Wë nöö di juu dë, Könu Helodi di ta tii di
köndë ko jei fu dee foondo soni Masa Jesosi
ta du a dee köndëköndë. [2] Nöö hën a taki
da dee otowan ku ën bi sai dë, taa: "Fa di
sëmbë ta du dee soni naandë, nöö a musu
dë taa di dopuma de kai Johanisi hën di dë
e. A toona weki baka a dëdë, nöö hën mbei
wë a abi kaakiti faa du soni gaanfa sö."
[3] Wë nöö di soni mbei di könu fan sö. A
dë sö taa a bi tei di mujëë u wan baaa womi
fëën de kai Filipi buta nëën wosu. Di mujëë
hën de kai Helodiasi. [4] Nöö hën Johanisi fan
ku ën taa di soni a du dë, an bunu, aan leti
seei kwetikweti. Gadu wëti wë a poi fa a tei
di mujëë fëën baaa dë. Sö Johanisi fan ku di
könu tefa a kaba. [5] Nöö di a fan sö, nöö hën
di könu hati boonu ku ën seei te a bi kë kii
ën, ma fu di a fëëë hogi në a lanti nöö hën
mbei an kii ën ma a tuwëën a dunguwosu.
Biga wë hii sëmbë bi ta si Johanisi taa a dë
wan tjabukama u Gadu.
[6] Ma nöö te wan pisi, hën di könu fujai.
Nöö di mujëë di a bi tei dë abi wan mujëë
mii fëën di a bi pai ku Filipi. Nöö fa de dë a
di piizii u di könu dendu naandë, nöö hën di
mujëë mii ko baja wan baja a di piizii dendu
te a bigi. Nöö di soni suti da di Könu seei
te na soni, [7] nöö hën a kai di mujëë mii ko
nëën. Hën a paamusi ën ku soi a hii sëmbë
fesi naandë taa hiniwan soni di a hakisi kaa,
nöö a o dëën.
[8] Nöö fa di könu fan dë, hën di mujëë
mii kule go piki ën mama taa sö di könu
paamusi ën, nöö ee andi a musu hakisi ën.
Nöö hën di mama taa: "Wë go taki da
Könu taa i kë faa manda sëmbë go kii di
Dopuma de kai Johanisi, nöö a koti hën hedi
buta a wan gaan paabi dendu, nöö a tja ko
da i. Sö fii taki dëën e." Nöö hën di mujëë

mii kule go a di könu go taki di soni dëën te
a kaba.
9 Nöö di di könu jei sö, hën hati fëën latja
te na soni. Biga an bi mëni taa sö wan soni
di mujëë mii bi o hakisi. Ma nöö fu di a bi
soi sö a hii lanti fesi kaa, hën mbei an sa piki
nönö möön. 10 Nöö hën wante fa u mbei dë,
hën a manda sëmbë go a dunguwosu go koti
Johanisi hedi belim puu. 11 Hën de butëën
a wan paabi dendu, hën de tjëën ko da di
mujëë mii. Hën di mujëë mii tei, nöö hën a
tja go dëën mama.
12 Nöö hën dee bakama u Johanisi go tei
di dëdë sinkii fëën hën de tja go bei. Nöö
hën de go piki Masa Jesosi taa sö wan soni.
Johanisi dëdë.

Aki Masa Jesosi da 5000 sëmbë soni u njan.
Maik. 6:30-44; Luk. 9:10-17; Joh. 6:1-14

13 Nöö fa Masa Jesosi jei di buka dë ⌊nöö a
bigi dëën tee⌋. Nöö hën a kumutu naandë,
hën a subi a boto, u ku ën, hën u koti wata
go a di oto së banda ala. Biga a bi kë fuu dë
u wanwan pii ufö.
Ma nöö di dee sëmbë u dee peipei köndë
si ka u ta puu nango dë, hën wë de booko
seei gililii kule a futu koti tapa u a fesi ala.
14 Nöö di ten u go dou a lampeesi fuu kumutu
a boto go a tela, nöö dee sëmbë sai dë gidjii
kaa ta luku u. Nöö hën tjali u dee hia sëmbë
dë kisi Masa Jesosi tee na soni, nöö hën a ta
kula dee suwakima u de tefa a kaba.
15 Nöö di juu dë, nöö a bi dë ndeti buka
kaa. Nöö hën u ko a Masa Jesosi ko taki
dëën taa: "Masa o, luku. Ndeti ta ko. Na
fii manda dee sëmbë go, be de go suku soni
bai u de njan nö? Biga ka u sai aki, kamian
u bai soni u njan an dë aki seei."
16 Ma nöö hën a piki u taa: "An dë u de go
e. Be unu da de soni u njan."
17 Hën u mbei: "Huun? Wë Masa, wa a'
soni u njan aki möönsö. Feifi bëëë tö u abi
aki, ku tu pikipiki fisi."
18 Hën a taa: "Antoobi. Un tja de ko da mi
aki."
19 Nöö hën u tja de ko dëën. Nöö hën a
manda dee hia sëmbë u de go sindo a goon
a di ahun liba dë, nöö hën de sindo te de
kaba. Nöö hën a tei dee bëëë ku dee fisi
hën a hopo wojo luku liba, hën a da Masa
Gaangadu tangi te a kaba. Nöö hën a booko
dee bëëë ⌊ku dee fisi⌋ pisipisi tefa a kaba,
hën a tëndëën da u.
Hën a taa: "Un tja go paati da dee sëmbë
e."
20 Hën u tja go paati da de. Hën de njan
teefa bëë u de fuu, ma tökuseei soni fika
eti. Hën u toona pii dee pisipisi dee fika te
u kaba, u feni tuwalufu manda fuufuu. Sö
a fika hia tjika u dee feifi bëëë ku dee tu
pikipiki fisi dë. 21 Ma nöö fa u du ën dë, de
bi dë feifi dusu womi sëmbë dee bi njan dë,
boiti dee mujëë ku dee mii.

Aki Masa Jesosi waka a wata liba.
Maik. 6:45-54; Joh. 6:15-21

22 Nöö baka u di dë, hën Masa Jesosi
manda u taa be u toona koti wata go ka
u bi kumutu, ma nöö hën a o fika naandë
ufö faa manda dee sëmbë toona go a wosu.
23 Nöö di a manda de go kaa, nöö hën a go a
wan kununu kamian naandë go ta begi hën
wanwan.
Nöö di juu dë, kamian ko dungu kaa.
24 Nöö u dë te a mindi wata ala nango ku di
boto. Te wan pisi hën wan gaan ventu ko
ta seki di wata teee wa sa go möön. 25 Hën
u sai dë ta biinga teefa ganian kanda wa sa
dou möönsö.
Nöö hën u bia luku te ala. Hën u si wan
sëmbë ta waka ku futu tjuwatjuwa a di wata
liba ta ko a u. Wë nöö di sëmbë dë, Masa
Jesosi wë e, ma nöö wa bi sabi. 26 U mëni taa
jooka. Nöö hën u bai kai olo, fëëë nöö u fëëë
sö.
27 Nöö hën Masa Jesosi bai da u wante taa:
"Dee sëmbë, wan fëëë e. Un tai hati. Mi wë
disi e!"
28 Nöö hën Petuisi taa: "Masa, ju nö? Wë
ee ju di dë tuutuu, nöö i piki mi be mi waka
a di wata liba tu ko a i."
29 Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: "An-
toobi. Waka ko nöö."
Nöö hën Petuisi kumutu a di boto, hën a
ta waka a di wata liba nango a Masa Jesosi.
30 Ma te wan pisi hën a ko ta luku fa di ventu
ta böö ku fa di wata ta seki tjika, nöö hën a
panta te na soni, hati fëën latja, nöö hën a
ta saka nango a basuwata zuuu.
Nöö hën a bai kai wolo taa: "Masa, heepi
mi o. Heepi mi!"
31 Nöö hën Masa Jesosi tëndë maun pan-
jëën. Hën a taa: "Womi, unfa i panta sö?
Unfa biibi fii piki gaanfa sö?"
32 Nöö fa de mbei dë, hën de ko a di boto
dendu. Nöö wantewante dë, hën di ventu
saka, di wata ko dë piii.
33 Nöö fa u si dee soni pasa dë, nöö hën
u tuu saka tjökö kini a Masa Jesosi fesi dë,
hën u taa: "Aai Masa, i da di Mii u Masa
Gaangadu tuutuu."

Aki Masa Jesosi ta kula sikima

a Ganesalëti.
Maik. 6:53-56

34 Nöö hën u go dou a di köndë ka u bi
nango. Hën da Ganesalëti. 35 Nöö di dee
sëmbë dë si u kaa, hën de sabi taa Masa
Jesosi hën ko dë, nöö hën de paaja buka
waaa a hii di köndë lontu dou taa hën ko a
de dë.
Nöö hën dee sëmbë kisi dee sikima u de,
hën de booko gililili ko a Masa Jesosi. 36 Hën
de begi ën taa gaantangi, be a da dee sikima
pasi u de nama tjë sö seei a di libakoosu fëën
buka. Hën Masa Jesosi da de pasi. Nöö fa de
ta nama nëën dë, nöö hën hii de tuu fiaa ko
bunu u hiniwan siki di de bi abi.

15

Aki Masa Jesosi ta lei de andi sa sundju sëmbë a Gadu wojo.
Maik. 7:1-23

1 Wë nöö di juu dë, hën wanlö Fali-
seima ku wanlö Sabima u Wëti kumutu te
a Jelusalen ala ko a Masa Jesosi ko hakisi
ën wan soni. 2 De taa: "Faandi mbei dee
bakama fii ta poi dee wëti fuu sö? Biga de
an ta wasi maun a di fa dee gaan sëmbë fuu
bi buta fuu musu wasi maun bifö u njan."
Sö de hakisi.
3 Ma nöö hën a piki de taa: "Dee sëmbë o,
faandi mbei un ta tötö dee wëti u Gadu buta
go a wan së, nöö un ta buta dee lei fuunu a
de kamian sö?
4 "Biga Gadu taki taa i musu kai i mama ku
i tata gaan soni. Ee wan sëmbë i dë nöö i ta
kosi i mama ku i tata ta wisiwasi de, nöö di
wëti taki taa sëmbë o kii i puu dë. Sö Masa
Gadu hei mama ku tata tjika.
5 "Ma nöö unu taa wan sëmbë sa taki dëën
mama ku ën tata taa: 'Wë dee sëmbë, heepi
an dë. Mi bi abi soni u da unu, ma mi tei
ën buta a wan së kaa u mi da Gadu. Wë ma
a' köni fuunu möön e.' 6 Nöö un feni taa te
wan sëmbë du sö, nöö a bunu poi. Ma na tuu
seei. Hogi a ta du fa an ta sölugu ën mama
ku ën tata dë.
"Nöö hën mbei mi taa un ta tötö dee wëti
u Gadu nöö un ta hai dee lei fuunu tja ko
buta a de kamian."
7 Nöö hën a kosi de awaa taa: "Un dee
bödjëëma aki, hii fa un ta pëë unu seei
u bumbuu sëmbë naandë, ma unu wë di
tjabukama de kai Jesaaja bi taki e, di a sikifi
buta a di Buku taa:
8 Dee sëmbë aki, ku de buka de ta mbei taa
de ta hei mi,
ma mëni u de an dë a mi seei.
9 Hii fa de mbei taa de ta begi mi kuma Gadu
u de naandë,
ma sösö soni seei de ta du dë e.
Biga na mi wë de ta hei.
Fa de ta mbei taa de ta lei sëmbë Gadu wëti
dë,
ma na tuu seei.
Libisëmbë soni tö nöö de ta lei.
Sö Jesaaja bi taki, nöö unu wë a bi taki dë e."
10 Nöö hën Masa Jesosi kai dee hia sëmbë
dee bi sai dë ko nëën awaa, hën a taa, "Dee
sëmbë o, mi o taki wan soni da unu aki, nöö
un musu fusutëën bunu. 11 Mi taki e, taa
dee soni i ta njan söndö wasi maun, na de
sa mbei i ko sundju a Gadu wojo e. Ma dee
soni dee i ta fan ku i buka, de wë ta mbei i
ko sundju a Gadu wojo."
12 Nöö di a fan sö te a kaba, nöö hën u dee
bakama fëën ko taki dëën taa: "Masa o, fa
i si i fan dë, i sabi taa dee Faliseima tei i fu
hogi ö?"
13 Hën a piki u taa: "An dë fuu a' toobi ku
de e, biga na Gadu ta manda de a dee soni
de ta du. Nöö hii dee soni dee mi Tata an
paandi nöö a o hön de puu. 14 Dee lö sëmbë
dë, de dë kuma wanlö bookowojoma ta suku
u de tja oto bookowojoma fu de go pasa
ngötö. Nöö na de tuu o kai go a di ngötö
nö? Nöö hën mbei mi bi piki unu taa an dë
fuun a' toobi ku de."
15 Nöö hën Petuisi hakisi ën taa: "Wë nöö
Masa o, di soni di i taki fu di njan söndö wasi
maun dë, ja sa puu ën möön fini da u nö?"
16 Hën a piki taa: "Dee sëmbë, unfa a waka
wan bi fusutëën?
17 "Wë un haika e. Di soni di wan sëmbë ta
njan, nöö hën nango nëën bëë. Te wan pisi
a o kumutu a i bëë baka, na sö nö? Nöö hën
mbei an sa sundju i a Gadu wojo, biga hën
da kaba fëën kaa.
18 "Ma dee soni dee i ta puu a i buka ta taki,
nöö na kaba u de di dë e. Biga a i hati de ta
kumutu, nöö de ta mbei i ko sundju a Gadu
wojo. 19 Biga wë a libisëmbë hati dendu hii
pei hogi ta kumutu, kuma kii sëmbë, tei
otowan mujëë ku hii oto fanafiti libi a di së
u manu ku mujëë, fufuu, mindi soni, ganjan
sëmbë, kosi sëmbë, njan sëmbë a baka. Hii
dee soni dë tuu ta dë a sëmbë hati u de
kumutu ko a döö. 20 Nöö mi taki da unu e, taa
dee lö soni dë wë ta sundju sëmbë a Gadu
wojo. Ma fii njan söndö wasi maun a wëti

fasi, sö wan soni an sa sundju i a Gadu wojo e, kwetikweti." Sö wë Masa Jesosi fan ku u tefa a kaba.

Aki Masa Jesosi heepi wan mujëë di an dë Dju sëmbë.
Maik. 7:24-30

21 Nöö hën u kumutu a di köndë naandë, hën u go a di pisiwata fu Tilusi ku Sidon. 22 Nöö fa u go dou dë, hën wan mujëë u di pisiwata naandë ko a Masa Jesosi. Nöö di mujëë dë, Kaana sëmbë a dë e, na Dju sëmbë.

Nöö hën a ko ta bai taa: "Masa o, na i da di böngö u Könu Dafiti di bi musu ko nö? Na i da di Heepima nö? Wë nöö a' tjalihati u mi o. Biga wan gadu dë a di mujëë mii u mi hedi ta dëën sitaafu ta kii. Mi begi i baa, gaantangi, heepi mi ku ën e."

23 Ma nöö fa di mujëë ta bai dë seei, ma Masa Jesosi an piki ën möönsö.

Nöö hën u dee bakama fëën taki dëën taa: "Masa o, gaantangi, piki di mujëë dë be a disa u baa. A ta bai ta ko a u baka kodo."

24 Hën a piki taa: "Haika e. Gadu an manda mi u mi go a oto pei sëmbë e, ma a dee Isaëli sëmbë fuu nöö mi musu go. Biga de dë kuma wanlö hia lasilasi sikafu di dë söndö tiima, nöö de a' heepi fanöudu."

25 Ma nöö di juu dë hën di mujëë ko suti kini a goon nëën fesi, nöö hën a begi ën taanga taa: "Masa o, gaantangi, heepi mi o. Di mii u mi ta dëdë."

26 Hën a taa: "˪Wë mujëë o, na kë ma kë heepi i e, ma ja dë Isaëli sëmbë,˫ nöö an fiti u puu bëëë a dee mii maun tuwë da dagu mii."

27 Hën di mujëë piki taa: "Aai Masa, wë sö a dë tuu o. Ma dee pikipiki pisi ta puu ta kai a tafa basu wë? Dee dagu mii an sa njan de nö?"

28 Wë nöö fa di mujëë fan dë, nöö a suti da Masa Jesosi seei, hën a taa: "Aai mujëë, i ta biibi mi taanga tuu o. Wë nöö di soni di i si i ta suku dë, nöö i fendi ën kaa e."

Nöö an kaba u fan seei, hën di mujëë mii u di mama ko bunu gbegedee.

Aki Masa Jesosi ta da 4000

sëmbë soni u njan.
Maik. 8:1-10

29 Nöö hën Masa Jesosi kumutu dë, hën u ku ën ta waka a di ze u Galilea bandja dë ta lontu te u go dou a wan kamian ka wanlö kuun dë, nöö hën a go sindo. 30 Nöö hën wanlö hia sëmbë booko gililili ko nëën möön, nöö de tja hia sikima ko tuwë nëën fesi faa musu kula da de. Hën a kula de tuu fiaa: lanlan sëmbë, bookowojoma, makisamakisa sëmbë, tapabukama, hii de tuu a kula te a kaba gbegedee.

31 Nöö di dee sëmbë ko si fa dee tapabukama ko ta fan, dee lanma ko ta waka, dee makisamakisa sëmbë ko bëtë seei, dee bookowojoma ko ta si sondi, nöö a bigi da de tee. A foondo de tuutuu, nöö hën de da Masa Gaangadu tangi taa: "Ee, di Gadu fuu dee Isaëli sëmbë aki, a bigi tuu o."

32 Nöö baka fëën, hën Masa Jesosi kai u dee bakama fëën te u piki, a taa: "Tjali u dee hia sëmbë aki kisi mi o. Biga tide mbei di u dii daka di de dë ku mi aki, nöö de an njan na wan wojo sondi möönsö. Wë nöö ma sa manda de go söndö njan, biga a kandë so u de sa faau a pasi."

33 Nöö hën u piki ën taa: "Aai, u jei, ma nöö unsë woo sa fendi sö wan hia soni u njan fuu sa da de, ka u dë a sösö kamian a sabana aki?"

34 Hën a hakisi u taa: "Wë un mëni bëëë un abi dë?"

Hën u piki ën taa: "U abi sëbën bëëë aki ku wantu piki fisi."

Hën a taa antoobi.

35 Hën a manda dee sëmbë go sindo leti a goon na ahun liba dë. 36 Nöö hën de sindo te de kaba, hën Masa Jesosi tei dee sëbën bëëë ku dee pikipiki fisi naandë, hën a da Masa Gadu tangi te a kaba. Nöö hën a booko de pisipisi, hën a tëndë da u taa: "Un tja go paati da dee sëmbë."

37 Nöö hën u tei, hën u ta paati da dee hia sëmbë dë te dou de tuu. 38 Hën de tuu njan seei teee bëë u de fuu.

Nöö hën u toona go pii dee pisipisi dee de njan fika, te fuu sëbën gaan manda. Nöö fa di soni pasa dë, de bi dë fö dusu womi a di kamian ufö i abi dee mujëë ku dee mii. Sö dee sëmbë bi hia tjika.

39 Nöö di de njan tefa de kaba kaa, hën Masa Jesosi manda de go a wosu awaa. Nöö hën u ku ën tei boto hën u koti wata go a di köndë de kai Magidala.

16

Aki dee hedima u keiki hakisi Masa Jesosi wan maaka möön.
Maik. 8:11-13; Luk. 12:54-56

1 Nöö fa Masa Jesosi ko a Magidala dë, hën
dee Saduseima ku dee Faliseima ko nëën.
Wë de tu keiki paatëi dë, de an kë piki
möönsö taa a Gadu Masa Jesosi kumutu.
Nöö fa de ko nëën dë, hën de taa de kë faa lei
de wan maaka kumutu a Gadu ala, ee nasö
de an o piki taa Gadu hën mandëën ko.
2 Ma nöö hën Masa Jesosi piki de. A
taa: "Dee sëmbë, a toobi mi poi da unu.
Biga te sapate ee un si bundji a liba ala bë
njaan, nöö un taa amanjan sonu o hati. 3 Te
mamate un si di sonu bë hëii, tjuba ta baaka,
nöö woon taa tjuba o kai tide. Sö un sabi u
wegi dee maaka u liba ala tjika.
"Wë nöö unfa a waka wan sa wegi dee
maaka dee dë leti a unu wojo un ta si aki?
Biga ee un luku dee soni ta pasa a di ten u dë
aki, de ta kai seei ku dee soni dee tjabukama
u Gadu bi sikifi a fesi e. Nöö hën da di ten
de bi taki dë, hën dou kaa."
4 Nöö hën a gandji da de awaa, a taa: "Un
dee takulibima aki, un dë leti kuma wan
mujëë disëën manu go ta waka ta suku oto
manu. ⌞Biga Gadu bi da unu dee maaka
fëën gaanduwe kaa, nöö hën un disa de go
ta suku oto maaka möön.⌟ Nöö mi piki unu
taa wan o feni oto maaka a mi möönsö e,
möön leki di i si mi bi taki da unu kaa u di
tjabukama de kai Jona."

Aki Masa Jesosi ta bai dee bakama fëën a di lei u dee Dju hedima.
Maik. 8:14-21

Nöö di Masa Jesosi fan ku dee hedima u
keiki sö kaa, hën wë a disa de dë. 5 Nöö hën u
ku ën toona subi a boto möön, hën u ta koti
nango a di oto së banda ka u bi kumutu. Ma
nöö u bi fëëkëtë u tja bëëë go ku u.
6 Nöö fa u nango dë, hën Masa Jesosi bai
u a soni, a taa: "Un mëni unu seei e, dee
sëmbë, ku di sooda u dee Faliseima ku dee
Saduseima."
7 Ma nöö di a fan sö, hën u pakisei wante
taa wë a kandë fu di wa tja bëëë, nöö hën
mbei a fan sö.
8 Nöö Masa Jesosi sabi taa sö u ta mëni.
Hën a taa: "Dee sëmbë aki, unfa biibi fuunu
piki sö? Unfa un sa mëni taa bëëë soni mi
ta taki? 9 Wan ta fusutan mi möönsö nö?
Naasë un bi dë di mi tei dee feifi bëëë da
feifi dusu sëmbë, de njan te de wei toona
fika sömëni manda eti? 10 Nöö naasë un bi
dë möön di mi tei dee sëbën bëëë da dee
fö dusu sëmbë, de njan te de wei toona fika
sömëni manda möön?
11 "Nöö unfa a waka wan ta fusutan taa ma
ta a' bookohedi ku soni u njan? Nöö na bëëë
soni mi taki dë. Ma mi taki e, taa un musu
mëni unu seei ku di sooda u dee Faliseima
ku dee Saduseima."
12 Nöö fa a fan dë ufö u ko kisi u seei awaa
taa na di sooda di de ta dian boon, nëën a ta
taki, ma di poipoi lei u dee Faliseima ku dee
Saduseima di de ta paaja a hii di goonliba,
leti kuma wan piki sooda ta soopu ta paaja
a wan hia boon, hën wë a ta taki di taki.

Aki Petuisi taki

ambë da Masa Jesosi.
Maik. 8:27-30; Luk. 9:18-21

13 Nöö di u dou a oto banda dë, hën u ta
waka te u go dou a di pisiwata de kai Sesalia
Filipi. Nöö hën Masa Jesosi kai u te u piki, a
taa: "Unfa un ta jei de ta taki u Mi di ko dë
Libisëmbë Mii aki?"
14 Nöö hën u piki ën taa: "Wë u ta jei so
sëmbë ta taki fii taa i da di dopuma Johanisi,
hën toona weki baka a dëdë. So u de taa i dë
wan u dee oto tjabukama u Gadu bi dë a fesi
kuma Elia, kuma Jelemia sö, hën toona weki
baka. Sö u ta jei de ta taki fii."
15 Nöö hën a toona hakisi u taa: "Wë unu
wë? Ambë un ta mëni taa mi dë?"
16 Hën Simon Petuisi piki ën taa: "Masa o,
i da di Keesitu e, di Könu Gadu bi paamusi
taa a o manda ko. I da di Mii u Masa
Gaangadu seei, di abi libi fu teego."
17 Nöö di Masa Jesosi jei fa a fan dë, hën a
taa: "Aai womi Simon, ju di mii u Jonasi aki,
Gadu naki i kölöku tuutuu. Biga di soni di i
ko sabi dë, nöö na libisëmbë lei i ën. Ma mi
Tata a liba ala hënseei mbei i ko sabi ën.
18 "Nöö fa de ta kai i Petuisi dë, na 'sitonu'
di në fii kë taki nö? Wë nöö mi taki da i taa
ku di gaan sitonu i si aki mi o seti di keiki u
mi e. Nöö fa mi o seti ën dë, nöö di didibi ku
hii di kaakiti di a abi, ku dëdë köndë seei, an
o sa tapëën ën möönsö.
19 "Nöö mi taki da unu taa mi o da unu taki
a di Njunjun Tii u mi dendu, te hiniwan soni
di i si un tai a goonliba aki nöö a o dë taitai a
Gadu ala. Söseei tu hiniwan soni di un lusu
a goonliba aki, a o dë lusulusu a Gadu ala."
20 Nöö di a fan sö te a kaba, hën a bai u tuu
seei taa wa musu konda da na wan sëmbë
taa hën da di Könu Gadu bi paamusi taa a o
manda ko.

Aki Masa Jesosi konda di hogi

di o pasa ku ën.
Maik. 8:31-9:1; Luk. 9:22-27

21 Nöö a di ten dë hën Masa Jesosi seti fan
ku u, fuu sabi andi o pasa ku ën a bakaten.
A taa: "Te wan pisi nöö woo go a Jelusalen.
Nöö dee Gaan Womi ku dee Gaan Begima ku
dee Sabima u Wëti, de o kisi mi da sitaafu te
a tjika de, nöö de o kii mi. Ma nöö a di u dii
daka fëën, nöö mi o toona weki baka a dëdë
e."
22 Nöö fa a fan naandë, hën Petuisi kai ën
tja go a së, hën a fia ku ën taa: "Masa, na
taki dee lö soni dë e. Biga de an o sa pasa ku
i seei, kwetikweti."
23 Nöö hën a bia gandji dëën taa: "Waka
pasa kumutu a mi fesi dë e, ju didibi Saatan.
I dë kuma wan sitonu a pasi da mi u mi naki
futu kai kumutu a di pasi Gadu buta da mi
u mi waka. Biga fa i fan dë, nöö na Gadu da
i di pakisei dë e. Libisëmbë pakisei nöö di
dë."
24 Nöö di a fan ku Petuisi sö te a kaba,
nöö hën a bia fan ku u tuu taa: "Dee sëmbë
o, wan mëni fa mi bi fan ku unu nö, taa
hiniwan sëmbë abi sitaafu fëën fu tjai ufö
a sa waka a mi baka. Nöö ee i kë waka a mi
baka tuutuu, nöö i musu disa di soni di i seei
ta kë, nöö i tei di sitaafu dë tja.
25 "Biga ee wan sëmbë i ta suku wan suti
libi da i seei a di goonliba aki, nöö ja o feni
ën fa i kë möönsö e. Lasi nöö joo lasi. Ma
nöö ee i saka i libi fu mi hedi, nöö joo fendi
ën kumafa i kë nöömö.
26 "Nöö ee i feni hii soni u di goonliba aki
tuu te dou, ma i seei lasi go a di didibi faja,
nöö un heepi seei a abi da i? Nöö andi seei
dë a goonliba aki waiti tjika tu, fii tookëën
ku di libi u teego? Soni an dë e, baa.
27 "Biga te wan daka, Mi di ko dë Li-
bisëmbë Mii aki o toona ko a di goonliba aki
nöömö, fu mi kuutu a libisëmbë liba. Nöö
fa mi o ko dë, nöö mi ku dee basia u mi Tata
köndë tuu o ko makandi, nöö ku di gaan hei
u mi Tata seei woo ko e. Nöö mi o paka
hiniwan sëmbë kumafa a fiti di libi di a bi
libi a di goonliba aki."
28 Nöö hën a taa: "Mi taki da unu e, taa so
fuunu dë aki an o dëdë möönsö bifö un si Mi
di ko dë Libisëmbë Mii aki toona ko dou ku
di Njunjun Tii u mi."

Sö Masa Jesosi fan ku u tefa a kaba.

17

Aki dee bakama u Masa Jesosi si di Gadu fasi fëën di a abi.
Maik. 9:2-13; Luk. 9:28-36

1 Nöö hën a baka sikisi daka, hën Masa
Jesosi tei Petuisi ku de tu baaa Jakobosi ku
Johanisi, nöö hën de subi go te a wan hei
kununu liba. 2 Nöö hën de sai dë te wan
pisi, hën Masa Jesosi ko tooka a de wojo
seei. Fesi fëën ko ta koti faja kuma sonu,
nöö dee koosu nëën sinkii ko weti faan te
sëmbë wojo an sa kai ku de. 3 Nöö te u de
kë mëni, hën de si tu womi ko taanpu nëën
bandja, wan de kai Elia, wan da Mosesi. ⌞De
tu womi dë bi dë awoo tjabukama u Gadu u
fesiten, gaan nëbai sëmbë, nöö de bi dëdë
gaanduwe kaa⌟ ma nöö hën de ko a Masa
Jesosi dë ko ta fan ku ën.
4 Nöö fa de ta fan ku ën dë, hën Petuisi
taa: "Masa o, a bunu fa i tja u ko aki. Nöö
ee i kë, nöö mi sa mbei dii tjëkë liba da unu:
wan fii, wan u Mosesi, ku wan u Elia."
5 Ma nöö di a fan sö kaa, hën wan gaan
limbo wöluku saka zalalaa ko tapa de buuu.
Hën de jei wan töngö ta fan a di wöluku
dendu dë taa: "Un luku di lobi Womi Mii u
mi aki. Libi fëën ta kai ku mi. Nöö hën fuun
ta haika e." Sö di töngö piki.
6 Nöö fa de dii bakama u Masa Jesosi jei di
fan dë, nöö hën de fëëë te de kai ku fesi a
goon. 7 Hën Masa Jesosi waka go panjan de
hën a taa: "Womi o, un hopo. Wan fëëë sö
e." 8 Nöö di de ko jabi wojo, nöö Masa Jesosi
wanwan nöö de si. De an si de tu sëmbë
möön.
9 Nöö hën de toona ta bazia di kununu ta
saka nango a goon. Nöö fa de nango dë, hën
Masa Jesosi bai de taa: "Un haika e, di soni
di un si a di kununu liba naandë, nöö wan
musu taki ën da na wan kodo sëmbë e. Un
musu hoi ën a unu hati ufö. Tee Mi di ko dë
Libisëmbë Mii aki dëdë toona weki baka ufö
un sa taki ën."
10 Nöö hën de taki dëën taa: "Masa o, u
kë hakisi i wan soni. Faandi mbei dee leima
fuu, dee Sabima u Wëti, taa Elia hën fosu
musu ko ufö di könu Gadu bi paamusi o ko
a u?"
11 Hën a piki de taa: "Awa, fa de ta lei unu
dë, nöö sö a dë tuu. Elia bi musu ko a fesi fa
a seeka pasi da di Könu. 12 Ma nöö mi taki da
unu taa a ko kaa e. Ma dee sëmbë an bi sabi
ën, nöö hën de du ku ën kumafa de kë. Nöö
söseei de o du ku Mi di ko dë Libisëmbë Mii
aki tu." Sö Masa Jesosi taki.
13 Nöö fa a fan dë ufö de ko sabi taa
Johanisi di Dopuma hën a ta taki dë. Hën
wë bi da di Elia di bi musu ko.

Aki Masa Jesosi kula

wan womi mii bi dë ku miii siki.
Maik. 9:14-29; Luk. 9:37-43a

14 Nöö hën de ta bazia di kuun ta ko te de
ko kai a palala goon, nöö hën de ko si wanlö
hia sëmbë naandë ta luku de. Nöö hën wan
womi kule kumutu a dee sëmbë dendu ko
kai a goon a Masa Jesosi fesi.

Hën a begi ën taa: 15 "Masa gaantangi, a'
tjalihati fu wan womi mii u mi aki o. Miii
siki dë ku ën seei te na soni. So juu a ta naki
ën ta tuwë a faja, so juu a ta tuwëën a wata.
Sö a ta fukëën tjika. 16 Nöö mi bi tjëën ko a
dee bakama fii aki u de heepi mi kulëën, ma
de an bi sa heepi mi möönsö. Nöö hën wë i
si mi tjëën ko a i seei."

17 Nöö hën Masa Jesosi djëmë, a taa: "Ee!
Andi seei mi feni a dee sëmbë u di ten aki
maun? Fa mi ku de dë aki, de an ta biibi
möönsö. Taangajesi nöö de abi sö. Un longi
mi musu dë ku unu aki ta hoi pasensi da unu
ufö un sa biibi mi?"

Nöö hën a taa: "Söö. Wë tja di mii ko a
mi aki i si."

18 Nöö hën de tjëën ko dëën. Hën a jaka di
soni di bi dë nëën liba dë puu tuwë go, nöö
wantewante dë hën di mii ko bunu fiaa.

19 Nöö baka u di dë, hën u dee bakama
fëën ko nëën. Hën u hakisi ën taa: "Masa
o, andi seei mbei wa bi sa jaka di gadu dë
puu a di mii liba?"

20 Nöö hën a taa: "Awa, wë baaa o, fu di
wan ta biibi a di fa wë mbei e. Biga mi taki
da unu taa ee un abi wan piki biibi tëin sö
seei kuma di sii fu di pau de kai mutaadi,
nöö i sa go taki da wan gaan kununu taa
'hopo kumutu dë', nöö a o kumutu dë go.
Biga te di biibi fuunu dë a di fa kaa, nöö na
wan soni o dë di wan o sa du e.

21 "[Ma boiti u di dë, sö wan pei soni, ja
sa puu ën a sëmbë liba ee na i tei ten fii
begi Masa Gaangadu gaanfa söndö njan.]"
Sö Masa Jesosi piki u di ten dë.

Aki Masa Jesosi toona fan soni

u di dëdë fëën möön.
Maik. 9:30-32; Luk. 9:43b-45

22 Nöö baka u di dë, hën u ku Masa Jesosi
ko makandi a di pisiwata u Galilea naandë,
hën a taki da u taa: "Dee sëmbë, mi kë
taki wan soni da unu aki taa Mi di ko dë
Libisëmbë Mii aki, nöö wan daka de o buta
mi a dee felantima u mi maun. 23 Nöö de
o kii mi e. Ma di u dii daka fëën nöö mi o
toona weki baka. Sö wë o pasa ku mi e, dee
sëmbë." Nöö fa a fan ku u dë, nöö a dë wan
gaan tjali soni seei da u, a da u fuka te na
soni.

Aki Masa Jesosi ku Petuisi

o paka keiki möni.

24 Nöö hën u toona go a Kapenaumi möön.
Nöö hën dee sëmbë ta pii möni da di Gaan
Keikiwosu a Jelusalen dë, nöö hën de ko
a Petuisi ko hakisi ën taa: "Wë mati o, fa
di mësitë fuunu sai dë, hën an ta paka di
keikimöni nö?"

25 Hën a taa: "Aai höön, a ta paka." Ma
nöö fa de ta fan dë, nöö Masa Jesosi an sai
naandë.

Nöö hën Petuisi go nëën a wosu. Ma nöö
fa a denda a di wosu, an jabi buka fan seei,
hën Masa Jesosi kai ën taa: "Womi Simon."
Hën a piki.

A taa: "Mi kë hakisi i wan soni. Fa dee
könu u di goonliba aki ta pii lantimöni, nöö
na ambë de ta pii ën? A deseei mii, naa a
dee sëmbë dee an dë a di könu famii?"

26 Hën Petuisi piki ën taa: "Wë a dee oto
sëmbë dee na famii u könu."

Nöö hën Masa Jesosi taa: "Söö. Wë hën
da an dë u dee mii u di könu seei musu paka,
na sö nö? 27 Ma nöö un boo paka nöö e, fu de
an musu mati u.

"Nöö haika e. Tei di huku fii nöö i go a
huku. Nöö di fosu fisi di i si joo kisi nöö i
jabi ën buka luku, nöö joo si wan möni nëën
dendu, nöö i tei ën tja go paka u mi ku i."

18

Aki ta lei ambë da hei sëmbë

a di tii u Gadu dendu.
Maik. 9:33-37; Luk. 9:46-48

1 Hën u dë te wan daka, nöö hën u dee
bakama u Masa Jesosi ko nëën ko hakisi ën
taa: "Masa o, u kë hakisi i wan soni. Undi
fuu sa dë di möön hei wan a di Njunjun Tii
u Gadu dendu di ta ko aki?"

2 Nöö hën Masa Jesosi kai wan piki mii tja
ko nëën, nöö hën a butëën leti a u dendu
naandë. 3 Hën a taa: "Wan ta si di mii aki nö?
Ee wan sëmbë ja bia ko abi di fasi di wan piki
mii abi, nöö ja o sa dë a di Njunjun Tii dendu
möönsö e. 4 Ma nöö ee i abi sö wan sakafasi,
nöö joo dë gaan hei sëmbë a di Njunjun Tii
dendu."

5 Hën a taki da u möön taa: "Ee i du sö
wan piki mii kuma di i si aki wan bunu fu
di a nama ku mi hedi, nöö miseei wë i du di
bunu dë kaa e.

6 "Nöö ee wan mii kuma disi ko biibi a mi
liba, nöö hën wan fuunu mbei a kumutu a
Gadu pasi, nöö mi taki e, di sitaafu fëën di
joo kisi a Gadu nöö a o hebi gaanfa e. A bi
sa möön bëtë da i de bi tei wan gaan gindi
sitonu tai a i gangaa te de kaba, nöö de tja
i go tuwë a di möön fundu kamian u di ze
dubuu pii. Biga di sitaafu dë an o hebi kuma
di i bi o kisi a Gadu, ee i bi mbei so wan
sëmbë kumutu a di pasi u Gadu."

Aki ta lei fa i musu köni tjika

fii tan a di tii u Gadu.
Maik. 9:42-48; Luk. 17:1-2

7 Hën a taa: "Mi bai helu da di goonliba
aki e, da dee soni fëën ta ganjan sëmbë puu
a Gadu pasi. A dë sö tuu taa sö di goonliba
aki dë kaa, ma tökuseei mi bai helu da dee
sëmbë dee ta buta sëmbë fu de du dee soni
dee an kai ku Gadu.
8-9 "Nöö mi bai unu taa ee i kë du wan soni
ku i maun di o mbei i kumutu a di pasi u
Gadu, nöö a möön bunu i koti di maun fii
kolon puu a i sinkii tuwë wante.
"Nöö söseei tu, ee ku di wojo fii dë i kë
luku wan soni di o puu i a Gadu pasi, nöö a
möön bunu i diki ën puu tuwë. Biga a möön
bëtë da i i lasi wan kamian fii sinkii ma i feni
di libi u teego, möön leki de hiti i ku telu go
a di didibi faja.
10-11 "Nöö mi taki da unu möön e, taa un
musu mëni unu seei bunu a di fa i ta libi ku
dee piki mii kuma di i si aki sö. Wan musu
tei de u sösö soni. Biga dee basia u mi Tata
köndë dee ta waka nango ta ko nëën fesi
nöömö dë, nöö de wë ta watji dee mii aki
e. Hën mbei wan musu ta kai de sösö soni."

Aki Masa Jesosi taki soni u

wan sikapu di bi lasi.
Luk. 15:3-7

12 Nöö hën a tei wan oto konda da u, a
taa: "Ee wan sëmbë abi wan höndö sikafu
ta kiija, nöö hën wan u de kumutu a dee
otowan dendu lasi go te a go pii, nöö unfa
i mëni? Na a o disa dee nëigiteni-ku-nëigi
ka de ta njan a di sabana dë, nöö a go suku
di lasi sikafu dë tee a feni ën nö? Aai, sö a
o du. 13 Nöö mi taki da unu, taa te a feni di
wan kodo di bi lasi go dë, nöö a o wai ku ën
gaanfa seei möön leki dee nëigiteni ku nëigi
dee an bi go lasi.
14 "Nöö söseei wë mi Tata di dë a liba ala
dë tu e, dee sëmbë. Biga an kë na wan kodo
sëmbë fëën musu lasi, te dou ku dee piki mii
kuma disi aki seei. Sö a ta kai de gaan soni
tjika.

Aki ta lei fa fii du ku wan sëmbë di du hogi
ku i.

15 "Nöö mi o taki wan oto soni da unu
möön. Ee wan otowan fii du i wan hogi, nöö
i musu go nëën i wanwan go fan ku ën, fuun
seeka di taki be un ko bunu baka. Nöö ee
di otowan fii piki tei di fan fii, nöö hën da i
wini ën tja ko buta a pasi. 16 Ma ee i fan ku
ën an kë haika möönsö, nöö i musu toona
go kai wantu sëmbë, nöö un tuu go nëën
makandi nöö un fan ku ën te un kaba. Nöö
a o kai ku di Buku u Gadu ka a sikifi taa i
musu abi tu ee nasö dii kotoigima ufö de sa
sitampu wan soni taa a dë tuu.
17 "Ma nöö ee di otowan fii an kë haika
unu möönsö fu di taki musu seeka, nöö be
un tja di taki go a dee oto biibima fuunu ka
un ta miti makandi a keiki. Nöö ee un go
taki ën te un kaba, ma seei di sëmbë an kë
piki möönsö, nöö a ko dë taa heepi an dë.
Nöö un luku ën kuma wan sëmbë na sabi
soni fu Gadu, kuma wan takulibima.
18 "Nöö mi taki da unu e, taa fa un dee
sëmbë u mi ta ko makandi naandë, nöö di
soni di i si un sitampu te un kaba taa hën
bunu, nöö Gadu seei o nama ku unu nëën
taa a bunu. Nöö ee un luku wan soni a
goonliba aki tee un kaba sitampu taa an
bunu, nöö Gadu seei o taa an bunu tu. Sö
taki fuunu a goonliba aki o a' kaakiti tjika e.
19 "Nöö mi taki e, taa ee wantu fuunu ko
miti a wan kamian fuun begi mi Tata a liba
faa du wan soni da unu, nöö mi piki unu
gbelin taa a o du ën e. 20 Biga ka tu dii fuunu
ko makandi fu di un nama ku mi, nöö mi
seei o dë leti a unu mindi dë."

Aki ta lei taa u musu da sëmbë paadon.

21 Nöö hën Petuisi ko nëën, hën a hakisi
ën taa: "Wë Masa o, ee wan otowan u mi ta
du hogi ku mi nöö hën mi puu ën a bëë te
dou sëbën pasi kaa, nöö an tjika nö?"
22 Hën a piki ën taa: "Nönö, womi, an
tjika e. I musu ta puu ën a bëë nöömö, ee
sëbënteni toon sëbën pasi seei. Ja musu hoi
ën a bëë möönsö."
23 Nöö hën a toona da u wan oto möön faa
lei u fa di Njunjun Tii u Gadu dë. A taa: "A dë
leti kuma wan könu di abi sömëni wookoma
ta juu möni nëën. Nöö hën a dë te wan daka
nöö hën a kai de ko fu de pakëën di möni di
de bi juu nëën.

24 "Wë nöö di de seti di soni, hën de tja
wan sëmbë ko nëën. Di sëmbë naandë bi abi
sömëni milion faa pakëën.
25 "Hën di könu taa: 'Wë mati o, da mi di
möni u mi di i musu paka mi.'
"Ma nöö di womi an abi di möni. Nöö hën
di könu taa: 'Wë antoobi. Un sei ën, hën ku
ën mujëë ku dee mii fëën ku hii soni a abi
tuu, nöö un tja di möni u de ko da mi, be mi
feni di möni u mi.'
26 "Ma nöö di di womi jei sö, nöö hën a
saka tjökö kini a goon nëën fesi, hën a begi
ën taa: 'Köndë Masa o, i a' leti, ma mi begi
i gaantangi hoi pasensi da mi o. Di möni di
mi juu a i, nöö mi o paka i ën nöömö.'
27 "Nöö fa a begi ën te a kaba dë, nöö hën
tjali fëën kisi di könu. Nöö hën a taa: 'Wë
mati o, wë an dë fii paka mi di möni möön
e. Un boo disa di taki nöö.' Nöö di a fan ku
ën sö tefa a kaba, nöö hën a mandëën go.
28 "Ma nöö fa di womi kumutu dë, hën a
go miti ku wan otowan fëën a pasi, di hën
ku ën tuu ta wooko makandi da di könu.
Nöö di womi aki bi juu kuma wan teni-a-
feifi kölu sö a di womi di kumutu a di könu
dë. Nöö fa de miti dë, nöö hën a djombo kisi
di otowan a gangaa gbolou peeta. Hën a taa:
'Söö, womi, wë u miti. Paka mi di möni u mi
wantewante, nasö mi o du ku i tide.'
29 "Nöö hën di womi tjökö kini a goon
nëën fesi hën a begi ën taa: 'Gaantangi baa,
hoi pasensi da mi o. Te mi feni di möni nöö
mi o da i ën nöömö.'
30 "Ma nöö di fosu womi naandë, hën an
dë a di taki dë seei, kwetikweti. An haika
seei andi di otowan fëën ta taki. Nöö hën
wë a mbei dee siköutu ko tei ën tja go buta
a dunguwosu fu tee a sa paka di paima.
31 "Ma nöö fa di soni pasa dë, nöö dee oto
wookoma u könu sai dë ta si, nöö hën de
kule tjalalaa go piki di könu taa sö wan soni
de si pasa, a bigi te an sa taki.
32 "Nöö hën di könu toona kai di wookoma
dë ko nëën möön, hën a gandji dëën seei
awaa, a taa: 'Ju hogihatima ju, hii di gaan
hia möni di i bi abi u paka mi nöö hën wë mi
disa i fu di i bi begi mi. 33 Wë nöö an bi bunu
da i fii abi tjalihati da di otowan fii nö? Jee?
Sö i dë ö?'
34 "Nöö hati fëën boonu ku ën teee, nöö
hën a kai dee siköutu, a taki da de taa: 'Un
kisi di sëmbë dë tja go tuwë a dunguwosu,
be a ta tja sitaafu fu teee a paka hii di möni
di a bi musu paka mi, tee dou ku dee lasiti
bësënsi tuu.' "
35 Nöö sö Masa Jesosi taki wan oto da u te
a kaba. Hën a taa: "Un si fa di soni pasa dë
ö? Wë nöö leti sö nöö mi Tata di dë a liba ala
o libi ku unu tu e, ee wan puu dee otowan
fuunu a bëë ku hii unu hati a dee hogi de ta
du unu."

19

Aki Masa Jesosi ta taki fa

manu ku mujëë an musu tuwë.
Maik. 10:1-12; Luk. 16:18

1 Nöö hën a baka u di dë, hën u ku Masa
Jesosi kumutu a Galilea naandë latja Judea
go te a di oto së banda u Joodan Lio. 2 Nöö
fa u ta waka nango dë, wanlö hia sëmbë ta
dë a Masa Jesosi baka ta ko nöömö. Nöö di
u dou a di oto së banda u di lio, nöö hën a
kula dee sikima u de tefa a kaba.
3 Nöö di juu dë, hën wanlö Faliseima ko
nëën fu de poobëën luku ee de sa feni föutu
nëën u de tjëën go kaagi da lanti. Nöö hën
de hakisi ën taa: "Mësitë o, u kë hakisi i wan
soni aki. Unfa di wëti u Gadu taki? Wan
womi sa tuwëën mujëë fu hiniwan piki soni
di hën ku ën abi ö?" Sö de hakisi ën.
4 Nöö hën a piki de taa: "Wan bi lesi a
di Buku nö, taa di Gadu mbei goonliba te a
kaba nöö hën a mbei libisëmbë, wan womi
ku wan mujëë. 5 Nöö kumutu a di ten dë te
kisi fa u dë aki, wan womi o kumutu disa
hën mama ku hën tata go libi ku ën mujëë,
nöö de o ko dë wan sinkii. 6 De an o dë kuma
tu sëmbë möön. Wë nöö fa Masa Gaangadu
buta de ko di wan dë, nöö libisëmbë aan leti
u paati de möönsö e."
7 Hën de hakisi ën taa: "Wë nöö ee a dë
sö tuu, nöö faandi mbei Mosesi bi buta da u
Dju sëmbë taa i sa mbei wan pampia a lanti
te i kaba taa i ku di mujëë fii tuwë, nöö i
manda di mujëë fii go? Faandi mbei a taki
sö?"
8 Hën a taa: "Awa, wë fa a da unu di pasi
dë, fu di un abi taangajesi wë mbei e. Ma
a seti u goonliba nöö an bi dë sö. 9 Nöö mii
taki da unu seei gbelin taa ee wan sëmbë i
abi wan mujëë fii nöö i tuwëën ma na manu
a tei a i wosu nöö hën i toona go tei wan oto
mujëë, nöö Gadu wëti hën wë i booko dë e."
Nöö sö Masa Jesosi piki dee sëmbë.
10 Nöö di u dee bakama fëën jei a taki sö,
hën u taa: "Wë nöö Masa o, ee sö di wëti fu
Gadu dë, nöö an dë fu womi abi mujëë, an
dë u mujëë abi manu tu e. Un boo dë fuu sö
nöö."

11 Hën a taa: “Ma na hii sëmbë sa fika sö
e. Nönö. Ma dee sëmbë dee a kai da, nöö
de nöö sa dë sö. 12 Biga so sëmbë an sa tei
mujëë biga de pai ën sö kaa. So sëmbë an
sa tei mujëë fu di oto sëmbë du hogi ku de.
So sëmbë, deseei feni ën fu bunu fu de dë
ku wan hati ta biinga fu di Tii u Gadu musu
paaja a mundu, hën mbei de an tei mujëë.

“Nöö di sëmbë di sa tei di lei aki, nöö be
a tei ën e.”

Aki de tja dee miii ko

a Masa Jesosi.
Maik. 10:13-16; Luk. 18:15-17

13 Nöö di juu naandë, hën de tja wanlö miii
ko a Masa Jesosi faa musu buta maun a de
hedi begi da de. Nöö di u dee bakama fëën
si sö, hën u gandji da dee sëmbë seei. 14 Ma
nöö hën Masa Jesosi si taa sö u ta du, hën a
bai u taa: “Nönö womi, wan tapa de e. Be
de tja dee mii ko da mi nöö. Biga dee sëmbë
dee abi sö wan ⌊saka⌋ fasi kuma dee piki mii
i si aki, nöö de nöö o dë a di Tii u Gadu dendu
e.”

15 Hën a buta maun a dee mii hedi, hën a
begi da de te a kaba.

Aki Masa Jesosi ta fan

ku wan guduma.
Maik. 10:17-31; Luk. 18:18-30

Nöö baka fëën, hën u kumutu a di kamian
dë nango möön. 16 Te wan pisi, hën wan
kijoo ko a Masa Jesosi hën a kai ën te a piki,
a taa: “Mësitë, wë mi ko a i aki. Mi ko hakisi
i ee un bumbuu soni dë fu mi sa du nöö mi
feni di libi u teego?”

17 Hën Masa Jesosi hakisi ën taa: “Faandi
mbei i hakisi mi soni u bumbuu? Biga Gadu
nöö da bumbuu sëmbë, nöö ee i kë feni libi u
teego, nöö i musu hoi i seei a dee wëti fëën.”

18 Hën di womi hakisi taa: “Undi u dee
wëti fëën fu mi hoi?”

Hën a taa: “Ja musu kii sëmbë. Ja musu
go a wan mujëë na mujëë fii. Ja musu fufuu
sëmbë soni. Ja musu mindi soni da sëmbë.
19 I musu a’ lesipeki da i mama ku i tata. I
musu lobi hii sëmbë kumafa i lobi i seei.”

20 Hën a taa: “Aaa, dee soni dë nö? Wë
hii dee wëti dë tuu seei mi bi ta hoi kaa, fu
sensi mi bi dë miii. Ma nöö ee i si taa wan
soni toobi mi eti, nöö gaantangi be i taki ën
da mi o.”

21 Hën Masa Jesosi piki ën awaa, a taa:
“Söö, wë antoobi. Wë ee i kë ko dë wan
bumbuu sëmbë te dou, nöö i go sei hii dee
gudu fii dee i abi tuu te i kaba, nöö i tei di
möni paati da dee möfina sëmbë u di köndë.
Nöö te i du sö kaa, nöö joo abi gudu a Masa
Gaangadu köndë te a hia e. Nöö te i kaba,
nöö i ko bakama u mi ta waka a mi baka.”

22 Wë nöö fa Masa Jesosi fan ku ën te a
kaba dë, nöö hën di kijoo bia go ku gaan tjali
nëën hati, biga a abi hia gudu tuu.

23 Nöö fa a go dë, hën Masa Jesosi bia
fan ku u dee bakama fëën, a taa: “Womi, a
dë wan taanga soni tuu fu sö wan guduma
musu ko a di Tii u Gadu dendu e. 24 Ja si fa di
mbeti de kai kamëli bigi ö? Ee i luku ën te
i kaba, nöö ja sa maakëën seei taa a sa pasa
na aguja baaku. Ma mi piki unu taa, di soni
dë möön fukë möön leki fu wan guduma sa
ko a di Tii u Gadu dendu.”

25 Nöö di u jei sö kaa, nöö a toobi u seei.
Hën u hakisi ën taa: “Wë ee sö a taanga ⌊da
wan sëmbë di Gadu heepi sö te a ko gudu⌋,
nöö ambë seei sa feni di libi u teego baa?”

26 Hën a luku u diin sö, hën a taa: “Ee a
nama a di kaakiti u libisëmbë, nöö na wan
sëmbë sa feni ën e. Ma a di kaakiti u Masa
Gadu a nama, nöö soni seei an dë di hën an
sa du.”

27 Nöö hën Petuisi taa: “Wë Masa o, uu bi
disa hii soni seei ko ta waka a i baka, nöö un
paima u o feni?”

28 Hën a taa: “Haika e. Te a dou di juu fu
hii soni musu ko njunjun, nöö Mi di ko dë
Libisëmbë Mii aki o go sindo a di könu sutuu
u mi ku hii di hei u Gadu di a abi. Nöö di juu
dë, nöö un dee tuwalufu sëmbë bi ta waka
a mi baka aki, nöö woon ko sindo a tiima
sutuu tu, ta kuutu dee tuwalufu lö u Isaëli.

29 “Nöö na unu wanwan o feni paima e.
Ma hii dee sëmbë dee disa de wosu, ee nasö
de baaa, ee nasö sisa, tata, mama, miii,
pandasi kamian, hiniwan soni fu di a kë
waka a mi baka hedi, mi taki da unu taa dee
lö sëmbë dë an o lasi. Biga de o toona feni
dee soni naandë höndö toon baka, nöö te
fu kaba fëën nöö de o feni di libi u teego a
Gadu tu.

30 “Nöö di juu dë, nöö sömëni sëmbë dee
de bi ta tei u heihei sëmbë a goonliba aki, de
tuu o ko dë lagi sëmbë. Nöö sömëni sëmbë
dee bi dë lagima a goonliba aki o ko hei
sëmbë awaa.”

Sö Masa Jesosi taki da u tefa a kaba.

20

Aki da wan oto fu wanlö wookoma bi wooko
a wan goon.

1 Nöö hën wë Masa Jesosi konda wan oto
woto da u möön, faa lei u fa di Njunjun Tii u
Gadu dë. A taa: “Wan guduma abi wan gaan
goon fëën. Nöö hën di mamate biten hën a
hopo go suku sëmbë fu de heepi ën wooko
di goon. 2 Nöö di a feni sëmbë, hën a mbei
buka ku de te a kaba taa a o paka de wan
daka wooko möni. Hën de taki aai, a bunu.
Nöö hën wë a manda de go a di goon.
3 “Nöö hën a sai dë te kuma nëigi juu sö,
hën a toona go suku sëmbë möön u de musu
heepi ën wooko di goon. Nöö hën a go si
wanlö sëmbë taanputaanpu pii a wojowojo
naandë, de aan soni seei u du möönsö.
4 “Nöö hën a taki da de taa: ‘Un ko go
wooko da mi a mi goon, nöö mi o paka unu
kumafa a fiti.’ Hën de taki aai, nöö hën a
manda de go.
5 “Nöö hën a dë te kuma tuwalufu juu,
hën a toona go suku sëmbë möön fu de
heepi ën wooko di goon. Hën a feni sëmbë
möön.
“Nöö a di dii juu, hën a toona go suku
möön.
6 “Hën a dë tee sapate feifi juu hën a toona
go möön. Hën a go si wanlö sëmbë dë
taanputaanpu a wan kamian, na soni seei
de ta du möönsö.
“Hën a hakisi de taa: ‘Andi mbei un dë
taanputaanpu aki di wan hii daka nöömö
sö?’
7 “Hën de taa: ‘Wë nönö, wa feni wooko
seei möönsö e.’
“Nöö hën a taa: ‘Söö. Wë mi o manda unu
be un go wooko a mi goon ala. Un kë ö?’
“Hën de taki aai. Hën a manda de go a di
wooko.
8 “Nöö hën de ta wooko tee fa juu kisi u
de kumutu a di wooko. Nöö hën di sëmbë
abi di goon hën a go fan ku di basi taa: ‘Wë
go kai dee wookoma tja ko, nöö i paka de da
mi. Nöö joo seti ku dee bi ko lasiti dë te kisi
dee fosu sëmbë dee bi ko di mamate e.’
9 “Nöö hën di a go u go paka de, nöö hën a
seti ku dee bakawan hën a paka de wan hii
daka möni. Nöö sö a paka de tuu te dou.
10 “Ma nöö di a paka dee sëmbë bi ko a fesi,
nöö de bi mëni taa de o kisi möön hila möni
möön dee ko a baka dë. Ma nöö de ko si
taa di wan möni nöö de tuu feni. 11 Nöö di
soni an kai ku de seei, nöö hën de sai dë ta
guunjan di sëmbë abi di goon.
12 “Te wan pisi hën de go nëën gbolo, hën
de hakisi ën taa: ‘Unfa di soni waka? Di
mamate hën u ko dë ta pena a di sonu mindi
tefa di ndeti aki, ma nöö dee sëmbë dee
wooko di wan kodo juu langa dë, u ku de tuu
kisi di wan seei möni. A bunu sö nö?’
13 “Nöö hën di goon masa kai wan u de, a
taa: ‘Mati.’
“Hën a piki.
“A taa: ‘Fa un taki dë, nöö ma du hogi ku
unu e. Biga na mi ku unu bi mbei buka taa
mi o paka unu wan daka möni nö? Wë nöö
un mëni dë a i maun naandë? Na wan daka
möni mi da i dë nö?
14-15 “ ‘Nöö unfa i pakisei? Di soni di mi abi,
ma sa du ku ën kumafa mi kë nö? Sö nöö mi
bi kë da dee sëmbë dee ko lasiti dë, nöö fu di
mi abi bunuhati u de fëën mbei un ta haun
sö nö?’ ”
16 Sö wan oto Masa Jesosi tei konda da de.
Hën a taa: “Sö nöö a o dë a di Njunjun Tii
u Gadu e. Dee sëmbë i mëni taa o dë a fesi,
nöö de sa ko dë a baka e. Nöö dee sëmbë i
sabi taa o dë a baka, nöö de sa ko fesima.”

Aki Masa Jesosi taki soni

u di dëdë fëën möön.
Maik. 10:32-34; Luk. 18:31-34

17 Nöö a baka u di dë, hën Masa Jesosi o go
a Jelusalen. Nöö hën a kai u dee tuwalufu
bakama fëën a së.
Hën a fan ku u te a kaba taa: 18 “Dee
sëmbë, un haika e. Woo go a Jelusalen awaa.
Nöö fa i si woo go dë, nöö wan gaan soni o
pasa ku Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki e. De
o sei mi da dee Gaan Begima ku dee Sabima
u Wëti, nöö de o kuutu ku de na de te de
kaba fiti buka taa mi musu dëdë. 19 Nöö de o
tja mi go buta a dee oto köndë sëmbë maun
dee na dë Dju sëmbë, u de ta sösö mi ta mbei
mi fa. Nöö de o fon mi te a tjika de ufö de o
tei mi tja go peka a lakpa pau kii. Ma nöö a
di u dii daka, nöö mi o toona weki baka e.”
⌞Sö wë a fan ku u gbelingbelin tjika.⌟

Aki wan mama ta hakisi hei kamian da dee
womi mii fëën.
Maik. 10:35-45

20 Ma nöö baka di Masa Jesosi fan sö, hën
di mama u Jakobosi ku Johanisi, dee mii
u Zebedeosi, ko nëën ko tjökö kini a goon
nëën fesi taa: “Masa o, mi kë begi i wan
soni.”
21 Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “An-
toobi, mujëë. Andi i kë?”
Hën a taa: “Wë ja si dee tu womi mii u mi
aki ö? Wë mi ko begi i taa te joo subi a di
könu bangi fii, fii tii di köndë, nöö mi kë i

mbei de sindo a i bandja, wan u de a i leti
maun së, di otowan a i töötömaun së."
22 Hën Masa Jesosi hakisi ën taa: "Wë
mujëë o, fa i ko begi mi di soni aki, ma nöö
i saandi i ta begi mi nö?"
Hën a bia fan ku de tu baaa, a taa: "Womi,
di soni di de lai da mi u mi bebe aki, nöö un
sa bebëën tu ö?"
Nöö hën de taa: "Aai, Masa, u sa bebëën."
23 Hën a taa: "Awa, wë woon bebe wan
pikiwan fëën tuu o. Ma haika e. Ee a dë taa
fii ko sindo a dee hebi kamian a mi bandja
dë, nöö an dë a mi aki fu mi sa mbei buka
ku unu nëën e. Biga dee sëmbë dee mi Tata
a liba ala buta, nöö de nöö sa feni dee lö
kamian naandë." Sö Masa Jesosi piki de.

Aki ta lei ambë o hei a di tii u Gadu dendu.
24 Wë nöö di u otowan ko jei fa de tu baaa
bi fan dë, nöö hati fuu ko boonu ku de seei.
25 Nöö hën Masa Jesosi kai hii u tuu ko
nëën makandi, hën a fan ku u taa: "Womi,
un haika e. Fa dee hedima u di goonliba aki
ta tii köndë, nöö de ta masa sëmbë ta buta
de a de basu, nöö dee sëmbë dee dë a de
basu dë seei ta masa oto sëmbë tu ta buta
a de basu. A sö wan fasi wë dee hedima u
goonliba aki ta tja köndë.
26 "Ma nöö unu, wan musu dë sö e. Nönö.
Biga ee wan fuunu kë ko heima a di Njunjun
Tii u Gadu aki, nöö i musu saka i seei da di
otowan fii. 27 Ee i kë ko fesima u dee otowan,
nöö i musu ko dë kuma futuboi seei da de.
28 A di soni dë un musu ta djeesi mi e, dee
sëmbë. Biga fa i si Mi di ko dë Libisëmbë
Mii ko a goonliba aki, nöö ma ko fu sëmbë
musu dini mi e, ma mi ko u miseei musu
dini sëmbë. Mi ko u mi lasi mi libi seei paka
paima fu sömëni hia sëmbë sa ko bunu ku
Gadu." Sö Masa Jesosi taki da u a di ten dë.

Aki Masa Jesosi kula

tu bookowojoma.
Maik. 10:46-52; Luk. 18:35-43
29 Nöö hën u ku ën ta waka nango tefa u
go dou a wan köndë de kai Jelikou. Nöö fa
u nango dë, na u wanwan e. Wanlö gaan
hia sëmbë ta waka a Masa Jesosi baka gidjii
kumafa de bi guwenti kaa, nöö hën u ta
kumutu a di köndë.
30 Nöö di juu dë tu bookowojoma bi dë
leti a bandja pasi naandë. Nöö di de jei taa
Masa Jesosi hën ta pasa dë, nöö hën de seti
bai dëën taa: "Masa gaantangi, na i da di
bakamii u Könu Dafiti di bi musu ko nö? Saa
u ooo, saa u!" Sö de ta bai.
31 Ma nöö dee hia sëmbë dee ta waka ku u
dë ta gandji da dee bookowojoma taa: "Un
kabuka naandë!" Ma de an haika seei. Awaa
de ta bai taa: "Masa, ju di Heepima dë, u
begi i gaantangi, saa u ooo! Heepi u!"
32 Nöö hën Masa Jesosi taanpu piii, hën a
kai de.
Hën de ko dou.
Hën a hakisi de taa: "Andi un kë fu mi
musu du da unu?"
33 Hën de taa: "Masa, u kë fii heepi u be u
ko ta si soni."
34 Nöö fa de fan dë, hën tjali u de kisi Masa
Jesosi tee na soni, hën a tëndë maun nama a
de wojo. Nöö hën wantewante dë, hën wojo
u de limbo, de ko si soni gbegedee. Nöö hën
de ta waka nango a Masa Jesosi baka, de ku
dee hia sëmbë dë.

21

Aki dee sëmbë ta wai ku Masa Jesosi kuma wan könu.
Maik. 11:1-11; Luk. 19:28-40; Joh. 12:12-19
1 Nöö u ku Masa Jesosi nango tefa u ko dou
a wan köndë de kai Betifaigi. Di köndë dë
dë zuntu ku Jelusalen, leti a di kuun de kai
Oleifi Kuun bandja naandë.
Nöö hën Masa Jesosi kai tu fuu dee
bakama fëën, 2 hën a taki da de taa: "Womi,
un go a di köndë a u fesi naandë e. Nöö te
un go dou nöö woon si wan buliki dë taitai
ku ën mii nëën bandja. Nöö un lusu de tja
ko da mi.
3 "Nöö ee a ko dë sö taa wan sëmbë ko
hakisi unu taa: 'Unsë un nango ku dee
mbeti?' nöö un piki ën taa: 'Di Masa fuu,
hën abi de fanöudu,' nöö de o disa de da
unu." Sö Masa Jesosi fan ku de tu bakama
te a kaba.
4 Wë nöö fa i si di soni o pasa aki, nöö a
o kai ku di soni wan tjabukama u Gadu bi
sikifi gaanduwe a fesi, a taa:
5 Un go taki da dee sëmbë u Jelusalen
naandë,
leti a Sion dë seei, taa:
"Un luku di könu fuunu ta ko a unu a wan
saapi fasi dë.
A dë sindosindo a wan buliki liba ta waka ta
ko,
a wan buliki mii seei."
Sö wë di tjabukama bi taki fu di könu Gadu
o manda ko, nöö awaa a ta pasa.
6 Nöö hën de tu bakama du leti kumafa
Masa Jesosi manda de. Biga de nango te de
go dou, hën de go si di buliki taitai ku ën mii

nëën bandja. 7 Hën de lusu de hën de tei tja
ko da Masa Jesosi. Nöö hën de jabi koosu a
de baka, nöö hën Masa Jesosi subi ⌞a di miii
wan liba⌟ ta waka nango a Jelusalen.
8 Nöö di juu dë, hën dee hia sëmbë dee ta
waka ku u naandë, hën de tei koosu jabi a
di pasi liba, so sëmbë ta koti palo maun ta
tuwë a di pasi u di buliki di Masa Jesosi dë
nëën liba musu waka a de. Bigi nöö de ta
bigi ën sö.
9 Nöö hën de ta waka nëën baka ta waka
nëën fesi, te wan pisi hën de seti bai dëën
taa:
Ke baa, u böö!
Di Gaan Könu fuu dou,
di Bakamii u Könu Dafiti di Gadu bi paamusi
u.
Masa Gaangadu musu dë ku i e!
Fa i si a manda i ko aki,
në fii musu bai te dou a Gadu Köndë ala!
Sö dee hia sëmbë ta bai ta wai ta mbei piizii
dëën.
10 Nöö fa u mbei dë, nöö Masa Jesosi
dou a Jelusalen kaa, nöö di juu dë köndë
ta booko seei, sëmbë ta mbei wajawajawa-
jawaja. Sëmbë ta hakisi taa: "Maingë, ambë
ko aki?" 11 Hën de taa: "Ja jei ö? Jesosi u
Nazalëti wë, di tjabukama u Gadu di ta dë a
di pisiwata u Galilea, hën ko aki e, hën wë u
ta wai ku ën sö."

Aki Masa Jesosi jaka sëmbë puu

a di wosu fëën Tata.
Maik. 11:15-19; Luk. 19:45-48; Joh. 2:13-22

12 Nöö fa Masa Jesosi ko dou a Jelusalen
naandë, nöö hën a go wante a di Wosu u
Gadu. Nöö di a go dou, hën a si wanlö hia
sëmbë sai naandë ta sei soni da dee wakama
ta ko dë. De ta sei dee mbeti ku dee pomba
sö dee de ta kii da Gadu ta paka paima. So
sëmbë sai dë ta tooka möni. Nöö sö de
buta di pisi kamian ko dë kuma wojowojo
ta wooko möni te a hia a dee sëmbë ta ko
dë.
Nöö hën di Masa Jesosi si sö kaa, hën hati
fëën boonu seei. Hën a jaka dee sëmbë puu
dë, a kandi dee tafa u de tuwë djolou a goon,
a tötö dee bangi u dee sëmbë ta sei pomba
dë tuwë ku baka a goon.
13 Hën a gandji da de taa: "Wan bi jei fa
Masa Gaangadu bi taki a di Buku ö? A taa di
wosu fëën dë wan kamian ka sëmbë musu
ta ko ta begi ën. Ma nöö unu tei ën buta ko
tan kamian u fufuuma!"
14 Nöö a baka u di dë, hën dee bookowo-
joma ku dee lan sëmbë u di köndë ko nëën
naandë a di Wosu u Gadu, nöö hën a kula de
te a kaba.
15 Nöö di juu dë, wanlö mii sai dë eti ta
kanda ta bai taa: "Gaantangi u di Bakamii
u Könu Dafiti di Masa Gadu manda da u aki
ooo!"
Ma nöö di dee Gaan Begima ku dee
Sabima u Wëti ko si dee foombo wooko
Masa Jesosi ta du dë, ku di fa dee mii ta
kanda ta bai dëën a di Wosu, nöö hati u de
ko boonu.
16 Hën de taki dëën taa: "Fa dee mii ta bai
ta kai olo dë, ja ta jei fa de ta taki ö? Ja o
tapa de be de kabuka nö?"
Hën a piki de taa: "Awa, mi ta jei. Ma nöö
wan bi lesi a di Buku u Gadu ö, taa Gadu ta
buta dee piki mii u de gafëën, te dou ku dee
mii a bobi tuu."
Nöö hën di a taki sö, 17 hën a kumutu
disa de dë, nöö hën a go a di köndë de kai
Betania. Naandë a duumi di ndeti dë.

Aki Masa Jesosi fan ku wan pau.
Maik. 11:12-14, 20-26

18 Nöö di dobooko fëën, hën u ku Masa
Jesosi kumutu a Betania fuu toona go a
Jelusalen möön. Nöö di u dë a pasi nango,
hën hangi ko kisi Masa Jesosi. 19 Nöö hën a
si wan fuuta pau leti a bandja pasi dë de kai
figa, hën a go suku njanjan nëën faa musu
njan. Ma nöö an feni. Uwii nöö di pau abi
nëën hedi. Nöö hën a fan ku di pau taa:
"Fa i si ma feni njanjan a i aki, nöö ja musu
pai a di goonliba aki möön e." Nöö di a
fan sö, hën wantewante dë hën di pau uwii
lenguwa waaa fiaa.
20 Nöö di u dee bakama ko si di pau taa a
dëë, nöö soni fëën toobi u tumusi. Hën u
hakisi Masa Jesosi taa: "Masa o, unfa a waka
i fan ku di pau dë hën a dëë hesi sö?"
21 Nöö hën a piki u taa: "Dee sëmbë, un
haika e. Ee i ta biibi Masa Gadu ku hii i hati,
nöö unu seei sa du sö tu e. Nöö na di dë nöö,
ma möön gaan soni seei un sa du. Biga ee
hën i taki da di kuun aki taa: 'Hopo kumutu
fii aki go a di ze,' nöö a o du leti kumafa i
taki dëën. 22 Biga ee i abi biibi a Masa Gadu
tjika, nöö hiniwan soni di i begi ën nöö i sa
feni ën nëën."

Aki Masa Jesosi tai dee Dju hedima ku fan.
Maik. 11:27-33; Luk. 20:1-8

23 Nöö hën u toona go a di Wosu u Masa
Gadu möön, nöö hën Masa Jesosi seti ta lei

sëmbë. Te wan pisi hën dee Gaan Womi ku
dee Gaan Begima ko nëën möön.
Hën de hakisi ën taa: “Ambë da i taki fii
du dee soni i ta du aki?”
24 Hën a piki de taa: “Wë fa un hakisi di
soni dë, nöö miseei o hakisi unu wan soni
tu. Nöö te un piki mi, nöö miseei o piki unu
unsë mi feni di taki.”
25 Hën a hakisi de taa: “Di dopu Johanisi
bi ta dopu sëmbë, ambë bi butëën a ta du di
lö wooko dë, Masa Gadu naa libisëmbë?”
Wë nöö fa a hakisi de naandë, hën de go
a së go pakisei di soni go, de pakisei di soni
ko, te de wei, hën de taa: “Wë unfa woo
taki di soni aki? Biga ee u piki taa Masa
Gaangadu hën mandëën, nöö a o hakisi u
ee faandi mbei wa bi piki ën buka? Wë nöö
woo peka. 26 Ma nöö ee u taki taa libisëmbë
hën mandëën nöö u musu fëëë, biga hii dee
sëmbë u di köndë aki tuu tei Johanisi fu
wan gaan tjabukama di Gadu seei manda ko.
Möön bëtë fëën nöö un boo piki ën taa wa
sabi.”
27 Nöö hën de go a Masa Jesosi hën de piki
ën taa: “Wë di soni i hakisi u dë, nöö wa feni
u piki i e.”
Hën a taki da de taa: “Wë di wan feni, nöö
miseei tu, më sa konda da unu ambë da mi
di taki u mi ta du dee soni mi ta du aki e.”

Aki Masa Jesosi da wan oto

fu tu baaa.

28 Hën a toona fan ku de möön taa: “Un
haika, mi o taki wan woto da unu aki, nöö
un pakisei ën bunu e.
“Wan tata bi abi tu womi mii fëën. Nöö
hën a go a di möön gaan wan hën a taki
dëën taa: ‘Womi o, baa, wë mi kë fii go a
u goon tide go wooko e.’
29 “Nöö hën a taa: ‘Ambë? Mi ö?’ A taki
aai. A taa: ‘Nönö, ma o go e.’
“Ma nöö hën a sai dë te wan pisi, di soni
ko hati ën fu di a bi piki hën tata gaan buka
sö, nöö hën a hopo go a di goon dendu go
wooko.
30 “Ma nöö söseei di tata bi go a di oto
womi mii fëën tu, hën a taki dëën taa:
‘Womi, mi kë fii go a u goon dendu go
wooko tide e baa.’
“Nöö hën a piki ën taa: ‘Söö. Wë antoobi
Taata, mi o go e.’ Wë ma nöö hën an go
möönsö.”
31 Nöö hën Masa Jesosi taa: “Wë nöö mi
hakisi unu, de tu mii u di tata, di a fan ku de
undi u de piki ën buka?”
Nöö hën de piki taa: “Wë di gaan wan,
hën du kumafa di tata bi kë.”
Nöö hën Masa Jesosi taki da de taa: “Awa,
sö a dë tuu. Nöö un haika e. Dee fufuuma
u di köndë aki, ku dee jajo mujëë dee un
ta mbei fa, nöö dee lö sëmbë dë sa ko a di
Njunjun Tii u Gadu dendu möön hesi möön
unu e. Biga de sabi kaa taa de an ta libi
bunu. Ma nöö unu, un ta mbei kuma un ta
piki Gadu buka, un dë bumbuu sëmbë kaa,
nöö hën mbei a taanga da unu fuun saka
unu seei a di tii u Gadu basu.
32 “Biga di Johanisi ko, nöö a bi ta lei unu
unfa fuun libi ufö un sa ko bunu ku Gadu,
ma nöö wan bi kë piki. Nöö hën dee sëmbë
dee bi a’ poi në a di köndë, nöö de bia piki
Johanisi hesihesi. Ma nöö unu, hii fa un si
taa sö de ta piki, ma tökuseei wan bia piki ën
buka möönsö. Un mbei taangajesi go dou te
kisi fa u dë aki eti.”

Aki Masa Jesosi da wan oto fu wanlö hogi-
hati wookoma.
Maik. 12:1-12; Luk. 20:9-19

33 Nöö hën a tei wan woto konda da de
möön, a taa: “Wan guduma bi dë e. Nöö
hën a koti wan gaan goon hën a paandi di
fuuta de kai doloifi nëën te a kaba faa musu
ta mbei win. Hën a mbei wan peni te a kaba
lomboto di goon. Nöö hën a diki wan baaku
te a kaba mbei baki nëën, fu te di doloifi lepi
nöö a di baki dë dendu de o ta makisëën ta
mbei di win. Nöö hën a mbei wan hei wosu
buta a di peni dendu u dee wakitima musu
ta watji fufuuma.
“Nöö di a mbei hii dee soni tefa a kaba,
hën a kai wanlö sëmbë ko nëën. Nöö hën
a mbei buka ku de tefa a kaba taa de o ta
wooko a di goon, nöö te juu kisi di fuuta
lepi, nöö de o ta mbei win nöö hën ku de
o ta paati ën.
“Nöö di di goon masa mbei di buka ku dee
sëmbë te a kaba, hën a mbei wan lëisi go tee
a wan oto köndë.
34 “Nöö hën a go dë ala teee juu dou di
fuuta lepi. Nöö hën wë a kai wanlö futuboi
fëën manda go a di goon, fu de go tei di win
fëën a dee sëmbë tja ko dëën.
35 “Nöö hën wë de nango tefa de go dou.
Ma nöö di dee sëmbë dee ta wooko a di goon
si taa de ta ko, hën de buta ku de. Wan u
de de fon tee a fika a dëdë ku libi maun. Di
otowan hën de fon kii. Di otowan hën de
naki ën ku sitonu kii.
36 “Nöö hën a baka u di dë, hën di goon
masa toona manda oto sëmbë u de go möön

go suku di win tja ko dëën. Nöö hën de
nango tefa de go dou. Hën dee sëmbë dee
dë a di goon du ku de leti kumafa i si de bi
du ku dee fosuwan.
37 "Nöö a baka u di dë, nöö hën di goon
masa taa: 'Söö. Wë mi o manda di womi mii
u mi seei go awaa. A kandë te dee sëmbë si
ën, nöö de o abi lesipeki fëën, di a dë mi mii.'
"Nöö hën a manda di womi mii fëën go
gbolo. 38 Ma di dee sëmbë dee dë a di goon
si taa hën ta ko dë, nöö hën de taa: 'Söö. Wë
di sëmbë a' di goon, luku di womi mii fëën
ta ko dë e.'
"Nöö hën de kuutu ku deseei taa: 'Te di
masa dëdë nöö di mii i si naandë, hën o ko
tei di goon aki puu a u maun. Nöö un sabi
nö? Un boo kii ën puu aki wante, nöö di
goon o fika da u wanwan.'
39 "Nöö hën wë di womi mii ko dou. Nöö
hën dee sëmbë kisi ën tja go a döösë u di
djai, hën de kii ën gbegede puu dë."
Sö wan woto Masa Jesosi konda da de te
a kaba.
40 Hën a taa: "Wë nöö fa dee soni pasa dë,
nöö te di goon masa ko, andi un mëni taa a
o du ku dee sëmbë naandë?"
41 Hën de taa: "Höön, wë di soni naandë
dë u taki ö? A o sitaafu de ku wan gaan hogi
sitaafu di fiti de nöö a o kii de. Nöö a o da
oto sëmbë di goon di a sabi taa a sa feni wini
fu di goon fëën a de."
42 Nöö hën Masa Jesosi hakisi de, a taa:
"Wan sabi fa de taki a di Buku u Gadu nö?
De taa:
Dee sëmbë ta mbei sitonu wosu,
de si wan sitonu taa an bunu,
nöö hën de tuwëën a kapëë.
Ma nöö bakaten,
hën di sitonu dë ko di mama posu u di wosu.
Masa Gadu seei wë du di soni sö,
nöö a dë wan gaan foondo soni da u.
Sö wë di Buku taki.
43 "Nöö mi taki da unu taa Masa Gadu an o
biinga ku unu möön e, faa buta unu a di Tii
fëën basu möön. Nönö. A o disa unu, nöö a
o tei wanlö oto sëmbë buta a di Tii fëën di a
o sa feni wini a de.
44 "⌞Biga di soni Gadu buta taa a bunu,
nöö hën un feni taa an bunu kwetikweti,
leti kuma di sitonu de bi tuwë dë.⌟ Nöö un
sabi fa di sitonu naandë dë nö? Ee un kai
nëën liba nöö woon booko pisipisi, ma ee di
sitonu hën kai a unu liba nöö lala a o lala
unu finufinu kaba a sösö fiaa."
45 Wë nöö fa Masa Jesosi fan dë, nöö dee
Gaan Begima ku dee Faliseima jei, nöö de
sabi taa de wë a tjökö ku di fan a fan dë, nöö
hati u de boonu teee. 46 Nöö de kë kisi ën tja
go buta a dunguwosu, ma fu di de fëëë lanti
hën mbei de an du sö. Biga hii sëmbë ta tei
Masa Jesosi u wan gaan tjabukama u Gadu
seei.

22

Aki Masa Jesosi da wan oto

fu wan töötu wosu.
Luk. 14:15-24

1-2 Nöö hën Masa Jesosi toona tei wan
woto möön konda faa lei u fa di Njunjun Tii
u Gadu dë.
A taa: "Wan könu abi wan womi mii fëën
o töötu, nöö hën a kai sëmbë a fesi fu te di
daka dou nöö de ko a di töötuwosu. Nöö
hën a seeka soni te a kaba këë. 3 Nöö hën
a manda dee futuboi fëën fu de go piki dee
sëmbë dee a bi kai dë taa wë aan soni, di
daka hën a dou. Be de ko a di töötuwosu ko
njan di gaan piizii.
"Nöö hën dee futuboi go, hën de da di
buka te de kaba. Ma nöö dee sëmbë a bi kai
dë, de an kë ko. De an dë a di soni dë seei.
4 "Nöö hën di könu manda wanlö oto
futuboi fëën möön taa be de toona go taki
da de taa a seeka hii soni tuu kaa. Dee
gaan kau, ku dee kau mii dee a bi kiija buta
naandë fu de fatu tjika u de njan di daka,
nöö a kii de tuu kaa seeka boi. Nöö be de ko
a di piizii. Sö a manda taki da de.
5 "Ma nöö fa dee futuboi go da di buka te
de kaba naandë, hën dee sëmbë tjëkë ahwa
maun da de taa de an dë a di soni dë. Hën
wan u de hopo go fëën nëën goon dendu,
di otowan go fëën a möni wooko. 6 Nöö dee
sëmbë dee fika, hën de hopo, hën de kisi dee
futuboi u di könu hën de du hogihogi ku de
te a tjika de, hën de kii de puu dë gbelin.
7 "Nöö hën di könu jei taa sö wan soni,
nöö hën hati fëën ko boonu seei tee na soni.
Hën a kai wanlö sodati fëën, hën a manda
de go kii dee sëmbë dee bi kii dee futuboi
fëën, hën de booko di köndë, de suti faja
nëën tjuma gbegedee.
8 "Nöö hën wë di könu toona kai wanlö
oto futuboi u de ko nëën, hën a taa: 'Wë un
luku. Dee soni u seeka buta dë fuu njan di
piizii, nöö u kaba u seeka de gaanduwe kaa
e, ma dee sëmbë dee mi kai u de ko nöö de

hogi poi. An fiti u de ko njan di piizii aki möön.
9 " 'Wë nöö un sabi nö? Un go a di köndë
nöö un paaja waka a hii dee sitaati tuu, gaan
wan ku piki wan. Nöö hiniwan sëmbë di un
si, nöö un kai ën taa be a ko a di tööuwosu
aki ko njan.'
10 "Nöö hën de paaja hii di köndë. Nöö
hën de kai hii sëmbë dee de si kaa, bunuwan
ku hogiwan tuu, hën de tja de ko a di piizii
te di wosu fuu pöö ku sëmbë.
11 "Ma nöö di tööu bi abi wan wëti taa di
könu seei o buta di koosu fii bisi ko a di
tööuwosu. Nöö hën de dë a di piizii dendu
te wan pisi nöö hën könu ko u ko da de wodi.
Nöö fa a ta da de wodi ta lontu dë, te wan
pisi hën wojo fëën ko kai a wan sëmbë ko
naandë. A dë fëën ku fëën seei koosu nëën
sinkii gbolo. An bisi di koosu könu bi dëën
möönsö.
12 "Hën könu luku ën diin, a kai ën:
'Womi.'
"A piki.
"A taa: 'Unfa a waka i ko aki söndö i bisi
di koosu di mi da i fii musu bisi?'
"Hën di womi dë pii. An sa piki na wan
soni.
13 "Nöö hën di könu manda dee futuboi
fëën taa: 'Un kisi di sëmbë dë tai ën maun
ku ën futu te un kaba, nöö un vindëën go
a döö a dungudungu ala, ka sëmbë dë a
sitaafu ta bai ta këë ta djëmë nöömö.' "
14 Sö wan oto Masa Jesosi taki da de
naandë e. Hën a taa: "Nöö sö wë a dë e, dee
sëmbë. Masa Gadu kai hia sëmbë u de ko,
ma nöö biti sëmbë nöö ta ko nëën a di fasi
di a buta faa tei de."

Aki Masa Jesosi ta taki soni

u lanti möni.
Maik. 12:13-17; Luk. 20:20-26

15 Nöö fa Masa Jesosi fan te a kaba dë, hën
dee Faliseima go a së go kuutu ku de na de
unfa u de du de feni ën kisi tai ku dee fan
a ta fan. 16 Nöö hën de feni wan soni fu de
hakisi.
Nöö hën de kai dee bakama u de, ku
wanlö sëmbë u Könu Helodi paatëi, hën de
manda de go a Masa Jesosi go hakisi ën di
soni de pakisei dë.
Nöö hën de naki te de go dou. Hën de kai
ën: "Mësitë o."
Hën a piki.
De taa: "Wë u ko a i aki."
A taki aai.
"Wë u sabi taa fa i dë aki, nöö i dë gaan
bumbuu sëmbë. Biga i ta konda dee soni u
Gadu gbelingbelin da u leti kumafa de dë.
Ja a' toobi ku di fa sëmbë ta pakisei fii, hën
mbei ja ta kwei di fan da u. Wë nöö hën i si
u ko a i aki ko hakisi i wan soni, nöö di fa a
dë nöö i piki u.
17 "Fa di Gaan Könu a Loomë ta duwengi
u fuu ta paka lanti möni aki, wë nöö unfa i
si ën? A fiti fuu pakëën naa an fiti?" Sö de
hakisi ën.
18 Ma nöö Masa Jesosi sabi kaa taa politiki
wë de ta naki ën sö, hën a piki de taa: "Un
dee bödjëëma aki, andi mbei un ta suku mi
fuun tai ku fan sö? 19 Wë un da mi wan
kwëngëlë möni i si."
Nöö hën de tei wan kwëngëlë möni tja ko
dëën.
20 Nöö hën a hakisi de taa: "Wë ambë abi
di në ku di fesi dë a di möni liba aki?"
21 Hën de piki taa: "Di Gaan Könu."
Hën a taa: "Nasö nö?"
De taki aai.
Hën a taki da de taa: "Wë nöö di soni
di dë u könu nöö un da könu ën e, nöö di
soni di dë u Masa Gaangadu nöö un da Masa
Gaangadu ën." 22 Nöö fa a piki de dë, nöö
a bigi da de seei. De an bi mëni taa sö a
bi o piki de a sö wan köni fasi te de an sa
feni soni u taki möön. Nöö hën de kumutu
disëën dë, hën de go u de.

Aki dee Saduseima ko hakisi Masa Jesosi soni u di dëdë weki baka.
Maik. 12:18-27; Luk. 20:27-40

23 Nöö hën di daka dë seei, hën wanlö
sëmbë u di keiki paatëi de kai Sadusei ko a
Masa Jesosi. Wë dee lö pei sëmbë naandë,
de an kë biibi taa te sëmbë dëdë nöö di akaa
fëën ta fika ku libi faa toona ko a di sëmbë
sinkii a bakaten, be a weki baka.
Nöö fa de ko nëën dë, hën de hakisi ën
taa: 24 "Mësitë o, de taa te sëmbë dëdë nöö
a o toona weki baka. Wë nöö u ko hakisi i
wan soni fëën fii piki u.
"Wë Mosesi bi da u wan wëti. A taa ee
wan womi ku ën mujëë libi te nöö hën di
womi dëdë söndö a pali ku ën, nöö di baaa
fëën musu hoi ën suwagi, be a pali miii ku
ën fu di baaa fëën böngö an musu kaba. Na
sö nö?
25 "Söö. Wë nöö de bi dë sëbën baaa womi
a u mindi aki. Nöö hën di gaan wan u de
tei wan mujëë. Hën de dë te wan pisi hën
dëdë kii di womi gbolo, hën ku di mujëë
an pai möönsö. Nöö hën di oto baaa hoi di

mujëë. [26] Te di womi dë seei dëdë, an pali ku
ën möönsö. Hën di u mbei dii hoi di mujëë.
Tefa a dëdë an pai ku ën möönsö. Nöö sö hii
dee sëbën baaa womi tuu libi ku di mujëë,
ma na wan u de pali miii ku ën möönsö.
[27] Nöö a baka u di dë, hën di mujëë seei ko
dëdë tu.
[28] "Wë nöö di soni u kë hakisi i, hën da
ee sëmbë dëdë de ta weki baka, nöö unfa di
soni o pasa te de tuu weki baka? Undi u dee
sëbën baaa o abi di mujëë? Biga de tuu bi
libi ku ën." [29] Nöö hën Masa Jesosi piki de
taa: "Wë un ta tei di taki a wan föutu fasi
poi e, fu di wan saandi Gadu Buku taki, nöö
wan sabi un kaakiti Gadu abi tu. [30] Biga tee
sëmbë dëdë weki nöö manu ku mujëë soni
an o dë möön e, ma hii sëmbë tuu o dë kuma
dee basia u Masa Gaangadu köndë.
[31] "Ma nöö fuu taki a di fa sëmbë ta dëdë
weki baka dë, nöö wan ta lesi a di Buku
u Gadu fa Gadu bi fan ku Mosesi a di faja
dendu ö? [32] A taa: 'Mi da di Gadu di dee gaan
sëmbë fii ta begi, de Abahamu ku Isaki ku
Jakopu.'
"Wë wan jei ö? An taa, 'Mi da di Gadu di
de bi ta begi,' ma a taa 'Mi da di Gadu de
ta begi.' Wë nöö Masa Gaangadu an dë di
Gadu u dëdëdëdë sëmbë e, ma a dë di Gadu
u libilibi sëmbë. Wë nöö hën da Abahamu
ku Isaki ku Jakopu, di akaa u de dë ku libi a
wan kamian eti, nasö nö? Nöö faandi mbei
wan kë piki taa tee sëmbë dëdë nöö de dë
ku libi eti?"
[33] Wë nöö di dee hia sëmbë sai dë jei fa
Masa Jesosi piki dee Saduseima, nöö a bigi
da de te na soni.

Aki Masa Jesosi ta lei undi u dee wëti u Gadu da di möön hebi wan.

Maik. 12:28-34; Luk. 10:25-28

[34] Nöö di dee Faliseima ko jei taa sö Masa
Jesosi wini dee Saduseima a fan, nöö hën de
toona hai ko makandi möön ko ta suku soni
möön u de go kisi ën. [35] Te de kaba nöö hën
de go nëën.
Nöö de bi abi wan fiafia lei wan a de
dendu di sabi Dju wëti finifini, nöö hën o
fan di fan. [36] Nöö hën a kai ën taa: "Mësitë."
A piki.
A taa: "Wë nöö fa Mosesi sikifi dee wëti
u Gadu buta a di Buku, nöö undi u de da di
möön hebi wan u de tuu?"
[37] Hën a piki de taa: "Di möön hebi wan
ö? Hën da i musu lobi Gadu i Masa te dou
ku hii i hati ku hii i akaa ku hii di pakisei
fii di i abi. [38] Hën da di möön hebi wan u hii
dee wëti tuu. [39] Ma nöö wan otowan dë leti
nëën baka, hën da i musu lobi di otowan fii
leti kumafa i lobi i seei. [40] De tu wëti dë, de
dë a fesi u hii dee otowan tuu. Biga hii dee
wëti Mosesi ku dee tjabukama bi kisi a Gadu
tuu, de tuu ta hëngi a de tu wëti naandë e."
Sö Masa Jesosi piki de.

Aki Masa Jesosi tai dee Faliseima ku wan hakisi.

Maik. 12:35-37; Luk. 20:41-44

[41] Wë nöö di dee Faliseima dë a Masa
Jesosi dë kaa, nöö hën a bia hakisi de wan
soni awaa. [42] A taa: "Wë miseei o hakisi unu
wan soni. Unfa un ta mëni u di Könu de kai
Keesitu, di Gadu bi paamusi taa a o manda
ko? Ambë bakamii a musu dë?"
Hën de taa: "Wë a musu dë wan bakamii
u Könu Dafiti."
[43] Hën a taa: "Na sö nö? Wë nöö unfa a
waka Dafiti seei kai ën 'Masa', ee bakamii
fëën nöö a o dë? Biga i sabi fa di Buku taki.
Di Akaa u Gadu ko a Dafiti liba nöö hën a
taki wan soni u di Paamusi Könu taa:
[44] Masa Gadu taki da mi Masa taa:
'Ko sindo a mi letimaun së aki
ta luku te mi buta dee felantima fii a i
basufutu.'
Na sö Dafiti bi taki ö?
[45] "Wë nöö andi Dafiti kë taki ku di soni
dë? Biga ee di Paamusi Könu o dë hën
bakamii nöö, unfa a o sa dë hën Masa
möön?" Hën di soni dë Masa Jesosi hakisi
dee Faliseima.
[46] Ma nöö fa a hakisi de di soni dë, na wan
u de saanfa u piki ën möönsö. Nöö hën
mbei fu kumutu a di ten naandë, nöö na
wan sëmbë abi hati u go hakisi Masa Jesosi
soni u de sa kisi ën möön.

23

Aki Masa Jesosi bai helu da dee hedima u keiki ku dee Faliseima.

Maik. 12:38-40; Luk. 11:37-52, 20:45-47

[1] Nöö a baka u di dë, hën Masa Jesosi fan
ku u dee bakama fëën ku dee hia sëmbë
dee sai dë tuu. A taa: [2] "Un haika e, dee
sëmbë. Wan si fa dee Sabima u Wëti ku
dee Faliseima ta libi ö? De buta deseei a
di kamian di Mosesi bi abi ta lei sëmbë dee
wëti u Gadu. [3] Nöö fa un jei de ta fan dë,
nöö un musu piki de tuu. Ma nöö wan
musu suku u djeesi de a di fa de ta libi e.
Nönö, biga de an ta libi kumafa dee wëti ta
taki. [4] Nöö de ta lai wëti tee a hia da unu
fuun musu ta tjai, ma de seei an ta tja wan
pikiwan fëën seei.

5 “Nöö fa dee lö sëmbë dë sai dë, nöö
hiniwan soni di de o du kaa nöö de ta du ën
fu sëmbë wojo musu si de taa de dë bumbuu
sëmbë. Biga Gadu bi taki taa i musu sikifi
dee wëti fëën buta a i mindifesi ku i maun
fu ja musu fëëkëtë de. Ma nöö dee lö sëmbë
dë, de ta mbei gaan gindi dosu te de kaba ta
sikifi Gadu wëti te a hia lai nëën ta tai buta
a de mindi fesi ku de maun te de kaba fu
sëmbë musu si de taa aai, sö de ta biibi Gadu
tjika.

“Söseei Masa Gaangadu bi taki taa te de
o nai di koosu u de, nöö de musu nai ën
ku jëkëjëkë a buka. Ma nöö de ta nai gaan
langalanga jëkëjëkë te pasa maaka fu hii
sëmbë musu si taa sö de ta biibi Gadu hebi
tjika. Ma an dë sö a de hati. Un si ö?

6 “Nöö fa i si de sai dë, ee de o go a wan
piizii ee nasö de go a keiki, nöö de lobi u
sindo a dee möön hei kamian fu hii sëmbë
wojo musu ta kai a de. 7 Nöö te de o go a
wojowojo ee nasö a wan oto kamian a lanti
dendu, nöö de lobi u sëmbë musu ta da de
wodi a lanti dendu dë ta kai de ‘Munëli,
Munëli.’ A ta suti da de seei.

8 “Wë ma nöö mi taki da unu taa na sö
un musu libi e, dee sëmbë. Biga un tuu dë
baaa ku baaa makandi. 9-10 Nöö wan musu
buta unu seei hei möön sëmbë fu de ta ko
ta kai unu ‘Munëli’ ee nasö ‘Taata,’ ee nasö
‘Masa.’ Di fa dë an bunu e! Biga wan kodo
Masa nöö un abi, ku wan kodo Tata, hën
da Masa Gaangadu di dë a liba. Nöö wan
kodo Mësitë nöö un abi hën da di könu di
Gadu bi paamusi taa a o manda ko. Nöö wan
musu tei libisëmbë buta a dee lö kamian dë
e, nöö wan musu hopo unu seei buta a dee
lö kamian dë tu. Nönö.

11 “Ma nöö ee wan fuunu kë dë fesima,
nöö i musu saka i seei ko dë kuma futuboi
u dee otowan fii. 12 Biga ee wan sëmbë i ta
suku u hopo i seei, nöö Gadu o booko i saka.
Ma ee i saka i seei, nöö Gadu o buta i möön
hei.”

13 Nöö hën Masa Jesosi gandji da dee hed-
ima u Dju awaa, a taa: “Mi bai helu da unu e,
un dee Sabima u Wëti ku un dee Faliseima
aki, un bödjëëma unu! Fa un sai naandë,
wan ta ko a di Njunjun Tii u Gadu dendu
möönsö, nöö dee sëmbë dee dë fa u ko nëën
nöö un ta tapa di pasi da de tu. Un ta tapa
di döö seei a de fesi u de an musu denda ko
a dendu.

[14 “Nöö mi toona bai helu da unu möön
e, un dee Sabima u Wëti ku un dee Faliseima
naandë, un bödjëëma unu! Biga te un si
wan mujëë manu fëën dëdë a fika a ganda,
nöö un ta tei dee gudu fëën ku hii dee
soni dee dë nëën wosu tuu ko fuunu. Nöö
naandë seei un ta dë ta begi gaan langa begi,
ta mbei taa un dë bumbuu sëmbë poi. Fa un
ta du dë, nöö mi taki da unu taa woon kisi
wan gaan sitaafu fëën a Gadu e.]

15 “Nöö mi bai helu da unu möön e, un
dee Sabima u Wëti ku dee Faliseima aki, un
bödjëëma unu! Biga fa i si un sai dë, nöö
un ta waka hii di mundu fuun feni ee wan
kodo sëmbë seei hai tja ko a unu së. Nöö te
un wini ën kaa, nöö un ta butëën ko tu toon
didibi möön leki fa un sai dë.

16 “Nöö mi bai helu da unu möön e, un dee
bookowojoma dë. Biga fa un sai dë, un ta
suku u ta lei otowan pasi ma unu seei wan
ta si di pasi möönsö.

“Biga un taa ee wan sëmbë i tei di Wosu
u Masa Gadu soi, nöö di soi dë aan kaakiti.
Ee i poi ën seei nöö an o kisi i. Ma ee i tei di
goutu di dë a di Wosu soi, nöö hën a’ kaakiti
tjika fu di soi kisi i. Sö di lei fuunu di un abi,
sö a dë. 17 Wë un dee bookowojoma dë, unfa
un du don sö? Biga di goutu ku di Wosu
u Masa Gadu, undi u de möön hebi? Na di
Wosu nö? Nöö fu di di goutu dë a di Wosu
dë, hën mbei a ko dë wan hebi soni, na sö
nö?

18 “Söseei tu, un ta lei sëmbë taa ee de tei
di begitafa soi, nöö di soi aan kaakiti tjika.
Ma ee i tei di soni de tja ko buta a di tafa dë
soi, nöö hën abi kaakiti, di soi o kisi i ee i
booko ën. Na sö un ta taki ö? 19 Wë nöö un
wisiwasi di dë? Biga di soni de tja ko buta a
di tafa, nöö nëën hebi e. Ma di begitafa hën
hebi, nöö te i tja di soni ko buta a di tafa liba
ufö a o ko wan hebi soni. 20 Nöö mi taki da
unu taa, ee i tei di begitafa dë soi, nöö hën
da i soi ku ën ku hii dee soni dee dë nëën
liba tuu.

21 “Nöö söseei tu, ee i tei di Wosu u Masa
Gaangadu soi nöö hën da i ta soi ku ën ku
hii dee soni dee nama ku ën tuu, te dou ku
Masa Gaangadu seei tu di ta dë a di Wosu.
22 Nöö te i tei liba ala soi, nöö hën da i tei di
könubangi u Masa Gaangadu a liba ala ku
Masa Gadu seei di dë sindosindo nëën. Sö
di soi fuunu hebi tjika.

23 “Nöö mi bai helu da unu möön e, un
dee Sabima u Wëti, ku un dee Faliseima,
un bödjëëma unu! Biga hii dee soni un ta
paandi fuun njan te dou ku dee pikipiki sii
tuu, nöö de tuu un ta paati a teni pisi finifini

nöö i ta da Gadu fëën pisi. Sö un ta mbei
taa un ta hoi Gadu wëti fini tjika. Ma nöö
dee gaan wëti u Gadu kuma fii wegi soni
luku a wan leti fasi, ee nasö fii abi tjalihati
da otowan, ee nasö fii libi a wan leti fasi fu
sëmbë sa futoou i, dee di dë wan ta kai de
gaan soni möönsö. Nöö an bunu e! Biga ee
i lobi u hoi wëti sö, nöö dee wëti dë tuu i bi
musu hoi makandi söndö i disa hafu u de.
24 "Nöö mi bai helu da unu möön, un dee
bookowojoma ta lei otowan pasi naandë.
Biga un dë leti kuma wan sëmbë ee wan
piki sundju kai a di wata fëën di a ta bebe,
nöö a o hopo wante go maani ën puu te a
kaba bifö a o bebëën. Ma ee wan gaan gindi
mbeti dë a di wata nöö an o si ën möönsö. A
o bebe di wata wiö. Nöö sö wan sabi u wegi
soni tjika.
25 "Nöö mi bai helu da unu möön, un
dee Sabima u Wëti ku un dee Faliseima, un
bödjëëma unu! Biga un ta wasi paabi fuunu
ee nasö kan fuunu finifini a wëti fasi, ufö
de sa limbo da unu tjika. Ma hii fu di dë,
hati dendu fuunu an dë limbolimbo. A lai
ku sösö giii ku langahati ku takufasi. 26 Un
dee bookowojo Faliseima aki, un haika e!
Un mbei hati fuunu ko dë limbolimbo, nöö
hii dee döösë soni fuunu o dë limbolimbo
tu.
27 "Nöö mi bai helu da unu möön e, un dee
Sabima u Wëti ku un dee Faliseima aki, un
bödjëëma unu! Fa un sai dë, un dë leti kuma
dee geebi de ta seeka feifi a döösë tee de ko
dë wetiweti faan limbolimbo. Ma dendu u
de lai ku dëdë sëmbë pondipondi fika bonu.
28 Sö un dë e, fa i si un sai dë. Biga un ta
mbei unu seei kuma gaan bumbuu sëmbë,
ma hati dendu fuunu lai ku sösö ganjan ku
bödjëë fasi ku hii pei hogi.
29 "Nöö mi bai helu da unu möön e, un
dee Sabima u Wëti ku un dee Faliseima, un
bödjëëma unu! Fa un sai naandë, un ta
seeka dee geebi u dee fesiten tjabukama u
Gadu, ku dee u dee oto sëmbë dee bi libi
bunu a Masa Gaangadu wojo. Un ta bisi de
te de hanso möön hii soni. 30 Sö un ta du e,
nöö hën wë un sai dë ta taki taa ee unu bi dë
a di ten u de ala, nöö wan bi o kii de kumafa
dee gaan sëmbë fuunu bi kii de.
31 "Ma nöö hii fa un taki dë seei, ma ee
sëmbë wegi di fa un ta libi te de kaba, nöö
de musu si taa un dë lalalala bakamii u dee
gaan sëmbë fuunu dee bi kii dee tjabukama
dë. Un djei de tumisi ku di hogilibi fuunu.
32 Nöö mi taki e, taa be un libi di hogilibi
fuunu go dou nöö e, te nöö a o kisi di maaka
di dee gaan sëmbë fuunu bi buta da unu.
33 "Nöö fa un hai ko zunta gidjii kuma
sindeki lolulolu na akata dë, nöö un sabi taa
un sa lusu kule go te de an o kisi unu tuwë
a di didibi faja nö? 34 Wë nönö e! Un haika,
mi o toona manda wanlö oto tjabukama ko
a unu möön, ku fusutan sëmbë. Bumbuu
leima seei mi o manda da unu leti kumafa
Masa Gadu bi manda ko da dee gaan sëmbë
fuunu a fesiten. Nöö hafu u de woon peka a
lakpa pau kii, hafu u de woon kii a oto fasi,
hafu u de woon fon a dee keikiwosu fuunu,
hafu u de woon ta buta ku de ta jaka ta puu
a köndëköndë kuma dagu. Sö woon du ku
de tjika.
35 "Nöö hën mbei mi taki da unu taa hii
dee bumbuu sëmbë u Gadu dee de bi kii a
goonliba aki tuu kaa, de tuu o fika a unu liba
e, kumutu na Abeli te dou a Sakaliasi di mii
u Belekia di de bi kii a di Wosu u Masa Gadu
ganda mindi. 36 Hii di hebi u de tuu o kai a
un dee hogi sëmbë ta libi a di ten aki liba
e." Sö Masa Jesosi fan ku dee hedima u Dju
naandë.

Aki Masa Jesosi ta këë

da Jelusalen.
Lk. 13:34-35

37 Nöö di a fan sö te a kaba, nöö hën wan
gaan tjali kisi ën u di köndë. Hën a taa:
"Ee aai, Jelusalen, Jelusalen, a i ganda mindi
aki de vinde sitonu naki dee sëmbë kii, dee
Gadu bi manda. Hii dee tjabukama tuu de
kii a i aki. A tjali e. Sömëni pasi mi bi hangi
fu mi kai dee sëmbë fii ko a mi, kumafa wan
ganian mama ta kai hën miii fu de ko nëën
hanza basu faa tjubi de. Ma nöö de an bi kë
ko möönsö. 38 Da a ko dë taa wë heepi an dë.
Nöö mi o disa unu be un libi kumafa un kë e,
be di kamian fuunu aki booko kaba a sösö.
"Biga mi disa unu fuun bai sabi sö. 39 Nöö
mi taki e, te di daka dou u mi toona ko
möön, nöö woon dë kabakaba fuun tei mi
awaa. Nöö woon toona bai kumafa un bi bai
dë kaa taa: 'Gaantangi u Gadu u di sëmbë a
manda da u aki. Gadu musu dë ku ën.' "
Sö Masa Jesosi fan te a kaba di ten dë.

24

Aki ta lei dee maaka u te

di ten u dë aki o kaba.
Maik. 13:1-31; Luk. 21:5-33

1 Nöö hën di a ta kumutu a di Wosu u
Masa Gadu a Jelusalen dë faa go, nöö hën u
dee bakama fëën ko nëën ko hakisi ën taa:
"Masa o, ja si fa dee wosu fu di keikipisi aki
waiti nö?"
2 Nöö hën a taa: "Awa, ma fa i si de hanso
seei, ma wan daka ta ko di na wan u dee
gaan sitonu i si aki o fika oto a oto liba möön
e. De tuu de o booko tuwë a goon paaja
fanjanfanjan."
3 Nöö hën a kumutu dë, hën a go a di kuun
de kai Oleifi Kuun go sindo. Nöö hën u ko
nëën naandë u wanwan hën u hakisi ën taa:
"Masa, wë di soni i taki dë, na un juu ten a
o ko pasa? Nöö un maaka joo lei u tu, fuu sa
sabi di juu di joo toona ko baka ku di juu di
ten u dë aki o kaba?"
4 Nöö hën Masa Jesosi piki u taa: "Söö. Wë
a bunu fuun sabi ën tuu e, fu sëmbë an sa
ganjan unu. 5 Biga di juu dë, nöö sömëni
sëmbë o hopo ta tei mi në taa de da di
Paamusi Könu, nöö a di fasi dë de o ta kisi
sömëni sëmbë ta ganjan.
6 "Nöö un haika e. Te di juu ta kisi, nöö
woon ta jei taa: 'Feti dë aki,' te wan pisi,
'Feti dë ala.' Nöö wan musu panta e, biga
dee lö soni dë musu ko pasa ufö. Ma nëën
da di kaba eti e. 7 Di juu dë, nöö wan köndë
o hopo go feti ku di oto köndë, wan könu o
hopo go feti ku wan oto könu, gaan hangi
o ko, goonliba o ta seki, kamian o ta bai ta
latja. 8 Nöö di dë hën da di seti nöö fu di gaan
fuka ten di dë u ko. A o dë leti kuma te bëë
seti njan wan mujëë faa pai. Sö dee fuka dë
o ta lei taa di juu zuntu fu di ten u dë aki
musu kaba.
9 "Nöö di juu dë, de o seti du ku un dee
sëmbë u mi tu. De o buta unu a sëmbë maun
u de sitaafu kii. Hii sëmbë o ta buuse unu fu
di un nama ku mi hedi. 10 Hën wë mbei hia
sëmbë o bia baka, de an o a' biibi a mi liba
möön. Nöö di juu ten dë, di libi o hogi tee.
Sëmbë o ta tja de na de go sei, de o ta buuse
deseei te na soni. 11 Nöö sömëni sëmbë o
hopo ta konda taa de da tjabukama u Gadu,
nöö de o ta ganjan hia sëmbë ta kisi ta hai
tja ko a de së.
12 "Nöö fa dee sëmbë u di ten dë o libi hogi
ku deseei tjika dë, nöö gaan së u de an o lobi
de na de möön e. 13 Ma nöö dee sëmbë dee o
tai hati ta biibi a Gadu tee dou di kaba pisi,
nöö de o feni di libi u teego. 14 Ma nöö di
bunu buka u di Njunjun Tii u Gadu musu
paaja te dou hii goonliba e, be hii fóluku
musu jei. Nöö baka u di dë ufö di ten u dë
aki o kaba.
15 "Nöö te wan pisi, nöö woon si di gaan
hogi di di tjabukama u Gadu de kai Daniëli
bi taki e. Di hogi dë, Masa Gaangadu an sa
si ën a wojo seei, kwetikweti, biga hën ta
biinga u poi hii bumbuu soni kaba a sösö
gbegedee. Nöö di hogi dë o hopo ën seei
buta leti a di kaba apaiti kamian u Masa
Gaangadu Wosu, ka hën wanwan bi musu
dë. Sö a o hopo ën seei tjika. (Nöö fa u sikifi
ën aki, nöö di sëmbë di ta lesi, nöö be a buta
mëni nëën bunu faa musu fusutëën.)
16 "Nöö te di soni u taki dë pasa, nöö
dee sëmbë dee dë a Judea köndë aki nöö
de musu kule hesihesi go tjubi a dee gaan
kununu liba e. 17 Ee wan sëmbë i dë a i wosu
a baiko a liba ala, nöö i musu bazia wante
kai a goon kule go tjubi. Ja musu bia go a i
wosu dendu seei taa i nango tei soni fii tja
go ku i. Nönö. Sö i musu biinga kule hesi
tjika. 18 Nöö dee sëmbë dee dë a goon dendu,
sö nöö de musu kule wantewante go tu. De
an musu go a wosu go tei koosu u de tjai.
19 Nöö a o tjali möönsö o, dee sëmbë, da dee
mujëë dë ku bëë ku dee dë ku miii a maun.
Biga dee daka naandë o dë wan hebi daka
seei da de.
20 "Nöö un musu ta begi Gadu taanga e,
be di juu naandë an kisi i a kötö ten, ee
nasö a saba daka ⌊di a' tjina fii kule⌋. 21 Biga
mi taki da unu taa, fu sensi di Masa Gadu
mbei goonliba, nöö di lö gaan fuka dë an
bi ko pasa wan daka eti. Nöö söseei tu an
o pasa ufö di ten dë dou. Nöö fa a o pasa
naandë, nöö an o pasa möön tu e. 22 Ka
soni o hogi tjika dë, mi taki da unu taa ee
Masa Gaangadu an tapëën hesi, nöö na wan
sëmbë o dë ku libi a goonliba möön. Hii
sëmbë seei tuu fiaa o dëdë kaba. Ma fu
dee sëmbë dee Masa Gaangadu tei ko sëmbë
fëën, nöö fu de hedi wë a o tapëën möön
hesi.
23 "Söö. Nöö di juu dë, nöö wan sëmbë
o ko taki da i taa: 'Luku di Paamusi Könu
leti naandë!' Ma wan musu piki e. 24 Biga
sömëni sëmbë o ta hopo ta ganjan sëmbë
taa de da tjabukama u Gadu ee nasö de da
di Paamusi Könu. De o ta du gaan foondo
soni ta bia sëmbë hedi ta hai tja ko a de së.
Mi taki da unu taa ee a bi sa, nöö de bi o
ganjan dee sëmbë fu Gadu seei tu, dee a bi
tei kaa ko sëmbë fëën seei. Un si ö? 25 Nöö
fa mi ta taki dee soni da unu aki, nöö mi ta

taki de a fesi da unu fu buuja an musu kisi
unu. Biga un bi jei de kaa.
26 "Nöö mi o toona bai unu wan pasi
möön, kumafa i si mi bi bai unu dë kaa taa
ee de ko taki da i taa: 'Di Paamusi Könu ko
e! A dë leti a sabana dendu ala!' nöö wan
musu kule go luku e. Biga na tuu. Ee de taa:
'Haika, a dë leti tjubitjubi a wosu dendu dë,'
ma wan musu piki e. 27 Biga te mi ko, nöö an
o dë wan tjubitjubi soni sö. Nönö. A o dë
limbolimbo u hii sëmbë u goonliba sa si, leti
kuma te gaangadu koti faja a di së u sonu
kumutu nöö i ta si ën te a di së u sonu go tu.
Sö nöö di ko u Mi di ko Libisëmbë Mii aki o
dë e. An o dë seei u oto pena taki da oto,
biga hii sëmbë o si mi kaa.
28 "Ja sabi fa a dë te soni dëdë pondi a
wan kamian nö? Te wan pisi nöö joo si hia
tingifou ta hai ta ko gidjii dë u de ko njan di
soni. Wë sö nöö di ko u mi o dë u hii sëmbë
sa si tu. An o dë a tjubi.
29 "Nöö a baka u di fukaten u bi taki dë,
nöö wanlö gaan soni o pasa, leti kumafa di
tjabukama u Gadu bi taki ën. A taa:

Di sonuwojo o dungu kankan.

Nöö di libawojo an o tuwë limbo möön tu.

Nöö dee teeja dee dë a liba ala,

de o ta kumutu a de kamian ta puu ta kai.

Hii soni u mundu kaa o ta seki.
Sö di tjabukama bi taki, nöö sö a o ko pasa
a di ten u ta taki aki.
30 "Nöö di juu ten dë, de o si di maaka fu
Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki te a liba ala,
nöö hii sëmbë u di goonliba aki tuu o ta bai
ta këë te na soni. Biga de o si mi ta koti faja
ta ko a dee bundji dendu ala ku gaan kaakiti.
31 Nöö fa mi o ta ko dë, nöö wan tutu o piki
taanga. Nöö dee basia fu Masa Gaangadu
köndë o ta waka ta pii hii dee sëmbë u Gadu
tuu hai tja ko buta a wan kamian. De o pii
de a hii kamian ka de bi dë, ee a sonu go, ee
a sonu kumutu, ee a basusë, ee a libasë. Sö
dee basia o hai de ko makandi.
32 "Söö dee sëmbë, be mi lei unu wan soni
a di fuuta pau de kai figa. Te un si di pau
dë toona ta buta njunjun uwii ta ko, nöö un
sabi taa a deewei buka u dë, na sö nö? 33 Wë
nöö so seei tu, te un si dee soni mi bi taki da
unu aki ta pasa, nöö un musu sabi taa di juu
kisi u Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki toona
ko. 34 Nöö mi taki da unu seei gbelin taa dee
lö sëmbë u di ten u dë aki, na de tuu o dëdë
e, bifö hii dee soni mi taki dë tuu o ko pasa.
35 "Nöö fa mi ta fan ku unu aki, nöö mi taki
e, taa hii soni u goonliba aki ku hii soni a
liba ala tuu sa kaba a sösö, ma dee wöutu
dee mi ta taki da unu aki, na wan u de seei
o lasi kaba a sösö möönsö. Sö de dë tuutuu
soni tjika.

Aki ta lei taa i musu dë

seekaseeka da di kaba u di ten

u dë aki.
Maik. 13:32-37; Luk. 12:41-48, 17:26-30, 34-36

36 "Ma nöö fa mi taki dee soni dë seei, ma
na wan sëmbë sabi na un juu ten de o pasa
e. Dee basia u Gadu Köndë an sabi, nöö Mi
di Mii u Gadu aki seei, ma sabi tu. Ma mi
Tata a liba wanwan tö nöö sabi un juu de o
pasa.
37 "Nöö leti kumafa un jei soni bi waka a
di ten u Noa, nöö sö nöö soni o dë a di ten
Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o toona ko a
goonliba. 38 Biga dee sëmbë u di ten naandë
bi dë ta njan u de ta bebe ta tei mujëë ta
da mujëë manu, tee dou di daka Noa go a
di gaan sipi. 39 De an bi mëni seei taa sö
wan hogi dë u ko miti de. Ma te u de kë
mëni, nöö hën tjuba kai gbulululu singi di
goonliba piii, sawa de tuu fia tja go kii puu
dë.
"Nöö mi taki da unu taa leti sö nöö a o dë
a di juu ten mi o toona ko a goonliba. 40 Biga
tu sëmbë sa dë u de a goon dendu ta wooko,
te wan pisi mi o ko tei wan u de tja go, di
otowan o fika naandë. 41 Tu mujëë o dë u de
ta puu fania, te wan pisi mi tei wan u de tja
go, di otowan fika. 42 Nöö hën mbei mi ta bai
unu aki taa be un ta dë setiseti ta mëni mi
e. Biga wan o sabi na un juu di Masa fuunu
aki o toona ko a unu."
43 Nöö hën Masa Jesosi toona taki wan oto
soni u di ko fëën möön taa: "Di ko u mi o
dë leti kuma te wan fufuuma go booko wan
wosu a ndeti. Wë nöö di sëmbë di abi di
wosu, ee a bi sabi un juu di fufuuma bi o ko,
nöö a bi o dë ku wojo setiseti ta watji ën fu
an ko booko di wosu fëën. Na sö nö? 44 Nöö
hën mbei un musu ta dë setiseti e. Biga tee
wan daka nöö mi o dou a unu liba vau sö, a
wan juu di wan bi mëni seei taa mi ta ko."
45-46 Hën a taa: "Di juu dë o dë kuma te wan
guduma o go a wan kamian. Nöö a o kai wan
u dee futuboi fëën ko nëën faa musu butëën
basi a dee otowan fëën liba. Hën o ta seeka

de ta da de njanjan kumafa a dë fanöudu, fu
tee di juu kisi fu de masa toona ko.

"Wë nöö a o bunu seei da di lö futuboi dë
e, ee a dë taa a ta du di wooko fëën a wan
bunu fasi ku fusutan. 47 Biga tee di juu dou u
di masa fëën toona ko, nöö a o si taa a wooko
bunu. Nöö a o wai ku ën seei te a o buta hii
gudu fëën tuu nëën maun faa musu ta seeka
dëën nöömö.

48 "Ma ee di futuboi dë wan hogi sëmbë,
nöö kandë a o pakisei nëën hati taa: 'Wë
fa di masa u mi ta hoi longi tjika aki, nöö
kandë an o ko eti.' 49 Nöö a o seti ta fon dee
oto futuboi kuma hën ta du hogihogi ku de.
Nöö a o ta waka ku dee mati fëën ta njan
ta bebe soni a kamiankamian ta dööngö.
50 Nöö i sabi andi o pasa ö? Te wan pisi nöö
di masa fëën o ko dou a wan juu di an bi
mëni ën seei. 51 Nöö mi taki da unu taa a
o sitaafu di futuboi fëën naandë wan gaan
hogi sitaafu e. Biga a o tuwëën go a di
kamian ka dee bödjëëma ta dë, nöö naandë
a o dë ta tja fuka ta bai ta kai olo ta njan
tanda fu nöömö."

Sö wë Masa Jesosi taki da u di juu dë.

25

Disi da di oto u dee

teni mujëë mii.

1 Nöö hën Masa Jesosi taa: "Mi o konda
wan oto woto da unu aki möön u lei unu fa
di Njunjun Tii u Gadu dë."

Hën a taa: "⌞Wë un sabi fa di guwenti dë
kaa, u te wan womi ku wan mujëë o tööu.
Dee wëndjë mujëë mii o go miti ku di womi
fu de tei ën tja go tööu ku di mujëë. Na sö
nö?⌟

"Wë nöö hën wë de o hoi wan tööu, nöö
teni mujëë mii bi musu go miti ku di womi
a wan kamian, fu de tjëën ko a di mujëë.
Hën wë de seeka te de kaba, hën de tei de
lampu faja hën de nango. 2-3 Ma nöö feifi u
dee mujëë mii waka a wan don fasi. Biga
de an tja oli möön leki di dë a de lampu
kaa. 4 Ma nöö de feifi otowan, de waka ku
fusutan. Biga di de kumutu fu de go, nöö
hën de tja oli go ku de.

5 "Nöö hën wë de go sai dë ta luku di womi
o tööu di tööu faa ko. Ma nöö a waka lati
seei, hën de sai dë tefa ndeti, hën wë duumi
tja de gbolo.

6 "Hën de dë te tuwalufu juu u ndeti, te u
de kë mëni hën de jei bai taa: 'Un hopo! Un
hopo seeka! Di womi ta ko e!'

7 "Nöö hën de teni mujëë mii panta hopo
vu, hën de kisi lampu u de valai seeka
hesihesi.

8 "Ma nöö dee feifi dee bi waka a don
fasi dë, hën de pidi dee otowan taa: 'Mujëë
gaantangi, u begi unu un da u wan piki oli
fuu munjan maaun, biga faja fuu ta tapa.'

9 "Ma nöö de piki de taa: 'Wë nönö,
mujëë, di fuu an hila tjika fuu da unu e. Be
un go bai a dee wënkëma.'

10 "Nöö hën wë de feifi mujëë mii hën de
go u go bai oli. Nöö fa de go dë, hën di womi
ko miti ku de feifi mujëë mii dee bi fika dë,
nöö hën de tjëën go a di tööuwosu. Nöö
di de go dou, hën de tapa döö gbalai söötö,
biga di juu pasa kaa u sëmbë musu ko a di
piizii. Nöö hën de dë a di piizii wante.

11 "Nöö hën de sai dë tee wan pisi hën de
feifi mujëë mii dee bi fika baka dë ko dou ko
ta naki di döö ta bai taa: 'Gaantangi o, dee
sëmbë. Un ko jabi döö da u baa.'

12 "Nöö hën di womi di abi di tööu hakisi
taa: 'Ambë da dee sëmbë ta bai ta kai mi
dë?' Hën a gandji da de taa: 'Un go kumutu
dë e! Ma sabi unu seei!' "

Sö wan oto wë Masa Jesosi tei konda da
u te a kaba. 13 Nöö hën a taa: "Hën wë mbei
mi ta bai unu e, taa be un dë seei kabakaba
hiniwanten. Biga wan sabi di juu di mi o
toona ko a goonliba."

Aki da di oto u wanlö sëmbë di bi musu wooko ku möni.
Luk. 19:11-27

14 Nöö hën a toona tei wan oto woto konda
da u möön, faa lei u fa di Tii u Gadu dë. A
taa: "Wan guduma bi dë nëën köndë, nöö
hën wë a o go a waka a wan oto köndë. Nöö
di a o go, hën a kai dii futuboi fëën ko nëën,
nöö hën a tei möni hën a paati da de fu de
musu wooko ku ën dëën.

15 "Wë nöö di fosuwan a buta feifi dusu
nëën maun. Di u mbei tu a buta tu dusu.
Di u mbei dii hën a buta wan dusu. Nöö fa a
da de di möni peipei dë, nöö a da de ën leti
kumafa a sabi taa de abi köni tjika fu de sa
wooko ku ën. Hën a baka u di dë, hën a tei
pasi hën a go.

16 "Nöö fa di masa go dë, hën di futuboi
di feni di feifi dusu dë, hën a ta wooko ku
ën tefa a toona feni feifi dusu möön buta
nëën liba, a ko teni dusu. Sö di sëmbë dë

wooko ku di fëën tjika. 17 Nöö söseei di u tu,
a wooko ku di fëën tee a feni tu dusu möön
buta a di fëën liba, a ko fö dusu.
18 "Ma nöö di u mbei dii, hën a tei di wan
dusu fëën dë nöö hën a go diki baaku te a
kaba, hën a bei ën buta a goon basu dë.
19 "Wë nöö di masa u de go tan longi seei
ufö a toona ko. Nöö di a toona ko, nöö hën
a kai dee futuboi fu de ko konda dëën unfa
de wooko ku di möni tjika.
20 "Nöö hën di fosuwan ko. Nöö hën a taki
dëën taa: 'Masa o.' A piki. A taa: 'Wë di feifi
dusu i bi disa da mi aki nöö mi wooko ku ën
e, tee nöö hën mi feni feifi dusu toona buta
nëën liba möön. Nöö ja ta si ën aki nö? Mi
tjëën ko da i.'
21 "Hën di masa fëën wai ku ën seei. A taa:
'Aai, womi, i dë wan sëmbë u futoou e. I dë
wan bumbuu futuboi u mi seei. Wë nöö di i
wooko sö bunu ku di piki soni mi bi buta a
i maun dë, nöö mi o toona buta wan möön
gaan soni a i maun awaa. Nöö be i fika ku
mi aki e, be u tuu ta wai makandi.'
22 "Nöö baka u di dë, hën di u mbei tu hën
a ko. Nöö hën a taa: 'Wë, Masa.' Hën a piki.
A taa: 'Wë i bi da mi tu dusu. Wë nöö mi
wooko ku ën te nöö hën mi toona feni tu
dusu buta nëën liba möön. Ja ta si ën aki
nö? Mi tjëën ko da i.'
23 "Hën di masa fëën taki dëën taa: 'Aai,
womi, i dë wan sëmbë u futoou e. I dë
wan bumbuu futuboi u mi seei. Wë nöö di i
wooko sö bunu ku di piki soni mi bi buta a
i maun dë, nöö mi o toona buta wan möön
gaan soni a i maun awaa. Nöö be i fika ku
mi aki e, be u tuu ta wai makandi.'
24 "Nöö hën di u mbei dii nöö hën a ko
dou. Hën a taa: 'Wë Masa, wë fa i dë aki,
wë nöö mi bi sabi taa i dë wan hogi sëmbë.
I ta koti soni ka ja bi paandi. I ta pii ka ja bi
jaa tuwë. 25 Nöö di mi sabi sö fii kaa, nöö mi
fëëë e. Nöö hën wë mbei mi go diki baaku
te mi kaba hën mi bei di möni fii. Nöö ja ta
si ën këdë aki, mi tjëën ko da i.'
26 "Nöö di di sëmbë fan sö te a kaba, nöö
hën di masa fëën hati boonu. Hën a gandji
dëën te na soni, a taa: 'Ju hogisonima,
malëngëma ju! Di i bi sabi taa mi ta koti
soni ka ma bi paandi, mi ta pii soni ka ma
bi jaa tuwë, 27 wë nöö i bi sa tja di möni u mi
tololoo go buta a banku. Biga mi bi sa feni
wan piki wini nëën te mi ko.'
28 "Nöö hën a manda dee oto futuboi fëën
taa: 'Un go puu di wan dusu nëën maun
naandë e, nöö un da di sëmbë di abi teni
dusu ën. 29 Biga di sëmbë di bi abi te a hila
kaa, nöö hën o toona feni te pasa maaka.
Ma nöö di sëmbë di abi wan pikiwan nöö,
nöö nëën maun de o puu di pikiwan a abi
dë, be a fika ku sösö maun tjololoo.'
30 "Hën a taa: 'Un go tei di sösö futuboi
naandë puu a mi aki, nöö un tuwëën go a
dungudungu ala, ka sëmbë ta tja fuka ta bai
ta kai olo ta njan tanda fu nöömö.' "
Nöö sö wan woto Masa Jesosi tei lei u e.

Aki ta lei fa Masa Jesosi o kuutu sëmbë a bakaten.

31 Hën a toona fan ku u möön, a taa: "Te
wan daka nöö Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki
o toona ko a goonliba e, mi ku dee basia u
Gadu Köndë tuu. Nöö fa mi o ko dë, nöö ku
hii di hei u Masa Gadu di a abi, ku hën wë
mi o ko e. Biga mi o ko fu mi ko sindo a di
könubangi u mi, nöö di waiti u Gadu o ta
koti faja a hii di kamian.
32-33 "Nöö di juu ten dë, nöö de o kai
hii sëmbë u goonliba kumutu a hii dee
köndëköndë tuu fia tja ko a mi fesi, nöö mi
o paati de a tu pei. Hafu u de o dë a mi
letimaun së, hafu u de o dë a mi töötömaun
së, leti kumafa dee sëmbë ta kiija mbeti ta
paati dee mbeti u de, sikapu dë a wan së,
kaabita dë a wan së.
34 "Nöö mi o taki da dee sëmbë dee dë a
mi letimaun së taa: 'Söö, wë un dee sëmbë
Gadu limbo fesi da aki, un pasa ko tei di
kamian fuunu a mi Tata köndë aki e, di i
si a bi seeka buta dë gaanduwe da unu kaa
bifö a seti mbei goonliba. 35 Biga di mi bi dë
da hangi ta kii, nöö hën un da mi soni mi
njan. Di dëëwata bi ta kii mi, hën un da mi
wata mi bebe. Di mi bi dë wakama, nöö hën
un tei mi buta a unu wosu seeka. 36 Mi bi
dë pënëpënë söndö soni a sinkii, hën un tei
koosu da mi, mi bisi. Di mi bi siki hën wë
un sölugu mi. Nöö di de bi tja mi go söötö a
dunguwosu nöö hën un ko luku mi e.'
37 "Nöö fa mi o fan dë, nöö a o bigi seei
da de. Nöö de o hakisi mi taa: 'Wë Masa o,
na un juu u bi si i a kamian hangi bi ta kii
i, hën u da i soni fii njan? Na un juu u bi si
dëëwata ta kii i, hën u da i wata i bebe? 38 Na
un juu u bi si i kuma wakama a wan kamian
hën u tei i buta a wosu? Na un juu u bi si i
söndö koosu a sinkii hën u da i soni u bisi?
39 Na un juu u si i suwakisuwaki ee nasö a
dunguwosu, hën u bi ko luku i?'
40 "Nöö mi o piki de taa: 'Haika e. Hii dee
bunu dee i si un bi ta du dee sëmbë u mi

tee dou ku dee kaba lagiwan tuu ala, nöö mi
seei wë un bi ta du dee bunu dë e.' Sö mi o
piki de.
41 "Nöö baka u di dë, nöö mi o bia fan ku
dee dë a mi töötömaun së taa: 'Un waka
pasa kumutu a mi fesi dë! Fa di siba u Gadu
kisi unu dë, nöö un kaba a sösö e! Nöö un
go a di faja di ta kisi u nöömö, di de bi seeka
da di didibi ku dee basia fëën. 42 Biga mi bi
dë ku hangi ma wan bi da mi soni u njan.
Dëëwata bi kisi mi, ma wan bi da mi wata
mi bebe. 43 Mi bi dë wakama a unu mindi ma
wan tei mi buta a wosu. Mi bi dë pënëpënë
ma wan da mi soni mi bisi. Mi bi siki, mi bi
dë a dunguwosu, ma wan ko sölugu mi.'
44 "Nöö de o piki mi taa: 'Aan, ma Masa o,
a bigi da u poi. Na un juu seei u bi si i ku
hangi, ma wa bi da i soni u njan? Na un juu
u bi si i dëë wata ta kii, ma wa bi da i wata
fii bebe? Na un juu u bi si i kuma wakama
ma wa bi tei i buta a wosu? Na un juu u bi
si i söndö koosu a sinkii ma wa da i koosu fii
bisi? Na un juu seei i bi dë suwakisuwaki ee
nasö a dunguwosu, ma wa bi sölugu i?' Sö
de o hakisi mi.
45 "Nöö hën mi o piki de taa: 'Mi taki da
unu seei gbelin, taa fa i si wan bi heepi dee
sëmbë u mi te dou ku dee kaba lagiwan seei,
nöö mi seei wë i si wan bi heepi dë e.' Sö mi
o piki de.
46 "Wë sö wë i ta si taa dee takulibima
o feni gaan sitaafu fu teego, ma nöö dee
sëmbë ta libi bunu a Gadu wojo, de o feni
di libi u teego."
Nöö sö wan oto Masa Jesosi taki dë.

26

Aki dee felantima u Masa Jesosi ta kuutu u de kii ën.
Maik. 14:1-2; Luk. 22:1-2; Joh. 11:45-53

1 Nöö a baka u di dë, hën Masa Jesosi kai
u dee bakama fëën te u piki. Hën a fan ku
u taa: 2 "Dee sëmbë, fa u dë aki tu daka nöö
fika e, nöö di Pasika o kai. Nöö a dee daka
ta ko aki de o kisi Mi di ko Libisëmbë Mii aki
tja go buta a sëmbë maun u de musu peka
mi a lakpa pau kii." Sö wan soni Masa Jesosi
taki da u.
3 Wë nöö di juu dë kaa, nöö dee Gaan
Begima ku dee Gaan Womi bi go dë a di
wosu u di Kaba Hei Begima de kai Kajafasi.
4 Nöö naandë wë de go sindo ta kuutu unfa
de sa du de feni Masa Jesosi tja go kii.
5 Ma so u de dë a di kuutu taa: "Dee
sëmbë, un haika e. Ee woo du di soni aki,
nöö wa musu du ën a di Pasika daka, biga di
köndë o mbei wajawaja da u poi nöö woo abi
hogi në a lanti." Sö so u de taki a di kuutu
dendu.

Aki wan mujëë du Masa Jesosi wan gaan bunu.
Maik. 14:3-9; Joh. 12:1-8

6 Nöö di juu dë, u ku Masa Jesosi dë a di
köndë de kai Betania. Nöö hën u go a di
wosu u wan womi de kai Simon di bi siki
tjinasiki, go njan.
7 Nöö hën u ta njan te wan pisi, hën
wan mujëë ko dou ku wan hanse bata nëën
maun ku wan gaan dii sumëësuti fatu nëën
dendu. Nöö hën a waka tololoo ko a Masa
Jesosi ka a dë a tafa naandë, hën a tutu di
fatu nëën hedi te di fatu kaba këëë a di bata.
8 Nöö fa a du ën dë, nöö di soni an bunu da
u dee bakama u Masa Jesosi seei, nöö hën u
sai dë ta guunjan di mujëë taa: "Wë andi a
du dë maingë? Di gaan dii fatu dë sö hën a
poi kaba a sösö nö? 9 Biga a bi sa sei ën puu
gaan hila möni, nöö de tei di möni paati da
dee penama u di köndë."
10 Ma fa u ta fan dë, Masa Jesosi sabi kaa.
Hën a hakisi u taa: "Ma dee sëmbë o, andi
mbei un sai dë ta guunjan di mujëë u du?
An du wogi e. Wan gaan bumbuu soni seei
wë a du da mi aki. 11 Biga dee pootima o dë
aki nöömö fuun ta sölugu, ma mi, ma o dë
ku unu longi möön e.
12 "Ma nöö boiti u di dë, i si fa di mujëë du
dë ö? Fa a tutu di fatu a mi sinkii aki, nöö
mi sinkii wë i si a seeka sö a fesi e, da di bei
di de o bei mi abiti möön aki.
13 "Nöö mi taki da unu taa a hii kamian
u goonliba ka de o ta konda di buka u mi
kaa, nöö sö de o ta konda di bumbuu soni di
mujëë aki du da mi tu."

Aki Judasi go a dee felantima

u Masa Jesosi.
Maik. 14:10-11; Luk. 22:3-6

14 Nöö fa u mbei dë, hën wan fuu de kai
Judasi Isikaliotu hopo vu disa u, nöö hën a
waka tololoo go a dee Gaan Begima ka de ta
kuutu dë, dee felantima u Masa Jesosi. Hën
a go hakisi de taa: "Wë ee mi mbei möiti
fuun sa feni Jesosi kisi, nöö andi woon paka
mi?"
15 Hën de taa: "Sö nö womi? Wë ee u da i
diiteni pisi soofu möni, nöö a o tjika ö?"
Hën a taki aai.
Hën de tei di möni konda kpaakpaa te de
kaba gbelin, hën de tëndë dëën. Hën a tei

ën nöö hën a go. [16] Nöö fu seti a di ten dë,
hën a ta suku pasi nöömö unfa a sa du buta
Masa Jesosi a dee felantima fëën maun.

Aki Masa Jesosi ku dee bakama fëën ta njan di Pasika.
Maik. 14:12-26; Luk. 22:7-23; Joh. 13:21-30; 1 Kol. 11:23-25

[17] Wë nöö di gaan piizii de kai Pasika dë,
nëën de ta njan di bëëë di de ta jasa söndö
sooda, ⌞nöö sömëni daka longi de ta njan
mën. Nöö a di fosu daka fëën de ta kii
di sikafu mii njan.⌟ Nöö hën mbei u hakisi
Masa Jesosi taa: "Masa o, naasë i kë fuu
seeka kamian fuu ku i sa njan di daka?"

[18] Hën a taki da u taa: "Wë un haika. Un go
a di köndë di dë leti a u fesi aki, nöö woon
si sö wan womi. Nöö un taki dëën taa: 'Di
Mësitë taki e, a taa di juu Gadu buta dëën
nöö a ko zuntu kaa. Nöö a taa a kë ko njan
di Pasika aki a i wosu.' Sö fuun taki da di
womi e."

[19] Nöö hën so fuu go hën de feni di wosu,
hën de seekëën te de kaba fuu go njan.

[20] Nöö hën di sapate hën u go sindo a
tafa ta njan, Masa Jesosi ku u dee tuwalufu
bakama fëën tuu. [21] Hën u dë te wan pisi,
hën a fan ku u taa: "Mi taki e, taa wan fuunu
dë leti a u dendu aki o tja mi go sei da dee
felantima u mi."

[22] Nöö di a fan sö tefa a kaba, hën a hati u
tee, a da u gaan pakisei. Nöö hën u ta hakisi
ën taa: "Masa o, fa i fan dë, nöö a sa kë taa
mi ö?" Sö u ta hakisi oto a oto baka.

[23] Hën a piki taa: "Wan fuunu di i si mi
ku ën ta munjan bëëë a di wan kodo baafu
paabi aki, hën wë o sei mi sö e. [24] Nöö a dë sö
tuu taa dee tjabukama bi sikifi sömëni soni
a fesi u Mi di ko Libisëmbë Mii aki, nöö de
tuu musu pasa. Ma helu u di sëmbë di o sei
mi aki. A bi möön bëtë hën mama an bi pai
ën wan daka ko a di goonliba aki."

[25] Nöö fa a fan dë, hën Judasi seei hakisi ën
awaa taa: "Wë Mësitë, ambë da di sëmbë?
Mi nö?"

Hën a piki ën taa: "Leti kumafa i si i taki
ën dë, nöö sö a dë e, womi."

[26] Nöö fa u dë a tafa ta njan naandë, te wan
pisi hën Masa Jesosi tei wan bëëë hën a da
Gadu tangi te a kaba. Nöö hën a booko ën
hën a tëndëën da u. Hën a taa: "Ja si fa mi
booko di bëë aki ö? Hën da di sinkii u mi ⌞di
o booko fu libisëmbë hedi⌟. Un tei ën nöö
un njan e."

[27] Nöö a baka u di dë, hën a tei wan kan
win hën a toona da Gadu tangi möön te a
kaba, hën a tëndëën da u. [28] A taa: "Un tei
nöö un bebe e. Hën da di gadjabia u mi di mi
o tuwë a goon fu Gadu sa mbei wan njunjun
buka ku libisëmbë. Biga fa de o kii mi aki,
nöö hën o mbei Gadu o puu hia sëmbë a bëë
u dee hogi de bi du."

[29] Hën a taa: "Mi taki da unu e, taa te mi
ku unu bebe win a di fasi aki möön, nöö di
Njunjun Tii fu mi Tata hën seti kaa e."

[30] Nöö di u njan te u kaba kaa, hën u kanda
wan kanda da Masa Gaangadu te u kaba,
hën wë u hopo kumutu naandë ta waka
nango a di kuun de kai Oleifi Kuun.

Aki Masa Jesosi ta taki da Petuisi andi o pasa.
Maik. 14:27-31; Luk. 22:31-34; Joh. 13:36-38

[31] Hën Masa Jesosi fan ku u, a taa: "Dee
sëmbë o, a di ndeti i si aki seei nöö na wan
fuunu o abi biibi a mi liba möön e. Un tuu
o go disa mi. Biga a o pasa leti kumafa
dee fesiten tjabukama bi sikifi buta a di
Buku taa de o fon di sëmbë di ta luku dee
sikafu, nöö hii dee sikafu tuu o kule paaja
fanjanfanjan.

[32] "Ma nöö mi taki e, te mi weki baka
kumutu a dëdë, nöö mi o go dë a Galilea ta
luku unu." Nöö sö Masa Jesosi fan ku u tefa
a kaba.

[33] Ma nöö fa a fan dë, hën Petuisi piki ën
wante taa: "Ambë, Masa! Aluwasi hii dee
otowan aki tuu go disa i ma mi, aan juu seei
di mi o disa i möönsö."

[34] Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: "Womi,
fa mi o fan aki, nöö tuutuu soni mi o taki e.
A di ndeti aki seei, ganian an o kanda ufö
joo fia dii toon taa ja sabi mi, womi."

[35] Wë nöö Petuisi an sa jei di soni dë. A taa:
"Aluwasi ee mi ku i musu dëdë makandi
seei, ma ma o fia möönsö taa ma sabi i. Na
seei." Nöö fa Petuisi taki dë, nöö sö nöö u
dee oto bakama tuu taki.

Aki Masa Jesosi dë a di djai

de kai Gëtiseimani.
Maik. 14:32-42; Luk. 22:39-46

[36] Nöö hën u ku Masa Jesosi nango tefa u
go dou a wan djai de ta kai Gëtiseimani. Nöö
hën a taki da u taa: "Un sindo aki ufö e, nöö
mi o go ala go begi."

[37] Nöö hën a tei Petuisi ku de tu mii u
Zebedeosi, hën de ta waka nango te de go
dou a wan kamian u di djai. Nöö hën gaan
pakisei ko a Masa Jesosi liba te an saanfa u
du. A ko dë seei fukafuka tee na soni.

38 Hën a taki da de taa: “Womi, fuka ku
tjali fuu mi hati tee kuma a sa tja dëdë kii
mi. Nöö un tan aki ta da mi taanga e.”
39 Nöö hën a waka go a fesi abiti sö, hën
a kai tapa fesi a goon dë wante. Nöö hën a
begi taa: “Ke Taata o, gaantangi mi begi i,
di soni di i lai da mi u mi bebe aki, ee i sa
puu ën da mi u ma bebëën nöö be i puu ën
o. Ma nöö fa mi fan aki seei, ma na du di
soni di mi kë e, ma be a pasa kumafa i kë.”
40 Nöö di a begi sö tefa a kaba, hën a hopo
toona go a de dii womi dee a bi disa dë, nöö
hën a si taa de ta duumi.
Hën a kai Petuisi te a piki a taa: “Womi,
wan sa tan ku wojo ku mi di wan kodo juu
langa aki seei nö? 41 Wë un weki hoi wakiti e,
nöö un begi taanga be di didibi an wini unu.
Ma mi sabi taa hati fuunu kë du kumafa a
fiti, ma wan taanga sö.”
42 Nöö hën a toona go begi di wan seei begi
baka. A taa: “Taata, di soni di i lai da mi u
mi bebe, nöö ee an sa puu, nöö heepi mi be
mi bebëën nöö. Biga di soni di i kë, nöö hën
musu pasa.”
43 Nöö hën a toona ko a de dii bakama fëën
möön, hën a si taa de toona ta duumi möön.
Duumi nöö hebi a de wojo sö. 44 Nöö hën a
disa de dë, hën a toona go begi di u mbei dii
pasi, di wan seei begi te a kaba.
45 Nöö hën a toona ko a de dii bakama dë
möön. Hën a fan ku de taa: “Duumi nöö
un ta duumi ta böö sinkii sö nö baa? Wë
ma nöö di juu kisi o. De sei Mi di ko dë
Libisëmbë Mii aki da dee hogihatima kaa.
46 Nöö un hopo boo go e, biga di sëmbë di
sei mi hën wë ta waka ta ko dë.”

Aki de kisi Masa Jesosi.
Maik. 14:43-50; Luk. 22:47-53; Joh. 18:3-12

47 Nöö Masa Jesosi an kaba u fan seei, nöö
hën wë Judasi dou, hën ku wanlö gaan hila
sëmbë. De ko ku feti lai e, de ko ku ufangi,
de dë ku kodjo a maun. Nöö fa de ko dë, nöö
dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi wë bi
manda de e.
48 Wë nöö Judasi di könkuma bi taki da de
kaa taa: “Haika, mi o da unu wan maaka. Fa
i si woo go dou naandë, nöö di sëmbë di i si
mi o bosi, nöö hën da di sëmbë di un musu
kisi e.” Sö wan buka a bi mbei ku de te a
kaba.
49 Nöö fa de go dou naandë, hën a waka
go a Masa Jesosi wante, hën a dëën odi taa:
“Mësitë, odi o.” Hën a bosi ën a bandjajesi
naandë ⌞kumafa di guwenti u di köndë bi dë
te joo da wan sëmbë fii odi⌟.
50 Hën Masa Jesosi taa: “Mati o, di soni di
i ko aki fii ko du, nöö be i du ën nöö e.” Nöö
fa a fan dë, hën dee sëmbë kule voo ko kisi
ën gbalau panjan gingin wante u de tja go.
51 Nöö hën wan fuu dee bakama u Masa
Jesosi hai di ufangi fëën valau puu a dosu
hën a hiti go dë. Nöö hën a koti di futuboi
u di Kaba Hei Begima jesi belim puu tuwë a
goon naandë.
52 Ma nöö hën Masa Jesosi taa: “Nönö
womi, toona tuusi di ufangi fii nëën dosu
e. Biga di sëmbë di hopo ufangi a liba nöö
ju ufangi o kii.”
53 Hën a toona taa: “Unfa i mëni, baa? I
sa’ taa ma abi kaakiti fu mi sa hakisi mi Tata
faa heepi mi nö? Biga a sa manda möön un
mëni dusudusu basia fëën köndë u ko puu
mi a dee sëmbë aki maun. 54 Ma nöö ee mi
du sö, nöö dee soni dee fesiten tjabukama
bi sikifi buta a di Buku, nöö de an o pasa
möön.”
55 Nöö hën a bia fan ku dee hia sëmbë
ko nëën naandë, a taa: “Dee sëmbë, faandi
mbei un ko a mi aki ku feti soni ku kodjo
ku ufangi, fuun ko kisi mi kuma mi da wan
toobisëmbëma a di köndë? Biga hiniwan-
ten mi bi dë a di Wosu u Masa Gadu ta lei
sëmbë, ma tökuseei wan bi kisi mi.
56 “Ma seei mi sabi taa dee soni ta pasa
aki, nöö de musu fu ko pasa, be dee soni dee
fesiten tjabukama bi sikifi musu ko tuu.”
Nöö fa a fan dë, nöö hën hii u dee bakama
fëën tuu fiaa kule go disëën. A fika hën
wanwan ku dee sëmbë dee ko kisi ën dë.

Aki de tja Masa Jesosi go a kuutu.
Maik. 14:53-65; Luk. 22:54-55, 63-71; Joh. 18:13-14, 19-24

57 Nöö hën de tei ën tja go tee a di wosu
fu di Kaba Hei Begima u bi taki dë de kai
Kajafasi. Biga naandë dee Sabima u Wëti
ku dee Gaan Womi tuu bi hai ko makandi
ta luku u de tja Masa Jesosi ko.
58 Ma nöö fa dee sëmbë ta tjëën go dë, nöö
Petuisi bi dë te a baka ala ta waka sapisapi
ta ko. Nöö hën a nango tee go dou a di djai
dendu. Nöö hën a sindo ku dee watjima u di
wosu ta luku ee unfa de o du ku Masa Jesosi.
59 Nöö di juu dë, hën di Kaba Hei Begima
ku dee tiima ku hii dee oto kuutuma u dee
Dju tuu sai dë kaa ta mindi soni ta buta a
Masa Jesosi hedi. De ta suku föutu nëën
nöömö fu de feni tja go konda da dee lanti

u Loomë dee ta tii di köndë, be gaan lanti sa
piki taa a musu dëdë. 60 Ma nöö hii fa de ta
pii soni ta mindi dëën seei, ma na wan soni
de si bigi tjika faa musu dëdë.
61 Te wan pisi, hën tu u dee mindisonima
hopo taanpu. Hën de taa: "Lanti, un haika
e. Di womi i si aki sö, hën bi taki taa a sa
booko di Wosu u Masa Gadu tuwë a goon,
nöö a dii daka dendu nöö a sa toona mbei
ën baka. Sö wë a bi taki e, fa i si un ta si ën
aki."
62 Nöö hën di Kaba Hei Begima hopo vu
taanpu a pë. Nöö hën a fan ku Masa Jesosi,
a taa: "Wë di soni fii de ta taki aki, andi fëën
joo taki? Soni de ta mindi da i, naa sö i taki
tuu?"
63 Ma Masa Jesosi dë fëën pii. An piki ën
na wan töngö seei.

Nöö hën di Kaba Hei Begima fan ku ën
möön taa: "Mi manda i e, fii soi da mi a di
libilibi Gadu fesi aki, taa di soni joo piki mi,
a o dë tuutuu soni. Nöö mi hakisi i taa ee
ju da di Könu di Gadu bi paamusi taa a o
manda ko? Ju da di Mii u Gadu nö?"
64 Nöö hën Masa Jesosi piki ën awaa, a taa:
"Wë leti kumafa i si i taki dë, nöö sö nöö
mi dë e. Nöö di juu o dou, nöö woon si Mi
di ko dë Libisëmbë Mii aki sindosindo leti
a letimaun së u Masa Gaangadu di abi hii
kaakiti a mundu. Woon si mi kumutu a liba
ala ta saka ta ko e, a dee bundji dendu." Sö
a piki ën.
65 Wë nöö fa a fan dë, nöö hën di Kaba Hei
Begima tënë dee koosu fëën sinkii seei zaaa,
⌞hati fëën nöö boonu sö⌟. Hën a taa: "Dee
sëmbë, andi un kë jei möön? An dë fuu suku
kotoigi möön e. Biga wan jei fa a mindi soni
da Masa Gaangadu nö? 66 Andi un pakisei
fuun du ku ën?"

Hën de tuu bai piki a di kuutu taa: "Aan
soni u du möönsö, dëdë nöö a musu dëdë
e!"
67 Nöö fa u mbei dë, hën de bigi u du
hogihogi ku Masa Jesosi awaa. De ta tunta
nëën fesi, de ta naki ën ku böö, ⌞de tai
ën wojo⌟ hën de ta naki ën baai maun a
bandjajesi ta mbei ën fa taa: 68 "Di i taa i da di
Paamusi Könu, i ku Gadu ta fan, nöö konda
da u ee ambë naki i di naki?" Nöö sö dee
sëmbë ta du ku Masa Jesosi di juu naandë.

Aki Petuisi fia taa an sabi

Masa Jesosi.
Maik. 14:66-72; Luk. 22:56-62; Joh. 18:15-18, 25-27

69 Ma nöö fa dee soni ta pasa dë, Petuisi
hën a dë pii sindosindo ku dee watjima a
di djai dendu. Te wan pisi hën wan mujëë
futuboi fu di wosu ko nëën, hën a hakisi ën
taa: "Wë womi, na i bi dë ku di Jesosi fu
Galilea naandë nö?"
70 Nöö hën Petuisi fia a hii dee sëmbë dë
fesi taa: "Ambë? Mi? Nönö! Ma saandi i ta
taki dë." 71 Hën a hopo kumutu dë waka go
a di djai dööbuka ala.

Nöö hën wan oto mujëë mii ko nëën
möön, hën a fan ku dee sëmbë taa: "Di
womi i si aki, a bi dë ku Jesosi u Nazalëti tu
e."
72 Hën Petuisi toona fia möön, a soi seei
taa: "Ma sabi di sëmbë un ta taki dë e!"
73 Te wan pisi, hën wanlö sëmbë bi dë
taanputaanpu dë, hën de ko a Petuisi möön
taa: "Womi, an dë fii pena fia taa ja dë
sëmbë u di womi dë e. Biga u ta jei a di
töngö tatai fii taa i da wan Galilea sëmbë."
74 Höön, wë Petuisi an bi fia eti e. Hën a
ta konda sondi a buka ta sibëën seei ta fia
tee, a taa: "Mi taki da unu e, taa di womi dë
ma sabi ën seei wan daka, kwetikweti!" Nöö
fa a fan dë, wante nöö hën wan ganian bai
kanda te a koti.
75 Nöö hën Petuisi ko mëni di fan di Masa
Jesosi bi fan ku ën taa: "A di ndeti aki seei,
ganian an o kanda bifö joo fia dii pasi taa ja
sabi mi." Nöö di a ko mëni di soni dë, hën
a kule go a döö go këë te a bigi. Hati nöö a
hati ën sö.

27

Aki de tja Masa Jesosi go

a Gaama Pilati.
Maik. 15:1; Luk. 23:1-2; Joh. 18:28-32

1 Nöö hën di dobooko fëën mamate biten,
hën dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi
kai kuutu u de taki unfa de sa du buta Masa
Jesosi a dee gaan lanti fu Loomë maun.
⌞Biga de an sa manda sëmbë go kii ee na dee
Loomë lanti dë da de pasi.⌟ Hën de kuutu
tefa de ko feni wan baaku. 2 Nöö hën de go
tei Masa Jesosi, hën de bui ën te de kaba.
Hën de tjëën go tee a di gaama de kai Pilati,
di dee Loomë lanti bi buta faa tii dee Dju
sëmbë.

Aki ta lei andi pasa ku Judasi.
Tjab. 1:18-19

3 Wë nöö di juu dë, hën Judasi ko si taa fa
a sei Masa Jesosi dë nöö de o kii ën tuu. Nöö
di sondi ko hati ën tee an saanfa u du möön.

Nöö hën a tei de diiteni pisi soofu möni dee
de bi pakëën dë, hën a go a dee Gaan Begima
ku dee Gaan Womi.
4 Hën a taki da de taa: "Dee sëmbë, ma du
bunu e. Sö wan bumbuu sëmbë mi sei fu de
kii ën tuwë buuu fëën a goon. Biga fa i si a
sai dë, na hogi a du möönsö e."
Ma nöö hën de piki ën taa: "Ambë? Wa
a' soni fëën u taki möön e. A fika da i."
5 Nöö di de piki ën sö kaa, nöö hën a hiti
di möni tuwë djolou a goon leti a di Wosu
u Masa Gadu dendu naandë, hën a kule go
hëngi hënseei kii.
Nöö sö wë di soni dë pasa ku Judasi e.
6 Nöö hën dee Gaan Begima go pii di möni
te de kaba. Hën de taa: "Wë di möni aki an
bunu u buta a di keiki kasi möön. An o kai
ku di wëti fuu, biga hën da möni di de paka
u de kii sëmbë."
7 Nöö hën de kai pakisei te de kaba ee unfa
u de du ku di möni. Nöö hën de ko fendi taa
de o go a dee sëmbë ta mbei dee soni kuma
agban sö go bai wan pisi goon a de fu de ta
bei wakama. 8 Hën mbei de ta kai di goon dë
Buuu Goon te kisi fa u dë aki.
9 Wë nöö fa di soni pasa naandë, nöö a kai
makandi ku wan soni di tjabukama u Gadu
de kai Jelemia bi taki a fesi, a taa: "De tei
dee diiteni soofu möni di dee Isaëli sëmbë
bi si taa a hia tjika fu paka u di sëmbë dë,
10 nöö hën de go bai wan goon ku ën a dee
sëmbë ta tëmbë ku doti, kumafa Masa Gadu
manda mi." Sö a bi dë sikifisikifi a di Buku
kaa e.

Aki de dë a Gaama Pilati pisi.
Maik. 15:2-15; Luk. 23:3-5, 13-15; Joh. 18:33-19:16

11 Wë nöö di juu dë, de bi tja Masa Jesosi
go a Gaama Pilati kaa. Nöö hën di Gaama
hakisi ën taa: "Wë ju da di könu u dee Dju
sëmbë tuu nö?"
Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: "A dë
leti kumafa i si Gaama taki naandë."
12 Di juu dë, dee Gaan Begima ku dee Gaan
Womi ta pii soni ta mindi ta buta a Masa
Jesosi hedi tee a hia, ma Masa Jesosi an ta
piki. A dë fëën pii nöö.
13 Nöö hën di Gaama hakisi ën taa: "Wë ja
ta jei dee hia hogi fii de ta konda dë nö? Nöö
ja o piki nö?"
14 Ma Masa Jesosi an taki na wan soni
möönsö. Nöö di soni ko bigi da Gaama seei
fu di a dë fëën pii, an ta piki.
15 Wë nöö a bi dë sö taa te di Pasika daka
dou, nöö Gaama bi guwenti u puu wan
sëmbë di lanti kë a dunguwosu da de. 16 Nöö
di ten dë, wan gaan hogihatima de ta kai
Balabasi bi dë a dunguwosu. 17 Nöö hën
Gaama bia fan ku dee hia sëmbë dee bi hai
ko dë taa: "⌞Wë lanti, un saanfa di guwenti
fuunu dë taa mi musu lusu wan sëmbë da
unu.⌟ Wë nöö undi u dee sëmbë aki un kë fu
mi lusu da unu: Balabasi, naa Jesosi di un ta
kai di Paamusi Könu fuunu aki?"
18 Wë fa a hakisi di soni naandë, nöö a
sabi taa dee Dju hedima bi tja Masa Jesosi
ko nëën fu di de ta haun ku ën. ⌞Hën wë
mbei na de a hakisi di soni ma a hakisi dee
sösö sinkii sëmbë.⌟
19 Nöö fa Gaama ta fan ku dee sëmbë dë,
nöö a bi dë sindosindo a di kuutubangi fëën.
Te wan pisi, hën wan sëmbë tja wan buka ko
dëën taa hën mujëë taki taa an musu dë a
dendu fu di kuutu u di gaan bumbuu sëmbë
naandë. Biga a di ndeti dë a bi sunjan wan
sunjan, nöö a dëën fuka seei gaanfa nëën
hati. Sö wë di mujëë u Gaama manda taki
dëën.
20 Nöö di juu ten Gaama ta haika di buka
fëën mujëë naandë, nöö dee Gaan Begima
ku dee Gaan Womi ta tuusi dee sösö sinkii
sëmbë a baka ta duwengi de taa: "Un piki
taa Balabasi faa lusu e! Un piki taa Balabasi
un kë. Jesosi nöömö de musu kii." Sö dee
felantima u Masa Jesosi ta manda de u de
taki.
21 Nöö hën aan soni möön. Gaama bia
hakisi de taa: "Wë andi un feni fuun piki?"
Nöö hën de tuu bai wöööö ku wan töngö
taa: "Balabasi hën u kë e! Balabasi hën i
musu lusu!"
22 Hën a hakisi taa: "Wë andi un kë u mi
du ku Jesosi di de ta kai di Paamusi Könu
fuunu aki?"
Hën de bai piki taa: "De musu pekëën a
lakpa pau kii e!"
23 Nöö hën Gaama toona hakisi de taa:
"Ma wë un hogi seei wë a bi du?"
Hën de ta bai möön taanga nango taa:
"Un pekëën nöö, un pekëën a lakpa pau kii
e!" 24 Nöö fa de ta bai dë, nöö Gaama ta luku
de diin. A si taa an sa tapa de te a heepi
möönsö. Ee an piki fa de kë, nöö de o mbei
toobi booko di köndë.
Nöö hën a tei wata nöö hën a wasi maun
te a kaba a hii dee sëmbë fesi dë. Hën a taa:
"Söö, mi kaba e. Mi wasi maun puu miseei
a dendu fu di buuu u di bumbuu sëmbë aki
an fika a mi hedi. Soni fëën fika da unu e."

25 Nöö hën hii dee Dju sëmbë sai naandë
tuu bai taa: “Aai, be a fika a u ku dee mii
fuu tuu hedi e, taa u kii ën. Wa a’ toobi!”
26 Nöö hën wë Gaama lusu Balabasi puu a
dunguwosu da de. Hën a manda dee sodati
fëën u de fon Masa Jesosi te de kaba, hën a
butëën a de maun u de pekëën a lakpa pau
kii.

Aki dee sodati ta mbei

Masa Jesosi fa.
Maik. 15:16-20; Joh. 19:2-3

27 Nöö hën dee sodati tei Masa Jesosi hën
de tjëën go a di wosu u Gaama dendu. Nöö
hën de bai da dee otowan u de taa: “Un ko
lontu ën e!”
Nöö hën hii dee sodati u di lö dë tuu
ko lomboto ën gililii sö. 28 Hën de puu dee
koosu fëën nëën sinkii di a bi bisi, hën de
bisi ën wan langa djapona bëëë sö, ⌞kumafa
könu ta bisi⌟. 29 Nöö hën de tei wan agbago
maka hën de lolu ën te de kaba mbei kuma
könu kaapusa, hën de tuusi ën nëën hedi.
Nöö hën de tei wan baluma hën de butëën
nëën maun kuma könu pau. Nöö hën de ta
mbei ën fa ta tjökö kini a goon ta bai taa:
“Wodi o, könu u dee Dju! Wodi o, könu!”
30 Nöö de ta tunta nëën fesi. Te wan pisi nöö
hën de puu di pau nëën maun nöö hën de
ta naki ën ku ën a hedi gboogboo sö sömëni
pasi.
31 Nöö di de du ku ën sö tefa de kaba, hën
de toona puu di könu djapona nëën sinkii,
hën de tei dee fëën koosu toona bisi dëën
baka. Nöö awaa de o tjëën go ka de o pekëën
a di lakpa pau.

Aki de peka Masa Jesosi

a lakpa pau.
Maik. 15:21-32; Luk. 23:26-43; Joh. 19:17-27

32 Nöö fa de ta tja Masa Jesosi nango dë,
te wan pisi nöö hën de miti ku wan womi
de kai Simon. A dë wan sëmbë u di köndë
de kai Sileni, wan Afiikan köndë. Nöö fa de
si ën dë, hën de duwengi ën faa tei di lakpa
pau u Masa Jesosi tja dëën, biga hënseei an
sa tjëën möön.
33-34 Nöö hën de nango te de go dou a di
kamian de kai Golugata, hënseei da Hedi-
bonu Kamian. Nöö hën de tei win mökisi
ku bita hën de da Masa Jesosi faa bebe. Ma
di a tesi ën kaa nöö an këën. Nöö hën de
kandi ën a di lakpa pau a goon dë peka ku
peegu tefa de kaba.
35 Nöö di dee sodati pekëën tefa de kaba
kaa, hën de hopo ën ku di lakpa pau taanpu
a pë. Nöö hën de tei dee bisi fëën dee bi dë
nëën sinkii, hën de tuwë lötu luku ambë ku
ambë o wini dee koosu fëën te de kaba, nöö
hën de paati de puu. 36 Nöö di de du sö kaa
te de kaba, nöö hën de sindo u de naandë ta
watji Masa Jesosi.
37 Ma nöö de bi tei wan paanga hën de
sikifi soni nëën te de kaba taa DISI DA
JESOSI DI KÖNU U DEE DJU SËMBË, hën de
pekëën leti a di lakpa pau hedi. Biga sö dee
Loomë lanti bi guwenti u piki sëmbë faandi
mbei de peka di sëmbë a di lakpa pau.
38 Nöö fa de ta kii Masa Jesosi a lakpa
pau dë, nöö de ta kii tu oto sëmbë a lakpa
pau tu. Wan dë nëën letimaun së, wan dë
nëën töötömaun së, nöö Masa Jesosi dë a
mindi. Wë de tu oto sëmbë naandë, de bi dë
fufuuma ta watji sëmbë ta kisi fon u de tei
soni fii tja go, nöö hën de peka de ku Masa
Jesosi a di wan ten dë.
39 Nöö fa u du dë, nöö sömëni sëmbë ta
waka ta pasa a di kamian. Nöö te de si Masa
Jesosi a di lakpa pau, nöö de ta kosi ën ta
mbei ën fa ta seki hedi, 40 ta taki taa: “Wë
ju bi taa joo booko di Wosu u Masa Gadu
puu nöö a dii daka dendu joo toona mbei
ën baka. Sö i bi mbei taa i a’ kaakiti tjika.
Wë nöö andi mbei ja sa puu i seei a di lakpa
pau dë? Ee i da di Mii u Gadu tuutuu, nöö
saka kumutu a di lakpa pau boo si e.” Sö de
ta taki fa i si de ta pasa dë.
41 Nöö söseei dee Gaan Begima ku dee
Sabima u Wëti ku dee Gaan Womi ta mbei
ën fa ta lafu ën tu. De ta taki taa: 42 “Höön,
wë a bi ta heepi oto sëmbë. Andi mbei an
sa heepi ën seei? Jee? Ee hën da di Paamusi
Könu fuu tuu, wë nöö be a saka kumutu a
di lakpa pau ko a goon, nöö woo biibi ën.
43 Fa a sai dë, a taa a ta buta futoou fëën a
Gadu liba. Wë nöö be Gadu heepi ën biga a
taa Gadu dëën tata.” 44 Nöö söseei dee hogi
sëmbë dee dë pekapeka nëën bandja dë ta
kosi ën ta mbei ën fa tu, fa de ku ën sai
naandë.

Aki Masa Jesosi dëdë.
Maik. 15:33-41; Luk. 23:44-49; Joh. 19:28-30

45 Ma nöö fu kumutu a tuwalufu juu
sonuati u tee kisi dii juu sapate, nöö hii di
köndë tuu ko zuguu pii. Hii dii juu langa
a tan sö dungudungu kankan. 46 Nöö a di
dii juu ten dë, hën Masa Jesosi bai taanga
⌞a di töngö fuu⌟ a taa: “Eloi, Eloi, lama
sabaktani?” Di dë kë taki: “Gadu e, di Gadu
u mi, andi mbei i bia baka disa mi sö?”

47 Nöö dee sëmbë dee sai taanputaanpu
naandë nöö de jei ën, ma nöö de an sabi
andi a taki. Nöö hën de taa: "Dee sëmbë, un
haika. Elia në wë a ta kai dë sö e, faa musu
ko heepi ën."
48 Nöö hën wan u de kule go tei wan
sipönsu, hën a munjëën ku wan gandji-
gandji win te a kaba, hën a butëën a wan
pau buka tëndë dëën faa bebe. 49 Ma dee
otowan taa: "Nönö, un tan. Un disëën boo
luku ee Elia o ko heepi ën tuu."
50 Nöö fa u mbei dë, nöö hën Masa Jesosi
bai wan taanga bai möön, hën a manda di
akaa fëën go awaa. A dëdë pii, böö fëën koti.
51 Nöö di juu dë seei, hën sömëni gaan
foombo soni ko pasa. Biga di gaan degi
koosu bi dë a di Wosu u Masa Gadu di bi
tapa di möön hebi kamba u Masa Gaan-
gadu fu libisëmbë an sa dou ala, hën tënë
seei zalalaa kumutu a liba te kisi goon, di
kamian fika jabijabi hooo. Goonliba ta seki
ta bai. Gaangaan sitonu ta bai ta latja. 52 Nöö
sömëni u dee geebi u di köndë booko jabi,
nöö wanlö hia sëmbë dee bi ta biibi Gadu
toona weki ko ku libi baka. 53 Hën de kumutu
a dee geebi, ma nöö de an go a di köndë
ganda u Jelusalen eti. Tefa baka di Masa
Jesosi seei toona weki baka a dëdë bifö de
go a Jelusalen awaa. Nöö sömëni sëmbë si
de e, fa de toona weki baka dë.
54 Söö. Wë nöö dee sodati ku di hedima u
de, di de si fa di goonliba seki, dee gaangaan
soni pasa dë, nöö hati u de latja te na soni.
De taa: "Wë di soni aan soni. Di sëmbë aki, a
bi musu dë Miii u Masa Gaangadu tuutuu."
55 Nöö hii fa i si de bi ta du ku Masa
Jesosi naandë, nöö wanlö mujëë bi dë taan-
putaanpu te a longi ala ta luku. Dee mujëë
naandë, fu sensi a di ten di Masa Jesosi bi
seti di wooko fëën a Galilea, nöö de bi ta
sölugu fëën nöömö. 56 Wan u de da Malia
u Magidala, di otowan da Malia di mama
u Jakobosi ku Josëfu, ku di mama u de tu
womi mii u Zebedeosi. Sö de bi dë te ala ta
luku andi de ta du ku Masa Jesosi.

Aki de tja Masa Jesosi sinkii

go bei.
Maik. 15:42-47; Luk. 23:50-56; Joh. 19:38-42

57 Nöö hën u dë tefa sapate buka. Nöö wan
guduma de kai Josëfu bi dë a Jelusalen dë,
nöö di köndë de kai Alimatea hën da köndë
fëën. Nöö hënseei bi dë wan sëmbë ta biibi
a Masa Jesosi tu. 58 Nöö di a si taa Masa Jesosi
dëdë, hën a go a Gaama Pilati go hakisi ën
pasi faa go tei di dëdë sinkii fëën tja go bei.
Hën Gaama taa antoobi, hën a manda sodati
fu de puu ën a di lakpa pau dëën.
59 Nöö hën Josëfu tei di dëdë, hën a lolu
ën a wan gaan langa weti koosu tefa a kaba.
60 Nöö a bi abi wan sitonu baaku di de bi
seeka njunjun u bei sëmbë, nöö hën a tja di
dëdë go buta a di baaku dë dendu. Hën de
logoda wan gaan gindi sitonu tuwë ko tapa
di baaku buka te de kaba, nöö hën de go.
61 Nöö fa de ta du dë, nöö Malia fu Magidala
ku di oto Malia bi dë leti dë sindosindo a di
oto së u di geebi ala ta luku.

Aki dee sodati ta watji di geebi.

62 Nöö di juu dë, di daka de ta seeka da di
saba pasa kaa. Ma hii fu di dë, dee Gaan
Begima ku dee Faliseima, hën wë de go a
Gaama gbolo.
63 Hën de kai ën: "Köndë Masa."
A piki.
De taa: "Wë u ko a unu aki. U ko taki wan
oto ku unu taa di ten di di bödjëëma naandë
bi dë ku libi, nöö a ta taki kodo taa te a dëdë
nöö a di u dii daka fëën nöö a o toona weki
ko ku libi baka. Sö a bi ta taki e.
64 "Wë nöö u kë begi Gaama fuun buta
sëmbë a di geebi be de watji ën dii daka
longi fu sëmbë an musu ko dë. Biga ee wan
du sö, nöö dee bakama fëën o go fufuu di
sinkii fëën tja go, nöö de o go ta ganjan
sëmbë taa a weki baka a dëdë. Nöö di
lö ganjan dë o hogi möön leki fa de bi ta
ganjan sëmbë a fesi e. Nöö hën wë tja u ko
a Gaama aki, u ko begi ën faa musu heepi u
a di lö pisi dë."
65 Nöö hën Gaama taa: "Wë un go tei
wanlö sodati tja go buta, nöö un seeka di
geebi tapa kumafa un sa tapëën."
66 Nöö di a da de pasi sö, nöö hën de go
tapa di geebi tee de kaba naki sitampu nëën
fu sëmbë an ko dë. Hën de tei sodati buta a
di kamian ta watji da de, nöö hën de go u
de.

28

Aki Masa Jesosi weki baka.
Maik. 16:1-10; Luk. 24:1-12; Joh. 20:1-10

1 Wë nöö hën u dë teefa di saba daka pasa.
Nöö di oto daka di o ko dë möön, hën da di
fosu daka u di wiki. ⌞Hën da sonde.⌟ Hën
di daka dë, hën Malia fu Magidala ku di oto
Malia hopo hën de tei pasi nango a di geebi
ka de bi bei Masa Jesosi. Nöö di juu dë, sonu
seti kumutu kaa.

[2] Wë nöö wan gaan soni bi pasa a di ndeti
dë. Goonliba bi seki tee na soni, hën wan
basia u Masa Gadu Köndë kumutu a liba ala
bazia ko a di geebi ka de bi bei Masa Jesosi.
Nöö hën a puu di gaan gindi sitonu di de bi
tapa di baaku buka, hën a go sindo leti a di
sitonu dë liba. [3] Nöö fa a sai naandë, fesi
fëën ta sëndë teee kuma te gaangadu koti
faja, nöö dee koosu fëën sinkii dë wetiweti
faan.
[4] Nöö hën dee sodati dee bi sai dë ta watji
di geebi, di de si di soni pasa sö kaa, nöö hën
de fëëë tee de ta tëëmë tjatjatja tombi kai
a goon gbolou dë pii kuma de dëdë. Sö de
panta tjika.
[5] Wë nöö hën de tu mujëë waka go dou a
di geebi. Nöö di de si di basia fu Gadu dë,
hën de fëëë te na soni.
Nöö hën a kai de taa: "Dee mujëë aki."
De piki.
A taa: "Wan fëëë sö e. Mi sabi ambë un
ta suku kaa. Jesosi di de kii a di lakpa pau,
hën wë un ta suku. [6] Wë an dë aki möön e.
A weki baka leti kumafa i si a bi taki da unu
ufö a dëdë. Un ko luku di kamian ka de bi
butëën. Wan si ö? Sëmbë an sai dë möön.
A go.
[7] "Nöö mi taki e, un bia toona, nöö un
kule go a dee bakama fëën go piki de taa a
weki baka a dëdë nöö a o waka a de fesi go a
Galilea. Ala de ku ën o miti kumafa a bi taki.
Un jei bunu fa mi taki da unu ö? Mi fan ku
unu kaa e."
[8] Nöö hën dee mujëë toona kumutu dë.
De ta panta möönsö ma etiseei de ta wai.
Hën de ta kule nango u de tja di bunu buka
dë go konda da u dee bakama u Masa Jesosi.
[9] Ma nöö fa de nango dë, te u de kë mëni,
hën de ku Masa Jesosi seei miti a pasi. Hën
Masa Jesosi da de odi taa: "Dee mujëë aki,
un weki nö?"
Nöö di sondi bigi da de teee. Hën de saka
tjökö kini a goon nëën fesi, hën de ta kisi ën
a futu dë ta baasa.
[10] Ma nöö hën Masa Jesosi taki da de taa:
"Dee mujëë, wan fëëë e. Un go taki da dee
otowan u mi taa be de go a Galilea, nöö ala
mi ku de o miti kumafa mi bi taki da de."

Aki de buta dee wakitima

u de mindi soni.

[11] Wë nöö di juu dë, so u dee sodati ku-
mutu ka de bi ta watji di geebi naandë, hën
de kule go a ganda go a dee Gaan Begima.
Hën de go konda da de kumafa hii soni bi
pasa ka de bi ta watji a di geebi ala.
[12-13] Nöö di dee begima jei sö kaa, nöö hën
de kai dee Gaan Womi tuu ko a de. Hën de
go sindo a kuutu fu de taki ee andi de sa feni
fu di soni di pasa naandë.
Nöö di de kuutu tefa de kaba, hën de
toona kai dee sodati ko a de möön, hën de
taki da de taa: "Wë un haika e. Woo paka
unu wan gaan möni aki, nöö wan musu
konda taa weki di womi weki e. Ma un musu
piki sëmbë taa un bi duumi, nöö hën dee
bakama fëën ko fufuu ën tei tja go. Sö un
musu taki. Nöö wan musu fëëë e. [14] Biga
ee di taki dë dou a di Gaama jesi, nöö woo
heepi unu fan ku ën tee nöö hati fëën o
kötö."
[15] Nöö hën wë dee watjima tei di möni
naandë, nöö hën de ta konda leti kumafa
dee hedima manda de. Nöö fa de ta taki ën
dë, nöö sö nöö dee Dju sëmbë ta kondëën te
kisi fa u dë aki eti.

Aki Masa Jesosi ta manda dee sëmbë fëën u de go paaja di buka.

Maik. 16:14-18; Luk. 24:36-49; Joh. 20:19-23; Tjab. 1:6-8

[16] Nöö hën wë dee mujëë ko dou a u dee
ëlufu bakama u Masa Jesosi, hën de da u di
buka te de kaba. Nöö di u jei sö nöö aan soni
möön, hën wë u go a Galilea. Hën u nango
tefa u go dou a di kuun ka Masa Jesosi bi
taki da u a fesi fuu go, nöö hën u go si ën
ala. [17] Nöö di u si ën, hën u tjökö kini a goon
nëën fesi ta bigi ën. Ma nöö so fuu an saandi
seei fuu pakisei, a bigi da u poi.
[18] Nöö hën Masa Jesosi waka ko a u awaa,
hën a taki da u taa: "Söö, wë dee sëmbë,
un haika e. Mi kisi hii makiti a liba ala ku
goon aki tuu. [19] Nöö un musu ta waka a dee
köndëköndë u goonliba ta paaja di buka u
mi da hii sëmbë, be de bia ko dë bakama u
mi kuma unu. Nöö un musu dopu de a di
në u mi Tata ku di në u mi di Mii fëën aki
ku di në u di Akaa fu mi Tata tu. [20] Nöö un
musu ta lei de u de piki hii dee soni tuu dee
mi manda unu fuun musu ta du kaa. Nöö fa
woon nango dë, nöö mi taki da unu taa mi
o dë ku unu hiniwanten e, u tee a kaba u di
goonliba aki."
Sö wë Masa Jesosi fan ku u dee bakama
fëën a di kuun liba ala e.
A kaba.

Dee woto u Masa Jesosi dee Maikusi sikifi

Wan wöutu a fesi.

Söö. Wë andi di pisi u di buku aki o taki da u, dee sëmbë?

Wë a di fosu kamian, nöö di pisi aki de kai Maikusi, biga hën da di në u di womi di de taa sikifi ën. Nöö a so pisi u Gadu Buku de ta kai di womi aki Johanisi Maikusi. Di womi aki an bi dë wan u dee tuwalufu bakama ta waka ku Masa Jesosi hiniwanten e, ma a bi dë wan biibima nöö u di ten dë.

Nöö fa Maikusi sikifi sondi u Masa Jesosi aki, nöö a sikifi andi a bi jei fëën a oto sëmbë, ku andi hënseei bi sabi tu. Biga di dee bakama u Masa Jesosi seti di wooko ta tja di buka ta konda a köndëköndë, nöö di Maikusi aki bi dë ku de a di wooko. Nöö so sëmbë si kuma Petuisi hën bi konda sömëni u dee sondi dëën, biga a ta fan hia sondi u Petuisi a di pampia aki.

Wë nöö dee fö sëmbë dee bi sikifi soni u di libi u Masa Jesosi a goonliba aki, nöö so u de bi sikifi möön fini a dee soni dee a bi ta lei. Ma Maikusi, hën a sikifi möön fini a dee soni dee a du, be sëmbë sabi taki aai, Masa Jesosi bi abi gaan kaakiti ku gaan taki tuu.

Nöö di a o tapa di pampia, hën a taki finifini fa de kii Masa Jesosi. Ma nöö fu di a taki a di weki baka a dëdë fëën kölö poi, hën mbei wanlö oto sëmbë taki di pisi dë go möön longi.

Nöö dee leima ta mëni kuma Maikusi sikifi di pampia aki kuma 70 jaa baka di Masa Jesosi ko pali a goonliba aki. Nöö fa a sikifi ën, nöö a sikifi ën da dee oto köndë sëmbë dee an dë Dju sëmbë, be de sabi dee soni dee Masa Jesosi bi du di a bi dë a goonliba aki.

Aki ta lei fa di Bunu Buka

u Masa Jesosi seti.
Mat. 3:1-12; Luk. 3:1-18; Joh. 1:19-28

1 Söö dee sëmbë, leti kumafa woo taki aki, nöö sö nöö di Bunu Buka u Masa Jesosi di Paamusi Könu seti e. Jesosi Keesitu hën da di Mii u Masa Gaangadu seei, nöö di pampia aki o lei i fa a dë.

2 Nöö a bi ko pasa leti kumafa di sëmbë de kai Jesaaja bi sikifi buta a di Buku u Gadu. Biga Jesaaja bi dë wan tjabukama u Gadu u fesiten, hën a sikifi wan soni u di Könu Gadu bi paamusi taa a o manda ko a dee Dju sëmbë. A taa, Gadu o manda wan sëmbë waka a di Paamusi Könu dë fesi faa musu buta sëmbë a pasi dëën. 3 Nöö di sëmbë dë o dë a di sabana dendu ta bai basia ta taki taa:
Un seeka di pasi da Masa ooo,
be a dë limbolimbo gbegedee dëën.
Un seeka dee bendibendi pisi u di pasi,
be de ko dë tololoo.
Sö Jesaaja bi sikifi taa sö wan sëmbë o ko sai dë ta bai.

4 Wë nöö da sö a ko pasa tuu leti kumafa Gadu bi taki dë e. Biga wan womi de kai Johanisi di Dopuma, hën Gadu manda ko. Nöö fa a ko naandë, nöö a ta libi a di sabana dendu u di pisiwata de kai Judea. Naandë a ta bai di basia ta dopu sëmbë. Nöö sömëni sëmbë ta ko nëën nöömö, nöö a ta bai ta taki: "Un bia disa di hogilibi fuunu oo, nöö unu ku Masa Gaangadu o ko bunu. Gaangadu an o hoi dee hogi du fuunu a bëë möön." Sö a ta bai ta taki.

5 Nöö hii dee sëmbë u di pisiwata u Judea naandë, ku di mama köndë fëën de kai Jelusalen, nöö de tuu ta ko a Johanisi naandë ta ko ta haika fa a ta bai di basia. Nöö hën de ko ta piki taa: "Awa, wa ta libi bunu tuu." Nöö te wan sëmbë i piki sö kaa, nöö Johanisi ta dopu i a di lio de kai Joodan dë.

6 Söö. Wë nöö di koosu fu Johanisi di a ta bisi nëën sinkii, a mbei ku di puuma u di mbeti de ta kai kamëli. Atiti ku höniwata da sondi u njan fëën. Sö wan sëmbë a bi dë e.

7-8 Nöö Johanisi toona ta fan ku dee sëmbë. A taa: "Un haika e, dee sëmbë. Wan oto Sëmbë o ko a mi baka nöö a hebi möön mi gaanfa e. Ma bumbuu tjika seei u sa bendi lusu di susu fëën puu nëën futu. Fa mii dë aki, mi ta dopu unu ku wata, ma di Sëmbë di o ko dë, nöö hën a o dopu unu ku di Akaa u Masa Gaangadu. ⌊Biga a o mandëën ko a unu liba.⌋"

Di pisi aki o lei fa Johanisi

dopu Masa Jesosi.
Mat. 3:13-17; Luk. 3:21-22

9 Wë nöö di juu dë, hën Masa Jesosi kumutu a di köndë de kai Nazalëti u di pisiwata de kai Galilea, nöö hën a ko a Joodan Lio naandë fu Johanisi musu dopu ën. Nöö hën Johanisi dopu ën te a kaba. 10 Nöö fa Masa Jesosi ta kumutu a di wata dendu ta ko a tela, nöö hën a luku nëën liba ala hën a si liba jabi hooo. Nöö hën a si di Akaa u Gadu kuma wan pomba bazia ko

nëën liba. [11] Nöö hën wan töngö piki a liba
ala taa: “I da mi lobi Womi Mii. Libi fii ta
kai ku mi e.”
Sö wan soni pasa di Masa Jesosi dopu.

Aki di didibi ta biinga ku Masa Jesosi faa du hogi.
Mat. 4:1-11; Luk. 4:1-13

[12] Söö. Wë nöö a baka u di dë, nöö hën
di Akaa u Gadu tja Masa Jesosi go a wan
sabana kamian. [13] Nöö hën a go dë ala hii
föteni daka. Nöö a dee föteni daka dendu
dë, nöö di didibi ta mbei möiti ku ën nöömö
faa musu piki ën buka a soni, ma nöö Masa
Jesosi an du kumafa a kë möönsö.
Nöö fa Masa Jesosi dë a di sabana dee hia
daka naandë, nöö dee mbeti u di sabana bi
sai dë tu, ma dee basia u Gadu Köndë bi dë
ku ën ta tjubi ën.

Aki o lei fa Masa Jesosi kai

dee fosu bakama fëën.
Mat. 4:12-22; Luk. 4:14-15, 5:1-11

[14] Hën de dë te wan daka, nöö hën de kisi
Johanisi di Dopuma söötö a dunguwosu.
Nöö baka u di dë, hën Masa Jesosi toona go
a Galilea, nöö hën a seti ta waka ta lontu ta
konda di Bunu Buka u Gadu da dee sëmbë u
di pisiwata dë. [15] A ta taki da de taa: “Di juu
ko zuntu e, u Masa Gadu musu tii unu a wan
njunjun fasi. Nöö ee wan sëmbë i kë ko a di
Njunjun Tii u Gadu dendu, nöö i musu bia
disa di hogilibi fii, nöö i piki di Bunu Buka u
Gadu di mi ta konda aki.” Sö Masa Jesosi ta
taki da de.
[16] Nöö wan piki ze bi dë a di pisiwata u
Galilea naandë. Te wan daka nöö hën Masa
Jesosi go ta waka a di ze dë bandja, nöö hën
a ko miti ku tu womi. Dee womi aki dë baaa
ku baaa. Wan de kai Simon, ⌞hënseei de ko
ta kai Petuisi⌟. Di otowan da Andiasi. De dë
ta tuwë nëti u de kisi fisi biga hën da wooko
u de de ta du.
[17] Nöö hën Masa Jesosi kai de tu baaa dë te
de piki. A taa: “Un ko dë ku mi ta waka a mi
baka e, nöö mi o lei unu fuun kisi libisëmbë
⌞tja ko a mi së⌟.”
[18] Nöö wantewante naandë, hën de tu
womi disa dee nëti u de hën de go ta waka
a Masa Jesosi baka.
[19-20] Nöö hën Masa Jesosi waka go möön
longi, nöö hën a ko si tu oto baaa möön.
De seei dë höndima tu ta kisi fisi. Nöö fa
Masa Jesosi ta pasa dë, nöö de bi dë ku de
tata a boto ta seeka wanlö nëti u de. Wan
u dee baaa de ta kai Johanisi, di otowan
da Jakobosi, nöö di tata u de hën de kai
Zebedeosi.
Nöö di Masa Jesosi si de tu baaa dë, hën
a kai de taa: “Un ko go ku mi e.” Nöö
hën wante dë, hën de disa de tata ku dee
wookoma u de naandë, nöö hën de go ta
waka a Masa Jesosi baka.

Aki ta lei fa Masa Jesosi abi taki

a dee gadu liba tjika.
Luk. 4:31-37

[21] Nöö hën Masa Jesosi kumutu naandë,
hën ku dee bakama fëën, hën de go a wan
u dee köndë u Galilea de ta kai Kapenaumi.
Nöö hën de dë te di saba daka, hën Masa
Jesosi go a di keikiwosu u di köndë go ta lei
dee sëmbë dee bi ko dë di lei fëën. [22] Nöö fa
a ta lei de naandë, a bigi da hii sëmbë tee na
sondi. Biga an ta lei de kumafa dee Sabima
u Wëti bi guwenti u lei de Gadu wöutu, ma a
ta lei de seei a wan apaiti fasi kuma hënseei
abi di lei.
[23] Wë nöö di daka dë gbolo, wan womi bi
dë a di keikiwosu naandë, a dë ku wan soni
nëën liba. Nöö hën wë a bai ko a hedi ko ta
fan. A taa: [24] “Jesosi u Nazalëti, andi seei u
ku i abi? I ko aki fii kaba u a sösö nö? Wë
mi sabi ambë da i. I wë da di apaiti Sëmbë u
Gadu di a manda ko a di goonliba aki.”
[25] Nöö hën Masa Jesosi bai ën taa:
“Kabuka naandë! Kumutu a di sëmbë liba
wante.”
[26] Nöö fa a fan dë, hën di soni ko möön
taanga a di sëmbë liba te hii sinkii fëën ta
tëëmë tjatjatjatja. Hën a bai taanga bifö a
kumutu nëën awaa.
[27] Wë nöö fa di soni pasa naandë, a ko
foondo dee sëmbë tumisi. Hën de ko ta taki
da de na de taa: “Dee sëmbë, andi u ta si
aki? Njunjun lei ko a u nö? Di sëmbë aki abi
taki a dee soni ta kisi sëmbë a hedi liba tee
de ta piki hën buka a sondi seei.”
[28] Nöö hën di soni Masa Jesosi du naandë
paaja a hii dee köndëköndë u Galilea tuu
paliii dou. Sö a bigi da sëmbë tjika.

Aki ta lei fa Masa Jesosi

kula wanlö hia sëmbë.
Mat. 8:14-17; Luk. 4:38-41

[29] Nöö hën Masa Jesosi kumutu a di keiki-
wosu naandë, hën ku Jakobosi ku Johanisi,
nöö hën de go a di wosu u Simon ku ën baaa
Andiasi. [30] Di juu dë di mai u Simon bi dë ku
gaan fëbë. A dë leti a bedi naandë. Hën de
kondëën da Masa Jesosi.

31 Nöö hën wë Masa Jesosi go a di mama,
hën a panjëën a maun hopo ën sindo. Nöö
hën wantewante di fëbë go, a ko bunu seei
te a hopo seeka soni da de.
32 Nöö hën de dë tefa sonu go, hën dee
sëmbë u di köndë tja sëmbë te a hia ko a
Masa Jesosi naandë. Dee sëmbë de tja ko dë,
de dë ku peipei siki ufö i abi dee sëmbë dee
dë ku soni a hedi. 33 Hii sëmbë u di köndë
tuu fiaa hai ko a di döobuka naandë, 34 nöö
hën Masa Jesosi kula hii dee sëmbë ku dee
peipei siki naandë te a kaba. Söseei a jaka
dee soni ta kisi sëmbë a hedi. An da de pasi
u de fan möönsö, biga an kë u de konda
ambë dëën.

Aki ta lei fa Masa Jesosi lei dee sëmbë u di pisiwata u Galilea.
Luk. 4:42-44

35 Nöö hën di mamate biten, ganian an
kanda seei, nöö hën Masa Jesosi hopo. Hën
a kumutu a di köndë ganda go dë a wan
kamian piii hën wanwan ta begi Masa Gaan-
gadu.
36 Te wan pisi hën Simon ku dee otowan
fëën ko hopo, de an si Masa Jesosi a wosu
dë, hën de go ta suku ën te fa de ko si ën.
37 Nöö hën de hakisi ën taa: "Andi pasa? Dee
sëmbë ta hakisi fa fii poi."
38 Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: "Nönö,
na soni. Ma un boo go a dee oto köndë ala
tu e, go tja di Bunu Buka u Gadu go paaja.
Biga wë hën mbei mi ko a goonliba."
39 Nöö hën de kumutu ala, hën de ta waka
a dee köndëköndë u Galilea tuu. Fa de
ta waka dë, nöö Masa Jesosi ta konda di
Bunu Buka u Gadu da dee sëmbë a hii dee
keikiwosu u dee Dju sëmbë. Nöö a ta jaka
dee soni ta kisi sëmbë a hedi ta puu a de liba.

Aki ta lei fa Masa Jesosi kula

wan sëmbë ku tjinasiki.
Mat. 8:1-4; Luk. 5:12-16

40 Hën de dë te wan daka, nöö hën wan
sëmbë dë ku tjinasiki ko a Masa Jesosi. Nöö
hën a tjökö kini a goon nëën fesi begi ën taa:
"Ee, Masa o, mi sabi taa ee i kë i sa kula mi
o."
41 Nöö hën tjali u di sëmbë kisi Masa
Jesosi, nöö hën a tëndë maun panjëën. Hën
a taa: "Aai mati, mi kë e. Be i ko bunu
wante!" 42 Nöö fa a fan dë, hën di sëmbë ko
bunu wantewante naandë, di tjinasiki an dë
u si nëën sinkii möön seei.
43-44 Nöö hën Masa Jesosi mandëën taa be
a go. Ma nöö a bai ën tu taa: "Na konda di
sondi pasa ku i aki da sëmbë e! Ma waka
tololo go a di begima di ta dë a di keikiwosu,
be a si taa i ko bunu. Nöö i tja di paima go
tuwë da Gadu kumafa Mosesi bi taki." ⌞Biga
gaanduwe Gadu bi da wan tiima u dee Dju
sëmbë de kai Mosesi dee wëti fëën. A taa
te wan sëmbë i ko bunu u sö wan siki, nöö
i musu tja paima go da Gadu bifö i sa toona
go a wosu baka.⌟
45 Ma nöö fa di sëmbë kumutu naandë, an
tapëën buka möönsö. Ma a go ta paaja di
taki naandë te dou hii di köndë, te Masa
Jesosi an bi sa ko a dee köndë ganda möön
u sëmbë si ën. Nöö hën a fika a döösë
ka sëmbë an ta dë hia, ma töku sëmbë ta
kumutu a hii së nango nëën ala eti.

2

Aki Masa Jesosi kula wan sëmbë.
Mat. 9:1-8; Luk. 5:17-26

1 Baka wan tu daka sö, hën Masa Jesosi
toona go a Kapenaumi. Nöö an dou seei,
hën di njunsu paaja taa sö wan soni, Masa
Jesosi toona ko nëën wosu. 2 Nöö hën dee
sëmbë u di köndë booko gulululu ko fuu
di kamian naandë pöö te kamian an dë u
denda go a wosu dendu möön seei. 3 Di juu
dë, Masa Jesosi dë a di wosu dendu ta konda
di Buka u Gadu da dee sëmbë.
Te wan pisi hën fö womi ko dou ku wan
lanlan sëmbë di de ta tja a wan kama liba
ko dëën faa kula. 4 Ma nöö fa sëmbë hia a di
kamian tjika dë, nöö de fö womi an sa feni
pasi u pasa go dou a Masa Jesosi. Nöö hën
de subi a wan sikada go a di wosuliba. ⌞Biga
dee wosuliba u di köndë bi dë paatapaata.⌟
Nöö hën de fula wan baaku leti a Masa
Jesosi liba dë, hën de saka di womi a di kama
liba zëngëë ku tatai te go buta leti a Masa
Jesosi fesi a goon dë.
5 Nöö hën di Masa Jesosi si fa dee womi ta
biibi ën tjika te de mbei sö wan gaan möiti,
nöö hën a taki da di lan womi taa: "Na fëëë,
womi. Mi da i paadon u dee hogi dee i bi du.
Masa Gadu an ta hoi i a bëë möön e!"
6 Ma nöö wanlö Sabima u Wëti bi dë
sindosindo leti naandë ta haika soni. Nöö
di fa Masa Jesosi fan dë an bunu a de seei,
kwetikweti. Nöö hën de ta guunjëën a de
hati taa: 7 "Unfa di womi dë sa a' hati u taki
sö wan gaan soni? Na sösö a ta sösö Masa
Gadu nö? Biga ambë sa puu sëmbë a Gadu
bëë boiti Masa Gadu seei nöö?"
8 Ma nöö Masa Jesosi sabi taa sö de ta
pakisei, nöö hën a hakisi de taa: "Dee sëmbë

o, unfa un ta mëni hogi u mi a unu hati sö?
9 Wë mi hakisi unu e, taa ee fii taki da sö wan
sëmbë taa Gadu puu ën a bëë, ee nasö fii taki
dëën taa, be a hopo waka go, nöö undi u de
tu soni dë sa möön fukë u taki ku buka? ⌞Na
di fosu wan nö? Biga sëmbë an sa go a Gadu
go hakisi ën ee a puu di sëmbë a bëë tuu.⌟
10 "Ma nöö un luku. Mi o lei unu taa Mi di
ko Libisëmbë Mii aki, na fan nöö mi sa fan,
ma mi abi makiti tu a di goonliba aki fu mi
sa puu sëmbë a Gadu bëë."
11 Nöö hën a bia fan ku di womi taa: "Mati,
hopo taanpu! Tei i kama nöö i go fii a
wosu!"
12 Nöö fa a fan dë, hën di womi hopo vu
taanpu a pë a dee hia sëmbë fesi naandë,
nöö hën a tei ën kama hën a waka go fëën a
wosu.
Nöö di soni naandë bigi da hii sëmbë tee
de ko ta gafa Gadu taa: "Hoo, wa si sö wan
gaan sondi wan daka."

Aki Masa Jesosi kai Leifi

faa ko waka nëën baka.
Mat. 9:9-13; Luk. 5:27-32

13 Nöö hën Masa Jesosi kumutu hën a go a
di piki ze u Galilea bandja. Nöö sëmbë ta ko
nëën naandë te a hia, nöö a ta da de di lei
fëën.
14 Nöö hën a ta waka nango. Te wan pisi,
hën a si wan womi de kai Leifi. ⌞Hën seei da
Mateosi.⌟ A dë fëën sindosindo a wan piki
wosu a bandja pasi dë ta pii lantimöni, biga
hën da wooko fëën kaa. Nöö di Leifi aki,
wan womi de kai Alufasi hën pai ën. Nöö
di Masa Jesosi si ën, hën a kai ën faa musu
ko bakama fëën. Nöö wantewante hën Leifi
hopo ko ta waka nëën baka.
15 Wë nöö a ko pasa sö taa Leifi kai Masa
Jesosi ku dee bakama fëën fu de musu ko
njan ku ën nëën wosu. Nöö hën de go
sindo u de njan. Nöö sömëni u dee pii-lanti-
mönima ku sömëni oto sëmbë dee abi poi
në a di köndë, nöö sö de ko dë ta njan ku
de a wan tafa makandi. Biga hia u dee lö
pei sëmbë naandë bi ta waka a Masa Jesosi
baka kaa.
16 Te wan pisi nöö hën wë dee Sabima
u Wëti ko ta pasa naandë gbolo, dee u di
Dju paatëi de kai Falisei. Nöö hën de ko si
Masa Jesosi dë sindosindo ku dee pii-lanti-
mönima ku dee oto nëpoima u di köndë dë
ta njan makandi, nöö di sondi an bunu a de
seei, kwetikweti.
Nöö hën de hakisi dee bakama u Masa
Jesosi taa: "Faandi mbei di mësitë fuunu go
dë ta njan ku dee lö pei sëmbë naandë a wan
tafa u du?"
17 Nöö di Masa Jesosi jei di hakisi u de, nöö
hën a piki de a nöngö taa: "Dee sëmbë o,
unfa un mëni? Wan sëmbë di siki ku wan
sëmbë di dë bumbuu, undi u de abi data
fanöudu? Na di sikima nö? Wë nöö ma ko
u kai dee sëmbë dee dë bumbuu sëmbë kaa
e, ma mi ko u kai dee sëmbë dee an ta libi
bunu a Gadu wojo, fu mi heepi de." Nöö sö
a piki de.

Aki ta lei faandi mbei Masa Jesosi

ku dee bakama fëën an ta disa

u njan a di fasi u Dju.
Mat. 9:14-17; Luk. 5:33-39

18 Hën de dë te wan pisi. Nöö di juu dë, dee
bakama u Johanisi di Dopuma ku dee u dee
Faliseima ta hoi deseei söndö njan. Biga sö
dee Dju sëmbë abi wan guwenti taa so juu
de ta tja hangi u wan pisiten fu begi hedi.
Nöö hën wan tu sëmbë ko a Masa Jesosi, hën
de hakisi ën taa: "Faandi mbei dee bakama
u Johanisi ku dee u dee Faliseima ta tja
hangi fu begi hedi, ma i ku dee bakama fii
wan ta du sö?"
19 Nöö hën Masa Jesosi piki de a wan
nöngö fasi, a taa: "Fa u dë aki, ee wan sëmbë
o töö u, nöö a o kai sömëni sëmbë ko a di
piizii, na sö nö? Wë nöö solanga di töö uma
dë ku de naandë, nöö de an sa ta kusumi ta
tja hangi. Wai nöö de o ta wai. 20 Ma te di
juu dou de ko puu ën a de mindi bifö de o sa
ta kusumi ta tja hangi awaa."
21 Nöö hën a taa: "⌞Fa mi ta fan ku unu aki,
ma a sa toobi unu fu un tei.⌟ Biga na wan
sëmbë o tei wan njunjun koosu pisi u lapu
wan awoo koosu. Biga te i wasi ën nöö di
njunjun pisi o hai kumutu disa di awoo wan,
nöö di baaku o ko möön bigi möön leki fa a
bi dë kaa.
22 "Söseei tu, ja sa tei wan njunjun win lai
a wan awoo mbeti kakisa saku. Biga di awoo
saku gaandi kaa, an ta hai möön. Nöö ee i
lai di njunjun win go nëën dendu, nöö te di
win soopu nöö di saku o tënë tuwë di win
fiaa. Da a ko dë i lasi di win fii ku di saku
tuu.
"Ma nöö i musu tei wan njunjun saku nöö
i lai di njunjun win nëën, nöö de tuu o dë
bunu kumafa a fiti."

Aki ta lei taa Masa Jesosi

hën da basi u di saba daka.
Mat. 12:1-8; Luk. 6:1-5

23 Nöö hën de dë te wan saba daka, nöö
hën wë Masa Jesosi ku dee bakama fëën ta
latja ta pasa a wan goon dendu. Di goon
naandë, de paandi wan pei soni kuma alisi
nëën, ma i sa njan mën kuakua. Nöö hën wë
dee bakama ta booko dee taka dee bendi ko
a di pasi naandë ta gili a maun ta njan.
24 Di juu dë wanlö sëmbë u di Faliseima
kulupu si de, hën de ko hakisi Masa Jesosi
taa: "Fa dee bakama fii ta du dë, na Gadu
wëti de ta poi nö? Biga de ta wooko a saba
daka."
25-26 Nöö hën a piki de taa: "Wan bi lesi a
Gadu buku nö, di soni bi pasa ku Dafiti a
di ten u di Kaba Hei Begima de kai Abiata?
Hangi bi ta kii hën ku dee mati fëën, nöö
hën a go a di wosu u Gadu, hën dee begima
da de di bëëë di de ta buta da Gadu naandë.
Nöö hën Dafiti njan mën, hën ku dee mati
fëën tuu. Wë nöö di bëëë naandë, dee
begima wanwan nöö bi a' pasi u njan mën,
na sö nö? ⌞Ma tökuseei Gadu an tei Dafiti ku
dee sëmbë fëën fu hogi di de njan mën o.⌟"
27 Nöö hën a taki da de taa: "Haika e, dee
sëmbë. Masa Gaangadu an mbei libisëmbë
fu de hoi saba tjina hedi e, ma a mbei di saba
faa heepi libisëmbë. 28 Nöö mi taki da unu,
taa Mi di i si ko Libisëmbë Mii aki, nöö mi
dë Masa a hii soni liba e te dou ku di saba
tuu."
Sö wan soni Masa Jesosi taki da dee Fali-
seima a di ten dë.

3

Aki ta lei fa Masa Jesosi kula

wan sëmbë a saba daka.
Mat. 12:9-14; Luk. 6:6-11

1 Wë nöö a wan oto saba möön, hën Masa
Jesosi toona go a di keikiwosu. Nöö di a
go dou, nöö wan womi sai naandë, wan
së maun fëën dë dëëdëë tjakaa. 2 Ma nöö
sëmbë dë leti dë ta watji Masa Jesosi ee a
o kula di womi a di saba daka naandë, biga
de kë feni föutu nëën u de tjëën go kaagi.
3 Nöö hën wë aan soni. Hën Masa Jesosi
taki da di womi di dë ku di dëëdëë maun
naandë taa be a hopo taanpu a dee hia
sëmbë fesi dë. Nöö hën a hopo taanpu.
4 Nöö hën Masa Jesosi bia hakisi dee
sëmbë dee sai naandë taa: "Unfa Gadu Buku
taki, dee sëmbë? Undi möön bunu? Fii
du bunu a saba, naa fii du hogi? Fii musu
puu sëmbë a dëdë buka, naa fii disëën faa
dëdë? Unfa Gadu wëti sikifi fëën?" Ma nöö
fa a hakisi de naandë, na wan sëmbë piki ën
möönsö, de tuu ko dë pii.
5 Nöö hën a luku de ku hatiboonu. Ma nöö
a hati ën tu, fu di de abi sö wan taangajesi da
Gadu te tjali u sëmbë an ta kisi de möönsö.
Nöö hën a bia fan ku di womi taa: "Mati,
tëndë di maun fii i si." Nöö hën di womi
tëndëën maun, nöö hën wantewante di
maun ko bunu leti kumafa a bi musu dë.
6 Nöö hën wë dee Faliseima kumutu dë,
hën de waka go langalanga tee a di kulupu
u di Könu u di köndë, hën da Helodi. Nöö
hën de ko ta kuutu makandi unfa u de du
de kisi Masa Jesosi kii.
⌞Sö di soni Masa Jesosi du dë hati de
tjika.⌟

Aki ta lei fa dee sëmbë ta ko hia a Masa Jesosi liba.

7 Wë nöö wan daka möön, hën Masa Jesosi
ku dee bakama fëën hën de go a di piki ze
u Galilea bandja. 8 Nöö fa de ko dou dë,
hën wanlö hia sëmbë hai ko nëën gidjii, dee
sëmbë u Jelusalen ku hii dee oto köndë u
Judea, ku dee u di pisiwata de kai Idumea,
ku dee sëmbë dee ta dë a di oto së banda
u Joodan Lio, ku dee u dee köndëköndë u
dee pisiwata de kai Tilusi ku Sidon. Sö dee
sëmbë hai ko a Masa Jesosi tjika, biga de bi
jei u dee foondo wooko a ta du.
9 Nöö di de ko hia sö kaa, nöö hën Masa
Jesosi taki da dee bakama fëën taa be de
seeka wan boto buta a bandja wata naandë
dëën. Biga fa a ta kula sëmbë dë, nöö awaa
seei de ta pusa ta ko nëën liba. 10 Biga de ta
si taa ee de nama nëën, nöö de sa ko bunu
nöömö.
11 Di juu dë, dee sëmbë dë ku soni a hedi,
te de ko dou a Masa Jesosi nöö de ta bai kai
olo seei kai a goon. Nöö de ta taki dëën taa:
"⌞U sabi ambë da i e!⌟ I da di Mii u Masa
Gaangadu." 12 Ma nöö hiniwanten te de taki
sö kaa, nöö Masa Jesosi ta gandji da de taa
de an musu taki di soni dë.

Aki ta lei ambë ku ambë Masa Jesosi tei u ko bakama fëën.
Mat. 10:1-4; Luk. 6:12-16

13 Wë nöö te wan pisi hën Masa Jesosi go a
wan kamian ka wanlö hia kuun dë, nöö hën
a kai sömëni sëmbë u de ko nëën. 14 Nöö
hën a pii tuwalufu womi a de dendu tei u
de fika ku ën ta lei nëën nöömö, nöö de
de kai "apösutu". Nöö a o manda de go
a köndëköndë u de paaja di Bunu Buka u

Gadu, [15] nöö a o da de makiti tu u de ta jaka
dee gadu ta kisi sëmbë a hedi puu a de liba.
[16] Söö. Wë nöö dee në u de tuwalufu womi
dee a tei dë, nöö di fosu wan hën da Simon,
hën Masa Jesosi ta kai Petuisi. [17] Nöö joo
kisi Jakobosi ku ën baaa Johanisi, de da de
tu womi mii u di womi de kai Zebedeosi.
Nöö Masa Jesosi da de wan në, a ta kai de
Boanëgësi, nöö di në dë hën kë taki "Mii u
Döndö", ⌞biga sö de tu baaa fasi bi dë⌟. [18] Nöö
baka u dee baaa dë, nöö joo kisi Andiasi,
Filipi, Batolomisi, Mateosi, Tomasi ku wan
oto Jakobosi. Hën tata da Alufasi. Nöö joo
kisi Tadeosi ku wan oto Simon, nöö di womi
aki, hën bi dë a di paatëi u dee sëmbë dee ta
suku u puu Loomë lanti a de liba. [19] Ufö joo
kisi Judasi Isikaliotu, hën o sei Masa Jesosi
buta a dee felantima maun.

Nöö sö wanlö sëmbë Masa Jesosi tei u de
dë ku ën makandi e.

Aki dee Dju hedima taa Masa Jesosi ta wooko ku didibi kaakiti.

Mat. 12:22-32, 46-50; Luk. 8:19-21, 11:14-23, 12:10

[20] Te wan daka möön hën Masa Jesosi go
dë a wan wosu, nöö hën sëmbë booko ko
nëën naandë tee hën ku dee bakama fëën
an sa fendi pasi u njan seei. [21] Te wan pisi
hën dee mama bëë fëën ko jei taa sö ta pasa,
hën de taa de o ko tei ën tja go. Biga de ta
si kuma tja sondi kamian fëën an dë bunu
möön.
[22] Nöö di juu dë, wanlö Sabima u Wëti u
Jelusalen bi dë a Masa Jesosi naandë, hën di
de si andi ta pasa hën de taa: "Wë di sondi
aki an dë u taki oto fasi möönsö e. Hën di
gaan hedima u dee didibi de kai Belisabo
hën wë kisi ën a hedi sö. Hën ta dëën di
taanga faa ta jaka dee gadu puu a dee sëmbë
liba."
[23] Nöö Masa Jesosi ⌞sabi taa sö de ta taki,
hën a⌟ kai de ko, hën a taki da de taa: "Dee
sëmbë, unfa di didibi sa jaka dee otowan
fëën puu a wan kamian? A sa booko di tii
fëën seei sö nö? [24] Biga ee dee sëmbë u wan
köndë hopo feti ku deseei, nöö na booko di
köndë dë o booko nö? [25] Söseei ee wan bëë
hopo ta feti ku deseei, nöö na booko di bëë
naandë ta booko kaba a sösö nö? [26] Wë nöö
ee di didibi ta feti ku ën seei sö, nöö nëën
da a ta kaba di tii fëën a sösö nö? Ma nöö di
soni ta pasa aki, na di soni un ta taki dë e.
[27] "Ma mi o taki da unu andi da di soni ta
pasa aki. Te joo go tei gudu a wan taanga
womi wosu, nöö i musu kisi ën tai gingin
ufö i sa go tei dee gudu fëën awaa. Wë nöö
hën u ta du aki e. [28] Nöö un dee leima u wëti
aki, un haika. Fa i si un fan dë, un musu
mëni unu seei e. Biga fu hii dee hogi dee
sëmbë ta du, ee de ta kosi Masa Gaangadu
seei ta sösö ën ta poi ën në, Gadu sa puu
de nëën bëë eti. [29] Ma ee wan sëmbë i ta
kosi di Akaa u Gadu ta wisiwasi ën, di sëmbë
naandë an o kisi paadon a Gadu möönsö a
mundu."
[30] Nöö sö Masa Jesosi fan ku dee sëmbë, fu
di de taki taa di hedima u dee didibi hën dë
nëën liba ta du dee foondo wooko.
[31] Te wan pisi Masa Jesosi mama ku dee
baaa fëën ko dou a dööbuka dë gbolo, hën
de manda kai ën. [32] Nöö di juu dë, sömëni
sëmbë bi sindo lontu Masa Jesosi a di wosu
dendu. Nöö hën sëmbë taki dëën taa:
"Masa o, dee sëmbë fii ko aki, i mama ku
dee baaa fii, nöö de ta kai i e. De dë leti a
dööbuka dë."
[33] Nöö hën a taa: "Dee sëmbë u mi nö?"
[34-35] Nöö hën a luku dee sëmbë sindosindo
lontu ën naandë, hën a taa: "Un dee sëmbë
aki dee ta du kumafa Gadu kë, nöö unu wë
da mi mama ku mi baaa ku mi sisa e."

4

Aki Masa Jesosi da di oto

u di sëmbë ta jaa böngö.
Mat. 13:1-9; Luk. 8:4-8

[1] Wë nöö te wan oto daka möön, hën Masa
Jesosi toona ko dë a di piki ze u Galilea
bandja möön ta lei sëmbë Gadu wöutu. Nöö
hën sömëni sëmbë booko seei gililili ko
nëën naandë, nöö hën a subi a wan boto bi
dë a lampeesi dë, nöö hën a sindo. Nöö dee
hia sëmbë dë a tela liba dë, [2] nöö hën a tei
wanlö woto ta lei de sömëni sondi a wödu
fasi.
[3] A taa: "Wan goonma go ta jaa böngö
nëën goon dendu. [4] Nöö fa a ta jaa ën
naandë, nöö so fëën ta kai a di pasi liba nöö
dee piki fou ta ko ta pii ën ta njan.
[5] "So u di böngö ta kai a sitonu kamian
ka doti an dë hia, nöö a nasi hesi seei. [6] Ma
nöö hën di sonu ko hati, hën a kii ën, biga
di sitonu kendi di lutu fëën.
[7] "Nöö so u di böngö kai a maka dendu,
nöö di böngö ku dee maka tuu ta göö
makandi, ma dee maka ta peeta di njanjan
te an sa ko sondi.
[8] "Ma nöö dee otowan kai a bunu goon
doti, nöö hën a göö ko puu njanjan e. Biga
so puu diiteni toon möön hia möön fa a bi

dë, so puu sikisiteni toon möön hia, otowan puu wanhöndö. Nöö sö di pisi dë ko njanjan tjika."

9 Sö wan woto Masa Jesosi da dee sëmbë te a kaba, nöö hën a taa: "Wë fa mi fan ku unu aki, nöö un pakisei ën bunu e, be un fusutëën."

Aki Masa Jesosi puu andi

di oto kë taki.
Mat. 13:10-23; Luk. 8:9-18

10 Nöö hën de dë te wan pisi, Masa Jesosi dë ku wantu sëmbë ku de tuwalufu bakama fëën, nöö hën de hakisi ën taa: "Masa o, faandi mbei i ta lei dee sëmbë a tjubi fasi sö?"

11 Nöö hën a piki de taa: "Haika e. Unu wë Gadu naki kölöku fuun sa ko sabi dee tjubitjubi soni u di tii fëën. Ma dee oto sëmbë naandë ⌞de an ta kë saka deseei a di Tii u Gadu basu möönsö, nöö fëën mbei⌟ mi ta lei de a tjubi fasi sö. 12 Nöö a ko dë taa de ta si kodo ma de an ta fusutan, de ta haika kodo ma de an ta jei möönsö. Biga ee nasö de bi o bia de libi ko a Gadu, nöö a bi o puu de a bëë."

13 Nöö hën a hakisi dee bakama fëën taa: "Wan bi fusutan di woto di mi lei dee sëmbë ö? Wë nöö unfa woon du fusutan dee oto sondi mi o toona lei sëmbë möön?"

14 Hën a taa: "Söö. Wë nöö un haika e, mi o puu ën da unu. Di goonma mi bi taki naandë, hën da di bosikopuma u Gadu e, nöö di böngö hën da di wöutu u Gadu di a ta tja ta paaja. 15 Nöö ka di böngö kai a pasi liba, dee piki fou ko pii ën njan dë, hën da dee sëmbë ta jei di wöutu u Gadu, ma te de jei ën, nöö wantewante di didibi ta ko puu ën a de pakisei djee, de an ta mëni ën möön.

16 "Nöö ka di böngö kai a di doti ku sitonu a basu, hën da dee sëmbë dee jei di wöutu u Gadu hën de tei ën seei ku wai, 17 ma de an ta hoi dou. Biga te sëmbë ta hoi de u felanti, fuka ku toobi ko miti de u di wöutu hedi, nöö de ta kumutu disa di biibi djee. Biga di wöutu an bi go fundu a de hati tjika.

18 "Nöö di goon ka di böngö kai a maka dendu dë, hën da dee sëmbë ta jei di wöutu 19 ma de ta abi bookohedi ku dee sondi u goonliba aki poi. Dee gudu u di goonliba aki ta ganjan de, de ta kë peipei sondi te de an ta a' ten u di wöutu u Gadu, nöö an sa göö ko sondi a de libi möönsö.

20 "Ma nöö ka di böngö kai a di bunu goon, hën da dee sëmbë tei di wöutu u Gadu nöö de ta dëën pasi faa wooko a de hati. Nöö Gadu ta fendi wini a dee lö sëmbë naandë seei te a hia, leti kuma di böngö di puu diiteni toon möön hia möön fa a bi dë, ku sikisi toon, ku wan höndö toon."

21 Nöö hën Masa Jesosi taa: "⌞Fa i si di womi jaa di böngö naandë, nöö sö a musu du e, biga di wöutu u Gadu an musu fika tjubitjubi. Biga⌟ ee wan sëmbë tja wan faja ko a wan wosu dendu, nöö an o butëën a sondi basu. Ma a o butëën a wan kamian be hii sëmbë sa si limbo ku ën, na sö nö?

22 "Nöö un haika e, dee sëmbë. ⌞Dee soni mi ta lei a di fasi aki, de an o fika sö tjubitjubi u nöömö e. De o ko a döö wan daka nöömö u sëmbë musu ko sabi de. Biga⌟ hiniwan soni di dë tjubitjubi musu u ko a döö wan daka nöömö."

23 Hën a taa: "Söö. Wë nöö fa mi fan ku unu aki, nöö un pakisei ën bunu e, be un fusutëën."

24 Nöö hën a taa: "Dee sëmbë, un buta pakisei a dee soni mi ta taki e. Biga di wan seei maaka joo tei u maaka soni, nöö ku hënseei de o toona maaka da i tu, nöö möön hia seei joo kisi a liba. 25 Biga ee wan sëmbë i kisi wan piki soni, nöö hën i wooko ku ën, nöö joo toona kisi möön hia. Ma nöö ee ja wooko ku ën möönsö, nöö di pikiwan di i bi kisi naandë joo lasi ën fiaa."

Sö Masa Jesosi taki di ten dë.

Aki Masa Jesosi konda wan woto fu di fa njanjan ta waka ko soni.
Mat. 13:31-34; Luk. 13:18-19

26 Nöö hën wan oto toon, hën Masa Jesosi tei wan oto woto toona lei dee sëmbë möön fa di Njunjun Tii u Gadu dë. A taa: "A dë leti kuma wan goonma go nëën goon dendu go jaa njanjan böngö te a kaba, nöö hën a go fëën a ganda. 27 Nöö fa a go dë, a fëëkëtë di oto naandë. A dë fëën nöö ta duumi ta weki.

28 "Ma nöö fa di böngö sai a di goon naandë, te wan pisi a tja aguja ko a döö. Hën a ta göö fëën ta ko, teee a ko dë ku bëë ko puu jakajaka seei ko abi njanjan. 29 Te wan pisi a lepi, juu fëën dou, hën di goonma ko koti. Ma nöö hii fa di njanjan waka ko sö naandë, ma di sëmbë di paandi ën an saanfa a du ufö a ko sö. Wë nöö leti sö nöö a ta pasa a di Njunjun Tii u Gadu dendu e."

Sö wan oto Masa Jesosi da di juu dë.

30 Nöö hën a taa: "Un oto mi o toona tei u mi lei unu möön fa soni ta waka a di Njunjun Tii u Gadu dendu?"

31 Hën a taa: “Wë a dë sö leti kuma di uwii
de kai mutaadi di u ta paandi a di köndë fuu
aki. Fa a sai dë, nöö di sii fëën piki möön hii
dee oto sii de ta paandi, na sö nö? 32 Ma nöö
te a göö, nöö a ta ko bigi pasa hii dee oto
uwii tuu dee u ta paandi a goon dendu, te
piki fou seei ta ko ta mbei wosu a dee maun
fëën.

“Nöö sö nöö sondi dë a di Njunjun Tii u
Gadu dendu e.”

33-34 Wë nöö te Masa Jesosi ta konda di
wöutu u Gadu da sëmbë, nöö dee lö oto aki
a lobi u tei konda. Biga a ta fan ku de a wan
fasi kumafa de sa fusutan soni nöö. Ma te
hën ku dee bakama fëën dë de wanwan, nöö
a ta puu sondi da de möön fini.

Aki Masa Jesosi du wan gaan foondo soni a wata liba.

Mat. 8:23-27; Luk. 8:22-25

35 Wan daka hën Masa Jesosi dë ta konda
di wöutu u Gadu da dee gaan hia sëmbë
naandë tefa sapate, nöö hën a fan ku dee
bakama fëën taa: “Womi, un boo koti go a
di oto së banda ala ufö.” Hën de taki aai.

36 Nöö aan soni, hën de disa dee hia sëmbë
naandë, nöö hën de tei Masa Jesosi leti fa
a sai dë, nöö hën de subi a boto, hën de ta
aba di piki ze naandë nango. Ma nöö wanlö
oto boto ta faaka de. 37-38 Nöö fa de nango dë,
hën Masa Jesosi go a di boto gogo ala wante
go kandi buta hedi a wan kunsu liba, hën a
duumi pii. ⌞Wei nöö a wei sö.⌟

Nöö hën de nango te wan pisi, hën wan
gaan ventu ko bigi möön hii soni ta seki di
wata teee, di wata nango a di boto dendu
seei djululuu, kuma de sa singi. Nöö dee
bakama fëëë te na soni hën de kule go a
Masa Jesosi go weki ën taa: “Masa, ja si taa
woo dëdë kaba a di wata aki ö? Ja a’ toobi
nö?”

39 Nöö hën Masa Jesosi weki, hën a hopo.
Hën a bai di ventu ku di sekiwata taa: “Un
tan pii e!” Nöö fa a fan dë, wantewante hën
di ventu ku di wata tan piii.

40 Nöö hën Masa Jesosi hakisi dee bakama
taa: “Andi mbei un fëëë sö? ⌞Wan a’ futoou
a mi liba eti nö?⌟”

41 Nöö hën dee bakama panta te na soni,
de ko dë ta luku deseei diin ta hakisi de na
de taa: “Womi, ambë da di sëmbë aki di abi
sö wan poosian te gaan ventu ku sekiwata
seei ta piki ën buka a soni?”

5

Aki Masa Jesosi jaka wanlö taku soni puu a wan womi liba.

Mat. 8:28-34; Luk. 8:26-39

1 Wë nöö hën Masa Jesosi ku dee bakama
fëën aba di piki ze go tjökö a di pisiwata u
dee Galasëni sëmbë.

2-4 Nöö fa de ta kumutu a boto dë, nöö hën
de ko miti ku wan womi di wanlö taku soni
dë nëën liba gbolo. Di womi aki ta libi a dee
sitonu baaku u di köndë ka de ta bei sëmbë,
nöö a dë sö taanga tee na wan sëmbë seei
sa kisi ën hoi buta a wan kamian pii. Biga
sömëni pasi de bi pooba bui ën nëën maun
ku ën futu tuu, ma nöö a ta koti dee këti seei
wökötwökö kule go fëën. 5 Nöö a ndeti ku
didia di womi aki ta dë a di geebi naandë ta
sanga nango ta ko ta bai ta kai wolo ta koti
ën seei ku sitonu pisi hii ën sinkii.

6 Nöö fa a dë a di kamian naandë te wan
pisi hën a si Masa Jesosi te ala, nöö hën a
kule ko kai a goon nëën fesi holou sö. 7 Nöö
hën a ta bai taanga seei ta fan ku ën taa:
“Andi tja i ko aki, Jesosi, i di Womi Mii u
di möön hei Gadu u mundu? Andi u ku i
abi eee? Mi begi i taa be i soi a Masa Gadu
fesi taa ja o da mi sitaafu e!” 8 Nöö sö a taki,
biga Masa Jesosi bi fan ku di soni nëën liba
naandë taa a musu go kumutu dë.

9 Nöö hën Masa Jesosi hakisi di womi taa:
“Un në fii?”

Hën a taa: “Mi de kai A-Hia-Möön-Hii,
biga u dë seei te a hia.”

10 Nöö hën de ta begi Masa Jesosi seei
nöömö, taa: “Gaantangi, na jaka u puu a di
pisiwata aki e, u begi i.”

11 Nöö zuntu ku di kamian naandë i abi
wan kununu, nöö wanlö hia hagu bi sai
nëën ta pii sondi ta njan. 12 Nöö hën dee
taku soni begi Masa Jesosi taa: “Ee joo puu u
a di sëmbë aki liba, nöö gaantangi da u pasi
fuu go a dee hagu e.”

13 Hën Masa Jesosi da de pasi.

Hën de tuu kumutu a di sëmbë go a dee
hagu. Fa u mbei naandë hën dee hagu tei
kule seei ta bazia di kununu naandë gililili
te a di ze u Galilea dubuu piii. Dee hagu
dëdë a wata fiaa. Nöö de bi dë kuma tu dusu
hagu sö.

14 Nöö di dee sëmbë bi dë ta watji dee
hagu naandë si di soni, nöö hën de kule go
a ganda go konda taa sö wan sondi pasa ku
dee hagu.

Nöö hën dee sëmbë u di köndë booko seei gililili ko a Masa Jesosi. [15-16] Fa de ko dou, hën
de si di sëmbë di bi dë ku dee hia taku soni
nëën liba sindosindo pii ku koosu a sinkii,
ku bunu fusutan seei. Nöö dee sëmbë dee
bi sai dë, hën de konda da dee otowan te de
kaba kumafa de si soni pasa ku di womi ku
dee hagu.

[17] Nöö hën dee sëmbë u di köndë begi
Masa Jesosi taa gaantangi be a kumutu a di
pisiwata u de go fëën. [18] Nöö Masa Jesosi an
fia ku de. A piki, hën a go a boto wante faa
go.

Ma nöö hën di womi a bi jaka dee taku
soni puu nëën liba dë begi ën taa: "Masa,
gaantangi, be mi go ku i e."

[19] Ma nöö Masa Jesosi an dëën pasi faa go
ku ën. A taki dëën taa: "Mati o, toona go
a dee sëmbë fii ku dee mati fii e, nöö i go
konda da de di bunu Gadu du da i aki, ku di
fa a saa i tjika."

[20] Nöö hën di womi go e, hën a ta konda
di sondi pasa ku ën a hii di pisiwata naandë
tuu palalaa te dou, kumafa Gadu heepi ën
tjika. Baa nöö di sondi dë foondo sëmbë e.

Nöö da sö wan gaan wooko Masa Jesosi
du a di pisiwata de kai Dekapolisi naandë.

Aki Masa Jesosi heepi wan mujëë ku wan mujëë mii.

Mat. 9:18-26; Luk. 8:40-56

[21] Wë nöö hën Masa Jesosi ku dee bakama
fëën toona aba go a di oto së banda ala, nöö
fa de go dou dë hën sëmbë ko lontu ën seei
te a hia buta a mindi.

[22] Nöö di juu dë, hën wan womi de kai
Jailusi ko dou. Di womi aki, a dë wan u dee
hedima u keiki u di köndë naandë. Nöö di a
si Masa Jesosi hën a kai ku kini a goon. [23] A
taki dëën taa: "Gaantangi mi begi i, nama
maun a wan mujëë mii u mi da mi. A siki
seei te fu dëdë."

[24] Nöö hën de tei pasi u de go a di hedima
wosu, nöö dee hia sëmbë naandë ta bondji
Masa Jesosi seei gililili sö nango ku ën.

[25] Wë nöö di juu dë wan mujëë bi dë a dee
sëmbë dendu naandë, sondi ta kule nëën
tuwalufu jaa longi kaa. [26] A bi go a sömëni
data, de kulëën te de wei. Hii möni fëën tuu
kaba këëë, ma ka u di siki bëtë awaa a ta ko
möön hogi.

[27-28] Nöö hën di mujëë ko jei u Masa Jesosi
gbolo, nöö hën a taa a o ko nëën ko suku
heepi tu. Biga a taa: "Ee mi sa nama tjë
söseei a di koosu fëën, nöö mi si kuma mi sa
ko bëtë nöömö." Sö di mujëë ta taki nëën
hati.

Nöö hën a ta tuusi hënseei a dee sëmbë
mindi dë tefa a ko nama maun a di koosu
u Masa Jesosi kumafa a bi taki. [29] Nöö di a
nama nëën, wantewante dë a fii taa a ko
bëtë djeee, di soni an ta kule nëën möön.
A ko böö u di sitaafu dë.

[30] Nöö Masa Jesosi seei fii taa wan poosian
kumutu nëën kula wan sëmbë, nöö hën
wante a bia hakisi dee hia sëmbë ta waka
nëën baka naandë taa: "Ambë panjan di
koosu u mi?"

[31] Nöö hën dee bakama fëën piki taa:
"Masa, dee gaan hia sëmbë ta bondji i gililili
aki, hën i taa ee ambë nama a i nö?"

[32] Ma nöö Masa Jesosi ta tuwë wojo a dee
hia sëmbë dendu naandë, faa si ee ambë bi
panjëën. [33] Nöö hën di di mujëë ko sabi taa
sö wan gaan sondi pasa ku ën, nöö hën a ko
fëëë seei. Hën a ko tuwëën seei a goon a
Masa Jesosi fesi naandë, hën a konda hii di
sondi te a kaba kumafa a bi waka.

[34] Nöö hën Masa Jesosi fan ku ën taa:
"Mujëë, di fa i si i biibi a mi tjika dë, hën
wë mbei i fendi heepi e. Nöö go fii, i böö u
di siki bi ta sitaafu i dë."

[35] Nöö an kaba u fan ku di mujëë seei, nöö
hën wanlö sëmbë ko dou dë. De kumutu a
di wosu u Jailusi, di hedima u keiki di bi ko
begi Masa Jesosi faa ko kula di mujëë mii
fëën dëën. Nöö hën de fan ku Jailusi taa:
"Mati o, gaan sondi. An dë u di mësitë ko a
i wosu möön e, biga di mujëë mii fii lasi libi
kaa."

[36] Nöö hën Masa Jesosi jei fa de fan, ma
nöö an dë gaan sondi dëën seei. Nöö hën a
fan ku Jailusi taa: "Na fëëë e, mati. Ta biibi
a mi nöömö."

[37] Nöö hën de nango a di wosu ka di mujëë
mii dë dëdëdëdë ala. Ma nöö Masa Jesosi an
mbei dee hia sëmbë go ku ën möön. Petuisi,
ku Jakobosi, ku ën baa Johanisi, de nöö a
mbei go ku ën. [38] Nöö di de naki tefa de
go dou a di wosu, nöö sömëni sëmbë sai
naandë kaa ta mbei wajawaja ta bai ta këë
ta kai olo te a bigi.

[39] Nöö hën Masa Jesosi denda go a di wosu,
hën a hakisi dee sëmbë taa: "Andi un ta du
a di kamian aki sö? Biga na dëdë di mujëë
mii dëdë e. Duumi a ta duumi."

[40] Nöö fa a fan dë, hën de lafu ën te a bigi,
biga de sabi bunu taa di mujëë mii dëdë tuu.

Nöö hën a buta dee sëmbë naandë tuu go
a döö, nöö hën a kai di tata ku di mama u di

mujëë mii, ku de dii bakama fëën naandë,
nöö hën de go a di kamba ka di dëdë dë.
41 Nöö hën Masa Jesosi go panjan di dëdë a
maun, hën a taa: "Talita kumi," dati wan
taki: "Mujëë mii, hopo taanpu fii e!"
42 Nöö fa a taki naandë, hën di mujëë mii
hopo taanpu a pë. Hën a ta waka ta lontu a
di wosu dendu, biga a abi tuwalufu jaa kaa.
Baa nöö di soni pasa dë, a bigi da dee sëmbë
e.
43 Nöö hën Masa Jesosi bai de taa: "Di
sondi i si pasa aki, wan musu taki ën da
sëmbë e. Nöö un da di mujëë mii soni u
njan."
Nöö sö wan gaan soni Masa Jesosi du
möön e, ka a dë a di pisiwata naandë.

6

Aki Masa Jesosi toona go

a Nazalëti.
Mat. 13:53-58; Luk. 4:16-30

1 Wë nöö hën Masa Jesosi ku dee bakama
fëën kumutu naandë, nöö hën de go a di
köndë ka a bi kiija. ⌞Hën da Nazalëti.⌟ 2 Nöö
a di saba daka, hën a go a di keikiwosu go ta
lei dee sëmbë u di köndë dee lei fëën.
Nöö fa a ta fan dë, a ta bigi da de seei, nöö
hën de bia ta hakisi de na de taa: "Naasë a
kumutu ko aki ku dee lei fëën dë? Unsë a
feni sö wan köni? Ambë dëën kaakiti faa ta
du dee foondo wooko u ta jei a ta du? 3 Biga
na di tëmbëma bi dë aki nëën disi nö? Na
di mii aki Malia bi pali nö? Dee baaa fëën
u sabi de bunu: Jakobosi, Josëfu, Judasi, ku
Simon. Dee sisa fëën, na u ku de ta dë aki
nö?" Nöö hën de tei ën u hogi te na soni.
4 Nöö hën Masa Jesosi taki da de taa: "Un
haika e, dee sëmbë. Wan tjabukama u Gadu
an ta fuka u nëbai a oto köndë e, boiti a di
köndë ka a bi kiija, ku dee bëë fëën. A de
nöö an ta fendi gafa."
5-6 Ma fa a fan dë seei, ma a bigi dëën fa dee
sëmbë an kë biibi ën. Nöö fëën mbei an du
foondo wooko naandë möönsö, boiti wantu
sëmbë nöö a kula, di a buta maun a de liba.
Nöö hën a kumutu naandë hën a go a dee
oto köndë u di pisiwata dë go ta lei sëmbë.

A di pisi aki Masa Jesosi manda

dee bakama fëën go

a dee köndëköndë.
Mat. 10:1, 5-15; Luk. 9:1-6

7 Te wan daka hën Masa Jesosi kai de
tuwalufu bakama fëën ko nëën. Nöö hën a
taki da de taa: "Un haika e, mi o manda unu
go tu ku tu a dee köndëköndë, ⌞nöö woon go
konda taa Masa Gadu ta hopo wan njunjun
tii⌟. Nöö mi o da unu makiti fuun sa jaka dee
soni ta ko a sëmbë hedi puu a de liba.
8-9 "Ma nöö fa woon go aki, wan musu tja
soni e. Wan musu tja bëëë. Wan musu tja tu
susu, di fuunu futu dë tjika kaa. Wan musu
tja tu koosu tu, di dë a unu sinkii dë tjika
kaa. Wan musu tja möni e. Nöö di kokoti a
i maun dë, hën nöö fii tja.
10 "Nöö fa woon go aki, nöö te un dou a
wan köndë, nöö di sëmbë di o kisi unu buta
nëën wosu, nöö naandë un musu tan fu te
un kumutu a di köndë dë e. Wan musu
kumutu dë go tan a oto wosu möönsö.
11 "Nöö te un go a wan köndë ka de an
kë unu, de an kë jei di lei fuunu, nöö un
kumutu disa di köndë dë go e. Ma bifö un
go un musu feki di basufutu sandu fuunu
tuwë a di köndë kuma wan maaka u de si
taa di hebi fika da de."
Nöö sö Masa Jesosi fan ku dee bakama
fëën te a kaba.
12 Nöö hën dee bakama go e. Hën de go ta
konda da dee sëmbë a dee köndëköndë taa
be de bia disa dee hogilibi u de. 13 Nöö fa de
go dë, nöö de heepi sëmbë e. Biga de jaka
söméni soni bi ta kisi sëmbë a hedi puu a
de liba, de tutu fatu a söméni sikima sinkii
kula de ko bunu.

Aki ta lei andi pasa ku Johanisi

di Dopuma.
Mat. 14:1-12; Luk. 9:7-9

14-16 Nöö fa Masa Jesosi ta du dee foondo
wooko a di pisiwata u Galilea naandë,
nöö në fëën ta bai ta paaja nango a dee
köndëköndë. De ta taki nëën liba seei.
So sëmbë taa: "Un haika, dee sëmbë.
Johanisi di Dopuma di di könu bi manda dee
sodati kii, hën wë toona weki a dëdë e, hën
a tei oto në ta tja."
Otowan taa: "Nönö, di fesiten Tjabukama
u Gadu de kai Elia, hën di dë e. Hën toona
weki ta tja oto në."
Otowan a dendu taa: "Nönö e, na weki di
sëmbë aki weki a dëdë, ma a dë wan hebi
Tjabukama u Gadu nöö, kuma dee bi dë a
fesi." Nöö sö dee sëmbë ta fan peipei soni u
Masa Jesosi.
Te nöö di könu u di köndë de kai Helodi
seei ko jei u Masa Jesosi. Hën a taa: "Awa,
Johanisi di Dopuma di mi bi manda sëmbë
kii, hën toona weki tuu. Biga hën nöö sa

du dee lö foondo wooko mi ta jei di sëmbë naandë ta du dë." Sö hën a taki.

17-20 Wë nöö fa di Könu fan dë, a bi kii di Dopuma tuu o, biga a bi manda sodati go koti ën hedi puu. Nöö di sondi mbei a du sö. Di Könu bi abi wan baaa fëën de kai Filipi, nöö di baaa bi abi wan mujëë de kai Helodiasi. Nöö hën di Könu tei di mujëë u di baaa fëën aki buta a wosu gbolo. Nöö hën di a du sö, hën wë Johanisi bai ën taa an du bunu, biga a booko Gadu wëti fa a tei ën suwagi dë.

Nöö hën di di mujëë jei taa sö Johanisi bai di manu fëën, nöö a tei Johanisi fu hogi. A hoi ën a bëë seei, a kë kii ën nöömö. Ma nöö di Könu an dëën pasi faa musu kii ën, biga a ta lesipeki Johanisi, a ta si taa a dë wan bumbuu sëmbë ta libi kumafa Gadu kë. Ma nöö u di Könu musu du di mujëë fëën wan piizii, hën a manda sodati buta Johanisi a dunguwosu. Ma so juu di könu ta kai Johanisi faa fan ku ën, nöö a lobi u ta haikëën, hii fa dee fan u Johanisi ta toobi ën seei.

21 Wë nöö hën de dë te wan daka gbolo, di mujëë kisi pasi faa du ku Johanisi kumafa a bi kë. Biga a ko pasa sö taa di Könu fujai, nöö hën a hoi wan gaan piizii. A kai hii dee bigima u di pisiwata naandë tuu ko a di piizii: dee lanti hedima, ku dee hedima u sodati, ku dee guduma.

22 Nöö hën de dë a di piizii dendu tee wan pisi. Nöö di baa mujëë fëën di a tei dë bi abi wan mujëë mii fëën. Nöö hën di mujëë mii ko baja wan gaan ⌊dëë wojo⌋ baja bigi möön hii sondi. Baa nöö a suti da di Könu ku hii dee bigima sai naandë te na soni, fa di mujëë mii baja dë.

23 Nöö hën di könu kai di mujëë mii ko nëën, hën a taa: "Wë mii, di baja i baja aki a suti poi, nöö mi kë paka i e. Ma nöö i musu piki mi andi i kë, nöö mi soi a hii dee bigima aki fesi tuu taa hiniwan sondi di i hakisi mi mi o da i ën kaa. Ee hafu u di köndë mi ta tii aki seei i kë, mi o da i ën." Sö di Könu taki da di mujëë mii.

24 Nöö di a taki sö, hën di mii kule seei hesihesi go nëën mama taa: "Maama o, sö di Könu taki da mi e, nöö andi mi musu hakisi ën?"

Nöö hën di mama piki di mujëë mii taa: "Go piki di könu e, taa i kë u de tja di hedi u Johanisi di Dopuma a wan paatu dendu ko da i."

25 Nöö hën di mii kule hesihesi go a di könu. A taa: "Wë Köndë Masa, mi ko piki di sondi mi kë e. Mi kë fii da mi di hedi u Johanisi di Dopuma a wan paatu dendu hesihesi seei."

26 Wë nöö di di Könu jei sö, nöö hati fëën ko latja, biga a hati ën faa musu du sö wan sondi ku di Dopuma. Ma nöö fu di soi a bi soi a dee bigima naandë fesi da di mujëë mii kaa, fëën mbei an sa puu di buka dë möön. 27 Nöö aan köni, hën a manda wan sodati faa go koti Johanisi hedi buta a wan paatu tja ko. Nöö hën di sodati go koti Johanisi hedi belim puu, 28 hën a tei buta a di paatu tja ko da di mujëë mii. Nöö hën di mii tei tja go nëën mama.

29 Wë nöö di dee bakama u Johanisi jei di taki dë, nöö a hati de e, ma heepi an dë. Nöö hën de ko tei di dëdë sinkii fëën tja go bei.

Nöö da sö wan gaan hogi Könu Helodi du e.

Aki ta lei fa Masa Jesosi bi da

hia sëmbë soni u njan.

Mat. 14:13-21; Luk. 9:10-17; Joh. 6:1-14

30 Wë nöö hën dee bakama u Masa Jesosi, dee a bi manda go köndëköndë, hën de toona ko nëën baka, nöö hën de konda dëën te de kaba fa de lei dee sëmbë ku fa de du di wooko tjika.

31 Nöö hën Masa Jesosi taki da de taa: "Un sabi nö? Un boo go a wan pii kamian u wanwan ka sëmbë an dë, fuu sa böö abiti sö." Nöö di sondi mbei a taki sö, biga hia sëmbë ta kumutu a dee köndëköndë ta ko nëën nöömö ta suku heepi te hën ku dee bakama fëën an sa fendi pasi u njan, bamba u de böö seei.

32 Nöö hën de kai a boto ta puu nango a di kamian ka de o go dë de wanwan. 33 Ma nöö wanlö hia sëmbë si de, nöö de sabi kaa taa a sö wan kamian de nango. Nöö hën de kule lontu a bandja wata u de go miti ku de a di oto së banda ala.

34 Nöö di Jesosi ku dee bakama fëën go tjökö, hën de si dee hia sëmbë naandë ta luku de kaa. Nöö aan soni, hën Masa Jesosi go ta lei de sömëni soni möön, biga tjali u de kisi ën. A si taa de dë kuma wanlö hia sikafu söndö tiima ta waka ta daama nango ta ko.

35-36 Nöö fa u mbei dë, nöö sapate ta ko kaa, nöö hën dee bakama taki da Masa Jesosi taa: "Masa o, i sabi nö? A tjika fii manda dee sëmbë go, be de go suku sondi u njan bai a

dee köndëköndë a u bandja aki. Biga sëmbë an ta libi ka u dë aki, nöö sondi u njan an dë aki u fendi tu."

37 Ma nöö hën Masa Jesosi taa: "Nönö e, unu musu da de sondi u njan."

Hën de taki dëën taa: "Unfa i mëni? Dee sömëni sëmbë aki, u o da de sondi u njan nö? Biga di möni di u musu puu bai sondi u njan da de, nöö a musu dë aiti liba wooko möni." Sö dee bakama fëën piki ën.

38 Nöö hën Masa Jesosi hakisi de taa: "Un mëni bëëë un abi aki? Un go luku i si."

Nöö hën de go luku te de ko, hën de ko piki ën taa: "U abi feifi bëëë ku tu fisi nöö."

39 Nöö hën a manda de taa: "Un go mbei dee sëmbë sindo a dee ahun liba aki na alö e."

40 Nöö hën de go mbei dee sëmbë sindo a hipihipi, feifiteni ku feifiteni a wan hipi, wan höndö ku wan höndö a wan hipi. 41 Nöö hën di de sindo sö kaa, hën Masa Jesosi tei de feifi bëëë ku de tu fisi, nöö hën a hopo wojo luku liba da Masa Gadu tangi te a kaba, hën a booko de pisipisi te a kaba. Nöö hën a tëndë da dee bakama taa be de paati da dee sëmbë. Nöö hën de tei paati da dee sömëni sëmbë naandë tee lontu ko kai. 42 Nöö hii dee sëmbë tuu seei njan te bëë u de fuu, de an kë möön.

43-44 Wë nöö di mëni sëmbë njan di ten dë, feifi dusu womi sëmbë de konda e, ⌞ufö i abi dee mujëë ku dee mii⌟. Nöö di de njan te de kaba, hën dee bakama go pii di bëëë ku di fisi dee fika nöö a dou hii tuwalufu manda fuufuu eti.

Nöö da sö wan gaan foondo wooko Masa Jesosi du a di lö kamian dë e.

Aki ta lei fa Masa Jesosi waka

a wata liba.
Mat. 14:22-33; Joh. 6:15-21

45 Nöö di dee sëmbë njan te de kaba naandë kaa, hën Masa Jesosi kai dee bakama ko nëën, hën a taa: "Un go tei di boto, nöö un puu go a Betisaida ala." Sö Masa Jesosi taki da de. Ma nöö hën a o fika dë faa manda dee sëmbë go.

46 Nöö hën dee bakama fëën go. Nöö di Masa Jesosi manda dee oto sëmbë go kaa, hën a go a wan kuun kamian naandë hën wanwan go ta begi Masa Gaangadu.

47 Nöö hën di sapate, di boto u dee bakama fëën dë tee a mindiwata ala. 48 Te wan pisi hën Masa Jesosi tuwë wojo luku, a si taa de dë a gaan toobi seei. Biga de ta puu kodo ma de an nango fesi. Wan gaan ventu wë ko ta kii de sö. Nöö a gaan ndeti seei di sondi dë ta pasa, biga fosu ganian an kanda eti.

Nöö di Masa Jesosi si sö, hën a bazia di kuun ko a di wata bandja hën a ta waka seei tjuwatjuwa ta ko a dee bakama fëën.

Nöö hën di a ko zuntu ku de hën a mbei kuma a ta pasa. 49-50 Di juu dë dee bakama wojo ko kai a di sëmbë ta waka a di wata liba naandë, nöö hati u de latja te na soni, de bai kai wolo, biga de mëni taa jooka de si dë.

Nöö hën Masa Jesosi kai de taa: "Kijoo, wan fëëë sö e. Un tai hati. Mi wë disi."

51 Nöö hën a subi a di boto dendu. Fa a subi dë, nöö wante hën di ventu kötö pii.

Wë nöö di sondi dë bigi da dee bakama fëën te na soni. 52 Biga wë hii fa de bi si Masa Jesosi tei de feifi bëëë hën a da dee gaan hia sëmbë, de njan dë seei, ma töku de an bi buta mëni nëën fu de sabi ambë dëën.

Aki ta lei fa Masa Jesosi kula sömëni sikima.
Mat. 14:34-36

53 Nöö hën de puu go tjökö a di pisiwata u dee Genesalëti sëmbë ala, nöö hën de tai di boto u de te de kaba. 54 Nöö fa de ko dou dë, hën sëmbë si de sabi wante kaa. 55 Nöö hën de kule go paaja di njunsu te dou hii dee köndë naandë, taa: "Jesosi di kulama dë a di köndë fuu." Nöö hën dee sëmbë kule go tei dee sikima buta a kama ta tja ko a Masa Jesosi seei gililili sö.

56 Wë nöö sö. Hii ka Masa Jesosi nango kaa, a dee gaangaan köndë ku dee pikipiki köndë te dou ku dee pandasi kamian tuu, dee sëmbë ta tja dee sikima u de ko buta a sitaati dëën faa musu kula de da de. Nöö de ta begi ën taa be a da de pasi u de ta nama a di jëkëjëkë u di koosu buka fëën, nöö hii dee sëmbë dee nama sö kaa, de tuu ko bëtë.

Nöö da sö Masa Jesosi kula dee sëmbë u di pisiwata dë tjika.

7

Aki ta lei fa dee Faliseima

ku dee Sabima u Wëti ta kuutu

Masa Jesosi.
Mat. 15:1-9

1 Wë nöö hën de dë te wan daka, hën so u dee Faliseima ku dee Sabima u Wëti kumutu a Jelusalen ko a Masa Jesosi dë.

2 Te wan pisi hën de ko si taa te dee bakama u Masa Jesosi ta njan, nöö de an ta wasi maun a di fa dee Dju sëmbë guwenti

u wasi maun. [3] Biga wan tuutuu Dju sëmbë
an o njan ee na a wasi maun kumafa a lei
a dee gaan sëmbë fëën, [4] taa te a kumutu a
wojowojo ko, nöö a musu wasi a wan apaiti
fasi bifö a sa njan. Nöö a musu wasi dee
paabi lai fëën a wan apaiti fasi tu, kuma dee
kan u bebe wata, gansë, paabi u njan. Biga
de ta mëni taa ee de an du sö nöö de an o dë
limbolimbo a Gadu wojo.

[5] Nöö hën mbei dee Faliseima ku dee
Sabima u Wëti hakisi Masa Jesosi taa:
"Faandi mbei dee bakama fii an ta hoi dee
wëti dee dee gaan sëmbë fuu buta da u?"

[6] Nöö hën Masa Jesosi fan ku de, a taa:
"Un dee bödjëëma i si aki, un haika e. Gadu
bi da di tjabukama fëën de kai Jesaaja wan
buka u wanlö sëmbë, nöö a bi a' leti e. Biga
a taa:

Dee sëmbë i si aki sö,
de ta lesipeki mi ku de buka,
ma hati u de an dë a mi seei.
[7] Fa de ta bai taa de ta hei mi naandë, na tuu.
Sösö sondi seei de kai në ta du dë.
Biga na dee wëti u mi de ta lei sëmbë
möönsö.
Libisëmbë wëti nöö de ta lei.
Sö Jesaaja bi taki, nöö dee sëmbë a taki dë,
unu wë e."

[8] Nöö hën a taa: "Dee lei libisëmbë buta,
de un ta tei u gaan soni seei, ma nöö dee lei
Gadu buta, de un ta disa a wan së ala."

[9] Hën a taa: "Aai, un köni seei baa, fa
un saanfa u buta dee lei u dee gaan sëmbë
fuunu a dee lei u Gadu kamian tjika. [10] Biga a
fesiten di Gadu bi da Mosesi dee wëti, hën a
taa i musu lesipeki i mama ku i tata. Ee wan
sëmbë i ta kosi i mama ku i tata ta wisiwasi
de, nöö de musu kii i puu. Sö Gadu hei
mama ku tata tjika.

[11] "Ma nöö un biëën ko wan hii oto soni.
Biga wan sëmbë sa taki dëën mama ku ën
tata taa: 'Dee sëmbë, mi si taa un dë a fuka.
Ma nöö di sondi mi bi musu tei u heepi
unu, mi butëën a wan së da Gadu kaa. Da
a ko heepi fëën an dë. Ma a' soni u da unu
möön.' [12] Nöö fa di sëmbë fan dë, nöö un ta
si taa a fan bunu poi. Nöö sö un sai dë ta
tapa sëmbë u de an sa puu de mama ku de
tata a fuka möön.

[13] "Wë nëën da un puu dee lei u Gadu buta
dee lei u dee gaan sëmbë fuunu a de kamian
nö? Nöö di soni mi taki dë, hën da wan kodo
nöö, u dee hia sösö lei fuunu dee un ta lei
sëmbë."

Aki ta lei dee soni ta sundju sëmbë a Gadu wojo.
Mat. 15:10-20

[14] Nöö hën Masa Jesosi mbei dee hia
sëmbë dee bi ko dë hai ko möön zuntu ku
ën, nöö hën a taa: "Un haika bunu fa mi
o fan aki, be un fusutëën. [15] Mi taki e, dee
sondi ta kumutu a döö së nango a i sinkii,
na de ta mbei i ko sundju a Gadu wojo e. Ma
dee sondi ta kumutu a i hati ko a döö, de
ta sundju i a Gadu wojo. [[16] Nöö fa mi fan
ku unu aki, nöö un pakisei ën bunu e, be un
fusutëën.]"

[17] Nöö hën a disa dee sëmbë naandë, hën
a go a wosu.

Nöö hën dee bakama fëën ko hakisi ën
taa: "Masa o, andi di soni i lei dee sëmbë
naandë kë taki?"

[18] Nöö hën a taa: "Fa mi fan dë, unu seei tu
wan fusutan nö? Wan sabi nö, taa di sondi
di i njan tuwë go a i bëë an sa mbei i ko
sundju a Gadu wojo? [19] Biga te wan pisi a ta
toona kumutu a i sinkii baka." (Nöö ku di
lei aki i sa si taa Masa Jesosi puu tjina a hii
soni u njan.)

[20-21] Hën a fan go möön longi, a taa: "Di
sondi di ta kumutu a wan sëmbë hati ko
a döö, nöö hën ta sundju ën a Gadu wojo,
kuma te i ta libi fanafiti a manu ku mujëë
soni, kuma te i ta fufuu, i ta kii sëmbë, i ta
tei sëmbë mujëë ee nasö sëmbë manu, [22] i
a' langahati u sëmbë soni, i ta a' hogihati
u sëmbë, i ta ganjan sëmbë, i ta du fanafiti
soni, i ta haun ku sëmbë, i ta tja sëmbë go
sei a baka, i abi gaan fasi, i abi wisiwasi fa.
[23] Hii dee lö sondi naandë tuu, a libisëmbë
hati de ta kumutu ko a döö, nöö de ta mbei
i ko sundju a Gadu wojo. Un jei bunu fa mi
taki aki nö? Söö."

Aki Masa Jesosi heepi
wan mujëë di an dë Dju.
Mat. 15:21-28

[24] Nöö hën Masa Jesosi kumutu a di köndë
naandë, hën a go a di pisiwata zuntu ku di
köndë de kai Tilusi, nöö hën a denda go a
wan wosu. Ma nöö an kë u sëmbë sabi taa
sö a ko sai naandë. Ma di soni an sa tjubi,
sëmbë ko sabi gbolo taa a dë a di köndë.

[25] Nöö wan mujëë bi sai dë bi abi wan
piki mujëë mii, nöö wan taku soni dë a di
mujëë mii liba. Nöö sö hesi di di mujëë ko
sabi taa Masa Jesosi sai dë, nöö hën a waka
seei langalanga ko nëën naandë. Nöö hën a
tjökö kini nëën fesi [26-27] ta begi ën gaanfa seei

taa: “Masa, gaantangi, ko jaka wan sondi puu a di mujëë mii u mi liba da mi. Biga a ta penëën te na soni.”

Ma nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Mujëë o, an fiti fii musu puu bëëë a de mii maun tuwë da dagu mii e. Biga dee mii fosu musu njan.” ⌞Nöö fa a fan dë, a kë taki taa dee Dju sëmbë fëën fosu musu fendi heepi⌟ biga wë di mujëë aki sö an dë Dju sëmbë, oto köndë sëmbë a dë. De pai ën a Finisia u Silia köndë.

28 Nöö di Masa Jesosi piki ën sö, nöö hën di mujëë hakisi ën taa: “Wë Masa o, dee sakasaka dee ta puu a di tafa liba ta kai a goon, nöö dee dagu mii an sa pii de njan nö?”

29 Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Aai mujëë, i hakisi bunu o, nöö i fendi heepi kaa. Toona go fii a wosu, biga di taku soni kumutu disa di mujëë mii fii e.”

30 Nöö hën di mujëë toona go a wosu. Nöö fa a go dou dë, hën a si di mii fëën dë kandikandi pii, biga di taku soni disëën go kaa.

Nöö da sö Masa Jesosi heepi di mujëë naandë e.

Aki Masa Jesosi kula

wan bookojesima.

31 Nöö hën a kumutu a di pisiwata u Tilusi naandë nöö hën a o toona go a di ze u Galilea. Nöö fa a nango dë, hën a latja Sidon pasa go dou a di pisiwata de kai Dekapolisi möön.

32 Nöö di a dou, nöö hën de tja wan womi ko nëën. Di womi aki sö an ta jei soni, an ta fan bunu tu. Nöö hën de ko begi Masa Jesosi taa gaantangi, be a buta maun nëën liba faa sa ko bunu.

33 Nöö hën Masa Jesosi puu di womi a dee sëmbë naandë mindi nöö hën a tjëën go a wan së. Nöö hën a buta finga a di womi jesi toona puu. Hën a tunta nëën finga buta a di womi töngö. 34 Nöö hën a luku liba nöö a hai böö taanga. Nöö hën a taa: “Efata,” dati wan taki: “Un jabi.” Di töngö Masa Jesosi ta fan hën taki sö e. 35 Nöö fa u mbei naandë, nöö hën di womi ko ta fan limbolimbo, a ko ta jei soni seei gbegedee.

36 Nöö hën Masa Jesosi bai dee sëmbë taanga taa de an musu konda di soni di pasa naandë da na wan sëmbë. Ma nöö di möön a ta bai de, möönmöön seei de ta paajëën nango.

37 Nöö hën di soni bigi da hii mundu. De sai dë ta taki taa: “Aai oo, hii dee soni di sëmbë aki ta du, de tuu bunu e. Biga dee tapabukama ku dee sëmbë dee an ta jei soni seei a ta mbei de ta ko ta jei soni ta fan.”

8

Aki Masa Jesosi da fö dusu sëmbë soni u njan.

Mat. 15:32-39

1 Wë nöö hën a ko pasa sö a di ten naandë taa wanlö hia sëmbë ko dë ku Masa Jesosi möön ta haika di lei fëën. Hën de sai ku ën dë te nöö hangi ko kisi de poi, soni an dë u de njan.

Nöö hën Masa Jesosi kai dee bakama fëën ko nëën, hën a taa: 2 “Un haika e. Tjali kisi mi da dee sëmbë aki, biga disi mbei dii daka di de dë ku mi aki, nöö hangi kisi de poi. 3 Ma nöö ee mi manda de go a wosu söndö njan, nöö so u de o faau a pasi, biga ka de ta libi ku aki longi poi.”

4 Nöö hën dee bakama piki taa: “Wë ma sëmbë an ta libi a di kamian aki, nöö unsë u sa feni sondi u njan tjika u da dee hia sëmbë aki?”

5 Nöö hën a hakisi de taa: “Un mëni bëëë un abi aki?”

Nöö hën de piki taa: “Sëbën nöö u abi.”

6 Nöö hën a taa antoobi. Hën a mbei dee sëmbë sindo leti a goon naandë. Nöö hën a tei de sëbën bëëë, hën a begi da Gadu tangi te a kaba. Nöö hën a booko dee bëëë pisipisi, hën a tëndë da dee bakama u de paati da dee sëmbë. Nöö hën dee bakama tei, hën de paati da dee hia sëmbë dë te lontu ko kai.

7 Nöö de bi abi wantu fisi naandë tu, nöö hën de tei de tja ko da Masa Jesosi. Nöö hën a toona begi Gadu te a kaba dëën tangi, nöö hën a tëndë da dee bakama fëën. Nöö hën de tei toona paati da dee sëmbë te de kaba. 8-9 Nöö hën hii sëmbë njan te bëë u de fuu. Nöö dee sëmbë bi njan di njan naandë bi dë fö dusu e.

Nöö di de njan te de kaba, hën dee bakama go pii dee njanjan fika naandë te de kaba zunta, nöö a fuu hii sëbën manda. Nöö hën Masa Jesosi ko manda dee sëmbë go a wosu awaa.

Nöö da sö wan gaan foondo wooko Masa Jesosi du möön a di pisi kamian dë e.

Aki dee Faliseima hakisi

Masa Jesosi wan maaka.
Mat. 16:1-4

10 Nöö a baka u di dee sëmbë go, hën
Masa Jesosi ku dee bakama fëën subi a boto
kumutu dë. Nöö hën de hai go a di pisiwata
de kai Damanuta. 11 Nöö di de ko dou, nöö
wantewante hën dee Faliseima ko a Masa
Jesosi ko ta suku ën buka a sondi. Nöö hën
de fan go, de fan ko, nöö hën de hakisi ën
taa a musu du wan foondo wooko u lei de
taa a Gadu di kaakiti fëën ta kumutu tuutuu.
12 Nöö di de hakisi sö, hën Masa Jesosi
djëmë hun. Hën a taa: "A bigi a mi, di a dë
taa dee sëmbë u di ten aki ta suku foondo
wooko nöömö ufö de sa piki taa Gadu hën
manda mi ko."

Nöö hën a piki de, a taa: "Ma o du na
wan foondo wooko lei unu kumafa un kë
möönsö e." 13 Sö a piki de, nöö hën a disa de
naandë go fëën. Hën ku dee bakama fëën
toona subi a boto fu de go a di oto së banda
u di ze ala baka.

Aki Masa Jesosi ta bai dee bakama u de
mëni deseei ku dee poipoi lei u dee Dju hedima.
Mat. 16:5-12

14-16 Ma nöö fa Masa Jesosi ku dee bakama
fëën dë a di boto nango dë, de bi fëëkëtë u
tja bëëë. Nöö hën de nango te wan pisi, hën
Masa Jesosi bai de a wan sondi a nöngö fasi
sö, a taa: "Un mëni unu seei e, be wan tei di
sooda u dee Faliseima ku di u Könu Helodi."

Ma nöö fa a fan dë, dee bakama an fusu-
tan andi a kë taki da de. Nöö hën de ta fan
ku deseei taa: "Awa womi, wan kodo bëëë
tö nöö u tja ku u a di boto, nöö hën mbei wë
i si a bai u sö e."

17 Ma nöö Masa Jesosi sabi taa sö de ta
taki, nöö hën a gandji da de, a taa: "Dee
sëmbë o, unfa un sa taki sö wan soni taa u di
wa tja bëëë hën mbei mi ta fan sö ku unu?
Wan fusutan fa mi dë eti nö? Unfa un sa don
sö? 18 Biga misikuma un abi wojo ma wan
ta si sondi, un abi jesi ma wan ta jei sondi.
Wan sabi möön andi bi pasa 19 di mi bi tei de
feifi bëëë booko pisipisi, hën un paati da de
feifi dusu sëmbë nö? Di de njan te bëë u de
fuu, unfa di bëëë bi fika hia tjika?"

Nöö hën de piki taa: "Tuwalufu manda."
20 Nöö hën a hakisi taa: "Wë di mi booko
de sëbën bëëë un bi paati da de fö dusu
sëmbë wë? Un mëni manda bi fika?"

Nöö hën de piki taa: "Sëbën."
21 Hën a taa: "Wë nöö an tjika fuun sabi
taa fa mi dë aki, ma ta abi bookohedi ku
njanjan sondi nö?"

Aki Masa Jesosi kula
wan bookowojoma.

22 Nöö hën de tjökö a di köndë de kai
Betisaida. Nöö di de ko dou, hën wanlö
sëmbë tja wan bookowojoma ko a Masa
Jesosi, nöö hën de begi ën faa musu nama
maun a di womi be a ko ta si sondi.
23 Nöö hën a panjan di womi a maun tja
puu a di köndë ganda. Nöö hën a tunta a di
womi wojo, hën a nama maun nëën.

Nöö hën a hakisi ën taa: "I ta si sondi ö?"
24 Hën di womi piki taa: "Wë mi ta si
sëmbë ta waka ma de djei pau."
25 Nöö hën Masa Jesosi toona lobi maun
nëën wojo wan pasi möön, nöö hën a hakisi
ën taa: "Unfa i ta si sondi möön?"

Nöö hën di womi luku sondi möön. Fa
u mbei dë, a ko ta si sondi gbegedee seei
awaa. 26 Nöö hën Masa Jesosi bai ën taa an
musu toona go a di köndë naandë. Hën a
mandëën go a wosu.

Aki de taki ambë da Masa Jesosi.
Mat. 16:13-20; Luk. 9:18-21

27 Wë nöö hën Masa Jesosi ku dee
bakama fëën, hën de tei pasi nango a dee
köndëköndë dee dë zuntu ku di gaan köndë
de kai Sesalia Filipi. Nöö fa de dë a pasi
nango dë, nöö hën Masa Jesosi hakisi dee
bakama fëën, a taa: "Womi, ambë un ta jei
de ta taki taa mi dë?"
28 Nöö hën de piki taa: "Wë de ta taki taa
i da wan u dee nëbai Tjabukama u Gadu
di toona weki a dëdë, kuma Johanisi di
Dopuma, kuma de Elia sö. Sö lanti ta mëni
fii e."
29 Nöö hën a bia hakisi de taa: "Wë unu
wë? Ambë uun taa mi dë fa mi ku unu ta
lontu aki?"

Nöö hën Petuisi piki taa: "Masa, i da di
Keesitu e, di Paamusi Könu di bi o ko."
30 Nöö hën Masa Jesosi bai de taa: "Fa
Petuisi taki dë, nöö wan musu kondëën da
na wan sëmbë e. Un musu hoi ën tjubitjubi
ufö."

Aki Masa Jesosi ta taki u di hogi di o pasa
ku ën.
Mat. 16:21-28; Luk. 9:22-27

31 Nöö hën a seti fan ku de soni fëën seei
limbolimbo awaa. A taa: "Mi o taki wan
soni da unu aki e, taa Mi di ko dë Libisëmbë
Mii aki, mi o tja sömëni pei sitaafu a dee
Gaan Womi ku dee Gaan Begima ku dee
Sabima u Wëti maun. Biga de an kë tei mi
u soni möönsö. Te wan pisi nöö de o kii

mi. Ma nöö a di u dii daka, nöö mi o toona
weki ko ku libi baka." [32] Nöö sö a fan ku dee
bakama fëën limbolimbo.

Ma nöö hën Petuisi kai ën a së, hën a
taa: "Haika, di fan i fan dë, ja musu taki
sö e. Sö wan soni an musu pasa ku i seei,
kwetikweti." [33] Nöö di a fan sö, hën Masa
Jesosi bia luku dee oto bakama naandë,
nöö hën a gandji da Petuisi. A taa: "Pasa
kumutu a mi fesi dë, Didibi Saatan ju, biga fa
i fan dë, na sö Gadu ta mëni soni. Libisëmbë
pakisei nöö di dë."

Aki Masa Jesosi taki andi

wan sëmbë musu du

faa waka nëën baka.

[34] Nöö hën a kai dee oto bakama fëën, ku
wanlö hia sëmbë bi sai dë, u de hai ko möön
zuntu ku ën. Nöö hën a taa: "Un haika e,
dee sëmbë. Ee wan sëmbë i kë ko dë bakama
u mi, nöö i musu disa di soni di i seei kë
du, nöö i musu dë kabakaba fii tei hiniwan
sondi di ko a i liba fu di i ta nama ku mi
hedi, te dou ku dëdë seei. Ja musu hai baka
möönsö." Sö a fan ku de.

[35] Nöö hën a taa: "Fa mi fan dë, di soni
mbei mi taki sö. Biga ee wan sëmbë i ta suku
fii hoi i libi kumafa i kë, nöö joo lasi di suti
libi Gadu kë da i. Ma ee wan sëmbë i ta saka i
libi fu mi hedi nasö fu di Bunu Buka u Gadu
musu paaja hedi, nöö di sëmbë dë o fendi
libi a Gadu nöömö.

[36] "Nöö unfa un mëni, dee sëmbë? Ee wan
sëmbë i fendi di goonliba aki njan kumafa
i kë, ma i lasi go a di didibi faja fu teego,
nöö andi seei a heepi i? [37] Nöö andi seei dë a
di goonliba aki waiti tjika tu fii sa lasi i seei
fëën hedi?

[38] "Nöö wan ta si fa dee sëmbë u di ten u dë
aki ta disa Gadu ta libi dee hogilibi u de nö?
Wë nöö ee hën wan sëmbë sen ta kisi i fii
piki a dee lö sëmbë dë dendu taa i ta nama
ku mi, ee nasö sen kisi i fii piki dee soni mi
ta taki da unu aki, nöö söseei sen o kisi mi
da i tu, a di daka di mi o ko.

"Biga di juu o dou, nöö Mi di ko dë
Libisëmbë Mii aki o toona ko a goonliba aki,
mi ku dee basia u mi Tata köndë tuu. Nöö fa
i si woo ko dë, ku hii di gaan hei u mi Tata
ku di waiti fëën tuu mi o ko e. Nöö a di juu
dë, mi o piki seei gbelin taa ma sabi i di lö
sëmbë naandë tu."

Nöö da sö Masa Jesosi bai dee sëmbë te a
kaba.

9

[1] Hën a taki da dee bakama fëën taa: "Dee
sëmbë o, mi piki unu seei gbelin taa, so
fuunu dë aki an o dëdë bifö un si di Tii u
Gadu ko a goonliba ku kaakiti e."

Aki dee bakama si di Gadu fasi

u Masa Jesosi di a abi.
Mat. 17:1-13; Luk. 9:28-36

[2] Nöö hën a baka sikisi daka u di a fan
ku dee bakama fëën sö kaa, nöö hën a tei
Petuisi, Jakobosi, ku Johanisi, hën de subi
wan gaan hei kununu go te nëën liba ala, de
wanwan. Nöö hën de sai dë te wan pisi, hën
de ko si Masa Jesosi tooka gaanfa seei a de
wojo. [3] Dee koosu fëën sinkii ko weti faan.
Ka de weti tjika dë, na wan libisëmbë tjika
u mbei koosu ko weti kuma di dë e.

[4] Nöö hën de ko si tu sëmbë ta fan ku Masa
Jesosi dë. Mosesi ku Elia wë e, ⌞de tu gaan
nëbai tjabukama u Gadu u fesiten, de wë ko
fan ku ën sö, ma de bi dëdë gaanduwe kaa⌟.

[5] Nöö hën Petuisi taki da Masa Jesosi, a
taa: "Mësitë o, a suti fa u dë aki. Nöö i sabi
nö, woo mbei dii tjëkëliba da unu, wan fii,
wan u Mosesi, ku wan u Elia." [6] Ma fa a fan
dë seei, ma na ku fusutan e, biga di ten dë
hën ku dee otowan fëën bi fëëë te de an sa
fa u taki.

[7] Di juu dë, hën de si wan bundji saka zaaa
ko tapa de buuu. Nöö hën de jei wan töngö
ta piki a di bundji dendu taa: "Di sëmbë aki,
hën wë da di lobi Womi Mii u mi e. Nöö hën
un musu ta haika." Sö di töngö taki.

[8] Nöö te u de Petuisi kë mëni, de an si de
tu sëmbë dë möön. Masa Jesosi wanwan tö
nöö de si fika dë.

Aki Masa Jesosi ku de dii bakama ta bazia di kuun ta ko.

[9] Nöö hën de bia kumutu a di kununu liba
ta saka nango a goon. Te wan pisi hën Masa
Jesosi taki da de, a taa: "Un haika e, dee
sëmbë. Di sondi un si a di kununu liba ala,
wan musu taki ën da na wan sëmbë e. Ma
un hoi ën fuunu wanwan ufö. Te mi di ko
dë Libisëmbë Mii aki weki baka a dëdë bifö
fuun sa kondëën." Sö a bai de.

[10] Nöö hën mbei de an kondëën da sëmbë
tu. Ma di de ta bazia di kuun nango, hën de
ta taki a di sondi dë liba de na de nöö. Nöö
de ta hakisi deseei taa: "Fa a taki soni u dëdë
weki baka dë, andi a kë taki ku di dë?"

[11] Nöö hën de bia hakisi Masa Jesosi taa:
"Masa o, faandi mbei dee Sabima u Wëti ta

lei u taa Elia fosu bi musu ko bifö di Paamusi
Könu ko?”
12-13 Nöö hën a piki de taa: “Awa, sö a dë a
Gadu Buku tuu e, taa Elia fosu musu ko lei
sëmbë buta a pasi bifö di Paamusi Könu ko.
Ma nöö mi taki da unu taa Elia ko kaa e, nöö
hën de du ku ën kumafa de kë, leti kumafa
di Buku bi taki taa de bi o du.”
⌞Nöö fa a fan dë, hën dee bakama ko
fusutan taa Johanisi di Dopuma a ta taki dë.
Hën wë bi dë di Elia di bi musu ko.⌟
Hën a taa: “Wan oto soni dë sikifisikifi a
di Buku tu, taa te di Sëmbë di ko Libisëmbë
Mii o ko, nöö de an o si ën u wan wojo sondi.
De o sitaafu ën te a tjika de. Sö di Buku taki.
Nöö unfa un mëni u di dë?” Sö a hakisi de.
⌞Ma de an sabi unfa u piki ën.⌟

Aki Masa Jesosi puu wan taku soni a wan mii liba.
Mat. 17:14-21; Luk. 9:37-43a

14 Nöö hën de ta saka ta ko tefa de kai
a palala goon, ka dee oto bakama bi dë a
di kununu futu dë. Nöö di de ko dou, hën
de ko si sömëni sëmbë a di kamian ta fan
nango ta ko kuma de dë a wan gaan buja,
nöö dee Sabima u Wëti seei bi dë a dendu
tu. 15 Nöö te u dee sëmbë kë mëni, hën de
si Masa Jesosi gbegedee ta ko, nöö de ko
foondo gaanfa seei. Hën de kule go nëën go
dëën odi.
16 Nöö hën a hakisi de taa: “Andi ta pasa a
di kamian aki mbei un ta fan hia sö?”
17 Nöö hën wan womi piki ën taa: “Mësitë
o, mi bi ko a i aki. Wan soni dë a wan
womi mii u mi liba ta biinga seei u kii ën.
A ta tapëën buka te an sa fan, 18 nöö te a
ta ko nëën liba, nöö a ta kisi ën ta tuwë
a goon holou, sukuma ta puu nëën buka
fukuu, a ta tai ën tanda gingin, sinkii fëën
ta ko gagagaa sö. Nöö di ja bi dë, hën wë
i si mi begi dee bakama fii u de musu jaka
di soni puu a di mii liba da mi. Ma nöö de
biinga seei te de wei, de an sa du na wan
sondi da di mii. Nöö sö e baa.”
19 Nöö hën Masa Jesosi piki taa: “Ee
maingë, andi seei mi fendi a dee sëmbë u
di ten aki maun di a dë taa wan ta biibi
möönsö? Un longi seei mi musu dë ku unu
aki eti bifö woon biibi? Un longi mi musu
hoi pasensi ku unu?”
Nöö hën a taa: “Un go tei di mii tja ko aki
i si.”
20 Nöö hën de go tei di mii. Ma fa de ta
ko ku ën dë, nöö hën di sondi di dë nëën
liba si Masa Jesosi gbegedee, nöö aan sondi,
hën a kisi ën ta du sondi te na sipootu. Biga
a tuwë di mii a goon holou, a ta logoda a
goon, ta puu sukuma a buka seei fukuu.
21 Nöö hën Masa Jesosi hakisi di tata u di
mii taa: “Un longi di sondi dë ku di mii
kaa?”
Hën a piki taa: “Wë u sensi di a dë piki
mii a maun, 22 hën a ta ko nëën te kisi fa u
dë aki. Nöö sömëni pasi seei a ta biinga u kii
ën, te a wata ku faja tuu a ta hiti ën go. Wë
nöö Mësitë, ee i sa heepi u, nöö gaantangi
mi begi i tei tjalihati fuu nöö i heepi u.” Sö
di tata u di mii taki.
23 Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë na
a mi a dë e, ma a i a dë. Biga ee wan sëmbë
ta biibi Gadu, nöö sondi seei an dë di Gadu
an sa du dëën.”
24 Nöö di a taki sö hën di tata u di mii bai
taanga taa: “Mësitë o, mi ta biibi e. Ma nöö
fii heepi mi be mi biibi tjika.”
25 Nöö di juu dë, hën Masa Jesosi si taa
sömëni sëmbë ta booko ta ko a de naandë.
Nöö hën a bai di soni di dë a di mii liba taa:
“Ju di sondi ta dë a di mii aki liba ta tapëën
jesi ku ën buka, mi taa, hetji pasa kumutu
disëën! Nöö na toona ko nëën möön a
mundu!”
26 Nöö fa a bai ën dë kaa, hën di soni bai kai
wan hogi olo. Nöö hën a kisi di mii wan pasi
möön, di mii ta seki ta du soni, sinkii fëën ko
kakakaa. Nöö hën a kumutu go disa di mii
djee awaa. Ma nöö di mii fika a goon pii, nöö
hën dee sëmbë sai naandë taa: “Awa, dëdë
a dëdë e.”
27 Ma nöö hën Masa Jesosi panjëën a
maun hopo taanpu, biga a ko bunu kaa.
28 Nöö hën a kumutu dë ku dee bakama
fëën hën de toona go a wosu. Nöö di de
dou, hën dee bakama hakisi ën taa: “Masa
o, faandi mbei wa bi sa puu di soni a di mii
liba?”
29 Nöö hën a piki de taa: “Sö wan taku soni
ja sa jakëën puu go söndö begi e.”

Aki Masa Jesosi taki soni

u di dëdë fëën möön.
Mat. 17:22-23; Luk. 9:43b-45

30 Nöö hën Masa Jesosi ku dee bakama
fëën kumutu a di köndë naandë. Nöö fa de
nango dë, de ta latja ta pasa a di pisiwata
de kai Galilea. Nöö di ten dë Masa Jesosi an
kë u lanti sabi naasë a dë, 31 biga a kë lei dee
bakama fëën a wantu soni liba.
Nöö hën de nango te wan pisi, hën a kai
de te de piki, hën a taa: “Un haika e. De o

könku Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki buta a
sëmbë maun e, nöö de o kii mi. Ma nöö a di
u dii daka nöö mi o toona weki baka." Sö a
fan ku de.
32 Ma nöö dee bakama an ta fusutan di
sondi a ta taki da de dë, nöö de fëëë u hakisi
ën tu.

Aki ta lei ambë o dë hei sëmbë

a di tii u Gadu dendu.
Mat. 18:1-5; Luk. 9:46-48

33 Nöö hën de nango te de dou a Kape-
naumi nöö hën de go denda a wosu. Nöö
hën Masa Jesosi hakisi de taa: "Fa u bi dë a
pasi ta ko dë, andi un bi fendi ta fia ku unu
seei sö?"
34 Ma nöö de an piki ën, de dë piii seei.
Biga di soni de bi ta fia, de bi ta hakisi de
na de taa tee Masa Jesosi ko könu, nöö ee
undi u de o dë möön hei möön dee oto.
35 Nöö hën Masa Jesosi sindo te a kaba,
hën a kai de tuwalufu bakama fëën tuu ko
nëën. Nöö hën a fan ku de, a taa: "Söö. Wë
un kë ko fesima a di könu tii u mi dendu
ö? Wë be mi taki da unu, taa di fuunu di
o saka hënseei tei di möön lagi kamian ta
dini dee otowan fëën, hën wë o dë di möön
hei sëmbë fuunu tuu e." Sö a piki de.
36 Nöö hën a kai wan piki mii ko a de fesi
dë. Hën a hopo ën tei. 37 Hën a taa: "Haika
e. Ee wan sëmbë i tei sö wan lagi sëmbë
kuma di mii aki sö u gaan sondi fu di i nama
ku mi hedi, nöö miseei i tei dë e. Nöö fa
i tei mi dë, nöö na mi wanwan i tei, ma
i tei Masa Gaangadu tu di manda mi ko a
goonliba aki." Nöö sö Masa Jesosi fan ku
dee bakama fëën te a kaba.

Aki ta lei ambë ku Masa Jesosi

dë a wan së.
Luk. 9:49-50; Mat. 10:42

38 Nöö baka u di dë, hën Johanisi taki wan
sondi da Masa Jesosi, a taa: "Masa o, u bi si
wan sëmbë ta tei di në fii ta jaka dee soni
ta kisi sëmbë a hedi puu a de liba. Nöö hën
u fan ku ën faa disa, biga an dë a di kulupu
fuu."
39 Nöö hën Masa Jesosi piki, a taa: "Wë an
bi dë fuun tapëën e. Biga na wan sëmbë sa
tei di në u mi du foondo wooko, nöö a bia
sö hesi ta kosi mi. 40 Nöö boiti di dë, fa a
ta du foondo wooko a mi në dë, hën da an
dë felantima fuu. Nöö ee wan sëmbë an dë
felanti fuu, nöö hën da u ku ën dë a wan së."
Nöö sö Masa Jesosi piki.
41 Nöö hën a taa: "Mi o taki wan sondi aki
da unu gbelin seei. Di sëmbë di o du wan
sëmbë bunu a di në u mi di Paamusi Könu,
ee wan gangaa wata seei a dëën, nöö Gadu
o dëën paima nöömö."

Aki ta lei fa a dë gaan soni tjika

u wan sëmbë fika a Gadu pasi.
Mat. 18:6-9; Luk. 17:1-2

42 Hën Masa Jesosi fan ku dee bakama fëën
go möön longi, a taa: "Ja si fa di mii aki
dë nö? ⌞An kisi fusutan fu soni fu mi wan
bëtë eti.⌟ Nöö ee sö wan sëmbë ko biibi a mi,
nöö hën i mbei a du wan soni faa kumutu
a Gadu pasi, nöö gaan hogi seei i du dë e.
A bi sa möön bëtë da i de bi tai wan gaan
gindi sitonu a i gangaa te de kaba, nöö de
tja i go tuwë a di möön fundu kamian u di ze
dubuu piii. Biga mi taki da unu taa di sitaafu
naandë an hogi kuma di joo kisi ee i mbei
wan lagi sëmbë kuma di i si aki kumutu a
Gadu pasi.
43 "Nöö mi taki e, i musu biinga seei fii fika
a Gadu pasi. Fëën mbei ee wan gaan soni
fii kuma di letisë maun fii kë puu i a Gadu
pasi, nöö a bëtë i koti ën puu tuwë e. Biga a
dë möön bunu da i fii dou a Gadu Köndë ku
wan së maun, möön leki de tuwë i a didibi
faja ku telu. [44 Biga di faja ala an ta tapa
möönsö, söseei dee bitju ta njan sëmbë ala
de an ta dëdë möönsö tu.]
45 "Nöö ee di futu fii ta suku u puu i a Gadu
pasi tu, nöö fii koti ën puu tuwë e. Biga a dë
möön bunu ee i dou a Gadu Köndë ku wan
së futu, möön leki i dou a didibi faja ku de
tu së futu fii, fii go ta tja sitaafu u nöömö. [
46 Biga di faja ta tjuma sëmbë ala, an ta tapa
möönsö, söseei dee bitju ta njan sëmbë ala,
de an ta dëdë tu.]
47 "Söseei, ee di letisë wojo fii kë puu i a
Gadu pasi, nöö fii diki ën puu tuwë e. Biga
a dë möön bunu da i i dou a Gadu Köndë
ku wan së wojo, möön leki i dou a didibi
faja ku tu së wojo go ta tja sitaafu u nöömö.
48 Biga di faja ta tjuma sëmbë ala an ta tapa
möönsö, söseei dee bitju ta njan sëmbë ala,
an ta dëdë möönsö tu e."
49-50 Nöö hën Masa Jesosi fan möön, a taa:
"Un haika e, dee sëmbë. Satu dë wan
bumbuu soni da u a goonliba aki. Ma ee
a lasi ën kaakiti, nöö sondi an dë u toona
dëën kaakiti möön e. ⌞Nöö sö un sa luku di
libi fuunu. A musu a' kaakiti tu, kuma satu.
Ma bifö a sa ko sö,⌟ nöö i musu tai hati pasa
sömëni soni dee ta pooba i ufö. ⌞Ma ee nasö,
nöö joo dë kuma di satu u taki dë di lasi ën

kaakiti, ja o abi wan wojo heepi da sëmbë möön.」

"Nöö sö e baa, wan musu lasi unu kaakiti, ma un musu ta libi fiifii ku unu seei nango nöömö."

10

Aki Masa Jesosi ta taki fa manu ku mujëë an musu tuwë.

Mat. 19:1-12; Luk. 16:18

1 Nöö hën Masa Jesosi ku dee bakama fëën kumutu a di kamian naandë, nöö hën de toona go a Judea. Hën de koti Joodan Lio aba go a di oto së banda. Nöö di de go dou, nöö sömëni sëmbë ko a Masa Jesosi, nöö hën a seti u lei de kumafa a bi guwenti.

2 Te wan pisi hën wanlö sëmbë u dee Faliseima kulupu ko nëën naandë, nöö hën de ko hakisi ën soni fu de sa feni ën kisi. Biga de hakisi ën taa: "Mësitë o, unfa di wëti u Gadu dë? Wan womi sa tuwë di mujëë fëën nö?"

3 Nöö hën hënseei toona hakisi de wan soni. A taa: "Unfa Mosesi bi sikifi u di soni dë buta a di buku u Gadu?"

4 Hën de piki taa: "Wë a sikifi buta taa ee wan womi o tuwë di mujëë fëën, nöö a musu sikifi wan pampia te a kaba u taki di soni mbei an këën möön ufö a mandëën go."

5 Nöö hën a taa: "Awa, sö a sikifi tuu. Ma fu di taangajesi fuunu mbei Mosesi da unu sö wan pasi. Ma un haika e. 6 A seti di Masa Gaangadu mbei hii soni u goonliba, nöö hën a mbei wan womi ku wan mujëë nöö. 7 Nöö fëën mbei wan womi o kumutu disa hën mama ku ën tata nöö a go dë ku ën mujëë, 8 nöö de an o dë tu sëmbë paatipaati möön, ma de o ko dë di wan sinkii. 9 Nöö dee sëmbë Gadu tja ko makandi sö kaa, nöö na wan sëmbë abi leti u paati de e." Sö Masa Jesosi piki dee Faliseima.

10 Nöö di de toona ko a wosu, hën dee bakama hakisi ën a di manu ku mujëë soni liba di a bi taki naandë. 11 Nöö hën a piki de taa: "Mi taki da unu e, taa ee wan womi tuwëën mujëë go tei oto mujëë, nöö Gadu wëti seei a booko dë. 12 Söseei tu ee wan mujëë tuwëën manu go tei oto manu, nöö Gadu wëti di mujëë dë booko tu." Sö a piki de.

Aki ta lei fa Masa Jesosi tei pikimii u gaan soni.

Mat. 19:13-15; Luk. 18:15-17

13 Wan daka hën wanlö sëmbë ta tja dee mii u de ko a Masa Jesosi faa musu buta maun a de liba. Nöö di dee bakama si sö, hën de gandji seei da dee sëmbë taa de an musu tja dee mii ko nëën.

14 Nöö hën di Masa Jesosi si sö kaa, nöö hati fëën boonu. Hën a bai de taa: "Wan tapa dee mii u de an ko a mi e. Biga di fasi i si wan piki mii abi, hën da di fasi di dee sëmbë dee dë a di Tii u Masa Gadu musu abi. 15 Biga mi taki da unu gbelin taa ee wan sëmbë an sa futoou hënseei a Masa Gaangadu maun kumafa wan piki mii ta futoou hënseei a dee gaan sëmbë fëën maun, nöö soni an o mbei te a sa dë a di Tii u Gadu dendu möönsö."

16 Nöö di a fan sö te a kaba, hën a tei dee mii nëën maun, hën a begi Masa Gaangadu da de.

Aki ta lei fa a dë gaan soni da

wan guduma faa ko

a di Tii u Gadu dendu.

Mat. 19:16-30; Luk. 18:18-30

17 Nöö hën Masa Jesosi kumutu a di pisi kamian naandë ta waka nango. Te wan pisi hën wan womi ko tjökö kini a goon nëën fesi, hën a hakisi ën taa: "Di bumbuu mësitë aki o, andi seei mi sa du u mi feni di libi u teego a Gadu?"

18 Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: "Fa i taa mi bumbuu dë, na wan sëmbë dë bumbuu boiti Masa Gaangadu tö.

19 "Ma nöö fu piki a di hakisi fii naandë, nöö ja sabi dee wëti Gadu buta da sëmbë u de libi ku de nö? A taa ja musu kii sëmbë, ja musu tei oto sëmbë mujëë, ja musu ta fufuu, ja musu ta mindi soni buta a sëmbë hedi, ja musu ganjan sëmbë a köni fasi njan, i musu lesipeki i mama ku i tata, na sö nö?"

20 Nöö hën di womi piki ën taa: "Aai, ma sensi di mi bi dë piki mii, nöö hën mi ta hoi miseei a dee wëti naandë liba te kisi fa u dë aki."

21 Hën Masa Jesosi luku di womi nöö a lobi ën seei. Nöö hën a taki dëën taa: "Wë ma wan soni toobi i eti. Go, nöö i sei hii dee gudu fii dee i abi te i kaba, nöö i tei di möni nöö i paati ën da dee pootima, nöö joo abi gudu a Gadu Köndë ala e. Nöö ko fika ku mi ta waka a mi baka."

22 Nöö di di womi jei fa a fan naandë, nöö hën a saka hedi a goon ko dë pii. Nöö ku gaan tjali a hati a go a wosu biga a abi gudu te a hia a di goonliba aki.

23 Hën Masa Jesosi bia luku dee bakama fëën, hën a taa: “Un si ö? A taanga e, fu wan
guduma musu ko a di Tii u Gadu dendu.”
24 Fa Masa Jesosi taki naandë, nöö a bigi
da dee bakama fëën te na soni.
Nöö hën a taa: “A taanga tuu e, dee mii.
Mi taki da unu seei taa fu wan guduma
musu ko a di Tii u Gadu dendu, an dë sösö
soni e. 25 Leti kumafa di gaan mbeti de kai
kamëli an sa pasa a wan aguja baaku, nöö
söseei a taanga da wan guduma faa ko a di
Tii u Gadu dendu.”
26 Nöö fa a taki naandë, awaa seei di sondi
ko foondo dee bakama fëën biga de an bi
mëni sö. Nöö hën de bia ko ta hakisi deseei
taa: “Wë nöö ee sö a dë, nöö hën da na wan
sëmbë sa feni libi u teego e.”
27 Nöö hën Masa Jesosi luku de diin, hën a
taa: “Ee a nama a di kaakiti u libisëmbë nöö
na wan sëmbë sa feni ën tuu. Ma a nama
a di kaakiti u Masa Gadu, nöö soni an dë di
hën an sa du.”
28 Nöö hën Petuisi hakisi ën taa: “Wë nöö
u wë Masa? Fa u disa hii soni ko ta waka a i
baka aki, un wini fëën woo feni.”
29 Nöö hën Masa Jesosi piki taa: “Aai, sö
a dë tuu. Ma nöö mi taki da unu taa di
sëmbë di o disa hën baaa, ku ën sisa, ku ën
mama, ku ën tata, ku ën mii, ku dee pandasi
kamian fëën fu di a ko nama ku mi, ee nasö
fu di a kë paaja di bunu buka u Gadu, nöö an
o lasi e. 30 Biga a o toona feni hii soni wan
höndö toon baka: ee sisa, ee baaa, mama,
tata, pandasi kamian, ku köndë tuu seei a o
feni a di ten u dë aki, ma nöö a o kisi sitaafu
tu o. Ma nöö a di ten di ta ko, nöö a o feni
di libi u teego a Gadu.
31 “Nöö a di ten dë tu, sömëni sëmbë dee
bi dë heima a goonliba aki o ko lagi sëmbë
e. Nöö sömëni sëmbë dee an bi dë wan
wojo soni a libisëmbë wojo aki, nöö de o ko
fesima seei.”
Nöö sö Masa Jesosi fan ku dee bakama
fëën di ten dë.

Aki Masa Jesosi taki di dëdë soni fëën wan pasi möön.
Mat. 20:17-19; Luk. 18:31-34

32 Nöö di juu dë, Masa Jesosi nango a
Jelusalen. Nöö a dë a pasi nango seei,
ma nöö dee bakama fëën dë nëën baka ta
waka, ma na ku wai. Biga de dë fëëëfëëë
pantapanta. Söseei dee oto sëmbë ta waka
ku de, deseei dë fëëëfëëë tu, ⌞biga de ta sinti
taa soni o pasa ku ën ala⌟.
Te wan pisi, hën a kai de tuwalufu
bakama fëën a së, nöö hën a toona fan ku
de möön kumafa a bi fan ku de a fesi kaa.
33 A taa: “Womi, un haika e. Fa u nango
a Jelusalen aki, nöö de o du ku Mi di ko
Libisëmbë Mii aki e. Biga de o sei mi buta
a dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti
maun, nöö de o tei mi tja go a kuutu te de
kaba buta taa mi musu dëdë. Nöö baka u di
dë, nöö de o tja mi go buta a dee oto köndë
sëmbë dee ta tii di köndë i si aki maun.
34 Nöö de o mbei mi fa seei, de o tunta a mi,
de o fon mi ku wipi. Te u kaba fëën de o kii
mi. Ma nöö a di u dii daka nöö mi o toona
weki baka ko ku libi e.”
Nöö sö Masa Jesosi piki dee bakama fëën
gbelin möön.

Aki tu u dee bakama u Masa Jesosi ko suku hei kamian nëën.
Mat. 20:20-28

35 Wë nöö baka u di dë hën Jakobosi ku ën
baaa Johanisi, dee mii u Zebedeosi, kai Masa
Jesosi a së. De taa: “Masa o, u ko begi i wan
soni aki.”
36 Hën a hakisi de taa: “Wë andi un kë sö
baa?”
37 Hën de taa: “Wë Masa, u kë begi i fii
buta da u taa te i tei di könu kamian fii, nöö
wan fuu o dë a i leti maun së, di otowan o
dë a i töötömaun së ta heepi i tii di köndë.
Nöö hën da di soni u ko begi i.”
38 Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: “Ma
kijoo, di soni un hakisi mi aki, ma un sabi
andi un ta hakisi ö? Di kan de lai da mi u mi
bebe aki, woon sa bebëën tu nö? Di sitaafu
mi o tja aki, woon sa tjëën nö?”
39 Nöö hën de piki taki taa: “Aai Masa, woo
sa tjëën.”
Nöö hën a taa: “Awa, woon tja sitaafu
tuu, 40 ma fuun feni dee hei kamian dë, di
dë ma sa paamusi unu e, biga an dë a mi.
Gadu nöö a fika da, faa da dee sëmbë ku dee
sëmbë dee a bi buta fu de feni sö wanlö hei
kamian.”
41 Wë nöö di dee oto bakama ko jei taa
sö de tu baaa naandë go suku sö wan hei
kamian a Masa Jesosi, nöö hën de tei de fu
hogi seei.
42 Ma nöö hën Masa Jesosi kai hii de tuu
makandi ko nëën, hën a taa: “Un haika e,
kijoo. Dee goonliba hedima dee an ta biibi
a Gadu, un sabi fa de ta libi kaa. De tuu ta
kë pëë basi a oto sëmbë liba te dou a deseei
liba tu. 43 Ma nöö unu, na sö un musu libi e.
Di fuunu di kë dë heima nöö a musu sakëën

seei ta dini dee otowan fëën. [44] Nöö di sëmbë
di kë ko di möön hei wan fuunu tuu, nöö a
musu dë kuma saafu da dee otowan. [45] Biga
fa mi ko dë Libisëmbë Mii aki, ma ko u
sëmbë musu dini mi e. Ma mi ko u mi dini
sëmbë. Mi ko seei u mi paka mi libi kuma
paima fu sömëni hia sëmbë sa ko bunu ku
Gadu."

Aki Masa Jesosi kula

wan bookowojoma.
Mat. 20:29-34; Luk. 18:35-43

[46] Nöö hën Masa Jesosi ku dee bakama
fëën ko a wan köndë de kai Jelikou tefa de
nango. Nöö di de ta kumutu a di köndë, nöö
wanlö hia sëmbë nango ku de.

Di juu dë, nöö wan bookowojoma bi dë
leti a di pasi bandja naandë sindosindo ta
pidi möni. Di womi aki de kai Balitimeosi. A
di töngö u de, hën kë taki, di mii u Timeosi.
[47] Nöö hën di a ko jei taa di nëbaima u
Nazalëti de kai Jesosi, hënseei ta pasa dë
wante, nöö hën a seti ta bai ta kai ën taa:
"Jesosi, na i da di bakamii u Könu Dafiti di
bi o ko di Heepima nö? Gaantangi mi begi i
o, saa mi, saa mi e!"

[48] Nöö fa a ta bai dë, hën sömëni u dee
sëmbë ta waka a Masa Jesosi baka naandë
gandji dëën taa: "Womi, kabuka naandë e!"
Ma nöö an haika de seei. Möönmöön a ta
bai eti taa: "Jesosi, di bakamii u Könu Dafiti
dë, saa mi, saa mi e!"

[49] Nöö hën Masa Jesosi taanpu piii hën a
taa: "Un kai di sëmbë ta bai dë da mi."

Nöö hën de go a di womi, de taa: "Söö. Be
hati fii kötö e, womi. A ta kai i. Nöö fii hopo
boo go."

[50] Nöö di a jei sö kaa, hën a feki ën liba
koosu vau tuwë go ala, hën a hopo vu
taanpu, hën de tjëën go dou a Masa Jesosi.

[51] Nöö di Masa Jesosi si ën a taa: "Mati,
andi i kë u mi du da i?"

Hën a taa: "Mësitë, mi kë i heepi mi be
mi ko ta si soni e."

[52] Hën Masa Jesosi taa: "Wë fa i ta biibi a
mi tjika aki, mati, nöö i feni heepi kaa e."
Nöö fa u mbei naandë, hën di womi ko si
soni gbegedee, nöö hën a ta waka nango a
Masa Jesosi baka mökisi ku dee oto sëmbë.

11

Aki ta lei fa de ta wai ku Masa Jesosi kuma wan könu.
Mat. 21:1-11; Luk. 19:28-40; Joh. 12:12-19

[1] Wë nöö hën Masa Jesosi ku dee bakama
fëën ta waka nango te de ko dou a di
pisiwata ka dee köndë de kai Betifaigi ku
Betania dë, ka di kununu de kai Oleifi dë tu.
Hën da de ko zuntu ku Jelusalen.

Nöö hën Masa Jesosi kai tu u dee bakama
fëën ko nëën. Hën a taki da de taa: [2] "Un go
langalanga a di köndë a u fesi dë e, nöö te un
denda nëën, nöö woon si wan njönku buliki
taitai a bandja pasi dë, di sëmbë an sindo
nëën liba waka wan daka. Nöö un lusu ën
tja ko da mi.

[3] "Nöö ee wan sëmbë hakisi unu taa:
'Faandi mbei un ta lusu di buliki?' nöö un
musu piki ën taa: 'Masa abi ën fanöudu.' "
Nöö sö Masa Jesosi manda de te a kaba.

[4] Nöö hën de tu bakama naandë go a di
köndë. Nöö fa de go dou, hën de si di buliki
taitai a wan dööbuka a bandja pasi naandë
tuu, leti kumafa Masa Jesosi bi taki. Hën de
go ta lusu ën.

[5] Nöö wanlö sëmbë bi dë taanputaanpu
dë, nöö di de si taa sö de ta lusu di buliki,
hën de hakisi de taa: "Andi un ta lusu di
buliki u du?"

[6] Hën de piki de leti kumafa Masa Jesosi
bi taki da de taa: "Masa abi ën fanöudu."
Nöö fa de fan dë, hën dee sëmbë an tapa de
möön.

[7] Nöö hën de tja di buliki ko da Masa Jesosi
hën de jabi koosu nëën liba. Nöö hën Masa
Jesosi subi a di buliki liba. [8] Nöö hën sömëni
sëmbë ko ta jabi koosu a di pasi liba, otowan
ta denda a kapëë ta koti uwii tja ko tuwë a di
pasi a Masa Jesosi fesi, nöö di buliki ta waka
a dee uwii ku dee koosu liba. Bigi nöö de
ta bigi Masa Jesosi sö. [9] Nöö fa de nango dë,
sëmbë ta waka a fesi, sëmbë ta waka a baka,
Masa Jesosi dë a mindi.

Di juu dë, hii sëmbë ta bai taanga taa:

"Hosana e! Hosana! Gadu dë ku di sëmbë
aki!"

Otowan ta bai taa:

"Aai, Gadu dë ku di sëmbë di a manda ko a
u aki!"

[10] Otowan taa:

"Ke baa! Gadu o toona seti di tii u Könu
Dafiti baka!"

Otowan taa:

"Aai, hosana! Di bai aki a musu go dou seei
te a Masa Gaangadu köndë!"

Sö dee sëmbë ta bai ta taki.

[11] Nöö hën Masa Jesosi go dou a Jelusalen
dendu gbolo, nöö hën a go wante a di Wosu
u Masa Gadu nöö hën a denda nëën. Nöö
hën a tuwë wojo luku hii sondi naandë
finifini te a kaba. Ma nöö fu di a ko lati kaa

an sa du soni möön, nöö hën hën ku dee tuwalufu bakama fëën hën de toona go a Betania go duumi.

Aki Masa Jesosi fan ku wan pau.
Mat. 21:18-19

12 Di dobooko fëën hën de kumutu a Betania u toona go a Jelusalen baka, nöö hangi ko kisi Masa Jesosi. 13 Nöö hën a tuwë wojo go te ala hën a si wan fuuta pau de kai figa, nöö a si taa a dë ku uwii seei tjentjen. Nöö hën a go suku njanjan nëën. Ma nöö di a go dou, an feni na wan kodo, biga an bi dë ten u di pau pai njanjan eti.

14 Nöö hën a taki da di pau taa: "Na wan ten sëmbë o feni njanjan a i njan möön e." Nöö fa a fan dë, dee bakama bi haikëën nöö hën de pasa go.

Aki Masa Jesosi jaka sëmbë

a di Wosu u Masa Gaangadu.
Mat. 21:12-17; Luk. 19:45-48; Joh. 2:13-22

15 Nöö hën Masa Jesosi ku dee bakama fëën ta waka te de go dou a Jelusalen, nöö hën de toona go wante a di Wosu u Masa Gadu möön. Nöö di de go dou, hën de si taa sëmbë sai naandë gidjii te a hia, so u de ta sei soni, so u de ta tooka möni da dee wakama dee ta ko naandë ta feni hia wini a de. Nöö hën wë di soni an bunu da Masa Jesosi seei, nöö hën a jaka dee sëmbë puu dë. A kandi dee tafa u dee sëmbë ta tooka möni naandë tuwë djolou a goon. Nöö i bi abi wanlö sëmbë ta sei pomba da sëmbë u de sa paka paima da Gadu, nöö hën Masa Jesosi kandi dee bangi u de tuwë tu. 16 Nöö hën a tapa pasi da dee sëmbë dee ta waka ta pasa a di keikipisi naandë kuma gaan pasi, be de an waka naandë möön ku dee soni de ta sei dë.

17 Nöö hën a bai dee sëmbë dë taa: "Wan bi jei fa Gadu Buku taki nö? A taa: 'Mi wosu musu dë wan kamian u hii pei nasiön sëmbë ta ko ta begi Mi,' ma uun tei ën ko buta wan kamian u ta tjubii fufuuma."

18 Nöö hën dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti ko jei taa sö Masa Jesosi du, nöö an bunu da de seei kwetikweti, nöö hën de ta suku wan fasi u de sa kisi ën kii. Ma da töku de fëëë biga wë hii mundu tei ën u gaan soni u di fasi fa a ta lei de soni u Gadu.

19 Nöö hën de fika dë te di ten sonu go a goon, hën Masa Jesosi ku dee bakama fëën toona kumutu a Jelusalen go.

Aki Masa Jesosi lei dee bakama fa de musu begi Gadu ku biibi tjika.
Mat. 21:20-22

20 Di dobooko möön, hën Masa Jesosi ku dee bakama fëën ta toona go a Jelusalen baka. Te wan pisi hën de dou a di figa pau di a bi siba naandë, nöö hën dee bakama luku, de si taa dee uwii fëën ko laulau. Di pau dëdë seei te dou a lutu.

21 Nöö hën Petuisi ko mëni fa Masa Jesosi bi fan ku di pau, nöö hën a kai ën te a piki, a taa: "Mësitë, luku di figa pau di i bi siba jeside aki, a dëdë tuu o."

22 Hën Masa Jesosi piki ën taa: "Awa, sö a dë tuu, nöö fëën mbei un musu ta biibi Gadu e. 23 Aai, mi taki da unu taa ee un ta futoou Gadu tuutuu söndö panta a unu hati, nöö sondi an o dë di Gadu an o sa du da unu. Biga ee i taki da di kununu aki sö taa be a hopo kumutu naandë go tuwëën seei a ze, nöö a o du sö tuu.

24 "Fëën mbei mi taki da unu taa, ee woon hakisi Gadu wan soni nöö un ta biibi a unu hati taa un abi di soni kaa, nöö woon kisi ën e."

25 Nöö hën a fan ku de möön a taa: "Haika e, te un ta begi, nöö ee i ko mëni taa i ku sëmbë a' soni, nöö i musu puu di sëmbë a bëë ufö i go dou ku di begi e, nöö Masa Gaangadu o puu i a bëë tu u dee hogi dee i ta du. [26 Ma nöö ee wan ta puu sëmbë a bëë u dee hogi dee de ta du unu, nöö unu Tata a liba an o puu unu a bëë tu u dee hogi dee un ta du.]"

Aki Masa Jesosi tai dee hedima

u Dju keiki.
Mat. 21:23-27; Luk. 20:1-8

27 Nöö hën de ko dou a Jelusalen awaa, nöö hën de toona go a di Wosu u Masa Gadu möön. Nöö fa Masa Jesosi ta waka ta lontu naandë, nöö hën wë a ko miti ku dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti ku dee Gaan Womi.

28 Nöö hën de kai ën te a piki, de taa: "Wë u ko hakisi i wan sondi. Dee soni dee i du a di Keikiwosu aki, unsë i feni di leti fii du sö? Ambë da di sëmbë di manda i fii du sö wanlö soni?"

29 Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: "Wë antoobi. Ma mi o hakisi unu wan sondi tu. Nöö ee un piki mi, nöö mi o piki unu ambë manda mi.

30 "Wë mi taki e, taa Johanisi di Dopuma, ambë bi mandëën faa dopu sëmbë: libisëmbë, naa Masa Gadu?"

31-32 Nöö di a hakisi de sö, hën de hai go
a së go ta kuutu nango ta ko te de wei,
de taa: "Ee u taa Gadu hën bi mandëën,
nöö a o hakisi u ee faandi mbei wa bi
piki ën? Ma nöö wa sa piki taa libisëmbë
mandëën." Nöö di soni mbei de taki sö, biga
de fëëë lanti, fu di sömëni sëmbë bi biibi
taa Johanisi bi dë wan tjabukama u Gadu
tuutuu.
33 Nöö hën de toona ko a Masa Jesosi, hën
de piki ën taa: "Wa sabi ambë bi mandëën
e."
Nöö hën a piki de taa: "Ee wan sa piki mi,
nöö miseei ma sa piki unu tu."
Nöö hën de disa di oto.

12

Aki ta lei di oto u wan goon masa.
Mat. 21:33-46; Luk. 20:9-19

1 Nöö hën Masa Jesosi tei wan oto ta lei
dee sëmbë a wödu fasi. A taa: "Wan womi
bi dë, nöö hën a koti wan gaan goon fëën
te a kaba, nöö hën a paandi di pau de kai
doloifi a di goon, faa ta mbei win u bebe ku
di njanjan fëën. Nöö hën a mbei wan sitonu
peni te a kaba lontu di goon. Nöö hën a
toona mbei wan goon mata ku sitonu ka de
o ta fon di doloifi ta mbei di win. Nöö a baka
u di dë, hën a mbei wan wakiti wosu tjongoo
sö go a liba.
"Nöö di a kaba u du dee lö soni dë kaa,
nöö hën a buta di goon a wanlö sëmbë
maun fu de musu ta wooko ën dëën. Nöö
hën a kumutu dë go a wan oto köndë.
2 "Nöö hën a dë ala tee a sabi taa di juu
dou u di fuuta lepi de mbei di win kaa. Nöö
hën a kai wan futuboi fëën ko nëën, hën a
mandëën taa be a go a dee wookoma go tei
di fëën pisi u di win di a bi musu feni u di
goon, tja ko dëën.
3 "Ma nöö di di futuboi dë naki te a go dou
a di goon, nöö hën dee wookoma kisi ën hën
de fon mën te a fon, nöö hën de mandëën go
ku sösö maun.
4 "Nöö a baka u di dë, hën di womi toona
manda wan oto futuboi go möön. Nöö di
dee wookoma si di futuboi ko dou, hën de
kisi ën, hën de fon mën a hedi te a fon nöö
hën de toona du sömëni oto hogihogi soni
ku ën te a tjika de.
5 "Nöö hën di goon masa manda wan oto
futuboi go möön, hën de toona kisi di dë kii.
Nöö hën a ta puu futuboi ta manda nango a
dee wookoma kodo, so u de de ta fon, so u
de de ta kii, 6 teee a fika wan kodo sëmbë tö
di a sa manda möön, hën da di wan kodo
womi mii fëën di a lobi te na soni.
"Hën a taa: 'Wë mi o manda di womi mii
u mi aki go. A kandë te dee wookoma si ën
nöö de sa abi lesipeki fëën fu di a dë miii u
mi.'
7 "Nöö hën a manda di womi mii fëën go.
Ma nöö di dee wookoma si di womi mii u di
tata ta ko, nöö hën de taki da de na de taa:
'Söö, ja ta si di womi mii u di sëmbë abi di
goon aki ta ko naandë nö? Hën wë o kisi di
gudu fëën tata a bakaten. Wë nöö un sabi
nö? Un böö kisi ën kii, nöö di goon aki o
fika a u maun.'
8 "Nöö hën de kisi di womi mii, nöö hën
de kii ën wantewante naandë, hën de puu
ën a di djai dendu tuwë go a kapëë ala. De
an bei ën seei."
9 Nöö hën Masa Jesosi hakisi taa: "Wë
nöö fa dee soni pasa dë, nöö di sëmbë di bi
disa di goon da dee wookoma naandë, unfa
i mëni taa a o du? Na a o manda sëmbë go
kii dee hogihatima dë puu dë nö? Awa, nöö
a o buta di goon fëën a oto sëmbë maun.
10 "Nöö wan bi lesi fa Masa Gadu Buku taki
nö? A taa:
Dee sëmbë ta mbei sitonu wosu dë,
de si wan sitonu taa an bunu,
nöö hën de tuwëën a kapëë.
Ma nöö bakaten,
hën di sitonu dë ko di mama posu u di wosu.
11 Masa Gadu seei wë du di soni sö e,
nöö a dë wan gaan foondo soni seei da u.
Na sö di Buku taki ö?"
12 Nöö di Masa Jesosi fan sö hën a tapa
dë. Ma nöö dee keikihedima u Dju dee sai
naandë, hën hati u de boonu seei te de kë
kisi ën kii. Biga de sabi limbolimbo taa de
a fan tjökö ku di oto naandë. Ma nöö töku
de fëëë taa lanti o du ku de ee de kisi Masa
Jesosi a wajaa naandë. Nöö hën mbei de
disëën, nöö hën de go.

Aki de ta hakisi Masa Jesosi

soni u lanti möni.
Mat. 22:15-22; Luk. 20:20-26

13 Baka u di dë, nöö hën dee keikihed-
ima dë go puu wanlö sëmbë u di Faliseima
kulupu, ku di u könu Helodi, hën de manda
de go a Masa Jesosi go luku ee de sa kisi ën
ku fan.
14 Nöö fa de ko dou dë, hën de kai ën te a
piki, hën de taa: "Mësitë, u sabi taa i dë wan
leti sëmbë di an ta ganjan sëmbë. Fa i dë aki
nöö libisëmbë an sa ta hai i nango ta ko ku

di u de pakisei. Biga ja a' toobi ku di fa de ta
pakisei soni. Nönö. Fa i sai dë, i ta lei sëmbë
Gadu wöutu seei gbegedee kumafa Gadu kë
u sëmbë musu sabi, nöö hën i si u ko a i aki
ku wan hakisi.
"Wë fa di gaan könu u Loomë köndë ta
duwengi u fuu musu ta paka lanti möni aki,
nöö unfa i feni fëën? [15] A fiti fuu pakëën, naa
an fiti? Unfa i si ën?"
Ma nöö Masa Jesosi sabi taa bödjëë de ko
ta pëë u de musu kisi ën, nöö hën a taki da
de taa: "Baja, mi un kë kisi sö nö? Wë un da
mi wan kpëngëlë möni i si."
[16] Nöö hën de tei wan kpëngëlë möni tja
ko dëën, nöö hën a luku ën, a taa: "Ambë
abi di në ku di fesi dë a di möni liba aki?"
Hën de piki taa: "Wë di Gaan Könu u
Loomë."
[17] Hën a taa: "Na sö nö? Wë nöö un da di
Gaan Könu di soni di da fëën e, nöö un da
Masa Gadu di soni di dë fëën." Sö a piki de.
Nöö fa a piki dë, nöö a foondo de seei,
⌞biga de an bi mëni taa sö a bi o piki de a
sö wan köni fasi⌟.

Aki dee Saduseima pooba u kisi Masa Jesosi ku wan hakisi möön.
Mat. 22:23-33; Luk. 20:27-40

[18] Nöö hën sëmbë u di Saduseima kulupu
ko a Masa Jesosi awaa. Wë nöö fa dee
Saduseima sai dë, de an kë piki taa te wan
sëmbë dëdë nöö a o toona weki baka. ⌞Biga
de an ta biibi seei taa di akaa u wan sëmbë
ta fika ku libi baka u di a dëdë.⌟
[19] Nöö fa de ko a Masa Jesosi dë, hën de
kai ën te a piki, de taa: "Mësitë, u kë hakisi
i wan soni aki. Wë i sabi fa Mosesi bi sikifi
buta da u, taa ee wan womi tei wan mujëë
ma nöö an pai ku di mujëë, nöö te a dëdë
nöö wan baaa fëën musu hoi ën suwagi faa
musu pai ku ën, be hën baaa böngö an kaba.
Na sö a dë nö?
[20] "Wë nöö a pasa sö taa de bi dë sëbën
baaa, nöö hën wan u de tei wan mujëë. Te
a dëdë an pai ku ën möönsö, [21] nöö hën wan
oto baaa fëën hoi suwagi. Te di baaa naandë
seepi dëdë tu, an pai ku di mujëë tu. Te dou
di u dii, hën seepi ko dëdë tu, an pai ku di
mujëë möönsö. [22] Nöö sö a go tee dou dee
sëbën baaa tuu. Hii de tuu libi ku di mujëë
ma na wan kodo pai miii ku ën möönsö.
Baka u di dë, hën di mujëë seepi ko dëdë tu.
[23] "Wë nöö di de ta bai taki taa te wan
sëmbë dëdë nöö a o toona weki baka, wë
nöö u kë hakisi i wan soni. Te sëmbë weki
baka a dëdë, undi u dee sëbën baaa naandë
o abi di mujëë? Biga de tuu bi libi ku ën."
Nöö sö dee Saduseima hakisi Masa Jesosi.
[24] Hën a piki de taa: "Wë awa mi jei, ma
di hakisi fuunu föutu tumisi fu di wan sabi
Masa Gaangadu Buku, hën tu wan sabi di
kaakiti di Masa Gadu abi tu. [25] Biga te sëmbë
weki baka a dëdë kaa, nöö manu ku mujëë
soni an o dë möön e. Womi an o tei mujëë
möön, mujëë an o tei manu möön tu, ma de
o dë kuma dee basia u Gadu Köndë.
[26] "Ma nöö boiti u di dë, wan jei fa Mosesi
bi sikifi buta a di Buku nö? Di ten a bi si
di faja ta kisi a di uwii ma di uwii an ta
tjuma, nöö hën Gadu fan ku ën. A taa: 'Mi
da di Gadu di dee gaan sëmbë fii ta begi: de
Abahamu, Isaki, Jakopu sö.' Na sö a taki nö?
⌞Wë nöö fa a fan dë, an taa mi bi dë di Gadu u
dee lö sëmbë dë e, ma a taa mi da di Gadu u
de.⌟ [27] Wë nöö Masa Gadu an dë Gadu u wan
sëmbë di an dë ku libi e. ⌞Nöö hën da de
Abahamu sö dë ku libi a wan kamian eti, hii
fa de bi dëdë a sinkii fasi gaanduwe kaa.⌟
Nöö hën mbei mi taa wan a' leti seei a di
soni un hakisi dë."
Nöö sö Masa Jesosi piki dee Saduseima di
ten dë.

Aki ta lei undi u dee wëti u Gadu da dee möön hebi wan.
Mat. 22:34-40; Luk. 10:25-28

[28] Wë nöö fa Masa Jesosi ku dee Sadu-
seima fan te de kaba naandë, nöö wan
Sabima u Wëti bi sai leti naandë ta haika.
Nöö di a si taa Masa Jesosi piki de sö bunu
hën a hakisi ën taa: "Mësitë o, dee hia wëti
Gadu buta da u fuu ta hoi aki, undi u de da
di möön hebi wan u de tuu?"
[29] Nöö hën a piki ën taa: "Di möön hebi
wan u de nö? Wë hën da disi:
Un dee sëmbë u Isaëli aki, un haika e.
Masa Gaangadu di Gadu fuunu,
hën wanwan tö da Masa u mundu.
[30] Nöö un musu lobi ën ku hii unu hati
ku hii unu akaa
ku hii unu pakisei,
te dou ku hii di kaakiti di un abi.
[31] Nöö di otowan dë sö taa,
I musu lobi oto sëmbë leti kumafa i lobi i
seei.
Nöö de tu wëti aki, de da dee möön hebi
wan u dee wëti u Gadu tuu."
[32] Nöö hën di Sabima u Wëti piki Masa
Jesosi taa: "Aai Mësitë, fa i si i taki dë, sö
a dë tuu. Biga Masa Gaangadu hën tö nöö
da Gadu u mundu, otowan an dë möönsö.
[33] Nöö hën nöö fuu lobi ku hii u hati ku hii
u pakisei ku hii u akaa, ku hii di kaakiti

di u abi. Wë nöö söseei u musu lobi oto
sëmbë leti kumafa u lobi u seei tu. Wë nöö
misikuma ee wan sëmbë i ta libi sö kaa, nöö
di dë dë möön bunu möön leki hii dee mbeti
i ta tja ko ta tjuma da Masa Gaangadu, ku hii
dee oto soni u ta tja ko ta tuwë dëën, na sö
nö?"
34 Nöö di Masa Jesosi jei fa di womi piki ku
fusutan, nöö hën a taki dëën taa: "Aai mati,
misikuma ja dë longi poi fii sa ko a di Tii u
Masa Gaangadu dendu."

Wë da sö Masa Jesosi fan ku di Sabima u
Wëti naandë. Nöö di dee hia sëmbë jei fa a
ta piki ku fusutan tjika dë, nöö na wan u de
abi hati u hakisi ën soni möön.

Aki Masa Jesosi tai sëmbë

ku wan hakisi.
Mat. 22:41-46; Luk. 20:41-44

35 Nöö fa Masa Jesosi dë a di Wosu u Masa
Gadu ta lei sëmbë naandë, te wan pisi hën
hënseei bia hakisi wan soni. A taa: "Dee
sëmbë, faandi mbei dee Sabima u Wëti ta
lei unu taa di Paamusi Könu o dë wan baka
mii u Dafiti nöö? 36 Biga wë di Akaa u Gadu
seei bi ko a Dafiti liba. Hën a taki soni u di
Paamusi Könu di o ko. A taa:
Masa Gadu taki da mi Masa taa:
'Ko sindo a mi letisë maun aki,
u tee mi buta hii dee felantima fii a i basu-
futu.'
Na sö Dafiti sikifi nö?
37 "Wë nöö ee Könu Dafiti ta kai di Paa-
musi Könu Masa fëën, nöö unfa a sa dë hën
bakamii nöö?"

Nöö sö wan soni Masa Jesosi hakisi dee
sëmbë naandë, ma de an saanfa u piki. ⌞Nöö
fa a fan köni tjika dë te a tai hii sëmbë te dou
ku dee hedima u Dju,⌟ nöö a ta suti da dee
sösö sinkii sëmbë naandë tee na soni.

Aki ta lei fa Masa Jesosi ta puu dee hedima
u keiki gogo a döö.
Mat. 23:1-36; Luk. 11:37-54, 20:45-47

38 Nöö hën a fan go möön longi. A bai dee
sömëni sëmbë naandë taa: "Un haika e, dee
sëmbë. Un musu mëni unu seei bunu ku
dee Sabima u Wëti e. Aai. Biga fa i si de
sai dë, nöö de lo' u ta waka ta poolo a lanti
dendu ku dee gaan langa djakiti u de zëëë,
be hii sëmbë musu ta saka ta da de odi a
wan gaan lesipeki fasi. 39 De lobi u ta sindo a
dee möön gaan hedima kamian a dee keiki
fuunu. Te de go a wan sëmbë wosu u de
go njan, nöö de nango ta sindo a dee möön
gaan heima bangi. Sö de ta mbei de seepi u
bumbuu sëmbë tjika.
40 "Ma na bumbuu sëmbë de dë e. Biga fa
i si de sai dë, nöö ee de si wan mujëë manu
fëën dëdë a fika tjökööa ganda naandë, nöö
de o ko njan dee gudu fëën wosu puu nëën
maun fiaa seei. Nöö ku ën sö de o ta ko
ta taanpu a lanti wojo ta begi wanlö gaan
langa begi u de, ta mbei deseei bumbuu
sëmbë a sëmbë wojo.

"Wë nöö mi taki da unu taa dee lö sëmbë i
si naandë, de o kisi wan gaan sitaafu a Gadu
maun e, te a o ko kuutu libisëmbë."

Sö Masa Jesosi bai dee sëmbë naandë.

Aki ta lei ambë bi tuwë di möön gaan hia
möni da Gadu.
Luk. 21:1-4

41 Nöö fa Masa Jesosi ku dee bakama fëën
dë a di gaan keikiwosu naandë, te wan pisi
nöö hën a waka go sindo zuntu ku di kamian
ka de ta tja möni ta ko ta tuwë da Gadu a di
keikiwosu. A ta luku fa de ta tuwë dee möni.
Nöö di ten naandë, nöö dee guduma ta tja
möni ta ko ta tuwë seei djolodjolo sö.
42 Te wan pisi hën wan pooti mujëë waka
ko naandë. Di mujëë aki, hën manu bi dëdë
disëën, nöö hën a ko tuwë tu kpëngëlë möni
da Gadu, an dou wan bësënsi seei.
43 Nöö hën Masa Jesosi kai dee bakama
fëën te de piki, a taa: "Un si di pooti mujëë
dë nö? Hën tuwë di möön gaan hia möni
möön hii de tuu da Gadu e. Aai. 44 Biga fa
i si dee guduma ta tja möni u de ta ko ta
tuwë dë, nöö wan pikiwan nöö de ta tuwë
u dee gaan hia wan de abi. Ma nöö di mujëë
naandë, di soni a abi faa tei heepi ën seei,
hën i si a tei tuwë tuu dë kaa. Nöö fëën mbei
mi taki da unu taa hën tuwë di möön hia
möni."

Nöö sö Masa Jesosi taki da dee bakama
fëën di daka dë.

13

Aki Masa Jesosi ta lei dee maaka u di ten
goonliba o kaba.
Mat. 24:1-35; Luk. 21:5-33

1 Nöö hën Masa Jesosi ku dee bakama fëën
kumutu a di Wosu u Masa Gadu ko kai a döö.
Nöö hën wan u dee bakama kai ën te a piki, a
taa: "Mësitë o, ja si fa dee wosu u di keikipisi
aki waiti nö? Luku fa dee sitonu u de bigi!"
2 Nöö hën a piki taa: "Sö a dë tuu o, ma fa
i ta si dee wosu dë sitampusitampu aki seei,
ma nöö mi taki da unu taa wan daka o dou,

hii dee sitonu i si aki tuu o booko kai paaja
fanjanfanjan sö. Na wan u de o fika oto a
oto liba möön e." Sö a piki de.

3 Nöö hën de kumutu naandë waka go
a Oleifi Kununu. Nöö hën Masa Jesosi go
sindo a di kununu bandja ta luku go a
Jelusalen, nöö a ta si di Wosu u Masa Gadu
seei gbegedee.

Te wan pisi hën Petuisi, ku Jakobosi, ku
Johanisi ku Andiasi hën de ko nëën. Hën de
taa: 4 "Wë Masa o, fa i bi taki di booko u di
Gaan Keikiwosu di u bi dë ala, un juu dee lö
soni dë o pasa? Un maaka joo da u fuu sa
sabi taa di ten dë dou?" Sö de hakisi ën.

5 Nöö hën a piki de taa: "Awa, a dë fuun dë
ku mëni fëën tuu, fu sëmbë an musu ganjan
unu. 6 Biga mi taki da unu taa sömëni sëmbë
o hopo tei mi në ta taki taa de da di Paamusi
Könu kaa. Nöö ku di fan u de dë, de o ta
ganjan sömëni sëmbë hai tja ko a de së. Hën
mbei un musu mëni unu seei e.

7 "Söö. Wë nöö di ten dë, nöö woon ta
kisi njunsu taa gaan feti ta pasa a sömëni
köndë u goonliba aki. Nöö te un jei sö,
nöö an musu buuja unu e, biga dee lö soni
naandë tuu musu pasa. Ma nëën da di kaba
u goonliba eti e. 8 Mi taki da unu taa wan
nasiön sëmbë ku wan oto nasiön sëmbë o ta
hopo ta feti ku deseei. Wan könu o manda
dee sodati fëën u de ta miti ta feti ku dee
sodati u wan oto könu. Goon o ta seki ta jabi
a kamiankamian, gaan hangi o ko a sömëni
köndë ta kii sëmbë. Nöö fa dee lö soni dë o
pasa, de o dë leti kuma te bëë ta njan wan
mujëë, juu fëën zuntu faa pali. ⌞Sö dee fuka
u kai dë o lei taa di juu zuntu fu di goonliba
aki musu kaba.⌟

9 "Söö. Nöö di juu dë, un musu luku bunu
ku unu seei taa un dë tololoo a Gadu pasi.
Biga sëmbë o ta kisi unu tja go a kuutu e,
de o ta fon unu a dee keikiwosu fuunu. De
o ta tja unu go a dee gaama ku dee könu u
de kuutu unu. Dee lö soni dë tuu de o du
ku unu fu di un ta nama ku mi hedi. Ma
nöö töku a bunu o, biga a di fa dë woon kisi
okasi fuun musu taki soni u mi da de. 10 Nöö
mi taki e, taa hii nasiön sëmbë u goonliba
musu ko jei di bunu njunsu u Gadu, biga te
a dë sö kaa ufö di kaba u goonliba sa dë.

11 "Söö. Nöö haika. Te sëmbë kisi unu tja
go a kuutu fu mi hedi kaa, nöö wan musu sai
dë ta booko hedi taa: 'Andi woon taki ee?'
Nönö, un fan go nöö. Biga na unu o fan ma
di juu dë di Akaa u Gadu seepi o da unu andi
fuun taki.

12 "Nöö di ten dë sëmbë o hogi e, dee
sëmbë. Biga wan baaa womi o tei ën baaa
tja go könku u de kii ën, söseei wan tata
o könku ën mii da de u de kii. Dee mii o
ta biinga u puu dee gaan sëmbë u de a de
liba, de o ta könku de da sëmbë seei u de
kii. Sö libisëmbë o hogi tjika e. 13 Di juu dë,
hii sëmbë o buuse unu fu di un nama ku mi
hedi. Ma nöö di sëmbë di o tai hati fika a di
pasi u Gadu go dou, nöö hën o feni di libi u
teego a Gadu."

Nöö sö Masa Jesosi fan ku dee bakama
fëën di ten dë.

14 Wë nöö gaanduwe a fesi kaa wan
tjabukama bi taki u wan gaan hogi soni o
ko pasa a di Gaan Wosu u Masa Gaangadu
dendu, nöö di sëmbë di ta lesi Gadu buku
nöö be a buta pakisei faa fusutan andi di
soni aki kë taki.

Hën Masa Jesosi fan ku dee bakama fëën
go möön longi, a taa: "Te un si di Gaan Hogi
Soni ko taanpu a di kamian ka an bi musu
dë ta poi Masa Gaangadu tjina, nöö aan soni
u taki möön. Un dee sëmbë a di pisiwata
u Judea aki musu kule go tjubi a dee gaan
kununu liba e.

15 "Ee wan sëmbë dë nëën liba wosu a
baiko dë, nöö a musu saka kai a goon wante
kule go ka a sa go. An musu denda a wosu go
tei soni. 16 Ee wan sëmbë dë a goon dendu ta
wooko, a musu kule go wante ka a o go. An
musu go tei koosu a gangasa seei. 17 Nöö mi
taki da unu e, taa dee mujëë dee dë ku bëë,
ku dee o dë ku miii a maun, a o dë gaan fuka
soni da de o. Aai. 18 Nöö un musu begi Gadu
be di soni aki an musu pasa a gaan kötö ten,
nasö a gaan tjuba ten. 19 Biga mi taki da unu
taa fu sensi Masa Gadu mbei goonliba, nöö
di lö gaan fuka dë an bi ko pasa wan daka
eti, nöö baka u di ten naandë nöö an o pasa
möön tu.

20 "Nöö hën mbei mi taki da unu taa ee
Masa Gaangadu an sati di ten puu hafu u
dee daka naandë, nöö na wan sëmbë o fika
ku libi möön e. Ma fu dee sëmbë dee Masa
Gaangadu tei ko sëmbë fëën, fu de hedi
mbei an o disa di hogi naandë go dou, ma
a o koti ën hafu.

21 "Söö. Nöö a di ten naandë, ee de ko taki
da unu taa di Paamusi Könu dë a sö wan
kamian, wan musu piki e. 22 Biga sömëni
sëmbë o ta hopo ta mindi soni taa de da di

Paamusi Könu, de o ta mindi soni taa Gadu
hën ta wooko a de liba, nöö de o ta du gaan
foondo wooko seei. Nöö a sö wan fasi de o
ta biinga u kisi dee sëmbë u Gadu ta ganjan
puu nëën pasi, ee de sa. [23] Hën mbei mi taa
un musu ta luku bunu ku unu seei.

"Un si, mi taki hii soni da unu a fesi kaa
e, nöö be un köni."

[24] Nöö hën Masa Jesosi taki möön a taa:
"Nöö baka u di gaan fuka ten u taki dë, nöö
wanlö oto gaan soni o ko pasa tu e, kumafa
di tjabukama bi taki a fesi. A taa:

Di sonuwojo o dungu kankan,
nöö di libawojo an o tuwë limbo möön tu.
[25] Dee teeja dee dë a liba ala,
de o ta kumutu a de kamian ta puu ta kai.
Hii kaakiti u mundu kaa o ta seki.
[26] Nöö di juu dë, sëmbë o si Mi di ko Li-
bisëmbë Mii aki kumutu a liba ala ta ko a
dee wöluku dendu. Nöö ku gaan kaakiti
mi o ko e, ku waiti seei, ta koti faja ta ko.
[27] Nöö di ten naandë nöö mi o manda dee
basia u mi go ta pii hii dee sëmbë dee mi tei
ko sëmbë u mi kaa kumutu a hii dee peipei
kamian u mundu ka de dë tuu, tja ko a mi.

[28] "Nöö fa mi ta fan ku unu aki, nöö un tei
wan lei a dee figa pau u di köndë aki. Te i
si taa de ta buta njunjun uwii, nöö i sabi taa
deewei zuntu kaa, na sö nö? [29] Nöö söseei
a dë ku dee soni dee mi ta taki aki. Te i
ta si taa de ta pasa sö kaa kumafa mi taki
de dë, nöö un musu sabi taa di juu dou fu
Mi di ko Libisëmbë Mii aki musu toona ko a
goonliba. Mi dë leti a baka huku naandë ta
ko e. [30] Nöö mi taki da unu taa dee lö sëmbë
u di ten u dë aki, de an o dëdë kaba tuu bifö
dee soni dee i jei mi taki aki o ko pasa.

[31] "Nöö fa i si dee soni u di goonliba aki
ku dee u mundu sai dë, nöö de tuu sa pasa
go kaba a sösö e. Ma dee wöutu dee mi ta
konda da unu aki, nöö de an o kaba a sösö
möönsö. Sö de dë tuutuu soni tjika."

Aki ta lei taa i musu dë

seekaseeka da di daka di

Masa Jesosi o toona ko.
Mat. 24:36-44

[32] Nöö hën a taa: "Di juu ku di ten di mi
o toona ko a goonliba, na wan sëmbë sabi
ën e. Dee basia u Masa Gaangadu köndë an
sabi ën, nöö miseei di ko Libisëmbë Mii aki
an sabi ën tu. Gadu u Tata wanwan tö nöö
sabi di juu ku di ten dë. [33] Hën mbei un musu
dë kabakaba këëë ta watji mi. Biga wan sa
na un juu mi o ko.

[34] "Mi o kondëën da unu a wan fasi aki
taa a dë leti kuma wan bigima di o go a oto
köndë go waka. Nöö hën a kai dee wookoma
fëën go buta wooko a de maun te a kaba u
de ta du, hiniwan sëmbë ku ën wooko. Nöö
hën a fan ku di sëmbë ta watji a di dööbuka
taa: 'I musu dë kabakaba ta luku mi e.'

[35] "⌞Nöö mi wë da di bigima mi taki dë.⌟
Nöö un musu dë kabakaba ta luku mi. Biga
wan o sabi di ten nasö di juu di mi o ko e, ee
a sapate buka, ee a gaan ndeti, ee a ganian
kanda, ee te kamian ta limbo, wan o sabi.
[36] Te fii sabi nöö mi dou kaa, nöö na be a dë
taa i dë kuma i ta duumi di juu dë e.

[37] "Nöö sö e. Fa i si mi ta fan ku unu aki,
nöö sö nöö mi ta fan ku hii sëmbë. Un musu
dë kabakaba ta luku mi e, dee sëmbë."

14

Aki wan mujëë du Masa Jesosi wan gaan bunu.
Mat. 26:1-13; Luk. 22:1-2; Joh. 11:45-12:8

[1] Wë nöö fa Masa Jesosi ta fan ku dee
bakama fëën dë, nöö a fika tu daka nöö de
o njan di gaan piizii daka u dee Dju de kai
Pasika. ⌞A di daka dë, de ta mëni fa dee
gaan sëmbë u de bi kumutu a saafu a Egepiti
köndë,⌟ nöö de ta njan wan pei bëëë de ta
jasa söndö sooda.

Söö. Nöö di juu dë, dee Gaan Begima
ku dee Sabima u Wëti sai dë ta watji Masa
Jesosi u de kisi kii a wan köni fasi. [2] Ma de
ta kuutu ku deseei taa: "Wa musu kisi ën a
di gaan daka e, biga ee nasö dee hia sëmbë
o mbei toobi ku u, nöö di köndë o seki poi."
So de ta taki.

[3] Nöö di ten dë, Masa Jesosi dë a di köndë
de kai Betania a di wosu u wan womi de
kai Simon. Di womi aki bi abi tjinasiki, nöö
nëën wosu Masa Jesosi ku dee bakama fëën
dë ta njan.

Te wan pisi hën wan mujëë waka ko dou
naandë. A dë ku wan sitonu bata nëën
maun, ku wan sumëë suti fatu nëën dendu.
Di fatu aki, de mbei ën ku di lutu u wan pei
uwii nöö a dii te na soni. Nöö fa di mujëë ko
denda a wosu dë, nöö hën a waka tololoo
go a Masa Jesosi, nöö hën a booko di bata
a buka naandë kpö, hën a ta tutu di fatu a
Masa Jesosi hedi te hii di fatu kaba këëë a di
bata.

[4] Ma nöö fa a du dë, nöö so u dee sëmbë
sai naandë an tei di soni u bunu seei, nöö

hën de ta guunjëën taa: “Faandi mbei a poi
di fatu sö u du baa? Jee? 5 Biga di fatu dë,
ee de bi sei ën, nöö wan hii jaa möni a bi o
puu, nöö de bi sa tei di möni paati da dee
pootima u di köndë. Nöö hën a poi ën sö.”
Sö de ta guunjëën.
6 Ma Masa Jesosi bai de taa: “Un disa di
mujëë e. Andi mbei un ta guunjëën u du?
Mi taki da unu taa wan gaan bumbuu soni a
du da mi aki. 7 Biga ee un kë da dee pootima
möni, nöö un sa ta da de hiniwanten. Ma
mi, ma o dë ku unu aki fu nöömö e. 8 Nöö
fëën mbei di mujëë aki ta du andi hën a sa
du da mi wante. Un si? Biga fa a du di soni
aki, nöö a du ën da di dëdë mi o dëdë abiti
möön, leti kumafa de ta tuwë fatu a sëmbë
sinkii u de tja go bei.
9 “Nöö mi taki gbelin seei da unu taa te
de ta tja di bunu buka u Gadu ta paaja
a goonliba da sëmbë, nöö de o ta taki di
soni di di mujëë du aki nöömö. De an o
fëëkëtëën möönsö.”

Aki Judasi go a dee felantima

u Masa Jesosi.
Mat. 26:14-16; Luk. 22:3-6

10 Nöö fa Masa Jesosi fan naandë kaa, nöö
hën di bakama fëën de kai Judasi Isikaliotu,
nöö hën a kumutu a dee otowan dendu
naandë, nöö hën a waka go tololoo a dee
Gaan Begima, dee felantima u Masa Jesosi.
Hën a go taki da de taa a sa heepi de u de
kisi Jesosi. 11 Nöö di de jei sö nöö de wai e,
nöö hën de paamusi ën taa de o pakëën ee
a du sö.
Nöö fu kumutu a di ten naandë, nöö di
Judasi aki ta suku wan okasi nöömö faa sa
buta Masa Jesosi a dee Dju hedima naandë
maun.

Aki de ta seeka u njan di Pasika.
Mat. 26:17-25; Luk. 22:7-14, 21-23; Joh. 13:21-30

12 Nöö baka u di dë, hën di fosu daka u di
Pasika piizii dou. Nöö a di daka dë, nëën de
ta njan di bëëë de ta mbei söndö sooda. Nöö
de ta kii wan sikapu u de njan tu, nöö ku di
sikapu dë de ta mëni fa Gadu bi puu de a
saafu a fesiten. Nöö hën mbei de ta seeka
da di daka dë seei gaanfa.
Söö. Nöö hën dee bakama u Masa Jesosi
hakisi ën taa: “Masa, naasë i kë fuu musu
seeka fuu njan di daka?”
13 Hën a kai tu u de taa: “Un haika, mi kë
manda unu go a Jelusalen ganda. Nöö fa
woon nango te un go dou dë, nöö woon si
wan womi ta waka ta ko ku wan djogu wata,
nöö un faakëën. 14 Nöö te un si taa a denda
a wan wosu, nöö woon go fan ku di sëmbë
abi di wosu taa ee naasë di kamba dë di di
Mësitë ku dee bakama fëën musu ko njan di
daka. 15 Nöö te un hakisi ën sö kaa, nöö a o
lei unu wan gaan kamba a di wosu a liba, ka
hii soni dë di un abi fanöudu. Nöö di kamba
dë, hën un musu seeka te un kaba e.” Nöö
sö Masa Jesosi manda dee bakama fëën, nöö
hën de go.
16 Nöö di de naki te de go dou a di köndë,
nöö hën de si hii sondi leti kumafa a bi taki
da de, nöö hën de seeka te de kaba.
17 Nöö hën di sapate buka, nöö hën Masa
Jesosi ku dee oto bakama ko dou a di wosu.
18 Hën de go sindo a tafa u de njan.

Aki Masa Jesosi pindja dee

bakama fëën a wan hogi sondi

o pasa.

Te wan pisi hën Masa Jesosi kai de te de
piki, a taa: “Un haika e, dee sëmbë. Wan
fuunu ta njan ku mi aki o könku mi e.”
19 Fa a taki dë, a booko dee bakama hati
seei, hën de ta hakisi ën wan fu wan taa:
“Masa, mi a o sa dë nö?”
20 Hën a toona piki de taa: “Mi taki seei
gbelin da unu taa wan fuun dee tuwalufu i
si ta nama di bëëë ku mi a di wan kodo baafu
paabi aki, o du sö ku mi e. 21 Nöö a o pasa
ku mi leti kumafa a bi sikifi a Masa Gadu
buku kaa, taa di Sëmbë di o ko Libisëmbë
Mii musu dëdë. Ma nöö mi taki da unu taa
helu u di sëmbë di o könku mi e. A bi sa
möön bëtë de an bi pali ën ko a di goonliba
aki wan daka.” Sö Masa Jesosi fan ku de te
a kaba.

Aki Masa Jesosi njan di lasiti njan ku dee bakama fëën.
Mat. 26:26-30; Luk. 22:15-20; 1 Kol. 11:23-25

22 Nöö fa de ta njan makandi dë, te wan
pisi hën Masa Jesosi tei wan bëëë nöö hën
a da Gadu tangi te a kaba, nöö hën a booko
ën.
Nöö hën a langa da dee bakama fëën, taa:
“Disi da di sinkii u mi e. Un tei njan.”
23 Söseei a tei di kan ku di win nëën
dendu, hën a da Gadu tangi te a kaba. Hën
a langëën da dee bakama taa: “Un bebe
tjëntjën te lontu ko kai.” Hën de bebëën
lontu dou te de kaba.
24 Nöö hën a taa: “Fa i si un bebe di
win aki, hën da di buuu u mi di o kai a
goon ⌞fu Gadu sa mbei wan njunjun buka

ku libisëmbë⌟. Biga fa mi o dëdë aki, hën
o paka puu sömëni hia sëmbë a Gadu bëë u
dee hogi du u de."
25 Nöö hën a taa: "Mi taki da unu tuutuu
seei, taa ma o bebe di win a di fasi aki
möön e. Biga tee i si mi bebëën möön, nöö
Gadu ko ku di Njunjun Tii fëën a libisëmbë
mindi."
26 Nöö baka u di dë, hën de kanda wan
kanda te de kaba da Gadu tangi, nöö hën
de kumutu naandë. Nöö hën de nango a di
kununu de kai Oleifi Kununu.

Aki Masa Jesosi fan ku Petuisi

a wan soni o pasa ku ën.
Mat. 26:31-35; Luk. 22:31-34; Joh. 13:36-38

27 Nöö fa Masa Jesosi ku dee bakama fëën
dë a pasi nango dë, hën a kai de te de piki,
a taa: "A di ndeti aki hii unu tuu o paaja go
disa mi fiaa. A o pasa leti kumafa a sikifi a di
Buku u Gadu, taa de o fon di sikafuma nöö
dee sikafu o paaja fanjanfanjan go u de."
28 Nöö hën a taa: "Ma te mi weki baka a
dëdë, nöö mi o waka a unu fesi go a Galilea
e. Ala mi ku unu o toona miti."
29 Nöö hën Petuisi piki taa: "Masa, ee dee
otowan aki tuu disa i go seei ma mi, ma o
disa i möönsö e."
30 Ma nöö Masa Jesosi toona piki ën taa:
"Womi, haika. Mi taki da i taa a di ndeti aki
ganian an o kanda dou tu pasi bifö joo fia
dii pasi taa ja sabi mi a goonliba wan daka."
31 Wë nöö Petuisi an sa jei di soni dë. Hën
a taa: "Ambë, Masa! Ee u mi dëdë ku i
seei, nöö mi dë kabakaba kaa. Ma sa piki
wan daka taa ma sabi i e." Nöö sö nöö dee
otowan tuu ta piki tu.

Aki de dë a di djai de kai Gëtiseimani.
Mat. 26:36-46; Luk. 22:39-46

32 Nöö hën Masa Jesosi ku dee bakama
fëën nango te de go dou a wan kamian de
kai Gëtiseimani. Nöö hën a taki da de taa:
"Un dë aki ta luku mi e. Mi o go begi
ala." 33 Ma nöö a tei Petuisi ku Johanisi ku
Jakobosi fu de musu go ku ën möön fundu a
di kamian.
Te wan pisi hën Masa Jesosi ko dë fuka-
fuka te na soni. 34 Nöö hën a fan ku de dii
bakama naandë taa: "Wan gaan fuka ko a
mi liba seei tee kuma mi sa dëdë. Nöö un
tan aki ufö ta da mi taanga e."
35 Nöö hën a waka go wan pikiwan möön
longi, nöö hën a tuwëën seei a goon. 36 Nöö
hën a begi Masa Gaangadu taa: "Ke Taata o,
mi sabi taa i sa du hii soni. Nöö di kan di i
lai da mi u mi bebe aki, nöö a hebi da mi o.
Nöö mi begi i, ee a sa, nöö be i tei ën puu
a mi. Ma nöö fa mi fan aki seei, ma na du
kumafa mi kë e, ma du kumafa i kë."
37 Nöö di a begi sö te a kaba nöö hën a
toona ko a de dii bakama fëën, hën a si taa
de duumi piii.
Nöö hën a kai Simon Petuisi te a piki, a
taa: "Simon, duumi i ta duumi sö nö, womi?
Wan sa dë ku wojo di wan kodo juu aki ta da
mi taanga nö?"
38 Hën a toona taa: "Be un dë ku wojo ta
begi e, dee sëmbë, be di didibi an wini unu.
Ma mi sabi taa hati fuunu kë du kumafa a
fiti, ma sinkii fuunu an taanga sö."
39 Nöö fa a taki dë, hën a toona go a di begi
baka. A begi di wan seei begi di a bi begi te
a kaba, 40 nöö hën a toona ko a dee bakama
fëën möön. Awaa seei de dë ta duumi, biga
duumi nöö hebi a de wojo sö. Nöö di a weki
de, nöö a ko bigi da de te de an saanfa u fan
ku ën möön.
41 Nöö hën a toona go begi te a kaba di
u dii pasi, nöö hën a toona ko a de möön.
Hën a taa: "Duumi nöö un ta duumi ta böö
sinkii fuunu sö nö baa? Aai. Wë di juu dou
e, u de buta Mi di ko Libisëmbë Mii aki a dee
takuhatima maun. 42 Biga di sëmbë di sei mi,
nöö a dou kaa. Nöö un hopo boo go."

Aki de kisi Masa Jesosi.
Mat. 26:47-56; Luk. 22:47-53; Joh. 18:3-12

43 Wë nöö Masa Jesosi an kaba u fan seei,
nöö hën Judasi dou. Hii fa a bi dë wan u
dee tuwalufu bakama u Masa Jesosi seei, ma
töku a ko dou ku wanlö hia sëmbë. De dë ku
kodjo ku ufangi a maun u de ko kisi Masa
Jesosi. Dee Gaan Begima, ku dee Sabima u
Wëti, ku dee Gaan Womi, de wë manda de.
44 Wë nöö Judasi bi mbei buka ku dee
sëmbë dë kaa taa: "Te i si mi bosi wan
sëmbë, nöö di sëmbë dë hën fuun kisi tei
e. Nöö un musu panjëën taanga, fu an sa
kumutu." Sö Judasi bi fan ku dee sëmbë a
fesi.
45 Nöö di de ko dou, nöö hën Judasi waka
go miti ku ën nöö hën a taa: "Odi o, Mësitë."
Nöö hën a baasëën bosi. 46 Fa u mbei naandë,
hën dee sëmbë kisi Masa Jesosi gbalau pan-
jan gingin wante.
47 Ma nöö wan u dee bakama dë a dendu
naandë hai ën ufangi valau, hën a djafu wan
futuboi u di Kaba Hei Begima jesi belim puu
tuwë a goon naandë.
48 Nöö hën Masa Jesosi hakisi dee sëmbë
dee ko naandë taa: "Dee sëmbë, a mi liba

un ko sö nö, ku pau ku kodjo ku ufangi,
kuma mi da wan sëmbë ta booko di köndë
nö? 49 Wë nöö un bi ta si mi hiniwanten a di
Wosu u Masa Gaangadu ta lei sëmbë Gadu
wöutu, nöö unfa wan bi kisi mi ala?
"Ma mi sabi taa fa un ta du aki, nöö a
ta pasa leti kumafa a bi sikifi a Gadu Buku
kaa."
50 Fa u mbei naandë, hii dee bakama u
Masa Jesosi paaja kule go disëën fiaa. 51 Ma
nöö wan kijoo bi dë a de dendu naandë, a bi
dë ku wan gaan koosu nëën sinkii lolulolu,
nöö hën dee felantima tuwë maun kisi ën
wante. 52 Nöö hën a feki di gaan koosu valau
puu nëën sinkii disa, hën a kule pënëpënë
go.

Aki de tja Masa Jesosi go

a dee gaan kuutuma.
Mat. 26:57-68; Luk. 22:54-55, 63-71; Joh. 18:13-14, 19-24

53 Wë nöö fa dee sëmbë bi ko kisi Masa
Jesosi naandë, nöö hën de tjëën go tee a
di wosu u di Kaba Hei Begima. Nöö di ten
naandë hii dee hedima u Dju tuu, dee Gaan
Begima ku dee Gaan Womi ku dee Sabima u
Wëti, sö de tuu hai ko makandi naandë.
54 Di juu dë Petuisi bi dë te a baka ala ta
waka sapisapi ta ko. Nöö hën a ko dou a di
djai dendu naandë, nöö hën a go sindo ku
dee wakitima bi sai dë ta köndë faja ku de
makandi.
55 Nöö di ten naandë, dee Gaan Begima ku
hii dee kuutuma u dee Dju sëmbë, nöö de
seti ta kuutu a Masa Jesosi liba kaa. Nöö de
ta suku u tja kaagi fëën ko a fesi u de sa feni
wan soni fu de sa buta taa a musu dëdë, ma
de an sa feni soni möönsö. 56 Biga hii fa dee
sëmbë ta tja sömëni soni ko ta mindi dëën,
ma de an ta kai a di wan baaku möönsö.
57 Te wan pisi hën wanlö sëmbë hopo taki
wan soni, taa: 58 "Dee sëmbë aki, un haika
wan soni u seei bi jei ku u seei jesi. Di womi
aki bi taki taa a o booko di Wosu u Masa
Gadu di de mbei ku libisëmbë maun tuwë
a goon, nöö a dii daka dendu nöö a o toona
mbei ën baka söndö libisëmbë maun. Sö a
bi taki e." 59 Ma fa dee sëmbë fan dë seei, ma
dee fan u de an ta kai a wan möönsö.
60 Nöö hën di Kaba Hei Begima hopo
taanpu a dee oto kuutuma fesi naandë, nöö
hën a hakisi Masa Jesosi taa: "Wë dee soni
fii de ta taki aki, nöö ja o piki de möönsö nö,
ee tuu soni de ta mindi da i. Unfa i taki?"
61 Ma Masa Jesosi an jabi ën buka piki na
wan soni. Nöö hën di Kaba Hei Begima
hakisi ën baka taa: "I da di Könu di Masa
Gaangadu bi paamusi taa a o manda ko nö?
I da di Mii u di möön hei Gadu u mundu
nö?"
62 Nöö hën Masa Jesosi piki awaa taa: "Leti
kumafa i taki dë, nöö sö a dë. Nöö wan daka
o dou, nöö woon si mi di ko dë Libisëmbë
Mii aki dë sindosindo a di letisë maun u
Gadu di abi hii makiti u mundu. Söseei
woon toona si mi ta saka ta ko a dee bundji
dendu ala." Sö Masa Jesosi piki.
63 Wë nöö di di Kaba Hei Begima jei fa a
piki ën naandë, nöö hati fëën boonu e, tee
a hai di koosu nëën sinkii naandë tënë zaan
sö. 64 Nöö hën a hakisi hii dee kuutuma dee
sai naandë taa: "Dee sëmbë aki, un ta suku
kaagi a di womi aki möön nö? Wan jei fa a
piki dë nö? A butëën seei makandi ku Gadu.
Nöö unfa un mëni fëën?"
Nöö hën de tuu piki a di kuutu taa: "An
dë u taki möön e. Dëdë nöö a musu dëdë."
65 Nöö fa u mbei dë, nöö di kamian ko
ta fanjanfanjan kaa. Hën de bigi ta tunta
a Masa Jesosi fesi, te wan pisi de tai ën
wojo ku hangisa, hën de ta naki ën ta dëën
baaimaun, ta hakisi ën taa: "Wë di i taa
Gadu ta lei i soni, wë nöö piki u, ambë naki i
dë?" Dee wakitima u di kamian seei ta naki
ën ku böö tu.

Aki di soni Masa Jesosi taki da Petuisi ko pasa ku ën.
Mat. 26:69-75; Luk. 22:56-62; Joh. 18:15-18, 25-27

66 Wë nöö fa de ta du ku Masa Jesosi dë,
nöö Petuisi dë a di djai dendu a goon ala.
Te wan pisi nöö hën wan mujëë futuboi u
di Kaba Hei Begima waka ko dou. 67 Nöö hën
a si Petuisi sindosindo ta köndë faja ku dee
sëmbë naandë. Hën a luku ën diin. A taa:
"Womi, na i seei bi dë makandi ku di Jesosi
u Nazalëti dë nö?"
68 Nöö hën Petuisi piki taa: "Ma saandi i
ta taki dë e. Ma fusutan seei." Nöö hën
a kumutu dë go taanpu zuntu ku di djai
dööbuka. Ma nöö fa a taki dë, nöö hën wan
womi ganian kanda kënkënjënkëën.
69 Te wan pisi, nöö hën di mujëë mii toona
si ën möön, hën a fan ku dee sëmbë dee ku
ën sai dë taa: "Di womi aki da wan u dee
sëmbë u di womi de ta kuutu dë e." 70 Nöö
hën Petuisi toona fia taa: "Mi taki e, ma sabi
di sëmbë naandë."

Hën de sai dë te wan pisi, nöö hën dee sëmbë ku Petuisi taanpu naandë taa: "Womi, i musu dë wan sëmbë fëën, biga i da Galilea sëmbë e."

71 Nöö hën Petuisi fia awaa taa: "Dee sëmbë aki, ee mindi mi ta mindi soni nöö Masa Gaangadu seei musu sitaafu mi e. Biga mi ta soi da unu taa ma sabi di sëmbë un ta taki dë, kwetikweti."

72 Di a fan sö kaa, hën wantewante di ganian toona kanda di u tu pasi. Nöö hën Petuisi ko mëni fa Masa Jesosi bi taki dëën taa: "Ganian an o kanda dou tu toon bifö joo fia dii pasi taa ja sabi mi." Nöö di a ko mëni sö kaa, nöö hën a bia go ta këë seei te a bigi. Hati nöö a hati ën sö.

15

Aki de ta tja Masa Jesosi go

a Gaama Pilati.
Mat. 27:1-2, 11-26; Luk. 23:1-5, 13-25; Joh. 18:28-19:16

1 Wë nöö di juu dë, dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti ku dee Gaan Womi, ku dee oto kuutubasi u dee Dju sëmbë bi sai naandë ta kuutu makandi nöömö unfa u de du ku Masa Jesosi. Nöö hën de ta kuutu tefa di ganian kanda, nöö hën de kai a wan pakisei. Hën de toona kisi Masa Jesosi tai gingin. Nöö hën de tjëën go a di sëmbë di dee Loomë lanti bi buta faa ta kuutu sondi da dee Dju sëmbë. Hën da Gaama Pilati.

2 Nöö hën de go a di kuutu wante. Hën di gaama hakisi Masa Jesosi taa: "Fa de ta taki fii aki, ju da di könu u dee Dju tuu nö?"

Nöö hën Masa Jesosi piki taa: "Kumafa Gaama taki dë nöö."

3 Nöö di ten dë, dee Gaan Begima ta pii sömëni sondi ta kaagi Masa Jesosi da di gaama. 4 Nöö hën di gaama toona bia fan ku Masa Jesosi möön. A taa: "Haika dee hia hogi de ta konda taa i du aki. Ja o piki ee sondi de ta mindi da i nö?"

5 Ma nöö Masa Jesosi an piki na wan soni seei.

Nöö di sondi dë bigi da Gaama Pilati e, di Masa Jesosi an ta piki ta fia ku dee sëmbë a dee sondi de ta kaagi ën dë.

6 Wë nöö wan guwenti bi dë taki taa te di Pasika piizii o dou, nöö dee Dju sëmbë o hakisi di gaama faa puu wan sëmbë a dunguwosu da de. 7 Nöö di juu dë wan womi de kai Balabasi ku wanlö otowan fëën bi dë a dunguwosu söötösöötö. Biga de bi kii wanlö sëmbë a wan wajawaja dendu, di ten de ta feti u puu dee Loomë lanti a de liba. Nöö hën mbei de bi söötö de.

8 Di juu dë, hën dee hia sëmbë dee bi ko a Masa Jesosi baka di de ta tjëën go a Gaama Pilati dë, hën de hai ko möön zuntu ku di wosu hën de bai taa: "Du da u kumafa i bi guwenti e, Gaama."

9 Nöö hën Gaama hakisi de taa: "Ambë un kë mi musu lusu da unu? Un kë mi lusu di könu fuunu aki nö?" 10 Fa a hakisi de di soni dë, a hakisi sö biga a sabi taa ⌞na dee sösö sinkii sëmbë dë bi tja Masa Jesosi ko dë⌟. Ma dee Gaan Begima bi tjëën ko fu di de ta haun ku ën hedi.

11 Ma nöö di juu dë, dee Gaan Begima dë a dee sëmbë dendu naandë ta da de faja taa: "Un ta piki taa Balabasi e! Un piki taa Balabasi, hën a musu lusu."

Nöö hën dee sëmbë seti ta bai ta taki da di gaama taa: "Balabasi hën i musu lusu e!"

12 Nöö hën di gaama hakisi taa: "Nöö andi mi musu du ku di sëmbë un ta kai di könu fuunu aki?"

13 Hën de bai taa: "Pekëën a lakpa pau! Pekëën a lakpa pau kii e!"

14 Hën Gaama toona hakisi taa: "Faandi mbei un taki sö? Un hogi a du?"

Hën de bai möön taanga taa: "Pekëën a lakpa pau kii e!"

15 Wë nöö di gaama kë u dee sëmbë hati musu kötö, hën a lusu Balabasi puu a di dunguwosu da de. Nöö hën a manda dee sodati hën de wipi Masa Jesosi wan gaan taku wipi te de kaba. Nöö hën Gaama butëën a dee sodati maun awaa fu de tjëën go peka a lakpa pau.

Aki dee sodati ta mbei

Masa Jesosi fa.
Mat. 27:27-31; Joh. 19:2-3

16 Nöö hën dee sodati tei Masa Jesosi hën de tjëën go a wan apaiti kamba u di wosu u di gaama. Nöö hën de kai hii di sodati lö u de tuu ko makandi. 17 Nöö hën de tei wan baaubaau koosu sö kumafa könu ta bisi, hën de bisi Masa Jesosi te de kaba. Nöö hën de tei wan tatai ku maka hën de lolu ën te de kaba mbei kuma könu kaapusa, tuusi nëën hedi. 18 Nöö hën de ta hoi ën a sipootu awaa. De ta wai maun dëën ta taki taa: "Odi o, könu! Odi o, könu u dee Dju!"

19 Nöö hën de tei wan pau, hën de ta naki ën a hedi. Nöö de ta tunta nëën fesi, de ta

saka ta tjökö kini nëën fesi a goon ta mbei
kuma de ta dëën lesipeki.
20 Nöö di de kaba u mbei ën fa sö kaa, nöö
hën de toona puu di koosu de bi bisi nëën
sinkii, nöö hën de bisi di fëën seei koosu
dëën baka. Nöö hën de tjëën puu a di köndë
ganda go a döösë u de go pekëën a lakpa pau
awaa.

Aki de tja Masa Jesosi go peka

a lakpa pau.
Mat. 27:32-44; Luk. 23:26-43; Joh. 19:17-27

21 Nöö hën de nango ku ën te wan pisi,
hën de miti ku wan womi de kai Simon. A
kumutu a kamian ta ko a ganda. Di womi
aki, a dë u wan köndë u Afiikan de kai Sileni,
nöö a dë di tata u Lufusi ku Alekesani. Nöö
fa a ta pasa naandë, hën dee sodati duwengi
ën faa musu tja di lakpa pau u Masa Jesosi
dëën, biga Masa Jesosi ko suwaki te an sa
tjëën möön.
22 Nöö hën dee sodati ta tja Masa Jesosi
go tee a wan kamian de kai Golugata, hën
da Hedibonu Kamian, sö de kai di kamian
naandë. 23 Nöö di de ko dou, nöö hën de
mökisi win ku wan pei deesi dëën faa musu
bebe, ⌞be di sinkii hati fëën musu bösö,⌟ ma
nöö Masa Jesosi an kë bebëën.
24 Nöö hën dee sodati kandi ën a di lakpa
pau peka awaa, hën de hopo di pau taanpu a
pë. Nöö a baka u di dë, hën de ta tuwë lötu
luku ambë o wini dee koosu u Masa Jesosi
di de bi puu nëën sinkii buta dë. Nöö sö de
paati dee koosu fëën te de kaba.
25 Nöö di ten de peka Masa Jesosi a di
lakpa pau dë, nöö a bi dë wan pisiten u nëigi
juu mamate sö. 26 Nöö de bi sikifi wan soni
a wan paanga pisi peka a di lakpa pau hedi
naandë, de sikifi taa JESOSI, DI KÖNU U DEE
DJU, HËN DISI. Biga sö dee Loomë lanti bi
guwenti u piki sëmbë faandi mbei de peka
di sëmbë a di lakpa pau.
27 Wë nöö fa de du ku Masa Jesosi dë, nöö
de peka tu oto sëmbë buta nëën bandja,
wan dë nëën leti maun së, di otowan dë
nëën töötömaun së. Dee sëmbë dë, de bi
ta kii sëmbë ta tei soni u de, hën mbei de
ta kii de a sö wan fasi. [28 Nöö sö a ko
pasa leti kumafa Masa Gaangadu Buku bi
taki gaanduwe u di Sëmbë di Gadu o manda
ko taa: "De o kondëën makandi ku dee
takulibima."]
29 Nöö sëmbë ta waka ta pasa naandë, nöö
de ta lafu Masa Jesosi seei, de ta seki hedi
ta lei finga nëën ta taki taa: "Luku, i bi ta
taki taa joo booko di Wosu u Gadu nöö a dii
daka dendu joo toona mbei ën baka. Na sö
i bi taki nö? 30 Wë nöö be i saka kumutu a di
lakpa pau di i a' makiti sö!"
31 Söseei dee Gaan Begima ku dee Sabima
u Wëti ta taki tu. De taa: "Fa a sai naandë,
a bi ta heepi oto sëmbë ta puu de a sitaafu,
na sö nö? Wë nöö andi mbei an sa heepi ën
seei? 32 Biga ee hën da di Paamusi Könu tuu,
nöö be a saka kumutu a lakpa pau ko a goon
be u si, nöö woo biibi nëën liba." Söseei de
tu womi dee dë pekapeka ku ën naandë ta
taki soni ta tjökö ën tu.

Aki ta lei fa Masa Jesosi dëdë

ku andi pasa di ten dë.
Mat. 27:45-56; Luk. 23:44-49; Joh. 19:28-30

33 Wë nöö a di sonuati tuwalufu juu, nöö
hën wan gaan dungu ko kai a goonliba
kankan, nöö a dë sö teee dii juu sapate.
34 Nöö hën Masa Jesosi bai taanga, a taki a di
töngö fëën taa: "Eloi, Eloi, lama sabaktani?"
Hën kë taki: "Gadu e, di Gadu u mi, andi
mbei i bia baka disa mi sö?"
35 Nöö dee sëmbë dee dë taanputaanpu
naandë, de jei fa a bai "Eloi," hën so u de taa:
"Un haika, a ta kai di fesiten tjabukama fuu
de kai Elia e, faa ko puu ën a di lakpa pau."
36 Nöö hën wan sëmbë sai dë kule go tuusi
wan sipönsu a wan asin mbeimbei di de abi
naandë, hën a fingëën a wan papai tëndë go
a Masa Jesosi buka faa tjupa. Nöö hën a taa:
"Söö. Un boo tan luku ee Elia o ko puu ën a
di lakpa pau tuu."
37 Ma nöö hën Masa Jesosi bai wan pasi
möön a wan taanga töngö te a kaba, nöö
hën böö fëën koti awaa. A dëdë piii.
38-39 Nöö di oposii, di hedima u dee sodati,
a sai leti taanputaanpu a Masa Jesosi fesi
naandë. Nöö di a jei fa a bai, a si di fasi fa a
dëdë naandë, nöö hën a taa: "Aai, di sëmbë
i si de kii aki, Mii u Gadu wë a bi dë tuu e."

Di juu dë, nöö de bi abi wan gaan degi
gaan koosu a di Wosu u Masa Gadu a
Jelusalen naandë ⌞ta tapa di kamian u di
wosu ka di Kaba Hei Begima ku Gadu ta miti
wan pasi a wan jaa, fu sëmbë an sa go nëën
dendu⌟. Nöö fa Masa Jesosi böö koti dë, hën
wantewante di gaan degi koosu dë tënë a tu
pisi kumutu a liba ala zalalaa te kisi goon,
disa di kamian hooo. Sö wan gaan soni pasa
a di ten naandë.
40 Nöö wanlö mujëë bi dë taanputaanpu te
a longi ala ta luku fa Masa Jesosi ta dëdë.
Wan u dee mujëë de kai Salome, wan da
Malia, di u di köndë de kai Magidala, ku

wan oto Malia, di mama di bi pali Josëfu ku
di piki baaa fëën de kai Jakobosi. 41 De dii
mujëë aki sö bi ta waka a Masa Jesosi baka
a di pisiwata de kai Galilea ta sölugu ën a
sömëni fasi. Nöö wanlö oto mujëë bi ko ku
de tu, fa de bi ko a Jelusalen naandë, nöö sö
de tuu bi sai naandë ta luku dee soni de ta
pasa.

Aki ta lei fa de bei Masa Jesosi.
Mat. 27:57-61; Luk. 23:50-56; Joh. 19:38-42

42 Nöö fa dee soni ta pasa aki, nöö saba ta
kisi kaa. Biga fa i si sonu o go dë, nöö saba
kai a goon, nöö de an o sa du soni möön.
Nöö dee Dju sëmbë ta seeka gaanfa da di lö
saba dë, fu di a ta kai a di ten u di Pasika.
43 Nöö di juu dë wan womi de kai Josëfu u
di köndë de kai Alimatea bi dë a Jelusalen
naandë. Di womi aki, a dë wan u dee möön
hebi kuutuma u dee Dju sëmbë. Nöö a
dë wan sëmbë ta dini Masa Gaangadu seei,
biga a dë ta luku di ten di di Njunjun Tii fëën
o ko a goonliba. Sö wan sëmbë di Josëfu
aki bi dë. Wë nöö di a si taa Masa Jesosi
dëdë, di saba ta ko saaa sö seei, hën mbei a
tei hati waka langalanga go a Gaama Pilati.
Nöö hën a hakisi ën taa, gaantangi be a dëën
di dëdë sinkii u Masa Jesosi faa tja go bei.
44 Wë nöö fa Josëfu hakisi di soni dë, nöö
a foondo di gaama möönsö, biga an kë piki
taa Masa Jesosi dëdë sö hesi. Nöö hën a kai
di oposii hakisi ën ee a dëdë kaa, nöö hën di
oposii piki ën taa aai, a dëdë tuu. 45 Nöö di
Gaama jei sö, hën a da Josëfu pasi faa musu
go tei di dëdë sinkii fëën tja go bei.
46 Nöö hën Josëfu kumutu dë, hën a go
bai wan pei finu weti wojo koosu. Nöö hën
de go puu di dëdë sinkii u Masa Jesosi a di
lakpa pau, hën de lolu ën te de kaba ku di
weti koosu. Nöö hën de tjëën go buta a wan
sitonu baaku dendu di de bi diki seeka u bei
sëmbë. Biga a di fasi dë dee Dju bi ta bei
dëdë. Nöö di de du sö te de kaba, hën de lola
wan gaan gindi sitonu tapa di baaku buka
buuu.
47 Nöö di juu naandë, de tu Malia dee u bi
taki dë, de dë leti naandë ta luku ka de buta
di sinkii u Masa Jesosi.

Nöö da sö wanlö gaan soni pasa a di daka
naandë.

16

Aki wanlö mujëë ko jei taa

Masa Jesosi weki baka.
Mat. 28:1-8; Luk. 24:1-12; Joh. 20:1-10

1 Nöö hën de njan di saba daka te de kaba,
nöö hën Malia u Magidala, ku Salome, ku di
oto Malia, di mama u Jakobosi, nöö hën de
go bai peipei sumëë suti soni u de musu go
sakwi a di dëdë sinkii u Masa Jesosi kumafa
di guwenti u dee Dju sëmbë dë.
2 Nöö hën di dobooko fëën, a di fosu daka
u di wiki dë, nöö hën dee mujëë tei pasi ta
waka nango a di geebi. Di ten naandë, sonu
bi ta ko kaa. 3 Nöö fa de ta waka nango, nöö
de ta hakisi deseei taa: "Mujëë, fa woo go
aki, nöö ambë seei woo feni heepi u lola di
gaan gindi sitonu puu a di baaku buka, fuu
sa go nëën dendu?"
4 Nöö hën de naki tee de ko zuntu ku di
geebi. Hën de ko si taa di gaan sitonu di bi
dë a di baaku buka, a dë te a wan së ala. Di
baaku fika hooo.
5 Hën de denda go a di baaku. Nöö hën
de si wan basia u Masa Gaangadu köndë
leti naandë kuma wan njönku kijoo sö, a dë
sindosindo a letimaun së a di baaku dendu.
Fa a sai dë, a dë bisibisi ku wan langa djakiti
zëëë sö, wetiweti faan. Nöö dee mujëë
panta seei.
6 Nöö hën di basia fan ku de, a taa: "Wan
panta sö e, dee mujëë. Na Jesosi u Nazalëti
un ta suku ö, di sëmbë di de bi peka a di
lakpa pau kii? Wë an dë aki möön e. A weki
baka a dëdë. Un luku ka de bi bei ën aki. Un
si taa a dë aki möön nö?"
7 Hën a taki da de taa: "Un toona go,
nöö un go piki dee bakama fëën te dou ku
Petuisi tu e, taa a o go a Galilea. Nöö ala
unu ku ën o miti kumafa a bi taki da unu.
Sö fuun taki da de."
8 Nöö di dee mujëë jei a taki sö, nöö a
toobi de. De fëëë seei. Nöö hën de kumutu a
di baaku dendu ko a döö, hën de kule vililili
go. De panta tee de an konda da na wan
sëmbë andi de bi si dë.

Aki sömëni sëmbë si taa

Masa Jesosi weki baka.
Mat. 28:9-10, 16-20; Luk. 24:13-53; Joh. 20:11-23; Tjab. 1:6-11

[9 Wë nöö fa Masa Jesosi bi weki baka a
dëdë dë a di fuuku mamate u di fosu daka
u di wiki, nöö Malia u Magidala hën bi da
di fosu sëmbë di si ën ku wojo taa a weki
baka tuu. Di mujëë dë, a fesi a bi dë ku sëbën
gadu nëën hedi, nöö hën Masa Jesosi bi jaka
de puu. 10 Nöö hën fa di mujëë si ën naandë,
nöö hën a kule go wante a dee bakama u
Masa Jesosi ka de bi go ta kusumi ta këë.

Nöö hën a go konda da de taa sö a si Masa
Jesosi gbolo, a weki baka a dëdë. [11] Ma fa
dee bakama jei taa Masa Jesosi dë ku libi dë,
Malia seei si ën, ma töku de an biibi.
[12] Nöö hën a baka u di dë, hën Masa Jesosi
tjëën seei go lei tu oto sëmbë möön. Dee
sëmbë aki bi ⌞kumutu a Jelusalen ganda⌟ ta
waka nango, nöö hën Masa Jesosi ko a de ko
ta fan ku de kuma wan hii oto sëmbë. ⌞Ma
nöö te u kaba fëën nöö hën de ko si taa hën
di dë tuu, a weki baka a dëdë.⌟ [13] Nöö hën de
toona go a Jelusalen wante go konda da dee
bakama taa sö Masa Jesosi weki baka a dëdë
tuutuu, de bi si ën. Ma tökuseei dee bakama
an kë piki.
[14] Nöö baka u di dë, hën dee ëlufu bakama
bi dë a tafa ta njan a wan kamian. Te u de
kë mëni, hën Masa Jesosi dou a de dendu
naandë kaa. Nöö hën a gandji da de fu di
de an bi ta biibi. A bai de fu di de bi abi
taangajesi sö te de an kë piki dee sëmbë dee
bi konda di soni da de taa sö a weki baka a
dëdë.
[15] Nöö hën a fan ku de taa: "Söö. Wë
nöö awaa un musu paaja go a hii köndë u
goonliba e, go konda di Bunu Buka u mi
da hii sëmbë. [16] Nöö di sëmbë di o biibi tei
dopu, nöö hën Gadu o da libi u teego. Ma
nöö di sëmbë di an biibi möönsö, nöö hën o
kisi sitaafu a Gadu fu teego."
[17] Nöö hën a taki da de möön taa: "Dee
soni aki sö o ta pasa a dee sëmbë dendu dee
o biibi mi tuutuu. De o kisi kaakiti a Gadu u
de ta du peipei foondo wooko. Biga de o ta
jaka dee gadu ta kisi sëmbë a hedi. De o ta
fan a wanlö oto töngö di de an bi sabi wan
daka. [18] Ee de panjan hogi sindeki ku maun,
ma soni an o du de. Ee de bebe taku soni
seei, ma an o du de hogi. De o buta maun a
dee sikima hedi begi da de, nöö de o ko bëtë.
Hii dee soni aki sö o ta pasa a dee biibima
dendu u lei taa di wöutu de ta konda dë, a
Gadu a kumutu tuu."
[19] Nöö sö Masa Jesosi fan ku dee bakama
fëën te a kaba. Nöö di a manda de sö kaa,
nöö hën Gadu hopo ën tja go a liba, hën a
go sindo a di letisë maun u Gadu.
Nöö hën dee bakama waka go a hii köndë
go konda di Buka. [20] Nöö Masa heepi de seei,
a da de maun a di wooko. Biga de du sömëni
foondofoondo wooko u lei taa di buka de ta
konda naandë, a Gadu a kumutu tuutuu.
Da sö.]

Dee woto u Masa Jesosi dee Lukasi sikifi

Wan wöutu a fesi.

Wë dee sëmbë, wan womi de kai Lukasi
hën mbei di pampia aki e. A bi dë data, nöö
hën a ko dë wan mati u di tjabukama u Masa
Jesosi de kai Paulosu. A ta waka ta lontu ku
ën ta paaja di Buka u Gadu.

Nöö Lukasi mbei di pampia aki manda
da wan mati fëën de ta kai Teofilusi, be a
sabi soni u Masa Jesosi. Ma hii fa a mbei
ën apaiti da Teofilusi seei, ma a mbei ën
a wan fasi fu hii sëmbë musu sa fusutëën.
Dee Isaëli sëmbë ku dee sëmbë dee an dë u
Isaëli, ku dee biibima u Masa Jesosi ku dee
sëmbë dee an dë biibima, de tuu sa lesi ën
fusutan. Biga sömëni sëmbë bi jei di Buka
kaa ma de an bi jei ën ku telu, nöö hën a kë
fu de jei ën finifini be de sabi seti fëën te go
dou a kaba fëën.

Nöö hën da di pampia aki.

Aki Lukasi seti di fan fëën.

1 Wë, mi mati Teofilusi, mi, Lukasi, manda
gaan odi da i. Nöö mi kë taki da i kumafa
soni bi pasa ku Masa Jesosi. Ma nöö fa mi
o taki aki, na mi da fosu sëmbë di mbei ën
buta a pampia e. Biga sömëni sëmbë bi
sikifi soni fëën kaa. 2-3 Nöö dee bakama u
Masa Jesosi ku sömëni oto sëmbë bi si dee
soni aki ku deseei wojo kumutu a seti fëën
te kaba fëën, nöö de fika ta konda da sëmbë
kumafa a bi pasa. Nöö leti fa de ta kondëën
dë, nöö sö nöö dee sëmbë ta sikifi ën buta
a pampia. Nöö miseei jei ën finifini tu, biga
mi nango ta hakisi sëmbë, de ta kondëën da
mi. Nöö di mi jei ën sö, nöö mi si taa a bunu
fu mi mbei di pampia aki manda da i 4 fii seei
musu jei ën finifini tu taa na lëgëdë. Dee
soni de bi lei i dë, de tuu dë tuutuu soni.

Aki di oto u Johanisi

di Dopuma seti.

5 Wë a di juu ten di di sëmbë de kai Helodi
bi dë könu u Judea Köndë, nöö hën wan
begima bi dë de kai Sakaliasi. A bi dë a wan
feleniki u dee begima de kai Abia. Nöö hën
mujëë de ta kai Elizabëti, nöö hënseei dë
famii u dee Begima tu. 6 Nöö de tu sëmbë
dë tuu bi ta libi kumafa Masa Gaangadu kë.
De ta hoi dee wëti fëën te na wan sëmbë bi
feni föutu a de. 7 Ma wan soni nöö bi makei
de, hën da de an bi abi miii, biga Elizabëti
an bi pai wan daka, nöö de tu sëmbë tuu ko
gaan sëmbë kaa.

8 Nöö hën de dë te wan daka, nöö hën
Sakaliasi ku dee oto begima musu go du
di wooko u de a di Gaan Wosu u Masa
Gaangadu ⌞a Jelusalen naandë⌟. 9 Nöö hën
de dë a di wooko te wan pisi, nöö hën de
tuwë lötu kumafa di guwenti u de bi dë, fu
de luku ee ambë o go tjuma sumëë suti soni
da Masa Gadu nëën Wosu dendu dë. Nöö
hën de tuwë tefa de kaba, nöö hën di lötu
kai a Sakaliasi. Nöö hën de mandëën go.
10 Nöö di a go a di wosu faa go tjuma di soni,
nöö hii dee oto sëmbë tuu dë taanputaanpu
a dööbuka ta begi Masa Gadu.

11 Nöö hën Sakaliasi dë a di Wosu dendu
te wan pisi, hën wan basia u Gadu ko nëën
ko taanpu a letimaun së u di tafa ka de ta
tjuma di sumëë suti soni. 12 Nöö di Sakaliasi
si ën, nöö hën hati fëën latja. A panta tee
na sipootu.

13 Hën di basia taki dëën taa: “Na fëëë e,
Sakaliasi. Masa Gaangadu jei dee begi fii,
nöö di mujëë fii, Elizabëti, o pai wan womi
mii. Nöö i musu kai ën Johanisi. 14 Nöö te
i pai di mii, nöö joo abi gaan piizii ku ën.
Söseei hii sëmbë o wai ku di mii. 15 Nöö fa
joo pai ën dë, nöö a o dë wan hei sëmbë a
Masa Gadu wojo. Hiniwan taanga diingi di
sa dööngö sëmbë nöö an musu bebëën. Nöö
sensi nëën mama bëë dendu seei di Akaa u
Masa Gadu o dë ku ën, nöö di mii o ta dë
nëën leiki. 16 Nöö a o mbei sömëni sëmbë u
Isaëli Köndë aki bia de libi toona ko a Masa
Gaangadu, di Gadu u de.

17 “Nöö di mii di woon pai dë o dë wan
sëmbë kuma di fesiten tjabukama de kai
Elia. Biga kumafa di kaakiti u Masa Gadu bi
dë a Elia liba, nöö sö a o dë a di mii liba tu.
Nöö leti kumafa Elia bi dë a di Akaa u Masa
Gadu leiki, nöö söseei di mii o dë tu. Nöö a
o waka a Masa fesi faa seeka hii soni dëën.
A o ta bia sëmbë hati, tata ku mii o ko ta libi
bunu ku deseei. A o mbei dee sëmbë dee an
bi ta piki Gadu buka musu bia ko abi bunu
fusutan, kuma dee sëmbë dee ta libi bunu
a Masa Gadu wojo. Leti kumafa mi taki aki,
nöö sö a o seeka sëmbë hati da Masa.”

18 Nöö hën Sakaliasi hakisi di basia taa:
“Wë fa un taki dë, wë nöö un maaka un o
da mi fu mi sa sabi taa a sa dë sö tuu? Biga
mi ko gaandi kaa, nöö di mujëë u mi seei ko
gaandi tu.”

19 Nöö hën di basia piki ën taa: “Mi da
Gabiëli, di basia u Masa Gadu di ta dë hini-
wanten leti nëën bandja. Hën wë manda mi
ko a i fu mi tja di bunu buka aki ko da i. 20 Ma
nöö fu di ja kë biibi, nöö di maaka mi o da i
hën da buka fii o tapa. Ja o fan möön u te di
mujëë dë ku bëë te a pai bifö joo fan möön.
Biga dee soni mi taki da i aki, te di daka dou
nöö de tuu o pasa sö tuu.”
21 Nöö di juu dë, dee hia sëmbë bi dë
a dööbuka ta luku Sakaliasi. Hën de tuu
foombo. De taa: “Wë unfa a tan longi a di
Wosu dendu sö?”
22 Te wan pisi, hën Sakaliasi kumutu ko a
döö. Nöö buka fëën tapa, an sa fan ku dee
sëmbë möön. Nöö de ko si wante taa wan
soni a si a di Wosu dendu, biga a ta biinga u
kondëën da de ku maun.
23 Nöö hën Sakaliasi ta wooko a di Wosu u
Masa Gadu tefa juu fëën kisi faa go a wosu,
nöö hën a go. 24 Nöö an longi möön seei, hën
di mujëë fëën, Elizabëti, tei bëë. Nöö hën a
tjubi feifi liba longi a wosu dendu. 25 Hën a
da Gadu tangi seei taa: “Masa Gadu, gaan
tangi fii. I du mi wan gaan bunu fu di i
mëmbë mi ku i bunuhati. Biga awaa ufö i
puu sen a mi wojo a hii sëmbë fesi.”

Aki Masa Gadu manda Gabiëli go a Malia.

26 Nöö baka u di dë, hën Elizabëti dë ku
di bëë tee a a’ sikisi liba, nöö hën Masa
Gadu toona manda di basia dë seei go a wan
wëndjë mujëë mii de ta kai Malia. A ta libi
a di pisiwata de kai Galilea a di köndë de
ta kai Nazalëti. 27 Nöö di mujëë aki an sabi
womi wan daka, ma wan womi de kai Josëfu
bi pidi ën ta kiija. Ma an bi tei ën eti. Nöö
Josëfu bi dë wan sëmbë u di lö u di fesiten
könu de kai Dafiti.
28 Wë nöö fa di basia go dou a Malia
naandë, nöö hën a dëën odi taa: “Tia, odi
oo. I a’ bunuhedi möön hii mujëë e. Biga
Masa Gaangadu dë ku i. A o naki i kölöku
möön hii mujëë u goonliba.”
29 Wë di Malia jei di odi hën a panta teee,
biga a toobi ën. Hën a hakisi ën seei taa:
“Wë un sooti odi disi? Andi a kë taki?”
30 Hën di basia taki dëën taa: “Malia, na
fëëë e! Masa Gadu seei tei i apaiti kaa faa
lei i di bunuhati fasi fëën. 31 Biga joo dë ku
bëë, nöö joo pai wan womi mii. Nöö i musu
kai ën Jesosi. 32 Nöö di mii di joo pai dë, a o
hebi möön hii sëmbë. Biga di në fëën o dë
‘di Mii u di möön hei Gadu a liba.’ Nöö Masa
Gadu o butëën ko könu nëën gaan avo Dafiti
kamian, 33 nöö a o dë könu u dee bakamii
fuunu gaan avo Jakopu u nöömö. Taki fëën
an o kaba möönsö a mundu.”
34 Hën Malia hakisi di basia taa: “Unfa mi
sa du dë ku bëë? Biga ma sabi womi wan
daka.”
35 Hën di basia piki ën taa: “Di Akaa u
Masa Gadu hën o ko a i e, nöö di taanga
u Gadu hën o du di soni naandë. Nöö hën
mbei di mii di joo pai, de o kai ën Gaangadu
Mii. A o dë wan apaiti sëmbë u Masa Gadu
limbolimbo.
36 “Nöö haika e, i sisa Elizabëti dë ku gaan
bëë a di gaandigaandi ten fëën aki. Fa u dë
aki, a dë ku bëë sikisi liba longi kaa. Di wan
seei mujëë di hii sëmbë bi sabi taa an sa pai
mii, hën wë ko dë ku bëë e. 37 Biga na wan
soni dë a goonliba aki di Masa Gaangadu an
sa du.”
38 Hën Malia piki ën taa: “Wë mi dë a mi
Masa maun dendu. Be a pasa ku mi kumafa
i taki dë.” Hën di de fan sö te de kaba, hën
di basia go fëën.

Aki Malia go a Elizabëti.

39 Nöö a baka u di di basia fan ku Malia sö
kaa, nöö an longi möön seei, nöö hën Malia
hopo tei pasi. Hën a waka hesihesi go tee a
wan köndë u di pisiwata de kai Judea a dee
kuun mindi. 40 Hën di a go dou, hën a denda
go a Sakaliasi wosu, hën a da Elizabëti odi.
41 Nöö hën di Elizabëti jei di odi u Malia, hën
di mii dë nëën bëë dendu dë buli seei.
Nöö hën di Akaa u Masa Gadu ko a Eliz-
abëti liba 42 hën a bai taa: “Keee, mujëë, i
a’ bunuhedi möön hii mujëë. Gadu dë ku i.
Söseei di mii di dë a i bëë dendu dë tu, Masa
Gadu a’ gaan piizii ku ën. 43 Unfa mi du ufö
mi a’ bunuhedi sö tee di mama u mi Masa
seei ko haika mi? 44 Wë biga di mi jei di odi
fii, nöö di mii dë a mi bëë dendu aki wai te
a buli.
45 “Wë nöö fa i si i piki Gadu buka dë,
mujëë, nöö joo si bunu fëën e. Biga dee soni
a taki da i dë, nöö de tuu o pasa sö tuu.”
46 Nöö hën Malia seei bia gafa Gadu tu. A
taa:
“Mi gafa Masa tee dou ku mi akaa tuu.
47 Mi ta wai seei a mi hati ku di Gadu u mi.
Hën da mi Heepima.
48 Biga a bi luku mi möfina sëmbë
te a buta mi ko hei sëmbë a goonliba.
Nöö di hei a hei mi aki, mi abi ën fu teego.
Hii sëmbë u goonliba o ta kai mi në
taa sö Masa bi dë ku mi.

49 Wë biga di Sëmbë di abi kaakiti a hii mundu liba
nöö hën wë du mi di gaan bunu aki.
Di Sëmbë di abi limbo hati möön hii sëmbë a goonliba
nöö hën du mi ën.
50 An ta wei möönsö
fu du dee sëmbë dee ta lesipeki ën gaan bunu.
A ta heepi dee lö sëmbë dë nöömö fu teego.
Biga a a' tjalihati u libisëmbë.
51 Nöö a taanga, a a' makiti u du soni.
Biga a jaka dee gaanfasi sëmbë ku dee bigimëmbë wan paaja.
52 Dee gaan könu u goonliba
a ta hai puu a de könu bangi.
Ma dee sakafasi sëmbë
a ta hopo fu de musu ko dë hei sëmbë.
53 A ta paati dee gudu fëën da dee pena sëmbë,
dee ta kë Masa Gadu.
Ma dee guduma dee aan fanöudu fëën,
a ta mbei de go ku sösö maun.
54-55 A ta a' tjalihati nöömö
ta heepi dee sëmbë fëën u Isaëli,
leti kumafa a bi paamusi u tata Abahamu ku dee bakamii fëën.
Fa a bi fan dë,
nöö an fëëkëtë möönsö.
A heepi u tuu.
Nöö a o ta heepi u nöömö."
Sö Malia fan te a kaba gafa Gadu.
56 Nöö hën a fika ku Elizabëti naandë te a abi dii liba, nöö hën a toona go fëën nëën köndë.

Aki de pai Johanisi di Dopuma.

57 Nöö hën de dë te di ten u Elizabëti dou faa pai, nöö hën a pai wan womi mii. 58 Nöö di dee famii fëën ku dee sëmbë a di pisiwata dë jei taa sö Gadu du ën sö wan gaan bunu, nöö hën de tuu wai ku ën seei.
59 Hën de dë tefa di mii abi aiti daka, hën de ko u ko koti di mii buta di maaka faa dë taa sëmbë u Gadu disi, kumafa di guwenti u dee Dju sëmbë bi dë. Nöö de bi kë tei ën tata në ta kai di mii Sakaliasi. 60 Ma hën mama taa: "Nönö, u musu kai ën Johanisi."
61 Hën de piki ën taa: "Wë nönö mujëë, biga na wan sëmbë dë a di famii fuunu de ta kai Johanisi."
62 Hën de go fan ku ën tata ku maun hakisi ën ee un në a kë fu de musu kai di mii.
63 Nöö hën a mbei de dëën wan piki böutu sö, nöö hën a sikifi nëën taa di në u di mii da Johanisi.
Hën de taa: "Hmmm, di soni aki, a foombo."
64 Nöö a di juu dë seei, Sakaliasi buka jabi, töngö fëën lusu, hën a seti u fan baka. Nöö di a si sö, hën a gafa Gadu seei.
65 Nöö hii dee sëmbë u di pisiwata naandë foombo te na soni. Nöö hën di woto dë ko paaja a hii Judea a dee kuun mindi naandë.
66 Nöö di hii sëmbë jei fa di soni pasa naandë, nöö hën de ta pakisei a de hati taa: "Wë unfa seei di mii naandë o dë?" Biga de si taa Masa Gadu dë ku ën.

Aki Sakaliasi ta gafa Gadu.

67 Nöö hën di Akaa u Masa Gadu ko a Sakaliasi di tata u di mii liba, nöö hën a konda wan buka u Masa Gadu taa:
68-69 Gaantangi u Masa Gadu,
di Gadu fuu dee Isaëli sëmbë aki,
fu di a ko puu u dee sëmbë fëën a sitaafu.
Biga ⌊fa i si di wëndjë mujëë mii o pai di mii dë⌋
nöö Gadu o da u wan taanga Heepima
a di lö fu di futuboi fëën de kai Dafiti.
70 A o da u ën leti kumafa a bi mbei dee fesiten tjabukama fëën bi paamusi dee gaan sëmbë fuu gaanduwe kaa
71 taa hën sa ko puu u a dee felantima fuu basu.
Nöö dee sëmbë dee an lobi u, nöö de an o feni u ta sitaafu möön.
72-75 Biga Gadu taa a o ta a' tjalihati da dee gaan sëmbë fuu
faa ta heepi de.
Nöö a ta mëni di buka di a bi mbei ku de nöömö.
Biga a bi mbei wan buka ku u tata Abahamu
te a djula dëën taa a o puu u dee bakamii fëën a dee felantima fuu basu
fuu musu sa dini ën ta libi gbelingbelin kumafa a kë
söndö fëëë fu tee u dëdë.
76 Wë nöö, di mii u mi aki sö,
de sa kai i Tjabukama u di möön hei Gadu a u liba.
Biga joo waka a Masa fesi go fan ku lanti
be de seeka hatiböö u de dëën.
77 Joo taki da de taa
de musu bia de libi be Masa Gadu heepi de,
be an hoi di hogilibi u de a bëë möön.
78-79 Biga Masa Gadu a' tjalihati u libisëmbë.
An kë u de ta dë a dungudungu da dëdë ta sitaafu.

Hën mbei a tuwë di limbo fëën ko a goonliba
kuma te sonu ta booko ta ko,
fu de sa kumutu a dungu ko ta libi fiifii a di
limbo u Gadu.
Sö Sakaliasi fan te a kaba.
80 Nöö hën di mii sai dë ta göö ta ko. Nöö
fusutan fëën ta göö tu biga di Akaa u Gadu
ta heepi ën.

Nöö hën a sai dë teefa a ko bigi tjika, hën
a kumutu go ta libi a sabana dendu hën
wanwan, teefa a dou di juu faa konda di
Buka u Gadu da dee Isaëli sëmbë.

2

Aki Lukasi ta konda soni

u di pai u Masa Jesosi.
Mat. 1:18-25

1 Wë nöö a di ten dë, di Gaan Könu u dee
Loomë sëmbë de kai Këisë Aukesi bi ta tii,
nöö hën a manda wan buka go a hii köndë
ka a abi taki taa hii sëmbë musu go sikifi
de në buta a lanti buku. Biga de ta konda
sëmbë. 2 Di konda aki, hën bi dë di fosu toon
de o konda sëmbë. Nöö di juu dë, di gaama
de kai Sileni bi dë gaama fu Silia Köndë.

3 Nöö hën hiniwan sëmbë nango a di
kamian ka de bi pai hën avo fu de musu
tei hën në sikifi a lanti buku. 4-5 Nöö söseei
Josëfu fu di köndë de kai Nazalëti a di
pisiwata fu Galilea dë hopo tu, hën ku ën
kiija mujëë Malia di bi dë ku di bëë. Hën
de go tee a di köndë de kai Betelehem a
di pisiwata u Judea ala. Biga hën da di
köndë fu dee gaan lö fu di fesiten könu de
kai Dafiti, nöö Josëfu bi dë bakamii u Dafiti.
Nöö hën de go fu de sikifi de në.

6 Wë nöö di de dou a Betelehem naandë,
nöö ten u Malia kisi faa pai. 7 Nöö hën a pai
wan womi mii. Hën da fosu mii fëën. Hën
a dimboli ën a koosu, hën a kandi ën buta a
wan këdë dendu ka sëmbë ta buta ahun da
dee mbeti ta njan. Biga a mbeti wosu de bi
buta de fu de duumi, fu di kamian an bi dë
a di lantiwosu möön.

Aki dee basia u Gadu ko konda

da dee sikafuma taa sö de

pai Masa Jesosi.

8 Wë nöö sëmbë u di pisiwata naandë ta
kiija di mbeti de ta kai sikafu. Nöö a di ndeti
di de pai di mii dë seei, nöö wanlö womi bi
dë a sabana ta luku sikafu fu soni an musu
du de. 9 Hën de dë te wan pisi, nöö te u de
kë mëni hën wan basia u Masa Gadu Köndë
bazia ko a de a di ndeti dë. Nöö hën kamian
ko limbo gbegedee kuma didia, biga a Masa
Gadu seei di limbo kumutu. Nöö fa di soni
pasa dë, nöö dee womi ta luku sikafu dë tuu
panta seei. De ko fëëë tee kuma de sa dëdë.

10 Ma di basia taki da de taa, "Nönö dee
womi, wan fëëë sö e. Biga fa mi ko aki, nöö
mi tja wan gaan bunu buka, piizii wan seei,
ko da unu. Nöö di piizii an o dë fu wan kodo
sëmbë, ma a o dë u hii sëmbë u goonliba.
11 Biga mi ko taki da unu taa tide de pai di
Heepima fuunu da unu awaa, di i si un bi ta
jei soni fëën nöömö taa a o ko a goonliba.
Hën de ta kai di Keesitu, di Paamusi Könu.
Hën da di Masa fuunu. Nöö tide de pai ën a
di köndë u Könu Dafiti de ta kai Betelehem.

12 "Wë nöö mi o lei unu wan maaka e. Te
un go nöö woon si wan mii dimbolidimboli
a koosu pisi. De kandi ën buta a wan këdë
dendu ka de ta da mbeti soni u njan. Nöö te
un si sö, nöö hën di mii di dë e."

13 Nöö hën wantewante dë, nöö hën
wanlö oto basia u Gadu köndë ko gidjii ko
mökisi ku di bi sai dë. Hën de ta gafa Gadu
tee a bigi taa:

14 "Masa Gadu, u ku hii dee sëmbë fii Köndë
ala tuu
ta bai i në.
U ta gafa i o,
biga gaan fii ko a goonliba
da dee sëmbë Gadu ta wai ku de."
Sö de ta bai ta taki. 15 Nöö di de konda di
soni te de kaba, hën de toona go u de a Masa
Gadu Köndë ka de bi kumutu.

Nöö di dee basia go, hën dee sëmbë fan
ku deseei taa: "Wë womi, di buka Masa
Gadu manda ko da u aki, nöö un boo go a
Betelehem go luku di soni."

16 Nöö de seeka hesihesi, hën de hopo go
a Betelehem. Nöö hën de go si Malia ku
Josëfu ku di mii tuu. Di mii dë kandikandi
a wan këdë de ta da mbeti njanjan dendu.

17 Nöö di de si ën sö kaa, hën de go konda
di woto u di mii da hii sëmbë leti kumafa di
basia bi taki ën da de. 18 Nöö hii dee sëmbë
dee jei di soni u di mii, nöö de tuu ko foondo
te na soni, fu di buka dee sikafuma ko taki
da de naandë.

19 Nöö hën Malia tei dee soni a bi jei u di
mii ku dee soni dee bi pasa tuu hoi nëën hati
ta pakisei de nöömö.

20 Nöö hën dee sikafuma bia toona go a di
sabana baka. Nöö de ta gafa Masa Gaangadu
ta bai ën në ta wai fu hii dee soni dee de bi

jei ku dee de bi si ku de wojo. Biga de bi dë
leti kumafa di basia bi taki da de.
21 Nöö hën de dë tee di mii abi aiti daka
hën de koti ën buta di maaka kumafa di wëti
u Masa Gadu bi dë. Hën de dëën në. De kai
ën Jesosi leti kumafa di basia u Masa Gadu
bi kai ën kaa bifö hën mama bi tei bëë fëën.

Aki de tja di mii go

a di wosu u Gadu.

22-24 Nöö hën Malia ku Josëfu sai dë te di
juu dou fu Malia musu seeka puu di pai
sundju. Nöö hën a tei tu piki pomba faa
tja go tjuma da Masa Gaangadu a di Gaan
Wosu fëën, kumafa Gadu bi da Mosesi di
wëti. Nöö hën de hopo, hën de tei di mii,
hën de tjëën go a Jelusalen go butëën a wan
apaiti fasi da Gadu kumafa di wëti taki u
wan fosupai womi mii, ufö Malia tjuma dee
pomba puu di pai sundju awaa.
25 Nöö di juu dë, wan womi bi ta dë a
Jelusalen de ta kai Simion. A bi dë wan gaan
bumbuu sëmbë ta libi kumafa Gadu kë ta
hoi dee wëti fëën. Fa a sai dë a ta luku Masa
Gadu nöömö faa musu puu dee Isaëli sëmbë
fëën a dee sitaafu u de, be de feni böö. Nöö
di Akaa u Gadu dë ku di womi aki ta tjëën
nëën leiki. 26 Nöö di Akaa bi taki dëën kaa
taa an o dëdë ufö a si di sëmbë de kai di
Keesitu, di Paamusi Könu di Masa Gadu taa
a o manda ko da de u heepi de.
27 Nöö di juu di de ta tja di Mii ko, hën di
Akaa manda Simion faa go a di Wosu u Masa
Gadu dendu. Hën fa a go dou dë, hën a si
di mama ku di tata ta tja di mii ko, fu de
seekëën kumafa di wëti u Masa Gadu taki.
28 Hën di a si de, hën a tei di mii puu a de
maun. Hën a gafa Gadu, taa:
29-30 "Ke, Masa, awaa mi sa dëdë waiwai.
Mi hati ko kötö.
Biga mi seei wojo si di Heepima
kumafa i bi paamusi mi.
31-32 I mandëën ko da u dee Isaëli sëmbë
faa heepi u ku hii dee oto sëmbë u goonliba
tuu.
A o puu u a di së u dungu buta ko a di së u
limbo,
nöö a o lei u di bunu pasi fuu waka.
Nöö fëën hedi sëmbë o bai u Isaëli sëmbë në
taa:
'Di mii u Isaëli Köndë hën heepi hii sëmbë
u goonliba.' "
Sö Simion fan te a kaba.
33 Nöö fa a fan dë, nöö a toobi Josëfu ku di
mama u di mii. A foombo de seei.
34-35 Hën Simion begi Gadu da de te a kaba.
Hën a taki da Malia, di mama u di mii, taa:
"Di mii i si aki sö, a o mbei sömëni u dee
Isaëli sëmbë aki booko saka e. Nöö söseei
a o mbei sömëni u de ko hei tu. Nöö a o
puu sömëni sëmbë gogo a döö, be de si dee
pakisei u libisëmbë dee dë a de hati awaa.
Biga a ko a u kuma wan maaka di Gadu da
u. Di soni de an si wan daka, hën de o ta si
nëën. Di soni de an bi jei wan daka, hën de
o ta jei nëën. Fëën mbei na hii sëmbë o lobi
ën. De o ta kosi ën. Nöö söseei tu, wan daka
ta ko, nöö di soni di o pasa ku di mii aki o
hogi da i kuma de suti i ku ufangi a i hati.
Sö a o hogi da i tjika."
36-37 Nöö di juu dë, wan m'ma bi sai naandë
tu di Masa Gadu ta fan nëën liba. Hën de ta
kai Hana. Wan tata de kai Fanuëli hën pai
ën nöö gaan lö fëën dë Asë. Nöö a bi dë wan
gaandi mujëë kaa. Fa a sai dë, a bi libi sëbën
jaa ku di fosu manu fëën di a bi tei nëën
njönku ten, nöö hën di womi dëdë. Nöö
hën a dë a ganda te a dou aititeni-ku-fö jaa
söndö manu. Nöö a ta dë a di Wosu u Masa
Gadu nöömö, an ta kumutu dë möönsö. A
sai dë ta begi Gadu ta hopo ën në ndeti ku
didia te so juu an ta njan seei.
38 Nöö a di juu Simion ta fan dë, hën di
mujëë aki seei ko dou tu, hën di a si di mii
nöö hën a da Gadu tangi. Nöö hën a sai
dë ta konda soni u di mii da hii dee sëmbë
u Jelusalen dee bi ta mëni Masa Gadu faa
manda di Heepima ko u ko puu de a sitaafu.
39 Nöö hën Malia ku Josëfu seeka hii soni
kumafa di wëti u Masa Gadu taki te de kaba,
nöö hën de toona go u de a de köndë, a
Nazalëti a di pisiwata u Galilea.
40 Nöö hën di mii sai dë ta göö ta ko. A
dë seei gaagaa. Möönmöön a ta a' fusutan
u dee soni u Masa Gadu ku libisëmbë tuu.
Nöö Masa Gadu seei ta dë ku ën tu ta tjëën
a bunu liba.

Aki Jesosi bi fika a di

Gaan Wosu u Gadu dendu.

41 Wë nöö dee gaan sëmbë fëën bi guwenti
fu go a Jelusalen hiniwan jaa u de go njan
di gaan piizii de ta kai Pasika. 42 Nöö hën di
Jesosi abi tuwalufu jaa, nöö hën de ku ën go
a Jelusalen a di piizii.
43 Nöö di dee piizii daka pasa kaa, nöö hën
de toona nango a wosu baka. Ma nöö di juu
dë Jesosi bi fika a Jelusalen, ma dee sëmbë
fëën an bi sabi taa sö a fika ala. 44 Biga de bi
ninga taa sonte a waka ku dee oto sëmbë u

de dee bi go a di piizii. Fëën hedi de waka
wan hii daka te ndeti bifö de ko mëni u de
suku ën. Hën de suku ën a dee famii u de ku
dee mati u de dendu tefa de wei.
45 Hën di de an si di mii, nöö hën de toona
go a Jelusalen baka go suku ën. 46 Nöö a di u
dii daka dendu u di de ta suku ën ufö de go si
ën a di Wosu u Masa Gadu dendu sindosindo
a dee mësitë mindi. A ta haika fa de ta lei
sëmbë soni u Masa Gadu, nöö a ta hakisi de
soni tu, de ta konda dëën. 47 Nöö hii dee
sëmbë dee ta jei di fan u di mii, nöö a ta
foondo de te na soni. Biga de an sabi unfa
a waka a abi sö wan bumbuu fusutan te a
ta piki dee sëmbë dee ta fan ku ën dë kuma
na piki mii a dë. 48 Nöö söseei di soni toobi
Josëfu ku Malia tu tee de foondo.
Nöö di de go si di mii, nöö hën hën mama
hakisi ën taa: "Ma di mii aki o, andi mbei i
du sö ku u? Tide mbei dii daka di mi ku i
tata ta booko hedi ta suku i."
49 Hën a toona hakisi de taa: "Wë andi
mbei un ta suku mi sö? Wan sabi taa mi dë
aki a mi Tata wosu nö?" 50 Ma fa di mii fan
dë, hën tata ku hën mama an bi saandi a kë
taki da de. De an fusutëën seei.
51 Nöö hën de tei ën nöö hën de toona go
u de a Nazalëti baka. Nöö hën Jesosi toona
sakëën seei a dee gaan sëmbë fëën basu. Ma
hën mama tei hii dee soni u di mii buta nëën
hati dendu ta pakisei nöömö.
52 Nöö hën di mii sai dë ta göö ta ko. Nöö
möönmöön a ta a' fusutan u soni, nöö Masa
Gadu ku libisëmbë tuu lobi ën.

3

Aki Lukasi ta konda dee soni

u Johanisi.

Mat. 3:1-12; Maik. 1:1-8; Joh. 1:19-28

1 Wë nöö a di teni-a-feifi jaa u di tii u
di Gaan Könu de kai Këisë Tibelia, nëën
Johanisi seti di wooko fëën. Nöö a di ten
dë sömëni tiima bi dë a di Gaan Könu dë
basu. Biga Gaama Pontuisi Pilati bi ta tii di
köndë de kai Judea. Könu Helodi bi ta tii di
köndë de kai Galilea. Nöö di baaa fëën de
kai Filipi bi ta tii de tu köndë de kai Idumea
ku Takonitisi. Nöö Gaama Lisamiasi bi ta
tii di köndë de kai Abilene. 2 Nöö a di ten
dë, Ananiasi ku Kajafasi bi dë dee Kaba Hei
Begima u dee Dju sëmbë.
Nöö hën Masa Gadu kai di mii u Sakaliasi
de kai Johanisi ka a dë a sabana dendu ala.
3 Nöö hën a hopo ta waka ta lontu a hii dee
köndë a di pisiwata u di lio de kai Joodan,
ta konda da sëmbë taa de musu bia de libi
ko dopu, be Masa Gadu an hoi dee hogilibi
u de a bëë möön. 4 Nöö fa a ta du dë, a kai ku
di soni di fesiten tjabukama u Gadu de kai
Jesaaja bi sikifi a di Buku u Gadu taa:

Wan sëmbë ta bai a di sabana taa:
"Un mbei di pasi da Masa ooo,
be a ko dë tololoo.
5 Hii dee hei liba ku dee kuun,
te dou ku dee sakasaka kamian tuu
musu ko dë palalaa.
Nöö dee bendibendi u di pasi musu ko dë
tololoo.
Söseei dee baaku dee dë a di pasi,
de musu tapa de tuu ko buta palalaa.
6 Nöö te a dë sö kaa,
nöö hii sëmbë o si di heepi di Masa Gaan-
gadu abi awaa."

7 Nöö fa Johanisi ta bai dë, nöö wanlö
gaan hia sëmbë ta ko nëën faa dopu de.
Hën a taki da de taa: "Unu takuhatima
kuma sindeki, un ko tei dopu nö? Ambë taki
da unu taa un sa kumutu a di hatiboonu u
Gadu ⌞söndö un bia unu libi⌟? 8 Un musu
libi bunu e, be hii sëmbë si taa libi fuunu
tooka. Wan musu sai dë ta taki taa fu di di
gaan avo fuunu de kai Abahamu ku Masa
Gadu bi dë gaan mati, nöö Gadu an o sitaafu
unu e! Nönö, wan mëni sö. Biga ee Gadu
kë, a sa mbei dee sitonu aki bia ko böngö
u Abahamu ⌞a unu kamian⌟. 9 Biga luku, de
seti koti dee pau lutu kaa. Nöö ee wan pau
sai dë an ta pai bumbuu njanjan, nöö de o
faa ën puu koti tuwë a faja tjuma kaba a
sösö." Sö Johanisi ta bai.
10 Nöö hën de hakisi ën taa: "Wë nöö andi
u musu du möön?"
11 Hën a piki de taa: "Ee wan sëmbë i abi
tu hëmpi, nöö i musu tei wan nöö i da di
sëmbë di na abi. Söseei ee wan sëmbë i abi
njanjan, nöö i musu da di sëmbë di na abi."
12 Nöö a baka fëën, nöö hën dee pii-lanti-
mönima ko nëën tu faa musu dopu de. Hën
de hakisi ën taa: "Mësitë o, andi u musu du
möön?"
13 Nöö hën a taki da de taa: "Un haika
e. Te un ta pii möni, nöö wan musu hakisi
möön hia möön leki fa lanti buta."
14 Nöö hën dee sodati ko nëën tu, hën de
hakisi ën taa: "Wë andi uu musu du?"
Nöö hën a taki da de taa: "Wan musu
suku toobi ku sëmbë ta musu de ta tei möni
a de e. Söseei wan musu mindi soni da
sëmbë tu fii tja de go a kuutu fu möni hedi.
Ma un musu dë tifihedi ku di möni un ta kisi
a lanti."

15 Nöö fa dee sëmbë ta jei di fan u Johanisi
dë, hën de pakisei taa: “Wë ambë da di
sëmbë naandë, maingë? A sa kë di Keesitu,
di Paamusi Könu di Masa Gadu bi taa a o
manda ko da u a goonliba aki nö?” Biga de
bi kë fu di Paamusi Könu musu ko.
16 Fëën hedi Johanisi piki de taa: “Nönö,
dee sëmbë, nëën disi e. Ma hebi kuma ën.
Ma di Sëmbë dë hën ta ko nöömö. Fa mi
dë aki, ma hei tjika u mi lusu di susu fëën
puu nëën futu seei. Biga mii ko u mi dopu
sëmbë ku wata nöö, ma nöö te hën a ko nöö
a o dopu unu ku di Akaa u Masa Gadu, ku
faja. ⌊Biga di Akaa o limbo unu hati puu
dee hogilibi dee bi dë a unu, kuma te faja
ta tjuma goon puu dee soni fika di goon
doti.⌋ 17 Nöö fa di Sëmbë o ko dë, nöö a dë
kabakaba këëë faa seeka di njanjan fëën.
Dee bumbuu njanjan a o tei tjubi a gaan
suwa, ma dee poipoi wan a o tuwë a di faja
di an sa tapa a mundu möönsö, be de tjuma
kaba a sösö.”
18 Nöö sö Johanisi ta wasiköi dee sëmbë
nöömö ta konda di Bunu Buka u Masa Gadu
da de.
19 Ma Johanisi bi gandji da Könu Helodi tu
fu di di könu bi tei hënseei baaa mujëë, ufö
a du sömëni oto hogi tu. 20 Nöö hën di Könu
hopo hën a go du wan möön gaan hogi eti.
A kisi Johanisi söötö a dunguwosu.

Di pisi aki ta konda fa Masa Jesosi ko dopu.
Mat. 3:13-17; Maik. 1:9-11

21 Ma bifö de söötö Johanisi a dunguwosu,
nöö sömëni hia sëmbë bi ta ko nëën faa
dopu de. Nöö Masa Jesosi seei bi kisi dopu
nëën tu. Nöö fa a bi dë a di dopu, nöö a ta
begi. Tee wan pisi, hën di mundu jabi waaa
sö nëën liba. 22 Hën di Akaa u Masa Gadu
saka ko kuma wan pomba ko tan nëën liba,
nöö hën wan töngö piki a liba ala taa: “I da
mi lobi Womi Mii. Libi fii ta kai ku mi te.”
Sö wan soni pasa a di dopu u Jesosi e.

Aki Lukasi kai dee gaan lö

u Josëfu da u.
Mat. 1:1-17

23 Nöö Jesosi bi abi diiteni jaa di a seti lei
sëmbë. Nöö hiniwanten de bi ta luku ën
kuma wan mii u Josëfu.
Nöö Josëfu, hën da di mii u Eli.
24 Nöö Eli, hën da di mii u Mataati.
Nöö Mataati, hën da di mii u Leifi.
Nöö Leifi, hën da di mii u Mëtji.
Nöö Mëtji, hën da di mii u Janai.
Nöö Janai, hën da di mii u Josëfu.
25 Nöö Josëfu, hën da di mii u Matatiasi.
Nöö Matatiasi, hën da di mii u Amosi.
Nöö Amosi hën da di mii u Naum.
Nöö Naum, hën da di mii u Esili.
Nöö Esili, hën da di mii u Nagai.
26 Nöö Nagai, hën da di mii u Maati.
Nöö Maati, hën da di mii u Matatiasi.
Nöö Matatiasi, hën da di mii u Semei.
Nöö Semei, hën da di mii u Joseki.
Nöö Joseki, hën da di mii u Joda.
27 Nöö Joda, hën da di mii u Joanan.
Nöö Joanan, hën da di mii u Lesa.
Nöö Lesa, hën da di mii u Zebabeli.
Nöö Zebabeli, hën da di mii u Seatiëli.
Nöö Seatiëli, hën da di mii u Neli.
28 Nöö Neli, hën da di mii u Mëtji.
Nöö Mëtji, hën da di mii u Adi.
Nöö Adi, hën da di mii u Kosan.
Nöö Kosan, hën da di mii u Elimadon.
Nöö Elimadon, hën da di mii u Eli.
29 Nöö Eli, hën da di mii u Josua.
Nöö Josua, hën da di mii u Eleise.
Nöö Eleise, hën da di mii u Jolim.
Nöö Jolim, hën da di mii u Mataati.
Nöö Mataati, hën da di mii u Leifi.
30 Nöö Leifi, hën da di mii u Simion.
Nöö Simion, hën da di mii u Juda.
Nöö Juda, hën da di mii u Josëfu.
Nöö Josëfu, hën da di mii u Jonam.
Nöö Jonam, hën da di mii u Eliakim.
31 Nöö Eliakim, hën da di mii u Mëlia.
Nöö Mëlia, hën da di mii u Mëna.
Nöö Mëna, hën da di mii u Mataata.
Nöö Mataata, hën da di mii u Naatan.
Nöö Naatan hën da di mii u Dafiti.
32 Nöö Dafiti, hën da di mii u Isai.
Nöö Isai, hën da di mii u Obëti.
Nöö Obëti, hën da di mii u Boasi.
Nöö Boasi, hën da di mii u Salima.
Nöö Salima, hën da di mii u Nakison.
33 Nöö Nakison, hën da di mii u Aminada.
Nöö Aminada, hën da di mii u Adimin.
Nöö Adimin, hën da di mii u Alini.
Nöö Alini, hën da di mii u Esilon.
Nöö Esilon, hën da di mii u Pëlëzi.
Nöö Pëlëzi, hën da di mii u Juda.
34 Nöö Juda, hën da di mii u Jakopu.
Nöö Jakopu, hën da di mii u Isaki.
Nöö Isaki, hën da di mii u Abahamu.
Nöö Abahamu, hën da di mii u Teela.
Nöö Teela, hën da di mii u Naako.
35 Nöö Naako, hën da di mii u Seluku.
Nöö Seluku, hën da di mii u Leu.
Nöö Leu, hën da di mii u Pëlëki.
Nöö Pëlëki, hën da di mii u Ebeli.
Nöö Ebeli, hën da di mii u Sela.
36 Nöö Sela, hën da di mii u Kainan.

Nöö Kainan, hën da di mii u Apakasa.
Nöö Apakasa, hën da di mii u Semi.
Nöö Semi, hën da di mii u Noa.
Nöö Noa, hën da di mii u Lamëki.
37 Nöö Lamëki, hën da di mii u Metusela.
Nöö Metusela, hën da di mii u Enöku.
Nöö Enöku, hën da di mii u Jeleti.
Nöö Jeleti, hën da di mii u Mahalali.
Nöö Mahalali, hën da di mii u Kainan.
38 Nöö Kainan, hën da di mii u Enösi.
Nöö Enösi, hën da di mii u Seti.
Nöö Seti, hën da di mii u Adam.
Nöö Adam, hën da di mii u Masa Gadu.
⌞Dati wan taki Masa Gadu seepi bi mbei ën ku ën seei maun.⌟

4

Di pisi aki ta lei u kumafa di didibi pooba Masa Jesosi.
Mat. 4:1-11; Maik. 1:12-13

1 Nöö di Masa Jesosi kumutu a Joodan Lio ka Johanisi bi dopu ën dë, nöö di Akaa u Masa Gadu bi dë nëën liba, hën a tei ën tja go a sabana dendu. 2 Nöö ala di didibi go poobëën luku ee a o piki ën buka a soni. Hën Masa Jesosi tan föteni daka ku föteni ndeti a di sabana dë söndö njan, nöö hën hangi ko kisi ën.

3 Nöö hën di didibi taki dëën taa: "Luku, di i dë di Mii u Gadu kaa, nöö i fan ku di sitonu aki be a bia ko bëëë da i, fii feni soni u njan."

4 Ma Masa Jesosi piki ën taa: "Nönö e. Biga di Buku u Gadu taa: 'Na njanjan wanwan ta hoi sëmbë a libi.' "

5-7 Nöö hën di didibi tjëën go a wan hei kamian, hën a lei ën kölö sö hii dee köndë tuu fu goonliba aki. Hën a taki dëën taa: "Luku, hii dee soni aki tuu dë u mi. Gadu da mi de, nöö ee mi kë da sëmbë, nöö mi sa da. Nöö de tuu mi sa da i ku di kaakiti u de ku hii dee gudu u de tuu, be i dë takima u de ta njan di bunu ku di waiti u de. Ma i musu tjökö kini a goon a mi fesi begi mi ufö."

8 Hën Masa Jesosi piki ën taa: "Nönö e, biga a dë a Masa Gadu Buku taa: 'Masa Gadu wanwan tö i musu ta begi. Hën wanwan nöö i musu ta dini, biga hën nöö da i Masa.' "

9 Nöö a baka u di dë, hën di didibi tjëën go a Jelusalen, tee a di Gaan Wosu u Masa Gadu liba a di tölu hedi ala. Hën a taki dëën taa: "Di i dë di Mii u Gadu, nöö hiti i seei puu aki tuwë go a goon, nöö soni an o du i. 10 Biga a dë a Gadu Buku taa: 'Masa Gadu o manda dee basia fëën ko heepi i fu soni an musu du i. 11 De o tja i a maun fu ja musu naki futu a sitonu.' "

12 Hën Masa Jesosi toona piki ën taa: "Ma a dë a di Buku tu taa: 'Ja musu pooba Masa Gadu e, biga hën da i Gadu.' "

13 Nöö sö di didibi pooba Masa Jesosi a hii soni te a wei, an sa wini ën möönsö. Nöö a baka fëën hën a disëën dë, hën a go fëën ufö.

Aki Masa Jesosi seti wooko a

di pisiwata u Galilea.
Mat. 4:12-17, 13:53-58; Maik. 1:14-15, 6:1-6

14 Nöö a baka fëën, hën Masa Jesosi toona ko a di pisiwata u Galilea. Nöö di kaakiti u di Akaa u Gadu bi dë ku ën te në fëën bai a hii di kamian. 15 Nöö a nango ta lei de di oto u Masa Gadu a dee keikiwosu u de, nöö hii sëmbë ta gafëën taa a sabi soni.

16 Nöö hën a sai dë te wan pisi hën a toona ko a Nazalëti ka de bi kiijëën. Nöö hën a dë tefa saba daka dou, hën a go a di keikiwosu kumafa a bi guwenti. Hën a hopo taanpu faa lesi Gadu Wöutu da de. 17 Hën wan u dee tiima u di keiki tei di pampia di di fesiten tjabukama u Masa Gadu de kai Jesaaja bi sikifi, hën a tëndëën dëën. Hën a jabi ën te a dou a wan kamian ka a de sikifisikifi taa:
18-19 Di Akaa u Masa Gadu dë a mi liba.
Masa Gadu tei mi fu mi konda di Bunu Buka fëën da dee pootima ku dee möfina sëmbë.
A tei mi u mi konda da dee sëmbë dee dë taitai,
taa mi sa puu de a di fuka de sai dë fu de ko feni böö.
A tei mi u mi konda da dee bookowojoma
taa dee wojo u de sa ko bunu fu de ko si soni baka.
A tei mi u mi konda da dee sëmbë dee ta dë a sitaafu ta kaba a sösö
taa de sa kumutu a di sitaafu dë basu.
A tei mi u mi konda da hii sëmbë tuu
taa di juu dou awaa fu Masa Gadu limbo fesi da libisëmbë.

20 Nöö di Masa Jesosi kaba u lesi di pampia hën a tapëën, hën a toona tëndëën da di tiima baka. Nöö hën a go bazia sindo. Nöö hii dee sëmbë dë a di keikiwosu tuu ko ta luku ën diin.

21 Nöö hën a taki da de taa: "Wë di pisi u di Buku di i si u lesi aki, nöö di Sëmbë di Gadu taa a o manda ko dë nöö hën wë disi e."

22 Nöö di a fan sö te a kaba nöö di fan fëën suti da dee sëmbë tee a foombo de. Ma tökuseei de an gafëën kaba. Biga so u de

toona kosi ën taa: “Wë ambë da di sëmbë
di ta fan di fan naandë? Na di mii u Josëfu
nö?”
23 Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: “Aai,
a bunu. Un sa koti wödu da mi kumafa un
kë e. Un sa taki da mi taa: ‘Data o, heepi
i seei. Biga un bi jei dee soni i bi ta du a
Kapenaumi, nöö di i ko a i seei köndë aki
nöö be i heepi dee sëmbë fii tu, boo si.’
24 “Ma un haika e, mi o taki wan soni da
unu. Wan tjabukama u Gadu an ta a’ në
nëën seei köndë e. 25 Biga luku di tjabukama
de kai Elia. Di ten a bi dë, nöö sö de an
bi tei ën u soni tu. A bi tapa di tjuba hii
dii jaa ku sikisi liba longi nëën köndë Isaëli
aki. Tjuba seei an bi kai möönsö, nöö hën
wan gaan hangi ko. Nöö Isaëli köndë bi abi
sömëni mujëë di manu u de bi dëdë disa
de. 26 Ma tökuseei ⌞fu di dee sëmbë fëën seei
köndë an bi biibi ën tjika⌟, hën mbei Gadu
puu ën manda go tee a wan oto köndë de
kai Salepita te a di pisiwata u Sidon Köndë
ala go ta heepi wan oto köndë mujëë di hën
manu bi dëdë disa.
27 “Nöö söseei a di tjabukama de ta kai
Elisa ten, Isaëli köndë aki bi abi hia sikitji-
nama, ma Elisa an bi kula na wan kodo u
de ⌞fu di de an biibi ën tjika⌟. Ma wan oto
sëmbë de kai Naaman kumutu te a wan oto
köndë de kai Silia nöö hën a feni kula.”
Nöö sö Masa Jesosi fan ku dee sëmbë te a
kaba.
28 Nöö dee sëmbë dee bi dë a di keikiwosu
dendu, di de ko jei fa Masa Jesosi fan, nöö
hën hati u de ko boonu tee na sipootu. ⌞Biga
de sabi taa de a ta taki.⌟ 29 Hën de hopo vu
hën de kisi ën hai tja go a döö. Hën de tjëën
go a di kuun buka fu de tuusi ën tuwë go a
goon. Biga di köndë bi dë a wan kuun liba.
30 Ma te u de kë si, hën a pasa a de mindi dë
go fëën.

Aki Masa Jesosi jaka wan gadu puu a wan sëmbë liba.

Maik. 1:21-28

31 A baka u di dë, nöö hën Masa Jesosi
toona go a Kapenaumi, a di pisiwata u
Galilea dë seei. Nöö hën a dë tefa di saba
dou, hën a go a keiki go ta lei sëmbë. 32 Nöö
fa a ta lei de dë, nöö a foombo de seei. Biga
te a ta fan, i ta si taa hën abi di taki.
33 Nöö fa de dë a keiki naandë nöö wan
oto sëmbë bi ko dë tu. A bi dë ku wan gadu
nëën hedi. Nöö di a si Masa Jesosi, hën a
bai kai olo taa: 34 “Disa u ooo, disa u, Jesosi
u Nazalëti. Andi tja i ko aki? I ko fii ko kii u
wante nö? Mi sabi i. Ju da di Sëmbë u Masa
Gadu seei apaiti.”
35 Ma hën Masa Jesosi gandji dëën taa:
“Kabuka dë! Andi joo feni taki? Kumutu a
di sëmbë dë liba e!” Nöö hën di gadu hiti di
sëmbë tuwë a goon a dee oto sëmbë fesi dë,
ma an du ën soni. Nöö hën a kumutu disëën
go.
36 Hën dee sëmbë tuu ko fëëë teee de taki
ku deseei taa: “Maingë, andi u ta si aki! Dee
soni a ta lei dë, andi seei da de? Biga ku di
makiti ku di taanga fëën a puu di gadu a di
sëmbë liba. Fa a fan dë, wante di soni disa
di sëmbë.” 37 Nöö hën oto fëën paaja a hii di
köndë naandë.

Aki Masa Jesosi kula di mai u Simon ku wanlö oto sëmbë möön.

Mat. 8:14-17; Maik. 1:29-39

38 Nöö hën Masa Jesosi kumutu a keiki,
hën a go a di wosu u di womi de kai Simon.
Hën a go si Simon mai sikisiki naandë. Wan
taanga fëbë kisi ën. Nöö hën de begi Masa
Jesosi faa kulëën da de.
39 Nöö hën a bendi go a di mujëë liba hën
a gandji da di fëbë. Nöö hën wantewante
dë, hën di fëbë pasa di mujëë, hën a hopo
go seeka soni da de de njan.
40 Hën de sai dë tefa sapate buka, sonu
nango. Nöö hën dee sëmbë u di köndë
naandë tja wanlö hia sikima peipei wan ko a
Masa Jesosi, nöö hën a buta maun a de kula
de tuu ko bunu. 41 Nöö söseei a puu hia soni
a sëmbë liba tu, dee ta kisi sëmbë a hedi. De
ta bai taa: “Ju da di Womi Mii u Masa Gadu,”
nöö a ta gandji da de taa: “Un kabuka dë!
Wan fan dë möön e.” Biga de tuu bi sabi
ën tuutuu taa hën da di Keesitu, di Paamusi
Könu.
42 Hën di dobooko fëën, mamate biten,
hën Masa Jesosi hopo go a döö, hën a go dë
a wan kamian hën wanwan. Nöö hën dee
hia sëmbë go ta suku ën teefa de go si ën
naandë. Hën de begi ën taa gaantangi, be a
tan ku de naandë. An musu go disa de.
43 Ma Masa Jesosi taki da de taa: “Wë ma
mi musu fu go a dee oto köndë tu u mi
konda di Bunu Buka u Masa Gadu da de, be
de jei kumafa a ta hopo di Njunjun Tii fëën
fa u dë aki. Biga fu di soni dë hedi mbei a
manda mi ko a goonliba aki.”
44 Nöö hën a ta waka a hii dee köndëköndë
u dee Dju tuu ta konda di Bunu Buka u Gadu
da de a dee keiki u de.

5

Aki dee fosu bakama ko ta waka a Masa Jesosi baka.
Mat. 4:18-22; Maik. 1:16-20

1 Wan daka hën Masa Jesosi bi dë a di ze
de ta kai Genesalëti bandja, nöö hën sömëni
sëmbë ta ko nëën fu de jei Masa Gadu oto.
De ko hila tee kamian an dë faa taanpu
möön. 2 Nöö hën a si tu boto a lampeesi
dë. Wanlö sëmbë bi kumutu a höndi ko ta
wasi dee nëti u de. 3 Nöö hën a go subi a di
boto u di womi de ta kai Simon. ⌞Hën seei
da Petuisi.⌟ Hën a taa be a tuusi di boto go a
wata abiti sö. Nöö hën a sindo a di boto ta
lei dee sëmbë dee dë a tela liba ala.
4 Nöö di a kaba u lei de, nöö hën a taki
da Simon taa: "Womi, tuusi di boto go a
mindiwata, nöö un tuwë dee nëti fuunu be
un kisi fisi."
5 Nöö hën Simon piki taa: "Wë Mësitë o,
hii di ndeti u ta dëdë ta tuwë nëti te u wei,
wa kisi na wan wojo soni. Ma töku di i taki
sö, nöö u sa tuwë luku."
6 Nöö hën de tuwë dee nëti a wata, hën de
kisi fisi teee a fika piki sö nëti u de bi tënë.
7 Nöö hën de bai kai dee oto sëmbë a di oto
boto ala, dee ku de ta wooko makandi, u de
ko heepi de hai dee fisi. Nöö hën de ko a de,
hën de ta kisi dee hia fisi ta buta a de tu boto
teee a fika piki sö möön nöö de tu boto tuu
bi singi.
8 Nöö di Simon Petuisi si sö, hën a tuwëën
seei a goon a Masa Jesosi fesi. Hën a taa:
"Masa, kumutu a mi aki e! Biga mi dë wan
hogilibi sëmbë. ⌞Ma bumbuu tjika fii ko a
mi bandja.⌟"
9 Di soni mbei a taki sö. Fa de kisi dee hia
fisi di wan pasi dë, nöö a foombo ën te a ko
fëëë, hën ku dee oto sëmbë dee ku ën sai
naandë. 10 Nöö Johanisi ku Jakobosi, de da
dee sëmbë dee ta wooko ku Simon makandi.
De dë mii u wan tata de ta kai Zebedeosi.
Nöö di soni foondo de tu.
Hën Masa Jesosi taki da Simon taa: "Na
fëëë, womi. I bi ta kisi fisi, ma fa u dë aki mi
o mbei i ko ta kisi libisëmbë ⌞ta tja ko u de
musu sabi mi⌟."
11 Hën de tja dee boto u de go buta, hën
de disa hii soni u de dë, hën de go ta waka a
Masa Jesosi baka.

Aki Masa Jesosi kula wan sëmbë di bi siki tjina siki.
Mat. 8:1-4; Maik. 1:40-45

12 Wë nöö a baka u di dë, nöö hën Masa
Jesosi go a wan köndë. Nöö wan sëmbë bi
sai naandë, sinkii fëën lai ku tjinasiki. Nöö
di a si Masa Jesosi, hën a kai ku fesi a goon
begi ën taa: "Masa, ee i kë nöö i sa kula di
tjinasiki u mi da mi."
13 Nöö hën Masa Jesosi tëndë maun nama
nëën, hën a taa: "Wë mi kë. Ko bunu e!"
Nöö hën wante dë, di sëmbë ko bunu kaa.
14 Nöö hën Masa Jesosi bai ën taa an musu
konda da na wan sëmbë, ma be a go a di
begima ⌞a Masa Gaangadu Wosu dë⌟ be a si
taa a ko bunu. Nöö be a tja paima go da
Gadu kumafa di wëti taki. Biga da sö Gadu
bi taki da di fesiten hedima u dee Dju de kai
Mosesi taa sö sëmbë musu du te de ko bunu
u di lö siki dë, fu hii sëmbë sabi taa i ko bunu
tuu.
15 Ma hii fa a bai ën dë seei, ma tökuseei
soni u Masa Jesosi paaja a hii di kamian dë.
Nöö hii sëmbë ta ko nëën gidjii u de jei dee
soni a ta taki, söseei faa heepi de a dee siki
u de tu. 16 Ma Masa Jesosi lobi u nango a
sabana dendu go begi hën wanwan.

Aki Masa Jesosi kula

wan lan sëmbë.
Mat. 9:1-8; Maik. 2:1-12

17 Wë nöö wan oto daka möön hën Masa
Jesosi ta lei sëmbë ⌞a wan wosu dendu⌟.
Nöö wanlö sëmbë u di keiki paatëi de kai
Falisei ku dee Sabima u dee Djuwëti seei dë
sindosindo naandë tu. De bi kumutu a hii
dee köndëköndë u Galilea ku Judea, te dou
ku Jelusalen. Nöö di juu dë, di kaakiti u
Gadu bi dë a Masa Jesosi faa kula dee sikima.
18 Te wan pisi hën wanlö womi ko dou ku
wan lan sëmbë a wan kama liba ko suku
heepi a Masa Jesosi. 19 Hën di de ko dou a
di wosu ka Masa Jesosi dë, nöö sëmbë sai dë
teee a hia. De an sa feni kamian seei u de tja
di sëmbë go dou a Masa Jesosi. Nöö hën de
subi go a di wosu liba, ⌞biga dee wosu liba
u di köndë bi dë palalaa sö⌟. Nöö hën de go
booko di wosu a liba ala. Nöö hën de saka di
womi a di kama go a dee hia sëmbë dendu
dë, go buta a Masa Jesosi fesi.
20 Nöö hën di Masa Jesosi si fa dee sëmbë
biibi tjika, hën a taki da di sikima taa:
"Womi, wë Masa Gadu puu i a bëë e. An ta
mëni dee hogi i bi du möön."
21 Nöö di dee Faliseima ku dee Sabima u
Wëti jei fa Masa Jesosi taki, nöö hën de ta
kuutu ën a de hati taa: "Huun? Unfa wan
libisëmbë sa fan sö? Ambë da di sëmbë
naandë di ta hoi Gadu a sipootu sö? Ambë

tjika u puu sëmbë a Gadu bëë boiti hënseei
nöö?"
22-23 Wë nöö Masa Jesosi sabi di pakisei de
abi, nöö hën a piki de taa: "Dee sëmbë, andi
mbei un musu ta pakisei dee soni dë u du?
Andi seei mi musu du fuun sabi taa mi abi
taki a di goonliba aki? Ee mi taa Gadu puu
di sëmbë nëën bëë, ee nasö mi taki dëën
taa be a hopo waka go nëën wosu, undi u
de mi musu du fuun sabi taa mi abi taki a
goonliba? 24 Ma nöö un luku e, mi o lei unu
taa Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki, na fan nöö
mi sa fan, ma mi abi makiti tuú a goonliba
aki fu mi sa puu sëmbë a Gadu bëë."
Nöö hën a bia fan ku di sikima taa: "Mi
taki e, hopo, nöö i tei di kama fii nöö i waka
go fii a wosu."
25 Hën wante dë, hën di sëmbë hopo a hii
dee sëmbë tuu fesi. Hën a tei hën kama
hën a ta waka ta gafa Masa Gaangadu nango
nëën wosu.
26 Nöö hii sëmbë ko foondo. A bigi da de te
na soni, hën de taa: "Aai, dee sëmbë, Masa
Gaangadu bigi e. A bumbuu. U si foombo
soni tide."

Aki Masa Jesosi kai Leifi faa ko dë bakama
fëën.
Mat. 9:9-13; Maik. 2:13-17

27 A baka u di dë, hën Masa Jesosi go si wan
sëmbë de kai Leifi sindosindo nëën kantoo
ka a ta pii lanti möni, nöö hën a kai ën faa
ko dë bakama fëën. 28 Hën di womi hopo disa
hii soni fëën dë, hën a waka go a Masa Jesosi
baka.
29 Nöö hën de dë te wan daka, nöö hën
Leifi mbei wan gaan piizii nëën wosu da
Masa Jesosi. Nöö sömëni u dee sëmbë dee
ta pii lanti möni ku sömëni oto sëmbë bi
dë a di piizii ta njan ku de tu. 30 Te wan
pisi hën dee Faliseima, ku dee Sabima u
Wëti dee ta nama ku dee Faliseima, ko si
Masa Jesosi ku dee lö sëmbë dë sindosindo
ta njan makandi, hën hati u de boonu. Hën
de hakisi dee bakama u Masa Jesosi taa ee
faandi mbei de ta njan ta bebe ku dee sëmbë
dee ta pii lanti möni dë ku dee oto takulibi
sëmbë u di köndë? ⌞Biga bumbuu sëmbë an
bi musu ta hulu dee lö sëmbë dë.⌟
31 Hën Masa Jesosi koti wan nöngö da de
taa: "Ee wan sëmbë ja siki, nöö ja abi data
fanöudu. 32 Nöö un haika e. Ma ko aki fu
bumbuu sëmbë hedi e, ma u dee takulibi
sëmbë hedi, u mi kai de u de bia de libi ko a
Masa Gadu."

Aki Masa Jesosi ta konda soni u
di njunjun lei ku di awoo lei
da de.
Mat. 9:14-17; Maik. 2:18-22

33 Nöö hën dee Faliseima ku dee Sabima
u Wëti toona hakisi ën taa: "Wë Mësitë o,
andi mbei dee bakama fii an ta disa u njan
fu begi hedi kumafa u ta disa? Biga dee
bakama u Johanisi di Dopuma ta begi söndö
njan hiniwanten, söseei dee bakama fuu ta
begi söndö njan tu. Ma dee bakama fii ta
njan ta bebe kodo. Unfa a waka?"
34 Nöö hën Masa Jesosi da de wan oto. A
taa: "Ee wan sëmbë o töö u, nöö dee mati
fëën o ko nëën a di töö u. Nöö fa hën ku de
o sai dë, nöö de o ta njan ta piizii makandi.
35 Ma tee di daka dou de puu ën a de mindi
ufö de o ta kusumi ta tja hangi awaa."
36 Nöö hën a toona da de wanlö oto möön
⌞ta lei de kumafa di awoo lei u de ku di
njunjun lei fëën an ta kai⌟. A taa: "Dee
sëmbë, un haika e. Na wan sëmbë o tei wan
njunjun koosu pisi go lapu wan awoo koosu.
Wë biga ee a du sö, nöö a o poi di njunjun
wan nöö di awoo wan an o kai ku ën tu.
37 "Nöö söseei na wan sëmbë sa buta wan
njunjun diingi a wan awoo mbeti kakisa
saku. Biga a ko taanga kaa. Nöö te di diingi
o soopu, nöö di awoo saku o bai latja. Di
diingi o kaba a sösö nöö di saku seei o kaba
a sösö tu. 38 Ma te i buta di diingi a wan
njunjun saku, nöö di saku dë diaan eti. Nöö
te di diingi soopu, nöö di saku o tëndë, an
o bai latja tuwë di diingi. Nöö di njunjun
diingi ku di njunjun mbeti kakisa saku tuu
o dë bunu.
39 "Ma nöö na wan sëmbë ta bebe awoo
diingi nöö i kë bebe njunjun wan möön,
biga joo si taa di awoo diingi suti möön di
njunjun wan."

6

Aki Masa Jesosi lei dee
Faliseima kumafa hën ku
saba daka dë.
Mat. 12:1-8; Maik. 2:23-28

1 Wë nöö a wan saba, hën Masa Jesosi
ku dee bakama fëën ta waka ta pasa a wan
goon dendu. Nöö wan sootu pei soni kuma
alisi sö dë a di goon ma de sa njan mëën
kuakua, nöö hën dee bakama ta booko ën ta
buuka ta njan. 2 Nöö hën so u dee Faliseima
hakisi de taa: "Faandi mbei un ta booko di

soni a di saba daka u du? Nëën da un ta
booko di wëti nö?"
3 Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: "Ja bi
lesi a di Buku u Gadu andi Dafiti bi du nö, di
ten hangi bi ta kii hën ku dee oto sëmbë ku
ën bi ta waka? 4 De bi ta lontu te de go dou
a di wosu u Gadu dendu, hën Dafiti si dee
bëëë de bi tja go buta da Gadu naandë. An
bi dë soni u de musu njan, biga dee begima
wanwan tö nöö bi sa njan mën. Ma tökuseei
Dafiti njan mën, hën ku dee otowan fëën
tuu. ⌞Ma Gadu an bi tei de u hogi fu di fuka
u de hedi.⌟
5 "Ma ⌞boiti u di dë⌟, un musu sabi taa mi
di ko dë Libisëmbë Mii aki dë Masa u saba."

Aki Masa Jesosi kula wan sëmbë a wan saba daka.
Mat. 12:9-14; Maik. 3:1-6

6 Nöö hën wan oto saba möön, hën Masa
Jesosi go lei sëmbë a keiki. Nöö hën wan
sëmbë ko naandë di wan së maun fëën doba
fika dëëdëë. 7 Nöö wanlö Sabima u Wëti ku
dee Faliseima bi sai dë kaa, nöö hën de ta
luku ee a o heepi di sëmbë naandë a di saba,
u de feni föutu nëën fu de tja go kaagi.
8 Ma nöö Masa Jesosi bi sabi kaa andi de
ta mëni a de hati, hën a kai di sëmbë taa:
"Womi, hopo ko taanpu a u fesi aki." Nöö
hën di sëmbë hopo hën a ko taanpu naandë.
9 Hën Masa Jesosi hakisi dee sëmbë sai dë
taa: "Andi möön bunu fuu du a saba, hogi
naa bunu? Fuu musu puu sëmbë a dëdë
maun, naa fuu disëën faa dëdë? Unfa di
wëti taki?"
10 Hën a luku dee sëmbë tuu lontu dou.
Nöö hën a taki da di sëmbë taa: "Womi,
tëndë di maun fii i si." Nöö hën di di womi
mbei kuma a kë tëndë di maun fëën, nöö
hën wante hën a ko bunu djee kumafa a bi
dë.
11 Nöö hën dee sëmbë hati ko boonu ku
Masa Jesosi tee kuma de sa lau sö, nöö hën
de seti kuutu ku deseei ee unfa u de du ku
ën.

Aki Masa Jesosi tei tuwalufu sëmbë ko bakama fëën vö.
Mat. 10:1-4; Maik. 3:13-19

12 A di pisiten dë, hën Masa Jesosi go a
wan kuun liba go begi Masa Gadu, nöö hën
a tan dë begi wan hii ndeti. 13 Te di mamate
fëën, hën a kai dee sëmbë dee bi ta waka
nëën baka u de ko nëën. Nöö hën a tei
tuwalufu sëmbë a de mindi, dee o dë apaiti
tjabukama fëën de ta kai apösutu. 14 Nöö
haika dee në u de. Di fosuwan de kai Simon,
hënseei da Petuisi, ku ën baaa Andiasi, ku
Jakobosi ku Johanisi ku Filipi ku Batolomisi,
15 Mateosi ku Tomasi, ku Jakobosi wan mii
u Alufasi, ku Simon di bi dë wan sëmbë u
di paatëi de kai Zeloti, 16 ku Judasi wan mii
fu Jakobosi, ku Judasi Isikaliotu di sei Masa
Jesosi.

Aki wanlö hia sëmbë ko suku heepi a Masa Jesosi.
Mat. 4:23-25

17 Nöö hën Masa Jesosi ku dee tuwalufu
bakama dee a bi tei dë ku dee otowan dee
fika, hën de saka go a goon a wan palala
kamian. Nöö sëmbë u Jelusalen te dou ku
dee oto kamian u Judea, ku sëmbë u de tu
köndë ta dë a di ze bandja de kai Tilusi ku
Sidon tuu sai dë kaa. 18 De ko u jei di lei
fëën. So sëmbë ko faa kula de. So sëmbë
bi abi soni a de liba ta toobi de, nöö hën
de ko a Masa Jesosi faa puu de da de. Nöö
hën a puu de tuu. 19 Hii sëmbë bi ta mbei
möiti u de nama nëën, biga di kaakiti u
Masa Gaangadu ta kumutu nëën ta kula de
tuu.

Aki Masa Jesosi ta lei dee

bakama fëën fa u de libi

nöö de dë bunu.
Mat. 5:1-12

20 Nöö hën Masa Jesosi hopo wojo luku
dee bakama fëën, nöö hën a taa:
"Un dee möfina sëmbë aki, un dë bunu e,
biga woon njan di bunu u di Njunjun Tii u
Masa Gaangadu.
21 "Nöö un dee sëmbë dee ta hangi fuun
ko kumafa Masa Gadu kë, nöö un dë bunu
e, biga woon feni ën sö tuu.
"Nöö un dee sëmbë dee ta këë, un dë
bunu, biga di këë fuunu o bia ko lafu.
22 "Nöö un dë bunu e, un dee sëmbë oto
sëmbë an sa si a wojo fu di un ta biibi a Mi
di ko dë Libisëmbë Mii aki hedi. Fa de ta puu
unu a de mindi ta kosi unu ta poi unu në a
köndëköndë, nöö un dë bunu e. 23 Nöö un
musu piizii, un musu wai seei, biga a Masa
Gadu Köndë woon kisi wan gaan paima.
Biga söseei dee fesiten sëmbë fuunu bi du
ku dee fesiten tjabukama u Masa Gadu.
24 "Ma un dee sëmbë dee taa: 'U abi
gudu, ⌞nöö wa abi Masa Gaangadu fanöudu
möön,⌟' mi bai helu da unu, biga te bakaten
te di gudu fuunu kaba, nöö wan o a' soni
möön. Biga un bi njan di bunu fuunu tuu
a fesi kaa.

25 "Nöö un dee sëmbë dee ta mbei taa un
dë fa un kë, ⌞wan abi Masa Gadu fanöudu
möön,⌟ mi bai helu da unu biga a bakaten
wan o dë kumafa un kë möön.
"Nöö un dee sëmbë dee ta wai ta lafu fu di
un feni andi un kë, mi bai helu da unu biga
a bakaten këë nöö woon ta këë.
26 "Nöö un dee sëmbë ta kisi gafa a köndë
⌞fu di un ta libi kumafa dee sëmbë dee an dë
a Masa Gadu së kë⌟, mi bai helu da unu. Biga
söseei dee fesiten sëmbë dee bi ta ganjan
taa de ta tja Gaangadu buka bi kisi gafa tu."

Aki Masa Jesosi ta lei dee bakama fëën fa u de libi ku dee felantima u de.
Mat. 5:38-48, 7:12a

27 Hën Masa Jesosi toona taki da de taa:
"Ma un dee sëmbë dee kë jei mi tuutuu
aki, un haika. Mi taki e, un musu lobi dee
felantima fuunu, nöö un du bunu da dee
sëmbë dee abi hogihati fuunu. 28 Nöö söseei
un musu wensi bunu da dee sëmbë dee ta
siba unu ta kosi unu. Nöö un musu begi da
dee sëmbë dee ta du hogihogi ku unu tu.
29 "Nöö ee wan sëmbë naki i baaimaun
a bandjajesi, nöö i bia di oto së dëën be a
toona naki e. Nöö ee wan sëmbë tei di liba
koosu fii, nöö ja musu tapëën fu an tei di
basu koosu fii tu. 30 Nöö söseei ee wan sëmbë
hakisi i wan soni, nöö ja musu niingëën. Ee
wan sëmbë tei soni fii, nöö ja musu toona
tei ën nëën baka.
31 "Nöö leti kumafa i kë fu sëmbë musu
libi ku i, nöö sö seei i musu libi ku sëmbë
tu."
32 Hën a taki da de möön taa: "Un haika e,
dee sëmbë. Ee i ta lobi dee sëmbë dee ta lobi
i nöö, nöö ja o feni gafa naandë e. Biga na
wan apaiti soni i ta du dë. Biga dee sëmbë
dee an dë ku Masa Gadu a wan së, sö deseei
ta libi tu.
33 "Nöö söseei ee i ta du dee sëmbë bunu
dee ta du i bunu wanwan, nöö ja o feni gafa
fëën tu. Biga sö nöö dee sëmbë dee an dë ku
Masa Gaangadu a wan së ta libi u de kaa.
34 "Nöö ee i juu wan sëmbë soni fu di i sabi
taa a o toona da i ën baka, nöö ja du wan
apaiti soni fii kisi gafa e. Biga sö nöö dee
sëmbë dee an dë ku Masa Gadu a wan së ta
du tu. Nöö un musu libi bunu möön de.
35 "Biga un musu lobi dee felantima fu-
unu. Un musu du de bunu. Ee joo juu sëmbë
soni, nöö i musu juu di sëmbë di ja abi
pakisei taa joo feni soni nëën baka. Nöö te i
du sö, nöö joo kisi wan gaan paima a Gadu e.
Nöö a di fasi dë woon djeesi unu Tata Masa
Gadu tu, biga sö a ta libi. A abi bunuhati u
sëmbë, biga dee sëmbë an ta dëën tangi seei
a ta heepi te kisi ku dee hogihati sëmbë tuu.
36 "Nöö un musu ta abi tjalihati u sëmbë
e, leti kumafa Masa Gadu abi tjalihati."

Aki Masa Jesosi ta bai de taa de an musu kuutu de na de.
Mat. 7:1-5

37 Nöö hën Masa Jesosi toona taki da de
taa: "Ja musu ta kaagi sëmbë e, dee sëmbë,
nöö de an o kaagi i tu. Ja musu kuutu de
u de musu kisi sitaafu, nöö Masa Gadu an
o kuutu i tu, fii kisi sitaafu. Ja musu ta hoi
otowan a bëë nöö Masa Gaangadu an o hoi
i a bëë tu. 38 I musu ta da sëmbë soni, nöö i
seei o kisi tu. Nöö möön hia seei joo kisi e.
Biga Gadu o lai ën a wan gaan manda ta zin
ta fugu tee di manda an sa tei möön, nöö a
hopo ën da i. Biga ku di wan seepi maaka di
i ta maaka da otowan, nöö ku ën seei de o
maaka da i tu."
39 Nöö hën a koti wanlö nöngö da de, a
taa: "Bookowojoma an sa tja bookowojoma
a maun e. Biga de tuu o go kai a ngötö
dendu kaba a sösö. 40 Nöö söseei wan sikköö
mii an o sabi soni kuma di mësitë fëën e, ma
te a ta lei te a ko sabi ufö a o ko dë kuma di
mësitë."
41-42 Nöö hën a taa: "Dee sëmbë o, unfa i
ta si di piki sundju a di otowan fii wojo fii
taki dëën taa: 'Womi, be mi puu di sundju a
i wojo dë da i,' ma di gaan wan a i seei wojo
dë, ja ta si ën? I bödjëëma, i musu puu di
gaan sundju di dë a i seei wojo te i kaba, nöö
i sa si bunu fii puu di u di otowan dëën."

Aki Masa Jesosi ta lei fa i sa

du sabi ee wan pau bunu.
Mat. 7:16-20, 12:33-35

43 Nöö hën a taa: "Ee wan pau ta pai
sösö njanjan, nöö an dë wan bumbuu pau
e. Söseei wan pau di ta pai bumbuu njanjan
an dë wan sösö pau tu. 44 Biga hiniwan
pau i sa sabi ën nëën njanjan. Ja o feni
apeesina naa alandja pau, nöö söseei ja o
feni mamaun a panpantii. 45 Dati wan taki
ee i dë hogihatima, nöö ja o taki bumbuu
soni. Nöö ee i dë bumbuu sëmbë, ja o taki
hogihatima soni. Ma kumafa di hati fii dë,
nöö sö di buka fii o ta fan."

Aki ta taki u tu sëmbë

dee mbei wosu.
Mat. 7:24-27

46 Nöö hën Masa Jesosi toona lei dee
sëmbë soni möön. A taa: "Dee sëmbë o,
faandi mbei un ta kai mi 'Masa' ma wan ta
du dee soni dee mi ta taki da unu fuun du?
47-48 "So sëmbë ta ko a mi ta ko ta jei di
lei u mi, nöö te de go nöö de ta du kumafa
de jei dë. Nöö sö wan sëmbë, a dë kuma
wan sëmbë di o mbei wan wosu fëën, nöö
hën a seti ën ku wan goonsei taangataanga
gingin kuma sitonu. Hën a mbei di wosu te
a kaba. Nöö hën a bakaten, hën wan gaan
tjuba kai tee na soni, singi di kamian pii. Ma
töku di wosu an booko kai möönsö. A fika
taanputaanpu apë fu di de seti ën bunu sö.
49 "Ma di sëmbë di ta jei di lei u mi ma an
ta du kumafa mi ta lei ën, nöö a dë kuma
wan sëmbë di ta mbei wan wosu fëën, nöö
hën a seti ën a sandu liba mbei te a kaba.
Nöö hën a baka, hën wan gaan wata ko sawa
di wosu tja go fiaa. Biga di goonsei an bi dë
gingin tjika."

7

Aki Masa Jesosi kula wan wookoma u wan oposii.
Mat. 8:5-13

1 A baka u di Masa Jesosi kaba u lei
dee sëmbë naandë, nöö hën a toona go a
Kapenaumi. 2 Nöö wan oposii u dee Loomë
Köndë sodati bi dë a di köndë dë. Nöö a abi
wan futuboi fëën di a lobi gaanfa, ma nöö
hën di futuboi siki tee a dë a maunmaun.
3 Nöö hën di di oposii jei u Masa Jesosi, nöö
hën a go a wanlö Gaan Womi u dee Dju
sëmbë go hakisi de ee de sa go a Masa Jesosi
go begi ën faa ko kula di futuboi fëën dëën.
4-5 Nöö hën dee sëmbë hopo go a Masa
Jesosi, hën de begi ën seei taa be a ko heepi
di womi da de, mbei di futuboi fëën ko
bunu. De taa: "Di womi aki, a dë wan sëmbë
di lobi u Dju sëmbë e. Biga di keiki fuu seei
a heepi u mbei fiaa. Wë nöö hën u si taa a
fiti fii sa du ën di bunu aki da u."
6 Nöö hën Masa Jesosi hopo wante faa go
ka di oposii ta libi. Nöö hën de ta waka
nango. Ma nöö di de ko zuntu, hën di
oposii manda sëmbë u de taki dëën taa: "Ma
bumbuu tjika fii musu ko a mi wosu e. 7 Hën
mbei miseei an ko a i tu. Ma be i taki wan
wöutu nöö, nöö di sëmbë u mi o ko bunu
kaa.
8 "Wë biga miseei, fa mi dë aki nöö mi dë a
sëmbë basu, nöö mi abi sodati a mi basu tu.
Nöö ee mi taki da wan u de taa be a go ala,
nöö a o hopo go. Ee mi taki da wan otowan
taa be a ko aki, nöö wante a dou kaa. Ee mi
taki da di futuboi u mi taa be a du di dë, nöö
wantewante a ta du ën. Nöö söseei mi sabi
taa ee i, Masa Jesosi, taki ee wan wöutu seei,
nöö a o pasa sö kaa."
9 Nöö hën dee sëmbë go, hën de da Masa
Jesosi di buka te de kaba.
Nöö di a jei fa di oposii taki, nöö a bigi
dëën tee na sondi. Hën a bia luku hii dee
sëmbë dee bi ta waka ku ën naandë. Hën
a taa: "Dee sëmbë, a bigi da mi e. Biga di
wakama dë ko ta biibi mi möön leki un dee
Isaëli sëmbë u di köndë aki seei."
10 Nöö hën dee sëmbë dee bi tja di buka ko
dë toona go. Nöö di de go dou a wosu, hën
de si taa di futuboi u di oposii ko bunu kaa.

Aki Masa Jesosi weki wan

kijoo mii a dëdë.

11 Nöö baka u di dë, hën Masa Jesosi go a
wan köndë de kai Nain, hën ku dee bakama
fëën ku wanlö hia oto sëmbë. 12 Nöö di de
go dou a di dööbuka u di peni di lontu di
köndë, nöö hën de si wanlö sëmbë kumutu
ta waka ta ko ku wan dëdë de ta tja go bei.
Di sëmbë naandë bi dë di wan kodo womi
mii tö fëën mama, nöö di mama manu bi
dëdë disëën kaa. Nöö di mama ku söméni
sëmbë ta waka ta ko. 13 Nöö di Masa Jesosi si
di mama u di mii, nöö tjali fëën kisi ën. Hën
a fan ku di ën taa: "Mujëë o, kabuka."
14 Nöö hën a waka go panjan di daagi, nöö
hën dee sëmbë ta tja di dëdë taanpu pii.
Nöö hën a taa: "Womi, hopo."
15 Nöö hën wantewante dë, hën di dëdë
sëmbë weki. Hën a hopo sindo, hën a seti
fan. Nöö hën Masa Jesosi taki da di mama
taa: "Luku di mii fii aki. Ko tei i soni."
16 Wë nöö di soni di pasa dë, a bigi da dee
sëmbë tee na soni. De taa: "Masa Gadu bigi
e, dee sëmbë. A ko heepi u dee sëmbë fëën
te a manda wan gaan tjabukama fëën ko da
u."
17 Nöö hën di oto dë paaja a hii Judea te
dou ku dee oto köndë tuu dee dë zuntu dë.

Aki Johanisi di Dopuma manda wan buka go da Masa Jesosi.
Mat. 11:2-19

18 Wë nöö di dee bakama u Johanisi di
Dopuma jei hii dee oto u Masa Jesosi dë,
hën de go konda de da Johanisi ka a dë a
dunguwosu dë.

Nöö hën Johanisi kai tu u dee bakama
fëën ko nëën [19] faa manda de go a Masa
Jesosi. A taki da de taa: “Wë un sabi taa
Masa Gadu bi paamusi taa a bi o manda wan
sëmbë ko da u ⌞faa puu u a dee fuka fuu⌟.
Nöö un go a Jesosi e, go hakisi ën ee hën da
di sëmbë dë, naa a dë a baka ta ko eti.” Sö
Johanisi manda di buka.
[20] Nöö hën dee bakama u Johanisi nango
tefa de go dou a Masa Jesosi. Nöö hën
de taki dëën taa: “Wë Johanisi di Dopuma
manda u fuu musu ko hakisi i ee i da di
sëmbë di Masa Gadu bi paamusi taa a bi o
manda ko da u, naa a dë a baka ta ko eti?”
[21] Nöö a di ten dë seei, Masa Jesosi bi dë
ta kula wanlö hia sëmbë. De bi ko nëën
ku peipei siki, ku gadu a hedi, so u de dë
bookowojo sëmbë, nöö de ko faa heepi de.
Hën a ta kula de te a kaba.
[22] Hën a fan ku dee bakama u Johanisi
taa: “Wë un toona go, nöö un konda dee
soni dee un si aki dëën e, ku dee soni dee
un jei aki. Un taki dëën taa bookowojo
sëmbë ko ta si soni, lan sëmbë ko ta waka,
tjinama ta ko bunu, bookojesima ko ta jei
soni, dëdë sëmbë ta weki baka a dëdë, dee
möfina sëmbë ta jei di buka u Masa Gadu
⌞leti kumafa di tjabukama bi taa sö a o dë te
di Paamusi Könu ko⌟.
[23] “Nöö i taki da Johanisi tu taa di sëmbë
di ta futoou mi te an ta mati fu di ma ta
du kumafa a bi mëni, nöö sö wan sëmbë dë
bunu e. Sö fuun taki dëën.”

Aki Masa Jesosi taki soni u Johanisi di Dopuma.

[24] Hën di dee bakama u Johanisi go kaa,
nöö hën Masa Jesosi bia ko ta hakisi dee
sëmbë dee sai dë taa: “Dee sëmbë aki, fa
un bi go a Johanisi a di sabana ala, un sooti
sëmbë un go si ala? Un si wan sösö sëmbë
di na a’ pakisei fëën seei nö, kuma wan
kambaluwa di di ventu ta tja nango ta ko?
[25] Andi un bi si? Un si wan sëmbë di bisi
wan gaan hanso bisi ta wai ta njan ta bebe
nö? Nönö e! Dee sëmbë ta libi di lö libi
dë, a guduma wosu de ta dë, na a sabana
dendu. [26] Naa un si wan gaan tjabukama
u Masa Gadu? Aai, hën un si dë tuu. Ma
Johanisi bigi möön wan tjabukama seei e.
[27] Biga hën da di sëmbë di Buku u Gadu bi
taki taa a o manda ko a di Heepima fesi, faa
seeka di pasi dëën.
[28] “Nöö mi taki da unu e, taa fu dee sëmbë
de bi pai a fesiten te kisi fa u dë aki, nöö
Johanisi di Dopuma hei möön de tuu. Ma
tökuseei fa Masa Gadu ta hopo di Njunjun
Tii fëën aki, nöö dee möön lagi sëmbë dee ta
dë a di Tii fëën dendu, nöö de a’ bunu hedi
möön Johanisi e.” Sö Masa Jesosi taki.
[29] Wë nöö fa Johanisi bi ko dë, nöö dee
sösö sinkii sëmbë u di köndë ku dee sëmbë
ta pii lanti möni, de bi piki di buka fëën.
Biga de ko si taa Masa Gadu a’ leti. Nöö hën
de bia de libi hën de mbei Johanisi dopu de.
[30] Ma dee fesima u keiki kuma dee Faliseima
ku dee Sabima u Wëti, de an bi kë di heepi
Masa Gadu bi o heepi de möönsö. Biga de bi
niinga u bia de libi fu Johanisi dopu de.
[31] Nöö hën mbei Masa Jesosi taki da de taa:
“Wë nöö ambë seei mi sa tei maaka ku dee
sootu pei sëmbë aki? [32] De djei dee mii ta
pëë a sitaati. Ee i mbei fofio da de u de baja,
de an o baja. Ee i kanda këë kanda da de
u de këë, de an o këë. ⌞Nöö sö dee fesima
u keiki dë tu. Ja sa du soni te a kai ku de
möönsö.⌟ [33] Wë biga di Johanisi di Dopuma
ko, nöö an ta njan dee njanjan u di köndë,
an ta bebe dee soni u di köndë, hën de feni
taa didibi dë nëën liba. [34] Nöö hën Mi di ko
dë Libisëmbë Mii aki ko, nöö hën mi ta njan
ta bebe kuma dee otowan. Nöö hën de feni
taa mi a’ langabëë, mi dë bebesonima, mi ta
hoi mati ku dee sëmbë ta pii lanti möni ku
dee oto hogilibi sëmbë u di köndë.
[35] “Ma antoobi. Fa de ta taki dë seei, ma
töku dee sëmbë u Masa Gadu o sabi di köni
fëën. ⌞De o sabi taa mi ku Johanisi tuu ta libi
bunu.⌟”

Aki wan Faliseima kai Masa Jesosi faa ko njan ku ën nëën wosu.

[36] Hën de dë te wan daka, hën wan u dee
Faliseima de kai Simon kai Masa Jesosi faa
ko nëën wosu ko njan ku ën. Nöö hën Masa
Jesosi hopo, hën a go a Simon wosu. Nöö
hën a sindo a wan langa bangi ⌞tëndë futu
buta nëën liba, kumafa guwenti u de dë a di
köndë te de o sindo a tafa u njan⌟.
[37] Nöö wan mötjö mujëë bi dë a di köndë.
Nöö di a jei taa sö Masa Jesosi dë a Simon
wosu, nöö hën a o go ala tu. Nöö di a nango,
hën a tja wan gaan dii bata sumëësuti fatu.
[38] Nöö hën a go dou. Hën a go taanpu leti
a Masa Jesosi futu së, nöö hën a seti këë.
Hën a ta bosi Masa Jesosi futu ta këë tefa
di wojowata fëën munjëën futu pëtëëë, nöö
hën a dëë ën ku di uwii u hedi fëën. Nöö
hën a tei di sumëë suti fatu hën a tutu ën a
Masa Jesosi futu.

39 Nöö di Simon si di sondi, nöö hën a ta
guunjëën nëën hati taa: “Wë, ee di sëmbë
aki dë wan tjabukama u Masa Gadu tuu, nöö
a musu u sabi taa di mujëë naandë dë wan
jajo mujëë. An bi musu nama nëën seei.”
40 Nöö hën Masa Jesosi kai ën, “Simon.”
Hën a piki.
A taa: “Wë, mi kë taki wan soni da i.”
Hën a taa: “Andi wë, Mësitë?”
41 Hën a taa: “De bi dë tu womi bi juu möni
a wan sëmbë. Wan u de juu teni dusu kölu,
di otowan juu feifi höndö kölu. 42 Nöö hën
de dë a di taki dë ta bia nango ta ko biga de
an sa feni di möni u de paka di womi.
“Te wan pisi hën di womi ko taki da de
taa an dë u de paka di möni möön. Be de
disa di möni dë soni seei ku piizii.”
Sö wan oto Masa Jesosi taki te a kaba, nöö
hën a hakisi Simon taa: “Wë de tu sëmbë dë,
undi u de o lobi di sëmbë möön taanga?”
43 Hën Simon taa: “Wë misikuma di womi
di bi juu möön hia möni.”
Hën a taa: “Wë awa, i piki bunu. 44-46 Nöö
luku, fa i kai mi, mi ko a i wosu aki.”
A taki aai.
“Ja da mi wata fu mi wasi futu, ja bosi mi,
ja tutu fatu a mi hedi, ja du na wan wojo soni
da mi kumafa di guwenti dë. Ma nöö luku di
mujëë aki. Fu sensi di a ko aki, hën a ta këë
ta munjan mi futu ku ën wojowata ta dëë mi
futu ku di uwii u hedi fëën. A bosi mi futu
seei, hën a tei wan gaan dii sumëësuti fatu
lobi a mi futu.
47 “Nöö mi taki e, di mujëë i si aki sö, nöö
Masa Gadu puu ën a bëë u hii dee hogilibi
fëën tuu dee a bi ta libi. Hën mbei wë i si a
lobi mi ta wai ku mi sö.
“Biga di sëmbë di sabi taa a du hia hogi
hën Gadu puu ën a bëë, nöö di sëmbë dë hën
o lobi Gadu möön taanga. Ma di sëmbë di
pakisei taa wan piki hogi sö nöö a bi du nöö
Gadu puu ën a bëë, nöö di sëmbë dë o lobi
Gadu wan pikiwan nöö.”
48 Nöö hën Masa Jesosi bia fan ku di mujëë
taa: “Mujëë, i kisi paadon e. Masa Gadu an
hoi dee hogi fii i bi du nëën bëë möön!”
49 Nöö hën dee oto sëmbë ku Masa Jesosi
bi sindo a tafa naandë, hën de ta fan ku
deseei taa: “Wë ambë da di sëmbë aki di ta
puu sëmbë a Gadu bëë?”
50 Hën Masa Jesosi taa: “Mujëë, di biibi fii
heepi i e. Nöö i go fii a wosu ku piizii.”

8

Aki Lukasi ta taki soni u wanlö
mujëë dee bi ta waka
ku Masa Jesosi ta lontu.

1 A baka u di dë, hën Masa Jesosi go ta
waka a dee köndëköndë ta tja di Bunu Buka
ta konda da lanti taa Gadu tja di Njunjun Tii
fëën ko a goonliba awaa. Nöö de tuwalufu
bakama fëën bi dë ku ën, 2 ku wanlö mujëë
tu. A fesi nöö dee mujëë dë bi dë ku siki,
nöö hën a kula de ko bunu. So u de, soni
bi kisi de a hedi hën a jaka de puu. Wan
u dee mujëë de ta kai Malia u di köndë de
kai Magidala, hën bi abi sëbën gadu nëën
hedi hën Masa Jesosi puu de tuu dëën. 3 Wan
otowan möön de kai Johana, hën manu
de kai Kusasi, wan hedima u Könu Helodi
wosu, ku wan de kai Susana, ku sömëni
otowan möön bi dë ku Masa Jesosi ku dee
bakama fëën ta waka ku de ta lontu. De ta
heepi de a dee soni dee de bi abi fanöudu
u de sa libi, ta puu de a fuka a di së u möni
soni.

Aki Masa Jesosi da wan woto
u wan sëmbë di ta jaa böngö.
Mat. 13:1-23; Maik. 4:1-20

4 Wan daka hën sömëni sëmbë kumutu
a dee köndëköndë ta ko a Masa Jesosi te a
hila. Nöö hën a tei wan oto faa lei de soni.
A taa: 5 “Wan daka hën wan sëmbë go nëën
goon go ta paandi wan soni ⌞kuma alisi⌟.
Nöö di a ta jaa di sii, nöö hafu kai a pasi liba,
nöö sëmbë ta waka dë ta makisëën ku futu
te an sa ko soni, ufö dee piki fou ta pii ën ta
njan tu.
6 “Nöö hafu u di sii kai a sitonu goon. Nöö
di a booko wojo ko nöö hën a toona dëdë,
fu di di kamian aan doti tjika nöö an ta feni
wata kumafa a dë fanöudu.
7 “Nöö so fëën kai ka maka dë, nöö hën
di maka göö ko peetëën kii. An sa ko soni
möönsö.
8 “Ma nöö hafu u di sii kai a bunu goon,
nöö hën a göö tee a puu njanjan te a hila.”
Sö wan oto Masa Jesosi taki te a kaba.
Nöö hën a taa: “Fa mi fan ku unu aki, nöö
un pakisei ën bunu e, be un fusutëën.”
9 Nöö baka u di dë, hën dee bakama fëën
ko hakisi ën faa puu di hedi u di oto da de.
10 Nöö hën a taa: “Wë un haika e. Dee
tjubitjubi soni u di Njunjun Tii u Masa Gadu,
unu musu sabi de tuu. Ma dee oto sëmbë,
⌞de dë kuma dee sëmbë Esaja bi taki taa:⌟

De ta luku ma de an ta si soni.
De ta haika ma de an ta fusutan.
Hën mbei mi ta fan ku de a nöngö."

11 Hën a taki da de taa "Wë di puu u di oto
dë sö taa: di sii, hën da di Wöutu u Gadu.
12 Nöö di ka di sii kai a di pasi, hën da te wan
sëmbë jei di Wöutu, nöö di didibi ko puu ën
nëën hati wante fu an fika ta biibi u Gadu
heepi ën.
13 "Nöö di ka a kai a sitonu goon, nöö hën
da di sëmbë di kisi di Wöutu seei ku wai,
ma te toobi miti ën faa poobëën luku ee a
biibi Gadu tuutuu, nöö a ta toona tuwëën
disa biga aan lutu wan bëtë.
14 "Nöö di ka a kai a maka kamian, nöö
hën da di sëmbë di tei di Wöutu tuu, ma a
a' bookohedi u dee soni u di goonliba aki
tumisi. A ta pakisei dee peipei libi u di
goonliba aki, hogi wan ku bunu wan tuu, ta
suku gudu ku piizii. Dee lö soni dë ta fuu di
sëmbë hati te nöö di Wöutu an sa ko soni
möönsö.
15 "Ma nöö ka di sii kai a bunu goon, hën
da a kai a wan bumbuu sëmbë hati. Nöö di
a jei di Wöutu, nöö a ta hoi ën nëën hati ta
pakisei ën tee a ko soni seei nëën libi."

Aki Masa Jesosi ta taki

andi limbo ta du.
Maik. 4:21-25

16 Nöö hën a taki möön taa: "⌞Di Wöutu u
Masa Gadu dë kuma wan faja e.⌟ Nöö na wan
sëmbë o sëndë faja te a kaba, nöö a butëën
a wan bungu dendu, nasö a soni basu. Ma
a o butëën a wan heihei kamian ka hii dee
sëmbë dë a di wosu sa si soni ku ën. 17 Nöö
te di limbo fëën kai ko dë, nöö na wan soni
o fika tjubitjubi tee nöö sëmbë an o si ën e,
nöö na wan soni sa danga tee an o sa ko a
limbo.
18 "Nöö un seti jesi be un jei bunu e, dee
sëmbë. Biga di sëmbë di bi jei soni kaa, nöö
a o sa jei möön hia. Ma di sëmbë di an kë jei
seei, nöö di piki soni di a bi mëni taa a jei,
hën a o toona lasi."

Aki Masa Jesosi mbei de ko sabi ambë da famii fëën.
Mat. 12:46-50; Maik. 3:31-35

19 Wan daka hën Masa Jesosi dë a wan
wosu ta lei sëmbë. Te wan pisi hën hën
mama ku dee baaa fëën ko u ko luku ën,
ma dee sëmbë bi hia a di kamian tee de an
sa feni pasi u go dou nëën. 20 Nöö hën wan
sëmbë go taki da Masa Jesosi taa: "Mësitë
o, i mama ku dee baaa fii ko a i aki. De dë a
döö dë, nöö de kë si i."
21 Hën a taa: "Sö nö baa? Wë nöö dee
sëmbë i si mi ku de dë aki, nöö de da mi
mama ku mi baaa e. Wë biga dee sëmbë
dee ta jei Gadu buka ta piki ën, de da mi bëë
kaa."

Aki Masa Jesosi mbei di ventu ku di wata ko kötö.
Mat. 8:23-27; Maik. 4:35-41

22 Wan daka hën Masa Jesosi ku dee
bakama fëën dë a wata bandja dë, hën a taki
da de taa: "Un boo subi a boto koti wata go
a di oto së banda ala." Nöö hën wante hën
de subi a boto tuusi go a mindi wata. 23 Nöö
hën Masa Jesosi go kandi ta duumi.
Hën de nango te wan pisi, hën wan gaan
ventu ko ta seki di wata tee di boto ta biinga
seei u singi. 24 Hën de go kai ën weki taa:
"Masa hesi, hopo ooo, hopo! Woo dëdë a
wata tuu kaba!"
Nöö hën Masa Jesosi hopo, nöö hën a
gandji da di wata ku di ventu. Nöö hën
wantewante dë hën di wata ku di ventu tuu
ko kötö piii.
25 Nöö hën Masa Jesosi hakisi de taa: "Dee
sëmbë aki, andi mbei un fëëë sö? Naasë di
biibi fuunu dë? ⌞Wan sabi taa mi ku unu dë
aki nö?⌟"
Ma nöö fa a du dë, nöö a foondo de te de
ko fëëë. Hën de ta hakisi de na de taa: "Wë
ambë seei da di sëmbë aki, dee sëmbë? Biga
ventu ku wata tuu ta piki ën buka."

Aki Masa Jesosi puu wanlö hia taku soni a wan sëmbë liba.
Mat. 8:28-34; Maik. 5:1-20

26 Nöö baka u di dë, hën Masa Jesosi ku
dee bakama fëën nango teefa de go tjökö a
di pisiwata u dee Galasëni sëmbë, leti a oto
banda u Galilea dë.
27-29 Nöö di a nango a tela, hën wan sëmbë
u di köndë ko miti ku ën. Di lö sëmbë dë, a
abi wanlö hia taku soni nëën liba, nöö de dë
nëën liba longi kaa. An ta bisi koosu a sinkii,
an ta libi a wosu, an ta libi seei kumafa
libisëmbë ta libi möön, ma a ta dë fëën a dee
sitonu baaku ka de ta bei dëdë. Dee sëmbë
u di köndë mbei möiti a hii fasi te de wei.
De ta tai ën ku bui, ma a ta booko dee bui
kölökölö seei lusu puu, nöö dee taku soni
nëën liba ta hai ën ta tja go a dee sabana
kamian. Na tide oto de ta penëën sö.
Nöö hën di a si Masa Jesosi, nöö hën a kai
olo tuwëën seepi a goon a Masa Jesosi fesi.
Nöö hën a taa: "Jesosi, i di Mii u di Möön

Hei Gadu a liba, andi mi ku i abi? I ko aki fii
ko pena mi nö? Mi begi i, na sitaafu mi e!"
Biga Masa Jesosi bi bai ën kaa taa a musu
kumutu a di sëmbë liba.
30 Nöö hën Masa Jesosi hakisi ën taa: "Un
në fii?"
Hën a taa: "Mi da A-Hila-Möön-Hii."
Biga de bi dë hia te sëmbë an sa konda de.
31 Nöö hën de begi Masa Jesosi fa an musu
tuwë de go a di sitaafu kamian u de eti.
32 Nöö wanlö hagu bi dë a wan kuun bandja
ta pii soni ta njan. Nöö hën dee soni taa be
Masa Jesosi da de pasi fu de go a dee hagu
dë. Nöö hën a taa: "Un go!"
33 Nöö hën de kumutu a di womi, hën de
go a dee hagu. Nöö fa u ta taki aki, hën
dee hagu kumutu kule gililili go kai a wata
djulululu dëdë fiaa.
34 Hën dee sëmbë dee bi ta luku dee hagu,
hën de kule go a ganda go paaja di buka te
dou a hii kamian u di köndë dë tuu taa sö
wan soni de si. 35 Nöö hën hii dee sëmbë tuu
booko kumutu a dee kamiankamian ko luku
andi pasa. Nöö hën de go si di womi di dee
soni bi dë nëën liba dë, sindosindo a Masa
Jesosi bandja a goon dë piii. A dë ku koosu
a sinkii, ku ën bumbuu fusutan. Nöö hën de
tuu ko fëëë.
36 Nöö hën dee sëmbë dee bi si di soni, hën
de konda da dee otowan fa Masa Jesosi bi
puu dee soni a di sëmbë liba. 37 Nöö hën di
fëëë de fëëë dë, hën mbei hii dee sëmbë u di
pisiwata dë begi Masa Jesosi taa, gaantangi
be a kumutu a di köndë u de go. Nöö hën
Masa Jesosi subi a di boto faa go.
38 Nöö hën di sëmbë di Masa Jesosi bi puu
dee soni nëën liba naandë, hën a taki da
Masa Jesosi taa a kë go ku ën.
Ma Masa Jesosi taki dëën taa: 39 "Wë,
nönö, mati. Toona go a i köndë, nöö i go
konda da dee sëmbë kumafa Gadu du i bunu
tjika."
Hën di sëmbë piki, nöö hën a go nëën
köndë go ta paaja di buka ta konda da hii
sëmbë di bunu di Gadu du ën.
40 Hën Masa Jesosi ku dee bakama fëën
toona koti go a di oto së banda ka de bi
kumutu. Nöö di de go dou, nöö hën dee hia
sëmbë bi sai dë wai ku de, biga de bi dë ta
luku Masa Jesosi faa toona ko.

Aki Masa Jesosi heepi wan mujëë ku wan mujëë mii.
Mat. 9:18-26; Maik. 5:21-43

41 Nöö a di ten dë seei, hën wan hedima
u keiki de kai Jailusi ko a Masa Jesosi. Nöö
hën a tjökö kini a goon nëën fesi begi ën
taa gaantangi be a ko nëën wosu. 42 Biga a
abi wan kodo mujëë mii fëën tö nöö a abi
tuwalufu jaa, ma nöö a siki seei tee a dë a
dëdë ku libi maun.
Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa, "Söö.
Wë antoobi, mati. Un boo go."
Nöö hën de tei pasi nango, nöö hën
wanlö hia sëmbë ta waka ku ën ta peetëën
seei tee na soni.
43 Nöö di juu dë, hën wan mujëë bi sai a di
köndë naandë, a bi dë ku wan siki tuwalufu
jaa longi kaa, soni ta kule nëën an ta tapa
möönsö. A go a data seei te a wei, ma an
sa ko bunu möönsö. 44 Hën di a jei taa Masa
Jesosi ko dë, nöö hën wë a waka saapisaapi
nëën baka go panjëën a dee jëkëjëkë u di
koosu buka fëën. Nöö hën wante, hën a ko
bunu kaa.
45 Ma nöö hën Masa Jesosi bia hakisi taa:
"Ambë panjan mi?"
Nöö hën de tuu ta piki taa: "Na mi." Disi
taa: "Na mi." Disi taa: "Na mi."
Nöö hën Petuisi taa: "Wë Masa, luku fa
dee sömëni hia sëmbë ta peeta i aki. Nöö
unfa joo du sabi ambë panjan i?"
46 Hën Masa Jesosi taa: "Aai, ma seei mi
sabi taa wan sëmbë panjan mi. Biga mi fii
wan kaakiti kumutu a mi sinkii go kula wan
sëmbë."
47 Nöö hën di mujëë si taa wë di soni an sa
tjubi möön. Nöö hën a ko ku panta seei ko
tjökö kini a goon a Masa Jesosi fesi a hii dee
sëmbë wojo dë. Nöö hën a konda hii soni
dëën, andi mbei a waka ko panjan di koosu
jëkëjëkë fëën, ku fa a ko bunu. De tuu a pii
konda dëën.
48 Nöö hën Masa Jesosi taa: "Mujëë, na
fëëë möön e. Di biibi fii aki, nöö a heepi i
kaa. Go fii a i wosu ku piizii."
49 Nöö di juu dë seei, hën wan u dee sëmbë
u di hedima u keiki di bi ko kai Masa Jesosi
faa ko kula di mujëë mii fëën dëën, ko dou.
Hën a taki dëën taa: "Mati, gaan soni. An
dë fii mbei di Mësitë ko möön e, biga di mii
fii dëdë kaa."
50 Ma nöö hën Masa Jesosi seei taki da di
tata u di mii taa: "Na fëëë e, mati. Hoi di
biibi fii a mi liba nöömö, nöö joo si. Di mii
fii o toona ko bunu."
51 Nöö hën de nango te de go dou a di
wosu. Nöö Masa Jesosi an kë oto sëmbë
go ku ën a di wosu ka di mii dë möön leki

Johanisi, Petuisi, Jakobosi, ku di mii tata ku
ën mama nöö.
52 Nöö di a go dou a di wosu dendu, hën a
taki da dee sëmbë dee ta bai ta këë naandë
taa be de an këë möön. Wë biga di mii na
dëdë a dëdë, duumi a ta duumi. 53 Nöö hën
de lafu ën mbei ën fa, biga de bi sabi tuutuu
taa di mii dëdë.
54 Nöö hën a pasa go dou a di mujëë mii.
Nöö hën a panjëën a maun, hën a kai ën taa:
"Mujëë mii, hopo e."
55 Nöö hën wantewante dë, hën di mujëë
mii weki hën a hopo. A libi baka. Nöö hën
Masa Jesosi taa be de dëën soni u njan.
56 Nöö di soni foondo di mama ku di tata
u di mii te na soni. Ma Masa Jesosi taki da
de taa: "Di soni i si pasa aki, nöö wan musu
taki ën da sëmbë e."

9

Aki Masa Jesosi manda dee bakama fëën go a dee köndëköndë.

Mat. 10:5-15; Maik. 6:7-13

1 A baka u di dë, hën Masa Jesosi kai dee
tuwalufu bakama fëën ko nëën. Hën a da de
kaakiti ku taki fu de ta jaka dee gadu ta puu
a sëmbë hedi. Söseei a da de kaakiti tu u de
ta kula hii sootu pei siki u sëmbë. 2 Nöö hën
a manda de u de go ta lontu a dee peipei
köndë ta konda da sëmbë taa Masa Gadu ta
hopo di Njunjun Tii fëën fa u dë aki. Nöö
söseei tu de musu kula dee sikima ko bunu.
3 Hën a taki da de taa: "Fa woon go aki,
nöö wan musu tja soni go ku unu e. Wan
musu tja wakatiki. Wan musu tja saku. Wan
musu tja njanjan. Wan musu tja möni. Nöö
dee koosu dë a unu sinkii dë, nöö ku de nöö
un musu go. 4 Nöö te wan sëmbë hoi unu
nëën wosu, nöö naandë un musu dë fu tee
un kumutu a di köndë dë.
5 "Nöö te un go a wan köndë, nöö te de an
kë haika di buka fuunu, nöö un musu feki di
sandu u di köndë di bi peka a unu basufutu
puu tuwë da de e, be a fika kuma wan maaka
taa un bi konda di buka da de ma de an bi
këën. Nöö a fika da de."
6 Nöö hën de go. De ta waka a dee
köndëköndë ta konda di Bunu Buka u Masa
Gadu ta kula sömëni sikima.

Aki lei fa dee soni u Masa Jesosi ta danga Könu Helodi.

Mat. 14:1-12; Maik. 6:14-29

7 Di juu dë, hën Könu Helodi, di ta tii
Galilea Köndë, ko jei hii dee soni Masa Jesosi
ta du. Nöö a toobi ën tee na soni, biga de
an sabi ambë ta du dee soni dë. So sëmbë
taa wë Johanisi di Dopuma ⌊di di könu bi
kii⌋ hën hopo baka a dëdë ko ta du dee soni.
8 So sëmbë taa di fesiten tjabukama u Masa
Gadu de kai Elia hën toona ko, ee nasö wan
u dee oto awoo fesiten tjabukama hën weki
baka.
9 Hën Könu taa: "Wë Johanisi miseei bi
kii, nöö ma sabi ambë da di sëmbë dë." Nöö
hën a ta mbei möiti nöömö faa musu si ën.

Aki Masa Jesosi da feifi dusu sëmbë soni u njan.

Mat. 14:13-21; Maik. 6:30-44; Joh. 6:1-14

10 Nöö hën a baka wan pisiten, nöö hën
dee tjabukama toona ko a Masa Jesosi, hën
de konda dëën fa soni bi waka di de tja di
Buka go a dee köndëköndë. Nöö hën Masa
Jesosi tei de, nöö hën de ku ën go a ⌊wan
sabana kamian zuntu ku⌋ wan köndë de kai
Betisaida, de wanwan.
11 Nöö di lanti jei taa Masa Jesosi go a di
kamian dë, nöö hën de faakëën. Nöö di a si
de, hën a kisi de ku wai. Nöö hën a ta konda
da de kumafa Masa Gadu ta hopo di Njunjun
Tii fëën fa u dë aki. Hën a ta kula dee sikima
u de tu.
12 Nöö hën de dë te di sapate buka, hën
dee bakama u Masa Jesosi ko nëën. Hën de
taki dëën taa: "Masa o, fa u dë a di kamian
aki, nöö a lati kaa. Nöö na fii manda dee
sëmbë go nö, be de go a dee boiti ku dee
köndë dee dë a zuntu aki go suku soni u
njan ku kamian u duumi."
13 Nöö hën Masa Jesosi taki da de taa: "Wë
nönö, wan musu mbei dee sëmbë go e. Un
da de soni u njan."

Hën de taki dëën taa: "Wa abi soni u njan
aki möön leki feifi bëëë ku tu fisi tö. Ee na
i kë fuu go bai soni u njan da de, ma de hia
e!"
14 Nöö hën Masa Jesosi taki da de taa:
"Wë un mbei dee sëmbë sindo a hipihipi u
feifiteni sö te dou." Biga dee sëmbë bi dë
kuma feifi dusu womi sö bifö i abi mujëë ku
mii.
15 Nöö hën dee bakama go seeka dee
sëmbë buta te de kaba. 16 Nöö hën Masa
Jesosi hopo wojo a liba, nöö hën a da Masa
Gadu tangi. Hën a booko dee bëëë ku dee
fisi pisipisi, hën a da dee bakama fëën. Nöö
hën de tja go paati da dee sëmbë, 17 hën de
njan tee bëë u de fuu. Nöö hën dee bakama
go pii dee pisi dee fika te de kaba, de fuu
tuwalufu gaan manda.

Aki Petuisi taki ambë da

Masa Jesosi.
Mat. 16:13-19; Maik. 8:27-29

18 Wan daka möön, hën Masa Jesosi go dë
a wan kamian hën wanwan ta begi. Te wan
pisi hën dee bakama fëën ko nëën, hën a
hakisi de taa: "Wë fa mi ku unu ta waka ta
lontu aki, ambë lanti ta taki taa mi dë? Andi
u mi de ta pakisei?"
19 Hën de taa: "Wë u ta jei de ta taki taa
i da Johanisi di Dopuma di de bi kii, hën
toona weki. So sëmbë taa i da Elia, di fesiten
tjabukama u Masa Gadu, hën toona weki
ko a goonliba baka. Ee nasö wan u dee
oto fesiten tjabukama kuma ën, hën toona
weki. Sö de ta mëni."
20 Nöö hën Masa Jesosi hakisi de taa: "Wë
unu wë, fa mi ku unu ta waka ta lontu aki,
ambë un mëni da mi?"
Nöö hën Petuisi piki ën taa: "Masa o, i
da di Paamusi Könu e, di Keesitu di Gadu bi
paamusi taa a o manda ko da u ⌞faa heepi
u⌟." 21 Nöö hën Masa Jesosi bai de taa de an
musu konda di soni dë da na wan sëmbë.

Aki Masa Jesosi ta konda da de kumafa de o kii ën.
Mat. 16:20-28; Maik. 8:30-9:1

22 Nöö hën a taki da de taa: "Un haika
e, dee sëmbë. Mi di ko dë Libisëmbë Mii
aki musu tja sömëni sitaafu e. Fa dee Gaan
Womi ku dee Gaan Begima ku dee Sabima u
Wëti sai dë, de an dë a mi du nöö de o tja
mi go kii. Ma a di u dii daka fëën nöö mi o
toona weki baka a dëdë e."
Sö Masa Jesosi taki da de te a kaba.

Aki Masa Jesosi konda da de fa de musu du bifö de sa waka nëën baka.

23 Hën a taki da de möön taa: "Ee wan
sëmbë i kë ko a mi baka, nöö dee du fii an
musu hati i fii disa e. Nöö hiniwan daka i
musu ta tja di sitaafu di o ta miti i fu di i ta
waka a mi baka, leti kumafa wan sëmbë ta
tja wan lakpa pau u de pekëën kii. 24 Biga ee
wan sëmbë i ta suku fii hoi i libi ku dee du
fii, nöö ja o feni ën kumafa i kë möönsö e.
Ma di sëmbë di hopo ën seei ku telu da mi,
nöö hën o feni ën kumafa a kë. 25 Wë biga
ee wan sëmbë i feni hii bunu u di goonliba
aki tuu ma i dëdë go a didibi faja, nöö andi i
wini? ⌞Nëën da i sei i hedi bai kaapusa nö?⌟
26 "Biga ee wan sëmbë sen ta kisi i fii
piki taa i nama ku mi ta tei dee lei u mi a
goonliba aki, nöö söseei tu te mi go te mi
ko u mi ko tei di könu bangi u mi, nöö sö
sen o kisi mi da i tu. Biga wan daka o dou di
mi o ko ku di gaan waiti u mi ku di u mi tata,
ku di u dee basia u Gadu Köndë ala tuu. Nöö
di juu dë, sen o kisi mi tu fu mi nama ku di
sëmbë naandë.
27 "Nöö dee sëmbë, un haika bunu e. Fa mi
ta fan ku unu aki, nöö so u dee sëmbë dë aki
an o dëdë bifö de o si fa Masa Gadu o hopo
di Njunjun Tii fëën."

Aki Masa Jesosi ko tooka

a dee bakama fëën wojo.
Mat. 17:1-8; Maik. 9:2-8

28 A baka u aiti daka fu di Masa Jesosi taki
dee oto dë, nöö hën a tei Johanisi ku Petuisi
ku Jakobosi go a wan kuun liba go ta begi.
29 Nöö di a ta begi tee wan pisi, nöö hën fesi
fëën ko tooka. Dee koosu nëën sinkii tuu ko
ta sëndë kuma te Gadu ta koti faja.
30-31 Te wan pisi, hën tu sëmbë ko naandë
ko ta fan ku Masa Jesosi. Dee sëmbë dë seei
sinkii ta sëndë te na soni tu, kumafa dee
sëmbë ta libi a Masa Gadu Köndë sinkii ta
sëndë. Nöö fa de ko ta fan ku ën naandë,
de dë wanlö fesiten tjabukama u Masa Gadu
dee bi dëdë gaanduwe kaa. Wan de kai
Mosesi, wan da Elia. De ko ta fan ku Masa
Jesosi u di wooko di Masa Gadu bi mandëën
ko a goonliba faa du. Biga de ta taki soni u
di fa a o dëdë a Jelusalen.
32 Di juu dë, nöö Petuisi ku dee otowan
fëën bi ta duumi. Te wan pisi, nöö hën de
weki. Nöö hën de bia luku, de si Masa Jesosi
sinkii ta sëndë seei, nöö de si de tu sëmbë
tu dee ku hën ta fan dë.
33 Nöö hën di de tu sëmbë o toona go, nöö
hën Petuisi taa: "Wë Masa o, a suti fa u dë
aki. Nöö ee i kë, nöö u sa mbei dii tjëkëliba,
wan fii, wan u Mosesi, ku wan u Elia." (Ma
wë fa Petuisi ta fan dë seei, nöö a dë kuma
an saandi a ta taki e.)
34 Nöö an kaba u fan seei, hën de si wan
bundji saka zaaa ko tapa de. Nöö dee
bakama ko fëëë. 35 Nöö hën de jei wan töngö
a di bundji dendu taa: "Di sëmbë aki sö, hën
da di Womi Mii u mi di mi tei manda ko a
goonliba. Nöö hën fuun musu haika e."
36 Nöö di de jei di fan sö kaa, hën de ko si
taa Masa Jesosi wanwan tö nöö fika naandë.
Nöö sö wan soni dee sëmbë si pasa e. Ma
nöö fa de si ën seei, ma de an kondëën da
na wan sëmbë möönsö di ten dë.

Aki Masa Jesosi puu wan soni

a wan mii liba.
Mat. 17:14-21; Maik. 9:14-27

37 Di dobooko fëën, hën de kumutu a di
kuun liba saka ko a goon, nöö sömëni sëmbë
ko miti ku de.
38 Nöö hën wan sëmbë a de mindi bai
taa: "Mësitë, gaantangi, heepi mi ku di wan
kodo womi mii u mi aki o. 39 Wan soni ta ko
nëën liba, nöö a ta bai ta tuwëën a goon,
nöö sukuma ta kumutu nëën buka. Ee fuu
taki, an ta disëën möönsö. Möönmöön a ta
kabëën a sösö. 40 Nöö mi bi begi dee bakama
fii fu de puu ën da mi, ma de an sa puu ën."
41 Hën Masa Jesosi taa: "Huun? Andi seei
mi feni a dee sëmbë u di ten aki maun? Fa
mi ku de ta dë aki, de an ta biibi möönsö.
Taangajesi nöö de abi sö. Fu un longi ten
mi musu dë ku unu ta hoi pasensi da unu
ufö woon biibi mi?"
Hën a taki da di sëmbë taa: "Tja di mii ko
da mi aki."
42 Nöö hën di sëmbë ta waka ta ko ku di
mii a Masa Jesosi. Ma nöö de an dou seei,
hën di soni kisi di mii tuwë a goon dobëën
buta kakakaa.
Nöö hën Masa Jesosi bai ën taa, "Hetji
pasa kumutu a di mii liba e!" Nöö hën a
kumutu wante, di mii ko bunu. Nöö hën
Masa Jesosi tei di mii hën a dëën tata.
43 Nöö di soni foondo dee sëmbë tee de
taa: "Maingë, mi fëëë di kaakiti u Masa
Gadu e! Aai, a a' poosian tuu."

Aki Masa Jesosi taki soni

u di dëdë fëën möön.
Mat. 17:22-23; Maik. 9:30-32

Fa dee sëmbë ta fan dë, hën Masa Jesosi
taki da dee bakama fëën taa: 44 "Un haika e,
dee sëmbë. Mi o taki wan soni da unu aki,
nöö un musu hoi ën fu wan fëëkëtëën. ⌞Fa
i si dee sëmbë ta gafa mi aki seei,⌟ ma wan
ten o dou nöö de o tja Mi di ko dë Libisëmbë
Mii aki go sei da sëmbë fu de kii mi puu."
45 Ma nöö di fan a fan dë, a dë wan foombo
soni da dee bakama fëën. De an fusutëën
möönsö, biga a dë wan tjubitjubi soni da de.
Ma seei de bi fëëë u de hakisi ën andi da di
soni.

Aki Masa Jesosi ta lei ambë

da fesima.
Mat. 18:1-5; Maik. 9:33-37

46 Wë nöö di juu dë, hën wan gaan toobi
hopo a dee bakama dendu. De ko ta hakisi
deseei taa: "Undi fuu seei dë di möön hei
wan a di wooko aki?"
47 Nöö hën Masa Jesosi saandi de ta paki-
sei, hën a go tei wan mii tja ko buta nëën
bandja naandë. 48 Hën a taki da de taa: "Dee
sëmbë o, un si di mii aki sö? ⌞An dë wan hei
sëmbë, ma tökuseei⌟ di sëmbë di ta tei ⌞sö
wan lagilagi sëmbë kuma⌟ di mii aki fu mi
hedi, nöö hën da a ta tei miseei tu. Nöö di
sëmbë di ta tei mi, nöö hën ta tei di Sëmbë
di manda mi ko aki.
"Nöö di sëmbë di a' sakafasi te a ta butëën
seei a hii dee otowan fëën basu, nöö hën da
di möön hei sëmbë a Masa Gadu wojo e, dee
sëmbë."

Aki ta lei ambë ku Masa

Jesosi dë a wan së.
Maik. 9:38-40

49 Nöö hën wan u dee bakama u Masa
Jesosi de kai Johanisi taki dëën taa: "Masa,
u bi si wan sëmbë ta puu soni a sëmbë liba
ku i në, ma di sëmbë dë an bi ta nama ku i
kumafa u ku i nama aki. Nöö hën u tapëën
taa be an musu du sö."
50 Hën Masa Jesosi taa: "Wë nönö womi,
wan musu tapëën e. Biga ee wan sëmbë an
dë feantima fuunu, nöö hën da unu ku ën
dë a wan së."

Aki wan köndë an kë da Masa Jesosi kamian u duumi.

51 Wë nöö di juu dë, Masa Jesosi ten ko
zuntu faa toona go a Gadu Köndë ka a bi
kumutu. Nöö di a sabi sö kaa, hën a buta
taa a o go a Jelusalen. 52 Nöö hën a manda
wantu u dee bakama fëën go a fesi u de go
suku kamian u de duumi a pasi.
Nöö hën dee bakama fëën go te de go dou
a wan u dee köndë u dee Samalia sëmbë,
hën de go hakisi wanlö sëmbë dë kamian u
de ku Masa Jesosi duumi.
53 Ma nöö dee sëmbë sabi taa a Jelusalen
de nango, nöö hën mbei de piki de taa de
aan kamian da de u de duumi. 54 Nöö hën
dee sëmbë bia toona ko piki Masa Jesosi
baka.
Nöö hën di Johanisi ku Jakobosi jei di
soni, hën de hakisi Masa Jesosi taa: "Masa
o, ja kë fuu kai faja kumutu a liba ko kaba
dee sëmbë dë a sösö nö?"
55 Nöö hën Masa Jesosi bai de taa: "Nönö
womi, un sooti pei pakisei da di dë? Un
kaba ku dee soni dë!"
56 Nöö hën de pasa go suku kamian a oto
köndë duumi.

Aki Masa Jesosi ta leti dee sëmbë kë waka nëën baka.
Mat. 8:19-22

57 Nöö fa de dë a pasi nango dë, hën wan
sëmbë ko a Masa Jesosi ko taki dëën taa: “Mi
kë go ku i aluwasi naasë i nango.”
58 Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë a
bunu, ma i sabi nö? Dee mbeti abi baaku ka
de ta kandi duumi, nöö söseei dee piki fou
abi wosu tu. Ma Mi di ko dë Libisëmbë Mii
aki, ma abi kamian ka mi ta dë e. ⌞Ma ee i
kë sö, nöö i ko boo go.⌟”
59 Nöö hën wan oto daka möön, hën Masa
Jesosi kai wan womi faa musu ko dë bakama
fëën. Hën di womi taa: “Antoobi, mi sa ko,
ma mi kë begi i wan soni ufö. Mi kë dë te mi
tata dëdë mi bei te mi kaba, nöö mi ko e.”
60 Hën Masa Jesosi taa: “Wë nönö womi,
be dee sëmbë dee an dë a mi du bei dee dëdë
sëmbë u de e. Ma ju, be i ko go ku mi go
paaja di Buka, be sëmbë ko sabi taa Masa
Gadu ta hopo di Njunjun Tii fëën fa u dë
aki.”
61 Nöö hën wan oto daka möön, hën wan
womi taki da Masa Jesosi taa a kë ko bakama
fëën. Ma a kë faa dëën pasi be a go da dee
sëmbë fëën wosu adjoisi ufö a ko.
62 Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Aai,
wë mi jei, ma i sabi nö? Ee wan sëmbë
ta du wan wooko ku tu hati nöö di wooko
dë an o ko bumbuu soni möönsö. Nöö ee
wan sëmbë ta wooko a di lö fasi dë, nöö an
bumbuu tjika faa ko dë wan wookoma a di
Tii u Gadu dendu e.”

10

Aki Masa Jesosi manda wanlö

hia bakama fëën u de go

paaja di Buka.

1 Wan oto daka möön, hën Masa Jesosi
kai sëbënteni-ku-tu u dee bakama fëën ko
nëën. Nöö hën a manda de tu ku tu u
de musu go a dee pikipiki köndë ku dee
gaangaan köndë ka hënseei bi pakisei faa
musu go, ⌞be de konda da dee sëmbë taa
Gadu ta hopo di njunjun tii fëën⌟.
2 Nöö hën a taki da de taa: “Un haika e,
dee sëmbë. Di goon bigi nöö di njanjan lepi
u koti, ma wookoma biti poi. Nöö un begi
Masa Gadu e, faa puu hia sëmbë manda go
a di wooko fëën.”
3 Nöö hën a toona taa: “Fa mi ta manda
unu aki, mi ta manda unu leti kuma sikafu
mii nango a pëndë mbeti dendu. Ma un go
nöö. Mi ta manda unu. 4 Nöö fa woon go dë,
wan musu tja möni e, wan musu tja saku.
Nöö dee susu un tuusi a unu futu dë, nöö ku
de nöö un musu go. Nöö te un nango, wan
musu ta buuja ta da oto ku sëmbë a pasi.
5-6 “Nöö ee de kai unu a wan wosu fuun go
duumi, nöö un musu begi da di sëmbë abi di
wosu taa: ‘Masa Gadu musu dë ku i e.’ Nöö
fa woon taki dë, nöö ee wan bumbuu sëmbë
sai naandë di fiti u feni di bunu i begi dëën
dë, nöö di bunu o tan a di wosu. Ma ee di
sëmbë an fiti di lö bunu dë, nöö di bunu o
toona ko a unu baka.
7 “Nöö fa de o tei unu a di wosu dë, nöö
naandë un musu tan e. Wan musu kumutu
ku unu lai go libi a oto wosu. Nöö te de da
unu soni u njan, nöö un musu njan mën.
Sen an musu kisi unu. Biga wan wookoma
musu feni hën paima fu di wooko di a ta du.
8 “Nöö te un go a wan köndë nöö ee de kisi
unu ku piizii, nöö di soni i si de seeka da unu
fuun njan nöö hën un musu njan e.
9 “Nöö un kula dee sikima dee sai a di
köndë dë. Nöö un taki da hii dee sëmbë taa
di ten kisi u Masa Gadu hopo di Njunjun Tii
fëën awaa, ⌞nöö be de seeka u ko nëën⌟.
10 “Ma te un go a wan köndë, nöö ee dee
sëmbë dë nëën an kë haika unu, nöö un
musu go taanpu a sitaati u di köndë, nöö un
taki da de taa: 11 ‘Di doti u di köndë aki di bi
peka a u futu, nöö u feki ën puu tuwë disa
da unu e, kuma wan maaka taa Masa Gadu
o sitaafu unu. Biga u bi ko fuu konda da unu
taa Masa Gadu ta hopo di Njunjun Tii fëën
fa u dë aki, ma wan këën. Nöö di hebi fëën
fika da unu e. U, u nango.’ ”
12 Nöö hën a toona taki möön taa: “Nöö
un musu sabi taa a di daka di Masa Gadu o
kuutu hii mundu, nöö di sitaafu di köndë dë
o kisi o möön hogi möön leki di hogi köndë
de kai Sodom bi kisi e.”

Aki Masa Jesosi bai helu

da wanlö köndë.
Mat. 11:20-24

13 Nöö hën Masa Jesosi taa: “Mi bai helu
da un dee sëmbë ta libi a Kolazin ku dee u
Betisaida e. Wë biga ee dee köndë de kai
Sidon ku Tilusi bi si dee gaan foombo wooko
dee mi ta du a unu mindi aki, nöö de bi o
bia de libi gaanduwe kaa. Di hogilibi u de
bi o hati de tee de bi o bisi djodjo go sindo
a goon ta tuwë sindja a de sinkii. Sö a bi o
hati de tjika. Ma un dee sëmbë u Kolazin
ku Betisaida si dee foondo wooko u mi, ma
töku wan a’ toobi möönsö fuun disa dee
hogilibi fuunu.

14 “Nöö hën mbei mi taki taa tee Masa
Gadu o kuutu goonliba, nöö di sitaafu woon
kisi o hogi möön di Sidon ku Tilusi o kisi.
15 “Nöö un dee sëmbë u Kapenaumi tu,
unfa un mëni? Un mëni taa di hei fuunu aki
o tja unu go a Gadu Köndë nö? Nönö e, na
seei. Ma a didibi faja a o tja unu go! ⌞Biga
mi ko a unu ma wan tei di lei u mi u soni
möönsö.⌟”
16 Nöö hën Masa Jesosi taki da dee bakama
fëën taa: “Ee wan sëmbë ta piki unu buka,
hën da a ta piki di buka u mi kaa. Ma ee wan
sëmbë an tei unu, nöö hën da an tei mi tu,
söseei an tei di Sëmbë di manda mi ko aki
tu.”

Aki Masa Jesosi ta lei

dee bakama fëën

andi de musu wai da.

17 Nöö hën de sëbënteni-ku-tu bakama u
Masa Jesosi go tefa de toona ko, nöö de ta
wai seei. De taki dëën taa: “Masa o, fa u go
dë, nöö dee gadu bi saka a u basu seei, di u
tei di në fii bai de.”
18 Hën Masa Jesosi taki da de taa: “⌞Awa,
sö de o saka da unu tuu.⌟ Biga miseei bi si fa
di kaakiti u didibi bi booko saka gaanduwe
kaa. Mi si ën, a kumutu a liba ala pasa a mi
wojo valau sö, kuma liba koti faja go a goon.
Nöö fa dee gadu saka a unu basu dë, nöö sö
de o ta saka.
19 “Biga mi ta da unu makiti a di gaan
felantima fuu liba e, ku hii dee hogi soni dee
a o manda ko a unu, te dou ku sindeki ku
kukutulabu tuu. De an o sa du unu hogi.
20 “Ma tökuseei na fu di soni dë hedi un
musu ta wai e. Na fu di dee gadu ta saka a
unu basu mbei un musu ta wai tu. Ma un
musu ta wai seei fu di un sabi taa në fuunu
dë sikifisikifi a Masa Gadu Köndë ala.”

Aki Masa Jesosi konda da dee bakama fëën kumafa de abi bunuhedi tjika.

Mat. 11:25-27, 13:16-17

21 Nöö hën di Akaa u Gadu mbei Masa
Jesosi ko wai tee na soni. Hën a taa: “Masa
Gadu, gaantangi fii o. I da Masa u liba ala
ku goonliba aki tuu. Nöö mi da i tangi u di a
dë taa i tjubi dee soni fii da dee könima ku
dee sabisonima u di goonliba aki te de an sa
sabi de möönsö. Nöö hën i toona mbei dee
lagilagi sëmbë aki dee ta piki i buka, ko sabi
de. Aai Taata, gaantangi fii e. Biga sö i feni
ën taa a bunu. Wë nöö i bigi e, Taata.”
22 Hën a taa: “Dee sëmbë o, mi Tata buta
hii soni a mi maun e. Nöö na wan sëmbë
sabi kaba u di Mii boiti di Tata nöö. Söseei
na wan sëmbë sabi kaba u di Tata tu boiti di
Mii nöö, ku di sëmbë di di Mii kë faa ko sabi
ën.”
23 Nöö hën a bia luku dee bakama fëën,
nöö hën a taki da de taa: “Un dee sëmbë
aki, un abi bunuhedi e, fu dee soni dee un ta
jei ku dee un ta si aki. 24 Biga sömëni u dee
fesiten tjabukama ku dee könu tuu bi hangi
u de si dee soni un ta si aki. De bi hangi tu
u de jei dee soni dee un ta jei aki, ma de an
bi sa jei de.”

Aki Masa Jesosi konda di oto u wan bunuhati Samalia sëmbë.

25 Te wan daka, hën wan u dee sabima u
wëti hopo go a Masa Jesosi u go poobëën
luku. Nöö hën a hakisi ën taa ee andi faa
musu du te nöö a sa feni di teego libi u Masa
Gadu.
26 Hën Masa Jesosi hakisi ën taa: “Andi
sikifi a Gadu Buku? Andi i ta lesi nëën?”
27 Hën a taa: “Wë mi ta lesi taa i musu lobi
Masa Gadu ku hii i hati ku hii i akaa ku hii i
taanga ku hii pakisei fii. Nöö i musu lobi di
otowan fii leti kumafa i lobi i seei.”
28 Nöö hën Masa Jesosi taa: “Wë fa i piki
dë, nöö i piki bunu. Sö fii libi tuu, nöö joo
dou a Masa Gadu Köndë.”
29 Ma di di womi si taa di soni a hakisi dë
nëën a feni, hën a toona hakisi Masa Jesosi
taa: “Wë ambë da di otowan u mi di mi
musu lobi kuma miseei?”
30 Nöö hën Masa Jesosi tei wan oto konda
dëën. A taa: “Wan sëmbë bi kumutu a
Jelusalen nango a Jelikou. Nöö hën a nango
te wan pisi, hën wanlö fufuuma ko kisi ën
panjan. Hën de fon mën te a fon. Hën de tei
dee soni fëën dee a bi tja tuu, te kisi ku dee
koosu dee bi dë nëën sinkii. Hën de disëën
a goon dë a dëdë ku libi maun, hën de go u
de.
31 “Nöö hën a sai dë te wan pisi, hën wan u
dee begima di ta wooko a Masa Gadu Wosu
ko ta pasa. Nöö di a si di womi a goon dë,
hën a koti lontu a oto së pasa go fëën.
32 “Nöö a baka u di dë, hën wan u dee
bakamii u Leifi di ta wooko a Masa Gadu
Wosu ko ta pasa tu. Nöö di a ko si di womi
a goon dë, hën a luku ën diin te a kaba. An
du wan wojo soni möönsö. Hën a koti lontu
a oto së pasa go fëën.
33 “A baka fëën hën wan Samalia sëmbë ko
ta pasa dë tu. Nöö di a si di womi a goon

naandë, nöö hën tjali fëën kisi ën te a taa:
‘Wë di sëmbë aki, ⌞fa u ku dee lö sëmbë aki
dë feanti seei⌟ ma tjali fëën kisi mi, nöö ma
sa disëën aki go. Mi musu heepi ën.’

34 “Nöö hën a go a di womi go lobi deesi
a dee koti buka fëën hën a tai de te a kaba.
Hën a hopo ën buta a di mbeti fëën liba, hën
a ta tjëën te a wan lantiwosu. Nöö naandë
a go sölugu ën.

35 “Nöö di mamate hën a hopo, nöö hën
a go a di sëmbë di abi di wosu. Nöö hën a
tei möni, hën a dëën. Hën a taki dëën taa:
‘Womi o, gaantangi baa, luku di sëmbë aki
bunu da mi, nöö ee di möni an tjika nöö te
mi toona nöö mi o paka i dou.’ ” Sö wan oto
Masa Jesosi taki te a kaba.

36 Nöö hën a bia hakisi di womi di bi ko
nëën dë taa: “Wë mati, andi i pakisei u de
dii sëmbë naandë? Undi u de libi ku di
womi kuma di otowan fëën di a ta lobi kuma
hënseei?”

37 Hën di womi taa: “Wë misikuma di
sëmbë di bi a’ tjalihati fëën dë.”

Hën Masa Jesosi taa: “Wë nöö i piki bunu.
Nöö i go e, nöö i libi kumafa di womi dë libi
dë.”

Aki Masa Jesosi dë

a Maita ku Malia wosu.

38 Nöö di Masa Jesosi ku dee bakama fëën
dë a pasi nango ⌞a Jelusalen dë,⌟ te wan pisi
hën de go dou a wan köndë. Nöö hën wan
mujëë de kai Maita kai ën faa ko nëën wosu.
Nöö hën a go.

39 Wë nöö Maita bi abi wan sisa fëën de ta
kai Malia. Nöö fa Masa Jesosi ko a de dë, hën
Malia go sindo leti nëën fesi a goon naandë
ta haika dee soni a ta taki.

40 Ma Maita bi dë ku bookohedi ta seeka
soni u njan da Masa Jesosi ku dee bakama
fëën. Hën de dë te wan pisi, an sa tjëën
möön. Nöö hën a fan ku Masa Jesosi taa:
“Masa o, ja si nö? Fa i si i ko aki, nöö hën
Malia disa mi wanwan tö fu mi seeka hii
soni da unu. Ja sa mandëën fa a ko heepi
mi nö?”

41 Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë Maita
o, mujëë, haika e. I dë ku gaan pakisei ta
booko hedi a sömëni soni. 42 Ma wan soni
nöö dë fanöudu e, mujëë. Fa i si Malia ko
sindo ta haika mi aki, nöö hën du di möön
bunu soni, nöö ma o puu ën nëën.”

11

Aki Masa Jesosi lei dee bakama fëën fa u de begi Gadu.

Mat. 6:9-13, 7:7-11

1 Wan daka hën Masa Jesosi bi dë a wan
kamian ta begi. Hën a begi teefa a kaba, nöö
hën wan u dee bakama fëën hakisi ën taa:
“Masa o, andi mbei ja sa lei u fa fuu begi tu,
kumafa Johanisi lei dee bakama fëën?”

2 Hën a taki da de taa: “Antoobi. Mi o lei
unu. Te woon begi, nöö sö fuun musu taki:
Ke, u Tata a liba, hii sëmbë musu lesipeki i
e.
De musu sabi taa i dë bumbuu limbolimbo.
U begi taa di Tii fii musu paaja a hii goon-
liba.
3 Nöö u begi i fii da u dee soni u abi fanöudu
fuu pasa u libi tide.
4 Nöö u begi i tu, be i puu u a bëë u dee hogi
dee u ta du,
leti kumafa u seei ta puu dee otowan fuu a
bëë fu dee hogi de ta du u.
Nöö u begi i taa na disa u da dee soni dee sa
hai u tja go a di së u hogi e.
Sö fuun ta begi e, dee sëmbë.”

5-6 Hën a toona taki da de taa: “Ee wan
sëmbë i a’ wan bunu mati, nöö hën wan
sëmbë ko a i a mindi ndeti, nöö joo go a
di mati fii. Nöö joo taki dëën taa: ‘Mati,
gaantangi baa, mi ko begi i soni. Wan mati
u mi kumutu a kamian ko a mi, nöö ma a’
sondi u njan fu mi dëën. Gaantangi, juu mi
dii bëëë.’

7 “Nöö di sëmbë o piki i taa: ‘Haika, na
toobi mi a di juu aki e. Mi söötö döö go
kandi kaa. Mi ku dee mii u mi dë a kamba
aki, de ta duumi. Ma sa hopo go tei bëëë
da i möön e.’ Ma nöö fu di di fuka fii bigi,
nöö joo ta naki di döö kodo ta begi ën nango
nöömö.

8 “Nöö mi taki e, kandë an o jabi di döö da
i fu di un dë mati hedi. Ma fu di i ta naki
di döö nëën hedi nöömö te an sa feni pasi
duumi, nöö hën mbei a musu hopo tei di
bëëë da i kuma di mëni i abi fanöudu.

9 “Fëën mbei mi taki da unu taa i musu ta
begi Masa Gadu nöömö e, nöö a o da i di soni
di i ta begi ën. I musu ta suku di soni i abi
fanöudu nëën, nöö joo feni ën. I musu ta
naki di döö fëën, nöö a o jabi ën da i. 10 Biga
di sëmbë di ta begi ën, nöö hën a ta da. Di
sëmbë di ta suku nëën, nöö hën o feni. Nöö
di sëmbë di ta naki di döö fëën, hën a o jabi
ën da.

11 "Wë nöö fa un dë aki, ee di mii fii pidi
i wan pisi fisi nöö i sa tei wan sindeki pisi
dëën nö? Na seei. 12 Nöö ambë dë a unu
mindi aki tu di o tei kukutu labu da hën mii
ee a pidi i obo. Nönö, sëmbë an dë e.
13 "Wë nöö fa un ta du hogi so juu seei,
ma un sabi taa un musu da dee mii fuunu
bumbuu soni, wë nöö unu Tata a liba wë?
An sa da unu di Akaa fëën tu nö, te un ta
begi ën."

Aki Masa Jesosi ta taki soni fëën ku dee didibi.

Mat. 12:22-30, 43-45; Maik. 3:20-27

14 Te wan oto daka möön, hën Masa Jesosi
puu wan soni bi dë a wan womi liba. Di
soni bi tapa di womi buka nöö di Masa
Jesosi jakëën puu, nöö wantewante a ko ta
fan bumbuu baka. Nöö di soni foombo hii
sëmbë.
15 Ma seei so u dee sëmbë kosi Masa Jesosi.
De taa: "Fa i si a ta puu dee soni a sëmbë liba
aki, nöö na ku wan oto kaakiti möönsö, ma
ku di kaakiti u di hedima u dee didibi de kai
Belisabo, ku ën wë a ta du ën e."
16 Nöö hën wanlö sëmbë sai dë kë poobëën
luku. Hën de hakisi ën taa: "Wë dee soni
dee i ta du aki, nöö ee i da sëmbë u Masa
Gadu tuu, nöö lei u wan maaka be u sa sabi
taa Gadu dë ku i tuu."
17 Ma Masa Jesosi sabi fa de ta pakisei ⌞taa
na sëmbë u Gadu a dë, ma a dë sëmbë u
didibi⌟. Nöö hën a taki da de taa: "Hiniwan
köndë di hopo ta feti ku ën seei, nöö an sa
tan e. A o booko. Söseei hiniwan famii di
hopo ta feti ku ën seei o kaba a sösö tu.
18 "Wë nöö ee dee didibi hopo ko ta feti ku
deseei, nöö unfa i mëni de o du? Na kaba de
o kaba a sösö nö? Didibi sa jaka dee otowan
fëën go nö?
"Wë nöö di un bai taa ku kaakiti u di
hedima fu dee didibi mi ta puu dee otowan
fëën, 19 nöö dee sëmbë fuunu dee ta puu soni
a sëmbë liba wë? Ambë kaakiti de tei ta du
ën? Biga di wan puu nöö u tuu ta puu de.
Nöö naandë a o waka mbei dee sëmbë fuunu
seei o da unu adjabëë.
20 "⌞Nöö un mëni unu seei ku dee lö paki-
sei dë e.⌟ Biga ku di kaakiti u Masa Gadu wë
mi ta du dee soni aki. Wë nöö di mi ta du
de ku di kaakiti u Masa Gadu, nöö hën da
Gadu hopo di Njunjun Tii fëën a unu mindi
awaa."
21 Hën a toona taki da de möön taa: "Un
haika. Solanga wan taanga sëmbë dë fëën
seekaseeka ku ën feti lai ta luku ën wosu,
nöö na wan kodo sëmbë seei sa ko fufuu
soni fëën tja go e. 22 Ma te wan oto sëmbë
ko di taanga möön hën, nöö a o sa ko kisi
ën panjan feti ku ën tee a wini ën. Nöö a
o tei hii dee feti lai fëën dee a bi ta mëni u
heepi ën seei, ku dee gudu fëën tuu, tja go
paati da dee otowan."
23 Nöö hën Masa Jesosi taki da de möön
taa: "Fa u taki dee soni aki, nöö di sëmbë
di an kë nama ku mi, nöö hën da felantima
u mi kaa e. Söseei di sëmbë di an ta suku
sëmbë tja ko da mi, nöö hën ta jaka sëmbë
puu a mi."
24 Nöö hën a taa: "Te wan gadu dë a wan
sëmbë hedi, nöö te a kumutu disëën go, nöö
a o ta waka ta lontu ta suku kamian ka dee
otowan fëën ta libi te a wei. Nöö a o taa:
'Wë, nönö, ma feni kamian aki u mi tan.'
"Nöö a o bia toona ko a di sëmbë hedi ka
a bi kumutu dë seei. 25 Nöö te a ko naandë
nöö a o si di kamian limbolimbo hooo. ⌞Di
sëmbë an feni wan bumbuu soni buta nëën
möönsö.⌟ 26 Nöö paa, tjala! A toona ko a di
sëmbë hedi baka. Nöö a o go kai sëbën gadu
hogiwan möön leki ën seei, nöö de o ko lai
a di sëmbë naandë hedi. Nöö di lö sëmbë
naandë, tan fëën o ko dë möön hogi gaanfa
möön fa a bi dë a fesi."

Aki Masa Jesosi ta konda ambë da dee sëmbë sa feni di möön gaan bunu.

27 Nöö fa Masa Jesosi ta fan dë, nöö hën
wan mujëë bi sai a dee sëmbë mindi dë hopo
bai fan ku ën. A taa: "Womi, di mama fii di
pai i, a abi kölöku e, fu di Gadu feni taa hën
musu pai i."
28 Hën Masa Jesosi piki ën taa: "⌞Aai,
mujëë,⌟ ma fa i si u dë aki, nöö dee sëmbë
dee ta jei di Wöutu u Masa Gadu ta piki ën
buka, nöö de ta feni di möön gaan bunu
möön leki di sëmbë di pai mi e."

Aki Masa Jesosi ta taki soni

u dee sëmbë fëën ten.

Mat. 12:38-42; Maik. 8:12

29 Nöö fa de dë ala, nöö sëmbë ta ko a Masa
Jesosi naandë gidjii sö. Hën a taa: "Dee
sëmbë u di ten aki, de abi takuhatiböö. Na
biibi de kë biibi sö e, ma de ta ko a mi u
de feni maaka a mi. Ma ma abi oto maaka
u lei de möön leki di maaka u di fesiten
tjabukama de ta kai Jona e.
30 "Wë biga leti kumafa Jona bi dë wan
maaka da dee sëmbë u Ninifei, nöö söseei
Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki dë wan maaka
da dee sëmbë u di ten u dë aki tu.

31 “Nöö un haika e. Gaanduwe a fesiten,
wan mujëë könu bi kumutu tee a wan longi
köndë ko a Jelusalen faa ko jei di köni u
Könu Salumon. Ma nöö un dee sëmbë u di
ten aki abi wan sëmbë a unu dendu kaa di
hei gaanfa möön di fesiten könu dë e, ma
tökuseei wan kë haikëën.
“Wë nöö woon si fa a o waka a di Gaan Ku-
utu Daka di Masa Gadu o kuutu hii sëmbë.
Biga di mujëë u taki dë, hënseei o hopo ta
kuutu unu e, taa: ‘Mi wë bi kumutu a sö
wan longi kamian ko haika di fan u di könu,
ma unu bi dë leti a wan möön hebi Sëmbë
bandja, ma wan bi kë haikëën möönsö.’
32 “Nöö söseei dee sëmbë u Ninifei dee bi
piki di buka u Jona o hopo a di Daka dë
fu de kuutu unu tu. Biga de bi bia de libi
wantewante fu di de jei di fan fu Jona. Ma
aki un ta si wan Sëmbë a unu mindi di hei
möön Jona gaanfa, ma töku wan kë piki ën
buka.”

Aki Masa Jesosi toona ta lei de ku di oto u di faja möön.
Mat. 5:15, 6:22-23

33 Hën a toona taki da de taa: “Na wan
sëmbë o sëndë wan faja te a kaba, nöö a
tjubi ën a soni basu e. Ma a o sëndëën buta
a wan kamian fu hii sëmbë di o ko a di wosu
musu sa si limbo ku ën.
34 “Nöö ee i sëndë wan faja, nöö ee wojo
fii bunu nöö i ta si limbo ku ën fii saandi i
ta du. Biga di wojo hën da di faja fii sinkii.
Ma nöö ee wojo fii booko nöö ee i sëndë faja
buta naandë seei, töku ja o si soni. A sösö
dungu nöö joo ta dë. Ja o saandi i ta du.
35 “Hën mbei i musu ta köni ku i wojo fu
an musu ko dungu. ⌞Nöö söseei i musu ta
köni fu hogi pakisei an musu dë a i hati.⌟
36 Biga leti kumafa i ta si soni bunu te wojo
fii dë limbolimbo, nöö söseei ee hati fii dë
limbolimbo fii tei Gadu wöutu ta hoi, nöö i
o ko dë bumbuu sëmbë te dou.”

Aki Masa Jesosi ta bai helu da

dee Faliseima ku dee

Sabima u Wëti.
Mat. 23:1-36; Maik. 12:38-40; Luk. 20:45-47

37 Di Masa Jesosi fan sö tefa a kaba, hën
wan Faliseima kai ën faa ko njan nëën wosu.
Nöö hën a go ku ën. 38 Nöö di juu de sindo
u de njan, nöö soni u Masa Jesosi toobi di
Faliseima. Biga an wasi ⌞maun kumafa dee
Faliseima ta wasi maun⌟.
39 Nöö di Masa Jesosi si taa di soni dë
toobi di Faliseima, hën a taki dëën taa: “Un
dee Faliseima aki, andi mbei un ta biinga
fu sinkii fuunu musu ta dë limbolimbo, ma
hatiböö fuunu lai te dou ku hii sootu pei
hogi. 40 Un wisiwasi di dë? Un ninga taa
Masa Gadu kë fu di sinkii fuunu wanwan
nöö musu ta dë limbolimbo nö? Wë di
hatiböö fuunu wë?
41 “Wë un musu biinga be hati fuunu dë
limbolimbo e, be un ta libi bunu ku hii
sëmbë ta heepi dee penama. Biga te un libi
sö, nöö an o dë fuun suku fuun ta wasi soni a
dee peipei fasi dë möön. Biga hii soni fuunu
o ta dë limbolimbo kaa.”
42 Nöö di a taki sö da de te a kaba, hën
a taa: “Un dee Faliseima aki, mi bai helu
da unu e. Fa un sai dë, un ta mbei taa un
dë bumbuu möön hii sëmbë. Un ta paati
hii soni fuunu, fii da Gadu di fëën së te
dou ku dee pikipiki goon njanjan fuunu tuu
kumafa di wëti dë. Nöö di naandë bunu tuu,
ma an tjika. Biga wan ta libi bunu ku sëmbë,
nöö wan lobi Gadu tu.”
43 Hën a toona taa: “Mi bai helu da unu
wan pasi möön e, un dee Faliseima. Biga
te un go a keiki, nöö un lobi u sindo a di
möön hei kamian u di wosu. Te un ta waka
a sitaati, nöö un ta kë hii sëmbë musu ta da
unu odi a lanti dendu, kuma un hei möön
hii sëmbë.
44 “Nöö mi bai helu da unu e. Un dë leti
kuma wan awoo geebi, sëmbë ta waka ta
pasa nëën liba söndö de sabi taa ku sö wan
hogi soni de ta nama dë.”
45 Nöö di Masa Jesosi taki sö kaa, hën wan
u dee Sabima u Wëti hakisi ën taa: “Wë
Mësitë o, fa i taki aki, na u i ta kosi tu nö?”
46 Nöö hën Masa Jesosi bia fan ku de awaa,
a taa: “Mi bai helu da unu tu, un dee Sabima
u Wëti. Biga fa un ta lei lanti dee wëti u
Mosesi dë, un ta suku u lai hebi soni a de
liba fu de musu tjai, ma unu seei wan ta
pooba u tjëën wan pikiwan seei.
47 “Nöö mi bai helu da unu möön e.
Biga un ta seeka dee geebi fu dee fesiten
tjabukama u Masa Gadu te de hanso. Dee
gaan sëmbë fuunu wë bi kii de, nöö unu ta
seeka dee geebi. 48 Nöö di soni dë mbei hii
mundu ko ta si gbelin taa fa dee gaan sëmbë
fuunu bi kii dee tjabukama dë, nöö a bunu a
unu. Dee gaan sëmbë bi kii, nöö dee mii ta
seeka dee geebi.
49 “Ma antoobi, Masa Gadu sabi fa fuunu.
Biga a bi taki a fesi taa a o manda dee

tjabukama ku dee futuboi fëën ko da unu,
nöö so u de woon kii. So u de woon sitaafu.
50 Fëën mbei, un dee sootu pei sëmbë aki,
unu wë Masa Gadu o sitaafu fu hii dee
tjabukama fëën tuu dee de bi kii tuwë buuu
a goon, fu sensi goonliba seti. 51 Fu kumutu
a Abeli te dou ku Sakaliasi di de bi kii a di
Wosu u Masa Gadu dendu, leti a di begi tafa
ku di möön hebi kamba mindi dë, nöö u de
tuu woon kisi sitaafu e."
52 Nöö hën Masa Jesosi taki da de möön
taa: "Mi bai helu da unu möön, un dee
Sabima u Wëti. Biga un ta tei dee oto u Masa
Gadu tuu ta tapa buta dë fu sëmbë an musu
sabi de. Unu seei, wan kë mbei möiti fuun
musu sabi de, nöö ee wan sëmbë kë sabi de
nöö un ta tapa pasi da de. ⌊Biga wan kë lei
de a di fasi.⌋"
53-54 Nöö hën di Masa Jesosi fan ku de sö te
a kaba, hën a kumutu go fëën. Nöö a baka
u di dë, hën dee Faliseima ku de Sabima
u Wëti seti ta ko nëën ku hatiboonu fasi
nöömö ta hakisi ën peipei soni. De ta seti
taapu dëën faa musu taki wan soni fu de sa
feni ën tja go kaagi da lanti.

12

Aki Masa Jesosi ta wasiköi dee

bakama fëën a di ganjan libi

u dee Faliseima.
Mat. 10:26-27

1 Nöö di juu Masa Jesosi ta fan dë, nöö
dusudusu sëmbë ta ko nëën naandë tee
kamian an dë u de tan, nöö de ta peeta
deseei.
Nöö hën Masa Jesosi seti wasiköi dee
bakama fëën, a taki da de taa: "Womi, un
mëni unu seei ku di sooda u dee Faliseima
e. Dati wan taki wan musu tei di ganjan libi
u de. Biga de ta mbei taa de dë bumbuu
sëmbë ma na tuu. Nöö hën mbei wan musu
djeesi de e.
2 "Biga na wan soni sa tjubi te nöö an ko
a döö. Nöö na wan soni sa danga tu te nöö
sëmbë an o ko sabi ën. 3 Fëën mbei di soni
di i si un ta taki a ndeti a dungudungu, nöö
de o jei ën a gaan didia. Nöö di soni di un ta
konda sapisapi da unu seei a kamba dendu,
nöö hën de o feni ta bai basia a di köndë."

Aki Masa Jesosi ta taki taa libisëmbë an dë u fëëë.
Mat. 10:28-33, 12:32; 10:19-20

4 Nöö hën a taki da dee bakama fëën
möön taa: "Un dee mati u mi aki, wan musu
fëëë dee sëmbë dee o sa kii unu e. Wë biga
ee wan libisëmbë kii i, nöö an sa du oto soni
ku i möönsö. Biga an sa du soni ku di akaa
fii, hën mbei wan musu ta fëëë de. 5 Ma
Masa Gadu hën un musu ta fëëë e. Biga tee
a kii wan sëmbë te a kaba, nöö a sa toona
sitaafu ën a bakaten. Biga hën abi di faja ka
didibi o go, nöö hën mbei hën un musu ta
fëëë.
6-7 "⌊Nöö un musu ta mëni Masa Gadu tuu
e, dee sëmbë, biga hën ta sölugu fuunu.⌋ Wë
biga luku dee piki fou ta buwa aki. De ta
sei feifi u de u wan bangunötu nöö, ma töku
Gadu ta mëni de. Wë nöö un dee libisëmbë
wë? An möönsö nö? Nöö Masa Gadu sabi
unu finifini te kisi ku dee uwii u hedi fuunu
tuu."
8 Nöö di a fan sö te a kaba, hën a taki da
de taa: "Mi taki da unu e, taa dee sëmbë
dee ta piki a libisëmbë fesi taa de sabi Mi
di ko dë Libisëmbë Mii aki, nöö a bakaten
nöö miseei o piki a dee basia u Masa Gadu
fesi taa mi sabi de tu.
9 "Ma ee wan sëmbë an kë piki taa a sabi
mi a libisëmbë fesi aki, nöö a bakaten nöö
ma o piki taa mi sabi ën tu, a dee basia u
Masa Gadu fesi ala."
10 Hën a toona taa: "Ee wan sëmbë kosi Mi
di ko dë Libisëmbë Mii aki, nöö Gadu sa puu
ën a bëë eti. Ma ee wan sëmbë ta kosi di
Akaa fëën, nöö an o puu ën a bëë möönsö
e."
11 Hën a toona taki da de möön taa:
"Haika, dee sëmbë. Te de kisi unu u tja go
a kuutu a dee keiki u de, ee nasö de tja unu
go a dee gaan sëmbë ku dee gaama u köndë
u de kuutu unu, nöö wan musu ta pakisei
taa: 'Ee maingë, unfa woo du? Andi seei
woo taki?' 12 Biga te di juu dou, nöö di Akaa
u Masa Gadu seei o lei unu andi fuun musu
taki e."

Aki Masa Jesosi ta bai de taa de an musu suku hia gudu a goonliba aki.

13 Nöö di juu naandë seei, nöö hën wan
sëmbë bi dë a de mindi naandë taki da Masa
Jesosi taa: "Mësitë o, mi kë begi i wan soni.
Di tata fuu dëdë disa di gudu fëën naandë.
Nöö mi kë i taki da di baaa u mi taa be a paati
dee gudu, be a da mi u mi së."
14 Hën Masa Jesosi piki ën taa: "Womi, na
di wooko dë mi ko aki u ko du e. Ma ko u ko
kuutu soni fuunu ta paati gudu da unu."
15 Nöö hën a taki da dee sëmbë sai dë tuu
taa: "Dee sëmbë aki, un musu mëni unu seei
fu wan abi langawojo a soni e. Biga na gudu

ta mbei sëmbë ta libi gaandi, söseei an ta
mbei sëmbë libi suti tu."
16 Hën a konda wan oto da de, a taa: "Wan
guduma bi dë, hën a ta koti goon ta wooko
ta paandi njanjan nöömö tefa a feni hia
njanjan. 17 Hën a sindo pakisei taa: 'Wë unfa
mi o du? Biga ma a' wosu tjika fu mi lai dee
njanjan dee mi abi.'
18 "Hën a sai dë te wan pisi, hën a taa, 'Söö.
Wë mi saandi mi o du. Mi o booko dee wosu
aki tuwë, nöö mi o mbei wanlö gaan gindi
wan. Nöö a de mi o lai dee njanjan ku dee
gudu u mi tuu, 19 nöö mi o dë kumafa mi kë
awaa. Dee gudu dee mi abi, nöö de o tja mi
sömëni jaa. An o dë u mi wooko möön. Mi
o ta njan ta bebe ta mbei piizii ta libi suti
kumafa mi kë.'
20 "Ma nöö te faa mëni, hën Masa Gadu
taki dëën taa: 'I lauma ju! A di ndeti aki seei
de o ko tei di akaa fii puu a i tja go. Nöö dee
gudu i abi dë ku dee njanjan i tjubi buta dë,
ambë seei de o fika da?' "
21 Nöö hën Masa Jesosi taa: "Wan si ö?
Nöö sö a ta pasa ku dee sëmbë dee ta suku
gudu u goonliba aki, söndö de ta suku u libi
kumafa Masa Gadu kë, fu de feni gudu nëën
ala."

Aki Masa Jesosi ta konda da dee

bakama andi dë fanöudu

u de suku.
Mat. 6:25-34

22 Hën Masa Jesosi bia fan ku dee bakama
fëën awaa. A taa: "Fëën mbei wan musu abi
bookohedi tumisi taa andi woon njan, nasö
andi woon bisi. 23 Biga di libi ⌞di Masa Gadu
da unu dë, nöö⌟ a dë gaan soni möön leki
dee njanjan fuun njan. Nöö di sinkii ⌞Masa
Gadu da unu dë⌟, a dë gaan soni möön leki
dee koosu fuun bisi nëën. ⌞Nöö di a da unu
libi ku sinkii kaa, nöö an sa toona da unu
njanjan ku koosu u bisi tu nö?⌟
24 "Wë biga fa dee fou sai dë, de an ta
diki goon paandi njanjan. De an ta diki
alisi. De an a' këdë ee nasö gaan suwa ta
tjubi njanjan möönsö, ma Masa Gadu hën ta
sölugu de. Wë nöö unu libisëmbë wë? Wan
bumbuu gaanfa möön dee fou nö? Nöö an
sa sölugu fuunu tu nö?
25 "Nöö un sëmbë sa libi ee wan juu langa
seei möön fa Gadu bi buta dëën, fu di a ta
booko hedi mbei? Di libi fii an o pusa pasa
di daka a bi da i möönsö. 26 Wë nöö ee di
bookohedi fii an sa heepi i a di piki soni dë,
nöö ee i ta bookohedi a gaangaan soni seei
nöö a sa heepi ö?
27 "Nöö luku dee folo dee ta nasi a peipei
kamian, fa de hanse. De an ta wooko, nöö
de an ta nai soni u bisi tu. Ma nöö mi taki
da unu taa, fa di gaan könu de kai Salumon
bi dë ku hii dee gaan waiti bisi fëën seei, ma
an bi ta bisi hanso kuma dee folo dë e.
28 "Ma nöö fa i si dee folo hanse seei ma
te sapate de puu kai pökö. De kaba a sösö
kaa. Wë nöö di Masa Gadu ta bisi dee sösö
uwii ku so wanlö hanse folo, nöö an sa da
unu koosu fuun bisi tu nö? Ke dee sëmbë
aki, luku fa di biibi fuunu piki. Biga wan ta
buta mëni a Masa Gadu tjika.
29 "Dee sëmbë o, mi taki e, wan musu a'
bookohedi fu njanjan ku soni u bebe. Wan
musu ta kai dee soni naandë gaan soni poi.
30 Biga a dee lö soni dë, dee sëmbë dee an ta
dë ku Masa Gadu a wan së ta booko hedi. Ma
unu Tata sabi dee soni un abi fanöudu kaa
e. 31 Nöö be un suku nöö fuun dë a di Tii fëën
basu, nöö hënseei o da unu hii dee soni dee
un abi fanöudu."

Aki Masa Jesosi lei taa ja musu tjubi gudu a
di goonliba aki.
Mat. 6:19-21

32 Nöö hën a toona taki da dee bakama
fëën möön taa: "Dee sëmbë u mi aki, fa un
dë biti seei, ma wan musu fëëë e. Biga unu
Tata Masa Gadu bi feni ën u bunu faa buta
unu u di Njunjun Tii fëën dendu, fuun sa
njan dee bunu fëën.
33 "Nöö fa i si un dë aki, ⌞wan musu lai hia
gudu a wosu te poi⌟. Ma un musu sei de,
nöö un paati di möni da dee pena sëmbë.
Nöö hën da un ta lai möni a wan saku di an
sa gaandi möönsö. Biga di lö möni dë an o
kaba a sösö möönsö ka a dë a Gadu Köndë
ala. A o dë u teego. Fufuuma an o sa go ala
go fufuu ën möönsö, nöö bitju an o sa go ala
go njan mën tu. Nöö naandë fii lai di gudu
fii buta e, dee sëmbë, ma na a goonliba aki.
34 Biga ka di gudu fii dë, naandë hati fii ta dë
tu." Nöö sö Masa Jesosi taki da dee bakama
fëën di ten dë.

Aki Masa Jesosi ta konda da de taa de musu
ta dë seekaseeka.
Mat. 24:45-51

35 Nöö hën a toona taki da de taa: "Dee
sëmbë o, un musu dë kabakaba e, ku faja
sëndësëndë a unu maun. Un musu bisi
wooko koosu, be i dë kabakaba ta luku di
Masa fuunu.

36 "Nöö woon dë leti kuma wanlö futuboi
de Masa go a kamian a wan piizii. Nöö de o
dë a wosu dë pii kabakaba ta luku ën, fu te
a ko dou naki di döö nöö de musu hopo jabi
di döö dëën wantewante. 37 Nöö te di Masa
u dee futuboi ko si taa de dë kabakaba kaa,
nöö de o feni paima. Biga hënseei o puu
ën koosu nëën sinkii buta a wan së, nöö a
o hopo tafa sölugu de te a kaba.

38 "Wë nöö hën da bunu u dee futuboi seei
te de Masa ko baka a wosu nöö a ko si taa de
dë kabakaba. Biga wë hiniwan juu di a ko
dou, nöö de musu dë kabakaba, ee a ganian
kanda, ee a mindi ndeti seei.

39 "Nöö un musu pakisei di soni dë bunu
e. Biga ee wan sëmbë sabi a fesi taa a sö
wan juu fufuuma o ko nëën, nöö a o dë ku
wojo ta watji bunu fu an musu ko booko di
wosu fëën fufuu soni. 40 Nöö fëën mbei un
musu hoi unu seei bunu fuun dë kabakaba
tu. Biga Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o
toona ko a goonliba a wan juu di sëmbë an
o mëni taa nëën mi o ko."

41 Nöö di Masa Jesosi fan sö te a kaba, nöö
hën Petuisi hakisi ën taa: "Wë Masa o, fa i
ta da u dee oto ta lei u dee soni aki, a dë fuu
wanwan nö? Naa a dë u hii sëmbë?"

42 Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: "Wë
mi ta fan di fan aki da dee sëmbë dee abi
bumbuu fusutan, ku dee lanti sa a' futoou
a de liba. Biga sö wan sëmbë hën di masa
o tei buta hedima nëën wosu, fu te di juu
dou hën musu paati njanjan da dee otowan.
43 Nöö te di Masa fëën toona ko, nöö ee a
ko si taa a dë wan bumbuu futuboi, a ta du
di wooko fëën bunu, nöö a o kisi wan gaan
paima. 44 Mi taki da unu e, taa nëën maun
hën masa o buta hii dee gudu fëën.

45 "Ma ee di futuboi dë bi taki nëën hati
taa: 'Wë mi masa an o ko eti,' nöö hën a
hopo ta fon dee otowan fëën, womi ku mu-
jëë tuu, ta njan ta bebe ta piizii ta dööngö,
46 nöö te hën masa toona ko baka a wan daka
di an sabi ku wan juu di an bi mëni, nöö a sa
sitaafu ën wan hogi sitaafu e. A o du ku ën
seei kumafa a ta du ku dee oto sëmbë dee
an ta piki ën buka.

47 "Biga di sëmbë di ta du soni ku sabi,
nöö hën o kisi wan möön hogi sitaafu. 48 Ma
di sëmbë di ta du hogi söndö a saandi a ta
du, nöö hën an o sa kisi sö wan hogi sitaafu
kuma di sëmbë di ta du hogi ku sabi. Biga di
sëmbë di i bi du bunu, nöö nëën i ta pakisei
u feni bunu baka. Söseei di sëmbë di i bi da
möön hia, nöö nëën joo ta mëni taa joo feni
möön hia."

Di pisi aki ta lei u taa

sëmbë ku sëmbë sa paati

fu Masa Jesosi hedi.
Mat. 10:34-36

49 Nöö hën Masa Jesosi toona taa: "Fa i si
mi ko a goonliba aki, nöö mi ko u ko suti
faja kumafa sëmbë ta suti faja a goon. Ma
dee sëmbë o, mi bi kë u di faja dë bi suti kaa
e. 50 Biga di sitaafu mi musu tja bifö mi kaba
di soni di mi ko u ko du aki, a hebi da mi o.

51 "Nöö unfa un pakisei, dee sëmbë? Un
ninga taa mi ko aki u tja fii ko a di goonliba
aki nö? Nönö e, ma mi ko u paati sëmbë ku
sëmbë. 52 Biga ee feifi sëmbë dë a wan wosu
dendu, nöö de o ta kisi toobi ku deseei fu mi
hedi. Dii o dë ku mi a wan së, tu dë a wan
oto së. Ee nasö, tu o dë ku mi a wan së, dii
dë a wan oto së. 53 Wan tata o poi ku di womi
mii fëën fu mi hedi e, nöö wan womi mii o
poi ku ën tata. Wan mama o poi ku di mujëë
mii fëën. Wan mujëë mii o poi ku ën mama.
Mai ku mai o poi ku de seei. Hën mbei mi
taa na u piizii mi ko e."

Aki Masa Jesosi taki da

dee sëmbë taa de musu sabi

na un juu de dë.
Mat. 16:2-3, 5:25-26

54 Hën Masa Jesosi ko ta fan ku dee hia
sëmbë ko nëën dë awaa. A taki da de taa:
"Dee sëmbë aki o, unfa un du ta sabi dee
maaka dë a liba ala, ma dee u goonliba aki
wan ta sabi de? Biga te un hopo wojo luku
liba, nöö ee un si taa di bundji bë njaaan a
di së ka sonu ta kumutu, nöö un taa tjuba o
kai. Nöö a ta kai tuu.

55 "Nöö te un hopo wojo luku a di së u
libasë, nöö te di ventu ta ko nöö un taa: 'Ma
di ventu di ta ko di ko aki, di sonu o hati e.'
Nöö sonu ta hati tuu.

56 "Wë nöö dee soni u liba ala, de un dë aki
ta sabi. Wë nöö dee soni ta pasa a unu fesi
a goonliba aki wë? Unfa wan ta si de fuun
sabi na un juu u dë, un bödjëëma?

57 "Biga un saandi da di leti soni fuun du,
nöö faandi mbei wan ta seeka soni fuunu
buta a pasi? 58 Te i ku i felantima a' soni
nöö i si taa a kë tja i go a kuutu u di soni
dë hedi, nöö ⌞te i si taa i a' föutu⌟ nöö be i
dëën leti wante e, be di taki koti bifö un dou
a di kuutuma. Ma ee nasö, te di kuutu kaba,
nöö dee siköutu o kisi i buta a dunguwosu,

59 fu teee i paka di lasiti bë sënsi u di paima
de kai da i fii paka."

13

Aki Masa Jesosi ta bai dee

sëmbë u de disa dee

hogilibi u de.

1 Nöö di juu naandë, hën wanlö sëmbë
ko konda da Masa Jesosi taa wanlö Galilea
sëmbë bi ta kii wan mbeti u de tjuma da
Masa Gadu. Nöö fa de dë ta seeka di paima
naandë, nöö de an kaba seei, hën dee sodati
u Gaama Pilati ko kii de tuwë leti dë a di
paima liba.
2 Hën Masa Jesosi piki de taa: "Wë dee
sëmbë o, unfa un mëni u dee Galilea sëmbë
dee sodati kii naandë? Un mëni taa de
dë möön hogi möön hii dee oto sëmbë u
Galilea mbei di soni dë miti de nö? 3 Wë
nönö, na di soni dë mbei e. Ma nöö mi taki
da unu taa ee wan bia unu libi, nöö sö unu
seei sa dëdë kaba a sösö tu.
4 "Nöö di di tölu u Siloam bi kai kii dee
teni-a-aiti sëmbë, nöö unfa fëën un pakisei?
Un mëni taa dee teni-a-aiti sëmbë naandë
bi hogi möön hii dee sëmbë u Jelusalen,
mbei di soni dë miti de nö? 5 Nönö e, ma
mi taki da unu taa ee wan bia unu libi, nöö
söseei un sa dëdë kaba a sösö tu."

Aki Masa Jesosi ta konda di oto u di fuuta pau.

6 Nöö hën a toona da de wan oto möön.
A taa: "Wan sëmbë bi abi wan goon fëën,
nöö hën a paandi di fuuta pau de ta kai figa
nëën. Nöö hën a dë te wan daka, nöö hën a
go a di goon go suku njanjan a di pau. Ma
nöö an feni na wan kodo njanjan nëën.
7 "Nöö hën a taki da di sëmbë di ta luku di
goon taa: 'Wë i sabi nö? Dii jaa longi kaa mi
ta ko ta suku njanjan a di pau aki, ma ma ta
feni möönsö. Nöö fii faa ën e. Andi a dë a di
goon ta du?'
8 "Nöö hën di sëmbë di ta luku di goon taa:
'Wë un boo disëën di jaa aki möön, nöö mi
o diki wan ngötö lontu ën buta deesi dëën.
9 Nöö te di oto jaa ee an pai njanjan, nöö te
i toona ko nöö i sa faa ën awaa.' "

Aki Masa Jesosi kula wan mujëë a saba daka.

10 Nöö hën Masa Jesosi dë teefa wan saba,
hën a go a wan keiki go ta lei sëmbë. 11 Nöö
wan mujëë sai naandë bi dë ku wan siki
teni-a-aiti jaa longi kaa. Wan gadu wë bi du
ku ën sö te sinkii fëën bendi doba fika sö, an
sa hopo luku liba.
12 Nöö di Masa Jesosi si di mujëë hën a kai
ën ko nëën. Hën a taki dëën taa: "Mujëë o,
i ko bunu e. I böö u di siki fii."
13 Nöö hën a buta maun a di mujëë liba.
Nöö wantewante dë hën di mujëë ko bunu
leti kumafa a bi dë. Nöö hën a da Masa
Gadu tangi taa: "Ke! Masa o, i bumbuu e.
Gaantangi fii. Mi böö."
14 Wë nöö di di hedima u di keiki si sö,
nöö hën a mati. Hati fëën boonu te na soni,
fu di kula Masa Jesosi kula di mujëë a di
saba. Hën a hakisi dee oto sëmbë dë taa:
"Na sikisi daka u abi fuu wooko nö? Wë a
dee sikisi daka dë dendu un musu ko suku
kula, ma na a saba e!"
15-16 Ma Masa Jesosi piki taa: "Un dee
bödjëëma aki, hiniwan saba un ta lusu dee
kau ku dee buliki fuunu ta tja de go bebe
wata. Nöö di mujëë aki wë? Fa a dë wan
bakamii fu Abahamu nöö a dë wan apaiti
sëmbë u Gadu kaa, ma töku di didibi sitaafu
ën teni-a-aiti jaa longi kaa. Wë nöö di tatai
di tai ën aki, ee a saba seei an musu lusu
nö?"
17 Nöö di Masa Jesosi fan sö teefa a kaba,
nöö hën sen kisi dee felantima fëën te na
soni. Ma hii dee oto sëmbë tuu ta wai seei
ku hii dee gaan wooko dee a ta du.

Aki Masa Jesosi ta konda soni

u di Njunjun Tii u Masa Gadu.
Mat. 13:31-33; Maik. 4:30-33

18 Nöö hën Masa Jesosi toona seti lei de
baka. A taki da de taa: "Andi mi sa tei
taki da unu tee nöö a djeesi di Njunjun
Tii u Gadu? 19 Wë a dë kuma wan sii de
kai mutaadi di wan sëmbë tei paandi nëën
goon. Di sii piki tee kuma wojo an sa si ën.
Ma te i paandi ën, nöö a ta nasi ta göö tee a
ko pau seei. A ta paaja maun tee fou seei ta
feni kamian a dee maun fëën ta mbei wosu.
Nöö sö di Njunjun Tii u Masa Gadu dë e."
20 Hën a toona taa: "Andi mi sa tei möön
fu mi lei unu fa di Njunjun Tii u Gadu dë?
21 Wë a dë leti kuma wan piki sooda di wan
mujëë tei tuwë a wan hia boon, nöö di sooda
ta soopu hii di boon te dou. Sö di Njunjun
Tii u Masa Gadu dë e."

Aki Masa Jesosi taa i musu biinga fii pasa a di piki döö.
Mat. 7:13-14, 21-23

22 Nöö a baka u di dë, hën Masa Jesosi
toona tei pasi nango a Jelusalen. Nöö fa a

nango dë nöö a ta pasa a sömëni köndë, nöö
a ta lei sëmbë a dee peipei köndë nango.
23 Nöö hën wan sëmbë ko nëën ko hakisi
ën taa: “Masa o, biti së u sëmbë nöö o dou
a Gadu Köndë nö?”
Hën Masa Jesosi piki ën taa: 24 “Un sabi
nö? Na suku di soni dë e. Ma biinga be i dë
wan u dee sëmbë di sa pasa a di piki döö go
a dendu. Biga mi taki e, taa a a’ wan juu ta
ko dë, nöö sömëni fuunu o kë biinga fu de
pasa go a di piki döö ma wan o sa feni ën.
25 Woon sai dë te di sëmbë di abi di köndë
o hopo tapa di döö. Nöö woon go taanpu a
di döö buka ta naki di döö ta begi di sëmbë
taa: ‘Masa o, gaantangi jabi di döö da u.’ Ma
a o piki unu taa: ‘Un disa mi. Ma sabi unu.
Unsë un kumutu?’
26 “Nöö di juu dë woon piki taa: ‘Wë nönö,
Masa, i sabi u. U ku i bi ta njan ta bebe
makandi. A u köndë seei i bi ta lei u hiniwan
juu.’
27 “Ma nöö a o piki unu taa: ‘Mi taki e, ma
sabi unu e. Ma sabi naasë un kumutu. Un
kumutu a mi fesi dë, un takusëmbëma.’
28 “Nöö naandë woon fika ta si dee fe-
siten sëmbë fuunu te a Gadu Köndë ala,
de Abahamu, Isaki, ku Jakopu, ku hii dee
tjabukama u Masa Gadu. Woon ta si de ma
wan o sa dou a de. Nöö naandë woon dë ta
du soni ta kai olo te un wei. 29 Nöö sëmbë
o kumutu a hii së u di goonliba go a Gadu
köndë ala, nöö de tuu o go sindo a tafa ala,
⌞ma wan o sa dou a de⌟. 30 Nöö hën mbei
mi ta taki da unu limbolimbo taa dee sëmbë
dee bi dë fesiwan aki sa ko bakawan ala. Dee
bi dë bakawan aki sa bia ko dë fesiwan ala.
Da sö.”

Aki u ta si fa Masa Jesosi

lobi Jelusalen.
Mat. 23:37-39

31 A di wan seei daka naandë, hën wanlö
Faliseima ko a Masa Jesosi ko taki dëën taa:
“Mësitë, a bëtë i kumutu aki go e, biga Könu
Helodi ta suku i faa kii.”
32-33 Ma nöö Masa Jesosi piki de taa: “Un go
taki da di bödjëëma naandë taa mi dë aki ta
jaka dee didibi ta puu a sëmbë liba, mi ta
kula dee sikima ko bunu. Nöö mi o wooko
di wooko u mi wantu daka eti. Ma fu go, mi
musu fu go a Jelusalen nöömö. Biga de an ta
kii wan tjabukama u Masa Gadu a wan oto
kamian möön leki a Jelusalen.”
34 Hën a bia ta fan soni u Jelusalen. A
taa: “Aai baa, di köndë de kai Jelusalen, dee
sëmbë fëën nöö ta kii dee tjabukama u Masa
Gadu sö. Dee sëmbë a ta manda da de tuu de
ta naki ku sitonu ta kii. Nöö a tjali möönsö,
un dee sëmbë a Jelusalen dë. Biga fa un sai
dë, un sabi un mëni pasi mi kai unu fuun ko
a mi nö, leti kumafa wan ganian mama ta
kai dee mii fëën fu de ko tjubi nëën hanza
basu. Ma wan bi kë.
35 “Hën mbei fa u dë aki, nöö di köndë
fika da unu awaa. Biga mi, ma o dë ku unu
möön. Mi o go. Ma te wan ten dë, woon
toona si mi möön. Nöö woon ⌞kisi mi ku
wai awaa⌟ ta bai taa: ‘Gaantangi u Gadu fu
di sëmbë di ko a u a di në u Masa.’ ”

14

Aki Masa Jesosi kula wan sikima a saba daka.

1 A wan saba daka hën wan u dee fesima
u dee Faliseima kai Masa Jesosi faa ko njan
nëën wosu. Nöö di a ko, nöö ⌞wanlö Fali-
seima ku wanlö Sabima u Wëti⌟ dë leti dë
ta watji ën ⌞u de feni wan soni nëën di an
bunu, u de tjëën go kaagi⌟.
2 Nöö wan womi sai dë tu ku wan siki fëën.
Di sëmbë bi siki taanga te hii sinkii fëën soi.
3 Nöö hën Masa Jesosi hakisi dee Fali-
seima ku dee Sabima u Wëti dee sai dë taa:
“Wë dee sëmbë aki o, mi kë hakisi unu wan
soni. Te saba daka, a bunu fii kula wan
sëmbë ko bunu, naa i musu disëën? Unfa
di wëti u Mosesi taki?”
4 Ma nöö na wan sëmbë piki ën. De an taki
aai, de an taki nönö. Nöö hën Masa Jesosi
tëndë maun panjan di womi. Nöö hën a
kulëën te a kaba, hën a mandëën go.
5 Nöö hën a toona hakisi de möön taa: “Ee
wan sëmbë i abi wan womi mii fii ee nasö
wan kau, nöö hën a kai a tobo wata, nöö fu
di a dë saba daka nöö joo disëën faa dëdë
nö, naa joo go puu ën?” 6 Ma nöö de an piki
ën na wan wojo soni möönsö.

Aki Masa Jesosi taa na wan sëmbë musu suku hei fëën seei.

7 Nöö fa de dë sindosindo a tafa naandë,
nöö hën Masa Jesosi luku dee sëmbë dee ko
a di piizii dë te a kaba lontu dou. Nöö hën
a si taa sëmbë sai dë kë sindo a dee möön
hebi kamian fu di tafa, biga de ta suku hei u
deseei tumisi. Nöö hën a konda wan oto da
de.
8 A taki da de taa: “Te wan sëmbë kai i fii
ko a wan piizii nëën wosu, nöö te i go, nöö ja
musu suku u go sindo a di möön hei kamian
wante e. Ma i musu sindo te a wan së buka

ala. Biga kandë sö, di sëmbë di kai i ko dë, bi
kai wan oto sëmbë tu di hei möön i. 9 Nöö a
o ko taki da i taa: 'Wë mati o, saka ko sindo
a baka aki, be di otowan sindo a i kamian.'
Nöö di juu naandë, ku gaan sen joo hopo go
sindo a di möön lagi kamian.
10 "Ma ee wan sëmbë kai i fii ko a wan
piizii nëën wosu, nöö te i go, nöö go sindo
a di möön lagi kamian e. Nöö te di juu a ko,
nöö ee a si taa wë di kamian i sindo ala an
fiti i, nöö a o kai i taa: 'Mati o, na sindo ala
baa. Ko sindo aki.' Nöö a o tei i tja go buta a
wan möön hei kamian. Nöö fa joo hopo ka i
bi sindo dë fii waka go sindo a di möön hei
kamian, nöö dee oto sëmbë o si taa aai, i dë
wan hei sëmbë tuu.
11 "Biga di sëmbë di ta hopo ën seei, nöö
hën de o saka. Ma di sëmbë di ta sakëën
seei, nöö hën de o hopo."

Aki Masa Jesosi taki da di

Faliseima ambë faa musu ta

kai a piizii.

12 Nöö hën Masa Jesosi taki da di sëmbë
di kai ën a di piizii naandë taa: "Mati o, te
joo kai sëmbë möön fu de ko njan ku i, nöö
na kai dee bëë fii e, ku dee bunu mati fii, ee
nasö dee gudu sëmbë dee ta libi a i bandja
dee sa du i bunu baka. Wë biga ee i kai dee
sëmbë dë wanwan, nöö te de o njan nöö de
o toona kai i tu. Nöö te de kai i, i go njan te i
hopo, nöö hën di njanjan i njan dë, hën nöö
da di paima i feni fu di i bi kai de ko njan ku
i. Nöö a kaba.
13 "Ma te joo kai sëmbë u de ko a i wosu
ko njan, nöö i musu suku dee pootima e. Ee
wan sëmbë aan möni, ee wan sëmbë wojo
booko, ee wan sëmbë lan, nöö de i musu ta
kai be de ko njan a i wosu. 14 Nöö joo feni
bunu fëën. Biga dee lö sëmbë dë, de an sa
toona paka i baka. Ma wan daka ta ko Masa
Gadu o weki dee sëmbë a dëdë dee bi libi
bunu nëën wojo, nöö a di daka dë joo feni
di paima fii e."

Aki Masa Jesosi ta konda di oto u di gaan piizii.

Mat. 22:1-10

15 Nöö hën di Masa Jesosi fan sö te a
kaba, nöö hën wan u dee sëmbë ku ën dë
sindosindo a tafa dë taki dëën taa: "Wë
di sëmbë di o feni kamian go sindo a di
tafa u Masa Gadu nëën köndë ala, nöö a a'
bunuhedi e!"
16 Nöö hën Masa Jesosi piki ën, a konda
wan oto dëën taa: "Wan womi bi dë, nöö
hën a kai hia sëmbë u de ko nëën. Nöö hën
a seeka soni u njan te a hia u de musu ko
njan ku ën.
17 "Nöö di di juu kisi, nöö hën a manda
wan wookoma fëën u go taki da dee sëmbë
taa di juu dou, be de ko. Biga hii soni dë
seekaseeka kaa.
18 "Ma nöö di di wookoma go kai de, hën
de tuu ta pii soni ta konda. Wan u de taa:
'Wë fa mi dë aki, nöö ma sa ko e. Biga mi
bai wan goon, nöö mi musu go luku ën. Nöö
taki da i masa taa an musu tei mi u hogi.'
19 "Di otowan taki taa: 'Wë mi bai teni kau,
nöö mi musu go wooko ku de luku. Nöö hën
mbei ma o feni pasi u ko. Nöö taki da i masa
taa be an tei mi u hogi.'
20 "Di otowan taki möön taa: 'Wë djunsu
aki mi tei wan mujëë, nöö ma o sa ko.'
21 "Hën di wookoma toona ko dëën masa
dee bosikopu. Nöö hën di masa hati boonu
seei, hën a taki dëën taa: 'Wë nöö toona
go hesihesi e, nöö i waka a dee gaangaan
sitaati ku dee pikipiki sitaati dee dë a di
köndë aki tuu, nöö i suku dee lanlan sëmbë
ku dee sëmbë dee an sa wooko, ku dee
bookowojo sëmbë ku dee pena sëmbë, nöö
i tja de tuu ko.'
22 "Hën di wookoma go tefa a ko, hën a taa:
'Wë Masa, wë mi feni dee sëmbë nöö de ko
kaa, ma misikuma kamian dë eti.'
23 "Hën a taa: 'Wë nöö toona go a dee
pandasi kamian ku dee boiti ku dee sabana
dendu, nöö te i feni sëmbë nöö i panjan de
a maun hai tja ko. Biga di wosu u mi musu
fuu. 24 Ma nöö mi taki da unu taa dee fosu
sëmbë dee mi bi kai dë, nöö na wan u de sa
feni di njanjan u mi aki njan möön e.' "

Aki Masa Jesosi ta lei dee sëmbë andi de musu du ufö de sa dë bakama fëën.

Mat. 5:13, 10:37-38; Maik. 9:50

25-26 Nöö fa Masa Jesosi ta waka nango dë,
nöö wanlö hia sëmbë ta waka ku ën nango.
Tee wan pisi, hën a bia luku de. Hën a taki
da de taa: "Ee wan sëmbë ja sa kai mi gaan
soni möön i mama ku i tata ku i mujëë ku
dee mii fii ku dee baaa fii ku dee sisa fii ku
hii dee libi dee i abi tuu, nöö ja sa dë wan
bakama u mi e. Biga i musu sa tja sitaafu u
mi hedi. Ee i dëdë seei fu mi hedi, ja musu
a' toobi. 27 Biga ee wan sëmbë i kë waka a
mi baka, nöö ja musu abi kë fii seei e. Ma di

soni di mi kë, hën nöö i musu du, nöö joo dë
wan bakama u mi tuutuu.
28 "Wë nöö un musu pakisei di soni bunu
e. Biga ee wan fuunu kë mbei wan wosu nöö
unfa joo du? Ja o go sindo pakisei te i kaba
luku ee di möni fii tjika u du di wooko bifö i
go seti mbei ën ö?
29 "Wë biga ee i go seti ën nöö hën di möni
fii kaba, nöö te wan sëmbë ko dë ko si ën
nöö a o taa: 30 'Di womi aki, luku wan gaan
wosu a seti mbei disa aki. Na mbei wë an kë
mbei ën e, ma di möni fëën wë kaba.' Nöö
di juu dë nöö de o ta mbei i fa.
31 "Nöö söseei ee wan könu abi teni dusu
sodati nöö hën a pakisei taa a o go feti ku
wan oto könu di abi tuwenti dusu sodati,
nöö bifö a go a musu pakisei bunu ee a sa
feti ku ën.
32 "Ma ee a luku te a kaba nöö a si taa: 'Wë
di könu di abi tuwenti dusu sodati dë, ma
sa wini ën,' nöö an musu luku te di könu ko
zuntu poi e. Ma a musu manda sëmbë a fesi
go begi ën te a kaba, be di taki koti bifö de
ko miti.
33 "Wë nöö söseei hiniwan fuunu musu
sindo pakisei ee i sa disa dee soni dee i abi,
nöö ee ja sa disa de fii ko ta waka a mi baka
nöö ja sa dë bakama u mi e.
34 "Wë biga un luku, dee sëmbë. Satu dë
wan suti soni u njan tuu, ma ee di satu kaba
a sösö te an sa kisi gansë möön, nöö andi i
sa du ku ën möön? 35 A kapëë nöö i sa tei
ën tuwë, biga aan heepi a goonliba möön.
⌊Nöö söseei joo dë tu e, ee ja waka ku hii i
hati a mi baka.⌋
"Nöö fa mi fan ku unu aki, nöö un pakisei
ën bunu e, dee sëmbë, be un fusutëën."

15

Aki Masa Jesosi ta konda soni

u wan lasi sikapu.
Mat. 18:12-14

1 Wan daka hën dee sëmbë ta pii lanti
möni ku dee oto takulibima u di köndë, hën
de go a Masa Jesosi faa musu konda Gadu
oto da de.
2 Nöö hën dee Faliseima ku dee Sabima u
Wëti ko si Masa Jesosi ku dee sëmbë naandë
makandi. Nöö hën de taa: "Ee! Aai baa. Di
sëmbë aki, a ta butëën seei kuma bumbuu
sëmbë, ma a ta hulu dee gaan takulibima u
di köndë. So juu hën ku de ta njan makandi
seei. A bunu nö?"
3 Nöö Masa Jesosi sabi taa sö de ta guun-
jëën, nöö hën a da de wan oto. A taa: 4 "Un
haika e, dee sëmbë. Ee wan fuunu abi wan
höndö sikafu nöö wan u de kumutu a dee
otowan dendu go lasi, nöö unfa joo du? Ja
o seeka dee nëniteni-ku-nëni naandë disa a
sabana dë, nöö i go suku di lasi wan te i feni
ën nö? 5-6 Nöö te i feni ën kaa, nöö joo wai
seei hopo ën buta a gangaa baaku tja ko a
ganda. Nöö te i ko dou ku ën kaa, nöö joo
kai dee mati fii ku dee sëmbë dë a i bandja
naandë taa: 'Un ko mbei piizii ku mi e, dee
sëmbë. Biga di mbeti u mi bi lasi, nöö mi
feni ën baka.'
7 "Wë nöö fa i si hii sëmbë ta wai naandë,
nöö söseei a dë a Gadu Köndë tu te wan
takulibima biëën libi ko ta waka a Masa
Gadu baka. De ta piizii ku ën möön leki
dee oto nëniteni-ku-nëni sëmbë dee bi dë
seekaseeka dë kaa."

Aki Masa Jesosi ta konda di oto u di kpëngëlë möni di bi lasi.

8 Nöö hën a toona taki da de möön taa:
"Nöö söseei tu, ee wan mujëë abi teni
kpëngëlë möni nöö hën wan u de lasi, nöö
an o sëndë faja nöö a ta bai di wosu köniköni
ta suku ën teefa a feni ën baka nö? 9 Nöö te
a feni ën kaa, nöö a o kai dee mati fëën ku
dee sëmbë dë nëën bandja tuu ko. Nöö a o
taki da de taa: 'Dee sëmbë o, mi bi abi teni
kpëngëlë möni nöö wan u de bi lasi, hën mi
ta suku ën tefa u dë aki hën mi feni ën. Nöö
un ko wai mbei piizii ku mi makandi.'
10 "Wë nöö fa i si dee sëmbë ta wai u di
wan kodo kpëngëlë möni bi lasi de feni dë,
nöö söseei dee basia u Masa Gadu ta wai tu
e, ee wan kodo takulibima seei biëën libi ko
ta waka a Masa Gadu baka."

Aki Masa Jesosi ta konda di oto u di mii di bi lasi.

11 Nöö hën a toona taki da de möön taa:
"Wan tata bi dë e, nöö a bi abi tu womi mii
fëën. 12 Nöö hën wan daka hën di piki wan
ko nëën. Hën a taki dëën taa: 'Taata o, mi
kë fii paati dee gudu fii, nöö i da mi di u mi
së di mi bi o feni wante.' Nöö hën di tata
paati di gudu fëën da dee womi mii fëën te
a kaba.
13 "Nöö an longi möön, hën di piki wan sei
dee gudu fëën. Hën a tei di möni. Hën a go a
wan longi köndë, nöö naandë a poi di möni
fëën tuu ku jajo libi. 14 Nöö hën a sai dë te
wan pisi, hën wan gaan hangi ko a di köndë.

Nöö hën pena ko ta kii ën a hii fasi, biga di
möni fëën bi kaba gaanduwe kaa.
15 "Nöö hën a go a wan sëmbë u di köndë
go suku wooko. Nöö hën di sëmbë dëën wan
wooko, a mandëën faa musu go ta luku dee
hagu fëën dëën. 16 Nöö hangi ko ta kii di
womi mii tee dee hagu njanjan seei a bi kë
feni njan fu bëë fëën fuu, ma na di dë seei
de dëën. Na wan sëmbë dëën soni u njan a
di köndë möönsö.
17 "Nöö hën a sai dë tee wan pisi, nöö hën
wojo fëën ko limbo. Hën a taa: 'Luku fa mi
dë aki. Sömëni wookoma mi tata abi ta da
njanjan, de ta njan te tjika de, nöö hën mi
ko dë aki ta pena da hangi ta kii. 18 Nöö mi
sabi andi mi o du. Mi o toona go a mi tata,
nöö mi o go taki dëën taa: "Taata, wë mi du
hogi ku i tee dou ku Masa Gadu tuu. 19 Nöö
ma waiti möön seei fii musu tei mi kuma mii
fii e, ma tei mi kuma wan wookoma fii nöö."
'
20 "Nöö hën a hopo ta waka nango nëën
tata.
"Nöö di tata bi dë a wosu naandë. Te wan
pisi, hën a tuwë wojo go te ala, hën a si wan
sëmbë ta ko. Hën a si taa di womi mii fëën
hën ta ko naandë. Nöö hën tjali fëën kisi ën
tee. Hën a hopo vu kule go kisi ën baasa, a
bosi ën wai ku ën te a bigi.
21 "Nöö hën di womi mii taa: 'Taata o, wë
ma waiti tjika möön fii tei mi kuma miii fii
e, biga mi du i hogi tee dou ku Masa Gadu
seei tu.'
22 "Ma di tata an haika di mii seei. A taki
da dee wookoma fëën taa: 'Un hesi go tei di
möön waiti wojo koosu tja ko bisi dëën. Nöö
un go tei andelu tja ko tuusi nëën finga, nöö
un tja saapatu ko dëën be a bisi. 23 Nöö un
go kii di fatu kau tja ko, boo boi njan mbei
piizii. 24 Biga di womi mii u mi aki bi go kaba
a sösö, ma a toona ko a u baka.' Hën de seti
mbei di piizii.
25 "Nöö a di ten dë seei, di gaan baaa fëën
bi dë a goon dendu. Nöö hën di a kumutu
a goon ta ko, hën a jei de ta wai ta pëë ta
mbei piizii te a bigi. 26 Nöö hën a kai wan u
dee wookoma fëën tata ko, hën a hakisi ën
taa: 'Andi ta pasa bigi di bigi aki sö?'
27 "Hën a piki ën taa: 'Wë di piki baaa fii
di bi go, hën wë toona ko a wosu. Nöö hën i
tata kii di fatu kau ta wai ku ën fu di a toona
ko ku libi a wosu baka.'
28 "Nöö di di gaan baaa jei sö, hën hati
fëën boonu tee a taa an o go a wosu.
"Nöö hën di tata ko jei, hën a go nëën a
döö go begi ën taa: 'Womi, gaantangi, ko
boo go a wosu.'
29 "Hën a taa: 'Wë nönö Taata, më o ko a
wosu. Wë biga sömëni jaa longi mi ku i dë
aki, mi ta du hii soni da i dee i ta manda mi
fu mi musu du. Na wan daka seei mi pasa
i buka. Mi ta wooko da i kuma mi da wan
sitaafuma fii, ma na wan daka i da mi wan
u dee kaabita seei fu mi mbei piizii ku dee
mati u mi. 30 Ma di womi mii fii aki di go poi
dee gudu fii ku di jajo libi fëën, tefa a toona
ko aki nöö hën i ta mbei sö wan gaan piizii
te i kii di fatu kau dëën. ⌞Nöö ma sa ko a
wosu. A hati mi poi.⌟'
31 "Hën di tata taa: 'Wë mii o, wë fa mi ku
i ta libi makandi aki, nöö hii dee soni dee mi
abi aki tuu dë fii, na sö nö? 32 Ma di baaa fii di
bi go sömëni longi te u mëni taa a dëdë kaba
a sösö, hën wë toona ko a u ku libi baka. Nöö
an fiti fuu wai mbei piizii ku ën nö?' "

16

Aki Masa Jesosi ta konda taa i musu seeka da di bakaten libi fii.

1 Nöö hën Masa Jesosi toona taki wan
oto woto möön da dee bakama fëën. A
taa: "Wan guduma bi dë, nöö ⌞a a' hia
wookoma. Hën a tei wan sëmbë buta basi
a dee wookoma fëën liba faa ta seeka di
wooko ta luku hii dee gudu fëën dëën.⌟
"Nöö hën a dë tee wan daka, nöö hën wan
sëmbë ko nëën ko taki dëën taa: 'Mati o,
haika e. Di basi i buta a dee wookoma fii liba
dë, an ta wooko bunu e. A ta njan di möni
fii.'
"Hën di guduma taa: 'Sö nö?' Hën a taki
aai. Hën a taa: 'Wë antoobi.'
2 "Nöö hën a manda kai di basi ko nëën.
Hën a taki dëën taa: 'Womi, mi jei wan
soni. Wë nöö hën mi kai i ko hakisi fii musu
konda da mi. De taki da mi taa i ta njan di
möni u mi tuu. Wë nöö i musu taki da mi
unfa i wooko ku di möni, biga abiti möön
mi o puu i. Ja o dë basi fu di wooko u mi
möön.'
3 "Nöö hën di basi taki nëën hati taa: 'Ee
maingë, di soni aki, a bigi da mi. Wë nöö
ee di masa u mi ko puu mi a wooko, nöö
andi seei mi o du? Biga ma sa wooko a goon
dendu te tja heepi ko da mi fu mi feni soni
njan. Nöö fu mi ta waka ta pidi njanjan a
sëmbë wosu, mi a' sen fëën. Ma sa du ën.'
4 "Hën a sai dë te wan pisi, hën a taa: 'Söö.
Wë mi saandi mi o du u te de puu mi a di

wooko, nöö oto sëmbë sa hoi mi a de wosu.
Nöö pena an o kii mi.'
5 "Hën di a pakisei sö kaa, nöö hën a kai hii
dee sëmbë dee bi juu soni nëën masa söndö
paka. Nöö hën di de ko nëën, hën a taki da
di fosuwan taa: 'Womi o.' A piki. A taa: 'Un
mëni i bi abi fii paka di masa u mi?'
6 "Hën a piki ën taa: 'Wë basi, mi abi wan
höndö bali fatu dee mi bi tei fu mi musu
paka.'
"Hën a taki aai. Hën a tei di pampia a bi
sikifi dee soni a bi juu, hën a tënëën tuwë.
Hën a dëën wan oto pampia taa: 'Luku wan
oto pampia aki. Go sindo, nöö i toona sikifi
ën. Ma te joo sikifi, na sikifi wan höndö
möön e. Sikifi feifiteni bali nöö.' Hën a tei,
hën a go sindo hën a sikifi.
7 "Hën a kai wan otowan, di u mbei tu.
Hën a taa: 'Womi o, fa u ta wooko aki, nöö
dee soni mi bi juu i, un mëni i abi fii musu
paka?'
"Hën a piki ën taa: 'Wë basi, mi abi wan
dusu saku boon fu mi musu paka.'
"Hën a tei di biifi hën a tënëën. Hën a
taki dëën taa: 'Go sindo, nöö i sikifi otowan.
Ma te joo sikifi, nöö i sikifi aiti höndö nöö.
Na sikifi wan dusu möön.' ⌞Nöö sö a saka di
möni da de tuu.⌟
8 "Nöö hën di di guduma si fa di basi du
dë, hën a taa: 'Aai, di sëmbë aki, ⌞hii fa a
hogi⌟ ma a sabi u du soni e. A köni tuu. ⌞A
sabi fa u heepi ën seei fu te di fuka ko nëën
a bakaten, nöö a sa libi.⌟' "
Nöö hën Masa Jesosi toona taa: "Luku fa
di guduma gafa di sëmbë. Nöö mi taki e,
dee sëmbë u di goonliba aki dee an ta waka
a Masa Gadu baka, de ta libi a wan fasi u
tja wini ko da de a bakaten möön leki dee
sëmbë dee ta waka a Gadu baka e."
9 Nöö hën a toona taki da de taa: "⌞Un si fa
di basi du aki nö? A seeka di soni faa musu
toona heepi ën seei a bakaten.⌟ Nöö sö unu
seei musu du tu e, dee sëmbë. Dee möni un
si un ta wooko a goonliba aki, nöö un musu
ta wooko ku de a wan fasi fu te di daka un
kumutu a di goonliba aki, nöö de o kisi unu
ku piizii seei te un dou a Gadu köndë ala ka
woon dë fu teego.
10 "Nöö a dë sö taa ee wan sëmbë ja sa
seeka wan piki soni te a ko bumbuu soni,
nöö söseei ja o sa seeka gaan soni tu. Nöö ee
i ta fufuu piki soni, nöö söseei joo ta fufuu
gaan soni tu.
11 "Nöö ee wan sëmbë ja ta seeka di gudu i
ta feni a goonliba aki a wan bumbuu fasi, ja
ta njan mën kumafa a fiti, wë nöö unfa Masa
Gadu o sa futoou i faa da i gaan gudu nëën
köndë fii seeka? 12 Nöö ee wan sëmbë ja ta
seeka oto sëmbë soni te de butëën a i maun,
nöö unfa de o da i soni fii seei, fii seeka?
13 "Nöö na wan sëmbë sa dini tu masa
makandi e, dee sëmbë. Biga joo lobi wan
möön wan. Ee i hëngi a wan, nöö ja o sa
hëngi a di otowan möön. Wë nöö i sa dë a
Gadu baka, ee nasö i sa dë a gudu baka, ma
nöö ja sa dë a de tuu baka makandi e."
14 Nöö di Masa Jesosi taki dee oto aki teefa
a kaba, nöö hën dee Faliseima jei, nöö hën
de an kë sö. Biga deseei a' langabëë u möni
tumusi. Nöö hën de bia ta sösö Masa Jesosi
ta mbei ën fa.
15 Hën Masa Jesosi taki da de taa: "Wë
unu wë mi ta taki tuu e. Biga a sëmbë wojo
un ta mbei taa un dë bumbuu sëmbë, ma
Masa Gadu hën sabi unu hati e. Nöö di soni
libisëmbë ta si u gaan bumbuu soni, nöö a
Masa Gadu wojo an dë wan wojo soni."

Aki Masa Jesosi ta konda soni u
di awoo tii ku di Njunjun Tii
u Masa Gadu.

16 Nöö hën a taki da dee Faliseima möön
taa: "Un haika e, dee sëmbë. Fu sensi di ten
u Mosesi te kisi di ten u Johanisi di Dopuma,
nöö dee wëti Mosesi ku dee tjabukama bi
kisi a Gadu bi ta konda da libisëmbë fa u de
waka a Gadu baka. Ma nöö fa u dë aki, wan
njunjun buka ko taa Masa Gadu hopo wan
Njunjun Tii. Nöö hia sëmbë ta biinga a di
Njunjun Tii dë baka kaa. 17 Ma tökuseei an
dë taa dee awoo wëti an bunu e. Mundu ku
goonliba sa kaba, ma na wan piki wan u dee
wëti seei o kaba a sösö möönsö."

Aki Masa Jesosi ta lei fa
manu ku mujëë an musu tuwë.
Mat. 5:31-32; Maik. 9:42

18 Hën a toona taki möön taa: "Ee wan
sëmbë i go tei wan mujëë te nöö hën i
tuwëën disa nöö i toona go tei wan otowan,
nöö di wëti u Masa Gadu hën i booko dë
kaa e. Nöö söseei tu, ee wan sëmbë i go tei
wan tuwë mujëë fu wan oto womi, nöö i seei
booko di wëti u Gadu tu."

Aki Masa Jesosi ta konda di oto u di guduma
ku Lazalosi.

19 Nöö hën a toona taki da de möön taa:
"Wë un haika e, dee sëmbë. Wan guduma bi
dë a wan köndë. Nöö a gudu tee na sipootu.

Hiniwan juu a ta libi fëën kumafa a kë ta
bai dee gaan dii koosu ta bisi ta mbei gaan
piizii.
20 "Ma nöö wan sëmbë bi dë a di köndë
naandë tu de ta kai Lazalosi. A pena te an
saanfa u du ku ën seei. Kasikaasi kisi ën hii
ën sinkii. Na hopo seei a ta hopo ta waka.
Nöö de ta hopo ën ta tja nango ta buta a
di guduma dööbuka 21 fu te di guduma njan
nöö a kandë a sa feni so u dee sakasaka u
dee njanjan fëën dee ta kumutu nëën tafa
ta kai a goon. Nöö dee dagu u sitaati ta ko
ta lëmbë dee kasikaasi fëën nëën sinkii.
22 "Nöö hën de dë te wan pisi nöö hën di
penama dëdë. Hën dee basia u Masa Gadu
ko tei ën tja go nëën gaan sëmbë Abahamu
bandja. ⌞Nöö a sai dë ta wai ta piizii ta libi
suti kumafa di libi dë ala.⌟
"Nöö a baka fëën hën di guduma dëdë tu,
hën de tjëën go bei. 23 Ma nöö fa a dëdë dë,
nöö hën a go a didibi faja. Hën a go sai dë a
di faja dendu ta tja sitaafu ta bai ta kai olo.
"Tee wan pisi, nöö hën a hopo wojo luku
te ala, a si Lazalosi a Abahamu bandja dë.
24 "Hën a bai kai Abahamu taa: 'Taata oo,
Taata, gaantangi, tei tjali u mi nöö i manda
Lazalosi be a tuusi finga fëën a wata tja ko
munjan mi töngö. Biga ka mi dë aki, di faja
ta kendi mi tumusi.'
25 "Nöö hën Abahamu piki ën taa: 'Ke, aai
mii, wë mi jei e. Ma mëni taa di ten di i bi dë
a goonliba ala, i bi ta libi bunu kumafa i kë.
Soni seei an bi ta fuka i. I bi njan di bunu
libi fii a goonliba ala tuu bifö i dëdë ko aki.
Nöö Lazalosi, di a bi dë a goonliba ala, nöö
hii fuka a bi ta tjai. Wë nöö fa u dë aki i ko
ta tja sitaafu, ma Lazalosi hën ko feni böö
awaa.
26 " 'Ma haika, boiti u di dë, pasi an dë
fu dee sëmbë u mi aki aba ko a unu ala e.
Söseei pasi an dë a unu ala tu fu un sa aba
ko a u aki. Biga wa sa pasa di gaan fundu
ngötö a u mindi aki fuu ko miti ku u seei.'
27 "Nöö hën di guduma taa: 'Aai, wë mi
jei. Ma nöö i sabi nö? Mi begi i Taata,
gaantangi, manda Lazalosi be a go a mi tata
wosu, 28 nöö a o si wanlö baaa u mi naandë.
De dë feifi. Nöö gaantangi be a wasiköi de
da mi taa de an musu libi kumafa mi bi libi
a goonliba ala möön, fu de ko a di sitaafu
kamian aki.'
29 "Nöö hën Abahamu piki ën taa: 'Sö nö,
womi?' Hën a taki aai. Hën a taa: 'Wë, mi
jei. Ma i sabi nö? Dee sëmbë a goonliba
ala, de abi dee buku fu Mosesi ku dee u dee
tjabukama u Masa Gadu kaa. Nöö be dee
baaa fii haika andi dee buku ta taki nöö de
waka a de baka.'
30 "Hën di guduma taa: 'Aai, Taata, sö a dë
tuu. Ma di dë wanwan an tjika. Ma ee wan
dëdë sëmbë hopo go wasiköi de, nöö de o
bia de libi.'
31 "Hën Abahamu piki ën taa: 'Ma haika e,
mati. Ee de an sa tei dee sikifi a dee buku
naandë, nöö ee wan sëmbë hopo kumutu a
dëdë köndë go fan ku de seei, de an o jei
möönsö e.' "
Sö wan gaan oto Masa Jesosi konda dë e.

17

Aki Masa Jesosi bai dee bakama
fëën u de an ganjan sëmbë
puu a Gadu pasi.
Mat. 18:6-7, 21-22; Maik. 9:42

1 Hën Masa Jesosi taki da dee bakama fëën
taa: "Un musu sabi taa dee soni ta hai
sëmbë puu a Gadu pasi an o sa kaba a di
goonliba aki möönsö. Ma mi bai helu da dee
sëmbë dee o ta tja dee lö soni dë ko a sëmbë.
2 Biga ka fii du sö wan soni, nöö a möön bunu
de tai wan gaan gindi sitonu a i gangaa, nöö
de tja i go tuwë a ze mindi be i dëdë kaba a
sösö wante, fu ja du di hogi di i bi pakisei dë.
Di sitaafu dë hogi, ma an hogi kuma di i bi o
feni ee i bi feni pasi puu sëmbë a Gadu pasi.
3 Un musu luku bunu ku di soni naandë fu
an musu miti unu e."

Aki Masa Jesosi ta lei de
fa u de libi ku dee sëmbë
dee ta du de hogi.

Hën a toona taa: "Wë nöö ee i si taa di
otowan fii du i hogi, nöö i musu fan ku ën
be an du sö ku i möön. Nöö ee i si taa a piki
disa di hogi du fëën dë, nöö i musu disëën.
Ja musu hoi ën a bëë. 4 Ee a du i hogi sëbën
toon a wan daka seei nöö hën a ko a i sëbën
toon ko begi i fii dëën paadon, nöö i musu
disëën. Na hoi ën a bëë möön e."

Aki Masa Jesosi konda taa
ee di biibi fii piki seei
ma a sa du gaan wooko.

5 Nöö hën dee bakama taki da Masa Jesosi
taa: "Wë Masa o, u ta biibi a Masa Gadu
liba, ma di biibi fuu an tjika. Nöö u begi i
gaantangi, heepi u be di biibi fuu ko möön
taanga."

6 Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: “Aai.
Wë womi, ee i abi wan piki biibi a Gadu liba
kuma ahun sii seei, hën i taki da di pau i si
aki sö taa: ‘Hön kumutu aki go paandi i seei
a ze,’ nöö a o piki i buka e.”

Aki Masa Jesosi ta konda da de kumafa di wooko u de dë.

7 Nöö hën a taki da de möön taa: “Undi
fuunu o abi wan wookoma, nöö te a go a
wooko a goon dendu nasö a go luku dee
mbeti a sabana tee a ko, nöö i taki dëën taa:
‘Ko sindo njan’?
8 “Na tuu fii. Ma joo taki dëën taa: ‘Wë
luku, di i ko kaa, nöö i seeka hesihesi nöö
i go boi njanjan seti tafa da mi be mi njan.
Nöö te mi njan te bëë u mi fuu kaa, nöö i
seei sa njan tu.’
9 “Wë nöö unfa un pakisei u di soni
naandë? Un pakisei taa di basi u di
wookoma musu da di wookoma fëën apaiti
tangi fu di a wooko dëën taanga sö nö?
Nönö. An dë faa dëën tangi e. Wë biga fa
a wooko naandë, sö nöö a bi musu wooko.
10 “Wë nöö unu seei tu e, te un wooko da
Masa Gadu kumafa a da i di wooko, nöö an
dë fuun suku tangi nëën e. Biga sö nöö di
wooko fuunu dë kaa.”

Aki Masa Jesosi kula teni sëmbë dee bi siki tjinasiki.

11 Nöö fa Masa Jesosi nango a Jelusalen dë,
nöö hën a ta pasa a di pisiwata u Samalia ku
Galilea mindi.
12 Nöö hën a go dou a wan piki köndë. Hën
teni sëmbë ko miti ku ën naandë, nöö dee
sëmbë dë tuu siki tjina siki. Hën de taanpu
te ala, 13 de bai taanga kai Masa Jesosi taa:
“Jesosi, Masa o, ke gaantangi, tei tjalihati
fuu nöö i heepi u baa!”
14 Nöö di Masa Jesosi jei di bai, nöö hën a
bia luku. Hën a si dee sëmbë. Hën a taki da
de taa: “Ee, aai mii. Wë un sabi nö? Un pasa
go a dee begima be de si unu fa un dë.”
Nöö di de seti nango, te wan pisi hën de
tuu ko bunu djee. 15 Nöö di wan u de si taa
a ko bunu, hën an go möön ma a bia toona.
Nöö hën a ta bai taanga ta gafa Gadu ta dëën
tangi u di bunu a du ën naandë.
16 Nöö hën a kule go kai a Masa Jesosi fesi
a goon naandë. Hën a taki dëën taa: “Ke
Masa, gaantangi fii e, fu di bunu i du mi aki.
A bigi. Nöö mi si ën!” Nöö di sëmbë dë
bi dë wan Samalia sëmbë. ⌞An bi dë Isaëli
sëmbë seei kuma dee oto nëigi, faa bi musu
da Gadu tangi sö.⌟
17-18 Nöö hën Masa Jesosi hakisi ën taa:
“Wë womi o, fa i ko i wanwan aki, na teni
sëmbë un bi dë ko bunu nö? Unsë dee
otowan fii dë? Na wan u de toona ko fu
de ko da Gadu tangi möönsö möön leki di
döösë sëmbë aki nö? Wë a bigi a mi.”
19 Hën a taki dëën taa: “Wë womi o, hopo
go fii e. Di biibi di i abi a mi liba, nöö a heepi
i kaa.”

Aki Masa Jesosi ta konda soni u di ten di a o toona ko a goonliba.

Mat. 24:23-28, 37-41

20 Wan daka, hën wanlö Faliseima ko a
Masa Jesosi ko hakisi ën taa: “Mësitë o, na
un ten Masa Gadu o ko a goonliba ko tei di
Könu Tii fëën, faa taki a hii sëmbë liba?”
Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: “Wë un
haika e. ⌞Di tii u Gadu an ta ko kumafa un ta
mëni ën dë e. Biga⌟ dee könu u di goonliba
aki te de o ko u tii dee köndë, nöö hii sëmbë
ta sabi taa de ta ko. ⌞Biga de ta wai ta pëë
doon, tutu ta piki.⌟ Ma di ko u di tii u Masa
Gadu hën an o dë sö e.
21 “Biga te a o ko, nöö na wan sëmbë o sa
taki taa: ‘Luku ën aki.’ Ee nasö: ‘Luku ën
ala.’ De an o sa lei sëmbë sö. Biga di Tii fëën
ta dë a dee sëmbë dee ta waka nëën baka
hati.”
22 Nöö hën a taki da dee bakama fëën taa:
“Fa mi o disa unu go aki, nöö wan ten o ko
nöö un tuu o hangi u si ee wan u dee daka
seei di Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o dë
nëën könubangi ta taki a hii mundu liba.
Ma wan o sa si ën eti. 23 Sëmbë o taki da unu
taa: ‘Un luku ën aki!’ Ee nasö: ‘Un luku ën
ala.’ Ma wan musu go luku e. Wan musu
piki möönsö.
24 “Biga te di daka di Mi di ko dë Libisëmbë
Mii aki o toona ko, nöö a o dë leti kuma te
liba koti faja walau sö, hii sëmbë ta si ën.
Biga liba ala o limbo gbegede te kisi ku goon
aki tuu. Nöö söseei di ko u mi o dë tu. 25 Ma
bifö mi toona ko aki a sö wan fasi, nöö mi
musu tja sitaafu ku pena tee bifö. Biga dee
lö sëmbë u di ten u dë aki, de an dë a mi du.
Kwetikweti.
26 “Ma di ten di Mi di ko dë Libisëmbë Mii
aki o toona ko a goonliba, nöö a o dë leti
kumafa di ten u Noa bi dë. Biga leti kumafa
soni bi ko miti dee sëmbë a di ten dë, nöö
söseei a o miti dee sëmbë u di ten di mi o
ko tu. 27 Biga a Noa ten de bi ta njan ta bebe,
dee womi bi ta tei mujëë, dee mujëë bi ta tei
manu. De bi ta libi u de kumafa de kë söndö
mëni Gadu möönsö, tefa di daka Noa go a di

sipi dendu. Hën di tjuba seti kai, gaan wata
ta ko te a kii de tuu fia puu dë.
28 "Nöö söseei tu a bi miti dee sëmbë a
di ten u Lotu. Dee sëmbë bi sai dë ta njan
ta bebe, de bi ta bai soni ta sei, de bi ta
koti goon ta paandi njanjan, de bi ta mbei
wosu, 29 tee di daka di Lotu kumutu a Sodom
go. Nöö hën di wan seei daka naandë faja
kumutu a liba mökisi ku di soni de kai
zuwalufu kai ko a goon tjuma dee sëmbë u
Sodom kii tuu fiaa puu dë. 30 Wë nöö söseei
a o pasa tu te Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki
o toona ko a goonliba fu sëmbë musu si mi."
31 Nöö hën a taki da de möön taa: "A di
daka dë nöö ee wan sëmbë dë nëën baiko,
nöö an musu tei ten faa go tei soni fëën
nëën wosu dendu e. A musu bazia ko a goon
wante nöö a kule go tjubi. Nöö söseei ee
wan sëmbë dë nëën goon dendu ta wooko,
nöö an musu kule go a ganda go tei soni
nëën wosu, ma a musu kule go tjubi nöö.
32 "Nöö fa mi ta fan aki, un mëni di soni
di bi pasa ku di mujëë fu Lotu e. 33 Biga di
sëmbë di ta biinga faa hoi ën libi kumafa a
këën ⌞ku dee soni fëën dee a abi a goonliba
aki⌟, nöö a o lasi ën nöömö. Ma di sëmbë di
aan toobi faa lasi ën, nöö hën o feni ën fa a
kë."
34 Hën a taki möön taa: "A di daka di Mi di
ko dë Libisëmbë Mii aki o ko, nöö tu sëmbë
sa dë a wan bedi ta duumi, nöö wan u de
Gadu o tei tja go nöö di otowan a o disëën.
35 Nöö tu mujëë o dë makandi a wan kamian
ta mbei boon, nöö wan u de Gadu o tei tja
go, nöö di otowan a o disëën. [36 Söseei
tu sëmbë sa dë makandi ta wooko a goon
dendu, nöö wan u de Gadu o tei tja go, nöö
di otowan a o disëën dë.]"
37 Nöö hën dee bakama u Masa Jesosi
hakisi ën taa: "Wë, Masa o, na unsë u di
goonliba di soni naandë o pasa?" Nöö hën
a koti wan nöngö da de taa: "Ka wan mbeti
dëdë fika, nöö naandë dee opete ta ko."

18

Aki Masa Jesosi taki fa u musu ta begi nöömö söndö wei.

1 Nöö hën Masa Jesosi taki wan woto da
dee bakama fëën faa lei de kumafa de an
musu ko wei u begi Gadu, ma de musu ta
begi ën hiniwanten söndö lasi hati.
2 A taa: "Wan fisikai bi dë a wan köndë,
nöö a bi hogi tee an ta fëëë Gadu, nöö aan
toobi ku libisëmbë tu. 3 Nöö wan mujëë bi ta
dë a di köndë dë tu, manu fëën bi dëdë. Nöö
a bi ta ko a di fisikai nöömö ta ko ta begi ën
taa: 'Fisikai o, mi kë i heepi mi. Mi ku wan
sëmbë a' sondi, nöö mi begi i fii kuutu di
soni da u. Da mi di leti u mi nöö i dëën di
adjabëë fëën.'
4 "Nöö a fesi di fisikai an bi kë heepi di
mujëë. Ma a baka fëën a ko pakisei tee a
kaba, hën a taa: 'Wë aluwasi fa ma ta fëëë
Gadu, nöö ma a' toobi ku libisëmbë tu, 5 ma
tökuseei di mujëë aki ta ko a mi nöömö, an
ta disa mi ku di taki möönsö. Nöö mi o
heepi ën be a feni di leti fëën, be mi böö
fëën. Biga ee nasö, a o ta ko ta kaakei mi
ku di taki fëën dë nöömö.' "
6 Nöö hën Masa Jesosi taa: "Un haika fa di
fisikai taki dë. A abi hogihati, ma tökuseei,
a piki di mujëë buka. 7 Wë nöö Masa Gadu di
abi sö bunuhati wë? Ee wan sëmbë fëën ta
begi ën nöömö a ndeti ku didia, an sa heepi
ën nö? Biga a bi pii de puu a oto sëmbë
dendu tei ko fëën sëmbë kaa, nöö a o buuja
ufö a ko a de nö? Nönö, an o buuja e. 8 Mi
taki e, a o ko hesihesi a de ko kuutu soni da
de.
"Ma nöö fa mi fan dë seei, ma ⌞fa de o du
ku dee sëmbë u mi a di goonliba aki tjika dë,
nöö⌟ te Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki toona
ko ⌞u mi ko heepi de⌟, nöö mi o feni sëmbë
möönsö di ta biibi a mi eti nö?"

Aki Masa Jesosi da wan oto

u wan Faliseima

ku wan pii-lanti-mönima.

9 Nöö hën Masa Jesosi da de wan oto u
dee sëmbë dee ta wisiwasi otowan ta mbei
deseei taa de dë bumbuu sëmbë. 10 A taa:
"Wan daka nöö hën tu sëmbë hopo, hën de
go a Masa Gaangadu Wosu fu de go begi
Gadu. Nöö wan u dee sëmbë bi dë Faliseima
nöö di otowan bi dë wan sëmbë di ta pii
lanti möni.
11 "Nöö hën di de go naandë, hën di
Faliseima go taanpu te a wan së ala, hën
wanwan. Nöö hën a begi taa: 'Masa Gadu,
gaantangi fii e, fu di ma dë kuma dee
takusëmbëma, kuma dee fufuuma, kuma
dee sëmbë dee ta tei sëmbë mujëë, kuma
di sëmbë ta pii lanti möni aki. 12 Tu toon
hiniwan wiki mi ta disa u njan ta begi i.
Hiniwan soni mi abi nöö mi ta paati, nöö mi
tja fii së ko da i a keiki kumafa di wëti dë. Sö
mi ta libi.' Sö di Faliseima begi.
13 "Ma di sëmbë ta pii lanti möni naandë,
nöö a sabi taa an ta libi bunu tuu. Nöö sen

kisi ën tee an sa hopo wojo luku liba möön.
A fika a baka ala ta naki maun nëën hati
taa: ‘Ke, Masa Gadu, a’ tjalihati u mi nöö i
heepi mi o. Biga mi sabi taa mi dë wan gaan
takusëmbëma tuu.’ ”
14 Nöö hën Masa Jesosi taa: “Wë mi taki
da unu taa fa di sëmbë ta pii lanti möni
go a wosu dë, nöö Masa Gadu an hoi dee
hogi du fëën nëën bëë möön e, ma a tei ën
ko sëmbë fëën. Ma di Faliseima dë, Gadu
disëën a go fëën a wosu nöö. Biga hiniwan
sëmbë di hopo hënseei, nöö Gadu o sakëën.
Ma hiniwan sëmbë di saka hënseei, nöö hën
Gadu o hopo.”

Aki de tja dee mii ko

a Masa Jesosi.
Mat. 19:13-15; Maik. 10:13-16

15 A di juu dë seei, nöö hën de ta tja dee
piki mii ko a Masa Jesosi faa musu buta
maun a de liba ⌊begi da de⌋. Ma di dee
bakama u Masa Jesosi si sö, nöö hën de
gandji da de taa: “Wan musu tja dee piki mii
dë ko aki e.”
16 Ma di Masa Jesosi jei fa dee bakama taki,
hën a taa: “Nönö. Wan tapa de e! Un be
dee mii ko a mi nöö. Biga sëmbë kuma dee
mii aki, de ta dë a di Njunjun Tii u Masa
Gadu dendu ta feni di bunu fëën. 17 Nöö
mi taki e, ee wan sëmbë i kë ko dë a di
Tii u Gadu dendu, nöö i musu abi sakafasi
ta futoou Masa Gaangadu kumafa wan mii
ta abi sakafasi ta futoou dee gaan sëmbë
fëën.”

Aki Masa Jesosi ta konda

soni u gudu da de möön.
Mat. 19:16-30; Maik. 10:17-31

18 Nöö hën wan hedima u dee Isaëli sëmbë
ko a Masa Jesosi. Hën a hakisi ën taa:
“Mësitë o, mi sabi taa i dë wan bumbuu
sëmbë, nöö hën mi ko hakisi i andi mi musu
du fu mi feni di libi u teego.”
19 Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Womi, fa
i ta kai mi bumbuu sëmbë aki, ma i saandi
i ta taki dë nö? Bumbuu sëmbë an dë boiti
Gadu wanwan nöö. 20 Ma nöö fii feni di libi
u teego, nöö ja sabi dee wëti u Masa Gadu
eti ö, taa ja musu go a oto mujëë möön leki
di mujëë fii u wosu. Ja musu kii sëmbë.
Ja musu fufuu sëmbë soni. Ja musu mindi
soni da sëmbë. I musu ta lesipeki i tata ku i
mama.”
21 Hën di hedima piki taa: “Wë, hii dee
wëti dë tuu mi ta hoi fu sensi di mi dë piki
mii.”
22 Nöö hën Masa Jesosi toona taki dëën
taa: “Wë, mi jei. Ma ee fuu taki ën gbelin
kumafa a dë, wan soni nöö toobi i eti. Hën
da i musu go sei hii dee soni fii dee i abi
te i kaba, nöö i paati di möni da dee pena
sëmbë. Nöö te i du sö kaa, nöö i ko ta waka
a mi baka. Nöö a bakaten nöö joo feni wan
möön bunu gudu a Gaangadu Köndë.”
23 Nöö di di sëmbë jei sö, hën tjali ko kisi
ën tee kuma a sa këë, biga a abi hia gudu
tuu.
24 Nöö di Masa Jesosi si fa tjali kisi di womi
fu dee gudu fëën hedi, nöö hën a taki taa:
“Aai, di soni aki, a taanga e. Fu wan guduma
butëën seei a di Tii u Masa Gaangadu basu,
a dë wan taanga soni tuu. 25 A dë leti kuma
te wan gaan mbeti ta biinga faa pasa a wan
aguja baaku. Sö a taanga tjika.”
26 Nöö di de jei sö, hën de hakisi ën taa:
“Wë, ee a taanga da wan sëmbë ⌊di Gadu
seei heepi sö te a ko gudu⌋, nöö ambë seei
o sa go a Gadu Köndë?”
27 Hën Masa Jesosi piki de taa: “Di soni
dë, na wan libisëmbë a’ taanga u du ën, ma
Gaangadu hën a sa du hii soni.”
28 Nöö hën Petuisi taki dëën taa: “Wë
Masa, luku. U disa hii soni tuu, fuu ko ta
waka a i baka.”
29 Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë sö
a dë tuu. Ma haika e. Ee wan sëmbë i kë dë
a di Njunjun Tii u Gadu dendu te nöö hën i
disa i wosu ee nasö i tata ku i mama ee nasö
dee baaa fii ee nasö i mujëë ku dee mii fii,
30 nöö mi taki e, taa hii dee soni naandë tuu
joo toona feni baka möön leki fa i bi abi a
goonliba aki, nöö a bakaten nöö joo feni di
bunu libi u teego tu a Gadu Köndë.”

Aki Masa Jesosi konda soni u di dëdë fëën da de möön.
Mat. 20:17-19; Maik. 10:32-34

31 A baka u di dë, hën Masa Jesosi kai de
tuwalufu bakama fëën a së. Hën a taki da de
taa: “Un haika e. Fa u dë aki, nöö u nango
a Jelusalen. Nöö hii dee soni dee tjabukama
u Gadu bi sikifi u Mi di ko dë Libisëmbë Mii
aki, nöö de tuu o pasa ku mi awaa. 32 Dee
feantima u mi o tja mi go a dee döösë sëmbë
dee abi taki a di köndë aki, nöö de o ta mbei
mi fa ta kosi mi ta tunta a mi. 33 Nöö de o
wipi mi te de kaba ufö de o kii mi awaa. Ma
nöö di u mbei dii daka fëën, nöö mi o toona
weki hopo baka.”

34 Ma fa Masa Jesosi fan ku dee sëmbë fëën
dë, nöö de an fusutëën. A dë wan tjubitjubi
soni da de, biga de an saandi a ta taki dë.

Aki Masa Jesosi kula wan bookowojoma.
Mat. 20:29-34; Maik. 10:46-52

35 Nöö hën de nango tefa de ko zuntu ku di
köndë de ta kai Jelikou. Nöö wan bookowo-
joma bi dë sindosindo a bandjapasi naandë
ta pidi möni. 36 Nöö di a ta jei dee hia sëmbë
ta fan ta ko dë hën a hakisi taa: "Sëmbë hën
ta ko hia naandë sö nö? Andi ta pasa?"
37 Hën de taki dëën taa: "Di sëmbë de ta
kai Jesosi u Nazalëti, hën wë ta pasa aki e."
38 Nöö di a jei sö, nöö hën a bai taanga taa:
"Jesosi eee, i di bakamii u Dafiti dë, ⌊na i da
di Heepima nö?⌋ Gaantangi mi begi i, a' tjali
u mi, nöö i heepi mi ooo."
39 Ma di dee sëmbë dee bi ta waka a Masa
Jesosi fesi jei di bai, hën de gandji dëën taa
a musu kabuka dë. Ma tökuseei an disa. A
bai möön taanga eti taa: "Jesosi eee, di mii u
Dafiti dë, saa mi ooo, heepi mi, gaantangi!"
40 Nöö di Masa Jesosi seei jei di bai, nöö
hën a taanpu pii. Hën a taki da dee sëmbë
taa be de go tei di sëmbë naandë tja ko nëën.
Nöö hën de tjëën ko. Hën Masa Jesosi
hakisi ën taa: 41 "Mati o, wë andi i kë u mi
du da i?"
Hën di bookowojoma piki ën taa: "Masa,
mi kë ta si soni baa."
42 Hën Jesosi taki dëën taa: "Wë antoobi.
Be wojo fii ko limbo e. Biga di biibi i ta biibi
a Masa Gadu dë heepi i kaa."
43 Nöö wantewante dë, hën wojo fëën ko
limbo gbegedee. Nöö hën a ta waka nango
a Masa Jesosi baka ta gafa Gadu u di bunu a
du ën dë. Nöö fa hii dee sëmbë dee bi sai dë
si andi pasa dë, nöö hën de tuu gafa Gadu
seei.

19

Aki Masa Jesosi go

a Zakeosi wosu.

1 Nöö hën di Masa Jesosi kula di bookowo-
joma te a kaba, nöö hën a pasa go dou a
Jelikou. Nöö a ta latja pasa a di köndë ganda
⌊faa go a Jelusalen⌋. 2 Nöö wan guduma de
kai Zakeosi bi ta dë a di köndë. A dë wan
hedima u dee sëmbë ta pii lanti möni.
3-4 Nöö fa Masa Jesosi ta pasa naandë, nöö
Zakeosi bi kë si ën faa sabi ën. Ma an bi sa
si ën a dee hia sëmbë dendu, biga a dë wan
sati sëmbë. Nöö hën a kule go a fesi go subi
a wan pau go dë a liba ala, fu te Masa Jesosi
ta pasa dë nöö a musu u si ën.
5 Te wan pisi hën Masa Jesosi ko ta pasa,
nöö hën a hopo wojo a liba hën a si Zakeosi.
Hën a kai ën: "Mati Zakeosi!" Hën a piki.
Hën a taa: "Saka hesi ko a goon. Biga a dë
fanöudu fu mi ko a i wosu tide."
6 Nöö hën Zakeosi saka hesihesi ko a
goon, nöö ku gaan piizii seei a tei Masa
Jesosi tja go nëën wosu. 7 Ma nöö di dee
oto sëmbë si sö, hën de mati. De tei Masa
Jesosi fu hogi seei fu di a de taa a go a wan
takusëmbëma wosu.
8 Ma nöö hën Zakeosi hopo taanpu ⌊a dee
sëmbë dendu⌋ nöö hën a fan ku Masa Jesosi.
A taki dëën taa: "Masa o, wë luku, te kuma
tide nöö mi o paati dee gudu u mi leti mindi,
nöö mi o da dee pootima u di köndë wan
së. Nöö ee mi bi fufuu wan sëmbë, nöö mi o
dëën fö toon möön hia möön fa mi bi tei."
9 Hën Masa Jesosi piki taa: "Wë un dee
sëmbë u di wosu aki, un a' bunuhedi e. Biga
tide Masa Gadu heepi unu. Nöö di sëmbë di
a' di wosu aki, a bi dë fanöudu u mi ko nëën,
biga hënseei da wan bakamii u Abahamu di
gaan sëmbë fuu tu. Wë nöö luku, a bi poi
seei te kaba a sösö, ma tide a toona ko a
Gadu baka. 10 Nöö fu dee lö sëmbë aki hedi
mbei Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki ko a
goonliba e. Biga mi ko fu mi suku dee sëmbë
dee kaba a sösö u mi tja de ko da Gadu."

Aki Masa Jesosi konda di oto u di guduma
di bi paati möni da dee wookoma fëën.
Mat. 25:14-30

11 Nöö di juu Masa Jesosi ta fan ku dee
sëmbë naandë, nöö de bi dë zuntu ku
Jelusalen. Nöö dee Dju sëmbë bi ta mëni
taa naandë nöömö Masa Gadu o bazia ko
a goonliba faa ko tei di Könu Tii fëën a hii
sëmbë wojo. Nöö dee sëmbë ta waka ku
Masa Jesosi dë, de ta mëni taa wantewante
di soni dë o pasa. Nöö fëën mbei Masa Jesosi
da de wan oto, fu de musu sabi taa an o pasa
kumafa de ta mëni ën dë.
12 Nöö hën a taki da de taa: "Wan hebima
bi o go a wan longi köndë fu de butëën ko
könu, bifö a o toona ko ta tii di köndë awaa.
13 "Nöö fëën mbei di juu a o go, nöö hën a
kai teni u dee wookoma fëën ko nëën. Hën a
da hiniwan u de wan dusu kölu. A taki da de
taa: 'Un wooko ku di möni aki fu mi sa feni
wini nëën te mi toona ko.' Nöö di a taki sö
kaa, nöö hën a go fëën.
14 "Ma dee sëmbë u di köndë fëën bi buuse
ën te de manda buka go da dee sëmbë u di

köndë ka a nango ala taa: ‘Wa kë di sëmbë
aki ko könu fuu e.’ [15] Ma tökuseei de butëën
ko könu.
“Nöö hën a baka fëën hën a toona ko a di
köndë ko seti di könu tii fëën awaa. Nöö di
a ko, hën a manda buka kai dee wookoma
fëën dee a bi da di möni fu de musu wooko
dëën, be de musu piki ën unfa de bi wooko
ku di möni.
[16] “Nöö hën di fosuwan ko nëën nöö hën
a tja di möni ko dëën. Hën a taa: ‘Masa o,
luku, i bi da mi wan dusu kölu. Nöö hën mi
ta wooko ku ën tefa i ko aki, mi feni dusu
kölu buta nëën liba. Nöö hën mi tjëën ko
da i.’
[17] “Nöö hën di masa fëën taa: ‘Aai womi,
wë i wooko bunu e. Wë nöö fu di i wooko
a sö wan futoou fasi ku di piki soni aki, nöö
mi o da i wan gaan wooko awaa. Mi o buta i
be i dë hedima u teni köndë.’
[18] “Nöö hën di u mbei tu ko. Nöö hën a
taki dëën taa: ‘Masa, luku, i bi da mi wan
dusu kölu, nöö hën mi wooko ku ën tee mi
wini feifi dusu kölu buta nëën liba. Nöö ja
si ën aki, mi tjëën ko da i.’
[19] “Nöö hën di masa fëën taki dëën taa:
‘Söö. Wë nöö fu di i wooko sö, nöö hën mbei
mi o buta i fii dë hedima u feifi köndë.’ Nöö
hën a taki aai.
[20-21] “Nöö hën di u mbei dii ko nëën. Hën
a taki dëën taa: ‘Masa, ja ta si di möni fii
aki nö. I bi da mi wan dusu kölu. Nöö u
di mi sabi taa i dë wan taangalibi sëmbë,
langahatima, i ta tei soni ka ja bi buta, i ta
koti soni ka ja bi paandi, nöö mi fëëë i. Hën
mbei mi tai di möni fii a di hangisa aki fu an
musu kaba a sösö, nöö hën mi tja i soni ko
da i.’
[22-23] “Hën di masa fëën taki dëën taa:
‘Womi, sö i hogi gaanfa wë nö? Wë di i sabi
taa mi dë wan taangalibi sëmbë, langaha-
tima di ta tei soni ka ma bi buta, mi ta koti
soni ka ma bi paandi, nöö faandi mbei ja bi
tei di möni u mi tja go buta a banku, fu te
mi toona ko nöö a möön hia. A bi sa göö a
di banku. Ma fa i du ku ën aki, nöö andi seei
mi wini? Wë antoobi.’
[24] “Nöö hën a taki da dee oto sëmbë sai dë
taa: ‘Un hesi ko puu di möni aki nëën maun
e, nöö un da di sëmbë di abi teni dusu kölu
dë, be disi fika ku sösö maun.’ [25] Hën de bai:
‘Huun? Wë Masa, di sëmbë ala, hën a feni
teni dusu kölu kaa.’ [26] A taki: ‘Aai, mi sabi
sö. Ma di sëmbë di abi hia, nöö hën o feni
möön hia eti. Ma di sëmbë di na abi, nöö
nëën maun de o puu di pikiwan di a abi, be
a fika ku maun.
[27] “ ‘Nöö dee felantima u mi, dee na bi kë
u mi dë könu u de, nöö un musu tja de tuu
ko kii a mi fesi aki.’ ”

Aki de ta wai ku Masa Jesosi

fa a dë a di buliki liba.
Mat. 21:1-11; Maik. 11:1-11; Joh. 12:12-19

[28] Nöö di Masa Jesosi taki di soni dë tefa a
kaba, nöö hën hën ku dee bakama fëën tei
pasi nango a Jelusalen, nöö Masa Jesosi hën
dë a de fesi. [29] Nöö hën de nango tefa de ko
zuntu ku de tu köndë de ta kai Betifaigi ku
Betania, leti a di gaan kuun de ta kai Oleifi
Kuun naandë. Nöö hën Masa Jesosi manda
tu u dee bakama fëën fu de waka a fesi.
[30] A taki da de taa: “Un nango te un go dou
a di köndë a unu fesi ala, nöö woon si wan
buliki mii taitai naandë. Sëmbë an sindo
nëën liba waka wan daka. Nöö un lusu ën
tja ko da mi e. [31] Ma a kandë sö, wan sëmbë
o ko hakisi unu taa: ‘Wë faandi mbei un ta
lusu di mbeti u du?’ Nöö un musu taki dëën
taa: ‘Masa abi ën fanöudu.’ ”
[32] Nöö hën de tu bakama go, hën de go si
hii soni leti kumafa Masa Jesosi bi taki da
de.
[33] Hën di de go seti lusu di buliki, hën
sëmbë ko hakisi de taa: “Wë, faandi mbei
un ta lusu di mbeti u du?” [34] Hën de piki taa:
“Masa abi ën fanöudu.”
[35] Nöö hën de tei ën tja go da Masa Jesosi.
Hën de jabi koosu a di buliki baka mindi,
hën de mbei Masa Jesosi sindo nëën liba.
[36] Hën de seti u waka go. Nöö hën dee sëmbë
ku ën ta waka nango dë ta jabi koosu a di
gaan pasi liba fu di buliki musu waka a dee
koosu liba. ⌞Sö de ta hei Masa Jesosi tjika.⌟
[37] Nöö hën de nango tefa de dou ka de o
seti bazia di kuun fu de go a goon, nöö hën
dee hia sëmbë ta waka nëën baka naandë
tuu seti mbei piizii. De ta bai taanga ta gafa
Gadu fu dee gaan bunu de bi si Masa Jesosi
du a goonliba.
[38] De taa:
“Gaantangi u Masa Gadu ooo.
A manda di Könu fëën ko da u.
Masa Gadu musu dë ku ën e.
Gadu, gaantangi fii!
I mbei i ku libisëmbë toona ko fii!
Di në fii musu bai te dou a di möön hei
kamian a liba ala!”
[39] Ma di dee Faliseima jei fa de ta bigi Masa
Jesosi nöö de an kë sö. Hën de taki dëën taa:

"Mësitë o, bai dee sëmbë fii be de kabuka
dë."
40 Hën a taki da de taa: "Un haika e. Ee
dee sëmbë u mi kabuka, nöö dee sitonu a
bandjapasi aki seei o bia bai a dee sëmbë dë
kamian. ⌞Biga di bai aki musu u bai.⌟"

Aki tjali u Jelusalen kisi

Masa Jesosi.
41 Nöö hën Masa Jesosi nango te a ko dou
ka a sa si Jelusalen, nöö hën a hopo wojo
luku di köndë. Nöö hën tjali fëën kisi ën te a
bai këë. 42 A taa: "Un dee sëmbë u Jelusalen
aki, ee a di ten aki un bi sabi di soni di bi
sa heepi unu fuun sa feni böö, nöö wan bi o
libi sö e. Ma luku, kumafa u dë aki, a poi da
unu kaa, ma wan sa si ën biga a tjubi da unu.
43 Nöö wanlö hogi daka ta ko, nöö a dee daka
dë dee felantima fuunu o ko lontu di köndë
fuunu tapa buta a djegi, nöö woon fika a di
köndë ganda naandë. Na wan fuunu o sa
pasa ko a döö.
44 "Nöö naandë woon dë ta pena ta tja
sitaafu fu te de kii unu ku dee miii fuunu
tuu. Nöö dee gaan sitonu de tei mbei wosu
a unu naandë, na wan u de o fika oto a oto
liba möön e. De tuu de o booko tuwë a goon
paaja fanjanfanjan. Sö de o booko di köndë
fuunu tjika, fu di wan bi kë sabi di juu di
Gadu bi ko faa ko heepi unu."

Aki Masa Jesosi jaka sëmbë puu a di Wosu u Gadu.
Mat. 21:12-17; Maik. 11:15-19; Joh. 2:13-22
45 Nöö hën Masa Jesosi go dou a Jelusalen
awaa, hën a dendu go a di Gaan Wosu u
Masa Gadu. Nöö wanlö sëmbë bi sai naandë
ta sei soni a di wosu dendu. Nöö hën Masa
Jesosi jaka de tuu puu tuwë a döö.
46 Hën a taki da de taa: "A sikifi a Gadu
Buku taa: 'Di wosu u mi aki, a dë wan wosu
fuun ta ko ta begi mi.' Ma un dee bödjëëma
aki tei ën buta ko fufuuma kamian ta du
kumafa un kë."
47 Nöö di juu dë, hën Masa Jesosi ta lei
sëmbë a di Wosu u Masa Gadu dendu hini-
wan daka. Ma dee Gaan Begima ku dee
Sabima u Wëti ku dee oto fesima u di köndë
tuu bi ta suku wan fasi fu de musu kii ën.
48 Ma de an saafa u du u de sa feni ën kii, biga
hii sëmbë lobi u go nëën go jei dee soni a ta
taki.

20

Aki dee sëmbë ko hakisi Masa

Jesosi ambë dëën taki faa

du dee soni a ta du.
Mat. 21:23-27; Maik. 11:27-33
1 Wan daka hën Masa Jesosi bi dë a di
Wosu u Masa Gaangadu dendu ta lei sëmbë
ta konda di Bunu Buka u Gadu da de. Nöö
hën dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti
ku dee Gaan Womi u di köndë ko nëën. 2 Hën
de hakisi ën taa: "Wë dee soni i ta lei sëmbë
aki, ku hii dee oto soni i ta du tuu, ambë seei
manda i fii ta du de? Kondëën da u."
3 Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: "Söö.
Wë antoobi. Ma miseei o hakisi unu wan
soni tu. Nöö te un kondëën da mi, nöö mi o
piki unu di Sëmbë di manda mi fu mi ta du
dee soni aki."
4 Hën a hakisi de taa: "Di dopu Johanisi
bi ta dopu sëmbë, naasë a kumutu, a Masa
Gadu naa a libisëmbë? Ambë un sabi
mandëën? Un kondëën da mi."
5 Nöö hën de kuutu ku deseei tefa de wei,
de taa: "Wë ee u piki ën taa Masa Gadu
hën mandëën, nöö a kandë a o hakisi u taa:
'Andi mbei wan bi kë biibi ën?' 6 Ma ee u
piki ën taa a bi dë u libisëmbë, nöö lanti o
kë naki u ku sitonu kii." Biga hii lanti bi tei
Johanisi kuma wan tjabukama u Gadu.
7 Fëën mbei de piki ën taa: "Wë wa sa
naasë a kumutu."
8 Hën Masa Jesosi taki da de taa: "Wë da
miseei tu, ma sa konda da unu ambë manda
mi fu mi du dee soni aki."

Aki Masa Jesosi konda di oto u

di guduma ku di pandasi

kamian fëën.
Mat. 21:33-46; Maik. 12:1-12
9 Nöö hën a toona da de wan oto möön.
A taa: "Wan sëmbë bi koti wan gaan goon
fëën faa mbei pandasi kamian. Nöö hën a
paandi wan fuuta de ta kai doloifi nëën tefa
a kaba. Nöö fu di a o go a wan oto köndë go
tan te a longi, nöö hën a suku wanlö sëmbë
tja ko buta a di pandasi kamian u de ta luku
ën dëën. Nöö hën wë a go fëën.
10 "Hën a go dë ala teefa a sabi taa di fuuta
u di goon sa lepi. Nöö hën a manda wan
u dee wookoma fëën go a dee sëmbë, fu de
musu dëën hafu u dee njanjan u di goon faa
tja ko dëën.
"Ma di di wookoma go dou a di pandasi
kamian, nöö hën dee sëmbë kisi ën. Hën de
fon mën tee a fon, hën de mandëën go nëën
masa ku sösö maun.

[11] "Hën di masa u di goon toona manda
wan oto wookoma go luku möön, nöö söseei
de du ku ën tu. De kisi ën fon dëën sen tee a
tjika de, hën de mandëën go nëën masa ku
sösö maun tu.
[12] "Nöö hën di masa u di goon toona
manda wan otowan u dee wookoma fëën
go möön, di u mbei dii. Ma söseei de du
ku ën tu. De naki ën koti hii ën sinkii, hën
de jakëën puu a di pandasi kamian. Hën a
toona go nëën masa ku sösö maun.
[13] "Hën di masa u di goon taa: 'Wë andi
seei mi musu du möön? Wë nöö mi o manda
di lobi mii u mi aki go. Kandë sö de sa a'
lesipeki fëën fu di a dë mi mii.' [14] Nöö hën
wë a mandëën go.
"Ma di de si di mii u di masa ta waka ta
ko, nöö hën de fiti buka makandi taa: 'Söö.
Luku di mii fëën ta waka ta ko dë. Hën wë
di tata o disa di goon aki da e. Nöö un boo
kii ën wante, nöö woo feni di goon ku dee
soni dee dë nëën tuu ko fuu seei.'
[15] "Nöö hën di di mii ko dou, hën de kisi
ën. Hën de puu ën a di pandasi kamian
ganda, hën de kii ën."
Nöö hën Masa Jesosi hakisi dee sëmbë
taa: "Wë nöö fa de kii ën dë, nöö andi di
sëmbë di abi di pandasi kamian o du ku dee
sëmbë dee kii di mii fëën dë? [16] Na a o ko
kii de tuu puu a di pandasi kamian fëën nö?
Nöö a o suku oto sëmbë tja ko buta dë fu de
ta luku di kamian fëën dëën."
Wë nöö di dee Isaëli sëmbë dee sai dë jei a
fan sö, nöö de an këën. Hën de taa: "Nönö,
di sondi aki an musu pasa sö e!"
[17] Hën Masa Jesosi luku de diin sö te a
kaba, hën a taki da de taa: "Wë a o pasa tuu.
Biga ja jei fa de sikifi a Gadu Buku nö? De
koti wan nöngö taa:
Di sitonu dee tëmbëma bi feni taa an bunu
te de tuwë a kapëë,
hën wë ko dë di mama posu ta hoi di wosu."
[18] Hën a taa: "Ee wan sëmbë i kai a di
sitonu dë liba, nöö a o booko hii i sinkii. Ma
ee di sitonu seei hën kai a i liba, nöö ja o a'
pisi möön. Biga a o lala i finufinu."

Aki de go hakisi Masa Jesosi

soni u lanti möni.
Mat. 22:15-22; Maik. 12:13-17

[19] Nöö fa Masa Jesosi da de di oto naandë,
nöö dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti
bi kë kisi ën tja go söötö wantewante, biga
de sabi taa de a tjökö ku di oto. Ma de fëëë
dee hia sëmbë bi sai naandë.
[20] Nöö hën de sai dë ta watji ën nöömö tefa
de feni wanlö sëmbë. Hën de taki da de taa:
"Wë u kë begi unu wan soni fuun heepi u,
nöö u paka unu."
Hën dee sëmbë taa: "Söö, wë antoobi."
Hën de taa: "Un go a Jesosi kuma bum-
buu sëmbë. Nöö un hakisi ën soni a köni
fasi fuun feni wan töngö nëën fuu sa tjëën
go kaagi da di gaama." Nöö hën dee sëmbë
go.
[21] Nöö hën de go a Masa Jesosi, hën de
hakisi ën taa: "Mësitë o, u ko a i aki. U kë
hakisi i wan soni e, ma na u gaan womi fasi.
Biga u sabi taa di fan fii dë bumbuu soni. I
ta lei sëmbë di pasi u Masa Gadu bunu. I ta
luku hii sëmbë di wan fasi nöö, ta konda fa
Gadu kë u sëmbë musu libi söndö ganjan.
[22] "Nöö hën wë u ko a i aki ko hakisi i
wan soni. Fa u ta paka di Gaan Könu lanti
möni aki, nöö a bunu fuu pakëën nö, naa
an bunu? Unfa a dë a di wëti u Gadu?"
[23] Ma fa de taki dë, nöö Masa Jesosi sabi
kaa taa de kë kisi ën, hën a taa: [24] "Un tja
wan kpëngëlë möni ko i si."
Hën de tei wan möni hën de tja ko dëën.
Hën a hakisi de taa: "Wë ambë fesi dë a
di möni? Un në un si dë sikifisikifi nëën?"
Hën de taa: "Wë di u di Gaan Könu."
[25] Hën a taa: "Wë, ee a dë u di Gaan Könu,
nöö un dëën hën soni e. Nöö un da Masa
Gadu di soni di dë fëën."
[26] Nöö fa a fan dë, a foondo de tee. Hën
de taa: "Aai, di sëmbë aki, wa a' möiti fuu
mbei te nöö u sa kisi ën möönsö." Nöö hën
de disëën.

Aki Masa Jesosi piki dee Saduseima taa
sëmbë ta weki baka a dëdë tuu.
Mat. 22:23-33; Maik. 12:18-27

[27] Ma a baka u di dë, hën so u dee sëmbë
u di keiki paatëi de ta kai Sadusei ko a
Masa Jesosi. Dee sëmbë naandë an kë biibi
möönsö taa dëdë sëmbë sa weki baka. Hën
de hakisi ën taa: [28] "Wë Mësitë o, Mosesi bi
sikifi wan wëti da u taa ee wan womi libi
ku wan mujëë nöö ee di womi dëdë disa
di mujëë söndö de pai miii, nöö wan u dee
baaa u di womi musu tei di mujëë hoi, be de
pai mii fu di böngö u di baaa di dëdë dë an
musu kaba.
[29] "Wë wan tata ku wan mama bi abi sëbën
womi mii. Nöö hën di gaan wan tei wan
mujëë. Hën de dë te wan pisi, hën di womi
dëdë disa di mujëë söndö de pai miii. [30] Nöö
hën di baaa di waka nëën baka tei di mujëë
hoi, ma a dëdë disa di mujëë möön söndö de

pai miii. [31] Hën di baaa di u mbei dii toona
tei ën, hën a dëdë disëën tu. Nöö sö a pasa
ku hii dee sëbën baa tuu fiaa. Na wan u de
pai miii ku di mujëë möönsö. [32] A baka u di
dë hën di mujëë ko dëdë tu.

[33] "Wë te dee dëdë sëmbë o toona weki
ko ku libi, nöö undi u de sëbën baa o abi di
mujëë? Biga de tuu bi libi ku ën kaa."

[34] Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: "⌞Dee
sëmbë aki, wan fusutan di soni bunu e.⌟
Biga a goonliba aki nöö, womi ta tei mujëë,
mujëë ta tei manu. [35-36] Ma a Gadu ala dee lö
libi dë an dë ala e. Biga dee sëmbë dee ta dë
a Gadu Köndë ala, nöö de ko dë kuma dee
basia fëën köndë kaa, de an ta dëdë möön.

"Nöö di soni mbei sëmbë an ta dëdë ala.
Biga dee sëmbë ta dë ala, de dë Masa Gadu
mii, nöö de dëdë weki ko feni di libi u teego
kaa. Nöö dee sëmbë dee Masa Gadu si taa
de dë bumbuu nëën wojo, nöö de a o weki
tei tja go u de feni di lö libi dë e."

[37] Nöö hën a toona taki da dee Saduseima
taa: "⌞Unfa wan kë piki taa te sëmbë dëdë
nöö akaa fëën ta fika ku libi eti, faa toona
ko nëën sinkii möön a bakaten?⌟ Biga luku
di Buku u Gadu, ka Mosesi bi sikifi kumafa
a bi si di faja a di uwii. A bi sai dë ta luku
di soni te wan pisi, hën a jei wan töngö a di
faja dendu taa: 'Mi da di Gadu di dee gaan
sëmbë fuunu, Abahamu, ku Isaki, ku Jakopu
ta begi. Di Gadu u de wë disi.'

[38] "Wë fa Gadu fan dë, hën kë taki taa dee
sëmbë a kai dë, de dë ku libi eti. Biga Gadu
an dë wan Gadu u dëdë sëmbë e. Nöö hën
da hii dee sëmbë dee Gadu mbei tuu dë ku
libi eti nëën wojo."

[39-40] Nöö hën wanlö Sabima u Wëti piki ën
taa: "Mësitë, i abi leti e, i taki bunu." Nöö
a baka u di dë, nöö na wan sëmbë abi hati u
hakisi Masa Jesosi na wan soni möön.

Aki Masa Jesosi hakisi dee sëmbë soni u di Paamusi Könu.
Mat. 22:41-46; Maik. 12:35-37

[41] Nöö hën Masa Jesosi taki da de taa: "Wë
mi o hakisi unu wan soni awaa. Dee mësitë
ta lei unu di Buku u Gadu taa di Paamusi
Könu o dë Dafiti bakamii, na sö nö? [42] Wë
nöö sö a dë tuu. Ma Dafiti seei sikifi soni
fëën a di Kanda Buku. A taa:

Masa Gadu taki da mi Masa taa:
'Ko sindo a mi letimaun së aki.
[43] Nöö i dë aki fu tee mi buta dee felantima
fii tuu a i basu futu.'

[44] Wë nöö di Dafiti ta kai ën 'mi Masa', nöö
unfa a sa dë bakamii fëën nöö?"

Aki Masa Jesosi ta bai lanti u de musu luku bunu ku dee Sabima u Wëti.
Mat. 23:1-36; Maik. 12:38-40; Luk. 11:37-54

[45] Nöö leti a hii dee hia sëmbë dendu
naandë Masa Jesosi taki da dee bakama fëën
taa: [46] "Un musu luku bunu ku dee Sabima
u Wëti e. Biga fa de sai dë, de lobi u tapa
gaan langa bandjakoosu ta waka ta lontu u
de a köndë ganda mindi nango a wojowojo,
fu hii sëmbë musu ta si de ta da de odi a
lesipeki fasi a hii sëmbë fesi. Nöö söseei tu,
te de go a keiki, ee nasö tee de o go fu de
go sindo a tafa a wan piizii, nöö de lobi u go
sindo a dee möön hei kamian.

[47] "Ma nöö hii fa de ta mbei taa de bum-
buu dë, ma de an bumbuu e. Biga dee mujëë
söndö manu dee aan heepi u deseei, nöö de
dee Sabima ta njan hii soni de abi te kisi
ku de wosu tuu. Nöö ku di fasi dë seei, de
ta kumutu u de nango ta begi wanlö gaan
langa begi u sëmbë musu sabi taa de dë
bumbuu sëmbë. Nöö dee lö sëmbë dë, de
o kisi di möön gaan hebi sitaafu a Gadu e."

21

Aki Masa Jesosi ta luku fa de ta tja möni ko da Gadu.
Maik. 12:41-44

[1] Nöö hën Masa Jesosi dë a di Wosu u Gadu
te wan pisi, hën a hopo wojo luku ala hën a
si fa dee guduma ta tuwë möni a di möni
këdë u di keiki. [2] Nöö hën a si wan pena
mujëë, manu fëën bi dëdë, hën a tja tu köpö
sensi fëën ko tuwë a di këdë.

[3] Nöö hën Masa Jesosi luku ën te a kaba,
hën a taki da dee bakama fëën taa: "Un si ö?
Fa de ta buta möni a di këdë aki, nöö di pena
mujëë i si naandë buta gaan möni möön de
tuu e. [4] Biga di wan piki möni dë, hën nöö a
bi abi faa njan. Aambi a wosu möönsö. Ma
dee guduma abi hia möni a wosu eti."

Aki Masa Jesosi ta konda dee soni o pasa a bakaten da dee bakama fëën.
Mat. 24:1-22; Maik. 13:1-19

[5] Wë nöö fa de dë a di Wosu dë, hën so u
dee bakama u Masa Jesosi taa: "Ja si fa di
Wosu u Gadu aki waiti nö? De tëmbëën te a
hanso. Nöö hën de bisi ën seei ku dee soni
dee de ta tja ko ta da Masa Gadu."

Nöö hën Masa Jesosi taki da de taa: [6] "Aai,
sö a dë tuu. Ma i si fa di Wosu dë aki nö? Fa

i si de mbei ën hanso seei, ma wan ten o ko
de o booko ën fiaa tuwë a goon. Dee sitonu
i si dë, na wan u de o dë oto a oto liba möön.
De tuu o booko paaja."
7 Nöö hën de hakisi ën taa: "Wë mësitë o,
u kë fii lei u wan maaka fuu sabi na un ten
di soni dë o pasa."
8 Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: "Un
musu luku bunu a di ten u ta taki aki fu
sëmbë an musu ko ganjan unu. Biga hia
sëmbë o ta ko a unu ku mi në. So u de o taa:
'Mi wë da di Paamusi Könu,' nöö di otowan
o taa: 'Di ten dou kaa.' Ma wan musu piki e.
Wan musu haika dee soni de ta taki da unu
möönsö.
9 "Nöö te un ta jei taa takitaki, toobi,
feti, buja ta pasa a kamiankamian, nöö wan
musu fëëë e. Biga dee lö soni dë musu ko
pasa ufö, ma di kaba u di goonliba nëën di
dë eti. 10 Wan könu o ta suku di otowan a
toobi ta feti ku ën tee a bigi. Nöö söseei wan
köndë o hopo ta suku di oto köndë a toobi,
de o ta feti te a bigi.
11 "Nöö di juu dë, goon o ta seki ta latja a
sömëni kamian u di goonliba ta kii sëmbë.
Gaan hangi o ta ko tee soni seei an o ta dë u
njan. Nöö taku siki o ko a mundu ta kii piki
mii ku gaan sëmbë tuu. Gaangaan soni seei
o ta pasa a goonliba tee dou a mundu a liba
ala tu. Gaangaan maaka o ta pasa dee ja bi
mëni, te hii sëmbë o ko ta fëëë a di ten dë.
12 "Ma bifö hii dee soni aki ko, nöö de o
buta unu da sikötu kisi. De o sitaafu unu
ta du hogihogi ku unu te a tjika de. De o tja
unu go kuutu a dee keikiwosu u de. De o tja
unu go söötö buta a dunguwosu. De o tja
unu go a dee könu ku dee gaama go kuutu
unu fu di un ta waka a mi baka. 13 Ma nöö te a
pasa sö kaa, nöö woon feni pasi fuun konda
di Bunu Buka u Masa Gadu da dee sëmbë
awaa.
14 "Ma nöö fa woon go a dee kuutu dë, nöö
an dë fuun booko hedi a di soni woon taki e.
15 Biga miseei o da unu dee wöutu dee fuun
taki. Mi o da unu fusutan fuun sabi unfa
fuun piki de. Nöö te un fan te un kaba kaa,
nöö na wan u dee felantima fuunu o feni
soni u piki möön e.
16 "Unu tata ku unu mama ku dee baaa fu-
unu ku dee famii fuunu ku dee mati fuunu,
de tuu o tja unu go kaagi da lanti fu de musu
sitaafu unu. Nöö sömëni fuunu de o kii puu.
17 Nöö hii sëmbë o buuse unu, fu di un ta
biibi a mi hedi. 18-19 Ma tökuseei wan musu
fëëë. Biga ee un hoi a di biibi go dou, nöö
na wan u dee uwii a unu hedi seei sa lasi.
Ee un dëdë seei, ma woon toona weki fuun
feni di bunu libi fu teego."

Aki Masa Jesosi ta konda soni

u di fa Jelusalen o booko.
Mat. 24:15-21; Maik. 13:14-19

20 Hën a taki möön taa: "Te un si sodati
lontu Jelusalen buta a djegi, nöö un musu
sabi taa di ten dou fu de booko ën puu dë
e. 21 Nöö dee sëmbë dee dë a Judea a di
ten dë, nöö de musu kule go tjubi a dee
gaan kuun mindi. Nöö dee sëmbë dee dë
a köndë ganda, nöö de musu kule kumutu
dë. Dee sëmbë dee dë a goon dendu, de an
musu toona go a köndë ganda möön. 22 Biga
a di daka dë Gadu o sitaafu dee sëmbë u
Jelusalen fu hii dee hogi du u de, kumafa di
Buku fëën bi taki a fesi.
23 "Nöö a tjali fu dee mujëë dee dë ku bëë
a di lö ten naandë e, ku dee mujëë dë ku
miii a maun. Biga sö wan gaan hebi sitaafu
o ko a di köndë. Masa Gadu hati o boonu
tee na sipootu. 24 Nöö hafu u dee sëmbë de
o kii ku sëufangi, hafu u de de o kisi tja go
paaja a hii köndë. Nöö dee döösë sëmbë o
ko tei Jelusalen ko u de nöö de o ta du ku ën
kumafa de kë, fu tee dou di ten Masa Gadu
bi buta da de pasa."

Aki Masa Jesosi ta konda soni

u di toona ko fëën a goonliba.
Mat. 24:29-35; Maik. 13:24-31

25 Nöö hën a toona taki da de möön taa:
"Di ten u ta taki soni fëën aki, nöö de o ta si
gaangaan maaka a di sonu ku di libawojo,
ku dee teeja tuu a gaangadu ala. Nöö a
goonliba aki, nöö di ze o ta seki ta giinta tee
hii sëmbë a dee köndëköndë o ko fëëë. 26 De
o ta panta tee. Biga de o si taa de dë a dëdë
ku libi maun, fu di de an saandi o ko a di
goonliba. Di mundu a liba ala o ta seki te na
soni, nöö hii dee soni ala tuu o pusa kumutu
a de kama ka de bi dë.
27 "Nöö di juu dë, Mi di ko dë Libisëmbë
Mii aki o kumutu a liba ala ta bazia ta ko a
goon a wan bundji dendu, ku di gaan kaakiti
u mi ku di limbo u mi kuma sonuwojo. 28 Nöö
te un si dee soni naandë seti ko, nöö un
musu dë waiwai awaa. Biga di juu zuntu
fuun kumutu a di fuka di un dë aki."
29-30 Nöö hën a da de wan oto taa: "Un
luku. Te i si di pau de kai figa ku dee oto
pau buta folo, nöö i musu sabi taa de o buta
njanjan.

31 "Wë nöö söseei tu, te un si taa hii dee
soni mi ta taki da unu aki tuu seti ko, nöö
un musu sabi taa Masa Gadu juu dou faa ko
a di goonliba ko tei di Könu Tii fëën ta taki
a hii mundu liba awaa.
32 "Nöö mi taki da unu tuutuu taa dee lö
sëmbë u di ten u dë aki, de an o dëdë kaba
bifö hii dee soni u taki aki ko pasa. 33 Nöö fa
mi ta fan aki, nöö di mundu a liba ala ku di
goonliba u dë aki tuu sa lasi go kaba a sösö,
ma dee wöutu u mi aki na wan u de sa lasi
möönsö."
34-35 Hën a taki da de möön taa: "Dee
sëmbë o, un mëni unu seei e, fu wan booko
unu hedi ku dee sölugu u di goonliba aki
ku dee jajo libi fëën, te nöö un fëëkëtë di
Daka dë e. Wan musu ta sai dë ta dööngö
ta poi ten te nöö di daka kisi unu söndö un
mëni. Biga a o ko kai a hii sëmbë tuu liba
kuma aviti. Aan fa fii köni te nöö an o kisi
i. 36 Hën mbei un musu dë ku wojo ta begi
Gadu nöömö fuun sa pasa dee soni u ta taki
aki söndö un lasi di biibi di un abi a mi liba.
Nöö un sa ko taanpu a Mi di ko dë Libisëmbë
Mii aki fesi söndö fëëë."
37 Nöö sö Masa Jesosi ta lei dee sëmbë
nöömö a di Wosu u Masa Gadu dendu.
Mamate a ta lei de tee sapate, ma a ndeti a
ta dë a di Kuun de ta kai Oleifi Kuun. 38 Nöö
te mamate biten, nöö dee sëmbë u di köndë
ta toona ta ko a di Wosu u Gadu naandë
möön fu de jei andi a o ko taki da de möön.

22

Aki Judasi taki da dee hedima u

Dju taa a sa heepi de u de

kisi Masa Jesosi.

Mat. 26:1-5, 14-16; Maik. 14:1-2, 10-11; Joh. 11:45-53

1 Wë nöö di ten dë, di daka u dee Isaëli
Sëmbë ko zuntu kaa di de ta njan bëëë
söndö sooda. ⌊Di daka dë, hën de ta kai
Pasika.⌋ 2 Nöö dee Gaan Begima ku dee
Sabima u Wëti ta suku wan köni fasi nöömö
fa de sa du de feni Masa Jesosi kii. Biga ee
lanti ko sabi, a kandë de o mbei gaan toobi
ku de.
3 Di juu naandë, hën di didibi go a di womi
de kai Judasi Isikaliotu hati. Nöö di womi
aki bi dë wan u dee tuwalufu bakama u
Masa Jesosi. 4 Nöö hën a hopo go a dee Gaan
Begima ku dee hedima u dee sodati dee ta
hoi wakiti a di Wosu u Masa Gadu naandë.
Hën a taki da de taa ee de kë nöö a sa mbei
möiti da de fu de sa kisi Masa Jesosi.
5 Nöö di dee sëmbë jei sö, hën de wai seei.
De taa de sa pakëën möni ee a heepi de sö.
6 Nöö hën di Judasi jei sö kaa, hën a ta
suku fa fu de sa feni Masa Jesosi kisi a wan
fasi fu lanti an musu sabi.

Aki Masa Jesosi ku dee bakama fëën njan di Pasika.

Mat. 26:17-30; Maik. 14:12-26; Joh. 13:21-30; 1 Kol. 11:23-25

7 Nöö hën de dë tefa di daka dou u de
kii di sikapu mii fu de njan di daka. 8 Nöö
hën Masa Jesosi manda Petuisi ku Johanisi
a wan soni. A taki da de taa: "Wë un go, nöö
un seeka boi soni fuu njan di Pasika."
9 Hën de hakisi ën taa: "Wë Masa o, unsë
i kë fuu go seeka?"
10 Hën a taa: "Un go a di köndë ganda, nöö
woon si wan womi ta waka nango ku wan
djogu wata, nöö un waka go nëën baka. Nöö
te un si a denda a wan wosu, nöö unu seei
musu go denda naandë tu. 11 Nöö un musu
taki da di sëmbë abi di wosu taa: 'Di mësitë
manda u fuu ko hakisi i ee naasë di kamba
dë ka hën ku dee bakama fëën sa ko njan di
piizii?' 12 Nöö a o lei unu wan gaan kamba
a liba dë ku hii dee soni dee un a' fanöudu.
Nöö naandë un musu go seeka soni te un
kaba."
13 Nöö hën dee sëmbë go. Hën de go si hii
soni tuu leti kumafa Masa Jesosi bi taki da
de. Nöö hën de go seeka soni. 14 Nöö hën
de sai dë tee di juu kisi, hën Masa Jesosi ku
dee oto bakama fëën ko dou. Hën de tuu go
sindo a tafa u de njan.
15 Nöö hën a taki da de taa: "Wë mi bi
hangi seei fu mi njan di daka aki ku unu e
baa, ufö di juu dou fu mi tja di sitaafu di mi
musu tjai. 16 Wë biga ma o njan sö wan daka
ku unu möön eti e, u tee dee soni u ta mëni
ku di piizii aki tuu pasa, nöö Masa Gadu seti
di Njunjun Tii fëën a libisëmbë mindi."
17 Nöö hën a tei di kan hën a da Masa Gadu
tangi te a kaba. Nöö hën a taki da de taa:
"Un tei ën nöö un tuu bebe lontu ko kai.
18 Wë biga fa i si u ta bebe di win aki sö, nöö
ma o bebëën möön eti e. Ma te Masa Gadu
tja di Njunjun Tii fëën ko bifö mi o toona
bebëën möön."
19 Nöö hën a tei di bëëë hën a da Gadu
tangi te a kaba. Hën a booko ën paati da dee
bakama fëën. Nöö hën a taki da de taa: "Di
bëëë i si aki, hën da di sinkii u mi di o dëdë
fuunu hedi. Nöö kumafa i si u ta njan mën

aki, sö nöö un musu ta du nöömö, fuun ta
mëni di dëdë di mi o dëdë da unu."
20 Nöö di de njan te de kaba, hën a tei di
kan, hën a taa: "Di win un ta si a di kan
aki, nöö hën da di njunjun buka Masa Gadu
mbei ku unu fu di mi o tuwë di buuu u mi a
goon, ⌞dëdë fuunu hedi⌟."
21 Nöö hën a taa: "Ma un haika e, dee
sëmbë. Wan fuunu di mi ku ën dë sin-
dosindo ta njan a tafa aki o tja mi go könku
fu de musu kii mi. 22 Nöö sö nöö a musu pasa
e. Biga Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki musu
u dëdë kumafa Masa Gadu bi butëën. Ma
helu u di sëmbë di o könku mi sö e, biga di
sitaafu di a o kisi, a o bigi."
23 Nöö di Masa Jesosi taki sö, nöö hën dee
bakama seti hakisi de na de taa: "Wë undi
fuu seei dë aki di sa du sö wan soni baa?"

Aki Masa Jesosi lei de u de

musu saka deseei.

24 A di ten dë seei hën dee bakama u Masa
Jesosi kisi toobi ku deseei. De ta fia ku de na
de ta hakisi taa fa de sai dë undi u de sa dë
möön hei möön dee oto.
25 Ma Masa Jesosi taki da de taa: "Dee
sëmbë aki, un haika e. Dee könu u di
goonliba aki dee ta tii köndë, de ta duwengi
sëmbë fu de musu du dee soni de kë. Nöö
de ta suku u sëmbë musu buta de hei möön
oto sëmbë. 26 Ma di lö libi naandë an musu
dë a unu mindi e. Biga di sëmbë di dë di
möön hei wan fuunu, hën musu dë di möön
sakafasi sëmbë. Nöö di hedima fuunu hën
musu dë kuma wan wookoma a unu mindi.
27 "Biga di sëmbë di ta sindo ta njan a tafa
ku di sëmbë di ta buta njanjan a di tafa,
undi u de möön hei? Na di sëmbë ta sindo
a tafa nö? Ma luku mi fa mi dë kuma wan
wookoma a unu mindi aki, kuma di sëmbë
di ta buta njanjan a tafa da dee otowan. Nöö
söseei unu musu dë tu e."
28 Nöö hën a taa: "Wë un haika e baa. Unu
bi da dee sëmbë dee bi dë ku mi sömëni
longi, ku dee pena u mi ku dee fuka libi u
mi te kisi fa u dë aki. 29 Wë nöö fëën mbei
mi paamusi unu taa te mi subi a di Könu Tii
u mi, nöö mi o da unu taki a sëmbë liba e.
Wë biga sö mi Tata bi paamusi mi taa a o da
mi taki a sëmbë liba, nöö söseei mi toona
paamusi unu tu. 30 Nöö un sa sindo a tafa ta
njan ta bebe a di köndë u mi ka mi dë könu.
Nöö un sa sindo a dee könubangi ta kuutu
dee tuwalufu lö u dee Isaëli sëmbë.
"Sö mi paamusi unu e, dee sëmbë."

Aki Masa Jesosi wasiköi Petuisi taa di didibi o poobëën.

Mat. 26:31-35; Maik. 14:27-31; Joh. 13:36-38

31 Nöö hën Masa Jesosi kai Petuisi, a taa:
"Simon o."
Hën a piki.
Hën a taa: "Haika e, mi o taki wan soni
da i. Di didibi Saatan hakisi pasi faa pooba
unu e. Nöö a o pooba unu leti kuma te wan
sëmbë ta fon alisi ta böö, faa musu sabi undi
da di kakisa, undi da di njanjan. 32 Ma haika
Simon, mi begi da i kaa e, fu ja musu disa
di biibi fii di i abi. Biga joo disa mi. Ma
te i toona ko a mi baka nöö i musu heepi
dee otowan fii tu, fu de ko möön taanga a di
biibi."
33 Hën Petuisi taa: "Höön, Masa, nönö!
Mi, fa mi dë aki, nöö hiniwan kamian ka i
nango mi sa go ku i. Ee a dunguwosu seei
mi sa go. Ee te a dëdëköndë seei mi sa go
ku i. Ma o disa i möönsö."
34 Hën Masa Jesosi taki dëën taa: "Womi
Petuisi, mi taki e, taa tide seei bifö ganian
kanda joo fia dii pasi nöömö taa ja sabi mi,
mi ku i na mati."

Aki Masa Jesosi konda da de andi ku andi de musu tjai te de nango a kamian.

35 Nöö hën a toona taki da de möön taa: "A
fesi mi bi ta manda unu go a kamian söndö
möni, söndö tasi, söndö susu a futu. Wë nöö
di un bi nango un bi ta pena nö?"
Nöö hën de tuu piki ën taa: "Wë nönö,
Masa, soni an bi ta fuka u e."
36 Nöö hën a taa: "Söö. Wë un haika e. Fa
u dë aki, te woon go a kamian möön nöö ee
wan sëmbë abi saku nöö be a tjëën e. Ee wan
sëmbë a' möni nöö be a tjëën. Nöö ee wan
sëmbë aambi sëufangi, nöö be a sei di gaan
koosu fëën nöö a bai sëufangi.
37 "Wë biga wan soni u mi dë sikifisikifi a
Gadu Buku taa de ta si mi ku dee takusëm-
bëma di wan fa. Nöö hii dee soni di Buku
bi taki u mi, nöö fa u dë aki de tuu musu ko
pasa e."
38 Hën de taki dëën taa: "Masa o, luku. U
abi tu ufangi aki kaa."
Hën Masa Jesosi taki da de taa: "Aaa, wë
un boo disa di oto ufö."

Aki Masa Jesosi ta begi.

Mat. 26:36-46; Maik. 14:32-42

39 A baka u di dë, hën Masa Jesosi ku dee
bakama fëën go a döö. Hën de nango tefa
de go dou a di kuun de ta kai Oleifi Kuun,
kumafa de bi guwenti.

40 Nöö di de go dou a di kamian, hën a taki
da de taa: “Un begi e, dee sëmbë, be di tesi
di ta ko a unu aki an musu wini unu.”
41 Nöö hën a waka kumutu dë go a wan së
buka. A go longi tjika kuma ka wan sëmbë
sa hiti kodjo dou.
Nöö hën a tjökö kini a goon dë begi Masa
Gadu. A taa: 42 “Taata o, gaan tangi mi begi
i, luku di soni dë a mi liba aki. Nöö ee i feni
ën bunu nöö un boo du ën a wan oto fasi.
Biga a hebi da mi poi. Ma fa mi taki aki seei,
na du kumafa mi kë e, ma du kumafa i kë.”
43 Nöö di juu dë hën a si wan basia u Masa
Gadu Köndë ko nëën ko dëën kaakiti.
44 Ma nöö hën di soni ko hebi nëën liba
möön tee an saanfa faa du. Hën a ko begi
möön taanga eti tee di suwa fëën ko dë
kuma buuu ta koti ta kai a goon.
45 Nöö di a kaba u begi, hën a hopo toona
go a dee bakama fëën. Nöö di a go dou, hën
a si de tuu ta duumi. Biga tjali bi kisi de poi.
46 Nöö hën a taki da de taa: “Duumi un ta
duumi sö nö, womi? Wë un hopo e, nöö un
begi Masa Gadu faa musu heepi unu fu di
soni di ta ko a unu aki an musu wini unu.”

Aki de ko kisi Masa Jesosi.
Mat. 26:47-56; Maik. 14:43-50; Joh. 18:3-11

47 Nöö an kaba u fan seei, hën de bia luku
hën de si wanlö hia sëmbë ta ko. Nöö fa
de ta ko dë, Judasi di bakama u Masa Jesosi
dë a fesi, nöö hën a waka ko zuntu ku Masa
Jesosi faa musu bosi ën.
48 Hën Masa Jesosi hakisi ën taa: “Womi
Judasi, andi wë, baa? Ku bosi i ta sei Mi di
ko dë Libisëmbë Mii aki nö?”
49 Nöö hën dee bakama fu Masa Jesosi
hakisi ën taa: “Masa o, andi u musu du?
U musu tei sëufangi heepi i kii dee sëmbë
aki ö?” 50 Nöö fa u mbei dë, nöö hën wan u
dee bakama koti di letisë jesi u wan u dee
futuboi u di Kaba Hei Begima belim puu.
51 Nöö hën Masa Jesosi taa: “Womi, nönö.
Na du sö e.” Nöö hën a go panjan di jesi u
di sëmbë hën a ko bunu baka.
52 Nöö hën a fan ku dee Gaan Begima ku
dee hedima u dee sodati dee ta luku di Wosu
u Gadu, ku dee Gaan Womi dee ko dë, a
taa: “Dee sëmbë, faandi mbei un ko a mi aki
ku ufangi ku kodjo kuma un ta ko kisi wan
bookoköndëma di ta kii sëmbë? 53 Biga mi
ku unu bi ta dë hiniwan daka a di Wosu u
Masa Gadu, ma na wan daka un buta maun
a mi taa woon kisi mi tja go a kuutu. Nöö
hën un ko a mi aki tide sö nö?
“Ma wë antoobi, awaa di juu fuunu ku
didibi dou, biga hën a’ taki a di mindi aki.”

Aki Petuisi fia taa an sabi

Masa Jesosi.
Mat. 26:57-58, 69-75; Maik. 14:53-54, 66-72; Joh. 18:12-18, 25-27

54 Wë nöö di Masa Jesosi fan sö te a kaba,
hën de kisi ën gbolou panjan. Hën de tjëën
go tee a di Kaba Hei Begima pisi. Nöö
fa de nango dë, hën Petuisi seei ta waka
saapisaapi nango a de baka. 55 Nöö hën de
nango tefa de go dou hën de tja Masa Jesosi
go a wosu dendu.
Ma nöö de bi mbei wan gaan faja a di djai
dendu, nöö hia sëmbë bi sindo naandë ta
köndë faja. Nöö di Petuisi ko dou, hën a go
sindo a dee sëmbë bandja ta köndë faja tu.
56 Nöö hën a sai dë te wan pisi. Hën wan
mujëë ta wooko a di wosu ko si ën a di faja
bandja naandë, nöö hën a luku ën diin sö.
Hën a taa: “Huun, di womi aki, mi si kuma
di sëmbë de tja ko aki dë sëmbë fii.”
57 Hën Petuisi fia taa: “Ambë? Mi? Di
sëmbë dë, ma sabi ën!” 58 Te wan pisi hën
wan oto sëmbë ko dou dë möön. Hën a taa:
“Wë womi, di fasi mi si i aki, i musu u dë
wan u dee sëmbë u di womi naandë.”
Hën Petuisi toona fia möön taa: “Nönö
womi, di sëmbë un ta taki dë, ma sabi ën e!
Na kai mi në mökisi ku ën.”
59 Nöö kuma baka wan juu langa sö, hën
wan otowan ko dou dë möön. A taa:
“Huun? Di womi aki, a musu dë sëmbë u
di womi dë, biga a dë Galilea sëmbë.”
60 Hën a taa: “Nönö e, dee sëmbë. Mi taki
e, di sëmbë dë ma sabi soni fëën e! Un disa
mi ku soni fëën!” Nöö di a taki sö, nöö hën
wë di ganian bai kanda kënkënjënkëën.
61 Di juu dë, hën Masa Jesosi bia luku ën
diin. Nöö Petuisi ko pakisei di woto di a bi
taki dëën taa: “Womi, a di ndeti aki seei ufö
ganian kanda, nöö joo fia dii pasi taa ja sabi
mi.” 62 Nöö hën wë a kule kumutu go a döö,
hën a go bai këë te a bigi. ⌞Di disa di a disa
Masa Jesosi dë, nöö hën wë hati ën sö.⌟

Aki dee hedima u dee Isaëli sëmbë kuutu Masa Jesosi.
Mat. 26:59-68; Maik. 14:55-65; Joh. 18:19-24

63 Ma nöö fa de kisi Masa Jesosi tja go
buta naandë, nöö hën dee sëmbë sai dë ta
watji ën. De ta hoi ën a sipootu ta naki ën
wanwan böö. 64 Nöö hën de tei wan koosu
hën de tai ën wojo tapa. Hën de ta naki ën
ta hakisi ën taa: “Ee Gadu ta fan ku i tuu,

nöö i taki da u ambë naki i?” 65 Nöö hën de
ta kosi ën peipei takutaku kosi tefa a tjika
de.
66 Nöö hën di dobooko fëën, mamate
biten, nöö hën dee Gaan Womi ku dee Gaan
Begima ku dee Sabima u Wëti, hën de ko
makandi fu de kuutu a Masa Jesosi liba
awaa. Nöö hën de go tei ën tja ko. 67 Nöö
hën de hakisi ën taa: “Wë unfa i ta pakisei
fii seei, fa i dë aki? I da di Paamusi Könu nö?
Taki da u.”
Hën a piki de taa: “Wë ee mi taki da
unu seei, wan o kë biibi mi e. 68 Nöö ee
mi hakisi unu wan soni tu, nöö wan o piki
mi. 69 Ma wan soni nöö mi sa taki da unu
taa, fu kumutu a di ten aki nöö Mi di ko
dë Libisëmbë Mii aki o dë sindosindo a
letimaun së u Masa Gadu ka a dë ku di gaan
kaakiti fëën.”
70 Nöö hën de tuu hakisi ën taa: “Wë
womi, fa i fan dë, nöö i da di Mii u Gadu nö?”
Hën a taki da de taa: “Wë, leti kumafa un
taki dë, nöö sö nöö a dë e.”
71 Nöö hën de tuu bai taa: “Söö. Un toobi u
abi fu de tja kaagi fëën ko da u möön? Biga u
seei jei nëën seei buka fa a taki. A taa hën da
Masa Gadu Mii. U feni soni fuu kii ën awaa.”

23

Aki de tja Masa Jesosi go a Gaama Pilati ku Könu Helodi.

Mat. 27:1-2, 11-14; Maik. 15:1-5; Joh. 18:28-38

1 Nöö hën hii dee sëmbë tuu hopo vu
taanpu. Hën de tei Masa Jesosi, hën de tjëën
go a Gaama Pilati, di hedima u di köndë.
2 Nöö di de ko dou, hën de seti kaagi ën taa:
“Di sëmbë i si aki sö, a ta tja gaan toobi ko
a di köndë e, ta bia sëmbë hedi ku dee lei
fëën. A taa wa musu paka di Gaan Könu
lanti möni möön. Nöö a taki taa hën da di
Keesitu, di Paamusi Könu di Masa Gadu bi
taa a o manda da u.”
3 Nöö hën Pilati hakisi ën taa: “Womi, i da
di könu u dee Dju sëmbë tuu nö?”
Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Leti kumafa
i taki dë, sö nöö a dë.”
4 Nöö hën Pilati taki da dee Gaan Begima
ku hii dee oto sëmbë dee ko naandë taa:
“Wë di sëmbë aki, ma feni föutu nëën u mi
sitaafu ën e.”
5 Ma nöö hën dee sëmbë tuu ta piki
nöömö taa: “A ta tja gaan toobi ko a hii di
köndë ku di lei fëën e. Biga a seti a Galilea
hën a ta waka ta lontu hii dee köndë teefa a
ko dou ku ën a u a Judea aki.”
6 Wë nöö di Pilati jei sö, hën a hakisi ee
Jesosi dë sëmbë u Galilea. 7 Biga ⌞Pilati seei
aan taki a Galilea, ma⌟ Könu Helodi hën abi
taki ala. Nöö hën de piki ën taa: “Aai, a dë
sëmbë u Galilea.”
Nöö di Pilati ko jei sö, hën a mandëën go
a Könu Helodi be hën kuutu soni fëën. Biga
a di juu dë di könu bi dë leti a Jelusalen dë
tu.
8 Wë nöö di Könu Helodi si Masa Jesosi ko
dou, hën a wai. Biga a bi ta jei fëën nöömö,
ma hën ku ën an bi miti wan daka. Nöö fa
de miti dë nöö a bunu dëën, biga kandë a sa
du wan foombo soni dëën be a si.
9 Nöö hën di könu hakisi Masa Jesosi
wanlö hia soni faa konda dëën, ma Masa
Jesosi an piki ën. A dë fëën pii.
10 Nöö hën dee Gaan Begima ku dee
Sabima u Wëti djombo tei fesi ta konda
sömëni soni fëën ku hatiboonu da di könu.
11 Hën di könu ku dee sodati fëën, hën
de lafu Masa Jesosi te a bigi, ta wisiwasi
ën ta mbei ën fa. Hën de bisi wan gaan
waiti koosu dëën kumafa könu ta bisi, hën
de toona mandëën go a Gaama Pilati baka.
12 Nöö a di daka naandë seei Gaama Pilati
ku Könu Helodi ko mati, ma a fesi de bi dë
felantima.

Aki de piki taa Masa Jesosi

musu dëdë.

Mat. 27:15-26; Maik. 15:6-15; Joh. 18:39-19:16

13 Nöö hën Pilati kai hii dee Gaan Begima
ku dee hedima u Isaëli ku hii dee oto sëmbë
ko nëën makandi. 14 Hën a taki da de taa:
“Wë un tja di sëmbë aki ko a mi taa a du
hogi. Un taa a ta tja gaan toobi ko a di
köndë. Ma fa mi luku ën ta hakisi ën soni
a unu fesi aki, nöö ma si taa a du dee soni
un ta konda dë e. Nöö ma si föutu nëën.
15 Nöö Könu Helodi seei an bi feni föutu nëën
tu, biga a toona mandëën ko a u aki baka.
An du wan wojo hogi tjika faa musu dëdë e.
16 Fëën mbei mi o sitaafu ën nöö, nöö mi o
toona puu ën da unu.” [17 Wë biga hiniwan
jaa a di piizii aki dendu di Gaama bi guwenti
u puu wan sëmbë a dunguwosu da dee Isaëli
sëmbë.]
18 Ma nöö di a taki taa a o puu Masa Jesosi
da de, nöö hën hii dee sëmbë tuu fiaa bai
taa: “Nönö e, nönö! Kii ën puu dë! Balabasi,
hën i musu puu da u.” 19 (Wë nöö di Balabasi
aki, hën de bi buta a dunguwosu fu wan

gaan toobi a bi tja ko a di köndë, bifö a bi
kii sëmbë tu.)
20 Ma Pilati bi kë puu Masa Jesosi. Nöö hën
a taa: "Jesosi, hën mi o puu e, biga ma si di
föutu di a du!"
21 Ma de ta bai nango nöömö taa: "Kii ën!
Pekëën a lakpa pau kii!"
22 Nöö hën a toona hakisi de möön di u
mbei dii pasi taa: "Wë un hogi seei a bi du?
Biga ma feni na wan kodo soni nëën fu mi
mandëën go kii. Fëën mbei mi o sitaafu ën
nöö, nöö mi o puu ën be a go."
23 Ma dee sëmbë ko bai möön taanga eti
taa de musu pekëën a lakpa pau kii. De ta
bai ta kai olo teee kamian ta mbei wajawaja.
Nöö Pilati an ko saanfa u du möön. 24 Nöö
hën mbei a taki da de taa: "Söö. Wë ma sabi
möön e. Fa un kë du nöö un du."
25 Nöö hën a puu di sëmbë di de kë da de.
Di sëmbë dë, hën de bi buta a dunguwosu fu
di a bi kii sëmbë nöö a bi tja gaan toobi ko a
di köndë tu. Ma di hën de kë, hën a puu ën a
dunguwosu. Ma Masa Jesosi, hën a disa da
de fu de du ku ën kumafa de kë.

Aki de peka Masa Jesosi

a di lakpa pau.
Mat. 27:32-44; Maik. 15:21-32; Joh. 19:17-27

26 Nöö hën de ta tja Masa Jesosi nango tee
wan pisi hën de miti ku wan sëmbë de ta
kai Simon fu di köndë de ta kai Sileni. A bi
kumutu a kamian ta ko a ganda, hën de miti
ku ën a pasi. Nöö hën de kisi ën panjan taa
a musu tja di lakpa pau u Masa Jesosi dëën.
Hën de hopo ën buta nëën baka, hën a ta
tjëën dëën.
27 Wë nöö di juu dë, nöö sömëni sëmbë ta
waka nango a Masa Jesosi baka, womi ku
mujëë tuu. Nöö tjali fëën kisi de tee dee
mujëë ta bai ta këë.
28 Nöö hën Masa Jesosi bia luku de, hën
a taki da de taa: "Un dee mujëë mii u
Jelusalen aki, wan këë u mi hedi e. Ma un
musu këë fuunu seei ku dee mii fuunu hedi.
29 Biga abiti möön nöö wan sitaafu ten o ko,
nöö sëmbë o dë ta taki taa: 'Ee maingë, di
ten di u dë aki, a bunu da dee mujëë dee
an pai mii wan daka, ku dee mujëë mii dee
na a' miii a maun.' 30 Biga a di lö ten dë,
nöö hia sëmbë o dë ta bai taa: 'Dee gaan
kuun aki eee, gaantangi, un kai ko a u liba
ooo.' Nöö de o taki da dee piki kuun taa:
'Gaantangi, un kai ko tapa u, be soni fuu an
dë a di goonliba aki möön. Biga di ten aki
hogi tumusi.'
31 "Wë biga ee ku di kuwakuwa pau de ta
du sö, nöö di dëëdëë pau wë?" Sö Masa
Jesosi taki da dee mujëë.
32 Wë nöö fa de ta tja Masa Jesosi nango
dë, nöö de ta tja tu oto sëmbë tu fu de go kii
ku ën makandi. De tu sëmbë naandë bi du
gaan hogi a di köndë.
33 Nöö hën de nango te de ko dou a di
kamian de ta kai Hedibonu. Nöö hën de
peka Masa Jesosi ku de tu hogi sëmbë dë a
lakpa pau, nöö hën de hopo de taanpu a pë,
wan dë a Masa Jesosi letimaun së, di otowan
dë nëën töötömaun së, Masa Jesosi dë a de
mindi.
34 Nöö hën Masa Jesosi taa: "Taata o, na
hoi dee sëmbë ta kii mi aki a bëë e, biga de
an saandi de ta du."

Nöö hën dee sodati tuwë lötu paati dee
koosu fëën.
35 Nöö sömëni sëmbë bi sai dë taan-
putaanpu ta luku dee soni ta pasa. Dee
hedima u di köndë seei dë a dendu tu, nöö
de ta wisiwasi ën ta mbei ën fa. De taa:
"A bi heepi oto sëmbë ta du de gaangaan
bunu, nöö be a heepi ën seei tu, ee hën da di
Keesitu, di Paamusi Könu." Sö dee hedima
ta taki. 36 Nöö söseei dee sodati ta mbei ën
fa tu. De tja gandji win u ko dëën fa a bebe.
37 Hën de taa: "Ee i da di könu u dee Dju
sëmbë tuu, nöö i heepi i seei be i kumutu
naandë."
38 Nöö de sikifi wan soni peka a di lakpa
pau hedi taa: DISI DA DI KÖNU U DEE DJU
SËMBË.
39 Nöö söseei wan u dee sëmbë di de peka
ku Masa Jesosi a di lakpa pau naandë ta kosi
ën tu. A taki dëën taa: "Womi, ee i dë di
Paamusi Könu di Masa Gadu manda da u
aki, nöö i puu i seei a di lakpa pau e, nöö
i ko puu u tu."
40-41 Ma di otowan gandji dëën taa: "Womi,
fa i si mi ku i ta kisi di sitaafu aki, u ta
kisi ën leti kumafa a fiti, biga u bi du hogi
tumusi. Ma di sëmbë aki sö, hën an bi du
hogi möönsö. Nöö fa i ta kosi ën dë, ja ta
fëëë Gadu nö? Ja sabi taa u tuu o dëdë aki
nö?"
42 Nöö hën a bia fan ku Masa Jesosi taa:
"Jesosi o, gaantangi mi begi i, te i tei di
Könu Tii fii nöö i mëni mi e."
43 Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: "An-
toobi. Mi taki da i gbelin taa tide seei mi

ku i o dë makandi a di waiti kamian u Masa
Gadu de ta kai Paladëisi."

Aki Masa Jesosi dëdë.
Mat. 27:45, 56; Maik. 15:33-41; Joh. 19:28-30

44 Hën de sai dë te tuwalufu juu sonuati,
nöö hën kamian ko dungu tee a dë kuma
ndeti. Nöö hën a tan sö tee di dii juu sapate,
45 sonu seei an jabi möönsö.

Nöö hën di gaan koosu di bi tapa di Kaba
Hebi Kamian u di Wosu u Masa Gadu tënë
leti mindi puu tu pisi.

46 Nöö hën Masa Jesosi bai ku taanga
töngö taa: "Taata o, gaantangi, tei di Akaa
u mi e. Mi disëën da i." Nöö fa a fan dë, hën
böö fëën koti. A dëdë pii.

47 Nöö di di oposii si fa hii soni pasa, nöö
a bigi dëën te na soni. Hën a bia gafa Gadu
taa: "Aai oo dee sëmbë, di sëmbë i si aki sö, a
bi dë wan gaan bumbuu sëmbë a Gadu wojo
e."

48 Nöö di dee hia sëmbë dee bi ko naandë
si fa hii soni pasa, hën de naki maun a de
hati taa: "Ee, aai maingë, di soni pasa aki, a
hogi. A tjali da u." Nöö hën de paaja go a
wosu.

49 Nöö dee mati u Masa Jesosi ku dee
mujëë dee bi kumutu a Galilea ko ku ën a
Judea dë, de bi dë taanputaanpu te a wan së
ala ta luku fa hii soni ta pasa ku ën.

Aki de bei Masa Jesosi.
Mat. 27:57-61; Maik. 15:42-47; Joh. 19:38-42

50-51 Nöö wan gaan kuutuma u dee Isaëli
sëmbë bi dë de ta kai Josëfu, nöö a di köndë
de kai Alimatea a ta libi. Nöö a dë wan
bumbuu sëmbë, hii sëmbë ta lesipeki ën.
Nöö a dë wan sëmbë ta luku fu Masa Gadu
musu ko hopo di Tii fëën a di köndë. Nöö
di ten de ta kuutu u kii Masa Jesosi dë, nöö
hën an bi dë wan ku de a dee soni de ta taki
dë.

52 Nöö di di womi aki si taa Masa Jesosi
dëdë, nöö hën a go a Pilati go begi ën faa
dëën di dëdë go bei. 53 Nöö hën a dëën pasi.

Nöö hën a go puu Masa Jesosi a di lakpa
pau, hën a lolu ën ku wan gaan limbo koosu.
Nöö a bi abi wan njunjun baaku de bi diki a
sitonu dendu u de bei sëmbë, ma de an bi
bei sëmbë nëën wan daka eti. Nöö naandë
a tja Masa Jesosi go bei.

54 Wë nöö a di daka naandë de ta seeka
soni u de njan di saba, biga a di sapate juu
dë di saba o kai a goon. 55 Nöö dee mujëë
u Galilea dee bi ko ku Masa Jesosi naandë,
hën de go ku Josëfu fu de musu luku unsë
de buta di dëdë sinkii u Masa Jesosi. 56 Nöö
hën di de si kaa, nöö hën de bia toona. Nöö
hën de go seeka sumëë suti soni, u de tja go
lobi a di dëdë sinkii u Masa Jesosi ⌊kumafa
di guwenti bi dë te wan sëmbë dëdë⌋. Ma
di de si taa saba kai a goon kaa, nöö hën de
disa hii soni, hën de go dë pii ta böö, kumafa
di wëti u dee Isaëli sëmbë bi dë.

24

Aki Masa Jesosi weki a dëdë.
Mat. 28:1-10; Maik. 16:1-8; Joh. 20:1-10

1 Nöö hën a di sonde mamate biten, hën
dee mujëë hopo. Hën de tei dee soni de bi
seeka buta naandë fu de tja go sakwi a di
dëdë sinkii u Masa Jesosi, nöö hën de go a di
kamian ka de bi bei Masa Jesosi. 2 Ma nöö di
de go dou, hën de si di baaku jabijabi hooo.
Di gaan sitonu de bi tapa di geebi bi logoda
kumutu a di baaku buka. 3 Nöö hën de denda
go a di baaku dendu, ma nöö de an si di dëdë
sinkii u Masa Jesosi naandë möön. 4 Hën de
bai: "Huun? Wë andi pasa maingë? Unsë
de tjëën go?"

Nöö fa de ta fan dë, te u de kë mëni, hën
de si tu womi sëmbë dë taanputaanpu leti
a de bandja naandë. De dë ku gaan limbo
koosu a de sinkii ta koti faja te na soni. 5 Nöö
hën de panta tee, de saka kai ku kini tapa de
fesi a goon.

Nöö hën dee basia taki da de taa: "Dee
mujëë, andi mbei un ko suku wan libisëmbë
a geebi dendu? 6 Di sëmbë un ta suku an dë
aki e. A hopo kumutu a dëdë. Wë nöö un
pakisei dee oto a bi taki da unu, di unu ku ën
bi dë a Galilea ala. 7 Biga a bi taki da unu taa
de o tja di Sëmbë di ko dë Libisëmbë Mii go
sei da dee hogihati sëmbë. Nöö de o pekëën
a lakpa pau kii, ma nöö a di u dii daka fëën
a o toona weki hopo baka. Na sö a bi taki
nö?"

8 Wë nöö di dee basia taki sö kaa, hën dee
mujëë ko mëni fa Masa Jesosi bi taki awaa.
Hën de taa: "Aai, sö a bi taki da u tuu."

9 Nöö hën de bia toona go. Hën de nango
tee a de ëlufu bakama u Masa Jesosi ku dee
oto sëmbë fëën, nöö hën de konda di soni
da de taa sö wan soni de go si.

10 Wë nöö dee mujëë dee konda di soni
naandë, wan u de de ta kai Malia Magidala,
di otowan da Johana, di otowan möön da
Malia di mama u Jakobosi, ku wanlö oto
mujëë möön dee bi dë ku de naandë. De wë
go konda di buka da dee tjabukama u Masa

Jesosi. [11] Ma dee sëmbë an kë biibi, biga de
feni taa dee soni de ta taki dë, na bumbuu
soni. Sösö soni de ta taki.
[12] Ma nöö hën Petuisi hopo, hën a kule go
a di geebi. Nöö di a go dou, hën a bendi luku
a di baaku dendu, hën a si dee koosu dee bi
dë a Masa Jesosi sinkii leti dë. Nöö hën a
bia toona go a wosu. Di soni foombo ën tee
a taa: "Ee maingë, andi seei miti u aki? Andi
pasa?"

Aki Masa Jesosi miti ku tu sëmbë nango a Emausu.

Maik. 16:12-13

[13] Wë nöö a di daka dë seei, hën tu u dee
sëmbë bi ta waka a Masa Jesosi baka ku-
mutu a Jelusalen dë nango a wan köndë de
kai Emausu. An longi ku Jelusalen tumusi,
ma a sa dë kuma wan teni-a-fö kilomëti sö
fu waka. [14] Nöö di de nango, hën de ta da
oto u de a pasi ta taki dee soni dee bi pasa
ku Masa Jesosi.
[15] Nöö hën de nango te wan pisi, nöö hën
de si wan sëmbë ko ta waka ku de a di pasi.
De si di sëmbë, ma de an sabi taa Masa Jesosi
hën di dë. [16] A bi dë kuma wojo u de bi tapa
u de an si ën sabi.
[17] Te wan pisi, hën di sëmbë hakisi de taa:
"Wë, dee sëmbë, un oto un ta da a pasi
taangataanga sö? Andi du unu?" Hën de
taanpu pii ku tjali.
[18] Nöö hën wan u de de ta kai Kelopasi
mbei: "Huun? Wë nöö ja jei di gaan soni
di bi pasa a Jelusalen a dee daka aki nö? A
sa kë taa wakama i dë mbei ja jei ën nö?"
[19] A taa: "Andi pasa?"
De taa: "Ja jei di soni fu di sëmbë de kai
Jesosi u Nazalëti nö? A bi dë wan tjabukama
u Masa Gadu ta du foombo wooko ta lei
sëmbë ku kaakiti leti kuma hën abi di lei.
Masa Gadu ku hii sëmbë bi feni ën taa a dë
wan gaan hei sëmbë a goonliba. [20] Ma dee
Gaan Begima ku dee hedima fuu tjëën go a
di Gaama faa kuutu ën, nöö hën wë Gaama
piki taa a musu dëdë. Nöö hën de pekëën a
lakpa pau kii. [21] Wë u bi pakisei taa hën sa
dë di sëmbë di bi o puu u dee Isaëli sëmbë a
dee fuka fuu, ma nöö tide mbei dii daka kaa
di de kii ën.
[22] "Ma na di dë nöö, ma tide wanlö mujëë
sëmbë fuu ko taki wan foondo soni da u. De
taa a di mamate biten, de go a di baaku ka
de bi bei ën. [23] Ma nöö di de go luku, de an si
di dëdë sinkii fëën naandë möön. Hën de
toona ko taki da u taa de si basia u Masa
Gadu Köndë naandë. Nöö dee basia taki da
de taa Jesosi dë ku libi, a weki baka. [24] Nöö
wantu sëmbë fuu kule go a di geebi go luku
tu. Hën de go si di baaku hooo leti kumafa
dee mujëë bi taki da de, ma de an si Jesosi."
[25] Nöö hën Masa Jesosi taki da de taa: "Ma
dee sëmbë aki, unfa un don gaanfa sö? Andi
mbei a taanga da unu sö fuun biibi dee soni
dee tjabukama u Masa Gadu bi taki? Biga
hii dee soni aki tuu de bi taki a fesi kaa.
[26] Nöö un bi musu sabi taa di Paamusi Könu
bi musu fu pena sö bifö a sa go sindo a di
könubangi fëën." [27] Nöö hën a seti taki a dee
soni liba, dee Mosesi ku dee oto tjabukama
u Masa Gadu bi sikifi buta dë. A mbei de ko
fusutan hii dee soni fëën seei tuu dee bi dë
sikifisikifi a Gadu Buku.
[28] Nöö hën de ta fan di fan nango tefa de
ko zuntu ku di köndë ka dee sëmbë nango,
nöö hën Masa Jesosi mbei kuma a kë pasa
go fëën.
[29] Hën dee sëmbë begi ën taa: "Mati o,
gaantangi, tan ku u aki. Na pasa go, biga
a ko lati kaa. Ndeti." Nöö hën a piki hën a
waka go ku de a wosu.
[30] Nöö hën de ko sindo a tafa fu de njan.
Nöö hën Masa Jesosi tei di bëëë, hën a da
Masa Gadu tangi te a kaba, nöö hën a booko
di bëëë paati da de. [31] Nöö di juu dë, hën
wojo u de ko limbo gbegedee awaa. De ko
sabi taa di sëmbë i si de ta si aki, nöö Masa
Jesosi wë. Ma te u de kë mëni, nöö de an si
ën möön. A go djee.
[32] Nöö hën de taki ku deseei taa: "Hooo,
aai baa, luku fa hati fuu bi fii piizii di a ta
fan ku u a di pasi ta puu Gadu Buku da u."
[33] Nöö di juu dë seei, hën de hopo bia
toona go a Jelusalen baka. Nöö naandë de
go miti ku dee ëlufu bakama u Masa Jesosi
ku dee otowan makandi. [34] Nöö di de dou,
hën dee sëmbë taki da de taa: "Dee sëmbë
aki o, Masa Jesosi hopo kumutu a dëdë tuu,
biga Simon seei si ën."
[35] Nöö hën dee sëmbë seei toona konda hii
soni da de wante. De seti ku dee soni bi pasa
ku de a pasi, di de nango a Emausu tefa de
dou a wosu. Hën de toona konda fa de go
sindo u njan, ku di fa Masa Jesosi booko di
bëëë paati da de nöö hën wojo u de ko limbo
fu de sabi taa hën di dë.

Aki Masa Jesosi ko a dee bakama fëën, be de si ën.

Mat. 28:16-20; Maik. 16:14-18; Joh. 20:19-23; Tjab. 1:6-8

36 Ma nöö dë an kaba u fan seei, nöö te u
de kë si nöö Masa Jesosi dë taanputaanpu a
de mindi dë piii. Nöö hën a da de odi, a taa:
"Dee sëmbë, Masa Gadu musu dë ku unu ta
da unu böö e."
37 Ma nöö fa de si ën dë, nöö de panta seei.
De fëëë biga de mëni taa jooka de ta si dë.
38 Nöö hën a hakisi de taa: "Wë andi du
unu un ta panta gaanfa sö? Andi mbei wan
kë biibi? 39 Biga luku mi maun ku mi futu aki
⌞ka de bi peka mi⌟. Mi seepi wë disi e. Nöö
un ko panjan mi fii luku. Biga jooka an ta
abi mbeti, an ta a' bonu kumafa un si mi abi
aki."
40 Wë nöö di a taki sö da de kaa, nöö hën a
lei de hën maun ku hën futu. 41 Nöö di soni
bigi da de te na soni. A da de piizii te kuma
de an sa biibi ën.
Nöö hën a hakisi de taa: "Wan abi soni u
njan aki nö?"
42 Hën de taki aai. Nöö hën de tei wan pisi
fisi jasajasa hën de dëën. 43 Nöö hën a tei ën
njan leti a de wojo dë, be de si.
44 Nöö hën a taki da de taa: "Wë hii dee
soni aki tuu mi bi taki da unu di ten mi
ku unu bi dë e, taa sö dee soni o pasa ku
mi leti kumafa de dë sikifisikifi a dee buku
u Mosesi ku dee tjabukama, ku di Kanda
Buku." 45 Nöö hën a mbei de wojo ko limbo
fu de musu fusutan di Buku u Gadu.
46 A taki da de taa: "Sö nöö a dë a di
Buku e, taa di Paamusi Könu musu pena te
a dëdë, ma a di u dii daka fëën a o weki
hopo baka a dëdë. 47 Nöö di Buku taki tu
taa de musu konda soni fëën da hii sëmbë,
be de bia de libi ko ta waka nëën baka, be
Gadu an hoi dee hogilibi u de a bëë möön.
Nöö a Jelusalen fosu de musu seti konda
di Buka, nöö de musu kondëën da hii pei
nasiön sëmbë u goonliba. Sö a dë sikifisikifi
a di Buku kaa.
48 "Wë nöö unu wë da dee sëmbë dee
musu kondëën e. Biga unu da dee ko-
toigima dee si hii dee soni pasa aki tuu.
49 Ma nöö fa mi ta da unu di wooko aki, nöö
un musu luku te di kaakiti di mi Tata bi
paamusi unu ko ufö. Biga mi o mandëën ko
da unu. A Jelusalen aki un musu dë ta luku
ën e, fu te Gadu mandëën ko a unu liba."

Aki Masa Jesosi hopo go a liba.
Maik. 16:19-20; Tjab. 1:9-11

50 Nöö a baka u di dë, nöö hën de ta waka
nango te de ko zuntu ku di köndë de kai
Betania. Nöö hën a hopo maun a de liba hën
a begi da de. 51 Nöö an kaba seei, hën Masa
Gadu tei ën tja go a liba.
52 Nöö hën de fika dë ta wai ku ën ta
gafëën te wan pisi, nöö hën de bia toona go
u de a Jelusalen baka ku gaan wai.
53 Nöö hën de go sai dë a di Wosu u Masa
Gadu ta gafa Gadu ta dëën tangi nöömö.

Dee woto u Masa Jesosi dee Johanisi sikifi

Wan wöutu a fesi.

Söö. Wë disi da di u fö pampia di ta taki u di libi u Masa Jesosi ku dee soni dee a fan di a bi dë a goonliba aki. Nöö wan u dee möön gaan mati fëën di bi ta waka ku ën hiniwanten, hën sikifi ën.

Nöö fa Johanisi mbei di pampia aki, nöö a tooka gaanfa ku di u Mateosi ku di u Maikusi ku di u Lukasi. Biga sömëni gaan soni de oto dii sëmbë taki Johanisi an taki, kuma di fa Masa Jesosi bi go a di sabana hën didibi ko tesi ën, ku di fa hën ku de dii bakama fëën bi go a di kununu liba hën a ko tooka a de wojo. An taki di fa Masa Jesosi ku dee bakama fëën bi sindo njan di lasiti njan. An taki andi di diingi ku di bëëë kë taki di de bi njan a di Pasika daka dë. An taki kumafa a bi go begi a di djai de kai Gëtiseimani. Dee lö oto naandë an dë a di pampia u Johanisi aki seei.

Ma a di pampia aki nöö i sa lesi fa Masa Jesosi bi fan ku Nikodemusi di bi ko nëën a ndeti, ku di fa a fan ku di Samalia mujëë a di baaku wata. A di pampia aki i sa si fa a weki Lazalosi a dëdë. Di pampia aki ta konda finifini tu dee soni ku dee soni Masa Jesosi taki da dee bakama fëën bifö a dëdë, faa kötö de hati.

Nöö a 20:31 u di pampia aki, Johanisi seei taki faandi mbei a sikifi ën. A taa a sikifi ën fu te sëmbë lesi ën, nöö de musu biibi taa Masa Jesosi hën da di Könu di Gadu paamusi taa a o manda ko a goonliba faa heepi libisëmbë. Hën da di Womi Mii u Gadu seei. Biga te i biibi sö kaa, nöö joo feni di libi u teego a Gadu.

A di pisi aki, de o taki soni u di Sëmbë de kai Di Wöutu u Gadu.

˹Söö. Wë dee sëmbë, mi da unu piimisi e, taa mi kë konda wan gaan soni da unu aki.˺ [1-2] A dë sö taa bifö hii soni u mundu bi seti, nöö di Sëmbë de ta kai di Wöutu u Gadu bi dë gaanduwe kaa. Nöö di Sëmbë dë ku Gadu bi dë makandi. Hën seei wë bi da Gadu e. [3] Hën mbei hii dee soni dee dë a mundu tuu. Biga na wan soni seei dë di ko fëën seei, söndö hën mbei ën. [4] Hën abi libi, nöö te wan sëmbë i feni libi nëën kaa, nöö i kumutu a dungu ko a limbo. Biga hënseei da di limbo. [5] Nöö di limbo dë ta sëndë seei a di dungu. Hii fa i si di dungu ta mbei möiti u tapëën, ma an sa tapëën möönsö.

[6] Söö. Wë u dë te wan pisi, hën wë Masa Gadu manda wan womi de kai Johanisi ko, [7] faa konda soni a fesi u di Limbo di o ko abiti möön. Nöö fa a o konda soni fëën dë, a o kondëën fu hii sëmbë musu jei, be de biibi dee soni a o taki. [8] Ma nöö di Johanisi dë, nëën da di Limbo eti e, ma ko a ko nöö faa konda dee soni dee a sabi u di Sëmbë di da di Limbo. [9] Biga di Sëmbë di o ko dë, hën da di tuutuu Limbo di sa limbo hiniwan sëmbë wojo. Nöö abiti möön nöö a o ko a lanti wajaa u si.

[10] Nöö di Sëmbë di u ta konda soni fëën aki, nöö a ko a di goonliba aki tuu e, di goonliba di hënseei bi mbei. Ma dee sëmbë bi dë a di ten dë, de an bi sabi ambë dëën. [11] Dee Dju sëmbë dee bi musu dë sëmbë fëën seei an tei ën u soni. [12] Ma tökuseei sëmbë bi dë dee bi tei ën u soni, hën de ko biibi nëën liba. Nöö hiniwan sëmbë di tei ën sö kaa, nöö sö wan sëmbë a da i di leti fii ko miii u Gadu. [13] Ma na kumafa de ta pali miii a libisëmbë fasi e. Nönö. Ma fu di Gadu hën o wooko sö a i, nöö hën mbei joo ko miii fëën.

[14] Nöö di Sëmbë u ta konda soni fëën aki di de ta kai di Wöutu u Gadu dë, a ko wan libisëmbë tuu e, nöö hën a ko libi a u mindi fu wan pisiten. Nöö u seei bi si di waiti fëën di a abi. Nöö di waiti u si nëën naandë, a dë di waiti di di wan kodo womi mii u Masa Gaangadu tö nöö sa abi. Biga fa a libi a u mindi aki, nöö nëën u si fa Gadu abi bunuhati u libisëmbë tjika. Nöö nëën u si tu kumafa a sabi hii soni gbelingbelin tjika, ˹leti kumafa a dë a Gadu wojo˺.

[15] Nöö kumafa u taki dë, Johanisi hën bi ta konda soni fëën. Nöö hën di a si ën, hën a bai taa: "Söö. Un si di Sëmbë dë nö? Hën wë mi bi ta konda da unu taa o ko a mi baka di hebi gaanfa möön mi. Mi, djunsudjunsu aki ufö de pali mi, ma hën a bi dë gaanduwe kaa a mundu. Nöö hën wë i si di dë e!"

[16] Nöö di Sëmbë di i si Johanisi taki dë, nöö u seei ko sabi ën tu e, dee sëmbë. ˹Hën da Masa Jesosi Keesitu.˺ Nöö fa di bunuhati fasi u Gadu dë nëën tjika dë, nöö u tuu ta feni sömëni bunu nëën baka na baka te a hia. [17] Biga a Mosesi Gadu bi manda dee wëti ko da u fuu hoi. Ma a Jesosi Keesitu a mbei u ko sabi di bunuhati fasi fëën di a abi. Hën a mbei u ko sabi soni gbelingbelin tu, ˹leti kumafa a dë a Gadu wojo. Sö wanlö gaangaan bunu u feni a Masa Jesosi e.˺

[18] Dee sëmbë, fa Masa Gadu sai dë, na wan
daka seei libisëmbë si ën ku wojo möönsö e.
Ma di wan kodo Womi Mii fëën dë, di hën ku
ën dë wan makandi te wata an sa pasa a de
mindi, hën mbei u ko sabi ën awaa.

A di pisi aki de manda sëmbë go fini Johanisi di Dopuma.

Mat. 3:1-12; Maik. 1:1-8; Luk. 3:1-18

[19] Wë nöö di juu Johanisi ko dë, nöö dee
gaan hedima u Dju bi ta dë a di köndë de
ta kai Jelusalen. Nöö hën dee hedima dë
manda wanlö begima u Dju ku wanlö oto
sëmbë ta wooko ku de makandi a di Gaan
Wosu u Masa Gaangadu a Jelusalen dë, u de
go hakisi Johanisi ee ambë dëën.
[20] Nöö hën dee sëmbë dë nango tefa de go
dou a Johanisi, hën de hakisi ën ee hën da
di Keesitu, di Heepima di Gadu bi paamusi
taa a o manda ko a goonliba.
Nöö Johanisi an ganjan de. A piki de
gbelin taa: "Nönö, na mi da di sëmbë dë e."
[21] Nöö hën de toona hakisi ën möön taa:
"Wë a sa kë taa i da Elia di tjabukama u
Gadu, hën weki toona ko nö?" Hën a piki
taa: "Nönö, nëën disi e."
Hën de taa: "Wë di oto Tjabukama di
Gadu bi o manda ko wë, hën da i nö?"
Hën a toona piki de möön taa: "Nönö,
nëën da mi e."
[22] Hën de taa: "Wë nöö ambë seei da i?
Taki da u bumbuu, fuu sa toona go piki dee
sëmbë dee manda u ko a i aki. Andi i ta taki
fii seei?"
[23] Nöö hën a taa: "Wan bi jei fa di
tjabukama u Gadu de kai Jesaaja bi sikifi
buta a di Buku u Gadu nö? A taa:
U ta jei wan töngö kuma wan basia ta bai a
di sabana taa,
'Un seeka di pasi oo, be a ko dë tololoo da
Masa!
⌞Un seeka di libi fuunu buta a tatai liba!⌟'
Wë di sëmbë di Jesaaja bi taki abi di töngö
dë, nöö hën wë disi e. Awaa di soni ta pasa
kumafa Jesaaja bi taki." Sö Johanisi piki dee
sëmbë.
[24] Nöö fa de ko ta hakisi Johanisi dee soni
dë, nöö wanlö sëmbë u di Dju keiki paatëi
de kai Falisei bi dë a dendu tu. [25] Nöö hën de
toona hakisi ën taa: "Wë ja dë di Keesitu. Ja
dë Elia. Ja dë di oto Tjabukama tu. Nöö andi
mbei i ta dopu sëmbë u du?" Sö de hakisi
ën.
[26] Hën a taa: "Wë nönö, fa mi ta dopu
sëmbë aki nöö an bigi sö e. Biga ku wata
nöö mi ta dopu de. Ma wan sëmbë dë a unu
mindi di wan sabi, nöö hën o du wan möön
gaan wooko. [27] Hën wë mi ta taki da unu taa
mi ta seeka di pasi da. Nöö fa a sai dë, a hei
teee ma hei tjika fu mi sa dë futuboi fëën
seei. Na di susu fëën seei mi sa lusu puu
nëën futu."
[28] Nöö di kamian ka de ko ta fini Johanisi
dee soni dë, a dë zuntu ku di köndë de kai
Betania, a di oto së banda u di lio de kai
Joodan Lio. Ala wë Johanisi ta dopu dee
sëmbë.

A di pisi aki Johanisi ta taki soni u di Sikapu Mii u Gadu.

[29] Nöö di dobooko fëën, nöö hën Johanisi
si Masa Jesosi ta waka ta ko nëën. Hën a taa:
"Un luku di Sikapu Mii u Gadu dë e. Hën
wë Gadu manda faa ko paka fu dee hogi du
fu hii libisëmbë ⌞kumafa de ta kii sikapu ta
paka paima⌟. [30] Nöö hën wë mi bi ta konda
da unu taa mi ta seeka di pasi da. Nöö a hebi
möön mi e. Biga a bi dë gaanduwe kaa bifö
de pali mi.
[31] "Nöö mi seepi tu, ma bi o sabi ën. Ma
nöö fu soni fëën musu ko wajaa a limbo da
u dee Isaëli sëmbë aki, hën mbei i si mi ko ta
dopu sëmbë a di wata aki." Sö Johanisi taki
u Masa Jesosi.
[32] Nöö un haika bunu fa Johanisi konda
fëën e. A taa: "Mi seepi si di Akaa u Masa
Gaangadu saka ko kuma wan pomba ko tan
a di Sëmbë dë liba e.
[33] "Nöö ma bi o sabi ën, ma Masa Gadu di
manda mi fu mi dopu sëmbë aki, nöö hën bi
taki ën da mi a fesi. A taa di sëmbë di mi o si
di Akaa fëën saka ko fika nëën liba, nöö hën
da di Sëmbë di o dopu sëmbë ku di Akaa u
Gadu.
[34] "Nöö di soni Gadu taki da mi dë, mi si ën
tuu e. Nöö fëën mbei wë mi ta konda da unu
gbelingbelin taa di Sëmbë i si dë, hën da di
Womi Mii u Masa Gaangadu." Sö Johanisi
taki da de di ten dë.

A di pisi aki sëmbë ta o seti waka

a Masa Jesosi baka.

[35] Di dobooko möön, hën Johanisi ku tu
u dee bakama fëën dë taanputaanpu a di
wan seei kamian naandë. [36] Te wan pisi hën
Johanisi si Masa Jesosi ta waka ta pasa, hën
a taa: "Un luku di Sikapu Mii u Gadu, hën
wë di dë e." [37] Nöö di de tu sëmbë dë jei a
taki sö, nöö hën de tei nëën baka wante ta
faakëën.
[38] Te wan pisi hën Masa Jesosi bia luku,
hën a si de ta ko nëën baka. Nöö hën a hakisi
de taa: "Andi un kë sö baa?"

Hën de piki taa: “Wë Labi, wë u kë ko sabi
unsë i ta dë.” (“Labi” hën da “Mësitë” a de
töngö.)
39 Hën a taa: “Wë antoobi. Un ko luku nöö
woon si.”
Nöö hën wë de go. Nöö a di juu ten de go
dë, nöö a bi dë kuma fö juu sapate, hën de
fika ku ën dë tefa ndeti.
40 Wë nöö de tu sëmbë dee go ku Masa
Jesosi naandë, wan u de de kai Andiasi, nöö
a abi wan baaa fëën de kai Simon. 41 Nöö
hën wë di de kumutu a Masa Jesosi dë, hën
Andiasi go nëën baaa Simon wante. Hën
a taki dëën taa: “Womi e, womi, u feni
di sëmbë baa, di Gadu bi paamusi taa a o
manda da u faa ko Könu fuu.”
42 Nöö hën a tjëën baaa Simon go a Masa
Jesosi. Nöö hën wë di Masa Jesosi si de ko
nëën, nöö hën a fan ku Simon taa: “Di mii u
Jonasi aki, fa u dë aki de ta kai i Simon. Ma
bakaten nöö de o bia ta kai i Kefasi e.” (Nöö
Kefasi, hën kë taki “gaan sitonu.” Hën seei
da “Petuisi”.)

Aki Nataniëli ko sabi

Masa Jesosi.

43 Nöö di dobooko fëën möön, nöö hën
Masa Jesosi kë go a di pisiwata de kai
Galilea. Hën a suku wan womi de ta kai
Filipi tefa a si ën. Hën a taa: “Womi, mi kë
i ko go ku mi e, baa.” 44 Nöö di soni mbei a
kai Filipi. Biga a dë sëmbë u wan köndë u
Galilea de kai Betisaida. Hën da di köndë u
Andiasi ku ën baaa Petuisi tu.
45 Ma nöö ufö de go, nöö hën Filipi seei go
a wan womi de kai Nataniëli, hën a fan ku
ën taa: “Womi, u feni di sëmbë di Mosesi
ku dee fesiten tjabukama bi sikifi soni fëën
e. Di sëmbë dë, hën da Jesosi, di Mii u Josëfu
u di köndë de kai Nazalëti.”
46 Nöö hën Nataniëli hakisi ën taa: “Ma
wan bumbuu soni sa kumutu a Nazalëti nö,
womi?”
Hën a piki ën taa: “Wë ko luku nöö joo
si.” Hën de hopo nango a Masa Jesosi.
47 Nöö hën wë di Masa Jesosi si Nataniëli
ta waka ta ko nëën, hën a taa: “Un luku
wan sëmbë ta ko aki. Bumbuu Isaëli sëmbë
e. Biga aan ten seei a ta ganjan sëmbë
möönsö.”
48 Nöö hën Nataniëli hakisi ën taa: “Wë
unfa i du sabi mi baa?”
Hën a piki ën taa: “Mi bi si i sabi gaan-
duwe kaa a di ten i bi dë a di figa pau basu,
ufö Filipi ko kai i.”
49 Nöö di soni bigi da Nataniëli tee, hën a
taa: “Ee, aai Mësitë, i da di Mii u Gadu tuu
e. I da di Könu fu u dee Isaëli sëmbë.”
50 Nöö hën Masa Jesosi taki dëën taa:
“Awa, wë di mi taki sö da i taa mi bi si i
a di figa pau basu, hën mbei i biibi sö nö?
Wë joo si möön gaan foombo soni möön di
dë e. 51 Biga mi taki da unu gbelin, taa a a’
wan ten woon si mundu jabi wajaa, nöö dee
basia u Masa Gadu Köndë o kumutu a Mi di
ko Libisëmbë Mii aki ta subi nango a Gadu
ta saka ta ko.” Sö Masa Jesosi fan ku ën.

2

Aki Masa Jesosi go a wan toou.

1 Nöö baka tu daka u dee soni u taki dë,
nöö hën de hoi wan tööu wosu a di köndë
u Galilea de kai Kana, nöö di mama u Masa
Jesosi ko a di piizii. 2 Nöö de bi kai Masa
Jesosi ku u dee bakama fëën tu, fuu ko a di
piizii.
3 Nöö hën wë u dë te wan pisi, hën di win
u ta bebe ko kaba. Hën Masa Jesosi mama
go nëën go taki dëën taa: “Wë Baa o, gaan
soni, di win u dee sëmbë kaba.”
4 Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Faandi
mbei i ko a mi? Juu u mi an kisi eti e.”
5 Ma nöö hën di mama bia fan ku dee
futuboi dee ta wooko a di wosu taa: “Haika
e. Di soni di i si a o taki da unu, nöö hën
fuun du e.”
6 Nöö de bi abi sikisi gaan sitonu djogu
naandë. A dee djogu dë de bi guwenti u lai
wata u wasi kumafa di wëti u dee Dju bi dë,
nöö hiniwan u dee djogu ta hoi kuma wan
höndö liti wata sö. 7 Nöö hën Masa Jesosi
fan ku dee futuboi taa be de go ba wata lai a
dee djogu naandë tuu. Nöö hën de go ta tja
di wata ta tuwë a dee sikisi gaan gindi djogu
dë te de fuu pöö.
8 Hën a taa: “Un go ba so u di wata tja go
da di hedima u di piizii be a tesi ën luku.”
Nöö hën de ba di wata tja go da di hed-
ima, 9 nöö hën di hedima tesi ën te a kaba.
Ma nöö bifö de bi tjëën go dëën, nöö di sösö
wata dë bi bia ko win kaa. Nöö fa di hedima
tesi ën dë, an sabi naasë di win kumutu. Dee
futuboi wanwan nöö sabi, biga de bi tja di
wata lai a dee djogu.
Nöö hën di hedima u di piizii kai di
tööuma a së. 10 A taa: “Womi, unfa di soni
waka? Biga hii sëmbë lobi u da di suti win a
fesi, nöö te dee sëmbë bebe te a tjika de ufö
de o ta da de di möön sösö wan awaa. Ma
nöö i ja du sö. I hoi di suti win a baka hën i

buta de bebe di sösö wan fosu, ufö i ko ta da
di möön suti wan awaa. Mi kë sabi faandi
mbei."
11 Wë nöö fa di soni pasa dë a Kana a di
pisiwata u Galilea naandë, nöö hën da di
fosu foondo wooko Masa Jesosi du e. Ku ën
a mbei sëmbë si di Gadu fasi fëën di a abi,
nöö hën u dee bakama fëën ko biibi möön
taanga nëën liba.
12 Nöö hën a baka u di dë, hën Masa Jesosi
ku ën mama ku dee baaa fëën ku u dee
bakama fëën tuu, hën u go a di köndë de kai
Kapenaumi, hën u tan ala wantu daka.

Aki Masa Jesosi go a di Wosu

u Gadu a Jelusalen.
Mat. 21:12-13; Maik. 11:15-17; Luk. 19:45-46

13 Nöö di ten dë, di gaan daka fuu dee Dju
de kai Pasika, juu fëën ko zuntu faa kai. Nöö
hën Masa Jesosi tei pasi, nöö hën a go a
Jelusalen.
14 Nöö hën a nango tefa a go dou a di gadii
u di Gaan Wosu u Masa Gadu. Nöö hën a
luku, hën a si hia sëmbë sai dë ta sei kau,
ta sei sikapu, ta sei pomba. So sëmbë dë
sindosindo ta tooka möni da dee sëmbë dee
ta ko dë.
15 Nöö di a si dee soni de ta du a di Wosu,
hën a tei wanlö tatai mbei wipi tefa a kaba.
Nöö hën a buta ku dee sëmbë ta jaka de ku
dee kau u de ku dee sikapu u de tuu ta puu
a di gadii dë. Hën a ta du soni a di kamian
teee, ta tombi dee tafa u dee tookamönima
ta tuwë djolou a goon ta paaja dee möni
fanjaaan a goon dë.
16 Nöö hën a bai dee sëmbë ta sei pomba
dë taa: "Un hopo kumutu aki ku dee soni
fuunu dë, biga di wosu u mi Tata aki na
wojowojo a dë e!"
17 Nöö fa a du dë, nöö hën wë u dee
bakama fëën ko fusutan wan soni bi dë a
Gadu Buku sikifisikifi taa: "Di biinga di mi
ta biinga da di wosu fii, Gadu, a o njan di
kaakiti u mi tuu fiaa."
18 Wë nöö di soni Masa Jesosi du naandë
an kai ku dee hedima u Dju seei. Hën de
hakisi ën taa: "Womi, ambë manda i fii du
di soni naandë? Un maaka joo da u fuu sabi
taa Gadu da i leti u du sö."
19 Hën Masa Jesosi piki de taa: "Un sa
booko di Wosu u Masa Gadu aki, nöö baka
dii daka mi o toona hopo ën baka."
20 Hën de taa: "Höön, föteni-ku-sikisi jaa
longi de tei kaa ta mbei di Wosu aki, nöö
hën i taa i sa hopo ën a dii daka dendu nö?"
21 Ma nöö fa Masa Jesosi ta fan naandë, na
di wosu dë a ta mëni. Ma a ta mëni hënseei
sinkii. ⌞Biga hën da di Wosu u Gadu kaa
ka Gadu ta dë. Nöö Masa Jesosi sabi taa a
bakaten nöö de o kii ën, ma a di u dii daka
fëën nöö a o toona hopo baka.⌟
22 Nöö hën u dë te a bakaten di a hopo
baka a dëdë tuu, bifö u dee bakama fëën ko
mëni taa sö wan soni a bi taki. Nöö hën u
ko biibi hii dee soni dee dë sikifisikifi a Gadu
Buku ku dee soni dee Masa Jesosi seei bi fan
ku u tuu awaa.
23 Wë ma nöö di juu ten dë di Masa Jesosi
dë a Jelusalen faa njan di Pasika dë, nöö a
du sömëni foombofoombo soni e, nöö fëën
mbei sömëni sëmbë ko biibi nëën liba taa
Gadu hën mandëën. 24 Ma hii fa de biibi
ën dë seei, ma Masa Jesosi an ta futoou de
möönsö. An hopo hënseei tuwë da de, biga
a sabi libisëmbë fasi fa de dë. 25 Fa a sai dë,
an bi a' fanöudu u sëmbë musu konda soni
u libisëmbë dëën, biga a sabi gbelin hii soni
di dë a de hati kaa.

3

A di pisi aki Masa Jesosi ku Nikodemusi ta fan.

1 Nöö di juu dë, wan Faliseima bi dë de
ta kai Nikodemusi, nöö a bi dë wan u dee
kuutuma u dee Dju. 2 Nöö hën wë a ko a
Masa Jesosi a wan ndeti gbolo. A kai ën:
"Mësitë o." Hën a piki.
A taa: "Wë u sabi taa i da wan leima di
Gadu seei manda ko. Biga na wan sëmbë sa
du dee gaan foombo wooko dee i ta du, ee
na Gadu dë ku i."
3 Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: "⌞Wë
a bunu di i taki sö, mati. Ma mi o taki wan
soni da i,⌟ nöö tuutuu soni seei a dë. Mi taki
e, ee wan sëmbë i dë, nöö de an toona pai i
fii feni wan njunjun libi baka, nöö ja o sa dë
a dendu u dee sëmbë Gadu ta tii."
4 Nöö hën Nikodemusi hakisi ën taa: "Wë
nöö unfa de o du pai wan sëmbë möön di
ko gaangaan sëmbë kaa? A o toona go nëën
mama bëë dendu, faa pai ën di u tu pasi
nö?"
5 Hën a piki ën taa: "Be mi taki wan soni
da i gbelin, mati. Fa de pai i a libisëmbë fasi
aki, nöö an tjika eti e. Ma di Akaa u Gadu
hën musu toona pai i a wan hii oto fasi baka.
A musu da i wan njunjun libi a i akaa ufö joo
sa dë a dendu u dee sëmbë Gadu ta tii. 6 Biga
te de pai i a libisëmbë fasi, nöö i ta feni libi a
i sinkii nöö. Ma te di Akaa u Gadu pai i, nöö
i ta feni libi a i akaa.

7 “Nöö fa mi ta fan ku i aki, taa de musu
toona pai i baka, nöö an musu dë gaan soni
da i sö e. 8 Biga na hii soni mbei fii sa
fusutëën wantewante.
“Luku fa u dë aki, di ventu ta böö nango
ka a kë. Fa a ta mbei vuuu dë, di bai fëën
nöö i ta jei, ma ja sabi naasë a ta kumutu, ja
sabi naasë a nango tu. Wë sö nöö a dë tu ku
hii dee sëmbë dee di Akaa u Gadu mbei ko
pai baka fu de toona feni di njunjun libi u ta
taki aki. ⌊Ja o fusutëën, ma joo sabi nöö taa
sö a dë.⌋”
9 Ma nöö fa Masa Jesosi ta fan dë, di soni
toobi Nikodemusi eti. Hën a hakisi taa:
“Unfa seei di soni dë o sa waka maingë?”
10 Hën Masa Jesosi toona piki ën taa: “Wë
mati o, fa i dë wan gaan leima u Isaëli aki,
nöö hën ja fusutan dee soni u ta taki aki eti
ö?
11 “Wë haika e. Mi o taki da i gbelin taa
uu sabi andi u ta taki e. Biga dee soni dee
u si nöö de wë u ta konda. Ma nöö wan kë
piki dee fan fuu. 12 Wë nöö ee wan kë piki te
mi ta konda soni u di goonliba aki da unu,
nöö unfa woon du piki te mi ta konda soni
u Gadu? 13 Biga na wan sëmbë go ka Masa
Gadu ta dë wan daka, boiti mi wanwan tö di
kumutu nëën ala ko dë Libisëmbë Mii aki.
14 “Luku di soni di bi pasa a fesiten a di
sabana. Gadu manda Mosesi faa mbei wan
köpö sindeki hopo buta a liba, nöö hiniwan
sëmbë di luku di sindeki dë ku biibi, nöö a
ko bunu kaa. Wë nöö söseei de o hopo Mi di
ko dë Libisëmbë Mii aki a liba tu e. 15 Nöö ee
wan sëmbë i ta biibi a mi, nöö joo feni libi a
Gadu fu teego.
16 “Wë biga Masa Gadu lobi libisëmbë sö
tee a da de di wan kodo Womi Mii fëën di a
abi. Nöö ee wan sëmbë i ta biibi a di Mii fëën
aki liba, nöö ja o lasi go kaba a sösö möönsö,
ma i abi di libi u teego kaa. 17 Biga fa Masa
Gadu manda di Mii fëën ko a goonliba aki,
nöö an mandëën ko faa kuutu sëmbë tuwë
go da sitaafu e. Ma a mandëën ko faa hai
sëmbë puu a didibi basu, be de feni di libi u
teego.
18 “Nöö ee wan sëmbë i ta biibi a di Mii u
Gadu aki liba, nöö ja o kisi sitaafu a Gadu e.
Ma ee ja kë biibi ën, nöö Gadu kuutu i kaa
fii kisi di sitaafu dë. Biga ja kë piki taa di
Sëmbë aki, hën da di wan kodo mii u Gadu
di a manda ko.
19 “Nöö di soni aki sö, hën da di soni mbei
sö wan sëmbë musu kisi sitaafu. A dë sö taa
Gadu manda limbo ko a goonliba u limbo
libisëmbë wojo, ma nöö de an këën. Fa de
sai dë, de lobi di dungu möön di limbo. Biga
de an kë disa di hogilibi u de fu de ko a di së
u limbo. 20 Biga di sëmbë di ta du hogi, hën
ta buuse limbo. An o ko seei ka di limbo sa
kai nëën, fu di an kë u sëmbë si dee hogi a
ta du.
21 “Ma nöö ee wan sëmbë ta libi leti, nöö
hën aan toobi ee di limbo kai nëën. Biga a
kë u de si taa Gadu dë ku ën a dee soni a ta
du.”
Sö Masa Jesosi fan ku Nikodemusi di
ndeti dë.

A di pisi aki sö, Johanisi di Dopuma ku dee bakama fëën ta taki soni u Masa Jesosi.

22 Nöö a baka u di dë, nöö hën Masa Jesosi
ku u dee bakama fëën kumutu ⌊a Jelusalen
dë⌋ nöö hën u go a wan oto kamian u Judea,
fuu ku ën sa dë u wanwan ufö. Nöö hën u
go dë ala te wan pisi, hën sëmbë ta ko a u
ala fuu dopu de.
23-24 Wë nöö di juu dë, nöö de an bi buta
Johanisi a dunguwosu eti e. Nöö hënseei dë
a wan kamian de kai Anon ta dopu sëmbë
tu. Nöö di Anon dë, a dë zuntu ku di köndë
de kai Salim, nöö naandë bi abi hia wata,
hën mbei Johanisi ta dopu sëmbë ala. Nöö
söméni sëmbë ta ko nëën tu faa dopu de.
25 Te wan pisi hën dee bakama u Johanisi
ku wan oto sëmbë u Dju ko ta fia wan gaan
fia a unfa i musu wasi ufö i sa ko limbo
a Gadu wojo. 26 Nöö hën dee bakama u
Johanisi ko nëën, hën de taki dëën taa: “Wë
Mësitë, ja jei nö? Di sëmbë u bi si ku i a di
oto së banda ala, di i bi ta konda soni fëën
nöömö dë, a dë leti a wan kamian ala ta
dopu sëmbë seei tee a hia. Hii sëmbë nango
nëën ala gililili sö ta disa i.”
27 Nöö hën Johanisi piki de taa: “Un haika
e, dee sëmbë. Na wan sëmbë sa feni sö wan
hei ee na Gadu hën hei ën sö e. 28 Nöö wan
bi jei fa mi bi fan ku unu kaa nö, taa na mi
da di Paamusi Könu, ma Gadu manda mi ko
nëën fesi nöö.
29 “Wë nöö fa di soni un taki ta pasa dë,
nöö a dë leti kuma te wan womi o tööu ku
wan mujëë, a o abi wan mati fëën ta seeka
soni dëën. Nöö te di mati seeka te a kaba
kaa, nöö a o go dë fëën pii, ta haika ee unfa
soni ta waka. Nöö ee a si taa a ta waka bunu,
nöö a o wai seei gaanfa. Na sö nö? Wë nöö
di wai di mati u di tööuma ta wai dë, nöö
hën da di wai di miseei ta wai aki e. 30 Biga
di Sëmbë dë hën musu ta hei nango nöömö,
ma mi musu ta saka nango möönmöön.

31 "Biga wë di sëmbë di kumutu a Gadu
nöö hën hei möön hii sëmbë. Mi, a goonliba
aki de pai mi e. Hën mbei goonliba sëmbë
nöö mi dë, nöö te mi ta fan mi ta taki
soni nöö kumafa goonliba sëmbë sa fusutan
soni. Ma di Sëmbë dë, fa a sai dë, hën
a musu hei möön hii sëmbë biga a Masa
Gaangadu a kumutu. 32 Nöö fa a kumutu
nëën dë, nöö a ta konda dee soni dee a si ku
dee a jei a Gadu ala, ma tökuseei libisëmbë
an kë tei dee soni a ta taki.
33 "Ma ee wan sëmbë i ta piki taa dee soni
a ta taki dë, de dë tuu, nöö hën da i ta
sitampu taa dee soni Gadu seei ta taki, de
dë tuu. 34 Biga di Sëmbë dë, fa i si a sai dë,
nöö Gadu wë mandëën e, nöö a ta konda
soni leti kumafa Gadu ta dëën. Nöö i si fa
Masa Gadu dëën di Akaa fëën dë nö? An
dëën hafuhafu e, ma a dëën tuu seei ku telu
faa sa ta wooko nëën liba nöömö.
35 "Di sëmbë i si u ta taki aki sö, nöö Masa
Gadu seei Mii a dë e, dee sëmbë. Nöö hën
Tata lobi ën tee, nöö hën a buta hii soni
nëën maun faa ta tii. 36 Nöö ee wan sëmbë
i ta biibi a di Womi Mii u Gadu i si dë, nöö i
abi di libi u teego kaa. Ma ee wan sëmbë ja
kë biibi ën, nöö ja o feni di libi dë möönsö,
biga di hatiboonu u Gadu dë a i liba kaa."

Sö Johanisi fan ku dee bakama fëën di
daka dë te a kaba.

4

Aki Masa Jesosi ta fan ku

wan mujëë u Samalia.

1 Wë nöö di juu dë, hën dee Faliseima ko
jei taa sëmbë ta ko a Masa Jesosi te a hia
faa dopu de. Nöö de ta fika ku ën dë ta
ko bakama fëën, teefa dee bakama u Masa
Jesosi ko hia möön dee u Johanisi seei. 2 Ma
nöö fa u ta taki aki seei, na Masa Jesosi ta
dopu dee sëmbë e, ma u dee bakama fëën,
u ta dopu de.
3 Nöö hën wë di Masa Jesosi ko jei taa sö
dee Faliseima ko sabi fëën kaa, nöö hën a
kumutu a Judea dë wante faa toona go a
Galilea. 4 Ma nöö a musu latja pasa a di
pisiwata de kai Samalia ufö a sa go dou.
5 Nöö hën u nango te u go dou a wan
köndë u Samalia de ta kai Sikali. A dë zuntu
ku wan pisi goon di di gaan sëmbë fuu de
kai Jakopu bi da hën mii Josëfu. 6 Naandë
Jakopu bi diki wan baaku wata fëën, nöö a
sai dë eti. Wë nöö di juu dë, Masa Jesosi ko
wei u waka, nöö hën a go sindo a di baaku
bandja dë. Nöö a bi dë wan soni u tuwalufu
juu sö u didia.
7 Te wan pisi nöö hën wan mujëë u di
köndë naandë ko u ko ba wata. Hën Masa
Jesosi hakisi ën taa: "Mujëë o, mi begi i, da
mi wan piki wata mi bebe." 8 (Di juu dë, u
dee bakama fëën bi go a di köndë ganda u
go bai sondi u njan.)
9 Nöö hën di mujëë hakisi ën taa: "Wë
womi, unfa i sa hakisi mi wata u mi da i
fii bebe? Na i da wan Dju nö? Wë mi da
wan Samalia mujëë." (Biga dee Dju ku dee
Samalia sëmbë an ta koti.)
10 Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: "Wë
mujëë, ee i bi sabi di bunu di Gadu kë da i, ku
ee i bi sabi di Sëmbë ta hakisi fii dëën wata
aki, nöö i bi o bia begi ën faa da i kuwakuwa
wata fii sa feni libi nëën."
11 Nöö hën di mujëë piki ën taa: "Wë
womi, fa i ta fan dë, nöö ja abi na wan wojo
sondi naandë fii kisi wata, ufö di baaku aki
fundu poi tu. Nöö naasë joo feni di wata dë
u da mi? 12 Fa i sai dë, i hei möön di gaan
sëmbë fuu de kai Jakopu nö? Biga di baaku
i si aki, nöö hën wë diki ën da u, nöö hën
seepi bi ta bebe di wata fëën, hën ku dee mii
fëën ku dee mbeti fëën tuu."
13 Nöö hën Masa Jesosi toona taki taa:
"Wë di sëmbë ta bebe di wata aki sö, nöö
dëëwata ta toona kisi ën. 14 Ma di sëmbë di o
bebe di wata di mi o dëën, nöö hën dëëwata
an o kisi möönsö a mundu. Biga di wata di
mi o dëën, nöö a o dë nëën dendu kuma wan
kiikihedi ta kule wata ta ko nöömö. An o
kaba möönsö. Nöö so wan sëmbë abi di libi
u teego e."
15 Nöö hën di mujëë taki dëën taa: "Wë
womi o, wë mi kë di wata dë e baa, fu
dëëwata an musu kisi mi möön. Nöö an o dë
u mi ta ko aki ta ko ta ba wata hiniwanten
möön."
16 Hën Masa Jesosi taki dëën taa: "Wë
antoobi. Go kai i manu be i ku ën ko."
17 Hën di mujëë taa: "Ambë? Mi nö? Ma
a' manu e!"

Hën Masa Jesosi piki ën taa: "Söö mujëë,
fa i piki naandë, ja ganjan e. Ja a' manu tuu.
18 Biga feifi womi i tei tuwë kaa. Nöö di i ku
ën sai naandë fa u dë aki, nöö an dë manu
fii tu. Hën mbei mi taa i piki bunu."
19 Nöö hën di mujëë taa: "Aai, womi, awaa
mi si taa i da wan tjabukama u Gadu tuu.
20 "Wë nöö dee gaan sëmbë fuu bi ta begi
Gadu a di kuun aki sö. Ma un dee Dju taa

Jelusalen ala da di möön bunu kamian fuu
ta begi Gadu. Nöö unfa i ta taki u di soni
dë?"
21 Hën Masa Jesosi taki dëën taa: "Mujëë,
mi o taki wan soni da i aki, nöö i biibi mi e,
taa wan ten ta ko, nöö na a di kununu i si
aki, na a Jelusalen tu woo go u go begi Gadu
di Tata fuu möön. ⌞Biga di kamian ka fuu
begi ën, nëën o dë di gaan soni möön.⌟
22 "Ma nöö haika e. Fa i si un dee Samalia
sëmbë ta begi Gadu aki sö, ma an dë taa sabi
un sabi ën ufö un ta begi ën e. Ma nöö u dee
Dju uu sabi ën kaa bifö u ta begi ën, biga a u
di heepi u Gadu ta kumutu ta paaja go a oto
sëmbë.
23 "Ma mi taki e, di soni dë seei an o dë
gaan soni möön tu. Biga wan ten o ko, nöö
a dë kaa tu, taa te sëmbë o begi Gadu u Tata,
nöö ku hii de akaa de o ta begi ën ta hopo
ën në a wan gbelingbelin fasi söndö ganjan.
Nöö te i begi ën sö kaa, nöö hën da i ta begi
ën a wan leti fasi. Nöö sö wanlö sëmbë Gadu
ta suku u ta begi ën e.
24 "Biga fa Gadu sai dë an dë libisëmbë ku
sinkii e, ma a dë akaa. Nöö ee wan sëmbë i
kë begi ën, nöö ja musu begi ën a wan döösë
fasi nöö e, ku ganjan. Nönö. Ma i musu ta
hopo ën në ta begi ën a wan tuutuu fasi ku
hii i akaa."
25 Nöö hën di mujëë taa: "Wë i sabi nö?
Un boo disa di oto ufö e, baa. Biga di Könu
di Gadu bi paamusi u taa a o manda ko, nöö
te a ko, nöö a o lei u hii soni möön fini."
26 Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: "Mujëë
o, di Sëmbë i taki dë, hën wë i si ta fan ku i
aki kaa e."

A di pisi aki dee bakama u

Masa Jesosi toona ko.

27 Nöö di juu dë, nöö u dee bakama u Masa
Jesosi toona ko nëën. Nöö di u si taa a ta fan
ku wan ⌞Samalia⌟ mujëë nöö a bigi da u seei.
Ma tökuseei na wan fuu hakisi ën ee andi a
ta taki, ee nasö un oto de ta da naandë.
28 Nöö fa u mbei dë, hën di mujëë tuwë di
djogu fëën disa dë, hën a kule go a köndë
ganda. Nöö hën a go kai dee sëmbë ala taa:
29 "Un ko luku wan womi ala, dee sëmbë. A
konda hii sondi dee mi bi du tuu da mi. A sa
kë hën da di Könu di Gadu bi o manda da u
nö?"
30 Nöö fa a fan dë, nöö hën dee sëmbë
hopo gililili nango a Masa Jesosi.
31 Nöö di juu dë, u dee bakama bi dë a
di baakuwata dë ta begi Masa Jesosi taa:
"Mësitë o, wë fii ko njan."
32 Hën a piki u taa: "Mi abi wan njanjan
aki ta njan di wan sabi e, ⌞nöö hën ta da mi
kaakiti kaa⌟."
33 Nöö hën u ta hakisi u seei taa: "Wë a sa
kë fa u go ala, nöö hën wan sëmbë tja soni
u njan ko dëën aki a njan nö?"
34 Nöö hën Masa Jesosi piki u taa: "Di
njanjan u mi, hën da te mi ta du dee soni
di Sëmbë manda mi ko aki kë fu mi du, be
di wooko fëën go dou.
35-37 "Wan jei fa de taki nö? De taa a fika
fö liba nöö dee njanjan u dee goon o lepi u
koti. Ma mi taki da unu taa, un hopo wojo
luku dee njanjan u dee goon. De lepi tjika
u koti kaa. ⌞Biga ja ta si dee sëmbë ta ko
gidjii ala nö?⌟ De lepi kaa e, fuu heepi de
feni di libi u teego wantewante aki. U sa hai
de tja ko buta a suwa seei. Nöö hën da u dee
kotima ta feni u paima kaa.
"Nöö aki sö di nöngö ko tuu taa wan
sëmbë ta paandi, di otowan ta koti. Nöö te
di njanjan u di goon lepi, nöö di sëmbë di
bi paandi ku di sëmbë di ta koti tuu ta wai
makandi.
38 "Fa mi bi manda unu go dë, dee sëmbë,
mi bi manda unu go fuun koti dee soni dee
oto sëmbë bi paandi. Dee otowan dë, de bi
waka a unu fesi, nöö de bi wooko taanga ta
konda di buka, nöö hën un ko a baka aki ko
ta feni di wini. Biga awaa ufö dee sëmbë ta
piki di buka."

A di pisi aki hia sëmbë u

Samalia ko biibi a Masa

Jesosi liba.

39-40 Nöö di juu dë, dee Samalia sëmbë ko
dou gidjii dë kaa. Nöö hën de begi Masa
Jesosi faa tan ku de naandë. Nöö hën a fika
ku de tu daka.
Wë nöö fa de bi ko nëën naandë, nöö
sömëni u de bi ko biibi nëën kaa, fu di fan di
di mujëë bi fan ku de taa, "A konda hii dee
soni mi bi du tuu da mi." 41 Ma nöö fa Masa
Jesosi fika ku de dë, nöö hën sömëni oto
sëmbë ko biibi nëën möön, fu dee wöutu u
Gadu dee a tei ta lei de hedi.
42 Nöö hën de piki di mujëë taa: "U bi
ta biibi fu di i bi fan ku u, ma nöö fa u
dë aki u seepi jesi ko jei dee soni dee a
taki. Nöö hën mbei u ko sabi tuutuu taa
di Sëmbë i si aki, hën da di Paamusi Könu,

di Heepima di Gadu manda ko u heepi hii
sëmbë u goonliba."

A di pisi aki Masa Jesosi kula wan womi mii u wan sëmbë.

43 Wë nöö kumafa u taki dë, Masa Jesosi
fika dë tu daka a Samalia ala, nöö hën u ku-
mutu dë. Hën u go dou a Galilea awaa. 44 Wë
nöö Masa Jesosi bi taki taa wan tjabukama
an ta feni nëbai nëën seei köndë. 45 Ma nöö
⌞di pasi aki⌟ di a ko dou a Galilea, nöö dee
sëmbë kisi ën seei ku wai. Biga sömëni u
de bi dë a Jelusalen ta njan di Pasika piizii,
nöö de bi si fa Masa Jesosi bi du sömëni gaan
foombofoombo soni ala. Hën wë mbei de
wai ku ën gaanfa sö.

46-47 Nöö hën a toona go a Kana ka a bi mbei
di wata bia ko win. Nöö di a go dou, hën
wan womi kumutu a Kapenaumi ko nëën.
Di sëmbë aki, a dë wan lantima ta wooko
da di Könu. Nöö di a jei taa sö Masa Jesosi
kumutu a Judea ko a Kana dë, nöö hën a
go nëën wante go begi ën faa ko kula wan
womi mii fëën dëën, biga a siki te a fika piki
a dëdë.

48 Nöö hën Masa Jesosi taki dëën taa:
"Söö, wë fa un dë aki, ee na un si foombo
wooko, nöö wan o biibi mi möönsö nö?"

49 Ma nöö tökuseei hën di womi fan ku ën
taa: "Mësitë o, gaantangi mi begi i baa, ko
go heepi mi ku di mii u mi bifö a dëdë."

50 Hën Masa Jesosi taki dëën taa: "Wë
antoobi. Go fii a wosu e. Di mii fii an o dëdë,
a libi kaa." Nöö fa a fan ku di sëmbë dë, nöö
a biibi, nöö hën a go fëën. 51 Nöö fa a tei pasi
nango dë, te wan pisi hën dee futuboi fëën
ko miti ën a pasi. Hën de tja buka ko dëën
taa di mii libi, a bëtë kaa.

52 Nöö hën a hakisi de taa: "Wë nöö na un
juu u di daka di mii ko bëtë?"

Hën de taa: "Jeside a di sonuati a di wan
juu ten, nöö hën di fëbë an kisi ën möön e."

53 Nöö hën di tata kai pakisei diin. Hën a si
taa a kai leti a di ten Masa Jesosi bi fan ku ën
dë taa di mii libi, an o dëdë. Nöö hën di de
ko sabi sö kaa, nöö hën di womi ku hii dee
sëmbë fëën wosu dendu tuu fiaa ko biibi a
Masa Jesosi.

54 Nöö di soni di i si pasa naandë, hën mbei
di u tu gaan foombo wooko di Masa Jesosi
du a Kana, nöö a du ën di a kumutu a Judea
toona ko a Galilea baka.

5

Aki Masa Jesosi kula wan suwakima a wan petiwata bandja.

1 Nöö a baka u di dë, hën wan oto piizii u
dee Dju o dë. Hën Masa Jesosi tei pasi hën a
toona go a Jelusalen.

2 Wë nöö di juu dë, wan peti wata bi dë a
Jelusalen ganda, zuntu ku di djai dööbuka
ka de ta tja dee sikapu ko a di köndë dendu.
Di peti naandë sö, dee Dju bi ta kai ën
Batesita, nöö de mbei feifi baiko lontu ën.
3 Nöö a dee baiko naandë sömëni sikima
sai dë kandikandi: bookowojoma, sömëni
lanlan sëmbë, de tuu sai dë [ta luku di ten
di wata o seki. 4 Biga de taa a ta a' juu nöö
wan basia u Gadu Köndë ta saka ko naandë
ko seki di wata, nöö ee wan sëmbë i fosu
go nama a di wata, nöö i sa ko bunu nöömö
aluwasi un sootu siki i bi abi].

5 Wë nöö wan womi bi sai naandë, diiteni-
ku-aiti jaa longi a siki, an sa hopo waka.
6 Nöö di Masa Jesosi go si ën kandikandi dë,
nöö a sabi taa a bi sai dë longi kaa. Nöö hën
a hakisi ën taa: "Wë womi, unfa wë? Ja kë
ko bëtë nö?"

7 Hën a piki ën taa: "Wë awa, mi kë bëtë,
ma ma abi sëmbë u tja mi go a di wata. Biga
te a ta seki, nöö ufö mi penapena go dou
nëën nöö wan oto sëmbë bi go a mi fesi
gaanduwe kaa."

8 Nöö hën Masa Jesosi taki dëën taa: "Wë
antoobi. Hopo, nöö i tei di kama fii, nöö i
waka go fii a wosu." 9 Nöö fa i si a taki dë,
wantewante hën di womi ko bunu kaa. Hën
a tei ën kama hën a go. Ma nöö di soni aki
pasa leti a wan saba daka u dee Dju.

10 Nöö di a nango te wan pisi hën wanlö
hedima u Dju ko si taa a ta waka ta tja di
kama fëën. Hën de hakisi ën taa: "Womi,
unfa i du ta tja di kama fii a di saba daka aki?
Ja sabi di wëti taa ja musu wooko a saba ö?"

11 Hën a piki de taa: "Wë nönö, di sëmbë
di kula mi, hën taki da mi taa mi musu hopo
tei mi kama nöö mi go a mi wosu."

12 Nöö hën de hakisi ën taa: "Ambë da di
sëmbë di manda i sö?"

13 Ma nöö di sëmbë an bi sabi Masa Jesosi
seei. Biga hia sëmbë bi dë a di kamian, nöö
di a kulëën te a kaba, hën a fusi go fëën.

14 Ma nöö te wan pisi hën Masa Jesosi ko si
di womi möön a di Wosu u Masa Gadu. Hën
a fan ku ën taa: "Womi." A piki. A taa: "Fa i
si i ko bunu aki, nöö i musu kaba ku hogilibi
e, ee nasö wan möön gaan soni o miti i."

15 Nöö di di womi ko sabi Masa Jesosi, hën
wë a go konda wante da dee Dju hedima taa
Jesosi hën wë kulëën mbei a ko bunu.

Aki ta lei fa Masa Jesosi piki

dee Dju hedima.

16 Nöö di dee Dju hedima jei sö kaa, hën
de bia buta ku Masa Jesosi taa a ta poi tjina
fu di saba.
17 Nöö hën a piki de taa: "Wë mi tata an
ta disa bunu fëën u du fu di a dë saba daka
hedi e, nöö hën mbei miseei di Mii fëën aki,
më sa disa bunu u du a saba tu."
18 Wë nöö fa a piki de dë, nöö an bunu da
dee hedima, nöö hën hati u de boonu seei te
de ta suku köni u de feni ën kii. Biga na di
tjina u di saba nöö a poi, ma a kai Gadu hën
eigi tata ta mbei taa hën ku Gadu dë pei.
19 Nöö hën Masa Jesosi fan ku de, a taa:
"Söö. Wë mi o taki wan soni da unu aki, nöö
a tuu möön hii soni. Mi taki da unu e, taa fa
mi ku mi Tata dë di wan tjika aki, ma sa du
na wan soni mi wanwan möönsö söndö ën.
Di soni mi si a ta du nöö hën nöö mi seei ta
du tu, biga u tuu ta du di wan soni.
20 "Fa mi dë aki, mi Tata lobi mi e, nöö hii
dee soni a ta du kaa tuu a ta lei mi. Nöö a o
lei mi möön gaan soni eti u mi du möön leki
dee un si aki kaa, nöö a o foombo unu seei.
21 Biga fa i si mi Tata ta weki dëdë sëmbë
toona da de libi, nöö sö nöö mi di Mii fëën
aki sa da hiniwan sëmbë di mi kë libi tu.
22 "Nöö na mi Tata ta kuutu libisëmbë e.
Ma hii kuutu tuu a buta a mi maun. 23 Nöö
di soni mbei a du sö, fu hii sëmbë musu sa
hei mi di Mii fëën aki leti kumafa de ta hei
mi Tata.
"Nöö sö e. Ee wan sëmbë an kai di Mii
fëën aki gaan soni, nöö söseei an kai mi Tata
di manda mi ko aki gaan soni tu.
24 "Nöö tuutuu mi o taki wan oto soni da
unu, taa ee wan sëmbë i tei dee fan mi ta fan
aki taa tuu nöö i ta biibi a di Sëmbë manda
mi ko aki liba, nöö i abi di libi u teego kaa.
De an o sa kuutu i tuwë go da di sitaafu u
teego, biga i kumutu a di së u dëdë ko a di
së u libi.
25 "Nöö mi taki da unu e, taa wan juu o
dou nöö a dë kaa tu, taa dee sëmbë dee an
bi feni di libi u Gadu eti o jei di fan u mi di
Mii u Gadu aki. Nöö ee de piki mi, nöö de
o feni libi. 26 Biga leti kumafa Gadu hën abi
libi, nöö sö nöö mi di Mii fëën aki abi libi tu.
Sö a butëën da mi kaa. 27 Nöö hën a da mi di
leti tu fu mi kuutu libisëmbë fu di mi seei ko
dë libisëmbë miii.
28 "Dee soni mi ta fan aki nöö de an musu
bigi da unu poi e, dee sëmbë. Biga wan juu
o dou, nöö hii dëdë sëmbë tuu o jei mi di Mii
u Gadu aki ta kai de u de musu ko a kuutu,
nöö de tuu o weki kumutu a geebi toona ko
ku libi baka. 29 Dee bi libi bunu a Gadu wojo,
de o weki fu de libi ku Gadu fu teego. Ma
nöö dee bi libi hogi a Gadu wojo, nöö de o
toona weki fu de feni di sitaafu u teego. Sö
mi o kuutu a de liba e.
30 "Nöö te mi ta kuutu a sëmbë liba, nöö
di kuutu u mi ta dë leti. Biga ma ta du na
wan kodo soni mi wanwan, ma kumafa mi
ta jei a mi Tata nöö sö nöö mi ta kuutu buta.
Nöö ma ta du na wan wojo soni tu faa kai ku
miseei e, ma mi ta du dee soni dee ta kai ku
mi Tata di manda mi ko aki."

Aki Masa Jesosi ta lei dee fesima u Dju taa a abi kotoigima

ta taki soni fëën.

31 Hën a taa: "Un haika e. Ee mi ta konda
soni u miseei da unu kumafa mi dë, nöö wan
o kë piki mi e. 32 Ma nöö wan oto sëmbë ta
konda soni u mi, hën da mi Tata, nöö a ta
kondëën leti kumafa a dë.
33 "Nöö Johanisi seei tu bi ta konda soni u
mi. Unu seei bi manda sëmbë go fini ën u
dee soni a bi ta konda, nöö fa i si a piki dë
an ganjan unu e. Ma a piki unu leti kumafa
a dë.
34 "Ma nöö fa mi ta fan aki seei, ma an dë
taa mi ta langi a dee soni libisëmbë ta taki u
mi e. Ma mi taki ën sö nöö fuun musu piki,
be un feni libi u teego. 35 Biga Johanisi bi dë
kuma wan lampu sëndësëndë ta lei sëmbë
di pasi, nöö a bi suti da unu fu wan pisiten.
Di juu dë un bi kë jei ën seei.
36 "Ma nöö wan oto soni möön dë eti di ta
konda u mi, nöö a möön hebi möön dee fan
u Johanisi seei. Hën da dee wooko dee mi
Tata manda mi ko u mi ta du aki. Biga fa i si
mi ta du dee foombo wooko aki, nöö de ta
sitampu gbelin taa mi Tata Masa Gadu hën
manda mi ko aki tuu.
37 "Nöö fa a manda mi ko aki, hënseei bi ta
taki soni u mi tu. Ma kumafa un dë aki, un
wan jei fan fëën wan daka. Wan si ën sabi
wan daka tu. 38 Fa un ta jei dee wöutu fëën
dë, de an ta fika a unu hati möönsö. Biga
wan kë piki mi, di Sëmbë di a manda ko da
unu aki."
39 Hën a taki da de möön taa, "Wan oto
soni dë möön di ta konda soni u mi, hën da
di Buku u Gadu. Nöö un ta hulu di Buku dë
ta bia nango ta ko kodo, fu di un sabi taa
nëën un sa feni di libi u teego. ⌞Wë nöö sö a
dë tuu.⌟ Ma fu mi wë di Buku ta taki di taki

e, [40] ma wan kë ko a mi möönsö fuun sa feni
di libi dë.
[41] "Ma nöö fa mi ta fan aki, dee sëmbë,
wan musu mëni taa pena mi ta këë e, fu di
un libisëmbë wan kë hei mi. Nönö. Biga a
Gadu nöö mi ta suku hei. [42-43] Ma nöö fa un
sai dë, mi sabi unu taa wan lobi Gadu. Biga
ee un bi lobi ën, nöö un bi o tei mi u soni.
Biga fa mi ko aki, a Gadu në mi ko. Hën da
mi Tata, nöö hën manda mi ko aki tuu. Ma
nöö wan ta tei mi u soni möönsö. Ma te wan
oto sëmbë hopo ko nëën seei në, nöö hën un
ta tei u soni waiwai seei.
[44] "Ma nöö fa mi fan dë, unfa un sa biibi
mi? An foombo mi tu. Biga a libisëmbë
nöö un ta suku u feni nëbai, ma wan a' bisi
möönsö fuun feni nëbai a di wan kodo Gadu
u mundu.
[45] "Ma nöö hii fa i si mi ta fan ku unu aki
seei, dee sëmbë, ma wan musu mëni taa mi
o tja unu go kaagi da mi Tata e. Ma wan
sëmbë dë kabakaba kaa u kaagi unu. Hën
da Mosesi di i si un ta buta mëni fuunu sö
gaanfa nëën liba taa woon feni heepi a dee
soni a sikifi buta dë. [46] Ma ee un bi biibi
Mosesi tuu nöö an bi o toobi unu fuun sa
biibi mi e, biga soni u mi wë a bi sikifi buta
dë. [47] Nöö sö wë i si taa wan ta biibi dee soni
a sikifi dë, nöö unfa un sa biibi dee soni mi
ta fan ku unu aki?"
Sö Masa Jesosi fan ku dee hedima u Dju
dë te a kaba.

6

A di pisi aki Masa Jesosi ta da feifi dusu sëmbë soni u njan.

Mat. 14:13-21; Maik. 6:30-44; Luk. 9:10-17

[1] Hën u dë te wan daka hën u ku Masa
Jesosi koti di ze u Galilea de kai Tibelia, go
te a di oto së banda. [2-4] Hën u subi go sindo a
wan kununu bandja. Nöö di ten dë, di gaan
daka fuu dee Dju de kai Pasika ko zuntu faa
kai.
Nöö di juu dë, wanlö gaan hila sëmbë
ta lontu a futu ta faaka Masa Jesosi ta ko,
fu di de bi si a du sömëni foombofoombo
soni ta kula sömëni sikima. [5] Nöö fa u ku
Masa Jesosi dë sindosindo naandë, te wan
pisi hën a hopo wojo hën a si dee hia sëmbë
ta ko.
Nöö hën a hakisi Filipi taa: "Wë womi,
dee sëmbë ta ko dë, naasë woo feni soni u
njan u da de?" [6] Ma fa a hakisi ën dë seei,
ma a ta poobëën luku ee unfa di biibi fëën
bigi tjika. Wë biga a bi saandi a o du kaa.
[7] Hën Filipi piki ën a taa: "Wë Masa o, ee u
bi wooko tu höndö daka seei, ma töku möni
fëën an o tjika fuu bai soni u njan da dee
hia sëmbë gidjii dë e. Aan fa fuu paati ën
pikipiki te nöö a sa tjika de."
[8] Nöö hën Andiasi di baaa u Simon Petuisi
taa: [9] "Wan mii dë aki abi feifi piki bëëë ku
tu pikipiki fisi tö, ma nöö unfa dee soni dë
sa du heepi dee hia sëmbë aki?"
[10] Nöö di a taki sö, hën Masa Jesosi taa:
"Antoobi." Hën a manda u taa u musu mbei
dee sëmbë sindo a goon, biga di kamian
naandë bi dë ku hia ahun.
Nöö hën dee sëmbë saka sindo. Nöö fa
de bi ko hia dë, nöö de dë feifi dusu womi
⌞söndö de konda dee mujëë ku dee mii⌟. Sö
dee sëmbë bi hia tjika.
[11] Nöö hën Masa Jesosi tei dee bëëë ku
dee fisi dë, hën a da Gadu tangi te a kaba.
Nöö hën a booko de pisipisi te a kaba, hën a
tëndëën da u dee bakama fëën fuu paati da
dee sëmbë. [12] Nöö hën u tja go paati da de,
hën de njan tefa de bëë fuu.
Nöö di de kaba u njan, nöö hën Masa
Jesosi manda u taa: "Söö. Wë nöö be un go
pii dee pisipisi dee fika e, be de an poi kaba a
sösö." [13] Nöö hën u go pii te a fuu tuwalufu
gaan manda. Sö a fika hia tjika u dee feifi
bëëë dee sëmbë njan.
[14] Wë nöö di dee sëmbë si di gaan soni
Masa Jesosi du dë, nöö a bigi da de te na
soni. Hën de taa: "Söö. Wë di soni aki an dë
u fia. Di sëmbë i si aki, hën da di Tjabukama
di i si Masa Gadu paamusi taa a o manda
ko a goonliba." [15] Nöö hën di de taki sö kaa,
hën de kë kisi ën ku taanga buta könu u de
wante. Ma nöö di Masa Jesosi sabi sö kaa,
nöö hën a fusi kumutu a de mindi, hën a go
a dee kununu ala hën wanwan.

A di pisi aki Masa Jesosi waka

a wata liba.

Mat. 14:22-33; Maik. 6:45-52

[16-17] Nöö hën u sai dë tefa di ndeti buka,
Masa Jesosi an ko möönsö, nöö hën u dee
bakama fëën go subi a di boto fuu aba go
a Kapenaumi. Nöö di juu dë kamian ko ta
dungu kaa.
[18] Nöö hën di u nango te wan pisi, hën wan
gaan ventu ko ta böö teee, di wata ta seki te
na sondi. [19] Hën u ta puu ku taanga nango
te u go kuma wan feifi kilomëti longi ku ka
u bi kumutu, nöö hën u bia luku. Hën u si
wan sëmbë ta waka ku futu a di wata liba
ta ko a u. Nöö hën u ko fëëë te, u ta tëëmë

tjatjatjatja sö, biga wa saandi da di soni ta
ko a u dë. Nöö hii u di dë, Masa Jesosi wë
gbolo, ma wa bi sabi.
20 Nöö hën a fan ku u taa: "Dee sëmbë,
wan fëëë e. Mi wë disi."
21 Nöö di u jei sö kaa, hën hati fuu ko kötö,
nöö wa fëëë möön faa ko a di boto. Ma nöö
fa i si a subi a di boto dë kaa, nöö te fuu mëni
hën u dë a di oto së banda ala piii, ka u bi
nango.
22 Di dobooko fëën möön, hën dee hia
sëmbë dee bi dë a di oto së banda ka u
kumutu ala, hën de ko foondo tee. De an
sa naasë Masa Jesosi bi go. Biga oto boto an
bi sai dë möönsö möön leki di fuu boto, nöö
de sabi taa na u ku Masa Jesosi bi go di go.
23 Nöö di juu dë wanlö gaan boto fu Tibelia
Köndë ko tjökö naandë zuntu ku di kamian
ka Masa Jesosi bi tei dee bëëë da Gadu tangi
paati da de de njan. 24 Nöö hën di dee sëmbë
ko sabi taa Masa Jesosi an sai dë möön, u
dee bakama fëën seei wa sai dë möön tu,
hën de subi a dee gaan boto hën de koti ko
a Kapenaumi.

A di pisi aki Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë taa hën da di bëëë di ta da sëmbë libi u teego.

Hën dee hia sëmbë ta suku Masa Jesosi
25 teefa de ko si ën. Nöö hën de hakisi ën taa:
"Mësitë o, na un ten seepi i ko aki baa?"
26 Nöö hën Masa Jesosi taki da de taa: "Fa i
si mi o fan ku unu aki, nöö tuutuu soni a dë
e. Wan ta kule a mi baka fu di un ta fusutan
dee foombo wooko mi ta du hedi e, ma fu di
a dë taa mi bi da unu di bëëë un njan te bëë
fuunu fuu.
27 "Nöö mi taki e, taa wan musu ta biinga
fuun feni di njanjan di ta hoi unu fu wan
pisiten nöö e, dee sëmbë. Ma be un biinga
fuun feni di njanjan di sa mbei un feni libi u
teego. Di njanjan dë, Mi di ko Libisëmbë Mii
aki nöö sa da unu ën e. Biga mi nöö Gadu si
taa fiti faa da mi di taki fu da unu sö wan
soni."
28 Nöö hën de piki ën taa: "Wë nöö unfa u
musu du te nöö u sa du dee wooko Gadu kë
fuu du?"
29 Hën a piki de taa: "Di wooko Gadu kë
nö? Hën nöö da fuun musu biibi a Mi di
Sëmbë di a manda ko aki."
30 Hën de toona hakisi ën taa: "Wë nöö
un maaka joo lei u fuu sabi taa a i u musu
biibi? 31 I sa du foombo wooko kuma Mosesi
nö? Biga hën bi ta da dee fesiten sëmbë fuu
di njanjan de kai 'mana' hibiwan daka, u de
njan a di gaan sabana kumafa di Buku taki
taa: 'Gadu Köndë bëëë a da de de njan.' Nöö
i sa du sö wan soni tu nö?"
32 Hën Masa Jesosi piki de taa: "Dee
sëmbë, be mi taki wan tuutuu soni da unu
e. Na Mosesi bi da de di mana dë e, ma mi
Tata seei bi da de ën. Ma nöö fa mi taki
dë seei, ma nëën bi da di tuutuu njanjan di
ta kumutu a Gadu ala eti. 33 Biga awaa ufö
a ta da libisëmbë di tuutuu njanjan awaa.
Hën da di Sëmbë aki di kumutu nëën ala,
nöö hën bumbuu möön di mana. Biga hën
sa mbei sëmbë feni di tuutuu libi di dë u
teego."
34 Hën de taa: "Wë nöö Mësitë o, tide
wante fii seti da u di njanjan dë, fuu sa ta
njan mën nöömö."
35 Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: "Un
haika e. Mi wë da di njanjan di i si mi ta taki
dë, di ta da sëmbë libi u teego. Biga ee wan
sëmbë i ko a mi, nöö hati fii an o hangi na
wan soni möön. Ee i ta biibi a mi liba, nöö
dëëwata seei an o kisi i möön. ⌞Biga joo dë
bööböö.⌟
36 "Ma nöö a dë leti kumafa mi bi taki da
unu dë kaa. Un ta si mi fa mi dë, ma wan ta
kë piki taa Gadu hën manda mi ko aki. 37 Ma
fa mi fan dë seei, ma hii dee sëmbë dee mi
Tata Gadu ta da mi, nöö de tuu o ko a mi
nöömö, nöö di sëmbë di ko a mi ma o jakëën
möönsö.
38 "Biga fa mi kumutu a liba ala ko aki,
dee sëmbë, ma ko u mi du kumafa mi kë e.
Ma mi ko u mi du dee soni dee di Sëmbë
manda mi ko kë u mi du. 39 Nöö andi da di
kë fëën? Hën wë da ma musu lasi na wan u
dee sëmbë dee a da mi, ma mi musu weki de
a dëdë a di kaba lasiti daka.
40 "Tuu wë e, dee sëmbë, disi da di soni
mi Tata kë, taa hiniwan sëmbë di ta si mi
di Mii fëën aki nöö i biibi a mi liba, nöö di
sëmbë dë i abi di libi u teego kaa. Nöö sö
wan sëmbë mi o weki a di kaba lasiti daka."
Sö Masa Jesosi taki da dee hia sëmbë dee ko
nëën dë.
41 Nöö fa de jei di fan fëën naandë taa hën
da di njanjan di kumutu a liba, hën so u de
tei ën fu hogi seei. Hën de ta guunjëën,
42 taa: "Wë di mii aki sö, nëën da di mii u
Josëfu de kai Jesosi nö? U sabi hën mama ku
ën tata, nöö unfa a sa taki da u taa a kumutu
a liba?"
43 Nöö hën Masa Jesosi taa: "Dee sëmbë o,
un disa di guunjan un ta guunjan mi naandë
e. 44 Biga na wan sëmbë sa ko a mi ee na mi
Tata di manda mi ko aki hën hai ën ko. Nöö

sö wan sëmbë, hën mi o weki a dëdë a di
kaba lasiti daka.
45 "Wan jei fa dee tjabukama sikifi buta a
di Buku u Gadu nö? De taa hii sëmbë tuu o
kisi lei a Gadu. Wë nöö ee wan sëmbë i jei di
lei u Gadu dë, nöö i tei ën tja go a i hati, nöö
a mi joo ko nöömö. 46 Biga fa sëmbë ta kisi
lei a Gadu seei, ma na wan sëmbë bi si ën ku
wojo wan daka, boiti mi tö di kumutu nëën
ala. ⌞Hën mbei a mi i musu ko fii sabi soni
fëën.⌟ 47 Nöö fëën mbei mi taki da i tuutuu
taa di sëmbë di ko biibi a mi, nöö hën feni
di libi a Gadu di dë u teego.
48 "Mi taki da unu möön e, taa mi da di
njanjan di ta da sëmbë gbelingbelin libi.
49 Dee fesiten sëmbë fuunu, de bi njan di
mana a di sabana tuu, ma töku de bi dëdë.
50 Ma aki sö di njanjan dë awaa di kumutu a
Gadu ko, nöö ee wan sëmbë i njan mën nöö
ja o dëdë, ma joo feni di libi a Gadu di dë fu
teego.
51 "Mi taki da unu möön e, dee sëmbë, taa
mi da di njanjan ta da sëmbë libi. A Gadu mi
kumutu, nöö di sëmbë di ta njan di njanjan
aki hën abi di libi u teego. Nöö di njanjan di
mi ta taki aki, nöö hën wë da di sinkii u mi
aki, di mi o da fu hii goonliba sëmbë musu
sa feni libi."
52 Nöö di dee hedima u Dju jei a fan sö, hën
de bigi ta fia ku deseei makandi taa: "Unfa
di sëmbë aki sa da u hën sinkii fuu njan,
maingë?"
53 Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: "Tu-
utuu soni seei mi o taki da unu aki, dee
sëmbë, taa ee wan sëmbë ja tei di sinkii u
Mi di ko Libisëmbë Mii aki kuma njanjan fii,
nöö ee ja tei di buuu u mi kuma wata di i ta
bebe, nöö ja feni libi seei eti e. 54 Ma ee wan
sëmbë i tei di sinkii u mi kuma njanjan fii u
njan, nöö i tei di buuu u mi kuma wata fii u
bebe, nöö i abi di libi u teego kaa, nöö mi o
weki i a dëdë a di kaba lasiti daka.
55 "Biga di sinkii u mi aki, hën da di tuutuu
njanjan fii njan ee i kë libi. Nöö di buuu u
mi, hën da di tuutuu wata fii bebe. 56 Nöö
ee wan sëmbë tei di sinkii u mi aki kuma
njanjan fëën a ta njan, nöö a tei di buuu u
mi kuma wata fëën a ta bebe, nöö mi ku di
sëmbë dë ko di wan. Wa o paati ku u seei
möönsö.
57 "Dee sëmbë o, fa mi Tata sai dë, nöö hën
wë abi libi e, nöö hën toona da mi ën fu mi
abi ën tu. Nöö hën manda mi ko aki. Nöö
ee wan sëmbë tei mi kuma njanjan fëën a
ta njan, nöö di sëmbë dë hën mi o da di libi
dë tu e. 58 Fëën mbei mi taa mi da di njanjan
di kumutu a Gadu ala di ta da sëmbë libi.
An dë kuma di mana di dee fesiten sëmbë
fuunu bi njan, biga wë de bi dëdë, ma ee
wan sëmbë njan di njanjan aki sö, hën o abi
di libi u teego."
59 Nöö a sö wan fasi Masa Jesosi ta lei
dee sëmbë e, a di keikiwosu u dee Dju a
Kapenaumi.

Aki sëmbë bia go disa

Masa Jesosi.

60 Nöö fa dee sëmbë dee bi ta waka a Masa
Jesosi baka jei di fan a fan dë, nöö hën
söméni u de taa: "Maingë, andi da dee soni
a ta lei dë? Ambë tjika u tei de?"
61 Ma nöö Masa Jesosi sabi kaa taa sö de
ta fan, nöö hën a fan ku de taa: "Wë di soni
mi taki dë, hën taanga da unu fuun tei sö
nö? 62 Wë nöö unfa seei a o dë da unu te un
si Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki toona go
a liba ka mi bi kumutu? 63 Dee soni dee mi
fan ku unu dë, na a sösö sinkii fasi un musu
fusutan de e. Biga sinkii soni an sa heepi
i fii feni di lö libi dë. Ma Akaa soni mi fan
naandë, nöö ee i tei ën, nöö joo feni di libi
u teego. 64 Ma nöö fa mi ta biinga ku unu
aki seei, so fuunu an kë piki mi." Biga Masa
Jesosi bi sabi gaanduwe kaa ambë ku ambë
an o kë biibi ën, nöö a sabi di sëmbë di o sei
ën a bakaten tu.
65 Nöö hën a toona taki da de taa: "Di
soni aki wë mbei mi taki da unu taa na wan
sëmbë sa ko a mi ee na mi Tata da i taanga."
66 Nöö kumutu a di ten naandë, hën
söméni u dee sëmbë bi ta waka nëën baka
kumutu go disëën, de an dë ku ën möön.
67 Nöö hën a bia hakisi u dee tuwalufu
bakama fëën dee a bi pii tei apaiti taa:
"Unfa un pakisei baa? Un kë go tu nö?"
68 Nöö hën Simon Petuisi piki ën taa:
"Masa o, na ambë seei u sa go möönsö? Biga
i nöö abi dee wöutu dee ta da sëmbë libi
u teego. 69 Nöö u ta biibi a i liba, biga u
sabi taa i da di Paamusi Könu, di Mii u Gadu
gbelingbelin di a manda ko."
70 Nöö hën a piki de taa: "Awa, sö un ta
piki tuu. Ma nöö a dendu fuun dee tuwalufu
womi mi pii tei aki, wan fuunu dë didibi e."
71 Fa a taki naandë, nöö di mii u Simon
Isikaliotu de kai Judasi, hën wë da di sëmbë
a ta taki. Biga hii fa i si a dë a dendu fuu
dee tuwalufu bakama u Masa Jesosi seei, ma
hën o sei ën a bakaten.

7

Aki Masa Jesosi o go a wan piizii u dee Dju sëmbë.

1 Nöö a baka u di dë, hën Masa Jesosi
ta waka a dee köndëköndë fu Galilea. An
nango a dee köndë u Judea ala möön, fu di
dee hedima u Dju ta watji ën fu de feni ën
kii. 2 Ma nöö di juu dë, wan oto piizii fuu dee
Dju sëmbë de ta njan bi zuntu faa kai. A dee
daka dë, u ta mbei tjëkëliba ⌊ta toona mëni
fa dee gaan sëmbë fuu bi libi a di sabana hii
föteni jaa longi⌋.
3 Nöö hën dee baaa u Masa Jesosi ko ta
kaakei ën taa: "Womi, andi i ta fika aki u
du? Na a Judea ala fii go nö, fu dee sëmbë
dee lo' u nama ku i si dee foombo wooko i ta
du. 4 Biga ee wan sëmbë ta suku nëbai, nöö
an o ta dë tjubitjubi, ma a o go lei ën seei a
lanti wajaa be hii mundu si ën. Wë nöö di i
ta du dee soni aki kaa, nöö fii go a lanti ala
e, be de si i." 5 Biga wë hii fa de dë baaa fëën
seei, ma de an ta biibi ën. Hën wë mbei de
fan sö.
6-8 Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: "Awa,
mi sa go, ma di ten u mi an kisi eti e. Ma
be un go nöö. Biga hiniwan juu uun kë, nöö
un sa go ala. Fa un dë aki, dee sëmbë u di
goonliba aki an ta buuse unu, ma mi de ta
buuse. De an sa si mi a wojo seei, fu di mi
ta konda da de gbelingbelin taa de an ta libi
bunu a Gadu wojo. Nöö be unu wanwan go
a di piizii e." 9 Nöö di a fan ku de sö kaa, hën
de de go, ma hën a fika a Galilea naandë ufö.
10 Ma baka u di de go, nöö hën a tei pasi faa
go a di piizii awaa. Ma fa a nango naandë,
an waka u lanti si ën. A waka a wan tjubi
fasi sö.
11 Nöö di juu dë, fa de dë a di piizii dendu
a Jelusalen naandë, nöö dee hedima u Dju
ta watji ën ta hakisi taa: "Naasë a dë? Unsë
di womi dë?"
12 Nöö dee hia sëmbë dee ko a di piizii
naandë, nöö deseei ta taki soni fëën tu. So
u de ta gafëën taa a dë bumbuu sëmbë.
Otowan taa: "Nönö huun, a dë wan ganjan-
sëmbëma, politikima." 13 Ma hii fa de ta fan
naandë seei ma na wajaa a lanti, biga de ta
fëëë dee hedima u Dju.

A di pisi aki, Masa Jesosi ko

dou a di piizii.

14 Nöö dee daka dee de buta u de njan di
piizii nöö de pasa mindi kaa bifö Masa Jesosi
ko dou awaa. Hën a go fëën wante a di gadii
u di Wosu u Masa Gaangadu, nöö hën a seti
lei sëmbë. 15 Nöö dee hedima u Dju ko sai dë
ta haikëën tu, nöö de ko foondo seei teee, de
taa: "Wë unfa di lagilagi sëmbë aki ko sabi
soni sö, ma na a dee sikööfuu a go?"
16 Hën Masa Jesosi bia piki de. A taa: "Dee
sëmbë, un haika e. Di lei i si mi ta lei aki,
nöö na a mi a kumutu e. Ma di Sëmbë di
manda mi ko aki, nëën a kumutu. 17 Nöö ee
wan sëmbë i ta hangi fii du fa Gadu kë nöö
joo sabi ee a Gadu di lei u mi ta kumutu, ee
miseei sondi mi ta tei ta taki.
18 "Ma nöö ee wan sëmbë hopo ta konda
soni fëën seei, nöö nëbai nöö a ta suku, na
sö a dë nö? Ma ee a ta suku nëbai da di
sëmbë di mandëën ko, nöö di sëmbë dë dë
bumbuu sëmbë kaa. Na politiki a ta naki."
19 Nöö hën a taa: "Dee sëmbë, na Mosesi bi
tja dee wëti u Gadu ko da unu nö? Hën mbei
un ta hei ën sö. Ma töku na wan fuunu kë
hoi dee wëti dë, biga un kë kii mi. Nöö mi
kë sa faandi mbei."
20 Nöö hën de piki ën taa: "Soni hën ko a i
hedi nö, womi? Ambë da di sëmbë di kë kii
i?"
21 Nöö hën a taa: "Fa mi dë aki, wan kodo
foondo wooko tö mi du a saba, hën wë a
bigi da unu te wan saanfa fuun du. 22 Ma
nöö unu, hiniwanten un ta poi saba. Biga
Mosesi bi da unu wan wëti taa un musu
koti di maaka u Dju a dee womi mii fuunu
sinkii, te de abi aiti daka u di de pai ën. Ma
nöö tökuseei na a Mosesi ten wë di wëti dë
kumutu e, ma sensi a dee oto gaan sëmbë
fuunu dee bi dë ufö ën. 23 Nöö ee wan sëmbë
ko a unu fuun koti di maaka a di mii fëën
sinkii dëën, nöö ee a kai a saba daka seei ma
un ta koti ën waiwai fu di di wëti musu hoi.
Wë nöö na wooko un ta wooko a di saba dë
nö?
"Wë nöö faandi mbei un musu ta guunjan
mi u di mi heepi wan sëmbë ko bumbuu ku
telu a saba daka? 24 I si ö? Wan musu ta
kuutu soni hesihesi sö e, dee sëmbë, ma un
musu ta wegi soni luku fini ufö un kuutu,
nöö di kuutu fuunu o dë leti." Sö Masa
Jesosi fan ku dee hedima naandë.

Di pisi aki ta lei i kumafa sëmbë ta mëni u Masa Jesosi.

25 Nöö fa dee sëmbë u Jelusalen dë ta haika
di fan u Masa Jesosi, nöö so u de ta hakisi
taa: "Wë di sëmbë aki, nëën dee hedima fuu
bi ta suku u kii nö? 26 Nöö hën a ko dë aki
ta fan a lanti dendu wajaa sö. Ma na wan
sëmbë dë aki ta suku u tapëën seei. Wë a sa

kë sonte dee hedima fuu ko si taa hën da di
Paamusi Könu di Gadu bi o manda ko nö?
27 Ma ee de ta mëni sö seei, ma u sabi naasë
di sëmbë aki kumutu. U sabi ën bumbuu.
Ma te di Paamusi Könu ko, sëmbë an o sabi
naasë a kumutu."
28 Nöö di de fan sö, hën Masa Jesosi bai fan
möön taanga ka a dë a di djai dendu dë taa:
"Awa, un sabi mi tuu, di da un taa un sabi
naasë mi kumutu. Ma tökuseei wan sabi
fini fëën eti e. Biga fa mi ko aki, ma ko u
mi seepi ma wan Sëmbë hën manda mi ko.
Nöö di Sëmbë dë an ta ganjan sëmbë. Ma fa
uun sai dë, wan sabi di Sëmbë mi ta taki aki
möönsö. 29 Ma nöö mii sabi ën biga nëën ala
mi kumutu. Hën manda mi ko aki."
30 Nöö fa a fan dë, nöö di fan fëën an kai
ku dee hedima seei, nöö hën de kë kisi ën
tja go. Ma tökuseei na wan sëmbë panjëën,
biga di juu fëën an dou eti.
31 Ma nöö hii fa dee hedima bi ta suku ën
u kisi seei, ma wanlö hila sëmbë sai dë ko
ta biibi nëën. Biga de taa: "Wë mi hakisi e,
te di Paamusi Könu ko, nöö a o sa du möön
gaan foombo wooko möön fa di sëmbë aki
ta du nö?"
32 Nöö fa dee lanti ta fan kusikusi naandë,
nöö dee Faliseima an kë jei seei taa sö de ta
mëni u Masa Jesosi taa hën da di Paamusi
Könu. Nöö hën de go a dee Gaan Begima
dee ta dë a di Gaan Keikiwosu dë, hën de
fiti buka makandi. Nöö hën de manda dee
wakitima dee ta watji di Wosu taa be de go
kisi Jesosi tja ko da de.
33 Di juu dë, Masa Jesosi ta fan ku dee
sëmbë eti. A taa: "Wan sati pisiten nöö mi
o dë ku unu möön eti e, nöö mi o toona go
a di Sëmbë di bi manda mi ko aki. 34 A di juu
dë woon ta suku mi te un wei, ma wan o feni
mi möönsö. Biga ka mi o go dë, wan o sa ko
dou ala e."
35 Nöö hën dee Dju hedima hakisi deseei
taa: "Wë nöö naasë di womi aki sa go
maingë te nöö wa o sa si ën möön? A sa
kë taa a o go a dee oto köndë ka dee Dju
sëmbë fuu paaja go, faa musu go ta lei dee
oto köndë sëmbë nö? 36 Andi da di oto a ta
taki naandë taa woon suku mi te un wei,
wan o si mi möön, nöö ka mi o go nöö wan
o sa dou ala?"
37 Nöö di kaba lasiti daka u di piizii dë, hën
bigi möön hii dee oto daka tuu. Nöö a di
daka dë, hën Masa Jesosi hopo taanpu hën
a bai taa: "Ee wan sëmbë dëëwata kisi i nöö
be i ko a mi e, ko tei wata fii bebe. 38 Biga a
sikifi a Masa Gadu Buku taa, di sëmbë di ko
biibi a mi nöö a o dë nëën hati dendu kuma
wan kiiki hedi ta kule wata ta ko nöömö, ta
tja di libi u teego ta paaja."
39 Wë nöö fa a fan naandë, a ta taki u di
Akaa u Gadu di dee sëmbë ta biibi nëën o
kisi a bakaten. Biga di juu dë, sëmbë an bi
kisi di Akaa eti fu di Masa Jesosi an bi toona
go a Gadu Köndë faa feni di nëbai fëën eti.
40 Nöö di dee sëmbë jei fa a bai dë, hën so
u de taa: "Maingë, di sëmbë dë, a musu u dë
di Tjabukama di Gadu bi o manda ko e."
41 Otowan taa: "Hën di Paamusi Könu
seei di dë wante." Otowan taa: "Hun?
Nönö, na a Galilea di Paamusi Könu bi o
kumutu e. 42 Biga Gadu Buku taki taa a o dë
wan bakamii u Dafiti, nöö a Betelehem a o
kumutu, ka Dafiti bi ta libi."
43 Nöö da sö dee sëmbë ko paati fu Masa
Jesosi hedi. 44 So u de kë go kisi ën seei fu de
tja go a kuutu, ma tökuseei na wan sëmbë
panjëën möönsö.

Aki ta lei fa dee Dju hedima buuse Masa Jesosi tjika.

45 Nöö fa de mbei dë, hën wë dee wakitima
toona go a dee Faliseima ku dee Gaan Be-
gima, dee bi manda de ko. Hën dee hedima
hakisi de taa: "Unfa wë? Wan kisi ën tja ko
nö?"
46 Hën de taa: "Wë nönö. Fa u jei di fan
fëën te u kaba dë, nöö a bigi da u poi. Biga
wa jei na wan sëmbë fan sö wan daka."
47 Nöö hën dee Faliseima taa: "Ambëë? A
ganjan unu kisi tu nö? 48 Fa u dë aki, un jei
wan daka taa wan fuu dee takima ku dee
Faliseima aki ko biibi nëën ö? 49 Wan sabi
taa dee lagilagi sëmbë sösö wan dë, dee na
sabi wan wojo soni u Gadu wëti, de nöö ta
biibi ën nö? Helu u de tu!"
50 Nöö fa de fan dë, nöö Nikodemusi di
bi go fan ku Masa Jesosi a wan ndeti, nöö
hënseei dë wan u dee hedima tu. Nöö hën
a hakisi de taa: 51 "Wë nöö unfa di wëti fuu
dë? U sa kuutu wan sëmbë da sitaafu söndö
u dëën pasi faa fan, fuu sabi taa hogi a du
tuu nö?"
52 Nöö hën de piki ën taa: "Aa, fa u dë aki,
nöö i seei dë a di së u dee Galilea sëmbë tu
nö? Wë go suku a di Buku luku ee unsë joo si
taa wan tjabukama u Gadu kumutu a Galilea
wan daka."
[53 Nöö fa de fan dë, nöö hën hii sëmbë
booko paaja go u de a wosu.

8

1 Ma nöö Masa Jesosi hën a go a di kununu
de kai Oleifi Kununu.

A di pisi aki de tja wan mujëë ko a Masa Jesosi di de bi kisi ku waka manu.

2 Nöö di dobooko fëën mamate biten, hën
Masa Jesosi toona ko a di Wosu u Masa Gadu
möön. Nöö fa a ko dë, nöö hën hii sëmbë hai
ko wante nëën naandë, hën a seeka sindo
faa lei de.
3 Nöö di juu dë, dee Sabima u Wëti ku dee
Faliseima tja wan mujëë ko nëën naandë. A
dë sö taa de kisi di mujëë dë ku wan womi,
hën de tjëën ko buta taanputaanpu leti a
dee hia sëmbë fesi dë.
4 Hën de taki da Masa Jesosi taa: "Wë
Mësitë o, di mujëë aki, hën wë u kisi ku
womi djunsu dë nöö hën wë u tjëën ko a i.
5 Wë nöö a dee wëti Mosesi bi da u, nöö a
taa te u kisi wan mujëë sö nöö u musu naki
ën ku sitonu kii. Nöö unfa ii taki u di soni
dë?" Sö de hakisi ën. 6 Ma nöö fa de ta hakisi
ën dë, taapu tö nöö de ta seti dëën sö fu de
feni föutu nëën u de tjëën go kaagi. Ma nöö
Masa Jesosi an piki de, hën a bendi ta sikifi
soni ku ën finga a goon. 7 Hën de ta buta ku
ën nöömö faa musu taki wan soni.

Te wan pisi hën a hopo taanpu. Hën a taa:
"Luku, di fuunu di si taa a dë söndö föutu a
Gadu wojo, nöö be a hiti di fosu sitonu naki
di mujëë." 8 Hën di a fan sö kaa, hën a toona
bendi ta sikifi soni ku finga a goon möön.
9-10 Nöö di dee sëmbë bi tja di mujëë ko dë
jei sö, nöö hën de bia ta fusi nango u de oto
a oto baka, seti a dee gaan wan te dou a dee
möön njönku wan. Biga de tuu ko si taa de
an dë söndö föutu a Gadu wojo.

Nöö hën Masa Jesosi hopo taanpu, nöö
an si na wan kodo sëmbë dë möön boiti
di mujëë wanwan tö sai dë taanputaanpu.
Hën a hakisi ën taa: "Wë mujëë o, unsë dee
sëmbë dee tja i ko aki dë? De an da i sitaafu
möön nö?"
11 Hën a taa: "Wë nönö, Mësitë."

Nöö hën a taa: "Söö, wë antoobi. Nöö
miseei, ma o da i sitaafu tu. Nöö i toona
go fii, ma te i go nöö na du hogi möön e,
mujëë."]

A di pisi aki dee hedima u dee Dju ta fia ku Masa Jesosi.

12 Nöö hën Masa Jesosi toona seti fan ku
dee sëmbë dee bi ko nëën naandë. A taa:
"Mi da di limbo u di goonliba aki e. Hën
mbei ee wan sëmbë i ta waka a mi baka nöö
ja o waka a dungu möönsö, ma fusutan fii o
dë limbolimbo gbegedee. Biga i kisi di libi u
Gadu kaa."
13 Nöö di a taki sö, hën dee Faliseima buta
ku ën wante. De taa: "Haika fa i ta fan
fii seei naandë. Ja abi na wan sëmbë u dë
kotoigima da i, hën mbei sëmbë an sa piki
di fan fii taa tuutuu soni i ta taki."
14 Hën Masa Jesosi piki de taa: "Ee soni u
miseei mi ta konda seei, ma nöö tuutuu soni
mi ta taki e. Biga mii sabi naasë mi kumutu,
nöö mi sabi naasë mi nango tu. Ma fa un sai
dë, un wan sabi dee soni dë.
15 "Nöö fa un ta kuutu mi aki, un ta kuutu
mi a libisëmbë fasi nöö. Ma fa mi dë aki,
ma ta kuutu na wan sëmbë. 16 Ma te mi o
kuutu, nöö di kuutu u mi o dë leti e, biga na
mi wanwan o kuutu ën. Ma mi ku mi Tata di
manda mi ko aki tuu o kuutu ën makandi.
17 "Nöö unfa a dë a di wëti fuunu, dee
sëmbë? Na tu sëmbë musu taki di wan soni
ufö de sa piki taa tuu nö? 18 Wë nöö mi dë
wan sëmbë ta kotoigi da miseei kaa, nöö di
otowan hën da mi Tata di manda mi ko aki."
19 Nöö hën de hakisi ën taa: "Sö nö? Wë
naasë di tata fii dë?"

Hën a piki de taa: "Wë di wan sabi mi,
hën mbei wë wan sabi mi Tata. Ma ee un bi
sabi ambë da mi, nöö un bi o sabi ambë da
mi Tata tu."
20 Nöö dee fan Masa Jesosi ta fan naandë,
nöö a fan de leti a di Wosu u Masa Gaangadu
dendu, zuntu ku di kamian ka de ta tja möni
ko u da Gadu. Ma nöö fa hii sëmbë bi dë
gidjii dë seei, ma töku na wan sëmbë kisi ën
panjan, biga di juu fëën an dou eti.

A di pisi aki Masa Jesosi ku dee hedima u Dju ta fan eti.

21 Nöö hën a toona fan ku de möön taa:
"Mi o go, nöö woon suku mi te un wei ma
wan o sa dou ka mi nango e. Nöö woon dëdë
söndö Gadu puu unu a bëë u dee hogidu
fuunu."
22 Nöö hën di a taki sö, hën dee hedima u
Dju taa: "Wë unsë a o go di a taa ka a o go
wa o sa dou ala? A sa kë a o go kii ën seei
nö, maingë?"
23 Ma nöö hën a taki da de taa: "Un haika
e, uun dë u goonliba aki, ma nöö mii dë u
Gadu. 24 Nöö fa mi taki da unu taa woon dëdë
söndö Gadu puu unu a bëë u dee hogi du
fuunu aki, nöö tuu e. Biga ee wan kë piki mi
taa mi da di Sëmbë di mi taki da unu taa mi
dë aki, nöö woon dëdë a dee hogi du fuunu
liba söndö Gadu puu unu a bëë."

[25] Nöö hën de hakisi ën taa: “Wë fa i ta fan
dë, ambë seei da i?”
Nöö hën a piki de taa: “Mi da di Sëmbë
di mi ta taki da unu nöömö kaa taa mi dë.
Hën nöö mi dë eti. [26] Nöö fa mi dë aki, mi abi
sömëni soni u mi sa tei kuutu unu, ma nöö
ma o du sö e. Biga di Sëmbë di manda mi ko
aki, nöö dee sondi dee a ta taki da mi nöö
de nöö mi ta tei ta taki. Nöö tuutuu sondi a
ta taki e, dee sëmbë. I sa futoou ën.”
[27] Ma nöö fa Masa Jesosi ta fan naandë, de
an ta fusutan taa soni fëën Tata Masa Gadu
a ta taki. [28] Fëën mbei a taki da de taa, “Te
di daka woon hopo Mi di ko Libisëmbë Mii
aki buta a liba bifö woon ko sabi ambë da
mi awaa. Nöö a di ten dë, nöö woon ko si
taa ma ta du na wan wojo sondi u mi seei,
söseei tu ma ta fan wan soni u miseei, ma
dee soni mi Tata lei mi, nöö de mi ta taki.
[29] Nöö fa a manda mi ko aki, nöö a ta dë ku
mi tu e. An ta disa mi wanwan möönsö, biga
hiniwan juu mi ta du dee sondi dee ta kai ku
ën.”
[30] Nöö di dee hia sëmbë bi sai dë jei fa a
fan, nöö sömëni u de bia ko biibi nëën, ⌞te
kisi so u dee hedima u Dju⌟.

A di pisi aki Masa Jesosi ta taki da de taa de an dë tuutuu bakamii u Abahamu.

[31] Nöö hën Masa Jesosi fan ku dee ⌞hedima
u⌟ Dju dee ko biibi ën dë taa: “Ee un ta hoi
dee lei mi ta lei unu aki nango nöömö, nöö
woon ko dë bakama u mi tuutuu. [32] Nöö
woon ko sabi sondi gbelingbelin, leti ku-
mafa a dë a Gadu wojo. Nöö te un ko sabi
sondi sö kaa, nöö a o mbei un ko fii kumutu
a di saafu un sai dë.”
[33] Nöö hën de piki ën taa: “Ambëë? Fa
uu dë aki, u da Abahamu böngö. Hën da
gaan sëmbë fuu. Na wan ten u bi dë saafu
a sëmbë basu wan daka. Nöö unfa i sa taa
woo ko fii kumutu a saafu?”
[34] Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: “Fu
tuutuu mi taki da unu taa ee wan sëmbë i
ta du hogi nango nöömö, nöö saafu wë i dë
a hogi du basu e.
[35] “Nöö ee i dë saafu ta wooko da wan
famii, nöö ja a’ wan tan kamian a di famii
dë möönsö. Biga saafu nöö i dë. Ma nöö di
sëmbë di dë miii u di famii, nöö hën o dë a di
famii nöömö, nöö ⌞hën o abi taki a di wosu
dendu⌟. [36] Wë nöö ee di Mii u Gadu aki, hën
puu i a saafu mbei i ko fii, nöö i ko fii tuutuu
seei.
[37] “Dee sëmbë, fa un sai dë, mi sabi taa unu
da dee böngö u Abahamu, ma nöö wan ta
djei ën e. Biga un dë kabakaba u kii mi fu
di wan kë tei dee soni mi ta lei unu aki. Ee
Abahamu wë, an bi o du sö o. [38] Fa mi dë aki,
mi ta lei unu dee sondi dee mi si ku dee mi
jei a mi Tata, ma nöö unu ta du dee sondi
dee un si a di tata fuunu.”
[39] Nöö hën de piki ën taa: “Un tata fuu i ta
taki dë? Na di böngö u Tata Abahamu u dë
nö?”
Hën a piki de taa: “Ee un bi dë dee
gbelingbelin böngö u Abahamu, nöö un bi
o libi kuma hën. [40] Ma un dë kabakaba u
kii mi, hii fa mi da di Sëmbë di ta lei unu
dee tuutuu soni u Gadu dee miseei jei nëën.
Abahamu an bi o du sö wan soni e. [41] Ma uun
ta du dee soni dee un si a unu tata, hën mbei
un kë kii mi.”
Nöö hën de piki ën taa: “Wë nöö fa i ta
fan dë, i kë mbei taa u da oto tata mii nö?
Nönö. Masa Gaangadu mii seei u dë. Hën
nöö da u Tata.”
[42] Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: “Ee
Gadu hën bi da unu tata, nöö un bi o lobi
mi e, biga nëën ala mi kumutu ko aki. Hën
seei wë manda mi ko aki. [43] Nöö faandi mbei
wan ta fusutan dee soni mi ta taki aki? A dë
fu di wan dë a di fa fuun tei de, hën wë mbei
e.
[44] “Di didibi seei wë da unu tata e, dee
sëmbë. Biga dee soni dee a lo’ u du, nöö
deseei wë un ta kë du dë kaa. Fa a sai dë,
sensi a di seti u mundu a bi ta kii sëmbë kaa.
An nama wan daka seei a tuu soni möönsö,
biga di soni de kai tuu, an dë nëën hati seei.
Mindi soni, hën da di hiniwan daka fan fëën
di a ta fan kaa, biga nëën mindi soni ku
lëgëdë kumutu. [45] Nöö fu di un nama ku ën,
hën wë mbei wan kë piki mi a dee tuutuu
soni mi ta lei unu aki.
[46] “Fa un dë aki, na wan fuunu sa lei finga
a mi taa mi du hogi wan daka möönsö. Wë
ee wan sa lei sö, nöö hën da tuutuu soni nöö
mi ta taki. Nöö faandi mbei wan kë piki mi?
[47] Na fu di wan dë sëmbë u Gadu nö? Aai, hën
wë mbei. Wë biga di sëmbë di dë u Gadu nöö
hën ta haika Gadu woto.”
[48] Nöö hën de piki ën taa: “Söö. Wa bi
taki leti o, taa ju da wan takusëmbëma, ju
Samalia sëmbë ju? Wan hogi soni wë dë a i
liba ta fan dee lö fan naandë!”
[49] Hën Masa Jesosi piki de taa: “Nönö e,
dee sëmbë. Na soni hën dë a mi liba e, ma
mi Tata në hën nöö mi ta suku u bai. Ma unu
ta wisiwasi mi. [50] Ma nöö ma a’ toobi, biga
ma ta suku nëbai da miseei. Ma nöö wan
Sëmbë dë di ta suku ën da mi, nöö hën ta

kuutu buta ambë fiti nëbai ku ambë an fiti.
51 ⌞Nöö ka a hei mi tjika aki,⌟ nöö fu tuutuu
mi taki da unu taa ee wan sëmbë ta hoi dee
soni mi ta fan aki, nöö an o dëdë kaba a sösö
möönsö."
52 Nöö hën dee Dju hedima piki ën taa:
"Söö. Awaa u ko si gbelin taa wan didibi hën
dë a i liba tuu, ⌞fa i ko ta fan dee laulau fan
naandë⌟. Biga Abahamu dëdë gaanduwe
kaa, söseei dee fesiten tjabukama tu. Ma
nöö ii ko dë aki ta bai taa ee wan sëmbë ta
hoi a dee lei fii nöö an o dëdë möönsö. 53 Fa
i sai dë, i hei möön Abahamu ku dee oto
tjabukama u Gadu dee dëdë kaa nö? Unfa
seei i ta mëni fii seei?"
54 Hën Masa Jesosi piki de taa: "Ee miseei
ta hei miseei, nöö an dë wan wojo sondi.
Ma mi Tata di un taa hën da Gadu fuunu,
hën ta hei mi e. 55 Nöö hii fa un taa a dë
unu Gadu ma töku wan sabi ën, ma nöö mii
sabi ën. Ee mi taa ma sabi ën, nöö hën da
mi dë wan lëgëdëma kuma unu. Ma nöö
mii sabi ën e, nöö mi ta hoi dee taki fëën
tu. 56 Nöö Abahamu, di gaan sëmbë fuunu,
bi wai tumusi e, di a sabi taa a o si di daka
di mi o ko a goonliba aki. Wë nöö a si ën tu,
nöö a wai seei."
57 Fa a fan dë, hën de mbei: "Höön, andi
i ta taki dë? Fa I sai naandë, ja gaandi dou
feifiteni jaa eti, hën i bai taa i si Abahamu
nö?"
58 Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: "Tuu-
tuu mi taki da unu taa bifö de pai Abahamu,
nöö mi bi dë gaanduwe kaa."
59 ⌞Nöö fa a piki dë, nöö de jei seei gbelin
taa a taki taa hënseei da Gadu.⌟ Nöö hën
de kule go kisi sitonu mii u de naki ën kii.
Ma nöö Masa Jesosi fusi a de dendu pala
kumutu a di Wosu dë go fëën.

9

*A di pisi aki Masa Jesosi kula wan bookowo-
joma a*

wan saba daka.

1 Nöö hën fa Masa Jesosi nango dë, te wan
pisi hën a si wan bookowojoma di de bi pali
sö.
2 Nöö hën u dee bakama fëën hakisi ën
taa: "Wë Mësitë o, fa de pali di sëmbë
bookobookowojo aki, hogi hën tata ku ën
mama du mbei de pali ën sö nö, naa nëën
seei a kumutu?"
3 Nöö hën a piki u taa: "Nönö, na hogi di
womi aki du e, na hogi hën mama ku ën
tata du tu. Ma a ko pasa sö u di kaakiti u
Masa Gadu musu ko a limbo nëën libi. 4 Fa
u dë aki, nöö u abi ten eti fuu ta wooko da
di Sëmbë di manda mi ko aki, biga didia
dë eti. Ma te wan pisi ndeti o ko, nöö na
wan sëmbë o sa wooko möön. 5 Hën mbei
solanga mi dë a goonliba aki, nöö mi da di
Limbo di ta limbo sëmbë u di goonliba aki
wojo."
6 Nöö fa a fan naandë, hën a tunta a goon
wante. Nöö hën a mbei ën pötöpötö, hën a
lobi a di bookowojoma naandë wojo. 7 Nöö
hën a taki dëën taa be a go wasi a di tobo de
kai Siloam. (Nöö di "Siloam" dë, hën kë taki
"de mandëën".)
Nöö hën di sëmbë go, hën a go wasi te a
kaba. Nöö fa a du naandë, hën wojo fëën
limbo gbegedee, a ko ta si soni, nöö hën a
toona go fëën a wosu.
8 Wë nöö di a dou a wosu, hën dee sëmbë
ku ën ta libi bandja ku bandja naandë, ku
dee oto sëmbë dee bi naa si ën ta pidi möni,
hën de ko si ën naandë.
Hën de ta hakisi taa: "Wë nöö di sëmbë
aki, nëën u bi ta si sindosindo ta pidi möni
nö?"
9 Otowan taa: "Hën seei wë di dë e."
Otowan taa: "Nönö, nëën. Oto sëmbë
nöö wë djei ën sö."
Ma nöö hënseei piki taa: "Mi seei wë disi
wante e, dee sëmbë!"
10 Hën de taa: "Wë nöö unfa a waka wojo
fii jabi te i ko ta si soni baa?"
11 Hën a piki de taa: "Wan womi de kai
Jesosi hën wë mbei wan pötöpötö lobi a mi
wojo, hën a manda mi u mi go wasi a di tobo
de kai Siloam. Nöö hën di mi go wasi, nöö
hën mi ko ta si soni."
12 Hën de hakisi ën taa: "Wë nöö naasë di
sëmbë dë?"
Hën a taa: "Wë nönö, ma sabi."
13 Nöö hën wanlö sëmbë bi sai naandë tei
ën tja go a dee Faliseima. 14 Wë biga di daka
di i si Masa Jesosi kulëën naandë, nöö a bi
dë leti a wan saba.
15 Hën dee Faliseima hakisi ën taa: "Wë
womi, unfa i du ko ta si soni? Kondëën da
u."
Hën di sëmbë piki taa: "Wë di sëmbë tei
doti mbei pötöpötö lobi a mi wojo, hën mi
go wasi. Hën wë wojo u mi ko limbo, mi ko
ta si soni e."
16 Nöö hën so u dee Faliseima taa: "Hön, di
sëmbë naandë, na a Gadu a kumutu e. Biga
an hoi di saba."

Ma dee otowan u de taa: "Ma wan hogi
sëmbë an bi o sa du sö wan gaan foondo soni
e." Hën de kisi toobi ku deseei naandë.
17 Nöö hën de toona bendi ko a di sëmbë
di wojo bi booko naandë baka, hën de taa:
"Wë ju a bi kula mbei i ko ta si sondi. Nöö
unfa fëën ii taki?"
Hën a taa: "Wë mi si taa a dë wan
tjabukama u Gadu."
18 Ma nöö de an kë piki seei taa de bi pai
ën bookobookowojo ma nöö fa u dë aki a ko
ta si soni. Nöö hën de dë a di taki tee, hën
de kai hën tata ku ën mama ko.
19 Hën de hakisi de taa: "Wë di sëmbë aki
sö, miii fuunu nö? Nöö bookobookowojo un
bi pai ën nö? Nöö unfa a waka ufö a ko ta si
soni fa u dë aki? Un piki u boo jei."
20 Nöö hën di tata ku di mama piki de
taa: "Wë u sabi taa a dë miii fuu, nöö u
sabi gbelingbelin tu taa u bi pali ën booko-
bookowojo. 21 Ma nöö fa a waka ufö a ko ta
si soni, nöö di dë wa sabi. Nöö wa sabi tu
ambë da di sëmbë di kulëën te a ko ta si soni.
Ma nöö di a dë gaangaan sëmbë kaa, nöö a
kandë un sa hakisi ën seei i si, be hënseei
fan ku unu."
22 Nöö sö di tata ku di mama u di womi
piki, u di de fëëë dee hedima u Dju. Biga
wë de bi buta taa ee wan sëmbë ta piki taa
Jesosi hën da di Paamusi Könu, nöö de o
puu i a keiki. 23 Hën mbei de piki a di lö fasi
dë taa: "Un hakisi hënseei biga a ko gaan
sëmbë kaa."
24 Nöö hën de toona kai di womi di u tu
pasi ko a de.
Hën de taki dëën taa: "Wë womi, fa i
fan dë, u kë jei ën möön. Ma nöö i musu
hopo maun a liba soi a Gadu fesi taa tuutuu
soni gbelin joo taki awaa. Biga u sabi taa di
sëmbë di i taa hën kula i dë, nöö takulibima
a dë e."
25 Nöö hën di sëmbë piki de taa: "Wë ee a
dë takulibima nöö di dë ma sabi. Ma wan
kodo soni nöö mi sabi. Hën da mi bi dë
bookowojoma, ma nöö fa u dë aki mi ko ta
si soni."
26 Nöö hën de hakisi ën möön taa: "Wë
andi ku andi seei a du da i baa, ufö i ko ta
si soni. Piki u boo jei."
27 Nöö hën a piki de taa: "Wë mi bi taki di
soni da unu kaa ma nöö wan kë piki. Andi
fëën seei un kë jei a mi möön? A sa kë taa
unu seei kë bia ko bakama fëën tu nö?"
28 Nöö fa a piki de naandë, hën de kisi faja
awaa. Hati u de boonu ku ën tee hën de kosi
ën te a bigi. De taa: "Höön, wë nöö i kë dë
bakama u sö wan lagilagi sëmbë nö? U dee
sëmbë aki, bakama u Mosesi uu dë, 29 biga u
sabi taa ku Mosesi wë Gadu bi fan. Ma di lö
sëmbë dë, hën wa sabi naasë seei a kumutu
ko aki."
30 Nöö hën di sëmbë taa: "Aa, wë a foombo
mi tumisi o, di un taa wan sabi naasë a
kumutu, ma nöö a kula mi te mi ko ta si soni.
31 Wë u sabi taa fa Gadu sai dë, an ta haika
di begi u wan takulibima. Ma di sëmbë di
ta lesipeki ën ta du dee soni dee a ta taki,
nöö te hën begi ën nöö a ta jei. 32 Wë nöö
fu sensi di goonliba mbei te kisi tide, nöö
wa jei taa de mbei wan sëmbë di de pali
bookobookowojo ko si soni wan daka. 33 Ee
di sëmbë dë an bi dë u Gadu, nöö an bi o sa
du sö wan soni e."
34 Nöö fa di womi piki naandë, hën dee
hedima kosi ën tee, de taa: "Ju! Fa i si de
pali i bookobookowojo dë, nöö ja sabi taa
hogilibi mbei de pali i sö nö? Nöö andi i
abi u lei u?" Nöö hën de jakëën puu a di
keikiwosu dë buta go a döö.
35 Nöö di Masa Jesosi ko jei taa sö de jaka
di womi, hën a ko miti ku ën. Hën a hakisi
ën taa: "Unfa wë baa? I ta biibi a di Mii u
Gadu di ko libisëmbë mii nö?"
36 Nöö hën di womi piki ën taa: "Wë nöö
Mësitë o, unsë seei a dë baa? Mi kë biibi
nëën."
37 Nöö hën a piki ën taa: "Hën wë i si disi
kaa e. Hën seei wë ta fan ku i aki."
38 Nöö hën di womi taa: "Aaa, wë Masa,
mi ta biibi o." Hën a saka tjökö kini a goon
dëën.
39 Nöö di soni pasa dë, hën mbei Masa
Jesosi taki wan soni aki sö. A taa: "Fa
mi ko a goonliba aki, nöö mi ko fu mbei
libisëmbë musu kuutu paati ku deseei. Dee
bookowojoma, de o ko a mi fu mi limbo de
wojo be de fusutan soni. Ma nöö dee sëmbë
dee taa wojo u de an booko, de ta si soni kaa,
nöö de o ko fika bookowojoma awaa."
40 Nöö fa a fan naandë, nöö wanlö Fali-
seima bi sai naandë ta jei, nöö de sabi taa
de a ta tjökö. Hën de taa: "Ee? Unfa i taki?
I kë taa u dë bookowojoma nö?"
41 Hën a piki de taa: "Wë ee un bi piki taki
wojo fuunu booko, nöö wan bi du hogi e. Ma
nöö di un taa soni an du unu, un ta si soni
kaa, nöö fëën mbei föutu fika a unu liba."

10

Aki Masa Jesosi ta taki soni u sikafu ku di sëmbë ta kiija de.

1 Nöö hën Masa Jesosi ta lei dee sëmbë
möön, a taa: "⌞I sabi fa a dë te wan sëmbë
o kiija sikafu. A o mbei wan sitonu peni ta
tjubi de fu hogi mbeti an sa ko kisi de kii.
Na sö a dë nö? Wë nöö fa a o mbei di peni
dë, nöö wan kodo dööbuka tö a o abi.⌟ Nöö
mi o konda wan soni da unu aki, nöö tuutuu
soni seei a dë e. Ee wan sëmbë an kë waka
a di dööbuka, ma a ta subi fëën a wan oto
kamian fu go a di peni dendu, nöö di sëmbë
dë nöö fufuuma e, hogihatima gbelin seepi
a dë wante.
2 "Ma di sëmbë di o waka a di dööbuka ko
a di peni dendu, nöö hën da di kiijama u dee
sikafu seei. 3 Nöö fa i si a ko dou dë, nöö
wantewante di wakitima o jabi di döö dëën,
faa pasa go a dendu. Nöö te a go a dendu
kaa, nöö hiniwan u dee sikafu a o kai de në,
nöö de o jei ën biga de sabi ën töngö. Nöö
a o tja de kumutu a di peni dendu go a döö
faa sölugu de. 4 Nöö fa de o go a döö dë, nöö
di sikafuma o ta waka a de fesi, nöö de o dë
nëën baka, biga de ta sabi ën töngö.
5 "Ma ee wan oto sëmbë di nëën ta kiija de
ko a de naandë, nöö de an o go nëën baka
e. De o kule seei dëën, biga de an sabi wan
oto sëmbë töngö möön leki di sëmbë ta kiija
de."
6 Sö wan woto Masa Jesosi tei lei dee
sëmbë a nöngö fasi, ma nöö de an saandi a
ta taki da de möönsö.
7 Nöö di a si taa de an ta fusutan, hën a
toona fan ku de möön. A taa: "Mi taki e,
dee soni i si mi o fan ku unu aki, nöö tuutuu
soni seei de dë e. Mi seepi wë da di dööbuka,
di fii waka go dou a dee oto sikapu. 8 Hii dee
sëmbë dee bi buta deseei a di kamian di i si
mi abi aki, nöö fufuuma sösö nöö de bi dë e.
Fëën mbei dee sikafu dee dë u mi tuutuu an
bi ta piki de buka.
9 "Mi taki da unu e, taa mi da di dööbuka
da hiniwan sëmbë di sa kë pasa go a di peni
dendu faa feni di heepi u Gadu. Nöö sö wan
sëmbë i dë fii bööböö seei. I sa ta waka fii
nango a döö toona ko, ta feni di sölugu u
Gadu.
10 "Dee fufuuma dee mi bi taki dë, de ko
u de ganjan dee sikapu kii poi kaba a sösö.
Ma mii ko u ko da de gbelingbelin libi seei
ku telu."
11 Hën a toona taki möön taa: "Mi da di
möön bumbuu sikafuma u sikafu e. Biga
fa mi dë aki, mi dë kabakaba u mi dëdë da
dee sikafu u mi. 12 Ma di sëmbë de ta juu
u luku sikafu u de pakëën, nöö hën an o
dë sö e, biga nëën abi dee sikafu. Nöö te
a si taa hogi mbeti ta ko, nöö a o kule disa
de naandë go fëën fiaa. Nöö di hogi mbeti
o booko ko a de ko paaja de fanjanfanjan.
Wan si ö? 13 Di sëmbë de ta juu ta paka dë,
a go fëën gaanduwe biga aan toobi ku dee
sikafu. Möni nöö a ta wooko fëën. Ma mi,
ma dë sö e.
14 "Mi taki da unu möön e, taa mi da di
möön bumbuu kiijama u sikafu. Mi sabi dee
sikafu u mi, nöö dee sikafu u mi seei sabi mi
tu. 15 Leti kumafa i si mi ku mi Tata sabi u
seei bunu aki, nöö sö mi ku dee sikafu u mi
sabi u seei tu, hën mbei wë mi o dëdë da de.
16 "Nöö mi abi oto sikafu dee an dë a di
hipi aki dendu eti e, nöö deseei mi musu tja
ko mökisi ku dee disi tu. Biga de o jei di
töngö u mi, nöö te de jei ën nöö de o piki
ko a mi, nöö woo dë wan kodo hipi sikapu
ku wan kodo sikafuma.
17 "Nöö fu di soni i si mi fan naandë, fëën
hedi mbei mi Tata lobi mi sö e, fu di mi o
lasi mi libi da dee sikafu u mi, fu mi toona
feni ën baka. 18 Nöö fa mi o lasi mi libi dë, na
sëmbë hën o puu ën a mi e. Nönö. Ma ku
miseei kë mi o lasi ën. Nöö mi abi leti fu mi
lasi mi libi, mi abi leti fu mi sa toona feni ën
baka tu, biga sö mi Tata buta da mi kaa u mi
musu du."
Sö Masa Jesosi fan ku dee sëmbë ta
haikëën dë te a kaba.
19 Nöö fu di fan u Masa Jesosi naandë hedi
mbei dee hedima u Dju kisi toobi buja te a
bigi paati ku deseei. 20 So u de taa: "Di sëmbë
naandë, didibi dë nëën hedi e. Hën wë poi
ën sö. Faandi mbei un sai naandë ta haikëën
eti?"
21 Otowan taa: "Wan sëmbë di didibi dë
nëën hedi, nöö a sa fan sö wan fan nö? Unfa
wan didibi sa kula wan sëmbë di de pali
bookobookowojo te a ko ta si soni?"

Aki ta lei fa dee hedima u Dju

an ta biibi tjika.

22 Nöö di juu dë, de ta njan wan gaan piizii
a Jelusalen möön, di de ta mëni kumafa de
bi toona wëi di Gaan Keikiwosu da Gadu.
Nöö di ten dë da di möön kötö ten u di jaa.
23 Nöö hën wë Masa Jesosi ta waka a di baiko
u di Wosu u Masa Gadu de ta kai di Baiko u
Salumon. 24 Nöö hën wë aan soni, hën dee
hedima u Dju ko lontu ën naandë wante.
Hën de hakisi ën taa: "Womi, un longi
seei joo ta bia u ta daama nango ta ko? Fan
ku u limbolimbo awaa. Ee i da di di Paamusi
Könu, nöö i piki u gbelin boo sabi awaa."

25 Hën Masa Jesosi piki de taa: “Wë mi bi
taki ën da unu kaa, ma nöö wan bi kë biibi.
Biga sömëni gaan wooko mi du a mi Tata në,
nöö de ta konda gbelin ambë da mi. 26 Ma
wan kë piki möönsö. Nöö di soni mbei, fu
di wan dë a dee sikafu u mi dendu.
27 “Fa dee sikafu u mi sai dë nöö de sabi
mi töngö e, nöö mi seei sabi de tu. Nöö de
ta waka ta ko a mi baka, 28 nöö mi ta da de
di libi u teego. Soni an o mbei te de sa lasi
go kaba a sösö möönsö e, nöö de an sa puu
de a mi maun dendu tu. 29 Biga mi Tata hën
da mi de, nöö hën abi di möön gaan kaakiti
u mundu. Hën mbei de an sa puu de nëën
maun möönsö, ⌞nöö de an sa puu de a mi
maun möönsö tu⌟. 30 Biga mi ku mi Tata dë
di wan.”
31 Nöö fa i si Masa Jesosi fan dë, nöö hën
dee hedima hati boonu wante, te de kisi
sitonu mii möön u de naki ën kii.
32 Nöö hën Masa Jesosi fan ku de taa:
“Sömëni gaan foondo wooko mi du a unu
mindi u lei unu di kaakiti u mi Tata. Wë
nöö fu undi u de hedi mbei un kë naki mi
ku sitonu kii?”
33 Hën de taa: “Nönö e! Fa i si u kë naki i
aki, na u dee foondo wooko fii hedi e. Ma fu
di i ta sösö Masa Gaangadu, hën mbei. Biga
fa i dë aki, nöö i da wan sösö libisëmbë leti
kuma u, ma nöö hën i sai naandë ta pëë i
seei taa i dë Gadu. Hën mbei wë u kë naki i
ku sitonu kii.”
34-35 Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: “Wë
nöö di soni dë hën bigi da unu sö nö? Wan
sabi fa a sikifi a di Buku u Gadu di un taa
hën ta tii libi fuunu naandë nö? A taa, Gadu
bi kai so sëmbë ‘gadu’ fu di a buta de fu de
kuutu nëën kamian. Sö di Buku taki, nöö ja
sa puu na wan soni a di Buku.
“Wë nöö ee dee sösö sinkii sëmbë dë a kai
‘gadu,’ 36 nöö mi wë? Unfa un sa taki taa mi
ta sösö Gadu te mi taa mi da Mii fëën? Andi
mbei a ta bigi da unu sö? Biga mi Tata seei
wë tei mi apaiti fëën seei vö, hën a manda
mi ko a goonliba aki.
37 “Ma nöö fa i si mi ta fan ku unu aki seei,
ma an dë fuun piki e, ee na un si mi ta du
dee lö wooko dee mi Tata nöö bi sa du. 38 Ma
ee un si mi ta du de, nöö be un biibi fu de
hedi e, ee wan kë piki fa mi ta fan aki. Biga
te un biibi u de wooko hedi kaa, nöö woon
ko fusutan taa di Tata dë a mi tuu, nöö mi
dë a di Tata. Mi ku ën, sö u dë di wan.”
39 Nöö fa Masa Jesosi fan dë, hën de kë
kisi ën panjan tja go wante, ma nöö hën
a fusi kumutu a de dendu go fëën. 40 Nöö
hën a koti go a di oto së banda u Joodan Lio
ka Johanisi bi ta dopu sëmbë a fesi, 41 nöö
naandë sëmbë ta ko nëën seei te a hia.
Hën de taa: “A dë sö tuu, taa Johanisi an
bi du na wan foondo wooko möönsö. Ma
Gadu bi dë ku ën e, biga hii dee soni dee a bi
taki u di sëmbë aki, de tuu dë tuu.” Sö de ta
fan ku deseei. 42 Nöö fu di soni dë hedi mbei
hia sëmbë ko biibi a Masa Jesosi a di kamian
dë.

11

Aki ta konda fa Masa Jesosi weki Lazalosi a dëdë.

1-2 Wë nöö di juu dë, nöö hën wan womi bi
dë de kai Lazalosi, nöö hën a kai a siki. Nöö
a abi tu sisa fëën: wan da Maita, di otowan
da Malia. Nöö de dii sëmbë dë tuu ta dë a di
köndë de kai Betania. Nöö di Malia aki sö,
hën da di mujëë di o tutu di sumëë suti fatu
a Masa Jesosi futu te a kaba nöö a o dëë ën
ku di uwii u hedi fëën.
3 Nöö hën wë de tu sisa manda buka da
Masa Jesosi ka a dë ala taa Lazalosi di mati
fëën di a bi lobi di gaan lobi, nöö a siki teee
na soni.
4 Nöö di Masa Jesosi jei di buka dë kaa,
hën a taa: “Awa, ma di siki fëën i si aki, na
dëdë o dë kaba fëën e, ma fu Masa Gaangadu
kisi nëbai. Biga di Mii fëën aki o feni gaan
nëbai a di soni di o pasa aki.”
5 Wë nöö Masa Jesosi lobi de dii sëmbë dë
gaanfa: Maita, ku Lazalosi, ku Malia. 6 Ma
tökuseei fa a jei di buka naandë seei, ma a
tan tu daka eti ufö a o go haika dee sëmbë
awaa.
7 Nöö hën a taki da u dee bakama fëën taa:
“Un seeka, boo toona go a Judea awaa e.”
⌞Biga Betania da wan köndë fu Judea.⌟
8 Nöö hën u taa: “Wë ma Mësitë o, djun-
sudjunsu dë dee hedima bi kë naki i ku
sitonu kii ala, nöö hën i kë fuu toona go ala
möön nö?”
9 Nöö hën Masa Jesosi piki u a wan
nöngö fasi, a taa: “Hiniwan didia ta limbo
tuwalufu juu langa, nöö di sëmbë di ta waka
a dee juu dë an sa naki futu kai. Biga di sonu
ta tuwë limbo dëën. 10 Ma nöö di sëmbë di
ta waka a ndeti nöö hën sa naki futu biga
limbo an dë. I si?”
11 Nöö hën a fan ku u taa: “Di mati fuu de
kai Lazalosi duumi e. Ma mi o go weki ën
baka.”
12 Nöö hën u taa: “Wë Masa o, wë ee a dë
sö nöö an hogi poi. Biga ee duumi a duumi,

nöö hën da a o bëtë.” 13 Ma nöö fa Masa
Jesosi fan dë, a taki ën fu di a si taa Lazalosi
dëdë kaa, ma u dee bakama fëën ta mëni taa
sösö duumi nöö a ta taki.
14 Nöö hën a fan ku u limbolimbo awaa
taa: “Lazalosi böö koti e. 15 Ma nöö mi wai
fuunu hedi u di a dë taa ma bi dë ala, biga
di soni ta pasa aki hën o mbei un ko biibi
möön taanga. Nöö un hopo seeka, boo go
haika di dëdë.”
16 Nöö hën Tomasi, di de kai Tumii, taki
da u dee otowan taa: “Womi, un boo go nöö
e, be dee hedima kii u ku Masa Jesosi tuu
makandi, ⌞be de böö fuu⌟.” 17 Nöö fa de fan
dë, nöö hën de hopo, hën de nango teefa de
go dou a di köndë. Nöö hën de ko sabi taa
Lazalosi dëdë, de bei te a abi fö daka kaa.
18 Nöö di köndë de kai Betania dë, hën ku
Jelusalen an bi dë longi tumisi. Dii kilomëti
nöö de bi dë, 19 nöö hën mbei sömëni u
dee hedima u Dju kumutu a Jelusalen ko a
Betania u de ko këë pena ku Maita ku ën sisa
Malia.
20 Nöö hën di Maita ko jei taa sö Masa
Jesosi dë a pasi ta ko, hën a hopo wante
waka go faa go miti ën a pasi. Ma Malia nöö
hën a fika a wosu ala eti.
21 Nöö fa Maita ko dou a Masa Jesosi
naandë, hën a taki dëën taa: “Ee Masa o, ee
i bi dë aki, nöö di baaa u mi an bi o dëdë e.
22 Ma nöö mi sabi taa hiniwan soni di i hakisi
Gadu kaa, nöö Gadu o da i ën.”
23 Nöö hën Masa Jesosi taa: “Mujëë, na
fëëë e. Di baaa fii o toona weki baka.”
24 Hën a taa: “Aai, wë mi sabi taa a di kaba
lasiti daka teee hii sëmbë o toona weki nöö
hënseei o weki tu.”
25 Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Mujëë
o, miseei wë disi kaa e, di ta weki sëmbë a
dëdë ta da de libi. Nöö di sëmbë di ta biibi a
mi, ee hën sinkii dëdë seei ma nëën da kaba
u di libi fëën eti e. Biga a abi di libi u teego
kaa. 26 Nöö hiniwan sëmbë di biibi a mi te a
feni di libi dë, nöö na wan ten seei a o dëdë
kaba a sösö möönsö. I ta piki di soni dë nö,
mujëë?”
27 Hën a taa: “Aai Masa, mi ta biibi tuu
taa i da di Mii u Masa Gaangadu. I da di
Könu Gadu bi paamusi taa a o manda ko a
di goonliba aki.”
28 Nöö fa de fan te de kaba naandë, nöö
hën Maita toona go a wosu. Hën a kai ën
sisa Malia tja go a wan së, hën a taki dëën
taa: “Di Mësitë ko e, nöö a hakisi fa fii.”
29 Wë nöö di Malia jei sö taa Masa Jesosi
ko, nöö hën a hopo wante nango nëën.
30 Biga fa Masa Jesosi bi ko dë, nöö an bi dou
a di köndë ganda eti. A fika a hafu pasi ka
i si Maita bi go miti ku ën naandë. 31 Nöö
di dee ⌞hedima u⌟ Dju dee bi ta këë pena ku
Malia dë ko si fa a hopo hesihesi go a döö
ala, nöö hën de mëni taa kandë a nango këë
a di geebi ka de bei Lazalosi ala. Nöö hën de
nango nëën baka.
32 Nöö hën Malia waka te go dou a Masa
Jesosi. Nöö di a si ën, hën a hiti hënseei
tuwë a goon nëën fesi dë. Hën a taa: “Ee,
Masa, ee i bi dë aki nöö di baaa u mi an bi o
dëdë.”
33 Nöö di Masa Jesosi si fa Malia ku dee
⌞hedima u⌟ Dju ta këë, nöö a fukëën nëën
hati gaanfa te a fika piki an sa hoi ën seei
möön. 34 Hën a hakisi de taa: “Wë naasë un
bei di dëdë?”
Hën de taa: “Masa, ko go luku nöö joo si.”
35 Nöö di ten naandë, nöö wata ta pasa a
Masa Jesosi wojo.
36 Hën dee Dju ⌞hedima⌟ taa: “Dee sëmbë,
un luku fa a bi lobi ën!”
37 So u de taa: “Wë nöö ma di sëmbë aki,
nëën bi heepi di bookowojoma te a ko ta si
soni nö? Nöö faandi mbei an bi heepi di
womi aki be an dëdë?”
38 Nöö di de fan sö, hën Masa Jesosi toona
ko dë ku fuka möön te na soni, nöö hën a
waka go dou a di geebi. Nöö di geebi dë
wan baaku di de bi diki a sitonu, nöö hën de
logoda wan gaan sitonu tapa di geebi buka.
39 Nöö hën Masa Jesosi taki da de taa: “Un
logoda di sitonu puu a di baaku buka e.”
Nöö hën Maita, di sisa u di womi di dëdë
naandë, taki taa: “Masa, nönö e. A ta tingi
kaa, biga disi mbei fö daka di a dëdë.”
40 Nöö hën Masa Jesosi taki dëën taa:
“Mujëë o, ma bi taki da i taa ee i ta biibi a
mi, nöö joo si fa Gadu bigi nö?” 41 Nöö fa a
fan dë, nöö hën de logoda di sitonu puu a di
baaku buka awaa.
Hën Masa Jesosi hopo wojo luku liba, hën
a taa: “Taata o, gaantangi fii e, fu di a dë
taa i ta jei mi kaa. 42 Nöö mi sabi tu taa
hiniwanten te mi ta fan ku i nöö i ta jei mi.
Ma nöö fu dee sëmbë dee taanpu aki hedi
mbei mi ta fan sö e, fu de sa ko biibi tuu taa
i wë manda mi ko a goonliba aki.”
43 Nöö fa i si a begi te a kaba dë, nöö hën
a bai kai Lazalosi ku wan taanga töngö taa:
“Lazalosi, hopo kumutu ko a döö!”
44 Nöö hën di sëmbë di i si a kai dë, hën
a hopo kumutu ko e, ku dee geebi koosu

lolulolu nëën sinkii eti te dou ku ën maun ku ën futu. Fesi fëën seei dë taitai ku wan hangisa.

Nöö hën Masa Jesosi taki da dee sëmbë taa: “Un lusu dee koosu puu nëën sinkii, be a go.”

A di pisi aki dee hedima ta

kuutu unfa de o du ku

Masa Jesosi möön.
Mat. 26:1-5; Maik. 14:1-2; Luk. 22:1-2

45 Wë nöö di dee ⌞hedima u⌟ Dju dee bi sai dë si di soni Masa Jesosi du naandë, nöö hën sömëni u de ko biibi nëën. 46 Ma nöö so u de kule go konda da dee Faliseima taa sö wan gaan soni Masa Jesosi toona du möön. 47 Nöö hën wë aan soni, hën dee Gaan Begima u dee Dju ku dee Faliseima kai wan gaan kuutu hakisi ee andi de musu du möön.

De taa: “Wë wa ta du. Wan si fa di bödjëëma dë ta du dee foondo wooko fëën nango nöömö nö? 48 Wë nöö ee wa tapëën, nöö hii sëmbë o ko biibi nëën taa hën da di könu di bi musu ko. Nöö dee sëmbë u Loomë dee ta tii u, nöö de o ko booko di köndë fuu puu u a di kamian i si u dë aki.” Nöö sö de taki.

49 Nöö wan womi de kai Kajafasi, hën bi da di Kaba Hei Begima a di lö ten naandë, nöö hën a taki da dee otowan taa: “Dee sëmbë aki, unfa un don sö? 50 Wan sabi taa a möön bunu di wan kodo sëmbë aki dëdë, möön leki hii di nasiön fuu aki tuu fiaa musu dëdë kaba a sösö nö?”

51 Ma nöö fa a fan dë, nöö na fan fëën seei a fan e, ma fu di hën da di Kaba Hei Begima a di ten naandë, nöö hën mbei Masa Gaangadu seei dëën di fan naandë faa konda fa Masa Jesosi o dëdë a hii Dju sëmbë kamian. 52 Ma na Dju sëmbë wanwan nöö e, ma a o dëdë da hii dee sëmbë tuu dee o ko miii u Gadu. Fa de dë paajapaaja a hii goonliba, ma nöö a o tja de ko a di wan.

53 Nöö fa Kajafasi fan te a kaba dë, nöö hën dee hedima tuu piki ku ën makandi. Nöö fu kumutu a di ten naandë, nöö de ta suku fu de sa kisi Masa Jesosi tja go kii nöömö. 54 Hën mbei Masa Jesosi an ta waka wajaa a dee Dju sëmbë dendu möön, ma a hai go fëën te a wan kamian zuntu ku di sabana. Naandë sö a go a wan köndë de kai Efalaim ufö, hën ku u dee bakama fëën.

55 Nöö di juu dë, di ten ko zuntu u de toona njan di Pasika. Nöö sömëni hia sëmbë u dee boiti kamian hai ko dë a Jelusalen naandë, u de wasi a wëti fasi be de dë kabakaba fu de njan di daka. 56 Nöö fa de ko dë, nöö de ta tuwë wojo ta suku Masa Jesosi ee a ko. De taanpu a di Wosu u Masa Gadu ta hakisi de na de taa: “Wë dee sëmbë, unfa un mëni fëën? A o ko a di piizii aki möönsö nö?”

57 Nöö di soni mbei de ta hakisi sö, fu di dee Gaan Begima ku dee Faliseima bi buta kaa taa ee wan sëmbë i sabi naasë a dë, nöö i musu piki de be de kisi ën tja go a kuutu.

12

A di pisi aki

Malia tutu sumëësuti fatu

a Masa Jesosi futu.
Mat. 26:6-13; Maik. 14:3-9

1 Wë nöö di a fika sikisi daka ufö di Pasika kai, nöö hën Masa Jesosi toona ko a Betania ka a bi weki Lazalosi a dëdë naandë. 2 Nöö di a ko, nöö hën dee sëmbë wai te de hopo tafa dëën. Nöö Maita bi dë wan u dee sëmbë ta seeka soni u njan da dee sëmbë ko dë. Nöö fa de sindo a tafa naandë, nöö Lazalosi seei dë sindosindo ku de dë tu.

3 Hën de sai dë te wan pisi hën di oto sisa u Lazalosi de kai Malia hopo go tei wan bata sumëësuti fatu. Nöö di fatu dë, de mbei ën ku wan sootu pei pau lutu nöö a dii te na soni. Nöö hën Malia tutu hii di fatu a Masa Jesosi futu te a kaba këë, nöö hën a ta dëë hën futu ku di hediuwii fëën. Nöö fa a du ën dë, nöö hii di wosu ta sumëë suti te na soni.

4 Nöö hën di soni dë fuka Judasi Isikaliotu te na soni. Wë di sëmbë dë, hën o sei Masa Jesosi, hii fa a dë wan bakama fëën. Nöö hën a ta guunjan taa: 5 “Na poi a poi di fatu dë nö? Faandi mbei de an bi sei ën, nöö de tja di möni ko da u fuu paati da dee penama u di köndë?” Biga di fatu bi dë kuma wan hafu liti sö, nöö i bi musu wooko wan hii jaa ufö i sa feni möni tjika fii bai ën.

6 Ma nöö fa i si Judasi fan dë, na pootima seei a ta mëni sö e, ma fu di a dë wan fufuuma nöö hën wë mbei a taki sö. Biga hën ta tja di mönisaku fuu, nöö a ta fufuu hafu u dee möni dee sëmbë ta da u.

7 Nöö hën Masa Jesosi taki dëën taa: “Nönö womi, un disa di mujëë e. A bi dë fanöudu faa tjubi di fatu dë tuwë a mi futu ufö di daka dou u de bei mi. 8 Biga dee pootima o dë ku unu nöömö fuun sölugu, ma mi, ma o dë aki ku unu nöömö e.”

9 Nöö di juu dë, nöö sömëni u dee Dju ko
jei taa Masa Jesosi dë a Betania, nöö hën de
booko gililili kumutu a Jelusalen ala ko luku
ën. Ma na Masa Jesosi nöö de ko u ko luku e,
ma de kë si Lazalosi tu, di a bi weki a dëdë.
10 Nöö di soni dë mbei dee Gaan Begima fiti
buka u de musu kii Lazalosi tu. 11 Biga fëën
hedi mbei sömëni u dee Dju sëmbë ta paati
ku de ta biibi a Masa Jesosi.

A di pisi aki, dee sëmbë ta bigi Masa Jesosi tee na soni.

Mat. 21:1-11; Maik. 11:1-11; Luk. 19:28-40

12 Nöö di dobooko möön, hën dee hila
sëmbë bi ko a Jelusalen naandë u de ko njan
di Pasika ko jei taa Masa Jesosi dë a pasi ta
ko. 13 Nöö hën de go booko palomaun te a
hila, hën de kule gililili go kisi Masa Jesosi a
pasi ta wai dee palomaun dëën. De ta bai a
de töngö taa:

Hosana! Di sëmbë ta ko a u aki,
Gadu dë ku ën e!
Hën da di könu fuu dee Isaëli sëmbë
di u bi ta luku nöömö faa musu ko.
Hën wë i si ta ko aki awaa a di në u Masa!

14 Nöö Masa Jesosi bi feni wan njönku
buliki, hën a subi nëën liba. Nöö di buliki
ta tjëën leti kumafa de bi sikifi a Masa Gadu
Buku taa:

15 Wan fëë, un dee sëmbë u Sion.
Un luku, hën di könu fuunu wë ta ko a unu
dë e.
A dë sindosindo a wan njönku buliki liba ta
waka ta ko a unu.

Sö di Buku bi taki kaa, nöö hën wë i si ko
pasa dë. 16 Ma nöö di juu dë, u dee bakama u
Masa Jesosi wa bi fusutëën eti. A bakaten di
a dëdë weki ko feni di hei di a bi musu feni
a Gadu ufö u ko sabi awaa taa sö wan soni
fëën bi sikifi a di Buku gaanduwe kaa, nöö
hën wë i si pasa leti a u wojo dë.

17 Wë nöö dee sëmbë dee bi dë ku Masa
Jesosi a di ten a bi weki Lazalosi a dëdë
naandë, nöö de bi ta konda di soni nango
nöömö teefa hii lanti ko jei ën. 18 Hën mbei
i si dee hia sëmbë kule go miti ku Masa
Jesosi naandë, fu di de bi jei taa sö wan gaan
foombo soni a du.

19 Nöö hën dee Faliseima hai go dë a wan
së gudjuu ala, go ta taki ku deseei taa: "Wë
di soni aki, wa ta du seei möönsö. Biga
hii mundu seei ta kule gililili nango nëën
baka."

A di pisi aki Masa Jesosi ta taki fu di dëdë fëën.

20 Nöö fa dee hia sëmbë ko a Jelusalen
naandë, nöö wanlö pei sëmbë de ta kai Giiki
ko tu. De ko fu de ku dee Dju musu begi
Gadu makandi, nöö de kë si Masa Jesosi tu.
21 Nöö hën de go a wan fuu dee bakama u
Masa Jesosi de kai Filipi. Biga di Filipi aki,
a kumutu a Betisaida, di dë wan köndë u
Galilea. ⌞Nöö hia Giiki sëmbë bi dë a Galilea
di ten dë.⌟

Nöö hën wë de go fan ku ën taa: "Wë
mati, u ko a i aki e baa. U ko fuu si Jesosi,
ee u sa si ën."

22 Nöö di Filipi jei sö, nöö hën a go a
Andiasi. Hën de tu sëmbë dë, Andiasi ku
Filipi, hën de go a Masa Jesosi go piki ën taa:
"Masa o, wanlö Giiki sëmbë ko aki nöö de kë
si i."

23 Nöö hën a piki taa: "⌞Wë awa, di juu dou
tuu e, fu dee oto köndë sëmbë sa ko a mi tu.
Biga⌟ awaa ufö di Sëmbë di ko Libisëmbë Mii
aki o feni di hei di a musu feni a Gadu. 24 Nöö
fu tuutuu mi taki da unu seei gbelin taa ee
wan kalu sii an kai a goon te a pondi, nöö a
o fika hën wanwan tö logoo dë. Ma te a kai a
goon pondi toona nasi ufö a sa feni otowan
kuma hënseei te a hia.

25 "Nöö söseei a dë ku unu tu e, dee sëmbë.
Biga ee wan sëmbë ja kë saka i seei kuma di
kalu sii di kai a goon naandë, ma i kë libi
fii seei kumafa i kë, nöö ja o feni ën fa i kë
möönsö e. Ma ee di libi fii a goonliba aki an
dë gaan soni da i ⌞i ta saka i seei da Gadu,⌟
nöö joo feni ën fa i kë tee dou ku di libi u
teego tuu. ⌞Nöö hii fa mi ta taki u di kalu
sii aki, nöö sö wan soni o pasa ku mi fa u dë
aki.⌟

26 "Nöö ee wan sëmbë i kë ko futuboi u mi,
nöö i musu ta waka a mi baka a hii futu, ⌞te
dou ku di dë tu⌟. Biga hiniwan kamian ka
mi nango nöö naandë di sëmbë ta dini mi
musu go tu. Nöö ee wan sëmbë ta dini mi
a sö wan fasi, nöö mi Tata o hei ën gaanfa
seei."

27 Nöö di Masa Jesosi fan sö te a kaba, hën
a taa: "Dee sëmbë, hati u mi nöö dë ku fuka
sö, fu di soni di o pasa ku mi aki. Wë andi
seei mi musu taki maingë? Mi musu begi mi
Tata faa puu mi nëën nö? Wë nönö, ma sa
begi ën sö, biga fu di soni dë hedi mi dë te
kisi di ten aki.

28 "Taata o, be sëmbë si di hei ku di kaakiti
di i abi e, be di në fii bai."

Nöö fa a fan dë, nöö hën wan töngö piki
kumutu a liba ala wante taa: "Mi feni në a i

liba kaa e, nöö mi o toona feni në a i möön eti."

[29] Nöö dee sëmbë dee bi taanpu lontu ën naandë jei, hën so u de taa: "Wë maingë, liba hën bai sö nö?"

Otowan taa: "Nönö, wan basia u Masa Gadu Köndë wë fan ku ën sö e."

[30] Nöö di Masa Jesosi jei de taki sö, hën a taa: "Dee sëmbë, fa i si un jei di töngö naandë, nöö na u mi hedi a fan e, ma fuunu hedi wë. [31] Biga di juu dou kaa u di soni di Gadu o tei fu kuutu hii sëmbë u goonliba musu pasa. Awaa di takulibima di ta tii goonliba musu lasi ën kamian awaa. [32] Ma nöö mi, fa de o hëngi mi kii aki, nöö hën o mbei mi o sa hai hii pei fóluku ko a mi." [33] Nöö fa Masa Jesosi ta fan dë, nöö pindja wë a ta pindja dee sëmbë fu de sabi un pei dëdë o kii ën.

[34] Nöö di soni a fan dë bigi da dee sëmbë te na soni. Hën de hakisi ën taa: "Wë fa i taa i da di Sëmbë di ko Libisëmbë Mii dë, na di Paamusi Könu i ta taki nö? Wë nöö unfa i sa taki taa de o hëngi i kii? Biga a sikifi a di Buku u Gadu taa di Paamusi Könu o libi u teego. Ambë da di Sëmbë di ko Libisëmbë Mii i ta taki naandë?"

[35] Hën Masa Jesosi piki de taa: "Un haika e, dee sëmbë. Fa mi dë a unu mindi aki, mi ta limbo unu wojo a dee soni u Gadu eti. Nöö be un waka a di limbo dë e, biga na sö a o dë nöömö. Biga abiti möön nöö di dungu o ko, nöö di sëmbë di o ta waka a dungu an o sabi naasë a nango.

[36] "Fëën mbei fa i si mi dë aki ta limbo unu wojo eti, nöö be un biibi a mi liba e, nöö unu seei o ko dë sëmbë di sa limbo oto sëmbë wojo a Gadu soni tu."

Nöö di a fan ku dee sëmbë dë sö te a kaba, hën a kumutu a de dendu go tjubi da de.

Di pisi aki ta lei fa dee hedima u Dju abi taangajesi tjika.

[37] Nöö sö i ta si taa hii fa dee sëmbë si dee hia foondo wooko Masa Jesosi bi du a de fesi dë seei, ma de an kë biibi möönsö taa Gadu hën mandëën ko. [38] Nöö hën da a pasa sö leti kumafa di fesiten Tjabukama u Gadu de kai Jesaaja bi fan di a taa:

Masa o, fa u ta konda di Buka fii aki,
nöö ambë seei ta piki ën?
Ambë seei ta si di gaan kaakiti fii fu de
fusutëën möönsö?

[39] Nöö sö a ko dë taa dee sëmbë dee Jesaaja taki dë, de an bi sa biibi möön e. [40] Biga a toona taki a wan oto kamian möön taa:

Gadu bi dungu de wojo
fu de an musu si soni fëën möön.
A mbei de aan fii a de hati möön
u de sa fusutan soni fëën.
Nöö hën Gadu taa:
Fa u dë aki, de an sa piki fu de bendi ko a mi
möönsö,
u mi kula de puu a hogi du.

Sö Masa Gadu bi manda Jesaaja fa a fan. [41] Nöö di soni mbei Jesaaja fan sö e. A bi si di Gadu fasi u Masa Jesosi gaanduwe kaa, ku di gaan waiti fëën di a o abi, hën mbei a këë pena a di fasi dë sö.

[42] Ma tóku fa u taki ën dë seei, ma sömëni u dee hedima u Dju ko biibi nëën, ma de an kë ta tjëën wajaa a lanti u sëmbë sa sabi. Biga de fëëë dee Faliseima taa ee de jei nöö de o puu de a keiki. [43] Nöö sö wë i si de bi kë abi bunu në a libisëmbë möön leki fu de abi bunu në a Gadu.

[44] Nöö a wan ten naandë, Masa Jesosi bi bai fan ku de a wan taanga töngö, a taa: "Ee wan sëmbë i ta biibi a mi, nöö na a mi wanwan nöö i ta biibi e. Ma i ta biibi a di Sëmbë di manda mi ko aki tu. [45] Nöö di sëmbë di ta si mi, nöö di Sëmbë di manda mi ko aki hënseei a ta si dë tu.

[46] "Fa mi ko a goonliba aki, mi ko kuma wan faja ta tuwë limbo a dungu, nöö ee wan sëmbë ta biibi a mi nöö an sa fika a dungu e."

[47] Nöö hën a taa: "Ee wan sëmbë ta jei dee lei mi ta lei aki ma an kë piki de, nöö di sëmbë dë nöö ma ta kuutu ën e. Biga fa mi ko a goonliba aki, nöö ma ko u ko kuutu libisëmbë da sitaafu, ma mi ko u ko heepi de puu de a hogi basu. [48] Ma ee wan sëmbë an kë mi ku dee lei mi ta lei aki möönsö, nöö hii fa mi taa ma ta kuutu ën dë, ma an dë taa an o feni kuutu e. Nönö. Di kuutu fëën hën a dë kaa. Biga dee lei i si a bi jei a mi aki, deseei o kuutu ën a di kaba lasiti daka.

[49] "Biga dee soni mi ta lei unu aki, nöö an dë taa soni u mi seei mi ta tei ta konda e. Nönö. Ma mi Tata di manda mi ko aki, hën ta buta da mi andi u mi musu taki ku unfa mi musu taki ën. [50] Nöö mi sabi gbelin taa dee soni dee a ta manda mi u mi konda aki, nöö de sa heepi i fii feni libi u teego. Hën wë mbei mi ta konda de gbelingbelin leti kumafa mi Tata taki da mi u mi konda."

Nöö sö Masa Jesosi fan di ten dë.

13

A di pisi aki Masa Jesosi wasi dee bakama fëën futu.

1 Nöö di juu dë, nöö di Pasika daka bi
zuntu kaa faa kai. Nöö Masa Jesosi sabi taa
di ten fëën ta kisi faa musu kumutu a di
goonliba aki toona go nëën Tata. Wë nöö a
bi lobi u dee sëmbë fëën dee bi nama ku ën
apaiti, ma awaa a o lei u fa a lobi u gaanfa
tjika.
2 Nöö hën wë di sapate woo njan makandi.
Nöö di juu dë, di didibi bi buta di pakisei a
Judasi di mii u Simon Isikaliotu hati kaa, faa
musu sei Masa Jesosi.
3 Nöö fa u ko a tafa dë, nöö Masa Jesosi bi
sabi taa hën Tata bi dëën taki a hii soni liba
kaa. A sabi taa a Gadu a bi kumutu nöö a
Gadu a o toona go baka. 4 Nöö hën a hopo
hën a puu dee liba koosu fëën nëën sinkii
buta go a wan së ala, hën a tei wan duku tai
nëën mindi. 5 Hën a tombi wata tuwë a wan
gaan paabi te a kaba faa wasi u futu. Nöö
hën a ta wasi u futu ta lontu ta dëë ku di
duku di a bi tai nëën mindi dë.
6 Te wan pisi hën a go dou a Simon Petuisi
faa wasi ën futu. Hën Petuisi taa: "Ambë,
Masa! Na tuu fii! Ja sa wasi mi futu."
7 Hën Masa Jesosi piki ën taa: "Di soni di
mi ta du aki, ja o fusutëën eti e, ma bakaten
ufö joo fusutëën."
8 Hën a taa: "Kwetikweti! Ja o feni mi futu
wasi e!"
Hën Masa Jesosi taki dëën taa: "Womi,
haika. Ee ma wasi i futu, nöö mi ku i an o
sa nama möön e."
9 Nöö di Petuisi jei sö kaa, hën a bia piki
ën awaa, taa: "Masa o, di a dë sö, nöö na mi
futu wanwan fii wasi e, ma be i wasi mi futu
te dou ku mi maun ku mi hedi tuu."
10 Hën Masa Jesosi piki ën taa: "Wë nönö,
womi. Ee wan sëmbë i bi wasi kaa, nöö an
dë fii toona wasi hii sinkii fii möön e, ma
futu fii nöö dë u wasi ee a sundju. Nöö fa un
dë aki, uun dë limbolimbo kaa, ma nöö na
hii unu tuu e." 11 Nöö di soni mbei a taa na
u tuu dë limbolimbo, biga a sabi undi fuu o
sei ën.
12 Nöö hën di a wasi u futu te a kaba, hën
a toona go tei dee koosu fëën bisi baka, hën
a go sindo a tafa awaa.
Hën a hakisi u taa: "Wë dee sëmbë o, di
soni mi du aki, un saandi nö? 13 Wë un haika
e. Fa un dë aki, un ta kai mi 'Mësitë' ku
'Masa,' nöö un a' leti biga sö mi dë tuu. 14 Wë
nöö ee mi dë di Masa ku di Mësitë fuunu,
nöö hën mi saka miseei sö te mi wasi futu
fuunu, wë nöö unu wë? Na sö fuun du tu
nö? 15 Biga di soni mi du da unu dë, nöö mi
du ën fuun sa djeesi mi ta du sö tu.
16 "Biga mi taki da unu gbelin taa wan
futuboi an sa hei möön hën masa. Söseei tu
wan bosikopuma an sa hei möön di sëmbë
di dëën di buka. 17 Wë nöö te un ko sabi dee
soni mi ta lei unu aki ta du de kaa, nöö Gadu
o ta dë ku unu e.

A di pisi aki Masa Jesosi taki kumafa wan u dee bakama

fëën o sei ën.
Mat. 26:20-25; Maik. 14:17-21; Luk. 22:21-23

18 "Ma fa mi ta fan aki seei, nöö na hii unu
tuu o dë a di fan mi ta fan aki dendu e. Biga
mi sabi unu tuu hati fa un dë. Ma töku mi bi
pii unu tei nöö, fu di soni di sikifi a di Buku
u Gadu musu ko tuu taa:
Di sëmbë mi ku ën sindo ta njan a wan tafa,
hënseei hopo ën futu makisa mi.
Sö di Buku taki. 19 Nöö mi ta kondëën da unu
a fesi, fu te a ko pasa nöö woon biibi taa mi
da di Sëmbë di mi bi ta konda da unu nöömö
taa mi dë.
20 "Nöö un haika e. Mi o manda unu kuma
tjabukama u mi, nöö mi taki da unu tuutuu
taa di sëmbë di tei unu nöö miseei a tei dë
e. Nöö di sëmbë di tei mi kaa, nöö a tei di
Sëmbë di manda mi ko a goonliba aki tu."
21 Nöö fa Masa Jesosi fan naandë, nöö hën
wan gaan fuka ko nëën liba, hën a fan ku
u limbolimbo. A taa: "Un haika e. Wan
tuutuu soni mi o fan ku unu aki, dee sëmbë.
Wan fuunu dë leti aki o tja mi go sei."
22 Nöö di a taki sö kaa, nöö hën u tuu luku
u seei lontu ko kai. Nöö a bigi da u poi, biga
wa sabi undi fuu a ta taki.
23 Nöö wan fuu bi dë gaan mati u Masa
Jesosi möön de oto, nöö a dë sindosindo
leti a Masa Jesosi bandja dë. 24 Nöö hën
Simon Petuisi njan wojo dëën faa hakisi
Masa Jesosi ee undi fuu a ta taki. 25 Hën di
womi pusa ko möön zuntu ku ën hën a taa:
"Masa, undi fuu seei dë aki sa du di soni dë
baa?"
26 Nöö hën a piki ën taa: "Fa i si mi o tuusi
di bëëë a di baafu aki, nöö di sëmbë di mi o
tëndëën da, nöö hën dëën e."
Nöö hën a tei di bëëë hën a tuusi ën
a di baafu nöö hën a tëndëën da Judasi
Isikaliotu, di mii u wan tata de kai Simon.
27 Nöö fa Judasi tei di bëëë dë, nöö wante hën
di didibi subi nëën.

Nöö hën Masa Jesosi taki dëën taa:
“Womi, di soni di i si i ta pakisei fii du dë,
nöö hopo go du ën wante e.”
[28] Ma nöö fa u dee oto bakama dë sin-
dosindo dë, nöö na wan fuu sabi faandi
mbei Masa Jesosi fan ku ën sö. [29] So fuu mëni
taa, awa, wë di Judasi hën ta tja di mönisaku
da u, nöö a kandë Masa Jesosi mandëën faa
go bai soni fuu njan di daka. Ee nasö kandë
a musu tja möni go da dee penama u di
köndë. Sö u bi pakisei.
[30] Nöö di Judasi tei di bëë, nöö hën a hopo
go a döö wante. Nöö di ten naandë ndeti ko
kaa.

Aki Masa Jesosi ta fan ku Petuisi u wan soni a o du.
Mat. 26:31-35; Maik. 14:27-31; Luk. 22:31-34

[31] Nöö di Judasi go kaa, hën Masa Jesosi
fan ku u dee otowan fika ku ën naandë taa:
“Söö. Wë dee sëmbë, awaa di juu dou e, fu
Mi di ko Libisëmbë Mii aki musu feni nëbai.
Nöö na di dë nöö, ma a di soni di o pasa ku
mi aki, nöö Gadu seei o feni nëbai tu. [32] Nöö
fu di a o feni nëbai a mi, nöö hënseei o buta
mi di Mii fëën aki ko feni möön hia nëbai
eti, nöö wantewante seei a o du ën.”
[33] Nöö hën a taa: “Dee mii o, a fika wan
sati ten nöö fu mi ku unu dë aki eti. Woon ta
hangi mi, ma wan o si mi möön. A o dë leti
kumafa mi bi fan ku dee hedima kaa, nöö
söseei mi o toona fan ku unu aki taa ka mi
o go nöö wan o sa ko dë.
[34] “Nöö fa mi nango aki, nöö mi o manda
unu a wan njunjun soni e. Wan si fa mi lobi
unu nö? Wë nöö sö un musu lobi unu seei
tu. [35] Biga te un ta lobi sö kaa, nöö hii sëmbë
o si taa bakama u mi gbelin un dë e.”
[36] Nöö hën Simon Petuisi hakisi ën taa:
“Wë Masa o, naasë seei joo go disa u baa?”
Hën a piki ën taa: “Ka mi o go di pasi aki,
nöö ja o sa ko ku mi eti, ma te bakaten ufö.”
[37] Nöö hën Petuisi toona hakisi ën möön
taa: “Ma wë Masa, faandi mbei ma sa ko ku
i wante? Biga mi dë seei kabakaba fu mi lasi
mi libi da i.”
[38] Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Awa,
i taa i sa lasi i libi da mi. Ma nöö haika. Fu
tuutuu mi taki da i womi, taa ganian an o
bai kanda seei di ndeti aki, ufö joo fia dii
toon taa ja sabi mi.”
Sö Masa Jesosi fan ku Simon Petuisi te a
kaba.

14

Aki Masa Jesosi ta kötö dee bakama fëën hati.

[1] Nöö hën Masa Jesosi bia fan ku hii u dee
bakama fëën tuu awaa, a taa: “Dee mii o,
wan musu dë fukafuka e. Un ta futoou Gadu
kaa, nöö un musu futoou mi tu. [2] Biga ka mi
Tata ta dë nöö kamian u libi sai dë te a hia.
Ee an bi dë sö, nöö mi bi o taki ën da unu.
[3] Nöö mi o go ala go seeka kamian da unu te
mi kaba, nöö mi o toona ko tei unu, be mi
ku unu dë makandi ala. [4] Nöö fa mi ta fan
aki, un sabi di pasi u go dou ka mi nango,
nasö nö?”
[5] Nöö hën Tomasi piki ën taa: “Wë Masa
o, wa sabi naasë i nango seei, nöö unfa u sa
du sabi di pasi baa?”
[6] Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Womi,
miseei wë da di pasi ku di tuu, ku di libi.
⌞Biga a mi nöö i sa feni di libi u teego ku
dee tuutuu soni dee an dë ganjan.⌟ Nöö na
wan sëmbë sa dou a mi Tata e, ee na mi tja i
go nëën. [7] Nöö ee un bi sabi mi tuu kumafa
mi dë, nöö un bi o sabi mi Tata tu. Nöö fu
kumutu a di ten aki, un sabi ën e, biga un si
ën kaa.”
[8] Nöö hën Filipi taa: “Masa o, lei u di Tata
nöö a tjika kaa.”
[9] Hën Masa Jesosi taa: “Ma womi Filipi, fu
di ten mi dë ku unu aki, nöö ja sabi mi eti
nö? Ja sabi taa di sëmbë di si mi, nöö mi
Tata a si naandë kaa nö? Unfa i sa taki taa
mi musu lei i di Tata möön? [10] Ja kë biibi taa
mi ku mi Tata dë di wan nö? Biga dee lei mi
ta lei aki, nöö na mi abi de e, ma mi Tata hën
abi de, nöö hën dë a mi ta wooko a mi liba.
[11] “Biibi mi e baa, taa mi ku mi Tata dë di
wan. Ma nöö ee di fan u mi taanga da i poi
fii piki, nöö be i biibi mi nöö u dee foondo
wooko dee i bi si mi ta du.
[12] “Nöö tuutuu soni mi ta taki da unu aki e,
taa ee un abi biibi a mi liba nöö unu seei o ta
du dee wooko mi ta du tu. Nöö möön gaan
wooko seei woon sa du eti, biga mi nango a
mi Tata. [13] Nöö fa mi nango aki, nöö hiniwan
soni di un ta hakisi mi Tata a mi në, nöö mi
o ta du ën da unu. Nöö a di fasi dë mi, di Mii
fëën aki, o tja nëbai ko da mi Tata.
[14] “Nöö mi taki da unu wan pasi möön e,
taa hiniwan soni di un hakisi mi a mi në nöö
mi o du ën da unu e, dee sëmbë.

Aki Masa Jesosi taki soni u di Akaa di a o manda ko.

[15] “Nöö un haika e. Ee wan sëmbë i lobi
mi, nöö joo du dee soni dee mi ta manda i

fii du. [16] Nöö fa mi o go aki, nöö mi o begi
mi Tata be a manda wan oto Sëmbë ko da
unu, faa taanpu ku unu ta heepi unu. Nöö
di Sëmbë i si dë, hën an o disa unu möönsö.
Unu ku ën o dë fu nöömö. [17] Nöö i sabi ambë
dëën nö? Di Akaa u Gadu wë e, di ta lei unu
soni gbelin kumafa a dë tuutuu, nöö hën wë
mi o manda da unu.

"Ma nöö fa i si a o ko dë, nöö dee sëmbë
u di goonliba aki dee an dë ku mi a wan së,
nöö de an o tei ën u soni e. Biga de an o si
ën u de fusutëën seei, de an o sabi ën. Ma
uun sabi ën kaa, biga a ta dë ku unu fa u dë
aki nöö abiti möön a o dë a unu hati ta tii
unu. Un si?

[18] "Nöö fa mi nango aki, ma o disa unu
a zengezenge kuma miii di na a' mama ku
tata e, ma mi o toona ko a unu baka. [19] A
fika wan sati ten eti, nöö dee sëmbë u di
goonliba aki an o si mi möön, ma unu woon
toona si mi baka. Nöö fu di mi o toona libi
baka nöö söseei unu seei o toona libi baka
tu. [20] Nöö a di ten dë ufö woon ko fusutan
gbelin taa mi ku mi Tata an dë paatipaati
möönsö, di wan nöö u dë. Söseei tu woon
ko si taa mi ku unu an dë paatipaati, di wan
nöö u dë.

[21] "Nöö mi taki e, di sëmbë di sabi andi
ku andi mi mandëën faa du nöö a ta piki
mi buka, nöö di sëmbë dë, hën lobi mi e.
Nöö ee wan sëmbë i lobi mi sö, nöö söseei
mi Tata o lobi i tu. Nöö miseei o lobi i, nöö
mi o hopo miseei da i fii sa ko sabi mi."

[22] Nöö fa a fan dë, hën Judasi hakisi ën
soni, ma na di de kai Isikaliotu e. A hakisi
taa: "Wë Masa o, faandi mbei u nöö joo
hopo i seei da, ma ja o hopo i seei da hii
mundu?"

[23] Hën Masa Jesosi piki ën taa: "Di soni
mbei nö? Haika e. Di sëmbë di lobi mi, nöö
hën o ta piki mi buka a soni, nöö hën mi
Tata o lobi. Nöö mi ku mi Tata o ko tan ku
ën nöö woo hopo u seepi dëën. [24] Ma nöö ee
wan sëmbë an lobi mi, an ta piki mi buka,
⌞unfa mi sa du hopo miseei dëën? Biga hën
da a ta sösö mi, nöö na mi wanwan nöö a ta
sösö, ma a ta sösö mi Tata tu. Biga⌟ dee soni
mi ta konda aki, de an dë soni u mi e, ma de
dë u mi Tata di manda mi ko aki.

[25] "Nöö hii dee soni aki sö tuu mi ta fan ku
unu e baa, fu di mi dë ku unu aki eti. [26] Ma
te mi go, nöö mi Tata o manda di Akaa fëën
ko da unu a mi në. Nöö hën o ta lei unu hii
soni. Fa i si a o ko dë, hii dee soni dee mi ta
fan ku unu aki tuu kaa a o toona mbei un ko
sabi de baka.

[27] "Nöö fa mi nango aki, di soni di mi ta
disa da unu aki, hën da kötöhati. Nöö an
o dë kuma di kötöhati i ta feni a goonliba
aki e. Nönö. Ma a o dë wan gbelingbelin
kötöhati kuma di miseei abi aki. Hën mbei
wan musu ta dë fukafuka fëëëfëëë e, baa.

[28] "Wë dee sëmbë, un jei fa mi bi taki da
unu naandë taa mi o go ma mi o toona ko
a unu baka. Wë ee un lobi mi tuutuu, nöö
misikuma a sa suti da unu fu di a dë taa mi
nango a mi Tata. Biga mi Tata hei möön mi.

[29] "Nöö mi ta konda dee soni aki da unu
a fesi e, fu tee di juu dou de ko pasa, nöö
woon ta biibi möön taanga. [30] Ma nöö ma sa
fan ku unu möön longi e baa, biga di hedima
u di goonliba aki ta ko kaa, faa ko du ku mi.
Ma fa i si a ta ko dë seei, ma an o feni na
wan wojo soni a mi faa musu a' leti a mi
liba. [31] Ma nöö fu di dee sëmbë u di goonliba
aki musu ko sabi gbelin taa mi lobi mi Tata,
fëën mbei baa ma ta biinga u mi puu miseei,
ma mi ta hoi miseei tololoo a dee soni dee
mi Tata buta da mi fu mi du. Da sö e, dee
sëmbë.

"Wë nöö un hopo boo kumutu aki go."

15

Aki Masa Jesosi ta taki soni u wan pau ku dee maun fëën

ku di fuuta a ta pai.

⌞Nöö di juu u ku Masa Jesosi ta waka
nango, nöö hën a taki wan oto da u a wödu
fasi. A taa: "Wan sabi fa wan doloifi pau ta
dë nö? A abi sömëni maun nëën sinkii. Wë
sö nöö a dë a mi ku unu tu e.⌟

[1] "Biga mi da di tuutuu doloifi pau, nöö mi
Tata hën da di sëmbë di abi di goon. [2] Nöö
unu da dee maun u di pau. Wë nöö ee wan
u dee maun u mi an ta pai, nöö mi Tata o
djafu ën puu. Ma hiniwan maun di ta pai,
nöö a o ta seekëën djafu faa musu toona pai
möön hia njanjan. Sö e.

[3] "Ma nöö fa u dë aki, uun dë seekaseeka
kaa e, fu di un tei dee fan mi bi fan ku unu.
Nöö mi taki e baa, taa un fika namanama
ku mi nöömö ⌞u di kaakiti u mi musu dë a
unu⌟. [4] Biga un sabi taa ee wan paumaun an
dë namanama a di pau sinkii nöö an o sa pai.
Nöö sö nöö a dë ku unu tu e. Ee wan fika
namanama ku mi, nöö wa o pai dee fuuta
dee un musu pai.

[5] "Mi taki e, mi da di doloifi pau, nöö unu
da dee maun u mi. Di sëmbë di i si ta fika
namanama ku mi u di kaakiti u mi musu

feni pasi wooko nëën, nöö a o dë kuma wan
fuuta pau di ta pai njanjan te a hia. Biga
söndö mi ja sa du na wan bumbuu soni
möönsö.
6 "Ee wan sëmbë an fika namanama ku
mi, nöö a dë leti kuma wan paumaun di an
ta pali. Dee lö maun dë, de ta djafu de puu
tuwë go a wan së ala be de dëë. Nöö te wan
pisi nöö de ta pii de tuwë a faja tjuma.
7 "Ma ee un fika namanama ku mi fu di lei
di mi ta lei unu aki ta feni pasi wooko a unu
libi, nöö un sa hakisi hiniwan soni di un kë
nöö woon feni ën e. 8 Nöö a di fasi dë mi
Tata o feni gaan nëbai e, dee sëmbë, ee di
libi fuunu ta pai hia fuuta dëën. Nöö sëmbë
o si tu taa unu wë da bakama u mi tuutuu.
9 "Wë nöö mi taki da unu e, taa leti
kumafa i si mi Tata lobi mi aki, nöö sö nöö
miseei lobi unu tu e baa. Nöö be un ta fika
a di kamian ka di lobi u mi sa dou a unu.
10 Nöö un sabi fa fuun sa du fuun fika sö nö?
Un musu ta piki mi buka a dee soni mi ta
manda unu. Nöö ee un du sö, nöö woon ta
si di lobi u mi nöömö, leti kumafa mi ta si di
lobi u mi Tata, fu di mi ta piki ën buka a dee
soni a ta manda mi. Sö e.
11 "Nöö di soni mbei mi ta fan dee soni aki
ku unu, fu di mi kë u di wai mi abi a mi hati
aki musu dë a unu hati tu. Nöö mi kë u di
wai dë musu dë ku telu fu nöömö.
12 "Nöö mi o manda unu a wan soni aki,
dee sëmbë. Un musu ta lobi unu na unu e,
leti kumafa i si mi ta lobi unu aki. 13 Biga na
wan sëmbë sa lobi sëmbë ku sö wan gaan
lobi kuma di sëmbë di o lasi ën libi fëën mati
hedi. Un si? 14 Nöö mi ku unu o dë mati, ee
un ta du dee soni dee mi ta manda unu fuun
ta du.
15 "Fa u dë aki ma ta kai unu futuboi möön
e. Biga wan futuboi an ta sabi soni fëën
masa wan bëtë. Ma mati mi ta kai unu. Biga
hii dee soni dee mi jei a mi Tata tuu mi tei
konda da unu finifini. 16 Nöö fa i si un ko dë
mati u mi aki, na unu wë bi tei mi e, ma mi bi
pii unu tei. Nöö mi buta unu fu di libi fuun
musu pai hia fuuta di o tan fu nöömö. Nöö
te a dë sö kaa, nöö hiniwan soni di un hakisi
mi Tata a mi në, nöö a o da unu ën.

Aki Masa Jesosi ta bai dee bakama fëën a di fa sëmbë

o du ku de.

17 "Nöö mi ta manda unu taa be un ta lobi
unu na unu e, baa. 18 Biga fa dee sëmbë u
goonliba sai dë, de an dë ku Gadu a wan së,
nöö de an o lobi unu möönsö. De o buuse
unu seei. Ma nöö an musu dë gaan soni da
unu e, biga un musu mëni taa mi fosu de
bi buuse kaa bifö unu. 19 Ee un bi dë ku de
a wan së, nöö de bi o lobi unu seei kuma
sëmbë u de. Ma wan dë sö, biga mi pii unu
puu a de dendu tja ko buta a mi së, nöö hën
mbei de an sa si unu a wojo seei.
20-21 "Wan mëni fa mi bi fan ku unu möön
nö, taa wan futuboi an hebi möön hën
Masa. Wë nöö leti kumafa i si sëmbë ta
sitaafu mi aki, nöö sö nöö de o ta sitaafu unu
tu fu mi hedi. Nöö di soni mbei de o du sö,
fu di de an sabi taa Masa Gadu hën manda
mi ko a goonliba aki. Ma nöö kumafa i si so
sëmbë dë a de dendu ta piki mi buka, nöö
sö nöö de o ta piki unu buka tu e.
22 "Fa dee sëmbë dee an dë ku Gadu a wan
së sai dë, ee ma bi ko a goonliba aki ko fan
ku de, nöö an bi o dë taa de du hogi. Ma
nöö fa u dë aki, de an sa fia. Biga mi fan
ku de kaa, nöö hën de buuse mi seei. 23 Nöö
ee wan sëmbë buuse mi, nöö mi Tata seei a
buuse tu e. 24 Ee ma bi du gaan foombo soni
a de dendu di na wan sëmbë u goonliba aki
bi sa du, nöö an bi o dë hogi sö ee de an kë
piki mi. Ma mi du de, de si, ma tökuseei de
ta buuse mi ku mi Tata tuu. Fëën mbei di
zöndu u de hebi sö.
25 "Ma nöö fa i si di soni ta pasa aki sö, nöö
a kai ku di soni di dë sikifisikifi a di Buku
u Gadu, di de taa de ta tei ta tii libi u de
naandë. Biga a taa:
De ta buuse mi seei, ma an dë taa soni wë
mi du de e.
26 "Ma nöö te mi o go a mi Tata, nöö mi o
manda di Sëmbë mi bi taki dë da unu e, faa
ko taanpu ku unu. Hën da di Akaa di ta mbei
sëmbë ko sabi hii soni gbelingbelin leti fa
a dë. A Gadu seei a o kumutu, nöö a o ta
konda soni u mi. 27 Nöö unu seei o ta konda
soni u mi tu, biga a seti u di wooko hën mi
ku unu bi dë kaa fu te kisi fa u dë aki."

16

Aki Masa Jesosi ta fan soni möön u di Akaa fëën di

a o manda ko.

1 Hën Masa Jesosi ta fan ku u dee bakama
fëën eti, a taa: "Dee sëmbë o, mi ta konda
dee soni aki da unu a fesi e, fu bakaten wan
musu buuja te un disa u biibi a mi liba. 2 Biga
dee hedima o puu unu a dee keiki u de. A o
ko dë sö taa kii seei de o ta kii unu, nöö de
o ninga taa Gadu wë de ta heepi fa de ta du
dë. 3 Ma di soni mbei de o du sö, fu di de an

sabi mi Tata, nöö de an sabi ambë da mi tu.
4 Nöö mi ta konda dee soni aki da unu a fesi,
fu te di juu dou de ko pasa nöö an o bigi da
unu poi. Biga woon toona mëni taa sö mi bi
taki da unu kaa.
"Nöö ma bi ta konda dee soni aki da unu
fu di mi bi dë ku unu eti. 5 Ma awaa mi o
toona go a di Sëmbë di manda mi ko aki
baka. Ma nöö na wan fuunu ta hakisi mi
möönsö ee naasë mi nango. 6 Ma fu di mi ta
fan dee soni aki ku unu, nöö mi si taa hati
fuunu dë fukafuka te na soni.
7 "Ma mi taki da unu gbelin, dee sëmbë,
taa a dë wan gaan heepi da unu fa i si mi
nango aki. Biga ee ma go, nöö di Akaa u
Gadu di mi o manda u ko taanpu ku unu,
nöö an o sa ko e. Ma te mi go kaa, nöö mi
o mandëën da unu. 8 Nöö te a ko, nöö a o ta
lei dee goonliba sëmbë aki taa de an saandi
da hogilibi e, de an saandi da letilibi, de an
sabi u wegi soni kuutu tu.
9 "Nöö di soni mbei mi taa de an saandi
da hogilibi, biga de an kë biibi mi möönsö.
10 Nöö di soni mbei mi taa de an saandi da
letilibi, biga mi libi leti tee mi sa toona go a
mi Tata ka dee libisëmbë u goonliba aki an
sa si mi möön seei. Sö mi libi leti tjika, ma
de an si ën möönsö. 11 Nöö di soni mbei mi
taa de an sabi u wegi soni. Wë biga Gadu
kuutu di hedima u de te a buta dëën taa a o
feni sitaafu u nöömö, ⌞ma töku de ta waka
nëën baka eti⌟.
12 "Wë mi abi hia soni möön u konda da
unu e, dee sëmbë, ma wan o sa fusutan de
eti. 13 Ma te di Akaa ko, di ta lei soni leti
kumafa a dë ⌞a Gadu wojo⌟, nöö a o mbei i
ko sabi hii soni kumafa a dë. Biga fa a o ko
naandë, an o tei soni fëën seei konda, ma
dee soni dee a jei a mi ku mi Tata, nöö de a
o ta taki. Nöö a o fan ku unu a dee soni liba
dee dë u ko eti.
14 "Fa a o ko dë, nöö a o mbei un si di hei
ku di nëbai di mi abi e. Biga a o ta tei dee
soni u mi ta konda da unu finifini fuun sabi
de. 15 Nöö hii soni di mi Tata abi dë u mi kaa,
hën mbei mi taa di Akaa o tei a dee soni u
mi faa lei unu."
16 Hën Masa Jesosi toona taki da u möön
taa: "Abiti möön wan o si mi möön baa, ma
nöö te wan pisi woon toona si mi baka."
17-18 Nöö hën di u jei a taki sö, hën u bia ta
hakisi u na u makandi taa: "Womi, andi da
di soni di a ta fan naandë taa abiti möön wa
o si ën möön, ma te wan pisi nöö woo toona
si ën baka? Andi a ta fan dë taa a nango
nëën Tata? Andi seei a kë taki di a taa 'Abiti
möön'? Wa saandi a ta taki e."
19 Nöö hën Masa Jesosi si taa u kë hakisi
ën soni fëën, hën a taa: "Fa un ta fan ku
unu seei sapisapi naandë, fu di mi taki taa
abiti möön wan o si mi möön, nöö te wan
pisi woon toona si mi baka, hën ta toobi unu
sö nö? 20 Wë un haika e. Fu tuutuu mi taki
da unu gbelin taa dee sëmbë dee an dë ku
mi a wan së, de o ta wai seei, ma unu, woon
dë ku gaan fuka ta këë ta kusumi te na soni.
Ma nöö wan fëëë e. Di fuka i si woon ta fuka
naandë o bia ko wan gaan wai seei da unu.
21 "Wan sabi fa a dë te wan mujëë dë ku
bëë nö? Te di juu fëën kisi faa pali, nöö di
bëë ta njan mën seei, ma te a pai kaa nöö an
ta mëni di fuka naandë möön. Wai nöö a ta
wai fu di a pai wan mii.
22 "Nöö sö nöö a o dë ku unu tu e baa. Fa
i si un sai naandë, nöö un dë ku gaan fuka
seei a unu hati fu di mi taa mi nango. Ma mi
o toona si unu baka e, nöö di juu dë woon
bia ta wai seei. Nöö na wan sëmbë o sa puu
di wai dë a unu hati möön. 23 Nöö di juu
naandë, nöö wan o ta hakisi dee lö hakisi
dë möön tu.
"Nöö mi taki e baa, taa hiniwan soni di
woon begi mi Tata a mi në, nöö woon feni
ën e. 24 Te kisi kumafa u dë aki, wan hakisi
na wan soni a mi në eti. Ma nöö fuun
seti hakisi awaa nöö woon feni, nöö di wai
fuunu o ko dë telutelu awaa.
25 "Dee sëmbë o, fa mi ta fan ku unu aki,
nöö mi ta fan ku unu a nöngö fasi nöö. Ma
nöö wan juu o ko di ma o ta konda soni da
unu a sö wan fasi möön. Ma mi o ta fan ku
unu limbolimbo seei awaa ta lei unu soni u
mi Tata. 26 Nöö di juu dë, nöö unu seei o ta
begi ën soni awaa a mi në. An o dë u mi
nöö musu ta begi ën da unu möön. 27 Biga
mi Tata lobi unu, fu di un lobi mi nöö un ta
biibi taa nëën mi kumutu ko aki. 28 Nöö sö
a dë tuu e. Biga a mi Tata mi kumutu ko a
goonliba aki, nöö awaa mi o toona go nëën
baka."
29 Nöö di a fan sö, nöö hën u taa: "Aaa, u
si taa i ta fan ku u limbolimbo awaa tuu. Ja
ta fan ku u a nöngö fasi möön. 30 Nöö u ko si
tu taa an dë fanöudu fu wan sëmbë musu
hakisi i soni biga i sabi hii soni kaa. Hën
mbei u ta biibi taa a Gadu i kumutu ko."
31 Hën a piki u taa: "Awa, un ta biibi tuu.
32 Ma nöö un haika e. Wan juu o ko nöö a ta
ko seei zaaa kaa, di unu tuu seei o paaja disa
mi wanwan tö. Hiniwan fuunu o go fëën

nëën wosu. Ma nöö ma ta dë mi wanwan möönsö e, biga mi Tata ta dë ku mi nöömö.
33 "Sö wë e, dee sëmbë. Mi tei dee soni aki
konda da unu baa, fuun sa abi kötöhati fu di
un nama ku mi. Biga a di goonliba aki fuka
ku sitaafu dë nëën. Ma wan lasi hati e, biga
mi wini hii soni a di goonliba aki kaa."

17

Aki Masa Jesosi ta begi.

1 Nöö di Masa Jesosi fan sö ku u te a kaba
kaa, nöö hën a hopo wojo luku liba. Hën a
taa: "Wë Taata o, ja si di juu dou. Nöö mi
begi i taa a di soni di o pasa aki, nöö fii mbei
dee sëmbë u goonliba aki ko si di waiti di dë
a di Mii fii aki e, nöö di waiti di i seei abi
o ko a döö tu. 2 Wë biga i da mi taki a hii
sëmbë liba kaa, fu mi sa da dee sëmbë dee
i da mi di libi u teego. 3 Nöö andi da di libi
u teego? Hën da u de ko sabi i, di wan kodo
tuutuu Gadu u mundu ku mi, Jesosi Keesitu,
di i manda ko a goonliba aki.
4 "Nöö fa i manda mi ko aki, nöö mi mbei
libisëmbë si di hei ku di waiti di i abi o. Biga
di wooko di i da mi u mi du nöö mi kabëën.
5 Wë nöö di i si a dë sö kaa, nöö be mi toona
ko a i e, Taata, u mi sa toona feni di hei ku
di waiti baka di mi ku i bi abi makandi ufö
di goonliba aki mbei.
6 "Wë nöö luku dee sëmbë aki dee i tei a
dee oto sëmbë u goonliba dendu da mi. Mi
mbei de ko sabi fa i dë e. De bi dë fii kaa,
nöö hën i tei de hën i da mi de. Nöö de an
disa dee wöutu fii e, Taata. De piki de hoi
seei. 7 Nöö hën mbei de ko sabi gbelin taa hii
dee soni dee i da mi, nöö a i de tuu kumutu.
8 Biga mi konda dee wöutu fii da de, nöö de
tei de. Nöö hën wë de ko sabi gbelingbelin
taa aai, a i mi kumutu. De biibi seei taa i
manda mi ko aki.
9 "Nöö fa mi ta begi i aki, Taata, nöö mi
ta begi da dee sëmbë dee i da mi aki. Ma
ta begi da dee oto sëmbë u goonliba dee an
dë ku u a wan së e. Nönö. Biga dee i si aki,
nöö de wë da fii. 10 Biga hii dee soni mi abi,
nöö de dë fii, nöö hii soni i abi nöö de dë fu
mi. Nöö fa i si dee disi dë aki, nöö de o ta
mbei oto sëmbë si di waiti di mi abi, ⌞hën
wë mbei mi ta begi da de sö⌟. 11 Biga ma o dë
a goonliba aki möön. Mi ta ko a i kaa, ma de
o dë aki eti. Taata, fa i si i dë fii limbolimbo
söndö föutu dë, nöö i tjubi dee sëmbë dee
i da mi aki ku di kaakiti u di në fii o, be de
dë di wan makandi leti kumafa mi ku i dë di
wan aki.
12 "Hii di ten mi bi dë ku dee sëmbë aki,
nöö mi bi ta tjubi de ku di kaakiti fii në. Mi
bi ta luku de seei fu de an kumutu a di pasi.
Fëën mbei na wan u de lasi, boiti di hogi
wan di i si fasi fëën tjëën go kaba a sösö
naandë, u di soni di Buku fii taki musu ko
tuu.
13 "Ma nöö awaa mi ta ko a i, Taata. Nöö
mi ta fan dee soni aki fu di mi dë a goonliba
eti. Biga mi kë u dee sëmbë aki musu abi di
wai di mi abi aki tuu ku telu a de hati. 14 Hii
di juu ten mi dë ku de aki, nöö mi bi ta da
de dee wöutu fii, hën mbei dee oto sëmbë
u di goonliba aki ta buuse de sö. Biga de an
dë ku de a wan së a dee hogi de ta du, leti
kumafa i si miseei an dë ku de a wan së tu.
15 "Ma nöö ma ta begi fii puu de a goonliba
e. Nönö. Ma mi kë fii tjubi de be di didibi an
musu wini de. 16 Biga na sëmbë u di goonliba
aki de dë möön e, leti kumafa mi seei an dë
sëmbë u di goonliba aki tu. 17 Nöö mi begi
i, Taata, fii lei de di Wöutu fii, be de si soni
gbelingbelin kumafa a dë tuutuu, nöö de o
ko dë apaiti da i söndö föutu. Biga di Wöutu
fii hën da di Tuu.
18 "Nöö leti kumafa i si i manda mi ko a
goonliba aki, nöö sö nöö mi ta manda dee
sëmbë aki go a goonliba tu, ⌞fu de ta lei
sëmbë soni fii⌟. 19 Nöö fu de hedi mi ta buta
miseei ku telu a i maun fu de si, nöö deseei
o buta deseei ku telu a i maun tu söndö
ganjan.
20 "Ma nöö na dee sëmbë aki nöö mi ta
begi da e, Taata. Ma mi ta begi da dee sëmbë
tu dee o jei di buka a de nöö de bia ko biibi.
21 Taata o, mi begi i gaantangi, be de tuu
ko dë wan makandi e, leti kumafa mi ku i
dë wan aki. Sö u ku de tuu musu dë wan
makandi. Biga ee a dë sö kaa, nöö dee oto
sëmbë u goonliba o ko sabi awaa taa aai, i
manda mi ko aki tuu.
22 "Fa mi ku i dë aki, i bi da mi sö wan hei
taa mi ku i sa dë di wan. Nöö mi ta toona
da dee i si aki di wan seei hei dë tu, fu de dë
di wan makandi. 23 Nöö mi o dë a de dendu,
nöö joo dë a mi dendu, nöö sö u tuu o dë di
wan makandi. Nöö te a ko sö kaa, nöö dee
oto sëmbë u goonliba o ko sabi gbelingbelin
taa i manda mi ko aki. Nöö de o ko si tu taa i
lobi dee sëmbë fii naandë leti kumafa i lobi
mi aki.
24 "Nöö Taata, fa mi ta begi i aki, nöö mi
kë dee sëmbë i buta a mi maun aki musu ko

dë ku mi ka mi dë e, be de sa si di waiti ku
di hei di i da mi. Biga i bi lobi mi bifö i mbei
di goonliba seei.
25 "Taata, fa i ta du soni ku leti tjika
naandë, nöö dee oto sëmbë u di goonliba
aki an sabi i e. Ma nöö mii sabi i. Nöö dee
sëmbë i da mi aki nöö deseei ko sabi taa i
manda mi ko aki. 26 Fa mi ku de bi dë aki, mi
mbei de ko sabi i gbelin kumafa i dë, nöö mi
o ta mbei de ko sabi i möönmöön eti. Biga
te de sabi i kumafa i dë kaa, nöö de o ta lobi
deseei ku di wan seei lobi di i si i ta lobi mi
aki. Nöö miseei o dë a de dendu tu ta tii de."
Sö Masa Jesosi fan ku ën Tata tefa a kaba.

18

Aki de kisi Masa Jesosi.
Mat. 26:47-56; Maik. 14:43-50; Luk. 22:47-53

1 Nöö hën di Masa Jesosi begi sö te a kaba,
hën u ku ën kumutu dë, hën u pasa di kiiki
de kai Gidilon go a di oto së tela. Nöö ala
wan djai dë ku wanlö hia pau, nöö hën u go
a di djai dë dendu.
2 Ma nöö Judasi, di sëmbë di o sei Masa
Jesosi, nöö a bi sabi di kamian naandë bunu
kaa, biga u ku Masa Jesosi bi lobi u ko
makandi naandë. 3 Nöö hën u sai dë te
wan pisi, hën u si Judasi ta ko ku wanlö hia
sodati, ku wanlö siköutu dee ta wakiti a di
Wosu u Gadu a Jelusalen dë. Nöö fa de ta ko
dë, nöö dee Gaan Begima ku dee Faliseima,
de wë manda de nöö de ta ko ku feti soni a
maun, so sëmbë ta tja falambo, so sëmbë dë
ku lampu, biga a bi dë ndeti.
4 Ma nöö Masa Jesosi bi sabi hii dee soni
dee o pasa ku ën kaa, nöö hën a waka go
miti ku de. Hën a hakisi de taa: "Ambë un
ta suku sö?"
5 Hën de taa: "Jesosi u di köndë de kai
Nazalëti."
Hën a piki de taa: "Wë mi disi kaa."
(Nöö fa dee sëmbë ta fan dë, nöö Judasi di
könkuma bi dë leti dë.)
6 Nöö di Jesosi piki de sö, nöö hën de tuu
hai baka naki de na de tuwë a goon.
7 Hën a toona hakisi de möön taa: "Ambë
da di sëmbë un ta suku?"
Hën de taa: "Jesosi u Nazalëti."
8 Hën a piki de taa: "Wë mi bi piki unu
kaa taa miseei disi wante. Nöö ee mi un ta
suku, nöö un disa dee oto sëmbë aki be de
go u de."
9 Nöö da sö di wöutu ko leti kumafa a bi
taki taa:
Dee i bi da mi, na wan u de mi lasi möönsö.
10 Nöö wan u dee sëmbë ko dë de kai
Malikusi. A dë wan futuboi u di Kaba Hei
Begima. Nöö fa i si u mbei dë, nöö hën
Petuisi hai di sëufangi fëën valau puu nëën
dosu, hën a koti wan së jesi u di sëmbë dë
belim puu tuwë a goon dë.
11 Hën Masa Jesosi bai ën taa: "Nönö
womi. Tuusi di ufangi fii nëën dosu baka.
Di sondi di mi Tata da mi u mi bebe aki, ma
musu bebëën tuu ku telu nö?"

Aki de tja Masa Jesosi go a

di Gaan Begima.
Mat. 26:57-58; Maik. 14:53-54; Luk. 22:54

12 Nöö di juu dë, hën dee hia sodati ku
di hedima u de ku dee siköutu u dee Dju
hedima, hën de kisi Masa Jesosi awaa. Hën
de tai ën maun te de kaba. 13 Hën de tjëën go
a di wosu u wan tata de kai Ananasi. Nöö di
Ananasi dë, hën bi dë di Kaba Hei Begima a
fesi ufö Kajafasi, nöö Kajafasi töötu ku wan
mujëë mii fëën. 14 (Nöö Kajafasi hën wë bi
da di sëmbë di bi da dee hedima u Dju lai
a di kuutu taa, ka u hii di nasiön tuu kaba a
sösö nöö a möön bunu wan kodo sëmbë nöö
dëdë.)

Aki Petuisi fia taa an sabi

Masa Jesosi.
Mat. 26:59-75; Maik. 14:55-72; Luk. 22:55-71

15 Nöö fa de kisi Masa Jesosi tja go naandë,
nöö Simon Petuisi ku wan oto bakama bi dë
tee a baka ala ta waka ta ko. Nöö di bakama
naandë, di Kaba Hei Begima bi sabi ën kaa,
fëën mbei de dëën pasi faa go ku Masa Jesosi
a di djai dendu. Ma Petuisi hën a fika a döö
naandë. 16 Nöö hën wë di oto bakama dë
toona go fan ku di mujëë mii ta watji a di
döötuka, nöö hën a mbei Petuisi pasa ko a
di djai dendu tu.
17 Nöö hën di mujëë mii hakisi Petuisi taa:
"Womi, na i da wan u dee bakama u di
sëmbë de tja ko aki nö?"
Hën Petuisi piki taa: "Nönö, na mi e."
18 Nöö fa de dë a di djai dendu a di ndeti
dë, nöö kamian bi kötö, hën de mbei wan
faja buta dë ta köndë. Dee wookoma ku dee
siköutu tuu sai naandë, hën Petuisi seei go
ta köndë faja ku de tu.
19 Nöö di juu naandë, de bi tja Masa Je-
sosi go a di awoo Kaba Hei Begima de kai
Ananasi kaa. Nöö hën Ananasi ta hakisi ën
peipei soni fuu dee bakama fëën, ku di lei a
abi ta lei sëmbë a di köndë.

20 Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë fa i
ta hakisi mi dee soni aki, wë hibiwan juu
mi bi ta lei sëmbë a lanti wajaa. Biga mi bi
nango a hii dee keikiwosu te dou ku di Wosu
u Masa Gadu tuu, ka hii dee Dju sëmbë ta ko
makandi. Nöö na tjubitjubi mi bi ta du ën.
21 Wë nöö na mi i musu hakisi. Hakisi dee
sëmbë dee bi ta haika dee fan u mi naandë,
biga misikuma de musu sabi andi da dee
soni mi bi ta lei de.”
22 Nöö fa a fan dë, hën wan u dee wakitima
di bi dë zuntu ku ën dë, hën a dëën wan
baaimaun a bandjajesi dë kpaa taa: “Sö joo
piki di Kaba Hei Begima nö?”
23 Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Womi, ee
mi taki wan hogi soni, nöö lei mi di hogi mi
taki. Ma ee mi fan leti, nöö andi mbei i naki
mi u du?”
24 Nöö fa a fan naandë, nöö hën de disa di
taki, hën Ananasi mandëën taitai maun go
a Kajafasi awaa.
25 Nöö di juu dë, Simon Petuisi dë fëën
taanputaanpu naandë ta këndë di faja eti.
Te wan pisi hën de bia ko ta hakisi ën möön
taa: “Wë womi, na i da wan u dee bakama u
di sëmbë naandë nö?” Hën a fia taa: “Nönö,
nönö, na mi e!”
26 Nöö wan futuboi u di Kaba Hei Begima
sai dë. A dë famii u Malikusi di Petuisi bi
koti ën jesi, nöö hën a hakisi ën taa: “Tan.
Wë womi o, na i ku ën mi bi si a di djai ala
ö?”
27 Nöö hën Petuisi toona fia möön taanga
taa: “Nönö hön, na mi da di sëmbë di i bi si
dë e!”

Nöö hën wantewante dë hën ganian bai
kanda.

Aki de tja Masa Jesosi go

a Gaama Pilati.

Mat. 26:59-66, 27:1-2, 11-14; Maik. 14:55-66, 15:1-5; Luk. 22:66-23:5

28 Nöö hën baka u di dë, hën de kumutu
a Kajafasi. Hën de tja Masa Jesosi go a di
kuutuwosu u dee Loomë sëmbë dee ta tii di
köndë. Naandë wan Gaama de kai Pilati ta
dë, di dee Loomë lanti buta ta tii di köndë.
Nöö di juu dë a bi dë mamate biten. Nöö
abiti möön di Pasika o kai, nöö fëën mbei
dee hedima u Dju an sa go a di kuutuwosu,
biga an dë wosu u dee Dju. Nöö de an kë
poi di tjina taa de go a wan wosu na u Dju
sëmbë, biga de kë hoi deseei limbolimbo u
de sa njan di daka. 29 Fëën mbei Gaama Pilati
musu ko a de a döö.

Nöö di a ko dou, hën a hakisi de taa: “Wë
un hogi di sëmbë aki du mbei un tjëën ko a
mi aki?”
30 Nöö hën de piki ën taa: “Hön, nönö. Wë
di soni dë an dë u hakisi. Wë biga ee an bi dë
wan sëmbë di ta du hogi, nöö wa bi o tjëën
ko da i aki.”
31 Nöö hën di Gaama taa: “Sö nö? Wë nöö
di a dë sö kaa, nöö be unu seei tei ën tja go
kuutu ku dee wëti fuunu.”

Nöö hën de piki ën taa: “Wë nönö, wa sa
kuutu ën e, biga un dee Loomë lanti an ta
da u pasi u kii sëmbë!”
32 Nöö di soni mbei a musu pasa sö. Biga
Masa Jesosi bi pindja de kaa taa de an o
kii ën kumafa dee Dju sëmbë ta kii sëmbë,
hën mbei de bi musu tjëën go da di Loomë
Gaama fu hën musu mandëën go kii.
33 Nöö hën Pilati toona go a di kuutuwosu,
hën a kai Masa Jesosi ko nëën. Hën a
hakisi ën taa: “Wë nöö i da di könu u dee
Dju sëmbë tuu nö, ⌞kumafa de ta taki taa i
taki⌟?”
34 Hën a piki ën taa: “Wë fa i ta hakisi mi
aki, na un fasi i ta mëni ën? A di fasi i seei ta
mëni u könu, naa a di fasi dee Dju ta mëni
ën?”
35 Hën Gaama taa: “Hön, ambë? Mi da Dju
nö? Unfa mi sa mëni ën a Dju fasi? Na dee
sëmbë fii seei ku dee Gaan Begima fii tja i ko
a mi aki nö? Nöö hën mi ko hakisi i andi da
di soni di i du mbei de tja i ko aki?”
36 Hën a piki ën taa: “⌞Wë de taa mi ta
mbei miseei könu.⌟ Wë ma di Könu Tii u
mi an dë wan tii kuma di u dee sëmbë u di
goonliba aki e. Biga ee a bi dë sö, nöö dee
futuboi u mi bi o hopo heepi mi feti fu dee
Dju hedima an bi musu kisi mi tja ko aki. Ma
nöö di tii u mi, na a di goonliba aki a kumutu
e.”
37 Nöö hën Gaama piki ën taa: “Söö. Wë
nöö hën da i ta piki taa i dë könu.”

Hën Masa Jesosi taa: “Awa, mi da wan
könu tuu. I a’ leti a di dë. Ma boiti di
dë, di soni mbei de pai mi ko a di goonliba
aki, fu mi sa lei sëmbë andi da tuu ⌞ku andi
da ganjan⌟. Nöö hibiwan sëmbë di kë jei
tuutuu soni, nöö a o haika andi mi ta fan.”
38 Nöö hën di gaama taa: “Ambë tjika u
sabi andi da di tuu?”

Nöö fa de fan naandë, nöö hën Gaama
Pilati toona go a döö a dee hedima u Dju
ala, hën a taa: “Wë mi suku föutu a di womi
te mi wei. Ma feni soni nëën möönsö u mi
musu kuutu ën. 39 Ma nöö un sabi nö? Un

bi guwenti fu te Pasika kai, nöö mi lusu wan
sëmbë di dë a dunguwosu da unu. Nöö unfa
fëën un mëni? Un kë mi lusu di könu fuunu
aki da unu nö?"
40 Nöö fa a fan dë, nöö hën de tuu kai olo
taa: "Ambëë? Nëën i musu lusu e! Balabasi,
hën fii lusu!"
Nöö di Balabasi dë, a bi dë a dunguwosu
fu di a bi dë wan sëmbë ta tja toobi ko a di
köndë.

19

Aki de manda Masa Jesosi go kii.
Mat. 27:15-31; Maik. 15:6-20; Luk. 23:13-25

1 Nöö hën Gaama Pilati manda sëmbë, de
wipi Masa Jesosi wan hogi wipi. 2 Nöö baka
u di dë, hën dee sodati tei wan tatai ku maka
kuma agbago maka djangadjanga hën de
lolu ën mbei kuma könu kaapusa te de kaba,
hën de tuusi ën a Masa Jesosi hedi. Nöö hën
de tei wan baau djakiti langa wan kumafa
könu ta bisi, hën de bisi ën dëën te de kaba.
3 Nöö hën de nango nëën ta mbei ën fa taa:
"Odi o, könu u dee Dju, odi o!" Hën de ta
naki ën nëën bandjajesi ku ën fesi tuu.
4 Nöö hën di gaama toona go a döö a dee
hedima u Dju, hën a taa: "Wë un haika, mi
o toona tja di sëmbë ko da unu e. Biga mi,
ma feni na wan föutu nëën möönsö fu mi sa
dëën sitaafu."
5 Nöö fa a fan dë, nöö hën a mbei de
tja Masa Jesosi ko a döö da de. A dë ku
di langa djakiti nëën sinkii, ku di maka
kaapusa nëën hedi.
Hën di gaama taki da de taa: "Un luku di
womi. Hën wë disi e."
6 Ma nöö di dee Gaan Begima ku dee
siköutu u de si ën, hën de bai kai wan gaan
wolo taa: "Un kii ën oo! Un pekëën a lakpa
pau kii! Un pekëën a lakpa pau kii!" ⌞Biga a
sö wan fasi dee Loomë sëmbë bi guwenti u
kii dee sëmbë ta du hogi a di köndë a di ten
dë.⌟
Nöö hën di gaama piki taa: "Mi? Na mi e!
Ee a lakpa pau un kë kii ën, nöö be unu seei
tjëën go hëngi kii, biga ma feni föutu nëën
möönsö."
7 Hën dee Dju bai piki taa: "Ja feni föutu
nëën nö? Wë haika, u abi wan wëti nöö
di wëti taa ee wan sëmbë ta mbei hënseei
Gadu nöö a musu dëdë. Wë nöö di womi
aki taa hën da Miii u Gadu, nöö hën mbei
a musu dëdë e!"
8 Wë nöö di di gaama jei de fan sö, nöö
a ko möön fëëë seei. 9 Hën a toona go a di
kuutuwosu dendu, hën ku Masa Jesosi, hën
a hakisi ën taa: "Wë, ambë seei da i? Naasë
i kumutu ko aki?" Ma Masa Jesosi an piki ën
na wan soni.
10 Hën Gaama taa: "Ja kë piki mi nö? Ja
sabi di makiti di mi abi aki nö, taa mi sa lusu
i be i go, ee nasö mi sa mbei de peka i a lakpa
pau kii?"
11 Hën Masa Jesosi piki ën taa: "Wë nönö,
ja sa abi sö wan makiti a mi liba, ee na Gadu
hën da i ën. Fëën mbei di sëmbë di i si tja
mi ko da i aki, hën du di möön gaan hogi."
12 Wë nöö di di gaama jei a fan sö, nöö hën
a ta suku wan baaku nöömö faa sa lusu ën.
Ma nöö dee hedima u Dju an dë nëën. De ta
bai wolo seei taa: "Kaba! Ee i lusu di sëmbë
aki go, nöö i ku di Gaan Könu a Loomë o
ko a wan gaan toobi e. Biga ee wan sëmbë
ta mbei hënseei könu nöö hën ku di Gaan
Könu dë gaan felantima!"
13 Wë nöö di Gaama Pilati jei fa de fan
dë, hën a mbei de toona tja Masa Jesosi
ko a di djai möön. Hën a go sindo a di
kuutubangi fëën awaa faa koti di taki. Nöö
di kuutubangi dë a wan hei sitonu liba.
Mbei de mbei di kamian dë, nöö a di Dju
töngö de kai ën Gabata. 14 Nöö di ten di
soni aki ta pasa, nöö a bi dë kuma nëigi juu
mamate sö. Nöö de ta seeka seei u de njan
di Pasika daka di o kai dë.
Nöö hën di gaama taki da dee hedima u
Dju taa: "Wë un luku di könu fuunu aki e!"
15 Ma nöö de an sa jei di soni dë. Hën de
bai taa: "Un tjëën puu dë. Un tjëën puu dë.
Un pekëën a lakpa pau kii!"
Hën a taa: "Di könu fuunu, hën u musu
peka a lakpa pau kii nö?"
Hën dee Gaan Begima bai piki taa: "Wa
a' oto könu a u liba möönsö e, möön leki di
Gaan Könu a Loomë!" 16 Nöö di Gaama Pilati
jei de taki sö, nöö hën a da de Masa Jesosi
awaa fu de tja go peka kii.

Aki de peka Masa Jesosi

a di lakpa pau.
Mat. 27:32-44; Maik. 15:21-32; Luk. 23:26-43

Nöö hën dëë sodati tei ën, hën de ku ën ta
waka nango. 17 Nöö fa de nango dë, hënseei
ta tja di lakpa pau fëën ku taanga nango ka
de o pekëën kii. Nöö hën de nango te de
go dou a di kamian de kai Hedibonu. A Dju
töngö de kai ën Golugata. 18 Nöö naandë sö
de go pekëën a di lakpa pau te de kaba. Nöö
de peka tu oto sëmbë a lakpa pau di daka dë

tu. Hën de hopo de taanpu a pë nöö Masa
Jesosi dë a de mindi.
19-20 Ma nöö di gaama bi mbei de sikifi
wan soni peka a di lakpa pau u Masa Jesosi,
nöö de sikifi ën a dii pei töngö: a dë a di
Alamaiki töngö di u dee Dju sëmbë ta fan,
a dë a Latein, a dë a Giiki, a taa: JESOSI
FU NAZALËTI, DI KÖNU U DEE DJU SËMBË,
HËN DISI. Nöö di kamian ka de peka Masa
Jesosi a di lakpa pau naandë, a dë zuntu ku
Jelusalen, nöö sömëni u dee Dju sëmbë ta
waka ta pasa dë, nöö de ta lesi di sikifi di dë
a di lakpa pau.
21 Nöö hën dee Gaan Begima go ta mbei
toobi ku Gaama Pilati taa: "Ja bi musu sikifi
ën sö taa hën da di könu fuu dee Dju sëmbë
e. Ma i bi musu sikifi taa, hën bi ta mbei taa
a dë könu fuu."
22 Nöö hën di Gaama bai de taa: "Un disa
mi e! Di soni mi sikifi naandë, a fika sö."
23 Wë nöö di dee sodati peka Masa Jesosi
te de kaba kaa, hën de tei dee bisi fëën hën
de paati de a fö pei, hiniwan sodati ku fëën.
Ma nöö di gaan djapona fëën di de bi mbei
ku telu söndö miti, hën nöö fika. 24 Hën de
taa: "Wan boo tënë di djapona aki e, ma un
boo tuwë lötu luku ee undi fuu o feni ën."
Nöö sö wë i si taa a kai ku di soni di bi
sikifi a Gadu Buku taa
Dee bisi u mi de paati da de na de;
de tuwë lötu da di koosu u mi.
Nöö leti sö dee sodati du e.
25 Nöö fa Masa Jesosi dë a di lakpa pau
dë, nöö hën mama ku ën mama sisa dë
taanputaanpu naandë, ku wan mujëë de kai
Malia di da di mujëë u Kelopasi, ku Malia fu
Magidala. Sö de tuu sai dë makandi. 26 Nöö
hën Masa Jesosi bia luku, hën a si hën mama
dë ku di bakama fëën di dë gaan mati fëën.
Hën a taki dëën mama taa: "Mujëë o, luku
di womi i si dë. Hën wë da miii fii e."
27 Hën a fan ku di bakama tu taa: "Womi,
luku i mama dë."
Nöö kumutu a di ten dë, hën di bakama
naandë tei Masa Jesosi mama buta nëën
wosu ta sölugu.

Aki Masa Jesosi dëdë.
Mat. 27:45-56; Maik. 15:33-41; Luk. 23:44-49

28 Ma nöö Masa Jesosi sabi taa hii dee soni
hën Tata bi buta dëën faa du nöö de tuu
pasa kaa, boiti wan oto soni nöö di bi sikifi
a di Buku u Gadu. Hën a taa: "Dëëwata kisi
mi."
29 Nöö wan gandjigandji win kuma asin
bi dë a wan paniki dendu dë, hën de tei
sipönsu tuusi nëën. Hën de tei wan maun
u di piki pau de kai hisopu hën de tuusi
di sipönsu nëën hën de tëndëën buta nëën
buka. 30 Nöö di a tjupëën te a kaba hën a bai
taa: "A kaba!" Hën a saka hedi hën a manda
di akaa fëën go. Böö fëën koti.
31 Nöö di juu dë, dee Dju bi ta seeka seei u
de njan di daka, biga fa a o kai dë, a dë wan
gaan apaiti saba. Nöö hën mbei de go begi
Gaama Pilati faa mbei sëmbë go booko dee
sëmbë dee dë a dee lakpa pau tuu futu, be
de dëdë möön hesi fu de sa puu de. Biga de
an kë di sinkii u de musu fika hëngihëngi
naandë kisi di saba.
32 Nöö hën dee sodati go booko di fosu
sëmbë futu te de kaba. Hën de go booko di
u tu. 33 Ma nöö di de dou a Masa Jesosi fu de
booko ën futu, hën de ko si taa a dëdë kaa.
Nöö hën de an booko ën futu möön. 34 Ma
wan u dee sodati tei wan lanza hën a suti
ën nëën bandja, nöö hën gadjabia ku wata
ta kule ta kumutu nëën bandja dë tjölölölö
ta kai a goon.
35 Nöö di sëmbë i si ta taki dee soni aki,
hën seepi si de ku wojo e. Nöö fa a ta fan
aki, na soni a ta mindi e. Tuutuu soni seei
a ta taki, fu te i jei nöö i musu bia ko biibi a
Masa Jesosi tu. 36 Biga hii dee soni i si pasa
aki, de pasa sö fu dee soni dee dë a di Buku u
Gadu tuu musu ko tuu. Biga di Buku bi taa:
Na wan kodo bonu fëën o booko möönsö.
37 Ufö a taki a wan oto kamian taa:
De o ko si di sëmbë sabi di de bi suti di suti
naandë.

Aki de bei Masa Jesosi.
Mat. 27:57-61; Maik. 15:42-47; Luk. 23:50-56

38 Nöö di juu dë, i bi abi wan womi de kai
Josëfu u di köndë de kai Alimatea. Nöö a
bi dë wan bakama u Masa Jesosi tu, ma a
tjubitjubi fasi fu di a bi fëëë dee hedima u
Dju.
Nöö di Josëfu aki go a Gaama Pilati go
hakisi ën pasi faa sa go tei di dëdë sinkii u
Masa Jesosi tja go bei. Hën di Gaama dëën
pasi. 39 Nöö hën ku di womi de kai Nikode-
musi di bi ko a Masa Jesosi a wan ndeti, hën
de ko tei ën. Nöö fa Nikodemusi ko dë, a
tja sumëë suti sondi te a hila mökisimökisi
faa seeka di dëdë sinkii u Masa Jesosi. Dee
soni dee a tja ko naandë, de sa hia kuma wan
feifiteni kilo sö, sö de hia tjika.
40 Nöö hën wë de tu sëmbë dë lolu di dëdë
sinkii u Masa Jesosi ku wanlö weti koosu
pisi mökisi ku dee sumëë suti soni dë te

de kaba, kumafa dee Dju sëmbë guwenti fu
seeka wan dëdë bei.
41 Wë nöö zuntu ku ka de bi peka Masa
Jesosi kii naandë, wan djai bi dë ku wan
sitonu kununu ka de bi seeka wan gaan
baaku u de ta bei sëmbë. Ma de an bei
sëmbë nëën wan daka eti. 42 Nöö fa di gaan
daka o kai dë, nöö dee sëmbë ta biinga seei.
Nöö fu di di geebi bi dë zuntu naandë kaa,
hën de tei Masa Jesosi sinkii tja go bei a di
baaku dë te de kaba. Nöö hën de go u de.

20

Aki Masa Jesosi weki baka.
Mat. 28:1-8; Maik. 16:1-8; Luk. 24:1-12

1 Söö. Wë nöö a di fosu daka u di wiki
di hopo dë, hën da sonde, mamate biten,
kamian an limbo eti, nöö hën Malia u Magi-
dala hopo go a di geebi ka de bi bei Masa
Jesosi. Nöö fa i si de bei Masa Jesosi naandë,
nöö de bi logoda wan gaan gindi sitonu tapa
di baaku buka. Ma nöö di Malia go dou, nöö
hën a si taa di sitonu an dë a di baaku buka
möön.
2 Nöö hën a kule toona go konda da Simon
Petuisi ku di oto bakama u Masa Jesosi di
hën ku ën dë gaan mati taa: "Dee sëmbë, u
go a di geebi di mamate aki e, ma nöö wa si
Masa naandë. De puu ën dë tja go, nöö wa
sa naasë de tjëën go buta."
3 Nöö hën di de tu bakama naandë jei sö,
hën de hopo tei pasi ta kule nango a di geebi
u de go luku. 4 Nöö fa de ta kule dë, hën di
oto bakama kule go pasa Petuisi, nöö hën
fosu go dou a di geebi. 5 Hën a bendi luku a
di baaku dendu, nöö hën a si dee koosu de
bi lolu Masa Jesosi ala, ma nöö hën an go a
di baaku dendu.
6 Nöö hën Petuisi ko dou, nöö hën a denda
go a di baaku dendu wante. Hën a si dee
koosu de bi lolu Masa Jesosi sinkii a wan
kamian dë, 7 ma nöö di hangisa de bi tai ën
hedi, hën a si ën dobadoba te a wan së ala.
8 Nöö hën di oto bakama ku ën ko dë, hën
a denda go a di baaku dendu awaa, go luku
dee soni te a kaba, nöö hën a ko biibi awaa.
9 Ma nöö fa a ko biibi naandë seei, ma de an
fusutan eti taa sö Masa Gadu Buku bi taki
gaanduwe taa di Paamusi Könu musu toona
weki baka. 10 Nöö hën de tu bakama toona
go a wosu.

Aki Malia si Masa Jesosi.
Mat. 28:9-10; Maik. 16:9-11

11 Ma nöö Malia bi toona ko dë möön. Hën
a ko taanpu leti a di geebi naandë ta këë
nöömö. Te wan pisi, hën a bendi luku a di
baaku dendu. 12 Nöö hën a si tu basia u Masa
Gaangadu köndë sindosindo naandë gbolo,
leti ka Masa Jesosi sinkii bi dë. Wan dë nëën
hedi së, wan dë nëën futu së ala, nöö de tuu
bisi weti koosu faan a de sinkii.
13 Nöö hën de hakisi ën taa: "Mujëë, andi
seei du i, i ta këë sö baa?"
Hën a taa: "Wë nönö, de puu di Masa u
mi aki e, nöö ma sa naasë de tjëën go buta."
14 Nöö fa a fan dë, nöö hën a bia luku, hën
a si Masa Jesosi taanputaanpu leti naandë,
ma hii fu di dë an sabi taa hën di dë.
15 Nöö hën Masa Jesosi hakisi ën taa: "Mu-
jëë o, andi seei du i, i ta këë sö? Ambë fii lasi
i ta suku?"
Ma nöö Malia bi mëni taa di sëmbë ta
luku di djai wë ta fan ku ën dë, hën a taa:
"Wë baa, ee i puu ën aki tja go a wan oto
kamian, nöö gaantangi mi begi i, lei mi ka a
dë be mi go tei ën."
16 Nöö fa a fan dë, hën Masa Jesosi kai ën
nëën në awaa taa: "Malia!"
Nöö hën di mujëë bia vau luku ën hën
a kai ën: "Laboni!" (Hën da Mësitë a di
Alamaiki töngö di de ta fan.) Hën a go u go
panjëën.
17 Nöö hën Masa Jesosi fan ku ën taa:
"Nönö mujëë, na panjan mi e, biga ma go
a mi Tata eti. Ma nöö bia toona go piki dee
otowan u mi taa mi nango a mi Tata di dë
Tata fuunu tu, ku mi Gadu di dë di Gadu
fuunu tu. Sö fii taki da de e."
18 Nöö di de fan te de kaba, nöö hën Malia
tja di buka ko konda da u dee bakama u
Masa Jesosi taa: "Dee sëmbë, mi si Masa e!"
Hën a da u di buka di a manda nëën da u.

Aki Masa Jesosi ko a dee

bakama fëën.
Mat. 28:16-20; Maik. 16:14-18; Luk. 24:36-49

19 Nöö a di sapate dë seei, hën u ko dë a
wan wosu makandi, hën u söötö di döö fu di
u fëëë dee hedima u Dju. Nöö te fuu kë mëni
hën Masa Jesosi ko taanpu leti a u mindi
naandë.
Hën a da u odi taa: "Un dë nö? Be hati
fuunu kötö e, dee sëmbë." 20 Nöö hën a lei
u dee peegu maaka nëën maun dendu ku di
lanza buka nëën bandja, be u si taa hënseei
di dë kaa. Nöö hën u wai te na soni.
21 Hën a toona taki da u möön taa: "Un
musu dë ku kötöhati e, dee sëmbë."

Hën a taa: “Wë un haika e. Leti fa i si mi
Tata bi manda mi ko a dee sëmbë u goonliba
aki, nöö söseei mi ta manda unu go a de tu
e.”
22 Nöö fa a fan naandë, nöö hën a böö u
vuuu ku buka hën a taa: “Un tei di Akaa u
Gadu a unu liba e. 23 Nöö fa woon tei ën dë,
nöö di sëmbë woon puu a bëë fu dee hogi
du fëën, nöö Gadu puu ën a bëë tu. Ma nöö
dee sëmbë dee un hoi a bëë fu dee hogi du
u de hedi, nöö Gadu o hoi de a bëë tu e.” Sö
a taki da u.

Aki Tomasi si Masa Jesosi.

24 Ma nöö wan otowan fuu de kai Tomasi,
hënseei de kai Tumii, hën an bi sai naandë
di daka dë. 25 Nöö di u si ën, hën u fan ku ën
taa: “Womi, u seei si Masa Jesosi e.”
Hën a piki u taa: “Un disa mi e, womi.
Mi, fa mi dë aki, ee na mi seei si dee peegu
maaka nëën maun dendu u mi buta finga
a de, ee nasö mi tuusi maun a di lanza
buka nëën bandja, ma o piki möönsö e!” Sö
Tomasi fia ku u tjika.
26 Nöö baka aiti daka fëën, hën u toona
ko makandi a di wosu möön, nöö Tomasi
seei bi ko tu. Nöö hën u dë söötösöötö döö
naandë, te wan pisi hën u si Masa Jesosi dë
taanputaanpu leti a u mindi dë.
Hën a da u odi taa: “Un musu dë ku
kötöhati e, dee sëmbë.”
27 Nöö hën a bia fan ku Tomasi wante taa:
“Söö. Wë Tomasi, luku mi maun dendu aki
ku dee peegu maaka. Nöö tëndë di finga fii
ko buta a de e. Tëndë di maun fii ko buta a
di lanza buka a mi bandja aki.”
Nöö hën a fan ku ën taa: “Womi o, di fasi
di i abi taa ja ta kë ta biibi, nöö i musu disëën
e, nöö i bia ko ta biibi awaa.”
28 Nöö hën Tomasi piki awaa taa: “Aai o,
Masa. I da mi Masa ku mi Gadu tuu.”
29 Hën Masa Jesosi taa: “Womi, di i si nöö
hën mbei i biibi nö? Ma nöö Gadu ta wai ku
dee sëmbë dee ta biibi söndö de si.”
30 Nöö fa u sikifi dee soni aki, dee sëmbë,
nöö söméni oto foombo soni dë di Masa
Jesosi bi du eti e, faa mbei u dee bakama
fëën ko si taa sö wan sëmbë a dë, ma dee
di dë wa sikifi de buta a di buku aki. 31 Ma
nöö dee aki, u sikifi de fuun musu biibi taa
Masa Jesosi hën da di Keesitu, di Könu di
Masa Gadu bi paamusi taa a o manda ko.
Hën da di Womi Mii u Masa Gaangadu seei
gbelingbelin. Nöö te un biibi sö kaa, nöö
woon feni di libi u teego fu di un nama ku
ën.
Da sö.

21

Aki dee bakama u Masa Jesosi toona si ën möön.

1 Wë nöö a baka u di dë, hën Masa Jesosi
tjëën seei ko lei u dee bakama fëën wan pasi
möön, a di piki ze de kai Tibelia.
Wë di oto aki, a pasa sö taa 2 Simon Petuisi
ku Tomasi, di de kai Tumii naandë, ku
Nataniëli u Kana fu di pisiwata u Galilea, ku
u de tu womi mii u Zebedeosi, ku tu otowan
fuu möön, sö u bi dë makandi a wan kamian.
3 Te wan pisi hën Simon Petuisi taki da u dee
otowan taa: “Wë mi o go tuwë nëti luku e
baa.”
Hën u piki taa: “Antoobi. Woo go ku i tu
e, womi.”
Nöö hën u hopo, hën u go tei boto wante,
nöö hën wë u go e. Ma nöö fa u go dë, hii
di ndeti tefa didia wa kisi na wan wojo soni
möönsö.
4 Nöö hën di mamate biten, kamian ta
mbei bëëë sö, hën wë Masa Jesosi ko dë
taanputaanpu leti a bandja wata naandë,
ma nöö wa bi sabi taa hën di dë.
5 Nöö hën a bai hakisi u taa: “Dee kijoo dë
e, andi un kisi baa?”
Hën u bai piki taa: “Nönö, wa feni e.”
6 Nöö hën a taki da u taa: “Wë un sabi nö?
Un hiti di nëti fuunu go a di letimaun së u
di boto, nöö woon kisi.”
Nöö di u jei sö, nöö hën u puu di nëti a di
së dë hiti go a di oto së. Nöö wantewante
naandë hën u kisi fisi te a hila seei, tee wa
sa hai di nëti ko a di boto dendu.
7 Nöö hën di bakama di hën ku Masa
Jesosi dë gaan mati taki da Petuisi taa:
“Womi, Masa Jesosi wë i si di dë e!”
Nöö di Petuisi jei sö kaa, hën a bia kisi
koosu bisi, biga an bi dë ku bumbuu soni a
sinkii. Hën a djombo kai a wata djubuu sun
go a Masa Jesosi. 8 Ma nöö u otowan fika a
di boto dendu ta diipi ta ko ku dee gaan hia
fisi u kisi dë, biga wa bi dë longi ku lampeesi
poi. A bi dë kuma wan höndö mëti sö nöö.
9 Nöö di u ko tjökö kumutu a di boto nöö
hën u ko si zonka hëii naandë kaa, ku fisi a
faja liba. Hën u si bëëë naandë tu.
10 Hën Masa Jesosi taki da u taa: “Wë un
go tei so u dee fisi un kisi ala tja ko.”
11 Nöö hën Simon Petuisi go ta hai di nëti
ta tja ko a tela. Nöö dee fisi u kisi dë dë wan
höndö ku feifiteni-ku-dii, nöö de tuu bi dë
gaangaan fisi. Ma nöö hii fa de hia seei, ma
na wan tatai u di nëti koti möönsö.

12 Nöö hën Masa Jesosi kai u taa: “Wë un
ko boo njan.”
Ma nöö hii fa i si di soni ta pasa dë, nöö
u dee bakama fëën ta wegi ën ta luku. Nöö
a bigi da u, u ta si kuma nëën ma da hën.
Ma nöö na wan fuu bi a’ hati u hakisi ën ee
ambë dëën.
13 Nöö hën Masa Jesosi tei di bëëë ku di fisi
di bi dë a faja liba dë, hën a paati da u.
14 Wë nöö disi mbei dii pasi di Masa Jesosi
tjëën seei ko lei u dee bakama fëën, baka u
di a weki a dëdë.

Aki Masa Jesosi toona tei Petuisi a wooko baka.

15 Nöö di u njan te u kaba, hën Masa Jesosi
fan ku Simon Petuisi, a kai ën: “Simon o.” A
piki.
A taa: “Ju di mii u Jonasi aki, i lobi mi
möön dee disi ö?”
Hën Petuisi piki taa: “Wë aai Masa, i seei
sabi taa mi lobi i e.”
Nöö hën a taa: “Antoobi. Wë nöö fii ta
da dee njunjun sëmbë dee ko biibi a mi liba
di buka u mi e. Sölugu de da mi leti kumafa
wan kiijama u sikapu ta sölugu dee sikapu
mii.”
16 Nöö hën a toona hakisi ën di u tu pasi
taa: “Simon, ju di mii u Jonasi aki, i lobi mi
nö?”
Nöö hën a piki ën di wan seei fasi taa:
“Aai Masa, i seei sabi taa mi lobi i.”
Nöö hën a taki dëën taa: “Antoobi. I
musu sölugu dee sikapu u mi da mi e.”
17 Hën a toona hakisi ën di wan seei soni di
u mbei dii pasi taa: “Simon, di mii u Jonasi
aki, i lobi mi nö?”
Nöö di a jei a hakisi ën di u dii pasi ee a
lobi ën, nöö a ko hati ën seei. Hën a taa:
“Masa o, wë i seei sabi hii soni kaa. I sabi
taa mi lobi i.”
Nöö hën Masa Jesosi taki dëën taa: “Söö.
Wë nöö i musu sölugu dee sikapu u mi da
mi e.”
18 Nöö hën a toona fan ku ën taa: “Womi,
mi o taki wan soni da i aki e, nöö a dë tuu
möön hii soni. Fa i dë njönku aki, nöö i seei
ta bisi koosu da i seei te i kaba, nöö i ta waka
fii nango ka i kë, nasö nö? Ma nöö haika e.
Te i ko gaandi, nöö joo tëndë maun fii da oto
sëmbë be de bisi koosu da i, nöö de o tja i go
a wan kamian ka ja o kë go.”
19 Nöö ku di fan naandë, Masa Jesosi ta
pindja Petuisi kumafa dëdë fëën o waka,
nöö di dëdë fëën naandë o tja gaan nëbai
da Masa Gaangadu.

Nöö hën Masa Jesosi taki dëën taa:
“Womi o, Petuisi, be i ta waka a mi baka nöö
e.”
20 Ma nöö fa de ta fan dë, te wan pisi hën
Petuisi bia luku, hën a si di bakama di hën
ku Masa Jesosi dë gaan mati ta waka ta ko
a de baka. (Di bakama aki, hën wë da di
sëmbë di bi sindo hëngi a Masa Jesosi, di de
bi ta njan di Pasika. Hën bi hakisi taa: “Undi
fuu o könku i di könku?”) 21 Nöö fa Petuisi si
ën dë, hën a hakisi Masa Jesosi taa: “Wë di
sëmbë aki wë? Andi fëën i ta taki?”
22 Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë womi,
ee mi kë faa fika ku libi fu te mi toona ko a
goonliba aki baka seei, nöö andi fëën i kë?
Be i ta waka a mi baka nöö e.”
23 Wë nöö fu di soni dë hedi mbei dee
biibima seti ta mindi soni taa di bakama
naandë hën an o dëdë möönsö. Ma nöö fa i
jei dë, Masa Jesosi hën an taki sö e. Ma a bi
taa: “Ee mi kë faa fika ku libi u te mi toona
ko, nöö andi fëën i kë?” Sö a bi taki di taki.
24 Wë da sö e, dee sëmbë. Di bakama u
taki naandë, nöö hën wë i si ta sikifi hii dee
soni aki, nöö u sabi taa de dë tuu. 25 Nöö
sömëni oto soni möön Masa Jesosi du tu, ma
misikuma ee fuu sikifi de tuu buta a buku,
nöö di mundu aki seei an o bigi tjika u hoi
hii dee buku naandë e.
A kaba.

Dee woto u dee Tjabukama u Masa Jesosi

Wan wöutu a fesi.

Söö. Wë andi seei di pisi u Gadu Buku aki ta taki da u, dee sëmbë? Wë a di fosu kamian nöö di pampia aki hën ta waka a di de kai Lukasi baka e, biga di data de kai Lukasi hën bi sikifi de tu tuu da wan mati fëën de kai Teofilusi. Nöö de taa a bi sikifi de kuma baka 80 te go miti 90 jaa u di de pai Masa Jesosi.

Nöö di pisi u di Buku aki ta lei u fa dee bakama u Masa Jesosi bi ta paaja di Bunu Buka a köndëköndë ku di kaakiti u di Akaa di bi ko a de liba. De seti a Jelusalen ku dee oto köndë u Judea naandë, nöö hën de go a Samalia köndë, ufö de go a dee oto köndë u goonliba dee de bi sabi a di ten dë. (Luku Tjab. 1:8.)

Nöö di në de da di pampia aki, nöö ee i luku ën te i kaba, nöö an fiti ën ö. A bi möön bunu de kai ën Di Woto u di Akaa u Gadu. Biga na dee Tjabukama bi ta du dee wooko dë, ma di Akaa hën wë du dee wooko a de liba. Nöö an taki soni u hii dee tjabukama tuu e, ma a taki soni u Petuisi ku Paulosu möön taanga.

Nöö dee oto u di pampia aki, nöö de paati a tu gaan pisi. Biga a kapitë 1 te go miti 12 nöö Petuisi në hën ta ko a fesi möön gaanfa. Ma nöö kumutu a kapitë 13, nöö Paulosu në hën ta ko a fesi möön gaanfa. Biga di Akaa u Gadu bi buta Petuisi ta paaja di Buka a Judea köndë da dee Dju sëmbë, nöö hën a toona buta Paulosu ta paaja di Buka da dee sëmbë dee an dë Dju.

Nöö dee soni Lukasi sikifi aki, de dë dee soni a bi jei sëmbë bi ta konda, ku dee hënseei bi ta hakisi sëmbë tu. Ma so juu i sa si taa hënseei bi dë a dendu tu a so u dee soni a sikifi aki.

Aki Lukasi seti di biifi.

1-2 Mati Teofilusi, ⌞mi Lukasi manda gaan odi da i e, taa mi dë bumbuu⌟. Womi, mi bi mbei wan fosu pampia manda da i kaa, hën mi toona ta mbei disi u mi manda da i möön, di u mbei tu.

Wë nöö di fosu pampia di mi bi mbei dë, nöö mi bi sikifi sömëni soni u Masa Jesosi da i, u di fa a bi libi a goonliba aki ku di fa a bi ta lei sëmbë soni u Gadu bifö Masa Gadu tei ën tja go a liba. Ma bifö a go, nöö a bi lei dee sëmbë a bi pii tei u de musu ko tjabukama fëën apaiti, fa u de musu du di a o go. Leti kumafa di Akaa u Masa Gadu mandëën, nöö so a lei de. 3 Biga baka u di a dëdë ⌞toona weki baka⌟, a nango a de ta ko nöömö te kai föteni daka, ta du peipei soni u de musu sabi taa a toona weki baka tuutuu. De seei ta si ën ku deseei wojo, nöö a ta fan ku de ta lei de fa di Njunjun Tii u Gadu dë.

4 Nöö hën de dë te wan daka, hën a kai de te de piki, a taa: "Un haika e, dee sëmbë. Wan musu kumutu a Jelusalen aki eti e. Un musu tan aki ta luku di soni Masa Gadu o du da unu. Biga a o da unu wan gaan bunu, leti kumafa mi bi paamusi unu kaa. 5 Fa i si Johanisi di Dopuma bi sai dë, a bi ta dopu sëmbë ku wata, ma abiti möön nöö Masa Gadu o dopu unu ku di Akaa fëën. ⌞Biga a o mandëën ko a unu liba.⌟" Sö wan soni Masa Jesosi fan ku dee bakama fëën te a kaba.

6 Nöö hën de sai dë tee wan daka, nöö hën de hakisi ën taa: "Wë Masa, unfa joo du? Joo puu dee Loomë sëmbë a u dee Isaëli sëmbë liba awaa, fuu sa toona tii u seei baka nö?"

7 Hën a piki de taa: "Wë nönö, an dë fuun biinga fu un ko sabi dee soni dë e. Biga mi Tata Masa Gadu nöö abi di taki faa buta di daka ku di juu di de o pasa.

8 "Ma unu, a o da unu di Akaa fëën. Nöö fa di Akaa o ko a unu liba dë, nöö a o da unu kaakiti fuun sa tei dee soni u mi dee un sabi konda da lanti be de jei. A Jelusalen aki woon seti konda di buka, nöö woon ta kondëën te dou hii Judea köndë te kisi Samalia köndë, nöö woon toona ta kondëën be a paaja a hii dee köndëköndë u goonliba tuu ka sëmbë dë. Sö woon ta waka ta paaja di buka tjika." Sö Masa Jesosi taki da dee bakama fëën di ten dë.

Aki Masa Jesosi toona go a liba di a weki a dëdë.

9 Nöö hën de dë te wan pisi, hën Masa Gadu tei ën tja go a liba gbolo leti a de wojo dë. A tjëën go tee bundji tapëën, de an sa si ën möön. 10 Hën dee bakama fëën sai dë ta luku ka a go a liba ala diin. Hën te u de kë mëni, hën de si tu sëmbë taanputaanpu a de bandja dë, ku wetiweti bisi faan a de sinkii.

11 Hën de tu sëmbë hakisi dee bakama taa: "Dee sëmbë u Galilea aki, andi mbei un taanpu ta luku liba diin sö? Di wan seei sëmbë di un si Masa Gadu tja go a liba dë, Masa Jesosi, te wan ten a o toona ko

a goonliba baka e. Nöö a di wan seei fasi kumafa i si a go dë, sö nöö a o toona ko baka." Sö de tu sëmbë taki da de.

12 Wë nöö di juu dë, de bi dë a di kuun de kai Oleifi Kuun. Nöö di di soni pasa sö kaa, nöö hën de kumutu dë hën de toona go a Jelusalen. Biga di kuun an longi ku di köndë, a sa dë kuma wan kilomëti sö nöö. 13 Nöö di de go dou a Jelusalen, hën de toona go a di wosu ka de bi guwenti u go, a wan kamba a liba ala.

Nöö dee sëmbë ku dee sëmbë dee go dë, de da dee tjabukama u Masa Jesosi: Petuisi, Johanisi, Jakobosi, Andiasi, Filipi, ku Tomasi, Batolomisi, Mateosi, Jakobosi di da di womi mii u Alufasi, ku Simon di womi di bi kë puu Loomë lanti a dee Dju liba. Ufö i abi di oto Judasi, di womi mii u wan tata de kai Jakobosi. 14 Dee lö sëmbë dë, sö de bi guwenti u ta ko makandi fu de ta begi Gadu nöömö, de ku Malia di mama u Masa Jesosi, ku wanlö oto mujëë, ku dee baaa fu Masa Jesosi.

Aki de ta kuutu u buta sëmbë

a Judasi kamian.

15 Nöö hën de dë te wan daka, hën wanlö hia sëmbë ko dë makandi a di kamian. De dë wan höndö ku tuwenti sëmbë, biibima u Masa Jesosi wanwan.

Te wan pisi, hën Petuisi hopo taanpu a de mindi. 16-17 Hën a taki da de taa: "Dee sëmbë u mi aki, wë un sabi fa di Akaa u Masa Gadu bi ko a Dafiti liba gaanduwe a fesi, faa sikifi soni u di soni Judasi du aki. Wë ee wan soni sikifi a di Buku kaa, nöö a musu pasa nöömö, nöö hën i si a pasa ku Judasi a u mindi aki. Biga Judasi bi dë wan fuu. Masa Jesosi bi tei u ku ën tuu fuu musu dë a di wooko u Masa Gadu makandi. Nöö hën wë i si a tja dee sëmbë ko kisi Masa Jesosi kii."

18 Wë nöö fa Judasi bi du di hogi dë, nöö dee felantima u Masa Jesosi bi pakëën. Nöö hën a tei di möni, hën a go bai wan goon. Nöö a di goon di a bai dë, naandë seei a kai gbolo dëdë pii. Bëë fëën latja puu tiipa a döö. Sö wan soni pasa ku Judasi e. 19 Nöö hën hii dee sëmbë u Jelusalen ko jei taa sö a dëdë a di goon dendu, nöö hën de ko ta kai di goon Akelidama, hën da Buuu Goon.

20 Hën Petuisi taki möön taa: "A bi dë sikifisikifi a di pisi u Gadu Buku de kai Kanda Buku taa:

Di wosu fëën ka a bi ta dë,
a musu fika söndö sëmbë.
Na wan sëmbë musu go libi nëën möön.
Hën a toona sikifi taa:
Oto sëmbë musu subi a di wooko nëën kamian.

21-22 "Wë nöö hën da wan sëmbë musu ko a Judasi kamian e, fu toona heepi u a di wooko. Nöö di sëmbë di woo tei, a musu dë wan sëmbë di bi dë ku u a bigi fu di soni, kumutu a di daka di Johanisi bi dopu Masa Jesosi tee dou di daka di Masa Gadu tei ën tja go a liba. A bi musu si taa Masa Jesosi dëdë toona weki baka. Sö wan sëmbë wë u musu tei buta a Judasi kamian e."

23 Nöö di Petuisi taki sö te a kaba, nöö hën de kai tu womi ko buta. Wan u de de kai Josëfu. Hën da Basabasi, hënseei da Jusitusi. Nöö di otowan de kai Matiasi.

24-25 Nöö hën de begi te de kaba taa: "Masa Gadu o, wë u ko a i. Biga i sabi hiniwan libisëmbë hatiböö fa a dë.

"Wë nöö fu di Judasi an dë aki möön, fëën hedi wan oto sëmbë musu subi a di wooko nëën kamian ko tjabukama fii. Nöö hën i si u tja de tu womi aki ko da i, fii lei u undi u de i kë. Biga Judasi disa u hën a go a di kamian di fiti ën." Sö wan begi de begi.

26 Nöö di de begi sö te de kaba, hën de tuwë lötu. Nöö hën Matiasi wini, hën a ko mökisi ku dee ëlufu Gaan Tjabukama u Masa Jesosi dee bi fika mbei tuwalufu.

2

Aki ta lei fa di Akaa u Gadu ko

a dee Tjabukama liba.

1 Hën de dë te wan daka, dee Dju sëmbë o njan di daka de kai Pensiti, nöö hën dee biibima u Masa Jesosi tuu hai ko makandi a wan wosu möön. 2 Hën de sai dë te u de kë mëni, hën de jei wan soni kuma gaan ventu kumutu a liba ta ko te a ko dou a di wosu dendu vooo sö, ka de dë sindosindo. 3 Hën de si wan soni kuma faja töngö paaja fingafinga go nama a hiniwan u de. 4 Hën di Akaa u Masa Gadu wë i si ko a de liba sö e. Nöö a tja wan köni ko da de, hiniwan u de ko ta taki oto töngö.

5 Nöö di juu dë, wanlö hia Dju sëmbë fu dee peipei köndë u goonliba bi dë a Jelusalen. De tuu ta biibi Masa Gadu, nöö de bi ko a Jelusalen dë u de njan di daka. 6 Nöö di de jei di bai, hën de booko gililii ko a dee sëmbë u Masa Jesosi, ko haika. Nöö hën de ko ta jei de ta fan peipei töngö, hiniwan sëmbë ta jei di töngö fëën seei di a ta taki.

7 Hën de taa: “Wooo maingë, andi da di
soni aki? A bigi da u. Naasë dee Galilea
sëmbë aki lei dee töngö sabi sö? Biga na
deseei töngö de ta fan dë. 8 Unfa a waka
de ko sabi hii dee töngö fuu tuu ta taki.
9 Biga a sömëni peipei köndë u kumutu nöö
u ta fan di töngö u di köndë ka u kumutu:
Paatia, Media, Elam, Mesopotamia, Judea,
Kapadosia, Pontusi, Asia, 10 Fiigia, Panfilia,
Egepiti, dee köndëköndë u Libië dee dë
zuntu ku Sileni, ufö i abi Loomë, ku Keeta,
ku Alabia. A dee köndë dë tuu u kumutu.
11 So fuu dë Dju sëmbë, so fuu an dë Dju
sëmbë, ma u ko ta biibi Masa Gadu kuma de,
nöö hën u ko ta jei dee sëmbë aki ta konda
dee foondofoondo soni u Masa Gadu da u a
dee töngö dee u sabi. Nöö a bigi da u e!”
12 Nöö hën de fika ta hakisi de na de
nöömö taa: “Andi disi maingë? Wa
fusutëën e!”
13 Ma nöö otowan a de dendu dë mbei dee
Tjabukama u Masa Jesosi fa taa: “Maingë,
wan piki e! Dööngö nöö de dööngö sö.”

Aki Petuisi ta fan ku dee sëmbë.

14 Nöö di dee Tjabukama jei de taki sö, hën
Petuisi hopo, hën ku dee otowan fëën tuu.
Hën a bai taki da dee hia sëmbë dë taa: “Dee
sëmbë aki, un haika e. Un dee Dju sëmbë u
Jelusalen aki ku hii un dee wakama tuu, un
haika bunu fa mi o fan ku unu aki. Mi kë lei
unu andi ta pasa aki.
15 “Wë fa un taa u dööngö aki, nöö na tuu
e, dee sëmbë. Fa di nëigi juu mamate u dë
aki, a tjika u sëmbë bebe soni dööngö kaa
nö? Nönö. 16 Ma di soni pasa aki, a dë di soni
di di fesiten tjabukama u Gadu de kai Joëli
bi taki a fesi. A taa:
17 Masa Gadu manda wan buka ko taa:
‘A di kaba ten u goonliba mi o du wan soni.
Mi o da hii pei sëmbë di Akaa u mi.
Dee womi mii fuunu ku dee mujëë mii
fuunu o ta kisi fan a Gadu ta konda
da sëmbë.
Dee kijoo mii fuunu o ta si soni u mi ku wojo
limbo.
Dee gaan womi o ta sunjan soni u mi.
18 Di juu dë, di Akaa u mi o ko a dee sëmbë
dee ta wooko da mi liba,
womi ku mujëë tuu.
Nöö de o ta kisi fan a mi u de konda da
sëmbë.
19 Nöö mi o du foombofoombo soni a liba ala.
Mi o du bödjëë soni a goonliba aki tu, kuma
maaka sö.
Biga sëmbë o si buuu, de o si faja, de o si
sumuku baakabaaka.
20 Di sonuwojo o dungu pii,
nöö di libawojo o ko bëëë sö kuma buuu.
Sö o pasa bifö di Gaan Hebi Daka u Masa
Gadu o dou.
21 Ma nöö hiniwan sëmbë di o kai Masa Gadu
në faa feni heepi nëën,
hën Gadu o puu fu an feni sitaafu.’
Sö Masa Gadu bi fan a Joëli liba, nöö hën i si
ta pasa aki e, dee sëmbë.”
22 Hën Petuisi toona taki da de möön, a
taa: “Dee sëmbë fu Isaëli aki, un haika mi
bunu e.
“Di sëmbë de kai Jesosi fu di köndë de
kai Nazalëti, hën bi ta du sömëni foombo-
foombo soni a unu dendu, leti kumafa un
tuu sabi kaa. Masa Gadu wë dëën di kaakiti
faa ta du sö e, be un musu sabi taa hën
mandëën. 23 Ma nöö di Jesosi dë, hën Masa
Gadu bi buta a fesi taa a o da unu pasi fuun
kii ën. A bi sabi kaa taa woon tjëën go da dee
hogihati sëmbë fu de pekëën a lakpa pau kii.
Sö a bi sabi a fesi kaa.
24 “Ma fa un kii ën dë, nöö Gadu an disëën
a dëdë köndë e. A puu ën a di sitaafu dë,
toona weki ën baka. Biga Dëdë Köndë aan
di kaakiti u tapëën buta dë u nöömö. Nöö
hën i si a toona weki baka.
25 “Wë nöö Dafiti bi sikifi wan soni. ⌞Buka
da fëën ma wöutu na fëën. Biga Masa Jesosi
hën abi di wöutu.⌟ A taa:
Fa mi dë aki, ma ta fëëë na wan soni,
biga mi sabi taa Masa Gadu dë leti a mi
bandja aki.
Nöö a o ta dë ku mi nöömö.
26 Fa i dë ku mi tjika aki, Masa Gadu,
nöö mi ta wai seei te dou a mi hati dendu.
Dee wöutu dee mi ta tei ta taki,
nöö waiwai soni de dë.
Biga fa i si mi dë ku mi sösö sinkii aki seei,
ma ma ta fëëë dëdë möönsö,
biga mi sabi taa joo tja mi.
27 Nöö mi sabi tu taa ja o disa mi a dëdë
köndë.
Di futuboi fii di dë apaiti da i vö,
ja o disëën sinkii a dëdë köndë faa lulu poi
kaba a sösö.
28 I lei mi di pasi kaa, ka fu mi go mi feni libi,
nöö joo dë ku mi, hën mbei mi o dë waiwai.
Sö Dafiti bi sikifi a fesiten e.
29 “Wë nöö dee sëmbë u mi aki, ⌞be mi puu
di soni a sikifi dë da unu. Biga fa Dafiti taki
dë, nöö na hënseei soni a tei taki e⌟. A bi dë
wan gaan sëmbë fuu, nöö a dëdë te de bei
gaanduwe kaa. Geebi fëën sai leti dë eti.

30 “Ma nöö fa Dafiti fan naandë, nöö a bi
dë wan tjabukama u Gadu, nöö a bi ta konda
u wan soni o pasa a bakaten. Biga a bi sabi
taa Masa Gadu bi paamusi ën wan soni ku
soi seei taa wan u dee bakamii fëën o ko tei
di könu sutuu fëën fu nöömö.
31 “Wë nöö di Dafiti sabi sö kaa, hën mbei
a taki di lö soni dë fu di sëmbë di Masa Gadu
o manda ko. Hën de kai di Keesitu. A o dëdë
ma a o toona weki baka. A taa Masa Gadu an
o disëën a dëdë köndë fu hën sinkii musu
poi. Sö Dafiti bi taki.”
32 Nöö hën Petuisi taa: “Un haika e, dee
sëmbë. Di sëmbë Dafiti taki dë, hën da
Jesosi e. Biga a bi dëdë, ma nöö Masa Gadu
an disëën a dëdë köndë, a weki ën baka a
dëdë. U dee sëmbë i si aki tuu seepi bi si
ën ku u wojo taa sö a pasa tuu. 33 Nöö fa u dë
aki, a dë leti a di letimaun së fëën Tata Masa
Gadu a liba ala, ka a tjëën go buta a di möön
kaba hebima kamian.
“Nöö fa i si Masa Jesosi go ala, nöö hën
di tata fëën dëën di Akaa fëën kumafa a bi
paamusi ën taa a o dëën. Nöö hën Masa
Jesosi toona da u ën. Nöö fa i si u ta taki
dee peipei töngö fuunu aki, nöö di Akaa u
Gadu hën mbei e. Sö Masa Jesosi toona da u
ën tjika.
34 “Nöö i sabi fa Dafiti bi sikifi möön, a taa:
Masa Gadu taki da mi Masa taa:
‘Sindo fii a mi letimaun së aki,
35 ta luku fa mi o buta dee felantima fii a i
basufutu.’
Sö wan soni Dafiti sikifi. Wë nöö fa a sikifi
dë, ma na Dafiti bi go a Masa Gadu a liba ala
e. ⌞Fa a taki dee soni dë, na hënseei soni a
ta taki, ma Masa Jesosi soni a taki.⌟
36 “Nöö dee sëmbë u Isaëli aki, un musu
sabi taa di Jesosi di un peka a di lakpa pau kii
dë, hën wë Masa Gadu tei buta ko Masa fu
hii mundu e. Hën da di Könu di a bi paamusi
u kaa, di Keesitu.”
Sö Petuisi taki da dee sëmbë.
37 Nöö di dee hia sëmbë jei fa a taki dë,
nöö hën hati u de latja te na soni. A go a
de sinkii. Hën de bai hakisi Petuisi ku dee
oto Tjabukama u Masa Jesosi taa: “Woolo,
dee sëmbë fuu dë, unfa woo du möön?”
38 Hën Petuisi piki de taa: “Un musu
disa di hogilibi fuunu, be hiniwan fuunu go
dopu a di në u Jesosi Keesitu. Nöö te un du
sö kaa, nöö Masa Gadu an o hoi dee hogilibi
fuunu a bëë möön. Nöö a o da unu di Akaa
fëën tu, faa wooko a unu liba.
39 “Wë biga Masa Gadu bi paamusi unu
kaa taa sö a o da unu di Akaa fëën. Unu, ku
dee mii fuunu, ku hii dee böngö fuunu, ku
hii dee sëmbë dee ta dë a dee longi köndë
dee a ta kai fu ko sëmbë fëën, de tuu a bi
paamusi.” Sö Petuisi taki da de.
40 Nöö hën a tei sömëni oto soni möön ta
bai de. A ta biinga ku de kodo u de musu piki
di fan fëën, be de an musu feni di sitaafu ta
tja kumafa dee hogihatima u di köndë o feni
ën.
41 Nöö di a taki sö kaa, nöö hën sömëni
sëmbë piki tuu. Biga di daka dë, nöö kuma
wan dii dusu sëmbë sö piki di buka go dopu.
Nöö hën de ko mökisi ku dee sëmbë u Masa
Jesosi dee bi biibi kaa. 42 Nöö fa de ko biibi
dë, hën de nango ta lei soni u Masa Jesosi
a dee Tjabukama nöömö. De ta libi suti ku
deseei ku piizii, ta begi Masa Gadu, ta njan
makandi fu di de tuu ta biibi a Masa Jesosi.
43 Nöö di juu dë, dee Tjabukama u Masa
Jesosi ta du sömëni foombofoombo soni e,
te hii lanti ko ta fëëë.
44 Nöö fa dee sëmbë ko biibi Masa Jesosi
dë, de ta libi makandi seei. De an ta mömbi
deseei soni. Te wan sëmbë abi, a ta da di
otowan. 45 Nöö ee wan sëmbë dë ku fuka,
nöö di otowan o sei wan goon fëën, ee nasö
wan oto soni di a abi, nöö te a feni di möni
nöö a tja ko paati da dee otowan puu de a
fuka. 46 Nöö hiniwan daka de ta ko ta mökisi
a di djai u di Wosu u Masa Gadu a Jelusalen
naandë. Nöö sö de ta waka ta njan makandi
a dee wosu u de ku piizii, ku limbohati seei.
47 Nöö de ta gafa Masa Gadu nöömö.
Nöö fa de ta libi dë, hii sëmbë u di köndë
tuu ta luku de taa: “Aai maingë, dee sëmbë
aki, bumbuu sëmbë de dë e.”
Nöö hiniwan daka Masa Jesosi ta tja oto
sëmbë ko nama ku de, dee sëmbë dee ta ko
a Gadu fu de feni di heepi fëën.

3

Aki Petuisi kula wan lan sëmbë ku di në u Masa Jesosi.

1 Nöö hën de dë te wan daka, nöö hën
Petuisi ku Johanisi nango a di Wosu u Masa
Gadu a wan dii juu sapate. Biga hiniwan
daka sëmbë bi guwenti u go begi Gadu a
di lö ten dë. 2 Nöö di djai u di Wosu u
Masa Gadu bi abi wan döö fëën de kai Hanse
Nëngë Döö, nöö naandë de ta tja wan sëmbë
ko buta. Di sëmbë dë bi lan sensi nëën
mama bëë dendu, nöö hiniwan daka de ta
tjëën go buta naandë faa musu ta pidi möni
a dee sëmbë ta pasa nango a di Wosu u
Gadu.

[3] Nöö hën di di sëmbë si Petuisi ku Johanisi ta pasa nango a di Wosu, nöö hën a pidi de möni.
[4] Nöö hën de luku ën diin. Hën Petuisi taki dëën taa: "Womi, hopo wojo luku i si."
[5] Hën a luku de. A a' di pakisei taa de o dëën wan soni.
[6] Hën a taki dëën taa: "Ma a' möni e, ma di soni di mi abi nöö hën mi o da i. A di në u Jesosi Keesitu fu Nazalëti mi taki da i taa hopo waka e!" [7] Nöö hën a panjëën a leti maun faa hopo ën taanpu. Fa u du dë, hën futu u di womi ko taanga, [8] hën a hopo vu taanpu apë. Hën a denda go ku de a di djai dendu. Hën a ta waka ta djombo ta bai ta gafa Masa Gadu ta dëën tangi u di bunu di a du ën dë.

Aki Petuisi ta fan ku dee sëmbë bi dë a di Keikiwosu.

[9] Nöö di juu dë, sömëni sëmbë bi dë a di Keikiwosu kaa, nöö de tuu si di womi fa a ta waka ta gafa Masa Gadu ta dëën tangi. [10] Nöö de sabi taa hën da di sëmbë bi dë sindosindo a di Hanse Nëngë Dööbuka ta pidi möni, nöö hën a ko hopo taanpu ta waka.
[11] Nöö hën de kule go a Petuisi ku Johanisi ka de sai dë a di pisi u di Keikiwosu de kai Salumon Baiko. Nöö di womi di bi lan dë, a dë ku de maun ku maun panjanpanjan. Nöö a bigi da de te na soni.
[12] Hën di Petuisi si dee hia sëmbë ta kule ta ko a de, hën a taki da de taa: "Dee Isaëli sëmbë u mi aki, andi bigi da unu sö? Fa di womi ko bunu aki, un ninga taa ku u seei kaakiti u kulëën nö? Ee na un mëni taa fu di hati fuu limbo möön oto sëmbë mbei Masa Gadu da u kaakiti sö? Nönö e! Nëën mbei.
[13] "Ma Masa Gadu, di dee fesiten sëmbë fuu bi ta begi kaa, dee Abahamu, Isaki, Jakopu sö, hën wë kë da Masa Jesosi gaan nëbai, nöö hën mbei a kula di sëmbë aki, be un sabi taa sö wan sëmbë Jesosi dë. Biga Jesosi bi dë di Futuboi u Gadu seei di a manda ko da u, ma nöö unu tjëën go da dee tiima u di köndë fuu aki u de musu kii. Hën di un tjëën go, nöö Gaama Pilati an bi si na wan föutu nëën faa musu dëdë e. Hën a taa an o kii ën, a o disëën be a go. Ma di a taki sö, nöö hën un ko ta bai taa an musu disëën go.
[14] "Di apaiti sëmbë u Masa Gadu, ku hën wë i si un du sö e, dee sëmbë. A bi bunu te Masa Gadu seei an feni na wan föutu nëën wan daka, ma unu taa wan këën. Hën un begi di gaama faa musu puu wan oto sëmbë a dunguwosu da unu nëën kamian. Hën un kai di sëmbë dëën. Wan gaan hogi sëmbë di bi ta kii sëmbë, hën un mbei a puu da unu. [15] Ma di bumbuu Sëmbë di ta da hii mundu libi, nöö hën un kii puu.
"Ma fa un du dë seei, ma Masa Gadu toona weki ën baka e. Biga u seepi si ën ku u seei wojo. [16] Nöö hën di kaakiti fëën wë i si kula di sëmbë bi lan aki. Fu di u ta biibi nëën liba, hën mbei di sëmbë ko dë tjentjen a unu fesi aki kumafa un tuu ta si ën kaa.
[17] "Nöö haika e, dee sëmbë u mi aki. Mi sabi taa fa un ku dee hedima fuu kii Masa Jesosi dë, wan bi sabi taa sö wan gaan hogi un bi ta du e.
[18] "Ma nöö gaanduwe a fesi Masa Gadu bi da dee tjabukama fëën wan buka taa di sëmbë fëën di a o manda ko a goonliba, di Keesitu, a musu tja sitaafu nöömö. Nöö hën wë i si pasa aki.
[19] "Nöö dee sëmbë o, dee hogilibi fuunu musu hati unu te nöö un bia disa de e, ko a Masa Gadu. Nöö an o hoi unu a bëë möön. Nöö te un du sö kaa, nöö a o ta da unu böö. [20] Nöö a o toona manda Jesosi Keesitu ko da unu möön e. Biga a bi buta a fesi taa sö a o toona mandëën da u kaa. [21] Ma nöö fa u dë aki a musu fika a Masa Gadu köndë ala ufö. Te dou di juu fu Masa Gadu musu puu hogi a goonliba buta hii soni ko bunu baka ufö a o toona ko. Biga sö wan soni Masa Gadu bi paamusi dee gaan sëmbë fuu a dee tjabukama fëën taa sö a o du.
[22] "Nöö Mosesi bi taki da dee gaan sëmbë fuu taa:

Fa i si Masa Gadu manda mi ko da unu aki,
nöö söseei a bakaten a o manda wan oto
Tjabukama ko da unu.
Nöö di sëmbë di o ko dë,
a o dë di wan köndë sëmbë kuma unu.
Nöö te a ko, nöö dee soni dee a o taki da unu,
nöö de tuu un musu piki e.
[23] Biga ee wan sëmbë ja kë piki di buka u di
Tjabukama dë,
nöö joo kumutu a dee sëmbë u Masa Gadu
dendu go kaba a sösö.
Sö wë Mosesi bi taki da dee gaan sëmbë fuu
e, dee sëmbë.

[24] "Nöö hii dee tjabukama u Gadu, kumutu a Samueli te dou ku hii dee otowan dee bi ta konda soni u Gadu da sëmbë, de tuu kisi di wan seei buka taa sö wanlö soni o pasa, nöö hën de ko ta pasa a di ten u dë aki. [25] De bi konda taa sö wanlö bunu Masa Gadu o du sëmbë. Nöö unu wë da dee sëmbë dee musu

kisi dee bunu dë e. Masa Gadu ku dee gaan
sëmbë fuu bi abi di buka, ma unu wë ta feni
dee bunu de bi taki.
"Biga a bi taki da u gaan sëmbë Abahamu
taa a di böngö fëën hii pei sëmbë u goonliba
o feni heepi. ⌞Wë nöö di böngö di a taki
dë, Masa Jesosi wë e, dee sëmbë.⌟ [26] Hën a
manda ko kuma Futuboi fëën. Nöö fa a
mandëën ko dë, u dee Isaëli sëmbë fosu a
mandëën da e. Biga a kë faa heepi unu mbei
un disa dee hogilibi fuunu." Sö wë Petuisi
taki tuwë da dee hia sëmbë a di Keikiwosu
dë.

4

Aki de kisi Petuisi ku Johanisi tja go a kuutu.

[1] Nöö di juu dë, Petuisi ku Johanisi an
kaba u fan seei hën dee begima ku di hed-
ima u dee siköutu dee ta watji a di Wosu
u Gadu, ku dee sëmbë u di keiki paatëi de
kai Sadusei, hën de ko dou a de. [2] Hati u de
boonu ku de te na soni, biga de ta konda
da dee otowan taa Masa Jesosi dëdë toona
weki baka. ⌞Biga dee Saduseima an sa jei taa
sëmbë sa dëdë toona weki baka.⌟ [3] Nöö hën
de kisi Johanisi ku Petuisi panjan gingin tja
go söötö a dunguwosu. Nöö de o luku te
amanjan bifö de o kuutu de, biga ndeti kaa.
[4] Ma nöö fa dee Tjabukama bi fan ku dee
sëmbë dë, nöö wanlö hia sëmbë bia piki di
buka bendi ko a di së u Masa Jesosi. Nöö
fa de go mökisi ku dee oto biibima u Masa
Jesosi naandë hën de ko dë kuma feifi dusu
sëmbë sö.
[5] Nöö hën de dë te mamate, hën dee Dju
hedima, ku dee Gaan Womi, ku dee Sabima
u Wëti, de tuu hai ko mökisi a Jelusalen
naandë u de kuutu. [6] Di awoo hedima u dee
begima de kai Ananasi, ku di Kaba Hei Be-
gima de kai Kajafasi, wan oto sëmbë de kai
Johanisi, ku Alekesani, ku hii dee oto famii
u Ananasi, sö de ko a di kuutu. [7] Nöö hën de
manda sëmbë u de go tei de tu Tjabukama u
Masa Jesosi, Petuisi ku Johanisi, tja ko a de.
Nöö di de ko dou, hën de hakisi de taa:
"Ku un kaakiti un kula di lan sëmbë dë? Un
sëmbë në un kai ufö un du sö wan soni?"
[8] Nöö di juu dë di Akaa u Masa Gaangadu
bi dë a Petuisi liba hebi seei. Nöö hën a
piki de gbelin taa: "Gaan lanti, un piimisi
fuunu e. [9] Un kë sabi unfa u du ufö u heepi
di lan sëmbë ö? [10] Wë be mi taki ën da unu,
biga a dë fanöudu fuun musu sabi. A dë
fanöudu fu hii un dee sëmbë u Isaëli tuu
musu sabi taa Jesosi Keesitu u Nazalëti hën
kulëën ku ën kaakiti. Hën mbei i si a ko
taanpu telutelu a unu fesi aki. Di sëmbë di
un bi peka a di lakpa pau naandë kii, nöö
hën kulëën e. Unu wë bi kii ën, ma Masa
Gaangadu weki ën baka.
[11] "Wë wan sabi fa de sikifi ën buta a Masa
Gaangadu Buku nö? De taa:
Dee sëmbë ta mbei sitonu wosu,
hën de si wan sitonu taa an bunu,
nöö hën de tuwëën a kapëë.
Ma nöö bakaten,
hën di sitonu dë ko mama posu u di wosu.
Wë di sitonu dë, Masa Jesosi wë e, dee
sëmbë. [12] Hën nöö sa puu sëmbë a hogi basu
fii sa dou a Masa Gaangadu fesi. Oto në an
dë a goonliba aki möönsö di u libisëmbë sa
kai fuu feni di heepi u Gadu."
[13] Wë nöö di dee kuutuma jei fa Petuisi
ku Johanisi ta fan söndö fëëë sö, hën de
taa: "Maingë, dee sëmbë aki, na sösö sinkii
sëmbë de dë nö? Biga de an go a siköö wan
bëtë, ma nöö hën de ko ta fan ku u söndö
fëëë sö." Di soni bigi da de, nöö hën de ko
si taa di fa dee Tjabukama bi ta dë ku Masa
Jesosi, hën wë mbei de sabi u fan sö. [14] Nöö
soni an dë u fia möön tu. Biga di lan womi
di de bi kula sai leti dë taanputaanpu ku de.
[15] Nöö hën de manda Petuisi ku Johanisi
ku di womi di bi lan taa be de kumutu a di
kuutu kamba ufö. Nöö hën de kumutu go.
Nöö hën dee kuutuma fika dë ta hakisi taa:
[16] "Wë unfa woo du ku dee sëmbë? Biga hii
sëmbë fu Jelusalen aki tuu sabi fa de bi kula
di lan sëmbë dë. A dë wan gaan foondo soni
da hii mundu, nöö wa sa fia, biga a bödjëë
tuu. [17] Ma nöö un boo bai de nöö taa de an
musu tei di në u Jesosi ta paaja a di köndë
möön."
[18] Nöö di de kuutu tefa de kaba, hën de
toona kai Petuisi ku Johanisi taa be de ko.
Hën de ko dou. Hën de buta ku de seei taa
de an musu ta kai di në u Jesosi ta lei sëmbë
soni fëën möön a mundu.
[19] Nöö hën Petuisi ku Johanisi piki de taa:
"Lanti, fa un taki da u aki, nöö u jei. Un bai
u taa wa musu konda soni u Masa Jesosi. Ma
Masa Gaangadu manda u fuu musu konda.
Nöö unfa un mëni? Undi u dee buka un si
kuma Masa Gaangadu o kë fuu musu piki?
[20] Wë nöö wa sa tjubi dee soni u wojo bi si ku
dee u jesi bi jei. U musu konda de nöömö."
Sö de piki de.
[21] Hën dee kuutuma toona bai de seei
gbelin taa de an musu konda de, nöö hën
de manda de go. De an saanfa u de du fu de

musu da de sitaafu, biga hii sëmbë ta gafa
Masa Gaangadu ta bai ën në fu di gaan soni
di bi pasa dë. 22 Biga di sëmbë di de bi kula a
di gaan foondo fasi dë, nöö a bi abi jaa pasa
föteni, ma an bi waka wan daka.

Aki dee Tjabukama u Masa Jesosi ku dee oto biibima ta begi.

23 Nöö fa dee kuutuma manda Petuisi ku
Johanisi go dë, nöö hën de go a dee oto
biibima u Masa Jesosi go taki da de unfa dee
Gaan Begima ku dee Gaan Womi bi taki da
de. Hën de konda te de kaba.
24 Nöö di dee otowan u de jei sö, nöö hën
de tuu ko ta gafa Masa Gaangadu taa: "Masa
Gadu oo, i mbei hii soni a liba ala, ku goon
aki tuu, te dou ku di ze. 25 Nöö hën i manda
di Akaa fii faa fan a di futuboi fii liba, u gaan
avo Dafiti, taa:

Andi du dee peipei sëmbë u goonliba mbei
hati u de boonu sö?
Faandi mbei de ta suku pasi sö te de wei,
u de du hogi ku Masa Gaangadu?

26 Dee könu u goonliba ku dee oto tiima tuu
ta hai ko fiti buka u de feti ku Masa Gaan-
gadu
puu hën ku di Könu fëën di a buta, a de liba.
Sö Dafiti taki.
27 "Wë nöö Masa Gaangadu, di soni Dafiti
bi taki dë hën wë i si ta pasa fa u dë aki. Biga
dee hedima u goonliba, Helodi ku Pontuisi
Pilati, ku dee Isaëli sëmbë fuu, ku dee oto
köndë sëmbë tuu ko mökisi leti a Jelusalen
aki fu de du hogi ku Masa Jesosi, di Futuboi
fii di dë apaiti da i. Di Sëmbë di i bi da taki
a hii mundu liba, nöö hën de bi sitaafu sö e.
28 Nöö hën de du hii dee soni dee i bi buta a
fesi taa sö o pasa. Wë Masa, sö i seei abi di
kaakiti tuu, fu buta hii soni fu de musu pasa
leti kumafa i bi kë.
29 "Nöö fa u dë aki ja si o? Dee sëmbë bai
u taa de o du ku u. Nöö hën u begi i, Masa,
fii da u dee futuboi fii degihati, be u sa ta
konda di Buka fii nöömö söndö fëëë. 30 Masa
Gaangadu, i musu kula dee suwakima, be
sëmbë si di kaakiti fii di i abi. Be u tei di
në u Masa Jesosi ta du foondofoondo soni,
be hii sëmbë si di kaakiti di a abi. Biga hën
wanwan tö dë di apaiti Futuboi fii di i buta.
Nöö da sö u begi i, Masa."
31 Nöö di de begi sö te de kaba, hën di
kamian ka de dë ko ta seki seei te na soni.
Hën di Akaa u Masa Gaangadu toona ko
taanga a de liba, hën de ko ta konda di buka
u Gadu seei söndö fëëë.

Aki ta lei fa dee biibima u Masa Jesosi bi ta libi makandi tjika.

32 Nöö di juu dë, hii dee biibima u Masa
Jesosi tuu bi dë ku wan hati. Na wan
sëmbë ta hoi ën gudu buta nëën wosu fëën
wanwan, ma de tuu ta abi soni makandi.
33 Hën dee Tjabukama u Masa Jesosi ta konda
da lanti nöömö fa Masa Jesosi weki a dëdë.
Nöö fa de ta fan dë, di fan u de abi kaakiti,
nöö a dë u si tuutuu taa Masa Gaangadu ta
tja de ku ën bunuhati seei. 34 Fa de sai dë, na
wan sëmbë bi dë a de dendu ta pena. Biga
ee wan sëmbë i dë ku pena nöö dee otowan
ee dee a' goon ee nasö wosu, nöö de ta sei ën
35 nöö de tei di möni tja ko da dee Tjabukama
u Masa Jesosi. Nöö dee Tjabukama tei di
möni nöö de paati da dee penama puu de
a fuka. Sö de bi ta libi di ten dë.
36 Nöö hën wan sëmbë bi dë de kai Josëfu.
Dee Tjabukama u Masa Jesosi ta kai ën
Banabasi; hën kë taki "wan sëmbë di ta da
sëmbë hati." Nöö a dë u di lö u Isaëli de
kai Leifi, nöö a kumutu a di köndë de kai
Sipuusi. 37 Nöö hën di womi aki bi abi wan
goon, hën a sei ën. Hën a tei hii di möni fëën
tuu tja ko da dee Tjabukama u Masa Jesosi
u de paati da sëmbë.

5

Aki ta lei andi pasa ku Ananiasi ku hën mujëë.

1 Di juu dë, hën wan womi bi dë de kai
Ananiasi, nöö hën mujëë de kai Safila. Nöö
de bi abi wan goon u de. Nöö hën de sei di
goon. 2 Nöö hën di womi tei hafu u di möni
hoi buta dë, hën a tei di fika tja go da dee
Tjabukama u Masa Jesosi ⌊taa tuu u di möni
di a sei di goon hën di dë⌋. Nöö fa a du dë,
hën mujëë seei dë a dendu tu.
3 Nöö di a du sö, hën Petuisi gandji dëën
taa: "Womi Ananiasi, unfa i du bifö di didibi
subi a i liba sö, te i kë ganjan di Akaa u Masa
Gadu? 4 Andi mbei i du sö? I seei bi abi di
goon, nöö di i sei ën kaa, nöö i bi sa hoi hii
di möni. Ma nöö hën i tjubi hafu fëën buta
dë, hën i tei di fika tja ko da u taa ⌊tuu fëën
di dë⌋. Wë na ku libisëmbë i du di hogi e, ma
ku Masa Gadu i du ën."
5 Nöö di Ananiasi jei di fan wante, nöö hën
a tombi kai a goon dëdë pii, böö fëën koti.
Nöö fa di soni pasa dë, dee oto sëmbë jei
nöö hati u de latja seei. 6 Nöö hën wanlö
kijoo mii hopo hën de ko dimboli di dëdë
tefa de kaba, hën de tei ën tja go bei.

7 Hën de dë te baka dii juu langa sö, hën
di mujëë u di womi ko dou. An bi sabi taa sö
wan soni bi pasa ku ën manu.
8 Nöö di a ko dou, hën Petuisi hakisi ën
taa: "Mujëë, haika. Fa di manu fii bi tja di
möni u di goon ko aki, tuu fëën a tja nö?"
Hën a piki taa: "Aai, tuu fëën di dë e."
9 Hën Petuisi toona taki dëën taa: "Faandi
mbei i ku i manu tuu fiti buka makandi taa
woon pooba di Akaa u Masa Gadu luku sö?
Wë dee womi mii dee bi tja di manu fii go
bei, haika futu u de a dööbuka dë. Nöö de o
tja i go bei tu e."
10 Hën di a taki sö, di mujëë jei. Hën a kai
gbolo a Petuisi fesi dë dëdë pii. Hën dee
kijoo ko dou, hën de si ën dë dëdëdëdë. Hën
de toona hopo ën tei tja go bei nëën manu
bandja.
Sö wan gaan soni pasa di juu dë.
11 Nöö di dee biibima u Masa Jesosi ku dee
oto sëmbë jei, nöö hën hii de tuu fëëë te na
soni. ⌞De si taa libi u de musu dë tololoo a
pasi seei.⌟

Aki ta lei fa dee Tjabukama u Masa Jesosi ta kula sëmbë.

12 Di juu dë, dee Tjabukama u Masa Jesosi
ta du hia soni, foondofoondo wan kuma
maaka sö, ⌞nöö sëmbë ta si taa Gadu dë
ku de tuu⌟. Nöö dee sëmbë dee ta biibi a
Masa Jesosi ta ko a di kamian u di Keikiwosu
de kai Salumon Baiko nöömö ta mökisi
makandi. 13 Ma fa de ta ko dë, na de ku oto
sëmbë e. Biga dee oto sëmbë dee an ta biibi
a Masa Jesosi liba, de ta fëëë seei u de ko
mökisi ku de, hii fa de ta gafa de nöömö taa
bumbuu sëmbë de dë.
14 Nöö dee sëmbë u Masa Jesosi ta ko
möön hia seei. Hiniwan juu oto sëmbë ta
ko biibi, womi ku mujëë tuu, ta mökisi ku
dee otowan bi biibi a fesi.
15 Nöö fa Gadu ta da dee Tjabukama kaak-
iti tjika dë, nöö sëmbë ta tja dee suwakima
u de ta ko ta buta a bandja pasi. De ta tja
de ta buta a kama liba a goon dë, so u de
dë a bedi, nöö de dë ta luku Petuisi faa pasa
dë, sonte di jeje fëën sa kai a de nöö de sa
ko bunu. 16 Gaan hia sëmbë seei ta kumutu
a dee köndëköndë a Jelusalen bandja dë ta
tja dee suwakima u de ta ko, ku dee sëmbë
dee dë ku soni a hedi ta sitaafu de ta kii. Nöö
de tuu dee Tjabukama kula ko bunu.

Aki wan basia u Masa Gadu Köndë ko heepi dee Tjabukama.

17 Nöö fa dee Tjabukama u Masa Jesosi ta
du dee foombo soni sö, nöö hën di Kaba Hei
Begima u dee Isaëli sëmbë ku dee mati fëën
u di Sadusei paatëi, de ko ta haun ku de te
na soni. 18 Te wan daka, hën de go kisi de tja
go söötö a dunguwosu.
19 Ma a di ndeti dë seei, hën wan basia
u Masa Gadu Köndë ko jabi dee döö u di
dunguwosu puu dee Tjabukama tja ko a
döö. 20 Hën a taki da de taa: "Un go taanpu a
di Wosu u Masa Gadu e, nöö un ta konda da
lanti nöömö taa wan njunjun libi dë u feni
a Masa Gadu. Un puu hii soni fëën da de be
de sabi."
21 Nöö hën dee Tjabukama piki. Biga di
dobooko fëën, hën de toona go dë a di Wosu
go ta lei lanti leti kumafa di basia bi taki da
de.

Aki dee Isaëli hedima kai dee Tjabukama u Masa Jesosi a kuutu möön.

Di mamate dë seei, hën di Kaba Hei
Begima ku dee mati fëën ko makandi u
de kuutu di soni u dee Tjabukama u Masa
Jesosi. Hën de kai hii dee hedima u dee
Isaëli sëmbë ku hii dee oto kuutuma u Isaëli
tuu taa be de ko a kuutu.
Hën di de ko, hën de manda buka da dee
wakitima u di dunguwosu taa be de go tei
dee Tjabukama tja ko da de. 22 Nöö hën dee
wakitima go. Ma nöö di de go dou nöö pii,
djee. Dee sëmbë an sai dë.
Hën de toona go a dee kuutuma go taa:
23 "Dee sëmbë aki, wë u dou e. Nöö gaan
soni. Dee sëmbë dee un manda u fuu go tei,
wa si de e. U go a di dunguwosu, u si dee
döö tuu dë söötösöötö ku dee sikötu dë a
dee dööbuka ta hoi wakiti tuu u si. Ma nöö
di u go dou hën u jabi di döö, wa si sëmbë.
De an sai dë e. Wa sabi naasë de go."
24 Nöö di di Kaba Hei Begima ku dee Gaan
Begima ku di hedima u dee wakitima u di
Wosu u Gadu jei sö, nöö a toobi de tumisi.
De an saandi pasa.
25 Te wan pisi, hën wan sëmbë ko dou, a
taa: "Un haika e, dee sëmbë. Dee womi un
bi buta a dunguwosu, de dë leti a di Wosu u
Gadu dë ta lei sëmbë e."
26 Nöö di de jei sö, hën di hedima u dee
wakitima kai dee otowan fëën, hën de kule
go tei dee Tjabukama tja ko. Ma na ku
taanga e, biga de fëëë taa a kandë dee lanti
hati o boonu ku de te de o naki de ku sitonu
kii.

[27] Nöö hën de tja dee Tjabukama ko, hën
de ko taanpu a dee kuutuma fesi.
Hën di Kaba Hei Begima taki da de taa:
[28] "Dee sëmbë aki, u bi bai unu kaa e, taa wan
musu ta lei lanti dee soni u Jesosi möön.
Jetiseei wan disa möönsö. Un ta lei sëmbë
kodo, tefa hii sëmbë u Jelusalen tuu jei kaa.
Nöö fa un ta du ën dë, un ta biinga kodo fu
un buta a u hedi taa u kii ën."
[29] Hën Petuisi ku dee oto Tjabukama
toona piki ën taa: "Aai, wë u jei, dee sëmbë.
Ma Masa Gadu buka hën u musu piki möön
gaanfa möön libisëmbë buka e. [30] Nöö unu
wë bi kii Masa Jesosi tuu. Un pekëën a di
lakpa pau, ma Masa Gadu seei, di dë di Gadu
di dee gaan sëmbë fuu bi ta begi gaanduwe
kaa, nöö hën toona weki ën baka. [31] Nöö hën
a tjëën go buta te a di möön hei kamian
nëën letimaun së a liba ala, be a ko dë
di kaba Fesima u mundu. Nöö fa a ko dë
Fesima dë, nöö a dë di Heepima tu, di sa puu
u a hogilibi basu.
"Fa Masa Gadu sai dë, dee sëmbë, an kë
hoi di hogilibi fuu Isaëli sëmbë a bëë möön
e. A kë fuu tuu musu bia libi, be a sa puu
dee hogi du fuu a u liba. Sö a kë heepi u
tjika. [32] Nöö u abi fu konda di buka aki da
lanti be de jei e. Biga u seei dë kotoigima u
dee soni u Masa Jesosi u ta taki aki, u ku di
Akaa u Gadu di a ta da dee sëmbë dee ta piki
ën buka."
[33] Nöö hën di dee kuutuma jei fa dee
Tjabukama fan, hën de kisi faja seei. Nöö
hën de taa de o kii de puu a goonliba
nöömö.
[34] Ma nöö wan sëmbë bi dë a de dendu de
kai Gamalijëi. A bi dë wan sëmbë u di keiki
paatëi de kai Faliseima di ta lei sëmbë dee
wëti dee Gadu bi da dee Isaëli sëmbë. Nöö
hii sëmbë abi gaan lesipeki dëën. Nöö hën
a hopo taanpu a di kuutu. Hën a manda
sëmbë taa be de tja dee Tjabukama go a döö
ufö. Hën de tja de go a döö.
[35] Nöö hën Gamalijëi fan ku dee kuutuma
taa: "Dee Isaëli sëmbë aki, un musu mëni
unu seei e, ku andi woon du ku dee womi
dë. [36] Wan saandi bi pasa ku di womi de kai
Teodasi nö? Di soni pasa wan pisiten kaa
taa a bi kë buta hënseei fesima u di köndë.
Nöö hën fö höndö womi go nama ku ën.
Hën de dë te wan pisi hën wanlö sëmbë kii
ën puu dë, nöö hën hii dee sëmbë fëën paaja
tuu. Nöö hën di soni u Teodasi kaba.
[37] "Nöö baka fëën hën wan oto sëmbë de
kai Judasi, di u Galilea pisiwata, ko hopo a di
ten lanti bi ta konda sëmbë ta sikifi sëmbë
në buta a buku. Nöö sömëni sëmbë nama ku
ën tu, kumafa de bi nama ku di fosu sëmbë
u taki dë. Ma söseei sëmbë kii ën tu, nöö
hën dee bakama fëën paaja. Kaba u di oto
di dë.
[38] "Nöö hën mbei mi kë taki da unu taa
wan musu du soni ku dee sëmbë aki e. Un
disa de be de go. Biga ee libisëmbë soni nöö
de ta du, nöö a o kaba a sösö. [39] Ma ee a Masa
Gaangadu a kumutu, nöö wan o sa wini de.
Te wan pisi un o ko si taa ku Gadu wë un ta
du." Sö Gamalijëi taki da dee kuutuma te a
kaba.
Nöö di de jei fa a fan dë, hën de piki ku
ën makandi. [40] Nöö hën de toona kai dee
Tjabukama u Masa Jesosi ko. Hën de buta
sëmbë fon de ku wipi te de kaba. Hën de
toona gandji da de möön taa de an musu
ta kai Masa Jesosi në ta lei sëmbë soni fëën
möön.
Nöö di de bai de te de kaba, hën de manda
de go. [41] Nöö hën dee Tjabukama kumutu
a di kuutu seei ku wai, fu di Masa Gadu bi
si taa de bumbuu tjika u de tja sen fu Masa
Jesosi në hedi.
[42] Nöö hën de nango hiniwan daka a di
Wosu u Masa Gadu kumafa de bi guwenti
kaa, ku sëmbë wosu tuu, ta konda di Bunu
Buka da lanti taa Jesosi hën da di Paamusi
Könu di Masa Gadu bi o manda ko.

6

Aki de tei sëmbë u heepi

dee Tjabukama.

[1] Nöö hën dee biibima u Masa Jesosi sai
dë e, nöö hiniwan daka de ta hia nango
möönmöön. Di gaan së u de bi dë Dju
sëmbë, ma de dë tu pei. Biga hafu u de ta
fan Giiki töngö, hafu u de ta fan wan oto
töngö de kai Alamaiki. Nöö de tuu bi abi
pooti mujëë söndö manu a de dendu.
Hën de dë te wan daka, hën de tu pei
sëmbë dë ko kisi toobi ku deseei. Dee Giiki
töngö wan ta guunjan dee otowan taa de an
ta da dee pooti mujëë u de soni u njan tjika
kumafa de ta da dee u deseei mujëë.
[2] Nöö hën de tuwalufu Tjabukama ko jei.
Hën de kai dee biibima u Masa Jesosi tuu ko
makandi u de fan. Nöö hën de ko.
Hën de taki da de taa: "Un haika e, dee
sëmbë fuu aki. U dee Tjabukama aki, wa
musu disa di buka u Masa Gadu u konda fuu
go ta seeka njanjan soni e. [3] Nöö u kë fuun

suku sëbën sëmbë a unu dendu, fu de heepi
u ku di soni dë. Dee lö sëmbë dë, de musu
abi në a hii sëmbë taa de abi bunu fusutan,
nöö de musu dë ku telu a di Akaa u Masa
Gadu leiki. Dee lö pei sëmbë dë fuun tei
buta e. 4 Nöö u seei sa dë ku telu a di fuu
wooko ta begi Masa Gadu ta konda di Buka
u Masa Jesosi da sëmbë."
5 Nöö fa dee Tjabukama fan dë, nöö dee
oto biibima piki ku de. Nöö hën de go
suku sëmbë. Nöö dee sëmbë de pii tei, wan
u de de kai Sitefani. A dë wan sëmbë ta
abi taanga biibi a Masa Gaangadu, nöö a
dë ku telu a di Akaa leiki. Söseei de tei
Filipi, ku Pokolu, ku Nikanou, ku Timon, ku
Paamenasi, ku Nikolasi. Nöö Nikolasi bi dë
wan sëmbë u di köndë de kai Antiokia. An
dë Isaëli sëmbë, ma a ko ta biibi Masa Jesosi
kuma de. 6 Nöö sö de pii dee sëbën womi dë
tei, hën de tja de ko da dee Tjabukama. Hën
dee Tjabukama buta maun a de liba hën de
begi Masa Gadu da de te de kaba, buta de a
di wooko.
7 Nöö di juu dë, di wöutu u Gadu ta paaja
seei möönmöön. Dee biibima a Jelusalen
ta ko möön hia seei, nöö wanlö hia begima
piki di Buka tu ko dë a de dendu.

Aki de mindi soni da Sitefani.

8 Nöö di sëmbë de kai Sitefani dë, a bi dë
wan sëmbë Masa Gadu dë ku ën a wan apaiti
fasi. Biga a ta dëën kaakiti seei, a ta du
gaangaan soni, foombofoombo wan, sëmbë
ta si.
9 Ma nöö te wan pisi, hën wanlö sëmbë
hopo ta fia ku ën. Dee lö sëmbë dë, de dë u
wan Dju keiki de kai "Fiima." Isaëli sëmbë
de dë, ma fu wanlö oto köndë de kai Sileni
ku Alekesania, nöö de bi kumutu a de köndë
ko fika a Jelusalen dë. Nöö hën de ku wanlö
oto Dju sëmbë u Silisia ku Asia tuwë gogo
a wan së ta fia ku Sitefani. 10 Ma di Akaa u
Masa Gadu da Sitefani köni tefa dee sëmbë
an sa wini ën a di fia.
11 Nöö hën dee sëmbë kumutu dë, hën de
go suku sëmbë saapi u de ko mindi soni da
Sitefani taa a bi kosi Mosesi, di gaan sëmbë
u de, ku Masa Gadu tuu. De seei jesi jei ën.
Sö de taki.
12 Nöö hën de paaja di taki dë go a hii lanti
te dou ku dee Gaan Womi ku dee Sabima u
Wëti. Nöö di dee sëmbë jei sö, nöö hën hati
u de boonu te na soni. Hën de kule go kisi
Sitefani hai tja go a gaan kuutu.
13 Nöö hën de tja sëmbë ko fu de musu
mindi soni dëën möön. Hën de ko taki
taa: "Di sëmbë i si aki, a ta kosi di Gaan
Keikiwosu u Masa Gadu kodo, tee dou ku
dee wëti u Gadu tuu. An ta disa möönsö.
14 Biga a taa di womi de kai Jesosi u Nazalëti
o ko booko di Keikiwosu fuu, nöö a o puu
dee wëti fuu dee Gadu da Mosesi fuu musu
libi ku de. Sö u seepi jei ën ku u seei jesi
di a taki sö." Sö dee mindisonima taki a di
kuutu.
15 Hën hii dee kuutuma bia luku Sitefani
diin. Hën de si taa fesi fëën djei wan basia u
Masa Gadu Köndë. ⌞Sö a limbo tjika.⌟

7

Aki Sitefani ta fan ku dee sëmbë.

1 Hën di Kaba Hei Begima hakisi Sitefani
taa: "Womi, fa dee sëmbë ta taki aki, nöö sö
i bi taki tuu nö?"
2 Hën Sitefani piki ën taa: "Dee sëmbë u
mi aki, un piimisi fuunu e. Mi kë toona
mëni unu a wanlö soni bi pasa ku dee gaan
sëmbë fuu a fesiten.
"Masa Gadu, di Gadu fuu di hei tee li-
bisëmbë wojo an sa kai ku ën, hënseei bi ko
a di gaan sëmbë fuu de kai Abahamu, ka a
bi ta dë a Mesopotamia köndë. Di juu dë,
Abahamu an bi foloisi go a Halan eti. 3 Nöö
di Masa Gadu ko nëën, hën a taki dëën taa:
'Womi, foloisi kumutu disa di köndë fii ku
dee sëmbë fii aki, nöö i go a wan oto köndë
ka mi o lei i fii go.'
4 "Nöö hën Abahamu kumutu a Kalidea
naandë go a di köndë de kai Halan. Hën a ko
sai dë teefa hën tata dëdë, a bei. Hën Masa
Gadu puu ën dë manda go a di köndë ka i si
u ta libi aki. ⌞Ma nöö a di ten dë de bi ta kai
di köndë Kaana.⌟
5 "Ma nöö fa Masa Gadu tja Abahamu ko
a Kaana aki seei, ma an dëën di köndë fëën
seei eti bifö a dëdë. Na wan kodo pisi fëën
a dëën. Ma a bi paamusi ën taa a o dëën
di köndë nöömö, nöö a o ko köndë fëën ku
dee bakamii fëën dee a o pai. Wë nöö di juu
di Masa Gadu paamusi Abahamu di soni dë,
Abahamu an bi pai na wan kodo mii eti.
6 "A di fasi aki wë Gadu fan ku ën e. A kai
ën taa: 'Mati.' A piki. A taa: 'Dee bakamii fii
o go ta dë a wan oto köndë kuma wakama
e. Nöö dee sëmbë u di köndë dë o buta de a
sitaafu seei. De o ta du hogihogi ku de tee
dou fö höndö jaa. 7 Ma bakaten mi o sitaafu
dee sëmbë ta du hogihogi ku de awaa, nöö
dee bakamii fii o kumutu a di köndë ka de
bi ta sitaafu de. Nöö de o toona ko a di së

aki baka, fu de sa toona begi mi a di kamian
aki möön.' Sö Gadu bi fan ku Abahamu.
8 "Nöö baka di a fan ku ën sö, hën a dëën
wan wëti taa a musu koti wan maaka nëën
sinkii faa dë taa hën ku hën a' buka. Nöö di
maaka fika fu hiniwan womi mii di de o pai,
de musu koti ën nëën sinkii. Hën mbei di a
pai Isaki, baka aiti daka hën a koti di maaka
nëën sinkii. Tefa bakaten, hën Isaki toona
pai Jakopu hën a koti ën. Hën teefa Jakopu
ko pai dee tuwalufu gaan sëmbë fuu, sö seei
a toona koti de tu, fu di maaka musu fika
nango nöömö a u Isaëli sëmbë sinkii."
9 Hën Sitefani toona taki möön, a taa:
"Wë kumafa i sabi kaa, dee gaan sëmbë
fuu bi ta haun ku di otowan u de de kai
Josëfu, hën de sei ën da wanlö sëmbë. Hën
dee sëmbë dee bai ën dë tjëën go a Egepiti
köndë go buta a sitaafu. Tökuseei Masa
Gadu bi dë ku ën e. 10 A puu ën a hii dee fuka
fëën tuu.
"Hën de dë te dou wan ten, hën di gaan
könu fu Egepiti köndë de kai Falao manda
kai Josëfu. Nöö di Josëfu go a di könu, nöö
Masa Gadu bi dë ku ën eti ta dëën bumbuu
fusutan ku köni seei. Nöö hën di könu si
taa a dë bumbuu sëmbë, nöö hën a tei ën
buta ko takima fëën könuwosu te dou ku hii
Egepiti köndë tuu.
11 "Nöö hën de dë tee wan gaan hangi ko.
Hii dee sëmbë a Egepiti köndë ku dee dë a
Kaana tuu ta tja fuka ta dëdë ku di hangi.
Dee gaan sëmbë fuu seei an sa feni soni u
njan. 12 Nöö hën Josëfu tata Jakopu, hën a
sai dë te nöö hën a jei taa wë di köndë de
kai Egepiti hën abi soni u njan. Nöö hën a
manda dee gaan sëmbë fuu, dee womi mii
fëën, hën de go bai soni u njan. Nöö hën
bi da di fosu pasi di Jakopu manda de go a
Egepiti köndë.
13 "Nöö di de go di u tu pasi, hën Josëfu kai
de ko nëën, hën a piki de awaa taa: 'Hën di
baaa fuunu disi e. Mi wë disi, Josëfu.' Nöö
di juu dë ufö Könu Falao ko sabi fa u Josëfu
taa dee famii fëën dee di dë.
14 "Baka u di dë, hën Josëfu manda kai hën
tata Jakopu taa hii di wosu dendu fëën ku
ën seei tu musu ko a Egepiti köndë, nöö a o
sölugu de. Nöö di juu dë, de bi dë sëbënteni-
ku-feifi sëmbë.
15 "Nöö hën di Jakopu kisi di buka, nöö
hën de tei pasi go te a Egepiti köndë. Hën
de sai dë teee nöö hën Jakopu ku hii dee mii
fëën tuu ko dëdë. 16 Nöö fa de bi ta dëdë dë,
nöö dee mii u de ta tei de ta tja ko a di së
aki a di köndë de kai Sikëm go bei. Di geebi
Abahamu bi bai a dee bakamii u Hamolu,
nëën de ta tja de go bei.
17 "Nöö da sö dee bakamii fu Jakopu fika
dë a Egepiti köndë. De ta pai teee de ko gaan
hia sëmbë. Nöö di ten dë, di juu ta zuntu fu
Masa Gadu da de di köndë Kaana kumafa a
bi paamusi Abahamu.
18 "Nöö di juu dë, hën wan oto könu ko dë
ta tii Egepiti köndë. Nöö di könu dë aan bisi
ku Josëfu biga an bi sabi ën. 19 Nöö hën a
ganjan dee gaan sëmbë fuu ta du hogihogi
ku de teee. A taa de musu tja dee njunjun
pai miii u de go buta a döö be de dëdë kaba
a sösö.
20 "Nöö a di ten dë, de pai Mosesi. A bi dë
wan apaiti mii, biga Gadu seei si taa a hanse.
Nöö hën de ta kiijëën tjubitjubi a wosu te a
a' dii liba. Nöö di de si taa de an sa tjubi ën
möön hën de tjëën go ⌞buta a wan kamian
ka sëmbë sa si ën tei kiija⌟. 21 Nöö hën di
mujëë mii u Könu Falao ko si ën, hën a tei ën
tja go kiija kuma hënseei mii. 22 Dee Egepiti
sëmbë ta lei ën hii dee köni dee de abi, ku
hii dee sabi dee de abi tuu de lei ën. A ko dë
wan hebi sëmbë u di köndë seei. Biga a sa'
u fan, nöö a sa' u du soni tu.
23 "Nöö hën Mosesi sai dë te a abi föteni
jaa, nöö hën a taa a o go luku dee sëmbë
fëën, dee Isaëli sëmbë, ⌞dee ta libi a wan së u
di köndë⌟. 24 Nöö di a go dou, hën a si wan u
dee Egepiti sëmbë ta du hogihogi ku wan u
dee Isaëli sëmbë fëën. Hën a naki di Egepiti
sëmbë kii pii, fu di a bi du hogihogi ku di
fëën sëmbë. 25 Fa a du dë, a bi ninga taa dee
Isaëli sëmbë fëën o sabi taa Masa Gadu hën
ta wooko nëën liba faa puu de a di sitaafu
de sai dë. Ma de an si ën sö.
26 "Di dobooko möön, hën a toona go si tu
u dee Isaëli sëmbë ta feti ku deseei. Hën a
paati de puu. A taa: 'Womi, faandi mbei un
ta libi sö? Biga un dë baaa ku baaa. Faandi
mbei un ta du sö ku unu seei u du?'
27 "Hën di sëmbë di abi adjabëë tuusi
Mosesi puu dë. A taa: 'Ambë buta i fii musu
dë hedima ta kuutu a u liba? 28 Kii i kë kii mi
kumafa i bi kii di Egepiti sëmbë jeside nö?'
29 "Nöö di Mosesi jei sö, hën a panta. A si
taa di soni di a bi du, a ko a döö. Nöö hën a
kule kumutu dë fusi go tee a wan oto köndë
de ta kai Midian. Hën a go sai dë te a tei
mujëë pai miii. A pai tu womi mii.
30 "Nöö hën a dë a Midian föteni jaa longi.
Te wan daka hën a go a di sabana dendu,

zuntu ku wan gaan hei kuun de kai Sinai.
Nöö hën a bia luku, hën a si wan faja ta kisi
a wan uwii nöömö, an ta tapa möönsö. Wan
Sëmbë u Masa Gadu Köndë wë ko a Mosesi
a di faja dë e. 31 Nöö di Mosesi si di faja ta
kisi nöömö, nöö a bigi dëën. Hën a waka go
zuntu ku di uwii go luku ën bunu ee andi.

"Nöö di a go dou, hën a jei Masa Gadu
töngö fan ku ën a di faja dendu taa: 32 'Womi,
mi wë disi e. Di Gadu di dee gaan sëmbë fii
ta begi, de Abahamu, Isaki, Jakopu, hën wë
disi e.' Nöö di Mosesi jei di töngö sö kaa,
nöö hën a panta te a ta tëëmë tjatjatjatja,
aan hati u toona luku di faja möön.

33 "Hën Masa Gadu toona taki dëën taa:
'Puu di susu fii a i futu. Biga ka i taanpu
dë, nöö a dë wan apaiti kamian u mi, nöö
i musu a' lesipeki dëën.'

34 "Hën a taki möön taa: 'Haika e. Mi si
fa de ta sitaafu dee sëmbë u mi a Egepiti
köndë ala. Mi ta jei djëmë u de, nöö hën
mi ko awaa u ko puu de. Nöö hën mi ko kai
i taa i musu toona go a Egepiti köndë.' "

35 Nöö Sitefani ta fan nango eti. Hën a
taa: "Wë di Mosesi dë, hën da di sëmbë di
dee Isaëli sëmbë an bi kë. De bi dëën gaan
buka taa ee ambë mandëën faa ko takima
ta kuutu a de liba. Ma nöö awaa Masa Gadu
seei toona mandëën da de baka faa musu ko
dë takima u de, faa puu de a di fuka di de sai
dë. Di Sëmbë di dë a di faja dendu ta fan ku
ën, hën wë mandëën sö.

36 "Nöö hën Mosesi hopo hën a go a
Egepiti Köndë. Hën a go du peipei foombo
soni ala, te a puu dee sëmbë fëën a di köndë
tja de go pasa di ze de kai Bë Ze, tja go buta
a di sabana dendu ala. Hën de go sai a di
sabana te dou föteni jaa. Nöö hii di ten dë,
Masa Gadu dë ku Mosesi ta du sömëni gaan
foondo soni nëën liba.

37 "Wë nöö di Mosesi u ta taki aki, nëën
liba wë Gadu wooko sö e, nöö hënseei wë bi
fan ku dee gaan sëmbë fuu taa: 'A bakaten
Masa Gadu o manda wan Tjabukama da
unu, kumafa a manda mi da unu aki. A o
dë wan Isaëli sëmbë leti kuma unu seei.'

38 "Wë nöö sö Gadu bi abi futoou a Mosesi
liba tjika e. Hën mbei a dëën di taki faa
musu tii dee gaan sëmbë fuu a di sabana sö.
Hën seei bi dë di sëmbë di Masa Gadu bi fan
ku ën a di sabana, di a bi dë a Sinai dë, nöö
hën a kisi fan a Gadu faa musu toona da u
ën. Nöö ee u tei dee soni a fan dë, nöö woo
feni libi a de e.

39 "Ma nöö hii fu dati, dee gaan sëmbë fuu
an bi kë piki Mosesi buka möönsö. De an
bi kë di fan fëën. De kë toona go u de a
Egepiti köndë baka. 40 Hën de ko taki dëën
baaa Alon taa: 'Womi, u kë begi i fii musu
mbei wanlö gadu da u. Nöö dee lö gadu dë,
de woo ta begi fu te u nango a kamian de
musu tja u. Biga wa saandi pasa ku di womi
de kai Mosesi dë, di bi tja u kumutu a Egepiti
köndë ko aki.'

41 "Nöö hën de mbei wan pindigadu kuma
wan kau mii sö te de kaba. Hën de hoi wan
gaan piizii da di soni deseei mbei ku deseei
maun dë, ta tuwë soni dëën. 42 Nöö hën
Masa Gadu disa de be de libi kumafa de kë.
Hën de ko ta begi di sonu, di libawojo, dee
teeja, dee soni dë tuu de ko ta begi.

"Fa de du ën tjika dë, hën mbei Masa
Gadu bi fan a dee fesiten tjabukama liba, a
taa:

Dee sëmbë u Isaëli, un haika mi e.
Fa un bi ta kii dee mbeti fuunu
ta begi a di sabana te dou föteni jaa dë,
mi un bi ta kii de da nö?
43 Nönö, na mi un bi ta kii de da e.
Biga di wosu u di gadu de kai Mölökö,
hën un bi ta tja ta lontu ku unu.
Nöö di teeja u di gadu de kai Lomfa,
hën u bi ta hei.
De wë da dee soni un bi ta begi e.
Nöö hën mbei mi o disa unu,
be de tja unu go buta a sitaafu a di köndë de
kai Babilon.

Sö Masa Gadu taki a dee tjabukama fëën.

44 "Wë fa dee gaan sëmbë fuu bi sai dë, nöö
de bi dë ku di Wosu u Masa Gadu di de bi ta
tja a di sabana. Te de ta si di Wosu nöö de ta
sabi taa Gadu dë ku de. Di wosu dë, de mbei
ën leti kumafa Masa Gadu bi lei Mosesi taa
a sö wan fasi de musu mbei ën.

45 "Hën de dë te bakaten nöö hën Josua ko
a Mosesi kamian ta tii dee Isaëli sëmbë. Hën
tja de go feti ku dee köndëköndë. Nöö fa de
ta feti dë, nöö de ta tja di Wosu ta lontu ku
de. Nöö hën de ta feti tefa Gadu puu dee
peipei sëmbë bi dë a di köndë da de, fu de sa
go libi a di köndë u de. Hën di Wosu fika ku
de dë tefa de ko pai Könu Dafiti. 46 Nöö hën
Könu Dafiti libi a wan fasi tee Masa Gadu
seei tei ën fu wan bumbuu sëmbë.

"Nöö hën de dë te wan pisi, hën Könu
Dafiti taki da Masa Gadu taa a kë mbei wan
wosu dëën. Fa a bi dë di Gadu u Jakopu ta
tja dee Isaëli sëmbë fëën te kisi di ten fëën
Könu Dafiti seei dë, nöö a kë mbei wan wosu

dëën faa ta libi. [47] Ma fa Könu Dafiti taki dë
seei, ma nëën seei mbei di wosu e. Di mii
fëën de kai Salumon, hën mbei di wosu.
[48-49] "Ma nöö hii fa u ta taki aki, dee sëmbë,
ma Masa Gadu hei poi fu libi a wan wosu di
libisëmbë mbei e. Wan fesiten tjabukama bi
taki ën kaa. A taa:
Masa Gadu taki e, taa:
'A gaangadu a liba aki di könubangi u mi dë
di mi ta sindo.
Nöö goonliba da mi piki bangi
di mi ta buta futu te mi sindo.
Nöö un wosu seei i sa mbei da mi
fu mi feni kamian u mi böö sinkii?
[50] Biga mi mbei hii dee soni tuu kaa.'
Sö di tjabukama bi sikifi u Masa Gadu."
[51] Nöö hën Sitefani fan taanga ku dee
sëmbë awaa, a taa: "Dee sëmbë aki, unfa
un mbei? Misikuma jesi fuunu taanga kuma
sitonu. Hati fuunu dë leti kuma dee sëmbë
dë a goonliba aki dee an sabi soni u Masa
Gadu. Biga te di Akaa u Gadu kë lei unu soni,
nöö wan ta kë piki möönsö, leti kumafa i si
dee gaan sëmbë fuunu an bi ta kë piki ën.
Sö nöö un dë eti.
[52] "Dee gaan sëmbë fuunu bi ta sitaafu hii
dee fesiten tjabukama u Masa Gadu tuu. Na
wan u de fika. Hii dee sëmbë Gadu bi manda
da de tuu de kii, te dou ku dee sëmbë dee bi
ta konda taa sö wan Futuboi fëën o ko. Nöö
di Futuboi fëën dë, Masa Gadu an feni föutu
nëën wan daka. Nöö tefa di juu dou hën a
mandëën ko tuu. Nöö di a ko, hën un könku
ën kii. [53] Un dee Isaëli sëmbë aki, unu wë
Masa Gadu bi manda dee basia fëën köndë
da fu de tja dee wëti fëën ko da unu, ma wan
ta hoi dee wëti möönsö. Biga un kii sö wan
bumbuu sëmbë."

Aki de naki Sitefani kii.

[54] Nöö di a taki sö, nöö hati u dee sëmbë
boonu te de an sa tjëën möön.
[55] Ma nöö di juu dë, hën di Akaa u Gadu
ko taanga a Sitefani liba. Hën a hopo wojo
luku liba. Hën a si di waiti u Masa Gadu
kuma sonuwojo. Hën a si Masa Jesosi dë a
di letimaun së u Masa Gadu taanputaanpu.
[56] Hën di a si sö, nöö hën a bai taa: "Wë
un luku, mi si Masa Gadu Köndë jabijabi ala,
nöö mi si di Sëmbë di ko Libisëmbë Mii leti
a Masa Gadu letimaun së taanputaanpu."
[57] Nöö di de jei sö kaa, hën de tei de maun
hën de tapa de jesi fu de an musu jei andi
a ta taki. Hën de tuu bai kai wan gaan
olo. Nöö hën de kule ku baai go a Sitefani,
[58] nöö hën de kisi ën panjan. Hën de hai ën
gulululu tja go tuwë a wan së u di köndë.
Hën de kisi sitonu mii ta naki ën u de kii ën.
Nöö fa de go a di du dë, hën de puu koosu
a sinkii disa da wan kijoo de kai Saulosu faa
hoi da de.
[59] Nöö hën de ta naki Sitefani te wan pisi,
hën a bai taa: "Masa Jesosi, gaantangi, tei
di akaa u mi hoi e."
[60] Nöö hën a kai ku kini a goon begi taa:
"Masa, fa dee sëmbë ta du ku mi aki, nöö na
hoi de a bëë e." Hën di a fan sö te a kaba,
hën a dëdë. Böö fëën koti.

8

Nöö Saulosu sai leti dë ta luku fa de ta kii
Sitefani, nöö a bunu dëën. A kai ku ën seei.

Aki de sitaafu dee biibima te de paaja go a oto köndë.

[1] Di daka dë seei, hën dee sëmbë u di
köndë ko ta buta ku dee biibima u Masa
Jesosi a Jelusalen dë te a bigi, tee de kule
paaja go a kamiankamian. So u de go a dee
oto köndë u Judea, so u de go a Samalia. Dee
Gaan Tjabukama u Masa Jesosi nöö fika a
Jelusalen dë.
[2] Nöö wanlö sëmbë sai dë dee lobi Masa
Gadu, nöö hën de go tei di dëdë sinkii u
Sitefani. Hën de këë dëën te a bigi, biga a
hati de. Hën de tjëën go bei.
[3] Ma Saulosu kë kaba dee biibima u Masa
Jesosi seei gbelin puu dë. Hën a nango ta
denda a dee wosuwosu u de ta pii de ta tja
go söötö a dunguwosu, womi ku mujëë tuu.

Aki Filipi go a Samalia Köndë.

[4] Nöö fa dee biibima ta kumutu a
Jelusalen ta kule ta paaja dë, nöö de ta
tja di buka u Masa Jesosi ta paaja tu a dee
köndëköndë nöömö be sëmbë jei.
[5] Di juu dë, hën Filipi ⌊di bi dë wan u dee
sëbën womi de bi pii tei dë⌋ hën a go a
Samalia Köndë. Hën a ta konda di buka da
sëmbë taa Masa Jesosi hën da di Keesitu, di
Heepima di Gadu bi paamusi taa a o manda
da libisëmbë. [6] Nöö fa a ta fan ku dee sëmbë
dë, nöö de tuu ta haikëën, biga a ta du gaan
foombofoombo soni. [7] Dee gadu dee ta dë a
sëmbë liba ta bai ta kai olo ta kumutu, nöö a
ta kula sömëni lan sëmbë ko bunu tu. [8] Nöö
dee soni Filipi ta du dë tuu ta mbei de ta wai
a di köndë te na soni.

Aki ta taki u wan tofuma

de kai Simon.

9 Nöö wan sëmbë bi dë a di köndë dë de
kai Simon. A bi sai dë longi kaa ta du wanlö
tofu soni fëën a di köndë tee a ta foondo
hii dee Samalia sëmbë tuu. Nöö a ta njan
buka ta mbei ën seei bigima. 10 Nöö fa a ta
du dë, nöö hii dee sëmbë u di köndë, sösö
sinkii sëmbë ku nëbai sëmbë tuu, tei ën u
soni. De ta tei ën fu wan gadu seei taa: "Di
sëmbë aki hën de kai Taanga Gadu, Poosian
Gadu." 11 Wë biga a ta foombo de nöömö ku
dee tofutofu soni fëën.

12 Nöö hën Filipi ko a di köndë ko ta
konda di Bunu Buka ta taki taa Gadu tja wan
Njunjun Tii ko da de. A ta konda taa Masa
Gadu manda Jesosi Keesitu da libisëmbë faa
heepi de. Nöö hën de ta piki di buka seei
nango ta dopu, womi ku mujëë tuu. 13 Nöö
Simon di tofuma seei piki di buka tu, hën a
go dopu te a kaba. Nöö hën a fika ta waka ku
Filipi hii ka a nango. Hii dee foombofoombo
soni Filipi ta du tuu a ta si, nöö de bigi dëën.

14 Nöö hën wë dee Gaan Tjabukama u
Masa Jesosi dë a Jelusalen ala ko jei taa sö
dee sëmbë u Samalia Köndë ko ta piki di
buka u Masa Gadu. Nöö hën de manda
Petuisi ku Johanisi go haika. 15 Nöö di de
go dou, hën de begi Masa Gadu faa musu
manda di Akaa fëën da dee njunjun biibima
dë. 16 Biga fa de biibi Masa Jesosi naandë,
nöö de dopu a di në u Masa Jesosi ma di
Akaa an ko a de eti. 17 Nöö hën Petuisi ku
Johanisi buta maun a de, hën di Akaa u
Masa Gadu ko a de awaa.

18 Nöö fa u du dë, Simon sai leti dë ta
luku. A si taa te dee Tjabukama buta maun
a sëmbë, nöö di Akaa ta ko a de. Hën a go
tei möni tja ko faa paka Petuisi ku Johanisi.

19 A taa: "Dee sëmbë aki, mi begi unu fuun
da mi di poosian di un abi dë, fu te mi buta
maun a sëmbë di Akaa sa ko a de tu."

Hën Petuisi gandji dëën te na soni. A
taa: 20 "Waka pasa kumutu aki ku di möni fii
dë! I ku di möni fii tuu musu kaba a sösö, i
takuhatima ju! I ninga taa möni i sa tei paka
Gadu faa da i wan soni fëën di a ta da ku ën
bunuhati ö? 21 Ja o feni ën möönsö, biga di
hati fii di i abi an bunu da Masa Gadu. 22 I
musu disa di hogilibi fii, nöö i begi ën fu
an hoi di pakisei fii dë a bëë möön. 23 Biga
misikuma di hati fii dë fuufuu pöö ku haun.
Di hogilibi fii kaba i a sösö."

24 Fa a fan dë, hën Simon panta. Hën a
begi de taa: "Dee sëmbë, gaantangi mi begi
unu, un begi Masa Gadu da mi o, be dee soni
un taki dë an musu pasa ku mi."

25 Nöö hën Petuisi ku Johanisi fika a
Samalia dë wan pisiten eti ta konda di Buka
u Masa Jesosi ku dee soni de sabi fëën da
sëmbë. Nöö hën de toona go a Jelusalen.
Nöö di de nango, de ta latja dee peipei
köndë u Samalia ta konda di Bunu Buka
u Masa Gaangadu nango tefa de go dou a
Jelusalen baka.

Aki Filipi ku wan Etiopia

sëmbë miti.

26 Nöö hën Filipi sai dë te wan pisi, nöö
hën wan basia u Masa Gadu Köndë ko nëën
ko taki dëën taa: "Womi, hopo seeka. Gadu
manda i fii go a di së u libasë, a di sabana
pasi di kumutu a Jelusalen go a Gaza."

27 Nöö di Filipi jei sö, hën a hopo seeka
wante hën a go. Nöö fa a nango dë, hën a
go si wan sëmbë u di köndë u Afiikan de kai
Etiopia ta pasa dë. Di sëmbë dë, a dë wan
hei sëmbë nëën köndë ta seeka hii di möni
u di mujëë könu u de de kai Kandasi. Nöö
di womi dë bi go a Jelusalen go begi Masa
Gadu te a kaba, 28 nöö awaa a ta toona nango
nëën köndë. A dë nëën wagi sindosindo ta
lesi wan buku nango. Nöö di buku di a ta
lesi dë, nöö a dë wan pisi u Gadu Buku di di
fesiten tjabukama u Gadu de kai Jesaaja bi
sikifi.

29 Nöö hën Filipi go si ën dë, hën di Akaa
u Gadu taki dëën taa: "Womi, go waka a di
wagi bandja e."

30 Nöö hën Filipi kule go a di wagi bandja.
Hën a jei di sëmbë ta lesi di soni di di
tjabukama bi sikifi.

Hën a hakisi ën taa: "Mati o, dee soni i ta
lesi dë, i ta fusutan de nö?"

31 Hën a taa: "Wë nönö mati, unfa mi sa
du fusutan de? Biga ma a' sëmbë u puu de
da mi." Hën a taa: "Ja sa ko sindo ku mi a di
wagi dendu aki nö?" Nöö hën Filipi subi go
sindo.

32 Nöö hën di womi ta lesi nango, nöö di
pisi u Gadu Buku a ta lesi dë, a dë wan soni
kuma nöngö sö taa:
Di sëmbë dë,
a dë kuma wan sikafu de ta tja go kii.
A dë pii seei kuma wan sikafu mii
de ta limba puuma fëën puu nëën sinkii.
An ta bai möönsö.
33 Fa de ta sösö ën ta mbei ën fa dë,
nöö de an ta da pasi u na wan sëmbë heepi
ën möönsö.

Ambë sa taki soni u dee bakamii fëën?
Biga de kii ën puu a goonliba aki.
Sö wan soni di womi ta lesi.
34 Nöö di a lesi te a kaba, hën a hakisi Filipi
taa: "Wë mati, ambë de ta taki a di pampia
aki? Di sëmbë di bi mbei di pampia, naa oto
sëmbë?"
35 Nöö di a hakisi ën sö kaa, nöö hën Filipi
tei di Buku hën a seti ku di pisi di womi bi
lesi dë, hën a konda di Bunu Buka u Masa
Jesosi dëën. A taa: "Di sëmbë de ta taki a
di pampia aki, hën da Masa Jesosi e." Hën a
puu ën dëën te a kaba.
36 Nöö hën de nango te wan pisi, de ko dou
a wan wata. Hën di sëmbë taki da Filipi taa:
"Mati, wë wata dë aki. Na u mi dopu wante
nö?"
[37 Hën Filipi piki ën taa: "Ee i ta biibi
di buka u Masa Jesosi ku wan hati, nöö i sa
dopu."
Hën a piki taa: "Aai, mi ta biibi taa Jesosi
Keesitu hën da di Womi Mii u Masa Gadu."]
38 Hën a manda di sëmbë ta tja di hasi taa
be a tapa di wagi. Nöö hën de kumutu. Nöö
hën ku Filipi, hën de go a di wata hën Filipi
dopu ën te a kaba.
39 Nöö di de kumutu a di wata, hën wante
di Akaa u Masa Gadu tei Filipi tja go, di
Etiopia sëmbë an si ën möön. Ma aan toobi,
a go fëën nëën köndë ku wai.
40 Nöö di Filipi kisi ën seei baka, hën a si
taa a dë a wan köndë de kai Azotusi. Nöö
hën a ta lontu a dee peipei köndë nango ta
konda di Bunu Buka u Masa Jesosi tefa a go
dou a di köndë de kai Sesalia.

9

Aki ta lei fa Saulosu bia hën libi.
Tjab. 22:6-16; 26:12-18

1 Di juu dë, di sëmbë de kai Saulosu bi
ta dë ku di libi fëën ta toobi dee biibima u
Masa Jesosi nöömö. A ta waka ta konda taa
a o du ku de te kaba fëën seei a o kii de tuu
nöömö puu a goonliba. Nöö hën a go a di
Kaba Hei Begima u Isaëli, 2 hën a go hakisi ën
pampia faa sa ta tja go a dee Dju keikiwosu u
di köndë de kai Damasikusi. Nöö di pampia
o dëën pasi faa sa kisi dee biibima u Masa
Jesosi tja go a Jelusalen go söötö, womi ku
mujëë tuu. Sö wan pampia a hakisi di Gaan
Begima. Nöö hën a dëën di pampia, nöö hën
a go.
3 Hën a nango tefa a go zuntu ku
Damasikusi. Nöö tefa a kë mëni hën wan
faja kumutu a liba ala valau tuwë limbo
lontu ën ko kai. 4 Hën a pasa kai a goon.
Hën a jei wan töngö kai ën tu pasi taa:
"Saulosu! Womi Saulosu!"
Hën a piki.
Hën a taa: "Andi mbei i ta sitaafu mi sö u
du?"
5 Hën a hakisi taa: "Ee Masa o, ambë ta
fan ku mi di fan aki?"
Hën a piki ën taa: "Mi, Jesosi wë, di
Sëmbë di i si i ta sitaafu sö, mi ta fan ku i
aki e. 6 Nöö hopo go a di köndë a i fesi ala,
nöö te i go, nöö de o konda da i andi ku andi
fii musu du."
7 Di juu dë, dee sëmbë ku Saulosu bi
nango dë nöö de dë pii. De an saandi ta
pasa. Biga de ta jei wan töngö ma de an ta
si sëmbë.
8 Nöö hën Saulosu hopo, hën a jabi wojo
te a wei, an sa si soni möön. Wojo fëën
dungu piii. Hën de panjëën a maun tja go
dou a Damasikusi. 9 Hën a go sai dë. A abi
dii daka an sa si soni, an ta njan, an ta bebe
wata. A de fëën nöö.

Aki Gadu manda Ananiasi

faa go a Saulosu.

10 Nöö di ten dë, wan womi bi dë a
Damasikusi de kai Ananiasi. A dë wan
biibima u Masa Jesosi. Nöö hën a dë nëën
wosu, te wan pisi hën a sunjan wan sunjan,
ma ku wojo limbo. Masa Jesosi ko fan ku ën.
A kai ën taa: "Ananiasi!"
A piki.
11 A taa: "Womi, hopo seeka, nöö i go a di
sitaati de kai Tololoo Sitaati. Nöö i go a di
wosu u di sëmbë de kai Judasi, 12 go hakisi fa
u di sëmbë de kai Saulosu u di köndë de kai
Taasusi. A sai leti a di wosu dë ta begi Masa
Gadu. Nöö a sunjan wan sunjan ku wojo
limbo taa a si wan womi de kai Ananiasi ko
nëën ko nama maun nëën mindihedi, hën
di wojo fëën toona ko bunu kumafa a bi dë.
Sö a bi si a di wojo limbo sunjan fëën kaa."
13 Hën Ananiasi piki ën taa: "Wë Masa, mi
jei. Ma nöö mi jei hia soni fu di sëmbë dë
di a ta du. Sëmbë konda da mi taa a ta du
hogihogi tumisi ku dee sëmbë fii dee ta dë
a Jelusalen. 14 Nöö fa a ko a Damasikusi aki,
nöö a ko faa ko du ku u tu. Biga mi jei taa
dee Gaan Begima seei dëën di taki faa ko aki
ko kisi u dee sëmbë dee ta kai i në tja go
söötö a dunguwosu."

15 Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Antoobi,
go nëën nöö. Biga mi tei ën kaa faa dë wan
wookoma u mi. A o tja di buka u mi go
konda da dee Isaëli sëmbë ku dee sëmbë
na u Isaëli tuu, te dou ku dee könu u de
seei. 16 Nöö fa mi o mandëën go a de dë, nöö
miseei o taki dëën a fesi fa de o sitaafu ën
tjika fu di a ta konda soni u mi hedi.”
17 Nöö hën di Ananiasi jei sö kaa, nöö hën
a hopo, hën a go a di wosu. Hën a denda go
nama maun a Saulosu hedi.
Hën a kai ën taa: “Mati Saulosu, mi
baaa.”
A piki.
A taa: “Womi, Masa Jesosi seepi, di
Sëmbë di bi ko a i a pasi ala di i bi ta ko aki,
hën wë manda mi ko a i aki fu di wojo fii sa
ko bunu baka. A manda mi tu, be di Akaa u
Masa Gadu ko a i liba.”
18 Hën di a fan sö te a kaba, nöö hën wante
wan soni kumutu a Saulosu wojo kuma fisi
kakisa sö. Hën wojo fëën ko limbo gbegede,
hën a hopo go dopu wante. 19 Hën a go njan
te a kaba, hën sinkii fëën ko taanga baka.

Aki Saulosu dë a Damasikusi.

Nöö fa Saulosu ko ta biibi Masa Jesosi
dë, hën a fika a Damasikusi sömëni daka
ku dee biibima u Masa Jesosi ala. 20 Nöö
wantewante dë, hën a bia ta fan a dee
keikiwosu u dee Isaëli sëmbë u di köndë,
ta konda taa Jesosi da di Womi Mii u Masa
Gaangadu tuu.
21 Nöö fa a ta fan dë, nöö a foondo hii
mundu. De taa: “Maingë, wa ta fusutan di
libi u di sëmbë aki. Nëën da di sëmbë di
bi dë a Jelusalen ta sitaafu dee biibima u
Masa Jesosi ta kii nö? Nöö fa a ko aki, na
ku pampia a ko faa kisi de tei tja go da dee
Gaan Begima u de sitaafu de nö? Soni fëën
ta toobi u.”
22 Ma nöö di fan u Saulosu an saka
möönsö. A fika ta fan ku dee Dju sëmbë u
Damasikusi nöömö, ta buta ku de u de piki
taa Jesosi hën da di Keesitu di Masa Gadu bi
paamusi taa a o manda ko. Nöö di fan fëën
ta a’ kaakiti möönmöön, biga a ta wini dee
sëmbë nöömö dee ta fia ku ën dë.
23 Nöö hën de dë te bakaten, dee Dju
sëmbë an ko a’ peesa ku ën möön. Hën de
ko kuutu fa fu de sa du de feni ën kii. 24 Nöö
hën de ko dë a dee nëngë döö u di köndë ta
watji ndeti ku didia fu te a o ko pasa dë, nöö
de feni ën kii.
Te wan pisi, hën Saulosu ko jei taa sö de
ta watji ën. 25 Hën a dë te wan ndeti. Hën
dee sëmbë dee nama ku ën, hën de tei ën
tja go a di sitonu peni di de tapa di köndë,
ka wan baaku bi dë. Hën de butëën a wan
manda sakëën go a goon.

Aki Saulosu dë a Jelusalen.

26 Hën Saulosu fusi kule kumutu dë, hën a
toona go a Jelusalen. Nöö di a go dou, hën
a kë go nama ku dee oto biibima u Masa
Jesosi, ma de fëëë ën poi. Hii fa a ta taki
da de nöömö taa hënseei da wan bakama u
Masa Jesosi kuma de, ma de an kë piki. De
ninga taa a ta ganjan de faa du hogihogi ku
de möön.
27 Nöö hën di sëmbë de kai Banabasi heepi
ën. Biga a tjëën go da dee Gaan Tjabukama
taki da de taa: “Un piki di sëmbë aki e, dee
sëmbë. Biga a bi si Masa Jesosi tuu di a bi
dë a pasi nango a Damasikusi. Masa seei wë
fan ku ën. Nöö fa a bi dë a Damasikusi dë,
a bi ta konda dee soni u Masa Jesosi seei da
hii mundu. An ta fëëë de u konda.”
28 Nöö di Banabasi fan sö, hën de biibi ën
awaa. Hën Saulosu fika ku de a Jelusalen
wan hii pisiten ta waka ta lontu hii di köndë
söndö fëëë, ta konda dee soni u Masa Jesosi
da sëmbë.
29 Ma nöö so u dee sëmbë a bi ta fan ku de
dë bi dë Dju sëmbë ma de ta fan Giiki töngö.
Nöö Saulosu bi ta fan ku de ta biinga ku de
u de piki di buka u Masa Jesosi. Ma de an kë
di fan fëën. Te wan pisi hën de ko ta suku ën
u kii. 30 Nöö di dee biibima u Masa Jesosi ko
jei sö, hën de tei ën tja go a di köndë de kai
Sesalia, di dë a di ze bandja. Hën de butëën
a boto manda go a di köndë de kai Taasusi
⌞ka a bi kiija⌟.

Aki Petuisi du tu foombo soni.

31 Nöö baka u di dë, nöö hën dee biibima
u Masa Jesosi u Judea naandë ku Galilea tuu
te kisi Samalia, de feni böö a di mindi dë. Di
juu dë, di keiki u Masa Jesosi ko abi kaakiti
seei. Biga di Akaa u Gadu dë ku de ta da
de degihati, nöö sömëni oto sëmbë ta ko ta
nama ku de nöömö. Nöö fa de sai dë, de ta
libi a pasi seei ta lesipeki Masa Gadu.
32 Nöö hën Petuisi ta waka ta haika dee
sëmbë u Masa Jesosi dee dë a dee peipei
köndë, tefa a go dou a wan köndë de kai
Lida. 33 Hën a go si wan lan womi de kai
Eneasi. A dë suwakisuwaki na amaka aiti jaa
longi kaa.
34 Hën Petuisi ko kai ën taa: “Mati Eneasi.”
Hën a piki.
A taa: “Womi, Jesosi Keesitu kula i kaa e.
Nöö i hopo seeka di kama fii.”

Hën di womi hopo wante. [35] Nöö fa di soni
pasa dë, hën hii dee sëmbë u Lida ku dee
sëmbë ta dë a di köndë de kai Salon tuu ko
si fa di womi ko bunu naandë, nöö hën de
tuu bendi ko a di së u Masa Jesosi.
[36] Nöö a wan oto köndë de kai Jopa, wan
mujëë bi dë de kai Tabita, Giiki töngö kai ën
Doluka. Hën da "mbata". Nöö di mujëë dë
wan bumbuu sëmbë, wan biibima u Masa
Jesosi. Hiniwan juu a ta puu sëmbë a fuka
ta heepi dee pootima. [37] Ma nöö hën a ko
suwaki tefa a dëdë. Hën de wasi ën te de
kaba, hën de tjëën go buta a wan kamba a
liba.
[38] Wë nöö di köndë de kai Jopa dë, a bi
dë zuntu ku Lida ka Petuisi dë. Nöö di dee
biibima a Jopa jei taa sö Petuisi dë a Lida,
hën de puu tu womi manda go kai ën taa be
a hesi ko a de.
[39] Nöö hën Petuisi hopo hën a go a di
köndë. Nöö di a go dou, hën de tjëën go a
di kamba a liba ka di dëdë dë. Di juu dë, hii
dee pooti mujëë u di köndë manu u de dëdë,
de tuu dë ala ta këë. Hën de tei dee peipei
koosu tja ko lei Petuisi taa: "Luku dee soni
aki di di mujëë mbei da u, di a bi dë ku u eti.
Bumbuu sëmbë a bi dë e."
[40] Nöö hën Petuisi taki da de taa be de
kumutu a di kamba ufö. Hën de go. Hën a
tjökö kini a goon begi Masa Gadu te a kaba.
Hën a bia luku di dëdë. Hën a kai ën taa:
"Tabita, hopo."
Hën di mujëë jabi wojo gbolo. Hën di a si
Petuisi, nöö hën a hopo sindo.
[41] Nöö hën Petuisi tëndë maun panjëën
hën a hopo ën taanpu a pë. Nöö hën a kai
dee mujëë ku dee oto bakama u Masa Jesosi
taa be de toona ko. Hën de ko. Hën a tei di
mujëë hën a da de. Biga a toona ko libi baka.
[42] Nöö fa di gaan soni pasa dë, hii sëmbë
u di köndë jei, nöö hën wanlö hia sëmbë
bendi ko a di së u Masa Jesosi.
[43] Hën Petuisi fika a Jopa dë wan pisiten
ta libi a di wosu u Simon, wan sëmbë ta dëë
mbeti kakisa ta sei.

10

Aki Gadu ko fan ku Konelisi.

[1] Di juu dë, i bi abi wan womi de ta kai
Konelisi ta libi a di köndë de kai Sesalia.
Nöö a dë di hedima u wan kulupu u dee
Loomë köndë sodati de ta kai Italia Lö. [2] Nöö
di womi dë, a ta biibi Masa Gadu ta lesipeki
ën, hën ku hii ën wosu dendu tuu. Hii fa
an dë Isaëli sëmbë seei, ma a ta dini Masa
Gaangadu ta begi ën hiniwanten. Nöö a ta
libi bunu ku sëmbë ta puu dee penama a
fuka. Sö wan sëmbë a bi dë e.
[3] Nöö hën a dë te wan daka a wan didia
kuma dii juu ten sö, hën Gadu lei ën wan
soni a wan wojo limbo sunjan. A si wan
basia u Masa Gadu Köndë ko nëën ko kai ën
taa: "Womi Konelisi!"
[4] Hën Konelisi ta luku di basia diin. A fëëë
poi. Hën a piki ën taa: "Abii, Masa."
Hën di basia taki dëën taa: "Womi, di fa
i ta begi Masa Gadu ku di fa i ta heepi dee
penama ta puu de a fuka, nöö Gadu si ën e.
Nöö a ko piki i awaa.
[5] "Nöö haika e. Wan sëmbë de kai Simon
Petuisi dë a Jopa ala. [6] A ta libi a di wosu
u wan womi de kai Simon, wan sëmbë ta
dëë mbeti kakisa ta sei. Wosu fëën dë a ze
bandja. Nöö i musu manda sëmbë go tei di
womi dë tja ko da i." [7] Sö di basia fan ku ën
te a kaba, nöö hën a go.
Nöö hën Konelisi kai tu futuboi fëën ku
wan futoou sodati. Nöö di sodati ta biibi
Masa Gadu ta lesipeki ën tu. [8] Hën a konda
da de dii sëmbë dë taa sö wan soni a si. Hën
a manda de taa be de go a Jopa go tei Petuisi
tja ko dëën.

Aki Gadu lei Petuisi wan

foondo soni.

[9] Nöö hën dee sëmbë tei pasi hën de
nango a Jopa.
Di ten dë, Petuisi dë a di sëmbë wosu a
Jopa dë. Hën a dë tefa sonuati hën a subi
go a di wosu liba u go begi Gadu. ⌊Biga dee
wosu u di köndë mbei paatapaata fii sa go
sindo a de liba.⌋
[10] Hën a dë te nöö hangi ko kisi ën, a ta
luku u de seeka soni u njan dëën. Hën Gadu
lei ën wan soni a wan wojo limbo sunjan.
[11] Biga a si kuma mundu jabi hooo, hën a si
wan soni kumutu a liba ala ta ko kuma wan
gaan koosu sö. De ta hoi ën a dee fö së buka
fëën tuu ta sakëën ta ko a goonliba. [12] Nöö
di Petuisi luku a di gaan koosu dendu, hën
a si hii pei mbeti, hii pei fou, ku dee soni ta
hai ku bëë a goon, de tuu dë a di gaan koosu
dë dendu.
[13] Hën Petuisi jei wan töngö taki dëën taa:
"Womi Petuisi, hopo. Kii dee soni aki nöö i
njan."
[14] Hën a taa: "Wë nönö, Masa, ma sa njan
dee lö soni dë e, kwetikweti. U a tjina u de.
Ma njan de wan daka."

15 Hën a toona taki dëën taa: "Nönö womi.
Te Masa Gadu taa wan soni bunu u njan, nöö
ja musu fia taa i a' tjina fëën."
16 Sö wan soni Petuisi si, nöö hën a si ën
dii pasa baka na baka ufö di gaan koosu hai
go a liba baka ka a bi kumutu. 17 Nöö hën
Petuisi sai dë ta pakisei taa: "Maingë, andi
di lö soni dë kë taki?"

Aki Petuisi go a Konelisi.

Nöö di juu dë dee sëmbë u Konelisi ko
dou a di wosu. De bi ta lontu ta suku ën tefa
de ko si ën. Nöö hën de sai dë taanputaanpu
a di djai buka.
18 Hën de kai sëmbë te de piki. Hën
de hakisi de taa: "Di sëmbë de kai Simon
Petuisi, aki a ta dë nö?"
Hën de piki taki: "Aai, a dë aki."
19 Wë nöö di juu dë, Petuisi dë a wosu liba
ala eti ta pakisei di soni di a bi si dë. Hën
di Akaa u Masa Gadu taki dëën taa: "Womi,
haika. Dii womi dë leti a basu ala ta suku i.
20 Nöö hopo saka go a goon. Nöö te de kai i
fii go ku de, an dë fii buuja. Go ku de nöö,
biga miseei manda de fu de ko kai i."
21 Hën Petuisi hopo, hën a saka go a goon.
Hën a go piki de taa: "Dee sëmbë o, di
sëmbë un ta suku nöö hën disi e. Andi un
bi kë?"
22 Hën de taa: "Wë wan sodati hedima de
kai Konelisi, hën manda u taa fuu musu ko
a i. A dë wan bumbuu sëmbë ta biibi Masa
Gadu fëën Gadu. Biga hii dee Dju sëmbë fu
ala ta kai bunu në fëën. Nöö wan basia u
Masa Gadu Köndë ko nëën ko taki dëën taa
be a manda kai i fii ko nëën wosu be a jei
andi i abi u taki dëën."
23 Nöö di Petuisi jei fa de fan dë, hën a kai
de taa be de ko a wosu. Hën de ko a wosu.
Nöö hën de duumi dë tefa di mamate.
Nöö hën de ku Petuisi, ku wanlö oto bakama
u Masa Jesosi u Jopa dë, nöö hën de tei pasi
u go a Sesalia.
24 Dobooko fëën, hën de dou a Sesalia.
Nöö Konelisi bi kai dee famii fëën ku wanlö
mati fëën u de ko nëën, nöö hën de tuu ko
sai dë ta luku Petuisi faa ko.
25 Nöö di Petuisi ko dou, hën Konelisi
go nëën go tjökö kini a goon nëën fesi ta
lesipeki ën.
26 Ma Petuisi tapëën, a taa: "Nönö mati,
na du sö e. Hopo taanpu fii. Mi dë libisëmbë
nöö leti kuma i seei."
27 Nöö di a fan ku ën sö, nöö hën a hopo.
Hën de ta fan nango te de go denda a di
kamba ka dee hia sëmbë dë, dee Konelisi bi
kai ko dë.

Aki Petuisi ta fan ku dee sëmbë a Konelisi wosu.

28 Nöö di Petuisi si de, hën a kai de te de
piki, a taa: "Dee sëmbë aki o, unu seei sabi
taa u Dju sëmbë abi wan wëti taa wa musu
hulu oto sëmbë möön leki Dju sëmbë nöö.
Wa musu denda a de wosu seei. Ma Masa
Gadu lei mi taa ma musu a' tjina fu hulu na
wan oto sëmbë.
29 "Nöö hën di un manda sëmbë ko kai mi,
nöö ma niinga. Nöö hën mi ko wante. Wë
di mi ko kaa, nöö hën mi hakisi unu taa andi
da di soni mbei un kai mi?"
30 Hën Konelisi piki ën taa: "Söö. Wë sö mi
manda kai i tuu. Wë biga wan soni pasa ku
mi. Nöö fö daka fëën disi di a pasa. A wan
dii juu sapate kuma di juu aki mi bi dë a mi
wosu aki ta begi Masa Gadu. Te u mi sabi
hën mi si wan sëmbë a mi fesi. Dee koosu
dë a di sëmbë sinkii tuu ta koti faja te wojo
u mi an sa kai ku de.
31 "Nöö hën a kai mi: 'Konelisi.' Hën
mi piki. A taa: 'Dee begi i ta begi Masa
Gaangadu ku dee soni i ta da dee pootima,
nöö Masa Gadu si de e. 32 Nöö i musu manda
sëmbë go a Jopa go kai wan sëmbë de ta kai
Simon Petuisi tja ko da i. A dë a di wosu u
wan womi ta dëë mbeti kakisa de kai Simon.
Wosu fëën dë a di ze bandja. Nöö i musu
manda sëmbë go kai ën da i.' Sö di basia u
Gadu Köndë taki da mi.
33 "Hën i si mi manda sëmbë ko kai i
wante. Nöö di mi kai i, i ko a mi, nöö hën
da i du mi wan gaan bunu kaa. Nöö hën i
si u ko makandi aki u ko jei hii dee soni dee
Masa Gadu manda i fii taki da u. Nöö fa u
ko aki, misikuma Gadu seei dë aki tu." Sö
Konelisi taki da Petuisi.
34 Nöö hën Petuisi toona taki da de taa:
"Aai, wë dee sëmbë, mi jei. Nöö awaa mi ko
sabi taa Masa Gadu an ta luku fesi. A ta si
hii sëmbë di wan fasi. 35 Biga ee wan sëmbë
i ta lesipeki ën ta libi bunu nëën wojo, nöö
a o tei i ko sëmbë fëën kaa, ⌞ee i dë Isaëli
sëmbë, ee ja dë Isaëli sëmbë⌟.
36 "Wë nöö di bunu buka di Masa Gadu
manda da u Isaëli sëmbë, hën da disi: Jesosi
Keesitu hën da Masa u hii mundu. Nöö
hën seeka di pasi da u fuu ku Masa Gadu sa
toona ko fii baka.
37-38 "Nöö misikuma un bi jei fa soni bi pasa
wi a Isaëli köndë. Di womi de kai Johanisi,
hën ko ta konda di buka u Masa Gadu da

sëmbë ta dopu de. Te wan pisi, hën Jesosi u di köndë de kai Nazalëti hën a ko a Johanisi ko dopu, nöö hën Gadu manda di Akaa fëën ko nëën liba. A dëën gaan kaakiti, nöö hën a seti di wooko fëën a Galilea te kisi hii Isaëli köndë tuu. A ta waka ta lontu a hii kamian ta kula sëmbë ta puu dee sëmbë a fuka dee dë a di didibi basu. Biga Masa Gadu bi dë ku ën.

39 "Nöö fa u taki ën aki, u seei bi dë leti dë ta si dee soni a ta du a dee peipei köndë fuu dee Isaëli sëmbë, te dou ku di gaan köndë fuu de ta kai Jelusalen. Ku u seei wojo u si ën.

"Nöö hën u dë te wan daka, nöö hën dee sëmbë tei ën peka a lakpa pau kii.

40 "Ma nöö a di u dii daka fëën, nöö hën Masa Gadu toona weki ën baka e, tja ko lei u. 41 Na hii sëmbë si ën, ma u wojo si ën biga Masa Gadu buta a fesi taa u musu si ën. Nöö di a toona weki baka, nöö u ku ën bi toona njan bebe makandi. 42 Nöö fa a hopo baka a dëdë dë, hën a taki da u taa u musu konda di buka fëën da lanti taa hën Masa Gadu buta faa kuutu a hii mundu liba, dëdë wan ku libi wan tuu.

43 "Wë nöö gaanduwe hii dee fesiten tjabukama u Masa Gadu tuu bi ta taki soni fëën kaa taa sö wan Sëmbë o ko a di goonliba nöömö. Nöö di Sëmbë dë, ee i piki ën buka ko a di së fëën, nöö Masa Gadu an o hoi dee hogilibi fii a bëë möön e. A o da i paadon fu di i nama ku di Sëmbë dë ta kai ën në. Da sö a dë e, dee sëmbë."

Aki di Akaa u Gadu ko

a dee sëmbë liba.

44 Nöö Petuisi an kaba u fan seei, hën di Akaa u Gadu ko a hii dee sëmbë dë tuu liba, dee ta jei di buka.

45 Nöö dee oto biibima u Masa Jesosi, dee Isaëli wan fu Jopa dee tja Petuisi ko dë, di de si taa di Akaa u Gadu ko a dee sëmbë dë liba, nöö a bigi da de te na soni. Biga de an bi sabi taa Masa Gadu o paati di Akaa fëën da oto sëmbë ee na Isaëli sëmbë i dë. 46 Ma nöö hën de ko si dee sëmbë aki ta gafa Gadu ta taki oto pei töngö di dë an bi sabi, nöö hën de si taa di Akaa ko a de liba tuú.

47 Nöö hën Petuisi taa: "Wë Masa Gadu manda di Akaa da dee sëmbë aki kaa, kumafa a bi mandëën da u seei. Na fuu dopu de wante nö?"

48 Nöö hën a taki da dee oto biibima u Masa Jesosi dë taa be de dopu de wante a di në u Masa Jesosi Keesitu. Hën de dopu de te de kaba.

Nöö hën Konelisi ku dee otowan fëën tapa Petuisi taa be a fika ku de wantu daka ufö a go.

11

Aki Petuisi fan ku dee

Isaëli biibima.

1 Hën de dë te wan pisi, nöö hën dee oto Tjabukama u Masa Jesosi ku dee oto biibima dee dë a Isaëli köndë ala ko jei taa sö dee sëmbë na u Isaëli ko piki di buka u Masa Gadu. ⌞Wë nöö di juu dë, dee biibima bi ta mëni taa ee wan sëmbë an ta hoi dee wëti u Isaëli te dou ku di maaka de ta koti a sinkii, nöö Gadu an o limbo fesi da i. Sö de ta mëni.⌟

2 Nöö hën di Petuisi ko dou a Jelusalen, hën dee sëmbë ko buta ku ën. 3 De taa: "Womi, faandi mbei i go a oto sëmbë wosu dee na Isaëli sëmbë? Dee sëmbë ala, de an koti di maaka a de sinkii da Masa Gadu wan daka, ma töku i go sindo njan ku de. Nöö ja du bunu."

4 Di de taki sö, hën Petuisi tei di soni konda da de tefa a kaba, kumafa a bi pasa. 5 A taa: "Dee sëmbë aki, un haika e. Mi bi dë u mi a di köndë de kai Jopa ta begi Masa Gadu. Te wan pisi hën Gadu lei mi wan soni a wan wojo limbo sunjan. Mi si wan soni kumutu a liba kuma gaan koosu sö. De panjëën a dee fö së buka ta saka, hën a ta ko te a ko dou a mi fesi.

6 "Hën mi luku ën dendu diin. Hën mi si hii pei mbeti u goonliba ku fou ku dee soni ta waka ta hai ku bëë a goon tuu nëën dendu. 7 Hën mi jei wan sëmbë taki da mi taa: 'Womi Petuisi, hopo kii dee soni aki njan.'

8 "Hën mi taa: 'Wë nönö, Masa, ma sa njan dee lö soni dë, kwetikweti. U tjina. Ma njan de wan daka.'

9 "Hën di töngö toona taki da mi möön taa: 'Wë nönö, womi. Te Masa Gadu taa wan soni bunu u njan, nöö ja musu fia ku ën taa an bunu.'

10 "Nöö sö mi si di soni nango ta ko a mi te dou dii pasi, ufö a toona hai go a liba baka.

11 "Nöö di juu dë seei, hën dii womi dou a di wosu ka mi bi dë. Wan sëmbë fu Sesalia hën bi manda de ko a mi. 12 Nöö hën di Akaa u Masa Gadu taki da mi taa be mi go ku de wante, ma musu buuja seei. Nöö hën mi ku

de sikisi biibima u Masa Jesosi fu Jopa i si
aki, sö u go ku de. Nöö hën u nango te u
go dou a Sesalia a di wosu u di womi di bi
manda kai mi.
13 "Nöö hën di womi taki da u taa a bi
si wan basia u Masa Gadu Köndë taan-
putaanpu nëën wosu dë. Hën di basia taki
dëën taa a musu manda sëmbë go a Jopa
go kai mi, Simon Petuisi, ko nëën. 14 Hën di
basia taki da di womi taa, fa mi o ko nëën
dë, nöö mi o taki dëën fa Masa Gadu sa puu
ën ku dee sëmbë fëën a bëë u dee hogi u de
de bi du.
15 "Nöö di mi jei sö, nöö hën mi seti
fan ku di womi ku dee sëmbë fëën, hën
wantewante dë di Akaa u Masa Gadu ko a
de liba. Leti kumafa a bi ko a u a fesi, sö a
ko a de liba tu.
16 "Nöö fa mi si di soni pasa ku dee sëmbë
dë, nöö mi mëni di soni Masa Jesosi bi taki
da u taa: 'Johanisi bi ta dopu unu ku wata,
ma Masa Gadu o dopu unu ku di Akaa fëën.'
17 "Wë nöö fa i si mi si di soni pasa dë, nöö
ma a' soni u taki möön. Masa Gadu ta du ën
wooko. Biga a da dee oto köndë sëmbë di
wan seei soni di a bi da u di u piki di buka u
Masa Jesosi Keesitu. Wë nöö ma tjika u tapa
Gadu a di soni di a ta du e." Sö Petuisi piki
dee sëmbë.
18 Nöö di dee sëmbë dee bi ta fia ku ën dë
jei sö kaa, nöö hën de kabuka pii awaa. Nöö
hën de bia ko ta gafa Masa Gadu taa: "Ke
baa, awaa u ko sabi taa na u Isaëli sëmbë
wanwan Masa Gadu jabi pasi da e, ma a ta
da hii sëmbë pasi u de disa dee hogilibi u de
ko feni di libi u teego!"

Nöö sö wan gaan soni dee sëmbë dë ko
fusutan di ten dë.

Aki ta taki u dee sëmbë u Masa Jesosi dee dë na Antiokia.

19 Wë nöö ⌊kumafa u bi taki kaa taa⌋ di
juu ten de bi kii Sitefani, nöö hën de toona
ko ta sitaafu dee oto biibima u Masa Jesosi
tee nöö hën dee biibima bi kule kumutu
a Jelusalen paaja go a sömëni oto köndë.
So u de go te a dee longi köndë, kuma
Finisia, kuma Sipuusi, te kisi di köndë de
kai Antiokia. Nöö fa de go dë, nöö de ta
konda di buka u Masa Jesosi nöömö, ma
Isaëli sëmbë wanwan de ta kondëën da.
20 Ma nöö te wan pisi, hën wanlö biibima
u Masa Jesosi fu Sipuusi köndë ku wan oto
köndë de kai Sileni, hën de go na Antiokia
go ta konda di buka da dee sëmbë na u
Isaëli. 21 Nöö fa de ta du dë, nöö Masa Gadu
dë ku de nëën te sömëni hia sëmbë piki di
buka bendi ko a di së u Masa Jesosi.
22 Hën de dë te wan pisi, nöö hën dee
biibima u Masa Jesosi dë a Jelusalen jei taa
sö wan soni ko pasa a Antiokia. Nöö hën de
manda Banabasi go haika.
23 Nöö hën Banabasi go dou. Nöö di a
go dou, hën a si taa Masa Gadu dë ku dee
sëmbë tuú, ta tja de ku di bunuhati fëën.
Nöö hën a wai ku de te na soni. Hën a da de
taanga taa: "Dee sëmbë aki, un musu fika a
Masa Jesosi leiki nöömö ta biibi ën ku wan
hati nango."
24 Wë nöö di Banabasi aki, a bi dë wan
bumbuu sëmbë seei ta biibi taanga a Masa
Jesosi liba. Nöö a dë ku telu a di Akaa u Masa
Gadu leiki. Nöö fa a ko na Antiokia dë, hën
sömëni oto sëmbë u di köndë möön bia ko
a di së u Masa Jesosi.
25 Nöö hën de sai dë te wan pisi, hën
Banabasi kumutu a Antiokia go a Taasusi go
suku Saulosu. 26 Hën a go ta suku ën tefa
a ko si ën, nöö hën hën ku ën toona ko na
Antiokia baka. Nöö hën de tu womi fika
wan hii jaa ku dee hia biibima naandë ta lei
de dee soni u Masa Jesosi.

Nöö a Antiokia dë, ala fosu sëmbë seti
ta kai dee biibima u Masa Jesosi Keesitu
sëmbë. De an bi ta kai de sö a fesi.
27 Nöö di juu ten dë, wanlö sëmbë dee ta
kisi fan a Gadu, hën de kumutu a Jelusalen
ko na Antiokia. 28 Nöö wan u de de kai
Agabusi, di Akaa u Gadu bi dë nëën liba, hën
a hopo konda taa abiti möön nöö wan gaan
hangi o ko. (Nöö sö a pasa tuu a di juu ten
Kalaudio bi dë di Gaan Könu a Loomë.)
29 Nöö di de jei sö kaa, hën dee biibima u
Masa Jesosi taa de kë heepi dee otowan u de
a Judea Köndë pasa di hangi. Nöö hën de pii
möni te de kaba. Hiniwan u de da kumafa a
sa da, hën de tja di möni ko mökisi. 30 Hën de
buta di möni a Banabasi ku Saulosu maun
u de tjëën go da dee tiima u dee biibima u
Masa Jesosi, dee ta dë a Jelusalen. Nöö hën
de go.

12

Aki wan basia u Gaangadu köndë ko puu Petuisi a dunguwosu.

1 Nöö di juu dë, wan oto Helodi bi ko dë
könu, nöö a ta buuse dee sëmbë u Masa
Jesosi tee na soni. Nöö hën a manda sëmbë
go kisi so u de söötö a dunguwosu faa da
de sitaafu a bakaten. 2 Ma nöö di baaa u

Johanisi de kai Jakobosi, hën di könu manda
sëmbë kii ën ku së ufangi wantewante dë.
3 Nöö fa di könu du dë, nöö a suti seei
da dee Dju sëmbë dee an ta biibi a Masa
Jesosi. Nöö di a si taa a suti da de, hën a
toona manda sëmbë go kisi Petuisi söötö a
dunguwosu. (Nöö di juu dë, a bi dë di ten
u di jaa di dee Dju sëmbë ta njan dee gaan
daka u de de kai Pasika. Nöö a dee lö daka
dë, de ta njan bëëë söndö sooda.)
4 Nöö hën de tja Petuisi go söötö a dun-
guwosu. Hën de kai teni-a-sikisi sodati fu
de musu ko watji ën fu an musu kumutu.
Hiniwan ten fö u de ta dë ku ën ta watji ën,
te dee disi kumutu, otowan ko. Hën Könu
Helodi taa: "Te dee daka u Pasika pasa kaa,
nöö mi o tja Petuisi go a kuutu a hii lanti
fesi, ⌞be de si fa mi o mandëën go kii⌟."
5 Nöö fa Petuisi dë a dunguwosu dë,
nöö dee oto biibima u Masa Jesosi dë a
wan kamian ta begi Masa Gaangadu dëën
nöömö taangataanga seei.
6 Nöö hën de dë wan daka tefa ndeti, nöö
kuma amanjan sö de o tja Petuisi go a di
kuutu. Hën Petuisi sai dë ta duumi. De bui
ën ku tu sodati mökisi maun ku maun, dee
oto sodati dë a dööbuka ta watji ën.
7 Te u Petuisi mëni, hën wan basia u Masa
Gaangadu köndë ko a di kamba dë. Fa a ko
dou, nöö hii di kamian ko limbo gbegede
kuma de sëndë faja nëën.

Hën di basia tuwë maun seki Petuisi
weki. Hën a taki dëën taa: "Womi, hesi,
hopo!" Hën Petuisi weki, hën dee këti bi dë
nëën maun lusu wante kai a goon.
8 Hën di basia toona taki dëën taa: "Womi,
hopo bisi dee koosu fii, nöö i tuusi i susu a i
futu." Hën a hopo bisi.

Hën di basia taa: "Söö. Tei di gaan koosu
fii tapa i sinkii, nöö i ko boo go."
9 Hën de go. Di basia dë nëën fesi, Petuisi
dë a baka. Hën de ta waka nango u de
kumutu a di dunguwosu. Ma Petuisi an sabi
taa di basia dë tuutuu soni, a ninga taa soni
a ta sunjan ku wojo limbo.
10 Hën de ko dou a di fosu lö u dee sodati.
Hën de pasa. Hën de go dou a di u tu lö, hën
de pasa. Hën de ta waka tefa de go dou a di
gaan felu nëngë döö di i ta jabi fii ko kai a
döö.

Nöö di de ko dou nëën, hën a jabi ën
seei da de, hën de pasa kai a sitaati. Hën
de ta waka langalanga te de go dou a wan
kamian. Hën djee, Petuisi an si di basia
möön. A go disëën a sitaati dë.
11 Hën wante dë, hën Petuisi wojo ko
limbo. Hën a taa: "Aaaa, mi saandi pasa
awaa. Masa Gaangadu hën manda wan u
dee basia fëën ko puu mi a Könu Helodi
maun. Dee Dju sëmbë an o feni mi fu de du
ku mi kumafa de kë möön."
12 Nöö di a sabi sö kaa, hën a pasa go
dou a di wosu u Malia, di mama u Johanisi
Maikusi, ka sömëni sëmbë bi ko mökisi ta
begi Masa Gaangadu dëën. 13 Hën a go naki
di döö kökökökö.

Te wan pisi hën wan mujëë saafu de ta kai
Looda ko u ko jabi di döö, 14 hën a jei Petuisi
töngö. Hën a sabi taa hën. Ma nöö a wai te
a fëëkëtë u jabi di döö dëën. Hën a toona
kule go taki da dee sëmbë taa: "Dee sëmbë
o, Petuisi ko aki e! A dë leti a dööbuka dë."
15 Ma dee sëmbë dë a di wosu dendu an kë
biibi. De taki da di mujëë mii taa: "Lëgëdë
fii. Soni i ta mindi."

Hën di mujëë mii toona taki taa: "Nönö,
na lëgëdë. A sai dë tuu." Hën de ta fia ku ën
tee nöö hën de taa: "Na Petuisi i ta jei. Di
akaa fëën, hën i ta jei dë taa hën."
16 Di juu dë, Petuisi sai dë ta naki di döö
nöömö, te nöö hën de ko jabi dëën awaa.
Hën de ko si ën këdë.

Hën de taa: "Wooo maingë, di soni aki
bigi da u. Petuisi tuu."
17 Hën Petuisi tapa maun da de taa: "Wan
fan taanga e, dee sëmbë." Hën a konda
da de fa Masa Gaangadu puu ën a di dun-
guwosu. Hën a taki da de taa de musu
piki Jakobosi ku dee oto biibima u Masa
Jesosi taa sö Gadu puu ën a dunguwosu.
⌞Biga di juu dë wan baaa u Masa Jesosi de
kai Jakobosi, hën ko dë wan fesima u dee
biibima a Jelusalen.⌟

Nöö di Petuisi fan sö te a kaba, nöö hën a
kumutu dë go tjubi.
18 Di dobooko fëën hën dee sodati dë a di
dunguwosu ko fanjaan. Hati u de latja biga
de an si Petuisi möön, nöö de an saandi pasa
ku ën möönsö tu.
19 Nöö di Könu Helodi ko jei, hën a manda
sëmbë u de go suku Petuisi. Hën de suku ën
te de wei, de an si ën möönsö. Nöö hën di
könu manda kai dee sodati dee bi ta watji
Petuisi. Hën hën ku de kuutu di soni te de
kaba, de an sabi fa u piki ën. Nöö hën di
könu toona kai oto sodati u de ko kii dee di
dë puu.

Sö Könu Helodi du tefa a kaba, nöö hën a kumutu a Judea go a Sesalia go tan wan pisiten.

Aki ta taki andi pasa ku

Könu Helodi.

20 Wë nöö di juu dë, hën dee sëmbë fu di köndë de kai Tilusi ku di de kai Sidon, de ku Könu Helodi bi a' soni te a bigi. Nöö hën dee sëmbë u de tu köndë dë fiti buka makandi u de go fan ku di könu be hati fëën kötö. Biga a di köndë u di könu dee sëmbë bi ta bai njanjan ta libi, hën mbei de kë toona ko bunu ku ën baka.

Nöö hën de waka te de ko dou a Könu Helodi köndë. Nöö hën de go mbei guwenti ku wan sëmbë de kai Balitusi. Hën bi dë wan futoou futuboi u di könu ta seeka soni dëën nëën wosu. Hën mbei de go mbei guwenti ku ën. Nöö bakaten bifö de o go a di könu.

21 Nöö hën de buta wan daka. Hën di di daka dou, hën di könu bisi dee könu bisi fëën tee a kaba. Hën a go sindo fëën nëën könu sutuu a hii sëmbë fesi. Hën a fan ku lanti.

22 Hën di a fan tefa a kaba, hën dee sëmbë dee haikëën dë bai taa: "Wooolo maingë, di sëmbë di fan di fan aki, na libisëmbë möön e! Wan gadu hën fan di fan aki!"

23 Nöö fa de bai dë, nöö a kai ku di könu seei. Hën wante dë hën wan basia u Masa Gaangadu Köndë tjökö maun nëën. Biga a tei di hei di Gadu nöö musu feni. Hën a buta bitju kisi ën a bëë ta njan mën tefa a kii ën piii. Sö wan soni pasa ku Könu Helodi fu di a hopo hënseei sö.

24 Ma nöö di buka u Masa Gaangadu hën a dë ta paaja nango nöömö. Möönmöön sëmbë ta jei ën ta piki këdë.

25 Nöö hën Banabasi ku Saulosu tja di möni di de bi pii naandë go da dee Jelusalen sëmbë tefa de kaba. Nöö hën de tei di kijoo de kai Johanisi Maikusi hën de toona go na Antiokia baka ka de bi kumutu.

13

Aki di Akaa u Gadu kai

Banabasi ku Saulosu.

1 Nöö dee biibima u Masa Jesosi fu Antiokia, de abi wanlö sëmbë a de dendu ta kisi fan a Gadu, ku wanlö otowan ta lei sëmbë soni fu Masa Jesosi. Wan da Banabasi, ku wan baakama de kai Simion, ku wan de kai Lusia u Sileni köndë, ku wan de kai Manën. Hën ku Könu Helodi bi kiija a wan wosu. Ufö i abi Saulosu. Sö de feifi sëmbë bi dë a dee Antiokia biibima dendu ta heepi de.

2 Nöö hën de dë te wan daka, hën de ko miti u begi Masa Gadu. De dë ta begi ën ta hopo ën në söndö njan. Te wan pisi nöö hën di Akaa u Gadu ko taki da de taa be de buta Banabasi ku Saulosu apaiti dëën faa manda de go a wan wooko.

3 Nöö hën de begi go dou söndö njan tefa de kaba. Nöö hën de tei Banabasi ku Saulosu hën de buta maun a de wëi de da di wooko tefa de kaba. Hën de manda de go.

Aki de dë a di paati de

kai Sipuusi.

4 Nöö fa di Akaa u Gadu kai Banabasi ku Saulosu a di wooko dë, nöö hën de go a wan köndë de kai Selusia. Hën de tei zeboto, hën de pasa go a di gaan paati de ta kai Sipuusi. 5 Hën de go tjökö a wan köndë u di paati de ta kai Salami.

Nöö hën de go a dee keikiwosu u dee Dju sëmbë u di köndë go konda di buka u Masa Gadu da de be de jei. Nöö fa de ta du dë, nöö di kijoo de kai Johanisi Maikusi bi dë ku de ta heepi de.

6 Nöö hën de kumutu dë. Hën de ta waka langalanga hii di paati ⌞ta konda di buka u Masa⌟.

Te wan pisi hën de go dou a di oto së u di paati a wan köndë de ta kai Pafosi. Hën de go si wan tofuma de ta kai Baliesosi. Hën da Elimasi. A dë wan Dju sëmbë ta mbei hënseei kuma wan tjabukama u Masa Gadu, ma na tuu seei.

7 Nöö di tofuma aki bi nama ku di gaama u di paati. Hën de kai Seligiusi Paulosu. Nöö di gaama dë, a dë wan sëmbë abi bunu pakisei. Nöö fa de tu tjabukama u Masa Jesosi ko dë, nöö hën di gaama jei, hën a kai de taa be de ko nëën ko konda di buka u Masa Gadu dëën.

8 Nöö hën de go u go konda di buka dëën. Ma nöö hii fa de ta kondëën, di tofuma sai leti dë ta suku u poi di buka. An kë di gaama piki seei.

9 Nöö hën di Akaa u Masa Gadu ko hebi a Saulosu liba. (Hën seei da Paulosu e.) Nöö hën a luku di tofuma diin. 10 A taa: "Mi ku i miti aki tide, i didibi womi mii, ju felantima u hii bunu u mundu. I ta ganjan sëmbë ku dee köni tofu fii di i abi tumisi. Faandi mbei i ta bia di buka u Masa Gadu ta mindi soni dëën?

11 "Wë Masa Gadu o seeka i. Wojo fii o
booko, nöö joo tan wan pisiten möön bifö
joo si soni ku di wojo fii dë möön." Nöö fa
Paulosu fan dë, hën wantewante di tofuma
si wan bundji baakabaaka ko tapëën wojo, a
fika a ta waka ta tuwë maun ta suku sëmbë
fu de musu panjëën a maun tja.
12 Nöö hii fa de du dë, di gaama sai leti dë
ta luku. Hën di a si sö kaa, nöö a biibi awaa.
Biga dee soni u Masa de bi taki dëën dë, de
foondo ën.

Aki de tja di Buka ko a Antiokia u Pisidia Köndë.

13 Nöö hën Paulosu ku dee sëmbë fëën,
hën de tei wan boto a Pafosi pasa go dou a
di pisiwata de ta kai Panfilia a wan köndë
fëën de kai Peliga. Nöö di de go dou dë, hën
Johanisi Maikusi kumutu disa de toona go
fëën a Jelusalen baka.
14 Hën de kumutu a Peliga pasa go a di
pisiwata de ta kai Pisidia. Hën de go dou
a wan köndë de kai Antiokia möön, ma disi
dë fu Pisidia Köndë. Hën de dë tefa di saba
daka, hën de go sindo a di keikiwosu u dee
Isaëli sëmbë.
15 Di juu dë, dee keiki tiima ta lesi di Buku
u Gadu da dee sëmbë ko dë kumafa de bi
guwenti. De ta lesi a di pisi u dee wëti dee
Mosesi bi kisi a Gadu ufö de toona ta lesi di
u dee fesiten tjabukama tu.

Nöö baka u di dë, hën de manda sëmbë
hakisi Paulosu ku Banabasi taa: "Dee
sëmbë, fa un ko mökisi ku u aki, ee un a' wan
soni u taki di sa da u hati, nöö un tuwë ko
boo jei."
16 Nöö hën di de kai de sö kaa, hën Paulosu
hopo taanpu a pë. Hën a seti ta fan ku de
ta tuwë maun taa, "Dee sëmbë, mi da unu
piimisi e, un dee Isaëli sëmbë kuma miseei
ku un dee oto lö sëmbë dë aki tuu, hiniwan
fuunu di ta biibi Masa Gadu ta lesipeki ën.
Mi o fan wan fan ku unu aki nöö un haika
bunu o.
17 "Wë kumafa un sabi kaa, di Gadu fuu
di u ta dini aki, hën bi tei dee gaan sëmbë
fuu u de ko hën sëmbë. De bi dë a Egepiti
köndë, nöö hën a kiija de tefa de ko gaan
hia sëmbë. Hën a puu de a di köndë dë
ku di gaan kaakiti fëën tja go a di sabana.
18 Aluwasi fa de hogi seei ma a ta tai hati ta
tja de a di sabana te dou hii föteni jaa. 19 Hën
a ta heepi de ta feti da de te de wini hii dee
sëbën pei sëmbë dee bi dë a di köndë de kai
Kaana. A puu de dë, nöö hën a da dee gaan
sëmbë fuu di köndë fu de libi nëën.
20 "Nöö hën de libi ala te dou kuma
föhöndö-ku-feifiteni jaa longi. Hii di ten dë,
Gadu ta da de tiima ta heepi de. Nöö hën
de dë tefa de pai Samueli, hën a ko dë wan
tjabukama u Masa Gadu.
21 "Te wan pisi, hën dee gaan sëmbë fuu
ko a Samueli, hën de begi ën taa be a da de
wan könu u tii de. Hën Gadu da de Saulosu,
di womi mii u di tata de kai Kisi, sëmbë u di
lö u Benjamin. Hën Saulosu tii de föteni jaa
longi.
22 "Hën Masa Gadu puu ën, hën a buta
Dafiti ko könu nëën kamian. Nöö fa Dafiti
sai dë, Gadu bi kai ën soni e. A taa:
Di womi mii u di tata de kai Isai,
fasi fëën ta kai ku mi a hii futu.
Hën o piki mi buka
ta du hii soni kumafa mi kë.
Sö Masa Gadu taki fu Dafiti.
23 "Ma nöö Gadu bi paamusi taa a o manda
wan Heepima da u dee Isaëli sëmbë faa puu
u a hogi basu. Hën o dë wan bakamii u
Dafiti. Nöö hën i si u dë te di ten u dë aki,
hën di Heepima ko tuu. Hën da di bakamii
u Dafiti de kai Jesosi.
24 "Ma nöö bifö Jesosi ko, nöö Johanisi di
Dopuma bi ko kaa, hën a ta bai basia ta
konda da hii dee sëmbë u Isaëli köndë taa
de musu disa di hogilibi u de bia ko tei dopu.
25 "Nöö hën de dë te Johanisi dë fa u kaba
di wooko fëën, hën a taki da de taa: 'Andi un
ninga? Un ninga taa di Heepima di Gadu bi
paamusi taa a o ko, hën disi nö? Nönö, nëën
disi eti e. Ma wan fëëë, a o ko a mi baka
nöömö. Nöö te a ko, nöö a o hei möön mi
gaanfa. Ma bumbuu tjika seei u sa lusu di
susu fëën puu nëën futu.' Sö Johanisi taki.
26 "Wë nöö dee sëmbë u mi aki, un dee
bakamii u Abahamu kuma mi seei, ku un
dee oto sëmbë dee ta biibi Masa Gadu ta
lesipeki ën aki, un tuu haika mi e. Di buka di
Masa Gadu manda ko taa sö a sa puu sëmbë
a hogi basu, nöö u wë a manda di buka da e.
27 "Nöö dee oto sëmbë fuu a Jelusalen dë
ku dee hedima fuu, de an bi sabi taa Masa
Jesosi hën da di Heepima e. Fa de ta lesi
dee pampia u dee fesiten tjabukama u Masa
Gadu hiniwan saba dë seei, ma töku de an bi
sabi ën. Nöö hën de du hogihogi ku ën leti
kumafa dee tjabukama bi taki a fesi. 28 Biga
hii fa de an sa feni na wan föutu nëën fu de
musu kii ën, ma töku de begi Pilati faa kii
ën nöö.

[29] "Leti kumafa di Buku u Masa Gadu taki
ën dë, nöö sö de du ku ën tefa de kaba këë,
hën de puu ën a di lakpa pau tja go bei.
[30] "Ma Masa Gadu toona weki ën baka e,
dee sëmbë. [31] Nöö hën dee bakama fëën
toona si ën baka ku deseei wojo. A nango
ta ko a de te dou sömëni daka. Hën ku dee
lö sëmbë dë bi kumutu a Galilea ta waka ta
lontu makandi te dou a Jelusalen. Nöö fa
u dë aki, dee lö sëmbë dë fika ta konda dee
soni fëën nöömö da u dee oto Isaëli sëmbë
be u jei.
[32] "Nöö hën awaa u seei ko a unu aki ko
tja di bunu buka u Masa Gadu dë ko konda
da unu [33] taa dee soni dee a bi paamusi dee
gaan sëmbë fuu, de ko pasa awaa da u dee
bakamii u de. Biga Masa Gadu puu Jesosi a
dëdë toona weki ën baka tuu.
"Wë wan sabi fa de bi taki a di Buku u
Gadu nö? De taki ën a di u tu kanda u di
Kanda Buku, taa:
Tide mi tja i ko buta a lanti fesi,
be de si taa ju da mi Mii, mi da i Tata.
Sö Gadu bi taki u di Heepima di o ko. [34] Nöö
a wanlö oto pisi u di Buku a taki u di fa a o
weki ën puu a dëdë fu sinkii fëën an musu
poi kaba a sösö. Biga a taa:
Dee gaan bunu dee mi bi paamusi Dafiti ku
mi bunu hati,
mi o da unu de nöömö.
[35] Hën a taa:
Di Sëmbë fii di dë apaiti da i,
ja o disëën a dëdë köndë fu sinkii fëën poi
kaba a sösö.
Könu Dafiti wë sikifi sö e. [36] Ma nöö fa a taki
ën dë, na hënseei a taki dë e. Nönö. Biga fa
a bi sai dë, a bi ta libi ku dee oto sëmbë u di
ten ala ta du dee soni Masa Gadu kë tefa juu
fëën dou a dëdë. Hën de tjëën go bei a dee
gaan sëmbë fëën bandja. Sinkii fëën sai dë
tefa a poi kaba a sösö.
[37] "Ma di Sëmbë Masa Gadu bi weki puu
a dëdë köndë u ta taki aki, sinkii fëën an bi
poi möönsö e. Hën wë da di sëmbë Dafiti bi
taki.
[38] "Nöö dee sëmbë u mi aki, un haika mi
bunu. Fa mi ta fan ku unu aki, un musu
fusutan mi. A Masa Jesosi di pasi jabi da u
fu Masa Gadu an hoi u a bëë möön e. [39] Dee
wëti u kisi a Mosesi an sa mbei u ko limbo a
Gadu wojo möönsö, biga de an sa puu u te
dee hogilibi fuu an fika a u liba. Ma awaa
a ko dë taa hiniwan sëmbë di ta biibi Masa
Jesosi ta piki ën buka, nöö Gadu sa puu dee
hogilibi fëën nëën liba. Boo taa hii dee soni
di dee wëti an bi sa du da u, Masa Jesosi sa
du da u fa u dë aki.
[40] "Nöö un musu mëni unu seei fu di soni
an musu pasa ku unu di dee tjabukama u
Gadu bi taki a fesi e. De bi taa:
[41] Haika, dee sëmbë dë.
Fa un ta mbei tjö da di buka u Masa Gadu dë,
un ko luku wan soni aki di o toobi unu,
nöö un go kaba a sösö.
Biga di soni di mi o du a di ten fuunu aki,
nöö wan o biibi.
Ee sëmbë puu ën da unu seepi, wan o piki.
Sö dee fesiten tjabukama bi sikifi. Ma na sö
a musu pasa ku unu e." Sö Paulosu fan ku
dee sëmbë tefa a kaba.

Aki ta lei fa sëmbë piki di Buka, ku fa de an piki.

[42] Nöö di de kumutu a keiki, hën dee
sëmbë hakisi Paulosu ku Banabasi taa te
saba möön, nöö be de toona ko a de ko lei
de di soni möön fini.
[43] Nöö hën de go. Nöö di de nango, hën
wanlö hia Dju sëmbë ku wanlö otowan na
Dju ma de ko ta begi Masa Gadu tu, hën de
ko ta waka a Paulosu ku Banabasi baka.
Hën Paulosu ku Banabasi fan ku de. De
da de hati taa fa de ta libi dë ta mëni Masa
Gadu faa tja de ku di bunuhati fëën dë, nöö
be de ta libi sö go dou.
[44] Hën de dë tefa saba daka möön. Nöö
hën gaan së u di köndë hai ko makandi u
ko haika di buka u Masa Gadu.
[45] Ma nöö fa dee oto Dju sëmbë u di köndë
ko si fa dee hia sëmbë ta haika di buka, nöö
hën de ko ta haun seei. Hën de sai dë ta fia
ku Paulosu ta kosi ën.
[46] Ma Paulosu ku Banabasi an fëën seei.
Hën de taki da de taa: "A bi fiti fuu konda da
unu Isaëli sëmbë fosu di buka u Masa Gadu.
Ma di wan këën hën un buta unu seei sösö
fasi te wan sa feni di libi u teego, wë nöö
woo disa unu go a dee oto köndë sëmbë na
u Isaëli e.
[47] "Biga Masa Gadu fan ku u kaa, a taa:
Mi buta unu kuma wan lampu faja
u limbo di pasi da dee oto köndë sëmbë,
be hii pei sëmbë u goonliba feni di heepi u
Gadu."
Nöö sö Paulosu taki da de te a kaba.
[48] Nöö di dee oto köndë sëmbë na u Isaëli
jei fa a fan, nöö hën de wai. Hën de ko ta hei
di buka u Masa Gadu taa a dë wan bumbuu
buka. Nöö hën dee sëmbë dee a kai da u de
feni di libi u teego, hën de piki bendi ko a di
së u Masa Jesosi.

49 Nöö baka u di dë, hën di buka u Masa
paaja a hii dee köndëköndë u di pisiwata dë.
50 Nöö hën dee Dju sëmbë hati boonu, hën
de hopo go a dee hedima ku wanlö nëbai
mujëë u di köndë, dee ko ta biibi Masa Gadu.
Nöö hën de taki da de taa dee sëmbë dee ta
tja di buka dë, na bumbuu sëmbë de dë.
Nöö hën dee hedima ku dee oto sëmbë dë
piki, hën de buta ku dee Tjabukama u Masa
Jesosi jaka puu a di pisiwata dë.
51 Nöö hën di de jaka de sö kaa, hën
Paulosu ku Banabasi naki dee susu u de puu
di sandu u di köndë tuwë disa dë da de, ⌞fu
dee sëmbë u di köndë si taa ee Masa Gadu o
sitaafu di köndë dë, nöö na de mbei möön.
Biga de konda di Buka fëën da de kaa.⌟ Nöö
hën de go u de. Hën de pasa go dou a wan
köndë de ta kai Ikonium.
52 Nöö dee biibima u Masa Jesosi dee fika
a di pisiwata dë, nöö de dë ku wai seei. Biga
di Akaa u Masa Gadu ta wooko a de liba.

14

Aki Paulosu ku Banabasi dë
a Ikonium.

1 Nöö kumafa u taki dë, Paulosu ku Ban-
abasi bi go a di köndë de kai Ikonium. Nöö
hën de go a di Dju keikiwosu kumafa de bi
guwenti. Hën de go konda di buka u Masa
Jesosi da de. Nöö fa de kondëën tjika dë,
hën sömëni sëmbë ko piki di buka bendi ko
a di së u Masa Jesosi, Dju sëmbë ku na Dju
sëmbë tuu.
2 Ma wanlö Dju sëmbë dë a di köndë tu, de
an kë piki di buka. Nöö de ta poi dee biibima
u Masa Jesosi da dee oto sëmbë u di köndë
dee an dë Dju sëmbë.
3 Ma nöö fa dee sëmbë ta du ku de dë
seei, ma töku Paulosu ku Banabasi fika a di
köndë dë longi ta konda di buka söndö fëëë.
De ta taki da de nöömö taa Masa Jesosi an ta
libi ku u ku di fuu libi, ma a ta libi ku u ku di
fëën bunuhati. Nöö hën Masa Gadu nama
ku de, a da de kaakiti u de du peipei soni,
foombofoombo wan, be sëmbë sabi taa fa
de ta konda di buka dë nöö tuutuu soni de
ta taki.
4 Nöö hën de dë te nöö hën dee sëmbë u
di köndë ko paati a tu. Hafu dë a di së u
dee Dju sëmbë, hafu u de dë a di së u dee
Tjabukama.
5 Nöö hën dee Dju sëmbë ku dee otowan
na bi kë di buka, ku dee hedima u de, de
tuu fiti buka taki taa de o buta ku dee
Tjabukama naki de ku sitonu kii.
6 Ma nöö hën di dee Tjabukama jei sö, nöö
hën de kule kumutu dë go. Hën de ta waka
ta lontu a dee köndëköndë u di pisiwata de
kai Likonia dë, kuma Lisita ku Deebi. A hii
di pisiwata dë tuu de ta waka ta lontu, 7 ta
konda di bunu buka u Masa Jesosi nöömö
da sëmbë.

A di pisi aki de kai Paulosu ku Banabasi
gadu.

8 Nöö a di köndë de kai Lisita dë, nöö wan
lan womi bi sai dë. Söseei de pai ën, an
hopo waka wan daka a goonliba. 9 Hën a
dë sindosindo ta haika di fan u Paulosu. Te
wan pisi hën Paulosu bia luku ën diin, nöö
hën a si taa a abi biibi tjika fu Gadu sa kulëën
be a ko bunu wante.
10 Hën a bai taa: "Womi, hopo taanpu a
pë!" Hën a hopo vu taanpu, hën a ko ta
waka ta lomboto. A ko bunu gbegede.
11 Wë nöö dee sëmbë u di köndë dë an sabi
Masa Gadu. De abi wanlö oto gadu u de de
ta begi. Nöö fa de si di soni Paulosu du dë,
nöö hën de ko ta bai a di Likonia töngö u de
taa: "Dee sëmbë aki eee, dee gadu fuu bia
ko libisëmbë saka ko a u ooo!"
12 Nöö hën de seti ta kai Banabasi Jupitë.
Hën da di hedima u dee gadu u de. Nöö
Paulosu de ta kai Mekui, biga hën da di
basia u dee gadu u de. Biga Paulosu hën ta
fan möön di otowan.
13 Nöö di gaduwosu u di gadu u de de kai
Jupitë dë leti a wan së u di köndë. Nöö hën
di basi fëën jei di dee sëmbë ta bai taa sö
Jupitë ko, hën a go tei wanlö kau ku wanlö
hia folo tja ko buta a di nëngë dööbuka u di
köndë. Hën ku hii dee sëmbë u di köndë o
kii dee mbeti dë tjuma tuwë da Paulosu ku
Banabasi kumafa de ta tuwë njanjan da dee
gadu u de.
14 Te wan pisi, nöö hën Banabasi ku
Paulosu ko jei taa sö wan soni de o du. Nöö a
hogi a de tee de tënë de koosu kule go a dee
sëmbë mindi 15 ta bai taa: "Dee sëmbë aki,
andi u ta du aki eee! Un disa ooo, gaantangi
un disa! U seei da sösö sinkii sëmbë kuma
unu tu! Ma u ta tja wan bunu buka ko da
unu taa be un disa dee sösö soni un ta begi
aki, nöö un bia ko ta begi di libilibi Gadu di
mbei hii soni, wata ku tela, goon ku liba, fou
ku mbeti ku libisëmbë, hii soni a mbei. Nöö
hën fuun biibi e.
16 "Nöö a fesi Gadu bi disa sëmbë fu de
ta libi u de kumafa de kë. 17 Ma tökuseei a
bi seti dee soni fëën buta fu sëmbë musu

si sabi taa wan bunuhati Gadu dë nöömö.
Nöö wan si ën nö? Biga te juu dou, a ta da
unu tjuba. Te juu dou, a ta mbei dee soni i
paandi göö fuun ta feni soni u njan. Un dë
ku wai. ⌞Da a dë taa un musu sabi taa di lö
Gadu dë hën da di tuutuu Gadu u mundu.⌟”
18 Ma fa Paulosu ta taki dë seei, ma ku
gaan möiti ufö hën u Banabasi tapa dee
sëmbë fu de an kii dee mbeti da de.
19 Hën de dë te wan pisi, nöö hën wanlö
Dju sëmbë kumutu a di köndë de kai An-
tiokia u Pisidia Köndë naandë, ku di oto
köndë de kai Ikonium, ⌞ka de Paulosu bi go
a fesi,⌟ hën de go dou a Lisita. Hën de ko
ta fan ku dee sëmbë u di köndë ta poi dee
Tjabukama u Masa Jesosi da de, tefa dee
sëmbë tuu disa Paulosu ku Banabasi djee
bia ko ta buuse de. Hën de naki Paulosu
ku sitonu tee wan pisi, de ninga taa a dëdë.
Nöö hën de hai ën gulululu a goon tja go
tuwë a bandja së u di köndë.
20 Nöö hën dee biibima fu di köndë ko
taanpu lontu ën. Hën a weki. Hën a hopo
toona go a di köndë baka.
Di dobooko fëën, hën hën ku Banabasi
kumutu dë pasa go a di köndë de kai Deebi.

Aki de Paulosu toona go

a Antiokia.

21 Hën di de go dou a Deebi, hën de ta
konda di bunu buka u Masa Jesosi da dee
sëmbë u di köndë dë tee wanlö hia sëmbë
piki di buka bendi ko a di së u Masa Jesosi.
Nöö hën de kumutu dë, hën de bia toona go
a dee köndëköndë ka de bi waka kaa. De
go a Lisita, Ikonium, ku Antiokia u Pisidia
Köndë.
22 Nöö fa de ta waka nango dë, nöö de ta
da dee biibima u Masa Jesosi taanga taa de
musu tai hati ta biibi a Masa Jesosi nöömö.
De ta taki da de taa: “Sö nöö a dë e, dee
sëmbë. Ee wan sëmbë i kë dë a di Tii u
Gadu dendu ku telu, nöö i o tja hia sitaafu a
goonliba aki.”
23 Nöö a hiniwan u dee keiki ka de Paulosu
ta waka, de ta buta tiima. Nöö fa de ta buta
de dë, nöö de ta du ën ku begi seei te de an
ta njan. De ta begi da de ta buta de a Gadu
maun fu di nëën de ta biibi.
24 Nöö hën Paulosu ku Banabasi kumutu
a di pisiwata u Pisidia dë pasa go dou a
di pisiwata de kai Panfilia baka. 25 Hën de
toona go a Peliga. De go konda di buka u
Masa Jesosi da dee sëmbë u di köndë dë te
de kaba, nöö hën de kumutu dë. Hën de
go a wan köndë de kai Atalia ⌞di dë a di ze
bandja⌟. 26 Hën de go subi a boto. Nöö hën
de pasa go dou a Antiokia di u Silia Köndë
baka, ka de bi kumutu. Naandë dee sëmbë
bi buta de a Gadu maun faa musu tja de ku di
bunuhati fëën ta heepi de a di wooko. Nöö
di di wooko kaba ufö, hën mbei de toona go
ka de bi kumutu.
27 Nöö di de ko dou a Antiokia dë, hën de
kai hii dee biibima u Masa Jesosi tuu u de
musu ko mökisi be de jei unfa de bi waka.
Nöö di de ko, hën de konda hii dee soni
Masa Gadu bi du a de liba, fa a jabi di pasi
da dee oto sëmbë dee na Isaëli sëmbë u de
sa ko biibi a Masa Jesosi liba tu.
28 Nöö hën de fika wan hii pisiten ku dee
biibima u Masa Jesosi na Antiokia naandë.

15

Aki i ko a Antiokia.

1 Nöö di juu dë wanlö sëmbë kumutu a
Judea Köndë ⌞ko a Antiokia, ka Paulosu ku
Banabasi dë⌟. Hën de tja wan lei ko ta lei dee
sëmbë fu Masa Jesosi taa ee ja koti i sinkii
buta di maaka u Isaëli, nöö ja o feni di heepi
u Gadu. Biga sö Gadu da Mosesi di wëti dë
faa da dee sëmbë u Gadu. Sö de taki.
2 Ma di Paulosu ku Banabasi ko jei taa sö
de ta lei, hën de ta fia ku de ta taki da de
taa di soni an dë sö. ⌞Biga ee i ko ta biibi a
Masa Jesosi liba kaa, nöö an dë fanöudu fii
musu hoi dee peipei wëti u Isaëli ufö Gadu
o limbo fesi da i.⌟
Nöö hën di fia ko wan gaan soni. Te wan
pisi hën de ko si taa di taki musu koti. Hën
de puu sëmbë u de manda go a Jelusalen go
piki dee Gaan Tjabukama u Masa Jesosi ku
dee oto tiima u keiki taki sö wan soni. Nöö
unfa de musu du ku sö wan taki?
Nöö Paulosu ku Banabasi ku wanlö oto
biibima fu Antiokia dë, nöö de da dee sëmbë
de puu fu go jei di taki da de.
3 Hën dee oto biibima u Masa Jesosi u di
köndë tja de go buta a pasi. Hën de go.
Nöö di de nango, hën de ta latja Finisia ku
Samalia ta pasa. Nöö de ta piki dee Isaëli
biibima a dee köndëköndë u dee pisiwata dë
taa dee sëmbë na u Isaëli ko ta piki di buka
awaa. Nöö di dee oto sëmbë u Masa Jesosi
jei sö kaa, nöö de ta wai seei.

Aki de hoi wan gaan kuutu

a Jelusalen.

4 Nöö hën de ko dou a Jelusalen. Nöö di
de dou, hën dee Gaan Tjabukama u Masa

Jesosi, ku dee tiima u keiki, ku hii dee oto
biibima u Masa Jesosi u Jelusalen tuu wai ku
de. Hën de sindo kai kuutu. Hën de Paulosu
konda da de hii dee soni dee bi pasa, kumafa
Masa Gadu bi wooko a de liba di de bi ta tja
di buka fëën ta konda.
5 Ma nöö i bi abi wanlö Faliseima a dee
biibima dendu dë. Nöö di de jei taa sëmbë
dee na u Isaëli sëmbë ko ta biibi Masa Jesosi,
nöö hën de hopo. Hën de taa: "Fa dee oto
köndë sëmbë ta ko ta biibi dë, nöö de musu
koti di maaka a de sinkii e, ta hoi dee wëti
u kisi a Mosesi. A musu dë sö nöömö. De
musu abi sëmbë ta buta ku de be de hoi dee
wëti dë." Sö dee Faliseima taki.
6 Nöö di de fan sö te de kaba, nöö hën dee
Gaan Tjabukama ku dee tiima u keiki toona
kai kuutu baka fu de taki di soni u dee Isaëli
wëti, ee a dë u de disa de, nöö de disa. Ee a
dë u de hoi de, nöö de hoi.
7 Nöö hën de ta kuutu di soni nango ta ko
tee, nöö hën Petuisi hopo. Hën a fan ku de.
A taa: "Un dee sëmbë u mi aki, an dë u mi
piki unu möön di fa Masa Gadu bi kai mi
apaiti fu mi musu go konda di bunu buka
fëën da wanlö oto köndë sëmbë na u Isaëli,
be de ko ta biibi a Masa Jesosi liba.
8 "Nöö fa mi bi go dë, hën mi konda di
buka da dee sëmbë. Nöö Masa Gadu sabi
hii sëmbë hatiböö. A si taa de ko ta biibi ën
tuutuu, hën a tei di Akaa fëën hën a da de
kumafa a bi da u ën a fesi. Nöö fa a da de di
Akaa fëën dë, hën da a tei de kaa. ⌞An dë taa
de hoi dee wëti u Mosesi möönsö ufö a tei
de.⌟
9 "Nöö fa dee sëmbë sai dë, Masa Gadu ta
luku u ku de tuu ku di wan wojo sabi taa fa u
bi biibi ën a fesi, nöö sö nöö de ko ta biibi ën
tu. Nöö hën a da de wan njunjun limbo hati
kumafa a bi da u kaa. 10 Nöö hën un ko ta
taki taa de musu hoi dee Isaëli wëti fuu. Wë
nëën da pooba un ta pooba Gadu nö? Wë
biga dee gaan sëmbë fuu a bi da dee wëti
u hoi, nöö hën wë de an bi sa hoi de. Nöö
söseei tu, u dee bakawan aki bi ta biinga u
hoi de te u wei. Nöö hën un kë ko da dee
njunjun biibima u Masa Jesosi dee wëti dë
fu de hoi. Kwetikweti. Ma dë nëën e.
11 "Biga fa u ko a biibi aki, u sabi taa Masa
Jesosi Keesitu hën nöö sa mbei u feni di
heepi u Gadu. Na di hoi u ta hoi wëti, nëën
o tja u pasa, ma Jesosi Keesitu nöö sa tja u
ku hën bunuhati.
"Nöö söseei a dë ku dee sëmbë dee na
Isaëli sëmbë tu. An dë u de hoi dee wëti ufö
Gadu sa heepi de e." Sö Petuisi taki da de.
12 Nöö baka fëën, hën Banabasi ku Paulosu
konda da de fa Masa Gadu bi ta wooko a
de liba di de bi go a dee sëmbë na u Isaëli.
A bi du söméni foombofoombo soni kuma
maaka, u de sa si taa Gadu buka de ta tja
tuu. Nöö fa de ta fan dë, hën dee hia sëmbë
naandë ko dë pii ta haika.
13 Nöö di de fan tefa de kaba, hën Jakobosi
⌞di da wan u dee gaan tiima⌟, hën a tei. A
taa: "Un dee sëmbë u mi aki, un haika mi.
14 Wë u jei fa Petuisi fan dë kaa. A konda da u
fa Masa Gadu seti pii sëmbë a dee sëmbë na
u Isaëli sëmbë dendu u de ko sëmbë fëën.
15 Nöö fa a fan dë, a kai ku dee soni Masa
Gadu bi buta dee fesiten tjabukama u de
taki, taa:
16 Te wan pisi möön, nöö mi o toona ko a unu
e.
Nöö mi o ko seeka dee bakamii u Könu
Dafiti.
Biga de kaba a sösö
kuma te wan wosu booko ja abi ën möön.
Sö di lö u Könu Dafiti kaba a sösö tjika.
Ma mi o toona hopo ën baka e,
be a ko kumafa a bi dë.
17 Nöö fa mi o du ën dë,
nöö dee oto sëmbë u goonliba o si,
nöö de o suku u de ko sëmbë u mi tu.
Dee oto köndë sëmbë na u Isaëli,
dee mi tei u ko sëmbë u mi,
de tuu o suku di pasi fu de sa ko a mi.
18 Sö Masa Gadu bi taki.
Di Sëmbë di ta mbei sëmbë ko sabi dee soni
dee a bi buta gaanduwe a fesi faa du,
hën wë taki sö e.
Sö di tjabukama bi sikifi, dee sëmbë.
19 "Wë nöö fa mi wegi di soni luku te kaba
aki, nöö ma si kuma u musu toobi dee oto
köndë sëmbë e, dee ko ta biibi Masa Gadu
dë, fu de musu ta hoi dee wëti fuu Isaëli
sëmbë. 20 Ma un boo mbei wan pampia
manda piki de taa:
Be de an njan njanjan di dee oto sëmbë ta
tuwë da dee gadu u de.
De an musu libi fanafiti a di së u manu ku
mujëë.
De an musu njan wan mbeti di dëdë sitaafu
dëdë, buuu an kumutu nëën sinkii.
De an musu njan soni buuu.
⌞Dee disi, de da wëti de sa hoi, ma wan boo
toobi de fu de hoi dee oto wëti u Isaëli.⌟
21 "Nöö ee de kë sabi soni möön fu dee
wëti dee u kisi a Mosesi, nöö be de go a dee
leima fuu go lei. Biga de ta taki soni u dee
wëti dë a hii dee köndëköndë tuu, ka Isaëli

keikiwosu dë. Gaanduwe de bi dë ku ën a fesi kaa te tide, hiniwan saba sëmbë ta dë a dee keikiwosu fuu ta lesi dee wëti ta puu da sëmbë u de musu sabi. Nöö ala fu de go ee de kë sabi de."

Aki de mbei wan biifi manda

go na Antiokia.

22 Nöö di Jakobosi fan sö te a kaba, nöö hën dee Gaan Tjabukama u Masa Jesosi, ku dee tiima u keiki, ku dee oto biibima u Masa Jesosi tuu mökisi, de feni taa a taki bunu. Hën de taa a fiti fu de tei wantu fesima a de dendu manda go na Antiokia ku Banabasi ku Paulosu, ⌊go piki de unfa de kuutu buta⌋.

Nöö hën de tei tu sëmbë dee dë fesima u de. Wan u de da Judasi, hënseei de ta kai Basabasi. Di otowan de kai Silasi.

23 Hën de mbei wan pampia fu de manda go da dee biibima u Antiokia taa:

U dee Tjabukama u Masa Jesosi, ku dee oto tiima u keiki, dee sëmbë fuunu a Jelusalen aki, u ta mbei di pampia aki manda da un dee sëmbë na u Isaëli ta biibi Masa Jesosi na Antiokia, ku dee oto köndë u Silia, ku dee köndë u Silisia tuu. ⌊U ta manda gaan odi da unu taa u dë.⌋

24 Nöö u jei taa wanlö sëmbë fuu ko a unu dë ko ta toobi unu ku di lei u de ⌊taa un musu koti sinkii buta di maaka u Isaëli ufö Gadu o limbo fesi da unu⌋. Fa de tja di lei ko a unu dë, nöö a mbei un ko ta pakisei fasifasi te nöö wan saandi fuun tei. Wë dee soni de taki dë, na u manda de e, fu de fan sö ku unu.

25 Nöö di u jei sö kaa, nöö hën u ko fiti buka puu wantu sëmbë a u dendu aki manda ko piki unu unfa u si di soni. Nöö ku de tu lobi mati fuu, Banabasi ku Paulosu, ku de dee sëmbë fuu o waka.

26 Wë un sabi Banabasi ku Paulosu kaa fa de dë, dee sëmbë. De dë wanlö sëmbë ta sei de hedi fu di në u Masa Jesosi Keesitu musu paaja. 27 Nöö dee otowan u ta manda da unu aki, de da Judasi ku Silasi. Nöö de da kotoigima u di soni di u ta sikifi manda da unu aki taa u taki sö.

28 Nöö a di së u di soni di ta toobi unu dë, nöö di Akaa u Masa Gadu ku u seei tu feni ën taa a bunu fu wa buta oto wëti da unu möönsö möön leki dee fanöudu wan u ta kai da unu aki taa:

29 Be wan njan dee soni de ta tuwë da dee gadu u de.

Na be un njan soni buuu.

Na be un njan wan mbeti buuu an kumutu nëën sinkii.

Na be un libi fanafiti a di së u manu ku mujëë.

Ee un hoi de fö wëti aki, nöö woon du bunu. Hën nöö u kë taki da unu. U ta manda gaan odi da unu.

30 Nöö di de mbei di biifi te de kaba, hën de manda dee sëmbë go. Hën de go dou na Antiokia. Hën de kai dee biibima u Masa Jesosi tuu ko makandi, nöö hën de da de di pampia di dee hedima a Jelusalen bi mbei da de.

31 Nöö di dee sëmbë lesi di biifi te de kaba, hën de wai. A da de hati seei. ⌊Biga de si taa an dë u de buta deseei a dee hia Isaëli wëti basu.⌋

32-33 Nöö Judasi ku Silasi seei bi dë sëmbë ta kisi fan a Masa Gadu da sëmbë. Hën de fika na Antiokia dë wan hii pisiten ta fan ku dee sëmbë u Masa Jesosi, ta da de taanga u de tai hati ta hoi a di biibi nöömö.

Nöö di de o toona go a Jelusalen baka a dee sëmbë dee bi manda de ko, nöö hën dee biibima u Masa Jesosi tja de go buta a pasi ku kötö hati. [34 Ma Silasi kai pakisei taa an o go möön, a o fika na Antiokia ufö.]

35 Nöö Paulosu ku Banabasi fika dë tu. Nöö de ku wanlö hia oto sëmbë ta konda di buka nöömö, ta lei dee sëmbë u di köndë soni u Masa Jesosi.

Aki Paulosu ku Banabasi paati.

36 Hën de dë te wan pisi, hën Paulosu taki da Banabasi taa: "Mati, un boo toona go ka u bi ta konda di buka, go haika dee sëmbë fuu a dee köndëköndë luku fa de ta du."

37 Nöö di a taki sö, hën Banabasi taa a kë toona tja Johanisi Maikusi go ku de tu. 38 Ma Paulosu an kë faa musu go. Wë biga a bi disa de a Panfilia köndë kaa, an bi kë dë ku de a di wooko möön, hën mbei Paulosu an kë faa go.

39 Nöö hën di soni ko wan gaan fia da de te de paaja. Banabasi tei Maikusi hën de subi a boto hën de go a Sipuusi.

40 Nöö Paulosu kai Silasi fëën ku ën waka. Nöö di de o go, hën dee sëmbë u de a Antiokia, de begi Masa Gadu da de faa tja de ku ën bunuhati. Nöö di de begi sö tefa de kaba, nöö hën de go. 41 Hën de waka a dee pisiwata u Silia ku Silisia. Nöö fa de ta waka nango dë, Paulosu ta fan ku dee biibima fu Masa Jesosi dee ta ko makandi a dee peipei köndë ta da de taanga.

16

A di pisi aki Timoteo seti

wooko ku de.

1 Nöö hën Paulosu ku Silasi ta waka te
de go dou a dee köndë de kai Deebi ku
Lisita ⌊ka Paulosu ku Banabasi bi konda di
Buka kaa⌋. Nöö hën de go si wan biibima u
Masa Jesosi dë de kai Timoteo. Hën mama
da Isaëli sëmbë, nöö hënseei ta biibi Masa
Jesosi tu. Ma hën tata an dë Isaëli sëmbë,
a dë wan Giiki sëmbë. 2 Nöö fa Timoteo sai
dë, a abi bunu në a dee otowan fëën ta biibi
Masa Jesosi a Lisita ku di oto köndë de kai
Ikonium, de tuu ta gafëën fa a ta libi.

3 Nöö di hën ku de Paulosu ko miti, hën
Paulosu kë faa musu go ku de. Hën a
mandëën fu de koti di maaka nëën sinkii
kumafa Dju sëmbë ta koti. Wë nöö di soni
mbei a mandëën, fu di an kë Timoteo musu
abi hogi në a dee Dju sëmbë a dee köndë dë.
Biga de tuu sabi taa hën tata da Giiki sëmbë,
nöö an bi koti di maaka.

4 Nöö hën de ta waka nango a dee
köndëköndë. Nöö hii fa de nango dë, nöö di
buka di dee Gaan Tjabukama u Masa Jesosi
ku dee oto tiima u keiki a Jelusalen bi da de,
hën de ta tja go da dee biibima fu de musu
jei, be de hoi di taki kumafa de bi kuutu
buta.

5 Nöö fa de ta du dë, nöö a ta heepi dee
sëmbë u Masa Jesosi gaanfa, dee ta miti
makandi a dee köndëköndë. Biga de ta
kisi kaakiti nango fesi seei a di biibi, nöö
hiniwan daka möön hia sëmbë ta piki di
buka ta ko ta nama ku de.

Aki Paulosu si wan sëmbë u Masadonia a wan

wojolimbo sunjan.

6 Nöö di ten dë, de Paulosu bi kë go a di
pisiwata de kai Asia go konda di buka. Ma
nöö hën di Akaa u Masa Gaangadu bai de taa
de an musu go ala. Nöö di a bai de sö kaa,
hën de bia latja di pisiwata de kai Fiigia kisi
Galasia.

7 Nöö di de ko zuntu ku di pisiwata u
Misië, hën de ta suku unfa de sa du go dou
a Bitinia köndë, ma di Akaa u Masa Jesosi
toona tapa de möön fu de an go ala.

8 Nöö hën de go a oto köndë. De latja
Misië kisi di köndë de kai Toasi.

9 Te wan ndeti, hën Paulosu si wan soni
a wan wojolimbo sunjan. A si wan womi u
wan pisiwata de kai Masadonia ko taanpu
nëën fesi ta kai ën taa: "Gaantangi, aba ko
a di së fuu aki ko heepi u baa."

10 Nöö di Paulosu si di soni, nöö hën u ta
seeka fuu go wante. Biga u sabi taa Masa
Gaangadu hën ta manda u fuu go konda di
bunu buka fëën da dee sëmbë fu Masadonia.

Aki wan mujëë de kai Lidia

ko a di biibi.

11 Hën u kumutu a Toasi waka tololoo ku
sipi go dou a di köndë de kai Samotaake.
Hën u duumi. Tefa di mamate hën u go
nama a di köndë de kai Niapolisi.

12 Hën u kumutu a di sipi. Hën u waka a
futu go dou a di köndë de kai Filipi. Hën da
di gaan nëbai köndë u di së pisi u Masadonia
ala, ma dee Loomë köndë sëmbë de ta libi
nëën ta tii ën. Hën u tan sömëni daka ala.

13 Tefa di saba dou, hën u kumutu a di
köndë go dë a wan lio bandja ka u sa' taa
sëmbë o ko begi Masa Gaangadu. Nöö di u
go dou, hën u si wanlö mujëë bi ko makandi
dë kaa. Hën u go sindo ku de ta konda di
buka u Gaangadu da de.

14 Nöö wan u dee mujëë hën de kai Lidia.
A dë wan sëmbë ta mbei baau koosu ta sei,
nöö di köndë fëën hën de kai Tiatila. Di
mujëë dë ta biibi a Masa Gaangadu. Nöö
fa a dë pii ta haika di woto u Masa Jesosi,
nöö hën Masa heepi ën faa tei dee soni dee
Paulosu taki dë nëën hati.

15 Nöö di a ko biibi kaa, hën de dopu ën
ku dee sëmbë fëën wosu dendu tuu. Hën a
begi u gaantangi taa: "Ee un feni taa mi ta
biibi Masa tuutuu, nöö be un ko tan ku u a
u wosu." Nöö hën a ta begi u nöömö tefa u
du kumafa a hakisi u.

Aki de buta Paulosu ku Silasi

a dunguwosu.

16-17 Nöö di juu dë wan mujëë mii dë a di
köndë ku wan gadu a hedi ta konda a fesi
andi o pasa amanjan. Hën wanlö sëmbë u
di köndë tei ën buta saafuma u de, nöö de
ta wooko gaan hia möni a dee soni dee di
gadu ta konda da sëmbë. Nöö di u nango
a di kamian ka woo begi, hën di mujëë mii
dë ko miti ku u. Hën a ta ko a u ku Paulosu
baka ta bai nöömö taa: "Dee sëmbë dee dë
a mi fesi aki, de da futuboi fu di kaba hei
Gadu u mundu e. De ta lei unu di pasi di
fuun waka nöö Gaangadu sa heepi unu puu
a hogi basu." Sö a ta bai a u baka nöömö.

18 Hën a ta bai seei nöömö te dou sömëni
daka. A ko ta toobi Paulosu gaanfa. Nöö hën

a bia luku ën, hën a fan ku di gadu nëën hedi
taa: “Mi tei di në fu Jesosi Keesitu bai i taa,
hetji pasa kumutu a di mujëë mii liba e!”
19 Nöö wantewante dë hën a kumutu nëën
liba wala. Wojo fëën ko limbo.

Nöö di dee basi u di mujëë mii si taa de
lasi di wini fëën di de bi ta feni, hën hati u
de boonu. Hën de panjan Paulosu ku Silasi
dë gbalau hai gbululuuu tja ko a di köndë
ganda mindi ka dee takima fu di köndë ta
dë.

20 Nöö hën de tja kaagi u de go da dee
Loomë sëmbë dee ta tii di köndë taa: “Dee
Dju sëmbë i si aki tja toobi ko a u e, te hii di
köndë ta mbei seei wajawaja. 21 Biga de ta tja
peipei wëti ta ko ta da u a u köndë. Ma wa
musu tei de biga u dë Loomë köndë sëmbë,
nöö dee wëti an ta kai ku dee fuu wëti.” A
di fasi dë de kaagi de Paulosu.

22 Nöö di de taki sö te de kaba, nöö hën
hii dee sösö sinkii sëmbë u di köndë piki
ku de. Nöö hën dee hedima hai dee koosu
u Paulosu ku Silasi puu a de sinkii, hën de
manda sëmbë fon de taku fon. 23 Nöö hën de
tja de go söötö a dunguwosu. Hën de piki di
wakitima taa a musu hoi de bumbuu fu de
an musu kumutu.

24 Nöö di di wakitima jei sö, nöö hën a tja
de go buta seei a di kaba lasiti kamian a di
dunguwosu gogo. Hën de tuusi de tu së futu
u de a kaapa bui söötö gingin fu de an musu
kumutu.

25 Nöö hën de dë te wan juu ten kuma
tuwalufu juu ndeti sö, Paulosu ku Silasi dë
a di dunguwosu ta begi Gaangadu ta kanda
dëën ta gafëën. Nöö dee oto sëmbë dee dë
söötösöötö dë tuu sai dë ta haika. 26 Te u de
kë si hën di goonliba ko ta seki seei te dou
ku dee dunguwosu posu. Hii dee döö tuu ko
dë jabijabi hooo, nöö hii dee sëmbë bi dë a
di dunguwosu söötösöötö ku bui dë, de tuu
lusu.

27 Hën di wakitima u di wosu panta weki a
duumi. A ko si taa dee dunguwosu döö tuu
dë jabijabi. Hën a hai ën së ufangi faa kii
ën seei. Biga a ninga taa hii dee sëmbë dë
söötösöötö a wosu dë, de tuu kule go. Nöö
hën mbei a o kii ën seei.

28 Ma di Paulosu si taa sö a o du, hën a bai
taki dëën taa: “Nönö mati, na kii i seei e! U
tuu dë aki eti. Wa go!”

29 Hën di wakitima bai kai sëmbë taa be de
tja faja ko. Hën de tja ko dëën. Hën a kule
vou go kai a goon a de Paulosu fesi gbolou.
Nöö a ta tëëmë tjatjatjatja. Hati fëën nöö
latja sö.

30 Hën a tja de go a döö. Hën a hakisi taa:
“Mati, andi mi musu du ufö mi sa feni di
heepi u Gadu?”

31 Hën de piki ën taa: “I musu biibi Masa
Jesosi Keesitu fii Gadu, i ku i wosu dendu
tuu, nöö wan o lasi go kaba a sösö.” 32 Hën
de konda di woto u Masa Jesosi dëën ku hii
dee sëmbë fëën wosu tuu.

33 Nöö wante a di gaan ndeti dë seei, hën
di wakitima tja de Paulosu go wasi dee wipi
buka u de te a kaba. Nöö hën de Paulosu
dopu ën ku hii dee sëmbë fëën wosu dendu
⌊fu di de ko ta biibi a Masa Jesosi liba⌋.

34 Hën di wakitima tei Paulosu ku Silasi tja
go nëën wosu, hën a da de soni u njan. Fa
hën ku hii dee sëmbë fëën wosu ko ta biibi
a Masa Gaangadu liba dë, nöö de ta wai tee
na soni.

35 Hën di mamate fëën, hën dee gaan lanti
u di köndë manda siköutu taa be de lusu
Paulosu ku Silasi be de go u de. 36 Nöö hën di
wakitima ko fan ku Paulosu taa sö wan buka
dee gaan lanti manda, nöö be de kumutu go
ku kötöhati awaa.

37 Ma nöö hën Paulosu toona piki de taa:
“Ambëë? U da goon mii u Loomë. Wa bi du
soni möönsö ufö de manda sëmbë ko fon u a
lanti dendu söötö a dunguwosu. Na kuutu
de kuutu di soni möönsö. Nöö awaa de ko
manda u fuu musu go tjubitjubi. Wa o go e.
Be deseei ko tja u go, ee de kë fuu go.”

38 Hën dee siköutu go a dee gaan lanti go
piki de taa sö wan soni Paulosu taki. Nöö di
de jei sö kaa, nöö de panta. De ko fëëë. Biga
de an bi sabi taa de da goon mii u Loomë.

39 Hën de ko fan ku de da de leti te de kaba.
Hën de tei de tja go a döö awaa. Hën de begi
de gaantangi taa be de kumutu a di köndë.

40 Nöö di Paulosu ku Silasi kumutu a di
dunguwosu, hën de toona go a Lidia wosu.
Hën de go si dee oto sëmbë u de dë, dee ta
biibi Masa Jesosi kuma de. Hën de fan ku de
te de kaba da de hati ufö de tei pasi kumutu
a di köndë awaa.

17

Aki de mbei toobi ku de Paulosu a Tesalonika.

1 Nöö di Paulosu ku Silasi kumutu a Filipi,
hën de latja wanlö köndë de kai Amfipoli ku
Apolonia, hën de pasa go dou a di köndë de
kai Tesalonika. Nöö dee Dju sëmbë fu ala
abi wan keikiwosu a di köndë dë.

2 Nöö hën Paulosu go a di keikiwosu kumafa a guwenti. Nöö a go dii saba baka na baka. A nango ta lesi di Buku u Masa Gadu da dee Isaëli sëmbë fu de musu jei, nöö a ta toona puu ën da de be de fusutan. 3 A ta taki da de taa: "Kumafa un sabi kaa, Masa Gadu paamusi taa a o manda wan Heepima di de kai di Keesitu ko a goonliba. Nöö de o sitaafu ën te de kii, ma nöö a o toona weki baka. Sö a dë sikifisikifi a di Buku e.

"Wë nöö di Sëmbë di Buku taki dë, hën da Jesosi e. Hën da di Keesitu Gadu bi o manda ko." Hën di soni dë Paulosu ta konda da dee sëmbë nöömö fu de musu biibi.

4 Nöö di dee Dju jei sö kaa, nöö so u de ko biibi hën de nama ku Paulosu ku Silasi. Nöö i abi wanlö hia Giiki sëmbë a de dendu bi ta biibi Masa Gadu kaa, nöö deseei ko piki di buka tu, ku sömëni u dee gaan nëbai mujëë u di köndë.

5 Ma di dee oto Dju sëmbë u di köndë ko si taa dee otowan ko nama ku de Paulosu, nöö hën de ko ta haun seei. Hën de pii wanlö wisiwasi sëmbë bi dë a sitaati hën de manda de fu de kule go mbei toobi a di köndë. Nöö a ko gaan soni. De kule gililili ko a di wosu fu wan womi de kai Jason, biga de mëni taa naandë de Paulosu dë, nöö de kë tja de ko buta a lanti fesi.

6 Ma di de go dou a di womi wosu, de an si de dë. Ma de si wanlö oto biibima u Masa Jesosi, hën de panjan de ku Jason tuu hai tja ko a dee hedima dee ta taki u di köndë.

Hën de bai taa: "Un si dee sëmbë aki ö? De ta waka a mundu ta toobi hii köndë ku dee fan u de nöömö, hën wë i si de ko dou a u aki tu. 7 Nöö Jason fuu köndë, hën ta hoi de nëën wosu. Nöö fa de dë u de dë, nöö de tuu ta sösö dee wëti fu di Gaan Könu fuu a Loomë taa wan oto könu dë de kai Jesosi." Hën di soni dë de taki.

8 Hën di de jei de taki sö, nöö hën hii dee sösö sinkii sëmbë u di köndë te kisi dee hedima tuu ko ta mbei seei wajawaja sö.

9 Hën dee hedima naki Jason ku dee otowan butu ufö de disa de go.

Aki Paulosu tja Gadu wöutu

go a Belia.

10 Nöö di ndeti dë seei, hën dee biibima fu di köndë manda Paulosu ku Silasi go a wan oto köndë de kai Belia. Nöö di de go dou, nöö hën de go a di keikiwosu u dee Dju sëmbë fu naandë.

11 Nöö dee sëmbë u Belia bi abi bunu pakisei möön dee sëmbë fu Tesalonika. Biga di Paulosu fan ku de, nöö de haikëën ku piizii seei. De an tuwë dee fan fëën a kapëë. Nöö hiniwan daka de ta lesi Gadu Buku finifini ta wegi ta luku ee di soni Paulosu ta taki dë ee a ta kai ku di Buku. Nöö di de si taa tuu soni de ta taki dë, 12 nöö hën sömëni u dee Dju sëmbë fu Belia ko piki di buka ko dë biibima u Masa Jesosi. Sömëni womi dee an dë Dju, ku wanlö gaan nëbai mujëë u de tu, ko a di biibi tu.

13 Ma nöö te wan pisi hën dee Dju sëmbë a Tesalonika ala ko jei taa sö Paulosu ko ta konda Gadu buka a Belia. Nöö hën de hopo hën de go a Belia go ta fon faja a dee sëmbë u di köndë fu de an musu piki di buka. Fa de du dë, nöö hën dee sösö sinkii sëmbë u di köndë piki ku de ta du soni wajawaja.

14 Nöö di dee sëmbë u Masa Jesosi si sö taa lanti o mbei toobi ku Paulosu, hën de mandëën go wantewante a di ze bandja. Ma Silasi ku Timoteo, de de an o go eti. De o fika a Belia ufö.

15 Fa Paulosu ko dë a Belia tefa di a nango, hën wantu sëmbë o tjëën go buta a pasi. Hën de ta tjëën te de go dou a di köndë de kai Atene. Nöö hën di de ta toona go baka, hën Paulosu manda buka da Silasi ku Timoteo taa de an musu tan a Belia ala longi poi. Te de sa ko, nöö be de ko nëën wante.

Hën dee Belia sëmbë toona go ka de bi kumutu. Paulosu fika na Atene dë.

Aki Paulosu dë na Atene.

16 Nöö fa a dë na Atene ta luku dee otowan fëën dë, a ko ta si dee pindigadu gidjii hii di köndë. Nöö a toobi ën gaanfa, a ta fukëën seei. 17 Nöö di ten dë, a nango a di Dju keikiwosu u di köndë nango ta ko. Dee Dju sëmbë ku wanlö oto sëmbë na Dju ma de ta biibi a Masa Gadu tu, sö de ta miti dë. Nöö fa Paulosu nango a de dë, nöö hën ku de ta taki u Masa Jesosi nango ta ko.

Nöö hiniwan daka Paulosu nango a di gaan sitaati u di köndë tu. ⌞Biga naandë hii sëmbë u di köndë ta ko ta haika njunsu.⌟ Nöö Paulosu ta fan ku dee sëmbë ta ko dë ta taki soni u Masa Jesosi da de.

18 Te wan daka hën dee leima fu wan pei feleniki de ta kai Epikuli ku wan otowan de ta kai Sitoiki ko ta da woto ta fia ku ën. Fa de ta fia dë, so u de ta kosi ën taa: "Di fanhiama aki, andi da di sösö a ta fan dë? An saandi a ta taki."

Otowan taa: “Misikuma a feni wanlö oto
köndë gadu soni tja ko ta konda da u.”
Wë biga Paulosu ta konda dee soni u Masa
Jesosi da de, be de sabi taa sëmbë sa dëdë
weki baka.
19 Hën de tei Paulosu tja go a wan gaan
kuutu gangasa u de de kai Aleopakusi. Hën
de kai ën taa: “Womi.” Hën a piki. Hën de
taa: “Wë andi da di njunjun soni i ta tja ta
lei sëmbë. Kondëën da u boo jei. 20 Biga wë
dee soni i ta fan, u jesi an bi jei de wan daka
a goonliba. Nöö u kë sabi andi.”
21 Di soni mbei de hakisi sö. Wë biga dee
Atene sëmbë ku dee oto sëmbë dee ko ta libi
ku de dë tuu, na soni seei de ta suku möönsö
möön leki njunjun soni fu de sa feni tja go
konda.

*Aki Paulosu ta fan ku dee sëmbë a di kuu-
tuwosu.*

22 Nöö hën Paulosu hopo taanpu a pë a
hii dee kuutuma naandë fesi. Nöö hën a
taa: “Dee Atene sëmbë aki, fa mi ko dou
aki, nöö mi ta si tuutuu taa un ta dini dee
gadu fuunu a hii fasi. 23 Biga wë fa mi ta
lontu di köndë fuunu aki, nöö mi ta luku
dee sonisoni fuunu dee un ta begi a dee
kamiankamian. Nöö hën mi si wan gadu
tafa, a abi wan soni nëën sikifisikifi taa DI
TAFA AKI, A DË FU DI GADU DI WA SABI.
“Wë nöö di Gadu dë di un taa wan sabi
soni fëën, ⌞ma töku un mbei wan tafa dëën
fu hati fëën an musu boonu ku unu,⌟ nöö
hën soni wë i si mi o konda da unu aki.
24 “Di Gadu di i si mi ta taki aki, hën un
musu dini e, dee sëmbë. Biga wë hën mbei
goonliba ku hii dee soni dë nëën tuu. An
ta libi a wosu di libisëmbë mbei ku maun e,
biga hën da Masa u hii soni, dee u liba ala ku
goon aki tuu. 25 An a’ fuka fu libisëmbë musu
heepi ën. Biga hënseei ta da hii sëmbë libi.
Hën ta da i böö, a ta da i hii soni.
26 “Di Gadu i si mi ta taki aki sö, a seti
ku wan kodo sëmbë tö, nöö di wan sëmbë
dë böngö paaja dou goonliba tefa i si hii
dee peipei sëmbë ko fika a goonliba aki.
Hën seei buta di ten da de di de o libi,
nöö hënseei paati dee köndëköndë tu, buta
libisëmbë peipei ka u de musu ta dë.
27 “Nöö di soni mbei a buta libisëmbë sö,
fu de suku ën ee de sa feni ën. Töku an dë
longi poi ku hibiwan fuu e. Ee i kë sabi soni
fëën, nöö i sa sabi. 28 Biga hën ta da u libi,
mbei u ta dë ta buli.
“Fa dee kandama fuunu sai dë, de mindi
wan kanda taa:
U dee disi tuu da böngö fëën.
29 “Wë di u dë böngö fëën kaa, nöö wa
musu mëni taa Masa Gadu dë wan soni
kuma goutu, sitonu, soofu soni, kumafa
wan sëmbë sa tëmbë ku di köni fëën. An dë
sö e.
30 “Masa Gadu si fa libisëmbë bi ta du ma
nöö an bi ta tei de fu hogi. Wë biga de an
bi sabi soni fëën wan bëtë. Ma fa u dë aki,
nöö u ko sabi soni fëën. Nöö hën a ko ta bai
hii sëmbë a hii kamian taa de musu disa di
hogilibi u de bia ko nëën.
31 “Biga a buta daka kaa faa kuutu a li-
bisëmbë liba kumafa a fiti. Hën a tei wan
Sëmbë buta faa dë fesima u di kuutu. Hën
di Sëmbë di a tei dë, a weki ën baka a dëdë
e, be sëmbë si taa dee lö soni a ta taki dë o
pasa a mundu nöömö.” Sö Paulosu taki da
dee Atene sëmbë.
32 Nöö fa a ta fan dë, nöö de bi dë pii ta
haika. Ma di de jei a taa sëmbë dëdë weki
baka, hën so u de lafu ën mbei ën fa seei taa
di soni dë na tuu. Ma so u de taa: “Antoobi.
Te wan pisi, nöö woo toona ko a i möön ko
jei di soni aki.”
33 Hën Paulosu kumutu a de dendu. 34 Nöö
hën so u dee sëmbë dee bi haikëën dë ko
nama ku ën. Wan u de da Dionisi, hënseei
da wan u dee kuutuma fu di Aleopakusi
kuutu wosu. Wan otowan da wan mujëë de
kai Damalisi ku wanlö otowan möön. De
tuu ko dë biibima u Masa Jesosi.

18

*Aki Paulosu tja Gadu wöutu go a di köndë
de kai Kolenti.*

1 Hën Paulosu kumutu na Atene hën a go
a wan köndë de kai Kolenti. 2 Nöö di a go
dou, hën a ko miti ku wan womi de kai Akila,
wan Dju sëmbë. Nöö hën mujëë hën de kai
Pesila. Wan köndë de kai Pontusi, hën da
Akila mama köndë, ma hën ku ën mujëë bi
ta dë a di gaan köndë u Italia de kai Loomë.
Ma nöö te wan pisi hën di Gaan Könu u
Loomë de kai Kalaudio jaka hii Dju sëmbë
puu nëën köndë, nöö hën Akila ku ën mujëë
ko a Kolenti ko libi. Nöö hën Paulosu ko a de
dë.
3 Nöö hën a fika ku de naandë ta wooko
makandi ku de. Wë biga de tuu ta du di wan
wooko ta mbei wan soni kuma pelawosu ku
mbeti kakisa ta sei.
4 Nöö fa Paulosu ko a Kolenti dë, nöö
hiniwan saba a nango a di keikiwosu u dee
Dju sëmbë nango ta fan ku dee sëmbë dee

ta ko dë, Dju sëmbë ku dee oto sëmbë dee
na Dju tuu. A ta biinga ku de nöömö fu de
musu piki di buka u Masa Jesosi.
5 Hën a dë te wan pisi, hën Silasi ku Tim-
oteo kumutu a Masadonia köndë ko nëën.
Nöö di de ko dou, hën Paulosu disa di tëmbë
wooko fëën go a di wooko u Masa Gadu ku
telu. A ta fan ku dee Dju sëmbë nöömö taa
Masa Jesosi hën da di Paamusi Könu de bi
ta luku, nöö awaa Gadu mandëën ko.
6 Nöö fa a ta fan ku de dë, nöö dee Isaëli
sëmbë ta fia ku ën ta kosi ën ta dëën gaan
buka. De an kë piki dee fan fëën.
Nöö hën Paulosu hopo. Hën a sakwi di
koosu nëën sinkii bugubugu da de. Hën a
taa: "Buuu fuunu fika a unu liba e! Biga ee
un dë fuunu aki ta du sösö te wan sa dou a
Masa Gadu köndë, an o fika a mi hedi e. Mi
nango a dee sëmbë dee na Dju go fan ku de."
7 Nöö hën a kumutu a de dendu. Hën a
go a wan wosu u wan womi de kai Titiusi
Jusitusi. A dë wan sëmbë ta biibi Masa
Gadu, nöö di wosu fëën ku di keikiwosu u
dee Dju sëmbë dë bandja ku bandja. 8 Nöö di
hedima u di Dju keiki hën de kai Keesipusi,
nöö hën seei ku hii dee sëmbë fëën wosu
tuu bia ko ta biibi Masa Jesosi. Sömëni u dee
oto sëmbë u di köndë dee bi jei di buka ko
ta biibi tu ta tei dopu.
9 Nöö hën de dë te wan ndeti, hën Masa
Jesosi ko fan ku Paulosu a wan wojolimbo
sunjan taa an musu disa u ta konda di buka
möönsö. Be a ta fan ku dee Kolenti sëmbë
nango nöömö kumafa a ta du dë kaa. 10 A
taa: "Fa mi ta fan ku i aki, nöö na panta e.
Mi ta dë ku i. Nöö na wan sëmbë o du soni
ku i a di köndë i si aki e. Biga mi abi hia
sëmbë aki eti dee o bia ko ta biibi mi."
11 Nöö di Paulosu jei sö kaa, hën a fika a
Kolenti dë wan hii jaa ku hafu eti ta lei de u
de fusutan Gadu wöutu.
12 Te wan pisi hën di Gaan Könu a Loomë
manda wan womi de kai Galion ko a Kolenti
faa musu tii di köndë. Hën de dë te wan
daka, hën dee Dju sëmbë u di köndë fiti
buka ko kisi Paulosu tja go a kuutu gangasa.
Hën de tjëën go kaagi da Galion taa: 13 "Di
womi i si aki ta fan ku sëmbë ta suku u puu
de fu de begi Gadu a wan oto fasi möön leki
di fuu wëti di u abi aki."
14 Nöö fa de fan dë, Paulosu bi dë leti fa
u piki. Ma Galion an dëën pasi. A fan ku
dee sëmbë tja Paulosu ko dë taa: "Dee Dju
sëmbë aki, un haika mi. Ee wan gaan hogi
un bi ta tja ko taki da mi, nöö mi bi dë u jei
ën. 15 Ma di soni un tja ko aki, an dë gaan
soni e. Soni fuunu nöö un ta pii ta fia, soni
u dee lö fuunu, kuma dee wëti fuunu soni.
Nöö ma dë nëën u piki unu. Unu seei sa
kuutu dee soni naandë. Na soni u tja go a
gaan lanti di dë e."
16 Hën a manda sëmbë jaka de puu a di
gangasa.
17 Nöö fa di kuutu booko dë, hën de kisi
wan womi de kai Sositeni gbulu gingin, di
sëmbë di bi ko hedima u di Isaëli keikiwosu
a di otowan kamian. Hën de fon mën a di
gangasa dööbuka dë te a fon. Galion sai leti
dë ma aan toobi ku di fa de ta du ku di sëmbë
dë.

Aki Paulosu toona nango a Silia.

18 Nöö hën Paulosu fika a Kolenti dë wan
hii pisiten eti.
Hën a da dee otowan fëën adjoisi taa a o
toona go a Silia köndë ka a bi kumutu. Hën
ku Akila ku ën mujëë Pesila, sö de o waka
makandi.
Nöö hën de nango te de dou a di köndë de
kai Kenkelea. Nöö naandë Paulosu mbei de
koti di uwii fëën hedi te de kaba puu. Nöö
fa sëmbë o si ën dë, nöö de o sabi taa a bi
mbei buka ku Gadu faa du wan soni.
19 Nöö hën de subi a boto go a di köndë de
kai Efeise. Nöö Pesila ku Akila a di köndë
naandë de o fika.
Paulosu seei go a tela go denda a di
keikiwosu u dee Dju sëmbë go ta fan ku
de. De ku ën ta öndösuku ⌞soni u Gadu⌟
makandi.
20-21 Nöö hën de begi ën faa musu tan ku
de möön longi. Ma nöö a da de adjoisi taa:
"Dee sëmbë, mi o go. Ma wan fëëë. Ee Masa
Gadu kë, nöö mi o toona ko a unu baka."
Hën de taki aai. Hën a go.
22 Hën di boto kumutu a Efeise dë ta waka
teee fa a nama a Sesalia. Hën Paulosu ku-
mutu a di boto hën a tei pasi ⌞go a Jelusalen⌟
go da dee biibima u Masa Jesosi naandë odi.
Nöö di a da de odi te a kaba, hën a kumutu
dë waka go dou na Antiokia ka a bi kumutu
awaa. Di lö waka dë kaba.
23 Hën Paulosu sai na Antiokia wan hii
pisiten, hën a toona kumutu dë möön. Hën
a ta waka a dee köndëköndë fu Galasia
ku Fiigia ta lontu. A nango ta haika dee
biibima u Masa Jesosi a hii dee peipei köndë
ka a bi go, ta da de taanga.

Aki de taki soni fu Apolo.

[24] Nöö di ten dë, hën wan Dju sëmbë de kai Apolo ko dë a Efeise. Di köndë de kai Alekesania hën dëën köndë. Nöö a dë wan sëmbë a goonliba di lei soni tee, nöö a di së u Gadu buku nöö a sabi soni finifini tu.

[25] Di womi aki sö, sëmbë bi lei ën di pasi u Masa kaa, fa faa waka a dou nëën. Nöö a ta lei sëmbë dee soni fëën fajafaja seei ku hii ën hati. Ma wan soni du ën. Di dopu di Johanisi bi ta dopu sëmbë, hën nöö a sabi a di së u dopu soni.

[26] Nöö fa di womi aki ko a Efeise dë, a ta fan söndö fëëë a di keikiwosu u dee Dju sëmbë. Nöö Pesila ku Akila dë leti dë sindosindo ta haikëën andi a ta taki. Hën de si taa an sabi di soni dou. Nöö hën de tjëën go a wosu go fan ku ën butëën a pasi faa sa sabi soni u Gadu möön fini.

[27] Te wan pisi hën Apolo kë go a Giiki Köndë. Hën dee biibima u Masa Jesosi a Efeise, hën de heepi ën. De mbei pampia manda da dee otowan u de a Giiki Köndë ala, dee ta biibi Masa Jesosi kuma de, taa de musu hoi Apolo kuma sëmbë u de.

Nöö di Apolo kisi di pampia, nöö hën a go. Hën a go ta heepi dee Giiki sëmbë seei, dee ko dë biibima fu di Masa Gadu abi bunuhati u libisëmbë. [28] Wë biga a ta taki di wöutu u Gadu da dee Dju sëmbë u di köndë ta kuutu ku de nango ta ko a hii mundu fesi naandë. A ta tei Gadu Buku ta puu da de, be de si taa sö Masa Jesosi dë di Könu di Masa Gadu bi o manda ko a goonliba. Nöö fa a ta fan dë, nöö dee Dju sëmbë an saanfa u de du de toona piki ën baka. Wë biga dee fan fëën abi kaakiti.

Aki wanlö sëmbë fu Efeise kisi

di Akaa u Gadu.

19

[1] Wë nöö di juu ten Apolo dë a Kolenti dë, nöö Paulosu ta waka a dee köndëköndë dee dë longi ku di ze. Hën a ta ko tefa a ko dou a Efeise, hën a ko si wanlö biibima naandë.

[2] Hën a hakisi de taa: "Fa un ko ta biibi aki, di Akaa u Masa Gadu hën ko a unu liba nö?"

Hën de piki ën taa: "Wë nönö, wa bi jei soni u di Akaa dë wan daka."

[3] Hën a taa: "Wë fa de dopu unu dë, andi da di dopu de dopu unu?"

Hën de piki ën taa: "Kumafa Johanisi bi ta dopu sëmbë, nöö sö de dopu u."

[4] Hën a taa: "Wë fa i si Johanisi bi ta dopu sëmbë dë, nöö di sëmbë di kë di dopu bi musu kë disa hogilibi bifö Johanisi bi o dopu ën. Ma wan oto soni möön Johanisi bi ta taki tu. Fa a bi ta bai basia a di lio bandja dë, nöö fu wan Sëmbë di bi o ko nöö hii mundu musu biibi a di Sëmbë o ko dë liba. Nöö di Sëmbë di i si a bai basia taki dë, hën wë da Jesosi Keesitu e." Sö Paulosu taki da de.

[5] Nöö di de ko jei sö, nöö hën de toona dopu de a di në u Masa Jesosi.

[6] Hën Paulosu buta maun a de, nöö hën di Akaa u Gadu ko a de liba. De ko ta taki peipei töngö, nöö de ta kisi fan a Masa Gadu ta fan. [7] Nöö dee sëmbë aki bi dë kuma tuwalufu womi sö.

Aki hia sëmbë ko lei soni u

Masa Jesosi a Paulosu.

[8] Nöö dii liba longi Paulosu fika a di köndë dë nango ta fan ku sëmbë a di keikiwosu u dee Isaëli sëmbë. Nöö fa a ta fan ku de dë, an ta fan fëëëfëëë. A ta fan gbelingbelin ta biinga ku de kodo fu de sa ko ta fusutan taa Masa Gadu ko ta tii libisëmbë a wan hii njunjun fasi.

[9] Ma so u dee sëmbë ta ko dë, de abi taangajesi tumisi. De ko ta sösö di fa Gadu buta taa sëmbë sa feni heepi a Masa Jesosi ta kosi ën a hii sëmbë dendu. Nöö hën Paulosu ku dee oto biibima u Masa Jesosi kumutu a de dendu go disa de.

Nöö di juu dë wan womi de kai Tilanusi bi abi wan wosu fëën ka lanti ta ko ta lei soni. Nöö ala Paulosu ku dee otowan fëën go. Nöö hibiwan daka hën ku dee sëmbë ta ko a di wosu ta fan soni u Masa Jesosi makandi.

[10] Nöö sö Paulosu ta du te dou tu jaa longi, tefa hii dee sëmbë fu Asia pisiwata dë tuu ko jei di buka u Masa Jesosi, Dju sëmbë ku na Dju sëmbë tuu.

Aki dee sëbën womi mii u Sikefasi pooba u jaka wanlö gadu ku di në u Masa Jesosi.

[11] Nöö Masa Gadu ta dë ku Paulosu ta dëën kaakiti seei faa sa du foondofoondo soni. [12] De ta tei dee saka angisa fëën ku dee koosu bi nama nëën sinkii tja go nama a dee suwakima, nöö de bëtë kaa. Ee soni bi kisi sëmbë a hedi, a ta kumutu.

[13] Nöö wanlö Dju sëmbë bi dë kaa ta waka ta lontu ta jaka dee soni ta kisi sëmbë a hedi ta puu a de liba. Hën de taa de o kai Masa Jesosi në luku ee a sa puu dee gadu a sëmbë liba da de. Ma töku de ku Masa Jesosi an dë a di wan së.

Nöö hën de fan ku so u dee gadu taa: “Mi
tei di në fu Jesosi di Paulosu ta konda soni
fëën manda i taa, hetji kumutu a di sëmbë
liba e!”
14 Nöö dee sëmbë dee ta pooba di soni aki
luku, de dë sëbën womi mii fu wan tata de
kai Sikefa. Hën da wan u dee Gaan Begima
fu dee Dju sëmbë.
15 Nöö di de taki sö kaa, nöö hën di gadu
taki da de taa: “Jesosi mi sabi, nöö mi sabi
Paulosu tu. Ma un dee sëmbë ta fan ku mi
aki, ambë da unu?”
16 Nöö hën di womi dë ku di gadu nëën
hedi djombo vu kisi de gbolou. Hën a ta feti
ku de a di wosu tee tënë koosu u de a de
sinkii fon de tee hii de tuu kule kumutu a
di wosu ko a döö pënëpënë. Sinkii u de koti
fanjanfanjan.
17 Fa di soni pasa dë, hii dee Dju sëmbë u
Efeise tuu te kisi dee otowan na u Dju, de
tuu ko jei. Hën de panta. De ko fëëë seei u
de kai Masa Jesosi në fu sösö. Nöö di në u
Masa Jesosi ta hei nango nöömö fu di soni
dë hedi.
18 Nöö sömëni u dee sëmbë dee bi ta biibi
ën kaa ko ta pakisei dee hogi soni de bi ta
du. Nöö hën de ko ta puu deseei gogo a döö
taa sö de bi ta du hogi.
19 Nöö sömëni u dee obiama tja dee obia
pampia u de go mbei gufalu tjuma gbegede
a lanti fesi dë. Nöö di de konda di mëni dusu
de bi sa feni fu dee pampia dë, nöö a pasa
feifiteni dusu soofu möni.
20 Nöö sö di buka u Masa Jesosi ko ta a’
poosian nango fesi nöömö a Efeise köndë
dë.

Aki Dëmëtusi mbei wan wajawaja hopo a Efeise.

21 Te wan pisi hën Paulosu ko kai paki-
sei taa a o ta waka a dee köndëköndë fu
Masadonia te kisi dee fu Giiki ta konda di
Buka, ufö a o toona go a Jelusalen. Nöö a taa
baka u di dë nöö a o waka go te a Loomë.
22 Nöö hën a manda Timoteo ku wan
womi de kai Elatusi fu de waka nëën fesi
go a Masadonia. Wë biga de tu womi dë ta
heepi ën a di wooko. Ma Paulosu seei o fika
a di pisiwata u Asia dë wan pisiten möön
bifö a o go.
23 Nöö di juu dë, wan gaan wajawaja ko a
Efeise fu di sömëni sëmbë ko ta waka a Masa
Jesosi baka hedi.
24 Di soni mbei, fu di wan womi bi dë a
di köndë de kai Dëmëtusi, nöö a dë wan
gaan tëmbë basi ta mbei pikipiki gaduwosu
ku soofu ta sei da sëmbë. Dee gaduwosu
a ta mbei dë, nöö de ta djei di gaan wosu
u di mujëë gadu u de de kai Diana. Nöö
Dëmëtusi abi sömëni otowan ta wooko dëën
ta tëmbë ku soofu, nöö de tuu ta kisi gaan
möni fu di wooko.
25 Nöö hën Dëmëtusi kai dee otowan ku ën
ta wooko, ku dee oto tëmbëma ta mbei dee
lö soni dë a di köndë tuu, be de ko sindo a
kuutu.
Hën a taki da de taa: “Womi, di wooko
aki u ta wooko mbei wë u ta feni möni sö e.
26 Ma unu tuu ta jei dee soni di wisiwasima
dë de kai Paulosu ta fan. A ko ta bai sëmbë
taki taa dee gadu u ta mbei ku maun aki, de
an dë gadu. Nöö di fa a ta fan dë, nöö na u
köndë sëmbë nöö jei ën e. A fika piki nöö
dee fan fëën dou hii köndë u Asia.
“Nöö fa a ta fan dë, nöö sëmbë pakisei a
ta bia tuu. Biga sömëni sëmbë ko piki ën
buka kaa.
27 “Wë nöö fa a ta lontu ta taki ën dë, abiti
möön në fuu o poi taa u ta mbei sösö soni
ta ganjan sëmbë. Fa u dë aki, hii Asia köndë
sëmbë ku hii mundu tuu ta begi di gaan
mujëë gadu fuu de kai Diana. Ma fa Paulosu
ta du dë, nöö di gaduwosu u Diana an o abi
waiti da sëmbë möön. Nöö di nëbai di a bi
abi, nöö a o saka.” Sö Dëmëtusi taki da dee
tëmbëma dë.
28 Nöö di dee sëmbë jei fa a fan ku de, nöö
aan soni. Hati u de boonu te na sipootu.
Nöö hën de seti ta bai taangataanga taa:
“Diana fuu Efeise sëmbë a a’ gafa e! Diana
fuu Efeise sëmbë a a’ gafa e!” Sö de ta bai
nöömö.
29 Hën de ko ta taki ën wajawaja seei paaja
te dou hii lanti u di köndë. Hën de kule
go kisi tu u dee sëmbë dee ku Paulosu ta
waka. Wan u de de kai Gajusi, di otowan
da Alisitakusi. Nöö de tu tuu da sëmbë fu
Masadonia köndë. Hën de kisi de tu sëmbë
dë kule ku de gilili tja de go a wan pisi u di
köndë ka sëmbë ta hai ko luku pëë.
30 Paulosu seei kë go fan ku lanti, ma dee
oto biibima u Masa Jesosi u di köndë tapëën
taa an musu go. ⌞Biga de si taa ee a go a
dee hia sëmbë dendu dë, nöö de o du soni
ku ën.⌟ 31 So u dee takima fu Asia köndë, dee
mati u Paulosu, deseei manda go tapëën tu
taa be an go a di kamian naandë.
32 Di juu dë, de ta fan seei wajawaja sö a di
kamian ta bai ta kai hii soni, ma di fan an ta
kai a di wan baaku, biga hiniwan sëmbë ta
taki fëën nango ka a kë. Nöö gaan së u dee

sëmbë dee sai dë an saandi mbei de ko hia
naandë sö.
33 Hën de dë te wan pisi. Nöö wan Dju
sëmbë de kai Alekesani bi dë a de dendu.
Hën dee Dju sëmbë tuusi ën go a fesi faa
musu fan ku dee hia sëmbë da de. Nöö a bi
o fan ku de suku leti a de da dee Dju sëmbë
fëën taa na de mbei di soni ko wajawaja sö.
Hën a hopo maun da de taa be de kabuka.
34 Ma di de si ën taa hën da wan Dju
sëmbë, nöö hën de an kë jei andi a o taki.
Nöö hën de tuu bai makandi tapëën taa:
"Diana fuu Efeise sëmbë a a' gafa e! Diana
fuu Efeise sëmbë a a' gafa e!" Sö de bai tu
juu longi söndö böö.
35 Hën wan basia u di köndë ta penapena
ku de ta fan ku de tefa de ko kabuka. Hën
a fan ku de taa: "Dee sëmbë fu Efeise aki,
mi kë fan ku unu. Hii sëmbë sabi kaa taa
di köndë fuu hën ta hoi di wosu fu di gaan
mujëë gadu fuu de kai Diana. U ta hoi di
pindi fëën di bi kumutu a liba kai ko a goon.
36 Na wan sëmbë sa fia ku u a dee soni dë
e. Nöö un dë fuunu pii. An dë fuu ta mbei
toobi a di köndë sö. Biga di Diana fuu a' gafa
kaa.
37 "Nöö un haika e. Dee sëmbë un tja ko
aki, nöö de an fufuu soni a gaduwosu wan
daka e. De an kosi di mujëë gadu fuu wan
daka tu, ma töku un tja de ko a u fesi aki.
38 "Wë ee Dëmëtusi ku dee oto tëmbëma
fëën, ee de ku sëmbë a' soni, nöö be de
go a dee kuutuma go taki ën e. Biga dee
kuutuma ta dë leti a dee kuutuwosu naandë
hiniwanten. Ee un kë da kaagi u wan sëmbë,
nöö be un go a de ala.
39 "Nöö ee un a' wan soni u taki möön eti,
nöö be un go a kuutu be lanti seeka di taki.
40 Ee nasö dee hedima fu Loomë dee ta taki a
u liba, de o kai u a kuutu nöö wa o saanfa fuu
taki. Biga di soni ko a u aki a pasa wajawaja
poi, nöö aan hedi."
41 Hën di a taki sö kaa, hën de tuu paaja
waaa djeee go a de pisi.

20

Aki Paulosu ku wanlö hia sëmbë dë a wan lëisi.

1 Nöö baka u di wajawaja dë, hën Paulosu
manda kai dee biibima u Masa Jesosi u di
köndë fu de musu ko nëën. Hën a fan ku de
te a kaba da de hati a di biibi. Hën a da de
adjoisi faa pasa go a Masadonia köndë awaa.
2 Nöö di a nango, hën a ta waka a dee
köndëköndë u Masadonia ta fan ku dee
sëmbë dee ta biibi a dee köndë dë ta da de
hati fu de hoi di biibi dou. Hën a nango tefa
a go dou a Giiki köndë.
3 Nöö hën a fika dë dii liba longi. A bi ta
seeka faa toona go ku boto a Silia Köndë,
ma nöö hën de ko konda dëën taa dee Dju
sëmbë ta suku köni u de kisi ën a pasi du
wogi ku ën. Nöö di a jei sö kaa, nöö hën a
bia pakisei taa an o go ku boto möön. A o
bia toona nëën bakafutu, fula a Masadonia
lontu go kisi Silia.
4 Nöö fa Paulosu o go dë, nöö sömëni
sëmbë o go ku ën. Wan womi fu Belia de kai
Sopate, di fu Piilusi mii, o go ku ën. Tu womi
fu Tesalonika, wan da Alisitakusi, wan da
Sekundi, o go ku ën. Wan womi fu Deebi de
kai Gajusi o go ku ën. Timoteo o go ku ën.
Tu womi fu Asia köndë, wan de kai Tikikusi,
di otowan da Toofimusi, o go ku ën tu. Hii
dee sëmbë dë tuu o waka ku ën makandi go
a Silia Köndë.
5 Nöö hën dee sëmbë aki tei pasi hën de
waka a u fesi go dë a Toasi ta luku u, fuu ku
de go makandi a Silia.
6 Nöö uu go a Filipi. Nöö di ten dë, dee
Isaëli sëmbë o njan dee gaan daka u de di
de ta njan bëëë söndö sooda. Nöö hën u tan
a Filipi pasa dee daka dë. Nöö hën u tei boto
nöö baka feifi daka hën u go dou a Toasi ka
dee otowan fuu dë ta luku u. Nöö hën u tan
ala sëbën daka.
7 Nöö a di fosu daka fu di wiki jabi dë, hën
u tuu hai ko miti fuu booko bëëë paati njan.
Nöö hën Paulosu ta konda Gadu woto da
dee sëmbë dë te dou tuwalufu juu fu ndeti.
Di soni mbei a du sö. A di mamate fëën,
nëën woo go, hën mbei a fan ku de longi sö.
8 Nöö u dë a wan libawosu ku sömëni faja
sëndësëndë ta haika Paulosu.
9 Nöö wan kijoo de kai Etikusi bi dë a di
fënsë buka sindosindo. Nöö fa Paulosu ta
fan nango dë, nöö hën duumi kisi di kijoo
mii, a ta djönkö. Te fuu sabi a duumi pii puu
viin kai go a goon. Hën de kule go tei ën. A
dëdë pii. Biga di kamian di a puu kai dë bi
dë dii södö hei ku goon.
10 Hën Paulosu saka go nëën a goon ala.
Hën a go kisi ën baasa. Hën a taa: "Dee
sëmbë, wan fëëë. A dë ku libi eti."
11-12 Hën de toona tjëën go a wosu. De wai
tee. Hati u de toona kisi goon baka.

Hën u ku Paulosu, hën u toona subi go a
di kamba ka u bi dë. Hën u go tei di bëëë
hën u booko, hën u njan tefa u kaba. Hën
a toona ta fan ku u tefa didia gbegede. Nöö
hën u kumutu a di köndë awaa.
13 Nöö hën u ku Paulosu o paati fu wan sati
ten. U seei o waka a boto lontu go nama na
Asusi. Nöö Paulosu o waka a futu ko a u na
Asusi ufö a subi a di boto, biga da sö a bi
seeka kaa taa sö a o du.
14 Nöö hën di u ku ën go miti na Asusi, hën
a subi a di boto hën u nango te u go nama a
di köndë de kai Mitilene.
15 Hën u kumutu a Mitilene hën di oto
daka möön hën u go zuntu ku di paati de kai
Kiosi. Dobooko fëën hën u aba go a Samosi.
Hën di dobooko fëën möön hën u go dou a
Milete.

Aki Paulosu kai dee hedima

u Efeise ko fan.

16 Nöö fa u nango, wa nama a Efeise
möönsö. Paulosu pakisei fuu pasa a wata
liba. Wë biga a ta biinga faa sa go dou a
Jelusalen faa njan di Pensiti Daka ala, hën
mbei an kë hoi na Asia köndë poi. 17 Nöö hën
mbei tu, di u ta ko tefa u dou a Milete, nöö
hën a manda kai dee tiima u keiki fu Efeise
taa be de ko nëën.
18 Nöö di de ko dou, nöö hën a fan ku de
taa: "Womi, mi kai unu taa sö mi ta pasa aki,
nöö mi bi kë fan ku unu. Wë nöö wan si fa
mi bi ta libi ku unu a Efeise nö? Sensi di mi
bi ko na Asia köndë njunjun, sö nöö i si mi
bi ta libi tefa di mi kumutu a unu, ma bia
möönsö. 19 Hii di ten dë, mi dini Masa Jesosi
kuma wan futuboi fëën, nöö ma du ën ku
gaan fasi o. A bi a' juu di wooko ta da mi
fuka, a ta da mi këë, a ta da mi sitaafu fu di
dee Dju sëmbë ta suku mi u kisi fu di mi ta
konda di buka.
20 "Fa mi ku unu bi libi dë, dee sëmbë, ma
hoi na wan soni a baka di sa heepi unu a unu
libi e. Mi konda dee wöutu u Masa da unu a
lanti fesi te kisi ku unu wosu dendu tuu. Sö
mi bi ta lei unu tjika fuun sa fusutan. 21 Mi bi
ta bai hii sëmbë a unu dë, dee Dju sëmbë ku
dee na Dju tuu, taa be de disa dee hogilibi u
de bia ko a di së u Masa Gadu, be de ko biibi
a u Masa Jesosi Keesitu liba. Sö mi bi ta fan
nöömö.
22 "Nöö awaa di Akaa u Masa Gadu ta
manda mi go a Jelusalen. Ma nöö fa mi
nango aki, ma saandi o pasa ku mi ala e.
23 Ma a hiniwan köndë ka mi nango, di Akaa
ta piki mi kodo taa de o kisi mi bui buta a
sitaafu.
24 "Ma fa mi dë aki ma a' toobi. Biga mi
libi an dë wan gaan soni da mi. Wan soni
nöö a dë da mi. Di wooko di Masa Jesosi da
mi fu mi du dëën, nöö mi kë du ën te dou.
Mi kë ta konda di bunu buka fëën nöömö
da sëmbë ta lei de kumafa Masa Gadu abi
bunuhati fuu libisëmbë tjika. Sö nöö di libi
u mi dë da mi.
25 "Nöö fa i si mi bi ta lontu a unu dendu
dë ta lei unu fa di Njunjun Tii u Gadu dë,
nöö ma o du ën möön e. Biga mi sabi bunu
taa fa mi nango aki, wan o si mi ku unu wojo
möön.
26 "Nöö hën mbei mi piki unu gbelin taa di
buuu fuunu an dë a mi liba. ⌞Ee wan sëmbë
i lasi pasi te ja go dou a Masa Gadu, nöö
ma o tei hebi fii tjai e.⌟ 27 Biga ma hoi baka
möönsö fu konda da unu fa Masa Gadu kë
heepi libisëmbë tjika.
28 "Nöö awaa di Akaa u Gadu tei unu buta
fuun ko hedima u dee sëmbë fëën u Efeise
dë. Nöö un musu buta mëni taanga a di fa
un ta libi e, ku di fa un ta tii dee sëmbë dee
dë a unu maun. Leti kumafa wan sikafuma
ta abi sikafu ta luku de ta seeka, nöö sö nöö
un musu ta luku dee sëmbë fuunu ta hoi de
a pasi bumbuu e. Wë biga de da sëmbë u di
keiki u Masa Gadu di Masa Jesosi dëdë paka
da ku di fëën seei buuu.
29 "Nöö mi sabi taa fa mi o go disa unu
aki, nöö sëmbë o ko a unu dendu kumafa
takumbeti ta denda a sikafu mindi ta paaja
de ta kisi ta kii. Sö sëmbë o ko a unu, nöö
de an o a' tjalihati fuunu möönsö.
30 "A unu dendu aki seei, sëmbë o hopo ta
bia di buka tee an o dë tuutuu soni möön.
Nöö a di fasi dë, de o ta biinga u ganjan dee
oto biibima fu Masa Jesosi hai ko a de së.
31 "Hën mbei un musu ta dë ku köni
nöömö e, dee sëmbë. Un musu ta mëni
kumafa mi bi ta bai unu a di së u Masa
Jesosi soni hii dii jaa longi, ta fan ku hibiwan
fuunu a ndeti ku didia. Mi bi ta tja fuka ku
wata a wojo seei, ma ma disa u fan ku unu
möönsö.
32 "Nöö fa mi nango aki, mi ta disa unu da
Masa Gaangadu ku di Wöutu fëën fu de tja
unu. Biga di Wöutu fëën ta lei u taa Gadu an
ta libi ku u kumafa u dë, ma a ta libi ku u ku
di fëën bunuhati. Nöö fa un ta piki di Wöutu
dë kaa, nöö a o sa ta heepi unu möönmöön,
be un sa ko kumafa Masa Gadu kë. Nöö a
o sa heepi unu tu, fuun feni hii dee bunu

fëën dee a ta da dee sëmbë fëën dee ko bunu
nëën wojo kaa.
33 "Fa mi bi libi ku unu dë, dee sëmbë, ma
bi abi giii hati wan daka fu mi sa tei mõni a
unu, ee nasö dee koosu fuunu a unu sinkii.
34 Unu seei sabi taa ku miseei maun mi bi ta
wooko ta sölugu mi seei ku dee sëmbë mi
ku de bi sai dë tu.
35 "Nöö mi bi ta du sö fuun sa si taa un
musu wooko taanga ta heepi dee otowan
dee suwaki möön unu. Un musu ta mëni
nöömö fa Masa Jesosi bi taki taa dee sëmbë
ta da sëmbë soni, de dë waiwai möön leki
dee sëmbë ta feni." Nöö a sö wan fasi
Paulosu fan ku dee Efeise hedima u keiki te
a kaba.
36 Nöö di a taki sö kaa, hën a tjökö kini a
goon, hën ku dee otowan tuu, hën a begi
Masa Gadu da de. 37 Nöö hën de tuu ta bai
ta këë ta baasëën ta bosi ën. 38 Tjali nöö kisi
de sö fu di a bi taki da de taa de an o si ën
möön. Hën de tjëën go buta a boto.

21

Aki Paulosu dë a pasi nango

a Jelusalen.

1 Nöö di u ku dee hedima u keiki fu Efeise
paati, hën u buta a mindi. Hën u nango tefa
u dou a di paati de kai Koosi, hën u nama
nëën. Hën di u kumutu dë, hën di dobooko
möön hën u go dou a Lodosu, hën u nama
naandë. Hën u kumutu a Lodosu hën u go
dou a Patala.
2 Nöö di u ko dou a Patala, hën u si wan oto
boto namanama naandë di o go a Finisia.
Hën u subi nëën. Tefa di juu dou hën u
tötö buta a mindi. 3 Hën u nango tefa u pasa
Sipuusi a u töötömaun së. Hën u nango tefa
u nama a di köndë u Silia de kai Tilusi, nöö
naandë de o puu lai a di boto.
4 Hën u go a tela go suku dee biibima u
Masa Jesosi naandë tefa u si de. Hën u tan
ku de dë sëbën daka. Nöö fa u sai ku de dë,
nöö di Akaa u Masa Gadu ta wooko a de liba
hën de ta bai Paulosu nöömö taa be an go a
Jelusalen.
5 Hën u dë tefa di juu dou fuu go. Nöö hën
dee biibima u Masa Jesosi te dou ku mujëë
ku mii u de tuu tja u go buta a pasi. U ku de
kumutu a di köndë nöö hën u waka go dou
a ze buka. Nöö hën u tuu tjökö kini a goon
leti a sandu liba dë, hën u begi Masa Gadu
te u kaba. 6 Nöö hën u toona hopo taanpu,
hën u da adjoisi te u kaba. Hën u subi a di
boto, hën dee sëmbë toona go a wosu.
7 Hën u kumutu a Tilusi ku di boto nango
tefa u go dou a Tolemaisi. Hën u go da dee
biibima u di köndë dë odi. U dë ku de dë
wan daka te ndeti.

Aki lei andi pasa a Sesalia.

8 Dobooko möön hën u pasa. Hën u nango
tefa u go dou a Sesalia, nöö hën u go a di
wosu u Filipi. Hën da wan tjabukama u
Masa Jesosi ta konda di buka fëën da sëmbë
nöömö fu de sa biibi nëën liba. Di de bi
pii dee sëbën womi tei a Jelusalen dë fu de
musu ta sölugu dee biibima u Masa Jesosi,
nöö di Filipi aki hën bi dë wan u de. Nöö
hën u tan ku ën nëën wosu.
9 Wë nöö Filipi abi fö mujëë mii de aan
manu wan daka, nöö dee mujëë mii tuu ta
kisi fan a Gadu fu de konda da sëmbë.
10 Nöö hën u dë sömëni daka. Hën di womi
de kai Agabusi kumutu a Judea köndë ko a
u. Nöö hënseei dë wan sëmbë di ta kisi fan
a Gadu tu.
11 Nöö di a ko dou a u dë, hën a tei di banti
u Paulosu, hën a tai ën seei futu ku maun te
a kaba. Hën a taki da u taa: "Di Akaa u Gadu
taki e, a taa a sö wan fasi dee Dju sëmbë fu
Jelusalen o kisi di sëmbë abi di banti aki,
tai ën maun ku ën futu te de kaba. Nöö de
o tjëën go da dee oto sëmbë na Dju." Sö
Agabusi taki.
12 Wë nöö di u jei sö kaa, nöö u ku dee
otowan dë tuu ta begi Paulosu gaantangi
taa be an go a Jelusalen.
13 Hën a taki da u taa: "Dee sëmbë aki,
andi seei ta bigi da unu un ta këë ta fuka mi
hati? Fa mi dë aki, nöö ee de tai mi maun ku
mi futu ma a' toobi. Biga ee mi musu dëdë
a Jelusalen fu Masa Jesosi hedi seei, nöö mi
dë kabakaba fëën kaa."
14 Wë di u si taa wa a' köni fëën, u bai ën te
u wei hën a nango fëën, nöö hën u disa. Hën
u taa: "Wë antoobi. Fa i si i nango naandë,
nöö di soni Masa Gadu kë, hën musu pasa
ku i e." 15 Nöö hën u seeka, hën u tei pasi
fuu go a Jelusalen.
16 Nöö fa u nango dë, so u dee biibima fu
Sesalia go ku u. Hën u ta waka tefa u go
dou. Hën de tja u go a wan wosu u wan
womi de kai Naason. Hën da wan u dee
fosu sëmbë ko ta biibi Masa Jesosi a fesi. A
dë wan sëmbë u Sipuusi ma a ko ta libi a
Jelusalen. Nöö hën u tuwë lai nëën wosu.

17 Nöö di u ko dou a Jelusalen kaa, nöö
hën dee otowan fuu dë, dee biibima u Masa
Jesosi, de wai ku u tee na soni.

Aki dee tiima u keiki

da Paulosu lai.

18 Di dobooko fëën, hën u ku Paulosu, hën
u go haika Jakobosi. Nöö di u go dou, hën u
si dee oto tiima u keiki tuu nëën ala.
19 Hën Paulosu da de odi, hën de piki. Hën
a sindo. Hën a pii dee soni tuu fia konda da
de, dee Masa Gadu bi du nëën liba di a bi dë
a dee sëmbë dendu na u Isaëli. 20 Nöö di de
jei dee soni Paulosu taki dë, nöö hën de ta
wai seei ta gafa Masa Gadu fu dee soni dee
a du.

Hën de taki da Paulosu taa: "Wë u jei. Wë
ma womi, u kë taki wan soni da i aki. I sabi
taa fa u dë aki nöö dusudusu Dju sëmbë ko
ta biibi a Masa Jesosi liba, ma awaa de dë ku
dee wëti u Mosesi gaanfa eti.
21 "Nöö de ta jei fii taa i ta lei dee oto Dju
sëmbë dee ta libi a dee oto köndë taa de
musu disa dee wëti u Mosesi. De ta jei taa
i ta taki taa de an musu koti dee womi mii
sinkii buta di maaka möön. De ta jei taa i ta
taki taa de an musu hoi dee wëti dee de bi
guwenti möön. Sö fii de ta jei.
22 "Wë unfa woo du? Biga de o jei nöömö
taa i ko dou aki, ⌞nöö de o kë sabi ee dee soni
fii dee de bi ta jei, ee de dë sö tuu⌟.
23 "Wë u abi wan pakisei fëën taa hën di
soni aki fii du e. U a' fö womi aki, de mbei
buka ku Masa Gadu kaa fu de du wan soni.
24 Nöö de musu go a Gadu wosu go puuma
de hedi kumafa di wëti u Mosesi dë. Nöö
be i go ku de e, go seeka unu sinkii be un
dë limbolimbo a Gadu fesi kumafa di wëti
taki. Nöö joo paka di paima da de, nöö baka
fëën de o puuma unu hedi. Nöö te sëmbë si
sö kaa, nöö kumafa de bi jei fii nöö de o tei
ën taa lëgëdë. Soni de ta mindi da i. Biga i
seepi ta hoi dee wëti tu.
25 "Ma a di së u dee otowan na Isaëli sëmbë
dee ta biibi a Masa Jesosi liba dë, nöö u bi
manda pampia da de kaa u di taki di u bi
sitampu dë taa de an musu njan di njanjan
di dee oto sëmbë ta tuwë da dee gadu u de.
De an musu njan soni buuu. De an musu
njan wan mbeti ee buuu an kumutu nëën
sinkii. De an musu libi fanafiti a di së u
manu ku mujëë. Dee na Isaëli sëmbë, nöö
dee fö wëti aki nöö fu de musu hoi."
26 Nöö di dee hedima fan sö te de kaba,
nöö hën Paulosu du kumafa de taki dëën.
Di dobooko fëën, hën a go nama ku de fö
womi nöö hën de go seeka de sinkii kumafa
di wëti bi dë fu de sa dë limbolimbo a Gadu
fesi. Hën de go a di Wosu u Masa Gadu
dendu go piki dee begima taa a sö wan daka
de o ko limbo fu de sa tja paima ko da
Gadu. Biga a bi musu dou sëbën daka bifö
de limbo.

Aki de kisi Paulosu a

di Wosu u Gadu.

27 Nöö a fika piki dee sëbën daka kaba, hën
Paulosu go a di Wosu u Masa Gadu. Hën
wanlö Dju sëmbë fu Asia köndë ko si ën
naandë. Hën de ko kisi ën gbolou panjan.
28 Hën de bai kai olo kai hii mundu taa:
"Un Isaëli sëmbë un hesi ko a u oo! Di womi
di ta sösö u Isaëli sëmbë da hii mundu u si
ën. A dë aki. Di sëmbë aki ta waka ta lontu
ta konda taa dee wëti fu Mosesi an bunu, di
wosu aki da sösö soni a goonliba. Sö a ta
taki. Nöö awaa a ta tja dee oto köndë sëmbë
ta ko a di Wosu u Masa Gadu aki ta poi ën."
29 Wë di soni mbei de taki sö. Biga de bi si
ën a di köndë ganda mindi ku di womi de kai
Toofimusi, di fu Efeise. An dë Isaëli sëmbë.
Nöö hën de ninga taa a bi tjëën ko ku ën a
di Wosu u Gadu ko booko di wëti u Isaëli.
30 Nöö di de jei de bai sö, nöö hën de kule
seei gililili ko gidjii. Hii di köndë ta mbei
wajawajawajawaja. Hën de hai Paulosu
vooo puu tuwë ko a döö. Hën de hai dee döö
u di Wosu tapa gbaa. 31 De ta biinga u kii ën
wante fu di de ninga taa a booko di wëti.

Nöö fa de ta du dë, nöö hën sëmbë manda
buka go a di gaan hedima u dee Loomë so-
dati dee dë a di köndë kaa taa hii Jelusalen
ko ta mbei seei wajawaja sö.
32 Nöö di di hedima jei sö, hën a kai wanlö
sodati fëën ku dee kabiteni u de taa de musu
go ku ën wantewante. Hën de kule tjalalaa
go dou. Di juu dë, de bi seti ta fon Paulosu
kaa, ma nöö di de si dee sodati ta ko, hën de
disëën u fon.
33 Hën di hedima ko dou. Hën a panjan
Paulosu puu a dee sëmbë ta fon mën dë
maun. Nöö hën a manda sëmbë söötö ën
ku tu bui buta dë, faa sa ko sabi andi da di
soni ta pasa.

Hën a hakisi dee sëmbë taa: "Ambë da di
sëmbë un ta fon di fon aki? Un hogi a du
ufö un ta fon mën sö?"
34 Nöö hën de ta bai ta konda di soni
kpatjakpatja ma di fan u de an ta kai a di
wan kamian. Hibiwan sëmbë ta taki fëën

tee di hedima u sodati an ta jei di soni bunu
möönsö andi bi pasa. Nöö hën a manda dee
sodati taa be de tja Paulosu go a dee sodati
wosu ka sëmbë an sa kisi ën möön.
35 Nöö di de go dou a di sikada buka fu de
subi go a liba, nöö dee hia sëmbë dë gidjii a
de baka. Hën dee sodati hopo Paulosu a liba
tja fu de an musu sa dou nëën.
36 Nöö hën de ta waka a de baka ta ko ta
bai ta manda de taa: "Un kii ën, un kii ën,
un kii ën."
37 Nöö di dee sodati dou fu de tja Paulosu
go a di wosu u de, nöö hën Paulosu kai di
hedima taa: "Wë piimisi fii, mi sa fan ku i
ö?"
Hën a mbei: "Hun? Sö i sabi u fan Giiki
töngö nö? 38 Na i bi dë di Egepiti sëmbë di bi
kë buta sëmbë feti ku lanti nö? Na i bi tja
dee fö dusu hogihatima bi ta kii sëmbë go a
di gaan sabana nö? Mi ninga taa i wë bi da
di sëmbë."
39 Hën Paulosu piki ën taa: "Nönö, mi da
wan Dju sëmbë fu di köndë de kai Taasusi,
wan köndë u Silisia. Nöö di köndë u mi na
sösö köndë e. Nöö mi kë begi i gaantangi be
i da mi pasi be mi fan wan soni ku lanti aki
be de jei."
40 Hën a dëën pasi. Hën Paulosu taanpu
a di sikada dë. Hën a hopo maun da de be
de kabuka. Hën de kabuka pii u de haikëën.
Hën a fan ku de a di Isaëli töngö taa:

22

Aki Paulosu ta fan ku dee Isaëli sëmbë dee bi kisi ën.

1 "Un haika, un dee Isaëli sëmbë u mi aki,
mi kë taki wan soni da unu, be un si taa na
hogi mi du e."
2 Nöö di de jei a ta fan a di Isaëli töngö ⌞di
de seei ta fan⌟, nöö hën de kabuka seei pii
sö ta haikëën andi a o taki.
Hën a taa: 3 "Mi wë da wan Dju sëmbë
tu e, kuma unu. De pai mi a Taasusi a
Silisia köndë, ma nöö a Jelusalen aki seei
de kiija mi. Nöö di womi de kai Gamalijëi,
hënseei lei mi finifini a di së u hii dee wëti
u dee gaan sëmbë fuu. Nöö mi seepi tu,
mi bi ta biinga seei a dee soni u Masa Gadu
leti kumafa unu seei ta biinga nëën tide tu.
4 Biga a fesi nöö mi bi ta pena dee sëmbë dee
ta libi a di njunjun biibi aki ta kii de. Mi seei
bi ta kisi de ta buta a dunguwosu. Sö mi bi
ta du ku de tjika. Womi ku mujëë tuu mi bi
ta da sitaafu.
5 "Nöö fa mi ta taki aki, dee kuutuma
fuu ku di Kaba Hei Begima fuu, tuu da
kotoigima taa sö mi bi ta du e. Biga deseei
mbei pampia da mi fu mi tja go da dee oto
Isaëli sëmbë fuu dee dë a Damasikusi, fu go
kisi dee biibima u Jesosi dee dë a di köndë
ala bui tja ko a Jelusalen aki fu da de sitaafu.
Hën wë mi bi nango a Damasikusi u go du.
6 "Ma nöö di mi dë a pasi nango, mi bi
ko zuntu ku di köndë, nöö a bi dë kuma
tuwalufu juu, sonuati. Hën te u mi kë si hën
wan gaan limbo kumutu a gaangadu kai ko
lontu mi tapa.
7 "Hën mi panta kai a goon. Hën mi jei
wan töngö kai mi tu pasi taa: 'Saulosu,
Saulosu, faandi mbei i ta sitaafu mi sö u du?'
8 "Hën mi hakisi ën taa: 'Masa ee, ambë ta
fan ku mi dë?'
"Hën a piki mi taa: 'Mi, Jesosi fu Nazalëti,
di sëmbë di i ta sitaafu sö, hën wë ta fan ku
i aki.'
9 "Nöö di juu dë, dee sëmbë mi ku de bi
nango dë, de an saandi ta pasa. De si di
limbo ma de an jei di töngö u di Sëmbë di
ta fan ku mi di fan.
10 "Hën mi toona hakisi taa: 'Masa, andi i
kë fu mi musu du?'
"Hën a piki mi taa: 'Hopo, nöö i go dou
a Damasikusi. Nöö te i dou nöö sëmbë o ko
konda da i dee soni ku dee soni dee Masa
Gadu buta da i fii musu du.' Sö a fan ku mi
te a kaba.
11 "Nöö di mi hopo fu mi go, hën ma ta si
soni möön. Di gaan limbo dungu mi wojo.
Nöö hën dee sëmbë ku mi bi sai dë panjan
mi a maun tja go dou a Damasikusi go buta
a wosu.
12 "Nöö di juu dë, nöö wan womi de kai
Ananiasi bi dë a di köndë. Nöö di womi dë,
a dë wan sëmbë ta libi a dee wëti fuu Dju
sëmbë gaanfa. An ta misi de. Hii dee Dju
sëmbë fuu u di köndë tuu ta gafëën seei taa
a dë wan gaan bumbuu sëmbë.
13 "Nöö hën di womi dë waka ko taanpu a
mi bandja. Hën a kai mi: 'Mi baa Saulosu.'
Hën mi piki. A taa: 'Wojo fii musu limbo e.'
"Di juu dë, hën mi hopo wojo luku ën. Mi
si soni gbegedee.
14 "Hën a taki da mi taa: 'Di Gadu fu dee
gaan sëmbë fuu, hën tei i buta fii musu ko
sabi dee soni dee a kë du. A tei i buta fii sa
si di Gaan Bumbuu Sëmbë fëën di na poi ën
wëti wan daka, söseei tu fii sa jei ën töngö.

15 Nöö joo dë kotoigima u dee soni dee i bi si
ku dee i bi jei ta konda de da hii mundu.
16 " 'Nöö fa i si u dë aki, an dë fii buuja
möön e. Hopo be de dopu i. Kai Masa Jesosi
në be a puu dee hogi dee i bi du a i liba.' Sö
Ananiasi fan ku mi di daka dë.
17 "Nöö hën mi dë tee wan daka, hën mi
toona ko a Jelusalen aki, hën mi go a di
Wosu u Masa Gadu go ta begi ën. Te fu mi
kë si, wan soni ko a mi a di wosu kuma mi
ta sunjan. Ma na sunjan. 18 Masa Jesosi seei
ko fan ku mi.
"A taa: 'Womi hesi, kumutu a Jelusalen
aki e. Fa i ko ta fan ku dee sëmbë u di köndë
aki ta konda dee soni u mi da de, de an o jei
möönsö u de piki i buka.'
19 "Hën mi taa: 'Masa, unfa a waka de an
o jei? Biga de bi sabi tuutuu taa mi wë bi da
di sëmbë di bi nango a dee keikiwosu fuu
Isaëli sëmbë ta kisi dee biibima fii ta fon
ta söötö a dunguwosu. 20 Nöö di dee sëmbë
bi ta kii Sitefani fu di a bi ta konda soni fii
da de hedi, nöö mi bi sai leti dë ta hoi dee
koosu u dee sëmbë dee kii ën dë. Di di buuu
fëën bi ta kule ta kai a goon dë, mi bi dë
taanputaanpu dë ta da de leti fu di kii de ta
kii ën dë.
" '⌞Nöö fa de si di libi u mi ko tooka sö aki,
ma dë kuma fa mi bi dë möön, nöö unfa de
an o sa piki mi?⌟' Sö mi hakisi ën.
21 "Hën a piki mi taa: 'Tei pasi go nöö,
womi. Mi ta manda i go a dee sëmbë na u
Isaëli dee ta dë a dee longi köndë, fii tja di
buka u mi go da de.' "

Aki de jei taa Paulosu da

goon mii u Loomë.

22 Wë nöö fa Paulosu ta fan dë, dee gaan
hia sëmbë naandë tuu dë pii ta haika andi
a ta taki. Ma di de jei sö taa Masa mandëën
faa go a dee sëmbë na u Isaëli, nöö aan soni.
Hati u de boonu te na soni. Hën de tuu bai
taanga taa: "Di sëmbë aki an fiti faa musu
libi möön. Un kii ën puu a goonliba e!"
23 Hën de ta bai ta kai wolo nöömö ta wai
dee koosu u de ta hiti gudugudu a liba ta du
soni. Hati u de nöö boonu sö.
24 ⌞Wë nöö di hedima u sodati an saandi
mbei dee Isaëli sëmbë hati boonu sö, biga
an dë Isaëli sëmbë faa fusutan soni u de.⌟
Nöö hën a manda dee sodati taa de musu
tja Paulosu go buta a di sodati wosu, nöö de
musu hupi ën faa sa konda di soni mbei de
ta bai taanga sö. 25 Hën de tjëën go seeka tai
fu de hupi.

Hën Paulosu hakisi di kabiteni u sodati
taanputaanpu dë taa: "Unfa di wëti dë? Un
sa hupi wan goon mii u Loomë ufö un kuutu
soni fëën ö?"
26 Nöö di di kabiteni jei sö kaa, nöö hën a
ko fëëë. Hën a go a di gaan hedima taa: "Wë
di soni di i manda u fuu musu du aki, ma i
sabi andi u ta du nö? Di sëmbë di i si u ta
du di soni ku ën aki, a dë wan goon mii u
Loomë."
27 Nöö hën di hedima ko a Paulosu. Hën a
ko hakisi ën taa: "Tuu nö? I da goon mii u
Loomë nö?"
Hën a piki taa: "Aai, sö mi dë e."
28 Hën di hedima taa: "Fa mi dë aki, mi
paka möni tee a hia fu mi musu ko goon mii
u Loomë e."
Hën Paulosu piki ën taa: "Wë mi, an bi dë
u mi paka. Wë biga dee sëmbë dee pai mi bi
dë goon mii u Loomë kaa."
29 Nöö di dee sëmbë bi o hupi ën dë jei sö
kaa, hën de hai kumutu wantewante nëën
sinkii. Di hedima seei panta tu. Biga fa
Paulosu bi dë goon mii u Loomë seei ma
töku de bi söötö ën ku bui fu de hupi.
30 Di dobooko fëën, nöö hën di hedima u
sodati manda de taa be de lusu Paulosu puu
di bui. Hën a manda kai dee Gaan Begima u
Isaëli ku hii dee oto kuutuma u de be de ko
miti kuutu, biga a kë sabi andi de ku Paulosu
abi. Nöö di a kai di kuutu te de ko sindo, hën
a tja Paulosu ko fu de fan fesi ku fesi.

23

Aki Paulosu dë a di kuutu.

1 Hën Paulosu luku dee kuutuma diin.
Hën a seti fan taa: "Dee sëmbë u mi aki,
sensi di mi dë piki wan, nöö hën mi ta libi
kumafa mi hati ta pakisei taa Masa Gadu kë
fu mi musu libi te kisi fa u dë aki."
2 Di a taki sö kaa, nöö di Kaba Hei Begima
de kai Ananiasi manda dee sëmbë dë a
Paulosu bandja dë taa be de naki ën a buka.
3 Hën Paulosu taa: "Gadu o sitaafu i tu,
i poipoi soni kuma wan bookowosu bandja
de bi feifi ala. I sindo dë ta kuutu a mi liba a
di së fuu Isaëli wëti, ma i seei booko di wëti
fu di i manda sëmbë u de naki mi a buka."
4 Hën dee sëmbë taanpu a Paulosu bandja
dë hakisi ën taa: "Sö i ta kosi di Kaba Hei
Begima u Masa Gadu nö?"
5 Hën a taa: "Dee sëmbë, un piimisi fuunu.
Ma bi sabi taa hën da di Kaba Hei Begima e.
Un a' leti tuu. Biga Gadu Buku taki taa ja
musu kosi di sëmbë di dë a i liba ta tii i."

6 Nöö di juu dë, Paulosu sabi taa fa dee
kuutuma sai dë, nöö de dë a tu keiki paatëi.
Hafu u de dë Saduseima. Hafu u de dë
Faliseima. Nöö de tu pei sëmbë dë an ta
biibi di wan soni. Hën Paulosu fan möön
taanga bai da de taa: "Dee sëmbë u mi aki,
miseei dë wan Faliseima e, söseei dee gaan
sëmbë u mi bi dë tu. Nöö fu di mi ta biibi
kuma de taa dëdë sëmbë sa weki baka, hën
mbei de tja mi ko a kuutu aki."
7 Nöö di a taki sö kaa, nöö hën de tu
paatëi bia ko ta fia ku deseei. 8 Wë biga
dee Saduseima an ta biibi taa sëmbë sa dëdë
toona weki. De an ta biibi taa Gadu abi basia
nëën köndë. De an ta biibi taa sëmbë abi
wan soni de kai akaa di ta libi u nöömö. De
dii soni dë de an ta biibi. Ma dee Faliseima
ta biibi dee soni dë tuu.
9 Hën dee kuutuma ta bai ta fia ku de na
de nango ta ko. Nöö so u dee Faliseima dë bi
dë Sabima u Wëti. Te wan pisi, nöö hën de
hopo ta fia ku hatiboonu taa: "Di womi aki,
Paulosu, wa ta feni wan föutu nëën möönsö.
Kandë wan akaa ee nasö wan basia u Masa
Gadu Köndë bi ko nëën tuu ko fan ku ën."
10 Nöö hën di fia u de ko gaan buja seei, te
di hedima u sodati di bi kai di kuutu ko fëëë
taa dee kuutuma o kisi Paulosu hai tënë
pisipisi. Hën a manda dee sodati go a goon
ka de ta kuutu dë go puu ën ku taanga a
de dendu tja go a dee sodati wosu, fu dee
kuutuma an sa dou nëën möön.
11 Hën di ndeti dë seei, Masa Jesosi ko
taanpu a Paulosu bandja. Hën a fan ku ën
taa: "Womi, tai hati e. Kumafa i si i bi
dë kotoigima u mi ta konda soni u mi a
Jelusalen aki, nöö söseei i o dë a Loomë ta
konda de tu."

Aki wanlö sëmbë fiti buka

u kii Paulosu.

12 Hën di dobooko fëën, hën dee Dju
sëmbë fiti buka djula taa de an o njan möön,
de an o bebe wata möön tu ee na de kii
Paulosu. 13 Nöö dee sëmbë dee djula di djula
dë, de pasa föteni womi.
14 Nöö hën de go a dee Gaan Begima ku
dee Gaan Womi u Isaëli taa sö de djula u de
kii Paulosu, ee nasö de an o njan möön, de
an o bebe. 15 Hën de taa: "Nöö fa u ta fan
ku unu aki, nöö u kë unu ku dee oto gaan
kuutuma manda wan buka da di hedima u
sodati mbei taa un kë kai Paulosu a kuutu,
fuun fan di soni fëën möön fini seeka. Nöö
tefa a bazia dou a unu, nöö woo feni ën kii
ufö a dou." Sö de fan ku de te de kaba.
16 Ma di ten dë, nöö hën wan sisa mii u
Paulosu jei taa sö de ta fiti buka fu de kii
ën tio. Hën a go denda a dee sodati wosu
go piki Paulosu taa sö dee sëmbë o du fu de
feni ën kii.
17 Nöö di di kijoo fan ku ën sö te a kaba,
hën Paulosu kai wan u dee sodati kabiteni
taa: "Kabiten, ja ta si wan kijoo aki. A kë go
a di gaan hedima u sodati. Hën mi kai i ko
begi fii tjëën go nëën, ee a sa dou nëën. A a'
wan soni fu hën ku ën musu taki."
18 Hën di kabiteni tjëën go da di hedima.
Hën a taa: "Di womi de kai Paulosu di dë
söötösöötö dë, hën manda mi taa be mi tja
di kijoo aki ko a i. A abi wan soni faa taki ku
i be i jei."
19 Hën di hedima tja di kijoo a maun go a
së go hakisi ën taa: "Andi da di soni i abi u
fan ku mi, kijoo? Fan be mi jei."
20 Hën a taa: "Dee Dju sëmbë ko fiti buka
ku deseei makandi. Nöö de o begi i fu
amanjan nöö i tja Paulosu go a di gaan
kuutu u de. De o mbei taa de kë kuutu soni
fëën möön fini.
21 "Nöö na piki e. Möön föteni womi ta
seeka fu de kisi ën kii. De bi soi makandi
taa ee de an kii ën, nöö de an o njan möön,
de an o bebe tu. Nöö de dë kabakaba fëën
kaa e. I nöö de ta luku fii mandëën ko da de
nöö de kii."
22 Hën di hedima bai di kijoo taa be an
konda da na wan sëmbë taa sö a bi ko nëën
ko fan di soni ku ën. Hën a toona mandëën
go.

Aki de manda Paulosu go

a Sesalia.

23 Hën a kai tu sodati kabiteni taa: "Un
musu seeka tuhöndö sodati fu de go a
Sesalia e. Nöö un tja sëbënteni sëmbë ku
hasi ku tuhöndö sëmbë ku lanza. A nëigi
juu fu ndeti, nëën un musu dë kabakaba
seei pii fuun go.
24 "Nöö un musu seeka wan hasi di sa tja
Paulosu nöö un tjëën ku köni e, go a Gaama
Felikisi." ⌊Biga Sesalia, hën bi da di köndë u
di gaama u di pisiwata di ten dë.⌋
25-26 Nöö hën a mbei wan pampia manda
da di gaama taa:

Mi, Kalaudio Lisiasi, mbei di pampia
aki manda gaan odi da di gaan lesipeki
Gaama Felikisi taa mi dë. 27 Nöö di womi
i si mi ta manda da i aki, a dë wan womi
di dee Dju sëmbë bi kisi panjan ta biinga

seei u kii, nöö hën mi ko ku dee sodati
u mi ko puu ën a de maun. Biga mi bi
jei taki taa a dë wan goon mii u Loomë.
28 Nöö fa mi denda a di taki u de dendu aki,
nöö mi bi kë jei andi de ku ën abi mbei
de kë kii ën. Hën mi ko tei ën tja go a di
gaan kuutu u dee Dju sëmbë. 29 Ma di mi
ko luku di soni u de te mi kaba, nöö mi ko
si taa a dë wan soni de ta fia a di së u dee
wëti u Dju. Di soni an bi dë gaan soni sö
fu de kii ën, ee nasö söötö a dunguwosu.
30 Nöö baka fëën, hën mi ko jei taa wanlö
sëmbë fiti buka fu de kii ën. Hën mbei i si
mi mandëën da i wantewante aki sö. Nöö
mi o manda dee sëmbë dee ku ën a' soni
fu de musu tja kaagi fëën ko da i ala. ⌞Na
soni möönsö möön leki gaan odi.⌟
Sö wan pampia di hedima u sodati manda
da Gaama Felikisi.
31 Nöö hën dee sodati seeka tefa de kaba
kumafa de bi manda de, hën de tei Paulosu
a di ndeti dë tja go te na Antipatisi.
32 Hën di dobooko fëën möön, hën de
paati baka ku baka. Dee sodati söndö hasi
toona go a de wosu, 33 hën dee dë ku hasi tja
Paulosu go dou a Sesalia.

Nöö di de dou, hën de tja Paulosu go a
di gaama. Hën de tei di pampia hën de da
Gaama faa lesi.
34 Nöö di a lesi di pampia te a kaba, hën a
hakisi Paulosu taa: "Wë un köndë fii?" Hën
a piki Gaama taa "De pali mi a di pisiwata u
Silisia."
35 Hën a taa: "Antoobi. Te dee sëmbë ku i
a' soni ko dou, nöö mi o jei di soni fii." Hën
a manda sëmbë tjëën go buta a Könu Helodi
wosu, nöö de musu tei wakitima buta fu de
koti wakiti dëën.

24

Aki dee Isaëli sëmbë ta kuutu Paulosu a Gaama Felikisi fesi.

1 Hën de dë te de a' feifi daka, hën di Kaba
Hei Begima Ananiasi ku wanlö Gaan Womi
u Isaëli hën de faaka Paulosu ko a Sesalia.
Nöö fa de ko dë, de tja wan afokati de kai
Tetulusi faa fan ku Gaama da de. Nöö sö de
ko u tja di kaagi u Paulosu ko da Gaama.
2 Nöö di de ko dou, hën de manda kai
Paulosu tja ko, hën de ko sindo. Nöö hën
Tetulusi seti di fan, a taa: "Mati Köndë
Masa, kumaa."

Hën a piki.

Hën a taa: "Wë u ko a i aki. Wë di köndë
fuu soni di i ta seeka da u, nöö u si bunu
fëën. Biga u dë söndö kisi toobi longi kaa.
Nöö di köni di i, Gaama, abi a i hati, nöö hën
mbei sömëni soni a di köndë fuu ko ta waka
bunu. 3 Nöö hii fa i si un du dë, nöö hii u tuu
ta si ën. U ta tei ën fu gaan soni. Nöö hën i
si u ko piki i da i tangi, Köndë Masa.
4 "Nöö fa i si u ta fan ku i aki, nöö wa
kë pena i. Ma u begi i gaantangi be i hoi
pasensi da u pala sö be u fan te u kaba, nöö
u go.
5 "Wë nöö di womi di i si u tja kaagi fëën
ko da i aki, a dë seei wan gaan kaakeisëm-
bëma u goonliba. A ta suti faja a hii dee Dju
sëmbë u goonliba tuu mindi tefa dee sëmbë
ko ta mbei gidigidi a hii dee köndëköndë.
Nöö a dë wan gaan nëbai sëmbë u di njun-
jun keiki de kai Nazaleni, nöö di keiki dë an
ta kai a pasi ku di lei u Masa Gadu möönsö.
6 "Nöö hën a ko seei ko biinga u poi di
Wosu u Masa Gadu a Jelusalen dë, nöö hën u
kisi ën panjan. [Nöö u bi o kuutu ën ku dee
fuu wëti, 7-8 ma nöö hën di hedima u sodati
Lisiasi ko puu ën a u maun ku taanga tei tja
go gbolo.

"Nöö hën wë a taa dee sëmbë a' kaagi
fëën musu ko a i.] Nöö hën i si u ko a i aki,
Gaama. Nöö te i seei fan ku ën te i kaba, nöö
dee soni u ta fan ku i aki, nöö joo si taa u a'
leti a de."
9 Nöö fa Tetulusi ta fan dë, hii dee Dju
hedima ku ën ko dë tuu ta piki ku ën taa aai,
sö a dë tuu.

Aki Paulosu seei ta fan.

10 Nöö di di afokati fan te a kaba, nöö hën
Gaama tuwë maun da Paulosu, faa musu
fan. Nöö hën di a o fan, hën a kai ën:
"Gaama, mi wai fu di i da mi pasi fu mi seepi
fan tu. Biga sömëni jaa kaa di i ta kuutu da
u Isaëli sëmbë a u köndë aki.
11 "Nöö te i luku fini, nöö joo sabi taa
an pasa tuwalufu daka eti fu di mi go a
Jelusalen u mi go begi Gadu a di Gaan
Keikiwosu. 12 Nöö fa mi go ala, na wan daka
mi ku sëmbë kisi takitaki fia wajawaja a di
Wosu u Masa Gadu. Na a dee oto keikiwosu
u Isaëli, na a ganda mindi seei, mi buta faja
a sëmbë möönsö fu de ko ta mbei gidigidi.
13 "Dee soni de ta kaagi mi aki, ja sa suku
fini a de te i si taa de dë tuu möönsö. Wë
biga na wan ten de bi si ën sö wan daka a
mi.
14 "Ma wan soni nöö mi sa piki taa tuu.
Hën da di taki de taki dë taa mi dë wan
sëmbë fu wan njunjun biibi, nöö sö mi go

a di Pasi dë tuu. Ma fa de konda dë taa an ta
kai ku di lei u Masa Gadu, nöö na tuu e. Mi
ta begi di wan seepi Gadu di dee gaan sëmbë
fuu bi ta begi a fesi. Nëën nöö mi dë eti. Dee
soni dee Masa Gadu bi buta Mosesi ku dee
oto tjabukama fu de sikifi dëën, nöö de tuu
mi ta piki eti.
15 "Nöö mi ta biibi tu taa tee sëmbë dëdë
de o toona weki baka, dee bi libi bunu a
Masa Gadu wojo ku dee an bi libi bunu tuu.
Nöö söseei dee sëmbë ta kaagi mi aki, söseei
de ta biibi tu. 16 Nöö fu di mi ta biibi dee
soni dë, nöö hën mbei mi ta biinga nöömö
fu mi dë ku limbohati a Masa Gadu fesi ku
libisëmbë fesi tuu.
17 "Wë nöö sömëni jaa u mi disi fu di mi
kumutu a Jelusalen. Nöö di soni mbei mi
toona ko, fu di mi tja möni ko fu de da dee
penama u dee Isaëli sëmbë fuu. Nöö mi bi
kë tja paima go buta da Masa Gadu tu. Dee
soni dë mbei mi toona ko a Jelusalen.
18 "Nöö di mi dou, nöö hën mi o go a di
Wosu u Masa Gadu u go du dee soni dë. Mi
bi seeka sinkii u mi kaa buta limbolimbo
kumafa di wëti taki. Nöö fa mi go dë, sëmbë
an bi hia a di Wosu. Wajawaja an dë.
19 "Ma nöö wanlö Dju sëmbë fu Asia bi sai
dë, ⌞nöö hën wë de ko si mi dë, nöö hën de
mbei toobi ku mi. Ma nöö fa de mbei toobi
ku mi seei,⌟ ma de an ko a i aki möönsö. Ee
mi ku de bi a' soni, nöö misikuma de wë bi
musu tja di kaagi u mi ko da i.
20 "Ma ee nasö, nöö mbei dee otowan aki
konda da i andi de feni di de bi kuutu soni
u mi a dee gaan kuutuma fesi a Jelusalen.
21 Wë biga ma saandi u mi de sabi u de ko
konda da i möönsö möön leki di wan kodo
soni tö di mi bi fan ku de taa fa de ta kuutu a
mi liba dë, de ta kuutu da mi fu di mi ta biibi
taa sëmbë sa dëdë toona weki. Hën nöö da
di soni di mi taki ala fu de sa tja kaagi u mi
ko taki da i aki."
22 Fa Paulosu ta fan dë, nöö Gaama Felikisi
ta haikëën. Wë a sabi soni bunu u dee
sëmbë dee ta waka a di Pasi u Masa Jesosi,
fa de ta libi.
Hën a taki da dee kuutuma taa: "Woo
luku di sodati hedima Lisiasi be hën konda
da u andi a bi si, bifö woo kuutu di soni
dou."

Aki ta lei fa Paulosu bi dë

a Sesalia.

23 Hën a manda di sodati kabiteni taa a
musu buta wakitima da Paulosu. Ma an dë
taa hiniwan juu de musu ta dë nëën liba. De
musu ta dëën pasi be a ta feni wan piki böö.
Nöö de an musu tapa dee mati fëën tu fu de
an sa sölugu ën.
24 Baka sömëni daka, hën Gaama Felikisi
toona ko a di kuutuwosu möön, ku di mujëë
fëën de kai Duusila, di dë Isaëli sëmbë. Hën
Gaama toona manda kai Paulosu ko nëën
möön. A kë jei di fan fëën andi a ta taki.
Hën Paulosu fan ku de di fa sëmbë musu ta
biibi a Masa Jesosi Keesitu liba.
25 Hën a ta fan ku Gaama ku ën mujëë ta
bai de taa de musu libi bunu a Masa Gadu
wojo. De musu sabi u tai hati disa soni. De
an musu libi kumafa de hati kë a di së u
hogi. Hën a bai de taa: "Woo dë te wan
daka, nöö Masa Gadu o kuutu a libisëmbë
liba kumafa de bi libi." Sö Paulosu ta fan ku
de gbelingbelin tjika.
Nöö fa a ta fan dë, nöö Gaama ta haika,
hën a ko fëëë. Wë biga an ta libi bunu. Hën
a taki dëën taa: "Wë womi, fa i fan aki, mi
jei. Nöö toona go fii ufö. Te mi feni pasi
möön nöö mi o manda kai i, be i toona ko
fan ku u möön."
26 Baka u di dë, sömëni pasi Gaama ta
manda sëmbë ta kai Paulosu nöömö, a ta
ko ta fan ku ën. Nöö Gaama ninga taa te
Paulosu ko nëën, nöö a o pakëën gaan möni
fu Gaama sa puu ën a dunguwosu.
27 Baka tu jaa hën Gaama Felikisi kumutu
a gaama, hën de buta wan otowan de kai
Polisiusi Fesitu fu tja di köndë. Nöö fa
Felikisi kumutu dë, a disa Paulosu leti a
dunguwosu dë fu di a kë abi bunu në a
dee Dju sëmbë hedi. Hën mbei an puu ën
möönsö.

25

Aki dee Isaëli sëmbë ku Paulosu ta fan a
Gaama Fesitu fesi.

1 Baka dii daka u di Gaama Fesitu ko
a Sesalia faa subi a gaama, hën a go a
Jelusalen go waka.
2 Nöö di a go dou, nöö hën a ta fan ku
dee Gaan Begima ku dee oto tiima u dee Dju
sëmbë. Hën de tja kaagi u Paulosu ko dëën
wantewante.
3 Hën de begi Gaama taa gaantangi be a
du de wan bunu, be a manda Paulosu ko a
Jelusalen da de. Nöö fa de ta begi ën dë, nöö
de ta seeka u te a mandëën da de, nöö de
tapëën a pasi kii.
4 Hën Gaama piki de taa: "Wë fa Paulosu
dë a Sesalia dë, a dë a wakitima kaa, nöö be a
dë fëën nöö. Abiti möön nöö mi seei o toona

go ala. [5] Nöö te mi nango, nöö un sa manda
so u dee fesima fuunu ko ku mi. Ee Paulosu
bi du wan hogi nöö un sa tja kaagi fëën go
kuutu ala." Sö a piki de.
[6] Hën Gaama fika a Jelusalen kuma teni
daka sö ufö a pasa go a Sesalia awaa. Tefa
di dobooko hën a ko sindo a kuutu. Hën a
manda sëmbë taa be de tja Paulosu ko nëën.
[7] Nöö di de tja Paulosu ko dou, nöö hën
dee Dju sëmbë dee kumutu a Jelusalen
lontu ën buta a djegi. Hën de tja sömëni
kaagi fëën ko konda da Gaama taa a ta du
gaan hogi. Ma fa de ta fan dë seei, ma de
an saanfa u taki ën te Gaama sa si taa sö
Paulosu bi du tuu.
[8] Paulosu seepi piki de taa: "Fa mi Paulosu
dë aki, ma buuse na wan u dee Isaëli wëti
fuu. Ma du soni di na bunu a di Wosu u Masa
Gadu wan daka. Ma du soni na bunu ku di
Gaan Könu u Loomë wan daka tu. Fa mi dë
aki, na wan u dee soni dë mi du wan daka."
[9] Di Gaama haika tefa a kaba, nöö a kë feni
bunu në a dee Dju sëmbë. Nöö hën a hakisi
Paulosu taa: "Wë i sa go a Jelusalen be de
go kuutu dee soni de ta taki aki a mi fesi ala
ö?"
[10] Hën Paulosu piki Gaama taa: "Ka mi dë
taanputaanpu aki a wan u dee kuutuwosu u
di Gaan Könu u Loomë, mi dë aki kaa, nöö
de sa kuutu mi leti aki. Biga ma du dee Dju
sëmbë hogi wan daka, leti kumafa i seepi
sabi dë, fu de puu mi aki tja go ala.
[11] "Ee mi bi du wan gaan hogi tjika fu de
kii mi, nöö ma bi o fëëë sitaafu fëën. Ma dee
soni dee sëmbë ta kaagi mi aki, nöö ee de
aan leti nöö na wan sëmbë a' pasi fu de tei
mi buta a de maun fu de du hogi ku mi. Fa
mi dë aki, mi kë go a di Gaan Könu a Loomë
e, be a kuutu da mi."
[12] Di Paulosu taki sö te a kaba, Gaama jei.
Nöö hën hën ku dee oto kuutuma fëën dee
ku ën ta tja di köndë, go a së go kuutu te
de kaba. Hën Gaama piki Paulosu taa: "Wë
antoobi. Di i taa i kë go a di Gaan Könu, nöö
mi o manda i go nëën." Nöö di a taki sö kaa,
nöö hën di taki dë kaba.

Aki Könu Agiipa ku Gaama Fesitu ta fan.

[13] Hën de dë tefa wan daka. Hën di Isaëli
könu de kai Agiipa hën ku ën sisa Benisi ko
a Sesalia ko wai ku Gaama Fesitu fu di de
butëën Gaama u di köndë.
[14] Nöö di de ko, hën de sai naandë sömëni
daka. Hën Gaama Fesitu fan soni u Paulosu
ku Könu Agiipa, a taa: "Di womi di bi dë
gaama a mi fesi de kai Felikisi, di a kumutu
a gaama, hën a disa wan womi söötösöötö a
dunguwosu aki.
[15] "Nöö hën di mi go a Jelusalen, hën
dee Gaan Begima ku dee gaan womi u Dju
tja kaagi u di womi ko da mi ko begi mi
gaantangi taa mi musu da di womi adjabëë
da de.
[16] "Hën mi piki de taa an dë guwenti fuu
dee Loomë sëmbë fu da wan sëmbë adjabëë
söndö na kuutu u kai fu hënseei musu piki
dee sëmbë ku ën a' soni.
[17] "Nöö di mi taki sö kaa, hën de ko a
Sesalia aki. Nöö ma buuja. Di dobooko fëën
wante, hën mi go sindo a kuutu fu mi kuutu
da de. Hën mi manda sëmbë taa be de tjëën
ko a mi.
[18] "Hën dee felantima fëën hopo taanpu a
pë fu de kaagi ën konda dee soni fëën da mi.
Ma de an taki gaan hogi fëën kumafa mi bi
mëni taa de bi o taki. [19] Ma de ta fia ku ën a
di së u di biibi u de soni. De ta fia ku ën fu
wan dëdë sëmbë de kai Jesosi, ma Paulosu
ta piki de kodo taa a dë ku libi eti.
[20] "Nöö fa de ta fia ta fan dë, mi ta jei, ma
ma saanfa u kuutu möönsö a di së u dee
keiki soni u de. Hën mi hakisi Paulosu ee
a kë go a Jelusalen fu de tja dee kaagi fëën
go kuutu ala.
[21] "Ma a taa a kë fuu sa hoi ën aki fu te
u sa mandëën go da di Gaan Könu a Loomë
be hën kuutu di taki seeka dëën. Hën mi
manda dee wakitima taa de musu hoi ën da
mi. Te mi feni okasi, nöö mi o mandëën go
da di Gaan Könu."
[22] Di Gaama Fesitu taki sö kaa, hën di könu
taki dëën taa: "Wë miseei kë jei fa di womi
ta fan."
Hën a taa: "Wë antoobi. Amanjan wante
nöö joo jei ën."

Aki de seti kuutu Paulosu baka.

[23] Hën di dobooko fëën hën Könu Agiipa
ku Benisi ko dou. Nöö di de ko dou, hën dee
sëmbë u di köndë ta wai ta mbei piizii da de
te na soni. Hën de denda a di kuutuwosu
ku dee hedima u sodati ku dee tiima u di
köndë. Hën de ko sindo. Hën Gaama Fesitu
manda sëmbë taa de musu tja Paulosu ko da
de. Hën de tjëën ko.
[24] Hën Gaama Fesitu seti di kuutu taa:
"Wë Köndë Masa, hedima u köndë ku
föluku, ja si di womi u tja ko taanpu a u fesi
aki. Wë nöö hii dee Dju sëmbë fu Jelusalen
te dou ku Sesalia aki tuu tja kaagi fëën ko

da mi. De bai taa a musu dëdë, an musu dë
a libi möön. Nöö hën di womi wë i si disi.
25 "Nöö fa mi wegi soni fëën luku tefa mi
kaba aki, ma si a du soni tjika faa musu dëdë
e. Ma di hën seepi taki taa a kë go a di Gaan
Könu faa kuutu dëën, nöö hën mi piki taa
mi o mandëën go a Loomë kumafa a kë.
26 "Ma nöö wan soni toobi mi. Ma sabi
di soni fëën fini tjika fu mi mbei pampia
manda da di Gaan Könu taa sö wan soni a
du. Hën mbei mi manda kai ën faa ko a u
aki, be un kuutuma tuu musu jei fa a o taki,
ma u kë be Könu musu haika möön fini. Nöö
fa a o taki te a kaba aki, i musu feni piki mi
fu mi manda pampia da di Gaan Könu.
27 "Biga an bunu da mi u mi manda
wan sëmbë buibui da di Gaan Könu söndö
pampia e. Mi musu piki ën di soni di u ku
ën abi te mi mandëën go."

26

Aki Paulosu ta fan ku Gaama Fesitu ku Könu Agiipa.

1 Wë nöö di di Gaama taki sö te a kaba, hën
Könu Agiipa taki da Paulosu taa: "Womi, wë
da di soni aan soni. I sa piki kumafa di soni
fii dë, boo jei."
Hën Paulosu hopo maun a liba da de faa
fan ku de. 2 Hën a taa: "Köndë Masa, kölöku
tja mi fu di mi ko dou a i aki, fu ko piki i fu
hii dee soni dee Dju sëmbë tja mi ko kaagi
da unu. 3 Wë biga i sabi hii dee guwenti fuu
Isaëli sëmbë finifini, te dou ku dee soni dee
u ta fia ta taki. Nöö fa i si mi o fan ku i aki,
nöö mi begi i hoi pasensi haika mi.
4 "⌞Fa dee Dju hedima tja kaagi u mi ko da
i aki, an bi dë fanöudu fu de du sö e.⌟ Biga fu
sensi di mi bi dë pikiwan ta libi a mi köndë
te kisi Jelusalen fu tefa u dë aki, hii dee Dju
sëmbë tuu bi sabi fa mi ta libi. 5 Biga de sabi
mi longi kaa. Nöö ee de bi kë, nöö de bi sa
taki da i taa Faliseima mi bi dë. Nöö dee
sëmbë fuu dee dë u di paatëi dë, de ta hoi
dee wëti u Dju möön hii dee oto sëmbë fuu
tuu. Nöö söseei miseei bi ta hoi de tu.
6-7 "⌞Nöö kumafa i seei sabi kaa,⌟ Masa
Gadu bi paamusi dee fesiten sëmbë fuu taa
te wan daka dëdë sëmbë sa weki baka. Nöö,
Köndë Masa, di soni Masa Gadu paamusi
dë, nöö hii u dee tuwalufu lö sëmbë fu Dju,
u tuu këën. Hën mbei u ta lesipeki Gadu
ta begi ën a ndeti ku didia nöömö fuu tuu
musu feni ën. Ma tökuseei dee Dju sëmbë
seei ta kuutu a mi liba fu di mi ta piki di soni
dë taa a dë sö tuu.
8 "Köndë Masa, faandi mbei un Isaëli
sëmbë wan sa piki taa Masa Gadu sa weki
sëmbë puu a dëdë köndë?
9 "Ma wë sö mi seepi bi dë tu o. Biga mi bi
abi di pakisei taa mi musu ta biinga u tapa
dee soni u Jesosi fu Nazalëti, fu në fëën an
musu kisi gafa. 10 Nöö hën wë da di soni di
mi bi ta du a Jelusalen. Dee Gaan Begima
fuu seei da mi taki taa sö mi musu kisi dee
sëmbë u Jesosi tja go söötö a dunguwosu.
Nöö fa de bi ta manda sëmbë u de kii de dë,
nöö mi seepi bi dë a dendu tu.
11 "Sömëni pasi mi bi ta denda a dee
keikiwosu fuu go kisi dee biibima fu Jesosi
ta sitaafu. Mi bi ta buta ku de seei fu de
musu poi hën në taa de an dë ku ën möön.
Mi bi dë fajafaja a di soni dë tee mi ta kule ta
suku de te dou a dee köndëköndë na u Isaëli
ka de bi kule go, fu mi sa sitaafu de.
12 "Nöö a di soni dë mi bi nango a
Damasikusi e. Fa mi nango dë, nöö dee Gaan
Begima fuu bi da mi pampia ta da mi pasi a
dee hogi mi nango du dë. 13 Ma nöö Köndë
Masa, fa mi bi nango dë, a wan juu ten fu
sonuati, hën mi si wan gaan limbo kumutu
a gaangadu, a sëndë möön sonu lontu u koti
zaaa tapa, mi ku dee sëmbë nango ku mi dë.
14 Hën u tuu panta te u tombi kai a goon.
"Hën mi jei wan töngö kuma sëmbë. A
fan ku mi a u Isaëli töngö hakisi mi taa:
'Womi Saulosu, faandi mbei i ta sitaafu mi
sö? Ja ta si taa ku i seei i ta du hogihogi nö?'
15 "Hën mi hakisi ën taa: 'Ee Masa, ambë
ta fan ku mi aki?'
"Hën a taa: 'Mi wë e, Jesosi, di sëmbë di i
si i ta sitaafu sö.
16 " 'Nöö hopo taanpu e. Biga mi ko a i fu
tei i ko futuboi u mi. Nöö fa mi ko a i tide
aki, nöö i musu taki ën da sëmbë, te dou ku
hii dee oto soni dee mi o toona lei i möön.
17 " 'Nöö fa i si mi ta manda i aki, nöö na
fëëë. Mi o taanpu ku i a hii së ka mi o ta
manda i go, fu dee Dju sëmbë ku dee sëmbë
na Dju tuu an o sa feni i kii.
18 " 'Biga mi ta manda i fii musu ta fan ku
de e, be wojo u de ko limbo, be de kumutu a
di së u dungu ko a di së u limbo. I musu fan
ku de puu de a di kaakiti u di didibi basu, be
de feni di heepi u Gadu. Nöö fa de o piki i
buka dë, nöö ma o hoi dee hogi du u de a
bëë möön. Nöö mi o konda de a dee otowan
u mi dendu dee ko dë apaiti da Gadu fu di
deseei bi biibi a mi tu.' Sö a taki da mi e.
19 "Nöö Köndë Masa, wë di soni di ko a
mi dë, nöö Masa Gadu soni wë. Nöö ma

niingëën. Mi piki leti kumafa a taki da mi.
20 Biga mi go a Damasikusi hën mi go konda
di buka da dee sëmbë fu ala te mi kaba. Hën
mi toona go a Jelusalen go fan ku dee sëmbë
a Jelusalen te dou ku dee oto Dju sëmbë u hii
Judea köndë tuu. Nöö hën mi toona fan ku
dee sëmbë na Dju. Fa mi ta konda di buka
da dee sëmbë a dee köndëköndë dë, nöö mi
ta taki da de taa de musu disa di hogilibi u
de bia ko a di së u Masa Gadu. De musu libi
bunu be hii sëmbë sa si taa hati u de bia tuu.
21 "Nöö fu di mi ta waka ta konda di buka
da dee Dju sëmbë ku dee na u Dju tuu dë,
nöö fëën hedi dee Dju sëmbë kisi mi a di
Wosu u Masa Gadu a Jelusalen dë ta biinga
u de kii mi.
22 "Ma Masa Gadu heepi mi mbei de an kii
mi. Nöö hën i si mi dë ku libi te tide eti, ta
taanpu aki ta konda dee soni u Gadu nöömö
da sösö sinkii sëmbë ku hedima tuu. Ma ta
taki wan oto soni möön leki dee soni Mosesi
ku dee oto fesiten tjabukama fuu bi ta taki.
23 Biga de bi ta konda taa a bakaten di sëmbë
de kai di Keesitu o ko, nöö de o dëën sitaafu
kii. Hën o dë di fosu sëmbë o dëdë weki a
goonliba faa feni libi u teego. Nöö a o jabi
pasi da dee Dju sëmbë fëën ku dee na Dju
sëmbë tuu u de sa ko a di së u limbo. ⌞Sö
dee fesiten sëmbë bi taki e, nöö fa u dë aki
nöö a ko pasa tuu.⌟"
24 Di ka Paulosu fan dou dë, nöö hën
Gaama Fesitu bai taa: "Paulosu, i lau e. Dee
hia soni fii i lei dë mbei i ta fan laulau sö."
25 Hën a piki taa: "Mi lesipeki Köndë
Masa, ma lau e. Dee soni mi ta taki aki
nöö tuutuu soni de dë e, fii musu sa pakisei.
26 Nöö mi sabi taa di Könu sabi de kaa, biga
de an pasa a wosu dendu tjubitjubi fu sëmbë
an sa sabi de. De tuu pasa a lanti wojo wajaa.
Hën mbei ma ta fëëë u taki de."
27 Hën a bia hakisi di Könu taa: "Könu o,
dee soni dee fesiten tjabukama u Masa Gadu
bi sikifi buta dë, ja ta piki de nö? Mi sabi taa
i ta piki de."
28 Hën Könu piki ën taa: "Wë ma womi, fa
i ta fan ku mi aki, i mëni taa i sa mbei mi ko
biibi a Jesosi wantewante aki sö nö?"
29 Hën Paulosu piki ën taa: "Ee wante-
wante i sa ko, ee te bakaten seei, ma a' toobi.
Ma mi ta begi Masa Gadu da i ku dee otowan
ta haika mi aki tuu taa un sa ko kuma mi,
boiti di fa mi dë buibui a maun aki."
30 Di Paulosu taki sö kaa, nöö hën Könu
Agiipa ku Gaama Fesitu hopo, de ku Benisi
ku hii dee otowan tuu dee bi dë sindosindo
dë, hën di kuutu booko.
31 Nöö fa de nango dë, hën de ta fan
ku deseei taa: "Di womi aki an du hogi
möönsö fu de musu kii ën e. An musu dë
a dunguwosu seei."
32 Hën di könu fan ku di gaama taa: "Ee
an bi hakisi i kaa fii mandëën go a di
Gaan Könu u Loomë, nöö u bi sa puu ën a
dunguwosu. Wë ma di a hakisi i sö kaa, nöö
wa sa puu ën möön."

27

Aki de ta tja Paulosu go a Loomë.

1 Hën de dë te wan daka, hën de buta taa
de o manda Paulosu ku wanlö oto sëmbë
söötösöötö ku bui go a Loomë. Nöö hën
de tei wan sodati kabiteni de kai Julisi buta
faa musu tja dee sëmbë dë go a di Gaan
Könu. Nöö di kabiteni dë ta wooko da di
Gaan Könu seei.
2 Nöö di juu dë, wan zeboto bi kumutu a
di köndë de kai Adamitia ⌞ko tjökö a Sesalia
dë⌟ ufö a o go a Italia Köndë. Nöö a di
boto dë de o tja Paulosu, biga a Italia Köndë
Loomë dë. Nöö di boto o ta nama a dee
köndëköndë fu di ze bandja u Asia nango te
a dou a Italia.
Hën u subi a di boto dë tefa u kaba. Hën
u wai buta a mindi. Nöö fa u nango dë, nöö
di womi u Masadonia de kai Alisitakusi di ta
dë a Tesalonika hën o go ku u tu.
3 Hën di dobooko fëën hën u nango tefa
u nama a Sidon. Nöö di sodati kabiteni libi
bunu ku Paulosu. Biga a dëën pasi faa go a
tela a dee mati fëën fu de sa sölugu ën.
4 Hën u toona ko subi a boto. Hën u buta
a mindi. Ma di ventu ta hai u baka taanga
te wa sa go. U musu ta waka a bandja së u
di paati de kai Sipuusi nango ka di ventu an
ta hai u baka sö möön.
5 Baka fëën möön, hën u waka a di ze
langalanga ta pasa dee köndë u Silisia ku
Panfilia, hën u go nama a di köndë de kai
Mila u Lisia köndë.
6 Hën di u ko dou, hën di sodati kabiteni
ko si wan boto fu di köndë u Afiikan de kai
Alekesania nango a Italia. Hën a mbei u tei
di boto dë.
7 Nöö di u kumutu a Mila, wa sa waka
hesi. U ta waka teigiteigi ta ko nöömö te
dou sömëni daka ufö u ko zuntu ku di köndë
de kai Kinidusi. Tökuseei wa dou möönsö.
Di ventu ta hai u baka kodo te wa sa go a di

pasi di u bi musu go möön. Hën u ko pasa
di paati de kai Saamoni kisi di gaan paati de
kai Keeta, nöö hën u ta waka a di së bandja
fëën ka di ventu an ta naki u sö möön.
8 Ma nöö fa u ta waka zuntu ku di bunu
së u di paati nango dë seei, ma tökuseei
di ventu ta tja u nango baka eti. Nöö
hën u ta waka ku taanga nango, tefa u go
nama a wan kamian u Keeta de kai Bumbuu
Lampeesi. A dë zuntu ku di köndë de kai
Lasea.
9 Nöö fa u ta du dë, u ta lasi ten seei. Biga
di gaan begi daka u dee Dju sëmbë di de ta
begi söndö njan pasa kaa, nöö te di daka dë
pasa nöö an bunu u waka a di ze möön.
Te wan pisi hën Paulosu hopo bai de taa:
10 "Womi, mi si taa ee u kumutu aki go möön,
nöö di boto o booko nöö woo kisi makei. A
kandë lai fuu o go. A kandë so fuu o dëdë
tu."
11 Fa Paulosu fan dë, hën di sëmbë abi di
boto ku di sëmbë di ta tjëën, piki taa de
sa go. Hën di sodati kabiteni nama ku de,
an piki di fan u Paulosu. 12 Nöö di gaan së
u dee sëmbë dee dë a di boto, deseei tu
an kë tan a Bumbuu Lampeesi dë. Biga di
kamian an bunu da di kötö wei, nöö de kë
biinga luku ee de sa go dou a di köndë de
kai Fenikisi go tan ala tefa di kötö ten pasa.
Biga Fenikisi hën da wan bunu lampeesi u
Keeta. Di ventu an ta kisi taanga ala a hii së
kumafa a ta kisi a Bumbuu Lampeesi.
13 Hën u dë te wan pisi. Hën wan ventu
kumutu a di ze ko a u, an bigi. Nöö di lö
ventu dë, hën de mëni taa de kë. Nöö di a
ko wante, nöö hën de hai di hanka u di boto.
Nöö hën u tuusi buta a mindi. Hën u ta waka
langalanga a bandja së fu di paati kumafa u
sa waka zuntu ku tela tjika.
14 Ma fa u nango dë te fuu kë mëni, nöö
hën wan gaan ventu kumutu a di oto së u
di paati dou a u. Nöö di ventu dë, hën da di
gaan ventu u di ze. 15 Hën a kisi u a wataliba
dë vuuu ku di boto. Hën a bia u viooo go a
di ze mindi piii. De biinga u tii di boto te de
wei hën de disa. Hën di ventu ta tja u go ka
a kë a sösö kamian.
16 Te wan pisi hën u ko zuntu ku wan piki
paati de kai Kalauda, ka di ventu an ta kisi
u taanga sö möön. Nöö hii fa u nango dë, u
ta hai wan piki boto ta tja ku u, 17 nöö hën
u hopo ën hai ku taanga tuwë ko a di boto
dendu gbogolou. Hën baka fëën hën de tei
köödëi hën de tai di gaan boto lontu hii ën
sinkii ko dou fu di ventu an musu tjëën go
booko.
Nöö hën de fëëë taa di boto o tjökö a di
gaan sandu de kai Siite. Nöö hën de saka di
zei di dë a di boto zaaa ko basu fu di ventu an
sa tja u go hesi sö möön. Nöö di de seeka sö
te de kaba, nöö hën di boto dë a di wata liba
ta diipi nango ta ko ta tja u go ka di ventu
kë.
18 Di dobooko fëën, hën di gaan ventu ta
kisi u eti ta seki di boto taanga kuma a sa
singi u. Hën de puu hafu u dee lai a di boto
tuwë go a wata.
19 Di u dii daka fuu di u kumutu a lam-
peesi, hën dee wookoma u di boto seei tei
dee wooko lai u di boto tuwë go a wata.
20 Hën u dë a di boto dendu sömëni daka.
U hopo wojo luku liba te u wei, wa ta si teeja
möönsö. Wa ta si sonuwojo. Di gaan ventu
an ta saka möönsö, te nöö na wan fuu ta
mëni möön taa woo kumutu ku libi.
21 Nöö di ten dë, dee sëmbë bi dë longi
söndö njan. Biga de bi dë ku gaan pakisei
te na wan u de ta mëni soni u njan möön.
Hën u dë te wan pisi, nöö hën Paulosu
hopo taanpu a u mindi. Hën a taki da de
taa: "Womi, hën di soni aki wë mi bi taki da
unu taa wan boo kumutu a Keeta e. Ee u bi
tan ala di soni aki an bi o miti u, nöö dee lai
fuunu an bi o kaba a sösö.
22 "Ma nöö haika, un tai hati e. Di boto
hën a o booko kaba a sösö, ma na wan fuu o
lasi u libi. U tuu o kumutu.
23 "Nöö di soni mbei mi taki sö. A di ndeti,
hën di Gadu di mi ta dini aki, a puu wan
basia fëën köndë manda ko taanpu a mi
bandja ko fan ku mi, biga mi dëën sëmbë.
24 Hën a taki da mi taa: 'Womi Paulosu, na
panta e. I musu nango te i dou a di Gaan
Könu fesi nöömö faa kuutu soni fii. Nöö
Gadu dë ku i. A o da i hii dee sëmbë ku i
ta waka a di boto aki, de tuu o kumutu. Na
wan u de o dëdë.'
25 "Wë nöö womi, mi ta futoou Masa Gadu
e. Di soni i si a manda ko piki mi aki, sö
nöö a o pasa nöömö. Hën mbei mi ko fan
ku unu taa un tai hati e. Woo libi. 26 Ma fa i
si u nango aki, di ventu o tja u go naki a wan
paati, ma u tuu o kumutu." Sö Paulosu fan
ku u.
27 Nöö hën u dë tee di u teni-a-fö ndeti
fuu, di ventu ta tja u nango zaaa eti a di
pisi u di ze de kai Adiia. Nöö hën kuma a
di tuwalufu juu fu ndeti, hën dee tiima u
di boto ko ta fii taa u ta zuntu ku së tela.
28 Nöö hën de maaka di wata luku. A fundu

föteni mëti. Hën di u go wan pisi möön hën de toona maakëën möön, hën a ko diiteni mëti.

[29] Hën de ko panta taa di boto o go naki booko a wan sitonu kamian. Hën de saka fö hanka tuwë go a wata djolou a di boto gogo. Hën de ta begi soni fu didia musu ko.

[30] Nöö di juu dë dee sëmbë ta tii di boto, de kë fusi go. Nöö hën de go puu di piki boto u bi ta tja a di boto dendu dë tuwë a wata. De ta ganjan u otowan mbei taa de kë tuwë hanka a di boto hedi së. Ma möiti wë de ta mbei fu de go disa u otowan a di boto dendu.

[31] Ma Paulosu si de. Nöö hën a piki di kabiteni ku dee oto sodati sai dë taa: "Ee dee tiima u di boto kumutu go disa u, nöö wan o libi möön e. Woon dëdë."

[32] Nöö di dee sodati ko jei sö kaa, hën de hopo kisi de ufangi hën de koti dee tatai u di piki boto tuwë. Di boto diipi go fiaa.

[33] Hën di ganian kanda, hën Paulosu fan ku de taa: "Un haika e, dee sëmbë. Tide mbei teni-a-fö daka un dë aki ku bookohedi. Hati fuunu ta latja te wan ta njan. [34] Nöö mi begi unu be un njan wan pikiwan. Biga ee wan njan nöö woon dëdë. Wan panta tumisi e. Biga na wan niën fuunu hedi uwii seei o lasi."

[35] Hën di a taki sö kaa, hën a tei wan bëëë. Hën a da Masa Gadu tangi a de tuu fesi te a kaba. Nöö hën a booko wan pisi, hën a ta njan. [36] Nöö di de tuu si sö kaa, nöö hën de tai hati, hën deseei njan tu. [37] Nöö u dë tuhöndö ku sëbënteni-ku-sikisi womi a di boto dë e, sö u bi hia tjika.

[38] Nöö di u njan te u kaba, hën u bigi puu lai möön ta tuwë a wata fu di boto musu möön fukë. Dee lai u ta puu ta tuwë a wata dë, de dë sakusaku u di soni de ta mbei boon.

[39] Tefa kamian limbo, hën de ta si tela ma de an sabi di kamian. Hën de luku ën hën de si taa di kamian abi wan godo dë ku sandu balalaa. Nöö hën de taa de o biinga luku ee de sa tjökö di boto nëën.

[40] Hën de koti dee tatai ta hoi dee hanka tuwë disa a di ze. Hën de lusu dee tatai ta hoi dee pada. Hën de hopo di zei seeka faa sa kisi di ventu möön taanga be a tja u go a fesi möön hesi. Nöö di de seeka sö te de kaba, nöö hën u nango zaaaa faa tja u go dou a di sandu.

[41] Nöö di u nango, te fuu kë sabi hën di sipi hedi tjökö a di sandu djoo ka tu ze buka ta kule ko miti. U peka gingin. Fa u peka dë, nöö di boto hedi hën peka, an sa buli. Ma di wata ta naki di boto gogo nango ta ko djugudjugu tefa a booko pisipisi.

[42] Nöö di dee sodati si sö kaa, de panta taa dee sitaafuma o sun go kumutu, nöö de kë kii de wante. [43] Ma di sodati kabiteni an kë u de kii Paulosu, hën a bai de taa be de disa dee sëmbë, be de an kii de. Hën a taa, dee sëmbë dee sa' u sun nöö be de fosu djombo go a wata sun go a së. [44] Nöö dee sëmbë na sabi u sun, nöö de musu subi a dee paanga liba ku dee bookobooko boto pisi liba, nöö de hai go a së.

Nöö di u du sö kaa, hën u tuu dou a tela. U libi.

28

Aki Paulosu dë a Malita.

[1] Nöö di u nango te u go dou ku libi a tela ufö u ko sabi taa di paati u naki dë hën de kai Malita.

[2] Nöö dee sëmbë u di köndë kisi u ku wai, de hoi u bunu, de mbei u sëmbë. Fa di tjuba ta kai ta fon u dë u ta kötö, hën de zunta faja da u, u ta këndë. [3] Paulosu seei ta pii udu ta tja ko zunta faja. Te wan pisi hën di faja kendi wan sindeki a di udu dendu, hën a kumutu ko njan mën a maun gaa peka gingin.

[4] Hën di dee sëmbë u di köndë si di sindeki pekapeka nëën maun, hën de taa: "Wë di sëmbë di sindeki njan peka nëën maun aki, goonliba si taa an dë fa a libi möön e. Biga de singi a ze kumutu, an dëdë, nöö hën di sindeki njan mën. Wë nöö di sëmbë dë musu dë wan hogisonima." Sö de taki.

[5] Hën Paulosu sakwi di sindeki vau puu tuwë a faja. Fa a njan mën dë seei, töku na wan soni du ën.

[6] Di juu dë, dee sëmbë dë pii ta luku. Biga de ta mëni taa ka a njan mën tjika dë, nöö te wan pisi maun fëën o soi ee nasö a tombi kai dëdë. Hën de luku ën te de wei, soni seei an du ën möönsö. Hën de bia pakisei taa: "Wë di sëmbë dë, a musu u dë wan gadu. ⌞Biga di sindeki aki an sa njan sëmbë sö, nöö a fika ku libi.⌟"

[7] Nöö di hedima fu di paati dë hën de kai Pubiisi. Nöö a abi wan gaan pisi u di köndë zuntu ka di sindeki njan Paulosu dë. Nöö hën a tja u go nëën. Hën a sölugu u bunu hoi u seei dii daka longi.

[8] Nöö di tata u di hedima bi dë suwak-
isuwaki. Fëbë ku bëë dë ku ën te na soni.
Nöö hën Paulosu go nëën go begi dëën te a
kaba, hën a nama maun nëën. Hën di tata
bëtë gbegede. A ko bunu.
[9] Nöö di dee sëmbë ta libi a di paati jei sö,
hën de go piki hii dee sikima u de a hii dee
köndëköndë u di paati, hën de tuu ko a u
ko suku heepi nöö hën de tuu fia ko bunu.
[10] Hën de bigi u a sömëni fasi seei. Tefa di
daka woo kumutu dë, hën de buta dee soni
u a' fanöudu a boto da u.
[11] Nöö u bi a' dii liba naandë. Nöö di woo
go, hën u tei wan boto fu Alekesania de kai
"De Tumii u Liba". A bi sai dë ta luku fu di
kötö wei musu pasa. Hën u subi nëën wai
buta a mindi.

Aki Paulosu go dou a Loomë.

[12] Nöö di u kumutu a Malita hën u go
nama a wan köndë de kai Silakuse. Nöö u
hoi dii daka dë, [13] hën u kumutu. Hën u waka
langalanga a di ze bandja. Hën u go nama a
di köndë de kai Legiun. Dobooko fëën, hën
wan ventu kumutu a u baka ta ko, nöö hën u
kumutu ku ën. Hën di dobooko hën u nama
a Puteoli.
[14] Nöö di u ko nama a Puteoli, hën u ko si
wanlö biibima u Masa Jesosi dë, hën de begi
u fuu tan ku de sëbën daka. Hën u tan tefa
di sëbën daka dou, hën u kumutu dë go dou
a Loomë.
[15] Wë nöö di u bi ta waka a futu fuu go dou
a Loomë, nöö hën dee sëmbë u Masa Jesosi
fu ala jei taa sö u ta ko. Hën de kai a pasi
waka ko miti u. Hafu u de waka te dou a di
wojowojo fu di gaan pasi de kai Apii. Hafu u
de fika a di kamian de kai Dii Wakama Wosu
ta luku u.
Nöö di Paulosu si taa sö de du, nöö hën a
dëën taanga. Hën a da Masa Gadu tangi fu
di piizii de mbei ku ën dë. Wë da sö di waka
fuu waka bifö u dou a Loomë.
[16] Nöö di u go dou a Loomë, hën de da
Paulosu pasi fëën wanwan sa libi, ma a abi
wan sodati ta watji ën.

Aki Paulosu ta fan ku dee Dju sëmbë a Loomë.

[17] Nöö baka dii daka fëën fu di a dou, hën
a kai dee hedima u Dju dee dë a Loomë taa
be de ko nëën be a fan ku de. Nöö di de ko
dou, hën a fan ku de taa: "Dee Isaëli sëmbë
u mi aki, a Jelusalen wë mi kumutu. Ma fa
mi dë buibui aki seei, ma na dee wëti u dee
gaan sëmbë fuu mi poi e. Ma du hogi ku dee
otowan fuu fu Isaëli tu, ma tökuseei de wë
kisi mi a Jelusalen ala tja go da dee Loomë
lanti fu ala.
[18] "Nöö di dee lanti hedima ko öndösuku
mi libi luku tefa de kaba, de an si föutu a
mi seei möönsö fu de musu kii mi, nöö hën
de kë puu mi a dunguwosu. [19] Ma nöö dee
Dju sëmbë an kë piki. Nöö di ma si na wan
oto baaku möönsö, hën mi taa mi kë ko a di
Gaan Könu aki faa kuutu da mi. Ma fa mi
ko aki seei, an dë taa mi kë tja kaagi u dee
sëmbë fuu u Isaëli ko da di Könu e.
[20] "Hën mbei mi kai unu fu mi fan ku unu,
fuun saandi da di soni mbei mi dë buibui
aki. Fu di mi ta biibi taa di Heepima u Isaëli
di u bi ta mëni faa ko nöö a ko kaa, fëën hedi
mbei mi dë söötösöötö ku di këti aki."
[21] Nöö di dee Isaëli sëmbë jei sö, hën de
toona piki ën taa: "Wë nöö dee Isaëli sëmbë
fuu a Judea ala an sikifi soni fii a pampia
manda da u aki möönsö e. Na wan u dee
sëmbë fuu dee kumutu ala tja kaagi fii ko
da u aki tu.
[22] "Ma nöö ee joo fan ku u a di soni di
i, Paulosu, ta biibi, nöö fan ku u boo jei.
Wë biga wan soni fu di biibi fii nöö u ta
jei nöömö taa a hii kamian ka i ta taki a di
njunjun biibi dë liba kaa, nöö a ta tja fia.
Nöö u kë sabi soni fëën finifini e."
[23] Di de fan sö kaa, nöö hën de buta daka.
Tefa di daka dou, nöö hën de ko a Paulosu te
a hia nëën wosu. Hën a ta fan ku de wan hii
daka fu tefa sapate, ta leti de fa Masa Gadu
ko ta tii libisëmbë a wan hii njunjun fasi.
Nöö fa a ta fan dë, a ta tei Gadu buku ta lesi
dee soni Mosesi ku dee fesiten tjabukama u
Masa Gadu bi sikifi, ta puu da de. A ta biinga
ku de nöömö fu de musu biibi taa dee soni
de bi sikifi buta dë, soni u Masa Jesosi wë de
bi ta taki nöö awaa de ko pasa.
[24] Nöö fa a ta fan ku de dë, de jei di fan. So
u de piki taa tuu. Ma nöö so u de an kë tei
ën seei.
[25] Te wan pisi hën de hopo u de go. Hën
Paulosu fan ku de wan pasi möön ufö de go
taa: "Di Akaa u Masa Gadu bi abi leti e, di a
bi ko a di tjabukama fëën de kai Jesaaja liba.
Biga a fan ku dee gaan sëmbë fuunu taa:
[26] Go fan ku dee Isaëli sëmbë aki taa:
'Woon ta haika soni nöömö
ma wan o ta fusutan.
Woon ta luku soni nöömö
ma wan o ta si soni möönsö.'
[27] Biga dee sëmbë dee i si u ta fan ku de aki,
de a' taanga hati te de an sa bia pakisei
möönsö.

De a' taangajesi poi.
De tapa de wojo seei u de an si soni.
Ee de an bi tapa wojo,
nöö de bi o si soni ku de wojo,
nöö de bi o jei soni ku de jesi,
de bi o a' fusutan a de hedi dendu,
nöö de bi o bia ko a mi.
Nöö mi bi sa kula de.
Ma de an kë.
28 ⌞Sö Gadu bi fan ku dee gaan sëmbë fuunu,
nöö mi kë mbei un sabi taa sö un dë te tide
eti.⌟
"Wë nöö di wan ta kë piki di buka u Masa
Gadu aki faa heepi unu, nöö mi taki da unu
taa a ta manda di Buka go da dee sëmbë dee
na Isaëli e, nöö de o piki."
[29 Di Paulosu fan sö tefa a kaba, hën dee
Dju sëmbë kumutu dë. Nöö fa de nango dë,
hën de ta fia wan gaan fia nango fu di fan a
fan ku de dë hedi.]
30 Baka u di dë, hën Paulosu libi a di wosu
hii tu jaa longi, ta paka di wosu hënseei.
Nöö a ta kisi hii dee sëmbë dee ta ko nëën
tuu ku wai. 31 A ta konda nöömö fa Masa
Gadu tja wan njunjun tii ko, nöö a ta lei dee
sëmbë ta ko nëën dë dee soni u Masa Jesosi
Keesitu nöömö. An ta fëëë seei u taki de.
Nöö sëmbë an ta tapëën tu fu an taki de.
A kaba.

Di biifi Paulosu manda da dee biibima u Loomë

Wan wöutu a fesi.

Söö. Wë di pisi u Gadu Buku aki sö, nöö di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu hën sikifi ën manda da wanlö biibima u Masa Jesosi a di köndë de kai Loomë. Nöö fa a sikifi ën da de dë, nëën bi tja de ko a biibi e. Ma a buta taa a kë mbei wan lëisi faa go haika dee sëmbë u Loomë naandë. Nöö hën mbei a sikifi di biifi aki da de u de sabi ambë dëën, ku andi da di buka di a ta konda.

Nöö a di biifi aki, Paulosu ta lei gbegedee seei dee soni ku dee soni dee dë a di Buka u Masa Jesosi dendu. Nöö di mama sondi a taki a di biifi dë taa: Libi u teego fii fendi, nöö an dë sondi di wan sëmbë sa kisi ku ën seei kaakiti möönsö. Ma Gadu hën ta da u ën ku ën bunuhati te u nama ku Masa Jesosi.

Nöö Paulosu ta taki a sömëni oto soni liba tu, a di biifi aki dendu. A ta lei fa hii sëmbë dë a wogi du basu, nöö de tuu o kisi sitaafu a Gadu ee na de biibi a Masa Jesosi liba. Hën tö sa mbei i ko limbo a Gadu wojo. Hën a toona ta lei fa di Akaa u Gadu tö nöö sa puu wan sëmbë fu an musu libi hogilibi möön.

Nöö a ta lei andi dee wëti u Gadu kë taki, ku fa dee Dju sëmbë ku dee sëmbë an dë Dju tuu dë a dendu u dee sondi Gadu buta faa du. Sömëni oto soni a lei dee sëmbë u Loomë u de fusutan di Buka möön bunu.

Nöö di a o tapa di biifi, nöö hën a lei fa biibima ku biibima musu ta libi ku deseei makandi, ku fa de musu ta libi ku lanti. Nöö hën a tapa di biifi ku odi apaiti.

Nöö te joo lesi di biifi aki, nöö joo si fa Paulosu bi abi fusutan tjika fu dee soni Gadu du da u a Masa Jesosi. Nöö i seei o ko abi möön bunu fusutan u de tu.

Aki di pampia seti.

1 ⌞Wë dee sëmbë u Loomë dë,⌟ mi ta
manda gaan odi da unu. Nöö di sëmbë di
ta mbei di biifi aki, nöö mi da Paulosu, wan
futuboi u Jesosi Keesitu di hënseei kai buta
apaiti fasi taa mi musu dë wan tjabukama
fëën ta konda di Bunu Buka u Gadu da
sëmbë.
2 Nöö di Buka mi ta konda aki sö, nöö
Gadu bi paamusi ën gaanduwe a fesi e. Biga
a bi taki ën da dee fesiten tjabukama fëën,
nöö hën de sikifi ën buta a di Buku fëën.
3 Nöö di Buka aki, a nama a di Mii fëën de
kai Jesosi Keesitu, di dë di Masa fuu.
Fa Jesosi sai dë, dee sëmbë, a libisëmbë
fasi nöö a bi dë di bakamii fu Könu Dafiti,
4 ma nöö te i luku ën te i kaba, nöö i ta si
gbegedee taa Gaangadu Mii seei di dë. Biga
libi fëën bi dë limbolimbo söndö föutu, ufö
a weki baka a dëdë a wan kaakiti fasi. Sö di
Akaa u Gadu bi dë nëën tjika.
5 Nöö di Mii u Gadu di u ta taki aki, hën
wë libi ku u ku ën bunuhati. Hën a da u di
wooko fuu sa ta tja di Buka fëën ta paaja
da dee peipei sëmbë u goonliba, be de sa
biibi ën nöö de o sa piki ën buka. 6 Nöö un
dee biibima u Loomë seei dë a dendu tu e, u
dee sëmbë dee Gadu kai fuun ko dë sëmbë
u Jesosi Keesitu. 7 Nöö hën i si mi ta mbei di
biifi aki da unu.
Masa Gadu lobi unu e, dee sëmbë. A kai
unu fuun ko dë apaiti sëmbë dëën. Nöö mi
ta manda gaan odi da unu taa u Tata Masa
Gaangadu ku Masa Jesosi Keesitu tuu musu
ta tja unu ku de bunuhati. De musu da unu
böö.

Aki Paulosu taki di fa a kë go haika dee biibima u Loomë tjika.

8 Wë nöö a di fosu kamian nöö mi ta da
di Gadu fuu di mi ta dini aki tangi da unu
tuu a Jesosi Keesitu në. Biga de tei di fa un
ta biibi ën naandë tja go paaja a hii kamian.
9 Nöö fa mi ta dini ën ku hii mi hati ta konda
di Bunu Buka fëën Mii aki, nöö hënseei dë
kotoigima u mi e. A sabi taa ma ta fëëkëtë
unu a di begi u mi möönsö. Hiniwanten mi
ta mëni unu. 10 Nöö mi ta begi ën nöömö, a
kandë mi sa feni pasi fu mi dou a unu ala
awaa, ee Gadu kë. 11 Biga wë mi hangi u si
unu gaanfa seei, dee sëmbë, u mi musu tja
wan soni u di Akaa u Gadu ko paati ku unu,
be di biibi fuunu ko möön taanga.
12 Boo taki ën sö taa mi kë fu mi ku unu tuu
musu miti fuu da u seei taanga, fa u ta biibi
Gadu makandi aki. 13 Tuu e, dee sëmbë, mi
kë mbei un ko sabi taa sömëni pasi mi buta
kaa fu mi sa ko a unu. Mi kë ko wini sëmbë a
unu mindi naandë da Gadu, leti kumafa mi
bi wini sëmbë a sömëni u dee köndë ka dee
sëmbë na Dju ta libi, ka mi bi ta waka. Ma
nöö hën mi ta biinga te tide, soni ta tapa mi
nöömö.
14 Fa mi ta konda di Buka u Masa Jesosi aki,
dee sëmbë, nöö mi musu u kondëën da hii
sëmbë e, dee sëmbë dee kisi lei ku dee an
kisi lei wan bëtë, dee sëmbë dee ta fusutan
soni bunu ku dee sëmbë dee an ta fusutan

soni wan bëtë, de tuu mi musu ta konda di
Buka da. 15 Hën mbei mi kë ko a unu a Loomë
ala, be mi kondëën ala tu.
16 Nöö fa mi ta konda di Bunu Buka u
⌊Masa Jesosi⌋ Keesitu aki, nöö sen an ta
kisi mi dëën wan pikiwan seei. Kwetikweti.
Biga mi sabi taa hën ta tja di kaakiti u Gadu
ko da hii dee sëmbë dee ta biibi ën fu de feni
di heepi u Gadu, u de an lasi go kaba a sösö.
Nöö di Buka aki sö, fosufosu a bi dë fuu
dee Dju sëmbë, ma fa u dë aki a ko dë da hii
sëmbë tuu. 17 Hën ta lei u di fasi fuu sa ko
bumbuu a Gadu wojo. Nöö di fasi u ta taki
aki, a Gadu a kumutu. Nöö ku biibi a ta seti,
nöö ku biibi nöö a nango dou tu, leti kumafa
de sikifi a di Buku u Gadu taa:
Di sëmbë di dë bumbuu a Gadu wojo,
hën ta libi ku biibi nöömö nango.

Aki ta lei fa Gadu hati boonu ku dee sëmbë dee na a' bisi ku ën.

18 Dee sëmbë o, di hatiboonu u Masa
Gaangadu a liba ala ta kai a so sëmbë liba
kaa e, biga de an ta mëni Gadu seei. Fa de sai
u de dë, nöö de ta biinga u tapa dee soni dee
dë leti, fu di de kë libi di takuhatilibi u de go
dou. 19 Wë biga ee fu de sabi soni u Gadu nöö
de sa sabi ën o. Gadu seei wë mbei de sa sabi
ën limbolimbo. 20 Biga fa Gadu sai dë, ja sa si
ën ku wojo e. Ma te i luku dee wooko fëën
te i kaba, nöö i sa si di kaakiti fëën di dë u
teego, ku di Gadu fasi fëën di a abi. Biga fu
sensi di a mbei goonliba, dee soni dee a bi
mbei dë limbolimbo u hii sëmbë sa si, hën
mbei na wan sëmbë sa puu ën seei taa an bi
sa sabi ën.
21 Ma hii fa dee lö sëmbë dee u bi taki dë
sabi Gadu seei, ma nöö de an ta lesipeki ën
ta dëën di hei di a abi taa a dë Gadu. Na
tangi seei de ta dëën. Nöö fëën mbei de ko
ta pakisei sösö soni, hati u de ta mëni wisi-
wasi te de an abi bumbuu fusutan möön.
22 Hii fa de ta mbei taa de köni seei, ma
di soni dë mbei de toon gaan wisiwasima.
23 Biga de tei di waiti u di Gadu fuu di an
ta dëdë möönsö hën de tuwë go a kapëë.
Nöö hën de bia mbei pindi u dee soni dee
sa poi kaba a sösö buta nëën kamian, kuma
libisëmbë, kuma fou, mbeti, ku dee soni dee
ta hai ku bëë a goon. Dee lö soni dë de go pii
tja ko ta dini a Masa Gadu kamian.
24 Nöö fa de du ën tjika dë, nöö hën mbei
Gadu disa de be de go du andi de kë ku dee
hogihatilibi u de, tee nöö fa u dë aki de ko
ta du dee soni dee na fiti libisëmbë u de
du ku deseei a di së u manu ku mujëë soni.
De ta poi deseei sinkii ta kaba a sösö. 25 De
tuwë dee leti soni u Gadu tuu fiaa a kapëë
go tei ganjanganjan soni. Ka u de ta dini
Masa Gaangadu di mbei hii soni u mundu,
nöö hën de tei dee soni dee a mbei buta ta
begi nëën kamian. De disa di bumbuu Gadu
dë di u musu ta begi ta gafa nango nöömö
söndö kaba. A tan sö.
26 Nöö hën mbei Gadu disa de tu, be de libi
söndö sen kumafa de ta hangi a de hati, tee
nöö dee mujëë seei an ta libi a di fa Gadu
buta u de ta libi ku womi möön. De bia ko
ta du soni dee na fiti fu libisëmbë musu du.
27 Söseei dee womi tu, de disa fa Gadu buta
de u de libi ku mujëë, nöö hën de ko ta kë de
na de. Hën dee lö giii dë ko dë kendikendi a
de hati tee de go ta libi fanafiti ku de seepi
kuma manu ku mujëë. Nöö hën wë i si taa
de ko feni di sitaafu ta tja di fiti di lö takulibi
di de ta libi naandë.
28 Fa dee sëmbë sai u de dë, dee soni u
Gadu de bi sabi naandë, hën de feni taa an
dë fanöudu u de hoi de a de pakisei möön.
Nöö fëën mbei Gadu disa de, be de du dee
poipoi soni de ta pakisei dë go dou, be de
ta du dee soni möönmöön dee na fiti fu
libisëmbë du. 29 Nöö hën hati u de ko fuu
ku hii sootu pei hogifasi. Fa de sai u de dë,
sösö hogihati ku langahati de ta abi. De aan
toobi ku na wan wëti a dee hogi de ta du.
De ta haun, de ta kii sëmbë, de lo' feti, de ta
ganjan sëmbë, de a' hogihati u otowan, de
ta tja sëmbë go sei, 30 de ta guunjan sëmbë a
baka. Fa de sai dë, de ta buuse Gadu seei, de
ta saanti sëmbë ta wisiwasi otowan, de abi
gaan fasi ta njan buka. De ta boi köni seei
unfa de sa du hogi nango nöömö. De an ta
piki mama ku tata buka möönsö. 31 Fa dee lö
sëmbë sai u de dë, de aan bumbuu fusutan
möön e. Ja sa futoou de a na wan soni. De
aan tjalihati möön, nöö de an ta saa sëmbë
möön tu.
32 Nöö hii fa de sabi taa Gadu a' leti di a
buta taa dee sëmbë dee ta du dee lö soni
naandë musu dëdë paati ku ën fu nöömö,
ma nöö de aan toobi. De ta du sö nango
nöömö. Nöö na di dë nöö, ma de ta da oto
sëmbë taanga u de du sö tu. Sö dee sëmbë
dë hogi tjika e.

2

Aki ta lei fa Gadu o kuutu
a wan leti fasi.

1 Wë nöö a kandë kumafa un jei dee soni
u taki dë, nöö un ta kuutu a dee sëmbë liba
dee ta libi sö. Ma mi kë un sabi taa fa un ta
kuutu dee oto sëmbë dë, ma nöö unu seei
un ta kuutu tu e, dee sëmbë. Na wan fuunu
sa puu hënseei a dendu, biga hii unu tuu ta
du dee lö wogi naandë tu. 2 Nöö u sabi taa
Gadu abi leti te a ta kuutu a dee sëmbë liba
dee ta libi a dee lö fasi dë. Na sö nö? 3 Ma
nöö fa i ta suku u kuutu dee oto sëmbë dë,
nöö i seei ja dë wan libisëmbë ta du dee soni
dë tu nö? Nöö unfa i pakisei? I mëni taa di
kuutu u Gadu an o kai a i liba tu nö? A o kai
a i liba e! 4 Fëën mbei ja musu hei i seei fu di
Gadu ta libi bunu ku i sö. Biga fa a abi gaan
pasensi ku taihati da i dë, nöö a kë fu hati
fii musu bia, fëën mbei a ta libi bunu ku i sö
te kisi fa u dë aki.
5 Ma nöö fa i si i ta mbei taangajesi da
Gadu naandë, hati fii an kë bia, ma i saandi i
ta du ö? I ta pii di hatiboonu u Gadu buta dë
faa musu kai a i liba a di daka di Gadu buta
faa kuutu libisëmbë. Nöö a di daka dë, a o
ko a limbo gbegedee fa Gadu ta kuutu leti
tjika. 6 Biga a di juu dë, nöö a o paka hiniwan
sëmbë a di sondi di a bi du. 7 Dee sëmbë
dee bi ta libi bunu nöömö fu de feni gafa a
Gadu ku di hei di a abi u da de, dee an bi kë
dëdë, nöö dee lö sëmbë dë Gadu o da de libi
fu teego. 8 Ma nöö dee sëmbë dee ta suku
soni da deseei nöö, de aan bisi ku dee leti
soni u Gadu möönsö, de ta waka a hogilibi
baka nöömö, nöö a dee sëmbë naandë liba
di hatiboonu u Gadu o ko e. 9 Nöö fa i si
dee sëmbë sai dë, nöö toobi ku fuka o miti
hiniwan u de, ee i dë Dju sëmbë, ee ja dë Dju
sëmbë.
10 Ma ee wan sëmbë i ta libi bunu a Gadu
wojo, nöö joo feni gafa a Gadu e, ku nëbai,
ku kötöhati, ee i dë Dju, ee ja dë Dju. 11 Biga
fa Masa Gadu sai dë, an ta luku ambë da i.
12 Ma haika e, dee sëmbë. Ee wan sëmbë i
ta du hogi ma ja sabi dee wëti u Gadu dee a
bi da u dee Dju, nöö Gadu an o kuutu i ku dee
lö wëti dë e. Ma seei joo kisi sitaafu, biga
hogi i du. Ma ee wan sëmbë i sabi dee wëti
ma jetiseei i ta du hogi, nöö ku dee wëti dë
seei a o kuutu i da sitaafu. 13 Biga an dë taa
te i jei dee wëti nöö Gadu o luku i u bumbuu
sëmbë nëën wojo e, ma te i piki de ufö.
14 Dee sëmbë o, fa i si dee oto sëmbë dee
na dë Dju sai dë, de an sabi dee wëti dee
Gadu da u Dju sëmbë e. Ma te i luku de te
i kaba, nöö so juu i ta si kuma de ta libi leti
kuma de sabi dee wëti. Hii fa de an abi dee
wëti dë seei, ma a dë kuma de ta buta deseei
a de basu. 15 Nöö hën mbei i ta si taa dee soni
dee wëti ta taki, nöö de tuu dë sikifisikifi a
libisëmbë hati kaa. Biga te de ta poi de, nöö
hati u de ta fon de. Fa de sai dë, hiniwan u
de ta kuutu ku ën seei ta dëën seei leti ee
nasö adjabëë, leti kuma a bi sabi dee wëti u
Gadu kaa. 16 ⌞Nöö fëën mbei na wan sëmbë
o fika söndö Gadu kuutu ën e.⌟ Biga wan
daka o ko, nöö Gadu o buta Jesosi Keesitu
faa kuutu hii dee tjubitjubi soni tuu dee dë
a libisëmbë hati, leti kumafa di Buka di mi
ta konda aki ta taki.

Aki ta lei taa aan heepi ee i dë Dju sëmbë ma ja ta hoi dee wëti.

17 Söö. Wë awaa mi o fan ku un dee sëmbë
dee ta hopo unu seei naandë fu di un dë Dju
hedi. Fa un sai dë, un ta langi a dee wëti dee
Masa Gaangadu bi da dee fesiten sëmbë fuu
taa de o tja unu go a Gadu. Un taa un dë
wan apaiti sëmbë di Gadu ta luku fëën seei.
Sö un sai dë ta njan buka ta taki.
18 Un taa un sabi hii soni Gadu kë kaa, un
lei dee wëti fëën tee sabi andi da dee möön
bumbuu soni u goonliba. Sö un ta taki.
19 Un taa un sa leti dee sëmbë seei dee an
bi sabi soni u Gadu wan daka, be wojo u de
ko limbo. Un ta taki taa un sa heepi de, be
de kumutu a dungu ko a limbo.
20 Un taa ee wan sëmbë aan fusutan, nöö
un sa heepi ën be a ko sabi unfa faa musu
libi. Un ta lei sëmbë seei kuma unu da
mësitë nöö de da miii. Biga unu abi dee wëti
dee ta mbei sëmbë ko sabi andi da tuu ku
andi da ganjan. Na sö un ta taki nö?
21 Ma nöö mi hakisi unu e, taa fa un ta lei
oto sëmbë dë, un ta lei unu seei tu ö? Fa un
ta konda taa sëmbë an musu fufuu, wë nöö
unu seepi wë? Wan ta fufuu ö? 22 Un sai dë
ta bai sëmbë taa ja musu tei wan mujëë di an
dë mujëë fii. Wë nöö unu wë, wan ta du ën
nö? Un taa un ta buuse dee pindigadu u dee
oto sëmbë, ma nöö mi hakisi unu taa wan
ta feni njan a dee pindigadu wosu u de nö?
23 Un si? Fa un ta njan buka naandë ta mbei
unu seei hei taa unu abi dee wëti u Gadu,
ma nöö wan ta poi de ta sösö Gadu nö, dee
sëmbë?
24 Wan sabi fa di Buku bi taki nö? A taa:
"Fu un dee Dju sëmbë i si aki hedi mbei dee
oto köndë sëmbë ta kosi Gadu në e."
25 ⌞Dee sëmbë o, fa un dë Dju sëmbë tjika
aki, nöö un abi di maaka a unu sinkii kaa taa
un dë apaiti sëmbë da Gadu. Na sö nö?⌟ Wë
nöö ee un ta hoi dee wëti dee Gadu bi da,

nöö di maaka dë abi waiti. Ma nöö ee un ta
booko dee wëti fëën nöö di maaka dë an abi
wan wojo heepi. Biga di maaka nëën da di
gaan soni. Nöö fa i ta booko Gadu wëti dë,
nöö i ko dë leti kuma dee sëmbë dee na abi
di maaka.
[26] Haika e, ee wan sëmbë an abi di maaka
u Dju nëën sinkii, ma nöö libi fëën ta kai
ku dee wëti u Gadu, nöö na Gadu o luku ën
apaiti leti kuma a abi di maaka nëën sinkii,
na sö nö? [27] Nöö di lö sëmbë dë sa kuutu i o.
Biga hii fa i abi dee wëti u Gadu sikifisikifi
ku di maaka a i sinkii dë tuu seei, ma töku
i ta booko dee wëti. [28] Nöö sö wan Dju, an
dë wan leti Dju a Gadu wojo e. Nöö sö seei
tu di maaka a i sinkii dë, nëën da di tuutuu
maaka di a ta si. Kwetikweti. [29] Biga di
sëmbë di dë wan leti Dju a Gadu wojo, nöö
hati fëën hën tooka, na sinkii fëën. Nöö fa
di hati fëën tooka dë, an dë fu di a abi dee
wëti u Gadu sikifisikifi a pampia e, ma fu
di di Akaa u Gadu hën du ën wooko nëën
hati. Nöö sö wan sëmbë an ta feni gafa fëën
a libisëmbë e, ma a ta feni ën a Gadu.

3

Aki ta lei fa Gadu dë u futoou

u nöömö.

[1] Wë a kandë fa mi taki dë, nöö so fuunu
dee Dju sëmbë o hakisi taa: "Wë ee a dë sö,
nöö un heepi seei a abi ee u dë Dju? Un
heepi a abi fa u abi di maaka a u sinkii aki?"
[2] Aai, wë a abi heepi seei te a hila e. Nöö di
fosu wan, hën da a u dee Dju sëmbë maun
wë Gadu bi futoou dee wöutu fëën.
[3] Ma nöö i abi so Dju sëmbë de an kë biibi
Gadu, nöö unfa un pakisei? Fu di de an kë
biibi, nöö hën da Gadu disa dee soni a bi taki
ö? Sö un pakisei nö? [4] Nönö, kwetikweti!
Gadu hën a o dë u futoou nöömö. Fa u dë
aki, hii sëmbë u goonliba tuu sa ta lëgëdë ta
mindi soni u de, ma Gadu hën an o du sö. A
o du dee soni dee a taki nöömö.
Wan bi jei fa Dafiti bi taki a di Buku di a
fan ku Masa nö? A taa:
Joo feni leti a dee fan fii dee i ta fan.
Fa de ta kuutu i dë, a bakaten i o wini de
nöömö.
Sö a sikifi a di Buku.
[5] Nöö a kandë wan sëmbë sa taa: "Wë ee
di hogilibi fuu ta tja di bunulibi u Gadu ko a
döö, nöö unfa a sa kuutu u te u ta du hogi?
Naa fuu ta du wogi nango möönmöön nö,
be në fëën bai." Sö wan libisëmbë o fan.
[6] Ma di lö fan dë, an bunu e. Biga ee sö a dë,
nöö hën da Gadu an o sa kuutu a libisëmbë
liba möönsö fu dee hogi de ta du.
[7] A kandë tu wan sëmbë o taa: "Wë mi o
ta mindi soni ta lëgëdë, biga hën o ta mbei
di fa Gadu an dë mindisonima o ko möön
limbo u sëmbë si. Nöö Gadu an o sa kuutu
mi tu, biga mi ta heepi ën fu sëmbë sa si fa
a bumbuu tjika. [8] Un boo ta du hogi nango
nöömö, biga a ta tja bunu ko." Sö wan soni
so sëmbë ta mindi da u e, taa sö u ta lei
sëmbë. Ma dee sëmbë dee ta fan dee lö soni
dë, a fiti u de feni wan gaan sitaafu seei a
Gadu e.

Aki ta lei taa hii sëmbë dë

a hogidu basu.

[9] Wë nöö fa u taki dë taa Gadu bi hei u
dee Dju sëmbë, nöö andi u lei a di dë? U dë
bumbuu sëmbë möön dee sëmbë an dë Dju
nö? Kwetikweti. Biga wë u bi taki kaa taa
ee i dë Dju, ee ja dë Dju, ma hii u tuu ta dë
a hogidu basu makandi a Gadu wojo. [10] Hën
di soni dë wë de sikifi buta a di Buku u Gadu
taa:
Na wan sëmbë dë di ta libi bunu a Gadu wojo
e.
Na wan kodo seepi.
[11] Na wan sëmbë dë tu di abi fusutan.
Na wan dë di ta suku Gadu.
[12] Hii de tuu fia bia disa Gadu,
de ko dë kaba-a-sösöma u mundu.
Na wan sëmbë ta suku u du wan bunu soni
möönsö.
Na wan kodo seei.
[13] Ee i haika di fan u de te i kaba
nöö a dë gaan poipoi soni,
leti kuma te i jabi wan baaku ka de bei
sëmbë.
Nöö a de töngö, sösö ganjan tö nöö dë nëën.
[14] Dee soni de ta puu a de buka ta taki,
de dë hogi kuma te sindeki njaan i.
Fa i si de sai dë,
buka dendu u de fuu ku siba ku bita fasi.
[15] Hiniwanten de ta dë setiseti u de kule go
kii sëmbë.
[16] Hii ka de ta waka,
soni nöö de ta poi ta tja fuka ko da sëmbë.
[17] Nöö di soni de kai fii ku sëmbë,
de an sabi ën seei.
[18] Di fa libisëmbë musu fëëë Gadu,
de an saandi de kai sö.
Sö di Buku taki e, dee sëmbë.
[19] Ma nöö fa di Buku u Gadu ta taki dë, nöö
ambë a ta taki tuwë da? Na u dee Dju sëmbë
nö? U wë a ta taki e. Biga u sabi taa u dee

sëmbë dee dë a dee wëti u Dju basu, nöö u di Buku sikifi da. Wa sa puu u seei a dendu.

Ma na u dee Dju sëmbë nöö Gadu o kuutu e. Ma hii sëmbë u goonliba tuu o hai ko a Gadu makandi faa kuutu de. Nöö fa woo dë a di kuutu dë, na wan sëmbë seei o feni soni u piki. U tuu o kabuka pii. [20] Biga na wan sëmbë sa hoi wëti te nöö a ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo möönsö e. Nöö boiti u di dë, na u di soni dë hedi tu mbei Gadu da u dee wëti, ma a da u de faa lei u fa u dë hogi tjika. Nöö sö e.

Aki ta lei fa i sa ko bunu

a Gadu wojo.

[21] Ma nöö fa u dë aki, dee sëmbë, awaa ufö a ko a döö di fa Gadu bi buta fu libisëmbë sa ko bunu nëën wojo. Nöö ee i bi lesi dee buku u Mosesi ka a sikifi dee wëti buta, ku dee soni dee oto tjabukama u Gadu bi sikifi tu, nöö i bi o si taa de bi taki soni u di fasi aki gaanduwe kaa. [22] Nöö di fasi fa i sa ko bunu a Gadu wojo di u ta taki aki, na a wëti a nama e, ma a nama a biibi. Biga Gadu buta taa hiniwan sëmbë di ta biibi a Jesosi Keesitu liba, nöö a ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo kaa, ⌞ee i dë Dju, ee ja dë Dju⌟. Aan toobi un pei sëmbë i dë.

[23] Haika e, dee sëmbë. Hii libisëmbë tuu du hogi a Gadu wojo. Na wan kodo seei kumutu a dendu. Di fa a mbei u fuu dë waiti kuma hën, nöö u tuu misi ën. [24] Ma nöö fa u dë aki, u tuu Gadu du wan gaan soni da, kuma wan kado di a da u waiwai ku ën bunuhati. Biga a mbei u tuu sa ko bunu nëën wojo fu di Jesosi Keesitu dëdë paka faa puu u a hogi basu. [25] Masa Jesosi hën wë Gadu bi da e, kuma wan paima a paka fu tja u ko bunu ku ën. Nöö ee wan sëmbë i ta buta biibi a di fa a dëdë tuwëën buuu da u dë, nöö ii ko bunu a Gadu wojo e.

Nöö fa u ta taki ën aki, dee sëmbë, nöö di soni mbei Gadu buta Masa Jesosi faa paka paima da u, faa lei u taa a dë wan leti kuutuma. Biga a bi dë sö kuma Gadu an bi a' leti, biga an bi ta sitaafu sëmbë u dee hogi de bi ta du. A bi ta hoi pasensi ku de ta tai hati ku de te kisi fa u dë aki. [26] Ma nöö a di ten aki nöö a ko lei u taa a dë wan leti kuutuma. Biga a mbei Masa Jesosi dëdë da u. Nöö a di fasi dë a lei u taa sö a ta du soni ku leti tjika, nöö sö a sa mbei sëmbë ko bumbuu nëën wojo tu, ee i ko biibi a Masa Jesosi.

[27] Wë nöö fa u jei dee soni te u kaba aki, dee sëmbë, nöö u sa njan buka möön nö? Kwetikweti! Faandi mbei? Wë biga u si gbelin taa di ko bunu ku Gadu an nama seei a di fa i ta hoi wëti. Nönö. Ma a biibi nöö a nama. [28] Mi taki e, dee sëmbë, ee wan sëmbë i kë ko bunu a Gadu wojo, nöö be i biibi nöö. A di fa dë nöö Gadu o luku i u bumbuu sëmbë, na te i ta hoi wëti ufö.

[29] Wë nöö mi hakisi e, taa Masa Gadu dë fuu Dju sëmbë wanwan nöö nö? An dë Gadu u dee oto föluku tu ö? Wë aai, a dë Gadu u de tu, [30] biga hën wanwan tö nöö da Gadu u mundu. Nöö hën ta mbei u dee sëmbë dee abi di maaka u Dju a u sinkii, ku dee sëmbë dee na abi di maaka tuu, sa ko bumbuu sëmbë nëën wojo. Ma nöö a o luku ee i ta biibi ufö, biga ku di wan seei biibi nöö a ta tei u tuu.

[31] Wë nöö a kandë i sa taki taa: "Wë nöö di a dë sö kaa, nöö nëën da u tuwë dee wëti a kapëë nö?" Na mëni sö e, dee sëmbë. Biga fa i si u ko ta biibi aki, nöö awaa ufö u ta hoi dee wëti u Gadu awaa.

4

Aki ta lei fa Abahamu ko bunu

a Gadu wojo.

[1] Wë dee sëmbë, fa u ta taki di soni aki, nöö un boo luku andi pasa ku di gaan sëmbë fuu dee Dju de kai Abahamu. [2] Abahamu bi ko wan bumbuu sëmbë a Gadu wojo e. Nöö ee soni a bi du mbei a ko sö, nöö a bi sa njan buka, na sö nö? Ma nöö u sabi taa na wan sëmbë sa njan buka a Gadu fesi e.

[3] Ma nöö unfa di Buku u Gadu taki? A taa:
Abahamu bi biibi Gadu.
Hën mbei Gadu luku ën kuma wan bumbuu sëmbë nëën wojo.
I si?

[4] Wë nöö sö a dë e. Ee wan sëmbë du wan soni te a kaba, nöö an dë gaan soni te de pakëën. Biga wooko nöö a wooko ën. [5] Ma ee wan sëmbë na soni a du, ma biibi nöö a biibi Gadu taa a ta kai dee takulibima fu de ko bumbuu sëmbë nëën wojo, nöö di sëmbë dë hën Gadu ta tei u bumbuu sëmbë e, fu di biibi fëën hedi. [6] Nöö Dafiti seei bi taki u dee lö sëmbë dë, dee Gadu ta luku u bumbuu sëmbë ma na u dee du u de hedi. A taki u di kölöku di de kisi. Biga a taa:

[7] Kölöku u dee sëmbë dee Gadu puu a bëë
u di fa de bi poi ën wëti.
Kölöku u de di Gadu an ta si dee hogi
de bi du möön e.

[8] Hën a toona taki möön taa:
Kölöku u di sëmbë di Gadu an o mbei a paka
u dee hogi dee a du möön.
Sö Dafiti bi taki e.
[9] Wë nöö di kölöku dee sëmbë naki
naandë, nöö unfa i mëni? A dë u dee sëmbë
wanwan dee abi di Dju maaka a de sinkii ö?
An dë u dee oto föluku tu nö? Aai e, a dë
u de tuu. Biga wë u bi taki kaa taa fu di
Abahamu biibi hën mbei Gadu tei ën fu wan
bumbuu sëmbë nëën wojo. [10] Ma nöö na un
ten Gadu bi tei ën sö? A baka u di a kisi di
maaka, naa bifö a kisi ën? Wë bifö a kisi ën
e! [11] Nöö hën a kisi di maaka, nöö di maaka
hën ta lei taa ufö a kisi ën seei Gadu bi tei
ën kaa fu di a biibi ën hedi.

Nöö sö i si taa Abahamu ko dë gaan
sëmbë fuu na akaa fasi, biga u ko ta waka
nëën baka a di fa a bi ta biibi. Ee ja abi di
maaka u Dju a i sinkii seei ma i ta waka a
Abahamu baka ta biibi Gadu, nöö Abahamu
ko gaan sëmbë fii kaa. Nöö Gadu ta tei i
u bumbuu sëmbë nëën wojo. [12] Nöö fa u
taki dë, Abahamu dë gaan avo tuu u dee
sëmbë dee abi di maaka, ma töku na de tuu
e, ma dee ta waka nëën baka ta biibi Gadu
leti kumafa hënseei bi ta biibi bifö a kisi di
maaka naandë.
[13] Wë u sabi taa Gadu bi paamusi Aba-
hamu ku dee böngö fëën wan soni taa de o
feni di goonliba a de maun a bakaten. Nöö
di paamusi naandë, Abahamu an kisi ën fu
di a bi hoi wëti e, ma a kisi ën fu di a biibi
Gadu hën Gadu tei ën u bumbuu sëmbë.
Hën mbei a paamusi ën sö wan gaan soni.
[14] Wë nöö ee a bi dë sö taa di gaan bunu dë
sëmbë sa feni ën fu di de ta hoi wëti hedi,
nöö hën da biibi aan heepi e. Nöö söseei di
paamusi Abahamu bi kisi a Gadu dë an bi sa
dë wan wojo soni tu, ee wëti i bi musu hoi
ufö i feni ën. Ma na sö a dë e, dee sëmbë.
Wëti an sa tja di lö bunu dë ko. [15] Ma i saandi
wëti ta tja ko nö? Sitaafu wë a ta tja e. Biga
ka wëti an dë nöö sëmbë an ta feni ën poi
faa tja sitaafu ko da de. Ma ka a dë, nöö
naandë sëmbë ta poi ën nöö i kisi sitaafu.
[16] Nöö fëën mbei ee Gadu paamusi i wan
soni, nöö an o da i ën fu di i ta hoi wëti
e. Ma fu di i ta biibi, hën mbei joo feni
ën. Di bunuhati u Gadu hën nöö sa mbei
di paamusi fëën ko tuu. Nöö di paamusi u
Gadu di u taki dë, a dë sitampusitampu da
hii u dee böngö u Abahamu tuu fu di u ta
biibi Gadu, ee i dë Dju ee ja dë Dju. Biga
Abahamu da di gaan sëmbë fuu tuu.
[17] A dë leti kumafa Gadu bi taki da Aba-
hamu a di Buku. A taa:
Mi tei i buta fii ko dë di gaan sëmbë fu hia
föluku.
Sö wë Gadu bi taki da Abahamu. Nöö sö wan
fasi i si taa Gadu ta luku u kuma böngö u
Abahamu. Fa Abahamu bi biibi tjika dë, a bi
sabi taa Gadu hën ta weki dëdë sëmbë seei
toona da de libi baka, hën ta si dee soni dee
an dë u si leti kuma de dë kaa.
[18] Nöö fa Abahamu bi ta biibi Gadu dë, a
bi ta pakisei di soni di Gadu bi paamusi ën
taa a o ko di gaan sëmbë u hia föluku. Ma
an bi dë faa mëni sö wan soni seei, biga di
ten faa pai miii bi pasa gaanduwe kaa. Ma
fu di Gadu hën bi paamusi ën taa dee böngö
fëën o ko hia kuma dee teeja dë a liba, hën
mbei a fika dë ta mëni ën nöömö.
[19] Nöö di juu di Gadu bi paamusi ën di soni
dë, nöö Abahamu bi ko gaandi seei kaa tee
a fika piki a tapa höndö jaa, nöö hën mujëë
Sala tu ko gaandi tee bëë fëën bi tapa. Na
wan u de bi dë a di fa u pai miii möön e. [20] Ma
nöö Abahamu an luku di dë. An bi pakisei
seei taa dee soni dee Gadu paamusi ën dë an
sa pasa. Ma a ta biibi Gadu nöö. Nöö fa a ta
biibi nango dë, nöö di biibi fëën ko gingin te
a ta wai ku Gadu seei, [21] taa a abi kaakiti tjika
faa du leti kumafa a bi paamusi ën dë. Biibi
nöö a biibi sö. [22] Nöö hën di soni dë wë mbei
de sikifi fëën a di Buku u Gadu taa Gadu bi
tei ën u bumbuu sëmbë nëën wojo.
[23] Ma nöö fa de sikifi ën dë, na u Abahamu
wanwan hedi mbei de sikifi ën e, dee sëmbë,
[24] ma fuu hedi tu. Biga u ta biibi Masa Gadu
taa a bi weki Jesosi u Masa a dëdë tuu, nöö
fëën mbei u seei ko dë bumbuu sëmbë nëën
wojo tu. [25] Fa Gadu buta Masa Jesosi a dee
sëmbë maun de kii ën dë, nöö hën da di
paima a paka fu dee hogi du fuu. Nöö di i
si taa Gadu toona weki ën baka, nöö hën da
a tei di paima, nöö a ta luku u kuma u dë
söndö föutu awaa e, dee sëmbë.

5

Aki ta lei andi u kisi
a Masa Jesosi.

[1] Wë kumafa u taki dë, dee sëmbë, u ku
Gadu ko fii awaa e. Nöö di soni mbei, fu
di u biibi ën hedi hën u ko bumbuu sëmbë
nëën wojo. Jesosi Keesitu u Masa, hën wë i
si heepi u sö e. [2] Hën jabi di pasi da u fuu dë
a di kamian ka i si u dë aki. Biga fa u ta biibi
ën aki, hën mbei i si Gadu ta libi ku u ku ën
bunuhati. Nöö u ko ta wai seei fu di u sabi

taa woo feni di waiti u Gadu nöömö di Gadu
bi kë fuu feni.
3 Ma nöö na di dë nöö u ta wai da e, ma u
ta wai tu da dee sitaafu dee u ta tja. Biga u
sabi taa sitaafu ta heepi u fuu abi degihati.
4 Nöö te u abi degihati, nöö woo ko möön
bumbuu sëmbë. Nöö te u dë bumbuu sëmbë
kaa, nöö wa o dë pantapanta, biga woo ta
biibi nöömö taa Gadu o du kumafa a bi taki.
5 Nöö an o dë fuu panta möönsö e, dee
sëmbë, taa di fa u ta biibi ën o dë u sösö.
Biga u sabi fa Gadu lobi u tjika. Di Akaa fëën
di i si a manda ko da u aki, hën ta mbei u
ta fii di gaan lobi fëën taanga seei a u hati.
Wan si nö?
6 Un kë sabi fa Masa Gaangadu lobi u tjika
nö, dee sëmbë? Wë haika e. A di leti juu di a
buta, nöö hën a mbei ⌞Masa Jesosi⌟ Keesitu
dëdë da u. A di ten dë wa bi a' kaakiti u du
na wan kodo soni di bunu nëën wojo. Gaan
takulibima u bi dë, ma tökuseei Masa Jesosi
dëdë da u e.
7 Wë nöö un pakisei ën bunu. Ee wan
sëmbë i ta libi leti seei, ma a sa taanga fu
wan oto sëmbë musu mëni faa dëdë da i. Na
sö nö? Ee i abi bunuhati, nöö a kandë de sa
kë dëdë da i fu di i abi bunuhati hedi. 8 Ma
nöö Gadu lei u taa di lobi fëën pasa di dë
gaanduwe. Biga na bumbuu sëmbë a manda
⌞Masa Jesosi⌟ Keesitu ko dëdë da e, ma u dee
takulibima aki wë. ⌞Dee sëmbë, a bigi o!⌟
9 Wë nöö un luku di soni di Masa Jesosi du
dë. A dëdë tuwëën buuu paka da u fuu sa ko
bunu a Gadu wojo. Wë nöö ee sö wan gaan
soni a du da u kaa, nöö an dë fuu mëni seei
taa di hatiboonu u Gadu o kai a u liba e!
10 Nöö ee di Mii u Gadu dë dëdë da u a di
ten di u ku ën bi dë gaan felantima hën a
mbei u ko fii ku Gadu, nöö unfa i mëni? Na
awaa a o möön fukë dëën faa heepi u te dou
nö, dee sëmbë, fa a dë a libi aki. Biga u ku
ën ko bunu kaa.
11 Fa u dë aki u ta wai seei ku Gadu fu di
soni di u Masa Jesosi Keesitu du da u naandë
e. Biga a bigi o, dee sëmbë, di fa a tja u ko
bunu ku Gadu aki.

Aki ta lei fa di soni Adam tja ko

ku di Masa Jesosi tja ko

tooka tjika.

12 Söö. Wë un boo luku di soni aki a di
sëmbë de kai Adam. Adam hën tja hogi du
ko da hii sëmbë a goonliba aki e, nöö di hogi
du tja dëdë ko. Hën wë mbei dëdë ko ta kii
hii sëmbë te kisi tide, biga hii sëmbë tuu ta
du hogi.
13 Un boo taki ën sö taa bifö Gadu da dee
fesiten sëmbë fuu dee wëti, nöö hogi du bi
dë kaa e. Ma nöö de an bi kai ën sö, biga
dee wëti an bi dë eti. Nöö ka wëti an dë
nöö sëmbë an ta sabi taa de pasëën fu de
kisi sitaafu fëën. 14 Ma nöö hii fa dee wëti
an bi dë seei eti, ma hogi du bi dë kaa, biga
kumutu a di ten u Adam te kisi di ten u
Mosesi nöö hii sëmbë bi ta dëdë. Hii fa de
an bi poi wëti a di wan seei fasi fa Adam bi
poi ën, ma töku de bi du hogi, biga de tuu
dëdë.

Nöö di soni u Adam dë, nöö a bi dë kuma
wan peentje fuu luku nöö woo fusutan soni.
⌞A ta lei u u wan Sëmbë bi dë a pasi u ko a
bakaten. Nöö di Sëmbë dë, Masa Jesosi wë
e. 15 Fa a sai dë, hën ku Adam djei a wan
soni.⌟ Biga Adam, di wan kodo sëmbë dë,
nëën wan soni kumutu paaja ko a sëmbë.
Nöö söseei Masa Jesosi tu, di wan kodo
Sëmbë dë, nëën wan soni kumutu paaja ko
a sëmbë.

Ma di soni di Adam tja ko, ku di Masa
Jesosi tja ko, nöö de tooka gaanfa e. De an
djei seei. Biga Adam pasa Gadu buka hën a
tja dëdë ko ta kii hii sëmbë u goonliba aki.
Ma nöö Masa Jesosi hën a piki Gadu buka
hën a tja wan kado ko. Hën da a mbei u sa
ko fii ku Gadu. Nöö unfa i mëni? Di soni
Jesosi Keesitu du da u ku ën bunuhati aki,
aan möön hia kaakiti nö? Aai a abi. Hën a
tja bunu ko da söméni sëmbë. Sö wan soni
Gadu du da u ku ën bunuhati e.
16 Nöö un boo luku wan oto soni möön
u di fa de tooka gaanfa ku deseei. Di wan
kodo pasi naandë Adam du hogi, nöö hën a
tja sitaafu ko da hii sëmbë. Ma nöö di wan
kodo soni Gadu du da u aki, a du ën a baka
u söméni hia hogi di libisëmbë bi du, ma
tökuseei a tjika u puu dee hogi du tuu fiaa a
u liba mbei u ko bunu nëën wojo.
17 Di pasa Adam pasa Gaangadu buka dë,
dee sëmbë, hën buta dëdë ko tiima. Nöö
unfa i mëni? Di fa Gadu libi ku u ku ën
bunuhati tjika aki te a sa mbei u ko bumbuu
sëmbë nëën wojo, nöö aan kaakiti gaanfa
möön di hogi du u di sëmbë dë nö? Nöö
ee u tei ën, nöö a o mbei u ko tiima a dëdë
kamian fu di u abi di libi u Gadu di dë u
teego kaa.

Nöö sö wë i si taa di soni di di wan kodo
Sëmbë du di ko a baka aki, Jesosi Keesitu, a

pasa di hogi du u di oto sëmbë dë gaanduwe
e.
18 Wë dee sëmbë, un boo toona mëni dee
soni u bi taki aki möön. Fa i si di wan kodo
hogi du fu di wan kodo sëmbë dë bi mbei
sitaafu musu ko a hii sëmbë liba, nöö sö nöö
di wan kodo leti du u di wan kodo Sëmbë aki
sa mbei hii sëmbë ko bunu a Gadu wojo tu,
fu de feni di libi u teego. 19 Nöö leti kumafa
di wan kodo sëmbë dë bi pasa Gadu buka
te a mbei hii sëmbë ko takulibima a Gadu
wojo, nöö söseei di wan kodo Sëmbë aki
piki Gadu buka, te a mbei sömëni sëmbë ko
bumbuu sëmbë a Gadu wojo.
20 Nöö fa dee Dju wëti sai dë, dee sëmbë,
de ko a baka e, fu mbei sëmbë si fa dee hogi
du u de hia tjika. Ma nöö hii fa hogilibi hia
söseei, ma nöö di bunuhati u Gadu dë möön
hia gaanfa eti u heepi u. 21 Leti kumafa i si di
hogi du bi dë ta pëë basi a u liba te fa a bi ta
kii u kaba aki, sö nöö di bunuhati u Gadu
ko basi a dëdë kamian fa u dë aki. Hën a
mbei u ko bunu nëën wojo fuu sa feni di libi
u teego. Sö wan soni Gadu du da u e, dee
sëmbë, fu di Jesosi Keesitu u Masa dëdë da
u.

6

Aki ta lei taa u musu luku u seei kuma u dëdë da hogilibi.

1 Wë fa u jei soni te u kaba naandë, nöö
unfa un fusutan fëën? Un ninga taa u taa
fuun du hogi go dou, fu di di bunuhati u
Masa bigi gaanfa te pasa dee hogilibi fuu ö?
Sö u taki nö, dee sëmbë? 2 Kwetikweti, wa
taki sö e. ⌞Biga fa u nama ku Masa Jesosi
aki,⌟ nöö hën da u ku hogilibi paati kaa. A
dë seei leti kuma u dëdë dëën, biga wa dë
nëën soni möön. Nöö unfa u sa du toona go
nëën möön? Nönö e, wa sa du sö baa!
3 Wan sabi andi di dopu di u dopu aki kë
taki nö, dee sëmbë? A kë taki taa fa Jesosi
Keesitu dëdë dë, nöö u seei dëdë tu da di
awoo libi fuu u bi dë. 4 Fa de bei ën dë, nöö
u ku ën wë de bei makandi e. Nöö fa i si
hën Tata weki ën a sö wan foondo fasi ku di
gaan kaakiti fëën dë, tja go a wan njunjun
libi dendu, nöö sö u seei tu toona ko ta libi
wan hii njunjun libi fa u dë aki. 5 Biga ee u
ku ën bi dëdë makandi tuu, nöö na u ku ën
toona weki makandi tu nö ⌞fuu libi wan hii
njunjun libi⌟?
6 Dee sëmbë o, fa Masa Jesosi dëdë a di
lakpa pau dë, nöö a dë kuma di awoo fasi
fuu u bi ta libi, hën wë dëdë ku ën makandi
e. Nöö di soni mbei a pasa sö, fu dee hogi du
di di hati fuu ta kë ta du an musu a' kaakiti
a u liba möön. An dë fuu dë saafu a de basu
möön e. 7 Biga te wan sëmbë dëdë, nöö a
kumutu a hogilibi basu ko fii.
8 Wë nöö fa u ku Keesitu dëdë makandi dë
kaa, dee sëmbë, nöö u a' di biibi taa u ku ën
o ta libi makandi tu. 9 Biga u sabi taa Masa
Gadu toona weki ën, nöö an o sa toona dëdë
möön e. Dëdë an abi kaakiti nëën liba möön
seei. 10 Fa i si a dëdë di wan pasi dë kaa,
nöö dee hogidu u libisëmbë wë a dëdë da.
Ma nöö fa a dë ku libi aki, nöö Masa Gadu
wanwan nöö a ta libi da.
11 Wë nöö sö a dë ku unu tu e, dee sëmbë.
Un musu si unu seei ⌞kuma hogilibi aan na
wan kaakiti a unu liba möön e⌟. Un dëdë
dëën gbegedee kaa. Un musu sabi taa Gadu
tö nöö un ta libi da, biga unu ku Masa Jesosi
Keesitu nama kaa.
12 Nöö fu di un dë sö kaa, nöö dee hogi soni
dee i hati ta kë du, wan musu da de pasi u
de tii unu sinkii möön e. Wan musu haika
de seei. 13 Biga wan musu da hogilibi pasi
faa sa wooko a na wan pisi fuunu sinkii u
du fanafiti soni ku ën. Nönö. Ma un musu
hopo unu seei ku telu tuwë da Gadu. Un
musu buta dee kamiankamian fuunu sinkii
tuu nëën maun kuma wooko felu, faa sa du
dee leti wooko fëën ku de. Biga un dëdë da
di awoo libi fuunu, fuun toona ko a wan hii
njunjun libi dendu.
14 Di ten di un bi dë a dee wëti basu dë,
dee sëmbë, nöö wan bi sa hoi de tjika te un
ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo. Ma fa u
dë aki, Gadu naki unu kölöku te a tei unu u
bumbuu sëmbë nëën wojo. Hën mbei nöiti
hogilibi musu dë basi fuunu möön e.

Aki ta lei ambë saafuma

u musu dë.

15 Wë dee sëmbë, fa un jei dee soni dë, nöö
kandë woon taki taa awa, wë di wa dë a dee
wëti basu möön nöö da u sa du hogi, biga
Gadu ta luku u ku ën bunuhati kaa. Sö nö?
Na sö e. 16 Wan sabi taa te i tuwë i seei da
wan sëmbë, nöö i dë saafuma u di sëmbë
naandë nö? Hën buka nöö joo ta piki a soni.
Wë aki i sa tei de tu sondi. Ee i kë dë saafu
a hogidu basu, nöö joo dëdë. Ma nöö ee i kë
dë saafu a Gadu basu ta piki ën buka, nöö
joo ta libi wan leti libi nëën wojo.
17 Ma fa mi taki dë seei, mi ta da Gadu
tangi fuunu hedi e, dee sëmbë. Biga un bi
dë saafuma a hogidu basu tuu, ma nöö di

un kisi di lei u Gadu hën un piki tuwë unu
seei dëën ku hii unu hati. [18] Fa u dë aki, un ko
fii kumutu a hogilibi basu. Hën un ko saafu
seei da Gadu fuun ta libi wan leti libi nëën
wojo.
[19] Fa mi ta fan dee soni aki, dee sëmbë,
nöö mi ta taki de a libisëmbë fasi fu un
musu sa fusutan. Biga wë libisëmbë nöö un
dë, hën mbei a taanga da unu fuun fusutan
andi Gadu kë. Nöö mi taki e, a fesi dee
kamiankamian fuunu sinkii bi ta du fanafiti
soni. Hii fan sootu pei hogi un bi ta du ku
de nango nöömö. Ma fa un ko sabi Gadu aki,
nöö un musu buta de tuu nëën leiki kuma
saafu fëën, be de ta du dee letileti soni dee
ta kai ku ën. Sösö gbelingbelin soni i musu
ta du ku de e, dee soni dee dë limbolimbo a
Gadu wojo.
[20] Haika e, dee sëmbë. Di ten un bi dë
saafuma a hogidu basu naandë, nöö wan bi
a' toobi seei fuun libi leti a Gadu wojo e. Na
seei! [21] Wë ma mi hakisi unu, un wini seepi
un bi feni u dee lö libi dë? Na dëdë nöö de
bi o tja ko da unu nö? Nöö fa u dë aki de ko
ta tja sen ko da unu. Un si ö?
[22] Ma fa un ko fii kumutu a hogilibi basu
naandë hën un ko dë saafu u Gadu aki, nöö
awa ufö un abi wini. Biga un dë a pasi awaa
fuun ko gbelingbelin da Gadu söndö föutu,
nöö di kaba fëën hën da woon libi ku Gadu
fu teego. [23] Dee sëmbë o, hogilibi abi hën
paka, hën da dëdë. Ma nöö Gadu, na paka
a ta paka u. Soni a ta da u fu sösö, hën da
di libi u teego di u sa feni a Jesosi Keesitu u
Masa.

7

Aki Paulosu ta lei taa biibima kumutu a wëti basu.

[1] Wë fa mi ta fan aki, dee sëmbë, nöö mi ta
fan ku un dee sëmbë fuu, dee sabi dee Dju
wëti kaa. Wë nöö wan sabi nö, taa wëti ta
abi kaakiti a wan sëmbë liba solanga a dë ku
libi. Ma tee a dëdë kaa, nöö aambi kaakiti
nëën liba möön.
[2-3] Nöö un boo luku ën a wan futu aki i si.
Wan mujëë te a tööu nöö a dë a wan wëti
basu taa solanga di womi dë ku libi nöö an
sa abi oto manu. Na sö a dë nö? Ee a tei
oto manu nëën manu wosu, nöö de o kai ën
wan puta mujëë. Biga a booko di tööu. Ma
te di womi dëdë kaa, nöö di mujëë an dë a
di wëti dë basu möön. Ee a ko abi oto manu
seei, ma an du wogi.
[4] Wë nöö dee sëmbë, söseei a dë ku unu
tu e. A wan juu dë un bi dë a wëti basu. Ma
fa i si unu ku ⌊Masa Jesosi⌋ Keesitu ko nama
naandë kaa, nöö wan dë a wëti basu möön
e. Un ko abi wan oto masa awaa. Hën da
di Sëmbë di bi weki baka a dëdë, faa sa ta
wooko a u liba u tja wini ko da Gadu.
[5] A wan ten dë dee hogi pakisei dee bi dë
a u hati bi ta wooko a u liba fu de hai u tja
go a di së u dëdë. Biga wa sa hoi dee wëti u
Gadu. [6] Ma nöö fa u dë aki, di awoo fa u bi
ta libi dë an dë wan wojo soni da u möön.
A dë leti kuma u dëdë kumutu nëën basu
ko fii. Biga wa ta dini Gadu a di awoo fasi
dë möön, ta biinga u hoi wëti sikifisikifi a
pampia e. Nönö. U ko ta dini ën a wan hii
njunjun fasi. Nöö di njunjun fasi u ta taki
aki, hën da di Akaa u Gadu seei dë a u hati
ta tii u.

Aki ta lei fa hogilibi ta fia ku dee wëti u Gadu.

[7] Wë unfa u sa taki u di sondi dë baa? Dee
wëti dë, de hogi nö? Nönö, de an hogi e.
Biga ma bi o sabi andi da hogilibi ee na dee
wëti bi lei mi ën. Mi o taki ën sö, dee sëmbë.
Bifö mi ko sabi dee wëti u Gadu, nöö di wëti
bi dë kaa taa ma musu abi langahati u na
wan soni. Ma nöö di mi ko jei di wëti dë
ufö mi ko fusutan taa sö wan libi da hogilibi.
[8] Ma nöö andi pasa? Fa mi jei di wëti dë, nöö
hën mi ko si taa sömëni soni dë a mi hati
mi ta kë dee an ta kai ku Gadu. Ee i luku te
i kaba, nöö a ta djei taa ka wëti an dë nöö
hogilibi dë duumiduumi.
[9] A fesi di ma bi sabi dee wëti u Gadu eti,
nöö mi bi dë ta libi u mi seei waiwai. Soni an
bi ta toobi mi. Ma di mi ko sabi dee wëti kaa,
nöö mi ko si fa dee hogi pakisei dë hia a mi
hati tjika. Nöö di lö libi di mi bi ta libi fiifii
söndö soni ta toobi mi dë, nöö a ko kaba
gbelin. [10] Nöö hën mi ko si taa dee wëti dee
bi musu heepi mi u mi feni libi a Gadu, nöö
de tja gaan paati ko a mi ku Gadu. Biga ma
sa hoi de möönsö.
[11] Ee i luku ën te i kaba, nöö a djei taa dee
hogifasi dee dë a mi hati tei dee wëti u Gadu
ganjan mi. Biga mi bi mëni taa mi sa hoi de
fu mi feni libi a Gadu, ma hii u di dë ma sa
hoi de. Dëdë nöö mi bi o feni. [12] Ma nöö fa mi
taki ën dë seei, an dë taa dee wëti an bunu
e. De bunu, biga de dë u Gadu. De dë wan
leti soni gbelingbelin.
[13] Wë nöö hën wë mi ta hakisi, dee sëmbë,
dee bumbuu wëti naandë, de poi mi ku

Gadu sö nö? Nönö e, na de. Ma di hogi
di dë a mi hati aki kaa, hën wë tja mi ko
a di lö sitaafu dë, faa musu ko a limbo taa
gaan hogi logologo seei a dë. Biga a tei dee
bumbuu wëti u Gadu dë kisi mi ku de, fu
tja mi go kaba a sösö. Nöö di soni mbei a
pasa sö, fu mi musu ko sabi di fasi di dë a u
libisëmbë hati aki, fa a hogi tjika.

Aki ta lei fa di hogilibi fuka Paulosu tjika.

14 Wë nöö u sabi taa dee wëti dee i si u
ta taki aki, de kumutu a di Akaa u Masa
Gaangadu. Ma nöö andi da di toobi? Wë di
toobi dë a mi aki. Biga ma ta dë a di leiki u
di Akaa u Gadu. A dë kuma dee hogi fasi u
libisëmbë dee dë a mi hati aki, de bai mi tei
ko saafuma u de.
15 Nöö andi mbei mi taki sö? Wë biga ma
ta fusutan seei andi mi ta du. Biga di soni di
mi ta kë du, nöö nëën mi ta du e, ma di soni
di mi buuse gaan buuse, nöö te u mi mëni
nöö mi du ën kaa. Ja si nö?
16 Wë dee sëmbë, di ma kë du dee hogi
soni dee mi ta du naandë, nöö hën da mi
ta tei dee wëti u Gadu u gaan bumbuu soni.
17 Nöö hën wë mi ko si taa na mi seepi ta
du möön e, ma dee hogifasi dee dë a u
libisëmbë hati aki, de wë ta buta mi u mi
ta libi di lö libi dë. I si nö? 18 Nöö mi ko sabi
taa fa mi dë aki, ma sa du na wan bumbuu
soni möönsö a mundu e. Di lö soni dë an dë
a di fasi u mi seei. Fu mi du bumbuu soni mi
dë kabakaba, ma di kaakiti an dë a mi u mi
du ën. 19 Biga di bunu di mi kë du nöö nëën
mi ta du, ma di hogi di ma kë du seei nöö
hën nöö mi ta du nöömö. 20 Hën mbei mi
taki taa na mi wë ta du. Ma di hogi pakisei
u libisëmbë di dë a mi hati aki, nöö hën wë i
si buta mi u mi musu libi a sö wan wisiwasi
fasi.
21 Wë sö a dë e, dee sëmbë. Wan soni ta
wooko a mi liba hebi fu te mi go u go du wan
bumbuu soni nöö hogi nöö mi ta du. 22 Fa mi
dë aki, mi sa wai tumisi fu mi ta du kumafa
dee wëti u Gadu taki. 23 Ma nöö mi ta si taa
wan oto soni dë ta wooko a hii dee pisipisi
u mi sinkii tuu. A ta feti taanga ku dee wëti
u Gadu dee dë a mi pakisei, ta hoi mi gingin
a hogidu basu. 24 Ee maingë, unfa seei mi o
du te mi kumutu a di fuka aki basu? Ambë
seei o puu mi a dee fasi u di sinkii u mi aki,
fu ma musu paati ku Gadu? 25 Wë gaantangi
u Gadu di a dë taa a manda heepi ko a Jesosi
Keesitu u Masa.

Wë da sö e, dee sëmbë. Fa mi dë aki, a
mi hati mi ta kë dë saafu u Gadu ta piki dee
wëti fëën, ma di fasi u mi ta buta mi saafu a
hogilibi basu.

8

Aki ta lei fa di Akaa u Gadu sa puu u a hogilibi basu.

1 ⌞Wë dee sëmbë, hii fa i si u këë di pena
dë seei, ma an dë fuu panta.⌟ Biga fa u ku
Masa Jesosi Keesitu nama tjika aki, nöö wa
dë a pasi fu Gadu musu kuutu u tuwë go da
sitaafu möön e. 2 Biga di soni mbei. Di Akaa
di u feni a Jesosi Keesitu, nöö hën abi libi.
Nöö hën wë i si lusu u puu a hogilibi basu,
be an feni u paati ku Gadu.
3 ⌞Fa i si Gadu bi da u dee wëti fëën dë, dee
sëmbë, nöö de bi musu heepi u mbei libi fuu
kai ku Gadu.⌟ Ma nöö de an bi sa heepi u sö
e, biga dee fii ku dee kë fuu hati tapa u fu
wa sa feni di heepi dë.

Nöö hën wë i si Gadu manda di Womi Mii
fëën ko a goonliba aki. Nöö fa a ko dë, nöö
sinkii fëën bi djei di fuu libisëmbë di ta du
hogi aki, nöö ku ën a paka paima da u fu dee
hogi du fuu. Nöö a sö wan fasi a kuutu di
hogi di dë a u hati puu ën a u liba, be aan
kaakiti a u liba möön. 4 Nöö fëën mbei libi
fuu sa kai ku dee wëti u Gadu awaa a hii futu
e, ee wa dë a di leiki u dee kë fuu hati möön
ma u dë a di leiki u di Akaa u Gadu.
5 Dee sëmbë, un haika e. Ee di sösö kë fuu
hati ta tii u, nöö a dee soni fëën woo ta buta
pakisei. Ma ee di Akaa u Gadu ta tii u, nöö
a dee fëën soni woo ta buta pakisei. 6 Nöö
te i dë a di tii u di Akaa kaa nöö i feni libi u
teego e, söseei i feni kötöhati tu.

Ma nöö ee di kë fuu libisëmbë hati ta tii
i, nöö i ku Gadu paati kaa e. Ja abi di libi
u teego. 7-8 Biga sö wan sëmbë i ku Gadu dë
felantima. Fa i sai dë, ja kë saka i seei da dee
wëti fëën. Nöö boiti di dë, ja o sa saka i seei
da de tu, te i dë a sö wan fasi. Nöö ja o du
wan bumbuu soni möönsö tu fu Gadu sa wai
ku i.
9 Ma nöö ee di Akaa u Gadu hën ta dë a i
naandë, nöö na dee sösö fii ku dee kë fii hati
o ta tii i möön e. Di Akaa wë o tii i. Ma nöö
ee wan sëmbë ja abi di Akaa u ⌞Masa Jesosi⌟
Keesitu dë, nöö ja dë sëmbë fëën tu. 10 Ma
ee Keesitu ta dë a i hati, nöö an dë fii panta
e. Biga hii fa hogidu mbei sinkii fii o dëdë
nöömö wan daka, ma töku di akaa fii hën
abi di libi u Gadu kaa, biga Gadu mbei i ko
bumbuu sëmbë nëën wojo.
11 ⌞Fa Gadu sai dë, dee sëmbë, na sösö
kaakiti a abi e!⌟ Biga hën bi weki ⌞Masa

Jesosi⌟ Keesitu a dëdë toona dëën libi. Nöö
ee di Akaa fëën dë a i hati, söseei tu a sa weki
di sinkii fuunu naandë ⌞di aan kaakiti, mbei
a kisi kaakiti faa libi kumafa Gadu kë.⌟
12 Dee sëmbë fuu dë, un haika e. Soni dë
fuu musu du tuu, ma na fuu musu piki dee
fii fuu hati möön e. Nönö. 13 Biga ee un libi
a dee lö fii naandë, nöö woon dëdë paati ku
Gadu fu teego. Ma ee un da di Akaa pasi faa
tapa dee lö libi naandë, nöö woon feni di libi
u Gadu. 14 Biga dee sëmbë dee ta libi a di leiki
u di Akaa u Gadu, nöö de wë da miii u Gadu
e.
15 Nöö di Akaa di i si un kisi dë, an dë wan
akaa di ta toona buta unu a katibo möön
e, dee sëmbë, fuun musu ta dë fëëëfëëë
hiniwanten kumafa un bi dë a fesi. Nönö.
Ma a dë di Akaa u Gadu seei, di buta unu
ko miii u Gadu. Nöö hën mbei u ta kai Gadu
"Taata". 16 Biga di Akaa fëën ta piki ku di fuu
akaa taa u da miii fëën seei gbelin. 17 Nöö
di u dë miii u Gadu kaa, nöö hën da u dë a
pasi fuu feni dee gudu fëën a bakaten. U ku
⌞Masa Jesosi⌟ Keesitu tuu o feni de makandi
e. Biga ee u hoi a dee sitaafu dee u ta tja aki
go dou, leti kumafa hën seepi bi hoi a dee
fëën sitaafu a bi tja, nöö woo dë a dendu u
di waiti fëën di a abi nöömö.

Aki ta taki u di waiti

di woo feni a bakaten.

18 Dee sëmbë o, fa mi wegi soni luku te
mi kaba aki, nöö mi ko sabi gbelin taa dee
sitaafu u ta tja aki an sa maaka seei ku di
gaan waiti di dë a u aki u booko ko a döö a
bakaten.
19 Un boo taki ën sö taa hii dee soni dee
Gadu mbei kaa tuu dë setiseti ta luku di ten
di Gadu o tja u dee sëmbë fëën ko a limbo
ta lei taa u dë miii fëën. 20-21 Biga te di juu
dë kisi, nöö woo feni di gaan waiti fuu di u
musu abi. Woo kumutu a dëdë basu ko fii,
nöö hii dee soni Gadu mbei tuu o feni di fii
naandë tu.

Ma nöö fa u dë aki, dee soni Gadu mbei
an sa ko wan wojo soni möönsö, dee sëmbë.
Biga di soni mbei. De dë a wan hebi siba
basu taa de o dëdë wan daka nöömö. An dë
taa ku deseei kë wë de ko sö e. Gadu hën
buta de sö, ma nöö a du ën ku wan pakisei
taa a bakaten de tuu o toona kumutu a di
siba dë basu.
22 Dee sëmbë, ee i luku soni u mundu te i
kaba, nöö a djei kuma hii soni tuu ta dë a
gaan fuka ta djëmë seei, leti kuma te bëë ta
njan wan mujëë faa pai. Sensi a fesi te kisi
tide a dë sö eti. 23 Ma an dë taa dee soni dë
nöö ta fuka e, ma u seei ta djëmë a u hati te
na soni tu. U kë di ten ko poi, di Gadu buta
faa tja u ko a lanti ko lei taa u da miii fëën.
Biga te di juu dë kisi, nöö Gadu o tooka dee
sinkii fuu aki puu u a dëdë basu. Nöö u sabi
taa a o du ën tu, biga di Akaa fëën di i si a da
u aki hën da di fosuwan fu hii dee bunu dee
a abi faa da u a bakaten.
24 Nöö di soni u ta taki aki, a bi dë a dendu
u di heepi di u feni a Gadu, ma tökuseei an
pasa sö eti. Hën mbei u fika ta mëni ën
nöömö. Biga na wan sëmbë dë di te a si wan
soni kaa, nöö a o fika ta mëni ën eti taa a o
si ën. Biga a si ën kaa. 25 Ma te u sabi taa u
abi di soni kaa, hii fa wa si ën eti seei, ma
woo dë ku gaan pasensi ta luku di juu faa
dou fuu feni ën.
26 Nöö wan oto gaan heepi dë möön. Hën
da di Akaa u Gadu di ta heepi u a dee suwaki
fasi fuu libisëmbë aki. Biga so juu wa ta sabi
unfa fuu musu begi, ma di Akaa hën ta begi
da u ku djëmë seei tee pasa di fan fu wan
libisëmbë. 27 Nöö Masa Gaangadu di sabi dee
hati fuu finifini kaa ta fusutan andi di Akaa
ta mëni te a ta begi da u. Biga a ta begi a
wan fasi di ta kai gbelin ku dee soni Gadu
seei ta kë a u.

Aki ta taki fa u dë winima

a Masa Jesosi tjika.

28 Dee sëmbë o, u sabi taa Gadu ta wooko
hii soni tuu makandi u tja bunu ko da u
dee sëmbë dee lobi ën. Biga u wë da dee
sëmbë dee a kai fu di a abi wan pakisei ku
u. 29 Biga gaanduwe a fesi a bi sabi u kaa.
Hën a tei u buta fuu ko djei di Mii fëën,
be hën Mii musu dë di fosuwan a dendu u
sömëni hia oto mii fëën. 30 Nöö te Gadu o
buta wan sëmbë fii djei di Mii fëën, nöö a
o kai i nöömö. Nöö te a kai i kaa, nöö a o
mbei i ko bunu nëën wojo. Nöö te a mbei i
ko bunu nëën wojo kaa, nöö a o da i di waiti
fëën nöömö di i musu abi.
31 Wë andi seei u sa taki möön fu hii dee
soni dee u jei naandë, dee sëmbë? Fa Gadu
dë ku u a wan së tjika aki, nöö ambë seei o
sa du soni ku u te a wini u? 32 Biga Gadu kai
u gaan soni te a da u di fëën seei Mii. An
hoi ën a baka, ma a mbei a paka di paima
fuu hedi. Nöö ee sö wan gaan soni a du da u
kaa, nöö na waiwai seei a o da u hii dee oto
soni dee u abi fanöudu nö?

[33] Wë nöö mi hakisi möön, ambë tjika u
tja u dee sëmbë Gadu tei ko sëmbë fëën
go kaagi? Sëmbë an tjika e! Biga Masa
Gaangadu seei tei u u bumbuu sëmbë kaa,
an si föutu a u möön. [34] Nöö ambë seei da di
sëmbë sa kë tja u go kuutu da sitaafu? A sa
kë Jesosi Keesitu nö? Nönö, an o du sö wan
soni e. Biga hën dëdë da u kaa, nöö na di dë
nöö ma Gadu toona weki ën baka, nöö fa u
dë aki a dë sindosindo a letimaun së u Gadu
ta begi da u.
[35] Mi hakisi unu möön, dee sëmbë, ambë
sa paati u ku ⌊Masa Jesosi⌋ Keesitu, puu u a
di gaan lobi di u dë aki? A sa kë toobi nö?
Na seei. Fuka ö? Na seei. Wë ee sëmbë ta
sitaafu u wë? Na seei. Wë ee gaan hangi ko
wë? Na seei. Wë pena wë? Kwetikweti. Wë
ee i jei taa wan gaan soni sa ko miti i wë?
Na seei. Wë ee de ta ko a i ku ufangi wë? Na
seei. [36] Awa, kumafa i si i jei dë, sö wan soni
dë sikifisikifi a Gadu Buku tuu taa:
Fii hedi u dë a dëdë buka hii daka.
De ta luku u seei kuma wanlö sikapu de ta
tja go koti gangaa kii.
Sö u dë a libisëmbë wojo e, dee sëmbë. [37] Ma
nöö tökuseei a hii dee soni u jei dë tuu, u dë
gaanfa möön winima e! Biga di Sëmbë di i
si lobi u aki sö hën wë wooko sö da u.
[38] Nöö hën mbei mi ko sabi gbelin taa na
wan soni dë di sa paati u ku di fa Gadu lobi
u tjika aki e. Na dëdë, na libi, na wan basia
u Gadu Köndë ee nasö dee u didibi köndë,
na wan soni u di ten u dë aki, na wan soni u
bakaten tu, na wan makiti sa paati u puu a
di lobi u Gadu aki. [39] Na wan soni a liba ala,
na wan soni a basu aki tu. Na wan kodo soni
seei a hii di mundu di Gadu mbei aki abi di
kaakiti u sa paati u ku di lobi di Gadu lobi
u aki e, dee sëmbë, fu di u nama ku Jesosi
Keesitu di Masa fuu.

9

Aki ta lei fa Gadu hei

dee Dju sëmbë tjika.

[1] Wë dee sëmbë, ka mi ku ⌊Masa Jesosi⌋
Keesitu nama tjika aki kaa, nöö mi o taki
wan soni da unu, nöö na sipootu mi ta mbei
e. Tuutuu soni mi o taki. Di Akaa u Gadu
seei ta piki ku mi hati taa tuutuu soni mi o
taki aki, dee sëmbë.
[2] Nöö mi taki e, fa i si mi dë aki, mi dë
ku wan gaan fuka a mi hati ta kusumi seei
nöömö te na soni. [3] I sabi faandi mbei ö? U
dee sëmbë u mi dee dë Isaëli sëmbë kuma
miseei. A ta hati mi da de teee, leti kumafa
i si mi o fan aki, taa ee a bi sa dë sö, nöö mi
bi sa kë u ⌊Masa Jesosi⌋ Keesitu jaka mi puu
nëën fesi tuwë go kaba a sösö, ee dee Isaëli
sëmbë u mi bi sa ko feni di libi u teego a mi
kamian. [4] Biga wë fa i si de sai naandë, nöö
de wë bi dë a pasi u de ko miii u Gadu, u de
feni dee bunu fëën a bakaten. De wë Gadu
bi lei di gaan waiti fëën kaa di a abi kuma
Gadu. Ku de wë a bi mbei sömëni buka, nöö
söseei de a bi da dee wëti fëën, ku di fa u
de musu ta dini ën ta begi a di Wosu fëën.
De wë Gadu bi paamusi sömëni gaan soni.
[5] De abi dee nëbai gaan sëmbë fu goonliba
tu, nöö a de wë Keesitu kumutu a libisëmbë
fasi, hii fa a dë Gadu seei a hii soni liba, di
dë u ta gafa nöömö. A tan sö.

Aki ta lei taa ja sa fia ku Gadu a di soni di a ta du.

[6] ⌊Ma hii fa Gadu bi hei u dee Dju sëmbë
tjika seei, ma na hii u tuu dë apaiti sëmbë
dëën e, dee sëmbë. Wë ma nöö fa mi fan
naandë, nöö unfa fëën i mëni?⌋ I ninga taa
dee paamusi Gadu paamusi dë, de an ko
soni möönsö nö? Nönö, na di soni dë mi
taki e. Ma mi taki taa na hii dee bakamii u
Isaëli dë tuutuu Dju sëmbë a Gadu wojo.
[7] Leti kumafa i si i sabi tu taa na hii sëmbë
dee ta kai Abahamu gaan avo dë tuutuu
bakamii fëën a Gadu wojo. Biga wë Gadu bi
fan ku Abahamu taa:
Fu dee bakamii fii,
nöö dee u Isaki mii nöö mi o tei konda e.
[8] Nöö sö i si taa Gadu ta konda dee bakamii
u di mii u Abahamu di a pai ku di paamusi u
Gadu. An ta konda dee bakamii u di mii di a
pai a libisëmbë fasi nöö.
[9] Wë nöö haika bunu fa de pai Isaki e.
Gadu kai Abahamu te a piki, a taa:
Luku, te kuma sö wan ten möön,
nöö mi o toona ko a i,
nöö Sala o dë ku wan womi mii a maun kaa.
Nöö ku sö wan paamusi u Gadu wë i si Isaki
ko e.
[10] Nöö sö a bi waka tu ku de tu mii u
Lebeka de kai Esau ku Jakopu, dee de pai
tulingi. Fa dee mii sai dë, di wan kodo tata
nöö de abi, hën da Isaki, di gaan sëmbë fuu.
De an tooka seei a di dë. [11-12] Ma nöö bifö
Lebeka bi pai de tu mii dë, Gadu bi taki dëën
taa:
Di gaan wan o saka a di pikiwan basu.
De an bi du bunu, de an bi du wogi seei, ufö
Gadu taki sö. I si? Nöö di soni mbei a taki sö,
fii musu si taa an ta nama seei a di du u wan
libisëmbë, ma a ta nama nöö a di fa Gadu

kai i. Söseei tu, i sa si taa fa Gadu pakisei
faa buta wan soni ko, sö nöö a musu pasa
nöömö. [13] A ko dë nöö kumafa de sikifi a di
Buku taa:
Jakopu hën mi tei, ma Esau hën mi disa.
[14] Wë fa u fan dë, nöö unfa i mëni fëën,
dee sëmbë? Kandë joo kë taa wë nöö Gadu
an du bunu. Sö nö? Di lö pakisei naandë an
musu ko a i seei. [15] Ja jei fa Gadu bi fan ku
Mosesi ö? A taa:
Mi ta a' tjalihati a di sëmbë di mi kë e.
Mi ta saa di sëmbë di mi kë.
[16] Nöö da sö i ta si taa an ta hëngi a di kë u
wan libisëmbë, nasö a di fa i ta biinga, ma a
ta dë a di fa Gadu ta abi tjalihati da i tjika.
[17] Dee sëmbë, wan jei fa Gadu fan ku Könu
Falao nö? A taa:
Mi ko buli i fu mi sa lei fa mi a' makiti tjika,
be në u mi bai a hii goonliba.
Wan jei nö, dee sëmbë? [18] Wë nöö sö u ta si
taa Gadu ta abi tjalihati da di sëmbë di a kë,
nöö söseei tu te a kë a ta buta wan sëmbë
faa abi möön taangajesi.
[19] Nöö a kandë joo hakisi taa: "Wë nöö ee
a dë sö, nöö unfa Gadu sa kuutu u ee wa kë
piki ën buka? Nëën seei buta u sö nö? Ambë
sa bia kumutu a di soni di Gadu kë du?"
[20] Aaa, sö i hakisi nö? Ma fa i sai dë
libisëmbë nöö i dë, nöö i sa kai Gadu a kuutu
ö? Haika e, ee wan sëmbë ta tëmbë ku
doti, nöö unfa fëën i mëni? Ee a mbei wan
soni, nöö di soni dë sa hopo hakisi ën taa:
"Faandi mbei i mbei mi sö u du?" Nönö, an
o sa taki sö e. [21] Fa i si di sëmbë ta wooko ku
di doti dë, nöö a abi leti faa du ku ën kumafa
a kë, na sö nö? Fa a sai dë, a sa tei wan pisi u
di doti mbei paabi fu de sa du gaan bumbuu
soni ku ën, nöö a sa toona tei wan oto pisi
mbei paabi u de du wan möön lagi soni ku
ën. Na sö nö?
[22-23] Dee sëmbë o, andi i abi u taki u di fa
Gadu ta wooko? Ja si fa a ta hoi pasensi ku
dee sëmbë dee di hatiboonu fëën dë a de
liba nö? Fa de sai dë, nöö de dë a pasi kaa
u Gadu musu da de sitaafu kaba de a sösö.
Nöö ee a bi kë lei kumafa hati fëën ta boonu
ku de tjika, ku di fa a abi kaakiti tjika faa
musu du ku de, nöö a bi sa du sö o. Ma a
ta hoi pasensi da de ufö. Nöö di soni mbei,
biga a kë lei di Gadu fasi fëën da u dee oto
sëmbë dee a abi tjalihati da. Biga u da dee
sëmbë dee a seeka buta kaa fuu musu feni
di gaan waiti fëën a bakaten.
[24] Nöö di waiti dë, nöö na u Dju sëmbë nöö
Gadu kai fuu feni ën e, ma oto köndë sëmbë
seei dë a dendu tu. [25] Nöö a kai ku di soni
Gadu buta di tjabukama fëën de kai Hosea
fa a taki, taa:
Dee sëmbë dee an bi dë sëmbë u mi,
nöö de wë mi o kai mi sëmbë.
Di sëmbë di sëmbë an bi lobi seei,
hën mi o kai mi lobima.
Sö Gadu taki e. [26] Hën Hosea taki möön taa:
Ka Gadu bi fan taa dee sëmbë dë
na sëmbë fëën de dë,
nöö leti naandë
de o kai de miii u di libilibi Gadu.
Sö nöö a ta pasa fa u dë aki ku dee sëmbë
dee an dë Dju.
[27] Ma a di së u dee Dju sëmbë, di
tjabukama de kai Jesaaja bi bai taa:
Dee Isaëli sëmbë sa hia
tee de dë kuma dee sandu sii u di ze bandja
seei,
ma wan biti wan nöö o feni heepi a Gadu e.
[28] Biga fa Masa Gadu buta faa du ku di
goonliba aki,
nöö te juu fëën kisi,
nöö a o du ën tjua puu wante a wan leti fasi
söndö buuja.
Sö Jesaaja bi taki. [29] Hën mbei a bi taki tu taa:
Ee na Masa Gadu di abi hii makiti
bi hoi wantu bakamii fuu a libi,
nöö hii u tuu bi o kaba a sösö gbegedee
leti kumafa a pasa ku dee sëmbë u dee
köndë de kai Sodom ku Gomola.
[30] Wë nöö andi u sa taki u dee soni u jei dë,
dee sëmbë? Dati wan taki, dee sëmbë na u
Dju u bi taki Gadu kai dë, de an bi ta biinga
seei u de ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo e,
ma tökuseei de ko sö o. Nöö unfa a waka?
Di biibi de ko biibi, hën mbei. I si? [31] Ma dee
Isaëli sëmbë u mi wë? De ta biinga u de hoi
wëti dëdë ku libi seei fu de sa ko bumbuu
sëmbë a Gadu wojo, ma fa i si i jei dë, de an
ko sö möönsö e. [32] Faandi mbei? Fu di de
an ta suku ën ku biibi, ma de ta suku ën ku
du. Nöö hën wë i si de naki futu a di sitonu
gbolo di di Buku bi taki. [33] A taa:
Dee sëmbë, un luku.
Mi tja wan gaan sitonu ko buta
⌞a dee Dju sëmbë u mi dendu.⌟
Leti a Sion seei mi tjëën go buta.
Nöö a dë wan sitonu
sëmbë ta naki futu nëën ta kai.
Hën ta tuwë sëmbë gbolou.
Ma nöö ee wan sëmbë i ta biibi nëën liba,
nöö aan ten di joo kisi sen a bakaten
möönsö.
Da sö e, dee sëmbë.

10

Aki ta lei fa dee Dju sëmbë

a' taangajesi tjika.

1 Wë dee sëmbë, kumafa mi taki dë, nöö
mi hati ta hangi seei u dee Isaëli sëmbë
kuma mi musu feni di heepi u Gadu. Mi ta
begi Gadu gaanfa da de fu di soni dë. 2 Biga
miseei dë kotoigima u de taa de ta biinga
taanga seei u de sa dini Gadu e, ma fa i jei
dë, na ku fusutan o. 3 Biga de aan bisi ku di fa
Gadu buta u sëmbë musu ko bumbuu nëën
wojo. De an ta saka dëën seei, ma de ta hopo
ta biinga nöömö ku dee wëti u de de ta hoi,
fu de ko bumbuu nëën wojo.

4 Ma fa i si Gadu bi da de dee wëti dë, na u
mbei de ko bumbuu nëën wojo e, ma fu tja
de ko dou a ⌊Jesosi⌋ Keesitu. Biga hën nöö
sa mbei hiniwan sëmbë ko bumbuu a Gadu
wojo, ee i ta biibi nëën liba. Nöö sö e.

5 Un boo toona mëni fa Mosesi bi taki da
dee fesiten sëmbë fuu. A taa:

Di sëmbë di ta hoi hii dee wëti aki, nöö i feni
di libi u Gadu.
Sö wë a taki e, kumafa i musu hoi wëti tjika
ufö i sa ko bumbuu a Gadu wojo. 6-7 Ma haika
fa a taki u di fa i sa ko bunu a Gadu wojo ku
biibi. A taa:

Wan musu peevu hakisi a unu hati taa:
"Ambë o subi go a liba ala go tei heepi tja ko
da u?"
Ee nasö, "Ambë sa saka go a goonbasu go tei
heepi ko da u?"
Nöö a di soni dë i musu si taa an taanga sö fii
du fa Gadu kë. An nama seei a soni di woo
du ku u kaakiti. Biga na u bi subi go a liba
ala go tei ⌊Masa Jesosi⌋ Keesitu tja ko dëdë
da u e. Nöö söseei di a dëdë nöö na u saka go
a goonbasu ala go tei ën tja ko baka. Na sö
u ta feni di heepi u Gadu. 8 Ma nöö a dë leti
kumafa i si Mosesi bi toona taki dë möön, a
taa:

Di taki, a dë a i seei naandë.
A dë leti a i buka kakisa ku i hati dendu.
Nöö di Buka di i si u ta tja ta konda da sëmbë
aki, nöö hën nöö wë di dë e. An nama a du,
ma a nama a biibi. 9 Biga ee i jabi i buka piki
taa Jesosi hën nöö da Masa u mundu, nöö
i biibi a i hati taa Gadu bi weki ën a dëdë
toona dëën libi, nöö i feni di heepi u Gadu
kaa.

10 Biga ku i hati i ta biibi, nöö hën ta mbei
Gadu ta si i kuma bumbuu sëmbë. Nöö ku i
buka i ta piki taa Jesosi da Masa, nöö hën ta
mbei i sa feni di heepi u Gadu fu ja lasi go
kaba a sösö.

11 A dë leti kumafa di Buku u Gadu bi taki
dë kaa taa:

Di sëmbë di ta biibi nëën liba,
an o kisi sen a bakaten möönsö.

12 Nöö ee i dë Dju sëmbë, ee ja dë Dju, na wan
sëmbë dë a fesi a di soni aki e. Biga u tuu abi
di wan Masa a u liba, nöö a abi bunu te a hia
ta da hiniwan sëmbë di ta kai ën në ta suku
heepi nëën, ee i dë Dju, ee ja dë Dju. 13 Biga
di Buku taki taa:

Hiniwan sëmbë di ta kai Masa në
o feni di heepi fëën.

14 Wë ma fa mi fan naandë, mi kë hakisi
unu wan soni. Unfa sëmbë o sa kai wan
sëmbë në ee de an ta biibi nëën liba? Nöö
unfa de sa biibi nëën liba ee de an jei soni
fëën wan daka? Nöö unfa de o du jei soni
fëën, ee sëmbë an kondëën da de? 15 Nöö
unfa wan sëmbë sa kondëën da de ee de
an mandëën go faa kondëën? Hën mbei de
sikifi a di Buku taa:

Di futu u di sëmbë di ta tja wan bunu njunsu
ko,
nöö a dë gaan waiti soni seei.

16 Nöö sö a dë tuu e. Ma hii fa sömëni Dju
sëmbë ko jei di buka u Gadu kaa, ma na de
tuu piki o. Ja jei fa Jesaaja bi hakisi nö? A
taa:

"Masa o, ambë seei ta biibi di buka u ta tja
aki baa?"

17 Wë nöö kumafa u bi taki dë, dee sëmbë,
nöö sö a dë e. Biga te i jei di buka u Gadu
ufö biibi ta ko a i hati, nöö di buka u Gadu
dë hënseei da di u Keesitu di u ta konda aki
kaa.

18 Nöö mi hakisi, dee Dju sëmbë an jei di
buka nö? Awa, de jei ën o. Ja jei fa di Buku
taki u dee bosikopuma u Masa ö? A taa:

Töngö u de ta piki a hii di mundu.
A hii dee kamiankamian u goonliba tuu seei
sëmbë sa jei dee soni de ta taki.
Sö di Buku taki e.

19 Wë nöö mi toona hakisi möön, a sa kë
taa dee Isaëli sëmbë an bi fusutan di buka
nö? Na di soni dë! Ja si fa Gadu buta Mosesi
faa sikifi nö? A taa:

Mi o mbei un haun da wanlö pei sëmbë
dee an bi dë wan nasiön.
Fa un ta si de kuma wanlö sösö sëmbë söndö
fusutan dë,
ma de o ko dë a unu fesi,
nöö di juu dë hati fuunu o boonu seei.

[20] Nöö söseei Jesaaja konda wan soni limbolimbo, an bi fëëë u taki ën. A taa:
Gadu taki taa,
"Wanlö sëmbë ko feni mi dee an bi ta suku mi seei.
Mi tja miseei ko a limbo da wanlö sëmbë dee an bi ta hakisi fa u mi möönsö."
[21] Ma fu dee Isaëli sëmbë a taa:
"Ndeti ku didia mi ta tëndë maun da de,
ma de ta hai baka.
De an kë piki mi buka.
Fa de sai u de dë,
de an kë tan seei a di tii u mi basu möönsö."
Sö Gadu taki u dee Dju sëmbë u mi e.

11

Aki ta lei fa dee sëmbë na u Isaëli feni pasi u ko a Gadu.

[1] Wë nöö fa mi taki naandë, dee sëmbë, a sa kë un sa mëni taa Gadu tuwë dee Dju sëmbë fëën nö? Kwetikweti. An tuwë de e. Biga wë miseei da wan Dju sëmbë tu. Böngö u Abahamu seei mi dë. De pali mi a di lö u Benjamin. I si? [2] Nöö Gadu an tuwë dee sëmbë fëën dee a bi tei a fesi e. A ta mëni de eti.

Wan jei fa di Buku u Gadu taki u di tjabukama de kai Elia nö? Elia kaagi dee Dju sëmbë fëën da Gadu. A taa:
[3] Masa o, fa u dë aki, hii dee tjabukama fii tuu de kii e,
nöö dee sitonu tafa ka u bi ta tjuma soni da i, de booko de tuu fiaa puu.
Mi wanwan tö nöö da Isaëli sëmbë fika ta begi i eti.
Nöö na di dë nöö,
ma de dë a mi baka seei u kii mi puu nöömö.
Sö Elia taki.
[4] Ma nöö unfa Gadu piki ën? A taa:
Na di soni dë e.
Mi hoi sëbën dusu sëmbë da miseei
dee an tjökö kini a goon da Baali wan daka.
⌞Biga Baali hën da di pindigadu sëmbë bi ta begi a di ten dë.⌟

Nöö sö Gadu fan ku Elia e. [5] Nöö söseei a dë fa u dë aki tu e, dee sëmbë. Wanlö Dju sëmbë fika eti, dee Gadu tei fëën seei ku ën bunuhati. [6] Ma nöö ee a dë taa ku bunuhati a tei de, nöö an dë taa soni de du mbei e. Biga wë ee sö, nöö nëën da bunuhati möön.

[7] Wë andi u sa taki u di soni aki baa? Fa Isaëli sëmbë ta biinga fu de ko bunu a Gadu wojo tjika dë, ma di gaan së u de an feni ën möönsö. Dee Gadu tei a de dendu, de nöö feni ën, nöö dee otowan ko abi möön taangajesi. [8] A ko leti kumafa i si de sikifi a di Buku taa:
Gadu buta de ko dë doon sö.
A da de wan pei wojo fu de an musu ta si soni fëën möönsö,
ku wan jesi u de an musu ta jei soni fëën tu, te kisi tide eti.
[9] Nöö Dafiti seei bi taki tu u dee lö Dju sëmbë dë. A taa:
Di soni de ta tei hebi kuma soni u njan u de dë,
a musu bia wan taapu da de u kisi de.
A musu dë kuma tatai a pasi da de,
nasö wan sitonu fu de naki futu kai,
u de feni di sitaafu nöömö di de musu feni.
[10] Fa de sai u de dë, wojo u de musu ko dungu, be de an ta si sondi möön.
Hiniwanten de musu dë ku fuka,
kuma wan sëmbë di ta waka bendibendi nöömö.
Sö Dafiti taki e, u dee lö sëmbë dë.

Aki ta taki fa dee sëmbë an dë Dju ko a dendu u di heepi u Gadu.

[11] Wë mi hakisi möön taa, fa dee Dju sëmbë naki futu dë, nöö de kai fu nöömö nö? De an o hopo möönsö nö? Aai, de o toona hopo e. Ma nöö fa i si de kai fu wan pisiten dë, hën wë mbei un dee oto köndë sëmbë feni di heepi u Gadu. Nöö di soni mbei a ko sö, fu dee Dju sëmbë musu haun ku unu. [12] Biga di kai i si de kai dë, hën wë mbei un dee otowan feni dee gudu u Gadu te a hila. Nöö unfa seei a o dë baa te dee Dju sëmbë toona ko a di kamian fu de feni hii dee gudu Gadu bi buta da de baka? Di juu dë, na dee gudu o ko möön hila da hii sëmbë nö? Awa, sö wë a o dë e.

[13] Wë fa mi ta fan aki, dee sëmbë, nöö mi ta fan ku un dee sëmbë na Dju ufö. Nöö fa i si Gadu buta mi tjabukama fëën u ta konda di Buka da unu aki, nöö mi ta kai di wooko gaan soni e. Mi ta hopo ën seei. [14] Biga ku ën mi sa buli dee Dju sëmbë u mi be de haun ku unu, nöö a kandë a di fasi dë so u de sa bia ko feni di libi u teego tu.

[15] Kumafa u taki dë kaa, dee sëmbë, Gadu disa dee Dju sëmbë fu wan pisiten e, nöö hën mbei un dee oto köndë sëmbë feni pasi fuun ko dë bunu ku Gadu. Nöö unfa seei soni o waka un mëni te Gadu o tei dee Dju toona tja ko nëën baka? Di soni dë, an o bigi ö, leti kuma te wan sëmbë dëdë toona weki baka? Aai, sö a o bigi tjika e.

[16] Un boo mëni di soni u ta taki aki kuma te wan sëmbë ta dian boon. Ee a da Gadu

wan pisi u di boon, nöö nëën da hii di boon
tuu dë apaiti dëën ö? Söseei ee wan pau dë
nöö di lutu fëën dë apaiti da Gadu, nöö na
hii dee maun fëën tuu o dë apaiti dëën tu
nö? Wë nöö sö a dë ku u dee Dju sëmbë tu.
⌞Fa dee gaan sëmbë fuu bi dë apaiti sëmbë
u Gadu tjika dë, nöö söseei u dee bakamii u
de dë tu.⌟
17 Di fa Gadu ta wooko aki, nöö u sa mëni
ën tu kuma wan sëmbë di abi di wooko ta tei
wanlö oto pau maun tja ko mindi a wan oto
pau, faa musu pai möön bunu fuuta. Nöö
hën wë de bi abi wan pau ta pai di fuuta
de ta kai oleifi. Hën de koti so u dee maun
fëën puu. Hën de koti dee maun u wan matu
oleifi di de an bi kiija seei, hën de tja de
ko mindi a dee kamiankamian u di bumbuu
pau di de ta kiija a ganda. Nöö fa de tja dee
maun ko mindi dë, fu de feni di fatu u di
bumbuu pau di ta kumutu nëën lutu, be de
ko bumbuu soni.
18 Wë nöö dee paumaun i si de tja ko mindi
dë, nöö un dee sëmbë na Dju wë e. Nöö di
bumbuu pau i si dë, Dju sëmbë wë u kë taki.
Nöö fa i si un nama naandë, nöö wan musu
sai dë ta njan buka ta wisiwasi dee oto maun
u di pau dee de bi koti puu naandë e. Biga
wë fa i si un sai dë, nöö dee lutu u di pau ta
hoi unu, na unu ta hoi dee lutu.
19 Wë a kandë i sa taa: "Awa, wë de koti
dee di dë puu u de tei u a de kamian, na sö
nö?" 20 Tuu wë e, ma fa i si de koti dee maun
dë, fu di de an kë biibi hën mbei de koti de
puu. Nöö fu di uun biibi hën mbei wë un ko
nama naandë. Nöö un musu mëni unu seei
be wan abi gaan fasi. Un musu fëëë seei.
21 Biga ku dee maun u di pau seei wë Gadu
wooko sö. Nöö unfa un mëni a o wooko ku
unu dee an bi dë maun u di pau seei, ma
nama nöö de tja unu ko nama dë? Ee wan
biibi, nöö na hesihesi Gadu sa koti unu puu
tu nö?
22 Söö. Wë dee sëmbë, ee i buta pakisei
bunu a dee soni u ta taki aki, nöö i o si fa
Gadu abi bunuhati tjika, nöö i o si fa Gadu
ta gandji da sëmbë tjika tu. Biga a gandji
seei da dee sëmbë dee i si kai kumutu a di
kamian de bi sai dë. Ma nöö a a' bunuhati
da unu, ee un tan a di kamian nöömö faa
sa lei unu di bunuhati fëën. Ma ee na sö,
nöö söseei a o koti unu puu tu. 23 Fa dee
Dju sëmbë dee u taki sai dë, ee de disa di
taangajesi fasi u de toona ko biibi, nöö Gadu
o toona tja de ko nama baka ka de bi dë.
Biga a abi kaakiti tjika faa du di soni dë e.
24 Un boo pakisei wan oto futu u di nöngö
aki, dee sëmbë. Fa i si Gadu koti dee pau-
maun puu dë, nöö de wë bi dë u di bumbuu
pau seei. Nöö hën wë a du wan soni di toobi
libisëmbë fusutan. Biga unu dee bi dë a
matu a tei tja ko nama a di kiijakiija oleifi
pau a ganda dë. Nöö fa a heepi unu tjika dë,
nöö na hesihesi a sa toona tei dee maun dee
bi dë u di pau seei toona tja ko nama baka
nö?

*Aki ta lei taa Gadu an disa dee Isaëli sëmbë
fëën u kooo.*

25 Dee sëmbë u mi dë, mi o taki wan soni
aki awaa di bi dë wan tjubitjubi soni a Gadu
hati, ma fa u dë aki an musu dë sö möön. Un
musu fusutëën, ee nasö nöö un sa kisi gaan
fasi.
Un haika e. Fa u dë aki, sömëni u dee
Isaëli sëmbë mbei taangajesi da Gadu tuu,
ma fu wan pisiten nöö. Nöö te hii dee oto
köndë sëmbë dee o ko a Gadu ko a biibi kaa,
26 nöö baka u di dë nöö dee Isaëli sëmbë seei
o bia ko a Gadu awaa u de feni heepi nëën.
Nöö di ten dë a o dë leti kumafa Gadu bi taki
a di Buku. A taa:
Leti a dee Isaëli sëmbë dendu dë di Heepima
o kumutu,
a Sion seei.
Nöö a o puu dee bakamii u Jakopu a di fa de
sai dë,
be de bia ko ta mëni mi.
27 Nöö sö wan buka mi o mbei ku de e:
mi o puu dee hogi du u de a de liba.
Sö Gadu bi taki e, u dee Dju sëmbë.
28 Te i luku te i kaba a di fa dee Dju sëmbë
an kë piki di Buka u Masa Jesosi u ta konda
aki, nöö de ku Gadu ko dë gaan felantima
fu di soni dë hedi e. Ma fa de ku ën ko
felantima seei, ma un feni wini nëën, biga
hën wë mbei di Buka ko a unu. Ma tökuseei
a lobi dee Dju sëmbë eti o, fu dee gaan
sëmbë u de hedi. 29 Nöö dee bunu dee a buta
da de kaa, ku di fa a kai de ko sëmbë fëën,
dee lö soni dë an o sa puu möönsö.
30 Fa i si un bi sai dë, dee sëmbë, nöö a fesi
wan bi ta piki Gadu buka seei. Ma fu di dee
Dju sëmbë an piki, hën wë mbei un feni di
tjalihati u Gadu. 31 Nöö te kuma tide eti dee
Dju sëmbë an ta piki Gadu buka möönsö.
Nöö di soni mbei, fu Gadu musu a' tjalihati
a de liba leti kumafa a bi abi tjalihati fuunu.
32 Nöö hën da te i luku soni te i kaba, nöö
joo si taa a di wan fasi dë Gadu ta heepi hii
sëmbë tuu. Biga a disa u tuu be wa piki

hën buka, fu a bakaten a sa feni pasi lei u
di tjalihati fëën, ee i dë Dju, ee ja dë Dju.

Aki Paulosu ta gafa Gadu.

33 Ke maingë, un luku fa di köni u Gadu
fundu tjika! Un luku fa a sabi soni tjika
maingë! Un luku fa a gudu tjika. Fa a ta
kuutu soni buta, na wan sëmbë seei sa dë
u suku fini nëën te a fusutëën möönsö. Na
wan sëmbë sa fusutan tu fa Gadu ta buta
soni faa waka. 34 ⌞A dë leti kumafa i si Jesaaja
sikifi a di Buku, a hakisi taa:⌟
Ambë seei sa sabi di pakisei u Gadu, andi dë
nëën?
Ambë seei dëën lai wan daka taa sö a musu
du?
35 Ambë da Gadu soni wan daka faa musu go
hakisi ën soni baka?
Un sëmbë seei baa?
36 Biga nëën wë hii soni ta kumutu ko e.
Hën ta hoi hii soni fu de an kaba a sösö,
nöö de tuu o toona ko fëën nöömö tu.
Fa a sai dë, hën nöö musu abi hii nëbai fu
teego.
A tan sö.

12

Aki ta lei fa i musu hopo i seei

da Gadu tjika fii libi

kumafa a kë.

1 Söö. Wë un dee sëmbë u mi o, wan
si fa Gadu abi tjalihati da u nö? Wë nöö
hën mbei mi begi unu gaantangi baa, be un
hopo unu seei ku telu da Gadu e, kuma wan
libilibi paima apaiti wan i ta tuwë dëën ⌞fu
dëën tangi⌟. Nöö a o suti dëën seei. Nöö te
un du sö kaa, nöö hën da un ta dini ën a wan
tuutuu fasi.

2 Fa i si un sai dë, dee sëmbë, wan musu
ta djeesi dee sëmbë u di goonliba aki dee na
sabi Gadu a dee soni de ta du. Ma i musu da
Gadu pasi faa tooka di pakisei fii, be i ko abi
wan hii oto pakisei. Nöö joo sabi u wegi soni
luku fii sabi andi Gadu kë. Biga di soni Gadu
kë, a dë wan gaan bumbuu soni e. A dë wan
gbelingbelin soni da i fii tei ku piizii.

3 Dee sëmbë o, fa Gadu buta mi a sö wan
gaan wooko ku ën bunuhati aki, nöö fëën
mbei mi ta fan ku hiniwan fuunu taa ja
musu luku i seei hei möön fa i dë e. Ma i
musu ta wegi i seei ku bumbuu pakisei ta
luku andi Gadu buta da i fii tei wooko ku ën
ku biibi.

4 Ja si fa di sinkii fuu aki dë nö? A abi
sömëni pisi, ma de an ta du di wan wooko.

5 Wë söseei a dë a u tu kuma biibima. Fa u ku
⌟Jesosi⌟ Keesitu nama aki, nöö u dë hia seei,
ma töku u dë kuma di wan kodo sinkii nöö,
nöö hiniwan fuu dë kuma wan kamian fëën.
6 Biga fa Gadu paati dee köni fëën da u ku ën
bunuhati aki, ma nöö de an dë di wan fasi e.
De dë peipei. Nöö fëën mbei ee wan fuunu
sai naandë, nöö Gadu da i di köni fii ta kisi
fan nëën ta konda da otowan, nöö be i du
ën kumafa di biibi fii dou. 7 Ee Gadu da i di
köni fii ta heepi otowan, nöö be i du di dë.
Ee Gadu da i di köni fii ta lei otowan soni,
nöö be i ta lei nöö. 8 Ee Gadu da i di köni fii ta
da otowan hati, nöö be i du di dë. Di sëmbë
Gadu da di köni faa ta puu otowan a fuka
nöö be a du ën söndö landa e. Ee Gadu da i
di köni fii dë fesima ta tii oto sëmbë, nöö be i
du ën ku hii i kaakiti. Ee wan sëmbë Gadu da
i tjalihati fii ta heepi otowan, nöö be i ta du
ën ku piizii söndö konda soni a buka. ⌞Nöö
a di fasi dë, woo ko dë wan sinkii telutelu.⌟

9 ⌞Söö. Nöö awaa mi o taki peipei soni ku-
mafa fii libi kuma biibima.⌟ A di fosu kamian
di lobi fuunu musu dë söndö ganjan. Nöö
i musu buuse hiniwan soni di i si taa hogi,
biga ku bunu soni nöö i musu ta nama. 10 Un
musu ta fii makandi kuma baaa ku baaa,
nöö be i ta hopo di otowan fii möön fa i ta
hopo i seei.

11 Dee sëmbë, wan musu dë malëngë-
malëngë e. Ma i musu ta dë gaagaa sabi taa
Masa hën i ta dini.

12 Un musu ta wai nöömö e, fu di un sabi
taa woon feni dee bunu u Gadu dee a bi
paamusi u. Nöö un musu ta tja sitaafu
ku pasensi e. Nöö un musu ta begi nango
nöömö tu. Wan musu disa.

13 Nöö un musu ta heepi dee oto sëmbë u
Gadu a dee soni de abi fanöudu. Nöö be un
ta tei sëmbë ku wai a unu wosu tu.

14 Ee wan sëmbë ta toobi i ta du hogihogi
ku i, nöö na sibëën e, ma wensi bunu dëën.
15 Ee i si wan sëmbë ta wai, nöö wai ku ën
e. Ee i si wan sëmbë ta këë, nöö këë ku ën
makandi. 16 Biga fa un sai dë, un musu ta libi
ku wan hati makandi. Ja musu mbei taa i hei
te nöö ja sa nama ku lagi sëmbë. Ja musu abi
gaan fasi.

17 Ee wan sëmbë du hogi ku i, nöö ja musu
toona du hogi ku ën baka. Ma i musu ta
biinga fii libi a wan leti fasi a hii sëmbë fesi.
18 Nöö i musu biinga fii libi fiifii ku hii sëmbë,
ee i sa.

19 Un dee lobi mati u mi dë, un haika
e. Wan musu paka hogi ku hogi baka, ma

un musu disa pasi da di hatiboonu u Gadu.
Wan jei fa Gadu taki a di Buku ö? A taa:
Fu tei paima a sëmbë, nöö mi a fika da.
Te wan sëmbë du hogi, nöö mi o pakëën nöömö.
Sö Masa Gadu taki. [20] Ma nöö unu, wan musu
du sö e. Biga di Buku taki möön taa:
Ee hangi ta kii di felantima fii, nöö dëën soni u njan.
Ee dëëwata kisi ën, nöö dëën wata a bebe.
Biga te un du sö kaa,
nöö a o hati ën kuma i tuwë zonka ku faja nëën hedi djolou.
[21] Sö wë e, dee sëmbë. Na da hogi pasi faa
wini i e, ma i musu wini hogidu ku bunulibi.

13

Aki ta lei fa u musu libi

ku dee tii lanti buta.

[1] Wë awaa woo konda da unu fa fuun musu libi ku lanti. Un haika e, hii sëmbë musu ta saka a dee tii u lanti basu e. Biga fa dee tii sai naandë, nöö na wan kodo u de dë di na Gadu buta. Biga hii dee tii u lanti dee dë kaa, nöö Gadu wë buta de. [2] Nöö fëën mbei ee wan sëmbë ja kë saka a di tii u lanti basu, nöö a di sondi di Gadu buta basu wë ja kë saka. Nöö dee sëmbë dee ta libi sö, sitaafu wë de ta hai ko a deseei liba e. [3] Biga ee wan sëmbë i ta libi bunu, nöö ja o ta fëëë dee tiima. Ma dee sëmbë ta du hogi nöö de musu dë ku gaan fëëë a hati da de. Hën mbei ee i kë kumutu a di lö fëëë naandë basu, nöö i musu bia ko ta libi bunu, nöö joo feni bunu në a lanti tu.

[4] Biga fa i si dee tiima sai naandë, dee sëmbë, nöö futuboi u Gadu wë de dë e, fu de tja bunu ko da unu. Ma nöö ee i ta du hogi, nöö fëëë nöö fii fëëë. Biga dee sondi de ta tja a de bandja ta lontu ku de naandë, nöö na u sösö de ta tja de. Fa i si de sai dë, futuboi u Gadu de dë e, nöö ee de kisi i u da sitaafu, nöö hën di hatiboonu u Gadu wë i si ko a i liba dë kaa. [5] Fëën mbei a fiti fii saka i seei da di tii u lanti e, na fu di i ta fëëë sitaafu wanwan nöö, ma fu di ja musu ta dë ku latjahati taa ja ta libi bunu.

[6] Nöö fu di dee tiima dë futuboi u Gadu kaa, nöö hën mbei u musu ta paka lanti möni tu. Biga di wooko de ta du dë musu nango nöömö. [7] Nöö un musu ta paka de kumafa a fiti. Ee möni fuun da de, nöö un da de e. Ee a dë fuun lesipeki de, nöö un lesipeki de. Ee a dë fuun hei de, nöö un hei de.

Aki ta lei fa u musu libi

ku dee otowan fuu.

[8] Dee sëmbë, un haika e. Wan musu abi oto paima a unu liba fuun paka möönsö, boiti di paima di un abi kaa taa un musu ta lobi unu seei makandi. Biga di sëmbë di ta lobi di otowan fëën, nöö hën ta hoi hii dee wëti u Gadu tuu. [9] Biga dee soni dee i si Gadu taki naandë sö, kuma ja musu waka ku wan mujëë di na mujëë fii u wosu, ja musu kii sëmbë, ja musu fufuu, ja musu haun, ku hii dee oto wëti tuu dee Gadu buta da u, nöö a di wan kodo wöutu aki nöö de tuu nama taa i musu lobi di otowan fii kumafa i lobi i seei. [10] Biga di sëmbë di lobi di otowan fëën kaa, nöö an o du hogi ku ën e. I si? Fëën mbei baa lobi hën wanwan tö sa mbei i ta hoi hii dee wëti u Gadu tuu ku telu.

[11] Fa i si u ta fan ku unu aki, dee sëmbë, nöö sö fuun musu libi e, fu di un ko abi fusutan u di ten u dë aki. Biga wë di ten Gadu buta faa heepi u nöö a ko möön zuntu möön leki di ten un bi ko a biibi dë. Fëën mbei un musu weki a duumi buli seei. [12] Fa u dë aki, di ndeti ta kule hesihesi ta pasa, nöö didia ta jabi ta ko. Wë nöö be wa libi kuma dee hogilibima dee ta du soni a ndeti tjubitjubi fu sëmbë an musu si de e. Nönö. Di lö libi dë u musu disa, nöö un mboo libi a wan limbolimbo fasi. Hën o dë kuma u dë ku fetilai bisibisi fu di didibi an sa wini u. [13] Biga u musu libi a wan fasi di fiti, kuma a didia nöö u ta libi.

Wan musu hai ko dë a wan kamian ta bebe ta dööngö ta bai ta kai olo ta du soni e. Wan musu ta booko dee wëti u Gadu a di së u manu ku mujëë tu, ta du peipei soni dee na fiti. Söseei tu wan musu ta kisi toobi ku unu seei ta haun ku unu na unu. [14] Ja musu ta suku unfa fii sa da di sinkii fii okasi faa piki dee taku kë fii hati e. Ma be di libi u Masa Jesosi Keesitu dë a unu fu hii sëmbë sa si, kuma wan waiti koosu di un ta bisi hiniwan daka.

⌞Sö fuun libi e, dee sëmbë, nöö Gadu o abi piizii ku unu.⌟

14

Aki ta lei fa i musu libi ku wan

oto biibima di i ku ën an ta kai

a di soni un ta du.

1 ⌞Söö. Wë awaa woo taki a dee soni liba
dee biibima ku biibima an ta kai ku deseei a
de.⌟ Fa un sai naandë sö, ee wan sëmbë biibi
fëën suwaki te a ta dë a wanlö wëti basu di
unu ku ën an ta kai a di wan, nöö un tei ën
sö nöö e. Ja musu ta kuutu nëën liba u dee lö
soni dë hedi. 2 Kandë wan sëmbë biibi fëën
taanga tjika te a sa njan hii soni. Di otowan
biibi fëën suwaki tee hën an sa njan hii soni,
guluntu wanwan nöö a ta njan. 3 Wë ma nöö
di sëmbë di ta njan hii soni dë an musu ta
mbei di otowan fa e. Nöö söseei di sëmbë
di an ta njan hii soni, guluntu nöö a ta njan,
nöö an musu ta kuutu di sëmbë di ta njan hii
soni, biga Gadu tei ën kaa. 4 Biga ambë da i
fii kuutu a wan sëmbë liba di an dë futuboi
fii? Na soni fii di dë e. Nöö ee a kai, ee an
kai, di dë di Masa fëën hën musu sabi. Nöö
an o kai tu, biga Gadu abi kaakiti tjika faa
hoi ën fu an kai.

5 A kandë wan sëmbë ta hoi wan daka
apaiti möön dee oto daka. Di otowan ta
luku hii daka tuu di wan fasi nöö. Ma fa de
ta du ën dë, hiniwan u de musu sabi gbelin
nëën hati taa Gadu kë faa du sö e. 6 Di sëmbë
di ta hei wan daka möön dee oto daka, nöö
Gadu hën a ta hei ën da. Di sëmbë di u taki
ta njan hii soni dë, a ta du sö fu di a si taa
a kai ku Gadu, nöö a ta da Gadu tangi nëën
liba. Söseei di oto sëmbë dë tu. Fa hën an
ta njan hii soni dë, a dë fu di a si taa Gadu
an kë faa njan mën, nöö a ta da Gadu tangi
u dee soni dee a sa njan.

7 Dee sëmbë o, na wan kodo fuu ta libi fuu
seei e, nöö na wan kodo fuu ta dëdë fuu seei
tu. 8 Ee u dë ku libi, u dë u Masa. Ee u dëdë,
u dë u Masa. Fëën mbei ee u dë ku libi, ee u
dëdë, fu Masa nöö u dë nöömö.

9 Biga fa Keesitu dëdë toona weki ko libi
baka dë, nöö a du ën sö faa musu dë Masa a
libisëmbë ku dëdësëmbë tuu liba. 10 Nöö di
a dë Masa fuu tuu kaa, nöö faandi mbei i ta
taanpu ta kuutu a di otowan fii liba möön?
Ee nasö, faandi mbei i ta sösö di otowan fii
u du? Wë biga te wan daka u tuu seei o hai
ko a di kuutu bangi u Gadu, faa kuutu soni
fuu.

11 Wan jei fa a dë a di Buku ö? Gadu taki e,
taa:

Fa i si mi ta libi nöömö aki,
nöö mi soi taa hiniwan sëmbë seei kaa o
tjökö kini a mi fesi nöömö wan daka.
Nöö söseei hiniwan sëmbë o jabi ën buka
piki mi a dee soni dee a bi du.
Sö Gadu taki e.

12 Nöö sö i si taa hiniwan fuu o piki Gadu
a dee soni dee u seei bi du. 13 Nöö fëën
mbei u musu disa di kuutu u ta kuutu di
otowan fuu. Nöö be un mëni unu seei bunu
tu fu wan musu buta wan sitonu a pasi fu di
otowan fii naki futu kai.

14 Dee sëmbë o, ka mi ku Masa Jesosi nama
tjika aki, nöö mi sabi gbelin a mi hati taa na
wan soni ⌞u njan⌟ seei abi tjina. Ma töku ee
wan sëmbë si taa a abi tjina, nöö nëën dë a
abi tjina tuu. 15 Nöö ee joo njan wan soni ma
i sabi taa ee i njan mën a o buta di otowan
fii a fuka, ma i ta njan mën sö nöö, nöö hën
da ja ta libi kuma i lobi di sëmbë dë e. Haika
e, ja musu mbei di otowan fii kaba a sösö fu
di i kë njan wan soni hedi. Biga hënseei tu
⌞Masa Jesosi⌟ Keesitu bi dëdë da.

16 A kandë i ta si wan soni taa a bunu fii
du ën, ma di otowan fii hën an si ën sö. Wë
nöö ja musu du ën a wan fasi faa feni i kosi
taa hogi i ta du. Na tja i seei go a dee lö fia
dë. 17 Biga wë fa Gadu ko dë könu a u liba ta
tii u aki, nöö an nama a soni u njan ku soni
u bebe. Nönö. Ma a nama a di fa i dë a di
Akaa u Gadu leiki ta libi a wan leti fasi ku
kötöhati, ku piizii. 18 Nöö hiniwan sëmbë di
ta dini ⌞Jesosi⌟ Keesitu a di fasi dë, nöö ku i
Gadu ta wai. Nöö dee oto sëmbë o si taa i ta
libi bunu tu.

19 Söö. Dee sëmbë o, un boo biinga ku dee
soni dee sa mbei u dë fiifii ku u seei, ku dee
soni dee sa heepi u fuu ko a fesi a di biibi.
20 Gaantangi baa, na poi di wooko u Gadu u
soni u njan hedi e. Kumafa u taki dë kaa,
Gadu an buta tjina a soni u njan. Ma nöö
töku seei ee wan sëmbë i ta njan wan soni
di sa mbei di otowan fii naki futu kai, nöö
hën da hogi i ta du. 21 Nöö hën wë mbei, ee
a nama a wan soni u njan, nöö i disëën. Ee
soni u bebe, nöö na bebëën möön. Biga ja
musu du na wan soni di sa kaba di otowan
fii a sösö ⌞fu di di biibi fëën an taanga tjika
eti⌟.

22 Söö. Nöö fa di biibi fii taanga tjika a dee
lö soni u ta taki aki, dee sëmbë, nöö be i hoi
ën fii ku Gadu nöö. An dë fii tjëën go a oto
sëmbë. Nöö i dë bunu e, ee hati fii an ta foo
i a dee soni i ta du taa hogi. 23 Ma nöö ee
wan sëmbë i ta panta u njan wan soni fu di
ja sabi ee a bunu ee an bunu a Gadu wojo,
ma töku hën i njan mën nöö, hogi i du dë
kaa e. Biga ja du ën ku biibi. Nöö hiniwan
soni di ja du ku biibi, nöö hën da hogi i du
kaa.

15

Aki ta lei u möön fa di libi makandi musu dë.

1 Söö. Wë dee sëmbë, kumafa u taki dë
kaa, u dee sëmbë dee dë taanga a di biibi
musu hoi pasensi da dee otowan e, dee an
dë sö taanga eti. Wa musu ta du di soni
di ta kai ku u seei nöö a kaba, 2 ma un boo
du di soni di sa kai ku di otowan fuu, be
a tja bunu ko dëën faa ko möön taanga a
di biibi. 3 Biga ⌊Jesosi⌋ Keesitu seei an bi ta
biinga dëën seei wanwan e. Ma leti kumafa
de sikifi a di Buku, nöö sö nöö a bi pasa ku
ën taa:

Dee kosi de kosi i dë, Gadu, de tuu kai a mi
liba.

4 Nöö fa de sikifi dee soni a di Buku u Gadu
dë, nöö de sikifi de tuu fu de lei u soni
e. Biga te u lesi fa dee sëmbë u fesiten bi
abi degihati ta hoi pasensi, nöö a ta da u
degihati tu fuu hoi dou ta luku dee soni dee
Gadu bi paamusi u taa de o pasa nöömö.

5 Fa Masa Gadu sai dë, dee sëmbë, nöö
hën wë abi pasensi ku taihati e. Nöö
hënseei musu heepi unu fuun libi ku wan
hati makandi kumafa Keesitu Jesosi bi lei
u fuu libi. 6 Nöö te un dë sö kaa, nöö un
sa fiti buka ku wan kodo hati ta gafa Gadu
makandi, di dë di Gadu fu u Masa Jesosi
Keesitu, bifö a dë hën Tata tu.

7 Söö. Wë dee sëmbë, be un tei unu na unu
kumafa un dë e, leti kumafa ⌊Jesosi⌋ Keesitu
bi tei unu kumafa un dë, nöö Gadu o feni
nëbai a unu.

8 Fa i si Jesosi Keesitu bi ko a goonliba dë,
dee sëmbë, nöö a ko kuma wan futuboi u
Gadu faa lei u dee Dju sëmbë taa Gadu dë
u futoou. Biga a mbei u ko si taa hii dee
soni Gadu bi paamusi dee gaan sëmbë fuu
dë, nöö de tuu o pasa. 9 Nöö a ko a goonliba
fu dee oto köndë sëmbë na u Isaëli tu, fu de
sa si di gaan tjalihati u Gadu di a abi, be në
fëën bai.

Ja sabi fa wan sëmbë sikifi a di Buku ö, u
dee sëmbë na Dju. A fan ku Gadu taa:

Fëën mbei mi o gafa i në a dee oto köndë
sëmbë dendu dee na Dju.

Mi o ta kanda ta bai di në fii.
Sö a sikifi a di Buku e.

10 Nöö de sikifi tu taa:

Un musu ta wai seei, un dee sëmbë na Dju.
Un mökisi ku dee sëmbë u Gadu ta wai.

11 Nöö hën de toona taki möön taa:

Hii un dee sëmbë na Dju, un hopo Masa në
e.
Hii un dee föluku tuu, un musu ta kanda
dëën.

12 Nöö söseei Jesaaja taki wan soni u dee
sëmbë na Dju tu. A taa:

Dee böngö u Isai,
ee i si de joo taa de kaba a goonliba.
Biga de ko dë kuma wan pau de koti tee fika
lutu wanwan.
Ma te wan pisi di lutu dë o booko wojo toona
nasi ko.
Nöö fa a o nasi dë,
nöö hën o ko dë Tiima a hii pei föluku liba.
Nëën liba hii dee oto köndë sëmbë na Dju o
buta de futoou fu de feni heepi.
Sö Jesaaja bi taki e.

13 Nöö da sö e, dee sëmbë. Di Gadu di ta
buta sö wan gaan biibi a u hati aki taa a o
heepi u nöömö, hën musu fuu unu hati ku
piizii e, ku kötöhati, fa i si un ta futoou ën
naandë. Fa di Akaa fëën abi kaakiti tjika dë,
hën musu ta wooko a unu liba mbei un fika
ta mëni nöömö taa Gadu o du dee soni dee
a bi paamusi.

Aki Paulosu ta taki u di fa Gadu wooko nëën liba.

14 Dee sëmbë o, fa mi dë aki mi sabi
gbelingbelin a mi hati taa un ta du sömëni
bumbuu soni kaa. Mi sabi taa un sabi soni te
tjika, nöö un abi di köni tu fuun sa lei unu
na unu. 15 Ma tökuseei mi mbei di pampia
aki da unu nöö. Dee soni mi sikifi aki, mi
fan so u de gbelin seei. Ma fëëë u taki de, fu
di mi bi kë toona mëni unu de a bakafutu.
Nöö di soni mbei mi du sö, fu di Gadu tei mi
buta a sö wan gaan wooko ku ën bunuhati.
16 A buta mi u mi ko wan futuboi u Keesitu
Jesosi ta tja di bunu buka fëën ta konda da
un dee oto sëmbë na Dju. Mi dë kuma wan
mindima fuunu ku Gadu, fu mi sa hopo unu
kuma wan suti paima tja go dëën. Nöö di
paima aki, a dë wan paima di di Akaa fëën
seei seeka buta dëën apaiti.

17 Nöö fa i si mi ku Jesosi Keesitu nama aki,
nöö mi ta hopo di wooko Gadu da mi u mi
du dëën e. Mi ta kai ën gaan soni seei. 18 Nöö
te mi ta konda soni, ma ta tei na wan soni
u miseei ta konda. Ma mi ta konda dee soni
dee ⌊Jesosi⌋ Keesitu bi du a mi liba. Biga a
tei dee fan dee mi fan ku dee soni dee mi
du hën a du gaan soni ku de, tee sömëni u
dee sëmbë na Dju ko piki Gadu buka seei.
19 Ka di Akaa fëën abi kaakiti tjika dë, a mbei
sömëni gaan foombo soni pasa, u lei taa hën
abi di wooko.

Nöö sö mi bi dë ta konda di bunu buka u
⌊Jesosi⌋ Keesitu ku telu a hii kamian ka mi bi
waka. A Jelusalen naandë mi seti, nöö hën
mi ta kondëën ta lontu a dee kamiankamian
tee go dou a di pisiwata de kai Iliikum. [20] Hii
fa mi du ën dë, mi ta biinga u konda di buka
nöömö a dee kamian ka de an bi jei di në
u ⌊Masa Jesosi⌋ Keesitu wan daka eti, fu an
musu dë kuma mi tei wan wosu ta mbei
di wan oto sëmbë bi seti kaa. [21] A dë leti
kumafa di Buku taki taa:
Te ka sëmbë an konda di buka wan daka
nöö na ala de o ko jei ën.
Dee sëmbë dee an bi jei ën wan daka o ko
fusutëën.
Wan si ö?

Aki Paulosu toona taki möön

fa a kë ko a Loomë.

[22] Nöö di wooko di i si mi taki dë, hën wë
tapa mi sömëni pasi mbei ma bi sa ko a unu
ala eti. [23] Ma nöö fa u dë aki, nöö ma a'
kamian a dee köndë aki möön fu mi konda
di buka. Mi kaba di wooko u mi aki kaa. Nöö
fu di mi bi hangi sömëni jaa longi kaa u mi
musu ko luku unu ala, [24] hën mbei pakisei u
mi toona kai a di soni dë liba möön. Mi ta
mëni fu mi go a Sipanjan köndë, nöö te mi
o go nöö mi o pasa a unu ala ko tan wantu
daka ku unu. Nöö a baka u di suti ten di mi
ku unu o abi dë, nöö mi o kë fuun sa heepi
mi fu mi go a Sipanjan awaa.

[25] Ma nöö fa u dë aki, nöö mi dë a pasi
nango a Jelusalen ufö. Mi ta heepi dee
biibima ala ku wan soni. [26] Biga a dë sö taa
dee biibima u Masa Jesosi a Masadonia ku
Akaja pii möni fu de manda go da dee pooti
biibima fuu, dee Dju wan, a Jelusalen ala.
Nöö hën di möni dë wë mi ta tja go da de.
[27] Nöö fa dee biibima na Dju du di soni aki,
nöö waiwai seei de du ën o. Biga ee i luku ën
te i kaba a dë sö kuma dee sëmbë na u Dju,
de a' paima seei a u dee Dju sëmbë. Biga a u
de feni di bunu u Gadu a de akaa. Nöö hën
mbei a fiti u de toona heepi dee Dju sëmbë
fuu baka ku dee soni de abi fanöudu u de
sinkii.

[28] Wë nöö te mi tja di möni aki go da dee
sëmbë kaa, nöö mi o ko haika unu ufö mi
pasa go a Sipanjan. [29] Nöö mi sabi taa fa mi
o ko a unu dë, nöö mi o ko ku hii dee bunu
tuu dee u ta kisi a ⌊Jesosi⌋ Keesitu.

[30] Söö. Wë nöö dee sëmbë, fa mi ku unu
nama ku Masa Jesosi Keesitu makandi aki,
mi kë begi unu a wan soni. Biga di Akaa u
Masa Gadu seei hën buta di lobi fëën a u hati
mbei u ta lobi u seei sö. Hën mbei mi kë
hakisi unu fuun heepi mi begi fajafaja a tu
soni liba.

[31] Di fosuwan, hën da mi kë fuun heepi mi
begi fu Gadu musu puu mi a dee Dju sëmbë
u Judea pisiwata maun dee an ta biibi.

Nöö di otowan, hën da fu di wooko i si mi
nango du a Jelusalen aki, dee Dju biibima
musu tei ën u bumbuu soni. ⌊Biga a kandë
de an o kë tei soni di kumutu a oto köndë
sëmbë maun.⌋ [32] Ma nöö te mi si taa hii soni
waka bunu, nöö mi o ko a unu ala ku wai
seei, ee Gadu kë, nöö woo ta da u seei hati
makandi. Nöö da sö e, dee sëmbë.

[33] Nöö di Gadu fuu di nëën wanwan tö
sëmbë ta feni kötöhati, hën musu dë ku
unu. A tan sö.

16

*Aki Paulosu ta manda odi apaiti da sëm-
bësëmbë.*

[1] Fa i si di mujëë de kai Fiibi ko a unu
naandë, dee sëmbë, mi butëën a unu maun
e. Di mujëë i si aki sö, a dë wan sëmbë fuu
di ta wooko a di keiki a Kenkelea. [2] Nöö mi
ta begi unu gaantangi be un kisi ën a wan
fasi di fiti dee sëmbë dee dë apaiti da Masa
Jesosi. Fa i si unu ku ën tuu nama ku Masa
Jesosi dë, nöö un musu heepi ën a dee soni a
abi fanöudu. Biga fa a sai dë, a heepi sömëni
sëmbë gaanfa seei te kisi ku mi seei tu.

[3] Nöö mi ta manda gaan odi da Pesila ku
Akila taa mi dë bumbuu. Dee sëmbë dë,
mi ku de bi ta du di wooko u Jesosi Keesitu
makandi, [4] nöö a fika piki de bi dëdë fu mi
hedi. Hën mbei na mi wanwan nöö ta da
de tangi, ma hii dee oto biibima u Masa
Jesosi dee na Dju, dee ta miti makandi a dee
köndëköndë tuu, ta da de tangi tu. [5] Nöö un
da dee biibima odi tu, dee ta hoi keiki a de
wosu.

Nöö mi ta manda gaan odi da mi lobi mati
Epënëtusi. Hën wë da di fosu sëmbë di ko
biibi ⌊Masa Jesosi⌋ Keesitu na Asia köndë.

[6] Nöö un da Malia odi tu. Di mujëë dë bi
wooko taanga seei da unu e, dee sëmbë.

[7] Nöö un da Andoonikusi ku Juniasi odi,
di mi ku de dë di wan famii. Mi ku de de bi
söötö a dunguwosu makandi e, nöö de abi
bunu në seei a dee oto tjabukama u Masa
Jesosi. Fa i si de sai dë, de bi ta biibi a ⌊Jesosi⌋
Keesitu kaa bifö miseei ko ta biibi nëën.

[8] Nöö un da Ampiliatusi odi, di mi lobi fu
di mi ku ën nama ku Masa makandi.

9 Nöö un da Ubanisi gaan odi. Hën bi
heepi u a di wooko u ⌊Jesosi⌋ Keesitu tu.
Nöö mi ta manda odi da mi lobi mati
Sitaki tu.
10 Nöö be un da Apëlësi odi. Di womi dë,
de bi poobëën te de wei, nöö hën de ko si
taa aai, a dë wan bumbuu sëmbë u ⌊Jesosi⌋
Keesitu tuutuu.
Nöö un da dee sëmbë u Alisitobu wosu
tuu gaan odi da mi e.
11 Nöö un da di oto sëmbë u mi de kai
Helodion odi, ku dee sëmbë u Naasisusi
wosu dee ta biibi a Masa.
12 Nöö un da Teefena ku Teefosa odi da mi
tu. De tu mujëë dë ta wooko taanga da Masa
e.
Nöö un da mi lobi mati Pëësisi odi da mi
tu. Di mujëë dë seei bi ta wooko taanga da
Masa tu.
13 Nöö un da Lufusi odi da mi, di Masa bi
tei apaiti. Nöö un da hën mama gaan odi da
mi e, biga a dë mi mama tu.
14 Nöö un da Asinkitusi odi da mi tu, ku
Filegon, ku Hëlimësi, ku Patobasi, ku Hëli-
masi, ku dee oto biibima sai ku de naandë
tuu.
15 Nöö un da Filologusi odi, ku Julia, ku
Neluisi ku ën sisa, ku Olimpasi, boo taa hii
dee biibima u Masa Jesosi tuu dee sai ku de
naandë.
16 Nöö un baasa unu seei e, dee sëmbë,
kuma apaiti sëmbë u Gadu.
Hii dee sëmbë u ⌊Jesosi⌋ Keesitu dee ta
ko a keiki makandi a dee kamiankamian tuu
manda gaan odi da unu.

Aki Paulosu toona da de lai a wantu soni möön.

17 Söö. Wë dee sëmbë, mi begi unu gaan-
tangi taa be un mëni unu seei ku dee sëmbë
ta suku u poi unu na unu naandë e. Dee
sëmbë i si naandë, taapu wë de ta buta a
pasi fu kisi unu puu a di lei di un bi kisi kaa.
Nöö wan musu hulu de möönsö. 18 Biga fa
dee lö sëmbë sai dë, na ⌊Jesosi⌋ Keesitu u
Masa de ta dini e, ma dee soni deseei hati
kë, de de ta dini. Fa i si de ta waka ta lontu ta
fan suti ta naki sëmbë tëtë naandë, ganjan
nöö de ta ganjan dee sëmbë dee an sabi soni
möön bëtë e, fu de musu poi pakisei u de.
19 Ma töku fa i jei mi fan dë seei, ma hii
sëmbë sabi unu kaa taa un ta piki Gadu
buka, nöö fëën mbei baa mi ta wai seei ku
unu. Nöö mi kë fuun abi fusutan te tjika
fuun sabi bumbuu soni, ma nöö a di së u sabi
hogi, un musu ta dë kuma miii.
20 Dee sëmbë o, abiti möön nöö di Gadu
fuu di ta da sëmbë kötöhati o makisa di
didibi Saatan buta a unu basufutu e.
Jesosi Keesitu, di dë di Masa fuu, hën
musu dë ku unu ku ën bunuhati, dee sëmbë.
21 Nöö Timoteo, di mi ku ën ta wooko
makandi aki, ta manda gaan odi da unu tu,
hën ku Lusiusi ku Jason, ku Sosipata. Boo
taa, hii dee sëmbë u mi aki tuu ta manda
gaan odi da unu.
22 Söö. Nöö mi, Teetusi, fa mi ta sikifi di
biifi da Paulosu aki, nöö miseei ta manda
gaan odi da unu tu a di në u Masa Jesosi.
23 Nöö mi Paulosu toona ta manda odi u
Gajusi da unu tu. Fa di womi dë aki, hën
wë ta hoi mi nëën wosu, nöö hii dee oto
biibima dee ta ko a keiki makandi aki tuu
seei a ta kisi ku wai. Söseei Elatusi, di dë
wan lantima ta seeka möni soni u di köndë
aki, ta manda gaan odi da unu, hën ku di oto
sëmbë fuu de kai Kwatusi ta manda gaan
odi da unu tu e, dee sëmbë.
[24 Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu ta
tja unu ku ën bunuhati. A tan sö.]

Aki Paulosu tapa di biifi ku tangi a Gadu.

25 Söö. Wë dee sëmbë, mi ta buta unu
a Masa Gaangadu maun. Hën abi kaakiti
faa hoi unu gingin fu di un ta piki di Buka
fëën di mi ta konda aki. Biga soni u Jesosi
Keesitu wë mi ta konda, nöö hën ta mbei
di soni ko a limbo di bi dë tjubitjubi a di
pakisei u Gadu sömëni jaa longi kaa. 26 Ma
fa a bi dë tjubitjubi seei, ma töku dee fesiten
tjabukama bi mbei sëmbë ko sabi soni fëën.
Biga Masa Gadu di ta libi u teego, hën wë bi
manda de u de sikifi soni fëën, be hii föluku
u goonliba sa ko biibi Masa Jesosi u de piki
ën buka.
27 Nöö di Gadu fuu i si dë, nöö nëën maun
wë i si mi ta buta unu e, dee sëmbë. Hën
wanwan abi hii köni, nöö hën musu feni
nëbai fu nöömö u di soni di a du da u a Jesosi
Keesitu. A tan sö.

Di fosu biifi Paulosu manda da dee biibima u Kolenti

Wan wöutu a fesi.

Wë un haika, dee sëmbë. Di sëmbë de kai Paulosu bi dë wan u dee tjabukama u Masa Jesosi de kai apösutu. Gadu kai ën ko buta sö. Hën seei bi tja di Buka u Masa Jesosi ko da dee sëmbë u di köndë de kai Kolenti, nöö hën so u de piki di Buka tei Masa Jesosi ko Gadu u de.

Nöö di soni mbei Paulosu sikifi di biifi aki. Dee biibima u Kolenti fosu bi sikifi biifi manda hakisi ën wanlö soni unfa u de musu libi a di biibi, nöö hën a toona sikifi di biifi aki manda piki de.

Nöö a mbei di biifi aki tu, fu di a jei taa de an ta libi bunu a di biibi kumafa a bi lei de. A ta bai de be de bia ko ta libi kumafa a sa bunu da Masa Gadu.

Dee soni dë abi di biifi.

A di pisi aki Paulosu ta da

dee sëmbë odi.

1 Dee sëmbë o, mi Paulosu, ta mbei di pampia aki e. ⌞Nöö kumafa un sabi kaa,⌟ mi da di sëmbë Masa Gadu bi kai ku ën seei kë faa ko dë wan u dee tjabukama u Jesosi Keesitu de kai apösutu. Nöö fa mi ta mbei di pampia aki, nöö mi ku wan sëmbë fuu de kai Sositeni, 2 sö u ta sikifi ën ta manda odi da un dee biibima u Masa Jesosi dee dë a di köndë de kai Kolenti. U ta mandëën da un dee sëmbë dee Masa Gadu bi kai fuun ko dë sëmbë fëën a wan apaiti fasi, fu di unu ku Masa Jesosi ko dë di wan. Nöö u ta mandëën tu da hii dee oto sëmbë a dee kamiankamian, dee ta kai Jesosi Keesitu në ta begi ën. Hën da Masa fuu ku de tuu.

3 U ta manda odi da unu taa Masa Gadu ku Masa Jesosi Keesitu tuu musu dë ku unu ku de bunuhati. De musu da unu böö.

A di pisi aki Paulosu ta da

Masa Gadu tangi.

4 Dee sëmbë o, hiniwanten mi ta da di Gadu u mi ⌞ku unu tuu⌟ tangi fuunu hedi e, fu dee soni dee a du da unu ku ën bunuhati, fu di un ko nama ku Jesosi Keesitu. 5 Biga wë a mbei un ko abi hii soni fa u dë aki a hii fasi. A mbei un ko abi fusutan ku bumbuu pakisei fuun sa sabi di Buka u Gadu. Nöö söseei a mbei un ko sa' fa u fan fuun kondëën tu. 6 Biga wë dee soni u ⌞Jesosi⌟ Keesitu dee u bi konda da unu, de mbei lutu a unu hati te de dë u si a unu libi seei. 7 Fëën mbei fa un ta luku u Masa Jesosi Keesitu faa toona ko a goonliba aki, nöö na wan soni makei unu möön a di së u dee köni dee di Akaa u Gadu ta da dee sëmbë fëën e. 8 Nöö mi sabi taa Masa Gadu o hoi unu tu tee go dou a di kaba juu, fu te u Masa Jesosi Keesitu toona ko a goonliba nöö woon sa dë gbelingbelin söndö föutu. 9 Nöö u sabi taa a o du ën sö tuu, biga di Gadu fuu dë, un sa futoou ën. Nöö hën wë bi kai unu fuunu ku ën Mii Masa Jesosi Keesitu musu libi suti makandi.

Aki Paulosu ta fan ku dee sëmbë u de musu disa di fia libi u de.

10 Wë nöö un dee sëmbë u mi dë, fa mi gafa unu dë seei, ma mi kë toona bai unu a wan soni. Mi tei di në u Masa Jesosi Keesitu ta begi unu baa, taa be un disa di fia un ta fia ku unu seei naandë, ku di paati un ta paati ku unu na unu. Un musu dë makandi ku wan pakisei e, ku wan hati.

11 Biga wë wanlö sëmbë dee ta dë a di wosu u di womi de kai Kolu mbei mi ko sabi taa fia fasi dë a unu mindi. 12 Mi jei taa so fuunu ta taki taa: "Fa u ta waka a Masa Jesosi baka aki, nöö mii ta tei di lei u Paulosu." Otowan taa: "Mii ta tei di lei u Apolo." Di otowan taa: "Mii ta tei di lei u Kefasi." ⌞Hën seei da Petuisi.⌟ So sëmbë taa: "U ta waka a ⌞Masa Jesosi⌟ Keesitu wanwan baka."

13 Wë nöö mi hakisi unu, unfa wë? Fa un dë a peipei sëmbë baka dë, ⌞Jesosi⌟ Keesitu paati a pisipisi nö? Naa mi, Paulosu, de bi kii a lakpa fuunu hedi nö? Fa un bi tei dopu dë, nöö a di në u Paulosu un bi tei ën nö?

14 Wë mi da Gadu tangi seei fu di ma bi dopu na wan sëmbë a unu mindi e, boiti Keesipusi ku Gajusi, 15 fu na wan sëmbë sa taki taa mi dopu sëmbë a mi në ⌞fu de konda taa de da bakama u mi⌟. 16 Oooo, aai, mi bi dopu Sitefanasi tuu, ku dee sëmbë fëën wosu dendu. Ma ma si kuma mi dopu oto sëmbë naandë möönsö.

17 Biga wë ⌞Jesosi⌟ Keesitu an bi manda mi ⌞a di fosu kamian⌟ u mi dopu sëmbë e, ma fu mi konda di Bunu Buka fëën, be sëmbë jei. Nöö söseei tu an manda mi u mi kondëën ku gaan köni u libisëmbë. Biga an musu dë taa di suti u di fan u mi hën ta hai sëmbë tja ko a di biibi. Biga ee mi ta kondëën sö, nöö di buka u di dëdë u Masa Jesosi a di lakpa pau o lasi ën kaakiti.

Aki Paulosu ta taki u di köni u Masa Gadu
ku di kaakiti fëën.

18 Dee sëmbë o, di Buka u di fa Masa Jesosi
dëdë a di lakpa pau, a dë seei wan gaan sösö
soni da dee sëmbë dee o kaba a sösö a didibi
faja e. Ma fu wi dee sëmbë dee Gadu puu a
dee hogi du fuu basu, te u jei ën nöö u ta si
fa Gadu abi kaakiti tjika. 19 A dë leti kumafa
de bi sikifi ën buta a di Buku u Gadu taa:
Masa Gadu o mbei di köni u dee könima bia
ko sösö soni.
Söseei a o mbei di fusutan u dee sabisonima
ko poipoi soni.
20 Wë biga fa u dë aki, unsë dee könima
dë? Unsë dee leima ku dee hulusonima u
di goonliba aki dë? De an dë wan wojo soni
möön e. Biga Gadu buta di köni ku di lei u
libisëmbë tuu ko sösö soni kaa. 21 Fa a köni
tjika dë, nöö hën wë i si a seeka di soni buta
sö taa dee sëmbë u goonliba aki ku hii di
köni di de köni ku hii di lei de lei dë seei,
de an o ko sabi ën möönsö. Ma ku di sösö
fan fuu dee tjabukama fëën nöö dee sëmbë
dee ta biibi ën sa kumutu a dee hogi du u de
basu.
22 Fa u dë aki, dee Dju kë si foombo wooko
u Gadu bifö de o biibi. Nöö dee Giiki sëmbë
ta suku gaan köni a libisëmbë fasi bifö de,
de o biibi. 23 Ma u, u ta konda u ⌊Jesosi⌋
Keesitu kodo, di de bi peka a lakpa pau kii.
Nöö di Buka u di dëdë u Masa Jesosi aki, nöö
hën ta toobi dee Dju sëmbë te de an kë jei ën
seei. A dë wan sösö fan tu da dee oto köndë
sëmbë, ma töku u ta kondëën nöömö.
24 Ma dee sëmbë dee Gadu kai u de ko
nëën, ee Dju, ee oto köndë sëmbë, te u ta
konda di Buka da de nöö nëën de ta si fa
Gadu taanga tjika e, ku fa a köni tjika. 25 Biga
di soni Gadu du, di libisëmbë kai sösö soni
dë, köni dë nëën möön leki hii di köni di
libisëmbë abi. Söseei di suwaki fëën di de
ta si a di dëdë u Masa Jesosi dë, a abi kaakiti
möön hii kaakiti u libisëmbë.
26 Biga wë un luku a unu seei, dee sëmbë.
A di ten di Masa Gadu bi kai unu, nöö di
möön gaan së fuunu an bi dë leilei sëmbë
a goonliba fasi e. Wan bi abi taki a köndë.
Wan bi dë hei sëmbë. 27 Ma dee sëmbë dee
goonliba sëmbë ta si taa de an sabi soni,
nöö de Gadu ta tei fu da dee sabisonima
u goonliba aki sen. Söseei a ta tei dee
suwakisuwaki sëmbë faa mbei dee taanga
sëmbë kisi sen. 28 A ta tei dee lagilagi sëmbë
dee an bi dë wan wojo soni a goonliba
aki, dee sösö wan, buta ko hei, fu goonliba
sëmbë sa si taa dee soni mbei de bi ta gafa
sëmbë an dë wan wojo soni.
29 Nöö di soni mbei a du sö, fu na wan
libisëmbë musu njan buka a Gadu fesi e.
30 Biga Gadu wanwan mbei u ko feni di libi
a ⌊Jesosi⌋ Keesitu.
Nöö Masa Jesosi wë mbei u ko sabi fa
Masa Gadu köni tjika e. Sö seei a mbei u ko
dë a Gadu wojo söndö föutu. A puu u a hii
dee sitaafu dee u bi hai tja ko a u liba fu di
u bi booko Gadu wëti, nöö fa u dë aki a ta
puu hogi a u fuu sa ko dë limbolimbo. ⌊Hii
dee soni dë tuu u feni a Masa Jesosi e, dee
sëmbë.⌋
31 Fëën mbei de sikifi ën a di Buku taa:
Ee wan sëmbë kë njan buka,
nöö be a njan buka a dee soni Masa bi du
dëën.

2

Aki Paulosu ta konda da de taa
ku di kaakiti u di Akaa u Gadu
a ta fan ku sëmbë.

1 Wë, dee sëmbë, fa i si mi bi ko a unu
naandë fu mi konda di woto u Gadu da unu,
nöö ma bi ko kuma wan sëmbë di sabi soni
tumisi e. Söseei ma bi ta fan ku unu kuma
wan sëmbë di sabi u fan poi tu. Nönö.
2 Biga fa mi bi dë a unu mindi dë, nöö
mi buta miseei taa ma o konda oto soni
möönsö möön leki di fa Masa Jesosi Keesitu
bi dëdë a di lakpa pau. 3 Nöö mi bi ko a
unu ku saka fasi ku fëëë, ku panta a hati
seei. ⌊Biga ma bi sabi ee mi sa du di wooko
bunu.⌋ 4 Nöö a di fa mi bi ta konda di buka
da unu dë, nöö ma bi ta mbei kijoo fa, ta tei
dee köni di libisëmbë abi u wini unu hati e.
Ma mi bi kë u di kaakiti u di Akaa u Masa
Jesosi hën musu tja unu ko a biibi, 5 fu di
biibi fuunu an musu hëngi a libisëmbë köni
ma faa musu hëngi a di taanga u Gadu.

Aki Paulosu ta konda da de taa
di Akaa u Gadu wanwan tö
sa lei sëmbë soni fu Gadu.

6 Ma nöö hii fa ma ko a unu kuma wan
könima seei, ma töku dee soni u ta taki aki,
de ta lei u fa Gadu abi köni tjika. Nöö wa ta
taki de da hii sëmbë, ma u ta taki de da dee
sëmbë dee ko taanga kaa a di biibi. Nöö di
köni u ta taki aki an dë di köni u dee hedima
u di goonliba aki e, dee o go kaba a sösö.
Nönö. 7 Ma u ta lei sëmbë di köni u Gadu.
Nöö di köni dë, hën Masa Gadu bi abi nëën

pakisei gaanduwe faa heepi u fuu ko feni
dee gaan bunu fëën. Bifö a mbei goonliba
seei, nöö a bi sabi fa a o heepi u kaa, ma a
fesi a bi dë wan tjubitjubi soni. [8] Nöö na wan
u dee hedima u di goonliba aki bi sabi di lö
köni dë e. Biga ee de bi sabi ën, nöö de an
bi o peka di gaan nëbai Masa u mundu a di
lakpa pau kii. [9] A dë leti kumafa de bi sikifi
ën a di Buku u Gadu taa:
Di soni na wan sëmbë wojo bi si,
di soni na wan sëmbë jesi bi jei,
ku di soni di na wan sëmbë bi mëni nëën
hati wan daka taa a sa feni ën
möönsö,
nöö hën wë Gadu bi seeka buta a wan së kaa
faa da dee sëmbë dee lobi ën.
[10] Nöö sö di Buku taki, nöö sö a dë tuu. Ma uu
ko sabi dee soni, biga di Akaa u Masa Gadu
di a manda ko da u aki, hën ta lei u de.

Fa di Akaa u Gadu sai dë, dee sëmbë,
hën ta öndösuku hii soni, te dou ku dee
tjubitjubi soni dee dë a Gadu hati. [11] Biga
wë ambë sabi dee soni dee dë a wan sëmbë
hati ee na di sëmbë dë seei? Söseei tu, ambë
sa sabi dee soni dee dë a Gadu hati, boiti di
Akaa fëën seei? [12] Nöö di Akaa dë, hën Gadu
manda ko buta a u hati, nöö hën ta lei u dee
bunu Gadu da u ku ën bunuhati. Na ku wan
libisëmbë akaa u ko sabi de e. [13] Nöö dee soni
di Akaa u Gadu ta lei u aki, nöö dee soni
dë seei u ta tei ta lei sëmbë. Nöö wa ta lei
sëmbë a di fa libisëmbë ta lei sëmbë ku de
köni e, ma kumafa di Akaa ta manda u fuu
kondëën, nöö sö u ta kondëën.

[14] Nöö ee wan sëmbë i dë nöö ja abi di
Akaa u Gadu, nöö ja o piki dee soni di Akaa
ta taki e. De tuu o dë kuma wan sösö soni
da i, fu di ja o fusutan de. Biga fa dee soni u
Gadu sai dë, di Akaa u Masa Gadu nöö sa lei
i de.

[15] Ee wan sëmbë i dë nöö i abi di Akaa aki
a i hati, nöö i sa sabi u öndösuku hii soni.
⌞Biga hën ta wooko a i liba.⌟ Ma dee sëmbë
dee na abi di Akaa, de an o sa fusutan di libi
fii dë. [16] A dë leti kumafa di Buku taki:
Ambë seei da di sëmbë di sa sabi andi dë a
Gadu hati
faa musu lei ën soni?
Ma u, fu di u abi di wan seei hati kuma di u
⌞Jesosi⌟ Keesitu, ⌞nöö u sa sabi soni fëën⌟.

3

Aki Paulosu ta konda da de taa hii dee wookoma u Masa Gadu

dë a di wan kodo wooko.

[1] Dee sëmbë o, di un bi ko a di biibi
njunjun, ma bi sa fan ku unu kuma sëmbë
di sabi u libi a di Akaa u Masa Gadu leiki
e. Ma mi bi musu lei unu kuma sëmbë di
ta libi a deseei kë, kuma piki mii. [2] Biga wë
ku bobiwata nöö mi bi ta kiija unu, na ku
taangataanga njanjan.

Ma nöö te tide un dë a di wan seei fasi
dë eti, wan göö kumutu dë möönsö. Ee fuu
taki, nöö dee fukëfukë pisi u di lei u Masa
nöö mi sa tei ta konda da unu eti. Ma sa go
a dee degidegi pisi u di lei, [3] fu di un ta libi
kumafa dee libisëmbë u di goonliba aki ta
libi eti. Biga wë ee un sai dë ta djalusu ta
buja ta paati ku unu na unu, nöö nëën da
unu ku dee sëmbë u di goonliba aki dë di
wan fa nö? [4] Biga so fuunu ta taki: "Mi o tei
di lei u Paulosu," otowan ta taki: "Mi o tei di
u Apolo," nöö nëën da un ta libi kuma dee
sëmbë u di goonliba aki dee na sabi Gadu
nö?

[5] Wë nöö fa un ta fia di fia dë, ambë un
sabi da Apolo? Ambë un sabi da Paulosu?
U tuu dë futuboi u Masa Gadu nöö. U tuu
tja unu ko biibi nëën, fuun ta waka nëën
baka. Biga hën da di wooko Masa da u. [6] Mi
paandi di goon ⌞biga mi fosu bi tja di buka
ko konda da unu dë⌟. Nöö hën a baka u di
dë hën Apolo ko munjan di goon, ⌞biga a ko
lei unu soni möön fini⌟. Ma Gadu hën mbei
di buka göö a unu hati.

[7] Nöö fëën mbei na wan sëmbë hei möön
di otowan, na di sëmbë di paandi, na di
sëmbë di munjan di goon. Ma Gadu wan-
wan, biga hën ta mbei soni ta göö nëën.
[8] Nöö di sëmbë di paandi ku di sëmbë di ta
munjan di goon, a di wan wooko nöö de dë
e. Nöö hiniwan o kisi ën paima kumafa a
bi wooko. [9] Biga fa u dë aki, Gadu buta u
tuu fuu ta heepi ën a di wooko. U ku ën ta
wooko makandi. Nöö fa u ta taki soni u di
goon aki, nöö unu wë da di goon, ma Gadu
hën abi ën e.

Aki Paulosu ta taki taa dee wookoma u Gadu musu mëni u de du di wooko fëën bunu.

⌞Wë nöö söseei fa un ko dë sëmbë u Gadu
makandi dë, nöö un dë kuma wan wosu
fëën tu, di a ta mbei.⌟ [10] Nöö di wosu dë,
Masa Gadu da mi wan wooko nëën ku ën
bunuhati, hën a lei mi tu unfa mi musu seti
ën. Nöö hën mi seti di goonsei te mi kaba
kuma wan sëmbë di sabi di wooko. Nöö fa u
dë aki, nöö dee otowan fuu ta ko ta mbei a
di goonsei dë liba. Nöö a bunu, ma hiniwan
sëmbë di o ko mbei dë, a musu saandi a ta

mbei buta dë. [11] Biga wë na wan sëmbë sa
buta wan oto goonsei möön leki di Gadu
buta kaa e.

Biga fa i si di wosu seti dë, dee sëmbë, nöö
a Jesosi Keesitu liba wë a seti. [12] Nöö ee wan
sëmbë joo tja soni go mbei a di goonsei dë
liba, nöö i sa tja sömëni pei soni. I sa tja
goutu, i sa tja soofu, i sa tja djamati sitonu,
i sa tja pau. Ma i sa tja ahun ku dëëdëë uwii
tu. ⌊Biga sömëni sootu pei fasi i sa wooko di
wooko u Gadu, bumbuu fasi ku poipoi fasi.⌋
[13] Ma a di Gaan Kuutu Daka te Masa Jesosi
ko, nöö hiniwan sëmbë wooko o ko a limbo.
Biga dee soni dë tuu o pasa a wan faja, nöö
di faja hën o mbei sëmbë si ee andi i bi tja
ko buta dë. [14] Nöö ee di wooko fii pasa a
di faja, nöö joo feni i paima. [15] Ma ee wan
sëmbë wooko tjuma, nöö a lasi ën paima ku
hii di möiti di a bi mbei tuu. Nöö hënseei o
kumutu, ma ku sösö maun tjololoo. A fika
piki hënseei bi o tjuma tu.

[16] Nöö dee sëmbë, fa i si un dë sëmbë u
Masa Gadu makandi dë, nöö unu wë da di
Wosu u Masa Gadu kaa e, ka di Akaa fëën
ta libi. [17] ⌊Nöö fa un ta buja ta paati ku unu
seepi dë,⌋ ee wan sëmbë kaba di Wosu u
Masa Gadu a sösö, Masa Gadu o kaba i seei a
sösö tu e. Biga di wosu u Masa Gadu dë wan
apaiti soni limbolimbo, ⌊nöö dee lö soni dë
an musu ta pasa nëën dendu⌋.

Aki Paulosu ta lei de taa

de an musu libi ku di köni

u dee sëmbë u di goonliba aki.

[18] Dee sëmbë o, na be na wan fuunu gan-
jëën seepi e. Ee wan sëmbë dë a unu mindi
naandë ta pëë i seei könima a di goonliba
aki, nöö a möön bëtë i disa di köni dë, nöö i
tei di lei u Gadu fii toon donma a di goonliba
aki. [19] Biga wë di köni u di goonliba aki dë
wan sösö soni a Gadu wojo.

Ja sabi fa a sikifi a Gadu Buku ö? A taa:
Di köni u dee könima dë seepi Gadu o tei kisi
de.
[20] Söseei a taki möön taa:
Masa Gadu sabi di pakisei u dee könima taa
a dë wan gaan sösö soni.

[21-22] Fëën mbei na wan libisëmbë musu tei
wan libisëmbë në ta njan buka taa oto hei
möön oto. Biga wë dee sëmbë tuu dë fu
heepi unu. Paulosu ku Apolo ku Petuisi, u
tuu Gadu manda da unu e. Söseei tu, hii
dee soni u di goonliba aki tuu dë fuunu. Ee
i dë ku libi, ee i dëdë seei, hii soni u di ten u
dë aki, ku hii dee soni sa ko a bakaten, dee
soni naandë tuu dë fuunu ⌊fuun feni bunu a
de e⌋. [23] Biga unu da sëmbë u ⌊Masa Jesosi⌋
Keesitu, nöö Masa Jesosi dë u Gadu.

4

*Aki Paulosu ta konda da de kumafa a dë
tjabukama tjika.*

[1] Wë nöö dee sëmbë, hiniwan sëmbë
musu ta luku u dee tjabukama kuma fu-
tuboi u ⌊Jesosi⌋ Keesitu nöö. Un musu ta
luku u kuma sëmbë Masa Gadu futoou fuu
ta konda dee soni fëën dee bi dë a tjubi.

[2] Wë nöö di soni sëmbë ta luku a wan basi,
nöö hën da ee a ta du di wooko kumafa hën
masa kë. [3] Nöö fa mi ta wooko aki, ee un sai
dë ta kuutu mi seei ma a' toobi. Söseei ma a'
toobi tu ee hiniwan oto sëmbë ta kuutu mi,
tee kisi miseei. [4] Ma fa mi fan dë seei, ma
hati u mi an ta kuutu mi taa ma ta wooko
bunu e. Ma di dë an kë taki taa mi dë söndö
föutu. Masa Jesosi hën nöö da di Sëmbë di
sa kuutu mi.

[5] Fëën mbei wan musu kuutu sëmbë a fesi
e, biga te Masa Jesosi ko kaa, nöö hën o tja
hii soni ko a limbo. Dee soni bi dë tjubitjubi
a sëmbë hati tuu a o puu tja ko a döö, nöö
hiniwan sëmbë o feni ën gafa kumafa a fiti.

[6] Dee sëmbë o, fa mi ta sikifi soni da unu ta
kai mi ku Apolo në a dendu aki, nöö mi ta du
ën fuun sa lei soni e. Biga mi kë lei unu taa
wan musu tei oto wëti möön leki dee wëti
Gadu da u fuu ta wegi sëmbë ta luku. Wan
musu buta wan sëmbë hei möön oto ta njan
buka dëën. [7] Biga wë ambë da i di köni di i
abi? Na Gadu ta da u hii soni nö? Wë ee
Gadu hën da i ën, nöö unfa i sa njan buka
fëën?

[8] Ma nöö unu, un ta mëni taa soni an
makei unu möön. Un sabi hii soni kaa. Un
abi hii soni kaa tu ⌊dee Gadu abi faa da dee
sëmbë fëën⌋. A buta unu könu fuun ta tii
hii mundu söndö u dee tjabukama. Sö un ta
mëni.

Aai, mi bi sa kë un ko dë könu tuu o, dee
sëmbë, biga ee un bi dou dë nöö u ku unu
tuu bi o dë könu makandi. [9] Ma fa mi ta wegi
di soni ta luku aki, nöö a djei da mi taa Gadu
tei u dee tjabukama fëën de ta kai apösutu
aki buta a di möön hogi kamian. U dë kuma
sëmbë di lanti kuutu buta u de tja go kii a
ganda mindi ta mbei fa, fu hii libisëmbë te
dou ku dee basia u Gadu Köndë tuu, sai dë
ta luku. [10] U ko dë kuma lauma u ⌊Jesosi⌋
Keesitu hedi. Ma unu, un dë könima. Un

sabi hii soni fu di unu ku ⌊Jesosi⌋ Keesitu ko
di wan kaa. Wa abi taki, ma unu dë takima.
Unu de ta gafa, ma wi de ta kosi.
11 Fa u dë aki, u ta dëdë ku hangi ku
dëëwata. Wa a' koosu u bisi. De ta foo u ku
böö. Wa abi na wan kamian u tan seei. 12 U
ta dëdë ku wooko. U sösö tee te sëmbë ta
kosi u, wa ta kosi de baka, u ta toona ta begi
da de. Te de ta sitaafu u ta du hogihogi ku
u, nöö u ta tjëën. 13 Söseei te de ta lëgëdë
da u ta mindi soni ta poi u në, töku u ta
fan ku de suti. Boo taa u ko dë a sëmbë
wojo kuma wan feki futu koosu, kuma wan
sundju a sitaati u de ba tja go tuwë a matu.
Sö u dë da de e.
14 Fa mi ta sikifi dee soni da unu aki, dee
sëmbë, nöö ma ta sikifi de u da unu sen
e, ma mi ta bai unu a soni nöö, kuma unu
da miii u mi di mi lobi. 15 Biga aluwasi un
abi teni dusu sëmbë ta kiija unu da ⌊Jesosi⌋
Keesitu seei, ma wan kodo tata nöö un abi.
Fa mi fosu bi tja di Buka u Masa Jesosi ko
konda da unu ala, nöö hën mbei un ko dë
kuma miii u mi. 16 Nöö mi ta begi unu baa
taa be un suku fuun musu ko djeesi mi e.
17 Nöö hën mbei mi ta manda Timoteo ko
da unu ala. Hën da wan lobi womi mii u
mi di Masa Gadu da mi, nöö mi sabi taa a
o du leti kumafa Gadu taki. Fa a o ko a unu
dë, nöö a o toona mëni unu u di fa mi bi ta
konda da unu u Jesosi Keesitu, kumafa a kë
fu un musu libi. Leti kumafa mi ta kondëën
a oto kamian a dee keikikeiki, nöö sö nöö a
o kondëën da unu.
18 Wë a dë sö tuu taa sëmbë sai dë ta mëni
taa ma o ko a unu ala möön, hën mbei de ta
njan buka ku di gaan fasi u de. 19 Ma mi o ko
e. Mi o ko hesihesi seei, ee Masa kë. Nöö te
mi ko, nöö mi o si ee di kaakiti u dee gaan
fasi sëmbë naandë dë a buka wanwan, naa
a dë a dee du u de tu. 20 Biga wë ka Gadu dë
Tiima, nöö kaakiti an dë a fan a buka nöö a
kaba e, ma a o dë u si a di fa i ta libi ku di
kaakiti fëën.
21 Söö. Wë dee sëmbë, mi fan ku unu kaa
e. Nöö andi un kë? Mi musu ko a unu ku
gandji, ku wipi nö? Naa mi ko a wan saapi
fasi, ku lobi? A fika da unu.

5

Aki Paulosu ta konda da de taa de musu kuutu di soni u di sëmbë di bi tei ën tata mujëë.

1 Söö. Wë nöö mi jei taa wan taki dë a unu
mindi naandë di nama a manu ku mujëë
soni. Nöö di lö libi dë, dee sëmbë dee an ta
biibi seei ta si ën u gaan hogi soni te de an ta
libi sö. De taa wan womi dë a unu mindi dë
tei ën tata mujëë. 2 Ma töku ku dee lö libi dë
seei un sai dë ku gaan fasi eti. Un bi musu
kisi sen ta tjali, te un jaka di sëmbë di du di
hogi dë puu a unu mindi gaanduwe.
3 Fa mi dë aki, dee sëmbë, ma dë a unu
mindi ma töku di akaa u mi dë a unu ala.
Nöö mi saandi mi o du ku di sëmbë dë kaa.
4 Nöö mi taki e, un musu kai wan kuutu
makandi a di në u Masa Jesosi Keesitu. Nöö
di akaa u mi o sai dë tu, nöö Masa Jesosi o
mbei a pasa leti kumafa un kuutu buta dë.
5 Nöö un tei di sëmbë dë nöö un tuwëën disa
da di didibi be a du ku ën te di hogi a du dë
kaba nëën hati, fu di akaa fëën an musu go
kaba a sösö a di daka Masa Jesosi o ko.
6 Nöö hii fa di soni naandë dë gaan sen
soni seei, ma töku un sai dë ta njan buka ta
mbei taa un bumbuu poi. Nöö an bunu e.
Wan sabi taa wan pikii sooda ta paaja nango
a wan hii gaan paabi boon nö?. 7-8 Hën mbei
dee Dju sëmbë ta puu sooda a de wosu fu de
sa njan di Pasika Daka limbolimbo. Biga a di
daka dë Gadu bi puu de a di saafu libi de bi
dë a Egepiti köndë. Nöö de bi kii wan sikafu
mii fu de sa kumutu a di awoo libi naandë
basu. Nöö di sikafu mii de kii dë, hën kë taki
u Keesitu e, dee sëmbë, di dëdë da u fuu sa
kumutu a di awoo libi fuu.
Fëën mbei un musu puu hogi a unu mindi
fuun sa dë limbolimbo a Gadu wojo e. Biga
sö a buta da unu kaa. Un boo disa di awoo
libi, fuu sa libi di njunjun libi Masa Jesosi tja
ko da u, söndö ganjan, söndö hogihati.
9 Nöö mi bi sikifi wan pampia da unu kaa
taa wan musu hulu dee sëmbë dee ta libi
fanafiti libi a di së u manu ku mujëë soni.
10 Ma fa mi bi taki dë, na dee sëmbë an ta
biibi a Gadu mi bi taki e. Biga dee lö sëmbë
dë, u tuu sabi taa de ta libi dee lö libi dë
kaa, de a' langahati, de dë fufuuma, de ta
njan sëmbë möni, de ta waka a oto gadu
baka. Nöö na de mi bi taki fu wan musu
hulu. Biga ee de mi bi taki nöö hën da un
musu kumutu a di goonliba aki. ⌊Biga a dee
sëmbë dë mindi u dë kaa.⌋
11 Ma dëë sëmbë mi bi sikifi taa wan musu
hulu, nöö de da dee sëmbë ta kai de seepi
biibima, ma de ta libi fanafiti a di së u manu
ku mujëë soni, ee nasö de a' langahati, ee
nasö de ta waka a oto gadu baka, ee nasö de
ta kosi sëmbë a baka, ee nasö de dë bebema,
ee nasö de ta fufuu. Sö wan sëmbë wan
musu njan ku ën seei.

12 Wë biga un bisi mi abi ku dee sëmbë dee
dë a döösë ala u mi musu kuutu de a dee
soni dë? Nönö, ma dee sëmbë dee dë a di
keiki, de u abi pasi u kuutu. 13 Dee sëmbë
dee dë a döösë ala, Masa Gadu hën o kuutu
de. Ma unu musu kuutu di sëmbë di du di
hogi dë, puu a unu mindi e, ⌞kumafa Gadu
Buku taki⌟.

6

Aki Paulosu ta bai de a di fa

de ta tja kuutu u de go

a dee sëmbë an ta biibi Gadu.

1 Nöö dee sëmbë, wan oto soni fuunu dë
möön, a bigi da mi te na soni. Hën da di fa
un a' hati nango suku leti a dee kuutuma
u köndë dee na a' bisi ku Gadu, u de kuutu
dee toobi un abi ku unu na unu. Na a dee
biibima kuma unu un nango. Nöö anbunu
e!
2 Wan sabi taa a bakaten u dee biibima
o kuutu hii goonliba nö? Wë ee un sabi
sö kaa, nöö faandi mbei wan sa kuutu dee
pikipiki toobi a unu mindi dë?
3 Wan sabi tu taa dee basia u Masa Gadu
Köndë seei u dee biibima o kuutu a bakaten
nö? Wë nöö unfa a waka wan sa kuutu dee
soni u di goonliba u dë aki? 4 Fëën mbei te
un abi wan toobi di nama a dee soni u di
goonliba aki, nöö un sa kai ee dee möön lagi
biibima seei ko, fu de kuutu dee soni dë da
unu.
5 Fa mi ta fan aki, nöö mi ta fan u sen
musu kisi unu e, dee sëmbë. Biga fa un ta
tja dee toobi fuunu nango a dee kuutuma
u köndë dë, nöö a djei sëmbë an dë a unu
mindi möönsö di abi fusutan tjika faa kuutu
dee toobi un abi ku unu na unu. 6 Ma wan
biibima ta tei oto biibima tja go buta seei
a kuutu a dee sëmbë dee na ta biibi fesi. A
bigi da mi e, baa.
7 Ma di soni dë seei dë wan gaan lasi soni
e, dee sëmbë, taa un ta kisi sö wan gaan
toobi ku unu seei tee un musu go a kuutu.
Andi mbei wan sa disa unu seei be otowan
nöö ta du hogihogi ku unu? A bi sa möön
bunu un tai hati be sëmbë ganjan unu nöö.
8 Ma ka fuun tai hati, nöö hën un sai dë ta du
hogihogi ku otowan ta ganjan de. Te dou ku
biibima seei un ta du sö.
9 Dee sëmbë, wan sabi taa ee wan sëmbë
ta libi fanafiti a Masa Gadu wojo, nöö an o
sa dë a dendu te Gadu o ko Tiima ku telu nö?
Wan mbei sëmbë ganjan unu e. Dee sëmbë
dee ta libi fanafiti a di së u manu ku mujëë
soni, dee sëmbë dee ta waka a oto gadu
baka, dee womi dee ta tei oto sëmbë mujëë,
dee mujëë dee ta tei oto sëmbë manu, dee
womi dee ta tei oto womi kuma mujëë, dee
mujëë dee ta tei oto mujëë kuma manu u
de, dee sëmbë dee ta du dee gaan sen soni
dë, nöö na wan u de lö sëmbë dë o dou ka
Gadu dë Könu. 10 Söseei tu dee fufuuma, dee
langahatima, dee döönggöma, dee sëmbë
dee ta waka ta kosi otowan, dee sëmbë dee
ta ganjan sëmbë ta njan, na wan u dee lö
sëmbë dë o dou tu.
11 Nöö sö so fuunu bi dë a fesi tu e. Ma
fa u dë aki, di Akaa u Masa Gadu wasi unu
ko limbo buta a wan së kaa da Gadu. Un ko
dë seei söndö föutu a Gadu wojo fu di Masa
Jesosi Keesitu dëdë da unu.

Aki Paulosu ta konda da de

u de musu libi ku di sinkii u de

faa musu tja nëbai ko da Gadu.

12 Dee sëmbë o, fa u ko a Masa Jesosi aki,
a kandë wan sëmbë o taa: "⌞Ma dë a dee
fesiten wëti basu möön e,⌟ nöö mi sa du hii
soni kumafa mi kë."
Wë fa i taki dë, sö a dë tuu, ma na hii soni
sa tja heepi ko da sëmbë e. Mi sa a' pasi u
du hii soni tuu, ma na wan soni musu kisi
mi buta nëën basu kuma hën da mi masa.
13 Dee sëmbë ta du hogi a di së u manu
ku mujëë soni, nöö de sai dë ta koti wan
nöngö ta taki taa: "Njanjan dë u bëë, bëë dë
u njanjan." Wë nöö sö a dë tuu. Gadu mbei
bëë fii njan njanjan buta. Ma di bëë dë ku
di njanjan tuu, Gadu o kaba ku de wan daka.
Ma te woo taki a di së u manu ku mujëë soni,
di dë dë oto soni. Biga Masa Gadu an mbei di
sinkii fii fii libi ku ën fanafiti a di së u manu
ku mujëë e. Ma hën abi di sinkii fii, nöö a
mbei ën fii musu dini ën ku ën. 14 Nöö ⌞di
sinkii fii an o kaba a sösö möönsö. Ma⌟ leti
kumafa Masa Gadu bi weki Masa Jesosi puu
a dëdë ku ën kaakiti, nöö söseei a o weki dee
dëdë sinkii fuu puu a dëdë tu, ku ën kaakiti.
15 Dee sëmbë o, wan sabi nö taa di sinkii
fuu aki, a dë wan pisi u di sinkii u ⌞Masa
Jesosi⌟ Keesitu. Wë ee a dë sö, nöö mi sa tei
di sinkii u Masa Jesosi aki ta waka ku mötjö
nö? Nönö, kwetikweti. 16 Wan sabi taa di
sëmbë di ta waka ku mötjö mujëë hën ku ën
ko dë wan sinkii nö? Biga di Buku taa: "Te
wan womi ku wan mujëë tei deseei kaa, nöö
de tu sëmbë dë ko dë wan sinkii." 17 Ma nöö

di sëmbë di nama ku Masa, hën ku ën ko dë
di wan na akaa fasi.
18 Söö. Wë dee sëmbë, di un jei sö kaa taa
di fanafiti libi a di së u manu ku mujëë an
bunu, nöö be un mbei möiti kumafa un sa
mbei fu an musu kisi unu e. Biga wë hii
dee oto hogi sëmbë ta du kaa, ⌞de dë hogi
a Gadu wojo tuu,⌟ ma di hogi a di së u manu
ku mujëë soni ta kisi i seei sinkii a wan hii
oto fasi. Biga ku i sinkii i ta du di hogi dë.
19 Dee sëmbë o, wan sabi taa di sinkii
fuunu dë wan wosu u di Akaa u Masa Gadu
nö? Di Akaa fëën di i si a da unu dë, a unu
hati wë a ta libi e. Nöö wan dë basi fuunu
seei ⌞möön⌟, 20 biga Gadu bai unu dii ⌞ku di
buuu u Masa Jesosi⌟. Fëën mbei hii dee soni
un ta du ku dee sinkii fuunu, de musu dë fu
Masa Gadu sa feni gafa a de e.

7

Aki Paulosu ta konda da de unfa libi u manu ku mujëë musu dë.

1 Söö. Wë dee soni dee un bi sikifi da mi,
awaa ufö mi o fan a de liba. Nöö mi taki e,
ee wan womi dë nöö an kë tei mujëë, nöö
antoobi. A bunu. 2 Ma fu di wakawaka libi
hedi, hën mbei mi o fan sö taa be hiniwan
womi tei wan mujëë fëën seei vö. Söseei
hiniwan mujëë musu abi wan manu fëën
seei vö.
3 Nöö di womi musu du di soni di fiti dëën
mujëë. An musu niingëën a ndeti. Söseei
di mujëë musu du da di womi tu e. 4 Biga
di mujëë sinkii an dë fëën wanwan möön
e, ma a dë fëën manu tu. Söseei di womi
sinkii an dë fëën wanwan möön, ma a dë
fëën mujëë tu. 5 Nöö fëën mbei wan musu
duumi paatipaati ku unu seei ta niinga unu
seei, boiti ee un tuu fiti buka taa woon begi
Masa Gadu u wan pisiten. Ma te un kaba
u begi kaa, nöö un musu toona ko duumi
makandi baka e, be di didibi an musu feni
wan baaku faa tja unu go du hogi, fu di wan
a' taanga fuun hoi unu seei.
6 Ma fa mi taki dë seei, an dë taa wan wëti
mi buta e, dee sëmbë, ma sö misikuma a sa
fiti. 7 Biga wë mi bi kë fu hii sëmbë musu
dë kumafa mi dë aki söndö mujëë. Ma di
Masa Gadu ta da hiniwan sëmbë hën apaiti
taanga, wan sëmbë dë sö, di otowan dë sö,
nöö hën mbei mi taki sö.
8 Nöö mi taki e, unu dee na tei manu nasö
mujëë eti, ku un dee mujëë manu fuunu
dëdë, mi taa a bunu fuun fika sö kumafa mi
dë söndö mujëë aki. 9 Ma ee un si taa wan sa
tan sö, nöö be un tei manu ku mujëë fuunu.
Biga wë a sa möön bunu un tei manu ku
mujëë töötu bifö di hangi u manu ku mujëë
ko möön unu.
10 Ma un dee sëmbë dee tei manu ku
mujëë kaa, nöö mi o da unu wan wëti awaa,
nöö di wëti aki Masa Jesosi seei butëën, taa
dee mujëë an musu paati ku dee manu u
de möönsö. 11 Ma ee de paati, nöö de musu
fika a ganda nöömö. De an musu go tei oto
womi möön. Ma ee de kë tei manu nöö
de musu go mindi ku di awoo manu u de.
Söseei a dë da dee womi tu. De an musu
tuwë dee mujëë u de möönsö.
12 Wë nöö awaa ufö mi o taki soni u dee
sëmbë a' manu ku mujëë kaa. Fa mi o fan
aki, nöö na Masa hën ta taki ën e. Mi seei
ta taki ën. Nöö mi taki e, ee wan womi dë
biibima nöö di mujëë fëën an ta biibi, ma di
mujëë tifihedi faa tan ku di lö womi dë, nöö
di womi an musu tuwë di mujëë. 13 Söseei
ee wan mujëë dë biibima ma hën manu an
ta biibi, ma di womi dë tifihedi faa sa tan
libi ku di mujëë, nöö di mujëë dë an musu
tuwë di womi. 14 Un saandi mbei ö? Biga
fu di di mujëë dë biibima, nöö Gadu ta luku
di lö womi dë a wan apaiti fasi u di mujëë
fëën hedi. Söseei tu, fu di di manu fëën dë
biibima, nöö Gadu ta luku di mujëë a wan
apaiti fasi u di manu fëën hedi. Biga ee an
bi dë sö, nöö Gadu an bi o ta luku dee mii
u de apaiti tu. Ma te i si Gadu ta luku dee
gaan sëmbë apaiti nöö hën da a ta luku dee
mii apaiti tu.
15 Ma ee di sëmbë di na ta biibi kë paati
ku di biibima faa go fëën, nöö be a go e.
Nöö ee sö a waka, nöö antoobi. Di womi ee
nasö di mujëë di ta biibi an musu fika kuma
a dë taitai a duwengi. Biga wë Gadu bi kai u
fuu musu dë fiifii ku hii sëmbë. 16 Unfa wan
mujëë sa sabi ee a sa mbei di manu fëën ko
a biibi, ee an o ko? Söseei unfa wan womi
sa sabi ee a sa mbei di mujëë fëën ko a biibi,
ee an o ko? ⌞Be i disëën da Gadu nöö.⌟

Aki Paulosu taki da de taa be de an suku u tooka di fa de dë.

17 Wë nöö dee sëmbë, fa i si i bi dë di Gadu
kai i fii ko nëën, nöö sö i musu dë e. Nöö ka i
si Masa buta i, nöö i tan dë e. Sö mi ta fan ku
hii sëmbë a dee oto keiki tu. 18 Ee wan womi
bi a' di koti u dee Isaëli sëmbë nëën sinkii
kaa bifö Masa Gadu kai ën, be an suku faa
puu ën. Ee wan womi an bi kisi di maaka u
Isaëli dë eti, be an go suku di lö koti naandë

buta nëën sinkii e. [19] Biga wë ee i koti, ee ja
koti, di soni dë an dë wan wojo soni fa u dë
aki möön. Na dee soni dë Gadu ta suku a u.
Ma dee wëti u Gadu fuu hoi, nöö de wë da
dee gaan soni fa u dë aki.
[20] Fëën mbei hiniwan sëmbë musu dë fa
a bi dë a di ten di Gadu bi kai ën. [21] Ee
wan sëmbë i bi dë saafu di Gadu kai i, nöö
na be di soni hati i te i hopo ta suku fii
kumutu nëën. Ma an dë taa ee i ko feni
pasi fii kumutu nöö ja musu kumutu e. I
sa kumutu fii ku piizii. ⌞Ma ee i tan dë tu
an hogi.⌟ [22] Biga wë wan saafuma di Gadu
kai u ko nëën nöö a kumutu a saafu, a ko
fii kaa. Söseei ee wan sëmbë an bi dë saafu
nöö Gadu kai ën ko nëën, nöö a ko dë saafu
e, u ⌞Jesosi⌟ Keesitu, [23] fu di a bai unu dii ⌞ku
ën buuu⌟. Fëën mbei wan musu buta unu
seei da libisëmbë ta masa unu, tee un disa u
piki Gadu buka ko ta piki libisëmbë buka a
di soni u ta taki aki.
[24] Nöö da sö a dë e, dee sëmbë. Leti fa i si
i bi dë di ten Gadu kai i, nöö sö i musu dë ta
dini ën.

Aki Paulosu ta fan ku dee sëmbë

an tei manu ku mujëë eti, ku

dee mujëë manu u de dëdë.

[25] Wë nöö un dee mujëë mii dee an tei
manu eti, ku dee womi mii an tei mujëë
eti, nöö Masa an da mi buka a unu e. Ma
kumafa a heepi mi tjika aki fu di a a' tjalihati
u mi, nöö misikuma mi dë wan sëmbë un sa
futoou te un sa tei lai a mi. [26] Wë nöö fëën
mbei mi taki da unu taa misikuma a möön
bunu fuun dë söndö manu söndö mujëë fu
di fuka libiten di u dë aki hedi. [27] Ma nöö
ee wan womi a' mujëë, nasö wan mujëë a'
manu kaa, nöö de an musu paati. Ma ee wan
womi an abi seei, nöö be an suku möönsö.
[28] Ma nöö töku fa mi taki dë seei, ee i ko
abi mujëë nöö na hogi i du e. Söseei ee
wan mujëë mii ko a' manu, nöö na hogi a
du tu. Ma dee womi a' mujëë ku dee mujëë
abi manu, de abi sömëni fuka u de tjai a di
ten u dë aki, nöö hën mbei mi bi kë heepi
un otowan a di pisi dë.
[29] Wë di soni mi kë taki, dee sëmbë, hën da
di ten u dë aki a ko zuntu poi fu di goonliba
kaba. Fëën mbei ja musu kai dee soni u
di goonliba aki gaan soni te poi e. Biga ee
wan womi abi mujëë, nöö na di mujëë dë
wanwan nöö a musu ta mëni. [30] Söseei ee
wan sëmbë abi fuka nëën hati te a ta këë,
an musu ta kai di soni dë gaan soni te poi.
Ee wan sëmbë ta wai ta piizii, nöö na di dë
wanwan nöö a musu ta mëni.
Söseei tu ee wan sëmbë ta bai wan soni,
nöö a musu sabi taa an o abi di soni dë
fu nöömö. [31] Ee wan sëmbë i ta wooko ku
dee soni u di goonliba aki, nöö ja musu da
de pasi u de tai i, biga abiti möön nöö di
goonliba aki o kaba e!
[32] Ma nöö fa mi taki da unu dë, dee sëmbë,
fu di ma kë un dë ku fuka a unu hati, hën
mbei mi taki sö e. Di womi di na abi mujëë
nöö hën ta a' bookohedi a dee soni u Masa
wanwan, faa sa libi kumafa Masa kë. [33] Ma
dee womi dee abi mujëë, de a' bookohedi
u dee soni u di goonliba aki, fu de sa libi
kumafa de mujëë kë. [34] Sö i ta si taa di
bookohedi dë a tu së.
Söseei tu, dee mujëë dee abi manu ta a'
bookohedi u dee soni u di goonliba aki, fu de
sa libi kumafa de manu kë. Ma wan mujëë
di na a' manu, a ta a' bookohedi u dee soni
u Masa nöö, fa a sa ko libi ku ën sinkii ku ën
akaa tuu apaiti da Masa Gadu.
[35] Nöö fa mi taki aki, mi taki ën sö fu di mi
si taa a sa heepi unu. Ma an dë taa tai mi kë
tai unu e. Ma mi ta fan nöö kumafa mi si a
fiti, be na wan soni musu ta hai unu baka fu
wan sa dini Masa ku hii unu hati.
[36] Nöö ee wan womi bi ta kiija wan mujëë,
nöö te di mujëë ko bigi tjika nöö hën di
womi ko fii taa ee an tei di mujëë fëën mujëë
nöö an libi bunu ku ën, nöö antoobi. Be a tei
ën fëën mujëë. An wogi. [37] Ma ee di womi
abi di fii nëën hati taa a taanga tjika faa sa
hoi ën seei söndö mujëë, nöö a ta pakisei
nëën hati taa an o tei di mujëë dë möön,
nöö di dë bunu tu. [38] Nöö a dë sö taki taa
di sëmbë di tei, a du bunu, ma nöö di sëmbë
di an tei, hën du möön bunu.
[39] Ma nöö haika, te wan mujëë dë ku
manu, nöö a dë a wëti basu taa an sa tei oto
womi solanga di fosu manu fëën dë ku libi.
Te di manu fëën dëdë kaa bifö a abi pasi fu
tei oto manu. Ma di womi a o tei dë, a musu
dë wan biibima tu. [40] Ma u mi aki, nöö mi
pakisei taa di mujëë sa dë möön bunu ee a
fika söndö manu, nöö mi ta si taa di Akaa
u Masa Gadu dë ku mi a dee soni mi ta taki
aki.

8

Aki Paulosu ta taki u dee njanjan sëmbë ta tuwë da dee gadu u de.

[1] Söö. Wë nöö wë da u ko a soni u dee
gwamba dee sëmbë ta tja go tuwë da dee

gadu u de. Nöö un ta taki taa u tuu sabi soni
u de kaa, ⌞taa dee pindigadu na soni u fëëë,
u sa njan di njanjan de ta tuwë da de⌟. Awa,
sö a dë tuu. Ma sabi ku sabi na di wan e.
Biga i sa mbei taa i sabi soni tjika te i ko a'
gaan fasi, ma lobi hën da di gaan soni biga
hën ta tja heepi ko da sëmbë. 2 Nöö ee wan
sëmbë i mbei taa i sabi soni kaa, nöö hën da
ja sabi soni kumafa a dë eti e. 3 Ma ee wan
sëmbë i lobi Gadu, nöö di sëmbë dë Gadu ta
sabi taa i dëën sëmbë.

4 Wë nöö ee fuu taki u dee soni de ta tuwë
da dee gadu, wë u sabi taa dee lö gadu dë
an dë wan wojo soni. Biga oto gadu an dë
möön leki di wan kodo Gadu tö. 5 Aluwasi
soni dë a goonliba aki te dou a liba ala tuu
te a hia di de ta kai gadu ta begi, 6 ma töku
u sabi taa wan kodo Gadu nöö dë. Hën da
u Tata, nöö nëën hii soni kumutu ko. Fëën
nöö u dë. Söseei wan kodo Masa tö nöö dë
tu. Hën da Masa Jesosi Keesitu. Hën mbei
hii soni u mundu, nöö hënseei ta da u libi.

7 Ma töku fa i jei dë seei, ma na hii u dee
biibima tuu sabi bunu eti taa dee oto gadu
an dë gadu e. Biga te tide eti biibima sai dë
di bi guwenti oto gadu te de ta si de kuma
tuutuu gadu eti. Te de go bai gwamba soni
tja ko sindo u de njan, nöö de ta panta kuma
kandë a bi dë wan soni de tuwë da dee gadu.
Nöö de ta fëëë taa fa de ta njan mëën dë, nöö
Masa Gadu o tei de u hogi.

8 De ta mëni sö tuu, ma na sö. Biga
njanjan soni an ta puu u a Gadu e, nöö
söseei an sa tja u ko nëën tu.

9 Ma nöö un mëni unu seepi, un dee
sëmbë dee kumutu a dee oto gadu basu kaa.
Fa un sabi tjika dë taa dee oto gadu an dë
tuutuu gadu, ma wan musu tei di sabi dë
buta kuma wan sitonu a pasi da dee sëmbë
dee ta fëëë, u de naki futu kai.

10 Biga wë i sabi fa a o dë nö? Fu di i sabi
bunu kaa taa dee gadu an dë tuutuu gadu,
nöö joo go sindo ta njan ku dee sëmbë dee
ta njan a di gaduwosu u de. Wë nöö te wan
pisi, nöö di otowan fii di i si bi dë fëëëfëëë
dë o ko si i ta njan, nöö hën seepi o tei hati
go njan tu, ma ku di gaan fëëë i si u bi taki
dë. 11 Wë nöö di sabi fii i sabi dë, nëën tja di
otowan fii go kaba a sösö nö? Hii fa ⌞Jesosi⌟
Keesitu bi dëdë dëën tu, ma i ta du hogihogi
ku ën sö. ⌞Biga i mbei a du wan soni di
hënseei si taa an bunu.⌟ 12 Nöö te un buta
wan otowan fii faa du soni di ta fon mëën a
hati taa an du bunu, nöö hogi i du ku ⌞Masa
Jesosi⌟ Keesitu seei e.

13 Nöö fëën mbei fa mi dë aki, ee mi sabi
taa ee mi njan wan soni nöö a o mbei di
otowan u mi kai, nöö ma o njan di soni dë a
mundu möön e. Na seei.

9

Aki Paulosu ta konda kumafa a ta puu dee leti fëën buta a wan së u di Buka u Masa Jesosi hedi.

1 Wë fa mi ta fan ku unu aki, dee sëmbë,
nöö miseei wë, ma bi ko fii kumutu a dee
tjina naandë basu nö? Ma dë wan u dee
tjabukama u Masa Jesosi de ta kai apösutu
nö? Aai, mi dë wan u de e. Biga mi si Jesosi
Keesitu u Masa ku miseei wojo. Nöö fa un
ko a di biibi aki, na di wooko mi ta wooko
da Masa Jesosi mbei un ko sö nö? 2 Ee oto
sëmbë an kë luku mi kuma wan tjabukama
seei, ma unu musu luku mi sö. Biga fa i si
un ko ta biibi dë, nöö hën ta lei limbolimbo
taa mi da wan tjabukama u Masa Jesosi.
3 Nöö fëën mbei te dee sëmbë ta sösö mi a
kamiankamian, nöö mi ta konda soni fuunu
da de, be de sabi taa sö mi sa du di wooko u
Gadu tjika.

4 Wë nöö di a dë sö kaa, nöö mi ku
Banabasi, wa a' pasi fuu ta njan ta bebe ku
unu nö? 5 Söseei kumafa Petuisi ku dee oto
Tjabukama ku dee baaa u Masa Jesosi ta
waka ta lontu ku dee mujëë u de nango a
sëmbë de ta sölugu de, nöö u wë? Wa a' leti
fu toou ku wan mujëë di dë a di biibi fuu ku
ën ta waka ta lontu tu nö? 6 Mi ku Banabasi
wanwan nöö musu ta wooko möni ufö u sa
feni soni fuu njan nö?

7 Nöö ee wan sodati ta wooko, nöö aan leti
u de pakëën nö? Söseei tu, ee wan sëmbë
paandi wan fuuta fëën, nöö aan leti faa njan
di njanjan fëën nö? Ee wan sëmbë ta kiija
mbeti, nöö aan leti faa feni wan njan nëën
nö?

8 Nöö fa mi fan dë, libisëmbë soni nöö mi
taki ö? Naa söseei u ta lesi a Gadu Buku
tu nö, 9 ka Mosesi sikifi dee wëti dee Gadu
dëën. A taa:
Di kau di ta bia di mbii,
ja musu tai di buka fëën fu an musu njan dë.
⌞Biga ka i ta wooko nöö naandë joo njan.⌟

Wë fa Gadu fan dë, kau soni nöö a ta mëni
nö? 10 An taki soni fuu tu nö? Aai, a taki
soni fuu tu e. Nöö dee sëmbë ta wooko goon
ku dee sëmbë ta puu njanjan wë? Fa de ta
wooko dë, na de tuu o feni njan naandë nö?

[11] Wë nöö fa u bi konda dee soni u Masa
Gadu da unu dë, nöö a sa hebi da unu poi ee
u suku goonliba gudu a unu nö, dee sëmbë?
[12] Biga ee oto sëmbë abi di lö leti dë a unu,
nöö u wë? Misikuma u musu abi leti möön
de.

Ma nöö hii di leti fuu dë u buta a wan së
ta tja pena fu soni an musu toobi sëmbë te
de an sa piki di Buka u ⌞Jesosi⌟ Keesitu u ta
tja aki.

[13] Ma töku fa u taki aki seei, dee sëmbë,
ma un sabi taa dee sëmbë dee ta wooko
a di Wosu u Masa Gadu, de ta feni hafu u
dee soni sëmbë ta tja ko da Gadu naandë.
Nöö dee begima dee ta tjuma mbeti da Gadu
naandë, nöö deseei ta tei hafu, na sö nö?

[14] Nöö söseei Masa bi taki tu taa dee
sëmbë dee ta konda di buka fëën, nöö de
musu ta feni soni u libi a goonliba aki a dee
sëmbë dee de ta konda di Buka da.

[15] Ma hii dee leti fuu dë tuu mi buta a wan
së. Nöö fa mi ta sikifi dee soni aki da unu
seei, nöö na paima wë mi ta suku a unu e.
Biga fa mi ta wooko da unu söndö paka aki,
a dë wan soni mi ta njan buka da o. Nöö ma
kë poi ën. Ee de o kii mi fëën hedi seei, ma
ma o hakisi paima fëën möönsö.

[16] Ma nöö dee sëmbë, fa mi ta konda di
Buka aki, na u di dë hedi mbei mi ta njan
buka e. Biga musu mi musu u kondëën da
sëmbë. Nöö helu u mi tu ee ma kondëën.
[17] Ee mi bi buta miseei u mi kondëën, nöö
mi bi a' leti u suku paima. Ma ee fuka mi ta
puu da miseei te mi kondëën, nöö an dë taa
wan apaiti soni mi du e. Biga di soni Gadu
fitoou mi u mi du dëën, hën nöö mi ta du
kaa. Nöö aambi wan apaiti paima.

[18] Wë di a dë sö kaa, nöö un sooti wini seei
mi o feni? Wë di wini di mi ta feni nëën,
nöö hën da te mi konda di buka u Keesitu
söndö tei paima a sëmbë kumafa dee oto
tjabukama ta tei. Nöö a kai ku mi, a bunu
da mi kaa. Mi a' piizii ku ën. ⌞Biga mi du
pasa möön fa Gadu bi manda mi.⌟ Nöö hën
da paima u mi kaa, nöö hën mbei ma ta tei
paima kumafa di leti u mi dë.

[19] Dee sëmbë o, fa mi dë aki ma dë a sëmbë
basu e, ma mi dë u mi seepi. Ma nöö mi
ta buta dee leti u mi a wan së ta saka mi
seepi a sëmbë basu kuma wan saafu. Nöö di
soni mbei mi ta du sö, u mi wini hia sëmbë
kumafa mi sa wini tja ko da Masa Jesosi.

[20] Fëën mbei te mi dë ku dee Dju sëmbë
kuma miseei, nöö mi ta libi kuma Dju
sëmbë, u mi sa wini de hedi. Fa de dë a dee
fesiten wëti basu eti, mi ta hoi miseei kuma
mi dë a dee wëti dë basu tu u mi sa wini de
hedi, hii fa mi sabi taa ma dë a dee wëti dë
basu möön. [21] Te mi dë a dee sëmbë dendu
dee na abi Isaëli wëti, nöö mi ta hoi mi seepi
kuma ma dë a dee wëti dë tu, u mi sa wini
de hedi. (Ma fa mi fan dë seei, ma an dë taa
ma ta hoi Masa Gadu wëti e, biga mi ta hoi
⌞Jesosi⌟ Keesitu wëti.) Sö mi ta libi e, dee
sëmbë.

[22] Söseei tu, te mi dë ku dee biibima dee ta
dë pantapanta fu di de an sabi soni u Masa
Gadu tjika, nöö ma ta mbei taa mi sabi hii
soni kaa. Ma mi ta hoi mi seepi kuma mi dë
pantapanta tu, fu mi sa feni pasi heepi de.
Sö mi ko sabi u libi ku hii sootu pei sëmbë u
mi sa wini de. Mi ta biinga a hii pei fasi u mi
sa puu de a didibi faja tja ko da Masa Jesosi.
[23] Dati wan taki mi ta libi sö u di buka u Masa
Jesosi sa wini hia sëmbë. Nöö mi seepi tu ta
feni dee bunu Gadu ta da dee sëmbë fëën.

[24] Nöö un haika möön e. Te sëmbë ta fia
ta kule makandi, hii de tuu ta kule u de wini
wan paima, na sö nö? Ma na de tuu o wini
e, ⌞biga na de tuu ta kule a di fasi kumafa a
dë fanöudu⌟.

Wë nöö di kule u dee sëmbë u ta taki aki,
nöö hën wë da di libi fuu e. Nöö fa i si de
ta biinga ta kule fu de musu feni wan paima
dë, nöö sö u seei musu biinga tu ta libi a di
fasi fuu feni paima a Gadu.

[25] Fa dee oto sëmbë ta kule dë, nöö de ta
mbei taanga möiti u sinkii u de musu lusu
tjika fu de sa kule taanga u de wini di paima.
Nöö de ta du ën u de feni wan uwii kaapusa
a de hedi faa lei taa de da winima. Ma di
kaapusa dë an dë wan soni di o dë u nöömö
e, dee sëmbë. Ma di soni uu ta suku u wini
aki, hën a o dë u nöömö. An o kaba möönsö.

[26] Nöö fëën mbei mi ta biinga, ma na kuma
wan sëmbë nango a kamian ma an sabi
naasë a nango. Na kuma wan sëmbë di ta
hiti böö nango a sösö kamian tu. Nönö e.
[27] Ma mi ta duwengi miseei a hii fasi u mi
ta dë a tatai liba nöömö, fu te di juu kisi
an musu dë taa hii fa mi tja oto sëmbë ko
a Masa, ma libi u mi an bi bunu tjika u mi sa
feni paima a Gadu.

10

Aki Paulosu ta wasiköi dee sëmbë kumafa soni bi pasa

a fesiten.

[1] Dee sëmbë, un boo toona mëni dee
fesiten sëmbë fuu u Isaëli. Hii de tuu bi
ta waka a di wöluku u Gadu baka faa ta

tjubi de ta tii. De tuu bi pasa di gaan ze
ka Gadu bi paati di wata da de. [2] Nöö fu di
dee sëmbë waka a di wöluku baka pasa di
ze, nöö hën mbei tu u sa taki taa de dopu ko
dë bakama u Mosesi. [3] Hii de tuu bi ta njan
di njanjan u Gadu di a bi ta tuwë da de a wan
foombo fasi. [4] Hii de tuu bi ta bebe di wata di
Gadu mbei kumutu a di sitonu dendu a wan
foombo fasi. Di Sitonu dë, nöö ⌊Masa Jesosi⌋
Keesitu seei wë a kë taki e, dee sëmbë. Hën
bi da de di wata dë, nöö hën bi ta dë ku de
nöömö ta tja de a di pasi.

[5] Ma nöö tökuseei fa i jei dë, di möön gaan
së u dee sëmbë Gadu an bi lobi di fa de bi ta
libi e. Fëën mbei de bi dëdë fika a peipei
kamian a di sabana naandë. ⌊De an dou a
di bumbuu köndë di Gadu bi paamusi de
möönsö.⌋

[6] Ma nöö dee soni i si dë, u musu tei de
kuma wan wasiköi fu wa musu hangi fuu go
du hogi kumafa dee fesiten sëmbë dë bi du.
[7] Wa musu waka a oto gadu baka kumafa so
u de bi waka a oto gadu baka. Biga a dë a
Gadu Buku taa:
Dee sëmbë bi sindo njan bebe te de kaba,
hën de hopo baja ⌊da di pindigadu⌋.

[8] Söseei wa musu du fanafiti soni a di
së u manu ku mujëë kumafa dee sëmbë bi
du gaan sen soni a di fasi dë tefa Gadu kii
tuwenti-a-dii dusu u de a wan kodo daka.
[9] Wa musu duwengi Masa ku di hogi du fuu
kumafa so u dee sëmbë bi duwengi ën tefa a
manda dee sindeki ko njan sömëni u de kii.
[10] Söseei wa musu guunjan tu, kumafa so u
de bi ta guunjan tefa Gadu manda di basia
fëën di ta kii sëmbë go kii sömëni u de.

[11] Nöö fa i si hii dee soni pasa dë, de pasa
kuma wan wasiköi da u dee sëmbë dee ta
libi a di kaba ten u di goonliba di u dë aki.
[12] Nöö di sëmbë di ta mëni taa a taanpu
gingin, nöö a musu luku bunu be an kai e.
Biga i sa kai.

[13] Ma nöö dee soni dee ta pooba i hiniwan
daka dë, na tooka soni de dë e, dee sëmbë.
De seei ta pooba otowan tu. Ma Gadu dë u
futoou, nöö an o disa i u di soni musu wini
i. A o mbei wan baaku da i nöömö fii pasa
be ja kai.

Aki Paulosu ta bai dee sëmbë

a dee oto gadu soni eti.

[14] Wë nöö un dee lobi mati u mi dë, mi taki
e, wan musu nama seei ku dee soni de ta kai
gadu e. [15] Mi ta fan ku unu leti kuma sëmbë
di abi fusutan kaa, taa be unu seei pakisei
dee soni dee mi ta taki aki, ee de an dë sö
tuu. [16] ⌊Nöö mi taki möön e, taa wan musu
nama seei ku dee pindigadu soni. Biga un
ta nama ku Masa Jesosi kaa.⌋

Un luku e, dee sëmbë. Di win di u ta
bebe ta da Gadu tangi aki, na ku ën hii
u tuu ta nama makandi a di dëdë ⌊Masa
Jesosi⌋ Keesitu dëdë tuwëën buuu da u nö?
Söseei di bëëë di u ta booko ta njan makandi
aki, nöö ku ën u tuu ta nama a di dëdë
⌊Jesosi⌋ Keesitu dëdë booko hën sinkii da u.
[17] Biga aluwasi fa u dë te a hia seei, töku di
wan kodo bëëë dë u tuu ta njan makandi.
Nöö hën da u tuu ko di wan sëmbë, [18] leti
kumafa dee Isaëli sëmbë ta ko wan te de ta
tja soni go tuwë da Masa Gadu. Biga hii dee
sëmbë dee ta njan dee soni dë, de tuu nama
makandi a di begi dë dendu, hën mbei de ko
di wan.

[19] Wë fa un jei di fan u mi aki, andi mi kë
taki da unu? Dee pindigadu, de dë tuutuu
gadu nö? Dee njanjan de ta tuwë da de dë,
apaiti soni de dë nö? Nönö e! [20] Dee lö gadu
dë an dë wan wojo soni. Ma fa de ta tja soni
go tuwë da de dë, nöö dee didibi seei de ta
tja de go tuwë da. Na Masa Gadu de ta tja de
go da. Nöö ma kë fuun musu nama ku dee
didibi e. [21] Wan sa bebe a di kan u Masa taa
un nama ku ën te un kaba, nöö un toona go
bebe a di kan u dee didibi taa un nama ku
de. Söseei wan sa go sindo njan a Masa tafa
taa un nama ku ën te un kaba, nöö un toona
go sindo njan a dee didibi tafa taa unu ku
de nama. [22] Un kë duwengi Masa faa djalusu
nö? Wë nöö fa a o djalusu dë, un tjika u
tjëën nö?

Aki Paulosu ta taki da de taa

Gadu musu kisi gafa

a hii soni de ta du.

[23] Söö. Wë mi o toona taki di soni aki wan
pasi möön taa so sëmbë ta taki taa: "Hii soni
mi a' pasi u du ⌊ee an booko Gadu wëti⌋." Ma
nöö mi o toona piki di sëmbë dë taa: "Wë
sö a dë tuu, ma na hii soni ta tja heepi ko
e." Hii soni mi a' pasi u du tuu, ma na hii
soni ta heepi otowan u de ko a fesi a di libi
u Masa Gadu. [24] Nöö hën mbei na wan sëmbë
musu ta du wan soni di bunu dëën seei nöö
a kaba e, ma i musu ta mëni andi dë bunu
da di otowan fii tu.

[25] Nöö te un go a wojowojo nöö ee un bai
di gwamba de ta sei ala tja go, nöö un njan
mën nöö. Ma wan musu hakisi ee unsë a

kumutu fu ja musu ta pakisei taa i njan wan
soni di ja bi musu njan. [26] Biga
Hii di goonliba aki ku dee soni dë nëën tuu
dë u Masa.
Sö Gadu Buku taki e.
[27] Nöö söseei tu ee wan sëmbë di an ta
biibi kai i fii ko njan nëën wosu, nöö ee i kë
go nöö be i go. Nöö di soni a da i fii njan, nöö
i musu njan mën nöö. Ma ja musu go sai dë
ta hakisi unsë di soni i ta njan dë kumutu,
fu ja musu ta pakisei taa sonte i njan wan
soni di ja bi musu njan.
[28-29] Ma ee wan sëmbë ko taki da i taa di
njanjan naandë de bi tuwë da oto gadu, nöö
ja musu njan mën möön e, fu di sëmbë di
fan ku i naandë hedi. Na fu di fii seei pakisei
hedi taa i njan wan soni ja bi musu njan, ma
u di oto sëmbë ala hedi. ⌞Biga a o mëni taa
i ta booko wëti u Gadu.⌟
Ma nöö i sa hakisi i seei taa: "Wë andi
mbei di sëmbë di ta dë fëëëfëëë ku dee soni
dë musu ko buta wëti da mi? [30] Biga ee mi
ta da Masa Gadu tangi a dee soni dee mi ta
njan aki, nöö faandi mbei sëmbë musu sai
dë ta kuutu mi taa mi ta du hogi?"
[31] ⌞Wë i kë sabi faandi mbei nö? Wë nöö
haika e.⌟ Ee woon njan wan soni, ee woon
bebe wan soni, nasö hiniwan soni woon du
kaa, nöö i musu du ën fu Masa Gadu musu
feni gafa a i. [32] Nöö hën mbei wan musu buta
wan soni kuma wan sitonu a pasi da sëmbë
fu de naki futu kai e, na Isaëli sëmbë, na
dee oto köndë sëmbë dee na ta biibi a Masa
Gadu, na dee sëmbë dee ta biibi nëën seei
tu. [33] A hii fasi un musu suku u libi faa sa kai
ku hii sëmbë, leti kumafa miseei ta libi aki.
Biga ma ta suku bunu u mi seepi nöö a kaba
e. Ma mi ta suku bunu u dee otowan, u mi
sa feni de puu a di didibi faja.

11

[1] Nöö un musu ta djeesi mi e, dee sëmbë,
leti kumafa mi ta djeesi ⌞Masa Jesosi⌟
Keesitu.

Aki Paulosu ta konda da de kumafa de musu libi a di keiki.

[2] Wë nöö, dee sëmbë, fa un ta mëni mi
hiniwan juu ⌞ta manda biifi ta hakisi mi soni
u di fa un musu libi⌟, nöö mi ta gafa unu u di
soni dë e. Nöö mi ta gafa unu tu, fu di un ta
hoi dee lei mi bi kisi a Masa Jesosi toona lei
unu. [3] Ma nöö mi kë fuun sabi wan tu soni
möön eti.
Nöö mi taki e, Masa Gadu hën da di
hedima u Masa Jesosi Keesitu, nöö Masa
Jesosi hën da di hedima u wan womi, nöö di
womi hën da di hedima fëën mujëë. [4] Nöö
ee wan womi ta begi Gadu a lanti dendu,
ee nasö a ta da wan buka di Gadu dëën,
nöö ee a dë tapatapa hedi nöö a ta da di
hedima fëën sen. [5] Ma ee wan mujëë ta
begi Gadu a lanti dendu nasö a ta da wan
buka di Gadu dëën, nöö ee an tapa hedi nöö
a ta da di hedima fëën sen. Biga di soni
dë, a hogi leti kuma wan mötjö mujëë de
puumëën hedi maakëën fu lanti musu sabi
taa sö wan mujëë a dë. [6] Nöö ee wan mujëë
an kë tapëën hedi nöö be a koti ën uwii. Ma
ee sen o kisi ën faa musu dë ku sati uwii,
ee nasö ku puumapuuma hedi, nöö be a
tapëën hedi.
[7] Ma wan womi an musu tapëën hedi e,
biga Gadu mbei womi kumafa hën seei dë.
A mbei ën faa tja gafa ko dëën. Ma a mbei
mujëë faa tja gafa ko da di manu fëën. [8] Biga
di fosu womi an bi kumutu a mujëë, ma
di fosu mujëë bi kumutu a womi. [9] Nöö
Gadu an bi mbei di fosu womi faa musu
dë wan heepi da di mujëë e, ma a mbei di
fosu mujëë faa dë wan heepi da di womi.
[10] Nöö fëën mbei wan mujëë musu tapëën
hedi kuma wan maaka taa a ta sakëën seei
nëën manu basu, fu dee basia u Masa Gadu
Köndë musu si sö tu.
[11] Ma nöö fa u ta biibi a Masa Jesosi aki,
nöö Gadu buta taa womi ku mujëë sëmbë
tuu dë fanöudu. Womi an sa libi söndö
mujëë, nöö mujëë an sa libi söndö womi tu.
[12] Biga leti kumafa mujëë kumutu a womi
sëmbë a fesi ma nöö fa u dë aki womi ko
ta kumutu a mujëë, ma de tuu ta kumutu
a Gadu.
[13] Nöö unu seei sa kuutu a di soni aki liba
luku ee un si taa a fiti fu wan mujëë musu
begi Gadu söndö faa tapa hedi. [14] Biga wë di
fa libisëmbë mbei seei ta lei u taa ee wan
womi abi langa uwii nöö an ta fiti ën, [15] ma
ee wan mujëë abi langa uwii nöö a dë wan
gafa dëën. Biga di langa uwii dë, a dë wan
soni di ta tapëën hedi kuma wan bisi fëën.
[16] Ma ee wan sëmbë kë fia a dee soni aki,
nöö be a luku a dee keiki u Gadu tuu. Wa abi
wan oto guwenti möön leki fa mi taki aki.

Aki Paulosu ta bai de a di fa

de ta njan di bëëë ta bebe

di win u Masa.

Mat. 26:26-29; Maik. 14:22-25; Luk. 22:14-20

[17] Nöö mi kë taki wan oto soni da unu e,
dee sëmbë, nöö a di soni aki nöö ma sa gafa

unu seei. Hën da di fa un ta ko makandi, ka
faa tja heepi ko da unu nöö poi a ta poi unu.
18 A di fosu kamian, nöö mi jei taa fa un
dee biibima ta ko makandi dë nöö un ta dë
paatipaati. Wë nöö mi sa biibi hafu fëën tu.
19 Nöö an bunu. Ma seei so juu a dë fanöudu
fu paati musu ko, fuu si ambë a' leti a Gadu.
20 Wë nöö kumafa i si un ta ko makandi
taa woon ta njan di bëëë ta bebe di win u
da Masa tangi u di dëdë fëën, nöö mi kë
un sabi taa na di soni dë un ta du dë möön
e. 21 Biga di fasi un ta ko ta njan dë, nöö
an bunu seei. Biga hiniwan sëmbë ta njan
hënseei njanjan apaiti te bëë fëën fuu. An
ta mëni dee pootima möönsö. Te de ko dou,
hangi ta kii de, soni an dë u de njan. Söseei
so sëmbë ta bebe di win fëën tee de döögö,
de an ta mëni u de paati da dee otowan
möönsö.
22 Unfa wë baa? Wan a' wosu ka un bi sa
njan bebe nö, naa dee biibima u Masa Gadu
un ko u ko wisiwasi? Dee pootima un ko u
ko da sen nö? Wan ta si de u soni nö? Andi
seei mi sa taki u di soni aki baa? Mi sa gafa
unu nö? Kwetikweti.

Aki Paulosu ta lei de fa de musu njan di bëëë bebe di win u Masa.

Mat. 26:26-29; Maik. 14:22-25; Luk. 22:14-20

23 Haika e, dee sëmbë. A Masa Jesosi seei
wë mi feni di lei aki e. Nöö mi bi lei unu ën
kaa tu, fa un musu ta njan di bëëë ku fa un
musu ta bebe di diingi fuun mëmbë Masa
Jesosi.
Mi taki da unu taa di wan seei ndeti di de
könku ën dë, nëën a tei di bëëë, 24 hën a da
Masa Gadu tangi te a kaba, hën a booko ën
⌞paati da de te lontu ko kai⌟. Hën a taki da
de taa: "Di bëëë i si aki, hën da di sinkii u mi
di o dëdë fuunu hedi. Nöö kumafa i si u ta
njan mën aki, nöö sö un musu ta njan mën
nöömö, fuun ta mëni di dëdë di mi dëdë da
unu."
25 Söseei di de njan tefa de kaba, nöö hën
wë a tei di kan, hën a taki da de taa: "Di
diingi i ta si a di kan aki, nöö hën da di buuu
u mi e. Ku ën mi o sitampu di njunjun buka
di Masa Gadu mbei ku unu, fu di mi o dëdë
tuwë di buuu u mi a goon fuunu hedi."
26 Nöö hiniwanten te woon njan di bëëë
bebe di diingi a di lö fasi aki, nöö ku ën un
ta mëni fa Masa Jesosi dëdë da u. Nöö un
musu ta du ën sö fu te a toona ko baka.
27 Fëën hedi, ee wan sëmbë o njan di bëëë
aki, ee nasö joo bebe di diingi a di kan u
Masa a wan fasi di an fiti, nöö hën da i ta
sösö di sinkii u Masa Jesosi di bi dëdë fuu
hedi, ku di buuu fëën di a tuwë paka da
u. Nöö gaan wogi i du dë e. 28 Ma hiniwan
sëmbë di o njan di bëëë aki bebe di diingi
a di kan, a musu wegi ën seei luku bifö a
njan e, be an abi föutu nëën libi. 29 Biga
wë ee wan sëmbë i ko ta njan ta bebe a
wan fasi di an fiti, nöö hën da i ta hai wan
sitaafu tja ko a i seei, fu di ja lesipeki di
sinkii u Masa Jesosi di bi dëdë da i. 30 Nöö
fëën mbei sömëni sëmbë dë a unu dendu dë
aan kaakiti, otowan ta dë sikisiki. So sëmbë
lasi libi seei kaa.
31 Ma ee u seepi ta kuutu ku u hati ta seeka
a fesi, nöö Gadu an o kuutu u da sitaafu
möön. 32 Ma te a ta kuutu u ta da u sitaafu,
nöö seeka a ta seeka u e, fu wa musu go kaba
a sösö ku dee sëmbë dee an bi ta waka a
Gadu baka.
33 Wë nöö da sö e, dee sëmbë. Te un ko
makandi u njan di njan aki sö, nöö un musu
tan ta luku be un tuu ko makandi ufö un
njan. 34 Ma ee hangi ta kii wan sëmbë, nöö
be a njan nëën wosu bifö a ko e, fu te un ko u
ko njan makandi nöö wan o njan a wan fasi
fa a tja sitaafu ko da unu.
Nöö a di së u dee oto soni, te mi ko ufö mi
o buta unu a pasi a de e.

12

Aki Paulosu ta taki soni u dee köni dee di Akaa u Gadu ta paati da sëmbë.

1 Wë nöö dee sëmbë fuu dë, fu dee peipei
köni Masa Gadu ta manda di Akaa fëën faa
paati da dee sëmbë fëën, nöö ma kë fuun
dë a dungu a dee soni dë e. 2 Biga wë unu
seepi sabi taa a fesi nöö un bi ta dini dee
pindigadu ta waka a de baka. Ma dee lö
gadu dë, ganjanganjan soni de dë e. De a'
buka ma de an sa fan ku sëmbë, nöö wan bi
sa ko sabi soni u Gadu möönsö a de. 3 Ma
nöö mi kë fuun ko fusutan soni fëën awaa.
Nöö un haika. Mi taki e, ee wan sëmbë
ta taki soni ta kosi Masa Jesosi, nöö i musu
sabi taa di sëmbë dë di Akaa u Masa Gadu an
dë nëën liba e. Nöö na wan sëmbë sa piki ku
hii ën hati taa Masa Jesosi hën da di Masa u
mundu, ee na di Akaa u Masa Gadu ta wooko
nëën liba.
4 Nöö fa u ta abi dee peipei köni aki seei,
ma töku di wan Akaa nöö ta paati de da
u. 5 Söseei fa Gadu ta da dee sëmbë fëën
wooko, nöö dee wooko dë peipei, ma töku
di wan Masa nöö u tuu ta dini. 6 Nöö söseei

tu di kaakiti u Gadu ta wooko a peipei fasi
a sëmbë liba, ma di wan kodo Gadu nöö ta
wooko a de tuu.
7 Ma nöö hiniwan sëmbë di abi di Akaa u
Masa Gadu o abi hën apaiti köni, faa musu
sa heepi dee otowan fëën ku ën. 8 So sëmbë
di Akaa ta da wan apaiti fusutan faa sa da
sëmbë lai. Wan otowan a ta da köni faa sa
sabi dee tjubitjubi soni u Gadu, faa sa konda
de da sëmbë. Ma hii u di dë, di wan Akaa
nöö ta wooko dee wooko aki sö e. 9 Nöö wan
otowan, di wan seei Akaa ta dëën taanga
biibi möön dee otowan fu Gadu sa du gaan
soni da de. Di otowan, di wan seei Akaa ta
buta i fii sa kula sikima ku di kaakiti u Gadu.
10 Wan otowan, di Akaa ta dëën kaakiti faa sa
du foombofoombo soni. Wan otowan, Gadu
ta dëën di köni faa kisi buka nëën taki da
otowan. Wan otowan, Gadu ta da köni faa
sa wegi soni luku ee a Gadu a kumutu nasö
a didibi. Di otowan a ta da faa sa taki a oto
töngö di an bi jei wan daka. Di otowan a ta
da faa sa kisi di fan u di sëmbë dë puu da oto
sëmbë. 11 Ma hii dee peipei köni dë, di wan
kodo Akaa u Gadu dë tö nöö ta wooko a de
tuu. Hën ta paati de da hiniwan sëmbë fëën
kumafa hën seepi kë.

Aki Paulosu ta konda da de taa

dee sëmbë u Gadu dë peipei, ma

hiniwan abi ën wooko faa du.

12 Biga wë leti kumafa sëmbë sinkii mbei
aki, a paati a sömëni pisi, ma töku di wan
sinkii nöö a dë. Aluwasi fa dee kami-
ankamian dë hia seei, ma nöö hii de tuu
mökisi ko di wan sinkii. Nöö söseei Masa
Jesosi Keesitu ku dee sëmbë fëën dë tu e.
13 Hii fa u dë peipei sëmbë seei, Dju sëmbë,
Giiki sëmbë, saafuma, fiima, ma di wan
Akaa hën dopu u tuu buta ko di wan sëmbë.
Ee fuu taki ën, di wan seei Akaa u Masa Gadu
dë hën nöö ta wooko a u tuu hati.
14 Nöö fa di sinkii fuu mbei aki, na wan
kamian nöö a dë e, ma a paati a kami-
ankamian. 15 Nöö ee di futu fii sa mati taa:
"Wë di ma dë maun, nöö ma dë wan pisi u
di sinkii," di fan dë o mbei an dë wan pisi u
di sinkii tuu nö? 16 Nöö ee jesi sa mati taa:
"Wë di ma dë wojo kaa nöö ma dë wan pisi
u di sinkii," di dë o mbei an dë wan pisi u
di sinkii tuu nö? 17 Wë nöö ee hii di sinkii
fii dë wojo wanwan, nöö ku andi joo ta jei
soni? Ee hii di sinkii fii dë jesi wanwan, nöö
ku andi joo ta sumëë soni? 18 Nöö fëën mbei
Gadu seepi buta de peipei a i sinkii, hiniwan
nëën kamian kumafa a kë. 19 Ee de tuu bi dë
di wan soni, nöö unfa sinkii bi o sa dë? 20 Ma
nönö, an dë sö e. Dee pisipisi dë hia, ma di
wan sinkii nöö de dë.
21 Nöö wojo an sa taki da maun taa: "Ma
abi i fanöudu." Söseei hedi an sa taki da
futu taa: "Ma abi i fanöudu." An sa dë sö
e. 22 Nöö dee pisi fuu sinkii dee wa ta kai
gaan soni sö, nöö i musu sabi taa ja sa dë
söndö de nöö i dë bunu e. 23 Ma nöö dee pisi
da sen kamian fuu nöö de u ta möön sölugu.
Biga dee pisi fuu sinkii dee an musu ko a döö
nöö de u ta tapa fu lesipeki fasi. 24 Ma nöö
dee pisi dee u ta si kuma möön waiti nöö
wa ta tapa de. Biga Gadu hën bi fiti di sinkii
buta makandi sö e, u dee oto pisi dee wa ta
si taa de waiti ta kisi möön sölugu. 25 A mbei
de sö fu de an musu mbei toobi ku deseei a
i sinkii, ma fu de musu ta sölugu de na de
makandi. 26 Fëën mbei te wan pisi fii sinkii
ta hati i, nöö dee oto pisi tuu ta hati i tu.
Söseei te wan pisi kisi gafa, dee oto pisi tuu
ta wai.
27 Wë nöö fa u taki soni u di sinkii dë, nöö
sö u ku ⌊Jesosi⌋ Keesitu dë tu e. U dee sëmbë
ta waka nëën baka, hiniwan fuu dë wan pisi
fëën. 28 Nöö fëën mbei Gadu buta u peipei
a di keiki fëën. A di fosu kamian a buta
sëmbë u de dë gaan tjabukama fëën de ta
kai apösutu. A di u tu kamian, a buta sëmbë
u de ta kisi fan a Gadu ta konda da sëmbë.
De de ta kai poofeiti. A di u dii kamian a
buta sëmbë u de ta lei oto sëmbë. A buta
otowan u de ta du foombo wooko. Otowan
a buta u de sa kula sikima ku di kaakiti u
Gadu. Otowan a buta u de ta heepi otowan
a sömëni fasi. Otowan a buta u de dë tiima.
Otowan a buta u de ta taki a peipei töngö di
de an jei wan daka.
29 Nöö unfa i fusutan fëën? De tuu dë gaan
tjabukama nö? De tuu ta kisi fan a Gadu ta
konda da sëmbë nö? De tuu ta lei sëmbë nö?
De tuu ta du foombo wooko nö? 30 De tuu
ta kisi taanga u de sa begi da sikima te de
ko bunu nö? De tuu ta fan a oto töngö nö?
De tuu sa puu dee töngö nö? 31 Nönö e. Ma
hiniwan sëmbë abi ën wooko.

Wë nöö un suku dee möön gaan köni a
dee u ta taki aki dendu e, dee sëmbë, ma mi
kë taki wan oto soni da unu ufö. Mi o lei unu
wan soni di un musu kai gaan soni möön hii
dee otowan tuu.

13

Aki Paulosu ta taki andi da lobi.

1 Fa mi dë aki,
ee mi sabi u taki hii töngö u libisëmbë

tee kisi dee töngö u dee basia u Masa Gadu
Köndë tuu,
ma ee ma lobi di otowan u mi,
nöö mi dë leti kuma wan genge ee nasö wan
felu
di ta piki gbeingbein nöö a kaba.
[2] Söseei tu,
ee mi ta kisi fan a Masa Gadu
ta konda da sëmbë seepi,
nasö mi sabi hii soni
te kisi dee tjubitjubi soni u Masa Gadu tuu,
nasö mi ta biibi Gadu te tjika u hopo wan hii
kununu
puu ka a dë buta go a oto kamian,
ma ee ma ta lobi di otowan u mi,
nöö ma dë wan wojo soni e.
[3] Nöö aluwasi mi tei hii dee soni dee mi abi
tuu
nöö mi paati de da dee penama
hën mi toona hopo miseei sinkii da sëmbë
fu de tjuma mi kii ⌊fu Masa Gadu hedi⌋,
ma ee ma ta lobi sëmbë,
di soni dë aan heepi da mi.
[4] Wë nöö fuu taki soni u lobi otowan,
nöö ee i lobi wan sëmbë
joo ta hoi pasensi dëën e.
Joo ta fii ku ën.
Ee i lobi wan sëmbë,
ja o ta haun ku ën.
Ee i lobi wan sëmbë,
ja o ta njan buka ta taki soni ta tuwë dëën.
Ja o mbei i seei hei dëën.
[5] Ee i lobi wan sëmbë,
ja o ta du fanafiti soni ku ën.
Ja o ta suku bunu fii seei wanwan nöö a
kaba,
ma joo ta suku bunu fii ku ën tuu.
Ee i lobi wan sëmbë,
hati fii an o ta boonu ku ën hesihesi,
nöö ja o ta hoi ën a bëë tu.
[6] Ee i lobi wan sëmbë,
nöö ja o ta abi piizii ku hogi du fëën
möönsö,
ma te a ta du soni a pasi,
nöö joo wai.
[7] Ee i lobi wan sëmbë,
joo ta tjubi ën fu an kisi sen a lanti.
Joo ta suku di bunu pisi fëën nöömö.
Joo a' di mëni taa na sö nöö a o dë,
te wan ten seei a o ko bunu nöömö.
Ja o lasi hati nëën möönsö.
[8] Nöö di soni de kai lobi,
hën an o kaba a mundu möönsö e.
Ma di soni de kai kisi fan a di Akaa u Gadu
konda da sëmbë,
di dë sa kaba.
Söseei taki a oto töngö sa kaba tu.
Di köni fii ko sabi dee tjubitjubi soni u Gadu,
wan daka hënseei o kaba tu.
[9] Biga wë fa u ta sabi soni a goonliba aki,
nöö wan pikiwan nöö wë u ta sabi e.
Fa u ta kisi fan a Gadu ta konda da sëmbë
aki,
wan piki pisi fëën nöö wë u ta kisi.
[10] Ma nöö te di tuutuu soni ko ku telu kaa,
nöö dee hafuhafu soni aki tuu o kaba këëë.
[11] A dë leti kuma di mi bi dë piki mii,
nöö mi bi ta fan kuma wan piki mii.
Sö nöö fusutan u mi bi dë,
kuma wan piki mii.
Sö mi bi ta pakisei soni.
Ma nöö di mi ko gaangaan sëmbë kaa,
nöö mi kaba ku piki mii fasi.
[12] Nöö söseei fa u dë aki,
wa ta si soni limbolimbo eti e,
ma u ta si soni vitiviti sö.
Ma a bakaten woo ko ta si soni gbegedee
kuma u dë fesi ku fesi.
Fa mi dë aki,
wan piki soni sö nöö mi sabi,
ma bakaten mi o ko sabi soni limbolimbo,
leti kumafa Gadu seei sabi mi kaa.
[13] Wë nöö da sö e, dee sëmbë.
De dii soni aki an o kaba a mundu möönsö:
di biibi a Gadu,
ku di mëni u abi a dee paamusi fëën,
ku lobi.
Ma nöö lobi,
hën da mama u de tuu.

14

Aki Paulosu ta taki soni möön

u dee köni di Akaa u Gadu

ta da sëmbë.

[1] Wë nöö dee sëmbë o, un musu biinga fuun feni di lö lobi dë e, söseei un musu hangi fuun feni dee köni dee di Akaa u Gadu ta paati. Ma di fii kë möön taanga, hën da fii ta kisi buka a di Akaa u Gadu fii konda da sëmbë.

[2] Biga di sëmbë di ta fan a wan töngö di di Akaa u Gadu ta dëën, nöö hën an ta fan ku libisëmbë, ma ku Gadu wanwan a ta fan. Biga wë sëmbë an ta fusutan andi a ta taki. Ku di akaa fëën a ta konda gaan tjubitjubi soni u Gadu.

[3] Ma nöö di sëmbë di ta kisi buka a di Akaa u Gadu ta konda da sëmbë, nöö hën ta heepi de u de go a fesi. A ta da de degihati ku kötöhati tuu.

4 Di sëmbë di ta fan a wan oto töngö di
di Akaa ta dëën, nöö hën wanwan nöö ta
feni heepi a di biibi. Ma di sëmbë di ta kisi
buka a di Akaa u Gadu, nöö hën ta heepi dee
otowan fëën u de ko a fesi.
5 Wë nöö mi bi sa kë fuun tuu sa feni di
köni u di Akaa fuun sa fan oto töngö, ma a
bi sa möön bunu da mi fuun tuu feni di köni
fuun ta kisi buka nëën ta konda da sëmbë.
Wë biga di sëmbë di ta kisi buka a Gadu, hën
u ta kai gaan soni möön dee sëmbë dee ta
fan a oto töngö di sëmbë an ta fusutan, boiti
ee sëmbë dë ta puu dee fan da sëmbë u de
fusutëën.
6 Wë dee sëmbë, kumafa u dë aki, nöö ee
hën mi ko a unu ko ta fan a oto töngö söndö
un saandi mi ta fan, nöö un heepi seei mi
tja ko da unu baa? An bi möön bunu mi ko
konda wan soni di Gadu mbei mi ko sabi nö,
ee nasö mi taki wan soni da unu di wan bi
sabi? Ee nasö mi da unu wan buka di mi kisi
a Gadu u mi da unu, ee nasö mi lei unu soni
u di Buka fëën möön fini.
7 A dë kuma dee peipei soni de ta pëë te de
ta kanda a di goonliba aki, kuma foloiti ee
nasö benta. Ee de an ta naki ën limbolimbo,
nöö unfa i sa sabi un kanda de kë kanda?
8 Söseei tu, te dee sodati o go a feti, nöö ee
di tutu an piki a di fasi, nöö unfa de o du
seeka u de hopo go a feti?
9 Wë nöö söseei soni sa waka ku unu tu.
Ee i ta fan wan oto töngö di sëmbë an ta
fusutan, nöö a dë leti kuma i ta fan tuwë go
a mundu dë nöö. 10 Biga fa u dë a di goonliba
aki, sömëni pei töngö dë, nöö hii de tuu dë
u sëmbë sa fusutan. 11 Ma nöö ee mi ku wan
sëmbë miti nöö ma sabi di töngö u di sëmbë,
nöö ee a ta fan nöö ma o fusutan andi a ta
taki. Nöö u ko dë kuma oto sëmbë ku oto
sëmbë da u seei. 12 Wë nöö sö a dë ku unu
tu e. Nöö fëën mbei fa un ta suku dee köni
u di Akaa u Gadu gaanfa naandë, nöö be un
suku dee köni dee sa heepi dee sëmbë dee
dë a di biibi u de ko a fesi e.
13 Hën mbei ee wan sëmbë ta fan a wan
töngö di sëmbë an ta jei, nöö a musu begi
Gadu fu Gadu musu dëën köni faa musu sa
puu di fan be sëmbë sa fusutëën. 14 Biga wë
ee mi ta begi a wan töngö di sëmbë an ta
jei, nöö di akaa u mi ta begi Gadu tuu, ma
miseei ma ta fusutan.
15 Wë nöö unfa a musu dë? Wë a musu
dë sö taa mi akaa o begi, ma miseei o begi
ku mi fusutan tu. Nöö söseei mi akaa o
kanda, ma mi o kanda be sëmbë sa fusutan
mi tu. 16 Ee nasö, te mi akaa ta gafa Gadu,
nöö dee sëmbë dee dë sindosindo dë, de an
o fusutan di soni kaba eti. Nöö unfa de o
sa du nama ku mi fuu gafa Gadu makandi?
Biga de an saandi mi ta taki. 17 A kandë mi ta
gafa Gadu tuu, ma tökuseei an ta tja heepi
ko da otowan.
18 Nöö mi ta da Gadu tangi fu di mi ta taki
a töngö möön hii unu tuu. 19 Ma tökuseei
te mi dë a dee biibima dendu, a möön bëtë
mi fan feifi wöutu di sëmbë sa fusutan fu
de lei soni nëën, möön leki mi fan teni dusu
wöutu di na wan sëmbë sa fusutan.
20 Wë nöö dee sëmbë u mi dë, un disa u
pakisei soni kuma piki mii e. A dë sö tuu
taa a di së u sabi hogi un musu dë kuma piki
mii, ma a di së u pakisei soni, nöö un musu
dë gaangaan sëmbë. 21 Biga wë a Gadu Buku
a sikifi sö taa, Masa Gadu taki taa:

Mi o manda oto köndë sëmbë ko fan ku dee
sëmbë aki.
Mi o manda sëmbë ko di sa fan ku de a oto
töngö tu,
ma tökuseei de an o kë piki möönsö.

22-23 Wë nöö sö a dë taa di taki a oto töngö,
a dë wan maaka da dee sëmbë dee an ta
biibi, u de sa biibi ⌞Ma fa un ta du ën tjika
dë, nöö an ta heepi möön e.⌟ Biga wë ee hii
di keiki ko makandi a wan kamian, hën de
tuu bigi ta fan a oto töngö di sëmbë an ta jei,
nöö unfa i mëni? Ee wan sëmbë dë a di keiki
an ta fusutan di soni, ee nasö wan sëmbë ko
dë di an bi ta biibi seei, nöö hën a jei un ta
taki a oto töngö wajawaja sö, nöö na a o taa
hedi fuunu poi nö?

Ma di kisi fan a di Akaa u Gadu dë wan
oto soni. A dë wan soni u tja sëmbë ko a
limbo u si ambë kë biibi Gadu. 24 Biga fa un
ta ko makandi dë, nöö ee un tuu ta kisi fan
a di Akaa u Gadu ta konda fu sëmbë musu
jei limbolimbo ⌞nöö a o dë wan bunu soni.
Biga⌟ ee sëmbë dë a unu mindi dë di an
fusutan soni kaba eti, ee nasö wan sëmbë ko
dë an bi ta biibi seei, nöö hën a jei di buka
limbolimbo dë, nöö a o ko si gbegedee fa a
dë takulibima a Gadu wojo tjika. 25 Hii dee
fan dee a jei dë tuu o tja dee tjubitjubi soni
bi dë nëën hati ko a döö. Nöö a o kai ku fesi
a goon begi Gadu, nöö a o piki taa Gadu dë
a unu mindi tuutuu.

Aki Paulosu ta leti de a di fa soni

musu waka te de ko makandi

a keiki.

[26] Wë nöö unfa a musu dë, dee sëmbë? Wë
te un ko makandi, nöö hiniwan sëmbë o abi
ën soni faa du. Wan sëmbë o abi kanda faa
kanda. Di otowan o abi wan soni di a kë lei
sëmbë. Wan sëmbë o abi wan soni di Gadu
tja ko a limbo dëën faa musu taki. Di otowan
o kisi wan fan faa fan a oto töngö, nöö di
otowan o puu di fan dë da otowan. Ma hii
dee soni dë tuu musu waka u dee biibima
dee sai dë musu feni heepi a de e.
[27] Nöö ee sëmbë sai dë ta fan a oto töngö,
nöö be tu ee nasö dii nöö musu sa fan, ma de
musu fan oto a oto baka. Nöö sëmbë musu
dë di sa puu di fan da dee otowan. [28] Ma ee
sëmbë an sai dë u puu ën, nöö ja musu fan
a di lö ko makandi dë, ma i sa begi Gadu i
wanwan a i hati.
[29] Söseei a dë ku dee sëmbë dee ta kisi fan
a di Akaa u Gadu ta konda da sëmbë tu. Tu
ee nasö dii sa fan, ma oto a oto baka. Nöö
dee oto sëmbë a keiki dë, de musu ta wegi
dee soni de ta taki dë luku ⌞ee a Gadu dee
fan dë ta kumutu tuu⌟.
[30] Ma ee wan sëmbë bi ta fan, nöö wan
oto sëmbë sai dë sindosindo nöö hën Gadu
dëën wan buka faa taki, nöö di fosu sëmbë
di bi seti fan dë musu kabuka be di otowan
fan. [31] Un dee sëmbë ta kisi fan a di Akaa u
Gadu tuu sa fan e, ma un musu fan oto a oto
baka fu hii sëmbë musu lei soni fu de feni
degihati.
[32] Biga wë dee sëmbë dee ta kisi fan a di
Akaa u Gadu, nöö di fan an ta ko a de ku
duwengi, ma a ta ko a de u de sa tii deseei
ku ën kumafa a fiti. [33] Biga Gadu an dë wan
Gadu ta du soni fanjanfanjan e, ma a dë wan
Gadu di ta tii soni tololoo a pasi.
Söö. Nöö leti kumafa a dë a dee keiki
u dee biibima a dee kamiankamian, nöö
söseei a musu dë a unu tu. [34] Hën da dee
mujëë fuunu an musu ta fan a di keiki
dendu. Biga de aan pasi u de ta fan a sö wan
fasi, ma de musu saka deseei kumafa di wëti
u Gadu taki. [35] Ee de kë hakisi wan soni, nöö
be de hakisi de manu a wosu. Biga wë an fiti
sö u dee mujëë musu ta fan a di keiki dendu.
[36] Söö. Wë nöö unfa un pakisei u dee soni
mi taki aki, dee sëmbë? Un ta mëni taa a
unu di buka u Gadu kumutu paaja go a dee
oto kamian nö? Naa a unu wanwan nöö a
ko nö? [37] Ee wan sëmbë i ta mëni taa di Akaa
u Masa Gadu da i di köni fii kisi fan nëën ta
konda da sëmbë, ee nasö a da i wan oto köni,
nöö sö wan sëmbë musu sabi taa Gadu buka
hën mi ta sikifi aki. [38] Ma ee wan sëmbë an
kë piki di buka aki, nöö oto sëmbë an musu
piki ën buka tu.
[39] Wë nöö sö a dë e, dee sëmbë. Un musu
kë di köni di di Akaa u Gadu ta da sëmbë fu
de ta kisi fan nëën ta konda da oto sëmbë.
Ma wan musu tapa dee sëmbë dee ta fan
a oto töngö e. [40] Ma be hii soni waka ku
lesipeki fasi kumafa a fiti.

15

Aki Paulosu ta konda da de taa

Gadu ta weki sëmbë puu

a dëdë tuu.

[1] Söö. Wë dee sëmbë u mi dë, wë mi kë
toona konda di Buka u Masa Gadu da unu
wan pasi möön, di i si mi bi konda da unu a
fesi kaa. Fa mi bi kondëën da unu dë, nöö un
bi piki ën tei te nöö un dë ku ën seei gingin.
[2] Nöö ee un ta hoi ën sö nöömö kumafa mi
kondëën da unu dë, nöö hën da un kumutu
a dee hogilibi fuunu basu feni libi a Gadu.
Ma ee un disëën go ta piki oto buka, nöö
di Buka un bi jei a mi dë aan heepi da unu
möön e.
[3] Biga wë dee soni miseei bi jei, nöö deseei
mi toona konda da unu, nöö de da dee möön
gaan pisi u di biibi fuu. Nöö di fosu wan, hën
da ⌞Masa Jesosi⌟ Keesitu dëdë u dee hogi
du fuu hedi, leti kumafa de sikifi ën a Gadu
Buku a fesi kaa. [4] Nöö di u tu, nöö hën da
de bei ën. Nöö di u dii, hën da a di u dii
daka dendu hën Gadu weki ën puu a dëdë,
kumafa de bi sikifi ën buta a Gadu Buku a
fesi tu. [5] Nöö di a weki hopo, nöö hën a ko
a Petuisi be a si ën. Hën a baka u di dë,
hën a ko a dee oto tjabukama fëën dee ku
ën bi ta libi makandi, be de si ën tu. [6] Nöö
a baka u di dë, hën a ko a möön hia möön
feifi höndö u dee biibima. De tuu si ën ka
de bi dë makandi a wan kamian. Sömëni u
dee biibima naandë lasi libi kaa, ma gaan së
u de dë a libi eti. [7] Nöö baka u di dë, hën a
ko a Jakobosi be a si ën tu. Nöö hën a toona
go a dee tjabukama fëën möön, dee de ta
kai apösutu, be de tuu si ën. [8] Tee kaba fëën,
hën a ko a mi tu. Biga mi da di lasiti wan u
dee apösutu di si ën. Hën i si miseei ko a di
wooko vau sö kuma wan mii de pai bifö ten
fëën kisi.
[9] Biga wë fa mi dë aki mi dë di möön
lagi wan a dee tjabukama u Masa Jesosi
mindi. Ma bumbuu tjika u de kai mi wan
tjabukama fëën seei, biga mi bi du hogi ku
dee biibima u Gadu a fesi.

[10] Ma fu di Gadu abi gaan bunuhati, hën
mbei i si mi ko dë di sëmbë di i si mi dë tide
aki. Nöö di bunuhati u Gadu dë, an dë taa
an tja heepi ko e. A tja heepi ko gbolo. Biga
wë mi ta wooko taanga möön dee otowan
tuu, ma nöö na miseei ta wooko di wooko
sö e. Masa Gadu wë ta wooko a mi sö ku ën
bunuhati.
[11] Ma boiti u di dë, ee mi, ee nasö dee
otowan, u tuu ta konda di wan seei soni
da unu ⌊taa Masa Gadu weki Masa Jesosi a
dëdë⌋. Hën nöö u bi konda, nöö hën nöö un
bi piki tu.
[12] Wë nöö unfa a waka so fuunu sai dë ta
fia taa te wan sëmbë dëdë an o sa weki baka,
hii fa u bi konda da unu kaa taa Masa Jesosi
Keesitu weki baka a dëdë. [13] Biga wë ee a
dë sö taa dëdë sëmbë an o weki a dëdë, nöö
hën da ⌊Jesosi⌋ Keesitu seei an bi weki baka
a dëdë tu. [14] Nöö ee an bi weki baka a dëdë,
nöö hën da di buka fëën u ta konda aki dë
wan sösö soni, söseei di biibi fuunu dë wan
sösö soni tu. [15] Ma na di dë nöö e, ma hën
da u seei ta mindi soni da Gadu tu, fu di u ta
konda taa a weki baka.
Biga wë ee sëmbë an sa weki baka a dëdë,
nöö da Gadu an bi weki Masa Jesosi a dëdë
tu. [16] Biga wë ee sëmbë an o weki baka a
dëdë, nöö hën da ⌊Masa Jesosi⌋ Keesitu seei
an bi weki a dëdë tu. [17] Nöö ee an bi weki
baka, nöö di biibi un ta biibi dë dë wan gaan
kaba a sösö soni. Hën da un dë a dee hogi du
fuunu basu eti. [18] Nöö hën da dee sëmbë dee
nama ku ⌊Masa Jesosi⌋ Keesitu ma de dëdë
kaa, nöö deseei lasi tu. [19] Nöö hën da fa u
hai kumutu disa hii soni u köndë ko ta biibi
a ⌊Jesosi⌋ Keesitu liba aki, nöö ee te u dëdë
nöö a kaba, nöö hën da u ko dë dee möön
gaan hogihedima u mundu.
[20] Ma an dë sö e, dee sëmbë. Keesitu weki
baka a dëdë tuu. U hii dee sëmbë dee bi
dëdë kaa, nöö hën da di fosu wan di weki
baka ⌊fu an dëdë möön⌋. [21] Biga leti kumafa
i si a dë taa wan libisëmbë ⌊bi booko Gadu
wëti hën a⌋ tja dëdë ko ta kii hii sëmbë, nöö
söseei di wan Libisëmbë di hoi Gadu wëti
dë tja weki baka a dëdë ko dou a hii sëmbë
tu. [22] Nöö leti kumafa hii sëmbë musu dëdë
fu di de da bakamii u Adam, nöö söseei dee
sëmbë u ⌊Masa Jesosi⌋ Keesitu o toona weki
baka a dëdë tu fu de feni libi, fu di de dë
sëmbë u Masa Jesosi.
[23] Ma nöö hiniwan sëmbë abi ën leti juu
faa weki baka e. Nöö di fosu wan, hën
da ⌊Jesosi⌋ Keesitu, nöö baka fëën te a o
toona ko a goonliba, nöö dee sëmbë fëën.
[24] Baka u di dë, nöö Masa Jesosi o kaba ku
hii dee takima ku dee hedima, ku dee soni
abi makiti a goonliba aki ku mundu ala tuu
fiaa. Nöö di kaba juu u di ten u dë aki o dou
awaa, nöö Masa Jesosi o toona da hën Tata
di könubangi. [25] Biga Masa Jesosi hën o dë
könu a di ten dë. Nöö a o dë könu fu te kisi
di juu Masa Gadu buta hii dee feantima fëën
tuu nëën basufutu, [26] tee kisi ku di dëdë di ta
kii u aki tuu, di da di kaba lasiti felantima.
[27] Biga a sikifi a Gadu Buku taa: "A buta hii
soni nëën basufutu."
Ma fa a taa "hii soni" dë, hën da hii soni
ma boiti Masa Gadu. Biga Masa Gadu seei
hën buta dee soni a Masa Jesosi basu. [28] Ma
te a kaba u buta hii soni nëën basu kaa, nöö
di Womi Mii fëën seei o toona sakëën seei
nëën Tata basu, fu hën Tata musu dë di kaba
Takima u Mundu.
[29] Ma ee a dë sö tuutuu taa te sëmbë dëdë
de an o weki baka a dëdë, wë nöö dee sëmbë
dee ta tei dopu a dee dëdë sëmbë kamian
wë? Faandi mbei de ta du di lö soni dë? Nöö
andi a o heepi de?
[30] Wë nöö u seei tu, ee di weki baka a dëdë
an dë, nöö faandi mbei u ta buta u seei a
dëdë ku libi maun hiniwan juu u di buka dë
hedi? [31] Sö u ta libi tuu, dee sëmbë. Mi sa
djula u di dë leti kumafa mi ta njan buka u di
waka un ta waka a Masa Jesosi Keesitu baka.
[32] Biga di mi bi dë a Efeise köndë, de bi dë a
mi baka kuma takumbeti. Nöö ee di weki
baka a dëdë an dë, nöö andi seepi di soni dë
o heepi mi möönsö, ee bunu u di goonliba
aki nöö mi ta suku? Aan heepi e. Nöö ee
sëmbë an sa weki baka a dëdë nöö un boo
bia ta njan ta bebe ta libi kumafa u kë, biga
amanjan te u dëdë nöö kaba u kaba.
[33] Ma na sö a dë e, dee sëmbë. Na mbei
sëmbë ganjan unu seei. Poipoi sëmbë ta
poi bumbuu sëmbë. [34] Nöö un bia kumutu
disa di wisiwasi pakisei dë, nöö un ko ta libi
wan leti libi a Gadu wojo. Un musu kaba ku
dee hogi du fuunu. Biga sëmbë dë eti a unu
mindi naandë dee an sabi wan wojo soni u
Gadu. Nöö fa mi ta taki aki, nöö sen musu
kisi unu e, dee sëmbë.

Aki Paulosu ta konda kumafa

de o kisi wan njunjun sinkii

te de weki baka a dëdë.

[35] Ma sonte wan sëmbë sa hakisi taa: "Wë
unfa sëmbë sa weki baka a dëdë? Unfa
sinkii fëën o dë?"

36 Dee sëmbë, di hakisi dë a dë wan sösö
hakisi e. Biga wë luku dee soni i ta paandi.
De an musu dëdë pondi bifö de toona nasi
ko a libi nö? 37 Nöö dee sii i ta paandi
naandë, na de da di pau eti e. Ma de dë
böngö nöö, di de ta paandi. A kandë alisi
⌞ee pinda⌟ ee nasö hiniwan sootu pei soni
böngö, 38 ma Gadu hën ta toona dëën wan hii
oto sinkii kumafa a kë, hiniwan sii ku fëën
sinkii.
39 Sö Gadu ta mbei soni peipei. Biga luku
dee sinkii u dee libilibi soni, de an dë di wan
fasi e. Libisëmbë sinkii dë wan fasi. Mbeti
dë wan oto fasi. Fou dë wan oto fasi. Fisi dë
wan oto fasi.
40 Söseei dee soni dë a liba ala tooka ku
dee u goon aki tu. Di waiti u dee soni ala
ku dee u goon aki an dë di wan. 41 Biga sonu
abi ën fasi faa ta sëndë. Libawojo abi fëën
sëndë. Söseei dee teeja abi u de sëndë, nöö
dee sëndë u de an dë wan fasi, de tooka ku
de na de.
42 Wë nöö sö nöö di weki baka a dëdë o
dë tu e. Di sinkii de ta tja go bei dë, a dë
wan sinkii di dëdë ta poi nöö. Ma di sinkii
di o toona weki dë, hën an dë soni di o dëdë
poi möönsö. 43 Di de bei dë, hën a dë wan
kaba a sösö soni, ma fa a o toona weki ko
dë, nöö a o dë wan gaan waiti soni. A bi dë
wan suwakisuwaki sinkii nöö, ma te a weki
baka a o dë ku kaakiti seei. 44 Wan sinkii u
goonliba hën de tja go bei dë, ma fa a o weki
baka dë nöö a o dë wan sinkii a di fasi faa sa
libi a Masa Gadu Köndë.
Söö. Wë leti kumafa u abi wan sinkii fuu
libi a di goonliba aki, nöö söseei woo abi
wan sinkii fuu libi a Gadu Köndë ala tu. 45 A
o pasa leti kumafa a sikifi a Masa Gadu Buku
kaa, u di sëmbë di mbei libisëmbë böngö. A
taa: "Gadu mbei Adam te a kaba, ⌞hën a böö
nëën nusu⌟ hën a kisi libi."
Ma di Sëmbë di ta mbei dee böngö u Gadu
Köndë ala, hën de ta kai di u tu Adam. ⌞Hën
da Masa Jesosi.⌟ Hën feni wan oto pei sinkii
⌞di Gadu weki ën baka a dëdë⌟ nöö ku ën a
dë a Gadu Köndë ala ta da u libi.
46 Ma di sinkii u Gadu Köndë nëën fosu bi
dë e. Di u goonliba fosu bi dë. A baka ufö di
u Gadu Köndë ko.
47 Nöö di fosu sëmbë mbei ku di doti u di
goonliba aki. Ma nöö di u mbei tu sëmbë
kumutu a Gadu Köndë.
48 Nöö di fasi u sinkii di di fosu libisëmbë
u goonliba aki bi abi, hën di wan seei fasi dë
nöö dee sëmbë u goonliba aki abi te tide eti.
Nöö söseei di fasi u sinkii di di fosu Sëmbë
u Gadu Köndë abi, nöö hën di wan seei fasi
u sinkii dee sëmbë u Gadu Köndë o abi tu.
49 Nöö leti kumafa u dë aki u abi di wan sinkii
kumafa di fosu sëmbë u goonliba bi abi, nöö
söseei wan daka woo ko abi di wan sinkii
kumafa di fosu sëmbë u Gadu Köndë abi.
50 Ma nöö mi kë taki wan soni aki da unu,
dee sëmbë. Mi taki e, taa dee sinkii fuu dee
dë ku buuu u go dëdë poi aki, de an o sa go
a Gadu Köndë söndö tooka e. Biga dee soni
dee dë u poi kaba a sösö an o sa go ka soni
an o poi kaba a sösö möönsö.
51-52 Nöö un haika, mi o taki wan gaan
tjubitjubi soni da unu aki. Mi taki e, na hii
u tuu o dëdë bifö di kaba juu dou e. Ma te
di juu dou di tutu böö kaa, nöö wantewante
bifö i mëni, nöö Gadu o tooka di sinkii fuu.
A o da u wan sinkii di an sa poi kaba a sösö
möönsö. Nöö dee biibima dee bi dëdë, de o
weki toona ko dë ku libi ku di njunjun sinkii
dë. Nöö söseei u dee biibima dee o dë ku
libi eti, nöö u seei o tooka ko abi di njunjun
sinkii dë tu. Nöö sö a o pasa e, dee sëmbë.
53 Biga wë di sinkii fuu di o dëdë poi kaba
a sösö aki, a musu tooka ko wan hii oto pei
sinkii di an o sa dëdë poi möönsö. 54 Nöö te
a pasa sö kaa, nöö a o kai ku di soni de sikifi
a Gadu Buka taa:

Di wini Gadu wini, hën kaba dëdë a sösö
kuma a guli ën wiöö!

55 Nöö hën a sikifi möön taa:

Wë Dëdë oo, andi seei i wini? Naasë di
poosian fii dë möön?

56 Biga di poosian u dëdë, nöö hën da di
sitaafu di u bi o kisi a baka u dee hogi du fuu
hedi. Nöö di soni mbei u bi o kisi sitaafu,
biga wa hoi dee wëti dee Gadu buta da u.
57 Ma nöö gaantangi u Gadu di a mbei Masa
Jesosi Keesitu wini hii dee lö soni dë tuu da
u.
58 Wë da sö a dë, un dee lobi sëmbë u
mi naandë, un musu tan gingin a di biibi
un ta biibi Masa Jesosi dë. Wan musu disa
möönsö. Un musu ta biinga hiniwanten a
di wooko u Masa, biga i sabi taa di wooko i
ta wooko da Masa dë an dë u sösö.

16

Aki Paulosu ta taki

wan möni soni da de.

1 Söö. Wë nöö, dee sëmbë, a di së u di
möni di woon pii manda go da dee sëmbë
u Masa Jesosi ⌞a Jelusalen⌟, nöö un musu du
ën leti kumafa mi fan ku dee biibima a di
pisiwata u Galasia a dee keikikeiki u de taa,

2 hiniwan sonde un musu pii möni buta a
wan së. Hiniwan sëmbë sa da kumafa a ta
kisi. Nöö sö un musu zuntëën buta dë fu
te mi ko nöö an o dë fuun ta biinga ta pii
möön. 3 Nöö un musu suku wanlö sëmbë
buta dë, dee un ta futoou. Nöö te mi ko, nöö
mi o sikifi pampia da de u de tja di möni go
da dee sëmbë a Jelusalen. 4 Nöö ee a dë taa
miseei musu go tu, nöö mi o tja de go.

*Aki Paulosu ta konda da de kumafa a ta
mëni u ko a de.*

5 Nöö mi o ko a unu nöömö e, dee sëmbë.
Ma te mi o ko, nöö mi o latja pasa a di
pisiwata u Masadonia ⌊go haika dee sëmbë
ala pala sö ufö⌋. 6 Biga wë te mi ko, mi a' di
pakisei taa mi o tan ku unu naandë wan hii
pisiten. A kandë mi sa sai dë te di kötö ten
pasa seei. Nöö bakaten un sa heepi mi seeka
fu mi sa go a dee kamian ka mi nango. 7 Biga
ma kë ko da unu odi vaavaa sö nöö mi pasa,
ma mi kë dë ku unu wan hii pisiten, ee Gadu
da mi pasi.
8 Ma nöö mi o dë a Efeise aki pasa Pensiti
e. 9 Biga wë mi ta feni wooko aki te a hia,
sëmbë ta piki di buka mi ta konda da de. Ma
söseei feanti dë aki te a hia tu, ta mbei möiti
u tapa mi.
10 Wë nöö ee un si Timoteo ko a unu ala,
nöö un kisi ën a wan fasi faa sa fii bunu e,
biga hënseei dë a di wooko u Masa leti kuma
mi seei. 11 Hën mbei na wan sëmbë musu
sösö ën, ma un musu butëën a pasi ku piizii
be a toona ko a mi aki. Biga mi dë aki ta luku
hën ku dee oto biibima u de ko a mi.
12 Ma nöö u baaa Apolo, mi kë un sabi
taa mi bi begi ën fu hën ku dee otowan fuu
musu ko a unu, ma nöö an bi kë ko eti. Ma
te a feni pasi, nöö a o ko.

Aki Paulosu ta tapa di biifi.

13 Nöö mi taki e, dee sëmbë, be un ta dë
setiseti hiniwan juu fu soni an puu unu a
pasi. Un musu dë gingin a di biibi un ta
biibi Masa dë. Söseei un musu abi degihati
ku taihati. 14 Nöö hii dee soni woon ta du
kaa, nöö un musu du de fu lobi hedi e, dee
sëmbë.
15 Ma nöö mi kë mëmbë unu a wan soni
aki, taa dee sëmbë u Sitefanasi wosu dë, de
da dee fosu sëmbë u di pisiwata fuunu na
Akaja dë dee bi ko a di biibi. Nöö hën de
buta deseei fu de musu ta heepi dee oto
sëmbë u Gadu. 16 Wë nöö fëën mbei mi ta
begi unu gaantangi be un ta piki dee lö
sëmbë dë buka a soni, ku dee otowan dee
ta wooko taanga da Masa a unu ala.

17 Nöö mi wai tuutuu u di Sitefanasi ku
Folunatusi ku Akaikusi bi ko a mi aki. Biga
de bi heepi mi leti kumafa unu bi o heepi mi.
18 De da mi degihati aki seei, leti kumafa de
bi da unu hati ala tu. Nöö sö wanlö sëmbë
un musu tei de u gaan soni e.
19 Da sö u taki e, dee sëmbë. Dee biibima
dee dë a dee keikikeiki u di pisiwata u Asia
aki tuu manda gaan odi da unu taa de dë.
Akila ku Pesila seepi manda gaan odi da unu
tu a di në u Masa. Nöö dee biibima dee ta
ko hoi keiki a de wosu manda gaan odi da
unu tu, 20 ku hii dee oto biibima fuu aki tuu
manda gaan odi da unu.
Nöö te woon da unu seei odi, nöö un
baasa unu seei ku limbo hati e.
21 Nöö mi Paulosu seepi ta sikifi di lasiti
pisi u di biifi aki ku mi seepi maun ta manda
gaan odi da unu.
22 Ee wan sëmbë an lobi Masa Jesosi
Keesitu, nöö di siba u Gadu musu kisi ën e.
Ma u dee sëmbë dee lobi ën, u ta bai taa:
"Ko o, Masa."
23 Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu ku
ën bunuhati e.
24 Fa mi ta manda di biifi aki da unu, dee
sëmbë, nöö mi lobi unu e, fu di mi ku unu
tuu nama ku Masa Jesosi Keesitu.
⌊Na soni möönsö e. Mi, Paulosu, manda
gaan odi da unu. A tan sö.⌋

Di u tu biifi Paulosu manda da dee biibima u Kolenti

Wan wöutu a fesi.

Disi da di u tu biifi di di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu mbei manda da dee biibima a di köndë de kai Kolenti.

Nöö di soni mbei a mbei di pampia aki. A dë sö taa wanlö sëmbë ko a de naandë ko ta hopo deseei buta kuma de dë tjabukama u Masa Jesosi, ma na tuu e. Biga na Masa Jesosi manda de, ma de dë ganjansëmbëma. Nöö fa de ko a Kolenti dë, hën de tja Paulosu në ko ta poi da dee biibima. De ta mbei ën fa taa an dë wan tuutuu tjabukama u Masa Jesosi, nöö de aan fu piki ën buka. Sö dee sëmbë ta lei dee sëmbë u Kolenti. Nöö hën Paulosu jei, hën a manda di pampia aki go da de fu de si fa a dë tjabukama tjika, ku fa dee sëmbë naandë an dë tjabukama u Masa Jesosi seei.

Nöö a leti de a wan oto soni möön. A dë sö taa fa a bi wooko a dee sëmbë mindi naandë, nöö de ku ën bi abi buka taa a bi o toona ko haika de. Nöö hën wë an ko kumafa a bi taki möön, hën dee sëmbë tei ën fu hogi. De si taa a ganjan de. Nöö hën a manda taki da de faandi mbei an ko.

Nöö a taki wan oto soni da de möön, hën da a da de taanga u de go dou ku wan pakisei de bi abi u pii wan möni manda go da dee biibima u Jelusalen u heepi de.

Nöö de dii soni aki, de da hedi u di pampia.

Aki Paulosu ta da dee sëmbë odi.

1 Wë un dee biibima u Masa Jesosi dee dë a Kolenti dë, mi Paulosu ta manda gaan odi da unu e. ⌞Leti kumafa un sabi kaa,⌟ mi dë wan u dee tjabukama u Jesosi Keesitu de ta kai apösutu, nöö Gadu seepi tei mi buta sö e.

Wë nöö fa mi ta sikifi di pampia aki, nöö mi ku Timoteo nöö sö u ta sikifi ën makandi. U ta mbei ën manda da unu ku hii dee oto biibima dee dë a di pisiwata fu Akaja naandë te lontu dou, 2 taa Masa Gadu u Tata ku Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu ku de bunuhati. De musu da unu böö.

Aki Paulosu ta da Masa Gadu tangi u di heepi fëën.

3 Wë dee sëmbë o, u ta da Masa Gadu tangi e, di dë di Gadu u Masa Jesosi Keesitu ku ën Tata tuu. Hën në wë u ta hopo e. Hën seei da u Tata tu, nöö a abi tjalihati fuu. Nëën hii kötöhati ta kumutu.

4 Fa dee hia sitaafu ta miti u a di goonliba aki, nöö Gadu hën ta heepi u fuu feni kötöhati e, dee sëmbë. Nöö di soni mbei a du ën sö, fuu sa toona kötö dee sëmbë hati dee ta tja sitaafu tu. Leti kumafa a bi heepi u, nöö sö u seei sa heepi de tu fu de feni kötöhati.

5 Wë biga fa u dë aki nöö u ta tja fuka te a hia u ⌞Masa Jesosi⌟ Keesitu hedi e. Ma nöö leti kumafa dee fuka ta hia, nöö sö di kötöhati di u ta feni a Masa Jesosi ta hia tu.

6 Ma nöö dee sitaafu i si u ta tja aki, nöö de dë fuunu hedi wë e, dee sëmbë, fuun jei fa Gadu ta heepi sëmbë tjika fu de feni di bunu fëën. Biga fa Gadu ta kötö u hati aki, nöö söseei woo sa toona kötö unu hati tu. Nöö te hati fuunu ko kötö kaa, nöö woon abi taihati fuun sa tja dee sitaafu go dou, leti kumafa u seei ta tja de aki.

7 Nöö fëën mbei wa ta panta da unu e. Biga u sabi taa leti kumafa un ta tja dee sitaafu kuma u dë, nöö söseei un ta feni kötöhati kuma u tu.

8 Söö. Wë nöö dee sëmbë, u kë konda da unu taa dee sitaafu dee u tja a di ten u bi dë na Asia Köndë dë, nöö de bi hebi da u tee kuma wa bi sa tjëën. U bi fëëë seei tee u bi mëni taa de bi o kii u. 9 Tuu e, dee sëmbë. Wë biga u bi ta fii a u hati kaa taa woo dëdë. Wë ma tökuseei, sö nöö a bi musu waka fuu musu puu pakisei a u seei taa wa sa heepi u seei, ma Gadu nöö u musu futoou taa hën nöö sa heepi u.

Nöö a sa heepi u tuu, dee sëmbë, biga hën ta weki sëmbë puu a dëdë. 10 Nöö sö a heepi u puu u a di hogi dëdë naandë e, nöö u ta futoou ën taa sö a o ta heepi u nöömö. 11 Nöö unu seei musu ta heepi u ku dee begi fuunu tu e. Wë biga ee hia sëmbë ta begi, nöö te Gadu piki ku di bunuhati fëën manda di heepi ko da u kaa, nöö hia sëmbë o dë u dëën tangi tu.

Aki Paulosu ta konda

di soni mbei an bi ko a de

kumafa a bi taki.

12 ⌞Wë nöö, dee sëmbë, mi kë taki soni u di fa ma bi ko haika unu möön kumafa mi bi taki. Wë un sabi ën bunu taa⌟ u abi wan soni fuu sa hëngi nëën liba njan buka wan piki wan e. Hën da wa ta libi ku ganjan. Biga wë u hati seepi ta piki u taa wa ta ganjan

sëmbë e. Hii kamian ka u ta waka ta lontu
kaa, nöö u ta tja u seei a wan limbo fasi fu
di u dë sëmbë u Gadu. Wë ee ku oto sëmbë
u ta libi sö, nöö ku unu wë? Na möönsö nö?

Nöö fa u ta libi aki, na ku di köni u
libisëmbë u ta libi sö e. Nönö. Ma a Gadu
nöö u ta hëngi taa hën o heepi u ku ën
bunuhati. 13 Te kisi dee biifi u ta sikifi ta
manda da unu seei, wa ta sikifi de ku hebi
wöutu a könima fasi te wan sa fusutan de
e. Nönö. Ma de sikifi fuun sa fusutan de
gbelingbelin seei.

14 Nöö söseei un ta fusutan di libi fuu wan
pikiwan tu. Ma nöö u kë fuun sa ko fusutëën
ku telu. Biga ee a waka sö, nöö te Masa
Jesosi toona ko a di goonliba aki, nöö woon
njan buka da u leti kumafa u seepi o njan
buka da unu tu.

15 ⌞Ma fuu toona go a di taki,⌟ di mi sabi
taa mi ku unu dë bunu sö kaa, nöö hën mbei
mi bi pakisei taa mi o ko luku unu tu pasi.
16 Biga wë a unu naandë fosu mi bi o ko bifö
mi bi o pasa ko a Masadonia Köndë aki. Nöö
te mi toona, nöö mi bi o ko fika a unu dë
möön wan pisiten, fuun sa buta mi a pasi fu
mi go a Judea. Nöö hën da un bi o feni di
bunu dë tu pasi.

17 ⌞Ma nöö fa mi pakisei dë, nöö di soni
an waka kumafa mi bi kë möön.⌟ Wë di an
waka sö, nöö unfa un mëni? Un tei mi u
ganjansëmbëma nö, kuma wan sëmbë di
taki sö tide, nöö amanjan a bia taki oto
soni? Ma na sö mi dë e, dee sëmbë. Nönö.
18 Ma leti kumafa i si un sa futoou Masa
Gadu, nöö söseei un sa futoou u tu. Te u taki
aai, nöö a tan aai. Te u taa nönö, nöö a tan
nönö. Wa o ganjan unu.

19 Biga mi ku Timoteo ku Silasi, soni u
Jesosi Keesitu di Womi Mii u Gadu u ta
konda, nöö ganjan an dë nëën möönsö. Ma
hii soni di a ta taki nöö a tan sö kaa e. 20 Fa
Masa Gadu sai dë, a paamusi u sömëni soni,
nöö u ta feni de tuu nöömö biga Masa Jesosi
hën ta tja de ko da u. Hën mbei u ta bai Gadu
në ⌞nöö hën mbei u seei wa ta ganjan sëmbë
tu⌟.

21 Wë di Gadu u ta taki aki, hën ta heepi mi
ku unu tuu fuu sa tan gingin a ⌞Masa Jesosi⌟
Keesitu e. Biga hënseei tei u buta apaiti fuu
dë futuboi fëën, 22 nöö hën a buta di Akaa
fëën a u hati kuma wan sitampu taa u da
sëmbë fëën seei vö. Nöö a dë di maaka tu,
taa te di juu dou nöö woo feni hii dee soni
tuu dee Gadu abi faa da u. ⌞Nöö fa u ku ën
nama tjika aki, nöö u sa ganjan unu nö, dee
sëmbë?⌟

23 Wë nöö Gadu seepi dë kotoigima u mi
e, taa di soni mbei ma ko a unu a Kolenti
möön kumafa mi bi taki, a bi dë fu di ma bi
kë ko ku hatiboonu a unu liba fu mi musu
ta gandji da unu.

24 Fa mi fan dë, dee sëmbë, an dë kuma mi
kë buta miseei basi a unu liba ta taki da unu
fa un musu biibi möön e, biga un dë gingin
a di biibi kaa. Ma heepi nöö mi kë heepi unu
fuun sa ta dë waiwai te dou.

2

1 Fa i si mi bi pakisei u mi ko luku unu dë,
nöö ma bi kë ko fu ko da unu fuka möön e,
dee sëmbë. 2 Biga wë ee mi ko da unu fuka,
nöö ambë o dë u da mi hati möön? Biga na
unu musu dë dee sëmbë ta mbei mi ta wai
nö? Awa, unu wë e, dee sëmbë. 3 Wë nöö di
ma kë da unu fuka, nöö hën mbei mi mbei di
oto pampia manda da unu, fuun musu buta
soni tololoo a tatai liba a fesi fu te mi ko nöö
mi sa dë waiwai. Nöö mi sabi unu taa ee mi
dë waiwai nöö unu seei o dë waiwai tu.

Ma ee sö mi musu ko si unu taa un ta libi
wan libi di an fiti, nöö un dee sëmbë dee bi
musu mbei mi dë waiwai nöö woon mbei mi
dë fukafuka. Nöö wai an o dë. 4 Nöö mi kë
fuun sabi taa fa mi bi sikifi di pampia dë,
nöö ku gaan fuka a hati e, ku wata a wojo
seei. Ma na fu da unu fuka mbei mi sikifi ën
e, ma mi bi kë lei unu kumafa mi lobi unu
tjika.

Aki Paulosu ta konda da de
fa de an musu hoi di sëmbë
a bëë möön.

5 Wë nöö dee sëmbë, un sabi di sëmbë di
bi du hogi a unu mindi dë, fa a bi booko unu
saka tjika. Nöö sö a booko miseei saka tu
e, ma misikuma uun booko saka möön mi
gaanfa.

Ma nöö fa mi taki soni u di sëmbë dë seei,
ma ma kë taki ën nöömö kuma mi ta dëën
sitaafu pasa maaka e. 6 Biga di sitaafu di di
gaan së fuunu bi sitaafu ën naandë kaa, nöö
a tjika. 7 Nöö fëën mbei mi kë fan ku unu taa
be un puu ën a bëë e. Nöö un fan ku ën be
hati fëën kötö, be an musu dë ku tjali poi
tee a lasi hati. 8 Mi begi unu baa, be un lei
ën taa un lobi ën eti e.

9 Biga wë fu di soni aki hedi wë mi sikifi
di oto pampia manda da unu, fu pooba unu
luku ee un ta piki mi buka a hii soni. 10 Nöö
ee un tuu puu wan sëmbë a bëë fu wan

soni, nöö miseei puu ën a bëë tu e. Biga
wë ee a dë u mi puu di sëmbë a bëë nöö
mi ta puu ën a bëë waiwai, faa tja heepi ko
da unu. Nöö ⌞Masa Jesosi⌟ Keesitu seei dë
kotoigima. 11 Nöö a sö wan fasi u musu libi
tu, fu didibi an wini u. Biga u sabi andi dë
nëën hati, taa a sai dë ta boi köni faa kisi u.

Aki Paulosu ta konda da de

fa a bi go a Toasi.

12 Wë nöö dee sëmbë, mi kë fuun sabi
kumafa di waka u mi bi dë. A dë sö taa di mi
go dou a Toasi fu mi konda di Bunu Buka u
⌞Masa Jesosi⌟ Keesitu ala, nöö Gadu bi seeka
di soni kaa e. ⌞A bi naki dee sëmbë hati seei,
biga hia sëmbë bi dë di kë jei di buka. 13 Ma
töku hii fa sëmbë kë jei di buka seei,⌟ ma
hati u mi an bi dë kötökötö biga ma bi si mi
mati Titusi naandë ⌞fu mi jei fa fuunu⌟. Nöö
hën wë mi da dee sëmbë adjoisi hën mi pasa
go dou a Masadonia aki.

Aki Paulosu ta konda fa a ta tja di Bunu
Buka u Gadu tjika.

14 Ma nöö gaantangi u Gadu di a ta buta
u u ta waka a ⌞Jesosi⌟ Keesitu baka kuma
winima nöömö. Biga a manda u fuu ta
konda soni fëën da hii sëmbë, kuma sëmbë
ta tja sumëësuti fatu ta paaja a hii kamian.
15 Nöö fa u ta paaja di buka aki, nöö u seei tu
ko dë kuma sumëësuti soni di ⌞Masa Jesosi⌟
Keesitu ta tjuma da Gadu ta mbei sumuku
dëën. Biga hii ka u nango, sëmbë ta jei di
buka. Dee sëmbë dee o kumutu a didibi faja
ku dee sëmbë dee o go a didibi faja tuu ta jei
ën. 16 Nöö dee sëmbë dee o kumutu a didibi
faja, nöö u dë wan sumëësuti soni da de tuú,
biga u ta tja libi ko. Ma nöö dee sëmbë dee
o go a didibi faja, nöö u dë da de kuma wan
hogi soni di sa tja dëdë ko da de.

Ma nöö fa u ta fan aki, ambë seei fiti
u du sö wan wooko baa? 17 Wë a kandë u
dee sëmbë aki wë e. Biga u ta konda di
Buka u Gadu ku limbohati söndö ganjan.
Wa ta suku möni nëën möönsö kuma so
sëmbë. Nöö Gadu seei ta si taa u ta du di
wooko kuma futoou futuboi u ⌞Masa Jesosi⌟
Keesitu di Gadu seei manda.

3

1 Ma nöö fa u taki dë, nöö hën da u ta gafa
u seei möön nö? Te woo ko a unu, u musu
tei pampia a oto sëmbë tja ko, be un jei fa
u dë tjabukama tjika nö? Ee nasö u musu
tei pampia a unu dë tja go lei sëmbë, be de
si fa u ta du di wooko tjika nö? Nönö, di lö
pampia dë an dë fanöudu e, dee sëmbë. A
kandë otowan sa abi ën fanöudu, ma na u.

2 Biga a u hati nöö unu wë da u pampia
kaa e, fu hii sëmbë sa lesi nöö de sabi fa u dë
tjabukama u Gadu tjika. 3 Biga di u bi konda
di buka u Masa Jesosi da unu dë nöö hën wë
un piki ën, nöö fa u dë aki hii sëmbë ta si di
libi fuunu ta lesi, kuma wan pampia di Masa
Jesosi Keesitu manda da de. Nöö di pampia
dë, u seei toona ta tjëën ta paaja tu, biga u
ta konda da sëmbë kumafa un ta dini Gadu
tjika.

Ma nöö di lö pampia u ta taki aki an sikifi
ku pëni e, ee nasö a wan linzo sitonu kuma
dee wëti Gadu bi da Mosesi. Ma di Akaa u
di Gadu di ta libi u teego, hën ta sikifi ën a
libisëmbë hati.

4 Wë nöö di soni mbei u abi degihati u gafa
u seei sö e, fu di heepi ⌞Masa Jesosi⌟ Keesitu
ta heepi u ku di wooko fëën. Nöö u ta futoou
Gadu taa sö a o ta heepi u nöömö. 5 Biga an
dë taa u ta pakisei möönsö taa u seei sa du di
wooko e. Ma a Gadu hii di köni ku di kaakiti
fuu du di wooko aki tuu ta kumutu. 6 Hën
seei ta heepi u mbei u sa ta tja di Njunjun
Buka di a mbei ku libisëmbë aki ta paaja da
lanti.

Nöö di buka aki sö, hën an dë kuma di
awoo buka di bi dë sikifisikifi a dee lin-
zolinzo sitonu dë e. Nönö. Dee wëti de sikifi
di ten dë, dëdë nöö de ta tja ko. ⌞Biga sëmbë
an tjika u hoi de möönsö u de kumutu a di
sitaafu u Gadu.⌟ Ma nöö di njunjun buka di
u feni a di Akaa u Gadu aki, hën ta tja libi ko.

Aki Paulosu ta konda fa di buka

de ta tja dë möön waiti möön

di fesiten buka.

7 Wë nöö, dee sëmbë, fa u ta taki soni u
de tu Buka aki, nöö mi taki da unu e, taa di
awoo buka naandë, dee wëti Gadu bi sikifi a
dee sitonu dë, nöö de bi ta tja dëdë ko e. Ma
töku di sëmbë di bi tja dee wëti ko da dee
sëmbë u de piki, a bi kisi gaan nëbai e. Biga
fa Mosesi ta tja dee wëti ko dë, nöö fesi fëën
bi ta sëndë seei tee sëmbë wojo an sa kai ku
ën. Ma hii u di dë, di sëndë fëën fesi bi seti
saka kaa e.

Wë nöö ee di sëmbë di bi tja dee wëti
naandë ko bi abi sö wan gaan hei, 8 wë nöö u
dee sëmbë dee ta tja di njunjun buka aki ta
paaja wë? Na u musu abi möön gaan nëbai
u di wooko fuu hedi nö? Biga u dee disi ta
lei sëmbë fa di Akaa u Gadu ta da sëmbë libi.

9 Nöö di fosu buka dë bi tja sitaafu ko
a sëmbë liba fu di de an sa hoi dee wëti
möönsö. Wë ee di sëmbë di tja di buka dë
ko bi abi sö wan gaan nëbai, wë nöö u dee
sëmbë dee ta tja di njunjun buka aki ko wë?
Na u musu abi möön gaan nëbai nö? Biga
u ta konda da sëmbë fa Gadu seeka wan
njunjun fasi fuu sa ko bumbuu sëmbë nëën
wojo.

10 Hën mbei de tu buka aki, ee i luku de te
i kaba, nöö i sa si taa di awoo buka an abi
waiti möön seei. Biga di waiti u di njunjun
buka aki pasëën gaanfa. 11 Hën tu, ee di soni
di dë u wan pisiten nöö abi nëbai, nöö di
teego soni wë? Na hën musu abi di möön
gaan nëbai nö?

12 Wë nöö dee sëmbë, di u sabi sö kaa, nöö
wa ta konda soni u di njunjun buka aki da
sëmbë tjubitjubi ku panta e. Na seei! 13 Biga
an o pasa ku u kumafa a bi pasa ku Mosesi.
Fa fesi fëën bi sëndë dë, nöö u wan pisiten
nöö. Hën mbei a bi tapëën fesi, fu dee Isaëli
sëmbë an musu sa si fa di sëndë fëën fesi ta
saka. ⌊Ma di waiti u di buka u ta tja aki hën
an o saka möönsö.⌋

14 Ma i saandi pasa nö? Fa Mosesi tapëën
fesi dë, nöö na hën fesi wanwan bi tapa e,
ma hati u dee sëmbë bi tapa tu da di wooko
u Gadu. Nöö te kuma tide hati u de dë
tapatapa eti. Biga te de ta lesi a di Buku
ka a ta taki soni u di awoo buka Gadu bi
mbei ku de, nöö de an ta fusutan möönsö
u de saandi Gadu kë taki. Nöö sö nöö a o dë
tu e, dee sëmbë. Biga tee wan sëmbë i ko
ta biibi a ⌊Jesosi⌋ Keesitu bifö wojo fii o ko
limbo awaa.

15 Nöö di soni mbei mi taa wojo u de an
limbo. Biga te tide eti te de ta lesi dee wëti
Gadu bi da Mosesi, ⌊de ta mëni kodo taa ee
de hoi dee wëti dë, de sa kumutu a di sitaafu
u di hogi du u de. Ma an dë sö e⌋. 16-17 Ma
te wan sëmbë i ko biibi a Masa Jesosi bifö
wojo fii o ko limbo awaa. Biga di Akaa u
Masa Jesosi, hën nöö sa da sëmbë fusutan
u de kumutu a dee wëti dë basu ko fii.

18 Wë nöö fa u ta biibi a Masa Jesosi liba
aki, dee sëmbë, nöö soni an ta tapa u wojo
möön e ⌊kuma dee sëmbë u taki dë⌋. Ma
u ta si Masa Jesosi gbegede seei kumafa a
waiti tjika. Nöö fa u ta luku ën dë, nöö
möönmöön di Akaa u Gadu ta tooka u fuu ko
dë kuma Masa Jesosi seei, nöö möönmöön
sëmbë ta si di waiti di Gadu abi a u.

4

Aki Paulosu ta konda kumafa

di wooko fëën dë.

1 Wë nöö dee sëmbë, fa i si Masa Gadu
buta u a di wooko aki ku ën gaan bunuhati,
nöö hën mbei wa ta lasi hati e. 2 Nöö hën
mbei tu, wa ta tja di Buka u Gadu a wan
ganjanganjan fasi tjubitjubi, faa da u sen a
bakaten. Söseei tu, wa ta bia di Buka, ma
u ta kondëën gbelingbelin be libisëmbë ku
Gadu tuu si taa u ta du di wooko a wan leti
fasi.

3 Nöö fëën mbei ee di Buka an dë lim-
bolimbo da sëmbë, nöö na hii sëmbë e. Ma
dee sëmbë dee o go a didibi faja, nöö de a dë
dungudungu da. 4 Biga a di ten di u dë aki
nöö didibi hën dee sëmbë u goonliba ta tei
kuma gadu u de de ta dini, nöö hën ta abi
taki a di goonliba aki. Nöö hën poi dee lö
sëmbë dë hati ku de pakisei tuu, te di buka
ta dë dungudungu da de. Hën mbei de an
sa ko fusutan möönsö taa di waiti u ⌊Jesosi⌋
Keesitu di dë a di Bunu Buka fëën u ta konda
aki, nöö hënseei da di waiti u Gadu kaa. Te
i si ën, nöö hën da Gadu seei i si dë kaa.

5 Fa i si u ta konda di Buka aki, dee sëmbë,
nöö na soni fuu seei u ta konda e. Ma soni
u Jesosi Keesitu tö nöö u ta tei ta konda, taa
hën da di Masa u hii mundu. Ma fuu seei,
u ta konda taa u dë futuboi fuunu nöö, fu
Masa Jesosi hedi. 6 Biga di ten Masa Gadu
mbei goonliba, nöö a bi taki taa di limbo
musu ko jaka di dungu puu. Nöö hën seei
wë sëndë wan limbo a u hati, fuu musu ko
sabi taa a ⌊Jesosi⌋ Keesitu u sa si hii di waiti
fëën di a abi.

7 Ma nöö fa u ta tja di Buka aki, nöö a dë
kuma wan sëmbë tei wan gaan gudu fëën
buta a wan doti paabi dendu. Biga Gadu da
u dee suwakisuwaki libisëmbë aki di Buka
fëën fuu ta tja ta paaja. Nöö sö i sa si ën
taa di gaan kaakiti di u abi aki, nöö na a u
a ta kumutu e, ma a Gadu. 8 Biga hiniwan
juu toobi tö nöö ta miti u, ma tökuseei an
ta kaba u a sösö. So juu saanfa-u-du fuu
ta kaba, ma seei wa ta lasi hati. 9 De ta du
gaan hogi ku u, ma seei Gadu an ta disa u
möönsö. So juu de ta foo u tee tuwë ku baka
a goon, ma tökuseei dëdë an ta kii u. 10-11 Fa
u ta waka ta lontu aki, nöö hiniwan juu u ta
nama ku Masa Jesosi a di dëdë fëën di a tja,
fu di libi fëën di dë a u aki musu ko a döö u
sëmbë sa si.

12 Wë da sö i ko si taa hiniwan juu u ku
dëdë ta dë fesi ku fesi. Ma töku ku ën sö
nöö u ta tja di buka ko da unu fuun feni libi
nëën.
13 ⌞Biga u ta biibi taa Gadu abi kaakiti tjika
u puu u a dëdë maun.⌟ A dë leti kumafa wan
sëmbë bi sikifi a di Buku u Gadu kaa taa:
Mi ta biibi Masa Gadu,
hën mbei mi ta konda soni fëën.
Nöö sö nöö u seepi sa taki tu. Biga di wan
biibi dë nöö u seei abi, hën mbei u ta konda
di Buka. 14 Biga wë u sabi taa di wan seei
Gadu di i si bi weki Masa Jesosi puu a dëdë
dë, hënseei o weki u a dëdë tu fu di u ku
Masa Jesosi ko dë di wan. Söseei u sabi tu
taa wan daka o dou di a o tja u ku unu tuu
go buta nëën fesi.
15 Nöö hii dee soni ta pasa ku u, ee bunu
ee hogi, nöö de dë nöö fuunu hedi e, dee
sëmbë, ⌞fuun sa jei di buka⌟ be un feni di
heepi Gadu ta heepi sëmbë ku ën bunuhati.
Nöö möönmöön sëmbë o ta jei di buka ta
feni di heepi u Gadu, tee wanlö hia sëmbë o
dë u ta dëën tangi. Nöö möönmöön Gadu o
ta feni nëbai tu.

Aki Paulosu ta konda faandi mbei an ta lasi hati.

16 Wë nöö di u sabi sö kaa, dee sëmbë,
fëën mbei wa ta lasi hati e. Aluwasi ee di
sinkii fuu aki ta gaandi nango seei, ma u
sabi taa a u hati dendu aki u ta njunjun
nango hiniwan daka. 17 Fa i si u ta tja dee
sitaafu u konda naandë seei, ma töku wa ta
tei de u gaan soni. Biga fu wan pisiten nöö
de dë, nöö de ta mbei woo feni wan gaan
waiti bunu a Gadu ala e, di o pasa dee pena
dë gaanduwe.
18 Hën mbei wa ta luku a dee soni dee u ta
si ku wojo nöö e. Ma u ta tuwë wojo ta luku
a dee soni a Gadu ala, ka libisëmbë wojo an
sa si dou. Biga dee soni dee u ta si ku wojo
aki, de dë u wan pisiten nöö, ma dee soni a
Gadu ala ta dë u teego.

5

Aki Paulosu ta taki u

di tooka u sinkii.

1 Dee sëmbë o, fa u ta libi a di goonliba aki
seei, ma u sabi taa di sinkii u ta libi nëën aki,
nöö a dë kuma wan gangasa nöö di o kaba
a sösö nöömö wan daka. Ma u sabi tu taa te
wan daka woo feni wan möön bunu sinkii
a Masa Gadu ala di o dë u teego, kuma wan
wosu di an o booko möönsö. Biga Gadu seei
o mbei ën faa musu dë sö. 2 Nöö u ta hangi
seei fuu sa go libi a di oto sinkii Gadu o da
u nëën köndë ala e. 3 Biga u sabi taa te u
kumutu a di goonliba aki, nöö wa o go fika
a zengezenge naandë söndö sinkii e. Nönö.
Woo feni di njunjun sinkii fuu nöömö.
4 Fa u ta libi a di sinkii fuu a goonliba aki,
nöö u ta tja fuka nëën tuu. U ta tja sömëni
hebi nëën. Ma nöö fa mi ta fan aki seei, ma
an dë taa buuse u ta buuse di sinkii fuu aki
sö e. Nönö. Ma u ta hangi fuu go libi a di oto
sinkii fuu ala, be di sinkii fuu aki di ta dëdë
musu tooka ko kuma di an ta dëdë möönsö.
5 Nöö fa u taki dë, dee sëmbë, Masa Gadu
seei buta taa sö a o dë e. Nöö hën a da u di
Akaa fëën kuma wan sitampu, fuu sabi taa
hii dee oto gaan bunu dee a abi u da u tuu
woo feni.
6 Fëën mbei u abi gaan taihati, hii fa
sömëni soni sa miti u aki seei. Biga u sabi
taa solanga u ta libi a di sinkii fuu aki, nöö a
dë sö kuma u dë a döö eti. Biga wë u ku Masa
⌟Jesosi⌟ an miti fuu libi nëën köndë eti. 7 Nöö
na ku si u ta libi eti e, ma ku biibi.
8 Wë nöö di u sabi dee soni dë gbeling-
belin sö kaa, nöö u ta hangi seei fuu musu
sa kumutu a di sinkii aki go dë ta libi ku
Masa Jesosi makandi. 9 Nöö fëën mbei tu u
ta biinga fuu sa libi bunu a hii futu, be Masa
musu dë waiwai ku u, ee u dë a di sinkii
aki eti ee wa dë nëën möön seei. 10 Biga u
sabi taa wan daka o dou nöö hii u tuu o hai
ko taanpu a di kuutu sutuu a ⌞Masa Jesosi⌟
Keesitu fesi, faa da u paima u dee soni dee
u bi du a di ten u bi ta libi a di sinkii fuu aki.
Ee hogi, ee bunu, woo feni ën paima e.

Aki Paulosu ta konda fa a ta

biinga u wini sëmbë tja ko

bunu ku Gadu.

11 Wë nöö dee sëmbë, di u ta fëëë Masa
Gadu ta lesipeki ën, nöö fëën mbei u ta
biinga seei u hai sëmbë tja ko a di biibi. Nöö
Gadu sabi sö fuu kaa, ma nöö u kë fuunu
seepi musu ko sabi sö tu.
12 Nöö fa u taki dë, an dë taa u ta mbei u
seepi bumbuu sëmbë a unu fesi e. Nönö. Ma
u kë da unu pasi fuun sa gafa u da dee sëmbë
dee ta kosi u da unu naandë. Fa dee lö
sëmbë dë sai dë, de ta njan buka a dee döösë
soni ⌞kuma fa sëmbë hanso tjika, kuma fa de
sabi soni tjika, kuma fa de bumbuu tjika⌟.
Ma de an ta mëni fa i dë a i hati. 13 ⌞Biga hii
soni u ta du kaa, nöö fu di u ta tja di Buka

hedi e.⌟ Nöö ee sëmbë ta kosi u taa u lau,
nöö a dë u Gadu hedi. Ma ee u dë ku fusutan,
nöö fuunu hedi, dee sëmbë.
14 Biga fu di u sabi taa sö wan gaan lobi
Masa Jesosi Keesitu lobi u, nöö fëën mbei u
musu ta konda di Buka. Wa sa disa möönsö.
Biga fa a dëdë dë, nöö wan sëmbë dëdë a hii
sëmbë kamian. 15 Nöö di soni mbei a dëdë
da u, fu wa musu libi a u seei kë möön e. Ma
u musu libi a di kë u di Sëmbë di dëdë toona
weki baka fuu hedi naandë.
16 Wë nöö di u ko sabi dee soni dë kaa, dee
sëmbë, nöö wa ta maaka sëmbë möön a di
fasi di dee sëmbë u di goonliba aki ta maaka
sëmbë fu de si ee de dë bumbuu sëmbë. Sö
seepi dee soni u bi ta tei ta maaka ⌞Masa
Jesosi⌟ Keesitu, nöö wa ta maakëën a di fasi
dë möön tu. Nönö. U ko feni njunjun maaka
e. 17 Biga ee wan sëmbë i ko nama ku ⌞Masa
Jesosi⌟ Keesitu kaa, nöö i ko wan njunjun
sëmbë. Di awoo libi go kaa, wan hii njunjun
libi ko.
18 Nöö di wooko dë, Masa Gadu hën wë
wooko ën da u e. Biga di ten u ku ën bi dë
felantima, nöö hën a manda Jesosi Keesitu
faa dëdë da u fuu sa toona ko fii ku ën baka.
Nöö hën a toona buta u a di wooko aki, fuu
sa tja sëmbë ko fii ku ën tu. 19 Fa Masa Jesosi
dëdë dë, dee sëmbë, nöö Gadu jabi pasi fu
an hoi dee hogi du u libisëmbë nëën bëë
möön. Nöö hën a da u di suti buka dë fuu
sa konda da hii sëmbë taa de ku Gadu sa ko
fiifii.
20 Nöö hën mbei i si u ta lontu goonliba
aki sö ta konda di Buka u Gadu da sëmbë
a ⌞Masa Jesosi⌟ Keesitu kamian. Nöö hën
mbei tu, te u ta fan ku unu, nöö a dë leti
kuma Masa Gadu seei ta fan e. Nöö hën i
si u ta begi unu a ⌞Jesosi⌟ Keesitu kamian
taa gaantangi, un ko fii ku Gadu baka e, dee
sëmbë.
21 Biga fa Masa Jesosi sai dë, hën da di kaba
limbohati Sëmbë u mundu di an du hogi
wan daka. Ma nöö Gadu tei hii dee hogi du
u libisëmbë tuu lai nëën liba te a ko dë hogi
sösö a Gadu wojo. Nöö fa a du ën dë, a du ën
fu te u ku Masa Jesosi ko dë wan, nöö Gadu
o luku u kuma bumbuu sëmbë fëën hedi.

6

Aki Paulosu ta bai de fu de an musu lasi di bunu Gadu kë da de.

1 Wë nöö dee sëmbë, fu di u ku Gadu
ta wooko makandi, nöö u kë begi unu a
wan soni e. Wan si fa Gadu kai unu ku ën
bunuhati tefa un ko nëën naandë nö? Wë
nöö wan musu lasi di bunu di a kai unu fuun
feni nëën e. 2 Wan jei fa Gadu seei taki nö?
A taa:
Di juu un kai mi dë, nöö mi jei,
biga wë un bi kai mi a di leti juu.
Nöö hën mi piki, hën mi tja heepi ko da unu.
Söö. Wan jei fa a taki ö? Nöö fa u dë aki, nöö
a di leti juu u dë aki. Biga a di juu aki Gadu
ta puu sëmbë a hogi basu eti.

Aki Paulosu ta konda kumafa a ta biinga tjika u sëmbë musu feni di bunu u Gadu.

3 Wë nöö hën mbei u ta köni seei, dee
sëmbë, fu wa musu buta na wan sitonu a
pasi da sëmbë u de naki futu kai, te de lasi di
bunu Gadu kë u de musu feni nëën. Nöö u
ta köni tu, u sëmbë an musu feni wan sondi
a u fu de kosi u taa wa ta du di wooko bunu.
4 Ma u ta biinga a hii futu seei u sëmbë si taa
u dë futuboi u Gadu tuutuu. Hii fa fuka ku
sömëni gaan sitaafu ta miti u, ma u ta hoi
gaan pasensi ta tja pena seei. 5 So juu de ta
foo u. So juu de ta söötö u a dunguwosu.
So juu de ta booko seei gbululu ko a u liba.
So juu u ta wooko gaan hebi wooko te na a
ndeti seei u ta duumi. So juu u ta tja hangi
tee, biga soni an dë fuu njan.
6 Ma nöö hii fa dee soni ta miti u seei,
ma u ta libi ku limbohati. U ta mbei möiti
fuu fusutan soni u Gadu finifini. U ta hoi
pasensi da sëmbë ta a' tjalihati da de. Sö u
buta u seei a di Akaa u Gadu leiki tjika. U
ta lobi hii sëmbë söndö ganjan. 7 Nöö u ta
konda di Buka u Gadu leti kumafa a dë, biga
wë di kaakiti u Gadu hën ta dë ku u. Ee u ta
konda di Buka, ee u ta piki dee sëmbë ta fia
ku u seei, ma u ta libi a wan leti fasi. Hën
da di fetilai fuu kaa. 8 Ee sëmbë ta gafa u, ee
sëmbë ta da u sen, ee de taa u ta libi bunu,
ee de taa u ta libi hogi, ee de taa u ta ganjan
sëmbë, ma wa ta libi ku ganjan möönsö. 9 Ee
libisëmbë an kë kai u soni, ma Gadu hën a
ta kai u gaan soni kaa. Sëmbë ta da u sitaafu
te a bigi, ma tökuseei di sitaafu an ta kii u.
10 U ta dë ku tjali, ma seei u ta wai. U dë
kuma penama, ma u ta mbei hia sëmbë ko
guduma a Gadu fasi. U dë kuma sëmbë di
aan na wan wojo soni a mundu e, ma töku
hii dee soni u goonliba tuu ta dë a u maun.
11 Dee sëmbë u Kolenti naandë, un haika
o. Fa u ta fan ku unu aki, nöö u ta jabi hati
fuu da unu. 12 Wa ta tjubi bëë da unu wan
pikiwan seei, dee sëmbë. Ma nöö unu, wan
dë sö e. Un ta tjubi bëë da u. 13 Wë nöö hën di

soni dë mbei mi ta fan ku unu kumafa wan
tata ta fan ku ën mii, taa be un hopo unu
hati da u baa, leti kumafa u ta hopo di fuu
da unu.

Aki Paulosu ta konda fa wan biibima an musu dë wan ku wan sëmbë di an ta biibi.

14 Nöö un dee sëmbë ta biibi Gadu dë, un
haika e. Wan musu fiti buka ku dee sëmbë
na ta biibi Gadu, fu un tai unu seei a wan
bondji e. Kwetikweti. Biga wan sëmbë di ta
libi bunu a Gadu wojo ku wan sëmbë di an
ta libi bunu a Gadu wojo, unfa de o sa fii ku
deseei? Luku fa dungu ku limbo sai dë, de
an sa mökisi möönsö. Goonliba an mbei sö.
15 Nöö unfa un ta pakisei, dee sëmbë? Fa
⌊Jesosi⌋ Keesitu sai dë, hën ku didibi sa fiti
buka makandi nö? Wë nöö unfa a waka di
sëmbë di ta biibi ku di sëmbë di an ta biibi
sa tai deseei a wan? Nönö, an musu dë sö
e. 16 Di wosu u dee pindigadu ku di Wosu u
Masa Gadu an o sa mökisi möönsö. Nöö di
sinkii fuu i si aki, hën da di tan kamian u di
libilibi Gadu e.
Ja jei fa a bi taki nö? A taa:
Mi o libi a dee sëmbë u mi dendu,
mi o ta waka a de mindi.
Mi o dë di Gadu u de, nöö de o dë sëmbë u
mi.
17 Sö Masa taki e. Nöö hën a toona taki möön
taa:
Fëën mbei un musu hai kumutu a dee oto
sëmbë dendu.
Un musu buta unu seepi apaiti da mi.
Wan musu nama ku na wan soni di an dë
limbolimbo e.
Nöö te un libi sö kaa,
nöö mi o tei unu ku wai seei.
18 Mi o dë unu Tata,
nöö unu o dë womi mii ku mujëë mii u mi.
Sö Masa Gadu taki e, di Gadu di abi hii
kaakiti a mundu.

7

1 Wë nöö un dee lobi sëmbë fuu naandë,
di u kisi dee paamusi u Gadu dë kaa, nöö un
boo disa dee soni dee ta poi u hati ku dee ta
poi u sinkii e. Un boo ta fëëë Gadu te u ta
libi apaiti dëën gbelingbelin söndö fôutu.

Aki Paulosu ta konda kumafa a ta wai ku dee sëmbë tjika.

2 Dee sëmbë o, u toona begi unu möön taa
gaantangi, be un hopo unu hati da u baa.
Biga fa i si u bi ko libi ku unu naandë, nöö
wa bi du hogihogi ku na wan kodo sëmbë a
unu naandë e. Wa bi poi na wan sëmbë libi
nöö wa ganjan na wan sëmbë fuu njan soni
fëën tu.
3 Söö. Nöö fa mi ta fan aki, nöö an dë taa
mi ta fan kuma mi ta da unu fôutu e. Nönö,
na sö mi ta mëni ën. Biga wë mi bi taki da
unu kaa taa mi lobi unu tee ee ku libi ee ku
dëdë seei, ma mi ku unu dë a wan së. 4 Nöö
u ta futoou unu gaanfa e, dee sëmbë. U ta
njan buka da unu. Hii fa mi dë a sitaafu ta
tja pena aki, ma töku mi ta wai ku unu. Un
ta da mi hati seei.
5 Biga un sabi taa fa u bi ko dou a Masado-
nia aki, nöö wa bi dë bööböö. Hiniwan juu
sëmbë bi ta suku u a toobi ta buja ku u, nöö
hati fuu bi ta dë fëëëfëëë. 6 Ma nöö Gadu,
di ta da dee lasihati sëmbë hati, nöö a da u
hati e baa. Aai. Biga a mbei Titusi kumutu
a unu ala ko dou a u aki, 7 nöö u ko ta wai
seei. Ma na fu di u si ën wanwan e, ma fu
dee soni fuunu a konda da u. Biga a konda
da u kumafa un bi dëën degihati tjika, nöö a
konda da u tu kumafa un lobi u. Un ta hangi
u ta këë pena fuu hedi seei. Nöö hën mbei
mi ko ta wai gaanfa e, dee sëmbë.
8 Fa i si mi bi mbei di fosu pampia manda
da unu naandë, nöö a ko hati mi seei a baka
biga mi sabi taa a o hati unu. Ma fa u dë aki
an hati mi möön e. 9 Mi ko ta wai seei. Ma
na u di di biifi hati unu mbei mi ta wai e,
ma fu di tjali kisi unu fu dee hogi du fuunu
hedi, leti kumafa Gadu bi kë. Biga un bia ko
ta buta hii soni fuunu tololoo a tatai liba.
Hën mbei un musu si taa na hogi u du
ku unu möönsö. 10 Biga te wan sëmbë ta
tjali kumafa Gadu kë kaa, nöö a ta heepi ën
faa biëën libi kumutu a hogilibi basu. Nöö
di soni dë na soni u bai sabisö da. Ma ee
wan sëmbë ta tjali kumafa dee sëmbë an
ta biibi Gadu ta tjali, nöö di dë an ta tja
heepi ko dëën möönsö. Lasi nöö a ta tja ko,
biga möönmöön a ta tjëën go möön longi
ku Gadu.
11 Wë nöö fa i si a dë taa di biifi hati unu
kumafa Gadu kë naandë, nöö hën wë mbei
un ko ta mbei möiti seei fuun libi bunu
nëën wojo awaa. Biga un ko si hogi u di
soni di pasa a unu mindi naandë te un tei
hatiboonu seei. Un ko panta te un ta biinga
a hii fasi fuun puu di fôutu dë a unu liba.
Söseei un ko ta hangi mi tu fu mi ku unu
musu ko fii baka.
12 Ma nöö fa mi mbei di pampia manda da
unu naandë, dee sëmbë, nöö ma mandëën
fu di sëmbë di du di hogi dë nöö hedi e.

Söseei ma mandëën tu fu di sëmbë di a du di
hogi ku ën dë. Mi bi kë dee soni dë bi musu
seeka tuú, ma na de da di mama u di biifi.
Ma mi mandëën da unu be unu seei si taa
un ta kai u gaan soni ⌞te un ta piki u buka a
soni⌟ kumafa Gadu kë. 13 Nöö hën mbei hati
fuu ko kötö, dee sëmbë.

Ma na di dë wanwan mbei u toona kisi
hati baka e. Ma fa Titusi toona ko a u aki nöö
a ko ku wai seei, nöö hën mbei u seei toona
wai möön. Aai. ⌞Biga di a bi pakisei u ko a
unu ala, nöö an bi sabi unfa soni bi o waka.
Ma nöö di a ko si fa un kisi ën hoi ku wai
tjika dë,⌟ nöö hati fëën toona ko kötö. Böö
fëën kisi goon awaa. 14 Biga wë hii dee bunu
soni fuunu dee u bi konda dëën, nöö wan da
u sen a de. De tuu a si tuú. Wa ganjëën leti
kumafa wa ta ganjan unu tu.

15 Nöö fa un libi ku ën naandë, nöö hën
mbei di lobi fuunu ko möön taanga nëën
hati e. Biga wë hiniwan juu a ta pakisei unu
kumafa un bi kisi ën hoi ku wai naandë, hii
fa un bi dë pantapanta ⌞taa kandë a o gandji
da unu⌟. A ta mëni di fa un bi haikëën ta tei
lai nëën. Nöö hën wë i si a ko ta wai sö ku
unu e.

16 Nöö söseei u seei ta wai tu baa. Biga u
ko si taa u sa futoou unu seei ⌞sabi taa woon
piki u buka a hii soni⌟.

8

Aki Paulosu ta taki soni fu wan

möni de kë manda da dee

biibima a Jelusalen

1 Söö. Wë nöö, dee sëmbë fuu naandë, u
kë taki wan soni fu dee biibima u Masadonia
aki da unu. Wë biga fa dee sëmbë dë aki,
nöö Gadu heepi de seei ku ën bunuhati e.
2 Sömëni gaangaan tesi ta miti de aki, ma
töku de ta wai tee na soni. Aluwasi fa de
pena seei, ma de ta feni soni ta da sëmbë te
a hia.

3 Nöö fa u dë aki, nöö de pii möni zunta
te de kaba kaa ⌞u de heepi dee biibima a
Jelusalen ala⌟. Nöö fa de du ën dë, nöö de
du ën te pasa maaka e. An dë taa sëmbë hën
musu de, ma deseei hati pakisei ën sö. 4 Nöö
hën de ko begi u gaanfa taa be u tei di möni
u de mökisi ku di u dee otowan, be deseei
dë a dendu u di piizii dë tu u de heepi dee
sëmbë. 5 Ma nöö de du ën pasa möön fa u bi
mëni seei. Biga de hopo deseei da Masa te
de kaba, hën de toona hopo de seei da u tu
kumafa Gadu kë.

6 Nöö hën mbei u begi Titusi taa be a
toona ko a unu ala, faa sa go dou ku di bum-
buu wooko u di möni soni aki di hënseei bi
seti ku unu naandë kaa.

7 Biga fa un sai dë, un dë a fesi gaanfa kaa
a hii soni. A di së u biibi un dë a fesi, söseei
un dë a fesi a di së u sabi dee soni u Gadu
ku di fa un ta konda de da sëmbë tu. Un dë
fajafaja a di wooko u Gadu hiniwanten, nöö
un dë a fesi a di fa un ta lobi u. Wë nöö hën
wë mbei mi taki da unu taa be un dë a fesi a
di pisi u di libi aki tu, fuun heepi dee otowan
fuu a di möni soni u ta taki aki.

8 Ma nöö fa mi ta fan aki, an dë taa mi ta
duwengi unu e. Nönö. Ma mi kë fuun sabi
fa dee oto keiki du kaa, be mi si fa woon
du fu mi sa sabi fa di lobi fuunu dë. 9 Biga
wë un sabi di bunuhati fasi u Jesosi Keesitu
u Masa. A bi dë wan gaan guduma nëën
köndë ala, ma fuunu hedi a ko libi kuma
penama seei a di goonliba aki, be un feni
dee gudu a abi tu.

10 Wë nöö mi kë da unu wan lai aki, dee
sëmbë, biga mi si taa hën da di möön bunu
soni fuun du. Biga unu fosu wë bi mëni u pii
di möni aki, nöö hën a di jaa pasa dë un bi
seti pii ën tu. 11 Nöö mi taki da unu taa fa i
si un seti ën ku wai dë, nöö sö fuun tjëën go
dou e. 12 Nöö mi taki e, be hiniwan sëmbë
musu da kumafa a sa da dou. Biga wë ee
wan sëmbë i kë da sëmbë soni, nöö an dë a
di fa di soni hia ma fu di i kë da. Ja o da wan
soni di ja abi ma joo da di i abi, nöö Gadu o
si taa a bunu kaa.

13 Söö. Wë nöö fa mi ta fan aki, ma ta mëni
ën sö taa fii puu dee otowan a fuka nöö i
ko dë da pena ta kii e. Nönö, na sö mi ta
mëni, ma fuun musu dë makandi. 14 Biga wë
di un abi hia a di mindi aki, nöö be un heepi
dee otowan fu de sa abi tu. A kandë te unu
seei abi soni fanöudu a bakaten nöö de o sa
heepi unu tu, nöö woon dë makandi. 15 A o
dë kumafa de bi sikifi buta a Gadu Buku taa:
⌞Fa dee sëmbë bi go pii di njanjan Gadu bi
da de de ta kai "mana" naandë, nöö⌟
dee sëmbë dee bi pii hia
ku dee sëmbë dee bi pii biti,
oto an bi abi möön oto.
Ma hiniwan sëmbë bi feni kumafa a dë
fanöudu.

Aki Paulosu ta konda kumafa

sëmbë o ko a dee Kolenti

sëmbë naandë.

16 Söö. Wë nöö mi da Gadu tangi möön fu
di a buta di wan seei fii da unu a Titusi hati
kumafa miseei ta fii da unu tu. 17 Nöö fa mi
begi ën faa toona ko a unu naandë, nöö a dë
seei waiwai faa ko e, fu di hënseei bi kë ko
kaa.
18 Nöö u begi wan oto womi aki faa tjëën
ko. Nöö di womi aki, a dë wan sëmbë di hii
dee biibima tuu ta kai ën bunu në seei a di
fa a ta biinga ku di Buka u Masa Jesosi fu hii
sëmbë musu jei ën. 19 Ma nöö na di dë nöö,
ma fa woo tja di möni go da dee sëmbë ⌞a
Jelusalen⌟ ala, nöö dee biibima aki seei begi
di sëmbë aki faa musu tja u go ala tu. Nöö
te u go sö, nöö a o tja nëbai da Masa e, nöö
sëmbë o si tu kumafa u kë heepi dee sëmbë
tjika.
20 Wë nöö a di lö fasi aki u kë u di möni
musu tja tu e, u sëmbë an musu taki taa wa
ta tjëën bunu. Biga di möni na biti möni,
a hia. 21 Fëën mbei u ta köni fu hii soni
musu waka a tatai liba, na a Masa Gadu wojo
wanwan nöö e, ma te dou a libisëmbë wojo
seei tu.
22 Ma nöö u toona begi wan oto sëmbë fuu
aki möön faa musu waka ku de Titusi ko a
unu ala. Nöö di womi aki tu, u ta gafëën taa
a dë wan bumbuu sëmbë. Biga fa u ku ën
libi makandi aki, nöö hiniwan juu a ta dë
waiwai faa heepi u a di wooko u Gadu. Nöö
hën seei ta wai seei taa a sa tja de go, biga a
abi gaan futoou fuunu e, dee sëmbë.
23 Wë nöö fa i si Titusi o ko a unu naandë,
nöö un bi sabi ambë dëën kaa. Biga mi ku
ën, sö u ta waka ta du di wooko u Gadu
makandi. Fa mi bi ta biinga ku unu naandë,
nöö hën wë bi ta heepi mi e.
Nöö dee womi woon si ko ku ën naandë,
nöö de ko a dee sëmbë u dee keiki aki
kamian. Nöö de dë bumbuu sëmbë e. ⌞Masa
Jesosi⌟ Keesitu ta feni nëbai a de. 24 Nöö un
musu mbei de si taa un lobi de e, dee sëmbë.
Nöö deseei o si taa fa u bi ta gafa unu da de
aki, nöö wa bi ganjan de, nöö hii dee sëmbë
dee dë a dee oto keiki tuu o ko sabi sö tu.

9

Aki Paulosu ta konda da de fa fu de musu da di möni ku piizii.

1 Wë dee sëmbë, mi si kuma an dë
fanöudu fu mi musu sikifi da unu go möön
longi a di fa un musu heepi dee oto biibima
kuma unu seei. Nönö. 2 Biga mi si taa un dë
kabakaba kaa fuun du ën waiwai. Nöö fa i
si mi dë a Masadonia aki, nöö mi njan buka
da unu taa un dee sëmbë fu di pisiwata fu
Akaja ala, a di jaa di pasa naandë nöö unu bi
dë kabakaba kaa fuun pii möni zunta ⌞fuun
heepi dee biibima u Jelusalen⌟. Sö mi njan
buka da unu aki. Nöö fa mi fan dë, nöö a
weki sömëni otowan hati te de hopo ta pii
möni ta zunta fu de djeesi unu e.
3-4 Nöö fu di mi bi taki sö fuunu aki kaa,
nöö fëën mbei mi ta manda dee sëmbë aki
ko a unu, fuun seeka di möni di un pii
naandë buta kabakaba. Nöö ee sëmbë u
Masadonia kumutu aki ko ku mi a unu ala,
nöö de o si taa di soni fuunu mi bi ta taki da
de dë, sö a dë tuu. Biga ee nasö, dee sëmbë,
nöö woon kisi sen e. Nöö mi seepi o kisi
sen tu u di fa mi bi futoou unu tjika. 5 Nöö
hën mbei mi si taa a bunu fu mi manda dee
sëmbë aki waka a mi fesi ko a unu ala, be de
ko seeka di möni di un bi paamusi naandë.
Nöö a sö wan fasi sëmbë o si taa di soni
un ta da dee sëmbë, nöö a dë wan peesenti
di un ta da waiwai ku piizii. An o dë kuma
wan soni un ta du ku duwengi.
6 Nöö wan jei fa de bi koti wan nöngö
nö, dee sëmbë, taa: “Piki goon, piki suwa
njanjan, gaan goon, gaan suwa njanjan.”
Nöö sö a dë tuu. 7 Nöö fëën mbei mi taa
ee wan sëmbë o da, nöö be a da ku piizii
nëën hati, ma na ku guunjan kuma sëmbë
duwengi ën. Biga di sëmbë di ta da soni ku
wai nëën hati, hën Gadu ta lobi. 8 Nöö mi
taki da unu taa te un du sö kaa, nöö Gadu
abi kaakiti te tjika faa da unu soni ku ën
bunuhati te a hia, fii puu i seei a hii fuka
nöö i toona heepi oto sëmbë tu.
9 Ja sabi fa Gadu Buku taki nö? A taa:
Di sëmbë di ta paaja bunu da dee pootima,
nöö di bunu në fëën o fika de ta kai nöömö.
Biga a bi libi bunu kumafa Gadu kë.
10 Nöö Masa Gadu di ta da di goonma
böngö faa paandi ku di njanjan di di böngö
ta puu tuu, hën o da unu soni te a hia pasa
maaka e, dee sëmbë. Nöö a o mbei dee bunu
du fuunu ko hia nango möönmöön tu. 11 A
o mbei i ko guduma a hii futu fu hiniwan
juu i sa ta wooko hiniwan bunu wooko di dë
fanöudu u du. Nöö dee bunu wooko i ta du
dë o tja gafa ko da Gadu tu.
12 Biga wë fa i si woon manda di möni go
da dee biibima a Jelusalen dë, nöö an o dë
taa a fuka wanwan nöö woon puu de e, ma
a o mbei dee sëmbë gafa Gadu dëën tangi
seei. 13 Biga de o ko si taa na taki nöö un ta
taki ku buka taa un ta piki di Buka u ⌞Masa

Jesosi⌟ Keesitu, ma de o si taa a dë sö a unu
libi tu. Biga fa de o si di heepi un manda da
de naandë, nöö de o da Gadu tangi seei fu di
un ta piki ën buka ta heepi de ku oto sëmbë
tu. 14 Nöö de o ta begi da unu seei ku gaan
lobi, fu di de si fa di bunuhati u Gadu wooko
a unu tjika dë.
15 Wë andi u sa taki möön, dee sëmbë,
möön leki gaantangi u Gadu fu di a manda
Masa Jesosi kuma wan gaan gudu ko da u.
A bigi tee buka an tjika u sa taki ën, dee
sëmbë.

10

Aki Paulosu ta toona taki möön

kumafa a dë tjabukama

u Masa Jesosi tjika.

1-2 Wë dee sëmbë, ⌞awaa mi toona ko a
unu möön a di toobi u mi ku unu, ku
dee sëmbë dee ko a unu mindi dë⌟. Wë
nöö mi, Paulosu, ta tei di saapihati fasi u
⌞Masa Jesosi⌟ Keesitu ta fan ku unu kumafa
hënseei ta fan ku sëmbë. Mi manda begi
unu gaantangi taa ⌞be un disa u piki dee
sëmbë buka dee ta poi mi da unu naandë e,⌟
fu te mi ko ala nöö an o dë u mi musu fan ku
unu ku hatiboonu.
Biga mi jei taa so sëmbë dë a unu ala ta
kosi mi taa te mi dë a unu mindi nöö mi ta
dë fëëëfëëë, ma te ma dë a unu mindi möön
nöö mi ta abi degihati seei ta mbei biifi ta
fan gaangaan fan a unu liba.
Fa dee lö sëmbë ta fan dë, nöö de ta mëni
u a libisëmbë fasi nöö a kaba, ma na sö u dë
e. 3 A dë sö taa u dë a di goonliba aki tuu, ma
töku wa ta feti ku dee felantima fuu kumafa
sëmbë u di goonliba aki ta feti ku deseei.
4 Biga dee fetilai dee u ta tei tja go a feti,
nöö de an dë soni u di goonliba aki. Nönö.
Ma a Gadu de kumutu, nöö de abi kaakiti
tjika u ta booko dee gaan taanga kaakiti u
didibi tuu fiaa kaba a sösö. 5 Ku de u ta poi
hii dee sösö fia ku dee gaan heihei sabi dee
sëmbë ta tei ta tja ko u puu sëmbë a pasi
fu de an sabi Gadu kumafa a dë. Nöö u ta
booko hiniwan poipoi pakisei, be sëmbë ko
si taa na bumbuu soni a dë, be de disëën nöö
de ko piki Masa Jesosi buka nöö. 6 Nöö fa i si
woo ko a unu naandë, nöö te un ko ta piki
Gadu buka a wan bunu fasi kaa, nöö woo dë
kabakaba u da dee oto sëmbë sitaafu awaa.
7 Wë nöö dee sëmbë, fa u ta taki di toobi
u mi ku unu aki, nöö un wegi di soni
luku bunu e. Biga ee wan sëmbë a unu
mindi naandë ta taki taa a dë ⌞tjabukama⌟
u Keesitu, nöö a musu mëni ën seei, biga u
seei da ⌞tjabukama⌟ fëën tu. 8 Ee mi ta taki
ën pasa seei fa u abi taki a unu liba tjika, ma
töku sen an o kisi mi e. Biga Masa da u taki
a unu liba tuú. Ma na fuu booko unu saka,
ma fuu heepi unu.
9 Nöö fa u ta mbei dee pampia ta manda
da unu aki, nöö wa ta manda de fu de panta
unu e. Nönö. 10 Ma fu di u jei taa sëmbë sai
naandë ta taki taa: "Dee fan a dee pampia
fëën ta hebi tumusi te de ta panta sëmbë.
Ma te hën seepi ko a u aki, nöö an dë wan
wojo soni nöö dee fan fëën an ta a' goma
tu." Sö u jei de ta taki. 11 Ma nöö mi kë
sö wan sëmbë musu sabi taa fa dee fan fuu
hebi a dee pampia fuu, leti sö nöö woo dë a
unu mindi tu e, te u ko.
12 Söö. Ma nöö fa i si u taki naandë seei,
ma wan fëëë e, dee sëmbë. Biga wa a' hati
tjika u tja u seei go maaka ku dee heihei
sëmbë dee ta buta deseei a fesi naandë e.
Dee sëmbë dë ta maaka de seepi ku de na
de te de kaba, nöö de ta si deseei u gaan
bumbuu sëmbë. Ma di lö maaka naandë, a
dë donma soni e.
13-14 Ma fuu seei, nöö wa o njan buka
djombo pasa di maaka di Gadu buta da u fuu
wooko. Nöö fa u bi ko a unu ala nöö wa bi
djombo pasëën tu. Biga Gadu manda u tuú
fuu tja di Bunu Buka u Masa Jesosi Keesitu
ko konda da sëmbë. Nöö ee u njan buka a
unu liba nöö antoobi, biga unu seei bi dë
wan pisi u di wooko fuu tu.
15 Fa u ta fan aki, wa o go suku u njan buka
a wan oto sëmbë wooko liba e. Nönö. Ma u
ta suku nöö u di biibi fuunu musu göö ko
soni. U ta kë fu di wooko u wooko a unu
mindi naandë musu ko wan bumbuu soni,
fuu sa disa unu go a oto sëmbë tu. 16 Biga
u abi di mëni fuu tja di Bunu Buka u Masa
Jesosi go paaja te a dee oto köndë tu. Ma na
ka oto sëmbë bi go konda di Buka kaa e, be
an dë taa u go ta njan buka a di wooko di
wan oto sëmbë bi wooko kaa.
17 Biga u kë faa dë leti kumafa de bi sikifi
buta a Gadu Buku taa:
Ee wan sëmbë kë njan buka a wan soni,
nöö be a njan buka da Masa
⌞a di soni di a wooko nëën liba⌟.
18 Biga wë ee wan sëmbë luku ën seei te a
kaba si taa a bumbuu, nöö an dë bumbuu
sëmbë eti e. Ma di sëmbë di Masa luku te

a kaba feni taa a bumbuu, nöö di sëmbë dë
hën da bumbuu sëmbë tuu.

11

Aki Paulosu ta taki soni möön u dee ganjan-
sëmbëma dee ko a dee Kolenti sëmbë naandë.

1 Söö. Wë nöö dee sëmbë, mi begi unu,
be un hoi pasensi abiti sö möön longi, fuun
haika wanlö wisiwasi fan mi o fan aki. 2 Wë
biga mi ta djalusu da unu leti kumafa Gadu
seei ta djalusu da unu. Mi ta watji unu
kumafa wan tata ta watji wan mujëë mii
fëën di wan womi ta kiija, faa musu göö
bunu dëën. Biga sö nöö mi paamusi unu da
⌞Jesosi⌟ Keesitu, fu te di daka dou nöö mi sa
buta unu nëën fesi limbolimbo söndö föutu.
3 Ma nöö mi ta fëëë da unu o. Biga
a kandë sëmbë sa ko ganjan unu fu wan
waka a ⌞Masa Jesosi⌟ Keesitu baka ku limbo
hati möön, leti kumafa i si di sindeki bi go
ganjan Eva a di djai ku dee bödjëë fan fëën.
4 Biga fa un sai naandë, nöö misikuma te
wan oto sëmbë ko a unu naandë ko ta mindi
soni da Masa Jesosi te an ta djei di Jesosi di
mi bi konda da unu dë möön, tökuseei wan
ta fia ku ën jakëën puu dë. Söseei ee wan
sëmbë ko ta mindi soni da di Akaa u Gadu te
an ta djei di Akaa u Gadu di bi dë a unu kaa,
nöö woon piki. Ee nasö, ee wan sëmbë tja
wan oto buka ko ta konda da unu ta mindi
soni tee an djei di Bunu Buka u Gadu di mi
bi konda da unu naandë möön, nöö wan o
jakëën. Wë dee sëmbë, a bigi a mi da unu o.
5 Biga misikuma ma dë möön lagi möön
leki dee sëmbë dee ta buta deseei kuma
gaan tjabukama naandë e, te de ta kai
deseei apösutu tu. 6 Fa mi dë aki, nöö ma
lei fa u fan tuu, ma töku sabi an pena mi e.
Biga te mi ta fan, mi saandi mi ta taki. Unu
seei sabi sö tu a hii futu, biga a unu mindi
naandë mi bi libi.
7 Dee sëmbë o, kumafa u ta taki dee soni
aki, na unsë seei un si mi a' föutu a unu baa?
A sa kë taa fa mi bi ta wooko ta heepi mi
seei fu mi sa konda di Buka u Masa Gadu
da unu söndö mi tei möni a unu nö? Fa
mi bi lagi miseei fu mi sa hei unu dë, hën
da di föutu di mi mbei a unu mindi nö, dee
sëmbë? 8 Biga a dë sö tuu taa ee i luku ën te i
kaba, nöö a djei kuma mi fufuu dee oto keiki
u mi heepi unu. Biga de wë bi ta sölugu mi
ku dee soni mi abi fanöudu, hii fa unu mi bi
ta heepi. 9 Ee mi bi abi wan soni fanöudu,
nöö ma bi ta toobi unu ku ën e. Nönö. Ma
dee biibima dee bi kumutu a Masadonia ko
a mi dë, nöö de bi tja dee soni mi bi abi
fanöudu ko da mi. Sö mi bi ta hoi mi seei
a hii futu fu ma musu tuwë dee hebi u mi a
unu liba. Nöö mi taki da unu taa sö nöö mi
o ta libi ku unu nango nöömö tu.
10 Nöö sö mi o ta njan buka nango nöömö
tu, ⌞taa ma ta konda di Buka u Gadu fu mi
feni njan a unu hedi⌟. Biga fa mi ku Keesitu
nama aki, nöö leti fa a ta taki tuutuu soni
söndö tooka töngö, nöö söseei mi ta fan aki
söndö tooka töngö tu e. Nöö na wan sëmbë
dë a di pisiwata fuunu ala o tapa mi a di soni
mi ta njan buka aki möönsö. 11 Nöö fa mi ta
fan aki, dee sëmbë, nöö un ta si kuma ma
lobi unu mbei nö? Nönö e. Biga Gadu sabi
tuutuu taa mi lobi unu seei.
12 Söö. Ma nöö fa mi ta du aki un saandi
mi ta du nö? Mi ta tapa pasi da dee sëmbë
fu de an sa njan buka taa mi ku de dë pei
ku pei a di wooko u Gadu. Nöö sö mi o ta
du ën nango nöömö tu. 13 Biga wë dee lö pei
sëmbë dë ta mbei taa de seei dë tjabukama
u Masa Jesosi Keesitu kuma u dee apösutu,
ma na Masa Jesosi hën manda de e. Ganjan
de ta ganjan sëmbë.
14 Ma nöö fa de ta du dë, an dë gaan soni
da mi tu. Biga fa didibi sai dë, nöö so
juu a ta tooka seei ko dë dililii kuma wan
basia u Masa Gadu Köndë, ta mbei taa a ta
limbo sëmbë wojo. 15 Wë nöö andi wë? Ee
dee futuboi fëën ta buta deseei kuma de
dë bunulibima, nöö an dë wan foondo soni.
Biga wan futuboi musu djeesi ën masa. Ma
kaba u de o dë a di paima di de o kisi leti
kumafa a fiti di wooko u de.

Aki Paulosu ta konda dee soni

dee ta miti ën a di tja

u di Buka baka.

16 Wë nöö dee sëmbë, mi taki da unu
möön e, taa wan musu mëni taa fusutan u
mi poi, fa mi ta njan buka da miseei aki. Ma
ee un si sö seei ma un haika mi nöö, leti
kumafa un ta haika te wan siki-a-hedima ta
fan.
17 Nöö di soni mi o fan aki an dë taa Masa
manda mi e. Nönö. Ma a dë wan gaan
wisiwasi fan nöö, di mi o fan fu di mi sabi
taa mi abi leti u miseei ta njan buka tu.
18 Biga sömëni sëmbë dë a unu mindi naandë
ta njan buka a soni u di goonliba aki ta hopo
deseei buta u sëmbë si kumafa de bumbuu
tjika. Nöö misikuma miseei sa njan buka sö
tu. 19 Biga wë fa un sai dë, un lobi u haika di

fan u dee wisiwasima kaa. Wë di un köni sö,
nöö misikuma un sa haika miseei tu kumafa
un ta haika dee otowan.
[20] Biga fa un sai dë, ee sëmbë buta unu a
katibo, wan a' toobi. Ee sëmbë ta njan möni
fuunu, wan a' toobi. Ee wan sëmbë kisi unu
buta nëën basu, nöö wan ta a' toobi. Ee
sëmbë ta hopo ën seei buta a unu liba ta
lagi unu ta wisiwasi unu, wan a' toobi. Ee
de naki unu a bandja jesi seei, an dë gaan
soni a unu. Biga sö dee sëmbë dë ta libi ku
unu kaa. [21] Ma fu mi aki, a dë wan gaan sen
soni da mi e, baa. Biga wë mii bi sösö tee ma
bi libi ku unu a dee lö fasi dë.

Ma nöö ee wan sëmbë a' hati u njan buka
a wan soni liba, nöö miseei a' hati u njan
buka da soni tu.

Söö. Nöö mi o taki wanlö soni aki da unu
möön kuma wisiwasima e, ma sö nöö mi o
taki. [22] Biga ee wan sëmbë ta njan buka taa a
dë lalalala Dju ⌞fu di dee Dju sëmbë dë apaiti
sëmbë u Gadu⌟, nöö miseei sa njan buka sö
tu. Ee de taa de dë bakamii u Abahamu, nöö
miseei dë sö tu. Ee de taa de dë Isaëli sëmbë,
nöö miseei tu. [23] Ee de taa de dë futuboi u
⌞Jesosi⌟ Keesitu, mi bi pasa de gaanfa a di
soni dë.

Nöö fa mi ta fan aki mi ta fan leti kuma
wan wisiwasima, ma mi o ta taki ën te
go dou. Biga mi biinga da Masa Jesosi
möön gaanfa möön leki dee ganjanma a
unu mindi naandë e. Biga sömëni pasi mi bi
dë söötösöötö a dunguwosu fu Masa Jesosi
hedi. Sömëni toon mi bi kisi wipi fëën hedi
tu. Sömëni pasi mi ku dëdë bi miti fesi ku
fesi. A hii dee soni dë tuu mi pasa dee sëmbë
dë gaanduwe kaa. [24] Feifi pasi dee Dju sëmbë
u mi fon mi ku wipi. Hiniwan pasi fon de ta
da mi diiteni-ku-nëigi wipi. [25] Dii pasi de fon
mi ku pau. Wan pasi de naki mi ku sitonu ⌞te
de ninga taa mi dëdë⌟. Dii pasi sipi booko
disa mi a ze mindi. Wan u de mi bi dë wan
hii ndeti ku wan hii didia a zengezenge a
liba wata ta tja fuka.

[26] Fa mi dë aki, ma ta dë a wan kamian. Hii
juu mi nango a kamian ta ko kodo. Nöö fa
mi ta waka ta lontu aki, sömëni pasi gaan
wata bi dë fa u tja mi go kii. Sömëni toon
mi bi musu waka ka fufuuma ta watji sëmbë
u de kisi. Mi bi ta dë a gaan nöutu a dee
sëmbë u miseei köndë maun, te kisi ku dee
oto köndë sëmbë maun tu. Mi bi dë a nöutu
a ganda mindi. Mi bi dë a nöutu a sabana
dendu. Mi bi dë a nöutu a wata liba. Mi bi
dë a nöutu a dee sëmbë dee ta ganjan taa de
dë biibima maun. [27] Mi ta biinga ta wooko
taanga tee so juu ma ta duumi a ndeti seei.
So juu mi ta tja hangi tee na soni. So juu na
wata seei mi ta feni u mi bebe tu. So juu ma
ta a' soni u njan. So juu mi ta tja kötö tee,
biga soni an dë u mi tapa sinkii.

[28] Ma nöö boiti u dee döösë soni naandë,
hiniwan juu mi ta tja di hebi u dee biibima
a dee kamiankamian a mi hati. [29] Biga wë ee
wan sëmbë dë suwakisuwaki a di biibi, nöö
mi seei ta suwaki tu. Ee wan biibima kai,
nöö mi ta tja di hebi fëën, biga hati u mi ta
boonu ku di soni mbei a kai dë.

[30] Wë nöö fëën mbei ee mi musu ta njan
buka a soni, nöö a dee lö soni dee miti
mi dë, dee ta mbei mi lagi a sëmbë wojo
naandë, nöö a de nöö mi sa njan buka. [31] Nöö
Masa Gadu, di Tata u Masa Jesosi Keesitu di
musu kisi gafa u teego, hën sabi taa fa mi ta
fan aki, na soni mi ta mindi e, dee sëmbë.
Tuutuu soni mi ta taki. [32] Biga di mi bi dë a
di köndë de kai Damasikusi naandë, nöö di
hedima di di könu de kai Aletasi bi buta dë,
a manda wanlö sodati u de lontu mi watji
kisi. [33] Ma nöö hën dee biibima naandë fusi
mi. De buta mi a wan manda dendu hën de
saka mi go a goon a döösë u di sitonu peni
u di köndë. A sö wan lagi fasi mi kumutu a
dee felantima u mi maun.

Nöö sö soni bi waka ku mi, dee sëmbë.
⌞Nöö a dee lö soni dë nöö mi sa njan buka
e.⌟

12

*Aki Paulosu ta konda da de fa Gadu bi lei ën
tjubitjubi soni.*

[1] Wë nöö dee sëmbë, leti kumafa i si mi
taki da unu naandë kaa taa ee mi ta njan
buka, nöö an o heepi mi a wan wojo soni.
Ma töku mi o go dou. Biga mi o konda da
unu kumafa Masa bi lei mi dee tjubitjubi
soni fëën a wan apaiti fasi. A dë leti kuma
mi bi ta sunjan sö, ma na sunjan, biga mi bi
dë ku wojo.

[2] Mi sabi wan womi di bi biibi a Masa
Jesosi Keesitu, nöö hën wan gaan soni pasa
ku ën kuma teni-a-fö jaa longi kaa. Wë ee
sinkii soni, ee akaa soni, di dë ma sabi. Gadu
wanwan nöö sabi. Ma a dë kuma wan soni
tei ën tja go pasa dee teeja u mundu go te a
di köndë u Gadu seei. [3] Nöö kumafa i si mi
taki dë kaa, ee sinkii soni ee akaa soni më
sabi. Gadu wanwan nöö sabi. [4] Ma nöö de

tjëën go dou a di waiti kamian u Gadu de ta
kai Paladëisi. Nöö hën a jei wanlö sondi ala
di an sa konda seei. Ma boiti di dë, de bai ën
taa an musu konda de tu.
5 Wë nöö, dee sëmbë, a dee lö soni dë mi
bi sa njan buka e, ma nöö ma o du ën. Ma
dee soni mi o tei ta njan buka da, nöö de
da dee soni dee ta buta mi ko lagi a sëmbë
wojo. 6 Ma ee u mi tei dee soni dee Gadu lei
mi naandë fu mi sa njan buka a de liba, nöö
ma lau e, biga sö Gadu bi lei mi de tuú. Ma
nöö ma o du ën e. Biga fa mi dë aki ma kë
u sëmbë musu luku mi möön hei möön leki
fa de ta jei mi ta fan, ku fa de ta si mi ta libi.
7 Ma nöö dee sëmbë, fa mi taki dë seei,
ma ma sa kisi gaan fasi fu dee gaan heihei
soni i si Gadu lei mi naandë e. Nönö. Biga
wë Gadu disa pasi da didibi, hën a manda
wan futuboi fëën ko naki mi. A buta wan
soni da mi di ta tjökö mi leti kuma maka,
nöö hën ta fuka mi nöömö mbei ma sa abi
gaan fasi. 8 Nöö dii pasi mi begi a wan apaiti
fasi fu Masa musu puu di lö soni naandë a
mi liba. 9 Ma nöö hën a fan ku mi taa: "⌞Fa
i dë aki, nöö mi sabi dee fuka fii kaa.⌟ Nöö
be i tifihedi ku de nöö, biga mi o tja i ku
mi bunuhati. Biga te wan sëmbë kaakiti ku
saanfa-u-du fëën kaba, nöö nëën mi sa feni
pasi u wooko nëën liba ku di kaakiti u mi
awaa." Sö Gadu fan ku mi e. Nöö fëën mbei
a möön bunu da mi fu mi ta njan buka a dee
suwaki pisi u mi libi. Mi o ta wai ku de seei,
be di kaakiti u ⌞Masa Jesosi⌟ Keesitu tan ku
mi.
10 Wë nöö da sö e, dee sëmbë. Fa u dë aki,
më a toobi möön ee hiniwan soni ta pasa
ku mi fu ⌞Masa Jesosi⌟ Keesitu hedi. Ee mi
suwaki a soni, më a toobi. Ee sëmbë ta kosi
mi, ee de ta sitaafu mi, an dë gaan soni da
mi tu. Ee mi ta tja pena nasö mi ta tja fuka,
ma a' toobi. Mi ta wai seei a dee soni dë
dendu. Biga wë hii dee suwaki pisi u mi dë
tuu ta buta mi fu mi dë taanga ⌞ku di kaakiti
u Gadu wanwan⌟.

Aki Paulosu ta konda da de kumafa a kë heepi de tjika.

11 Wë dee sëmbë, mi taki e, fa i si mi njan
buka da miseei dë, nöö a dë leti kuma hedi
u mi poi. Ma unu wë buta mi e. Biga
unu bi musu ta gafa mi. Biga wë hii fa
i si ma dë wan wojo soni seei fa mi dë
aki, ma misikuma ma dë möön lagi möön
dee sëmbë dee ta hopo deseei buta u gaan
tjabukama a unu mindi naandë. 12 Biga wë
mi bi libi a unu mindi ku gaan pasensi e, nöö
sömëni foondo wooko mi bi ta du a unu dë
ku di kaakiti u Gadu. Sömëni maaka un si
tu, nöö dee soni dë bi musu ta lei unu taa
mi dë wan tjabukama u Gadu tuu.
13 Nöö dee sëmbë, unfa a waka un si taa mi
ta seeka dee biibima a dee oto köndë bunu
möön unu? A sa kë taa fu di ma bi ta tja dee
fuka u mi ko tuwë da unu nö? Hën da di
föutu mi mbei nö, dee sëmbë? Wë ee di dë
wanwan, nöö mi begi unu be wan hoi mi a
bëë. Wë biga sö mi libi ku unu tuu.
14 Ma fa u dë aki, mi dë kabakaba u mi ko
a unu di u dii pasi. Ma seei te mi ko, ma o
buta fuka u mi a unu liba möönsö e. Nönö.
Biga wë na gudu mi ta suku a unu e, dee
sëmbë, ma unu seepi wë mi kë di kë. Biga
wan piki mii an musu ta sölugu ën tata ku
ën mama, ma tata ku mama de ta sölugu
piki mii. 15 Nöö fëën mbei fa u dë aki, mi dë
seei kabakaba fu mi lasi hii soni da unu, te
dou ku miseei tu. Ma nöö fu di un si taa mi
lobi unu taanga, nöö fëën mbei wan sa lobi
mi tu nö?
16 Ma nöö fa mi fan dë, nöö kandë sëmbë o
dë a unu mindi naandë di o taa: "Höön, awa,
fa i si an ta buta dee fuka fëën a u liba aki,
bödjëë wë a ta pëë e. Biga a o abi kamian
nöömö faa ganjan u njan a wan köni fasi."
17-18 Sö un ta mëni nö, dee sëmbë? A kandë
dee sëmbë mi bi manda ko a unu naandë,
de un ta taki nö? Fa mi bi manda Titusi ku
di otowan fëën ko a unu, nöö Titusi bi suku
soni a unu a wan tjubi fasi faa tja wini ko
dëën seei nö? Wë ma sikuma a dë sö e. Biga
mi ku Titusi tuu ta waka a di Akaa u Gadu
leiki ta libi a di wan seei fasi nöö.
19 Wë nöö fa mi fan ku unu naandë, dee
sëmbë, a sa kë un mëni taa bunu në mi ta
suku a unu nö? Nönö e. Ma mi ta fan ku
unu a Gadu fesi fu di u ku unu tuu dë sëmbë
u ⌞Jesosi⌟ Keesitu, nöö u kë fuun musu ko
taanga a di biibi. Hën di soni dë nöö u ta
suku a unu e, dee sëmbë.
20 Biga wë mi ta fëëë da unu taa te mi o
ko a unu ala, nöö mi o ko si unu a wan fasi
di an bunu da mi seei. Nöö ee a dë sö, nöö
unu seepi o ko si mi a wan fasi di an bunu
da unu tu. Biga mi ta panta taa te mi ko
dë, nöö mi o ko si unu taa un ta kisi toobi
ku unu na unu ta haun ku unu seepi, hati
fuunu ta dë boonuboonu, hiniwan sëmbë ta
biinga nëën seei soni baka, wan abi toobi ku
otowan, un ta tja unu seepi ta kosi a baka
ta mindi soni da unu na unu, so fuunu o

sai naandë ku gaan fasi, nasö un o dë ta du fanjanfanjan soni.
[21] Dee sëmbë, misikuma ee mi ko si unu a sö wan fasi, nöö sen o kisi mi seei a Gadu fesi o. Nöö a o ta hati mi te na soni da dee sëmbë fuunu naandë dee an disa dee peipei fanafiti libi u de, te dou ku dee sensen soni de ta du a di së u manu ku mujëë soni. ⌞Nöö mi kë un seeka dee lö pei libi fuunu dë bifö mi ko a unu ala e, baa.⌟

13

Aki Paulosu ta bai dee sëmbë

möön u de musu seeka de

libi bifö a ko a de.

[1] Söö. Wë kumafa i si mi taki dë kaa, dee sëmbë, disi o mbei di u dii pasi di mi o ko haika unu. Wë nöö un sabi fa de sikifi a Gadu Buku taa ee wan sëmbë du wan hogi, nöö tu nasö dii sëmbë musu piki taa sö a du ën tuu, bifö di sëmbë di du di hogi dë o kisi sitaafu awaa.
[2] Wë fa i si mi o ko a unu dë, nöö leti sö soni o waka e. Biga wë a di u mbei tu pasi di mi bi dë a unu ala, nöö mi bi bai wanlö sëmbë a dee hogi de ta du. Söseei fa mi ta mbei di pampia aki, mi toona ta bai de möön. Nöö fa i si mi o ko di pasi aki, nöö hën o mbei dii pasi. Nöö ma o fan ku de ku buka möön e. Ma mi o du ku de awaa te dou ku hii dee oto sëmbë dee sai dë tuu, dee an bia disa dee wogi du u de.
[3] Biga wë misikuma un kë sabi ee dee fan mi ta fan ku unu, ee Masa Jesosi Keesitu hën ta da mi de tuutuu. Biga un taa te mi ta fan nöö mi ta fan fëëëfëëë, ma Masa Jesosi hën an ta fëëë ma a ta wooko ku kaakiti a unu dë.
[4] Wë nöö tuu. Ma fa i si de bi kii Masa Jesosi a di lakpa pau dë, nöö wan suwakisuwaki libisëmbë de kii dë, ma nöö di a weki ko dë ku libi fa u dë aki, nöö ku di kaakiti u Gadu a ta libi e. Nöö fa u ku ën nama makandi aki, nöö u dë suwakisuwaki libisëmbë eti tuu, ma tökuseei ku di kaakiti u Gadu u ta libi fuu heepi unu.
[5] Wë dee sëmbë, mi taki e, ⌞di un lo' u wegi sëmbë luku naandë kaa,⌟ nöö mi kë fuun wegi unu seei luku bunu ee un dë biibima tuutuu. Biga a kandë fa i si un sai dë seei, ma Jesosi Keesitu an dë a unu hati. ⌞Ma töku na sö mi ta mëni e, dee sëmbë. Ma mi a' di mëni taa un dë tuutuu biibima u Masa Jesosi.⌟ [6] Nöö ee un pasa di lö tesi dë, nöö misikuma woon si taa u seei pasëën tu ⌞taa u dë tuutuu tjabukama u Masa Jesosi⌟.
[7] Nöö mi ta begi Masa Gadu da unu fu wan musu du na wan hogi. Nöö ma taki sö fuu lei sëmbë kumafa u dë tjabukama u unu liba tjika e. Nönö. Ma fuun seepi hedi. Biga u kë di libi fuunu musu dë a tatai liba, hii fa sëmbë ta taki fuu taa wa dë bumbuu tjabukama tjika. [8] Biga wa ta mbei möiti u sëmbë musu du wan soni di an ta kai ku di Buka u Gadu e, ma fu de musu libi leti kumafa Gadu kë.
[9] Nöö fëën mbei ma a' toobi ee mi ta libi kuma mi sösö, kuma ma abi kaakiti a unu mindi. Solanga un dë taanga a di biibi kaa, nöö mi dë waiwai. Nöö mi ta begi seei da unu fuun musu ko dë telutelu gbelingbelin kumafa Gadu kë.
[10] Nöö hën mbei mi ta buta dee soni aki a pampia manda da unu a fesi, fu te mi ko a unu nöö ma o feni soni fu mi gandji da unu möön. Biga di makiti di Masa da mi aki, nöö an dë wan soni u mi booko unu saka e, ma fu mbei un ko dë gingin a di biibi.

Aki Paulosu ta tapa di biifi.

[11] Söö. Wë nöö ka mi sikifi tjika aki, nöö mi o tapa ufö e, dee sëmbë. Nöö mi taki e, be un piki dee soni mi sikifi aki nöö un buta unu libi a tatai liba ku telu. Nöö be hati fuunu dë bööböö ku wan pakisei makandi, nöö Masa Gadu o dë ku unu. Biga nëën lobi ku kötöhati ta kumutu.
[12] Nöö te woon da unu seei odi, nöö un baasa unu seei makandi ku limbohati e, ⌞kumafa a fiti biibima ku biibima⌟.
[13] Nöö hii dee sëmbë dee Gadu tei apaiti aki tuu ta manda gaan odi da unu.
[14] Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu ku ën bunuhati e, dee sëmbë. Nöö di lobi u Masa Gadu ku di makandi libi di di Akaa fëën ta da musu dë ku unu tu.
⌞Na soni möönsö e, dee sëmbë. Mi, Paulosu, ta manda gaan odi da unu. A tan sö.⌟

Di biifi Paulosu manda da dee biibima u Galasia

Wan wöutu a fesi.

Di womi de kai Paulosu bi dë wan u dee tjabukama u Masa Jesosi de ta kai apösutu. Nöö hën mbei di biifi aki manda da dee biibima a dee köndëköndë u di pisiwata de kai Galasia.

Nöö di soni mbei a mbei di biifi aki. A bi go a Galasia faa tja di Buka u Masa Jesosi go da dee sëmbë u di köndë. Nöö hën so u dee sëmbë fu ala bia libi ko ta waka a Masa Jesosi baka. Nöö di a kumutu dë, tee bakaten hën a ko jei taa wanlö sëmbë ko a dee Galasia biibima dendu dë ko tja wan njunjun buka poipoi wan ko da de, taa di fa de biibi a Masa Jesosi dë an tjika eti. De musu koti di maaka u Isaëli ta hoi dee Isaëli wëti ufö Gadu sa limbo fesi da de. Nöö de taki wan oto soni tu taa Paulosu aan taki a di Buka a bi tja ko da de naandë, biga na Gadu bi dëën di buka. A libisëmbë nöö a feni ën. Sö de ta lei dee Galasia sëmbë.

Nöö di Paulosu jei sö, hën a mbei di biifi aki wante manda bai de a dee lö lei dë. A manda leti de tu fa u de musu libi kuma biibima u Masa Jesosi.

Aki di biifi seti.

1-2 Wë dee sëmbë, mi Paulosu ta manda gaan odi da unu e. Nöö mi ta mbei di pampia aki da un dee sëmbë dee ta biibi a Masa Jesosi liba ta miti makandi a dee köndëköndë u di pisiwata u Galasia dë. Fa mi dë aki, mi da wan u dee tjabukama u Masa Jesosi de ta kai apösutu e. Nöö na libisëmbë buta mi sö. Na de manda mi tu. Ma Jesosi Keesitu ku hën Tata di bi weki ën a dëdë buta mi. Nöö fa mi ta manda di biifi da unu aki, nöö mi ku dee oto biibima u Masa Jesosi dee mi ku de dë aki, sö u tuu ta mandëën.

3 Nöö u Tata Masa Gadu ku Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu e, ta heepi unu ku de bunuhati. De musu mbei hati fuunu dë bööböö.

4 Fa Masa Jesosi sai dë, dee sëmbë, nöö hën wë hopo ën seei paka di paima da u fu dee hogidu fuu hedi e. Nöö a du ën faa sa puu u a dee hogi libi basu u di ten u dë aki. Sö wë u Tata Masa Gadu bi kë kaa. 5 Nöö fa a sai dë a musu abi gafa ku nëbai fu teego. A tan sö.

Aki Paulosu ta piki de taa wan kodo buka u Masa Gadu nöö dë.

6-7 Wë dee sëmbë, di soni aki sö, a foondo mi tumisi e. Ma bi mëni sö fu unu taa un bi o bia sö hesi kumutu a di Sëmbë di bi kai unu ku ën bunuhati ko nëën. Wë biga ku ën bunuhati a bi manda ⌊Jesosi⌋ Keesitu ko jabi pasi da unu fuun sa ko sëmbë fëën. ⌊Hën wë da di Buka di u konda da unu.⌋

Nöö hën wë un kë disa di bumbuu soni naandë go ta piki dee sösö buka dee oto sëmbë ta konda da unu naandë taa Gadu buka, ma na Gadu buka seei de dë. Wë biga Gadu aambi oto pei Buka möönsö ⌊möön leki di u konda da unu. Ma fu di un ta haika dee oto sëmbë⌋, hën wë i si ta buuja unu sö teefa wan saandi un ta du möön.

8 ⌊Nöö mi taki e, dee sëmbë, di Buka di i si u bi tja ko da unu dë, nöö hën nöö da di tuutuu wan e. Hën nöö un musu piki.⌋ Ee u seei toona ko a unu baka ko da unu wan oto buka, nöö wan musu piki e. Ee wan basia u Masa Gadu Köndë seei bazia ko a unu dë ko da unu wan oto buka möön leki di u bi konda da unu kaa, nöö Masa Gadu musu sibëën fu nöömö e! ⌊Biga di Buka u Gadu hën a ta poi.⌋

9 Mi toona taki ën wan pasi möön leti kumafa i si u bi taki ën kaa, taa ee wan sëmbë a unu dë ta konda wan oto buka da unu möön leki di un bi jei a u kaa, nöö di siba u Gadu musu kisi ën fu nöömö e.

10 Wë di fan mi fan aki, unfa un mëni fëën, dee sëmbë? Mi fan ën faa kai ku libisëmbë ö, naa faa kai ku Gadu? Fa u dë aki, un ninga taa mi ta suku gafa a libisëmbë eti ö? Wë nönö e baa. Biga ee mi ta suku gafa a libisëmbë eti, nöö hën da ma dë wan futuboi u ⌊Jesosi⌋ Keesitu.

Aki a ta konda da de taa na a libisëmbë a kisi di Buka.

11 Be mi taki da unu e, dee sëmbë u mi dë, taa di Buka di i si mi bi tja ko konda da unu dë, nöö na libisëmbë abi ën e. 12 Biga na a libisëmbë a kumutu, nöö na libisëmbë lei mi ën tu. Ma Jesosi Keesitu hënseei wë ko a mi ko lei mi ën sö. 13-14 Biga fa un sai dë, nöö un bi musu jei sö u mi taa a fesi mi bi ta biinga ku hii dee guwenti fuu Isaëli sëmbë tuu, kumafa u bi lei a dee gaan sëmbë fuu. Mi bi dë a sömëni u dee pei u mi fesi a dee soni naandë. ⌊Biga mi bi mëni taa fa mi ta hoi dee Isaëli wëti dë, nöö hën di soni dë Gadu bi kë ufö a o limbo fesi da mi.⌋ Nöö hën wë mbei mi bi ta sitaafu dee biibima u

Masa Jesosi gaanfa seei ⌞fu di de an dë ku
dee wëti dë möön⌟. Ma hii fu di dë, nöö hën
di keiki u Gadu wë mi bi ta biinga u kaba a
sösö sö e. Ma bi sabi seei.
15 Ma fa i si mi bi ta du dë seei, Gadu bi a'
bunuhati u mi o. Biga gaanduwe a fesi bifö
de pai mi, nöö a bi tei mi kaa fu mi ko sëmbë
fëën a bakaten. 16 Nöö hën wë u dë teefa di
juu dou, hën a mbei mi ko sabi Jesosi di Mii
fëën, fu mi sa ta tja di Buka fëën awaa ta
konda da dee sëmbë dee an dë Isaëli sëmbë.
Wë nöö fa i si a bi ko a mi naandë, nöö
ma bi go a na wan libisëmbë go hakisi ee
andi u mi musu du möönsö e. 17 Na a dee
Tjabukama u Masa Jesosi de ta kai apösutu,
dee dë a Jelusalen, seei mi bi go. Fa de bi dë
tjabukama ufö mi seei, ma töku ma bi go a
de. Ma mi hopo u mi wante, mi wanwan,
hën mi go u mi te na Alabia a di sabana
köndë dë. ⌞Wë nöö fa mi ta taki ën aki sö,
hën da libisëmbë lei mi di buka nö?⌟
Nöö di mi kumutu na Alabia naandë, hën
mi toona go a Damasikusi baka ⌞ka mi bi
kumutu⌟. 18 Nöö hën mi tan dii jaa naandë.
Nöö hën mi toona kumutu a Damasikusi
go a Jelusalen go haika Petuisi, be mi ku
ën mbei guwenti awaa. Nöö hën mi dë ku
ën a Jelusalen dë teni-a-feifi daka ufö mi
kumutu dë. 19 Ma nöö fa i si mi bi go dë
seei, ma si dee oto Tjabukama u Masa Jesosi
möönsö e, ma di baaa u Jesosi de ta kai
Jakobosi hën nöö mi bi si dë. 20 Nöö fa mi
ta fan aki, Masa Gadu seei sabi taa na soni
mi ta mindi e. Tuutuu soni mi ta taki.
21 Nöö hën di mi kumutu a Jelusalen
naandë, hën mi go ta waka a dee
köndëköndë u Silia ku Silisia ta konda di
Buka u Masa Jesosi Keesitu ta lontu. 22 Ma
dee oto biibima fëën dee ta miti makandi a
dee köndëköndë u Judea, nöö deseei an bi
si mi sabi eti e. 23 Ma de ta jei soni u mi nöö
taa di sëmbë di bi ta sitaafu de a fesi ta kii,
nöö hën wë bia ko biibi te a tei di Buka u
Masa Jesosi ta tja ta paaja, di hënseei bi ta
biinga u tapa. 24 Nöö di de ko jei sö, hën de
ta wai seei ta gafa Masa Gadu fu mi hedi.

2

Aki Paulosu konda fa a bi go miti ku dee hedima u keiki

a Jelusalen.

1-2 Wë nöö fa mi ta tja di buka ta paaja dë,
nöö a baka teni-a-fö jaa bifö mi toona go
a Jelusalen möön, mi ku Banabasi. Nöö di
soni mbei u go ala, u di Gadu seei ko lei mi
taa mi musu go. Nöö di u nango, hën u tja
di kijoo de kai Titusi go ku u. ⌞Biga u ku ën
ta wooko di wooko u Gadu makandi.⌟
Nöö hën wë di u go dou a Jelusalen, hën
u go a dee sëmbë dee de ta si kuma fesima
u de a di biibi. Nöö hën u kai de tja go a
së. Nöö hën u fan ku de te u kaba taa sö
wan buka u ta tja ta paaja da dee oto köndë
sëmbë dee na u Isaëli ⌞taa, ee wan sëmbë ja
dë Isaëli sëmbë ma i ko ta biibi a Masa Jesosi
kaa, nöö a tjika. An dë fii ta hoi dee wëti u
Isaëli ufö Gadu o limbo fesi da i.⌟ Nöö hën
u hakisi de ee fa u ta konda di buka dë, ee
de dë ku u a wan së. Biga fa de dë hedima
naandë nöö u kë de nama ku u, ee nasö nöö
a kandë sëmbë o mëni taa sösö soni u ta du.
3 ⌞Nöö di u fan ku de teefa u kaba, nöö hën
de feni taa di buka u ta tja ta paaja naandë,
nöö a bunu.⌟ Nöö fa Titusi sai ku u dë, an
dë Isaëli sëmbë e. Giiki sëmbë a dë, nöö aan
di maaka u Isaëli, ma de an duwengi ën tu
fu de koti ën sinkii buta di maaka. 4 Nöö de
an bi o mëni di soni dë seei tu e, ma wanlö
sëmbë ta ganjan taa de dë biibima u Jesosi
Keesitu fufuu pasi ko saapi a u mindi dë, ko
ta watji u ta luku fa u ta libi fiifii söndö u
dë a wëti basu. Biga de kë kisi u toona tja
go buta kuma saafuma a dee wëti dë basu
möön. 5 Ma fa de ta du dë, nöö wa saka u seei
da de e. Wa piki de buka seei a di soni dë.
Biga u kë hoi di Buka u Gadu gbelingbelin
da unu kumafa a dë.
6 Nöö dee sëmbë u go a de dë, nöö de wë
de ta luku kuma gaan hei sëmbë e. Ma di
soni dë an dë gaan soni a mi, biga mi sabi taa
Gadu hën an ta luku a sëmbë fesi. Ma boiti u
di dë, fa de dë heima dë seei, ma de an buta
wan wojo soni a di lei mi ta lei liba möönsö.
⌞Biga de si taa di fa mi ta lei naandë, nöö a
bunu kaa.⌟
7 Nöö hën wë de ko si taa mi ku Petuisi,
di wan wooko nöö wë Gadu da u ma de
dë paatipaati. Petuisi hën da Tjabukama u
Masa Jesosi a dee Isaëli sëmbë dendu, nöö
mi da Tjabukama fëën a dee sëmbë dee na
dë Isaëli sëmbë dendu. 8 Nöö leti kumafa
Gadu dë ku Petuisi a di wooko di a sai dë,
nöö söseei a dë ku mi tu.
9 Nöö fa i si Jakobosi, Petuisi, ku Johanisi
sai dë, nöö de wë da dee sëmbë dee otowan
ta si kuma posu a di biibi. Ma nöö fa de ko si
fa Gadu dë ku mi ku ën bunuhati tjika, nöö
hën de ko da mi ku Banabasi tuu maun. Nöö
hën wë u ku de mbei buka te u kaba taa sö

di wooko o paati. De o ta tja di Buka ta paaja
a dee Isaëli sëmbë dendu. Nöö u, woo go a
dee oto köndë sëmbë dee na u Isaëli. [10] Ma
wan soni nöö de begi u taa u musu ta heepi
de ku dee penama u de ⌞dee dë a Jelusalen
naandë⌟. Ma nöö di soni de taki dë, mi bi dë
tifihedi ku ën gaanfa seei kaa.

Aki Paulosu konda taa a bi bai Petuisi a wan soni.

[11] Nöö mi o taki wan soni aki da unu e, dee
sëmbë. Fa i si Petuisi dë gaan fesima dë seei,
ma a wan juu dë nöö a bi ko a u na Antiokia,
nöö hën wë mi bai ën a lanti fesi fu wan soni
a bi du. Biga an bi a' leti.

[12] Biga a bi ta libi makandi ku dee biibima
u Masa Jesosi fu Antiokia, dee na Isaëli
sëmbë. Hën ku de bi ta njan a wan paabi.
Nöö hën wanlö oto biibima u Masa Jesosi
kumutu a Jakobosi a Jelusalen ala ko a u na
Antiokia naandë. Nöö fa i si de ko dë, nöö de
ta hoi di Isaëli wëti taa ee wan sëmbë aan di
maaka u Isaëli nëën sinkii, nöö de an musu
njan ku ën. Nöö di Petuisi ko si taa sö de
ta du, nöö hën a ko fëëë. Hën a hai hënseei
puu a dee sëmbë na Isaëli sëmbë dë dendu
ko ta hoi di wëti dë tu, [13] hën ku hii dee oto
Isaëli biibima dee ku u sai dë. Banabasi seei
de kisi hai tja go a dendu tu, faa go ta libi a
di ganjan fasi dë.

[14] Nöö di mi si taa di libi u de an ta kai
ku di Buka u Masa Jesosi di u ta konda aki,
nöö hën wë mi fan ku Petuisi a hii dee oto
biibima dë tuu fesi taa: "Womi." A piki. Mi
taa, "Di soni aki, a bigi a mi da i möönsö. Wë
biga i da wan Dju sëmbë di bi ta dë a wëti
basu, nöö di wojo fii ko limbo te nöö hën
wë i kumutu. Nöö andi mbei i kë toona hai
dee sëmbë na Dju aki tja go buta a dee wëti
dë basu u du?" Sö mi fan ku ën.

[15] Nöö di soni mbei mi taki sö, dee sëmbë.
Biga wë un sabi fa u dee Dju sëmbë dë kaa.
U ta si u seei kuma wa ta booko Gadu wëti
kuma dee oto köndë sëmbë. [16] Ma tökuseei,
so fuu bi ko sabi taa di hoi di u bi ta hoi dee
wëti dë, nöö an ta heepi u fuu ko bumbuu
sëmbë möönsö a Gadu wojo. Wan kodo soni
tö nöö sa mbei u ko sö, hën da ee u ta biibi
a Jesosi Keesitu liba. Nöö hën wë mbei u ko
ta biibi nëën e.

[17] Nöö fa i si u ta suku fuu musu ko
bumbuu sëmbë a Gadu wojo ku biibi a ⌞Masa
Jesosi⌟ Keesitu söndö hoi wëti aki, nöö hën
wë mbei dee oto Dju sëmbë fuu ta luku u
kuma bookowëtima. Nöö unfa un pakisei
u di soni dë? Hën da Keesitu manda u fuu
booko Gadu wëti ö? Nönö. Kwetikweti.
[18] Ma ee Gadu bai mi a wan soni te mi disëën
kaa, nöö bakaten hën mi toona go tei ën
möön, nöö awa ufö mi ko bookowëtima a
Gadu wojo awaa.

[19] Wë, dee sëmbë o, fa i si mi bi ta hoi dee
wëti dë, nöö hën wë tja mi ko a Gadu e. Biga
mi bi biinga tefa mi wei, ma bi sa hoi de
ku telu möönsö. Nöö fa mi dë aki, nöö ma
dë a dee wëti dë soni möön e. Mi disa de
gaanduwe fu mi sa libi kumafa Masa Gadu
kë awaa. [20] Biga fa ⌞Masa Jesosi⌟ Keesitu
dëdë a di lakpa pau dë, nöö mi ku ën tuu
wë dëdë naandë e. Biga u dë di wan. Nöö di
libi i si mi abi aki, na miseei ta libi ën möön.
Masa Jesosi seei hën dë a mi hati ta tii mi.
Nöö hii fa mi ta libi a di goonliba aki, nöö
ku biibi nöö a di mii u Masa Gadu liba, di bi
lobi mi tee a tei mi dëdë dëdë da mi.

[21] Nöö ee mi ta hoi wëti eti fu hën musu
mbei mi ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo,
nöö hën da mi ta sösö di soni di Gadu du da
mi naandë ku ën bunuhati. Hën mbei ma o
du ën e. Biga ee a dë taa wan sëmbë bi sa
hoi wëti te a ko bumbuu tjika a Gadu wojo,
nöö da an bi o dë fanöudu fu ⌞Jesosi⌟ Keesitu
musu dëdë.

3

Aki Paulosu ta gandji da dee Galasia biibima u di de

bia go ta hoi wëti.

[1] Wë nöö un dee Galasia sëmbë u mi dë,
andi seei du unu mbei un don sö? Sëmbë
hën ko ganjan unu gaanfa sö nö, mbei
un lasi unu seei te un fëëkëtë di fa Jesosi
Keesitu bi dëdë da unu nö? Ee! A bigi a mi
da unu. Biga fa u bi tja Gadu Buka ko da unu
dë, nöö u bi kondëën gbelingbelin da unu
te a dë kuma a unu fesi seei de bi tja Masa
Jesosi go peka a di lakpa pau kii. Sö wë un
bi fusutan di Buka tjika e.

[2] Nöö hën wë mbei mi kë hakisi unu wan
soni. Fa un bi kisi di Akaa u Gadu dë, fu
di un bi ta hoi wëti mbei nö, naa fu di u
bi konda di Buka da unu hën un ko ta biibi
nëën? [3] Wan a' fusutan nö? A fesi di un bi
ko a Masa Jesosi, nöö di Akaa u Gadu hën
bi seti di wooko a unu hati. Ma nöö fa u dë
aki, un kë puu unu seei a di Akaa leiki tjëën
go dou ku di fuunu seei kaakiti nö? [4] Hii dee
sitaafu un bi tja a fesi di un bi ko njunjun a
di biibi dë, nöö u sösö un tja de nö? [5] Nöö
fa Masa Gadu ta da unu di Akaa fëën ta du

foombofoombo soni a unu dë, nöö faandi mbei a ta du sö? Fu di un ta hoi wëti mbei nö, naa fu di un bi jei di Buka nöö un ko ta biibi nëën?

Aki Paulosu ta lei fa Gadu bi tei Abahamu fëën sëmbë u di

biibi fëën hedi.

6 Wë dee sëmbë, mi kë fuun toona mëni di soni di un bi jei u di gaan sëmbë fuu de kai Abahamu. Biga de sikifi soni fëën a Gadu Buku taa, fa a biibi Gadu dë nöö fëën mbei Gadu si ën kuma an booko ën wëti wan daka. 7 Nöö hën a ko fika sö taa dee sëmbë ta biibi Gadu nöö de wë Gadu ta luku kuma gbelingbelin mii u Abahamu ⌞biga de djei ën a di biibi⌟.

8 Nöö di Buku u Gadu bi taki tu taa te wan daka nöö dee sëmbë dee an dë Isaëli sëmbë o ko ta biibi, nöö Gadu o si de kuma de an bi booko ën wëti wan daka fu di biibi u de hedi. Nöö di Buka u Masa Jesosi aki sö, hën wë i si di Buku bi taki dë e. Nöö hën wë Gadu bi ta mëni tu di a taki da Abahamu taa:
A i hii fóluku u di goonliba sa feni heepi.

9 Nöö da sö e, dee sëmbë. Ee u ta biibi kumafa Abahamu bi biibi, nöö woo feni di bunu u Gadu leti kumafa i si di gaan biibima dë bi feni ën.

Aki Paulosu ta lei de taa Masa Jesosi puu u a di siba u dee wëti.

10 Ma hii dee sëmbë dee ta mëni u de hoi wëti fu de ko dë bumbuu sëmbë a Gadu wojo, nöö di siba u Gadu kisi de kaa e. Wë biga a dë a di Buku u Gadu taa:
Ee wan sëmbë ja ta hoi hii dee wëti u Gadu tuu
dee dë sikifisikifi a di Buku aki,
nöö di siba u Gadu dë a i liba e.
Sö di Buku taki. 11 Ma nöö u sabi kaa taa na wan sëmbë sa ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo fu di a ta hoi wëti hedi e. Biga di Buku taki möön taa:
Di sëmbë di ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo fu di a ta biibi nëën hedi,
nöö hën nöö o feni di libi u Gadu.
12 Nöö wëti hoi, nëën da biibi e, dee sëmbë. Biga dee wëti dë seei taki taa:
Di sëmbë di ta du ⌞hii⌟ dee soni
dee dë sikifisikifi aki
o feni libi a Gadu.
Wë nöö nëën da biibi möön e. ⌞Nöö hën tu, fa a taki dë, nöö hën da dee wëti siba u kaa. Biga na wan sëmbë tjika u hoi dee wëti u Gadu söndö misi.⌟

13 Ma fa i si ⌞Jesosi⌟ Keesitu sai dë, hën puu u a di siba u dee wëti naandë. Biga di Buku taki möön taa,
Hiniwan sëmbë di de tei hëngi a pau kii,
nöö di siba u Gadu wë kisi ën.
Nöö fa de tei Masa Jesosi hëngi a di lakpa pau kii dë, nöö hën wë da di siba u Gadu kisi ën fuu hedi e, dee sëmbë. 14 Nöö di soni mbei a du ën, fu hii sëmbë sa feni di bunu u Gadu awaa, kumafa Gadu bi paamusi Abahamu. Nöö a ko dë taa ⌞na Isaëli sëmbë wanwan ma⌟ hii sëmbë, ee i biibi a Jesosi Keesitu liba nöö joo feni di bunu dë. Nöö Gadu o da i di Akaa fëën tu di a bi paamusi u, fu di i ta biibi nëën liba.

Aki Paulosu ta lei de taa wëti an sa puu di buka u Gadu.

15 Wë dee sëmbë u mi aki o, un boo taki di soni aki sö kumafa libisëmbë guwenti taa te i ku wan sëmbë mbei buka a wan soni te un sitampu ën a lanti fesi, nöö na wan sëmbë sa puu di buka dë möön e. Nöö söseei de an o sa buta wan oto soni nëën liba möön tu. Biga di buka mbei sö kaa.

16 Nöö sö wë, Masa Gadu mbei wan buka ku Abahamu te a kaba taa a di böngö fëën hii sëmbë u goonliba sa feni heepi. Nöö fa a taki ën dë, an bi taa "dee böngö" e, ma a bi taa "di böngö". Nöö di böngö dë nöö hën da ⌞Jesosi⌟ Keesitu.

17 Nöö di ten di Gadu bi mbei di buka ku Abahamu naandë, nöö dee Isaëli wëti an bi dë eti e. A baka fóhöndö-ku-diiteni jaa bifö dee bakamii fëën ko kisi dee wëti a Gadu awaa u de musu hoi. Ma nöö fa de ko kisi de seei, ma dee soni Gadu bi paamusi Abahamu di a mbei di buka ku ën dë, de an puu möönsö. 18 Biga ee a dë taa dee wëti dee ko a baka dë musu hoi ufö sëmbë sa feni dee bunu u Gadu, nöö an bi o dë taa Gadu ta da sëmbë dee bunu fëën u sösö fu di paamusi fëën hedi.

Ma na sö a dë e, dee sëmbë. Gadu ta da u dee bunu fëën u sösö ku ën bunuhati ⌞söndö u ta hoi wëti e⌟, fu di sö a bi paamusi Abahamu.

Aki Paulosu ta lei de un heepi dee wëti Gadu bi da Mosesi

abi da u.

19-20 Wë nöö mi hakisi unu e, dee sëmbë, ku un pakisei Gadu da u dee wëti? Wë a da u de faa lei u andi da bunu ku andi da hogi, nöö fu de hoi u a pasi tu fu te dou di juu di Masa Jesosi o ko. Biga hën wë bi da di böngö

di Gadu bi paamusi Abahamu taa woo feni heepi nëën.

Nöö di paamusi di a bi paamusi dë, a hebi möön dee wëti a bi da a baka e. Biga di Gadu bi mbei di buka ku Abahamu, nöö hën ku ën wanwan tö nöö bi mbei ën. Oto sëmbë an bi dë ku de a de mindi. Ma dee wëti, mindima hën wë tja de ko e. Biga Gaangadu manda dee basia fëën köndë u de tja dee wëti ko da Mosesi, nöö hën Mosesi tei de hën a tja de go da dee Isaëli sëmbë fu de musu ta hoi.

Aki ta lei faandi mbei dee wëti

u Gadu bi ko.

21 Wë nöö unfa un mëni u dee wëti dë? De ta fia ku dee paamusi u Gadu dee a bi paamusi Abahamu nö? Wë nönö, de an ta fia ku dë e. Kwetikweti. Biga ee wëti bi sa dë di u bi sa hoi tee nöö hën u kisi libi a Gadu, nöö hën da wëti bi o mbei u ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo tuu. Ma an dë sö e! 22 Biga hii u libisëmbë tuu dë a hogidu basu, leti kumafa i si di Buku u Gadu bi taki kaa. Wa sa kumutu nëën basu fuu ko bumbuu sëmbë möönsö.

Ma dee sëmbë dee ta biibi a Jesosi Keesitu liba, nöö de nöö sa kumutu a wogi du basu u de feni di bunu di Gadu bi paamusi dee sëmbë ta biibi nëën.

23-24 Wë un boo taki ën sö, taa Masa Gaangadu bi buta u a dee wëti dë basu fu de ta hoi u gingin seei a pasi fu te ⌊Jesosi⌋ Keesitu ko. Nöö di a ko, hën a tja di pakisei u Gadu ko a döö taa ee u biibi nëën nöö woo ko dë bumbuu sëmbë a Gadu wojo. 25 Nöö fa u dë aki, wa dë a dee wëti basu möön e, dee sëmbë, fu di u ko ta biibi a Masa Jesosi.

Aki Paulosu ta lei de fa biibima ku biibima dë a Gadu wojo.

26 Dee sëmbë o, fa un ko ta biibi a Jesosi Keesitu liba dë, nöö un ko miii u Gadu e. 27 Fa i si un ko nama ku ën tei dopu dë, nöö unu ku ën tuu ko dë di wan sëmbë. 28 Nöö aan toobi e, ee i dë Dju sëmbë ee ja dë Dju, ee i dë saafu ee ja dë saafu, ee i dë womi ee i dë mujëë, ma fu di un dë sëmbë u Masa Jesosi Keesitu, nöö unu tuu ko dë di wan. 29 Nöö a Gadu wojo, nöö unu wë da dee gbelingbelin böngö u Abahamu e, nöö woon kisi hii dee bunu Gadu bi paamusi ën taa a o da dee böngö fëën.

4

Aki Paulosu ta taki soni u

di guduma mii.

1 Wë nöö aki woo taki soni u wan guduma mii. A dë sö taa te a dë miii nöö an dë fëën seei eti e. Aluwasi fa a o abi hii dee gudu fëën tata a bakaten seei, ma a dë a sëmbë basu leti kuma saafu nöö. 2 Hën tata o buta wanlö futuboi faa kiijëën dëën, nöö de o ta tjëën ta manda a soni fu tee juu fëën dou faa kumutu a sëmbë basu.

3 Wë nöö a fesi, nöö sö wë u bi dë tu e, dee sëmbë, a dee wëti u libisëmbë basu. 4 Ma teefa di leti juu u Gadu dou, nöö hën a manda di Womi Mii fëën ko a goonliba. Wan mujëë pai ën leti kumafa mujëë ta pai miii nöö. Hën seei bi dë a wëti basu tu e. 5 Nöö fa a ko dë, a ko faa puu u a wëti basu buta ko miii u Gadu ⌊kumafa di guduma mii bi kumutu a dee futuboi basu⌋. Biga a buta u fuu kisi hii dee soni dee wan mii u Gadu musu kisi. 6 Nöö fu di u dë miii u Gadu, hën a manda di Akaa u di Womi Mii fëën ko a u hati. Hën ta mbei u ta wai ku ën ta kai ën "Taata".

7 Wë nöö sö a waka e, dee sëmbë. Wan dë a wëti basu möön kuma wan saafuma e, ma un ko dë miii u Masa Gadu fu di unu ku ⌊hën mii Jesosi⌋ Keesitu ko di wan. Nöö woon feni hii dee bunu dee a buta da unu fuun feni fu di un dë miii fëën e.

Aki Paulosu ta gandji da de möön u dee wëti hedi.

8 Ma kumafa u bi taki dë seei, dee sëmbë, a fesi wan bi sabi Masa Gadu e. Un bi dë saafu a wanlö soni de ta kai gadu basu, ta hoi dee wëti u de. Ma hii fu di dë na Gadu seei de bi dë. 9 Ma nöö di ten un ko sabi Masa Gadu, ma fuu taki, Masa Gadu hën fosu ko sabi unu, wë nöö andi mbei un toona go a dee lö sösö wëti dë möön u du? Saafu un kë dë sö möön nö? 10 Wë biga misikuma un toona ta hoi wantu wëti apaiti möön di ta nama a liba, bamba daka, ee nasö jaa. 11 Hën mbei wë mi ko fëëë da unu e, dee sëmbë, taa fa mi bi ta wooko a unu mindi dë, nöö u sösö mi bi ta wooko.

12 Dee sëmbë o, mi ta begi unu gaantangi e, taa be un toona ko dë leti kumafa i si mi dë aki. Biga mi wë da wan Isaëli sëmbë di bi ta hoi dee wëti fu mi ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo. Te wan pisi nöö hën wë mi disa de ko ta libi söndö hoi de, kuma unu. Nöö hën fa u dë aki misikuma un kë ko tei dee lö wëti dë awaa ta hoi. Wë nöö an bunu e.

Aki Paulosu ta mëni de a di fa

de bi libi ku ën.

⌞Dee sëmbë o, mi begi unu, un boo toona libi kumafa u bi dë e. Wë biga di mi bi ko a unu dë,⌟ nöö na wan daka un bi libi hogi ku mi seei.

13 Mi kë fuun toona mëni di soni mbei mi bi ko fika ku unu ala. Mi bi suwaki e, ⌞nöö hën wë un bi hoi mi. Nöö fa un bi hoi mi dë,⌟ nöö naandë a waka mbei mi konda di Buka u Masa Jesosi fosu toon da unu.

14 Nöö a di ten dë, na wan fuunu seei bi mbei mi fa u di siki di bi dë a mi sinkii. Fa a bi dë wan fuka soni da unu seei, ma töku wan bi sösö mi e, ma un tei mi leti kuma wan basia u Masa Gadu Köndë, kuma Jesosi Keesitu seei. Sö wë un hoi mi bunu tjika.

15 Nöö di gaan wai di un bi ta wai ku mi naandë, naasë a dë? Wë biga mi sa piki sëmbë gbelin seei taa soni an fika di wan bi sa du da mi a di ten dë. Ee dee wojo sii fuunu a unu sinkii dë seei un bi sa diki puu, nöö un bi o puu de da mi. 16 Wë nöö andi mbei mi ku unu poi? Fu di ma ta kwei fan da unu ma mi ta fan ku unu gbelingbelin, nöö hën di soni dë mbei mi ku unu ko felantima nö?

Aki Paulosu ta bai de

a dee sëmbë dee kë tja de ko

buta a wëti basu.

17 Wë be mi bai unu a wan soni e, dee sëmbë. Fa i si dee sëmbë ta biinga ku unu naandë, nöö na bunu fuunu de kë sö e. Ma puu wë de kë puu unu a u, be un go ta kule a de baka.

18 Wë nöö ee wan sëmbë ta biinga ku unu nöö a bunu, ee a dë taa fu wan bumbuu soni hedi. Biga söseei mi ta biinga ku unu kaa. Ma nöö na te mi ta dë ku unu bifö mi ta biinga sö e, ma hiniwanten. 19 Biga fa i si u dë aki, dee mii, mi toona ko dë seei a wan gaan fuka fuunu hedi, leti kuma te wan mujëë dë a pai liba. Biga mi ta biinga seei da unu möön fu mi sa si di bumbuu libi fu ⌞Jesosi⌟ Keesitu a unu.

20 Ma fa mi ta bai unu aki seei, nöö na sö mi bi kë e. Mi bi kë fan ku unu a wan möön suti fasi. Fëën mbei mi kë toona ko a unu ala möön hii soni, biga mi a' booko hedi fuunu gaanfa e.

Aki Paulosu ta konda soni u Abahamu ku de tu mujëë fëën.

21 Wë un dee sëmbë dee kë libi a wëti basu dë, un konda da mi. Wan bi jei di oto u Abahamu di dë sikifisikifi a Gadu Buku ö?

22 Wë a dë sö taa Abahamu bi pai tu womi mii. A pai wan ku di saafu mujëë, nöö a pai wan ku di töötu mujëë fëën. 23 Nöö di mii di a pai ku di saafu mujëë, hën an pai a wan foondo fasi e. Ma di mii di a pai ku di töötu mujëë fëën hën pai a wan foondo fasi. Biga ⌞Abahamu ku ën mujëë an bi pai wan daka, ma fu di⌟ Gadu bi paamusi de taa a o da de wan mii nöö hën mbei de ko pai ën.

24 Nöö di soni dë leti kuma wan nöngö sö, fu de tu buka Masa Gadu bi mbei ku libisëmbë. Boo taki ën sö taa di saafu mujëë, hën da di buka Masa Gadu bi mbei ku dee Isaëli sëmbë di a da de dee wëti fu de musu hoi. ⌞Di fii mujëë, hën da di buka Gadu bi mbei ku Abahamu di a paamusi ën taa a o dëën sömëni soni fu di a ta biibi ën hedi⌟. Nöö di saafu mujëë, hën de kai Hagali, nöö dee bakamii fëën tuu dë a saafu leti kuma de mama.

25 Wë nöö a di kununu de kai Sinai na Alabia Köndë, nëën hedi ala Gadu bi da dee Isaëli sëmbë dee wëti u de musu hoi. Nöö di kununu dë, a ta da u mëni u di saafu mujëë. Biga leti kumafa i si Hagali ku dee mii fëën bi dë a saafu, nöö söseei Isaëli sëmbë dë a saafu u dee wëti Gadu da de naandë fu te kisi fa u dë aki eti. Söseei fa Jelusalen sai dë, hën da di hedi köndë fu Isaëli sëmbë, nöö hënseei dë kuma di saafu mujëë tu. Biga a dë a saafu te kisi hii dee sëmbë fëën. De tuu dë a wëti basu.

26 Ma de ta kai wan oto köndë Jelusalen möön tu e, ma hën an dë a goonliba aki. A dë a Masa Gadu ala, nöö di naandë ⌞dë kuma di töötu mujëë u Abahamu. Biga⌟ an dë saafu a wëti basu. Ma hën a dë fiifii. Nöö hën wë da mama köndë fuu e, dee sëmbë, biga u seei wa dë a wëti basu tu.

27 Nöö haika fa di Buku taki e. A taa:

I da wan mujëë ja bi ta pai,
ma fa u dë aki, i sa ko dë waiwai awaa.
Aluwasi fa bëë an bi njan i wan daka,
ma seei joo ta wai.
Fa i bi dë i wanwan tö naandë,
nöö joo ko abi mii seei tee a hia awaa
möön di mujëë di i si bi abi di manu fii.
Sö di Buku taki e.

28 Nöö ku sö wan paamusi u Gadu Sala pai di mii de kai Isaki e. Nöö söseei, dee sëmbë, fa mi ku unu ko miii u Gadu aki, nöö di paamusi u Gadu hën wë mbei u ko sö e. ⌞Biga Gadu paamusi u taa ee u biibi a Masa Jesosi nöö u sa ko miii fëën.⌟

[29] Nöö leti kumafa i si di mii u Hagali bi ta
toobi Isaki a di ten ala, nöö sö nöö a dë ku
u fa i si u dë aki tu. Biga dee sëmbë dee dë
libisëmbë mii nöö, de ta toobi u dee sëmbë
dee ko dë miii u Gadu ku di kaakiti u di Akaa
fëën.
[30] Wë unfa di Buku u Gadu taki möön? A
taa:
Jaka di saafu mujëë ku ën mii puu dë,
be de go.
Biga di gudu u di tata,
di saafu mii an o feni na wan kodo soni fëën
möönsö.
Ma di mii u di fii mujëë, hën wanwan nöö o
feni ën.
Sö a sikifi a di Buku e.
[31] Wë da sö a dë e, dee sëmbë. Wa dë kuma
mii u di saafu mujëë e, ma u dë kuma mii u
di fii mujëë.

5

Aki Paulosu ta taki da de

u de fika fiifii.

[1] Wë dee sëmbë o, di soni mbei ⌞Jesosi⌟
Keesitu puu u a di sitaafu u dee wëti basu,
hën da fuu musu ko dë fiifii e. Wë nöö be
wan toona go dë a wëti basu möön, ma un
boo fika fiifii sö wante.
[2] Nöö un haika. Mi Paulosu ta fan ku unu
aki, taa ee wan sëmbë i tei di maaka u Isaëli
a i sinkii fu hën musu mbei i ko bunu ku
Gadu, nöö hën da di dëdë u ⌞Masa Jesosi⌟
Keesitu an heepi i seei eti e. [3] Fa i si mi
fan aki, nöö sö nöö mi o ta fan ku hiniwan
sëmbë di tei di maaka naandë, taa fa i seti
hoi wëti dë kaa, nöö i musu ta hoi hii dee
wëti tuu te dou, ufö i sa ko bunu ku Gadu.
[4] Nöö hën wë da un koti paati ku ⌞Jesosi⌟
Keesitu. Biga un kumutu a di soni di Gadu
du da u ku ën bunuhati toona kai go a wëti
basu möön.
[5] Ma fa i si uu dë aki, wa dë sö e. Biga uu
sabi taa Masa Gadu buta u bumbuu sëmbë
nëën wojo kaa fu di u ta biibi ën hedi. Nöö
di Akaa u Gadu wë, hën ta mbei u abi di biibi
dë e, dee sëmbë. Fëën mbei u dë ku wai ta
mëni di daka di woo ko bumbuu ku telu a
u libi. [6] Nöö fa i si u nama ku Jesosi Keesitu
aki, ee i abi di maaka, ee ja abi di maaka, an
dë wan wojo soni e. Ma ee u ta biibi a Masa
Jesosi te di lobi u Gadu dë u si a u libi, nöö
hën da di soni Gadu ta suku a u fa u dë aki.
[7] Un bi ta libi seei tololoo nango e, dee
sëmbë. Wë ambë seei ko tapa unu mbei wan
ta piki dee tuutuu soni u bi konda da unu
möön? [8] Fa de tja di njunjun lei ko a unu dë,
nöö na a di Gadu di kai unu fuun ko sëmbë
fëën a kumutu e. [9] Biga di lei dë o poi dee
bumbuu lei fuunu tuu fiaa, leti kumafa te
wan kodo fisi poi a suwa nöö a ta kisi dee
otowan tuu. [10] Ma töku fa un ta hëngi nango
ala seei, ma mi ta biibi a Masa taa woon
toona ko nama ku mi nöömö. Ma nöö di
sëmbë di tja di buuja libi naandë ko a unu,
Masa Gadu o sitaafu ën nöömö e, aluwasi
ambë a dë.
[11] So sëmbë ta mindi soni da mi taa mi ta
manda sëmbë eti fu de musu koti di maaka
u Isaëli a de sinkii ufö de sa ko bumbuu
sëmbë a Gadu wojo. Wë nöö ee sö mi ta
lei sëmbë tuu, nöö faandi mbei dee Isaëli
sëmbë ta toobi mi sö? Biga di lei dë an ta
toobi de e. Ma di lei u Masa Jesosi fa a dëdë
da u a di lakpa pau puu u a wëti basu, hën
ta toobi de.
[12] Wë dee sëmbë dee ta buta ku unu ku di
maaka u Isaëli soni dë, nöö mi kë fu de koti
de sen kamian kolom puu a de sinkii tuwë
wante ⌞be di maaka soni dë kaba a mi jesi⌟.

Aki Paulosu ta lei de fa

u de libi awaa.

[13] Wë dee sëmbë u mi aki, Masa Gadu bi
kai unu puu a wëti basu fuun ko dë fiifii
tuu e. Ma na fuun pasa maaka go ta du hii
dee hogi dee di hati fii ta manda i fii du.
Kwetikweti! Ma un musu ta lobi unu na unu
ta dini unu seei makandi. [14] Wë biga ⌞ee wëti
un kë hoi sö,⌟ nöö be un hoi di wan kodo
wëti aki. Hën da i musu ta lobi di otowan
fii kumafa i lobi i seei. Nöö te i du sö kaa,
nöö hën da i hoi hii dee wëti u Gadu tuu.
Na wan u de o fika. [15] Ma ee un sai dë ta kosi
dee otowan fuunu ta feti ta du taku soni ku
unu seei makandi kuma taku mbeti, nöö un
luku bunu e. Biga dee soni dë o poi unu kaba
a sösö gbegedee.

Aki ta lei di tooka u te i dë a i seei leiki, ku te di Akaa

u Gadu ta tii i.

[16] Nöö mi taki e, dee sëmbë, un musu buta
unu seepi a di Akaa u Masa Gadu leiki, nöö
wan o ta du dee hogi soni dee di hati fii ta
manda i fii du. [17] Wë biga na dee lö soni dë
di Akaa u Gadu ta kë a u e. Söseei di bunu
di di Akaa kë fuu du, nöö nëën di hati fuu
ta kë fuu du. Nöö sö de dë ta fia ku deseei
makandi te wa sa du dee soni u kë du.
[18] Ma ee i buta i seei a di Akaa u Gadu leiki,
nöö an o dë fii musu ta duwengi i seei fii ta

hoi peipei wëti möön e, biga di Akaa hën o
ta tii i kaa.
[19] Nöö dee soni di hati fii ta manda i fii du
dee na ta kai ku Gadu, nöö hii sëmbë sa si
taa de wë disi:
I ta libi jajo libi.
I ta libi fanafiti libi söndö sen.
I ta du peipei hogi a di së u manu ku mujëë
soni.
[20] I ta dini oto gadu möön leki Masa Gadu.
I ta wisi sëmbë.
I ta buuse sëmbë.
I lo' fia ta buja ku sëmbë.
I ta djalusu da otowan.
I a' taku hatiboonu.
I ta biinga fii wanwan tö musu feni bunu.
I lo' u suku toobi ta pii oto ta paati sëmbë
ku sëmbë.
I ta hai i seei puu a sëmbë dendu fu hiniwan
piki soni hedi.
[21] I ta haun ku sëmbë.
I ta bebe soni ta dööngö ta du fanjanfanjan
soni, ta libi hii dee lö libi dë.
Nöö mi ta bai unu wan pasi möön kumafa
mi bi bai unu kaa, taa dee lö sëmbë ta libi
dee lö libi dë, de an o dë a dendu u dee
sëmbë Gadu ta tii möönsö e.
[22] Ma te di Akaa u Masa Gadu ta tii i, nöö
dee soni aki o dë a i libi:
Joo ta lobi sëmbë.
Joo dë ku wai a i hati.
Joo abi kötöhati.
Joo abi pasensi.
Joo abi tjalihati u sëmbë.
Joo abi bunuhati.
Sëmbë o sa futoou i a soni.
[23] Joo abi sakafasi.
Joo ta tii i seei a soni.
Nöö ee u libi sö, nöö wa o poi na wan wëti
e, dee sëmbë.
[24] Nöö u dee sëmbë dee dë u Jesosi
Keesitu, nöö uu kaba ku dee awoo libi fuu
dee u bi ta libi e. Fa u bi ta hangi u du dee
soni dee an ta kai ku Gadu dë, nöö u kaba
ku dee lö soni dë gbegedee. A dë sö kuma u
tja de go peka disa a di lakpa pau ka de bi kii
Masa Jesosi, fu de aan kaakiti a u liba möön.
[25] Biga fa u dë aki, di Akaa u Masa Gadu da u
wan njunjun libi. Wë nöö di a da u ën sö
kaa, dee sëmbë, nöö un boo dë nëën leiki e.
[26] Wan musu ta suku hei ku në, biga dee
soni dë ta tja haun ku toobi ko.

6

Aki Paulosu ta lei de fa u de libi ku deseei.

[1] Wë dee sëmbë u mi o, kandë wan fuunu
du wan soni di an kai ku Gadu. Nöö te a pasa
sö, nöö un dee sëmbë dee di Akaa u Gadu ta
tii, nöö unu wë musu toona heepi di sëmbë
dë tjëën a wan saapi fasi ko buta a pasi baka.
Ma nöö fa i si i ta heepi ën dë, nöö i musu
köni ku i seei tu e, biga i seei sa misi tu.
[2] Un musu ta heepi unu seei makandi ta
tja dee fuka fuunu e, dee sëmbë. Nöö te un
du sö kaa nöö hën da un ta hoi dee wëti u
⌞Masa Jesosi⌟ Keesitu.
[3] Nöö ee wan sëmbë i ta mbei i seei hei ma
ja dë sö, nöö hën da i ta ganjan i seei e.
[4] Hiniwan sëmbë musu wegi di soni a ta
du luku ee a bunu, ee an bunu, nöö joo dë
waiwai. An o dë fii luku ee di fii kai ku di u
di otowan. [5] Wë biga hiniwan sëmbë musu
piki Gadu hënseei a dee soni dee a ta du.
[6] Nöö ee wan sëmbë i ta lei Gadu wöutu
a wan sëmbë, nöö i musu libi bunu ku di
sëmbë dë ta paati dee bunu fii ku ën.
[7] Nöö wan ganjan unu seepi e, dee sëmbë,
⌞taa di Gadu puu u a wëti basu kaa nöö u
sa libi fa u kë⌟. Wë biga wan sa hoi Gadu a
sipootu.
Di soni di i paandi, hën nöö joo koti.
[8] Di sëmbë di butëën seei ta du dee hogi soni
dee hën hati ta mandëën, nöö a o poi kaba a
sösö u teego. Ma di sëmbë di butëën seei a
di Akaa u Gadu basu ta du dee soni di Akaa
ta mandëën, nöö hën di Akaa o da di libi u
teego.
[9] Nöö fëën mbei u musu ta du bunu nango
nöömö. Wa musu wei möönsö. Nöö ee wa
lasi hati nöö te di lepi ten dou nöö woo koti
nöömö.
[10] Fëën mbei ee u feni pasi u du wan
sëmbë bunu nöö u musu du ën wante. Sö u
musu libi ku hii sëmbë e, ma möön gaanfa
ku dee oto sëmbë dee ta biibi Masa kuma u
seei.

Aki Paulosu wasiköi de wan pasi möön ufö a tapa di biifi.

[11] Dee sëmbë o, un luku fa dee sikifi maaka
a di pampia aki bigi. [12] ⌞Ma mi ta mbei ën sö
nöö, biga mi kë bai unu taa⌟ dee sëmbë dee
lo' u hoi wëti dë, sösö gafa tö nöö de ta suku
a libisëmbë. Hën mbei wë de ta duwengi
unu fuun musu tei di maaka u Isaëli a unu
sinkii. Na fu wan oto soni mbei, ma de an
kë fu dee oto sëmbë u de toobi de. Biga de o
kisi sitaafu ee de piki taa fa ⌞Jesosi⌟ Keesitu
dëdë a di lakpa pau dë, nöö a puu u a wëti
basu.

[13] Fa dee lö sëmbë koti de sinkii dë seei,
ma de an ta hoi dee wëti u Gadu e. Ma de
kë fuun musu koti di maaka be de feni gaan
nëbai taa de wini unu tja ko a de së.
[14] Ma mi, fa mi dë aki, ma ta njan buka
a oto soni möönsö möön leki di dëdë Masa
Jesosi Keesitu dëdë da u a di lakpa pau. Hën
nöö mi ta kai gaan soni. Nöö hën wë puu mi
a dee soni u goonliba aki basu.
Wë biga dee soni goonliba sëmbë ta kai
gaan soni, nöö ma ta kai de soni möön e.
Söseei dee soni mi ta kai gaan soni aki, nöö
de an dë wan wojo soni da de tu.
[15] Mi taki e, dee sëmbë, ee i abi di maaka,
ee ja abi di maaka, an dë wan wojo soni. Ma
ee i ko feni libi a Masa Jesosi Keesitu te i ko
wan hii njunjun sëmbë, nöö hën da di gaan
soni fa u dë aki.
[16] Nöö un dee sëmbë ta libi kumafa mi ta
lei unu aki, mi ta begi Masa Gadu da unu tuu
taa a musu dë ku unu ku ën bunuhati ta da
unu kötöhati e. Biga fa un dë aki, unu da
dee apaiti sëmbë u Gadu.
[17] Nöö mi ta begi unu tu, taa wan mbei
sëmbë toobi mi ku dee soni aki möön e.
Biga dee maaka dee mi kisi u dee fon de bi
foo mi fu Masa Jesosi hedi, nöö de tuu dë
leti a mi sinkii aki kaa.
[18] Söö. Wë mi o tapa aki, dee sëmbë. Masa
Jesosi Keesitu musu dë ku unu ta tja unu ku
ën bunuhati. A tan sö.

Di biifi Paulosu manda da dee biibima u Efeise

Wan wöutu a fesi.

Wë di pampia aki, hën da wan pampia di Paulosu mbei da dee biibima u Masa Jesosi dee dë a di köndë de kai Efeise. Paulosu bi dë wan u dee gaan tjabukama u Masa Jesosi de ta kai apösutu. Nöö fa a mbei di pampia aki, nöö a djei kuma na dee Efeise sëmbë wanwan a mbei ën da, ma a mbei ën da hii dee oto biibima tuu dee dë a di pisiwata naandë. Di a dë a Loomë a dunguwosu, nöö hën wë a mbei ën e.

Nöö a mbei ën u dee sëmbë musu sabi di pakisei Gadu abi taa a kë tja hii mundu ko buta a Masa Jesosi basu. Hën a toona ta leti de taa di de ku Masa Jesosi ko di wan kaa, nöö sëmbë musu si ën a de libi.

Aki di biifi seti.

1 A di pampia aki mi ta manda gaan odi da unu dee biibima u Masa Gadu dee dë a Efeise ala, dee ta waka a Masa Jesosi baka ta biibi nëën tuutuu. Mi, Paulosu, ta fan ku unu aki, wan u dee tjabukama u Jesosi Keesitu di Gadu seei bi buta. Nöö mi ta mbei di pampia aki manda gaan odi da unu, 2 taa Masa Gadu u Tata ku Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu ku de bunuhati. De musu da unu böö.

Aki Paulosu ta konda da de u dee bunu Gadu da u

fu Masa Jesosi hedi.

3 Wë dee sëmbë, mi ta hopo Masa Gadu në e, di Tata u Masa Jesosi Keesitu. Mi ta dëën tangi u di a naki u sö wan gaan kölöku. Biga a seeka di akaa fuu a hii futu, nöö a da u hii dee bunu fëën köndë tuu dee a abi u da u, u di u ku ⌊Jesosi⌋ Keesitu ko di wan.

4 Biga gaanduwe kaa bifö Masa Gadu mbei goonliba, nöö a bi pakisei buta dë kaa taa a o tei u ko sëmbë fëën, u di Masa Jesosi o dëdë da u fuu ku ën sa ko di wan. A bi buta taa a o seeka u fuu musu ko dë gbelingbelin söndö föutu nëën wojo. U di a lobi u hedi, 5 hën mbei a bi buta taa a o tei u ko mii fëën fu di u ku Jesosi Keesitu o ko di wan. Nöö sö a feni ën taa a bunu. 6 Nöö fëën hedi a musu kisi gafa ku gaan nëbai e, u di gaan bunuhati fëën di a abi da u te a mbei u ku di lobi mii fëën, Masa Jesosi, ko di wan. Nöö u sösö seei a du ën da u o.

7 Nöö di bunuhati di Masa Gadu abi fuu dë, a bigi pasa maaka e, dee sëmbë. Biga fu di Masa Jesosi dëdë tuwëën buuu a goon paka da dee wogi du fuu da u dë, hën mbei Masa Gadu puu u a bëë. Sö wan gaan bunuhati a abi e! 8 Nöö hën a toona da u fusutan. A limbo u wojo gbegede seei. 9-10 Biga a mbei u ko sabi dee tjubitjubi pakisei dee a bi abi nëën hati, fu di a o manda Masa Jesosi ko a goonliba.

Biga a bi pakisei ën buta dë kaa taa te di juu dou nöö a o tja hii soni u mundu ko buta a ⌊Masa Jesosi⌋ Keesitu maun. Dee soni u goonliba aki ku dee u liba ala tuu a o buta nëën maun, fu hën musu dë Masa u hii de tuu. A bi buta dee soni a fesi kaa, nöö awaa a mbei u ko sabi de.

11 Nöö söseei a buta a fesi taa a o tei u ko sëmbë fëën fu di u ku Masa Jesosi Keesitu o ko di wan. Wë nöö sö a pasa tuu, biga di soni di Gadu kë hën nöö o pasa nöömö. 12 Nöö ⌊u Isaëli sëmbë⌋, u musu tja nëbai ko da Gadu e, u di fa a ta heepi u tjika. Biga ⌊u bi ta mëni di Keesitu faa musu ko heepi u nöömö, nöö hën di a ko, nöö⌋ u fosu ko biibi nëën. Hën mbei u musu tja nëbai ko da Gadu.

13 Wë nöö unu seepi tu, ⌊un dee sëmbë na u Isaëli⌋, di unu ku Masa Jesosi ko di wan, nöö hën Masa Gadu da unu di Akaa fëën di a bi paamusi taa a o da dee sëmbë fëën. Biga di Bunu Buka Gadu manda da u aki, hën da di leti buka di ta lei u fa Gadu ta heepi u fuu kumutu a didibi faja. Nöö di un jei ën nöö hën un piki ën, nöö hën a da unu di Akaa fëën kuma wan nöbu taa un dë sëmbë fëën. 14 Nöö di Akaa u Gadu di u ta taki aki, a dë kuma wan gaan gudu a da u a fesi e, fu lei u taa te di juu dou faa puu u a hogi basu ku telu, nöö a o da u hii dee soni tuu dee a bi paamusi u da dee sëmbë fëën.

Wë nöö, dee sëmbë, mi taki e, fu dee soni dë hedi mbei Masa Gadu musu kisi gafa ku gaan nëbai e!

Aki Paulosu ta begi da dee sëmbë a peipei soni.

15-17 Wë nöö dee sëmbë, ⌊di un dë a dendu u dee sëmbë u Gadu dee o feni dee bunu fëën,⌋ nöö hën mbei mi ta begi Masa Gadu, di nëbai Tata fuu ku di Gadu u Masa Jesosi Keesitu, da unu. Mi ta dëën tangi fuunu hedi nöömö. Biga mi jei fa un ko ta biibi a Masa Jesosi tjika, ku fa un ta lobi dee oto biibima kuma unu a hii kamian.

Nöö mi ta begi Gadu u di Akaa fëën musu da unu köni ku fusutan fuun musu sabi

Gadu möön bunu. [18] Mi ta begi taa wojo
fuunu musu ko limbo fuun sa ko sabi di
bunu di a bi kai unu fuun musu feni nëën.
Biga a paamusi u wanlö gaan waiti gudu faa
da u, fu di u dë sëmbë fëën hedi.
[19-20] Nöö mi ta begi tu taa un musu ko sabi
di kaakiti u Gadu di dë a u, fa a bigi tjika, be
a ta wooko a unu libi. Biga ku di wan seei
kaakiti dë a weki ⌊Jesosi⌋ Keesitu puu a dëdë
tjëën go buta nëën letimaun së a liba ala. [21] A
tei ën buta a hii dee könu ku dee gaama ku
dee kabiteni ku hii dee takima u köndë ku
dee u mundu ala tuu liba. Nöö hën a dëën
nëbai pasa hii dee sëmbë u di ten aki tee kisi
ku di oto ten di o ko a baka.
[22] Da sö Masa Gadu buta hii soni a Masa
Jesosi basu e. Söseei a butëën hedima u hii
soni fu u dee biibima tu. Biga leti kumafa i
hedi abi taki a hii i sinkii liba, nöö sö Masa
Jesosi ku u dee sëmbë fëën dë tu. Hën ta taki
a u liba. [23] Nöö fa u ku ën dë di wan sinkii aki,
nöö a buta taa u ku hii mundu tuu o ko dë
gbelingbelin ⌊kumafa Gadu seei bi pakisei
fuu dë⌋.

2

Aki Paulosu ta mëni dee sëmbë fa de bi dë kuma dëdëdëdë sëmbë ma Gadu puu de a di dëdë dë.

[1] Dee sëmbë o, fa un bi dë a fesi ta libi a
di hogihati fasi fuunu dë, nöö un bi ta böö
nöö e, ma wan bi dë ku libi eti ⌊biga unu
ku Masa Jesosi bi dë paatipaati⌋. [2] Un bi ta
libi kumafa dee sëmbë u di goonliba an dë
u Masa Gadu ta libi. A di didibi baka un bi
ta waka e, di abi taki a dee oto didibi dee
dë a mundu ala tuu. Nöö fa u dë aki a ta
wooko eti a dee sëmbë hati dee na kë piki
Gadu buka.
[3] Nöö sö u seei bi ta libi a fesi tu e. U tuu
bi ta libi kumafa u kë. Hiniwan hogi pakisei,
hiniwan taku mëni di ko a u hati, ku dee
soni Gadu taa wa musu du, nöö de tuu u bi
ta du. Sö u bi dë makandi tjika ku dee sëmbë
dee fiti u di hatiboonu u Gadu musu kai a de
liba.
[4] Ma Masa Gadu bi a' tjalihati fuu te tjika.
A lobi u gaanfa e. [5] Biga aluwasi fa u bi
dë paatipaati ku ën ta libi dee takulibi fuu
seei, ma töku a puu u a di lö dëdë dë hën
a da u libi. Biga fa Masa Gadu weki ⌊Jesosi⌋
Keesitu a dëdë dë, nöö u ku ën tuu a bi weki
makandi dë kaa. Nöö sö wë i si di bunuhati
u Masa Gadu mbei u kumutu a di sitaafu u di
didibi faja e, dee sëmbë. [6] Nöö fa Masa Gadu
tja Jesosi Keesitu go buta nëën leti maun së
a liba ala faa taki a hii mundu liba dë, nöö
hën da u ku ën dë makandi ala kaa e. Biga u
ku Masa Jesosi dë di wan.
[7] Nöö di soni mbei Gadu wooko sö ku u
mbei u ku Jesosi Keesitu ko di wan. A du
ën fu hii mundu musu ta si nöömö taa sö
di bunuhati fëën bigi te pasa maaka. [8] Biga
di bunuhati u Masa Gadu hën wë mbei un
kumutu a didibi faja e, dee sëmbë. Sö a du
da unu u sösö, fu di un biibi a Masa Jesosi
liba hedi. Biga na wan möiti un mbei mbei
un feni ën e. Gadu wanwan hën mbei. [9] Nöö
hën da na wan sëmbë sa ta waka ta njan
buka taa: "Mi seei biinga mbei mi feni di lö
bunu aki." Nönö, na seei. [10] Ma Masa Gadu
hën mbei u ku Jesosi Keesitu ko di wan. A
mbei u ko wan hii njunjun sëmbë, fuu sa du
dee bunu soni dee a bi buta a fesi kaa fuu
musu ta du.

Aki Paulosu ta konda da de taa de tuu ko di wan.

[11] Un dee sëmbë dee an dë Isaëli sëmbë,
wan musu fëëkëtë di fa unu ku Masa Gadu
bi dë longi e. U Isaëli sëmbë bi ta njan buka
ta kosi unu taa fa un sai dë wan abi di maaka
u Gadu a unu sinkii kuma u. (Ma hii fu di dë,
a bi dë wan maaka u sinkii nöö. Libisëmbë
nöö butëën.) [12] Wan bi dë a dendu u dee
sëmbë Masa Gadu bi tei fëën seei, kuma u
Isaëli sëmbë. Biga ku u dee lö sëmbë aki
Masa Gadu bi a' buka. A paamusi u sömëni
soni, ma unu, wan bi dë a dendu. Un bi ta
libi fuunu a di goonliba aki nöö a kaba. Wan
bi abi di biibi taa sö wanlö gaan bunu Gadu
bi abi u da unu. Wan bi ta mëni Gadu seei.
Sö un bi ta dë di ten wan bi dë ku Masa Jesosi
Keesitu.
[13] Ma fa u dë aki, nöö wan dë sö möön e.
Hii soni ko tooka. Unu ku Jesosi Keesitu ko
dë di wan, u di a dëdë da unu tuwëën buuu
a goon paka di paima da unu. Un bi dë longi
ma un ko zuntu awaa.
[14] Biga Masa Jesosi mbei u Isaëli sëmbë ku
un dee oto lö sëmbë ko fii ku u seei awaa.
A booko dee soni dee bi mbei u ku unu bi
dë felantima, puu a pasi. [15] Biga fa a dëdë
tuwëën buuu a goon dë, ⌊nöö a paka Gadu
di paima u dee peipei wëti dee Gadu bi da u
Isaëli sëmbë fuu hoi⌋. A kaba dee wëti dë a
sösö fiaa, hën a mbei u ku unu makandi ko
wan hii oto pei sëmbë, njunjun wan. Biga u
tuu ko dë wan a Masa Jesosi.
[16] Nöö di u ko dë di wan sëmbë, nöö wa sa
buuse u seei möön e. Biga a di lakpa pau ka

Masa Jesosi dëdë da u dë, naandë a mbei u
tuu ku Masa Gadu toona ko fii, nöö naandë
di taki fuu ku unu koti.
17 Fa Masa Jesosi du dë, dee sëmbë, nöö
hën tja di buka ko da hii u tuu, taa dee
sëmbë bi dë longi ku Gadu ku dee sëmbë
bi dë zuntu ku Gadu tuu sa abi wan libi
makandi ku ën. Söseei u tuu sa abi wan
libi makandi ku u seei tu. 18 Biga fa u tuu
ko nama ku Masa Jesosi aki, ee i dë Isaëli
sëmbë, ee i dë oto lö sëmbë, ma di Akaa u
Masa Gadu sa fan ku Gadu da i, be a limbo
fesi da i awaa.
19 Nöö da sö e, dee sëmbë. Fa wan bi dë a
Isaëli lö, nöö un bi dë döösë sëmbë. Ma fa u
dë aki, wan dë sö möön. Un ko dë goonmii
u Masa Gadu köndë makandi ku u dee oto
sëmbë fëën. Un ko wosu dendu sëmbë u
Gadu seei. 20 Fa dee fesiten tjabukama u
Masa Gadu ku dee tjabukama u Masa Jesosi
bi ta konda soni u Masa Jesosi da sëmbë dë,
nöö de seti di wooko kuma te wan sëmbë ta
seti wan wosu buta di goonsei. Nöö hën u
ko dë sitonu a di goonsei dë liba, ma ⌞Masa⌟
Jesosi Keesitu seei da di gaan posu. 21 Biga
hën ta hoi hii di wosu makandi ta seeka
u dee biibima fëën, fuu ko dë wan apaiti
wosu gbelingbelin dëën. 22 Nöö unu seei dë
a dendu tu. Wë biga fa unu ku Masa Jesosi
ko di wan dë, nöö di Akaa fëën ta seeka unu
ku hii dee oto biibima u Masa Jesosi tuu
makandi fuun ko dë wan wosu ka Gadu ta
libi.

3

Aki Paulosu ta taki da de

fa di wooko fëën dë.

1 Nöö fëën hedi mi, Paulosu, ta begi da
unu ka mi dë a dunguwosu aki e. Nöö di
soni mbei de tja mi ko buta aki, fu di mi
konda di buka u Jesosi Keesitu da un dee
sëmbë dee na Isaëli lö taa un sa ko dë sëmbë
u Gadu tu. 2 Nöö mi ta wooko leti kumafa un
sabi kaa taa sö wan wooko Gadu bi da mi,
fu mi konda di Buka u di bunuhati u Gadu
da unu. 3-6 Biga a lei mi a wan apaiti fasi
di tjubitjubi pakisei fëën di a bi abi, taa na
Isaëli sëmbë wanwan sa feni di bunu u Gadu
e, ma dee sëmbë dee na dë Isaëli sëmbë seei
sa feni ën tu. A ta kai u tuu fuu ko nëën fuu
ko di wan sinkii, be u feni dee bunu dee a
bi paamusi u fu di u piki di buka u ⌞Masa
Jesosi⌟ Keesitu.
Nöö di soni aki, dee fesiten sëmbë an bi
sabi ën wan bëtë e. Ma fa u dë aki, di Akaa
u Masa Gadu lei mi ku dee oto tjabukama u
Masa Jesosi dee ta konda di buka u Gadu taa
hii pei sëmbë sa ko a Gadu. Nöö mi bi sikifi
di soni aki da unu kaa, nöö ee un lesi ën,
nöö woon si fa mi fusutan di pakisei di Masa
Gadu bi abi dë tjika, mbei a manda ⌞Jesosi⌟
Keesitu ko a goonliba.
7 Nöö Masa Gadu naki mi kölöku te a buta
mi a di wooko aki, fu mi konda di buka aki
da lanti. Ku di gaan kaakiti fëën a seeka
mi buta a di wooko e. 8 Aluwasi fa mi bi
dë di möön sösö wan u dee biibima tuu,
ma tökuseei Masa Gadu da mi di buka fëën
aki ku ën bunuhati. A manda mi fu mi
sa kondëën da un dee sëmbë dee na Isaëli
lö, taa ee un ko bia piki di buka u ⌞Jesosi⌟
Keesitu, nöö unu seei sa feni dee bunu u
Gadu tu. Biga Gadu abi gaan hia bunu te
pasa fa hii sëmbë sa pakisei, faa da dee
sëmbë fëën. Nöö un dee sëmbë na u Isaëli
seei sa feni de tu.
9 Fa Gadu buta mi a di wooko aki, dee
sëmbë, nöö a manda mi u mi mbei hii sëmbë
musu ko sabi limbolimbo fa soni musu waka
bifö a sa ko dë kumafa Gadu bi pakisei ën.
Biga a fesi Masa Gadu, di bi mbei hii soni u
mundu bi pakisei di soni aki kaa, ma a bi hoi
ën tjubitjubi nëën hati ufö. Nöö awa ufö a
mbei sëmbë ko sabi ën.
10 Nöö di soni mbei a du ën sö, fu dee
gaan hedima u mundu dee abi taki a liba
ala, musu sa si a u dee biibima fëën kumafa
Gadu abi peipei köni tjika. 11 A du ën leti
kumafa a bi ta pakisei nëën hati nöömö taa
sö a o manda Jesosi Keesitu u Masa ko a di
goonliba aki. 12 Nöö fu di u biibi nëën te u
ku ën ko di wan aki, nöö u tuu sa ko a Gadu
waiwai awaa söndö fëëë. Biga u sabi taa
Gadu o limbo fesi da u fu Masa Jesosi hedi.
13 Nöö fëën hedi, dee sëmbë, fa mi dë a
dunguwosu aki seei, ma mi ta begi unu fu
wan musu lasi hati u dee sitaafu mi ta tja
da unu aki e. Biga unu seei feni gaan wini
nëën.

Aki Paulosu ta begi da

dee sëmbë möön.

14 Dee sëmbë o, ⌞Gadu naki u kölöku tuu
e,⌟ nöö fëën hedi mi ta tjökö kini a goon
ta begi u Tata a liba, 15 di abi hii dee peipei
sëmbë u mundu tuu, taa 16 fa a abi bunu pasa
maaka tjika dë, nöö be a mbei di Akaa fëën
da unu gaan degihati fuun ta waka nëën
baka ku wan hati.
17 Nöö mi ta begi ën tu fuun musu sa biibi
a ⌞Jesosi⌟ Keesitu möönmöön, be a ko dë

bööböö a unu hati kuma nëën seei wosu a
dë.
Nöö mi ta begi ën da unu tu, u di lobi un
ta lobi Masa Gadu ku libisëmbë tuu musu
göö ko bigi, kuma wan pau di lutu fëën go
fundu a goon te an sa hön kai.
18 Nöö te a dë sö kaa, nöö unu ku dee oto
biibima tuu o ko sabi di lobi di ⌞Masa Jesosi⌟
Keesitu lobi u, fa a hei, fa a fundu, fa a baai
tjika te a pasa hii soni u mundu. 19 Di lobi
a lobi u dë, sëmbë an tjika u sabi kaba fëën
möönsö e. Ma töku mi ta begi da unu be un
musu sa sabi ën tee a bebe unu. Sö mi ta
begi da unu, dee sëmbë.
20 Söö. Wë dee sëmbë o, Masa Gadu musu
kisi gafa e. Biga fa di gaan kaakiti fëën ta
wooko a u hati tjika aki, nöö a sa du soni
gaanfa möön leki fa u ta begi ën. A sa du
soni pasa ka pakisei fuu sa dou seei.
21 Fa a sai dë, dee sëmbë, a musu kisi gafa a
u dee sëmbë fëën e, fu di u ku Jesosi Keesitu
ko dë di wan. Gafa fëën an musu kaba a
mundu möönsö fu ten na ten. A tan sö.

4

Aki Paulosu ta lei de taa

di wan sëmbë nöö u dë.

1 Wë dee sëmbë, fa i si mi dë a dunguwosu
aki, nöö fu di Buka u Masa Jesosi di mi ta
konda hedi e. Nöö mi ta begi unu gaantangi
taa fa i si Gadu tei unu fuun ko sëmbë fëën
dë kaa, nöö un libi kumafa a fiti u sëmbë
fëën musu libi. 2 Biga un musu a' sakafasi ku
saapifasi. Un musu ta hoi pasensi da unu
seei nöömö. Un musu ta tei di otowan fii
kumafa a dë, fu di un lobi ën hedi. 3 Söseei
un musu mbei möiti be un ta libi fiifii ku
unu seei. Un musu dë ku wan hati kumafa
di Akaa u Masa Gadu buta unu.
4 Biga fa u dë peipei sëmbë seei, ma di wan
kodo nöö u dë e. Di wan Akaa u Gadu hën
nöö dë a u tuu hati. Di wan bakaten bunu
nöö a paamusi u tuu, fu di u dë sëmbë fëën.
5 Wan Masa nöö u tuu abi, di wan biibi nöö
u tuu ta biibi, di wan kodo dopu nöö u tuu
dopu. 6 Wan Gadu nöö u abi, hën da di Tata
fuu tuu. Hën da di Masa u hii mundu, di ta
libi a u dee sëmbë fëën tuu hati ta wooko a
u liba fuu musu du andi a kë.
7 Nöö sö a dë e, dee sëmbë, ma töku fa u
dë di wan seei, ma u tooka. Biga ⌟Jesosi⌞
Keesitu paati dee peipei köni fëën da u ku
ën bunuhati kumafa a fiti. 8 Fëën mbei Gadu
Buku taki soni ⌞u Masa Jesosi⌟ taa:
A toona hopo go a Gadu Köndë a liba ala.
Nöö fa a go dë, nöö a go kuma wan winima
ku gaan nëbai seei,
ta tja sëmbë te a hia ko nëën baka.
Nöö di a go, nöö hën a paati peipei gudu da
sëmbë.
9 Wë nöö unfa di oto dë waka taa a toona
hopo go a liba? Wë di a taa toona a toona,
nöö hën da a bi dë a Gadu Köndë a liba ala
a fesi, bifö a saka ko a di kaba lagi kamian a
di goonliba aki.
10 Wë da sö e, dee sëmbë. Di Sëmbë di bi
saka ko aki, hënseei toona subi go pasa dee
bundji go te ka di wojo fii an sa si dou, tee
dou a di kaba hei kamian a Gadu Köndë ala
seei, faa sa dë Tiima a hii mundu liba. 11 Hën
seei wë da di Sëmbë di bi paati dee peipei
wooko da u dee sëmbë fëën. So fuu a buta
fuu dë gaan tjabukama dëën. So fuu a buta
fuu musu kisi fan fëën ta konda da sëmbë.
So fuu a buta fuu ta waka ta konda da sëmbë
taa sö a dëdë da de nöö be de bia libi ko
nëën. So fuu a buta fuu tan a wan kamian
ta tii dee otowan ta tja de. So fuu a buta fuu
ta lei otowan.
12-13 Nöö sö u dee wookoma fëën dë peipei,
ma di wan wooko nöö a da u. Hën da fuu
musu ta seeka dee sëmbë fëën, be de du di
wooko fëën kumafa a fiti ta heepi de na de.
Nöö a di fasi dë woo go a fesi a di biibi, te
u tuu sa ko ta libi ku u seei ku wan hati
kumafa Gadu kë. Biga u da sëmbë u Masa
Jesosi Keesitu. U dëën sinkii. Nöö u musu
ta lei soni u di Womi Mii u Gadu dë te u
sabi ën bumbuu kumafa a dë, nöö woo ko
dë gbelingbelin kumafa Masa Jesosi seei dë
söndö föutu.
14 Wa o dë kuma miii möön, u sëmbë ta
tja nango ta ko ku dee ganjanganjan lei u
de. Di sëmbë aki taki disi da i, i piki. Di
otowan taki sö, i piki. Dee lö sëmbë dë ta
mbei möiti u de ganjan sëmbë tja go a sösö
së. 15 Ma na be uu du sö e. Ma un boo ta fan
dee leti soni dee Masa Gadu kë fuu ta fan
gbelin da sëmbë ku lobi. Nöö woo ta ko dë
kuma ⌟Jesosi⌟ Keesitu, di hedima fuu, a hii
fasi.
16 Nöö fa Masa Jesosi dë hedima fuu dë, a
ta seeka u dee sëmbë fëën be hiniwan fuu
musu dë leti ka i fiti a di wooko, kumafa
dee kamiankamian a sëmbë sinkii fiti ku
deseei. Nöö te hiniwan sëmbë ta du ën
wooko kumafa a fiti ta lobi dee otowan fëën,
nöö woo nango a fesi seei.

Aki Paulosu ta bai dee sëmbë taa de an
musu libi dee awoo

libi möön.

17 Fëën hedi, dee sëmbë, mi ta tei di në
u Masa Jesosi bai unu taa wan musu libi
kumafa dee sëmbë dee an ta dë ku Masa
Gadu a wan së ta libi e. Dee sëmbë dë,
fusutan u de poi gaanduwe. 18 Pakisei u de
dungu. De dë longi ku di teego libi u Masa
Gadu. Biga de niinga u piki ën buka tee de
an sabi wan wojo soni fëën. 19 De an ta fii
sen da na wan soni möön. De ta waka a dee
taku giii u de hati baka ta du fanafiti soni
tee a ko de sinkii kaa. Nöö soni an dë möön
di sa hogi da de te de an sa du ën.

20 Ma unu, wan musu dë sö e. Na a dee
lö fasi aki u bi lei unu taa sö dee sëmbë u
⌊Jesosi⌋ Keesitu ta libi. 21 Biga un bi kisi lei
fëën, na sö nö? Aai, de bi lei unu dee tuutuu
soni dee de bi si ku dee de bi jei a Masa
Jesosi. 22 De bi lei unu taa un musu kaba ku
dee awoo fasi dee un bi abi a fesi. Biga di
hatiböö fuu libisëmbë hën ta ganjan u ta tja
u go kaba a sösö.

23 Nöö un musu bia disa di awoo fasi dë.
Di hatiböö fuunu ku di pakisei fuunu musu
tooka te i ko wan hii njunjun sëmbë. 24 Un
musu tei di njunjun libi di Gadu da u, nöö
woon ko ta djeesi ën seei. Biga hën ta libi
bunu a hii futu ku limbo hati.

25 Wë nöö fa u ta taki ën aki, dee sëmbë,
nöö un musu kaba ku mindi soni e, nöö un
fan ku unu seei gbelingbelin söndö ganjan.
Biga di wan sëmbë nöö u dë, sëmbë u Masa
Jesosi.

26 Ee hati fii boonu, nöö i musu mëni i seei
fu ja du hogi. Sonu an musu go bifö hati fii
kötö. 27 Biga di didibi ta suku pasi faa buta i
fii du hogi, nöö na dëën pasi e.

28 Ee wan sëmbë i bi ta fufuu, nöö be i disa.
Be i go suku bumbuu wooko ta du, fii sa ta
heepi i seei te dou ku dee sëmbë dee dë a
fuka.

29 Na mbei poipoi fan kumutu a i buka e,
ma be i ta fan dee lö fan dee dë fanöudu fu
sa heepi sëmbë tja de ko a fesi.

30 Wan musu libi a wan fasi di an fiti te
nöö di Akaa u Masa Gadu kisi tjali e. Biga
ku di Akaa dë seei Masa Gadu maaka u, fu
tee di daka dou fu Masa Jesosi Keesitu musu
toona saka ko a goonliba nöö woo kumutu
a sitaafu ku telu awaa.

31 Nöö un musu kaba ku hoi sëmbë a bëë,
dee sëmbë, ku di gandji un ta gandji da
sëmbë. Un musu kaba ku dee lö libi aki e:
hatiboonu, buja ku sëmbë, feti, kosi sëmbë.
Hii dee sootu takuhati libi dë tuu fiaa musu
kaba a unu. 32 Ma un musu ta fii ku di otowan
fii ta tjali ku ën. Un musu ta dëën paadon.
Biga fa ⌊Masa Jesosi⌋ Keesitu dëdë da i dë,
nöö Gadu an ta hoi i a bëë möön e.

Nöö sö u taki e, dee sëmbë.

5

Aki Paulosu ta lei dee sëmbë fa u de libi kuma sëmbë

di dë a limbo.

1 Dee sëmbë o, unu da dee lobi mii u Masa
Gadu, nöö un musu mbei möiti be un ko
kuma hën, kumafa wan mii kë djeesi ën tata
a soni. 2 Un musu lobi unu seei gaanfa e,
kumafa ⌊Masa Jesosi⌋ Keesitu lobi u tefa a
tuwë hën libi da u, kuma wan paima di a
paka di suti da Gadu.

3 Un musu kaba ku dee peipei takulibi a di
së u manu ku mujëë soni. Un musu kaba ku
langa hati ku jajo libi. Dee lö libi dë an fiti
unu, biga unu da sëmbë u Masa Gadu ⌊nöö
un dë limbolimbo nëën wojo kaa⌋.

4 Söseei dee peipei wisiwasi fan an musu
ta kumutu a unu buka e, dee dëëwojo fan,
ku dee gaan sipootu, ku dee fanafiti fan a
manu ku mujëë soni. Dee lö fan dë an ta fiti
wan sëmbë u Gadu. Ka fii dë ta fan dee lö fan
dë, nöö a möön bunu fii ta da Gadu tangi.

5 Nöö wan soni i musu sabi gbelin e,
dee sëmbë. Hën da, te Gadu buta ⌊Jesosi⌋
Keesitu ko könu a hii mundu liba kaa, nöö
di bunu fëën köndë an o dë u dee sëmbë
dee ta libi dee fanafiti libi ku dee mötjö libi
u di goonliba aki. Söseei an o dë u dee
sëmbë dee abi langahati u soni tu. Biga dee
langahatima ku dee sëmbë ta begi oto gadu
tuu dë di wan soni. Nöö di bunu u Gadu
Köndë, dee lö pei sëmbë dë an o feni ën seei.

6 Wan musu mbei na wan sëmbë ganjan
unu ku dee sösö fan u de taa Gadu u dini
an taanga sö. Biga u dee lö libi naandë hedi
mbei Gadu o kuutu dee sëmbë dee an kë piki
ën buka, ku gaan hatiboonu seei. 7 Hën mbei
wan musu nama ku de.

8 Biga a fesi unu seei bi dë a dungu tu, ma
fa u dë aki wan dë sö möön. Masa Gadu tja
unu ko buta a limbo, nöö un musu libi kuma
sëmbë di dë a di së u limbo. 9 Biga ee i dë a
di së u limbo, nöö joo ta libi bunu ku sëmbë,
nöö joo ta libi letileti söndö ganjan. 10 Nöö
un musu mbei möiti fuun sabi di libi di Gadu
lobi e, dee sëmbë.

11 Wan musu a' bisi ku dee soni dee sëmbë
dë a dungu ta du, biga de an ta tja heepi ko.

Ma un musu libi a sö wan fasi u dee sëmbë
dë musu si taa de an ta libi bunu. [12] Biga
dee soni de ta du tjubitjubi dë, de dë gaan
sen soni seei, te ja sa tei de taki da sëmbë.
[13] Ma fa woon ta libi bunu a de dendu dë, nöö
deseei o ko si taa de an ta libi bunu. Biga
ka limbo dë nöö naandë sëmbë ta si hii soni
gbegedee. [14] Fëën hedi de taa:
Di sëmbë di dë a duumi dë, weki.
Hopo kumutu a dee dëdë sëmbë mindi dë,
be di Keesitu tuwë faja da i fii si limbo.
[15] Fëën mbei i musu mëni i seei kumafa
i ta tja i libi e. Wan musu libi kuma dee
sëmbë söndö fusutan, ma un musu libi
kuma sëmbë di a' bumbuu pakisei.
[16] Nöö ee i feni okasi fii du wan bunu soni,
nöö i musu du ën wante e, biga u dë a wan
gaan hogi ten. [17] Fëën hedi ja musu dë kuma
dee wisiwasima, ma i musu mbei möiti fii
sabi andi Gadu kë a i.
[18] Ja musu bebe soni te a buta i nëën leiki
e, biga hën ta buta i ko kaba-a-sösöma. Ma
be i ta dë a di Akaa u Gadu leiki. [19] Nöö un
tei dee kanda dë a di Buku u Gadu ku dee
oto kanda dee biibima mindi u ta gafa Gadu,
nöö un ta fan ku unu seei ku de ta kanda ta
mbei piizii da Masa Gadu ku hii unu hati.
[20] Sö un musu ta da Masa Gadu u Tata tangi
hiniwan juu e, dee sëmbë. I musu ta dëën
tangi u hii soni a di në u Masa Jesosi Keesitu.

Aki Paulosu ta fan ku dee womi ku dee mujëë fa u de musu

libi ku deseei.

[21] Sö wë, dee sëmbë, un musu ta saka da
unu seei e, fu di un ta lesipeki Gadu.
[22] Dee mujëë, un musu ta saka da unu
manu fu di un ta nama ku Masa Jesosi.
[23] Biga di womi hën da hedima fëën mujëë,
leti kumafa ⌊Jesosi⌋ Keesitu dë hedima fuu
dee sëmbë fëën. Hën seei da di Heepima fuu
tu. Hën ku u dë leti kumafa sëmbë hedi ku
ën sinkii dë, biga hën ta taki a u liba.
[24] Nöö leti kumafa u dee biibima ta saka da
⌊Masa Jesosi⌋ Keesitu a hii soni, söseei dee
mujëë musu ta saka da de manu a hii soni.
[25] Nöö un dee womi, un musu lobi dee
mujëë fuunu leti kumafa ⌊Jesosi⌋ Keesitu
lobi u dee sëmbë fëën teefa a dëdë da u.
[26] Nöö di soni mbei a dëdë da u e, dee
sëmbë, faa musu puu sundju a u hati seeka
u buta gbelingbelin söndö föutu da Masa
Gadu. Biga a bi konda di buka fëën da u
te a kaba nöö hën a manda u fuu go dopu
ku wata. Nöö a de tu fasi dë a buta u ko
dë limbolimbo. [27] Nöö a du ën sö fuu sa dë
wanlö waiti sëmbë dëën seei gbelingbelin
söndö föutu a u hati, kuma wan mujëë de
seeka bisi buta dililii faa toou ku wan womi.
[28] Nöö sö dee womi musu ta lobi dee
mujëë u de kuma deseei sinkii. Biga fa i si
manu ku mujëë sai dë kaa, nöö de dë di wan
sinkii e. Nöö hën mbei te wan womi ta lobi
ën mujëë, nöö hën da a ta lobi ën seei. [29] Biga
leti kumafa na wan sëmbë ta buuse hënseei
sinkii ma a ta lobi ën ta dëën njanjan ta
tjubi ën faa musu dë bumbuu, nöö leti sö
nöö Masa Jesosi ta lobi u dee sëmbë fëën ta
sölugu u fuu musu dë bumbuu. [30] Biga u da
dee kamiankamian fëën sinkii. [31] Fëën mbei
a sikifi a Gadu Buku taa:
Ee wan womi i dë nöö i a' wan mujëë fii,
nöö i musu kumutu disa i mama ku i tata go
libi ku i mujëë,
be i ku ën ko di wan.
[32] Nöö di fa wan womi ku ën mujëë ta
libi ku deseei dë, nöö a fesi a bi dë wan
tjubitjubi soni di libisëmbë an bi fusutëën.
Ma fa u dë aki, Gadu lei mi taa di libi u de dë
kuma wan peentje ta lei u fa di libi u ⌊Jesosi⌋
Keesitu ku dee sëmbë fëën dë.
[33] Wë nöö sö di soni dë e, dee sëmbë. Fa mi
ta fan ku unu aki, nöö hën da hiniwan womi
musu lobi ën mujëë kuma hënseei sinkii.
Nöö söseei tu hiniwan mujëë musu lesipeki
ën manu. Da sö.

6

Aki Paulosu ta fan ku dee mii

ku dee gaan sëmbë u de.

[1] Un dee mii, un musu piki unu mama
ku unu tata buka e, kumafa a fiti biibima u
Masa Jesosi. [2] Ja sabi fa a sikifi a Gadu Buku
nö? A taa: I musu lesipeki i mama ku i tata.
Hën da di fosu wëti di dë ku wan paamusi
a dendu taa, [3] ee i lesipeki i mama ku i tata
nöö soni fii o waka bunu a di goonliba, nöö
joo libi gaandi.
[4] Nöö un dee gaan sëmbë, wan musu ta
libi ku dee mii fuunu a wan fasi di na fiti e,
te de ko ta hoi unu a bëë. Ma un musu kiija
de a wan leti fasi ta lei de kumafa Masa Gadu
kë u de musu libi.

Aki Paulosu ta fan ku dee saafu ku dee masa u de.

[5] Nöö un saafu, un musu ta piki dee masa
fuunu buka gaanfa ku fëëë seei, u di un
ta lesipeki ⌊Masa Jesosi⌋ Keesitu hedi. Un
musu du ën ku hii unu hati, leti kumafa

un ta piki di buka u Masa Jesosi. [6-7] Wan
musu ta wooko a sö wan fasi taa te di basi
sai dë bifö un ta wooko bunu, ma te an sai
dë nöö un bazia sindo fuunu. Biga te un
wooko sö, nöö hën da un ta suku gafa a
libisëmbë wojo nöö, ma na a Gadu. Ma un
musu wooko leti kuma saafu u ⌞Masa Jesosi⌟
Keesitu, ta du andi Gadu kë waiwai. [8] Biga i
sabi taa Masa Gadu ta paka hiniwan sëmbë
hën paima kumafa i ta du bunu tjika, ee i dë
saafuma, ee i dë fiima.

[9] Wë nöö söseei, un dee masa un musu libi
bunu ku dee saafu fu unu tu. Wan musu ta
bai de ta musu de ta da de gaan buka. Biga
unu tuu abi di wan Masa di dë a liba ala, nöö
an ta luku a fesi. Di wan fa nöö a ta si u tuu.

Aki Paulosu ta konda da dee sëmbë fa u de tei dee fetilai u Gadu u de musu feti ku didibi.

[10] Wë nöö wan soni nöö fika bi fuu taki
möön. Hën da fa unu ku Masa Jesosi ko
di wan dë, nöö un musu tei di gaan kaakiti
fëën di a abi faa heepi unu fuun ko dë gingin
seei a di libi fuunu. [11] Leti kumafa dee sodati
ta bisi dee peipei soni u de nango a feti, sö
nöö i musu wooko ku hii dee fetilai Gadu
ta da u. Nöö te di didibi ko a i, nöö an o
kisi i ku dee hogi köni fëën a ta boi. [12] Biga
na ku libisëmbë sinkii ku nöngö u ta feti e,
ma ku dee tiima dee dë a mundu a liba ala,
dee hedima u dee hia didibi dee abi taki a di
dungu ten u dë aki. [13] Nöö fëën hedi i musu
biinga seei fu te de dou a i nöö i dë kabakaba
këëë ku dee fetilai Gadu da i fii wini de. Nöö
joo taanpu gingin, fu te di feti kaba nöö joo
dë di winima.

[14] Nöö seeka i seei sö: ta waka a dee
tuutuu soni u Gadu baka söndö ganjan. Nöö
te i du sö kaa, nöö hën da i dë seekaseeka
kuma wan sodati dë ku wan degi banti nëën
mindi faa go a feti.

Nöö i musu ta libi bunu a Gadu wojo. Nöö
te i libi sö kaa, nöö hën da i dë seekaseeka
kuma wan sodati di bisi wan felu soni ta
tapëën hati.

[15] Nöö hiniwan juu i musu ta dë kabakaba
fii go konda da sëmbë kumafa Gadu ta puu
sëmbë a hogi basu ta da de böö. Nöö te i dë
sö kaa, nöö hën da i dë ku susu taitai a i futu
kuma wan sodati nango a feti.

[16] Nöö söseei hiniwan juu i musu abi biibi
a Gadu liba. Nöö te i dë sö kaa, nöö didibi
an o feni baaku a i faa kisi i. I o dë kuma
dee sodati ta hoi wan pei felu soni goboo
sö a de fesi fu de tapa dee faja piiwa u dee
felantima.

[17] Nöö hiniwan juu i musu sabi tuutuu taa
Gadu puu i didibi faja. Ja dë a di didibi basu
möön. Nöö te i sabi sö kaa, nöö hën da i
dë kuma dee sodati ta tjubi de hedi ku felu
kaapusa.

Nöö i musu tei di wöutu u Gadu di di Akaa
fëën ta da i. Hën da sëufangi fii kaa.

[18] Nöö hiniwan juu i musu ta tja hii dee
fuka i abi tuu ko a Gadu fesi ku begi ku
djëmë, kumafa di Akaa fëën ta manda i fii
begi. I musu ta dë kabakaba fii ta begi da
hii dee sëmbë u Masa Gadu nöömö. Ja musu
wei möönsö.

[19] Nöö un musu begi da mi tu, dee sëmbë,
be Gadu heepi mi u mi konda di buka fëën
waiwai söndö fëëë, fu sëmbë sa ko sabi di
pakisei fëën di a bi abi a fesi tjubitjubi nëën
hati kumafa a bi kë heepi sëmbë tjika. [20] Biga
tjabukama fëën mi dë ta fan ku sëmbë nëën
kamian. Fëën mbei de söötö mi ku bui buta
a dunguwosu aki. Nöö un begi da mi u mi sa
ta konda di Buka waiwai söndö fëëë kumafa,
a fiti u mi musu kondëën da sëmbë.

Aki Paulosu ta tapa di biifi.

[21] Wë kumafa libi u mi dë aki, dee sëmbë,
nöö mi o manda Tikikusi be a ko piki unu be
un sabi. Di womi dë dë wan bumbuu futuboi
u Masa Gadu e. A dë wan sëmbë fuu, nöö u
lobi ën seei. Nöö te a ko a unu ala, nöö a
o piki unu kumafa hii soni u mi dë. [22] Fëën
hedi mi mandëën ko a unu faa piki unu be
un jei fa mi dë, be hati fuunu kötö.

[23] Söö. Wë dee sëmbë fuu dë, Masa Gadu
u Tata ku Masa Jesosi Keesitu musu da unu
böö. De musu heepi unu be un lobi unu seei
ta hoi di biibi nango nöömö.

[24] Di bunuhati fasi u Masa Gadu musu dë
ku unu ku hii dee oto sëmbë dee ta lobi
Jesosi Keesitu a wan tuutuu fasi.

⌞Na soni möönsö. Mi, Paulosu, manda
gaan odi da unu. A tan sö.⌟

Di biifi Paulosu manda da dee biibima u Filipi

Wan wöutu a fesi.

Di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu, hën sikifi di biifi aki manda da wanlö biibima u Masa Jesosi dë a wan köndë de kai Filipi. Paulosu seei bi go konda di buka u Masa Jesosi da dee sëmbë aki tefa de bia ko piki di Buka ta biibi a Masa Jesosi. (Luku Tjab. 16.) Nöö hën di Paulosu kumutu a dee Filipi sëmbë ta paaja di Buka a köndëköndë tee wan pisi, hën lanti kisi ën tja go söötö a dunguwosu u Masa Jesosi hedi. Nöö hën dee Filipi biibima ko jei, nöö hën de manda wan sëmbë u de de kai Epafodisi go haikëën. Nöö di di sëmbë ko haikëën tefa a o toona go, nöö hën Paulosu sikifi di biifi aki manda tangi da dee Filipi biibima u di fa de libi ku ën. Söseei a manda lei de unfa u de libi kumafa Gadu kë.

Nöö fa a mbei di biifi aki, nöö a dë söötösöötö eti. An sikifi na un köndë a bi dë, a kandë a dë a Loomë. A sai dë ta haika lanti fu de musu kuutu soni fëën, ee de o kii ën ee de o puu ën.

Aki Paulosu ta manda odi da de.

1 Wë dee sëmbë, mi Paulosu manda gaan
odi da unu. Fa mi ta mbei di biifi aki, nöö mi
ku Timoteo, nöö sö u dë aki, u dee futuboi
fu Jesosi Keesitu. Nöö u ta manda di odi
da hii unu tuu, un dee sëmbë a Filipi dee
dë apaiti da Gadu fu di unu ku Masa Jesosi
Keesitu ko di wan. U ta mandëën da un dee
hedima ku dee basia u keiki tuu. 2 Fa un sai
dë, u Tata Masa Gaangadu ku Masa Jesosi
Keesitu musu dë ku unu ta heepi unu ku de
bunuhati e. De musu ta da unu böö.

Aki Paulosu ta begi ku wai

da dee sëmbë.

3 Wë dee sëmbë, hiniwan juu te mi ta
mëni unu, nöö mi ta da di Gadu fuu di mi
ta dini aki tangi fuunu hedi. 4 Hiniwan ten
mi ta begi da unu tuu ku gaan piizii seei, 5 fu
di u ku unu dë a di wan wooko makandi ta
paaja di Buka u Masa Jesosi. Wë biga fu di
ten un jei di Buka, nöö hën wë un tei ën, hën
i si un dë ku mi makandi a di wooko fu te
tide eti. 6 Nöö mi sabi taa di Sëmbë di seti di
bumbuu wooko a unu hati dë, an o disëën a
hafu pasi möönsö. Ma a o tjëën go dou fu te
di daka Jesosi Keesitu o toona ko a goonliba
aki baka.

7 Wë dee sëmbë u Filipi dë o, a fiti fa mi
ta wai ku unu aki e. Mëni fuunu dë a mi
hati. Biga fa Gadu naki mi di kölöku ku ën
bunuhati aki fu mi sa ta tja di Buka u Masa
Jesosi dëën, nöö mi sabi taa un tuu dë ku mi
nëën makandi nöömö. Di juu mi bi ta waka
ta lontu ta biinga ku di Buka u sëmbë musu
piki ën, ta sitampu ën a kamiankamian, nöö
un bi dë ku mi nëën kaa. Nöö fa de söötö mi
a dunguwosu aki, un dë ku mi nëën eti. Wan
disa mi möönsö. 8 Nöö Masa Gadu seei dë
kotoigima ta si mi hati kumafa mi ta hangi
unu tjika e. Jesosi Keesitu hën wë i si buta
di gaan lobi fuunu a mi hati aki e.

9 Nöö te mi ta begi Masa Gadu da unu, dee
sëmbë, nöö mi ta begi ën fu di lobi fuunu
musu ta göö ku fusutan ku köni nango
nöömö. 10 Biga te un dë sö kaa, nöö woon
ko sabi unfa u wegi soni te un kaba luku ee
undi da di möön bunu wan fuun tei. Nöö
woon dë bumbuu sëmbë gbelingbelin seei
söndö föutu te di daka dou di ⌊Masa Jesosi⌋
Keesitu o toona ko a goonliba. 11 Biga hën o
ta wooko a unu liba fuun ta libi bunu a hii
futu, be sëmbë sa si. Nöö de o ta gafa Masa
Gadu seei, në fëën o ta bai fuunu hedi. Sö
wë u ta begi da unu e, dee sëmbë.

Aki ta lei taa di fa de söötö Paulosu dë, a a'
wan heepi.

12 Wë un dee sëmbë u mi dë o, mi kë fuun
sabi taa di soni pasa ku mi aki, hën wë mbei
di paaja u di Buka u Masa Jesosi nango a fesi
seei. 13 Biga hii dee wakitima u di Gaan Könu
wosu aki palalaa dou, ku hii dee oto sëmbë
aki, de tuu ko si taa na wan wojo soni mi du
möönsö bifö de kisi mi bui buta aki. Ma fu
di mi dë wan futuboi u ⌊Jesosi⌋ Keesitu hedi
hën mbei. 14 Nöö hën wë mbei gaan së u dee
oto sëmbë fuu dee ta biibi a Masa Jesosi aki
ko tei taanga a mi, hën de ko ta konda di
Buka waiwai söndö fëëë. Biga de si taa fa
de kisi mi fu Masa Jesosi hedi aki, nöö ma a'
toobi.

15 Fa u dë aki, a ko dë taa so sëmbë ko ta
konda di Buka u ⌊Masa Jesosi⌋ Keesitu ku
felanti, fu di de ta haun ku mi. Biga de kë u
në u de musu bai kuma mi tu. Ma so sëmbë
ta tjëën ku limbohati, 16 ku lobi. Biga de
sabi taa na wan hogi mi du mbei de söötö
mi buta aki möönsö, ma fu di mi ta fia ku
sëmbë u de sabi taa di Buka u ta tja aki,
tuutuu soni a dë.

17 Fa dee sëmbë ta tja di Buka fu de feni
nëbai hedi dë, nöö de an ta tjëën ku limbo-
hati e. Biga de ta mëni taa fa de ta du dë,
nöö möönmöön mi o fuka a di sitaafu mi dë
aki. 18 Wë nöö andi seei mi abi u taki fu di
soni dë, dee sëmbë? Biga ee de ta tjëën ku
limbohati mi ta wai. Ee de an ta tjëën ku
limbohati mi ta wai. Wë biga möönmöön
seei di Buka u Keesitu ta paaja nango a hii
mundu.

Aki ta lei fa di libi u Paulosu

dë dëën.

Nöö mi o ta wai nöömö tu e. 19 Biga fa
un ta begi da mi naandë, ku fa di Akaa u
Jesosi Keesitu ta heepi mi tjika aki, nöö mi
sabi taa mi o kumutu nöömö a di sitaafu i
si mi dë aki. 20 Nöö mi abi di biibi a Gadu
taa ma o du na wan soni fu sen fëën musu
kisi mi a bakaten. Ma mi o abi degihati fu
mi sa tja miseei a wan bunu fasi, be ⌞Masa
Jesosi⌟ Keesitu feni gafa fu mi hedi kumafa
a bi ta feni nöömö kaa, aluwasi ee mi libi ee
mi dëdë.
21 ⌞Nöö fa i si mi ta fan aki, nöö mi dë
kabakaba fu hiniwan u de tu soni dë e,
dee sëmbë.⌟ Biga hii libi u mi dë a ⌞Jesosi⌟
Keesitu kaa. Hii soni mi ta du kaa, nöö fëën
hedi. Nöö ee mi dëdë seei a o dë wan wini
da mi ⌞biga nëën ala mi o go⌟. 22 Ma ee mi dë
ku libi eti, nöö a kandë mi o sa heepi möön
hia sëmbë fu de ko a fesi a di së u Gadu.

Fëën mbei ee a bi dë soni u mi tei, nöö
ma bi o sabi undi u de mi kë. 23 Biga mi kë
de tuu. Mi kë kumutu a di goonliba aki go
dë a ⌞Masa Jesosi⌟ Keesitu ala. Di dë sa dë di
möön gaan bunu soni da mi o. 24 Ma nöö a dë
möön fanöudu da unu fu mi fika a goonliba
aki ta heepi unu eti.
25 Hën mbei misikuma mi o fika tu, fu mi
sa heepi hii unu tuu fuun sa ko möön fesi a
di biibi un sai dë, ta wai ku ën. 26 Nöö ee mi
dë te mi toona ko a unu, nöö di wai di un ta
wai ku Jesosi Keesitu dë kaa, nöö a o möön
bigi eti.

Aki Paulosu ta da de taanga a dee sitaafu
de ta tja.

27 ⌞Wë nöö dee sëmbë, fa soni o waka ku
mi ku fa soni an o waka ku mi, nöö di dë
ma sabi eti e.⌟ Ma unu, un musu tan ta libi
nöömö kumafa a fiti dee lö sëmbë dee piki
di buka u Keesitu. Ee mi toona ko a unu, ee
ma ko a unu seei, ma mi musu ta jei fuunu
nöömö taa un ta hoi dou ku wan hati, un
ta tuwë gogo a wan së makandi fu sëmbë
musu sabi taa di Buka u Masa Jesosi un ta
biibi dë, a dë wan bumbuu buka.
28 Fa so sëmbë ko dë felantima ku unu
dë seei, dee sëmbë, ma wan musu panta e.
Un musu ta hoi nango nöömö söndö fëëë.
Nöö te un du sö, nöö de o ko si taa unu
ta feni heepi a Gadu, ma de, de ta kaba a
sösö. Sö fuun libi ku dee felantima fuunu
e, dee sëmbë. 29 Biga fa un feni bunu a Gadu
naandë fu di un nama ku ⌞Jesosi⌟ Keesitu,
nöö na fuun ta biibi nëën nöö a kaba e, ma
fuun ta tja sitaafu fëën hedi tu. 30 Nöö di
sitaafu di un ta tja a Filipi ala, hën da di wan
seei sitaafu un bi si mi tja dë, ku di un jei
mi ta tja aki tu. Hën da u tuu ta tja di wan
sitaafu makandi e, dee sëmbë.

2

Aki Paulosu ta manda de

u de libi makandi.

1 Wë dee sëmbë o, fa unu ku Masa Jesosi
Keesitu ko di wan naandë, nöö an ta da unu
degihati nö? Fa a lobi unu tjika naandë, nöö
hati fuunu an ta dë bööböö nö? Fa un kisi
di Akaa u Masa Gadu dë, an ta heepi unu
fuun libi makandi a wan suti fasi nö? Wan
ko ta abi fii ku tjalihati da unu na unu nö?
2 Ma seei a fika wan soni eti o. Biga mi kë ta
jei fuunu taa un tuu ta libi makandi ku wan
hati nöömö. Mi kë ta jei taa un ta lobi unu
seei ta fiti buka makandi ta biinga ku di wan
soni nango nöömö.
3 Wan musu ta du soni fuun feni nëbai
hedi e, dee sëmbë. Wan musu mbei taa i hei
möön otowan tu, ma be i saka i seei da dee
otowan fii ta luku de kuma de hei möön i.
4 Ja musu ta mëni fii wanwan soni nöö a kaba
e, ma hibiwan fuunu musu ta mëni soni u di
otowan fëën tu.
5 Dee sëmbë o, fasi fuunu musu djeesi
di u Masa Jesosi Keesitu e. 6 Wë biga fa a
sai dë, Gadu a dë. Hën ku Masa Gaangadu
abi di wan hei. Ma an bi biinga faa hoi
ën seei gingin a di hei a bi abi naandë e.
Nönö. 7 Ma a butëën a wan së, nöö hën
a bazia ko a goonliba aki ko dë kuma wan
futuboi u libisëmbë. Sinkii fëën bi dë leti
kuma libisëmbë, 8 nöö de bi ta si ën kuma
libisëmbë nöö tu. Nöö hën wë a ta sakëën
seei ta piki Gadu buka teefa i si a dëdë gbolo.
Nöö di dëdë a dëdë naandë, nöö hën da ⌞di
möön gaan sen dëdë u goonliba e. Biga⌟ de
pekëën a lakpa pau kii. Sö a saka hënseei
tjika.

9 Nöö fa a du dë, nöö hën wë mbei Masa
Gaangadu weki ën tja go buta a di möön
kaba hei kamian u mundu. Hën a dëën wan
në di hei möön hii në, 10 taa hii mundu musu
saka deseei nëën basu. Ee i dë a Gaangadu
ala, ee i dë a goonliba aki, ee i dë a goonbasu
seei, ma hibiwan sëmbë o saka tjökö kini
a goon nëën fesi nöömö wan daka. 11 Nöö
hii mundu o ko piki taa Jesosi Keesitu hën
nöö da Masa. Nöö gaan nëbai seei hën Tata
Masa Gadu o kisi awaa.

Aki Paulosu ta lei de fa u de libi a oto sëmbë dendu.

12 Wë dee lobi sëmbë u mi naandë, di mi
bi dë a unu ala nöö un bi ta piki di Buka kaa.
Nöö fa ma dë a unu mindi dë möön, nöö
awaa seei un musu ta piki ën möön eti e.
Un musu ta biinga nöömö ku gaan lesipeki,
ku panta u Gadu, be di heepi un feni nëën
musu dë u sëmbë sa si a unu libi. 13 Biga
hënseei wë ta wooko a i hati fii kë du dee
soni dee ta dëën piizii, nöö hënseei ta toona
da i taanga tu fii sa du de.

14 Nöö dee sëmbë, wan musu ta kuutu soni
a buka ta fia ku sëmbë e. 15 Ma hii libi fuunu
musu ko gbelingbelin söndö föutu fu sëmbë
sa si.

Fa dee oto sëmbë sai dë, de ta libi fan-
janfanjan. Libi u de an ta kai ku Gadu
möönsö. Ma un dee mii u Gadu musu dë
a dee lö sëmbë naandë mindi leti kuma
dee teeja a liba dee ta sëndë faja ta tuwë
limbo a mundu. Sö di libi fuunu musu dë
limbolimbo tjika. 16 Nöö dee sëmbë an dë a
Masa Gadu së o si taa unu abi dee wöutu dee
ta da sëmbë di libi u teego. Nöö te un libi
sö kaa, nöö mi o wai seei a di daka ⌞Masa
Jesosi⌟ Keesitu o toona ko e. Biga mi o si taa
fa mi bi ta biinga ku unu dë, nöö ma wooko
u sösö.

17 Wë dee sëmbë, fa un ko ta biibi a Masa
Gadu ta dini ën naandë, nöö a dë kuma wan
paima un ta tja go dëën tangi e. Nöö ee a dë
taa fu di Buka di mi ta konda aki hedi dëdë
musu kii mi, nöö ma a' toobi. Mi o dë seei
waiwai fu di dë. Biga di dëdë u mi o dë sö
kuma mi mökisi miseei ku di paima di un ta
tja go dëën dë. 18 Nöö unu seei tu, an o dë
fuun kusumi fu di dëdë u mi hedi e, ma un
musu ta wai ku mi fu di mi ku unu tuu sa tja
di paima dë go da Gadu makandi.

Aki Paulosu taki soni u Timoteo.

19 Dee sëmbë o, fa mi dë aki mi a' di mëni
taa abiti möön nöö Masa Jesosi o jabi pasi da
mi u mi manda Timoteo ko haika unu. Nöö
te mi jei unfa un dë, nöö mi o dë bööböö
ku telu. 20 Biga ma abi sëmbë aki kuma hën
möönsö di ta mëni unu ku hii ën hati. Fa a
sai dë, hiniwan juu a ta kë jei fa fuunu. 21 Ma
dee otowan u ku de dë aki, de an dë sö e. De
ta biinga ku deseei soni nöö. De aan toobi
ku soni u Jesosi Keesitu wan bëtë.

22 Ma unu seei sabi Timoteo. Fa mi ku ën
ta wooko makandi ta paaja di buka u Masa
Jesosi, nöö a dë leti kuma wan mii ta heepi
hën tata a wooko. Sö a ta libi bunu ku mi
tjika. 23 Nöö fëën hedi te mi jei andi o pasa
ku mi aki, nöö mi o mandëën hesihesi ko a
unu be un jei. 24 Ma mi a' di biibi a Masa taa
abiti möön miseei sa ko a unu tu.

Aki Paulosu taa a ta manda Epafodisi toona go.

25 Nöö dee sëmbë, un haika e. Mi si taa a
dë fanöudu fu mi manda Epafodisi toona ko
a unu baka. Di un mandëën ko a mi aki faa
sölugu mi, nöö mi ku ën libi suti seei kuma
baa ku baa. U bi dë a di wooko makandi ta
biinga seei fu di buka u Masa Jesosi musu
paaja.

26 Ma fa u dë aki, a ko ta hangi unu tee na
soni. A ta mëni unu te a ta kusumi, fu di un
bi jei taa a suwaki. 27 Wë nöö a bi suwaki tuu
o, tee a fika piki nöö a bi dëdë. Ma Gadu bi
abi tjali u mi ku ën tuu, hën a heepi ën fu ma
musu tja sitaafu a sitaafu liba. 28 Nöö fëën
mbei mi kë mandëën ko da unu hesihesi be
un si unu seei wojo ku wojo, nöö miseei hati
o kötö tu.

29 Nöö fa i si a o ko a unu ala, nöö mi kë
fuun kisi ën hoi ku wai e, biga unu ku ën tuu
da sëmbë u Masa Jesosi makandi. Nöö sö
wan sëmbë un musu a' lesipeki fëën e, 30 biga
fu di wooko u ⌞Jesosi⌟ Keesitu hedi wë mbei
a bi fika piki nöö a bi dëdë. A dë wan sëmbë
an ta a' toobi ku ën libi, ma a ta biinga kodo
ta heepi mi a unu kamian, fu di wan sa dë
ku mi aki.

3

Aki Paulosu ta bai de u de musu köni ku dee sëmbë dee ta kë buta de a wëti basu.

1 Wë un dee sëmbë u mi naandë, di unu
ku Masa Jesosi ko di wan kaa, nöö un musu
ta wai u di dë hedi.

Söö. Wë nöö fa a dë taa mi ta sikifi di wan
seei soni da unu hibiwanten aki, nöö ma a'
toobi. Ma mi o ta du ën nöömö biga mi si
taa a dë wan soni di sa tjubi unu fu sëmbë
an sa feni unu ganjan.

2 Nöö mi o bai unu a wan soni e, dee
sëmbë. Biga mi jei taa wanlö daguhatiböö
sëmbë takulibima u goonliba ta ko a unu
naandë u ko poi sinkii fuunu. ⌞De taa un
musu koti unu sinkii buta di maaka u Isaëli
ufö un sa ko sëmbë u Masa Gaangadu.⌟ Ma
wan musu piki de e!
3 Wë biga fa u dë aki, nöö u da dee sëmbë
dee Gadu ta luku apaiti e, na dee sëmbë dee
abi di maaka a sinkii. U da dee sëmbë Gadu
buta di Akaa fëën a u hati fuu ta begi ën ta
gafa. Nöö Jesosi Keesitu, hën wanwan u ta
mëni faa heepi u. Hën wanwan u ta wai da,
na di maaka dë möön.
4 Wë ee a dë taa Masa Gadu musu luku
wan sëmbë a di fa de pai ën kiija a libisëmbë
fasi, nöö misikuma sëmbë an sa möön mi
a di dë. 5 Biga mi da wan Isaëli sëmbë seei
dju. De pai mi a di lö u Benjamin, nöö baka
aiti daka fëën, nöö hën de koti mi buta di
maaka. Nöö a di së u dee Isaëli wëti fuu nöö
mi bi dë basi seei, biga mi kisi lei fëën te mi
ko wan Faliseima.
6 Ka mi bi ta du ën tjika dë, dee sëmbë,
nöö mi nama ku dee Isaëli wëti fuu teee
mi ko ta sitaafu dee biibima u Masa Jesosi
seei ⌞fu di de disa dee wëti dë u hoi⌟. Ee i
luku ën te i kaba, nöö i sa si taa mi bi ta hoi
dee gaangaan pisi ku dee pikipiki pisi fu dee
Isaëli wëti tuu. Hii sëmbë bi sa si taa mi bi
dë söndö föutu a dee soni dë.

Aki ta lei andi da dee soni Paulosu ta kai gaan soni

nëën libi awaa.

7 Ma fa mi ko nama ku ⌞Jesosi⌟ Keesitu a
baka aki, nöö dee lö soni i si mi bi ta kai gaan
soni dë, nöö ma a' bisi ku de möön e. De ko
dë sösö soni da mi seei. 8 Nöö na de nöö, ma
fa mi ko luku hii soni te mi kaba aki, nöö ma
si na wan soni a mundu di dë möön bumbuu
soni da mi möön leki fa mi sa ko sabi Jesosi
Keesitu mi Masa. Fëën mbei hii dee oto soni
tuu fia ko dë gaan sösö soni seei a mi wojo,
nöö hën wë mi disa de tuu. Biga Masa Jesosi
hën wanwan tö nöö mi kë.
9 Fa mi ku ën ko nama aki, nöö mi kë ko
bumbuu sëmbë a Masa Gadu wojo tuú, ma
na fu di mi ta hoi wëti mbei e, ma fu di mi
ta biibi a ⌞Jesosi⌟ Keesitu hedi. Wë biga te
wan sëmbë i biibi nëën ufö Gadu ta tei i u
bumbuu sëmbë tuutuu awaa.
10 Dee sëmbë o, di soni di mi kë, hën da u
mi ko sabi Masa Jesosi gaanfa e. Mi kë feni
di lö kaakiti dë a mi libi di bi weki ën baka
a dëdë. Mi kë nama ku ën makandi a dee
sitaafu dee a bi tja. Nöö fa a piki Masa Gadu
buka tefa dëdë kii ën dë, nöö mi kë djeesi
ën a di dë tu. 11 Biga tee mi ko dë sö kaa, nöö
mi abi di biibi taa mi o feni di njunjun libi
di Masa Jesosi bi feni di a hopo baka a dëdë.
12 Ma nöö fa mi ta fan aki seei, ma mi sabi
taa ma dou ka fu mi dou eti e. Wë biga ma
ko dë wan gbelingbelin sëmbë söndö föutu
eti. Ma mi ta biinga nöömö fu mi musu ko
kumafa Jesosi Keesitu bi kë u mi ko, di a tei
mi ko sëmbë fëën. 13 Mi taki e, dee sëmbë,
ma dou a di maaka dë eti e! Ma fa i si mi
dë aki, a di biinga naandë nöö mi dë. Ma
a' toobi ku dee soni dee bi pasa ku mi kaa,
ma mi ta biinga seei ku dee soni dee dë a mi
fesi ta ko. 14 Biga mi kë go dou fu mi wini di
paima a Masa Gadu Köndë ala di a bi kai mi
fu mi ko tei, fu di mi ku Jesosi Keesitu ko di
wan.
15 Nöö fa mi ta fan ku unu aki, nöö uu dee
sëmbë dee göö ko a fesi a di biibi, nöö be u
tuu abi di wan pakisei a dee lö soni aki e. Ma
ee wan sëmbë ja tifihedi ku wan pisi fëën,
nöö i disëën da Gadu, nöö a o da i fusutan
fëën a bakaten. 16 Ma nöö di soni di u ko abi
fusutan fëën kaa, nöö ku ën fuu libi e.

Aki ta lei kumafa dee biibima ku dee sëmbë an ta biibi tooka.

17 Nöö dee sëmbë o, un musu luku kumafa
mi ta libi, nöö un djeesi mi e. Nöö te i si wan
sëmbë ta libi a di fa u bi lei unu dë kaa, nöö
un nama ku ën tu.
18 Biga wë fa u dë aki sömëni sëmbë an
dë ku u a wan së. Leti kumafa i si mi bi
taki ën da unu sömëni pasi kaa, nöö söseei
mi o toona taki ën da unu wan pasi möön,
ku gaan tjali a hati ku wata a wojo seei,
taa sömëni sëmbë ta libi felanti ku di dëdë
⌞Jesosi⌟ Keesitu dëdë a di lakpa pau. De ta
libi leti kuma an bi dë fanöudu faa bi musu
dëdë da u.
19 Nöö fa i si de sai dë, nöö kaba seei de
o kaba a sösö go a didibi faja e. Biga dee
taku hangi u de hati, nöö a de baka nöö de
ta kule, teefa i si a ko kuma gadu u de de ta
dini. A sen soni baka nöö de ta waka e, ta
suku gafa. Fa de sai u de dë, dee soni u di
goonliba aki tö nöö ta dë a de pakisei.
20 Ma u wa dë sö e, baa. Fa u dë aki, u
da goonmii u Masa Gadu Köndë, nöö ku
gaan piizii seei u dë aki ta luku Masa Jesosi
Keesitu di Heepima fuu, faa musu ko a u.
Biga wan daka a o bazia ko a u nöömö. 21 Nöö
te a ko, nöö a o tooka dee goonliba sinkii

fuu aki buta ko kuma di fëën seei. Nöö ku di gaan kaakiti fëën di ta mbei hii soni saka nëën basu, nöö ku ën wë a o du ën e.

4

Aki Paulosu ta manda wan apaiti buka da wanlö sëmbë.

1 Dee sëmbë u mi dë, mi lobi unu e, nöö mi ta hangi unu seei. Unu da dee sëmbë mi ta wai da. Fa un bia ko piki di Buka u Masa Jesosi di mi tja ko da unu naandë, nöö mi ta feni gafa a Gadu fuunu hedi o. Nöö hën mbei wë mi kë fuun finga gingin a Masa Jesosi. Wan musu disëën möönsö.

2 Nöö un de tu mujëë dë, Jodia ku Sentike, gaantangi mi begi unu taa be un ta dë makandi ku wan pakisei e, fa i si un tuu ta biibi a Masa Jesosi liba dë. 3 Nöö mi ta begi mi mati Sisigusi di mi ku ën bi ta wooko sö bunu dë, taa be a heepi de tu mujëë dë e. Biga de bi ta biinga seei ta heepi mi, mi ku de bi ta paaja di buka u Masa Jesosi makandi, u ku Kilemeti ku dee otowan tuu. Fa de sai dë, nöö de tuu në dë sikifisikifi a Masa Gaangadu buku ala fu de feni di libi u teego.

Aki Paulosu ta lei de möön

fa biibima musu libi.

4 Nöö un haika e, dee sëmbë. Fa un ta biibi a Masa Jesosi liba dë, nöö sösö wai nöö fuun ta wai e. Mi o taki ën da unu wan pasi möön taa un musu ta wai nango nöömö. 5 Nöö un musu ta libi ku saka fasi a hii sëmbë dendu be de ta si, biga abiti möön nöö Masa Jesosi o toona ko.

6 Nöö wan musu ta booko hedi a na wan soni e, ma un musu ta begi Masa Gadu nöömö ta dëën tangi. I musu ta tja hii dee fuka fii nango ta konda dëën, 7 nöö a o da i kötöhati. Nöö di kötöhati di a o da i dë o bigi pasa hii sëmbë fusutan, nöö a hoi hii pakisei fii ku i hati tuu a Jesosi Keesitu liba.

8 Nöö dee sëmbë u mi dë, fa i si un sai dë, ⌞pakisei fuunu an musu ta dë a poipoi soni e⌟. Ma dee soni dee dë tuutuu ku dee dë fanöudu ku dee soni dee dë leti, dee soni dee dë gbelingbelin a Gadu wojo, ku dee soni dee dë u lobi, ku dee soni dee dë u kai gaan soni, a dee lö bumbuu soni dë nöö fuun musu buta pakisei e. Wë biga dee soni dee dë u gafa nöö musu ta dë a unu hati un ta mëni.

9 Nöö hii dee soni un bi lei a mi tuu ku dee un bi si mi ta du, nöö de fuun ta du e. Nöö Masa Gaangadu di nöö ta kötö sëmbë hati o dë ku unu.

Aki Paulosu manda tangi da

dee sëmbë bi heepi ën.

10 Dee sëmbë o, mi ta wai seei ta da Masa tangi fu di mi si maun fuunu möön e. Biga mi ko sabi taa un ta mëni mi eti. Ma fa i si mi taki ën dë seei, ma mi sabi taa un bi ta mëni mi nöömö. Wan bi disa mi, ma di wan bi feni sëmbë nöö hën wë mbei.

11 Ma fa mi ko ta wai aki seei, ma an dë taa mi bi dë fukafuka e. Biga mi lei kaa u mi dë tifihedi hiniwan juu ku dee soni dee mi abi. 12 Biga fa mi dë aki, nöö mi saandi de kai fuka. Söseei mi sabi unfa a dë te mi abi hia. A dee fasi dë tuu mi lei u mi libi. Ee mi abi, mi sabi unfa u libi taa mi abi. Ee ma abi, mi sabi unfa u libi taa ma abi. Mi lei u mi njan hia te mi abi hia, nöö mi lei u tja hangi te ma abi soni u njan. 13 Hiniwan sootu pei soni di ko a mi, nöö mi dë tifihedi ku ën kaa, biga ⌞Masa Jesosi⌟ Keesitu ta da mi kaakiti.

14 Ma tökuseei fa un du dë, nöö hën da un du bunu e, dee sëmbë, biga un nama ku mi a dee sitaafu dee i si mi ta tja aki.

15 Nöö sö mi ku unu bi dë kaa e. Biga unu seei sabi taa di ten di un bi ko piki di Buka njunjun, nöö dee oto biibima a dee köndëköndë an bi ta libi ku mi kumafa mi ku unu bi libi. Wë biga di ten mi kumutu a di pisiwata u Masadonia a unu ala u go paaja di Buka a dee oto köndë, nöö unu wanwan nöö da sëmbë di bi ta manda soni da mi. 16 Fa mi dou a Tesalonika seei, nöö hën un seti manda soni da mi wante te dou sömëni pasi, dee soni dee mi bi abi fanöudu.

17 Ma nöö fa i si mi ta fan aki, dee sëmbë, an dë taa un musu ta manda soni da mi hiniwan juu e. Ma mi kë fuun ta libi a sö wan bunu fasi nango nöömö, be di paima fuunu di woon feni a Gadu musu ta göö nango nöömö tu.

18 Fa un manda dee soni a Epafodisi da mi aki, nöö mi abi soni te a hia awaa. Soni seei an fuka mi möön. Nöö na mi nöö un da e, dee sëmbë, ma Masa Gadu seei wë un da tu. Wë biga di bunu di un du mi aki, nöö a suti dëën. A dë leti kuma wan paima un tja ko dëën, nöö hënseei ta wai ku unu tu. 19 Nöö fa a dë di Gadu u mi ⌞ku unu⌟ aki, nöö a abi sömëni gudu e, nöö a o da unu hiniwan u de di un abi fanöudu. A o da unu ën te a hia tjika pasa maaka seei, fu di unu ku Jesosi Keesitu ko di wan.

[20] Wë nöö Masa Gadu u Tata, hën musu
feni gafa ku nëbai nöömö. A tan sö.

Aki Paulosu tapa di biifi.

[21] ⌞Söö. Wë ma a soni u taki möön möön
leki⌟ mi ta manda gaan odi da hii un dee
sëmbë ala tuu, dee Gadu ta luku apaiti
fasi fu di unu ku Jesosi Keesitu ko di wan.
Nöö dee oto sëmbë fuu dee dë ku mi aki,
nöö deseei ta manda gaan odi da unu tu.
[22] Söseei hii dee oto sëmbë u Masa Jesosi u di
köndë aki tuu ta manda odi da unu tu. Nöö
dee sëmbë fuu dee ta dë a di wosu u di Gaan
Könu ta manda gaan odi da unu apaiti.

[23] Söö. Wë aki mi tapa di biifi taa Masa
Jesosi Keesitu musu tja unu ku ën bunuhati
e, dee sëmbë. A musu ta tii unu akaa. A tan
sö.

Di biifi Paulosu manda da dee biibima u Kolosën

Wan wöutu a fesi.

Di ten Paulosu bi dë a dunguwosu, nöö hën a manda di biifi aki go wasiköi dee biibima u Masa Jesosi a di köndë de kai Kolosën, fu de an musu kumutu a di biibi. Biga a jei taa sëmbë ta ko ta ganjan de dë. De ta lei de wan oto fasi u de dini Gadu taa de musu hoi peipei wëti. Ma Paulosu taki da de taa de an musu buta deseei a wëti basu möön. Biga de abi Masa Jesosi, nöö a tjika kaa.

Aki di biifi seti.

1 Wë dee sëmbë, mi da Paulosu e, wan
u dee tjabukama u Jesosi Keesitu de ta kai
apösutu di Masa Gadu buta ku ën seei kë
fu mi ta tja di buka fëën dëën. Nöö mi
ku u baaa Timoteo 2 ta manda gaan odi da
un dee sëmbë u Masa Gadu a Kolosën ala,
dee ta biibi a Masa Jesosi Keesitu liba ta
piki ën buka nöömö. Masa Gadu u Tata ku
Masa Jesosi Keesitu musu ta tja unu ku de
bunuhati e. De musu da unu böö.

Aki Paulosu ta wai fu di dee sëmbë piki di buka

u Masa Jesosi.

3 Wë nöö dee sëmbë, fa u ta begi hiniwan-
ten da unu aki, nöö u ta da di Tata u Masa
Jesosi Keesitu tangi fuunu hedi e. 4 Biga u
ta jei u di libi fuunu kumafa un ta biibi a
Jesosi Keesitu liba tjika, ku di fa un ta lobi
hii dee oto sëmbë fëën dee ta waka nëën
baka. 5 Sensi di un jei di tuutuu Buka u Gadu
taa a abi wan suti libi nëën köndë u da unu,
nöö hën un piki ën, hën un bia ko ta libi
kumafa di Buka taki.
6 Nöö di Buka u ta taki aki, nöö hënseei
da di Buka di ta paaja a hii goonliba fa u dë
aki e. Möönmöön sëmbë ta piki ën ta bia de
libi, leti kumafa unu seei bi piki ën di un jei
taa sö wan bunuhati fasi Gadu abi tuu.
7 Nöö fa un jei di Buka dë, nöö u fusutan
taa Epafasi, hën tjëën ko da unu ala. Nöö
a dë wan futoou futuboi u ⌊Jesosi⌋ Keesitu
e, di ta wooko ku u aki faa heepi unu ala.
A dë wan sëmbë di u lobi aki seei. 8 Nöö
hën seei konda da u kumafa di Akaa u Masa
Gaangadu buta di lobi fëën a unu hati.

Aki Paulosu begi da dee sëmbë.

9 Nöö fëën mbei di mi ku Timoteo jei sö
fuunu, nöö hën u ta begi Masa Gadu da unu
nöömö, fuun musu ko sabi bumbuu fa a kë
fuun musu libi, be un abi di fusutan ku telu
di di Akaa u Masa Gadu ta da u. 10 Nöö u ta
begi tu fuun sa ko libi bunu nëën wojo, leti
kumafa a fiti u dee sëmbë fëën musu ta libi.
U ta begi fuun musu ta libi bunu ku sëmbë a
hii fasi nango nöömö. Möönmöön un musu
ko sabi Masa.
11 Nöö u ta begi ën tu faa musu da unu di
kaakiti fëën a unu libi e. Biga di kaakiti u
Gadu bigi te pasa maaka, nöö ee a ta wooko
a unu nöö woon a' taihati a soni. Woon sa
tei hii dee soni dee ta miti unu ku pasensi,
ku wai a hati seei. 12 Woon ta da u Tata Masa
Gadu tangi nöömö, u di a seeka u buta fuu
feni dee bunu dee a abi u da u dee sëmbë
fëën, dee dë nëën tii basu ta waka a di limbo
fëën.

Sö u ta begi da unu e.

Aki Paulosu ta konda da de

fa Masa Jesosi hei tjika.

13 Dee sëmbë o, Masa Gaangadu puu u a
di së u dungu, hën a tja u ko buta a di Tii u
di lobi Womi Mii fëën basu. 14 Nöö di a du
sö kaa, nöö wa o tja di sitaafu u dee hogilibi
fuu möön e. Biga di Womi Mii u Gadu dë
paka di paima puu u a Gadu bëë kaa.
15 Fa Masa Gadu sai dë, dee sëmbë, na wan
sëmbë si ën ku wojo wan daka e, ma ee i si
di Womi Mii fëën dë nöö hën da Masa Gadu
seei i si dë kaa. Biga di wan sëmbë nöö de
dë. Nöö hën fosu bi dë bifö hii soni u mundu
ko, nöö a dë hedima u hii soni Gadu mbei.
16 Biga di Womi Mii fëën dë seei bi mbei
hii soni. Dee soni dë a Masa Gadu Köndë a
liba ala ku dee teeja u mundu ku dee soni a
goonliba aki tuu, hën mbei de. So u de i sa
si ku wojo, so u de ja sa si ku wojo seei, ma
hën wanwan mbei hii de tuu. Nöö a mbei
hii dee takima a goonliba aki, ku dee makiti
a mundu ala tu.

Dee soni u taki dë tuu Masa Gaangadu
manda di Womi Mii fëën faa mbei e, dee
sëmbë, nöö fëën hedi hii dee soni dë tuu bi
musu dë fëën wanwan tö. 17 Hën fosu bi dë
ufö hii dee lö soni dë ko, nöö ku ën kaakiti
a ta hoi de tuu fu de an musu booko pisipisi
paaja fanjanfanjan.
18 Nöö fa u ku Masa Jesosi dë aki, nöö Masa
Jesosi hën da hedi fuu e, nöö u da di sinkii
fëën. Biga leti kumafa wan sëmbë hedi abi
taki fëën sinkii, nöö sö Masa Jesosi abi taki a

u dee sëmbë fëën liba. Hën abi di libi ta da
u tu, biga hën da di fosu sëmbë di bi weki
kumutu a dëdë. Fëën mbei a dë möön hei
möön hii soni u mundu tuu.
19 Fa Masa Jesosi bi ko a goonliba aki, dee
sëmbë, ⌞nöö a ko ku libisëmbë sinkii⌟ ma a
bi dë Gadu seei gbelin e. Biga sö hën Tata
bi kë fa a musu dë. 20 Hën seei Masa Gadu
tei faa musu paka di paima da u. Nöö hën
a dëdë a di lakpa pau tuwëën buuu a goon
paka da u te a kaba. Nöö hën i si a ko dë taa
Masa Gadu ku hii soni u mundu sa toona ko
bunu baka, dee u liba ala ku dee u goon aki
tuu.
⌞Sö di Womi Mii u Gadu du da u e.⌟

*Aki Paulosu ta konda fa Gadu manda di Mii
fëën faa seeka libi fuu da u.*

21 Dee sëmbë o, a fesi unu ku Gadu bi dë
felantima e. Biga hii dee pakisei ku dee
wooko fuunu tuu bi dë hogi nëën wojo. 22 Ma
fa u dë aki, unu ku ën ko bunu u di Masa
Jesosi dëdë da u hedi. Di libisëmbë sinkii
fëën di a bi abi, ku ën a dëdë da u, faa seeka
u buta gbelingbelin söndö föutu faa tja u
ko da Gadu. Hën mbei kaagi fuunu an dë
a Gadu möön. 23 Ma un musu ta biibi nango
nöömö e, dee sëmbë. Un musu dë gingin
ta mëni dee bakaten bunu woon feni nëën,
dee un bi jei a di Buka di a manda da unu.

*Aki Paulosu ta biinga ku dee sëmbë u Masa
Gadu u de feni*

di bunu di Gadu kë da de.

Nöö di Buka i si u ta taki aki, a paaja a hii
goonliba kaa. Mi seei ko dë wan sëmbë di ta
kondëën nöömö tu. Hën da wooko u mi kaa.
24 Nöö mi ta tja gaan sitaafu u di wooko Gadu
da mi u mi ta du da unu e. Ma ma a' toobi.
Mi ta du ën waiwai seei. Biga di sitaafu mi
ta tja aki, nöö a dë wan pisi u di sitaafu di bi
fika u ⌞Masa Jesosi⌟ Keesitu musu tja u dee
sëmbë fëën hedi, dee dë kuma hën sinkii.
Mi ta heepi tja dee sitaafu go dou.
25 Nöö söseei mi ko dë wan futuboi fuun
dee sëmbë u Masa Gadu tu. Biga hënseei
buta mi u mi heepi un ⌞dee sëmbë dee na
Isaëli sëmbë⌟. A manda mi u mi konda di
Buka fëën da unu, be un tuu jei hii soni fëën.
26 Nöö di Buka aki sö, a bi dë wan tjubitjubi
soni fu sensi seti u goonliba, ma fa u dë aki
Masa Gaangadu mbei a ko limbo da u dee
sëmbë fëën. 27 Biga a kë fuu ko sabi di gaan
bunu di a kë da hii sëmbë.

Nöö di gaan waiti bunu u ta taki aki, hën
da te i ko piki di buka, nöö Masa Jesosi
Keesitu seei o ko ta libi a i hati, ⌞ee i da
Isaëli sëmbë, ee ja dë Isaëli sëmbë⌟. Nöö te
di juu dou faa toona ko kisi di nëbai fëën a
goonliba aki, nöö i seei o dë a dendu tu.
28 Fëën mbei wë u ta konda dee soni u
Jesosi Keesitu da hii sëmbë e. U ta bai de
ta lei de ku hii di köni di u abi, be de sabi fa
u de libi, fu te di juu dou fu de dou a Gadu
fesi nöö de o dë gbelingbelin sëmbë kumafa
Gadu kë. 29 Hën da di soni mi ta biinga da e,
ku hii di gaan kaakiti Gadu ta da mi u mi du
di wooko fëën.

2

*Aki Paulosu ta begi dee sëmbë u de hoi di
biibi de ta biibi*

a Masa Gadu.

1 Wë nöö fa mi ta biinga taanga aki, nöö
fuunu hedi wë e, dee sëmbë, un dee biibima
a Kolosën dë ku dee u Laodisea, ku dee
otowan dee an si mi fesi wan daka. 2 Mi ta
wooko sö fuun musu kisi degihati, be un dë
ku wan hati ta lobi unu seei. Biga te un
ta libi sö kaa, nöö woon ta fusutan soni u
Gadu gbelingbelin seei. Nöö woon ko sabi
dee tjubitjubi soni u ⌞Masa Jesosi⌟ Keesitu
awaa, dee Gadu u Tata bi abi nëën pakisei
a fesi. 3 Nöö te wan sëmbë i ko sabi Masa
Jesosi kaa, nöö joo feni köni ku fusutan e.
Biga hën nöö abi dee gaan gudu dë.
4 Nöö mi ta konda dee soni aki da unu, dee
sëmbë, u sëmbë an musu ko ganjan unu ku
dee bödjëëbödjëë fan u de. 5 Biga aluwasi ee
miseei an dë a unu mindi seei, ma mi hati
dë a unu ala. Nöö te mi jei taa un dë gingin
a pasi ta biibi ⌞Jesosi⌟ Keesitu ku wan hati
nango, nöö mi ta wai seei.
6 Wë dee sëmbë, fa i si un tei Jesosi Keesitu
ko unu Masa dë kaa, nöö ku ën nöö un musu
ta libi e. Biga unu ku ën ko di wan. 7 Nöö un
musu dë a Masa Jesosi kuma wan pau di hën
lutu go fundu a goon. Un musu ta biibi ën
taanga nango möönmöön, leti kumafa i si
de bi lei unu dë. Nöö hiniwan juu un musu
ta dë ku tangi seei a unu hati u dee soni a bi
du da unu.

*Aki Paulosu ta bai de taa de an musu mbei
sëmbë ganjan de buta a wëti basu möön.*

8 Nöö un haika, dee sëmbë. Un musu köni
e, be na wan sëmbë musu ko lei unu wan
oto fasi fuun dini Gadu. Biga de o ko biinga
u de wini unu ku dee sösö lei u di goonliba
aki taa ee i kë dini Gadu nöö i musu hoi dee
peipei wëti u de, dee deseei mbei. Ma wan

musu piki e. Biga dee lö lei dë an kumutu
a Keesitu, ma a libisëmbë pakisei ku dee
makiti dee ta tii goonliba de kumutu.
9-10 Wë biga di unu ku Masa Jesosi ko di
wan kaa, nöö soni an ta makei unu möön e.
Biga fa Masa Jesosi dë wan libisëmbë seei,
ma Gadu seei gbelin a dë. Hën nöö da di
hedima u hii dee basia u Masa Gadu Köndë,
nöö a hei möön hii dee didibi tuu a mundu
ala. Hii soni dë nëën basu, nöö nëën hii soni
fuu dë.
11 Nöö di unu ku ën ko di wan kaa, nöö
hën Masa Gadu maaka unu u sëmbë musu
sabi taa un da sëmbë fëën. Ma di maaka
fuunu, hën an dë a sinkii kuma di u dee
Isaëli sëmbë e. Nöö na libisëmbë maaka
unu tu, ma ⌊Jesosi⌋ Keesitu seei hën maaka
unu. Biga a puu dee takuhati fasi fuunu
tuwë.
12 Nöö fa un kisi dopu dë, dee sëmbë, nöö
hën ta lei taa un kaba ku di awoo libi fuunu.
Biga di de kii Masa Jesosi bei, nöö unu ku
ën wë de bi bei makandi dë e. Nöö Gadu
weki ën puu a dëdë dëën njunjun libi dë,
nöö hën da unu ku ën tuu kisi wan njunjun
libi makandi. Biga un ko ta biibi taa Gadu
abi kaakiti te tjika u puu unu a hogilibi basu.
13 Nöö a fesi un bi ta böö nöö, ma wan
bi dë ku libi eti e. Biga unu ku Masa Gadu
bi dë paatipaati u dee hogihati libi fuunu
hedi. Wan bi dë sëmbë u Gadu kuma u dee
Isaëli sëmbë, dee bi abi dee wëti u Gadu. Ma
fa Masa Gadu weki Masa Jesosi puu a dëdë
dëën njunjun libi dë, nöö a da unu njunjun
libi tu. Biga unu ku ën ko di wan. A puu unu
a bëë u hii dee hogi du fuunu.
14 A fesi un bi a' föutu a Gadu, nöö un bi
musu kisi sitaafu kumafa Gadu bi buta, fu
di un bi booko dee wëti fëën. A dë kuma
hii dee wëti tuu dee u bi poi bi dë sikifisikifi
a pampia, ma nöö hën Gadu tei di pampia
naandë tja go peka a di lakpa pau ku Masa
Jesosi, be a kaba ku dee wëti naandë. 15 Nöö
a di lakpa pau dë seei tu, naandë Masa Jesosi
wini hii dee didibi ku dee makiti u de tuu
fiaa kaba de a sösö. A da de sen a hii mundu
wojo, be hën wanwan nöö dë winima.
16 Söö. Wë nöö dee sëmbë, wan musu
mbei na wan sëmbë toobi unu möön a di
së u dee lö wëti dë e. Ee de ta kuutu unu
taa wan ta hoi dee tjina u njanjan ku soni u
bebe, ee nasö saba, ee nasö dee oto peipei
daka de ta hoi, nöö wan musu a' toobi ku
de e. 17 Biga dee tjina u bi ta hoi dë bi dë
wan soni nöö u bi ta du fuu ta mëni di ko u
⌊Jesosi⌋ Keesitu a bi o ko. Ma fa u dë aki a
ko kaa e, nöö an dë fanöudu fuu hoi dee lö
wëti dë möön.
18 Nöö söseei wan musu piki ee wan sëmbë
ko a unu ku gaan sakafasi ta taki taa Masa
Gadu bi lei ën wan soni, nöö fa a lei ën dë
nöö a si taa wan ta libi bunu. Sö wan libi
wan o feni paima fëën, biga wan ta saka unu
seei kumafa a fiti ta begi dee basia u Masa
Gadu köndë. Sö so sëmbë ta fan.
Ma nöö te wan sëmbë ko taki sö wan soni
da unu, nöö wan musu piki ën e. Biga dee
lö sëmbë dë ta mëni taa de bumbuu möön
hii sëmbë, ma na tuu. Gaan fasi ku dee taku
pakisei u libisëmbë nöö de abi sö. 19 Fa de
sai dë, de disa Masa Jesosi gaanduwe. Ma
hën da di Hedima fuu di ta sölugu u ta seeka
fuu ko dë kumafa Gadu kë. Hën ta hoi hii u
tuu makandi kumafa dee tatai u sinkii ta hoi
di sinkii fii makandi faa sa göö kumafa a dë
fanöudu.
20-21 Wë nöö dee sëmbë, kumafa u taki dë,
unu ku ⌊Masa Jesosi⌋ Keesitu dëdë makandi
e, nöö un ko a wan njunjun libi dendu. Un
kaba ku dee awoo guwenti fuunu dee un bi
abi, ku dee awoo fasi u di goonliba aki. Nöö
an dë fuun hoi dee gaduwëti dee libisëmbë
ta buta da unu möön e, taa ja musu panjan
disi, ja musu tesi di dë, ja musu nama a di
soni dë.
Nöö di un kaba ku de kaa, nöö faandi
mbei un musu toona go ta libi a peipei wëti
basu möön baa? 22 Biga dee lö soni dë an dë
wan wojo soni möönsö. Tuu u de di dë kaa,
biga libisëmbë wëti nöö de dë.
23 Nöö dee sëmbë dee ta lei i de, a djei taa
de köni fu di de ta konda da i taa a sö wan
fasi i musu ta dini Gadu. De taa i musu saka
i seei gaanfa, be sëmbë si taa ja dë wan wojo
soni. I musu ta pena i seei sinkii ta dëën
sitaafu. Ma fa de taki ën dë seei, ma na köni
de köni sö e. Biga dee lö wëti dë an ta puu
dee taku hangi fii hati da i.

3

Aki Paulosu ta taki da de taa de musu suku dee soni u Masa Gadu dee a ta kai gaan soni.

1 Dee sëmbë o, di unu ku ⌊Jesosi⌋ Keesitu
weki makandi ko a wan njunjun libi dendu
naandë, nöö fëën mbei hati fuunu musu dë
a dee soni u Gadu Köndë ala e, ka Masa
Jesosi dë sindosindo a di letimaun së u
Gadu. 2 Wan musu ta buta pakisei a dee soni
u di goonliba aki möön e, ma be un buta
pakisei fuunu a dee soni u Gadu Köndë ala.

3 Biga fa unu ku ⌊Jesosi⌋ Keesitu dëdë
makandi dë, nöö dee soni u di goonliba aki
an dë wan wojo soni da unu möön. Biga na
di tuutuu libi fuunu disi eti e. Di waiti libi
di un abi, nöö a dë tjubitjubi a ⌊Masa Jesosi⌋
Keesitu ala. Biga u ku ën dë di wan, leti
kumafa hën ku Gadu seei dë di wan. 4 Nöö
te a toona ko a goonliba aki baka u kisi di
nëbai fëën, nöö unu seei o dë a dendu tu e,
nöö sëmbë o si di tuutuu libi fuunu di un abi
awaa.

Aki Paulosu ta bai de u de disa dee takulibi u goonliba.

5 Wë nöö dee sëmbë, di un sabi sö kaa,
nöö un musu kaba ku dee takulibi u di
goonliba aki e, kuma mötjö libi sö, fanafiti
libi, dee taku hangi a di së u manu ku mujëë,
langawojo u soni. Wë biga ee i a' langawojo,
nöö i dë leti kuma dee sëmbë dee ta waka a
oto gadu baka. 6 Nöö fu dee lö soni dë hedi
Gadu o kuutu dee sëmbë dee an kë piki ën
buka. A o sitaafu de ku gaan hatiboonu.

7 Nöö a fesi unu seei bi dë kuma de tu, ta
libi a di leiki u dee taku hangi fuunu hati.
8 Ma fa u dë aki nöö wan musu libi sö möön
e, dee sëmbë. Un musu kaba ku dee lö libi
aki fiaa: dee hatiboonu fasi, buuse sëmbë,
du soni ku otowan ku hogihati, ta guunjan
di otowan fii ta tjëën ta kosi, ta taki dee
dëëwojo taki dee na fiti. Dee soni dë an
musu dë a unu seei. 9 Ja musu ta lëgëdë ta
mindi soni da di otowan fii ta ganjëën. Biga
i kaba ku hii dee awoo takuhati fasi dee un
bi abi.

10 Masa Gadu da i wan njunjun hati kaa
e, nöö a ta seekëën faa ko dë kuma di fëën
seei. Nöö möönmöön i sabi ën, möönmöön
joo ko dë kuma hën. 11 Nöö antoobi möön
aluwasi ee i dë Dju sëmbë, ee ja dë Dju
sëmbë, ee i koti di maaka u Dju, ee ja koti
ën, ee i sabi soni, ee ja sabi wan wojo soni,
ee i dë saafuma, ee i dë fiima. Biga di wan
kodo sëmbë nöö u dë. Masa Jesosi hën nöö
u tuu ta kai gaan soni. Hën nöö ta dë a u tuu
hati.

Aki Paulosu ta konda da de fa u de musu libi bunu a goonliba.

12 Dee sëmbë o, fa Masa Gadu tei u buta
apaiti fëën seei aki, nöö a lobi u gaanfa
e. Nöö fëën mbei un musu a' tjalihati u
otowan. Un musu libi ku ën ku bunuhati, ku
saka fasi. Nöö un musu abi sapifasi ta mëni
di otowan fii ta hoi pasensi dëën. 13 Un musu
a' tifihedi da unu na unu e. Ee i ku sëmbë a'
soni, nöö ja musu hoi ën a bëë, leti kumafa
⌊Masa Jesosi⌋ Keesitu an ta hoi i a bëë.

14 Nöö u hii dee libi aki tuu, nöö lobi hën
da di mama u de e. Biga te un lobi unu na
unu, nöö un sa libi makandi ku wan hati
kumafa Gadu kë.

15 Fa un ko a ⌊Masa Jesosi⌋ Keesitu dë, dee
sëmbë, nöö un ko dë bööböö. Fëën mbei na
wan toobi musu dë a unu mindi. Biga un
tuu dë di wan sinkii, nöö Gadu kai unu fuun
ta libi makandi ku wan hati. Nöö un musu
ta da Gadu tangi nöömö e.

16 Nöö un musu sabi dee wöutu u ⌊Masa Je-
sosi⌋ Keesitu bunu ta piki de nango nöömö.
Un musu ta lei unu seei dee soni u Masa
Gadu ta fan ku unu na unu ku fusutan ta
kanda dee kanda dee dë a Gadu Buku ku
dee di Akaa u Gadu ta da unu. Un musu ta
gafëën ku hii unu hati ta dëën tangi nöömö
fu dee soni dee a du da unu.

17 Nöö fa un ko dë sëmbë u Masa Jesosi aki,
nöö hii dee soni un ta du ku dee un ta fan
tuu musu kai ku ën e. Un musu ta da u Tata
Masa Gadu tangi nöömö, biga Masa Jesosi
jabi di pasi da u kaa fuu sa tja tangi ko dëën.

18 Nöö un dee mujëë, un musu ta piki unu
manu buka a soni e. Biga sö a fiti biibima u
Masa Jesosi fu de musu libi.

19 Nöö un dee womi dee abi mujëë a wosu,
un musu lobi dee mujëë fuunu. Wan musu
libi hogi ku de e.

20 Nöö un dee mii, un musu ta piki dee
gaan sëmbë fuunu buka a hii soni, biga sö
Masa Jesosi kë fuun ta libi.

21 Nöö un dee tata, wan musu libi ku dee
mii fuunu a wan fasi te de ko ta lasi hati e.

22 Nöö un dee sëmbë dee ta wooko a oto
sëmbë basu, un musu ta piki dee basi fuunu
buka e. Na te de sai dë ufö, kuma un ta
suku gafa a libisëmbë. Nönö. Ma un musu
piki de buka ku hii unu hati fu di un ta
lesipeki Masa. 23 Nöö fëën mbei hiniwan
soni di woon ta du kaa, nöö un musu ta du
ën ku hii unu hati. Biga na libisëmbë un ta
wooko da e, ma Masa hën un ta wooko da.
24 Nöö fa a dë Masa fuu dë, nöö hën o paka
u di paima leti kumafa a paamusi u kaa, fu
di u dë sëmbë fëën. 25 Söseei tu, a o sitaafu
hiniwan sëmbë di ta du hogi, leti kumafa a
fiti dee du fëën. Biga an ta luku a fesi.

4

1 Nöö un dee sëmbë ta a' sëmbë ta wooko
a unu basu, un musu ta libi bunu ku de
kumafa a fiti. Biga i seei sabi taa i abi wan
Masa a i liba tu di ta dë a Gadu Köndë ala.

Aki Paulosu ta taki soni u begi.

2 Nöö wan musu wei fu begi Gadu e, dee
sëmbë. Ma hiniwan juu un musu ta dë
kabakaba fu un begi ën ku hii unu pakisei,
nöö un musu ta dëën tangi nöömö u di
heepi di a ta heepi u.
3 Nöö un musu ta begi da u tu, dee sëmbë,
u Gadu musu da u pasi fuu ta konda di Buka,
be sëmbë jei dee tjubitjubi soni u Gadu dee
bi ko a limbo a ⌊Jesosi⌋ Keesitu. Di Buka dë,
fu di mi ta kondëën, fëën mbei wë i si de bui
mi buta aki. 4 Nöö un ta begi da mi o, u mi sa
kondëën limbolimbo nöömö, be hii sëmbë
musu sa fusutëën. Biga hën da di wooko u
mi kaa.

Aki Paulosu ta lei dee sëmbë kumafa de musu libi a dee sëmbë dee an ta biibi dendu.

5 Nöö te un dë a dee sëmbë dendu dee an
ta biibi Masa Jesosi, nöö un musu mëni unu
seei fuun ta libi ku fusutan e. Wan musu lasi
di okasi fii du wan soni di sa tja heepi ko.
6 Nöö te woon fan ku sëmbë, nöö un musu
fan a wan bunuhati fasi. Wan musu ta fan
sösö soni, ma di fan fuunu musu abi goma.
Nöö un musu sabi fa fuun ta piki dee sëmbë
dee o ta hakisi unu soni, kumafa a fiti wan
biibima.

Aki Paulosu ta tapa di biifi.

7 Nöö di fa hii soni u mi dë aki, nöö
Tikikusi hën o kondëën da unu e. Di womi
dë, a dë wan bumbuu futuboi u Masa Gadu
di u lobi aki. Nöö a ta heepi u seei a di wooko
u Gadu. 8 Nöö mi ta mandëën da unu ala
fuun sa jei fa u dë aki, be hati fuunu ko kötö.
9 Hën ku Onësimusi, di sëmbë fuunu, o ko
a unu ala makandi. Nöö te de ko, nöö de
o konda hii soni di ta pasa aki da unu. Fa
Onësimusi sai dë, a dë wan sëmbë di u lobi
aki tu e, nöö u a futoou nëën liba.
10 Alisitakusi di mi ku ën dë a dunguwosu
aki makandi, hënseei ta manda gaan odi da
unu tu, dee sëmbë, hën ku Maikusi di dë
famii u Banabasi. Nöö un bi kisi buka u
Maikusi kaa, nöö te a ko a unu ala nöö be
un hoi ën bunu e.
11 Nöö Josua ta manda odi da unu tu. Hën
seei da Jusitusi.
Dee sëmbë mi kai aki, de nöö da Dju
sëmbë ta heepi mi a di wooko u Masa Gadu
aki ta paaja di tii fëën a goonliba, nöö de ta
da mi degihati seei.
12 Nöö Epafasi, di dë wan sëmbë fuunu,
manda gaan odi da unu tu. Hën seei dë
wan futuboi u ⌊Masa Jesosi⌋ Keesitu tu, nöö
a ta begi taanga seei da unu fuun musu dë
gingin a di biibi un ta biibi a Masa Jesosi.
A ta begi fuun musu ko gaan sëmbë a di
biibi e, be un sabi bumbuu kumafa Gadu kë
fuun musu libi. 13 Nöö di mi sabi sö fëën,
nöö mi kë fuun seei musu sabi sö tu taa a
ta mbei möiti gaanfa da unu ku dee sëmbë
u Laodisea ku dee dë a Hilapolisi tu.
14 Nöö di lobi data fuu de ta kai Lukasi,
hënseei ta manda gaan odi da unu tu, hën
ku Demasi.
15 Nöö un da dee biibima u Laodisea gaan
odi da u e, dee sëmbë, ku Ninfa, ku hii dee
sëmbë nango nëën wosu a keiki.
16 Nöö fa woon kisi di biifi aki, nöö un
musu lesi ën da hii dee sëmbë u Masa Jesosi
a unu ala, be de tuu jei ën. Nöö te un kaba u
lesi ën dë, nöö un mandëën da dee biibima
u Laodisea be de lesi ën a keiki ala tu. Nöö
un tei di oto biifi di mi manda da dee sëmbë
a Laodisea ala tja ko lesi a unu naandë tu.
17 Nöö un taki da Akipusi taa be a mbei
möiti faa go dou ku di wooko u Masa di a
buta nëën maun e.
18 Nöö fa mi dë a dunguwosu aki, nöö un
musu ta mëni mi nöömö e, dee sëmbë. Na
soni möönsö. Mi, Paulosu seepi, ta sikifi
di pisi u di biifi aki ku miseei maun. Mi
ta manda gaan odi da unu taa Masa Gadu
musu dë ku unu ku ën bunuhati. A tan sö.

Di fosu biifi Paulosu manda da dee biibima u Tesalonika

Wan wöutu a fesi.

Tesalonika bi dë wan köndë a wan pisiwata de kai Masadonia. Nöö a di ten di di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu bi ta lontu ta paaja di buka u Masa Jesosi, nöö hën a go dou a Tesalonika. Hën a da dee sëmbë u di köndë di buka. Nöö di de jei ën, hën so u de piki tei Masa Jesosi fu de Gadu. Ma nöö dee oto sëmbë u di köndë an kë sö, nöö hën de mbei toobi ku Paulosu te a kumutu a di köndë go.

Nöö fa Paulosu go dë, a sabi taa dee biibima u Masa Jesosi a Tesalonika ta kisi sitaafu nöömö fu di de ta biibi hedi. Nöö a ta dëën bookohedi. Nöö hën a dë te wan pisi, hën a manda di kijoo de kai Timoteo faa go haika de luku ee de disa di biibi, ee de ta hoi dou.

Nöö di Timoteo go te a ko, hën a tja wan suti buka ko da Paulosu taa dee Tesalonika biibima ta hoi dou eti. Nöö di Paulosu jei sö, hën a mbei wan biifi manda da de u di wai di a ta wai ku de. Nöö hën wë da di pampia aki.

Nöö Paulosu taki sömëni soni a di biifi aki tu u di fa Masa Jesosi o toona ko tei dee sëmbë fëën tja go. Nöö a ta leti dee Tesalonika biibima a di fa de musu libi fu tee Masa Jesosi toona ko.

Aki Paulosu ta da Gadu tangi u di fa dee biibima u Tesalonika hoi di biibi tjika.

1 Wë dee sëmbë, mi Paulosu ku Timoteo ku Silifani, ⌞hënseei da Silasi,⌟ u ta mbei di biifi aki manda da un dee sëmbë fuu Tata Masa Gaangadu ku Masa Jesosi Keesitu, dee ta ko makandi a keiki a Tesalonika. Masa Gadu musu dë ku unu ku ën bunuhati e. A musu da unu kötöhati.

2-3 Wë nöö dee sëmbë, u kë fuun ko sabi taa hibiwanten te u ta begi nöö u ta mëni hii unu tuu a u Tata Masa Gaangadu fesi. U ta dëën tangi da unu seei. Biga u ta mëni fa un ta biinga da di wooko u Gadu fu di un ta biibi ën hedi, nöö u ta mëni tu fa un ta wooko taanga fu di di lobi u Gadu dë a unu hati. U ta mëni fa un ta tai hati a dee sitaafu dee un ta tja naandë te go dou, fu di un ta mëni dee soni Masa Jesosi Keesitu paamusi u taa de o pasa nöömö. Dee lö soni dë wë mbei u ta dëën tangi da unu e.

4 Wë nöö dee sëmbë, Gadu lobi unu tuú o, nöö u sabi taa a tei unu ko sëmbë fëën. 5 Nöö di soni mbei u sabi sö. Fa u bi tja di Buka u Masa Jesosi ko konda da unu naandë, nöö wa tjëën kuma sösö wöutu u ta taki nöö a kaba. Ma u ko ku di kaakiti u Gadu seei. Di Akaa fëën bi dë ku u, nöö hën u fan gbelingbelin ku unu, te un ko si taa di Buka dë, a dë wan gaan bumbuu soni fuun musu piki.

Nöö unu seei sabi fa u bi libi bunu a unu mindi a di lö ten naandë. Nöö di soni mbei u bi libi sö e, fuunu hedi wë, fuun sa bia ko a di së u Masa. 6 Hën wë i si un ko ta djeesi u ku Masa Jesosi tuú. Biga di un piki di Buka, nöö hën dee sëmbë fuunu köndë dë da unu sitaafu te fu kii, ma töku wan disa. Ma un kisi di Buka hoi ku wan gaan wai di di Akaa u Masa Gadu seei da unu. 7 Nöö hën un ko dë wanlö sëmbë di hii dee oto biibima u Masa Jesosi tuu musu djeesi, dee ta dë a unu pisiwata a Masadonia ala te dou ku dee ta dë a u a Giiki Köndë aki tu.

8 Ma fa u taki dë, na dee sëmbë u dee pisiwata fuu aki nöö jei fuunu e, dee sëmbë. Ma di buka u Masa Jesosi paaja seei a mundu, biga hii sëmbë tuu ko ta taki kumafa un ko ta biibi tjika. Te u ta waka an dë fuu ta kondëën da oto sëmbë möön, 9 biga hii sëmbë jei ën kaa. Nöö deseei tei ën ta konda da u kumafa un bi hoi u ku gaan piizii di u bi ko a unu naandë. De ta konda da u tu kumafa un disa dee ganjanganjan gadu ko ta waka a di tuutuu Gadu baka di ta libi u nöömö. 10 De ta konda da u taa un ta luku di Mii fëën nöömö, faa kumutu nëën Tata köndë ko a u. Sö fuunu de ta konda e, dee sëmbë. Nöö fa Masa Jesosi sai dë, Gadu weki ën puu a dëdë tuu, nöö hën puu u a di sitaafu u Gadu di o ko.

2

Aki Paulosu taki u di wooko di a bi du a Tesalonika.

1 Wë nöö fa u fan dë, dee sëmbë, hën da unu seei musu sabi taa di ko u bi ko a unu naandë an bi dë u sösö. 2 Ma nöö bifö u bi ko a unu u bi tja gaan sitaafu a Filipi e. De bi sösö u ala gaanfa, kumafa un sabi kaa. Ma nöö töku Gadu bi dë ku u, hën a da u hati te u pasa tja di Buka fëën ko da unu tu. Hën u ta kondëën nöömö, hii fa felantima fuu bi dë a unu köndë ala tu ta buta ku u.

Ma wa bi a' toobi ku dee felantima dë
e. [3] Biga di Buka u ta tja aki tuutuu soni a
dë, na ganjanganjan soni fuu sa ta tjëën ku
ganjan fasi ta naki unu tëtë fuu wini soni
a unu. [4] Nönö e, dee sëmbë. Ma u ta tjëën
fu di Gadu seei futoou u te a butëën a u
maun, hën mbei u ta tjëën ta konda. Nöö
hën mbei tu wa ta suku u kondëën faa kai
ku libisëmbë e, ma u ta suku faa kai ku Gadu.
Biga hën ta wegi di hati fuu ta luku ee a dë
limbolimbo.

[5] Dee sëmbë o, unu seei sabi fa u bi libi
a unu ala. Na wan ten seei u bi ta mbei
möiti fuu kisi sëmbë tja ko a u ku suti oto e.
Nöö na ku langahati u bi ko a unu tu. Biga
na wan daka u tei di hei Gadu da u aki fuu
ganjan unu njan. Fa u ta fan aki, Gadu seepi
sabi taa tuutuu soni u ta taki. [6] Nöö fa u bi
libi a unu mindi dë, wa bi ta suku bunu në a
na wan libisëmbë, na a unu, na a oto sëmbë
möönsö tu, boiti a Gadu wanwan nöö.

[7] Dee sëmbë, ka u dë tjabukama u ⌞Masa
Jesosi⌟ Keesitu tjika aki, nöö u bi sa buta ku
unu seei fuun dini u. Ma nöö wa du sö. Ma
u bi dë a unu mindi leti kuma wan mama
ta kiija dee piki mii fëën. [8] U bi lobi unu tee
na soni, hën mbei u bi ta wai seei taa u sa
paati di Buka u Masa Gaangadu da unu. Nöö
na di buka wanwan u bi paati da unu e, dee
sëmbë, ma di libi fuu seei tu. Sö un ko dë
wan hati soni da u tjika. [9] Wan mëni fa u bi
wooko taanga di u bi dë a unu ala nö? Ndeti
ku didia u bi ta wooko ku u seei maun, biga
wa bi kë buta di hebi u soni u njan fuu a unu
liba.

[10] Unu seei, ku Masa Gaangadu tuu, bi si fa
u libi bunu a un dee biibima u Masa Jesosi
mindi di ten dë. U bi libi limbolimbo a Gadu
wojo e. U libi a wan leti fasi ku unu te na
wan sëmbë bi sa feni föutu a u. [11] Nöö un
sabi fa u bi ta tja unu tu leti kumafa wan
tata ta kiija dee mii fëën dee a pai. [12] Te un
lasi hati, u ta da unu degihati. Te soni miti
unu, u ta ko këë pena ku unu. U bi ta buta
ku unu fuun libi leti kumafa a fiti dee sëmbë
dee nama ku di Gadu di u ta dini aki. Biga
hën kai unu fuun ko dë a di tii fëën dendu,
be un ko a dendu u di hei ku di waiti fëën di
a abi.

[13] Wë nöö dee sëmbë, hiniwan juu u ta
da Masa Gadu tangi fuunu hedi e. Wë biga
di u konda di Buka da unu naandë, nöö un
piki ën leti kuma a Gadu a kumutu, na a
libisëmbë. Nöö Gadu Buka a dë tuu o, nöö fa
un ta biibi ën dë nöö a ta wooko a unu hati
seei. [14] Nöö hën un ko djeesi dee biibima u
Jesosi Keesitu dee ta dë a Judea. Fa de ta
miti makandi a dee peipei köndë u Judea
dë, nöö de ta kisi gaan sitaafu a dee oto Dju
sëmbë kuma de, leti kumafa unu seei ta kisi
sitaafu a dee sëmbë fuunu.

[15] Dee sëmbë o, fa i si dee Dju sëmbë sai
naandë, de hogi tuu o. Biga dee gaan sëmbë
u de wë bi kii dee fesiten tjabukama u Gadu,
nöö hën dee disi toona kii Masa Jesosi tu.
Nöö hën awaa de toona ko ta jaka u puu a
dee köndëköndë. Fa de sai naandë, dee soni
de ta du an ta kai ku Gadu seei, kwetikweti.
Nöö de ko felantima u hii sëmbë, [16] biga de
ta biinga ku u nöömö fu wa musu konda di
Buka da dee oto sëmbë dee an dë Dju. A di
fasi dë, de ta tapa de u de an musu feni di
heepi u Gadu möönsö.

Nöö fa de ta du ën naandë, nöö di hogi
du u de hia te a ko dë tjongoo. Biga di
hatiboonu u Gadu ta kai leti a de liba awaa.

Aki Paulosu ta taki fa a hangi dee biibima u Tesalonika tjika.

[17] Dee sëmbë fuu o, fa i si dee sëmbë paati
u ku unu ku taanga naandë, nöö a hati u e.
Ma hii fa u paati a sinkii fasi fu di sati pisiten
aki seei, ma pakisei fuu dë leti a unu naandë
eti. U ta hangi unu te na soni. Nöö u mbei
möiti te u wei fuu toona ko a unu. [18] Sömëni
pasi kaa mi Paulosu seei bi kë ko a unu, ma
di didibi, Saatan, ta tapa u. Hën wë mbei i
si wa dou a unu ala eti.

[19] Biga dee sëmbë, ambë seei u ta mëni fuu
lei Masa Jesosi te a ko? Ambë da di hei fuu,
ku dee sëmbë u ta wai da fa u dë aki? Na unu
nö? Unu wë e, dee sëmbë. Fuunu hedi wë
woo poolo a di daka di Masa Jesosi Keesitu
o toona ko baka. [20] Biga unu wë da di hei fuu
e, ku di wai fuu u ta wai.

3

Aki Paulosu taki faandi mbei

a manda Timoteo.

[1] Wë dee sëmbë, u bi ta mëni unu tee wa
saanfa u du möön. Nöö hën wë u kuutu taa
woo manda Timoteo ko a unu ala, nöö mi ku
Silasi wanwan o fika na Atene aki. [2] Nöö hën
wë i si u mandëën ko a unu e, baa. Wë nöö
un sabi Timoteo, taa a dë wan sëmbë fuu vö.
U ku ën tuu ta dini Gadu makandi ta paaja
di buka u ⌞Jesosi⌟ Keesitu. Nöö hën wë u
mandëën ko a unu ala faa ko da unu taanga
ku degihati, be un go dou ku di biibi. [3] Biga

wa kë na wan fuunu musu dë buujabuuja fu
di dee sëmbë ta sitaafu unu hedi.

Ma nöö fa mi fan dë seei, dee sëmbë, ma
un bi musu sabi taa sö woon kisi sitaafu fu
di biibi hedi, na sö nö? 4 Biga di u ku unu bi
sai dë, nöö u bi ta taki ën da unu nöömö taa
ee wan sëmbë ko biibi a Masa Jesosi nöö a o
kisi sitaafu nöömö. Sö u bi mbei un ko sabi
kaa, dee sëmbë, nöö hën wë ta pasa ku unu
fa u dë aki, kumafa unu seei sabi kaa.
5 Ma seei u bi panta da unu o, dee sëmbë.
Hën mbei di mi si taa wa sa tan möön longi,
nöö hën mi manda Timoteo be a ko haika
unu, ee un dë a di biibi eti. Biga mi bi panta
taa kandë di Gaan Tesima de kai di didibi
ko tesi unu a wan fasi te a hai unu puu a di
biibi. Nöö di wooko u bi wooko a unu mindi
dë, nöö a ko dë u sösö.

Aki Paulosu ta taki u di suti njunsu di Timoteo bi tja ko dëën.

6 Wë nöö dee sëmbë, djunsu aki Timoteo
toona ko a u. Nöö a tja wan suti njunsu
fuunu ko da u e, nöö u ta wai seei. Biga a
konda da u taa di lobi fuunu ku di fa un ta
biibi, de dë seei tjentjen eti. Sö a ko taki da
u aki. A taki da u tu taa te un ta mëni u, nöö
un ta wai te na soni. Un ta hakisi ee na un
ten seei u sa toona miti baka. Sö un ta hangi
u tjika, leti kumafa u seei ta hangi unu aki
tu.
7 Wë nöö dee sëmbë, di u jei taa un ta hoi
a di biibi go dou eti, nöö u kisi degihati seei.
Wa a' toobi möön ku fa sëmbë ta sitaafu u
aki ta da u fuka. 8 Biga di libi fuu toona ko
suti da u, fu di u jei taa un dë gingin a Masa
Jesosi eti.
9 Nöö wa saanfa u da Masa Gaangadu
tangi da unu baa, fu di wai u ta wai da unu
nëën fesi fa u dë aki e. 10 Ndeti ku didia u
ta begi ën gaanfa faa sa da u pasi fuu ku
unu miti fesi ku fesi möön. Biga u kë lei
unu dee soni dee makei unu eti, fu di biibi
fuunu musu sa ko dë telutelu. Sö u kë e, dee
sëmbë.
11 Hën mbei u ta begi u Tata Masa Gaan-
gadu ku Masa Jesosi tu, fu di pasi sa jabi da
u be u ko a unu. 12 Nöö u ta begi da unu
tu e, dee sëmbë, taa di lobi fuunu di un ta
lobi unu na unu, ku di lobi di un ta lobi oto
sëmbë musu ta göö nango möönmöön, leti
kumafa di lobi di u ta lobi unu ta göö. 13 Gadu
musu seeka dee hati fuunu be un dë gingin
a di biibi e. Nöö te u Masa Jesosi toona ko a
goonliba, hën ku dee basia fëën köndë, nöö
woon dë gbelingbelin söndö föutu a Masa
Gaangadu fesi. Sö u kë fuunu e, dee sëmbë.

4

Aki ta taki fa de musu du fu di libi u de sa da Gadu piizii.

1-2 Wë sö wë e, dee sëmbë. Di ten u bi dë
a unu naandë, nöö u bi ta lei unu fa fuun
libi te nöö Gadu sa wai ku unu. Di lei u lei
unu dë, nöö Masa Jesosi seei wë manda u
fuu lei unu sö e, kumafa un sabi kaa. Nöö
leti sö nöö un ta libi tu. Wë ma nöö u kë
fuun musu ta libi sö nöömö nango, fu di un
nama ku Masa Jesosi.
3 Nöö u kë toona bai unu a wan soni möön.
Fa un sai dë, Masa Gadu kë fuun libi a wan
apaiti fasi dëën, söndö föutu. An kë fuun
libi wan fanafiti libi di na kai ku di fa a
buta fu manu ku mujëë musu libi e. Nönö.
4 Ma hiniwan fuunu musu sabi fa fii tii i libi
tololoo a di së u manu ku mujëë soni. Libi
fii musu dë seei limbolimbo a Gadu fesi, be
sëmbë a' lesipeki fii.
5 Dee sëmbë o, wan musu libi kumafa dee
sëmbë dee an sabi Gadu ta libi e. Biga fa de
sai dë, hiniwan hogi di hati u de kë a di së
u manu ku mujëë, nöö de ta du ën waiwai
kuma na hogi. Ma nöö unu wan musu libi
sö e. 6 Biga na wan fuunu musu ta libi ku
di otowan fii a dee lö hogi fasi dë. Nöö mi
taki e, taa ee i du sö nöö Gadu an o disa i.
A o sitaafu i nöömö u dee lö soni dë. Sö u
bi bai unu kaa e. 7 Biga Gadu an kai u fuu
ta libi a wan sundjusundju fasi, ma fuu libi
wan gbelingbelin libi nëën fesi.
8 Fa u ta fan aki, nöö ee wan sëmbë ja kë
piki dee soni u ta taki, nöö na libisëmbë
buka ja kë piki e, ma Masa Gadu seei buka ja
kë piki. Biga wë hën ta da u di Limbo Akaa
fëën fuu sa libi wan limbolimbo libi nëën
fesi.
9 Wë nöö dee sëmbë o, an dë fuu sikifi da
unu möön fa fuun lobi unu seei makandi
kuma baaa ku baaa e. Biga Gadu seei lei unu
di soni dë kaa. 10 Nöö sö nöö un ta libi tu e.
Biga un ta lobi hii dee otowan fuunu tuu,
dee ta dë a hii Masadonia köndë ala kaa.
Nöö u kë begi unu fuun musu ta libi nango
sö möönmöön eti.
11 Nöö u taki e, fa i si un sai dë, ⌞wan
musu ta suku takitaki ku unu na unu e, ma⌟
un musu libi a wan pii fasi sö. Wan musu
ta hulu dee otowan fuunu soni tumisi, ma
hiniwan sëmbë musu ta hulu hënseei soni
ta du fëën seei wooko kumafa a fiti. Na sö

u bi taki da unu kaa nö? 12 Biga ee hiniwan
daka un ta libi sö, nöö dee sëmbë dee an ta
biibi o ta lesipeki unu. Nöö an o dë fuun
musu ta langi a sëmbë hiniwanten tu, taa
hën nöö musu ta heepi i a soni.

Aki ta lei u fa di toona ko u Masa Jesosi o dë.

13 Wë nöö u kë fuun sabi wan oto soni
möön, dee sëmbë. Di soni aki nama a dee
otowan fuunu, dee bi ta biibi Masa Jesosi
ma de dëdë kaa. Biga wa kë fuun musu
ta kusumi gaanfa fu de hedi e, kumafa dee
sëmbë dee an ta buta mëni u de a Gadu ta
kusumi gaanfa te sëmbë u de dëdë.
14 Wë biga u ta biibi taa di Masa Jesosi
dëdë nöö hën a toona weki baka. Nöö hën
mbei u ta biibi tu taa te a o toona ko, nöö
Gadu o tja dee otowan fuu bi dëdë dë, ko ku
ën.
15 Nöö fa woo taki aki, nöö na soni u ta
mindi e, biga Masa Jesosi seei bi taki di soni
aki da u. A taa, uu dee sëmbë dee o dë ku libi
a di ten di a o toona ko, nöö wa o waka a dee
otowan fuu fesi dee bi dëdë kaa e. 16 Biga a
di fasi aki sö di soni o pasa, dee sëmbë. Woo
jei wan gaan bai o piki, nöö di gaan hedi
basia u Gadu köndë o bai fan te a koti. Nöö
wan tutu o piki kumutu a Gadu ala. Nöö di
juu dë, nöö Masa Jesosi o kumutu tee a liba
ala ta bazia ta ko. Nöö dee otowan fuu, dee
sëmbë u Keesitu dee bi dëdë kaa, nöö de o
weki wante, nöö de fosu o ta subi nango a
Masa Jesosi. 17 Nöö fa i si de o nango dë, nöö
u dee dë ku libi eti a di ten dë, u seei o hopo
nango ku de makandi te a dee bundji ala pii,
go miti ku Masa Jesosi. Nöö fa woo miti ku
ën dë, nöö wa o paati ku ën möönsö e. U ku
ën o dë makandi fu teego.
18 Wë nöö sö e, dee sëmbë. Fa i si u fan ku
unu aki, nöö un tei dee wöutu aki nöö un ta
da unu na unu taanga ku de.

5

Aki ta bai de taa de musu dë kabakaba ta luku di ko

u Masa Jesosi.

1 Wë nöö fa u taa Masa Jesosi o toona ko
baka dë, dee sëmbë, nöö di juu di a o ko ku
dee soni dee o pasa ufö di ten dë dou, nöö
an dë fanöudu u mi musu sikifi soni u de
da unu. 2 Biga un sabi kaa taa di daka dë,
na wan sëmbë o sabi ën. A o ko vau sö, leti
kumafa fufuuma ta ko a ndeti. 3 Biga di ten
dë, dee sëmbë u di goonliba aki o ta taki taa:
"Aai, hii soni dë bunu kaa. An dë fuu fëëë
möön." Ma te u de kë mëni, nöö di daka o
dou a de vau sö, nöö kaba seei de o kaba a
sösö.

Wë nöö un sabi fa a dë ku wan mujëë te
a dë ku bëë. Te juu fëën dou, nöö a musu
u pali nöömö. Nöö söseei di daka aki o ko
nöömö tu. Na wan sëmbë o sa kule kumutu
fu an kisi i.
4-5 Ma nöö dee sëmbë, an dë fu uun fëëë
di daka dë. An o kisi unu kuma fufuuma a
ndeti, biga uun dë ku mëni fëën kaa. Dee
lö sëmbë u taki dë, nöö de dë a dungu së
e. A dë kuma de ta du soni a ndeti, biga de
an saandi de ta du. Ma fa u ta biibi a Masa
aki, dee sëmbë, nöö u dë a didia biga u ta si
soni limbolimbo. 6 Wë nöö di wa dë sëmbë
u ndeti, nöö wa musu libi kuma u ta duumi
e. Nönö. Ma u musu dë seei ku wojo setiseti
fuu saandi u ta du.
7 A ndeti sëmbë ta duumi e, so sëmbë ta
dööngö. Fa de sai dë, de an ta saandi ta pasa.
Nöö sö dee sëmbë u taki naandë dë tu. 8 Ma
nöö u, wa musu dë sö e, dee sëmbë. Fa u dë
sëmbë u didia aki, nöö u musu dë ku pakisei
ta tii u seei kumafa a fiti.

Ja si fa dee sodati ta bisi felu soni ta tapa
sinkii fu de an musu kisi makei te sëmbë
suti de nö? Wë nöö sö seepi u dee sëmbë
u Masa Jesosi aki musu dë tapatapa tu. Di
biibi di u ta biibi a Gadu ku di lobi fëën di dë
a u hati aki, de wë musu dë di felu bisi fuu fu
wa kisi makei a di biibi. Söseei tu di mëni u
ta mëni fa Gadu puu u a hogi basu aki, hën o
dë kuma di felu kaapusa u dee sodati. 9 Biga
Gadu an pii u tei faa sitaafu u ku hatiboonu
e. Nönö. Ma a pii u tei faa heepi u puu a
sitaafu, fu di u nama ku Masa Jesosi Keesitu.
10 Biga hën da di Sëmbë di bi tei di dëdë fuu
dëdë. Nöö di soni mbei a dëdë da u sö, biga
a kë fuu ku ën ta libi makandi. Ee u dë ku
libi a goonliba aki, ee u dëdë, ma u ku ën ta
libi makandi nöömö.
11 Wë nöö di un sabi sö kaa, dee sëmbë,
nöö be un ta da unu seei degihati ta heepi
unu na unu fuun nango fesi nöömö, leti
kumafa un ta du dë kaa.

Aki Paulosu ta da de dee lasiti lai u di fa de musu libi möön.

12 Wë dee sëmbë, mi kë begi unu baa taa
be un mëni dee fesima fuunu, dee ta wooko
taanga a unu dendu dë ta tii unu a di së
u Masa, be un ta lesipeki de e. Fa de sai
naandë, nöö de ta leti unu fa fuun musu libi
a Gadu wojo. 13 Nöö fëën mbei un musu abi

gaan lesipeki da de. Nöö un musu ta lobi de
tu fu di wooko de ta du dë hedi.
Nöö mi taki da unu e, taa un musu libi
kötökötö fasi ku unu na unu. Wan musu ta
suku takitaki.
[14] Nöö u ta manda unu, dee sëmbë, taa
ee wan malëngëma dë a unu mindi dë, nöö
un bai ën be a wooko e. Ee wan fuunu
dë fëëëfëëë, nöö un fan ku ën be a kisi
degihati. Ee wan fuunu dë suwakisuwaki,
nöö un musu heepi ën be a ko taanga. Un
musu abi pasensi ku hii sëmbë. A dee lö fasi
dë un musu ta libi e, dee sëmbë.
[15] Nöö un musu luku bunu tu, fu ee wan
sëmbë du hogi ku i nöö ja musu toona du
hogi ku ën baka. Ma hiniwanten un musu
ta biinga fuun libi bunu ku unu na unu te
kisi ku hii oto sëmbë tuu.
[16] Fa un sai dë, dee sëmbë, hiniwanten un
musu ta wai. [17] Hiniwanten un musu ta begi
tu.
[18] Hii dee soni ta pasa ku unu, ee hogi ee
bunu, tökuseei un musu sai dë ta da Gadu
tangi nöömö. Nöö sö Gadu kë fuun libi e, fu
di un nama ku Jesosi Keesitu hedi.
[19] Nöö mi taki e, taa te di Akaa u Gadu
ta wooko nöö wan musu tapëën e, ma un
musu dëën pasi be a wooko go dou. [20] Nöö te
sëmbë kisi fan a Gadu, nöö wan musu sösö
dee soni dee a ta taki. [21] Ma un musu ta wegi
hii soni luku ee de dë u Gadu tuu. Nöö te un
si taa a bunu, nöö un hoi ën. [22] Ma hiniwan
soni di un si taa an bunu kaa, nöö un koti
pasi dëën e, dee sëmbë.
[23] ⌞Söö. Wë nöö mi o tapa di biifi aki
e.⌟ Masa Gaangadu, di nëën hii kötöhati ta
kumutu ko, hën musu ta mbei un ko dë
apaiti dëën seei söndö föutu. A musu tjubi
unu akaa ku unu hati ku unu sinkii tuu be
de dë gbelingbelin, fu te Masa Jesosi Keesitu
toona ko nöö woon dë söndö föutu nëën
wojo. [24] Fa u ta taki aki, dee sëmbë, Masa
Gaangadu hën bi kai unu fuun ko sëmbë
fëën, nöö un sa futoou ën e. Hën wë o heepi
unu fuun libi kumafa u taki aki.
[25] Wë un dee sëmbë fuu dë, un begi da u
e. [26] Nöö un da hii dee oto biibima ala gaan
odi. Un baasa de da u seei.
[27] Nöö mi ta manda unu a di në u Masa taa
hii dee otowan fuu dee ta biibi Masa Jesosi
palalaa dou musu lesi di biifi aki.
[28] Dee sëmbë, Masa Jesosi Keesitu musu
dë ku unu ku ën bunuhati e. A tan sö.

Di u tu biifi Paulosu manda da dee biibima u Tesalonika

Wan wöutu a fesi.

Disi da di u tu biifi di di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu sikifi manda da dee sëmbë u Masa Jesosi a di köndë de kai Tesalonika.

Nöö di soni mbei a mbei di biifi aki, biga wë dee biibima u Tesalonika, de ko ta fëëë seei, de an saandi u de du. A dë sö taa de ko ta mëni taa Masa Jesosi toona ko a goonliba kaa. A kandë di sitaafu de ta tja u di biibi hedi hën mbei de ko mëni sö. Biga de bi sabi taa Masa Jesosi bi o ko sitaafu dee sëmbë u goonliba aki wan daka nöömö, nöö hën de ko ta mëni taa kandë di daka naandë hën dou kaa.

Nöö di Paulosu sabi sö, hën a kë mbei de ko sabi taa nönö, an dë sö. Di daka an dou eti. Nöö hën a tei wanlö soni konda da de, dee musu pasa ufö Masa Jesosi o ko sitaafu dee sëmbë u di goonliba aki.

Hën a toona leti de tu fa de musu libi a tatai liba.

Dee soni aki, de abi di biifi aki.

Aki ta lei ambë abi di biifi.

1 Söö. Wë Paulosu ku Silasi ku Timoteo, u wë ta mbei di pampia aki manda da un dee sëmbë ta miti makandi a Tesalonika naandë, dee nama ku u Tata Masa Gaangadu ku Masa Jesosi Keesitu. 2 Wë nöö Masa Gaangadu u Tata ku Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu ku de bunuhati ta da unu kötöhati e.

Aki ta lei fa Paulosu ta wai ku dee Tesalonika biibima

ku di fa a ta begi da de.

3 Dee sëmbë fuu dë, u musu ta da Masa Gaangadu tangi fuunu hedi e, biga di biibi fuunu ta göö nango seei möönmöön. Nöö söseei di lobi di un ta lobi unu na unu ta göö möönmöön tu. Hën mbei a fiti fuu ta da Masa Gadu tangi da unu nöömö e, dee sëmbë. 4 Te u ta waka ta miti ku dee biibima u Masa Gaangadu a köndëköndë, nöö u ta njan buka seei fuunu hedi e. U ta konda kumafa un ta biibi tjika. Nöö u ta taki tu taa hii fa dee sëmbë fuunu köndë dë ta da unu sitaafu seei, ma un ta hoi pasensi nöömö nango kodo. Hën wë mbei u ta njan buka da unu e, dee sëmbë.

5 Ma nöö te un ta pakisei fa dee sëmbë ta sitaafu unu fu di un dë a di Tii u Gadu basu dë, dee sëmbë, nöö i sa si limbolimbo kumafa Gadu ta du soni ku leti tjika. Biga a ta seeka unu be un ko dë a di fa fuun sa njan di suti u di tii fëën fu nöömö nëën köndë.

6 Nöö mi taki da unu taa Gadu hën ta kuutu soni ku leti e. Nöö a o paka dee sëmbë dee ta sitaafu unu naandë. A o toona da de di sitaafu baka nöömö. 7 Ma nöö unu a o da böö u dee fuka i si un ta tja naandë. Nöö u seei o feni böö tu e, te Gadu mbei Masa Jesosi tja di kaakiti fëën ko a limbo. Biga di juu dë, a o kumutu a liba ala ta bazia ta ko, hën ku dee hebi basia fëën köndë. Nöö fa a o ko dë, a o ko ku gaan faja, 8 faa sitaafu dee sëmbë dee an sabi Gadu, dee an bi kë piki di Bunu Buka fuu Masa Jesosi Keesitu möönsö.

9 Nöö mi taki da unu gbelin taa di sitaafu dee sëmbë dë o feni, a o dë fu teego e. Biga Masa Jesosi o jaka de tuu puu nëën fesi. A o tapa de fu de an musu si di gaan waiti fëën möönsö ku di kaakiti di a abi kuma könu. 10 Ma nöö di ten dë, nöö hii u dee sëmbë dee bi dë fëën apaiti, nöö u tuu o ta bai ën në ta gafëën. A o bigi da u seei fa a hei ku fa a waiti tjika. Nöö di juu dë, nöö unu seei o dë a dendu tu e, fu di un bi piki u buka a dee soni fëën dee u bi tei konda da unu.

Aki ta lei fa Paulosu

ta begi da de.

11 Wë nöö dee sëmbë, di a dë sö kaa, nöö fëën hedi u ta begi Gadu da unu nöömö, be un libi a wan fasi faa si taa a fiti tuu fuun feni dee soni dee a bi kai unu fuun feni nëën.

Nöö u ta begi ën tu, fu hiniwan bumbuu soni di un ta kë a unu libi, nöö Gadu musu heepi unu fuun feni ën. Söseei tu a musu da unu kaakiti fuun sa du hiniwan bumbuu soni te dou di un ta pakisei fii du fu di un ta biibi Masa Jesosi. 12 Sö u ta begi da unu e baa. Biga ee a dë sö kaa, nöö Masa Jesosi Keesitu o kisi gaan nëbai fuunu hedi. Nöö hënseei o hopo unu tu fu di un nama ku ën hedi. Ma nöö fa i si a o hopo unu dë, na di bumbuu fuunu seei mbei e, ma fu di bunuhati u Masa Gaangadu ku Masa Jesosi Keesitu, hën mbei.

2

Aki ta lei dee soni dee musu pasa ufö Masa Jesosi o ko u ko sitaafu goonliba sëmbë.

1-2 Wë dee sëmbë, u kë taki wanlö soni
möön u di fa u Masa Jesosi Keesitu o toona
ko ⌞fu ko kuutu goonliba sëmbë⌟, ku di fa a
o kisi u hai tja ko nëën naandë. Biga wa kë
sëmbë musu buuja unu ta toobi unu te wan
saandi fuun pakisei a di soni dë liba.

A kandë wan sëmbë o ko a unu ko taki taa
di Akaa u Gadu fan ku ën taa di daka dou
kaa. Ee nasö, de o tja wan biifi ko da unu
taa u sikifi ën. Ee nasö kandë de o taa a sö
wan sëmbë de jei ën, taa di daka dë dou kaa.
3 Ma wan musu piki e, dee sëmbë. Wan mbei
sëmbë ganjan unu a na wan fasi.

Wë biga bifö di kuutu daka naandë dou,
nöö tu gaan soni musu pasa. Di fosuwan
dë sö taa wanlö hila sëmbë o bia baka disa
Gadu. Nöö di u tu, hën da di gaan poipoi
sëmbë u mundu ⌞di dee fesiten tjabukama
bi taki soni fëën kaa⌟, nöö hën musu ko a
limbo ufö be sëmbë sabi ën. Ma fa a o ko dë
seei, ma Gadu bi buta gaanduwe kaa taa a o
kabëën a sösö nöömö tuwë go a didibi faja.

4 Ma nöö te di lö sëmbë dë ko, nöö a o
hopo hën seepi buta a hii soni liba. A o
buuse hii soni dee de ta kai gadu te dou ku
Masa Gaangadu seei. An o kë u sëmbë ta
begi wan oto soni möön leki hën wanwan.
Nöö a o go denda a di Wosu u Masa Gaan-
gadu go hopo hënseei a hii mundu fesi ta
mbei taa hën tö da Gadu. Sö a o hogi tjika e.

5 Nöö dee sëmbë, wan mëni möön nö, taa
di ten mi bi dë ku unu ala nöö dee soni aki
tuu mi bi taki da unu. Nöö dee soni dë,
de musu pasa ufö Masa Jesosi o toona ko a
goonliba.

6 Wë ma nöö un sabi ambë ta tapa di
hogima naandë mbei an ko a döö eti, na sö
nö? Awa. Ma te di juu fëën dou nöö a o
ko a limbo nöömö. 7 Ma hii fa i si di wogi
sëmbë dë an ko a limbo eti seei, ma nöö wan
soni dë ta wooko ku kaakiti kaa a sömëni
tjubitjubi fasi. A ta buta libisëmbë u de an
musu kë fika a tii basu. Ma nöö an sa go dou
ka a kë eti e. Biga di Sëmbë di ta tapa di
pasi dëën, nöö a o ta tapëën nango te wan
pisi, nöö Gadu o puu ën. 8 Nöö fa Gadu o puu
ën dë, nöö di hogima o booko ko a limbo
wajaa seei awaa. Ma nöö mi taki da unu
taa te di juu kisi nöö Masa o kabëën a sösö
wantewante ku di ventu fëën buka. Biga fa i
si Masa Jesosi o ko ku kaakiti, ku gaan waiti
ku di Gadu fasi fëën dë, nöö a o booko di
kaakiti u di Hogima dë tuu fiaa seei te an
o dë wan wojo soni möön.

9 Fa i si di Hogima o ko naandë, nöö
di didibi o dëën kaakiti faa du gaangaan
wooko. A o ta du sömëni foondofoondo
soni kuma maaka ta mbei ën seei gadu. 10 Hii
dee hogi soni dee a sabi taa libisëmbë lobi
u du, nöö de tuu a o tja ko te a hia faa musu
kisi sëmbë ganjan. Nöö dee sëmbë dee a o
ganjan dë, de o dë dee sëmbë nango kaba
a sösö kaa, fu di de an bi kë tei dee tuutuu
soni Gadu bi taki da de möönsö fu de feni
heepi nëën. 11 Hën wë mbei i si Gadu o mbei
a ganjan de a sö wan kaakiti fasi. Nöö fa de
o piki dee ganjan soni dë, 12 nöö di sitaafu
u Gadu o kisi de nöömö. Biga ku sabi de bi
disa dee letileti soni fëën go ta waka a hogi
baka ta wai.

Aki ta lei taa de musu hoi

go dou nöömö.

13 Ma nöö un dee lobi sëmbë u Masa dë,
⌞u sabi taa un wan dë kuma dee sëmbë u
taki naandë e. Hën mbei⌟a fiti fuu da Masa
Gaangadu tangi fuunu hedi nöömö. Biga
wë a pii unu tei a dee oto sëmbë dendu,
fuun musu dë dee fosu sëmbë ⌞u Tesalonika
naandë⌟ dee ko feni heepi nëën. Di Akaa
fëën wë, hën buta unu apaiti dëën sö e, dee
sëmbë, fu di un piki dee leti soni fëën. 14 Biga
fa i si u bi tja di Bunu Buka u Masa Jesosi ko
konda da unu naandë, nöö hën wë Gadu kai
unu e, fuun musu dë a dendu u di hei u Masa
Jesosi Keesitu ku di waiti di a abi.

15 Wë nöö dee sëmbë, gaantangi, ⌞wan
musu mbei sëmbë ganjan unu e. Nönö.⌟ Ma
dee lei dee u bi lei unu di u bi dë ku unu
naandë, ku dee u bi sikifi manda da unu,
nöö be un taanpu seei ta hoi de gingin.

16-17 Dee sëmbë o, u Tata Masa Gaangadu
lobi u e. A ta dë ku u ku ën bunuhati ta da
u hati nöömö. Aai. A ta da u mëni nöömö
tu u dee bumbuu soni dee o ko a bakaten.
Nöö a musu dë ku unu e, hën ku Masa Jesosi
Keesitu. De musu da unu taihati. De musu
da unu kaakiti tu, fu ee un kë du wan bunu
wooko nöö un musu sa du ën. Ee un kë taki
wan bunu soni nöö un sa taki ën. Sö u ta
begi ën da unu e, dee sëmbë.

3

Aki Paulosu ta hakisi de u de heepi ën begi a wantu soni libi.

1 Wë dee sëmbë fuu dë, u kë taki wantu
soni da unu aki eti ufö woo tapa di biifi. U
kë fuun begi be di Buka u Masa musu paaja
seei waaa go a hii kamian, be de piki ën

tei u gaan soni kumafa a bi paaja a unu a
Tesalonika naandë te un piki ën tei u gaan
soni. [2] Nöö un begi da u tu, be Gadu puu u
a dee hogi sëmbë maun dee aan bisi ku ën.
Biga na hii sëmbë ta biibi Gadu e.

[3] Fa Masa Gaangadu sai dë, dee sëmbë,
un sa a' futoou nëën taa a o mbei un ko dë
gingin a di biibi. Nöö a o ta tjubi unu tu, be
di didibi an feni pasi faa du unu hogi. [4] Fa
u dë aki, u ta futoou Masa taa a ta heepi
unu kaa fuun ta du dee soni u bi taki da unu
nango nöömö. Nöö sö woon ta du de nango
nöömö tu. [5] Masa musu mbei un ko fusutan
di lobi fëën e, dee sëmbë, te dou a unu hati
dendu. A musu heepi unu be un a' degihati
a hii dee sitaafu un ta tja dë te go dou, leti
kumafa ⌊Jesosi⌋ Keesitu seei bi abi degihati
a dee sitaafu dee bi miti ën tu, te go dou.

Aki a ta bai de u de an musu

ta malëngë.

[6] Nöö dee sëmbë, woo bai unu a wan
soni aki, nöö Masa Jesosi Keesitu seei da
u taki fuu fan sö ku unu. U taki e, taa ee
wan biibima dë a unu dendu naandë an kë
wooko, nöö wan musu nama ku ën e. Söseei
tu, wan musu nama ku dee sëmbë dee an ta
libi a di fasi kumafa u bi lei unu fuun musu
libi. [7] Nöö unu seei sabi fa u bi libi a unu
dë, nöö sö un musu libi tu. Biga wa bi ta
malëngë e. [8] Nöö wa bi ta njan sëmbë soni
söndö u pakëën tu, ma ndeti ku didia u bi
ta biinga ta wooko seei taangataanga. Biga
wa bi kë dë wan hebi a unu liba fuunu musu
sölugu u e. Kwetikweti.

[9] Ma fa u ta fan aki, an dë taa wa bi abi
leti fu hakisi unu fuun sölugu u e. U bi
abi. Ma u libi sö nöö fuun musu djeesi u
ta waka a u baka kumafa a fiti. [10] Biga di
ten u bi sai a unu dë, nöö u bi ta bai unu
gbelingbelin taa ee wan sëmbë an kë wooko
nöö an musu njan tu. Sö u bi fan ku unu.
[11] Ma nöö tökuseei u ko jei taa fa u dë aki
wanlö sëmbë dë a unu dë an ta kë ta wooko
möönsö. Oto sëmbë soni nöö de ta waka ta
hulu. Sö u jei aki.

[12] Wë nöö u taki e, taa fa i si Masa Jesosi
Keesitu buta u a di wooko aki, nöö u tei di
në fëën bai un dee lö sëmbë dë taa be un
disa di daamadaama libi fuunu dë ko tan a
wan kamian, be un ta wooko fuun feni soni
u njan. [13] Ma nöö un dee otowan fuu dë, be
un ta du bunu nango nöömö, wan musu wei
möönsö.

[14] Nöö dee soni dee u sikifi buta a di biifi
aki, nöö ee wan sëmbë sai naandë an kë jei
di fan, nöö sö wan sëmbë un musu ta köni
ku ën e. Wan musu ta hulu ën möönsö,
fu sen musu kisi ën be a sabi taa an ta libi
bunu. [15] Ma nöö wan musu luku ën kuma
wan felantima e, ma be un ta bai ën nöö be
a bia, kumafa i ta bai i baaa womi a soni.

Aki Paulosu tapa di biifi.

[16] Söö. Wë nöö dee sëmbë, mi o tapa
di biifi aki e. Masa Gaangadu di nëën hii
kötöhati ta kumutu ko, nöö hën musu da
unu kötöhati a hii fasi hiniwanten. A musu
dë ku unu tuu.

[17] Mi Paulosu ta sikifi di lasiti pisi u di
biifi aki ku miseei maun, manda gaan odi
da unu. Hën da di maaka fuun sa sabi dee
biifi u mi taa a mi de kumutu tuu.

[18] Masa Jesosi Keesitu musu libi ku unu
tuu ku ën bunuhati, dee sëmbë. A tan sö.

Di fosu biifi di Paulosu sikifi da Timoteo

Wan wöutu a fesi

Timoteo bi dë wan kijoo di di gaan tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu bi ta lei di wooko u Masa Gaangadu. De bi ta waka makandi ta paaja di buka u Masa Jesosi a dee köndëköndë. Nöö wan u dee köndë ka de bi go, hën de kai Efeise. Nöö ala Paulosu disa Timoteo kuma hedima faa tii dee sëmbë u Masa Jesosi dee ta dë a di köndë. Nöö bakaten hën mbei Paulosu mbei wan biifi manda dëën faa lei ën möön fini fa faa musu ta lei dee sëmbë, ku fa a musu tjëën seei a di wooko.

Nöö di biifi di a sikifi di ten dë, hën disi.

Aki Paulosu ta manda odi

da Timoteo.

1-2 Söö. Wë mi mii Timoteo, mi Paulosu wë ta mbei di pampia aki manda gaan odi da i e. Womi, fa i sai dë, nöö i da miii u mi seei gbelingbelin. Biga fa i si mi bi konda di buka u Masa Jesosi da i, nöö hën wë i piki ën seei leti kumafa wan mii ta piki ën tata buka a soni. Nöö u Tata Masa Gaangadu ku Masa Jesosi Keesitu tuu musu dë ku i ku de bunuhati e, ku de tjalihati, ta da i böö.

Söö. Wë baa, kumafa i bi sabi kaa, mi da wan tjabukama u Masa Jesosi nöö na miseei wë buta miseei e. Ma Masa Gaangadu di Heepima fuu, hën wë manda mi, hën ku Masa Jesosi Keesitu di u ta buta hii mëni fuu nëën liba taa dee soni a paamusi u, woo feni de nöömö.

Aki Paulosu ta bai Timoteo

faa tapa dee fasifasi lei.

3 Wë nöö womi, di ten di mi o ko a Masadonia aki, nöö mi bi fan ku i taa be i fika a Efeise ala fii musu tapa wanlö sëmbë sai naandë ta lei wanlö fasifasi lei. Biga dee lei u dee sëmbë dë an ta kai seei ku di buka u Masa Jesosi. 4 Fa dee sëmbë sai dë, de ta hai dee mindimindi soni ta konda ta kai dee gaan hia avoavo u de në, ta taki soni u de nöömö. Nöö dee lö soni naandë sö, sösö buja ku toobi de ta tja ko e. Ma te u ta biibi dee soni u Gadu, nöö hën ta heepi u fuu du di wooko u Gadu kumafa a fiti.

Mi taki e, womi, kaba u di lei u dee sëmbë naandë, nöö sösö fia tö a ta tja ko. 5 Ma nöö kaba u di Buka di Gadu manda u u ta lei aki, nöö hën da lobi. Nöö unfa di lobi dë sa ko? A sa ko te hati fii dë limbolimbo. A sa ko tu, te i piki di hati fii a di bunu soni a manda i. Nöö te i ta biibi Masa Gadu söndö ganjan, nöö hën ta tja lobi ko tu.

6 Ma nöö dee sëmbë dee u taki dë, de bia kumutu a di lei dë gaanduwe, go ta fan wisiwasi soni. 7 Fa de sai naandë, de kë abi di në taa de dë gaan leima u dee wëti u Gadu, ma deseei an sabi andi de ta taki. Biga de an sabi gogo fëën, de an sabi hedi fëën, ufö de ta fan sö gaanfa nëën liba.

8 Wë nöö, kijoo, fa i si u taki soni u dee wëti u Gadu naandë, nöö u sabi taa de dë gaan bumbuu soni, ee sëmbë ta wooko ku de a wan leti fasi. 9 Biga i sabi faandi mbei de ta buta wëti. De an ta buta wëti u tapa dee sëmbë dee ta libi a wan leti fasi e. Nönö, ma fa a tapa dee sëmbë dee na ta libi bunu, kuma dee sëmbë dee an ta libi a tii basu, dee sëmbë dee an kë piki sëmbë buka a soni, ku dee sëmbë dee an ta lesipeki Gadu, dee sëmbë dee ta du gaan hogi soni, dee sëmbë dee na a' toobi ku dee soni u Gadu, ku dee an kë dini Gadu möönsö.

Dee lö sëmbë naandë, u de hedi wë mbei wëti dë e, faa musu tapa de a dee soni de ta du dë. Biga sömëni pei gaan hogi dee lö sëmbë dë ta du. De ta kii sëmbë fu hogihati fasi te dou ku deseei mama ku tata, 10 de ta libi fanafiti a di së u manu ku mujëë soni, womi ta tei womi, mujëë ta tei mujëë, sëmbë ta kisi sëmbë tei tja go buta a katibo, de ta mindi soni ta buta a oto sëmbë liba, ee de bi soi fu wan soni seei ma de aan toobi u de booko di soi. Nöö sömëni hia oto pei hogi möön dee lö sëmbë dë ta du, fu di de bia baka disa di leti lei 11 di ta kai ku di gaan waiti buka u di Gadu di dë u gafa nöömö. Nöö di Buka dë, hën Gadu futoou mi te a butëën a mi maun, fu mi sa ta tja ta paati da sëmbë.

Aki Paulosu ta konda fa Masa Jesosi libi ku ën

ku bunuhati tjika.

12 Wë nöö womi, fa i si mi taki dë, nöö mi ta da Jesosi Keesitu tangi seei fu di a futoou mi teee a buta mi ko wookoma fëën, nöö hën a toona da mi kaakiti u mi du di wooko tu. Aai, di soni dë, a bigi da mi e. 13 Biga a fesi, nöö mi bi dë gaan hogisonima. Mi bi ta sösö Masa Jesosi taa an dë u Gadu. Mi bi

ta sitaafu dee sëmbë dee ta biibi nëën liba
gaanfa seei. Sö mi bi libi hogi ku ën tjika.
Ma nöö an hoi mi a bëë o. Nönö. Biga
a sabi taa fa mi bi ta libi naandë, na ku sabi
mi bi ta libi sö e, ma fu di ma bi ta biibi nëën
mbei.
Nöö hën wë i si a a' tjalihati u mi gbolo,
14 nöö hën a naki mi gaan kölöku ku ën
bunuhati. Biga a mbei mi ko ta biibi nëën
liba, nöö hën a toona da mi di lobi di dee
sëmbë dee nama ku ën ta feni. Aai womi, di
soni dë nöö a bigi da mi e.
15 Wë Timoteo, mi o taki wan soni da i
aki gbelin seei, kijoo. Nöö a dë wan gaan
bumbuu taki di hii sëmbë musu piki waiwai.
Hën da disi: Jesosi Keesitu ko a goonliba u
heepi takulibima puu de a hogi basu. Nöö
mi wë bi da di möön gaan takulibima a hii
dee otowan dendu.
16 Wë nöö fëën hedi tu Jesosi Keesitu ko
abi tjalihati da mi e. Aai. A hoi pasensi da
mi seei, fu mi sa dë wan maaka da hiniwan
takulibima kuma mi di kë ko biibi nëën, taa
a sa feni di libi u teego tu.
17 Wë fa i si Masa Gadu sai dë, hën wë da
di kaba Tiima u mundu fu nöömö e. Fa a
dë fëën dë, an o dëdë möönsö. Libisëmbë
an tjika u si ën ku wojo tu. Fa a sai dë, hën
wanwan tö da Gadu u mundu, nöö hën nöö
musu kisi gafa. Hën në nöö u musu ta hopo
hiniwanten fu teego. A tan sö.

Aki Paulosu ta fan ku Timoteo kuma wookoma u Gadu.

18 Wë mi mii Timoteo, dee soni dee i si mi
manda i fii du naandë, kijoo, wë nöö de kai
seei ku dee soni dee hedima u keiki bi taki
fii a fesi e, di ten di Akaa u Gadu bi ko a de
liba. Wë nöö di i sabi sö kaa, nöö be i biinga
seei go dou e, womi.
19 Nöö mi taki e, ta hoi di biibi di i si i ta
biibi a Masa Jesosi naandë gingin e. Nöö i
musu ta piki di hati fii nöömö te a ta manda
i a wan bumbuu soni. Biga wanlö sëmbë
an bi du sö, nöö hën wë di biibi u de kaba
a sösö gbegedee, leti kuma te i singi a dan
tuwë lai fii go fiaa. 20 Wan u dee sëmbë dee
mi taki dë, da Himënëusi, wan da Alekesani.
Ma nöö mi buta de tu sëmbë dë a di didibi
maun kaa, be de lei taa de an musu ta waka
ta mindi soni da Gadu ta poi ën në möön.
Nöö da sö.

2

Aki Paulosu ta lei fa dee biibima u Masa Jesosi musu ta tja deseei.

1 ⌞Wë womi Timoteo, awa mi o taki da i fa
fii lei dee biibima u Masa Jesosi a i ala fa u
de musu libi.⌟

Söö. A di fosu kamian, nöö un musu
ta begi Masa Gaangadu da hii sëmbë. Un
musu ta tja dee fuka u de go a Gadu fesi ku
djëmë. Un musu ta hakisi Masa Gaangadu
faa limbo fesi da de, nöö un musu ta dëën
tangi da de tu e. 2 Un musu ta begi da könu
ku gaama ku hii oto sëmbë dee dë a tii kaa.
Biga te u begi sö nöö sonte de o tii u bunu,
nöö u sa abi wan kötökötö libi pii sö fuu sa
libi kumafa Gadu kë a hii futu.

3 Nöö te u ta begi sö kaa, nöö a dë wan
bunu soni di suti da Masa Gaangadu u Heep-
ima. 4 Biga fa Gadu sai dë, a kë hii sëmbë u
goonliba tuu musu feni libi u teego nëën. A
kë fu hii sëmbë musu ko sabi dee soni fëën,
biga de nöö da tuutuu soni a mundu.

5 Biga wan kodo Gadu tö nöö dë a mundu
e, hën da Masa Gaangadu. Nöö wan kodo
Sëmbë tö ta taanpu a u libisëmbë ku Gadu
mindi fu seeka taki da u. Hën da Jesosi
Keesitu di bi tei libisëmbë sinkii. 6 Hën wë
bi dëën seepi kuma wan paima paka puu u
a hogi basu a di juu di Gadu buta. Nöö fa a
du ën naandë, ku ën hii mundu sa si fa Gadu
kë heepi u libisëmbë tjika.

7 Nöö fu mi sa ta konda di soni dë hedi
mbei Gadu tei mi buta tjabukama fëën e.
Nöö fa mi ta fan aki, na mindi mi ta mindi
soni e, womi, ma tuutuu soni mi ta taki.
Nöö Gadu buta mi leima tu, fu mi ta lei dee
oto sëmbë na u Isaëli dee soni u Gadu. Biga
de da dee tuutuu soni fuu musu biibi. Nöö
sö e.

8 Wë nöö mi taki e womi, taa a hii kamian
ka dee biibima ta ko makandi kaa, nöö mi
kë dee womi sëmbë musu dë a fesi a di begi.
Ma fa de ta hopo maun ta begi naandë, nöö
hati u de musu dë limbolimbo. De an musu
dë ku hatiboonu ta hoi sëmbë a bëë fa de ta
begi dë e.

9 Nöö awaa mi o taki soni u di fa dee mujëë
musu ta tja deseei. De an musu bisi a wan
fasi u tja sen ko da de e, ma de musu bisi
kumafa a fiti. Biga di gafa u de an musu
dë a di fa de ta beei uwii, ta tuusi sömëni
goutu soni nasö djamati ta bisi dee gaan
diidii koosu. Nönö. 10 Ma a musu dë a di fa
de ta libi bunu ku sëmbë. Biga di lö gafa dë
hën fiti dee mujëë dee ta abi di në taa de ta
dini Gadu.

[11] Fa mujëë sai dë, de musu ta lei a wan
saapi fasi ta saka de seei da dee womi. [12] Mi
seei ma ta da mujëë pasi un de ta lei sëmbë
wajaa a lanti dendu ta pëë basi a womi
sëmbë liba e. Nönö. Ma de musu ta hoi
deseei a wan saapi fasi. [13] Faandi mbei,
womi? Biga wë a fosu Gadu mbei Adam,
a baka fëën ufö a mbei Eva. [14] Hën tu, di
sindeki, na Adam a feni ganjan e. Ma Eva
a ganjan, nöö hën a ko poi di wëti u Masa
Gaangadu. [15] Nöö fu di dë hedi Gadu taa te
mujëë o pai, nöö pai fëën o taanga.

Wë sö a ta pasa tuu. Ma nöö töku di
soni an poi. Biga ee wan mujëë sëmbë ta
biibi a Gadu ta hoi go dou ta lobi sëmbë ta
libi a wan gbelingbelin fasi ku saka fasi nöö
hënseei sa feni heepi a Gadu tu.

Sö e, womi.

3

Aki ta lei fa dee hedima

u keiki musu dë.

[1] Womi Timoteo, awaa mi o taki soni u
di sëmbë di kë ko hedima u keiki. Mi taki
e, ee wan sëmbë kë di wooko dë, nöö gaan
bumbuu wooko a kë e. [2] Ma fu dë hedima
u keiki an dë sösö soni. Sö wan sëmbë
musu dë gaan bumbuu sëmbë. Oto sëmbë
an musu sa feni fasi a di libi fëën faa konda
taa anbunu e. Fa a sai dë, a musu dë ku wan
kodo mujëë tö. Nöö an musu dë wan sëmbë
ta du sondi ku hediwai, ma a musu sa u tii
ën seei a soni. Nöö a musu dë a di fa u sëmbë
sa lesipeki ën.

Sö wan sëmbë, womi, wosu fëën musu dë
jabijabi da sëmbë e. Nöö a musu sabi fa u lei
sëmbë soni te de fusutan. [3] Sö wan sëmbë,
an musu dë bebema. Nönö. An musu abi
taanga hatiboonu tu ta feti ku otowan, ma
a musu abi wan saapi libi. An musu dë wan
sëmbë di lo' u fia soni e. Nöö an musu abi
langahati u möni tu, kwetikweti.

[4] Nöö a musu dë wan sëmbë di sabi fa u tii
hën wosu dendu a wan bunu fasi. A musu
saanfa u kiija dee mii fëën te de ta lesipeki
ën ta piki ën buka a soni. [5] Biga wë womi, ee
wan sëmbë an sabi fa u tii hën seepi wosu
dendu libi, wë nöö unfa a sa tii dee sëmbë u
di keiki u Masa Gaangadu?

[6] Nöö sö wan sëmbë, womi, an musu dë
wan sëmbë di bi ko njunjun a di biibi e. Biga
a kandë a o ko abi gaan fasi poi, nöö a o kisi
di sitaafu di di didibi bi kisi fu di a ko abi
gaan fasi.

[7] Söseei tu, sö wan sëmbë musu abi bunu
në a dee oto sëmbë dee an dë a biibi e, ma ee
nasö nöö di didibi o kisi ën a di taapu fëën.
Biga sëmbë o ta lei finga nëën nöö në fëën
o poi.

Nöö da sö wan hedima u keiki musu dë e,
womi.

Aki ta lei fa dee basia u keiki musu dë.

[8] Nöö wan basia u keiki tu, a musu dë wan
gbelingbelin sëmbë, di sëmbë sa lesipeki.
Fa a sai dë, an musu dë wan sëmbë ta bia
fan a buka te ja sa futoou ën a soni. Nöö
an musu dë bebema tu. An musu ta suku u
wini soni a wan fasi di na fiti. Kwetikweti.
[9] Nöö a musu dë ku limbohati ta hoi hënseei
bunu a dee fundu soni u Gadu dee a mbei u
ko sabi fa u dë aki.

[10] Nöö mi taki e, te de o buta wan basia
faa wooko a keiki, womi, nöö be de wegi ën
luku bunu ufö e. Nöö te de an feni wan fa
nëën di na bunu nöö de sa butëën ko basia
awaa.

[11] Nöö söseei dee mujëë tu e. De musu
dë wan letileti sëmbë di sëmbë sa lesipeki.
An musu dë wan sëmbë di ta waka ta tja
sëmbë ta njan a baka, ma pakisei fëën musu
dë limbolimbo. Nöö sëmbë musu sa futoou
ën a hii soni tu.

[12] Nöö dee womi basia, de musu abi wan
kodo mujëë tö. Nöö de musu sabi fa u tii
wosu dendu libi u de bunu te dou ku dee mii
u de tuu.

[13] Nöö ee wan basia ta du di wooko fëën
bunu, nöö i sabi andi o pasa o? A o feni
bunu në a sëmbë. Nöö a o kisi futu seei a
di wooko. Biga an o fëëë u konda da sëmbë
dee soni u Jesosi Keesitu dee a ta biibi.

Nöö sö e, womi.

Aki ta lei dee gaan soni

u di biibi.

[14-15] Womi Timoteo, mi ta mëni u mi ko a
i abiti möön e baa. Ma nöö fu di ma sabi ee
soni o tapa mi fu ma sa ko, fëën mbei mi ta
mbei di biifi aki u manda da i, be dee sëmbë
u di famii u Masa Gaangadu musu sabi fa u
de libi.

Biga u dee sëmbë u Masa Gaangadu famii,
u wë da di keiki u di libilibi Gadu e. U ta
mbei sëmbë si limbolimbo andi da di tuutuu
lei u Gadu, nöö u ta tjubi di lei dë tu fu an
musu poi kaba a sösö.

[16] Wë nöö dee soni u ta biibi, womi, gaan
soni de dë e. A fesi de bi dë tjubitjubi, ma fa
u dë aki de ko a limbo da u fuu sabi. De da:

Gadu tei libisëmbë sinkii ko libi a goonliba aki.
Nöö di Akaa fëën bi dë ku ën tee hii mundu ko si taa a a' leti a dee soni a ta fan.
Dee basia u Masa Gaangadu köndë seei bi dë kotoigima fëën.
Dee bakama fëën tja soni fëën go konda da peipei nasiön u goonliba,
nöö sömëni sëmbë ko biibi ën.
Hën seei wë Masa Gaangadu tei tja go a di waiti köndë fëën a liba ala.
De wë i si da dee soni dee u ta biibi, womi.
Nöö ee wan sëmbë i ta biibi dee soni aki kaa,
nöö a o heepi i fii kisi di fasi u Gadu a i libi.

4

Aki ta bai de a dee ganjan leima.

1 Söö. Wë womi Timoteo, mi kë bai i a wan soni aki möön. Di Akaa u Masa Gaangadu fan ku u limbolimbo kaa, taa a bakaten nöö wanlö sëmbë o bia baka disa di fa de bi ta biibi a Masa Jesosi. Biga de o ta waka a dee hogi baka dee ta ko a sëmbë liba ta ganjan sëmbë. De o ta haika dee lei u dee didibi dë, hën mbei de o disa di biibi.

2 Wë nöö dee sëmbë ta lei sëmbë dee lö soni dë, nöö ganjansëmbëma de dë e. De o ta mbei kuma tuutuu soni de ta taki, ma na tuu seei. Fa dee sëmbë sai dë, de ku hogidu guwenti te a ko de sinkii kaa. Nöö hën mbei an ta toobi de te de ta ganjan sëmbë a sö wan fasi.

3 Fa dee soni o ko a sëmbë liba dë, de o ta lei sëmbë u de hoi peipei wëti dee an dë fanöudu. De o taa ee i kë dë bumbuu sëmbë a Gadu wojo, nöö womi an musu abi mujëë, mujëë an musu abi manu. Sö de o taki. De o ta buta tjina da sëmbë a soni u njan taa sö wan soni ja musu njan mën.

Wë ma womi, uu dee sëmbë dee ta biibi a Gadu aki tee u ko sabi di gbelin lei fëën kaa, nöö wa o sa hoi dee lö wëti naandë e. 4 Biga u sabi taa hii soni di Gadu mbei buta da u, de tuu dë bumbuu soni. Na wan u de dë u tuwë, ma de dë fuu tei ku tangi. 5 Wë nöö di Gadu taki taa de bunu kaa nöö hën i begi nëën liba te i kaba da Gadu tangi, wë nöö hogi an dë nëën. I sa tei ën ku piizii.

Aki ta lei fa Timoteo musu du

di wooko bunu tjika.

6 Dee soni mi ta taki da i aki i musu tei de ta leti dee otowan fii e, womi. Nöö joo dë wan bunu wookoma da Jesosi Keesitu. Biga sensi a njönku ten fii i bi ta jei dee tuutuu soni u Gadu kaa dee u ta biibi aki. I bi kisi bumbuu lei seei, nöö hën i tei ën, hën i ta waka nëën baka te kisi fa u dë aki.

7 Nöö fa i sai dë, ja musu a' bisi ku dee peipei oto dee an ta kai ku Gadu, dee de ta mindi ta taki dë e. Ma i musu ta biinga ku i seei fii libi kumafa Gadu kë a hii futu.

8 Ja si fa sëmbë ta biinga ta djombo ta seki sinkii u de fia kule u de wini soni a goonliba aki nö? Wë di soni dë a ta tja wan piki wini tuu. Ma di biinga seki sinkii fii musu libi kumafa Gadu kë, womi, hën ta tja hii wini ko da i. Biga te i biinga sö kaa, nöö joo feni dee bunu soni dee Gadu paamusi i a di libi u di ten u dë aki, te dou ku di oto libi di ta ko a bakaten tuu.

9 Söö. Wë nöö di soni i si mi taki dë, nöö gaan bumbuu soni a dë fu hii sëmbë musu piki tei ku telu. 10 Biga u sabi ambë u ta futoou. U sabi na ambë liba u ta buta di mëni fuu faa tja u. A di libilibi Gadu liba wë e, womi. Hën da di Heepima fu hii sëmbë, ma möön gaanfa fuu dee sëmbë ta biibi nëën liba. Hën mbei u ta biinga seei fu sëmbë musu jei di buka fëën.

11 Wë nöö di a dë sö kaa, nöö be i tei dee soni aki ta lei dee sëmbë a i ala e. Be i ta biinga ku de nöömö u de sabi de bunu.

12 Söö. Wë baa mi taki e, fa i sai dë, ja musu mbei sëmbë dou i ku wojo fu di i njönku mbei e baa. Nönö. Ma be i libi a di fa u dee oto biibima tuu musu sa djeesi i. Di fa i ta fan, ku di fa i ta libi, ku di fa i ta lobi sëmbë, di fa i ta biibi a Masa Gaangadu, ku di fa i ta hoi i seei limbolimbo a Gadu wojo, womi, hii dee soni dë tuu musu dë a pasi fu sëmbë sa djeesi i a de.

13 Nöö fa i dë ku mëni u mi taa mi o ko naandë, nöö mi o kai wanlö soni da i aki fii ta du fu te mi ko: I musu ta lesi dee wöutu u Masa Gaangadu da dee sëmbë nöömö. I musu ta konda di buka fëën da de, ta leti de finifini a dee soni u Masa Gaangadu. Sö i musu ta du fu te mi ko e, womi.

14 Mi ta mëni di daka dee tiima u keiki bi buta maun a i liba, nöö hën di Akaa u Gadu ko a de hën de fan soni u di wooko di a da i fii du. Di daka naandë, i bi kisi wan apaiti köni. Nöö mi taki e, taa ja musu tuwë di köni naandë disa e, ma i musu ta wooko ku ën nango nöömö.

15 Dee soni mi ta fan ku i aki, womi, i musu ta du de ku hii i hati nango nöömö, nöö sëmbë o si taa i nango fesi seei. 16 Fa i sai dë, i musu ta mbei möiti nöömö be hii libi

fii dë a tatai liba. Nöö di lei u Gadu di i ta lei
sëmbë dë, hënseei musu dë a tatai liba tu e.
I musu köni seei fu ja tookëën. Nöö te i ta
libi sö kaa nöö joo puu i seei a hogi basu, i
ku dee oto sëmbë dee ta haika i dë tuu.

5

Aki ta lei fa Timoteo musu libi ku sëm-
bësëmbë u di keiki.

1 ⌞Wë womi Timoteo, awaa mi o taki da i
fa fii musu libi ku dee peipei sëmbë e, te joo
lei de soni ee nasö te joo bai de a soni.⌟

Ee a dë wan gaan womi möön i, nöö
ja musu gandji dëën e, ma i musu dëën
piimisi, nöö i fan ku ën kuma i tata.

Ee a dë wan kijoo mii kuma i seei, nöö i
kai ën fan kuma i baa womi.

2 Ee a dë wan gaan mujëë, nöö i musu fan
ku ën ku lesipeki kumafa i ta fan ku i mama.

Ma nöö ee a dë wan njönku mujëë mii,
nöö i musu mëni i seei fii fan ku ën ku
limbohati seei, leti kumafa i sa fan ku i sisa
mujëë.

3 Nöö awaa mi o taki soni u dee gaan
mujëë dee manu u de dëdë de fika a ganda.
Womi, ee sö wan mujëë aan na wan kodo
sëmbë seei nëën famii fu sölugu ën möönsö,
nöö i sa kai ën në a keiki be keiki sölugu
fëën. 4 Ma ee wan mujëë manu dëdë a fika a
ganda, ma a abi miii ee nasö miii kai ën avo,
nöö nëën i musu kai da di keiki u de sölugu
e. Dee mii fëën, de musu sölugu ën. Biga
hën da fosu soni di de musu du fu sëmbë si
taa de ta waka a Masa Jesosi baka tuutuu.
Leti fa dee gaan sëmbë u de bi sölugu de di
de bi dë miii, nöö leti sö dee mii musu toona
sölugu dee gaan sëmbë u de baka. Nöö ee de
libi sö, nöö a bunu, a o suti da Gadu seei.

5 Wë ma nöö ee wan mujëë dë, manu
fëën dëdë a fika a ganda mindi naandë, aan
sëmbë möönsö u sölugu ën, ma a hopo ën
seei da Masa Gaangadu ta begi ën ndeti ku
didia. ⌞Nöö te i si sö wan mujëë, womi, nöö
i musu kaabu i seei taa di sëmbë dë, a dë
fanöudu u keiki sölugu ën.⌟

6 Ma nöö ee i si wan mujëë manu fëën
dëdë nöö hën a dë fëën ta waka ta daama
a köndë nango a piizii söndö a ta pakisei
andi a ta du, nöö mi taki da i taa di soni dë
an bunu. Sö wan mujëë, fa i si a dë ku libi
dë seei, ma nëën akaa a dëdë e. ⌞Nöö di lö
mujëë dë, nëën de musu kai da keiki u de
sölugu.⌟

7 Hii dee soni mi ta taki da i aki, womi, i
musu ta tei de ta lei dee sëmbë a i ala, be de
libi fu sëmbë an musu kosi de taa de an ta
libi bunu. 8 Biga ee wan sëmbë an ta sölugu
hënseei wosu dendu ku dee famii fëën, nöö
di sëmbë dë hogi möön leki dee sëmbë dee
an dë a biibi. Fa a ta libi fëën dë, a dë kuma
an nama ku Masa Jesosi seei.

9 Nöö awaa mi o lei i andi ku andi i musu
luku ufö joo buta wan mujëë di hën manu
an dë ku libi möön faa dë wan apaiti sëmbë
da di keiki. Sö wan mujëë, a musu pasa
sikisiteni jaa e. Nöö an bi musu waka ku
oto womi möön leki hën manu. 10 Fa a sai
dë, de musu ta konda fëën taa bumbuu soni
wanwan nöö a bi ta du. A bi kiija dee mii
fëën a wan bumbuu fasi. A bi ta hoi wakama
waiwai nëën wosu. A musu dë wan mujëë di
bi lo' u sölugu dee sëmbë u Masa Gaangadu
ku sakafasi seei. Nöö a musu dë wan sëmbë
di bi ta lobi u heepi oto sëmbë dee dë a fuka.
De musu ta taki fëën taa bunu nöö a bi ta du.
Nöö te wan mujëë dë sö, womi, nöö hën i sa
buta faa dë wan apaiti sëmbë da di keiki.

11-12 Ma nöö dee njönku mujëë dee manu
u de dëdë de fika a ganda naandë, nöö an
dë fii ⌞buta de apaiti da di keiki e⌟. Biga te
wan pisi nöö di piizii u manu o ko a de liba.
Pakisei u de o bia, nöö de o go ta suku manu
möön. Nöö ee de dë sö, nöö Masa Gadu ku
libisëmbë tuu o tei de fu hogi fu di de booko
di buka di de bi mbei taa ⌞Jesosi⌟ Keesitu
nöö de o ta dini. De an hoi ën go dou kumafa
de bi taki möön.

13 Nöö na di dë nöö womi, ma de o ko
malëngë. Nöö de o ta waka nango ta ko
ta daama a dee wosuwosu ta tjökö buka a
sëmbë soni ta lëgëdë ta konda soni di an
dë fanöudu. 14 Nöö fëën mbei mi taa dee
njönku mujëë dee manu dëdë disa a ganda
naandë, be de tei manu toou pai miii ta tii
wosu dendu u de, be de ko abi soni u du.
Nöö dee felantima fuu an o sa feni pasi u
kosi u. 15 Biga sömëni mujëë kuma dee lö
naandë bia baka disa Gadu kaa go ta libi u
de kumafa di didibi kë, hën wë mbei mi taki
sö, womi.

16 Wë mi kë taki wan soni möön u dee
gaan mujëë dee dë söndö manu. Ee wan
mujëë dë a biibi, nöö hën a abi gaan sëmbë
nëën famii di manu dëdë disa, nöö di mujëë
dë, hën musu sölugu fu dee gaan sëmbë
fëën e. Biga di lö hebi naandë an musu dë u
di keiki. Nöö di keiki o sa feni pasi u sölugu
dee gaan sëmbë dee dë a nöutu tuutuu.

Aki a ta taki u dee hedima

u keiki möön.

17 Wë awa mi o taki wan oto soni da i möön
u dee sëmbë dee ta tii keiki. Dee ta du de
wooko a wan bunu fasi, nöö de musu kisi
möön hia hei ku paka tuu, fuu taki dee ta
konda di buka da sëmbë bunu ku dee ta lei
sëmbë a wan finifini fasi. 18 Biga ja jei fa di
Buku u Gadu taki nö? A taa:
Ja musu tai di kau buka fu an musu njan
ka a ta wooko naandë.
Söseei a taa:
A fiti u wan wookoma
musu feni hën paima.
19 Nöö mi taki e, ee wan sëmbë tja wan
kaagi u wan u dee tiima ko a i, nöö ja musu
piki ën hesi e. I musu jei ën a tu nasö dii
sëmbë a wan fasi fii sabi taa tuu, ufö fii piki
awaa. 20 Ma nöö te i ko si taa a du hogi tuu,
nöö i musu gandji dëën a lanti fesi e, mbei
hii dee sëmbë dee sai dë musu tei köni nëën.
21 Timoteo, fa mi ta fan ku i aki, kijoo, nöö
mi kë fii sabi taa Masa Gaangadu ku Masa
Jesosi Keesitu ku dee basia u Gadu köndë
tuu ta jei fa mi ta fan ku i aki. Nöö fëën mbei
i musu ta du hii dee soni mi ta taki da i aki
tuu da hii sëmbë, ja musu koti adjabëë da
na wan sëmbë.
22 Söö. Wë nöö womi, te joo buta maun a
sëmbë liba faa wooko da Gadu, nöö i musu
köni fu ja du ën hesi poi. Ma i musu wegi
ën finifini luku ufö i du ën. Biga ee nasö,
a kandë a baka nöö de o ko si taa di sëmbë
dë an ta libi bunu, nöö a o dë taa i seei dë a
dendu tu. Nöö fëën mbei wë mi fan sö, biga
i musu hoi i seei limbolimbo a hii futu.
23 Nöö mi taki e, womi, fa i si bëë ta hati
i, i ta siki hesihesi dë, nöö na wata wanwan
nöö fii bebe e. Ma i musu ta bebe wan piki
win tu, nöö a o heepi i.
24 Haika e, womi. So sëmbë di hogi di a ta
du, a dë a döö kaa bifö de kai ën a kuutu.
Ma so sëmbë ta du hogi a wan tjubitjubi
fasi. Ma te wan daka a o ko a döö nöömö fu
sëmbë sabi ën. 25 Nöö söseei a dë a di bunu
di sëmbë ta du tu. So fëën dë a döö kaa u hii
sëmbë sa si. Ma u so sëmbë ta dë tjubitjubi,
ma bakaten sëmbë o ko sabi ën biga a o ko
a döö nöömö.
⌞Kijoo, dee soni dë i musu sabi fa i si i sai
dë e.⌟

6

Aki ta lei fa dee saafu musu libi ku dee masa u de.

1 Womi Timoteo, awa mi o taki da i fa wan
saafu musu libi ku ën masa. Fa i si dee saafu
sai dë, nöö de musu ta luku de masa u de
kuma wan sëmbë di de musu lesipeki. Biga
ee de libi sö, nöö sëmbë an o feni pasi u de
kosi Masa Gaangadu ku di lei fëën di i si u ta
lei sëmbë aki.
2 A kandë wan saafu abi wan masa di ta
biibi Masa Jesosi tu. Nöö hën da de dë baaa
ku baaa makandi. Ma nöö di saafu an musu
ta sösö di masa fëën fu di dë hedi e. Awaa
seei a musu ta wooko möön taanga dëën.
Biga möön a ta wooko dëën, möön di masa
ta feni wini. Nöö hën da a ta heepi di fëën
seei sëmbë di a lobi.
Kijoo, sö fii ta lei dee saafu e.

Aki ta lei taa di dini u Masa

ta tja hia wini ko tuu.

Nöö hii dee soni dee i si mi ta taki da i
aki, womi, de tuu i musu tei ta lei dee sëmbë
fii ala, nöö i ta buta ku de fu de tei de tu.
3-4 Ma nöö ee wan sëmbë tja wan oto lei ko
ta lei di an ta kai ku di lei fuu Masa Jesosi
Keesitu u ta lei aki, nöö gaan fasi di sëmbë
dë abi e. Aan fusutan u soni. Biga an kë di
bumbuu lei di sa heepi sëmbë u de libi a wan
limbolimbo fasi a Masa Gadu wojo.
Fa dee lö sëmbë sai dë, de lobi u pii oto
ta fan ta fia ku sëmbë. Te kaba fëën, nöö
sösö haun de o bia ta haun ku deseei, ta kosi
deseei, ta taki föutu u otowan ta mëni hogi
u de na de. Te wan pisi de an ta futoou na
wan sëmbë möön. 5 De an o sa si de na de
a wojo möönsö tu. Sö dee lö sëmbë naandë
dë e, womi. A dë kuma dee hogi fasi u de
puu dee tuutuu soni u Gadu a de hati fiaa.
Nöö hën de ko ta mëni taa te wan sëmbë i
ta dini Gadu, nöö a ta tja gaan wini ko da i
fii ko gudu.
6 Wë nöö womi, te i ta dini Gadu, nöö a ta
tja gaan wini ko da i tuu e. Ma na möni wini
a ta tja. Nönö. Ma te i ta libi kumafa Gadu
kë ta tifihedi ku dee soni i abi, nöö hën da
wan gaan wini fii kaa. 7 Biga di de pai u ko
a goonliba aki, nöö wa bi tja na wan wojo
soni ko ku u e. Nöö söseei te u dëdë, wa o
tja na wan soni go tu. 8 Nöö fëën mbei, ee u
abi sondi fuu njan pasa u libi ku koosu fuu
tapa u sinkii, nöö a tjika fuu dë tifihedi.
9 Biga wë ee wan sëmbë i ta suku fii ko
gudu, nöö di soni i ta suku dë sa hai i tja go
a sömëni soni di sa puu i a di pasi u Gadu.
Te kaba fëën, a dë kuma taapu kisi i, ja sa ko
kumutu möön. Biga sömëni wisiwasi soni

joo ta pakisei a i hati, nöö joo kë ta waka a
de baka. Te fii sabi, libi fii poi kaba a sösö
fiaa.
10 Biga wë di langawojo u möni, nöö a dë
kuma wan lutu a i hati di sa nasi tja hii sootu
pei hogi ko da i. Biga so sëmbë bi abi di lö
langawojo dë kaa, nöö sapisapi de ta pusa
ta kumutu tefa de disa di biibi fiaa. Nöö hën
de ko fika dë ku sömëni gaan hila fuka a de
hati.

Aki Paulosu ta da Timoteo wanlö lasiti lai.

11 Ma nöö womi, i da sëmbë u Masa Gaan-
gadu vö, hën mbei i musu kule da hii dee
hogilibi u taki dë, be de an dou a i. Nöö a
dee lö soni aki baka fii ta kule e, womi: I
musu biinga fii libi leti a Gadu wojo. I musu
mbei möiti fu hii pakisei fii musu dë a Gadu.
I musu ta biibi a Masa Gaangadu nöömö. I
musu ta lobi sëmbë. I musu ta tai hati a hii
dee fuka dee ta miti i. I musu ta libi ku saapi
fasi ku sëmbë. Womi, a dee lö soni dë baka
wë fii biinga e.
12 Fa u ko ta biibi Masa Jesosi aki, nöö
sömëni soni dë ta biinga u puu u a di pasi
fëën. Nöö i musu ta fia ku dee soni dë ta
feti di bunu feti go dou te nöö i feni di libi
u teego. Biga fu di ten di i bi taki sö wan
bumbuu soni a lanti fesi taa joo waka a Masa
Jesosi baka, nöö kumutu a di ten dë a buta
di libi u teego faa da i kaa.
13 Kijoo, fa i si mi ta fan ku i aki, mi ta
fan ku i a Masa Gaangadu fesi di ta da hii
dee soni a goonliba aki libi. Mi ta fan ku i
a Jesosi Keesitu fesi tu, di an bi fëëë u taki
di tuu da sëmbë möönsö, te dou ku Gaama
Pontuisi Pilati seei. 14 Nöö mi taki e, taa
be i go dou ku di wooko di i si Gadu buta
a i maun naandë. I musu ta du ën a wan
gbelingbelin fasi söndö föutu e, fu te dou
di daka di Masa Jesosi Keesitu o toona ko.
15 Biga Masa Gadu o mbei a ko nöömö a di
juu di a buta.

Womi, fa Masa Gaangadu sai naandë,
nëën hii bunu dë. Hën nöö da tiima u
mundu. Biga hën da di kaba hei Könu a hii
könu liba, ku di kaba hei Masa a hii masa
liba. 16 Fa a sai dë, hën wanwan tö nöö an sa
dëdë a mundu möönsö. A ta libi a wan gaan
limbo dendu ta koti faja te na wan libisëmbë
sa go dou ka a sai dë. Sëmbë an dë di si ën
ku wojo wan daka tu, biga libisëmbë wojo
an sa kai nëën möönsö. Fa a sai dë, di nëbai
fëën ku di kaakiti fëën dë u nöömö teego. A
tan sö.
17 Wë nöö Timoteo, mi taki e, taa dee
sëmbë dee dë guduma a goonliba aki, nöö
i musu bai de be de disa gaan fasi, be de
an buta futoou a dee gudu u de. Biga dee
gudu naandë, nöö de an dë wan soni di o
tan fu nöömö, u sëmbë musu ta buta mëni
a de liba. Ma Masa Gaangadu wanwan nöö
fii musu ta mëni e. Biga hën ta da u hii dee
soni dee u abi, fuu sa njan de ku piizii. An
ta pindja sondi da u.
18 Nöö fa dee guduma sai naandë, ⌜na di
gudu u de, de musu luku kuma gaan soni e.
Ma⌟ be de ta du bunu te a hia ta paati dee
gudu u de da sëmbë ku wai hati. De an musu
giii. 19 Nöö te de libi sö kaa, nöö hën da de
ta lai gudu a Gadu Köndë ala te a hia fu de
sa njan a di bakaten libi. Biga di libi u teego
di Gadu abi u da de a bakaten, hën wë da di
tuutuu libi, na di u goonliba aki. Nöö nëën
baka de musu biinga.

Sö i musu ta bai dee guduma e, womi.

20 Womi Timoteo, gaantangi mi begi i
kijoo, tjubi dee soni dee i si Masa Gadu
futoou i buta a i maun naandë e, be de an
poi kaba a sösö. Nöö mi taki e, i musu köni
ku dee sëmbë dee ta fan hia ta taki dee
wisiwasi soni u de dee an ta kai ku Gadu.
Fa de ta fia u de dë ta mbei taa de sabi soni
poi seei, ma ja musu haika de seei. 21 Biga
so sëmbë bi ta fan dee lö fan dë, hën wë
sapisapi de hai kumutu disa di biibi a Masa
Jesosi. Nöö fëën mbei baa mi ta bai i nëën.

Womi, Masa Gaangadu musu dë ku i ku
ën bunuhati e.

Di u tu biifi di Paulosu sikifi da Timoteo

Wan wöutu a fesi.

Di biifi aki, hën da di u tu biifi di di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu sikifi da di kijoo de kai Timoteo. A dë sö taa Paulosu ta paaja di buka u Masa Jesosi da sëmbë te wan pisi, nöö hën dee felantima fëën kisi ën hën de tjëën go söötö a dunguwosu a di köndë de kai Loomë. Nöö fa a dë a dunguwosu dë nöö a kë Timoteo musu ko nëën. Nöö hën a mbei di biifi aki manda dëën.

Nöö te i lesi di biifi aki, nöö joo sabi fa Paulosu ta fii u sömëni soni. Biga a ta taki u di fa a lobi Timoteo tjika. A ta taki u di dëdë fëën seei di a o dëdë abiti möön. A ta taki fa sëmbësëmbë libi ku ën fa a dë a dunguwosu dë. Nöö a ta leti Timoteo a di fa a musu du di wooko fëën kuma wan wookoma u Gadu. A ta lei tu fa di lasiti ten u di goonliba o dë.

Dee soni dë tuu joo lesi a di biifi aki.

Aki Paulosu ta manda odi

da Timoteo.

1-2 Söö. Wë mi Paulosu ta sikifi di pampia aki manda da Timoteo kuma miseei miii di mi lobi gaanfa. Kumafa i bi sabi kaa, kijoo, mi da wan tjabukama u Jesosi Keesitu. Masa Gaangadu seei feni ën u bunu faa kai mi ko buta a di wooko, fu mi musu ta konda da sëmbë u di libi di Gadu paamusi u taa u sa feni a Masa Jesosi Keesitu. Womi, u Tata Masa Gaangadu ku Jesosi Keesitu musu dë ku i ku de bunuhati ku de tjalihati ta da i kötöhati.

3 Wë nöö mi ta da Masa Gaangadu tangi da i o, di i si mi ta dini ku limbohati söndö ganjan aki, leti kumafa dee gaan sëmbë u mi bi ta dini ën. Hii juu mi ta begi da i a ndeti ku didia, womi. 4 So juu mi ta mëni ⌞fa mi ku i bi paati,⌟ fa wata bi pasa a i wojo, nöö mi ta hangi i seei. Mi kë si i be hati u mi toona wai te dou.

Aki Paulosu ta da Timoteo hati

a di wooko.

5 Te mi ta mëni i, womi, nöö mi ta mëni kumafa i seei ta biibi Gadu söndö ganjan tu e. A di fasi dë seei i avo Loisi ku i mama Euniki tuu bi ta biibi kaa, nöö mi sabi taa di lö biibi dë, a dë leti a i naandë tu. 6 Fëën mbei mi kë toona mëni i möön a di fa mi bi buta maun a i liba nöö hën Gadu da i wan apaiti köni fii musu sa wooko dëën. Wë nöö di köni i si naandë, i musu böö faja dëën be an kötö möönsö. 7 Biga wë fa Gadu da i di Akaa fëën naandë, an da i ën fii ta dë fëëëfëëë e. Ma fii dë ku kaakiti ta lobi sëmbë ta tii i seei a soni.

8 Wë nöö di a dë sö kaa, nöö ja musu ta hai baka te ja sa konda soni u Masa da sëmbë e. Nöö sen an musu ta kisi i da mi tu, te ja sa nama ku mi fu di mi dë a dunguwosu aki fu Masa Jesosi hedi. Ma Gadu musu da i kaakiti fu mi ku i sa tja dee sitaafu makandi. Biga dee sitaafu dee i si u ta tja aki, de dë fu di u ta konda di Bunu Buka u Masa Jesosi hedi.

9 Fa Masa Gadu sai dë, womi, a kai u puu a di hogilibi fuu basu fuu musu libi wan apaiti libi dëën. Nöö an dë taa di bumbuu fuu mbei a du ën sö e. Nönö. Ma fu di bunuhati di hënseei abi, ku di pakisei a bi abi a u liba gaanduwe kaa, hën mbei. Biga bifö a mbei goonliba, a bi buta taa a o manda Jesosi Keesitu ko. Sö a bi abi bunuhati fuu tjika kaa. 10 Ma nöö awaa ufö di bunuhati fëën dë ko a döö, di i si taa u Heepima Jesosi Keesitu ko tuu. Nöö fa a ko aki, a booko di kaakiti u dëdë fiaa, puu u a di fëëë naandë basu. Nöö nëën ufö u ko sabi taa wan njunjun libi dë u feni, ku wan njunjun sinkii di an o poi kaba a sösö möönsö, te u ta piki di Bunu Buka fëën.

11 Wë nöö di Bunu Buka aki, hën wë i si Gadu buta mi tjabukama fëën kuma wan basia ta bai ta kondëën da sëmbë. A buta mi u mi ta lei dee sëmbë na u Isaëli ën a wan finifini fasi tu. 12 Nöö fu di mi ta du di lö wooko dë, hën mbei mi dë a di sitaafu aki. Ma an dë taa sen ta kisi mi e. Nönö. Biga mi sabi di Sëmbë di mi ta futoou di futoou aki taa a abi kaakiti tjika faa tjubi hii soni di mi buta nëën maun, fu tee dou di gaan daka ⌞di a o kuutu hii libisëmbë⌟.

13 Söö. Wë womi, mi taki e, taa dee lei dee mi bi lei i, nöö gbelingbelin soni de dë e, fii seei musu tei ta maaka ku dee lei i ta lei sëmbë dë luku ee de kai a di wan. Nöö fa joo ta lei sëmbë dë, nöö i musu dë gingi a di biibi ta lobi sëmbë ku di lobi di i si u ta feni a Jesosi Keesitu. 14 Nöö di gaan bumbuu soni di Masa Gadu futoou i te a butëën a i maun naandë, womi, i musu köni ku ën gaanfa e. I musu ta tjubi ën ku di heepi u di Akaa u Gadu di i si ta libi a u hati aki, be an kaba a sösö.

Aki Paulosu ta taki kumafa dee oto biibima u Masa Jesosi

libi ku ën.

15 Söö. Wë womi, i seei sabi taa dee
biibima fu Asia Köndë tuu go disa mi e, te
dou ku Figelusi ku Hemogenesi. 16 Ma di
womi de kai Onësifolu baa, mi ta begi dëën
fu Masa Gaangadu musu a' tjalihati fëën ku
dee sëmbë fëën wosu dendu tuu. Biga di
womi dë, sen an kisi ën seei faa nama ku mi
möönsö, hii fa mi dë buibui a dunguwosu
aki. 17 Biga di a ko a Loomë aki, hën a ta
waka ta suku mi a hii kamian teefa a si mi.
18 Nöö söméni pasi seei a ko a mi ko da mi
degihati e. Nöö i seei sabi dee hia bunu a bi
du mi tu di mi bi dë a Efeise ala. Fa a libi ku
mi tjika dë, nöö Masa Gaangadu musu heepi
ën a wan apaiti fasi e, a di gaan kuutu daka
fëën. A musu a' tjalihati fëën.

2

Aki Paulosu ta taki da Timoteo fa a musu du di wooko fëën.

1 Söö. Wë womi Timoteo, mii, i musu
da Jesosi Keesitu pasi faa libi ku i ku ën
bunuhati e, be a da i taanga ⌞a di wooko⌟.
2 Nöö mi bi lei i ku dee otowan sömëni soni,
nöö i musu toona tei dee soni dë ta lei
bumbuu sëmbë dee ta abi köni tjika u toona
lei oto sëmbë tu.
3 ⌞Nöö mi o konda wanlö soni aki da i e,
fa fii musu ta du di wooko fii, kijoo.⌟ Fa i sai
dë, i musu ta dë kabakaba fii tja sitaafu da
Jesosi Keesitu e, leti kumafa wan sodati dë
kabakaba faa tja sitaafu dëën köndë. 4 Nöö i
sabi fa wan bumbuu sodati ta dë nö, womi?
An ta waka ta hulu soni a së së möönsö
möön na di wooko di a sai dë. Biga a kë u di
oposii musu ta wai ku ën u di fa a ta wooko.
5 Söseei tu, te wan sëmbë ta fia ta pëë
wan pëë faa wini wan soni, nöö ee an pëë
kumafa dee wëti u di pëë dë, nöö an o wini
soni dë e.
6 Nöö söseei tu, di sëmbë di ta wooko
taanga a wan goon, a fiti fu hën fosu musu
feni di njanjan u di goon, na sö nö?
7 Womi, dee soni mi ta fan aki, nöö be i ta
buta pakisei a de liba e, nöö Masa Gaangadu
o mbei i sabi unfa de nama ku di fa i musu
du di wooko fii.
8 Söö. Wë womi Timoteo, ta méni Jesosi
Keesitu nöömö taa hën da di Sëmbë di Masa
Gaangadu bi weki puu a dëdë. Hën da di
Bakamii u Könu Dafiti tu, di o sindo nëën
könu sutuu fu teego. Ja musu fëëkëtë dee
soni dë, womi. Biga te mi ta konda di Bunu
Buka, nöö de da dee soni mi ta taki nöömö.
9 Nöö fu di mi ta konda dee soni dë, fëën
mbei i si mi dë a di sitaafu aki e, ka de bui
mi buta a dunguwosu aki kuma wan sëmbë
di du gaan hogi. Ma ma a' toobi e, womi.
Biga mi sabi taa di wöutu u Gadu, hën an
sa dë buibui möönsö. Nönö. 10 Nöö di a dë
sö kaa, nöö hën mbei mi dë tifihedi u tja hii
fuka. Biga mi ta méni dee sëmbë dee Gadu
tei kaa u de ko sëmbë fëën. Mi kë u de musu
feni di heepi u Gadu nöömö di a abi u da de
a Jesosi Keesitu, be de njan di suti u di waiti
köndë fëën fu teego.
11 Nöö mi o taki wanlö soni aki, de dë tuu
möön hii soni, womi.
Ee u ku Masa Jesosi dëdë makandi,
nöö u ku ën o libi makandi tu.
12 Ee u hoi dou a dee sitaafu dendu,
nöö u ku ën o tii makandi a bakaten.
Ee u piki taa wa dë ku ën, nöö hënseei o piki
taa an dë ku u tu.
13 Ma ee wa dë u futoou a dee soni u ta du,
ma hën a o dë u futoou nöömö.
Biga di fa a dë, sö nöö a o dë u nöömö, an o
sa tooka möönsö.

Aki Paulosu ta lei Timoteo fa wan wookoma u Gadu musu dë.

14 Womi o, hii dee soni mi ta taki aki, nöö i
musu toona ta konda de a baka futu da dee
sëmbë dee Gadu buta a i maun e, kijoo. Nöö
i musu ta bai de a Gadu fesi tu taa de an
musu sai dë ta fia a peipei wöutu liba. Biga
dee lö fia naandë an ta tja bunu ko, ma poi
nöö de ta poi dee sëmbë dee ta jei de ta kaba
de a sösö.
15 Nöö fa i seei sai dë, i musu ta biinga fu
Gadu sa wai ku i a hii fa i ta libi. Nöö i musu
wooko a wan fasi fu sen an musu kisi i a
bakaten. I musu ta tei di wöutu u Gadu ta
lei ën leti kumafa a dë e, biga tuutuu soni
gbelingbelin a dë.
16 Nöö womi, ja musu nama ku dee sëmbë
ta fan dee sösö fan dee an ta kai ku Gadu
e. Biga dee sëmbë ta fan dee lö fan naandë,
nöö libi u de o ta hogi nango nöömö te de
ko dë kuma de an sabi Gadu seei. 17 Dee
lei u dee lö sëmbë dë ta poi sëmbë libi leti
kuma te wan hogi siki kisi i paaja a hii i
sinkii. Nöö Himënëusi, ku Filitusi da tu u
dee sëmbë dee libi a di lö fasi naandë. 18 Fa
de sai dë, de kumutu disa di tuutuu lei u
Gadu gaanduwe, nöö hën wë i si de go ta
fan wanlö poipoi fan ta bai taa di weki baka
a dëdë pasa kaa. Nöö ku dee lö fan naandë,

de go ta poi sëmbë te de an saandi u de biibi
möön.
19 Ma dee lei u Gadu an dë sö e, womi.
De, de dë gingin kuma wan goonsei di an
sa seki. Nöö di goonsei abi tu posu. Di
fosuwan hën da: "Gadu sabi ambë da dee
sëmbë fëën." Di u tu, hën da: "Hibiwan
sëmbë di ta piki taa a nama ku ⌞Masa Jesosi⌟
Keesitu, nöö a musu disa hogi du."
20 Wë nöö i sabi fa a dë a wan gaan wosu
dendu, womi. Sömëni pei soni dë nëën fii
tei ta wooko ku de e. Goutu soni dë nëën,
soofu soni dë nëën, pau soni, soni de mbei
ku doti. Fa de sai dë, so u de dë fu du lagi
wooko, so u de dë u du hei wooko, na sö nö?
21 Wë nöö mi taki e, ee wan sëmbë i
disa dee hogi sondi u taki dë fii ta libi
limbolimbo a Gadu fesi, nöö joo dë kuma
wan u dee möön waiti soni u wan wosu di
de sa tei du wan gaan wooko ku ën. Biga joo
dë apaiti seei da Masa, nöö joo dë kabakaba
faa tei i faa du hiniwan bumbuu soni ku i.
22 Womi Timoteo o, i musu kule da dee
hangi dee ta ko a un dee njönku sëmbë hati
e, dee na bunu u du. Ja musu da de pasi a
i libi seei. Nöö haika dee soni dee fii musu
ta kule a de baka: leti libi, biibi a Gadu, lobi,
ku kötöhati. A dee lö soni aki baka i musu
ta kule e, kijoo, nöö de o si taa i mökisi ku
dee sëmbë u Gadu dee ta begi ën ku limbo
hati.
23 So seei dee sëmbë ta fia sösö fia naandë,
womi, ja musu nama ku de nëën e. Biga i
seei sabi taa toobi nöö de ta tja ko. 24 Nöö ee
wan sëmbë i dë futuboi u Masa Jesosi, nöö ja
musu ta suku toobi, ma i musu ta libi a wan
saapi fasi ku hii sëmbë. Fa i sai dë, i musu
abi di köni fii lei sëmbë sondi a wan bunu
fasi ku pasensi.
25 Ee sëmbë ta fia ku i a dee soni i ta lei,
nöö i musu bai de, ma ku saka fasi e. Biga
wë fa de abi taangajesi dë seei, ma ja o sabi.
A kandë te wan ten, nöö Gadu o mbei hati
u de bia te de ko piki dee tuutuu soni fëën.
26 Nöö de o kisi fusutan tjika u de sa kumutu
a di kamian awaa ka di didibi bi kisi de buta
fu de musu ta du andi a kë.

3

Aki Paulosu ta lei fa sëmbë o ko hogi tjika a di lasiti ten

u goonliba.

1 Wë nöö womi Timoteo, mi kë i sabi taa
a dee lasiti daka u di goonliba aki, nöö wan
tumisi hogi ten o ko e. 2 Biga sëmbë u di ten
naandë an o lobi oto sëmbë möön leki de
seei nöö. De o abi langahati möön hii soni.
De o ta njan buka ta mbei deseei taa de dë
gaan womi. De o ta kosi Gadu ta dëën gaan
buka. Di ten dë, de an o ta saka deseei a de
mama ku de tata basu möönsö. De an o ta
da sëmbë tangi tu, na Gadu, na libisëmbë, te
de feni bunu. Na wan pisi u di libi u de o kai
ku Gadu möönsö. 3 De an o abi fii a de hati
da na wan kodo sëmbë. De o ta hoi sëmbë a
bëë ta mindi soni da sëmbë ta tja de ta njan
a baka. Fa de sai dë, de an o ta hoi deseei
a tii möönsö. De o dë hogi leti kuma taku
mbeti.

Womi, mi taki da i taa dee lö sëmbë dë an
o lobi na wan soni di dë bumbuu möönsö.
4 Fa de sai dë, ja o sa futoou de, biga te fii
sabi nöö de o ta tja i go sei da sëmbë. De o
abi hesihati. De o ta abi gaan fasi. De o ta
lobi piizii möön Gadu.
5 Nöö ku di tan u de dë seei de o ta mbei
taa de ta nama ku Gadu, ma ee i luku de te i
kaba, nöö de an ta da di kaakiti u Gadu pasi
möönsö a de libi. Mi taki e, womi, taa dee
lö sëmbë i si naandë, i musu bia baka da de
e.
6 Wë biga de o ta waka ta naki sëmbë tëtë
kuma bumbuu sëmbë fii musu kai de ko a i
wosu. Nöö ee wanlö wisiwasi mujëë sai a di
wosu, nöö de o ta suku u de kisi de buta a
di tii u de basu. Fa dee lö mujëë sai dë, de
guwenti u ta piki dee hogi kë u de hati tee
nöö awaa de ko ta fii di fuka u di hogilibi u
de. 7 Nöö de o ta suku lai a hiniwan sëmbë,
ma nöö de an sa fusutan dee tuutuu soni u
Gadu möönsö e.
8 Dee lö leima u ta taki aki, de o dë leti
kuma Janësi ku Jambesi, ⌞dee tofuma u
Falao,⌟ dee bi ta fia ku Mosesi. Sö dee lö
sëmbë aki o tuwë gogo ta fia ku di gbeling-
belin lei u Gadu. Fa de sai dë, pakisei u de
poi gaanduwe kaa te de an ta mëni bumbuu
soni möönsö. De an kë ko sabi Gadu u de
biibi ën seei.
9 Ma nöö mi taki da i taa de an o sa ta
ganjan sëmbë nöömö e. Biga leti kumafa i
si Janësi ku Jambesi gogo bi ko a döö wajaa
da lanti, nöö leti sö nöö dee sëmbë aki gogo
o ko a döö wajaa tu, u lanti si taa sösö de bi
ta du.

Aki Paulosu ta taki kumafa hënseei bi du di wooko.

10 ⌞Wë ma Timoteo, i, i sabi kaa taa ma dë
kuma dee lö sëmbë u taki dë, na sö nö?⌟
Biga i sabi hii fa mi ta lei sëmbë, i sabi unfa

mi ta libi tu. I saandi mi kë musu pasa a
bakaten fa i si mi ta wooko aki. I sabi fa mi
ta biibi Gadu tjika, womi. I sabi fa mi ta hoi
pasensi ku sëmbë. I sabi fa mi ta lobi Gadu
ku libisëmbë tuu.

Womi, i sabi fa mi bi hoi dou a hii dee soni
dee pasa ku mi. [11] I sabi kumafa sëmbë bi ta
da mi sitaafu tjika. I sabi dee oto fuka tuu
dee bi miti mi. I seei sabi fa de bi sitaafu mi
na Antiokia, ku Ikonium, ku Lisita tuu. Hii
dee sitaafu dë mi bi tja, ma Masa Jesosi hën
wë bi heepi mi puu mi a de tuu.

[12] Wë nöö sö a dë e, womi. Ee wan sëmbë
i kë libi gbelingbelin kumafa Gadu kë, fii
ta waka a Jesosi Keesitu baka, nöö i musu
u feni sitaafu a libisëmbë maun nöömö.
[13] Dee takusëmbëma ku dee sëmbë ta ganjan
sëmbë taa de dë leima dë, nöö de o ta hogi
nango fesi nöömö. Fa de sai dë, de o ta
ganjan sëmbë nöö sëmbë seei o ta ganjan
de tu.

Aki Paulosu ta taki soni

u Gadu Buku.

[14] Söö. Ma nöö womi Timoteo, dee lei i si i
lei naandë te ko sinkii fii kaa, nöö i musu tan
a de go dou e. Biga i sabi dee sëmbë dee bi
lei i de, ⌞taa i sa futoou de⌟. [15] Fa i sai naandë,
sensi di i bi dë piki mii seei, hën wë i bi lei
Masa Gaangadu Buku te sabi. Nöö di Buku
dë, a abi kaakiti tjika u ta da i fusutan fii sa
biibi a Jesosi Keesitu fii feni heepi nëën.

[16] Biga di fa hii dee pisipisi u di Buku u
Gadu bi sikifi dë, nöö di Akaa fëën seei wë
ko a peipei sëmbë liba fu de sikifi de e. Hën
mbei di Buku sa heepi i fii sabi di lei u Gadu
di dë tuutuu. A sa heepi i tu, fu te ja ta
libi bunu nöö a leti i buta a pasi. A sa bai
i seei fii disa hogilibi. Fa di Buku sai dë, a ta
leti i fii sa libi kumafa Masa Gaangadu kë a
hii futu. Sö di Buku u Gadu bumbuu tjika,
womi. [17] Nöö ee wan sëmbë i ta dini Gadu
nöö hën i sabi di Buku fëën, nöö joo dë a di
kamian ka i sa du hiniwan bumbuu wooko
di Gadu buta da i fii du.

4

Aki Paulosu ta fan ku Timoteo taanga u di fa a musu du

di wooko.

[1] Söö. Wë nöö womi, mi o manda i a wanlö
soni aki e. Nöö fa mi o fan, Masa Gaangadu
seepi ta jei, ku ën mii Masa Jesosi Keesitu
di o ko a goonliba aki wan daka nöömö u
tei di Könu Tii fëën. Fa a o ko dë, nöö a o
kuutu hii sëmbë, dee libi wan ku dee dëdë
wan tuu. Nöö a de fesi mi ta fan ku i, womi,
[2] taa i musu ta konda di Buka u Gadu nöömö
da sëmbë e. Ee i a' peesa u kondëën, ee ja
a' peesa seei, ee sëmbë kë jei ën, ee de an
kë jei, ma töku i musu dë kabakaba fii ta
kondëën nöömö. Ee wan sëmbë an ta libi
bunu, nöö i musu leti ën buta a pasi. I musu
bai ën seei be a disa di lö libi dë. Ee wan
sëmbë lasi hati, nöö i musu fan ku ën dëën
hati. Hii dee soni dë tuu i musu ta du a wan
finifini fasi ku gaan pasensi.

[3] Biga mi taki da i taa wan ten o dou,
nöö libisëmbë an o kë haika di bumbuu lei
möön. De o ta hai peipei leima tja ko, dee
ta lei de dee soni de ta giii u de jei. [4] Sö de o
booko jesi tapa tjika da di tuutuu lei, go ta
haika mindimindi oto.

[5] Ma nöö womi, hii fa soni o ta waka dë,
ma i, i musu dë ku limbo pakisei nöömö e.
Ja musu fëëë u tja sitaafu da Masa Jesosi
Keesitu. I musu ta konda di Bunu Buka fëën
da sëmbë nöömö ta hai de tja ko nëën së.
Hii dee soni Gadu buta da i fii du a di wooko
fii, nöö de tuu i musu du. Nöö sö mi fan ku
i e, womi.

Aki Paulosu ta taki soni

fëën seei.

[6] Nöö di soni mbei mi ta fan ku i sö. Biga
di dëdë juu u mi ko zuntu kaa. Hii di libi u
mi bi dë kuma wan wata mi bi ta tuwë da
Gadu u dëën tangi, nöö awaa mi ta dou a
di kaba pisi fëën. [7] Mi bi feti di bunu feti
e, womi. Nöö di pasi Gadu buta da mi u mi
kule nëën, nöö mi kule nëën te mi dou a di
kaba pisi fëën fa mi dë aki. Nöö hii di ten dë,
nöö mi bi dë a di biibi ku telu, ma kumutu
nëën möönsö.

[8] Nöö fa Masa Jesosi dë di Leti Kuutuma
tjika naandë, nöö mi sabi taa a buta wan
paima kabakaba da mi kaa, fu di mi bi ta
libi a wan leti fasi nëën wojo. Nöö di paima
dë, a o da mi ën a di daka di a o kuutu hii
libisëmbë. Ma nöö an dë taa mi nöö o feni
ën e, womi, ma hii u dee sëmbë bi ta hangi
Masa Jesosi faa ko, u tuu o kisi ën.

Aki Paulosu ta taki wanlö soni da Timoteo apaiti.

[9] Nöö mi taki e, womi, mi kë fii biinga fii
ko a mi hesihesi e baa. [10-12] Biga de go disa mi
tuu. Demasi ko lobi dee soni u goonliba aki
tee a disa mi go fëën a Tesalonika. Këlësënsi
hën a go a Galasia, nöö Titusi go a Dalimatia.

Tikikusi hën mi manda go a Efeise. Lukasi wanwan nöö dë ku mi aki a di mindi.

Nöö te joo ko, nöö be i tja Maikusi ko ku i e, biga a dë wan heepi da mi a di wooko.

[13] Nöö mi begi i baa taa te i ta ko, nöö i go a Toasi e, a Kaapusi wosu, nöö joo si di djapona naandë di mi ta tapa da kötö, ku dee buku u mi dee sai naandë. Nöö mi begi i be i tja de ko da mi e. Ma dee mbeti kakisa buku, ja musu fëëkëtë de möönsö.

[14] Nöö mi kë i sabi taa Alekesani di sëmbë di ta wooko ku köpö, nöö a du mi gaan hogi e. Aai. Ma nöö Gadu seei o pakëën kumafa a wooko. [15] Ma i musu köni ku ën e, womi, biga fa u bi sai naandë, nöö a bi dë gaan felantima fuu ta fia ku u, u di Buka di u ta tja hedi.

[16] Nöö mi kë i sabi tu taa di fosu pasi di de kai mi a kuutu fu mi piki de andi mbei mi ta libi a di fasi aki, nöö na wan sëmbë bi sai dë fu heepi mi. De tuu go disa mi. Ma Gadu an musu hoi de a bëë.

[17] Ma nöö fa mi fan dë seei, ma Masa hën an disa mi e. A taanpu ku mi, nöö hën a da mi kaakiti te mi fan seei a wan limbolimbo fasi. Nöö a di fasi dë, di pasi jabi u di Buka sa feni pasi paaja seei be hii dee sëmbë na u Isaëli musu sa jei ën. Nöö sö Masa heepi mi tjika. A puu mi a lëun buka seei fu de an feni mi kii.

[18] Nöö hiniwan ten sö nöö a o ta heepi mi tu, ta puu mi a hogi maun nöömö, fu te mi dou bumbuu a di Köndë fëën ka a dë Könu fu nöömö. Fëën mbei fa Gadu sai naandë, womi, a musu abi hii nëbai ku hii waiti fu teego. A tan sö.

Aki Paulosu tapa di biifi.

[19] Wë baa o, mi o tapa di pampia aki. Nöö mi kë i da Pesila ku Akila gaan odi da mi e, ku dee sëmbë dee ta dë a Onësifolu wosu. [20] Mi kë i sabi taa Elatusi fika a Kolenti, nöö Toofimusi, hën mi bi disa sikisiki a Milete ala.

[21] Nöö mi begi i baa, be i biinga seei kumafa i sa, fii ko a mi aki bifö di gaan kötö ten dou.

Jubulusi, Pudensi, Linusi, Kalaudia ku hii dee otowan fuu aki tuu ta manda gaan odi da i. [22] Masa musu dë ku i baa ku ën bunuhati ta tii di hati fii. A tan sö.

Di biifi Paulosu manda da Titusi

Wan wöutu a fesi.

Titusi bi dë wan u dee kijoo ta waka ku Paulosu ta lei di wooko u Masa Jesosi. Nöö hën Paulosu disëën a di gaan paati de kai Keeta faa seeka wanlö keiki dë. Di paati bi dë ku sömëni köndë, nöö hiniwan u dee köndë ta abi wanlö biibima u Masa Jesosi nëën. Ma dee biibima an bi abi hedima u tja de eti, nöö hën Paulosu manda Titusi faa musu seeka dee keiki buta hedima a hiniwan u de. Hën a mbei di pampia aki manda taki dëën fa faa musu du di wooko.

Aki da seti u di biifi.

1 Mi mii Titusi, wë mi Paulosu ta manda gaan odi da i taa mi dë. Kumafa i sabi kaa womi, mi da wan futuboi u Masa Gadu e. Nöö mi da wan tjabukama u Jesosi Keesitu tu. Biga a manda mi fu mi go konda di Buka fëën, be dee sëmbë a bi tei u de ko sëmbë fëën musu ko biibi nëën liba. A manda mi tu u mi mbei de ko sabi dee tuutuu soni u Gadu, be de libi kumafa Gadu kë a hii futu. 2 Nöö te de piki di Buka ko ta libi sö kaa, nöö de o dë ku di sabi taa Masa Gadu o da de di libi fëën fu teego.

Biga gaanduwe a fesi bifö a mbei goonliba, Masa Gadu bi paamusi taa sö a o da u ën. Nöö Gadu an ta lëgëdë. Di soni a taki, a o du ën nöömö. 3 Nöö fa u dë aki, di juu dou fu di libi a paamusi dë ko a limbo da sëmbë. Nöö hën wë i si de ta konda da lanti fa u dë aki. Nöö a di wooko naandë Masa Gadu, di Heepima fuu, buta mi e.

4 Nöö ku di pampia aki mi manda gaan odi da i, baa, kuma womi mii u mi. Biga fa mi heepi i te i ko ta biibi Gadu kuma miseei aki, nöö hën da i ko womi mii u mi kaa. Nöö Masa Gadu ku di Heepima fuu, Jesosi Keesitu, musu dë ku i ku de bunuhati. De musu da i böö.

Aki Paulosu ta lei kumafa wan hedima u keiki musu dë.

5 Wë di soni mbei mi disa i a Keeta dë, womi, mi disa i fii musu seeka dee soni dee dë fanöudu u seeka eti. Nöö i musu buta tiima a hii dee keiki a dee köndëköndë dë tuu kumafa mi bi taki da i fii seeka dou.

6 Nöö mi bi taki da i taa fa joo buta dee hedima dë, nöö hii sëmbë musu si taa dee lö sëmbë dë ta libi bunu. Na wan libi u de seepi musu toobi sëmbë möönsö. De musu dë ku wan kodo mujëë, nöö de an musu waka ku oto mujëë möönsö. Dee mii u de seei musu ta waka a Masa Jesosi baka tu. De an musu ta libi fanjanfanjan, ma de musu ta piki de tata buka a soni.

7 Biga di hedima u di keiki hën da futuboi u Masa Gadu ta tii di keiki fëën dëën. Hën mbei a musu libi bunu fu na wan sëmbë musu sa kaagi ën.

Nöö an musu abi gaan fasi ta buta hënseei hei tumusi. Hati fëën an musu ta boonu hesihesi. Söseei an musu lo' u suku toobi ta buja ta feti ku sëmbë. An musu ta bebe daan ku win te a dööngö. An musu abi langahati u möni tumusi ta suku faa ko guduma.

8 Ma fa a sai dë, bumbuu soni wanwan nöö a musu ta suku. A musu lobi u kisi sëmbë hoi nëën wosu. A musu abi fusutan ta tii ën seei fu an ta du soni di na fiti. A musu ta libi bunu ku sëmbë. A musu ta hoi dee wëti u Masa Gadu ta libi wan apaiti libi dëën. 9 Nöö a musu ta dë ku di Buka u Masa Gadu nöömö kumafa a bi lei ën. An musu biëën möönsö. Ma a musu sabi ën bumbuu, faa sa lei dee oto biibima ta da de hati a di biibi. Söseei tu a musu sabi fa u leti dee sëmbë dee ta fia ku di Buka, buta de a pasi.

Aki Paulosu bai Titusi a dee sëmbë dee ta ganjan sëmbë

a di köndë.

10 ⌞Sö dee hedima u keiki musu dë e, womi,⌟ biga sëmbë sai dë dee an ta kë piki sëmbë buka a soni. De ta fan sösö ta ganjan sëmbë. Gaan së u de da dee Isaëli sëmbë dee ta kë hoi dee awoo wëti u de eti. 11 Nöö di fan u de dë musu kaba e. Biga de ta ganjan sëmbë ta toobi de ku di lei u de, te de ta puu hii famii a Masa Gadu. Nöö fu möni hedi wë de ta du sö e.

12 Wan u dee nëbai sëmbë u Keeta seei ta kosi dee sëmbë fëën seei köndë taa: "Keeta sëmbë ta lëgëdë ta mindi soni ta ganjan sëmbë nöömö. De ta libi leti kuma mbeti u matu. De malëngë te de an ta du oto soni möön leki sindo njan nöö. Sö nöö de dë." 13 Nöö fa di sëmbë taki dë, nöö leti sö dee Keeta sëmbë dë tuu. Na lëgëdë. Hën mbei baa i musu bai de taanga be de ta biibi a Masa Jesosi liba ku wan hati. 14 De an musu ta mëni dee kontu oto u dee Isaëli sëmbë möön. Söseei de an musu ta hoi dee wëti u dee sëmbë dee disa di Buka u Masa Gadu.

15 Biga ee wan sëmbë abi limbohati, nöö
hii soni fëën dë limbolimbo kaa. ⌞An dë faa
hoi wëti ufö a dë limbolimbo.⌟ Ma ee wan
sëmbë aambi limbohati, nöö na wan soni
fëën o dë limbolimbo möönsö. ⌞Ee a hoi
wëti seei an o heepi,⌟ biga hii pakisei fëën
te dou ku ën hati tuu poi. Hogi bebe ën kaa.
16 Dee lö sëmbë dë taa de sabi Masa Gadu, ma
i ta si a di libi u de taa na tuu seei. Hii libi
u de bita da Gadu, biga de an ta piki di buka
fëën. Fa de sai u de dë, de an abi fasi u du
bumbuu soni möönsö.

2

Aki Paulosu lei Titusi fa faa musu ta lei dee peipei sëmbë dee dë a dee keiki.

1 Ma baa o, i musu ta lei sëmbë fa u de
libi kumafa Masa Gadu taki e. 2 I musu lei
dee gaan womi fu de ta hoi deseei fu de
an du soni di an fiti. De musu dë a di fa u
sëmbë sa lesipeki de. De musu abi taihati ta
biibi Masa Gadu ku wan hati. De musu lobi
sëmbë. De musu ta waka a Masa Gadu baka
nöömö.
3-4 Nöö i musu toona lei dee gaan mujëë u
de libi ku lesipeki fasi kuma sëmbë u Masa
Gadu. De an musu ta waka ta lëgëdë ta kosi
sëmbë. De an musu ta bebe win ku daan te
de ko bebesonima. Ma de musu ta lei dee
wëndjë mujëë mii fa fu de libi bunu. De
musu ta lei de fa fu de lobi de manu ku dee
mii u de. 5 De musu ta lei de u de libi a wan
lesipeki fasi ku bumbuu pakisei. De musu ta
lei de fa fu de dë ku limbo hati. De musu ta
lei de fu de ta du mujëë soni ta sölugu dee
sëmbë u de ta libi bunu ku de. De musu ta
lei de fu de piki dee manu u de buka, ee nasö
sëmbë o ta kosi di Buka u Masa Gadu taa an
ta lei sëmbë bumbuu libi.
6 Nöö söseei i musu lei dee kijoo mii be de
a' bumbuu pakisei ta libi a wan lesipeki fasi.
7 Nöö i seepi tu womi, i musu ta libi bunu
a hii futu u sëmbë musu sa djeesi i e. Nöö fa
i ta lei sëmbë di buka u Masa Gadu dë, nöö
ja musu biëën möönsö, ma i musu ta lei de
a wan tuutuu fasi ku limbo hati. 8 Di fan fii
musu bunu fu te dee felantima fuu ta jei ën
nöö de an o feni soni nëën u de sa kosi u. Ee
de kosi u seei, ma de sen o kisi, biga di fan
fii aan soni u sëmbë feni kosi.
9 Nöö i musu toona lei dee saafu be de piki
di masa u de buka, be de ta libi a hii futu
kumafa de masa kë. De an musu ta saanti
de ta da de gaan buka. 10 De an musu fufuu
soni u de tu, ma de musu libi be de masa
futoou de a hii soni. Biga te de libi sö kaa
nöö sëmbë o si, nöö de o gafa di buka u
Masa Gadu taa di lei u di Heepima fuu a dë
bumbuu soni.
11 Wë biga fa u dë aki, Masa Gadu du hii
libisëmbë wan gaan bunu. Biga fu di a abi
bunuhati fuu nöö hën a manda Masa Jesosi
ko a goonliba, faa puu u a di sitaafu di u bi
o kisi a didibi faja.
12 Nöö di Buka u Gadu u kisi dë, hën ta bai
u a dee libi Gadu an lobi taa u musu kaba ku
de. U musu kaba ku dee soni dee sëmbë u
di goonliba aki ta hangi u de feni. U musu
ta hoi u seei fu wa du soni di an fiti. U musu
libi lesipeki fasi kumafa Masa Gadu kë fuu
libi, hii fa u ta libi a di hogi ten u dë aki.
13 Nöö u musu dë a goonliba aki ku gaan
wai a u hati seei ta mëni u Heepima Masa
Jesosi faa toona ko a u. Biga di gaan makiti
Gadu fuu dë o ko nöömö ku di gaan waiti
fëën sinkii di ta sëndë kuma sonuwojo.
14 Hën da di sëmbë di dëdë a u kamian faa
puu hogi a u hati buta u ko wanlö limbohati
sëmbë fëën seei apaiti, dee ta biinga u libi
bunu dëën.
15 Wë womi, hii dee soni mi ta taki da i aki
tuu i musu tei ta konda da sëmbë e. I musu
ta leti de ta biinga ku de fu de musu piki di
buka u Gadu. Nöö te i ta fan ku de, nöö a
musu dë a wan fasi fu de sabi taa Gadu hën
manda i, nöö na wan u de o kosi i taa: "Di
piki mii aki, andi a sabi?"

3

Aki Paulosu ta lei Titusi möön

fa faa lei dee sëmbë a di keiki.

1 Nöö womi, i musu toona mëni dee
sëmbë fii dë, u de musu ta saka deseei a dee
sëmbë basu dee ta tii di köndë e. De musu
ta hoi dee wëti u di köndë tu. Nöö de musu
dë kabakaba u du hiniwan bumbuu wooko
de kai de u de du.
2 Nöö de an musu ta kosi sëmbë e. De
an musu ta buja ku sëmbë tu, ma de musu
a' saapifasi ku lesipeki ta libi suti ku hii
sëmbë.
3 Wë biga a fesi nöö söseei u bi a' sösö
pakisei tu. Wa bi kë piki na wan sëmbë
buka, na u libisëmbë, na u Gadu seei. Hii
pei hangi di dë a u libisëmbë hati, ku hii
piizii u di goonliba aki tuu, bi ta ganjan u
kisi buta a katibo. U bi ta dë nöömö ku di
sösö takuhati libi fuu dë, ta haun ku sëmbë
ta buuse otowan, di otowan ta buuse u tu.
Sö u bi dë a fesi.

[4] Ma tefa juu dou hën Masa Gadu, di
Heepima fuu, heepi u fu di a lobi u. A puu
u fu wa kisi di sitaafu u didibi faja. [5] Ma na
fu di u bumbuu mbei a heepi u sö e. Nönö.
Ma fu di a a' tjali fuu nöö hën a manda di
Akaa fëën ko da u. Nöö hën di Akaa wasi di
hati fuu puu hogi nëën. A da u wan njunjun
hati, nöö hën u bia ko njunjun sëmbë kuma
njunjun pai mii.

[6] Nöö fa i si a da u di Akaa fëën dë nöö an
pindjëën da u e, ma a da u ën tuu ku telu
fu di Jesosi Keesitu, di Heepima fuu, bi tei
dëdë fuu dëdë. [7] Nöö di soni mbei a da u di
Akaa fëën sö. A da u ën ku ën bunuhati faa
sa heepi u ko bunu ku ën, be u dë ku di sabi
taa woo feni di libi fëën fu teego nöömö di
a abi u da u.

[8] Nöö womi, fa mi ta taki dee soni da i
aki, tuutuu soni wë mi ta taki da i e. Fëën
mbei i musu ta lei dee sëmbë dee ta biibi
Masa Gadu naandë dee soni aki nöömö, be
de buta deseei ku telu fu de ta libi bunu
hiniwanten. Biga dee soni mi ta taki da i
aki, nöö de dë bumbuu fan di sa tja heepi
ko da sëmbë.

[9] Ma ja musu sai dë kuma dee sëmbë dee
ta fan sösö fan. De ta kai dee fesiten sëmbë
u de në ta fia u de hedi. De toona sai dë ta
fia ta buja a dee wëti u de liba möön. Dee lö
fan dë an bunu. De aan heepi, nöö ja musu
dë nëën.

[10] Nöö womi, ee wan sëmbë ta konda wan
oto buka te a ta puu sëmbë a di tuutuu lei
u Gadu, nöö i musu bai ën be a disa e. Bai
ën wan pasi. Di u tu pasi, ee an jei, nöö i
disëën. Na hulu ën möön. [11] Biga i sabi taa
di lö sëmbë dë an kë waka a Gadu baka. Hogi
nöö a ta du, nöö hënseei sabi sö tu.

Aki da kaba u di biifi.

[12] Wë nöö womi, mi o manda Atemasi ko
da i, ee nasö mi o manda Tikikusi. Nöö te
wan u de dou a i ala, nöö i musu biinga be
i ko a mi a di köndë de kai Nikopolisi. Biga
ala mi kë go pasa di kötö ten.

[13] Nöö un musu mbei möiti da Apolo ku
di afokati de kai Zenasi fu te de kumutu a
unu naandë u de go a dee oto kamian nöö
de musu feni hii dee soni de abi fanöudu a
di waka u de. [14] Biga dee sëmbë fuu ta dini
Gadu dë musu lei u de ta heepi sëmbë ta puu
de a fuka. Ee nasö, libi u de an o a' heepi
möönsö.

[15] Söö. Wë nöö hii dee sëmbë aki tuu ta
manda gaan odi da i e. U ta manda gaan odi
tu da hii dee sëmbë ala dee ta lobi u fu di u
ku de tuu ta biibi a Masa Jesosi.

Nöö na soni möönsö, womi. Masa Gadu
musu dë ku unu ku ën bunuhati.

Di biifi u Paulosu di a manda da hën mati Filemon

Wan wöutu a fesi.

Wë nöö a di ten u di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu, nöö de bi ta bai sëmbë a wojowojo. Nöö di sëmbë di i bai dë, nöö a o dë saafu fii ta wooko da i. Fa a sai dë, soni fii seei a dë. An sa du fa a kë, an sa waka fa a kë tu ee na i dëën pasi.

Wë nöö Paulosu bi abi wan mati fëën de kai Filemon. Nöö Filemon bi abi wan saafu fëën de kai Onësimusi. Nöö hën de dë te wan pisi, hën Onësimusi fufuu soni fëën masa Filemon, nöö hën wë a fusi go. Hën a nango tee a go dou a di köndë de kai Loomë, nöö hën a go miti ku Paulosu a dunguwosu. Nöö hën Paulosu konda di Buka u Masa Jesosi dëën, nöö hën a piki di Buka ko ta waka a Masa Jesosi baka.

Nöö hën de dë te wan daka, nöö hën Paulosu kë toona manda Onësimusi go nëën masa baka. Biga na Paulosu abi di saafu. Filemon hën abi ën, hën mbei a o mandëën go. Nöö hën Paulosu sikifi wan biifi dëën mati Filemon te a kaba, nöö hën a da Onësimusi di biifi faa tja go dëën.

Nöö di biifi Paulosu sikifi dë, hën wë disi.

1-2 U lobi mati Filemon, mi Paulosu ku u baa Timoteo ta manda odi da i. Mati, fa i si i sai dë, wë nöö u ku i tuu ta wooko di wan kodo wooko da Masa Jesosi, nöö hën u ta mbei di pampia aki manda da i. Nöö ka i si mi ta mbei ën aki, nöö a dunguwosu mi dë, mati. De söötö mi aki fu di mi ta konda di buka u Masa Jesosi.

Nöö u ta manda gaan odi da i, ku u sisa Apifia, ku Akipusi di u ku ën ta biinga ku di wooko u Masa Jesosi makandi, ku hii dee sëmbë u Masa Jesosi tuu dee ta miti makandi a i wosu naandë. De tuu u ta manda gaan odi da. 3 Fa un sai dë, u Tata Masa Gaangadu ku Masa Jesosi Keesitu musu limbo fesi da unu. De musu ta da unu böö.

4 Te mi ta fan ku Masa Gaangadu, nöö mi ta mëni i e, mati, ta dëën tangi nöömö da i. 5 Wë biga mi ta jei fa i ta biibi Masa Jesosi ku fa i ta lobi ën tu. Nöö mi ta jei tu fa i ta lobi hii dee sëmbë fëën e. 6 Nöö mi ta begi ën da i, taa te sëmbë si di bunuhati libi fii dë, nöö de musu ko sabi möönmöön taa sömëni bunu soni dë u feni te u ta waka a Jesosi Keesitu baka.

7 Wë biga mi ta jei kumafa i ta lobi dee sëmbë u Masa Gaangadu ta puu de a fuka. Nöö te mi ta jei sö, nöö mi ta wai te na soni. A ta da mi hati seei.

8-9 Nöö hën mbei mi o begi i wan gaan soni aki, mati. Mi bi sa tei Masa Jesosi në bai i taa di soni mi o begi i aki nöö hën i musu du. Ma ma kë bai i, biga mi ku i lobi poi. Begi mi ta begi i. Fa mi dë aki, nöö mi da Paulosu. Mi dë wan gaandigaandi tata a dunguwosu aki fu Masa Jesosi Keesitu hedi. Nöö hën mi kë begi i a wan soni.

10 Mi kë begi i da di womi mii u mi de kai Onësimusi. Di soni mbei mi kai ën miii u mi. Ka mi dë a dunguwosu aki nöö hën a ko aki, nöö hën mi konda di buka u Masa Jesosi dëën. Nöö hën a piki di buka ko sëmbë fuu, hën mbei mi ta kai ën mi mii.

11 ⌞Wë i saandi di në Onësimusi kë taki kaa. A kë taki “heepi”.⌟ Wë nöö a fesi nöö di womi an bi abi heepi da i, mati. Ma fa u dë aki mi ku i tuu sa feni heepi nëën, biga di poipoi pisi fëën pasa kaa.

12 Nöö mi ta toona mandëën ko da i. Nöö fa a o kumutu a mi aki, nöö hii pakisei u mi o dë nëën, biga a dë wan hati soni da mi. 13 Ma bi kë mandëën ko da i möön seei. Mi bi kë hoi ën aki, be a ta heepi mi a i kamian ta sölugu mi ka mi dë buibui aki fu di buka u Masa Jesosi hedi. 14 Ma fu di di dë fëën aki an bi dë wan soni di mi ku i bi taki, nöö hën mbei ma o hoi ën. Biga ma kë musu i fii heepi mi, mati. Ma ku i bunu pakisei nöö mi sa kë fii du mi sö wan bunu.

15 Nöö mi ko pakisei wan soni aki tu. Kandë di soni mbei a go disa i fu di wan pisiten dë, a go faa sa toona ko tan ku i fu teego. 16 Biga di sëmbë an dë sösö saafu möön e, mati. Fa u ku ën dë a Masa Jesosi së makandi aki, nöö a ko dë wan hati sëmbë fuu. Mi feni ën fu mi womi mii, ma i seei feni ën a tu së. Wë biga a bi dë saafuma fii kaa a di së u wooko, bifö awaa a ko dë sëmbë fii a di së u Masa Jesosi.

17 Nöö ee i sabi taa mi ku i dë makandi a di wooko u Masa Jesosi tuu, nöö fa i si mi o mandëën ko da i dë, nöö mi begi i be i limbo fesi dëën leti kumafa i bi o limbo fesi da miseei. Sö mi ta begi i, mati. 18 Nöö ee a bi poi wan soni fii ee nasö a fufuu i, nöö mi kë fii disëën ufö, nöö te mi ko a i ala nöö mi o paka i di paima.

[19] Mi Paulosu seei ta sikifi di soni aki ku
miseei maun taa te mi ko nöö mi o ko paka
i hiniwan paima di di womi abi a i. Nöö na
langi fu di i bi a' paima fii paka mi hedi e,
mati. Na di paima dë soni u ta taki. Fa i jei
di Buka a mi hën i feni di libi u teego dë,
nöö hën mbei mi taa mi a' paima a i fu tee
mundu kaba. Ma nëën u ta taki aki. Di u
tide nöö hën nöö u ta taki. [20] Mi begi i, mati,
fu di mi ku i tuu dë u Masa Jesosi, be i limbo
fesi da di kijoo be mi wai.
[21] Fa mi ta mbei di pampia aki, nöö mi sabi
kaa taa joo du ën nöömö kumafa mi begi i.
Nöö joo du ën te pasa tu.
[22] Nöö mi kë begi i wan oto soni möön. Mi
kë hakisi i fii seeka wan kamba u di wosu fii
da mi fu mi ko pasa daka ku i. Biga ka i ta
begi Masa Gaangadu da mi tjika dë, nöö mi
a' di biibi taa a sa puu mi a dunguwosu aki
nöömö be mi ko a i ala.
[23] Epafasi dë ku mi aki. Hën seei dë a
dunguwosu tu fu di a konda di buka u Jesosi
Keesitu hedi, nöö a ta manda gaan odi da
i. [24] Maikusi, Alisitakusi, Demasi, ku Lukasi,
dee dë ku mi makandi a di wooko u Masa
Jesosi aki, nöö de tuu ta manda gaan odi da
i taa de dë.
[25] Na soni möönsö, mati. Masa Jesosi
Keesitu musu limbo fesi da i. A tan sö.

Hebelejën
(Di biifi u dee Isaëli biibima)

Wan wöutu a fesi.

Di biifi aki, de sikifi ën da dee Isaëli sëmbë dee ko ta biibi a Masa Jesosi. Nöö de an sabi ambë mbei ën, biga di sëmbë di mbei ën an sikifi ën në nëën. Nöö te i lesi ën te i kaba, i ta si kuma Paulosu hën mbei ën, ma a so kamian i ta si kuma nëën mbei ën.

Nöö dee sëmbë dee di biifi aki sikifi da, a djei kuma de an dë tifihedi ku di fa de ta dini Gadu kuma sëmbë u Masa Jesosi. De kë toona go möön a di awoo fasi de bi ta dini ën kuma Isaëli sëmbë. Biga de toona ta mëni kumafa de bi ta tja mbeti nango ta kii da Gadu kuma paima. De toona ta mëni dee begima u de kumafa de bi dë, nöö de ta kë toona go a dee awoo soni dë baka.

Nöö hën di di sëmbë di mbei di biifi aki jei sö, hën a kë u dee Isaëli biibima musu sabi taa dee soni u abi a Masa Jesosi fa u dë aki, de bunu gaanfa möön dee soni de bi abi a fesi. Biga an dë fuu paka paima u na wan soni möön. An dë fuu hoi dee peipei wëti u Isaëli möön tu. Fa Masa Jesosi dëdë da u dë, nöö hën da a paka hii paima da u kaa, nöö a puu u a dee Isaëli wëti basu. Hën nöö ko dë di Mindima fuu ku Gadu fa u dë aki, nöö a bumbuu gaanfa möön dee mindima u Isaëli dee bi dë a fesi.

Nöö sömëni oto soni möön di sëmbë di mbei di biifi aki tei konda fuu sabi fa soni ko möön bunu da u a di ten u dë aki.

Aki di biifi seti.

1 ⌞Wë dee sëmbë, u kë taki wanlö soni da unu aki.⌟ A bi dë sö a fesi taa Masa Gadu bi ta manda dee tjabukama fëën u de musu ta fan ku dee fesiten sëmbë fuu. Nöö sömëni pasi de bi ta fan ku de a peipei fasi. 2 Ma nöö a di lasiti ten aki, nöö hën a manda di fëën seei Mii ko fan ku u awaa.

⌞Wë nöö di Mii u Gadu u ta taki aki, a abi kaakiti e.⌟ Biga di ten di Masa Gadu bi mbei mundu, nöö hën wë da di Sëmbë di a bi buta mbei hii dee soni tuu dëën. Nöö fa a sai dë, Gadu buta taa a o dëën hii soni faa abi de nëën maun.

3 Fa joo si di Mii u Gadu dë, dee sëmbë, nöö i musu sabi taa Gadu seei wë i si dë kaa e. Biga hii fa Masa Gadu dë, ku hii waiti di a abi, nöö sö nöö di Mii fëën naandë dë tu. Nöö di fan fëën di a ta fan abi kaakiti e, ta hoi hii soni u mundu tuu a de kamian be de an ta waka fanjanfanjan. Hën wë bi dëdë di dëdë wasi dee hogi du fuu puu a u liba da u tefa a kaba, nöö hën a go sindo fëën a di möön kaba hei kamian a di letimaun së u Gadu a liba ala.

Di pisi aki ta konda fa Masa Jesosi hei möön dee basia

u Gadu Köndë.

4 Nöö fa u ta fan aki, dee sëmbë, nöö nëën i sa si taa Masa Jesosi hei möön dee basia u Masa Gadu Köndë gaanfa. Wë biga di në di a kisi taa a dë di Mii u Gadu, nöö hën ta lei limbolimbo taa a hebi möön de tuu. 5 Wë biga na un juu ten Gadu bi kai wan u dee basia fëën köndë, miii fëën? Nönö, an bi kai de sö e. Ma di Mii fëën di u ta taki aki, hën nöö a kai sö. Biga a bi taki a di Buku fëën taa:

Tide mi tja i ko buta a lanti fesi e,
be de si i taa ju da mi mii,
mi da i tata.
Nöö hën a toona taki möön taa:
Awaa de o ko sabi taa mi da i tata,
nöö ju da mi mii.

6 Nöö te Gadu o ta tja di Mii fëën ko a goonliba, nöö a di juu ten dë nöö a taa:

Be hii dee basia u mi dee dë a mi köndë tuu
ta lesipeki ën fu di hei di a abi.
Sö Gadu taki u di Mii fëën e.

7 Ma di soni di a buta u de sikifi u dee basia fëën köndë, an hebi sö e. ⌞Futuboi u Gadu nöö de dë.⌟ Biga di Buku sikifi taa:

Dee basia Gadu abi,
a ta buta de fu de musu sa waka kuma ventu.
A mbei de futuboi fëën,
kuma faja töngö sö nango ta ko kumafa a kë.
Sö Gadu taki u dee basia.

8 Ma te a o taki soni u di Mii fëën, ⌞nöö an ta mbei sipootu e. Gadu seei a kai ën. Biga⌟ a taa:

Di Könu bangi fii i sindo nëën dë, Gadu,
ja o kumutu nëën möönsö.
Joo dë Könu u nöömö.
Nöö di tii fii ta dë wan leti tii seei.
9 Wë biga fa i sai dë,
nöö leti libi hën i lobi.
Ma hogilibi ja sa si a wojo seei.
Nöö fëën mbei Masa Gadu, di Gadu fii, hopo i.
A buta i hei möön hii dee otowan fii i ku de ta nama tuu.
Nöö fa a hopo i dë, nöö ku gaan piizii,
ku wai, a buta i a di hei dë.

Sö Gadu taki fëën mii. [10] Nöö söseei a wan
oto kamian u di Buku ⌞a kai ën "Masa" di⌟ a
taa:
Masa, i wë seti di goonsei u di goonliba.
Dee soni dee dë a mundu ala,
nöö i wë mbei de buta sö e:
⌞dee teeja, libawojo, sonu, dee soni dë tuu,⌟
i wë tëmbë de sö.
[11] Ma hii fa i si de sai dë seei,
de tuu seei o kaba a sösö nöömö wan daka.
Ma i, joo tan u nöömö.
Fa i si de sai u de dë,
de tuu o ko gaandi kuma koosu.
[12] Joo doba de kumafa de ta doba awoo koosu
tja go buta a wan kamian
fii toona tei otowan.
Sö de o tooka e.
Ma i, fa i sai dë, ja o tooka möönsö.
Joo dë fu nöömö.
Sö wë Gadu taki da di Mii fëën e, dee sëmbë.
[13] Ma na wan daka seei a taki sö da wan u dee
basia fëën e. Söseei tu na wan ten a kai wan
u de wan daka taa:
Ko sindo a mi letimaun së aki
be mi mbei dee felantima fii saka a i basu
kuma wan bangi di i ta buta futu.

[14] Ma nöö dee basia fëën, de dë futuboi
nöö na akaa fasi. Wa ta si de ku wojo ma
Gadu ta manda de u de musu ta wooko da
u dee sëmbë fëën, dee a buta fuu feni hii di
heepi fëën di a abi u heepi u.

2

Aki ta bai de taa di baka buka aki hebi möön di fosuwan.

[1] Wë nöö dee sëmbë, dee soni u Gadu u ko
jei fa u dë aki, nöö u musu ta köni nöömö be
wa misi de e. [2] Wë biga di buka di Gadu mbei
ku u a bakaten aki, a dë wan hebi buka.

Wan sabi fa a bi dë di Gadu mbei di
fosu buka ku Isaëli sëmbë nö? Dee basia u
Gaangadu köndë wë bi tja di buka dë ko, nöö
a bi abi kaakiti e. Biga ee i misi wan piki
pisi fëën seei, nöö i musu fu kisi ën sitaafu
nöömö kumafa a fiti.

[3] Wë nöö di gaan heepi Masa Gadu manda
ko da u ku di baka buka di a mbei ku u aki
wë? Ee u kai ën sösö soni, nöö na a möön
hogi nö? Wë biga di aki sö, Masa Jesosi seei
hën fosu tjëën ko konda da sëmbë, nöö dee
sëmbë dee jei ën nëën, nöö hën de tei ën tja
ko konda da u tu fuu jei.

[4] Nöö fa de ta kondëën dë, Gadu seei dë
ku de nëën. Biga a du sömëni foombo soni
a de liba ku sömëni maaka u sëmbë musu si
taa dee soni de ta taki dë, de dë tuutuu soni.
Dee peipei köni u di Akaa fëën seei a paati
da de kumafa a kë fu de musu abi, be sëmbë
si taa a nama ku de a di buka de ta konda dë.
Sö di baka buka aki hebi tjika e.

Aki ta lei fa Masa Jesosi nama ku libisëmbë tjika.

[5] Un boo luku di soni di u bi ta taki
naandë, dee sëmbë. Fa di goonliba o pasa,
njunjun wan o ko dë, nöö na a dee basia
fëën köndë maun Gadu o buta di njunjun
goonliba naandë e. Nönö. ⌞Ma a libisëmbë
maun a o butëën.⌟ [6] Biga wan sëmbë bi
hakisi Gadu soni a wan kamian u di Buku
taa:
Ambë seei da libisëmbë di i ta mëni ën sö?
Ambë da wan libisëmbë mii di i a' pakisei
fëën sö?
[7] I bi mbei ën fu wan pisiten möön lagi möön
dee basia fii köndë.
Nöö hën i toona hei ën dëën nëbai möön hii
soni.
[8] Hii soni i buta nëën basu.
Sö Gadu Buku taki e.

Wë di Gadu buta hii soni a u libisëmbë
basu kaa, nöö na wan soni fika di dë a u liba
möönsö. Ma töku wa ta si taa a dë sö eti e.

[9] Ma wan soni u ta si tuu o, dee sëmbë, taa
fa u dë aki, wan Libisëmbë dë di ko feni di
hei dë. Hën da Masa Jesosi. Leti kumafa di
Buku taki dë, söseei Gadu bi sakëën fu wan
pisiten buta möön lagi möön dee basia fëën
köndë. Biga di a ko dë a goonliba aki, a bi tja
pena tefa a dëdë seei. Nöö a di dëdë fëën dë,
nëën i sa si fa Masa Gaangadu abi bunuhati
fuu libisëmbë tjika, dee sëmbë. Biga a mbei
Masa Jesosi tei di dëdë fu hii sëmbë dëdë da
u. Ma nöö baka u di dë hën a toona hopo
ën, hën a dëën di möön hei në a mundu.

[10] Fa Masa Gaangadu mbei hii soni dë, dee
sëmbë, a mbei de fu de musu dë fëën seei.
Nöö a bi abi nëën pakisei gaanduwe taa a
o mbei sömëni libisëmbë ko miii fëën. Nöö
fu di woo dë miii fëën, nöö a o mbei woo
dë a dendu u di hei ku di waiti di hën Masa
Gaangadu abi. Nöö hën mbei a manda Masa
Jesosi ko kuma wan Fesima, faa mbei pasi da
u fuu feni di hei dë.

Wë nöö a bi fiti u di Fesima dë musu tja
fuka e. Biga a sö wan fasi nöö Gadu bi sa
seekëën faa ko wan kaba bumbuu fesima
fuu. Nöö di sëmbë di i si Gadu buta faa
heepi u sö dë, hën da Masa Jesosi e, dee
sëmbë. [11] Hën wë ta mbei u ko apaiti sëmbë
gbelingbelin da Gadu söndö föutu. Nöö fa a

ta heepi u tjika dë, u ku ën tuu ko dë di wan
famii. Nöö fëën mbei sen an kisi ën faa kai
u sëmbë fëën.
12 Wan sabi fa a bi taki dëën Tata a di Buku
nö? A taa:
Mi o ta konda soni fii da dee baaa u mi e.
Fa de o ta ko ta miti makandi dë,
mi o ta dë leti a de mindi naandë ta kanda
ta kai i në ta gafa i.
⌞Wan si fa a kai u "baaa" nö?⌟
13 Nöö söseei ⌞a fan kuma wan libisëmbë
di⌟ a taki soni u Gadu a di Buku taa:
Mi o buta futoou u mi nëën liba.
Hën a toona taki möön taa:
Luku e. Luku mi aki, ku dee mii dee Gadu da
mi.
Sö a nama ku u libisëmbë tjika e, dee sëmbë.
14 Wë leti kumafa i si u dee mii a taki
dë abi sinkii ku gadjabia, nöö sö hënseei
ko abi sinkii ku gadjabia tu, faa musu sa
dëdë kuma wan libisëmbë. Nöö di dëdë
fëën dë, hën kaba di sëmbë a sösö di ta
tja dëdë ko. Hën da di didibi. Masa Jesosi
booko ën kaakiti gbegedee, dee sëmbë. 15 Fa
u bi dë a fesi ta fëëë dëdë a hii di libiten
fuu dë, naandë u bi dë a katibo. Ma Masa
Jesosi puu u a katibo dë mbei u ko dë fiifii.
16 Nöö dee sëmbë dee i si a heepi sö, na basia
u Gaangadu köndë e, ma u libisëmbë wë,
kuma un dee böngö fu Abahamu dë.
17 Nöö da sö i si taa Masa Jesosi bi musu
ko dë a hii pei futu leti kuma dee "baaa"
fëën e, dee sëmbë, faa sa dë wan tjalihati
Mindima ta fan ku Gadu da u. Fa u dë aki, u
ko abi wan futoou sëmbë ta wooko da Gadu.
Hën seei bi paka da dee hogi du fuu, fuu
sa ko bunu ku Gadu baka. 18 Biga fu di a bi
dë libisëmbë, hën mbei a ko sabi dee fuka
di wan libisëmbë abi. Dee söméni soni ta
biinga u hai u fuu du hogi, de seepi bi ta
biinga u hai ën tu, tefa de dëën fuka. Nöö
hën mbei a sa heepi u awaa te u dë a fuka e,
dee sëmbë.

3

Aki ta lei fa Masa Jesosi hei möön Mosesi.

1 Wë nöö dee sëmbë fuu dë, un dë sëmbë
u Gadu apaiti e, biga a kai unu fuun ko
sëmbë fëën köndë. Hën mbei mi taki e, taa
un musu buta pakisei fuunu gaanfa seei a
Jesosi liba. Biga hën da di Tjabukama u
Gadu di a manda ko, ufö hën da di Gaan
Mindima fuu ku Gadu a di biibi di u dë aki.
2 ⌞Wë nöö un sabi fa de ta tei wan sëmbë
buta faa tii söméni hia sëmbë dee ta dë a
wan gaan wosu dendu. Wë sö nöö Gadu
bi buta Mosesi faa musu tii hii dee sëmbë
fëën dëën, a di ten de bi dë a di sabana.⌟
Nöö Mosesi bi du di wooko a wan futoou
fasi tuu, leti kumafa Gadu bi kë. Nöö hën
a di bakaten aki, hën Gadu tei Masa Jesosi
buta a di wooko dë, faa tii dee sëmbë fëën
dëën, kumafa Mosesi bi ta tii de a fesi. Nöö
a ta wooko di wooko a wan futoou fasi tu,
kumafa Mosesi bi ta wooko.
3 Ma fa i si Masa Jesosi ko a di kamian dë,
nöö a hebi möön Mosesi e. Nöö a abi möön
nëbai tu. Wë biga hën ⌞da di Mii u di Sëmbë
di⌟ abi di wosu, nöö di Sëmbë di abi di wosu
hën hebi möön hii dee sëmbë dee dë a di
wosu tuu, na sö nö? 4 Nöö hiniwan wosu ta
abi hën basi, ma di gaan basi a hii soni liba
nöö hën da Masa Gaangadu.
5 Fa Gadu bi buta Mosesi futuboi fëën dë,
nöö a bi wooko bunu tuu kumafa Gadu kë,
ta tii hii dee sëmbë dee dë a di wosu dendu
u Gadu. Ma hii fa a bi ta du dë seei, a bi dë
wan peentje nöö fu lei u dee soni dee o ko a
bakaten aki.
6 Ma ⌞Jesosi⌟ Keesitu, fa a ko aki, nöö na
wookoma u di wosu wanwan nöö a dë e,
ma hën da di Mii seepi u di Sëmbë di abi di
wosu. Nöö hën abi taki a hii di wosu.
Nöö dee sëmbë dee ta dë a di wosu u Masa
Gaangadu dendu dë, nöö u wë e. Nöö fa u
ko sëmbë fëën aki, nöö u musu biibi go dou
söndö lasi hati. U musu dë ku wai ta mëni
dee soni dee Gadu paamusi u taa woo feni.
Nöö ee u dë sö kaa, nöö u sa dë sëmbë fu di
wosu u Masa Gaangadu dendu seei gbelin.

Aki ta lei fa dee Isaëli sëmbë bi lasi di böö di Gadu bi o da de.

7 Dee sëmbë, wan jei fa di Akaa u Gadu bi
bai u nö? A taa:
Tide te un ko jei di töngö u Masa,
8 nöö wan musu mbei taangajesi dëën e,
kumafa dee sëmbë fuunu u fesiten bi mbei
taangajesi dëën a di sabana,
di ten de bi pooba Gadu luku.
De bi taanpu tuwë gogo a wan së taa de an
dë a mi du.
9 Dee gaan sëmbë fuunu wë bi pooba mi sö
e,
hii fa de bi si dee gaan wooko dee mi bi du
da de hii de föteni jaa longi.
10 Nöö hën wë mbei hati u mi bi boonu ku
dee lö sëmbë dë.
Hën mi taa:
"Fa i si de sai dë, sö nöö u de.
Hati u de an ta fika ta mëni mi möönsö.
De an kë ko sabi möönsö fa mi ta libi ku de
tjika."

11 Nöö fëën mbei hati u mi boonu ku de teee,
hën mi soi taa
na wan daka de o dou a di kamian möönsö,
di mi bi abi u da de,
ka de sa feni böö.
Sö Gadu taki e, dee sëmbë.
12 Nöö hën mbei un musu mëni unu seei,
dee sëmbë fuu dë, be na wan fuunu seei
musu abi di lö hogihati di dee sëmbë dë bi
abi. An musu dë taa wan kë biibi te un bia
baka kumutu disa di libilibi Gadu.
13 Wan jei fa di Buku taki "tide" nö? Wë
nöö un musu ta da unu seei taanga hibiwan
daka u nöömö, wan musu wei, sö langa a dë
tide eti. Ee nasö, nöö soni o ganjan i tja go
a hogi së tee ja o a' bisi ku Masa Gadu möön
seei. Nöö an musu pasa sö ku na wan kodo
fuunu e, dee sëmbë. 14 Ma ee wan sëmbë i ta
hoi taanga a di biibi kumafa i bi seti ën tee
go dou, nöö hën da u ku i tuu o ta njan di
suti u di libi di ⌊Jesosi⌋ Keesitu abi u da u.
15 Wë nöö un boo haika di soni di di Buku
taki dë wan pasi möön. A taa:
Tide te un ko jei di töngö u Masa,
wan musu mbei taangajesi dëën e,
kumafa dee sëmbë u fesiten bi mbei taan-
gajesi dëën.
16 Wë nöö ambë seei bi da dee sëmbë bi
jei fa Gadu taki ma nöö de taanpu tuwë
gogo taa de an dë nëën? Na dee sëmbë
dee Mosesi bi tja kumutu a Egepiti köndë
nö? 17 Nöö ambë da dee sëmbë Gadu hati bi
boonu ku de föteni jaa longi? Wë na dee
sëmbë dee bi du hogi te de kai dëdë fika a
di sabana dendu ala nö? 18 Nöö ambë da dee
sëmbë dee a bi soi da taa de an o dou a di
kamian fëën ka de sa feni böö möönsö? Na
dee sëmbë dee an bi kë piki ën buka nö? De
wë e, dee sëmbë.
19 Wë nöö hën wë u ko si taa de an feni di
böö di Gadu bi kë da de möönsö, fu di de an
bi kë biibi ën hedi.

4

Aki ta lei taa Gadu abi wan böö u da u eti.

1 Dee sëmbë o, wan jei fa Gadu bi paamusi
dee sëmbë fëën dë taa a abi wan böö u da
de nö? Wë nöö di paamusi dë, a dë eti o.
An tooka möönsö. Nöö fëën hedi u musu ta
köni fu na wan fuunu musu fika a baka te ja
feni di böö dë. 2 Wë biga de bi konda Gadu
buka da u aki leti kumafa de bi kondëën da
dee sëmbë u di ten ala, ma töku an bi heepi
de e, fu di de bi jei ma de an bi kë biibi. 3 Ma
fu di u ko ta biibi ën aki, nöö u, u ta feni di
böö dë.
Fa dee oto sëmbë dë bi sai dë, nöö a kai
da de leti kumafa Gadu bi taki di a taa:
Hati u mi boonu ku de teee,
nöö hën mi soi taa de an o feni di böö di mi
abi u da de möönsö.
Ma fa Gadu soi da dee lö sëmbë dë seei,
ma di böö u Gadu hën a bi sai dë kaa. Biga
sensi a fesiten di a mbei goonliba, nöö hii
dee wooko fëën tuu a bi seeka buta dë kaa,
⌊te dou ku di böö fëën di a abi u da sëmbë⌋.
4 Nöö Gadu seepi feni di böö dë kaa. Wë biga
a wan pisi u di Buku de bi sikifi fa Gadu mbei
goonliba a de sëbën daka dendu. Hën de
taki wan soni taa:
A di daka di fu mbei sëbën,
nöö nëën Gadu böö u hii dee wooko dee a bi
wooko.
5 Nöö a baka u di dë ufö Gadu taki di soni
u dee sëmbë dë taa:
De an o feni di böö di mi abi u da de möönsö.
6 Wë ma tökuseei di böö u Gadu a sai dë eti
o, dee sëmbë, nöö sëmbë dë di o sa feni ën
nöömö. Dee otowan dee u bi taki dë, nöö de
an feni ën möönsö fu di de bi jei di buka ma
de an kë piki ën. 7 Nöö hën Gadu toona buta
wan oto ten möön fuu sa toona piki ën buka
be u feni di böö fëën, nöö hën da "tide".
Biga a baka sömëni jaa fu di dee sëmbë bi
mbei taangajesi dëën, nöö hën a buta Dafiti
faa fan di soni dë taa:
Tide te un ko jei di töngö u Masa,
nöö wan musu mbei taangajesi dëën.
8 Wë nöö u sabi taa baka u di Mosesi ku
dee lö sëmbë naandë dëdë, hën Josua ko
nëën kamian. Nöö hën tja dee Isaëli sëmbë
go dou a Kaana naandë. Biga hën bi da di
köndë di Gadu da de u de böö u hii di waka
de bi ta waka a di sabana dendu. Ma nöö
nëën bi da di tuutuu böö u Gadu di a bi mëni
u da dee sëmbë fëën eti e. Biga ee hën bi da
di böö fëën kaa, nöö an bi o taki taa woo sa
feni ën möön a wan oto ten.
9 Ma fa i si u dë aki, nöö wan böö fika eti
da u dee sëmbë u Gadu. 10-11 Nöö leti kumafa
i si Gadu bi böö a di saba daka dë, nöö söseei
di sëmbë di o feni di böö aki o böö tu. Nöö
un boo biinga taanga e, dee sëmbë, boo feni
di böö u Gadu. Biga na wan kodo fuu seei
musu lasi ën fu di a dë taa piki wa kë piki
ën mbei, kumafa dee sëmbë ala bi lasi ën.
Un boo piki di fan u Gadu e, be u feni di böö
fëën nöömö di a abi u da u.
12 Wë biga dee Wöutu u Gadu a ta fan, nöö
kaakiti ku libi dë a de e. De dë leti kuma wan

ufangi di dë saapusaapu selenselen a de tu
së tuu, ta koti dee mindimindi u kamian te
dou a di bonu dendu. Nöö sö di fan u Gadu
dë e. Biga te i jei ën, nöö a ta koti nango tee
dou a i hatiböö kisi i akaa. A ta buta i i ta
kuutu dee fasi fii ku dee soni dee dë a i hati,
luku ee de bunu ee de an bunu.
13 Nöö u sabi taa na wan kodo u dee soni
Masa Gaangadu mbei dë tjubitjubi dëën e,
⌞te dou ku libisëmbë hati seei⌟. Hii soni tuu
dë jabijabi hooo sö nëën wojo a ta si. Nöö sö
wan Sëmbë wë u musu piki e, dee sëmbë, a
di fa u ta libi a goonliba aki.

Aki ta lei u taa Masa Jesosi hën da di
Mindima fuu ku Gadu.

14 ⌞Wë ma nöö un boo toona mëni di soni
di u bi taki, dee sëmbë.⌟ U abi wan Gaan
Mindima a u ku Gadu mindi ta heepi u
e. Hën da Jesosi di Mii u Masa Gaangadu,
nöö hën bi pasa langalanga go dou tee a
Gaangadu Köndë a liba ala.

Nöö fa u ko ta biibi dee soni fëën aki,
nöö be un hoi go dou e. 15 Wë biga di Gaan
Mindima di u abi aki, an dë taa an ta fii ku u
tee wan soni taanga da u poi fuu musu du.
A ta fii ku u o. Biga dee soni dee ta pooba u
puu u a di pasi u Gadu aki, nöö hii de tuu bi
pooba u puu ën tu di ten a bi dë libisëmbë
a goonliba aki. Ma hën an bi du hogi wan
daka möönsö.
16 Nöö hën mbei an dë fuu panta, dee
sëmbë. Ma un boo go nëën waiwai go begi
ën ka a dë nëën könubangi dë ta tii u ku ën
bunuhati. Nöö a o abi tjali fuu, nöö a o ta
heepi u a soni ku ën bunuhati te u dë a wan
fuka.

5

Aki ta lei fa wan mindima musu dë ku fa di wooko fëën

hebi tjika.

1 ⌞Wë nöö dee sëmbë, un sabi fa dee Isaëli
sëmbë dee an nama ku Masa Jesosi eti ta
du.⌟ De ta abi wan sëmbë di dë di Gaan
Mindima u de ku Gadu, nöö di sëmbë dë a
dë wan libisëmbë kuma deseei di de tei a
de dendu buta a di wooko. Nöö fa a sai a
di wooko naandë, nöö a ta tja peesenti go
da Gadu. So juu a ta kii mbeti ta tjuma da
Gadu tu kumafa di wëti taki, u paka paima
da sëmbë fu dee hogi de bi du.
2 Wë nöö sö wan mindima musu ta fii ku
dee sëmbë dee a ta heepi dë e. Wë biga fa de
ta misi di wëti u Gadu fu di de an bi fusutëën
bunu ta kumutu a pasi dë, nöö söseei a sa
miti ën tu. 3 Hën mbei leti kumafa i si a ta
kii dee mbeti da dee oto sëmbë ta tjuma ta
paka paima da de dë, nöö söseei a musu ta
kii dëën seepi tu.
4 Nöö sö wan sëmbë an sa tei sö wan hei
wooko buta nëën seei liba e, ee na Gadu
hën kai ën nëën, kumafa a bi kai di fosu
mindima de kai Alon.
5 Wë nöö söseei ⌞Masa Jesosi⌟ Keesitu tu
e, dee sëmbë. Fa a ko dë di Gaan Mindima
fuu aki, nëën seei hei ën seei sö e, ma Masa
Gaangadu hën butëën a di lö wooko dë. Biga
wë un sabi di soni di Gadu bi taki dëën ala
kaa taa:
Tide mi tja i ko buta a lanti fesi e,
be de sabi taa ju da mi mii, nöö mi da i tata.
6 Nöö a taki a wan oto kamian u di Buku taa:
Ju da wan mindima kuma Melikiseideki.
Nöö di mindima di i dë aki,
ja o kumutu nëën möönsö.
Joo dë nëën fu teego.
Sö Gadu taki e.

Aki ta konda fa Masa Jesosi

dë Mindima tjika.

7 Nöö di Masa Jesosi bi dë a goonliba aki
⌞nöö a bi tja fuka e. Nöö nëën a lei u fii ku
sëmbë.⌟ Biga a go a Gadu ku gaan begi, ku
bai këë, ku wata a wojo seei, fu di a sabi taa
Gadu nöö sa puu ën fu an musu dëdë di lö
dëdë di a o dëdë naandë. Nöö Gadu jei di
begi fëën tu, dee sëmbë. ⌞An puu ën fu an
musu dëdë, ma a dëën taanga faa tjëën,⌟ fu
di a sakëën seei nëën basu ku lesipeki.
8 Nöö sö u si taa hii fa hën Tata bi dëën taki
fëën seei seei, ma a dee fuka dendu a lei u
piki hën Tata buka a soni. 9 A di lö fasi dë wë
a ko di möön gbelingbelin sëmbë u heepi u.
Nöö fa u dë aki, hiniwan sëmbë di ta piki ën
buka sa ko nëën awaa faa feni heepi nëën
u teego. 10 Biga Gadu butëën Gaan Mindima
fuu ku ën awaa. Nöö ⌞an dë mindima a di fa
dee Isaëli mindima ta dë, ma⌟ a dë mindima
a di fasi u Melikiseideki.

Aki ta lei ambë da gaan sëmbë a di biibi ku ambë da piki mii.

11 Wë nöö fa u ta kai Melikiseideki në aki,
dee sëmbë, hia soni dë nëën fuu sa taki e,
ma a o taanga da unu fuun fusutan. Wë biga
un malëngë u lei soni tumisi. 12 Wë biga fu
di juu ten di un ko a biibi, a bi longi tjika fu
sonte un tuu bi sa bia ko leima ta lei otowan.
Ma awaa seei un sai naandë eti fu sëmbë
musu toona ta lei unu hii dee goonsei pisi u

di woto u Masa möön, dee un bi musu sabi gaanduwe kaa.

Fa un sai dë, un dë leti kuma wan piki mii di ta bebe bobi eti. Wan sa njan bumbuu njanjan eti. [13] Biga di sëmbë di ta bebe bobi, nöö hën da miii e. An ta fusutan di Buka u Gadu tjika faa sabi andi da leti libi ku andi da wogi libi a Gadu wojo. Biga piki mii nöö a dë eti.

[14] Ma di gbelingbelin njanjan, nöö a dë u dee gaangaan sëmbë, dee bi ta guwenti u piki di Buka tee de ko ta sabi andi da hogi ku andi da bunu.

6

Aki ta kai dee fosu soni

dee wan biibima musu sabi.

[1] Wë dee sëmbë o, wan boo fika ku dee fosu pisi u di lei u ⌊Jesosi⌋ Keesitu ta taki nango ta ko nöömö e, ma un boo go a dee möön fundu pisi awaa. Wan boo fika kuma miii, ma un boo ta lei nango te u ko gaangaan sëmbë a di biibi. Biga u bi sabi gaanduwe kaa taa u bi musu bia disa dee lö guwenti dee an heepi u fuu feni di libi u teego. U bi sabi kaa taa u musu ta biibi Gadu ta a' futoou nëën. [2] U bi sabi andi ku andi dee dopu kë taki. U bi sabi faandi mbei de ta buta maun a sëmbë mindihedi ta begi. U bi sabi taa te u dëdë, nöö woo weki baka. U bi sabi taa Masa Gaangadu hën o kuutu hii soni buta fa de musu dë u teego. [3] Dee lö soni dë tuu u bi lei sabi gaanduwe kaa, nöö ee Gadu da u pasi nöö un boo go a dee otowan awaa e.

[4] Wë biga ee wan sëmbë wojo fii bi limbo wan pasi kaa, i bi fusutan soni u Gadu nöö hën i sai dë bia baka disëën, nöö unfa dee lei dë o du heepi i möön? Biga i bi tesi di bunu di Gadu da u luku fa a suti kaa. I ku dee otowan fii bi njan di bunu u di Akaa u Gadu makandi. [5] I bi fii di wöutu u Masa Gaangadu fa a suti tjika. I bi sabi soni u dee kaakiti dee ta dë a di libi di o ko a baka. [6] Sö wan sëmbë ee i bia kumutu disa dee soni dë, nöö unfa de sa du toona heepi i möön fii bia libi baka toona ko a Gadu möön? De an sa heepi i e baa.

Wë biga a dë leti kuma i seei toona ta tei di Mii u Gadu tja go peka a di lakpa pau möön, buta naandë da hii lanti ta hoi a sipootu ta kosi.

[7] Biga ee wan goon dë, nöö hën tjuba ta kai nëën hiniwanten faa sa feni wata kumafa a dë fanöudu, nöö njanjan o ko bunu nëën da dee sëmbë dee bi wooko ën. Sö wan goon, Gadu wë i si dë ku ën e. [8] Ma ee wan goon dë, nöö sösö baakamaka ku gaanwomihati nöö ta göö nëën, nöö di lö goon dë an abi na wan wojo heepi. A hogi poi. A fika u de suti faja nëën tjuma puu dë. Nöö sö di sëmbë u taki dë, sö a dë. Nöö ee an mëni ën seei nöö di siba u Gadu o kisi ën e. A o kaba a sösö.

Aki a ta gafa dee sëmbë

a di fa de ta libi bunu.

[9] Ma un dee lobi sëmbë fuu dë, hii fa u ta bai unu aki seei, ma na sö u sabi taa un dë e. Wë biga u ta abi mëni a unu liba sabi taa un ta libi wan möön bunu libi da Gadu, kumafa a fiti dee sëmbë dee feni di heepi u Gadu. [10] Nöö fa Gadu sai dë, an ta kuutu könku e, ma a ta kuutu leti a pasi. Nöö an o fëëkëtë dee bunu libi fuunu dee un ta libi naandë. A ta si fa un ta lobi ën ta heepi dee oto sëmbë fëën. Sö un ta libi nöömö. [11] Nöö sö wë u kë tu e, dee sëmbë, fu hibiwan fuunu musu ta libi sö nango nöömö te dou. Biga te un ta libi sö kaa, nöö woon sabi gbelin taa woon kisi dee bunu u Gadu nöömö dee a abi u da u a bakaten.

[12] Fëën mbei wa kë fuun ko malëngëma e, dee sëmbë. Ma be un ta djeesi dee otowan nöömö, dee bi tai hati ta biibi tefa de feni dee soni dee Gadu bi paamusi de.

Aki ta lei taa te Gadu paamusi wan soni nöö an o bia.

[13-14] Wë nöö dee sëmbë, un boo toona mëni di soni Gadu bi paamusi di gaan sëmbë fuu de kai Abahamu. A taa:

Mi taki da i gbelin taa mi o dë ku i ta heepi i,
nöö mi o mbei di böngö fii ko hia seei.

Sö Gadu bi taki da Abahamu. Wë nöö di ten a paamusi ën di soni dë, nöö ku soi a paamusi ën e. Nöö an dë taa a kai oto sëmbë në soi. Nönö. Ma hënseei në wë a kai soi taa a o du sö nöömö. Wë biga oto në an dë di hebi möön di fëën, faa tei soi nëën liba. [15] Nöö fa Gadu fan dë, hën Abahamu dë ta hoi pasensi ta luku di soni nöömö di Gadu bi paamusi ën dë, teefa a ko feni ën.

[16] Wë biga sö a dë e, dee sëmbë. Te wan libisëmbë o soi, nöö a ta kai wan në di hebi möön di në fëën seei nöö a soi, fu di fan fëën musu a' gaan kaakiti. Nöö sëmbë an o sa feni soni u taki nëën liba möönsö, biga fa a taki dë, a tan sö.

17 Nöö fëën mbei di Masa Gaangadu paa-
musi dee sëmbë fëën taa a o da de di bunu
fëën, nöö a taki ën ku soi. Biga a kë u de sabi
taa di soni a paamusi dë an o kaba a mundu
möönsö, a o pasa sö nöömö.
18 Nöö a ko dë tu soni u Gadu di an sa puu
möönsö, di paamusi fëën ku di soi fëën. Nöö
hën mbei hati fuu sa kötö gaanfa awaa e,
dee sëmbë. Biga fa u kule go a Gadu fuu tei
dee bunu a abi u da u, nöö u sabi taa an sa
ganjan u. A o da u de nöömö.
19-20 Nöö di sabi u ta sabi taa Gadu o da u
dee soni a paamusi u dë, hën ta hoi hati
fuu leti kuma wan hanka de tuwë fu hoi
wan sipi faa tan pii a wan kamian. Nöö
leti kumafa wan sipi hanka musu abi wan
kamian ka a sa peka gingin, söseei di biibi
fuu dë gingin a Masa Jesosi. Biga hën waka
a u fesi kaa. A pasa di gaan koosu di bi tapa
sëmbë fu de an sa dou a Gadu, hën a waka
tololoo go dë leti ka Gadu dë ala, faa sai dë ta
heepi u. Hën wë i si ko dë di Gaan Mindima
fuu ku Gadu fu nöömö e, nöö a dë kuma
Melikiseideki.

7

Aki ta konda da u ambë da Melikiseideki ku fa hën

ku Masa Jesosi djei.

1 ⌞Wë nöö, dee sëmbë, fa u ta taki aki
taa Masa Jesosi hën ko dë wan mindima
kuma Melikiseideki, nöö andi di dë kë taki?
⌟ Wë Melikiseideki bi dë wan hebi sëmbë
u fosuten. Hën bi dë könu ta tii di köndë
de kai Salem. Nöö a bi dë wan mindima tu
e, ta fan ku di möön hei Gadu u mundu da
libisëmbë.
Nöö di juu ten Abahamu bi go feti ku dee
könu u oto köndë wini de tefa a toona ta ko,
nöö hën di Melikiseideki aki go miti ku ën a
pasi. Nöö hën a begi da Abahamu te a kaba
kai di bunu u Gadu faa ko nëën liba. 2 Nöö
hën Abahamu paati dee gudu dee a wini a di
feti a teni hipi, hën a da Melikiseideki wan
hipi fu di a bi dë Mindima u libisëmbë ku
Gadu.
⌞Nöö sö i si Melikiseideki ku Masa Jesosi
djei, biga de tuu abi di wan wooko.⌟
Nöö fa di në u Melikiseideki sai dë, un
sabi andi a kë taki nö, dee sëmbë? A kë taki
"Könu fu Leti Libi". Nöö fa a bi dë könu u
di köndë de kai Salem dë, nöö hën da a dë
"Könu fu Kötöhati" tu, biga "Salem" hën da
"kötöhati" a di töngö.
⌞Nöö söseei Masa Jesosi dë di Könu u
Letilibi tu, ku di Könu fu Kötöhati, biga
nëën dee soni dë ta kumutu.⌟
3 Nöö fa Melikiseideki sai dë, nöö wa jei
tata fëën, wa jei mama fëën. Nöö de an sikifi
fëën tu ambë da gaan sëmbë fëën, ambë da
bakamii fëën di a abi. De an sikifi disa da u
taa a sö wan daka de pali ën ku sö wan ten
a dëdë. Di mindima wooko fëën di a bi dë,
hën nöö fika dëën u nöömö, leti kuma di Mii
u Masa Gaangadu.
4 Nöö luku fa di sëmbë naandë hei tjika.
Biga hii fa Abahamu bi dë di möön hei gaan
sëmbë fuu, ma tökuseei a da Melikiseideki
hafu u dee gudu a bi wini a di feti. Sö
Melikiseideki bi hei tjika e.
5 Wë nöö sö a dë a dee Isaëli wëti taa te
i abi teni soni nöö di mindima o tei wan a
i da Masa Gaangadu. Ma nöö di mindima
u Isaëli, a musu dë fu di lö u Leifi, biga di
lö dë nöö Gadu hei te a da de di wooko dë.
Aluwasi fa hii Isaëli sëmbë seei dë Abahamu
böngö, ma töku sëmbë u di lö u Leifi nöö ta
tei soni a dee otowan.
6 Ma di Melikiseideki aki, hën an bi dë
böngö u Leifi möönsö e, ma tökuseei a bi tei
soni a Abahamu hën a kai di bunu u Gadu ko
nëën liba.
Wë nöö sö u ko si taa hii fa Abahamu bi
kisi dee gaan paamusi a Gadu, ma Meliki-
seideki bi möön hei möön hën. 7 Wë biga di
möön hei sëmbë hën ta kai di bunu u Gadu
ko buta a di otowan liba, na sö nö?
8 Wë nöö dee sëmbë, a di soni u taki aki u
ko si taa de dë tu pei mindima ta tei soni
a otowan: dee mindima dee dë a di lö u
Leifi, ku dee dë kuma Melikiseideki. Nöö de
tooka e. Biga dee u Leifi, de ta dëdë, ma di
aki sö wa jei dëdë fëën möönsö. Libi nöö
fika dëën u nöömö, ⌞kuma Masa Jesosi⌟.
9-10 Wë nöö u sa taki wan oto soni möön
tu kumafa Melikiseideki hebi tjika. Biga fa
hën ku Abahamu bi miti, a bi dëën dee soni
dë, nöö fuu taki nöö Leifi seei wë bi dëën tu
e, hii fa a bakaten hën ko ta pii soni a dee
otowan. Biga di ten dë de an bi pai ën eti,
ma a bi dë a di böngö u Abahamu ta ko eti.

Aki ta lei u faandi mbei di mindima musu
tooka.

11 Wë nöö di soni u Abahamu di u ta taki
aki, nöö a baka fëën ufö Gadu ko buta di
wëti taa dee sëmbë ta du di mindima wooko
u Isaëli nöö de musu dë u di lö u Leifi. Nöö
faandi mbei a di ten fuu aki wan oto pei
mindima musu toona ko dë möön, kuma

Melikiseideki baka? Andi mbei de an sa fika
kuma de Alon go dou, dee dë u di lö u Leifi?
Wë biga dee sootu pei mindima naandë, dee
u Leifi, de an sa heepi u te u ko bumbuu
sëmbë a Gadu wojo möönsö e, hën mbei di
mindima musu toona tooka baka.
12 Wë nöö ee di mindima tooka, nöö dee
wëti dee nama ku ën seei musu tooka tu.
13 Wë nöö sö de tooka tuu e, dee sëmbë. Biga
di Mindima fuu di ko a bakaten aki, hën an
bi dë a di lö u Leifi möönsö kumafa di wëti
bi buta. Ma hën bi dë u wan hii oto lö, nöö
na wan sëmbë fu di lö dë bi ko dë mindima
wan daka ta tjuma soni da Masa Gaangadu.
14 Biga wë hii u tuu sabi taa di Masa fuu an
bi dë di böngö u Leifi e, ma a bi dë di böngö
u Juda. Nöö fa Gadu bi da Mosesi dee wëti
dë, nöö na Juda bi kisi di mindima wooko e,
ma Leifi hën bi kisi ën kumafa u bi taki dë
kaa. Ma töku awa wan sëmbë u Juda ko abi
di wooko dë.
15 Nöö da sö u ko si gbelingbelin taa di
wëti ko tooka e, dee sëmbë. Wan oto pei
mindima ko awaa nöö hën an dë kuma dee
otowan. Disi toona ko dë kuma Melikisei-
deki baka. 16 Nöö an kisi di wooko fu di a dë
a di mindima lö, ma a kisi ën fu di di libi
fëën abi sö wan kaakiti tee dëdë an sa kii ën
möönsö.
17 Fëën mbei Gadu bi taki fëën a di Buku
taa:
I dë wan mindima kuma Melikiseideki,
nöö di mindima wooko fii dë,
an o kaba möönsö.
18 Nöö da awa u ko si taa dee lö wëti dë ku
hii di awoo fasi fa libisëmbë bi musu ta dini
Gadu, de tuu kaba awaa e. Nöö di soni mbei
de kaba, fu di de an bi abi kaakiti u sa heepi
u. 19 Fa di lö fasi u dini Gadu dë bi sai dë, an
bi sa mbei na wan sëmbë ko bumbuu a Gadu
wojo möönsö e, dee sëmbë. Ma fa Gadu ko
tookëën a baka aki, hën u ko abi wan möön
bunu soni fuu biibi. Biga u sabi awaa taa u
sa nango dou te a Gadu nöömö awaa.

Aki ta lei u fa Masa Jesosi tooka ku dee oto mindima möön.

20-21 ⌞Wë nöö, dee sëmbë, fa Jesosi ko dë u
mindima aki, a tooka ku dee oto mindima a
wan oto futu möön e.⌟ Biga dee otowan, na
ku soi de bi ta buta de e, ma di i si aki hën
ko dë mindima ku wan soi fu Gadu. Biga de
bi taki fëën a di Buku taa:
Masa bi soi wan soi taa di mindima wooko
fii dë an o kaba möönsö.
Nöö fa a taki ën dë, nöö an o tooka pakisei
möönsö.
Sö di Buku taki e.
22 Nöö hën mbei u ko si taa di buka di
Gadu mbei ku libisëmbë a bakaten aki, a dë
möön hebi möön di a bi mbei a fesi. Biga
di mindima u di buka aki, hën Gadu buta ku
soi faa dë nöömö. Hën da Masa Jesosi seepi.
23 Fa dee oto mindima bi dë, nöö de bi dë
te a hia e, fu di dëdë an bi ta da na wan u de
pasi fu de tan a di wooko fu nöömö. Fëën
mbei wë de bi ta tooka. 24 Ma di aki sö, Jesosi,
hën a o libi u nöömö. Hën mbei di mindima
wooko fëën o dë fu nöömö tu. 25 Fëën mbei
tu, ee wan sëmbë i kë go dou a Gadu, nöö
Masa Jesosi fii begi e. Biga hën sa heepi u te
dou fu di a ta libi nöömö faa ta fan ku Gadu
da u.
26 Wë nöö sö wan mindima u bi musu abi
e, dee sëmbë, di dë apaiti gbelingbelin da
Gadu söndö föutu. Fa a sai dë, na wan daka
seei a bi du hogi kuma dee otowan e. Hën
wë Gadu tja go buta te a di möön hei kamian
u mundu ala. 27 Nöö fa a dë a di mindima
wooko dë, nöö an dë faa musu ta du kumafa
dee oto mindima ta du e. De, de ta kii mbeti
da Gadu hiniwan daka baka na baka ta paka
u dee hogi di deseei ta du te de kaba, ufö de
musu kii da dee oto sëmbë tu. Ma disi, wan
kodo pasi tö a bi hopo hënseei da Gadu paka
paima da libisëmbë fu nöömö.
28 Fa u dë aki, Isaëli wëti dë sö taa wan
Gaan Mindima musu dë ta fan ku Gadu da
de. Nöö te de o buta di mindima dë, nöö
wan libisëmbë de ta tei buta. Nöö fu di a
dë wan libisëmbë, nöö an ta abi kaakiti tjika
möönsö faa libi söndö föutu a Gadu wojo e.
Ma di Gaan Mindima di Gadu buta ku soi a
baka aki, hën da di Mii fëën seei. Nöö fu di a
libi söndö föutu a goonliba aki, hën mbei a
ko dë di kaba bumbuu Mindima fuu ku Gadu
u nöömö.

8

Aki ta taki soni u di wosu u Gadu ka Masa Jesosi ta wooko

a liba ala.

1 Wë nöö dee sëmbë, di mama u di soni
di u ta fan aki dë sö taa u ko abi sö wan
Gaan Mindima tuu, a u ku Gadu mindi. Hën
da Masa Jesosi. Nöö di bangi fëën ka a go
sindo dë, a dë leti a di kaba hebima kamian
a letimaun së u Masa Gaangadu ka a dë nëën
könubangi a liba ala.
2 Nöö fa Masa Jesosi dë di Mindima fuu
dë, a ta wooko a di leti Wosu fu Gadu e,
di gbelingbelin wan, nöö di wosu dë an dë

kuma di de bi ta begi Gadu a di sabana ala.
Biga fa dee gaan sëmbë fuunu bi hopo di
wosu u Gadu a di sabana dë, nöö ku deseei
maun de bi hopo ën. Ma di Wosu di u ta taki
aki, Masa Gaangadu seei hopo disi.

3 Fa dee mindima u Isaëli sai dë, dee
sëmbë, hibiwan u de de ta buta u de musu ta
tja soni go da Gadu. So juu de ta tja peesenti
go dëën. So juu de ta tja mbeti fu de kii
tjuma u paka paima. Nöö sö nöö a dë a di
Mindima fuu a liba ala, a Masa Jesosi, tu. Fa
a sai dë, sö hënseei musu abi soni fu tja go
da Gadu tu.

4 Ma nöö Masa Jesosi, ee a bi dë a goonliba
aki, de an bi o dëën pasi faa dë wan mindima
e. Biga dee u goonliba aki, de ta tja soni ta
tjuma da Gadu kumafa dee Isaëli wëti buta.
Ma di mindima wooko u Masa Jesosi, hën an
nama a dee Isaëli wëti möönsö.

5 Nöö fa dee mindima u Isaëli ta wooko a
di Wosu u Gadu a goonliba aki, nëën da di
tuutuu Wosu u Gadu eti e. Ma a dë kuma
wan peentje u lei fa soni dë a Gadu ala. Fëën
mbei wë Gadu bi bai Mosesi taanga di juu
ten di a o mbei di fosu Wosu u Gadu a di
sabana ala. A taa:

Mëni i seei bunu ku di Wosu di joo mbei dë,
fii mbei hii soni buta leti kumafa i si mi bi
lei i a di kuun liba ala.
Di soni mbei a bai ën sö, fu di a kë u hii soni
musu djeesi di fa soni dë a Gadu ala.

6 Nöö fa Masa Jesosi ta wooko di mindima
wooko fëën a Gadu ala, nöö di wooko di
a feni dë a bumbuu gaanfa möön di dee
mindima bi ta wooko a di fesiten wosu u
Gadu naandë. Wë biga di buka di Gadu mbei
ku u a bakaten aki, a dë bumbuu gaanfa
möön di a bi mbei ku dee sëmbë u di ten dë.
Masa Jesosi seei wë tja di baka buka aki ko
da u e, dee sëmbë, nöö a paamusi u möön
bumbuu soni möön dee soni di oto buka bi
paamusi.

7 Haika e, dee sëmbë. Ee di fosu buka di
Gadu bi mbei ku dee gaan sëmbë fuunu a di
ten u Mosesi bi a' kaakiti tjika fu sa heepi
libisëmbë kumafa a dë fanöudu, nöö Gadu
an bi o suku faa toona mbei wan oto buka
ku u möön e. 8 Ma hënseei si taa di buka dë
an heepi dee sëmbë fu de ko bumbuu tjika.
Biga a feni föutu a de di a taa:

Un haika e, woo dë te dou wan ten,
nöö mi o toona mbei wan njunjun buka
möön
ku dee lö u Isaëli te kisi dee lö u Juda.

9 Ma di njunjun buka an o dë kuma di mi bi
mbei ku dee gaan sëmbë u de.
Biga fa i si mi bi tja dee gaan sëmbë u de
kumutu a Egepiti köndë ala,
nöö mi bi tja de leti kumafa wan tata ta tja
hën mii a maun.
Sö mi bi tja de tjika.
Nöö hën mi mbei wan buka ku de.
Ma de an bi hoi di buka di mi mbei ku de dë
e.
Nöö hën wë mbei miseei bia baka da de tu.
Sö Gadu taki. 10 Nöö hën a toona taa:
Di buka di mi o toona mbei ku Isaëli sëmbë
a bakaten o dë sö taa
mi o tja dee wëti u mi go buta a de fusutan.
Tee a de hati dendu seei de o ta fii de.
Nöö mi o ko dë Gadu u de awaa,
nöö de o ko mi sëmbë.
11 Nöö na wan sëmbë seei o dë ta buta ku di
otowan fëën möön
taa a musu ko sabi mi.
Na wan baaa o ta buta ku ën baaa sö tu.
Biga hii de tuu o sabi mi kaa,
kumutu a dee möön gaan wan te dou a dee
piki wan.
12 Nöö fa de o ko sëmbë u mi dë,
nöö mi o a' tjali u de,
nöö ma o hoi dee hogi du u de a bëë möön.
Ma o ta mëni de möön seei.
Sö wë Gadu taki e, dee sëmbë.

13 Wë nöö di fa a taki u di njunjun buka
aki, nöö nëën u ko si taa aan toobi ku di fosu
buka möön. Di ala ko gaandi kaa. Nöö di
soni di i si ko gaandi, te wan pisi a o kaba
fiaa. De an o dë nëën du möön seei.

9

Aki ta lei fa di wosu u Gadu
a di sabana bi dë.

1 Wë nöö dee sëmbë, di Gadu mbei di fosu
buka ku dee gaan sëmbë fuunu a fesi dë,
nöö a bi da de dee wëti fëën, ku unfa de
musu ta begi ën ta dini. Nöö söseei a lei de
unfa u de mbei di wosu fëën a goonliba aki.

2 ⌞Nöö di Wosu u Gadu dë, a mbei ku mbeti
kakisa leti kumafa de ta mbei pelawosu sö,
ma a abi tu kamba.⌟ Nöö a di fosu kamba
fëën, nöö naandë di gaan lampu bi ta dë ta
tuwë limbo a di wosu, ku di tafa di de ta
buta bëëë apaiti da Masa Gaangadu. Nöö di
kamba dë, hën de bi ta kai di Hebi Kamian
u Gadu.

3 Ma nöö a baka fu di kamba dë, nöö
wan oto kamba bi dë tu, nöö a paati ku di
fosuwan ku wan gaan degi koosu, hebi wan.

Nöö di baka kamba dë, hën de kai di Kaba
Hebi Kamian fu Gadu. [4] Nöö hën abi di goutu
tafa de ta buta dee sumëë suti soni de ta
tjuma da Masa Gaangadu, ku di këdë di de
ta kai di Këdë u di Buka.

Nöö fa di Këdë u di Buka bi sai naandë,
nöö de tapëën ku goutu te lontu dou. Nöö a
di Këdë dendu i abi di goutu paniki di de bi
buta so u di bëëë di kumutu a Gadu de kai
"mana", ku di kokoti fu Alon di bi nasi folo,
ku dee paatapaata sitonu di de bi sikifi dee
wëti u di Buka. Dee lö soni dë bi dë a di Këdë
dendu.

[5] Nöö a di Këdë liba i abi wanlö soni de
mbei kuma dee libilibi soni dee ta dë a Gadu
Köndë ala ku hanza, nöö de ta lei di waiti u
Gadu fa a dë. Nöö dee hanza u de ta tuwë
kötö a di Këdë tampa liba ka libisëmbë ta
feni paadon a Gadu. Ma nöö dee soni dë tuu,
wa sa taki de finifini nöunöu kumafa de bi
dë e.

Aki ta lei fa de bi ta du a di fosu Wosu u Gadu.

[6] Wë nöö di de seeka dee soni buta sö kaa,
nöö dee begima nango hiniwan juu a di fosu
kamba dë, fu de ta dë a di wooko ta dini
Masa Gaangadu kumafa a dë fanöudu. [7] Ma
nöö a di u mbei tu kamba dendu, naandë di
Gaan Mindima nango hën wanwan tö wan
pasi nöö a wan jaa dendu. Nöö fa a nango
dë, na söndö buuu e. Biga a musu kii mbeti
tei buuu lëmbë di Këdë faa paka da hënseei
te a kaba, bifö a musu toona tei lëmbë paka
da dee oto sëmbë fu dee soni de bi misi
söndö de sabi. Sö di wëti bi dë kaa.

[8] Wë nöö ku dee soni naandë di Akaa u
Gaangadu bi ta lei limbolimbo taa sö langa
di fosu wosu sai dë ku di gaan koosu di paati
de tu kamba, nöö hën da di pasi an jabi eti
fu sëmbë sa go dou a di Kaba Hebi Kamian
ka Gadu dë.

[9] Nöö fa u dë aki u ko fusutan wan oto soni
tu. Hën da, fa sëmbë bi ta tja dee peesenti
ko da Gadu dë ta kii mbeti dëën seei, ma
dee soni dë an bi a' kaakiti tjika u seeka di
sëmbë di ko begi Gadu a di fasi dë e, te hati
fëën an ta latja möön u dee hogi a bi du.
Na seei. [10] Biga dee lö soni dë, dee njanjan
soni sö, soni u bebe, bamba sömëni pei fasi
u wasi, de bi dë döösë soni nöö fu sëmbë ta
du kumafa dee wëti taki. Ma töku wan ten
bi o ko nöömö di hii dee soni dë tuu o kaba,
njunjun wan o ko.

[11] Wë nöö fa u dë aki, di ten ko kaa e,
dee sëmbë. Biga ⌊Jesosi⌋ Keesitu hën tja di
njunjun fasi ko fu dini Gadu, nöö bumbuu
soni seei dë nëën dendu. Nöö Masa Jesosi
seei da di Gaan Mindima u disi.

Aki ta lei fa de soni u tide djei dee bi dë a fesi, ku fa de

tooka ku deseei.

Fa Masa Jesosi ko dë Gaan Mindima fuu
aki, dee sëmbë, hën an bi denda go a wan
wosu di libisëmbë maun mbei e. Ma a go
a wan möön bumbuu kamian, hebi wan, di
an dë soni u goonliba basu aki. [12] Nöö fa
a go naandë, an tja mbeti buuu, kuma dee
kaabita sö ku dee kau mii dee dee mindima
u goonliba aki ta kii ta tja buuu. Nönö.
Fëën seei buuu wë a tja e. Nöö a waka seei
langalanga go tee go dou a di Kaba Hebi
Kamian ka Gadu dë a liba ala. Naandë sö a
go e, di wan kodo pasi dë tö.

Nöö di soni di Masa Jesosi du dë, dee
sëmbë, an o dë faa du ën a bakafutu möön
kumafa dee oto mindima ta du. Wë biga di
buuu fëën di kai a goon di wan pasi dë, hën
paka di paima fu nöömö fu hii dee hogi du
fuu libisëmbë.

[13] Wë un sabi fa dee mindima u Isaëli ta
du kaa. De ta tei di buuu u kaabita, ku dee
womi kau, ku di sindja u dee njönku mujëë
kau dee de bi tjuma, nöö de ta lëmbë sëmbë
ta puu sundju a de fu de musu sa ko limbo.
Ma hii fa de ta du dë seei, ma di buuu dë an
ta limbo de hati dendu e. Nönö. Döösë soni
nöö de ta du dë.

[14] Ma nöö di buuu u ⌊Masa Jesosi⌋ Keesitu
di a paka da u wë? An bumbuu gaanfa möön
di buuu u dee lö soni dë nö? Biga hën ta
limbo u hati ta puu dee hogi a u hati dee bi
ta paati u ku Gadu, fu wa mëni de möön seei.
Hën mbei u sa dini di libilibi Gadu waiwai
awaa.

⌊Nöö i abi wan oto fasi di di buuu u Masa
Jesosi tooka ku di u dee mbeti de ta kii da
Gadu dë. Dee mbeti ta paka de buuu söndö
de sabi.⌋ Ma Masa Jesosi, ku ën seei kë wë a
hopo ën seei paka da u. Fa a du dë, di Akaa
u Masa Gaangadu di dë u nöömö, hën wë
heepi ën faa du sö e.

⌊Nöö leti kumafa dee mbeti de ta kii dë
musu dë telutelu söndö föutu, nöö sö nöö⌋
Masa Jesosi bi dë söndö föutu tu. Biga an du
hogi wan daka.

[15] Fa Masa Jesosi Keesitu du da u dë, dee
sëmbë, hën mbei Gadu sa toona mbei wan
hii njunjun buka ku u libisëmbë. Biga Masa
Jesosi dëdë paka puu u fu wan musu kisi

sitaafu u hii dee hogi u bi du di ten u bi dë
a di fosu buka basu. Nöö awaa u dee sëmbë
dee a kai fu ko nama ku ën a di njunjun buka
aki, u sa feni hii dee bunu tuu awaa dee a bi
paamusi faa da u. Nöö dee bunu naandë, de
an o kaba a mundu möönsö.

Aki ta lei u fa di buuu u Masa Jesosi abi kaakiti tjika.

16-17 Wë nöö dee sëmbë, dee Buka u Gadu
u ta taki aki, de dë leti kuma te wan sëmbë
o mbei buka ku i taa te a dëdë nöö joo feni
dee gudu fëën. Ma di sëmbë dë, de musu
sabi bunu taa a dëdë tuu ufö joo feni dee
gudu fëën e. Biga ee an dëdë, nöö di buka
di a mbei dë aan kaakiti eti.
18 Nöö söseei di buka bi dë tu, di Gadu bi
mbei ku dee gaan sëmbë fuunu a fesi. An bi
sa abi kaakiti ee na wan soni bi dëdë tuwë
buuu a goon. 19 Biga di Mosesi konda hii di
buka pisipisi da dee sëmbë te a kaba kumafa
dee wëti taki, nöö hën de tei kau mii buuu
ku kaabita buuu hën de mökisi ku wata.
Nöö hën de tei di uwii de kai "hisopu", ku
sikafu puuma di de bi bë, nöö hën de ta
nama a di buuu ta lëmbë di buku di de bi
sikifi di buka, ku hii dee sëmbë dee bi sai dë
tuu te de kaba.
20 Nöö hën Mosesi fan ku de taa:
Di buuu aki sö, nöö hën sitampu di buka
di Gadu mbei ku unu aki e,
fuun musu hoi ën.
21 Nöö söseei de lëmbë di Wosu u Gadu tu.
Hii dee soni dee dë a di wosu dendu dee de
ta wooko ku de apaiti, de tuu de lëmbë ku di
buuu e. Ee nasö, de an bi o dë limbolimbo a
Gadu wojo möönsö. 22 Nöö a fika piki möön,
nöö hii soni tuu musu limbo ku buuu. Biga
sö di wëti taki kaa. Wë biga ee buuu an kai a
goon, nöö Gadu an bi o sa puu sëmbë a bëë
u di hogi de du, fu de an kisi sitaafu.
23 Wë nöö a bi dë fanöudu fu de ta kii dee
mbeti dë e, dee sëmbë, ta tei di buuu ta
seeka soni faa musu ko dë limbolimbo. Ma
nöö hii fa de ta du dë seei, ma a dë kuma
wan peentje nöö fii fusutan fa dee soni u
Masa Gadu Köndë dë. Ma a Gadu Köndë ala
wan möön bumbuu soni, hebi wan, bi musu
dëdë paka fu de tei buuu fëën lëmbë soni.
Ee nasö soni an sa seeka limbo tjika faa sa
dë ka Gadu dë.
24 Nöö di wosu ka de nango ta begi Gadu
a goonliba aki, nöö hën seei dë wan peentje
fuu lei soni nëën tu. Biga hën ta lei u taa
a sö wan gaan hebi kamian Gadu ta dë a
liba ala. Nöö na a di wosu di libisëmbë
maun mbei aki Masa Jesosi Keesitu go e, dee
sëmbë. Nönö. Ma a go te a liba ala ka Masa
Gaangadu seei ta dë. Nöö fa a go dë, fu u
libisëmbë hedi wë e.
25 ⌊Nöö Masa Jesosi ku dee Gaan Mindima
u goonliba aki, de tooka a sömëni soni.⌋ Biga
dee disi, na de seei buuu de ta tja go paka e,
ma hën a paka ku fëën seei buuu. Hën tu,
an dë fanöudu fu Masa Jesosi musu nango
ta ko hiniwan jaa, kumafa dee disi nango a
di Kaba Hebi Kamian u Gadu ta ko. Nönö.
26 Biga ee sö, nöö fu sensi di ten di Masa
Gaangadu mbei goonliba, nöö a bi o ta tja
pena ta dëdë sömëni pasi kaa, tee kisi fa u
dë aki. Ma nöö an dë sö e. Wë biga a di
mama u hii ten, nëën a ko di wan kodo pasi
tö, hën a hopo ën seei da Gadu kuma wan
paima, paka puu hogi du a u liba.
27 Dee sëmbë o, Masa Gadu buta taa hibi-
wan libisëmbë musu dëdë wan kodo pasi tö,
nöö a baka fëën a o kai i a kuutu. 28 Nöö
söseei wë ⌊Jesosi⌋ Keesitu dëdë wan kodo
pasi tö. Nöö fa a dëdë dë, naandë Gadu
kuutu ën da sitaafu, fu sömëni sëmbë sa
kumutu a di sitaafu de bi o kisi u dee hogi du
u de. Nöö hën wë a toona go ka a bi kumutu,
ma a o toona ko di u tu pasi e. ⌊Ma nöö fa a
o ko dë, na fa a dëdë paka da sëmbë u hogi
du möön e, dee sëmbë. Nönö.⌋ Ma a o ko
faa puu u dee sëmbë dee ta luku ën tja go
ka hogilibi an dë möön.

10

Aki ta lei faandi mbei Masa Jesosi ko a goonliba.

1 Wë nöö dee sëmbë, ⌊leti kumafa u taki
dë,⌋ dee soni dee dë a dee wëti u Isaëli bi dë
soni u luku ku wojo nöö, fu sëmbë sa sabi fa
dee möön bunu soni dee bi o ko a bakaten
aki o dë. Ma de an bi dë dee tuutuu wan u
dee soni eti e. Fëën mbei dee mbeti de ta tja
ko ta kii hiniwan jaa baka na baka nöömö
naandë, de an sa heepi dee sëmbë dee ta ko
ta begi Gadu a di fasi dë möönsö u de sa ko
dë gbelingbelin sëmbë söndö föutu a Gadu
wojo. 2 Biga ee de bi sa heepi, nöö dee sëmbë
bi o ko dë limbolimbo a Gadu wojo di wan
pasi. An bi o dë fu de musu ta tja mbeti
nango ta kii baka na baka nöömö. Hën tu,
ee dee soni bi a' kaakiti tjika, nöö hati u dee
sëmbë an bi o ta latja sö te de misi a wan
soni, biga a bi paka kaa.
3 Ma an bi dë sö e. Fa dee sëmbë ta paka
hiniwan jaa baka na baka dë seei, ma an

ta puu dee hogi du u de a de liba möönsö.
Ma a ta toona ta da de mëni nöömö fu dee
awoo hogi dee de bi du. An ta kaba a de hati
möönsö. 4 Wë biga di buuu u dee lö soni dë,
dee womi kau, de kaabita sö, an tjika u sa
puu hogi a sëmbë liba e, kwetikweti.
5 Nöö fëën mbei a di ten di Masa Jesosi ta
ko a goonliba, hën a fan ku Gadu taa:
Dee soni dee de ta tja ko kii ta paka i dë,
na de wë i bi kë e.
Ma i seeka wan libisëmbë sinkii da mi,
⌞fu mi sa go du di soni di i kë awaa.⌟
6 Biga dee soni de ta kii ta tjuma ta da i tangi,
ku dee de ta tjuma ta paka paima u hogi du,
ja a' piizii ku de seei.
7 Nöö hën mbei mi taa:
"Wë luku, mi ko e, Gadu,
fu mi ko du di soni di i kë awaa.
Sö de bi sikifi u mi buta a di buku kaa."
Sö Masa Jesosi taki e.
8 Wë ja jei fa a taki dë nö? Hii fa di Isaëli
wëti buta da de taa de musu ta tja dee soni
dë ko da Gadu seei, ma töku Masa Jesosi taa:
"Dee mbeti dee de ta tja ko ta kii ta da i dë,
ku dee peesenti dee de ta da i, ku dee de ta
tjuma ta paka paima u hogi du, na de i bi kë.
Ja a' piizii ku de." 9 Nöö hën a toona taki taa:
"Wë luku, mi ko fu mi ko du di soni di i kë
awaa."
Wë nöö sö i si taa Jesosi Keesitu puu dee
awoo soni dee bi dë, buta di Gadu kë. 10 Nöö
hën a ko e, hën a dëdë paka dee hogi du
fuu da u ku ën seei sinkii di wan pasi dë
fu nöömö. Hën wë da di soni Gadu bi kë
e, dee sëmbë. Nöö hën mbei u sa ko dë
gbelingbelin a Gadu wojo söndö föutu awaa.

Aki ta lei fa di paima di Masa Jesosi paka hebi tjika.

11 Dee sëmbë o, fa dee mindima u Isaëli
dee ta taanpu ta du di wooko u de sai dë,
nöö di wan paima nöö wë de ta tja ko
hiniwan daka baka na baka naandë e. Ma
an ta heepi möönsö u puu hogi du a sëmbë
liba.
12 Ma di oto Mindima u ta taki aki, wan
kodo pasi tö a tja wan paima go paka, nöö
hën tjika fu nöömö fu paka dee hogi du fu
hii u libisëmbë tuu. Nöö di a paka te a kaba,
nöö hën a go sindo fëën a di kaba hebima
kamian a di letimaun së u Gadu. 13 Nöö
kumutu a di ten dë, hën a sai dë ta luku fu
Gadu musu booko dee felantima fëën saka
buta nëën basu, kuma wan piki bangi i ta
buta futu. 14 Fa a sai dë, an dë fa a hopo paka
oto paima möön e. Biga di wan kodo paima
dë, hën tjika kaa faa seeka hii u dee sëmbë
dee dë apaiti da Gadu tuu. Fa a paka da u
dë, nöö u ko seei gbelingbelin sëmbë a Gadu
wojo kaa, nöö sö nöö woo dë fu nöömö.
15 Nöö di soni naandë wë di Akaa u Gadu
bi taki a fesi e, di a taa:
16 Sö wan buka mi o mbei ku de a bakaten.
Mi o tja dee wëti u mi go buta a de fusutan.
Tee a de hati dendu seei de o ta fii de.
Nöö hën a toona taki möön, a taa:
17 Dee awoo hogi du u de, kumafa de bi booko
dee wëti u mi,
ma o mëni dee soni dë möön seei.
Sö a taki e.
18 Wë nöö ka Gadu an ta hoi dee hogi du
u sëmbë a bëë möön, nöö an o dë u paka
paima möön tu e, dee sëmbë. Kaba u di soni
di dë.

Aki ta lei fa Masa Jesosi

heepi de tjika.

19 Dee sëmbë u mi o, fa Masa Jesosi tuwë di
buuu fëën a goon da u dë, hën wë jabi di pasi
da u fuu sa waka fuu seei waiwai go dou leti
a di Kaba Apaiti Kamian ka Gadu dë. 20 Biga
di gaan koosu di bi tapa di pasi da u, hën
an dë möön. Di sinkii u Masa Jesosi di de
sitaafu tefa de kii ën dë, hën wë da di gaan
koosu di tënë jabi da u fuu sa go dou a Gadu
awaa.
21 Nöö fu di di pasi jabi da u sö kaa, u ko
abi sö wan bumbuu Gaan Mindima ta tii u
dee sëmbë dee dë a di wosudendu u Gadu,
nöö an dë fuu panta e, dee sëmbë. 22 Ma un
boo nango a Gadu ta begi ën ku limbohati
söndö ganjan. Un boo go nëën ku bumbuu
biibi seei sabi taa an o jaka u. Wë biga di hati
fuu lëmbë ku di buuu fu Masa Jesosi kaa. Fa
u dë aki, an ta latja möön u dee hogi u bi
du. Nöö di sinkii fuu seei, hënseei wasi ku
wan limbolimbo wata, ⌞biga u waka a Masa
Jesosi baka te u tei dopu⌟.
23 Nöö fa u ta piki sëmbë taa woo feni
bunu a Gadu a bakaten dë, dee sëmbë, nöö
wan boo disa u biibi sö e. Ma un boo hoi
gingin nëën. Wë biga di sëmbë di paamusi
u di bunu dë, a dë wan sëmbë di u sa abi
futoou nëën liba. An o ganjan u möönsö.
24 Nöö di u sabi sö kaa, nöö un boo buta
mëni a di fa u sa du heepi u seei fuu libi
bunu ta lobi u seei makandi. 25 Wan boo
disa u ta miti makandi e, kumafa so sëmbë
ta disa. Ma un boo ta ko makandi ta da u
seei taanga nöömö. Di soni dë, a dë gaan

fanöudu soni da unu e, fa un ko ta si taa di
daka ta zuntu di Masa Jesosi o toona ko aki.

Aki ta bai de a wan gaan soni.

26 Nöö mi kë bai unu a wan soni möön e,
dee sëmbë. Ee wan sëmbë i bi ko sabi dee
soni u Masa Gaangadu, gbelingbelin wan
kaa, nöö hën i ta du hogi ku sabi nango
nöömö, nöö paima an fika da i möön e, di
sa paka puu i fu ja kisi sitaafu a Gadu. 27 Fa i
sai dë, nöö ku panta nöö joo ta dë ta luku di
kuutu u Gadu di a o kuutu i, ku di gaan faja
di i si o tjuma dee felantima fëën.
28 Wan sabi fa a bi dë a fesi nö, dee sëmbë?
Ee wan Isaëli sëmbë i sösö dee wëti dee
Gadu da Mosesi taa ja dë nëën, nöö i musu
dëdë. Ee tu dii sëmbë si i, hën de konda taa
sö wan soni i bi du tuu, nöö sëmbë an bi dë
u sa puu i möönsö fu ja dëdë e.
29 Wë nöö unfa i mëni? Ee a dë sö taa di
sëmbë di misi dee lö wëti naandë sa kisi
sö wan gaan sitaafu, nöö ee wan sëmbë
ta makisa di Mii u Masa Gaangadu aki ku
basufutu wë? Na wan möön gaan sitaafu
a o kisi ö? Biga a ta sösö di buuu di bi
sitampu di Buka di Gadu mbei ku u aki, di
buuu di bi limbo ën kaa. A ta sösö di Akaa
u Gadu di ta libi ku u ku sö wan bunuhati.
Nöö sö wan pei sëmbë i musu kisi wan gaan
sitaafu. 30 Nöö di sitaafu di i si joo kisi dë, na
libisëmbë o da i ën e. Biga u sabi ambë bi
taki di soni dë taa:
Mi a fika da, fu mi toona paka dee sëmbë
dee ta du hogi.
Gadu wë taki sö e, dee sëmbë. Nöö a
dë sikifisikifi a wan oto kamian u di Buku
möön taa:
Masa, hën o kuutu dee sëmbë fëën.
31 Nöö a dë wan gaan soni u panta da tuutuu,
fii musu ko kai a di libilibi Gadu maun fu
hën musu sitaafu i.

Aki ta bai de fu de an musu

disa di biibi.

32 Dee sëmbë o, fa i si mi ta fan ku unu aki,
un musu toona mëni di ten wojo fuunu bi
ko limbo njunjun. De bi ta toobi unu seei ta
fuka unu, ma tökuseei wan bi hai baka disa
möönsö. 33 So juu de bi ta buta unu a lanti
fesi ta da sen ta sitaafu. So juu oto sëmbë
bi kisi dee lö sitaafu dë, nöö hën un taanpu
ku de. 34 Un bi ta kusumi makandi ku dee
otowan fuunu dee de bi tuwë a dunguwosu.
Di ten di de bi tei dee gudu fuunu, wan bi
kai ën gaan soni möönsö, ma un bi dë ku
wai seei fu di un sabi taa un abi wan möön
bumbuu gudu a Gadu ala di an o kaba a sösö
möönsö. 35 Fa un bi dë fuunu ku kötöhati ku
wai dë, nöö wan musu bia möönsö e, dee
sëmbë. Sö nöö un musu ta dë nöömö, nöö
woon feni gaan paima seei a Gadu.
36 Fëën mbei wan musu lasi hati e, ma be
un tai hati go dou. Be un ta du kumafa Masa
Gadu kë fuun ta du nöömö, nöö woon kisi
dee soni dee a bi paamusi unu. 37 Wë biga fa
u dë aki an o dë longi möön, nöö di soni de
bi sikifi a Gadu Buku o ko pasa taa:
Di sëmbë di bi taa a o ko, nöö a o ko tuu e,
a di leti ten fëën.
An o lati.
38 Nöö di sëmbë di biibi te a ko gbelingbelin
a mi wojo,
hën o feni libi.
Ma ee i ta hai baka disa nöö ma o a' piizii ku
i e.
Sö Gadu taki e, dee sëmbë.
39 Ma fa u taki ën dë seei, ma wa dë a dee
sëmbë dë dendu e, dee ta hai baka fu de go
kaba a sösö. Ma u dë a dendu u dee sëmbë
ta biibi ën, dee a heepi te u feni libi nëën
kaa.

11

Aki ta lei andi da biibi.

1 Wë dee sëmbë o, di soni de kai biibi, andi
dëën? Wë biibi hën da wan soni dë a i hati i
ta mëni nöö i sabi gbelingbelin taa joo feni
ën nöömö. Söseei tu, a dë wanlö soni ja ta si
ma i sabi gbelingbelin taa de dë tuu. Hën wë
da biibi e. 2 Nöö di biibi dë dee gaan sëmbë
u Isaëli bi abi, hën mbei de bi feni gafa.
3 Nöö u seei tu, fa u ta biibi aki, nöö hën
mbei u ko sabi taa dee wöutu u Gadu wë
mbei goon ku liba ku hii soni tuu. An dë taa
a tei dee soni libisëmbë wojo sa si nöö hën
a mbei de e, ma fan nöö a fan, nöö hën dee
soni ko.

Aki ta taki soni u di biibi u Abeli.

4 ⌞Wë nöö un boo toona mëni fa so u dee
fesiten sëmbë u Isaëli bi ta biibi Gadu.⌟
Fa Abeli bi sai dë, nöö a biibi Gadu e,
hën wë a tja wan paima go tjuma da Gadu
di bumbuu möön di fëën baaa Kain. Nöö
di fa a biibi dë mbei Gadu tei ën fu wan
bumbuu sëmbë te hënseei gafëën taa a tja
wanlö bumbuu paima ko dëën. Nöö hii fa
Abeli dëdë gaanduwe kaa, ma töku di biibi
di a bi ta biibi dë mbei u ta lei soni nëën eti.

Aki ta taki soni u di biibi u Enöku.

5 Nöö söseei Enöku bi ta biibi Gadu, hën
mbei Gadu puu ën a goonliba aki söndö
dëdë kii ën. De suku ën te de wei, de an si
ën möönsö, biga Gadu bi tei ën puu tja go
fiaa. Ma nöö de bi ta taki sö fëën kaa bifö di
soni dë pasa taa Gadu bi abi piizii ku ën te
tjika.
6 Nöö sö e, dee sëmbë. An dë taa Gadu sa
a' piizii möönsö ku wan sëmbë di an ta biibi
e. Kwetikweti. Biga te wan sëmbë joo ko
nëën, nöö i musu biibi taa a dë. Nöö söseei
tu i musu biibi taa a ta paka dee sëmbë dee
ta suku ën ku wan hati.

Aki ta taki soni u di biibi u Noa.

7 Nöö Noa bi ta biibi Gadu tu e. Hën mbei
Gadu bi wasiköi ën fu dee soni dee o ko ma
de an bi dë u si eti. Nöö hën Noa kisi lesipeki
u Gadu, hën a mbei di gaan sipi faa tjubi dee
sëmbë fëën wosu dendu fu de an dëdë a di
wata. Nöö di fa Noa biibi Gadu dë, nöö hën
puu gogo u dee otowan a döö taa de, de an bi
kë biibi möönsö. Fëën mbei de kaba a sösö.
Ma Noa hën a fika ku libi e, nöö hën Gadu
kondëën a dendu u dee sëmbë dee a ta tei u
bumbuu sëmbë fu di de ta biibi ën hedi.

Aki ta taki soni u di biibi u Abahamu.

8 Nöö söseei Abahamu bi ta biibi Gadu tu.
Hën mbei di Gadu kai ën faa musu kumutu
a di köndë fëën go a wan oto köndë di a o
kisi a bakaten, nöö hën a piki e. Nöö hën a
tei pasi, hën a nango söndö faa sabi naasë a
nango.
9 Nöö di fa a ta biibi Gadu dë, hën mbei
tu aan toobi faa libi kuma wan wakama a di
köndë di Gadu bi paamusi ën dë. Biga na a
wan bëtë wosu a ta libi e, ma a ta libi fëën
a wanlö mbeti kakisa wosu kuma pelawosu
sö, hën ku dee böngö fëën, dee Isaki ku
Jakopu. Biga de tuu abi dee paamusi u Gadu
makandi. 10 Fa Abahamu bi ta sai fëën dë,
nöö a ta mëni wan köndë eti di o ko, nöö
di köndë dë o dë seei fu nöömö, kuma wan
wosu de mbei ku bumbuu sitonu posu. Nöö
di Sëmbë di buta fa di köndë dë musu mbei,
ku di Sëmbë ta mbei di köndë seei, hën da
Masa Gaangadu.
11 Fa Abahamu biibi Gadu tjika dë, hën
wë mbei a kisi kaakiti faa sa pali wan mii,
hii fa di jaa fëën faa pali bi pasa gaanduwe
kaa nöö di mujëë fëën Sala seei tu an bi
sa pali. Ma tökuseei de pali e. Wë biga fa
Gadu paamusi Abahamu wan mii dë, nöö
Abahamu futoou ën fu di a sabi taa a dë wan
sëmbë di i sa a' futoou nëën liba, nöö di soni
a taki o ko pasa nöömö. 12 Nöö hii fa i si taa
a di së u pali miii, nöö a bi dë kuma wan
dëdëdëdë sëmbë di na sa pali möönsö, ma
töku a pali e. Nöö hën di wan kodo sëmbë dë
hën ko abi bakamii te a hia kuma dee teeja
a liba ala ku dee sandu sii dee dë a ze di na
wan sëmbë sa konda.
13 Fa u ta taki soni u dee sëmbë aki sö, nöö
de tuu dëdë bifö de feni hii dee soni Gadu
bi paamusi de. Ma tökuseei te dou a di dëdë
ten u de seei, de ta biibi Gadu eti. A dë kuma
de bi ta si dee soni te a longi ala, nöö de ta
wai da de seei. Hii fa de ta libi a goonliba
aki seei, ma de ta piki kodo taa de an dë
u goonliba aki. Wakama nöö de dë. 14 Nöö
ee wan sëmbë i taki sö kaa, nöö hën da i ta
mëni wan oto köndë eti, di dë fii seei.
15 Ma nöö fa i si dee sëmbë bi ta mëni wan
oto köndë dë, nëën da di köndë ka de bi
kumutu e. Wë biga ee hën de bi ta mëni
nöö de bi sa toona go nëën baka. Ma an bi
dë sö. 16 Ma di köndë di de ta hangi fu de go
naandë, nöö a dë wan möön bumbuu köndë
di dë a Gadu ala. Nöö fëën mbei sen an kisi
Masa Gaangadu faa taa a dë Gadu u de, biga
a bi seeka di köndë dë da de kaa.
17-18 Nöö Abahamu fa a sai dë, a bi ta biibi
Gadu tuu o. Biga di ten di Gadu poobëën
luku, nöö a piki. An niinga u tja di wan
kodo womi mii fëën dë go faa tjuma da Gadu
kuma wan paima kumafa Gadu mandëën.
Hii fa Gadu bi ta paamusi ën taa Isaki, di mii
fëën naandë, hën o pai mbei böngö dëën,
ma nöö an hoi di mii a baka möönsö. Ma a
go u go du di soni di Gadu taki dëën. 19 Wë
biga a kuutu ku ën hati taa ee a kii di mii
seei, ma Gadu abi taanga tjika faa sa toona
weki ën baka. Nöö ee fuu taki, nöö sö a
pasa tu e. Biga Abahamu toona feni hën
mii, Gadu puu ën a dëdë ⌊buka⌋ tuu.

Aki ta taki soni u di biibi

u Isaki ku Jakopu.

20 Wë nöö söseei Isaki biibi Gadu tu. Nöö
fëën mbei di a o dëdë hën a fan ku dee mii
fëën, Jakopu ku Esau, te a kaba konda fa soni
o waka ku de a bakaten. Hën a hopo maun
a de liba fu Gadu musu limbo fesi da de.
21 Nöö Jakopu, sö a bi ta biibi tu. Hën mbei
di a o dëdë, hën a hopo maun a dee mii u
Josëfu liba tu, fu Gadu musu limbo fesi da
de. Fa a bi gaandi dë seei te a ta hëngi a
di kokoti fëën, ma töku a ta begi Gadu ta
gafëën eti.

Aki ta taki soni u di biibi

u Josëfu.

22 Nöö söseei Josëfu biibi Gadu tu. Fëën
mbei di a bi sabi taa a o dëdë, nöö hën a
fan ku dee sëmbë fëën manda de taa te a
dëdë nöö de musu tjubi dee dëdëbonu fëën,
fu te de o toona go a de köndë nöö de tja
de go ku de go bei. ⌞Wë biga a bi ta biibi
taa te wan daka Masa Gadu o puu dee Isaëli
sëmbë fëën a Egepiti köndë nöömö kumafa
a bi paamusi de, toona tja de go a de köndë
Kaana baka.⌟

Aki ta taki soni u di biibi u Mosesi ku dee sëmbë fëën.

23 Söseei di tata u Mosesi ku ën mama biibi
Gadu tu e. Hën mbei wë di de pai ën, de
tjubi ën dii liba a wosu dendu naandë. Hii
fa di könu u Egepiti bi buta di wëti dë taa
de musu kii hii dee njunjun pai womi mii u
Isaëli sëmbë, ma de an fëëë u de booko di
wëti dë. Biga de si taa di mii aki sö dë wan
apaiti mii, nöö an musu dëdë.
24 Nöö di juu ten di Mosesi ko bigi tjika,
nöö hënseei ta biibi tu e. Hën mbei an kë
fika a Egepiti köndë dë ta tja di në taa a dë
miii u di mujëë mii u könu Falao möön. 25 Ma
a ta kuutu ku ën hati taa a möön bunu dëën
faa saka go tja sitaafu ku dee sëmbë u Gadu
makandi, möön leki fa a sai ku dee sëmbë u
Egepiti köndë ta njan dee piizii u de, dee an
ta kai ku Gadu. Fa dee lö piizii sai naandë,
a wan ten nöö de o kaba nöömö, ⌞ma dee u
Gadu an o kaba möönsö⌟.
26 Nöö hën a sakëën seei tja sen e, fu di
Heepima di o ko hedi. Biga a si taa di
nama a o nama ku dee sëmbë u Gadu dë,
nöö a möön bunu dëën möön dee hia gudu
fu Egepiti köndë. Biga a o kisi wan möön
bumbuu paima a Gadu a bakaten. 27 Di fa
a biibi Gadu tjika dë, nöö hën mbei wë a
kumutu fëën a Egepiti köndë. Aan toobi
seei ee könu hati boonu ku ën, ma a go
fëën fiaa. Nöö hën a hoi go dou leti kuma
hënseei wojo ta si Gadu nëën fesi dë, di
libisëmbë wojo an sa si. Biibi nöö a biibi
taanga sö.
28 Nöö baka u di dë, nöö fu di a ta biibi
Gadu, hën mbei a buta dee Isaëli sëmbë fëën
u de njan di daka de ta kai Pasika. A di
daka dë, de bi kii mbeti tei nöngö lëmbë
dee wosu dööbuka u de, fu di basia u Masa
Gadu Köndë an musu kii dee fosu womi mii
u de ⌞kumafa a o kii dee fosu womi mii u dee
Egepiti köndë sëmbë⌟.

Aki ta taki soni u di biibi u dee Isaëli sëmbë.

29 Nöö söseei tu, dee Isaëli sëmbë u di ten
ala bi ta biibi tu e. Nöö fëën mbei de waka a
di Bë Ze dendu pasa go dou a di oto së tela
ala, leti kuma de dë a wan dëëdëë goon ta
waka. Ma di dee Egepiti sëmbë bi go u go
waka a de baka, nöö hën de dëdë kaba a sösö
fiaa a di wata.
30 Nöö dee sëmbë u Isaëli dee ko a baka,
nöö deseei biibi Gadu tu. Fëën mbei di de
waka lomboto di köndë de kai Jelikou sëbën
daka, nöö hën dee sitonu peni ta tapa di
köndë dë booko holou kai a goon, hën de
waka go tei di köndë.

Aki ta taki u di biibi u Lakabu.

31 Nöö söseei di jajo mujëë de kai Lakabu
di bi ta libi a di köndë de kai Jelikou bi ta
biibi Gadu tu e. Hën mbei di dee sëmbë u
Isaëli puu sëmbë u go luku di köndë ee unfa
de sa booko ën, nöö hën di mujëë dë kisi dee
sëmbë hoi tjubi nëën wosu. Hën mbei di de
booko di köndë, nöö de an kii ën kumafa de
kii dee otowan dee an bi kë piki Gadu buka.

Aki ta lei fa sömëni soni bi pasa fu di sëmbë bi ta biibi.

32 Wë andi seei dë u mi musu taki möön,
dee sëmbë? Wë biga di ten ko sati da mi
kaa u mi musu konda da unu fa Gidion bi
ta biibi, fa Baaki bi ta biibi, fa Simison bi ta
biibi, fa Jefita bi ta biibi, fa Dafiti bi ta biibi,
fa Samueli ku dee oto fesiten tjabukama
u Gadu bi ta biibi. 33 Biibi nöö de bi biibi
Gadu sö, nöö so u de wini köndë, so u de ko
hedima ta tii köndë a wan leti fasi. So u de
ta biibi tefa de kisi dee paamusi u Gadu dee
a bi da. So u de biibi te de tapa di mbeti de
kai lëun buka seei fu an njan de kii. 34 So u
de biibi te Gadu booko di kaakiti u faja saka
da de, an tjuma de kii möönsö. So u de, a
fika piki de kii de ku sëufangi, ma di biibi
de biibi Gadu nöö hën puu de. So u de an bi
taanga, ma di biibi di de biibi Gadu mbei de
ko taanga. So u de bi kisi gaan kaakiti a feti
dendu seei fu de feti go dou, hën de fon dee
gaan hia sodati u oto köndë tuu fiaa jaka de
puu tuwë go. 35 So u dee mujëë, dee sëmbë
u de bi dëdë nöö de toona feni de baka e. Di
biibi u de wë mbei de toona weki baka.

Aki ta lei taa na hii biibima

ta kumutu a sitaafu.

⌞Ma fa i si u ta taki ën aki seei, ma na hii
dee biibima tuu kumutu a sitaafu e.⌟ Biga
so u de, dee hogihatima da de gaan sitaafu

kii. De bi sa disa di biibi kumutu a di sitaafu,
ma de an kë. Wë biga de sabi taa ee de dëdë
seei, ma te de toona weki nöö de o feni wan
möön bumbuu libi.
36 So u de bi dë tifihedi a hii fasi, ee de ta
mbei de fa, ee de ta kosi de, ee de ta fon
de, ma de bi dë u de nöö. So u de, de tai
ku bui tja go söötö a dunguwosu. 37 So u
de, de vinde sitonu naki de kii pii. So u de,
de san koti puu a mindi. So u de, de kii ku
sëufangi. So u de bi dë a sitaafu te de ko
fika de wanwan tö ta bisi sikapu kakisa ku
kaabita kakisa fu koosu u de. Pena nöö de
bi pena sö.
Sö wë libisëmbë bi ta sitaafu dee sëmbë
bi ta biibi dë tjika e, ta du peipei hogi ku de.
38 So u de an bi a' tan kamian hën de go ta
waka ta lontu a dee sabana kamian, a dee
kununu liba, ta libi a dee sitonu baaku ku
dee doti baaku. Fa i si dee sëmbë dë bi ta
biibi Gadu ta tja sitaafu tjika dë, nöö dee oto
sëmbë u goonliba aki an bi waiti tjika e, fu
de ku sö wanlö bumbuu sëmbë musu nama
seei.
39 Wë nöö dee sëmbë u taki aki, nöö de tuu
kisi gafa fu di de bi ta biibi Gadu hedi, dee
sëmbë. Ma di soni di Gadu paamusi de, hën
nöö de an bi feni eti a di libiten u de. 40 Biga
Gadu bi ta mëni wan möön bumbuu sondi
faa du da u a di ten fuu aki. Nöö di a du
ën kaa, nöö u ku dee sëmbë u taki dë tuu
makandi sa ko bumbuu sëmbë gbelingbelin
a Gadu wojo awaa söndö föutu.

12

Aki ta lei u fa fuu ta kule

a di pasi u Gadu.

1 Wë nöö dee sëmbë, fa u bi taki u dee hia
sëmbë gidjii dë, nöö u musu tei hati a de e.
Biga de da kotoigima ⌞ta lei u taa Gadu dë
wan Gadu di u sa a' futoou nëën liba⌟.
Boo taa di libi fuu a goonliba aki, u dë
kuma te wan sëmbë ta fia kule faa wini wan
paima. Sö u musu kule bunu a di pasi di
Gadu buta da u. Dee soni dee ta hebi u fu wa
sa kule bunu, nöö u musu puu de a u sinkii
tuwë. Söseei tu, dee soni dee lo' u kisi u a
di libi fuu ma de an ta kai ku Gadu, nöö u
musu lusu de puu mbei de an kisi u tuwë.
Nöö un boo tai hati e, dee sëmbë, ta kule a
di pasi liba nöömö di Gadu maaka buta da u
fuu kule nëën.
2 ⌞Ja sabi fa a dë te wan sëmbë ta fia kule
nö? A abi wan maaka tee nëën fesi ala di a ta
luku nöömö faa kule tololoo go dou nëën.⌟
Wë sö nöö u seei abi wan maaka tu e. Hën da
Masa Jesosi. Nöö wa musu puu wojo nëën
möönsö e. Biga hën da di Sëmbë di waka
a u fesi kaa ta lei u fa fuu musu biibi, nöö
hën da di Sëmbë ta seeka di biibi fuu tu, faa
musu dë gbelingbelin a Gadu wojo.
Nöö di Masa Jesosi bi dë a goonliba aki,
hënseei bi abi wan maaka nëën fesi tu di a
bi ta biinga u dou nëën. Hën da di wai di a o
wai a bakaten. Nöö fëën mbei aluwasi fa di
sitaafu u di lakpa pau bi hebi dëën u tjai, ma
tökuseei a tjëën e, dee sëmbë. An bi a' toobi
ku di sen di de dëën naandë. Nöö hën a tja
di sitaafu dë te a kaba, nöö hën a go sindo
fëën a di kaba hebi kamian a di letimaun së
u Gadu ala.
3 Wë nöö hën wë fuun ta mëni e, dee
sëmbë, fa a bi tja sö wan gaan sitaafu a dee
takuhati sëmbë maun. De bi ta biinga seei
u booko ën saka ta fon mëën ku buka, ma
nöö an piki. Nöö ee un dë ta mëni fa a tja
di sitaafu dë tjika, nöö wan o lasi hati a dee
fuka fuunu. 4 Wë biga fa un ta biinga dë ku
dee soni dee an ta kai ku Gadu fu de an wini
unu, nöö wan biinga ⌞kuma Masa Jesosi eti
e⌟. Biga na wan daka buuu kumutu a unu
sinkii eti.

Aki ta lei fa u de musu luku

dee sitaafu dee de ta kisi.

5 Dee sëmbë o, fa un ta tja sitaafu dë, a sa
kë un fëëkëtë di fan Gadu bi fan ku unu fu
da unu hati ö? A kai unu miii fëën taa:
Mii o, di kiija Masa ta kiija i aki ta da i
sitaafu,
ja musu tei ën kuma wan sösö soni e.
Ja musu lasi hati te a ta gandji da i.
6 Wë biga di sëmbë di a lobi, hën wë a ta kiija.
Söseei di sëmbë di a tei ko miii fëën,
hën a ta sitaafu te a du hogi.
Sö Gadu taki e.
7 Hën mbei te un ta tja sitaafu, nöö un
musu ta luku ën kuma Gadu hën ta kiija
unu kuma wan tuutuu mii fëën. Wë biga
unsë un sabi wan mii di hën tata an ta kiija
ta gandji da so juu? 8 Ma ee ja ta kisi kiija
kumafa dee oto mii u Gadu ta kisi, nöö hën
da ja dë wan leti mii fëën e, ma i dë oto tata
mii.
9 Wë un sabi fa a dë a goonliba aki, dee
sëmbë. U ta abi tata aki di ta kiija u, nöö
u ta lesipeki de, na sö nö? Wë nöö di kiija
fuu Tata a liba wë? Na u musu saka möön
gaanfa dëën möön dee tata fuu u goonliba

aki nö? Biga Gadu hën ta kiija di akaa fuu,
fuu feni libi u teego. [10] Nöö fa dee tata fuu
u goonliba aki sai dë, de ta kiija u fu wan
pisiten nöö, ku wan kiija di de ta mëni taa
sonte hën sa bunu da u. Ma Gadu hën ta
kiija ku wan gbelingbelin kiija seei. Biga a
sabi taa sö wan kiija o heepi u fuu ko dë
bumbuu kuma hënseei, söndö föutu a u libi.
[11] Nöö a dë sö tuu taa te i ta kisi sitaafu a di
kiija liba nöö ja ta si ën kuma wan bumbuu
soni da i, biga a ta hati i. Ma ee i tai hati tei
di sitaafu dë, nöö a bakaten nöö joo si taa a
mbei i ko ta libi a wan leti fasi a Gadu wojo,
ku wan bööböö hati seei.
[12] Nöö sö e, dee sëmbë. Fa i si un ta tja
sitaafu dë, nöö wan sindo dë gudjuu möön
e. Ma un hopo taanpu be dee suwakisuwaki
maun fuunu ku dee suwakisuwaki kini fu-
unu ko taanga baka. [13] Un musu ta waka
tololoo a di pasi u Masa Jesosi e, ta koti ën
ku sinkii tee a ko gbegedee. Nöö te dee
sëmbë dee an bi sa waka taanga ta ko, nöö
de o feni ën limbolimbo fu de waka, nöö de
o ta waka a di pasi te de ko kisi deseei.

Aki ta lei u fa wan biibima

musu libi.

[14] Nöö awaa woo taki wantu soni u di
fa un musu libi kuma biibima. Fa un sai
dë, dee sëmbë, un musu mbei möiti be
un ta libi fiifii ku hii sëmbë e. Un musu
dë seei gbelingbelin sëmbë apaiti da Masa
Gaangadu. Biga ee wan sëmbë ja dë sö, nöö
ja o si Masa. [15] Nöö un musu köni tu, fu na
wan fuunu musu lasi di bunu di Gadu kë da
u ku ën bunuhati.

Nöö ee wan hogi soni bi pasa ku i, nöö ja
musu hoi ën a hati faa fika dë mbei lutu e.
Biga te fii sabi a sa ko wan gaan toobi soni
da i ta poi sömëni sëmbë libi.

[16] Nöö be un köni tu e, mbei na wan fuunu
musu libi a wan fanafiti fasi a di së u manu
ku mujëë.

Nöö wan musu dë kuma di womi de kai
Esau e, dee sëmbë. Biga Esau an bi a' toobi
ku Gadu, nöö hën a du sösö te a lasi di leti a
bi o abi kuma di fosu mii fëën tata. Hii dee
gaan bunu dë tuu a sei fu wan kodo paabi
baafu hedi. [17] Nöö un sabi taa a bakaten a bi
toona kë ën, ma an bi sa feni ën möön. Hii
fa a toona ta suku ën ku wata wojo ku këë
seei, ma de an dëën möön. Biga a poi kaa.

Aki ta lei u möön fa di fesi buka ku di baka
buka tooka.

[18] ⌞Dee sëmbë o, fa un ko a Gadu aki, nöö
an dë kumafa a bi dë a fesi e, di ten Gadu
da Isaëli sëmbë dee wëti.⌟ A di ten ala de
bi dou a wan gaan kununu u goonliba aki.
Nöö di kununu ta kisi faja, kamian ko baaka
dungudungu pii, gaangadu ta koti faja ta
bai, hii mundu bi dë ku panta tee na soni.
[19] De jei wan tutu ta piki, wan töngö ta piki
a di kununu dë liba, ta fan ku de. Gadu
wë ko ta fan ku de sö e. Nöö de fëëë seei
tee na soni. Hën de begi Mosesi taa be di
töngö dë an musu fan ku de möön, biga de
an sa tjëën. [20] Söseei tu de fëëë di wëti taa
na nama seei de musu go nama a di kununu
dë. Ee wan mbeti seei go nama nëën, nöö
de musu tei sitonu naki ën kii wante. [21] Hii
dee soni dë bi dë wan gaan panta soni te
Mosesi seei taa: "Mi ko fëëë tee sinkii u mi
ta tëëmë." A sö wan fasi Gadu bi da de di
fosu buka e, dee sëmbë.

[22] ⌞Ma fa un ko a Gadu a bakaten aki, nöö
an dë sö möön e. Biga na a di kununu ala un
ko.⌟ Ma un ko dou a di kununu de kai Sion
di dë a Jelusalen dendu, nöö di Jelusalen dë,
an dë u goonliba aki. Ma hën da di köndë u
di libilibi Gadu di dë a liba ala. Un ko dou a
dee gaan hila basia u Masa Gaangadu köndë
dusudusu wan, ka de dë makandi ta wai tee
na soni. [23] Un ko mökisi a di keiki u Gadu,
nöö hii u dee sëmbë dee dë a di keiki aki tuu
dë kuma wan fosupai mii di o kisi di bunu
fëën Tata a bakaten. Biga në fuu tuu dë
sikifisikifi a liba ala kaa. Un ko dou a Masa
Gaangadu seei, di Kuutuma di ta kuutu ku
leti a hii sëmbë liba. Un ko mökisi ku dee
akaa u dee sëmbë dee Gadu bi tei fu bumbuu
sëmbë di de bi dë a goonliba aki, nöö fa u dë
aki de ko dë söndö föutu tuutuu awaa. [24] Un
ko dou a Masa Jesosi tu e, dee sëmbë, di tja
di njunjun buka ko, di Gadu mbei ku u aki.
Nöö un ko dou tu a wan buuu di ta taki wan
möön suti soni da u möön leki di u Abeli di
bi ta bai ta hakisi paima. Biga di buuu i si
dë, ku ën de lëmbë u puu dee hogi du fuu a
u liba mbei u ko limbo.

[25] Nöö fa Masa ta fan ku unu fa u dë aki,
nöö wan musu mbei taangajesi dëën, dee
sëmbë. Biga di a bi fan ku dee sëmbë ala ta
bai de a soni, nöö a wan kununu u goonliba
a bi dë ta fan ku de. Nöö ee de bi niingëën,
nöö aan fa u de bi sa du te nöö de an bi o kisi
sitaafu e.

Wë nöö ee sö a bi pasa di a fan ku de a di
goonliba aki, nöö di ka a dë a Gadu Köndë
ala ta fan ku u wë? An dë möön hebi nö?

Nöö ee u bia baka dëën, nöö woo kisi wan
möön gaan sitaafu seei.
[26] Di Gadu bi fan ku dee sëmbë a di ten ala,
nöö di fan fëën bi seki di goonliba. Ma nöö
fa u dë aki a ko paamusi wan soni taa:
Mi o ko seki goonliba wan pasi möön e,
ma na goonliba wanwan mi o seki.
Goon ku liba tuu mi o seki.
Sö Gadu taki e.
[27] Nöö fa a taki "di wan pasi möön" dë, a
dë sö taa hii dee soni dee dë u seki tuu o
puu kai kaba a sösö di wan pasi dë wante,
dee soni Gadu mbei buta a liba ala ku dee a
mbei buta a basu aki tuu. Nöö di soni mbei
a o pasa sö, fu dee soni dee an sa seki kaba
a sösö nöö musu fika.
[28] Ma uu dë sëmbë u wan köndë di an o
seki kaba a sösö möönsö, nöö Gadu hën da
di Könu u di köndë dë. Nöö di u sabi sö kaa,
nöö un boo ta da Gadu tangi ta lesipeki ën
gaanfa a wan leti fasi di fiti ën. [29] Wan boo
dë felantima fëën e. Wë biga di Gadu di u
ta begi aki, a abi kaakiti tjika kuma faja faa
tjuma hii poipoi soni kaba a sösö fiaa.

13

Aki ta lei fa u musu libi.

[1] Dee sëmbë o, un musu ta lobi unu seei
makandi nöömö kuma baa ku baa e, leti
kumafa un ta du dë kaa.
[2] Nöö wan musu fëëkëtë u kisi oto sëmbë
hoi a unu wosu e. Wë biga sö wanlö sëmbë
bi du kaa, nöö hën de bi tei basia u Masa
Gadu Köndë gbolo söndö de sabi.
[3] Nöö un musu ta mëni dee otowan fuunu
dee dë a dunguwosu, leti kuma unu seei dë
makandi ku de a dunguwosu dë tu. Söseei
tu, ee so fuunu ta kisi sitaafu, nöö a musu
dë da un dee otowan leti kuma unu seepi ta
kisi di lö sitaafu dë tu.
[4] Nöö di fa manu ku mujëë ta libi, a musu
dë wan gaan lesipeki soni da hii sëmbë e.
Wan womi an musu waka ku wan oto mujëë
di an dë mujëë fëën a wosu, nöö söseei tu
wan mujëë an musu waka ku wan oto womi
di an dë manu fëën. Ee wan sëmbë i booko
di wëti dë, nöö Gadu o kuutu i da i sitaafu
e. Biga a o kuutu hiniwan sëmbë di ta libi a
wan fasi di na fiti di fasi di a buta fu manu
ku mujëë musu libi.
[5] Fa un sai dë, dee sëmbë, wan musu lobi
möni te a kisi unu buta nëën basu e, ma un
musu ta tifihedi ku dee soni un abi kaa. Biga
Gadu bi taki taa:
Ma o disi i seepi, kwetikweti.
Na wan juu mi o disa i wanwan möönsö.
[6] Nöö hën mbei u sa taki seei söndö panta a
u hati taa:
Masa hën da mi Heepima. Ma o fëëë.
Andi seei wan sösö libisëmbë sa du ku mi?
[7] Nöö dee sëmbë o, un musu ta mëni dee
fesima fuunu e, dee bi tja di buka u Gadu
ko konda da unu. Un musu luku un wini de
wini a di libi u de, nöö un ta djeesi de a di fa
de ta biibi.
[8] Jesosi Keesitu, fa a sai dë, an ta tooka e.
Di fa a bi dë jeside ku tide, sö nöö a o dë u
nöömö teego.

Aki ta bai de a wanlö njunjun lei sëmbë ta tja ta lei.

[9] Nöö mi taki e, dee sëmbë, wan musu ta
bia nango ta ko a dee sömëni njunjun lei
de ta tja ko ta lei unu naandë e. Biga de ta
toona buta wëti a unu liba möön, kuma sö
wan soni un musu njan mën a sö wan fasi.
Nöö ee i hoi dee lö wëti dë seei, un heepi de
abi da i? Döösë soni nöö de dë, ma de an
sa tooka di hati fii möönsö. Ma di bunuhati
u Gadu di a abi ta heepi u, hën nöö sa da u
taanga fuu ko kumafa a kë.
[10] Wë biga wan kamian dë ka de paka dee
hogi du fuu da u kaa e, ⌞hën da di lakpa pau.
Nöö di sëmbë di paka de da u, hën da Masa
Jesosi.⌟ Nöö di paka dë an nama seei a soni
u njan a wëti fasi e. Nöö dee sëmbë dee ta
suku heepi nöömö a dee awoo döösë wëti
u Isaëli, de aan leti u de mökisi ku u a di
kamian aki.
[11] Fa i si di Gaan Mindima u Isaëli bi ta tja
di buuu u dee mbeti go paka a di Kaba Hebi
Kamian naandë seei, ma tökuseei a döösë u
di kampu ala de bi ta tja di mbeti sinkii go
tjuma. [12] Nöö söseei a bi pasa ku Masa Jesosi
tu. A döösë u di köndë a go tja di sitaafu.
Naandë a tuwë di buuu fëën paka di paima
da u fuu ko limbo a Gadu wojo. [13] Fëën mbei,
dee sëmbë, ee de ta luku u kuma wan döösë
sëmbë fu di u ta biibi a Masa Jesosi liba hedi,
nöö an musu bigi da u. Ma un boo go nëën
ala a döösë u di köndë nöö, go tja sen ku ën
makandi. [14] Biga u sabi taa dee köndë ka u
ta libi a goonliba aki, de an o dë fu nöömö
e, ma u ta luku wan oto köndë a Gadu ala di
o ko, nöö hën o dë u nöömö.

Aki ta lei fa u musu libi möön.

[15] Fa Jesosi paka di paima da u dë, dee
sëmbë, nöö a dë fuu ta gafa Gadu nöömö.
Biga te u du sö, nöö a o dë kuma wan suti
peesenti u ta tja ko dëën ta dëën tangi. Nöö

di lö peesenti dë, a fiti wi dee sëmbë dee ta
piki taa u ku ën nama.
16 Nöö wan musu fëëkëtë u ta libi bunu ku
sëmbë e, ta paati dee bunu dee un abi da
unu na unu. Biga Gadu ta tei dee lö libi dë
tu kuma wanlö peesenti un ta tja ko dëën,
nöö a ta wai ku de seei.
17 Dee sëmbë o, un musu ta saka unu seei a
dee fesima fuunu dee ta heepi unu a di biibi
e. Te de taki wan soni da unu, nöö be un ta
piki de buka. Wë biga de da dee sëmbë dee
ta luku unu fu hati fuunu dë a Gadu nöömö,
nöö te wan daka de o piki Gadu soni fëën.
Hën mbei un musu ta piki de buka a soni, be
de sa dë waiwai a di wooko u de. Wan musu
mbei de dë fukafuka, biga ee nasö nöö an o
tja bunu ko da unu tu.
18 Fa u dë aki, dee sëmbë, u si kuma u abi
wan limbo hati, an ta toobi u a soni möön,
nöö u kë fuun ta begi da u be u ta libi a sö
wan leti fasi nango nöömö.
19 Nöö mi kë fuun begi da mi apaiti baa taa
abiti möön mi o sa toona ko a unu baka. Sö
mi kë fuun begi da mi e, dee sëmbë.

Aki di biifi ta tapa.

20-21 Wë dee sëmbë o, Masa Gadu di nëën
hii kötöhati ta kumutu musu dë ku unu e.
A musu da unu hii dee soni un abi fanöudu
fuun libi kumafa a kë. Biga fa a weki Masa
Jesosi a dëdë dë, hën da a tei di buuu fëën
kuma paima hën a sitampu di njunjun Buka
a mbei ku u libisëmbë fu nöömö. Nöö hën
a butëën faa kiija u kumafa wan Bumbuu
Sikafuma ta kiija dee sikapu fëën.

Fa Gadu sai dë, nöö a musu ta seeka di
libi fuu e, dee sëmbë. A musu mbei Jesosi
Keesitu ta heepi u nöömö fuu libi fa a kë.
Fa a sai dë, hën abi hii gafa ku hii nëbai fu
nöömö teego. A tan sö gbelin.
22 Nöö dee sëmbë u mi dë, mi ta hakisi unu
piimisi e, fu dee fan mi fan aki kuma wan lai
sö fu da unu taanga. Di fan u mi sati, ma be
un tei ën sö nöö kumafa mi sikifi ën dë.
23 Nöö mi kë fuun sabi taa de puu u mati
Timoteo ⌞a dunguwosu e⌟. Nöö ee a ko a mi
a di ten aki, nöö mi ku ën o ko haika unu ala
makandi.
24 Un da dee fesima fuunu ku dee oto
sëmbë u Gadu ala tuu gaan odi da mi taa mi
dë. Dee otowan fuu dee ta biibi Masa a Italia
köndë, de seei ta manda gaan odi da unu tu
e.
25 Masa Gadu musu tja unu tuu ku ën
bunuhati. A tan sö.

Di biifi u Jakobosi

Wan wöutu a fesi.

Wë dee sëmbë, un haika e. Di biifi aki, nöö wan sëmbë de kai Jakobosi hën sikifi ën, nöö de si kuma a dë wan baaa u Masa Jesosi. Nöö hën an bi dë wan u dee Gaan Tjabukama u Masa Jesosi de ta kai apösutu, ma a bi dë hedima u keiki a Jelusalen. Nöö a mbei di pampia aki da dee biibima u Masa Jesosi dee paaja libi a dee kamiankamian. A konda da de taa di biibi a Masa Jesosi an dë wan soni faa dë a i hati i ta konda ku buka nöö a kaba, ma a musu dë u si a di libi fii.

Aki di biifi seti.

1 Ku di pampia aki mi, Jakobosi, ta manda
gaan odi da un dee sëmbë u dee tuwalufu lö
u Isaëli dee paaja libi a dee kamiankamian
u goonliba, dee tei di biibi a Masa Jesosi. Fa
mi ta fan ku unu aki, nöö mi da wan u dee
futuboi u Masa Gadu ku ën mii Masa Jesosi
Keesitu.

Aki Jakobosi ta konda da dee sëmbë fa u de libi te soni miti de.

2 Wë nöö dee sëmbë, te soni miti unu a
peipei futu nöö an musu bigi da unu poi e,
ma wai un musu ta wai. 3 Biga hën da Masa
Gadu ta tesi unu ta luku ee woon biibi ën go
dou. Nöö te bakaten nöö joo si bunu fëën
nöömö, biga ee ja disa di biibi i ta biibi nëën,
nöö joo ko a' degihati fii hoi go dou. 4 Nöö
di fa joo ta hoi pasensi ta tja dee sitaafu
dë, nöö hën o puu föutu a i buta i ko wan
gbelingbelin sëmbë a Gadu wojo.

5 Dee sëmbë o, ee wan sëmbë i si taa ja a'
fusutan tjika a soni, nöö i musu begi Gadu
faa da i fusutan e, nöö a o da i ën. An o tei
i u hogi biga a lo' u da sëmbë bumbuu soni.
6 Ma nöö te joo begi, nöö i musu a' di biibi a
Gadu taa a o da i di soni i ta begi ën naandë
nöömö. Ma ee i ta panta kuma an sa da i ën,
nöö i dë kuma sekiwata nango ta ko. Tide i
biibi disi, amanjan i biibi di dë. 7 Nöö sö wan
sëmbë ja musu a' di mëni taa ee i begi Gadu
soni nöö a o da i ën. 8 Biga i dë ku tu hati, ja
ta fika a wan kamian.

9 Nöö un dee pooti sëmbë dë a unu dendu
dë, un musu ta wai e. Biga un bi dë möfina
sëmbë, ma fa u dë aki un ko dë nëbai sëmbë
a Gadu wojo.

10-11 Söseei tu, un dee guduma musu ta wai
tu, fu di un saka unu seei te wan dë a dee
gudu fuunu basu möön.

Biga ee i gudu seei, i dë kuma wan folo ta
jabi a mamate a hanse tee na soni, ma te di
sonu jabi te sapate nöö di waiti fëën kaba
kaa. Te wan pisi a puu kai a goon, a pondi.
Nöö sö ta pasa ku dee guduma dee ta dë a
gudu baka. De ta mbei möiti ta booko hedi
ta wooko, tee wan pisi de dëdë go fiaa. Ja jei
soni u de möön.

12 Haika e, dee sëmbë. Ee wan sëmbë
nöutu ko miti i a di biibi ma nöö i tai hati te
di nöutu dë ko pasa, nöö di sëmbë dë i naki
gaan kölöku e. 13 Biga Masa Gadu abi wan
paima nëën köndë faa da i, hën da di libi u
teego di a paamusi dee sëmbë dee lobi ën.

Ma nöö ee wan sëmbë hati fii ta manda i
fii du hogi, nöö ja musu taa Masa Gadu hën
manda i e. Biga leti kumafa Masa Gadu seei
an ta pakisei faa du hogi, nöö söseei an o
manda i fii du hogi tu. 14 Ma te i si wan soni
ta manda i fii du hogi, nöö i musu sabi taa
dee taku hangi dee dë leti a i hati dë, de wë
ta hai i fii du di hogi e. 15 Nöö di taku hangi
dë, te a göö ko bigi kaa nöö a ko toon hogi
du, nöö hogi du hën ta tja dëdë. ⌞Biga hën
ta paati sëmbë ku Gadu.⌟

16 Wë nöö dee lobi sëmbë u mi dë, na mbei
sëmbë ganjan unu e. 17 Fa hii soni ta ko a
u a di goonliba aki, nöö dee bumbuu wan
dee ta tja heepi ko, nöö de nöö Masa Gadu
ta manda da u. Hën wë mbei di sonu ku di
libawojo ku dee teeja tuu dee ta tja limbo
ko. Ma hii fa dee soni dë ta tooka nango
ta ko, ma hënseei an ta tooka möönsö. Fa
i si a sai dë, nöö sö a ta dë nöömö. ⌞Hën
mbei ja musu pena mëni ën a hogi du, biga
di bumbuu fasi fëën an ta tooka möönsö.⌟

18 Nöö Gadu abi bunuhati fuu tuu e, dee
sëmbë. Biga a bi abi di pakisei nöömö
faa heepi u ko sëmbë fëën, fuu feni wan
njunjun libi. Nöö hën a manda di buka fëën
ko da u di ta lei u soni gbelin kumafa a dë a
Gadu. Nöö fa u ko sëmbë fëën aki, hën mbei
fa u dë aki u ko dë a fesi u hii dee soni dee a
mbei.

Aki Jakobosi taki da de taa de an musu haika di Buka nöö,

ma de musu du fa a taki tu.

19 Nöö wan soni un musu sabi, dee lobi
sëmbë u mi dë. Hën da wan musu hesi u taki
soni tumisi e, ma un musu hesi u jei soni.

Söseei hati fuunu an musu lo' u boonu hesi
tu. [20] Biga di hatiboonu u wan libisëmbë an
ta heepi i fii libi di leti libi di Gadu kë e.
[21] Nöö ee un kë libi kumafa Gadu kë, nöö
un musu disa hii dee peipei fanafiti libi. Un
musu kaba ku dee hogihati libi u di ten u
dë aki, nöö un bia ko a' sakafasi ta mëni di
Wöutu u Masa Gadu di a bi paandi a unu
hati. Biga di Wöutu fëën abi kaakiti tjika u
puu unu a hii dee lö hogilibi dë.
[22] Nöö un haika, dee sëmbë, wan mbei
hati fuunu ganjan unu. Wan musu ta haika
Gadu Wöutu nöö a kaba e, ma un musu ta du
dee soni dee di Wöutu ta manda u fuu du.
[23] Biga ee wan sëmbë i ta haika Gadu Wöutu
nöö ma ja ta du dee soni a ta taki da i fii du,
nöö i dë leti kuma wan sëmbë di luku ën fesi
a sipei te a kaba hën a hopo go fëën. [24] Nöö
fa a go dë, hën a fëëkëtë fiaa fa ën fesi bi dë.
[25] Ma ee wan sëmbë i ta jei di Wöutu nöö
i toona ta pakisei dee soni i jei dë nöömö te
nöö i hopo go du kumafa i jei ën dë, nöö dee
soni i ta du dë tuu o tja i a bunu liba. Biga
dee wöutu u Masa Gadu dë gbelingbelin
söndö föutu, nöö de ta puu u a hogilibi basu
fuu feni böö.
[26] Nöö ee wan sëmbë i taa i ta dini Gadu,
ma ja sa hoi i buka fu ja taki soni di an fiti,
nöö di sëmbë dë, ganjan i ta ganjan i seei e.
Na Gadu i ta dini. Sösö i ta du. [27] Biga di leti
fasi fii dini Gadu u Tata, nöö hën da disi: i
musu ta heepi dee sëmbë dee dë fanöudu fii
heepi, kuma dee mii dee na a' gaan sëmbë u
sölugu de, ku dee mujëë manu dëdë disa de.
Nöö i musu hoi i seei fu ja mökisi ku dee soni
u di goonliba aki de na bunu a Gadu wojo.
Nöö ee i libi sö, hën da i ta dini Gadu a wan
gbelingbelin fasi e, dee sëmbë.

2

Aki Jakobosi ta bai de taa de an musu hei sëmbë möön sëmbë.

[1] Wë dee sëmbë o, un haika e. Unu da
biibima u Masa Jesosi Keesitu, di gaan nëbai
Masa u mundu. Nöö wan musu hei wan
sëmbë möön wan. [2] Biga ee tu sëmbë ko
a di keiki fuunu, nöö hën wan u de bisi
fiafia koosu buta goutu andelu a finga nöö
di otowan bisi tënëtënë koosu, [3] nöö hën
un fan ku di guduma ku lesipeki taa: "Mati
luku, go sindo a di möön hei kamian ala,"
nöö hën un taki da di pootima taa: "Womi,
ko sindo leti a mi fesi a goon aki," [4] nöö andi
un du dë? Nëën da un hei wan sëmbë möön
wan fu di a dë guduma nö? Nöö hën da
pakisei fuunu an bunu, kwetikweti. [5] Nöö
na sö Masa Gadu hën a ta libi e! Biga hën
ta tei dee pootima u di goonliba aki u de
musu ko biibi a Masa Jesosi Keesitu, fu de
feni dee gaan waiti gudu nëën köndë dee a
bi paamusi dee sëmbë dee lobi ën. [6] Ma unu,
wan ta libi sö e. Un ta da dee pootima sen.

Dee sëmbë o, un pakisei di soni bunu e!
Dee guduma un ta hei dë, na de da dee
sëmbë ta ganjan unu njan ta tja go a kuutu
nö? [7] Nöö deseei wë ta kosi Masa Jesosi ta
poi di bumbuu në fëën di unu ta tja taa un
dë sëmbë fëën. Nöö fa un ta hei sö wan
sëmbë, hën da un ta du bunu nö? Na seei.
[8] Ma te i ta hoi di gaan bumbuu wëti dë taa
i ta lobi sëmbë kumafa i lobi i seei, nöö hën
da i ta du bunu. Biga sö a dë a Gadu Buku.
[9] Ma ee i ta luku taa di ala hei nöö di otowan
möfina, nöö na Gadu soni i ta du möön e.
Hën da i ta libi hogi ta booko Gadu wëti.
[10] Wë nöö, dee sëmbë, wan musu hoi dee
wëti u Gadu hafuhafu e, ma un musu hoi de
tuu ku telu. Biga ee wan sëmbë i ta poi ee
wan kodo seei, nöö hën da i pasa Gadu buka
kaa. [11] Biga di wan seei Gadu di taa ja musu
tei oto sëmbë mujëë, ja musu tei oto sëmbë
manu, hënseei taa ja musu kii sëmbë. Wë
nöö ee ja tei oto sëmbë mujëë, ja tei oto
sëmbë manu, ma i kii sëmbë, nöö hën da i
booko Gadu wëti kaa e.
[12] Hën mbei hiniwan soni di joo taki ku
hiniwan soni di joo du, nöö i musu dë ku
di mëni nöömö taa wan daka Masa Gadu o
kuutu i a de. Biga te a dou di juu, nöö a o
luku ee u bi ta hoi dee wëti dee a bi da u
fu puu u a wogi du basu buta ko fii. [13] Nöö
fa a o kuutu u dë, nöö ee wan sëmbë ja bi
a' tjalihati u sëmbë nöö söseei Gadu an o
a' tjalihati fii tu. Ma ee i bi ta a' tjalihati u
sëmbë, nöö ja o fëëë te Gadu o kuutu i. Biga
a o a' tjalihati fii baka.

Aki Jakobosi ta lei de taa di biibi a Gadu ku buka nöö

aan heepi.

[14] Wë nöö dee sëmbë, ee wan sëmbë i taa
i a' biibi a Gadu ma ja ta libi a di fasi, nöö
di biibi fii dë o heepi i nö? A sa puu i a
didibi faja nö? Nönö, an sa puu i e. [15] Biga
ee wan oto biibima kuma i ko a i, hën a taa
aan koosu faa bisi ee nasö aan soni u njan,
[16] nöö hën i taki dëën taa: "Masa Gadu musu
dë ku i e, mati. Go köndë faja nöö i njan be
bëë fii fuu," ma fa i taki dë seei ja dëën wan

wojo soni, nöö hën da i heepi ën nö? Nönö.
17 Söseei ee wan sëmbë taa a ta biibi a Gadu
ma an ta libi a di fasi u sëmbë sa si taa a
ta biibi, nöö di biibi dë, a dë wan sösö biibi
dëën. Aan heepi.

18 A kandë fa mi ta taki aki, sëmbë dë a unu
dendu dë di o sa kë fia ku mi taa: "Wë i sabi
nö? I, i ta hoi Gadu wëti ta du soni kumafa
Gadu kë, ma mi, ma dë sö. Mii ta biibi a mi
hati nöö a kaba."

Ma nöö ee wan sëmbë taki sö da mi, nöö
i sabi fa mi o piki ën nö? Mi o piki ën taa:
"Wë, i sabi nö? Fa mi dë aki, ee sëmbë luku
mi libi te de kaba nöö de o si taa mi ta libi a
di fasi. Mi ta biibi a Gadu tuu. Ma, fa ii sai
dë, ee de luku libi fii te de kaba, nöö de o si
taa ja ta libi a di fa. Nöö unfa de o du sabi
taa i ta biibi a Gadu?"

19 Wë nöö söseei kandë i taa i ta biibi taa
Masa Gadu hën wanwan nöö da di Gadu u
mundu fuu begi, oto gadu an dë möönsö.
Wë nöö fa i taki dë nöö a bunu, ma di dë
seei an tjika e. Biga dee didibi seei ta biibi
sö tu, hën mbei de ta dëdë ku panta sö.

20 Un dee wisiwasima dë, unfa mi sa du
te nöö un ko fusutan taa ee i taa i a' biibi
a Gadu ma ja ta libi a di fa, nöö di biibi fii dë
wan sösö soni, aan heepi da i. 21 Biga luku
di fesiten sëmbë fuu de kai Abahamu. Fa
a bi sai dë, di libi a bi libi ⌞kumafa di biibi
fëën bi dë a Gadu⌟, hën wë mbei a ko dë
wan bumbuu sëmbë a Gadu wojo e. Wë biga
a bi tei di wan kodo womi mii fëën tö di a
bi abi tja go faa tjuma da Gadu kumafa a
mandëën. 22 Ja si nö? Sö Abahamu bi ta biibi
Gadu tjika. Fa Gadu ko fan ku ën dë, hën a
piki. Nöö hën a go u go du di soni Gadu taki
dëën. Nöö fa a du dë, nöö di biibi fëën ko dë
wan gbelingbelin biibi awaa.

23 Nöö sö i si a pasa kumafa de sikifi ën a di
Buku u Gadu taa fu di Abahamu biibi Gadu,
hën mbei a ko wan bumbuu sëmbë a Gadu
wojo. Nöö hën de kai ën Gadu mati. 24 Nöö
sö u si taa di libi di wan sëmbë ta libi kumafa
Gadu kë, hën ta buta i i ko dë söndö föutu a
Gadu wojo e, dee sëmbë. Na te i ta biibi ku
buka wanwan.

25 Nöö söseei a bi pasa ku di jajo mujëë de
ta kai Lakabu. A bi ta dë a di köndë de kai
Jelikou ⌞ma a bi ta fëëë Gadu⌟. Nöö hën a
tjubi dee sëmbë u Masa Gadu nëën wosu,
dee bi ko luku di köndë a wan tjubi fasi, hën
a lei de oto pasi u de musu toona go. Nöö fu
di a bi libi a sö wan fasi, nöö hën mbei a ko
dë wan bumbuu sëmbë a Gadu wojo e.

26 Biga leti kumafa u sabi taa wan sinkii
söndö akaa aan libi, nöö söseei biibi ku buka
söndö du aan wan wojo heepi tu.

3

Aki Jakobosi ta lei fa sëmbë buka hogi tjika.

1 Wë nöö mi kë fan ku un dee sëmbë ta
suku fuun ko leima a dee soni u Gadu. Mi
taki e, un musu mëni unu seei o. Biga fa
un ta lei sëmbë soni u Gadu dë, nöö ee wan
sëmbë ja ta libi a di fasi i ta lei dë, nöö Gadu
o sitaafu i möön dee otowan tuu.

2 Nöö fa u ta taki aki, nöö hii u tuu ta mbei
föutu ta misi Gadu. ⌞Nöö fa woon ta fan ta
lei sëmbë dë, nöö un musu köni ku dee soni
un ta taki ku unu buka e.⌟ Biga sëmbë buka
hogi. A taanga u tii. Ma ee i ta biinga ku ën
te i ko ta tii ën tololo, nöö dee oto kamian fii
sinkii o dë sösö soni da i fii tii. Biga di sëmbë
di an ta taki sösö ku ën buku, nöö hën dë
söndö föutu.

3 Nöö sëmbë buka piki, hën sinkii bigi, ma
luku dee gaangaan hasi. I ta buta wan piki
tii sö a de buka, nöö ku ën i ta tii ën tja go
ka i kë. Di tii piki, di hasi bigi, ma tökuseei
di tii dë hën ta tja di hasi. 4 Söseei wan gaan
sipi, aluwasi fa a bigi ku aluwasi fa di ventu
di ta tuusi ën ta a' kaakiti tu, ma wan piki
pada nöö ta tii ën ta tjëën go ka di sëmbë
abi ën kë faa go.

5 Nöö söseei sëmbë buka dë tu e, dee
sëmbë. A dë wan piki soni a u sinkii, ma
a ta du gaan wooko ta taki gaangaan soni.
6 Leti kumafa wan piki faja sa tjuma wan
gaan matu, nöö sö di buka fuu sa du gaan
hogi e. Biga hii dee hogi u goonliba aki tuu,
a sëmbë buka de ta kumutu ta paaja ta kaba
hii libi fuu a sösö. Biga di didibi seei, hën
ta buta sëmbë u de ta suti faja a soni ku de
buka.

7 Nöö hii dee libi soni u di goonliba aki dë
a libisëmbë basu kaa, de sa tii de kumafa de
kë: mbeti, ku fou, ku sindeki, ku dee soni ta
libi a wata tuu. 8 Ma na wan sëmbë dë tjika u
tii ën seei te nöö an mbei föutu ta taki sösö
soni ku ën buka e. Biga hiniwanten sëmbë
buka ta dë kabakaba ku bita u poi sëmbë
libi kaba a sösö. 9 Ku ën u ta gafa Masa
Gadu u Tata, nöö ku ën seei u toona ta siba
libisëmbë di Gadu bi mbei faa dë kuma ën
seei. 10 Bunu ku hogi tuu ta kumutu a di wan
seei buka. Nönö, dee sëmbë, di dë an fiti sö
e. Na sö di mundu mbei. 11 Biga suti wata ku
bita wata an ta kumutu a di wan seei baaku.

12 Nöö manjan an sa pai apeesina, kökönötö
an sa pai awaa. Söseei tu, di peti di ta puu
suti wata an sa puu bita wata möön.

Aki ta taki u tu pei fusutan.

13 Wë un haika e, dee sëmbë. Ee wan
sëmbë dë a unu mindi dë, nöö hën a mëni
taa a a' bumbuu pakisei ku fusutan, nöö a
musu dë u si a di libi fëën e. Sëmbë musu si
dee bumbuu du fëën de a ta du, ku sakafasi
ku fusutan. 14 Ma ee i ta haun da otowan
ta suku bunu fii wanwan, ja a' toobi ku di
otowan fii möönsö, nöö an bunu e. Nöö ee
sö i ta libi, nöö ja musu ta waka ta mindi
soni ta njan buka taa i abi fusutan. 15 Biga di
lö fusutan dë na a Gadu a ta kumutu e, ma
goonliba fusutan di dë. Didibi fusutan seei a
dë, nöö di Akaa u Masa Gadu an dë a dendu
seei. 16 Biga ka sëmbë ta haun ku deseei ta
suku bunu u de wanwan, nöö naandë buuja
ku hii pei hogilibi dë.

17 Ma di sëmbë di Gadu da fusutan, nöö
a o dë u si nëën libi e. Biga hati fëën o dë
limbolimbo, nöö a o ta libi fiifii ku sëmbë.
A o ta lesipeki sëmbë. An o a' taangajesi.
A o ta a' tjalihati u sëmbë. Hiniwanten a o
ta mbei möiti faa heepi sëmbë a soni. An o
ta luku taa wan sëmbë hei möön di otowan.
An o ta ganjan sëmbë a soni tu. Sö dee
sëmbë o libi e, dee abi di fusutan u Gadu.

18 Nöö dee sëmbë dee lo' u libi fiifii ku
sëmbë ta heepi otowan u de libi fiifii ku de
na de tu, nöö dee lö sëmbë dë o ta tja di
bunu libi u Gadu ko a sëmbë dendu te a hia
e.

4

Aki Jakobosi ta lei de taa de musu saka deseei a Gadu basu.

1 Wë dee sëmbë o, faandi mbei un lo' u kisi
toobi ku unu seei sö? Na dee taku pakisei
fuunu hati ta manda unu fuun libi dee lö libi
dë nö? 2 Biga dee soni un ta kë wan ta feni
de, nöö hën mbei hati fuunu ta boonu ku
unu seei tee un ta mëni fuun kii otowan. Un
ta haun ta biinga fuun musu abi wan soni,
ma wan ta feni ën möönsö. Nöö hën un ta
buja ta feti ta du soni ku unu na unu. Ma di
soni mbei wan ta feni ën, hën da fu di wan
ta begi Gadu faa da i ën. 3 Nöö ee un ta begi
ën wan soni seei, ma wan ta feni ën, fu di
wan ta begi kumafa a fiti tu. Biga te un ta
begi nöö un ta suku soni fuunu seei musu
kisi piizii, nöö a kaba.

4 Dee sëmbë o, un dë leti kuma wan mujëë
di disa di manu fëën go ta lobi oto womi.
Biga un disa Masa Gadu, nöö hën un go ta
lobi dee soni u di goonliba aki dee Gadu an
lobi. Wë nöö ee wan sëmbë i ta lobi dee soni
dë, nöö ja sabi taa i ku Gadu dë felantima
nö?

5 Wë unfa un mëni? Un ninga taa u sösö
de bi sikifi a di Buku u Gadu taa:
Di Akaa u Masa Gadu di a buta a u hati aki,
a ta haun o.
Biga an kë oto soni musu ko a u hati
möönsö.
Ma a ta biinga ku u
fuu musu dë fëën wanwan vö.
6 ⌊Sö Masa Gadu a' toobi ku u tjika e,
dee sëmbë,⌋ hën mbei a ta heepi u ku ën
bunuhati. Nöö di heepi a ta heepi aki, a
taanga möön dee taku mëni fuu hati e.

Wan sabi fa a sikifi a Gadu Buku nö? A
taa:
Gadu ta saka dee sëmbë dee a' gaan fasi,
ma dee sëmbë dee ta saka deseei dëën
nöö de a ta heepi ku ën bunuhati.

7 Nöö hën mbei un musu saka unu seei a
di tii u Gadu basu. Un musu feti ku di didibi
fu an ko a i hati, nöö a o kule go disa i. 8 Pusa
go a Gadu e, nöö Gadu seei o pusa ko a i tu.

Un dee sëmbë dee dë ku tu hati, un disa
dee hogilibi fuunu e. Un puu dee taku
pakisei a unu hati. 9 Dee hogi du un bi ta
du musu ta hati unu e. Wan musu go sai
dë ta lafu, ma un musu ta kai wolo da dee
hogi libi fuunu. Wan musu dë ta wai, ma
këë fuun musu ta këë. 10 Un saka unu seei
da Masa Gadu e, dee sëmbë, be a hopo unu.

Aki Jakobosi ta taki da de taa de an musu ta kosi otowan ta kuutu soni u de.

11 Nöö dee sëmbë u mi o, fa un ta kosi unu
seei ta guunjan unu na unu a baka dë, nöö
un musu disa e. Biga te i ta kosi di otowan
fii ta si hogi pisi fëën hiniwan juu, nöö hën
da i ta sösö di wëti u Masa Gadu seei taa
an bunu. ⌊Biga Gadu bi da u di wëti taa u
musu lobi di otowan fuu.⌋ Wë nöö dee wëti
u Gadu, na wan sëmbë sa taki ee de bunu ee
de an bunu, ma i musu piki de nöö.

12 Wë biga Masa Gadu hën nöö ta buta dee
wëti, nöö hën nöö sa kuutu soni fuu paati
adjabëë ku leti da u. Hën nöö sa buta u a
sitaafu u dee hogi du fuu, nöö hënseei nöö
sa puu u a sitaafu tu. Wë nöö ambë da ju fii
ko dë ta kuutu soni u di otowan fii?

Aki Jakobosi ta bai de fu de mëni Gadu a dee soni

de ta du.

13 Wë un dee sëmbë dee ta fan dee lö fan
aki taa: “Amanjan woo go a sö wan köndë,
nöö woo go tan dë wan jaa ta wooko ta
bai soni ta sei, nöö woo feni wan gaan hia
möni,” 14 nöö un sootu fan un ta fan dë? Un
sabi ee amanjan woon dë ku libi nö? Naa
unfa un ta pakisei u di libi fuunu? Biga di
libi fuu dë kuma wan sumuku fii si pala sö,
nöö ja si ën möön.
15 Nöö ka fuun fan a di fasi dë, nöö un
musu taa: “Ee Gadu kë, nöö sö wan soni mi
o du.” 16 Wan si ö? Di gaan fasi un abi, hën ta
mbei un ta njan buka ta konda sömëni soni
a buka. Nöö dee lö pei fan dë an bunu.
17 Wë nöö sö e, dee sëmbë. Ee wan sëmbë
i sabi unfa fii libi bunu ma ja ta libi sö, nöö
hën da i du hogi kaa.

5

Aki Jakobosi ta bai dee

guduma möön.

1 Un dee guduma, un musu bai këë taa
un kaba a sösö awaa. Biga di sitaafu juu
fuunu ta ko e. 2 Dee gudu fuunu kaba a sösö.
Kopikopi njan dee koosu fuunu tuu fiaa. 3 Di
möni fuunu seei an dë wan wojo soni möön,
un butëën dë te a poi. Nöö di poi fëën dë,
hën o kuutu unu taa wan bi wooko bunu ku
ën.
Nöö fa di gudu fuunu kaba a sösö dë, nöö
sö unu seei kaba a sösö tu e. Biga di giii hati
fuunu dë mbei un kisi wan sitaafu kuma te
faja ta tjuma i.
Nöö fa un lai dee gudu fuunu a wosu dë,
dee sëmbë, wan sabi taa di goonliba aki o
kaba djunsu nö? 4 Dee sëmbë bi wooko da
unu seei un njan dee möni u de tuu fiaa, nöö
awaa di këë u de dou a Masa Gadu jesi awaa.
Di sëmbë di abi taki a hii mundu liba jei.
5 Fa un sai dë, un bi ta libi kumafa un kë
a di goonliba aki e. Un bi ta njan ta bebe
fuunu, nöö un ko fatu kuma wan fatu kau
di de ta kiija ta seeka, fu te juu dou de tjëën
go kii. 6 Biga dee bumbuu sëmbë u di köndë
seei un bi ta buta u de musu kii puu, nöö de
an bi mbei möiti möönsö fu de puu deseei a
unu maun. ⌞Nöö fa u dë aki nöö Gadu seepi
o seeka unu awaa e. Söö.⌟

Aki Jakobosi ta fan ku dee biibima u de tai hati.

7 Ma nöö un dee biibima dë, un musu tai
hati fu tefa Masa Jesosi ko puu unu a dee
sitaafu fuunu basu e. Wan si fa dee sëmbë
ta paandi goon ta hoi pasensi nö? Te de
paandi goon te de kaba, nöö de ta tai hati ta
luku di tjuba faa kai nasi di alisi, te juu dou a
göö ko lepi u de koti. 8 Nöö söseei un musu
dë tu e. Wan musu lasi hati, ma un musu
ta hoi dou, biga abiti möön Masa Jesosi o
toona ko.
9 Nöö hën mbei wan musu dë ta kai unu
seei në ta guunjan unu na unu e. Ee un du sö
nöö woon kisi gaan sitaafu, biga fa mi taki
aki, di Gaan Kuutuma seei dë leti a döö̈buka
kaa ta ko.
10 Dee sëmbë u mi o, un luku dee fesiten
tjabukama dee Gadu bi manda, kumafa de
bi ta tai hati ta tja sitaafu, be unu seei ta
djeesi de a dee sitaafu ta miti unu tu. 11 Dee
sëmbë dë bi tai hati go dou, nöö hën u taa de
naki kölöku. Masa Gadu tja de a bunu liba.
Nöö un luku di sëmbë de kai Jopu tu, fa
a bi hoi degihati a dee soni dee bi miti ën
dë. An bi disa Masa Gadu möönsö. Nöö
baka fëën, hën Gadu toona dëën soni te a
hia pasa maaka. Biga Gadu abi tjalihati u
sëmbë e.

Aki Jakobosi ta lei de peipei soni u de musu du.

12 Wë nöö dee sëmbë, wan soni mi kë un
musu sabi, hën da wan musu tei soni ta soi
nëën liba e. Na dee soni u goonliba aki, na
dee soni u liba ala, na wan sootu soni seei
un musu ta tei ta soi nëën liba möönsö. Ma
te un taki aai, a musu tan aai. Te un taa
nönö, a musu tan nönö fu Masa Gadu an
musu sitaafu unu.
13 Nöö ee wan sëmbë fuunu dë ku fuka,
nöö be a begi Masa Gadu e. Ee wan sëmbë
hati dë ku wai, nöö be a ta kanda ta gafa
Gadu.
14 Ee wan sëmbë dë a unu mindi sikisiki
nöö be a kai dee tiima u keiki e, be de ko
nëën ko begi dëën nöö de lobi fatu nëën
sinkii a Masa në. 15 Nöö fa de o begi ku biibi
dë, nöö di sikima o ko bunu. Biga Gadu o
hopo ën. Nöö ee a bi du hogi, nöö Gadu o
puu ën a bëë.
16 Hën mbei mi taki da unu taa un musu
fan ku unu seei ta konda dee hogi dee un ta
du ku unu na unu, nöö un ta begi da unu
seei. Nöö Gadu o kula unu. Biga te wan
sëmbë ta libi bunu kumafa Gadu kë, nöö
di begi fëën a ta begi Masa Gadu nöö a ta
wooko gaan wooko e.
17 Wë biga luku di fesiten tjabukama u
Gadu de kai Elia. A bi dë wan libisëmbë leti

kuma u tu. Ma nöö hën a begi wan begi
u tjuba an musu kai. Hën a tan dii jaa ku
sikisi liba longi, tjuba seei an kai möönsö.
18 Nöö hën a baka fëën hën a toona begi u
tjuba musu kai, nöö hën tjuba toona kai a
goonliba, hii soni toona nasi baka. ⌞Hën
mbei mi taki da unu taa un musu ta begi e,
dee sëmbë.⌟
19 Wë dee sëmbë u mi o, ee wan fuunu bi
ta waka a di tuutuu lei u Gadu baka te nöö
hën a disa go ta libi takulibi, nöö hën wan
otowan go tei ën toona tja ko da Gadu baka,
20 nöö di sëmbë di heepi ën dë musu sabi taa
a puu wan sëmbë a di sitaafu u didibi faja
e, di a bi o kisi. Biga a heepi ën u Gadu an
musu hoi dee hogilibi fëën a bëë möön.
Da sö a dë e, dee sëmbë.
⌞Wë nöö mi o tapa di biifi aki. Jakobosi ta
manda gaan odi da unu. A tan sö.⌟

Di fosu biifi u Petuisi

Wan wöutu a fesi.

Di tjabukama de kai Petuisi bi dë wan u dee tuwalufu bakama u Masa Jesosi, dee bi ta waka ta lontu ku ën. Nöö hën sikifi di biifi aki. Nöö a sikifi ën da dee biibima u Masa Jesosi dee dë wakama a oto köndë, faa da de degihati a dee sitaafu dee ta miti de. A taa de musu mëni dee soni Gadu buta da de u de feni a bakaten, nöö de hoi go dou a di biibi. Nöö a taki sömëni soni da de tu unfa sëmbë u Masa Jesosi musu libi.

Aki Petuisi ta manda odi da de.

1 Dee sëmbë o, mi, Petuisi, ta mbei di pampia aki. Mi da wan u dee Tjabukama u Jesosi Keesitu, nöö mi ta manda di biifi aki da un dee sëmbë u Masa Gaangadu dee dë paajapaaja kuma wakama a dee peipei köndë u goonliba, kuma Pontusi, Galasia, Kapadosia, ku Asia, te kisi Bitinia. 2 Fa un sai dë, unu da sëmbë dee u Tata Masa Gaangadu bi sabi gaanduwe a fesi kaa taa woon ko sëmbë fëën. Nöö hën a pii unu tei fuun musu piki di buka u Jesosi Keesitu, be di buuu fëën puu dee hogi du fuunu a unu liba. Fa u dë aki, un ko dë bumbuu sëmbë gbelingbelin a Masa Gaangadu wojo, nöö di Akaa fëën wë heepi unu te un ko sö e, dee sëmbë.

Masa Gaangadu musu dë ku unu e, ta heepi unu gaanfa ku ën bunuhati. A musu da unu kötöhati seei.

Aki Petuisi ta gafa Gadu fu dee soni dee u sabi taa woo feni a bakaten fu di u ta biibi.

3 Un boo ta gafa Masa Gaangadu e, dee sëmbë. Hën da di Tata fuu Masa Jesosi Keesitu ku ën Gadu tu, nöö u musu hopo ën në. Biga a bi abi gaan tjalihati fuu, nöö hën a tooka u hati mbei u ko wan hii njunjun sëmbë kuma tide pai mii. Fa a weki Jesosi Keesitu baka a dëdë dë, a mbei u ko ta abi wan gaan biibi a u hati di an ta kaba möönsö, taa woo feni libi a Gadu nöömö a bakaten.

4 Nöö u sabi tu taa woo feni hii dee soni dee Gadu abi u da u, fu di u dë sëmbë fëën. Nöö dee soni dee woon feni dë, de an dë kuma soni u goonliba aki e. Biga na wan daka seei de o sa poi kaba a sösö möönsö. De an o lasi di waiti u de möönsö tu, fu wa kai de soni möön. Nöö de dë leti a Masa Gaangadu köndë ala, ka Gadu seei ta tjubi de da u fuu feni de a bakaten.

5 Nöö fu di un ta biibi ën hedi, dee sëmbë, nöö a ta tjubi unu ku ën kaakiti fu te di lasiti daka dou. Nöö di juu dë, hii di heepi fëën di a bi abi kabakaba kaa faa heepi u, hën tuu o ko a limbo awaa u sëmbë si.

6 Nöö te un ta mëni dee soni dë nöö un musu ta wai e, hii fa un ta tja sömëni pei sitaafu ku fuka a di mindi aki. 7 Wë biga dee sitaafu dee un ta tja naandë, de dë kuma wan soni ta pooba unu luku nöö, u sëmbë sa si taa di biibi un ta biibi Masa Jesosi dë wan tuutuu soni. Na sipootu un ta mbei.

Dee sëmbë o, un sabi fa dee sitaafu dë da unu nö? De dë kuma te de ta jö goutu puu kaka, fii sa puu di gbelingbelin goutu tei. Sö wë dee sitaafu ta heepi di biibi fuunu faa musu ko gbelingbelin. Ma di biibi fuunu dë, a bumbuu pasa goutu gaanfa e. Biga hën an dë wan soni o poi kaba a sösö möönsö, kumafa goutu ta kaba a sösö. Nöö ee un ta biibi go dou, nöö woon feni gafa ku nëbai di juu ten Masa Jesosi Keesitu o ko a limbo u sëmbë si di kaakiti fëën di a abi.

8 Fa Masa Jesosi sai dë, dee sëmbë, hën da di Sëmbë di wan bi si wan daka, ma tökuseei un ta lobi ën. Hii fa wan ta si ën fa u dë aki seei, ma un ta biibi nëën liba, nöö hën Gadu buta wan gaan wai a unu hati te wan sa kondëën da sëmbë fa a dë. 9 Nöö di soni mbei un ta wai sö, fu di Gadu ta heepi unu ta seeka di hati fuunu fu an musu kaba a sösö. Hën wë da di soni di un bi suku a Masa Jesosi di un ko biibi ën e.

10-11 Wë nöö di heepi Gadu ko ta heepi u a di ten aki, nöö hën wë dee fesiten tjabukama fëën bi ta biinga seei fu de fusutan e, ma de an bi sa fusutëën möönsö. Biga di ten de bi dë a goonliba aki, nöö di Akaa u di Keesitu bi ta ko a de liba, nöö de bi ta konda fa Gadu o heepi u a bakaten aki ku ën bunuhati. De bi ta konda seei fa di Paamusi Könu o ko a goonliba ko tja pena, te bakaten nöö a o kisi sömëni nëbai. Nöö fa de ta fan dee lö soni dë, nöö de bi kë sabi ee na un ten de o pasa, ku andi ku andi musu pasa bifö di lö ten dë o dou.

Ma hii fa de ta suku fini a dee soni dë, ma de an ko sabi de möönsö. 12 Nöö hën de ko fusutan taa na soni u de de dë, ma de dë fu wi dee sëmbë dee o ko a bakaten aki.

Nöö hën u dë tee di ten aki, ⌞nöö hën wë i si Masa Jesosi ko e⌟. Nöö hën dee tjabukama fëën ko konda di Buka fëën da unu te de

kaba. Nöö di Buka dë, hën wë da di wan seei soni di dee fesiten tjabukama bi ta taki. Nöö fa dee sëmbë konda di buka da unu dë, nöö ku di kaakiti u di Akaa u Gadu di a manda kumutu a liba ala ko da u, ku ën wë de kondëën.

Nöö, dee sëmbë, dee soni u ta taki aki, gaan soni de dë e. Biga dee basia u Masa Gaangadu dee ta dë a Gadu Köndë ala seei ta bendi ta luku ee deseei sa sabi soni u de tu.

Aki ta lei u fa u musu libi

di njunjun libi.

13 Nöö hën mbei un musu buta ku unu seei, dee sëmbë, fu wan fika gudjuu dë. Un musu tai hati ta buta mëni gaanfa a dee bunu Gadu o da unu ku ën bunuhati a di ten di a o tja Jesosi Keesitu ko a limbo.

14 Nöö leti kumafa wan mii ta piki ën tata buka a soni, nöö söseei un musu ta piki Gadu buka a soni tu. Wan musu ta nama ku dee lö hogi dee di hati fuunu bi lobi u du di ten wan bi sabi Gadu e. 15 Wë biga di Sëmbë di kai unu fuun ko nëën aki, a dë wan limbolimbo Sëmbë söndö föutu, nöö sö un musu dë tu e, dee sëmbë. Libi fuunu musu dë gbelingbelin a hii futu. 16 Biga Gadu bi taki a di Buku taa:

Mi dë limbolimbo söndö föutu,
nöö söseei un musu dë tu.

17 Dee sëmbë o, fa un ko ta kai Gadu unu Tata aki, hën ta kuutu hii sëmbë makandi a di fa i ta libi. Nöö fëën mbei un musu ta mëni ën nöömö ta lesipeki ën gaanfa, hii di ten un ta libi kuma wakama a goonliba aki. 18 Wë biga an dë taa wan soni di sa poi kaba a sösö kuma möni sö a tei paka puu unu a di sösö libi di un bi lei a dee gaan sëmbë fuunu e. 19 Ma di buuu u ⌊Jesosi⌋ Keesitu di dii möön hii soni, hën wë paka puu unu. Fa de kii ën dë, nöö a bi dë kuma dee sikafu mii de bi ta kii ta paka paima u hogi du nöömö naandë. Nöö leti kumafa dee sikafu mii bi musu dë gbelingbelin söndö föutu, nöö söseei Masa Jesosi bi dë tu.

20 Wë nöö gaanduwe kaa bifö goonliba mbei, Masa Gaangadu bi buta taa sö a o manda Masa Jesosi ko paka di paima dë da u. Ma tefa di bakaten aki bifö di soni dë ko a limbo fuun sa feni heepi nëën awaa.

21 Nöö di nama un ko nama ku Masa Jesosi dë, dee sëmbë, hën heepi unu fuun ko biibi Gadu e. Biga un ko sabi fa a weki Masa Jesosi a dëdë te a tjëën go te a di möön hei kamian a liba ala. Hën mbei un ko ta buta mëni nëën gaanfa taa hii dee soni a bi paamusi unu tuu, woon feni de nöömö.

22 Dee sëmbë o, un bi jei di tuutuu lei u Gadu kaa, nöö hën wë i si un ta piki ën tefa hati fuunu ko dë limbolimbo, un ko ta lobi unu na unu söndö ganjan. Ma nöö un musu ta lobi unu seei möön taanga eti e, ku hii unu hati. 23 Biga un ko feni wan hii njunjun libi awaa kuma wan njunjun mii di de pai. Ma di lö böngö di i si pai unu dë, na libisëmbë böngö e, di sa kaba a sösö, ma di wöutu fu Gadu wë. Hën da di böngö di mbei un feni di njunjun libi dë.

Nöö fa di wöutu u Gadu sai dë, dee sëmbë, a dë kuma wan libilibi soni ta wooko a u hati dendu ta seekëën, nöö an o kaba a sösö möönsö. 24 Biga un sabi di soni di Gadu bi taki. A taa:

Hii libisëmbë tuu dë kuma ahun ta lenguwa jöööö sö.
Nöö hii nëbai fu wan libisëmbë dë kuma wan folo ta dë a sabana,
te fii sabi a dëë puu kai kaba a sösö.

25 Ma di wöutu u Masa, hën a ta dë fu nöömö. Nöö hën wë da di wöutu i si de bi tja ko konda da unu e, dee sëmbë.

2

1 Wë di un ko jei dee soni dë kaa, nöö un musu disa dee hogi fasi dee un bi abi e, dee takuhati fasi sö, bödjëë fasi, ganjan sëmbë fasi, haun, ku waka njan sëmbë a baka. Un musu puu dee soni dë tuu fiaa a unu libi.

2-3 Nöö fa i si i bi tesi luku fa Masa abi bunuhati tjika dë, nöö i musu ta dë nëën baka nöömö leti kuma wan tide pai mii ta hangi di bobiwata fëën mama. Sö un musu ta abi hangi da di wöutu u Gadu fuun musu ta sabi soni fëën. Nöö ee un dë sö, nöö woon nango a fesi seei, te un ko gaangaan sëmbë a di biibi.

Aki ta taki soni u di wosu u Gadu ku di mama sitonu

u di wosu.

4 Dee sëmbë, un boo toona mëni di soni di bi dë sikifisikifi a Gadu Buku e. De bi tuwë wan sitonu a kapëë, ma Gadu si ën kuma wan gaan bumbuu soni. Nöö hën a tei ën buta ko di mama sitonu u di wosu fëën. Ma nöö di Sitonu i si dë, libilibi soni a dë e, dee sëmbë. Biga Masa Jesosi hën wë da di sitonu dë. Ku ën Gadu seti di wosu fëën.

5 Nöö fa un ko ta biibi ën dë, nöö unu seei
ko kuma wanlö libilibi sitonu tu, di Gadu
ta tei ta nama ku Masa Jesosi makandi faa
mbei hën wosu. Ma nöö di wosu u ta taki
aki, na soni u si ku wojo e. Akaa soni a dë.

Nöö na di wosu nöö Gadu tei unu mbei
e, dee sëmbë, ma a tei unu tu fuun ko dë
wanlö apaiti sëmbë fëën kuma mindima ta
tja peesenti go dëën. Nöö dee peesenti un
ta tja go dëën dë, deseei an dë u si ku wojo
tu. Soni na akaa fasi deseei dë tu e, nöö de ta
suti da Gadu seei, fu di unu ku Jesosi Keesitu
nama.

6 Nöö di soni u bi taki dë, de bi sikifi ën
buta a di Buku u Gadu taa:

Un luku, mi tja wan sitonu go buta a Sion
dë.
Ku ën mi o seti di wosu u mi.
Nöö di sitonu dë, a dii möön hii soni.
A dë wan gaan bumbuu sitonu di mi tei
apaiti.
Nöö ee wan sëmbë i abi biibi nëën liba,
nöö ja o lasi möönsö fii tja sen a bakaten.
Sö Gadu taki e, dee sëmbë.

7 Wë nöö di Sitonu i si de taki dë, gaan
bumbuu soni seei a dë tuu da u dee sëmbë ta
biibi ën. Ma dee sëmbë dee an kë biibi, nöö
⌞an dë wan wojo soni da de⌟. De dë kuma
dee sëmbë dee di Buku bi taki ta mbei wosu.
A taa:

Di sitonu di dee sëmbë dee ta mbei wosu an
bi kë seei
te de tuwë a kapëë,
hën ko dë di mama sitonu u di wosu.

8 Ma di Buku taki wan oto soni u di Sitonu
dë tu taa:

A dë wan sitonu di sëmbë ta naki futu nëën
ta kai.
Hën ta tuwë sëmbë.
Wë da sö i si taa a buta kaa taa dee sëmbë
dee an ta kë piki di buka u Masa Jesosi, nöö
sö de o kaba a sösö.

9 Ma unu, wan dë sö e, dee sëmbë. Fa
un ko ta biibi Masa Jesosi dë, nöö un ko dë
wanlö apaiti sëmbë dee Gadu tei ko fëën
seei. Un ko dë a dendu u wan könu famii
ta tja peesenti go da Gadu. Un ko dë wan
föluku u Gadu di dë fëën vö, fuun musu ta
konda da sëmbë kumafa a bumbuu tjika, ta
gafëën.

Biga a kai unu puu a dungu tja ko a di
waiti limbo fëën. 10 Wan bi dë wan wojo soni
a wan ten ala e, dee sëmbë, ma fa u dë aki
un ko dë wan apaiti sëmbë fu Gadu gbolo. A
di ten ala wan bi si fa Gadu abi tjalihati, ma
awa un ko si ën awaa.

*Aki ta lei fa u musu libi wan bunu libi ku
saka fasi.*

11 Un dee lobi mati u mi o, fa u dë aki wan
dë goon mii u di goonliba aki möön e, ma
un dë wakama nöö. Döösë sëmbë seei un
dë. Nöö fëën mbei mi begi unu baa taa dee
hogi soni dee libisëmbë ta hangi u du, wan
musu ta da de pasi a unu libi möönsö. Biga
de ta biinga u poi di hati fuunu kaba a sösö.

12 Ma unu musu ta libi bunu a dee sëmbë
dee na ta biibi naandë wojo e. Nöö fa de o
ta kosi unu taa un ta du hogi dë seei, ma de
o ko si gbelin taa bumbuu soni nöö un ta
du. Nöö bakaten de o ko ta gafa Masa Gadu
fuunu hedi a di daka di a buta faa ko a u.

13 Fa un ko nama ku Masa dë, nöö un
musu ta saka da hii dee tii dee lanti buta
e. Un musu ta saka da di könu biga hën
da di möön hei wan. 14 Nöö un musu ta
saka da dee takima tu, dee a pii tei buta a
kamiankamian. Biga di soni mbei a buta de,
fu de musu ta sitaafu dee sëmbë ta du hogi,
nöö de gafa dee sëmbë ta du bunu.

15 Gadu kë fuun ta libi bunu e, dee sëmbë.
Biga te un ta libi sö, nöö dee sëmbë dee ta
fan söndö fusutan ta kosi unu dë, nöö de o
ko dë pii. Biga de o ko si taa sösö soni de ta
taki.

16 Fa Masa Gadu puu unu a dee peipei wëti
basu buta ko fii dë, nöö un musu libi kuma
fiima tuu. Ma ja musu dë ta du hogi fu di
i kumutu a wëti basu hedi, kwetikweti. Ma
be i toona ta saka i seei da Gadu kuma wan
saafuma fëën.

17 Nöö i musu ta libi a wan lesipeki fasi ku
hii sëmbë. I musu ta lobi dee otowan dee ta
biibi Masa Jesosi kuma i. Nöö i musu ta fëëë
Masa Gaangadu tu e, fu wan du na wan soni
di an kai ku ën. I musu ta lesipeki könu ta
luku ën fu wan hei sëmbë tu.

18 Nöö mi kë taki wan soni da un dee
saafuma dee ta wooko da wan goonliba
masa. Mi taki e, un musu ta lesipeki dee
masa fuunu gaanfa e, dee sëmbë. Un musu
ta saka a de basu. Nöö fa mi fan dë, na dee
ta libi bunu ta abi pakisei a unu liba nöö e,
ma dee ta libi hogi ku unu tu.

19 Wë biga ee wan sëmbë i ta kisi sitaafu di
ja bi musu kisi ma i ta tjëën ku pasensi fu di
i ta mëni Gadu hedi, nöö hën da i ta libi seei
kumafa Gadu kë.

20 Ma ee i bi du hogi nöö hën de fon i fëën
hedi, nöö i tjëën ku pasensi fu di i sabi taa
hogi i bi du tuu, nöö di dë an dë gaan soni
e. Biga i seei suku ën. Ma ee bunu nöö i ta

du nöö i kisi sitaafu fëën, nöö hën i tjëën
söndö guunjan, hën da i libi kumafa Gadu
kë. [21] Biga fa Gadu kai unu fuun ko sëmbë
fëën dë, nöö a fiti fuun tja sitaafu ku pasensi
e, dee sëmbë. Biga ⌊Masa Jesosi⌋ Keesitu
seei bi tja sitaafu fuu hedi söndö guunjan,
nöö fëën mbei u musu ta tjëën sö tu. Nöö te
u du sö, hën da u ta waka nëën baka a di lö
futu dë tu.
[22] Fa Masa Jesosi sai dë, a libi leti kumafa
di Buku bi taki fëën e, taa:
Hën an bi du hogi wan daka.
Na wan ten seei a taki ganjanganjan soni.
[23] Biga di dee sëmbë bi ta kosi ën ta dëën
gaan buka ku gaan sen dë, nöö an jabi buka
kosi de möönsö e. Di de du hogihogi ku ën,
an bë wojo da de möönsö tu, ma a disa de
da di Sëmbë di ta kuutu a wan leti fasi.
[24] Nöö fa i si a tja dee hogi du fuu nëën
sinkii a di lakpa pau dë, nöö wa dë a de basu
möön e. U dëdë da de, fuu sa toona libi wan
bunu libi awaa.
Dee sëmbë o, dee maaka dee Masa Jesosi
kisi nëën sinkii dë, de wë kula unu e, mbei
un ko bunu. [25] Fa un bi sai dë, un bi dë leti
kuma wanlö sikapu na abi tiima. Sö un bi
ta waka fanjanfanjan tjika. Ma fa u dë aki
un ko feni di leti sëmbë di fu tii unu. Nöö di
Sëmbë dë, hën ta luku di hati fuunu be a dë
tololoo a pasi.

3

Aki ta lei fa manu ku mujëë musu libi ku deseei.

[1] Nöö awaa mi kë fan ku un dee mujëë dë
ku manu taa be un ta saka unu seei a dee
manu fuunu basu e. Nöö ee wan fuunu sai
dë hën manu an piki di buka u Gadu eti, nöö
a o bia piki ën söndö i fan ku ën. [2] Biga a o si
taa i ta libi wan gbelingbelin libi ku lesipeki
u Gadu.
[3] Nöö fa i si un ta beei di uwii fuunu a dee
peipei fasi dë, so juu un ta bisi gaan waiti
koosu, ee nasö goutu soni a unu sinkii, nöö
na a dee lö soni dë un musu suku gafa e, dee
mujëë. [4] Ma di gafa fuunu musu dë a di fa
i hati dë. Te i ta libi a wan saapi fasi, pii
fasi sö, hën da di soni Gadu ta kai gaan waiti
soni e. Nöö di waiti dë an o saka möönsö.
[5] Sö wan waiti dee mujëë u fesiten bi abi
kaa, dee bi dë apaiti da Gadu ta mëni ën fu
de feni wini nëën a bakaten. Fa de bi sai dë,
nöö de bi ta saka da dee manu u de. [6] Biga
luku fa Sala bi ta saka dëën manu Abahamu
ta kai ën "Masa". Nöö ee un ta libi a sö wan
leti fasi nöö woon ko ta djeesi Sala kuma
unu da mii fëën. Nöö an o dë fuun ta dë
fëëëfëëë.
[7] Nöö un dee womi dee dë ku mujëë, un
musu ta fii da dee mujëë fuunu e. Un musu
ta lesipeki de fu di de da di möön suwaki
wan. Wë biga fa un sai dë, unu ku de tuu
o feni di libi u Gadu makandi di a o da unu
ku ën bunuhati fu di un dë sëmbë fëën. Nöö
te un ta libi bunu ku dee mujëë fuunu, nöö
Gadu o piki dee begi fuunu tu.

Aki ta lei taa a möön bunu fii tja sitaafu fu wan soni di ja du, möön leki i tjëën fu di i du hogi.

[8] Nöö awaa mi o fan ku hii unu tuu taa be
un ta libi makandi ku wan hati e. Un musu
ta fii ku dee otowan fuunu ta lobi unu seei
kuma baaa ku baaa. Un musu ta abi tjalihati
da unu na unu, ta libi ku sakafasi. [9] Ee wan
sëmbë du hogi ku i, ja musu du hogi ku ën
baka e. Ee wan sëmbë kosi i, disëën. Na
toona kosi ën baka, ma begi Gadu dëën be
a feni bunu. Biga sö Gadu bi kai i fii libi, dee
sëmbë, nöö joo feni bunu nëën.
[10] Biga wë haika fa di Buku taki. A taa:
Ee wan sëmbë i kë abi piizii ku di libi fii,
nöö i musu ta duwengi i seei fu ja fan taku
fan.
Ee i kë u di libi suti da i,
nöö i musu köni fu ja ganjan sëmbë ku buka.
[11] I musu kaba ku hogi du, nöö i bia ta du
bunu.
I musu ta suku fii dë fiifii ku hii sëmbë.
A di dë baka fii ta biinga nöömö.
[12] Biga Gadu ta luku dee sëmbë ta libi bunu
nëën wojo
faa heepi de,
nöö a dë setiseti jesi faa jei dee begi u de.
Ma di sëmbë di ta du hogi,
hën a o bia baka da.
Sö di Buku taki e.
[13] Wë be mi hakisi unu wan soni, dee
sëmbë. Ee i ta biinga nöömö fii ta du bunu
wanwan, nöö ambë da di sëmbë di o du hogi
ku i? [14] Ma etiseei ee i kisi sitaafu fu wan
bunu soni di i du hedi, nöö hën da Gadu naki
i kölöku e.
Ja jei fa di Buku taki nö? A taa:
Na fëëë libisëmbë te de ta bë wojo da i e.
Na panta da de seei.
[15] Ma Masa Jesosi Keesitu hën nöö fuun
ta mëni a wan apaiti fasi a unu hati, dee
sëmbë, biga hën da di Masa fuu. Hën da
Gadu seei.

Nöö i musu ta dë kabakaba hiniwanten
fu ee wan sëmbë hakisi i taa: “Unfa i du ta
pakisei taa joo feni wini a bakaten?” nöö i
musu sabi fa u piki ën. Ma ja musu piki ën
ku gaan fasi e, ma ku saapi fasi, ku lesipeki.
16 Biga hati fii musu ta dë limbolimbo nöömö
a hii futu.

Fa i ku ⌟Jesosi⌞ Keesitu ko di wan dë,
dee sëmbë, nöö i musu ta libi bunu nöömö
e. Nöö te i libi sö, nöö sen musu u kisi
dee sëmbë dee bi ta suku u poi unu në fu
takuhati fasi dë. Biga de o si taa sösö de bi
ta du.

17 Dee sëmbë o, ee Gadu si taa a fiti fii tja
sitaafu, nöö a möön bunu i tjëën fu wan
bunu soni di i du hedi, möön leki fu wan
hogi soni di i du. 18 Biga ⌟Jesosi⌞ Keesitu seei
bi tja sitaafu tee fa de kii ën dë, hii fa an bi
du hogi wan daka. Fa a dëdë dë, nöö dee
hogilibi fuunu wë a paka di wan pasi dë fu
nöömö e. Di Bunulibima dë hën tja sitaafu
a u dee takulibima aki kamian, faa sa tja u
ko a Gadu.

Fa de kii Masa Jesosi dë, dee sëmbë, a
dëdë tuu, ma di akaa fëën hën a fika ku libi.
19-20 Nöö hën a go konda di buka u Gadu da
dee akaa u dee sëmbë bi dëdë a di ten u
Noa, ka de bi go dë a di kamian ka de an
sa kumutu möön. Dee sëmbë dë, de an bi
kë piki di buka u Gadu a di ten di Noa bi ta
mbei di gaan boto. Hii fa Gadu bi ta wasiköi
de ta hoi pasensi da de seei, ma nöö de an bi
kë piki möönsö. Fëën mbei aiti sëmbë nöö
bi fika ku libi, dee na dëdë a wata a di ten
dë.

21 Nöö hën di wata dë, hën da wan soni
ta lei u fu di dopu di u ta dopu fa u dë aki.
An dë taa sundju a ta puu a u sinkii e, ma
a ta lei sëmbë taa u mbei buka ku Gadu
ku wan limbolimbo hati, fuu sa feni heepi
nëën. Nöö di heepi dë, u sa feni ën fu di
Jesosi Keesitu bi toona weki baka a dëdë.
22 Nöö di a weki baka, hën a subi go tee a liba
ala e, nöö awa a dë a di kaba heima kamian
a letimaun së u Gadu. Nöö hii dee basia u
Masa Gaangadu köndë tuu, ku hii takima,
te kisi ku hii dee kaakiti u mundu tuu fiaa
dë nëën basu fa u dë aki. Hën abi taki a de
liba.

4

Aki ta lei fa wan njunjun libi

dë fanöudu tjika.

1 Söö. Wë dee sëmbë, kumafa u taki dë,
⌟Jesosi⌞ Keesitu hën tja sitaafu nëën sinkii.
Nöö sö nöö unu seei musu dë kabakaba u
tja sitaafu tu e. Wë biga te i ta tjëën söndö
guunjan fu di i ta mëni Masa Jesosi hedi,
nöö a o ta seeka di hati fii te nöö joo ko kaba
seei ku hogi du. 2 Nöö dee taku hangi ta ko
a u libisëmbë hati, ja o dë a de leiki möön,
ma joo ta dë a Masa Gaangadu leiki fu hii di
libiten fii di fika da i a goonliba aki. Fa a kë
fii du, nöö sö joo du.

3 Biga un bi ta libi te tjika kaa kumafa dee
sëmbë an sabi Gadu ta libi e. Un bi ta du
fanafiti soni a di së u manu ku mujëë. Un bi
ta miti makandi ta bebe ta dööngö ta bai ta
kai olo ta booko Gadu wëti tee, ta begi dee
soni dee an dë fanöudu fuun begi. Dee lö
libi dë wë un bi ta libi.

4 Ma fa u dë aki, wan ta libi sö möön. Nöö
a ko bigi seei da dee sëmbë unu ku de bi ta
libi dee lö libi dë makandi. A ko fika de ta
luku unu kuma wan hii oto sëmbë fu di wan
ta kule go mökisi ku de möön a dee peipei
hogi de ta du. De ko ta kosi unu seei. 5 Ma
de musu fu piki di Sëmbë nöömö e, di dë
kabakaba fu kuutu hii sëmbë, dee dëdë wan
ku dee libi wan tuu.

6 Fëën mbei di buka u Masa Jesosi bi
konda da dee sëmbë dee dëdë kaa e, fu
aluwasi fa de bi kisi sitaafu dëdë a libisëmbë
fasi seei, ma nöö di akaa u de sa feni libi a
Gadu.

Aki ta lei fa i musu wooko

ku dee köni Gadu da i.

7 Dee sëmbë o, fa u dë aki di ten ko zuntu
u hii soni musu kaba, nöö un musu dë ku
fusutan e, fuun sa begi Gadu a wan bumbuu
fasi. 8 Ma di gaan soni, hën da un musu ta
lobi unu na unu makandi gaanfa. Biga ee i
lobi wan sëmbë, nöö ee a ta du sömëni soni
seei dee an ta kai, ma nöö ja o si de biga i
lobi ën.

9 Nöö un musu ta kisi unu seei ta hoi a
wosu ku piizii e, söndö guunjan, dee sëmbë.

10 Nöö fa Masa Gaangadu paati dee köni
fëën da unu dë, hiniwan fuunu musu ta
wooko ku di fëën a wan fasi di ta heepi
otowan e. Biga a da unu de peipei ku ën
bunuhati, nöö un musu ta wooko ku de a
wan futoou fasi. 11 Kuma ee wan sëmbë i abi
di köni fii ta konda Gadu wöutu da sëmbë,
nöö i musu fan gbelingbelin be de sabi taa
Gadu wöutu seei di dë. Ee wan sëmbë i
ta heepi sëmbë a soni, nöö ja musu du ën
ku i seei kaakiti. Ma i musu du ën ku di
kaakiti u Gadu. A hii dee lö soni dë tuu,

Masa Gaangadu hën nöö musu kisi gafa e. Biga hën wë ta da u dee köni fu di u nama ku Jesosi Keesitu. Fa a sai dë, hën nöö musu feni hii nëbai ku hii kaakiti fu nöömö teego. A tan sö.

Aki ta taki soni u sitaafu möön.

12 Wë un dee lobi sëmbë u mi dë, wan musu tei di sitaafu un ta tja naandë u wan gaan soni e, hii fa a hebi seei. Wan musu luku ën kuma wan soni di an bi musu miti unu. 13 Ma be un ta wai seepi. Biga un ko ta fii makandi ku ⌊Masa Jesosi⌋ Keesitu a dee sitaafu dee a bi tja. Nöö tee di juu ten dou faa ko a limbo fu hii sëmbë musu si di gaan waiti fëën di a abi, nöö woon ko ta wai gaanfa seei awaa.

14 Ee sëmbë kosi unu fu di un nama ku Masa Jesosi Keesitu hedi, nöö hën da Gaangadu naki unu kölöku e, dee sëmbë. Wë biga di nëbai Akaa fëën seei, hën wë dë a unu liba dë.

15 Ma nöö dee sitaafu dee un ta tja dë, de an musu dë fu di i bi kii sëmbë e, ee nasö fu di i bi fufuu. An musu dë tu fu di i ta hulu sëmbë soni hedi, ee nasö fu hiniwan sootu pei hogi i sa du. Na fu dee lö soni hedi un musu kisi sitaafu e, dee sëmbë. 16 Ma ee fu di un nama ku Masa Jesosi Keesitu hën abi di sitaafu de ta sitaafu unu dë, nöö sen an musu kisi unu fu di dë hedi e. Ma be i ta gafa Gadu nöö fu di a si taa i waiti tjika u ta tja di në taa i nama ku Masa Jesosi.

17 Fa u dë aki, nöö di ten kisi fu di kuutu u Gadu musu seti. Nöö ku u dee sëmbë fëën wosu dendu fosu wë a o seti ën. Wë nöö ee u dee sëmbë fëën seei a ta sitaafu fa u dë aki, nöö dee sëmbë dee an kë piki ën buka wë? Na di u de o möön hebi nö? 18 A dë leti kumafa de bi sikifi a di Buku taa:

Ee dee sëmbë Gadu ta luku nëën wojo fu bumbuu sëmbë,
ee de musu tja sö wan gaan sitaafu
ufö Gadu sa heepi de ⌊puu hogi a de hati⌋
nöö dee oto sëmbë wë, dee an dë a Gadu soni seei,
ku dee hogilibima.
Di u de an o möön hebi u tja nö?

19 Nöö da sö e, dee sëmbë. Ee Masa Gadu kë fuun musu ta tja sitaafu ufö, nöö un disa unu seei nëën maun nöö e, be un ta du bunu nango nöömö. Biga hën mbei unu, nöö a dë wan Sëmbë di i sa abi futoou nëën liba nöömö.

5

Aki ta taki soni u dee sikapu u Gadu ku dee tiima u de.

1 Awa mi kë fan ku unu dee sëmbë dee ta dë tiima fu otowan. Fa mi dë aki, miseei dë wan tiima tu e, hën mbei mi sa feni pasi u fan ku unu sö. Biga miseei bi si ku miseei wojo fa ⌊Masa Jesosi⌋ Keesitu bi tja sitaafu di a bi dë a goonliba aki. Nöö te di juu kisi fu di waiti fëën di a abi musu ko a limbo u hii mundu si, nöö miseei o dë a dendu ta njan di piizii dë tu.

2 Nöö mi taki e, taa un musu ta luku dee sëmbë u Gadu bunu, dee dë a unu maun dë. Un musu dë da de kuma wan sëmbë ta luku sikapu ta tja de buta a pasi tololoo fu de an kaba a sösö. Sö un musu ta dini de tjika. Nöö wan musu ta du ën a wan duwengi fasi e, ma be un ta du ën ku piizii, ku wai hati seei. Biga sö Gadu kë. Nöö wan musu du ën tu fu di un giii u möni hedi, ma fu di un abi wan gaan hangi a unu hati fu heepi sëmbë.

3 Fa Gadu buta dee sëmbë a unu maun fuun ta luku de dëën dë, nöö wan musu ta pëë basi a de liba e, ma be un ta libi ku de a wan suti fasi fu de sa djeesi unu. 4 Nöö te di Möön Gaan Sikafuma ko a limbo u hii sëmbë si ën, nöö woon kisi wan gaan paima nëën.

⌊Dee sëmbë o, wan sabi fa de ta du te wan sëmbë wini a wan fia kule nö? De ta bisi ën wan uwii kaapusa ta wai ku ën fu di hën da di winima. Sö wan paima di sëmbë dë ta kisi.⌋ Ma di paima fuunu di woon kisi a bakaten, a o möön waiti gaanfa möön di uwii kaapusa u di winima dë e, biga di fuunu an o dëë kaba a sösö möönsö.

5 Nöö awaa mi o taki wan soni da un dee kijoo mii tu taa un mëni dee sëmbë dee dë gaan wan fuunu e, fuun saka unu seei a de basu. Nöö hiniwan daka un musu ta abi saka fasi da unu na unu, kuma wan koosu di i lo' u ta bisi hiniwan daka, an ta kumutu a i sinkii. Sö di sakafasi musu dë gaan soni da unu tjika. Wë biga a dë a di Buku taa:

Gadu dë felantima u dee sëmbë dee abi gaan fasi,
ma dee sakafasi sëmbë a ta heepi ku ën bunuhati.

6 Nöö fëën mbei i musu saka i seei a Masa Gaangadu basu, be a tii i ku ën kaakiti maun. Nöö te di juu kisi nöö hënseei o hopo i.

7 Nöö be i tuwë hii dee fuka fii tuu da Gadu e, dee sëmbë, biga a a' toobi ku i.

[8] Nöö mi taki e, un musu dë setiseti ku
wojo limbo. Biga di gaan felantima fuunu
de kai di didibi ta waka zuuu sö ta lontu leti
kuma hogimbeti ta suku ambë a sa feni faa
tënë pisipisi njan. [9] Nöö i musu abi biibi a
Gadu fii sa taanpu tuwë gogo dëën e, be an
feni i kisi.

Fa un ta tja sitaafu dë fu di un ta biibi ën
hedi, nöö na unu nöö ta tja dee sitaafu dë e,
dee sëmbë. Sö nöö dee otowan fuunu dee
ta biibi Masa a kamiankamian a di goonliba
aki ta tja de tu.

[10] Nöö di Gadu fuu di abi hii bunuhati o
dë ku unu e. Hën bi kai unu fuun ko feni
di waiti fëën di ta dë u nöömö, fu di un ko
nama ku Jesosi Keesitu. Nöö dee sitaafu an
o dë u nöömö e, dee sëmbë, ma de o dë u
wan pisiten nöö. Nöö baka fëën, nöö Gadu o
da unu böö. A o mbei un ko taanga gingin a
di biibi, kuma wan sitonu posu di an sa hön
kai. [11] Fa Gadu sai dë, hën nöö da di Gadu di
abi kaakiti fu nöömö e. A tan sö.

Aki Petuisi ta tapa di biifi.

[12] Fa mi ta mbei di biifi da unu aki, dee
sëmbë, nöö Silifani di mi ta si u wan futoou
sëmbë fuu, hën wë heepi mi sikifi ën. Nöö
mi mbei ën a wan sati fasi sö fuun feni
degihati nëën. Biga dee soni mi sikifi aki, de
ta lei unu di bunuhati u Gadu fa a dë tuutuu
soni tjika, nöö un musu taanpu nëën gingin
e, dee sëmbë.

[13] Nöö dee biibima u Masa Jesosi dee ta ko
makandi a Babilon, dee Gadu bi pii tei leti
kumafa a tei unu, nöö de ta manda gaan odi
da unu e, ku Maikusi di mi ta si kuma mi seei
miii.

[14] Nöö un da unu na unu gaan odi e, ta
baasa unu seei makandi a wan lobi fasi.

Nöö sö e, dee sëmbë. Un musu dë ku
kötöhati, hii un dee sëmbë tuu dee ko nama
ku Jesosi Keesitu. A tan sö.

Di u tu biifi u Petuisi

Wan wöutu a fesi.

A di biifi aki, Petuisi bai dee biibima u Masa Jesosi a dee peipei lei sëmbë ta tja ko ta ganjan de dë. Biga so sëmbë ta lei de taa Masa Jesosi an o toona ko möön, nöö de sa libi u de kumafa de kë.

Ma Petuisi taa ee de libi hogilibi, nöö de o kisi sitaafu fëën nöömö te di kuutu daka u Gadu dou. Hën mbei de musu biinga u de libi kumafa Gadu kë.

Aki di biifi seti.

1 Söö. Wë dee sëmbë, mi Simon Petuisi ta mbei di pampia aki. Fa mi dë aki, mi dë wan futuboi fu Jesosi Keesitu, biga mi da Tjabukama fëën. Nöö mi ta mbei di biifi aki da un dee sëmbë dee ko ta biibi Masa Jesosi. Nöö mi sabi taa di biibi fuunu dë, a dë wan gaan bumbuu soni seei da unu, leti kumafa a dë da u tu.

Nöö di soni mbei u ko ta biibi, dee sëmbë, fu di di Gadu fuu di u ta dini aki ku di Heepima fuu, Jesosi Keesitu, ta wooko ku leti. ⌞De an ta luku taa wan sëmbë bunu möön otowan,⌟ nöö hën wë mbei u ku unu tuu ko ta biibi ën makandi.

2 Wë nöö fa un ko sabi Masa Gadu ku Masa Jesosi dë kaa, nöö un musu ko sabi de möönmöön eti e. Biga möön un ko sabi de, nöö möön de o dë ku unu ku de bunuhati ta da unu böö.

Aki ta lei fa u musu libi fu di Gadu kai u ko sëmbë fëën.

3 Nöö mi taki e, dee sëmbë, di fa Masa Gadu abi kaakiti tjika dë, nöö a da u hii soni u abi fanöudu fuu sa abi libi fu teego, hën tu fuu sa libi a wan leti fasi nëën wojo a goonliba aki. Nöö fu di u ko sabi ën, hën mbei a da u dee soni dë. Biga hën kai u fuu sa kisi di waiti fasi di hënseei abi, nöö a kai u tu fuu ko bumbuu sëmbë a hii fasi leti kumafa hënseei dë.

4 Wë nöö di u dë a dendu u dee soni dë kaa, nöö Gadu paamusi u sömëni gaan bumbuu soni e. Nöö ee u tei dee soni a paamusi u naandë ta libi ku de, nöö woo ko kisi di fasi u Gadu a u libi. Nöö dee poipoi libi u goonliba aki an o feni u kisi möönsö, biga wa o ta mëni de seei fuu kë de.

5 Dee sëmbë, fa i si un ko ta biibi Masa Jesosi dë, nöö an tjika eti e. Ma i musu biinga fii libi bunu a hii futu. Nöö na di dë nöö, ma i musu biinga tu fii sabi soni ⌞u Gadu⌟ möön fini. 6 Nöö na di dë nöö, ma i musu biinga fii tii i seei a soni tu. Nöö na di dë nöö, ma i musu biinga fii ta abi taihati a soni go dou. Nöö na di dë nöö, ma i musu biinga fii ta mëni Gadu a hii soni di i ta du. 7 Nöö na di dë nöö, ma i musu biinga fii libi ku dee otowan fii kuma baaa ku baaa. Nöö na di dë nöö, ma i musu biinga fii lobi di otowan fii te dou söndö ganjan e.

8 Biga ee dee lö soni u kai dë ta göö ta ko möönmöön a di libi fii, nöö di fa i ko sabi Masa Jesosi Keesitu dë, nöö an o dë u sösö. Ma a o tja gaan wini ko da Gadu. 9 Ma ee dee lö soni dë an dë u sëmbë si a i libi, nöö hën da ja a' fusutan. I dë kuma bookowojoma, ja sabi naasë i nango, kuma i fëëkëtë taa Gadu bi wasi dee hogi du fii puu a i liba.

10 Dee sëmbë, wan si taa Masa Gaangadu kai unu tei fuun ko sëmbë fëën nö? Wë nöö un musu biinga be a dë sö tuu a unu libi fu sëmbë si e. Biga te un biinga ku dee soni u taki dë, nöö wan o kai kumutu a di pasi u Gadu möönsö. 11 Nöö te di juu dou, nöö de o tei unu ku gaan wai seei a di köndë ka di Heepima fuu Masa Jesosi Keesitu dë könu ta tii fu nöömö.

12 Ma fa mi ta fan aki seei, dee sëmbë, ma mi sabi taa un sabi dee soni dë kaa e. Biga un ta hoi gingin a dee tuutuu sondi u Gadu dee un bi kisi. Ma tökuseei mi o toona ta taki de da unu a bakafutu nöömö. 13 Nöö a bunu tu fu mi toona ta mëni unu a dee soni de fu sö langa libi dë a mi sinkii eti. 14 Biga wë mi sabi taa abiti möön nöö di sinkii u mi aki o go fika a wan së ala. Sö Masa Jesosi Keesitu lei mi limbolimbo kaa. 15 Nöö fëën mbei mi o ta biinga seei fu te di ten mi go, nöö dee soni aki musu fika da unu, un ta mëni nöömö.

Aki Petuisi ta taki fa a bi si

di hei u Masa Jesosi.

16 Dee sëmbë o, wan sabi fa u bi konda da unu kumafa Masa Keesitu Jesosi abi kaakiti tjika nö, ku fa a o toona ko a di goonliba aki? Wë nöö dee soni naandë, na mindimindi soni u bi taki da unu e. Nöö na libisëmbë köni u bi tei taki de da unu tu, kwetikweti. Ma u seei bi si di hei fëën ku di könufasi fëën di a abi ku u seei wojo. 17-18 Biga di a bi dë a goonliba aki, nöö u ku ën bi dë makandi a di kuun liba naandë. U seei jesi bi jei limbolimbo kumafa di töngö bi kumutu a

liba ala fan ku u. Di juu dë, hën Tata, di da di gaan nëbai Gadu fu mundu, bi dëën gaan hei di a taa: "Wan si di lobi Womi Mii u mi aki nö? Libi fëën ta kai ku mi tee."

Sö wan töngö kumutu a di kaba hebi kamian ala e, nöö u bi dë leti dë di di soni pasa.

[19] Wë nöö fa u si di soni dë, dee sëmbë, nöö dee soni dee tjabukama bi sikifi a fesi, de tuu ko dë möön limbo da u awaa. Nöö a o bunu da unu tu ee unu seei tei dee soni dee tjabukama bi sikifi ta pakisei. Biga de o dë da unu kuma wan faja ta sëndë a dungu ta lei unu di pasi, fu tee di daka Masa Jesosi toona ko. Nöö a di daka dë, nöö hii fusutan fuunu tuu o ko limbo seei gbegedee, kuma di gaan teeja di ta tja didia ko.

[20-21] Nöö wan soni un musu sabi gbelingbelin, dee sëmbë, taa dee soni dee tjabukama u Gadu bi sikifi buta a Gadu Buku, nöö na wan u de de bi sikifi ku deseei köni e. Nönö. Ma fu di dee tjabukama bi dë apaiti sëmbë u Gadu, nöö hën di Akaa fëën ko a de liba hën de sikifi de. Nöö sö.

2

Aki ta lei taa te i du hogi,

nöö joo kisi sitaafu fëën.

Jud. 3-13

[1] Ma nöö dee sëmbë, fa i si u bi taki u dee fesiten tjabukama u Gadu dë, nöö ganjansëmbëma bi dë leti a de dendu dë e, ta mbei taa de ta tja Gadu buka tu. Nöö leti sö nöö ganjan leima o dë a unu mindi dë tu, nöö sapisapi de o ta tja dee lei u de ta ko fu de kaba sëmbë a sösö puu a Gadu pasi.

Ma fa dee lö leima o sai dë, libi u de o ta lei taa Masa Jesosi an bi puu de a hogilibi basu eti e. Nöö fëën mbei hesihesi seei de o hai di sitaafu u Gadu ko a de liba. [2] Biga sömëni sëmbë o bia ko ta waka a de baka ta libi di wan seei poipoi libi, sensen wan, di de ta libi naandë. Nöö a di fasi dë, de o ta mbei sëmbë ko ta kosi dee bumbuu lei u Gadu dee a buta da u aki.

[3] Fa i si dee lö leima sai dë, langahati tö nöö de abi sö, nöö de o ta mindi sömëni soni ta taki fu de sa feni soni a unu njan. Ma nöö mi taki da unu taa di sitaafu di de o kisi a Gadu, a bi dë gaanduwe a de liba zëngëë dë kaa, kuma lakpë. Nöö soni an o tapëën fu an kai a de liba.

[4] Biga na dee basia fëën köndë seei Gadu bi disa söndö da sitaafu e, di de bi booko hën wëti. A tuwë de go a di gaan sitaafu kamian a wan dungudungu baaku dendu tapa buta dë, fu te di daka dou, nöö a kuutu de da sitaafu.

[5] Nöö söseei tu, a di ten u Noa Gadu an bi disa dee sëmbë dee bi libi hogi nëën wojo. A bi sitaafu de e. Biga a singi hii di goonliba tuu pii, kaba dee hogi sëmbë naandë fiaa puu. Noa ku dee sëbën sëmbë fëën wanwan nöö bi fika. Nöö di soni mbei Gadu tjubi de, biga Noa hën bi ta konda da dee sëmbë u di ten dë fa u de musu libi bunu a Gadu wojo.

[6] Söseei tu, Gadu an bi disa de tu köndë de kai Sodom ku Gomola söndö da de sitaafu e. A tjuma de seei gililili fia te a fika sösö sindja, fu dee hogi sëmbë u dee köndë dë hedi. Nöö a di fasi dë a buta wan maaka da dee oto sëmbë dee o ko a baka, be de tei köni a de taa ee deseei ta poi Gadu wëti nöö söseei a o sitaafu de tu.

[7] Di juu dë, nöö Lotu wanwan tö nöö a bi puu, biga hën bi ta libi a wan leti fasi a Gadu wojo. Fa a bi dë a dee sëmbë mindi dee bi ta libi söndö wëti naandë, nöö a bi dë fukafuka a hati seei fu dee gaan hogi sensen libi de bi ta libi dë hedi. [8] Biga hënseei bi ta si ku ën wojo, a ta jei ku ën jesi daka na daka dee soni de ta du, nöö dee poipoi libi u de naandë bi ta da di bumbuu sëmbë dë gaan fuka seei nëën hati. Nöö hën Gadu puu ën fu an musu kisi sitaafu mökisi ku dee hogilibi sëmbë naandë.

[9] Nöö sö i ta si taa Gadu sabi fa faa puu dee sëmbë dee ta libi bunu nëën wojo fu de an kisi sitaafu. Ma nöö a sabi tu, fa faa hoi dee sëmbë dee ta libi hogi nëën wojo, buta de fu tee di daka dou faa kuutu de da de di sitaafu di de bi musu kisi awaa.

[10] Ma nöö dee sëmbë dee o kisi di möön gaan sitaafu, nöö de da dee sëmbë dee ta hopo deseei ta tuwë fu de piki dee gaan poipoi soni de hati ta kë du. Nöö di soni mbei de o kisi sitaafu sö, fu di de an ta kë dë a tii basu möönsö.

Aki ta taki soni u dee ganjansëmbëma.

Nöö dee poipoi leima u ta taki aki, un be mi konda soni u de da unu. Fa de sai dë, nöö de abi degihati e. Gaanfasima seei de dë. De an ta fëëë na wan wojo soni seei. Biga dee gaan hei tiima u goonliba aki te kisi dee u mundu ala tuu de ta kosi. Sö de abi degihati tjika.

[11] Ma nöö dee basia u Gadu Köndë, hii fa de abi kaakiti ku taki möön dee sëmbë u ta taki aki, ma de an o kosi dee lö hebi tiima

dë e. Na wan daka de o kaagi de da Gadu.
⌞Biga de sabi di kaakiti u de.⌟ 12 Ma dee taku
leima mi ta taki aki, de, de aan toobi. De ta
sösö hii soni te dou ku dee soni dee de an ta
fusutan tuu.

Fa dee leima sai naandë, de dë leti kuma
hogi mbeti e, biga de an ta du soni ku
pakisei. De ta du di soni de kë du nöö a kaba.
Nöö fa de ta du hogi ku sëmbë ta poi de libi
kaba a sösö tjika dë, nöö a fiti u de kisi de
kii tu, kumafa de ta kii takumbeti. 13 Nöö mi
taki da unu, taa te wan daka Masa Gadu o
kaba de a sösö tu e. A o paka de di paima u
di hogi di i si de ta du dë.

Biga fa dee leima u ta taki aki sai dë,
hiniwan hogi pakisei di ko a de hati, nöö de
ta du ën seei wajaa a lanti a ndeti ku didia
söndö sen. Hën da piizii u de kaa. Fa de sai
dë, de dë leti kuma sumuku udu a otowan
dendu, fii puu tuwë go a wan së ala. Biga
hii fa i si de dë ku unu a tafa sindosindo ta
njan ku unu makandi naandë, piizii u deseei
tö nöö de ta suku. 14 De ta tuwë wojo ta luku
dee mujëë u de kisi tja go booko Gadu wëti.
De an ta kaba seei u du hogi möönsö. Sö dee
sëmbë naandë dë e.

Fa de sai dë, de ta suku u hai dee sëmbë
dee an dë sö taanga a di biibi tja go a de, fu
de libi hogilibi kuma de. Nöö di langa bëë
u möni di de abi, hën buta de de lei fa u de
wini möni a sëmbë tee de ko basi fëën. Mi
taki da unu taa di siba u Gadu dë a dee lö
sëmbë dë liba e.

15 Nöö dee sëmbë u ta taki aki, de kumutu
a Gadu pasi gaanduwe kaa. De lasi go ta
libi kumafa di mii u Beoli de kai Biliam bi
ta libi e. Biga Biliam bi lobi möni tefa an bi
a' toobi u du hogi faa feni ën. 16 Ma wan bi
jei di soni bi pasa ku ën nö? Di mbeti de kai
buliki a ta waka nëën liba dë, hën musu bia
fan ku ën a libisëmbë töngö. Nöö sö i si taa
di gaan tjabukama u Gadu naandë, nöö wan
buliki hën Gadu bi musu tei bai ën puu a di
wisiwasi fasi fëën di a ta waka dë, ufö a sa
jei.

17 Wë nöö dee lö poipoi leima dee mi ta
taki aki, be mi konda soni u de da unu möön
kumafa de dë. De dë kuma wan kiiki ka i
nango ta ba wata fii bebe, nöö hën i naki te i
go dou, a dëë koti kalalaa. Ja feni wata nëën
fii bebe möönsö. Sö dee lö sëmbë dë dë e.
De dë kuma te tjuba baaka faa kai fii feni
wata, te wan pisi wan gaan ventu ko böö ën
vuuu tjëën pasa fiaa, ja feni wata möönsö.
Sö dee sëmbë i si naandë dë. Hën mbei Gadu
seeka wan gaan dungu kamian faa tuwë de
go.

18 Dee lö sëmbë dë, de ta waka ta poolo ta
taki sösö ta njan buka. Nöö fu di de sabi taa
hogi pakisei ta dë a libisëmbë hati kaa, hën
de ta taki soni nöömö fu de weki dee hogi
pakisei dë. Biga de ta suku dee sëmbë dee
bi kumutu djunsudjunsu a hogilibi basu, u
de toona tja de go ta du hogi möön. Sö dee
sëmbë aki hogi tjika e. 19 De ta paamusi de
taa ee de ko nama ku de, nöö de o dë fiifii,
de aan fu hoi wëti möön. Ma hii fa i ta jei
naandë, deseei an dë fiifii e. Hogilibi wini
de buta nëën basu gaanduwe. Biga di soni
di ja sa kumutu nëën basu, nöö i da saafu
fëën kaa.

20 Wë nöö mi taki e, so u dee sëmbë aki bi
kumutu a dee poipoi libi u di goonliba aki
basu te de kaba. Biga de bi ko sabi Jesosi
Keesitu di dë u Masa ku u Heepima. Hën de
toona sai dë ta du sösö teefa hogilibi toona
wini de möön, de ko möön hogi möön leki
fa de bi dë a fesi.

21 Wë mi taki e, a bi sa möön bëtë ee de
an bi sabi fa u de libi bunu a Gadu wojo wan
daka, möön leki de ko sabi ën te de kaba hën
de bia toona go a dee awoo libi u de go ta
booko Gadu wëti möön. Di dë hogi poi e,
dee sëmbë. 22 Sö wan sëmbë, i sa maakëën
leti kumafa de ta koti wan nöngö taa, di
soni dagu balaki, hën seei a toona go njan.
Söseei de taa i wasi hagu a wata te i kaba,
hën a toona go logoda a pötöpötö dendu
möön.

Dee sëmbë i si u ta taki aki, nöö sö de dë
e.

3

Aki ta taki taa sëmbë o mbei

de fa, fu di de ta biibi taa

Masa Jesosi o toona ko.

1 Sö wë un haika, dee lobi mati u mi
naandë, disi mbei di u tu pampia di mi ta
sikifi da unu kaa. Nöö a hii de tu pampia
tuu mi ta konda soni a bakafutu da unu, be
pakisei fuunu musu dë limbolimbo. 2 Nöö
mi kë fuun toona mëni dee soni dee fesiten
tjabukama u Masa Gadu bi taki, ku dee soni
Masa Jesosi u Heepima bi taki tu, dee un bi
jei a u dee Tjabukama fëën seei buka.

3 A di fosu kamian nöö mi kë fuun sabi taa
a di kaba ten nöö wanlö mbeisëmbëfama
o ko, nöö de o ta waka a dee taku kë u de

hati baka. Nöö de o ta mbei un dee sëmbë
u Gadu fa seei. 4 De o taa: "Wë di Jesosi
bi paamusi taa a o toona ko a di goonliba
aki, nöö naasë a dë? Dee gaan sëmbë fuu
bi dëdë gaanduwe kaa ma soni an tooka
möönsö. ⌞De an weki baka möönsö u Gadu
musu kuutu de, kumafa un ta taki.⌟ Biga
sensi Gadu mbei goonliba tee kisi di ten aki,
nöö hii soni dë di wan seei fasi eti." Sö de o
ta taki ta tuwë da unu.

5 Ma nöö fa de o ta fan dë, kë seei wë de
an kë sabi fa soni tooka tjika kaa e. ⌞Nöö
de an kë sabi tu fa di fan u Gadu abi kaakiti
tjika u te a taki wan soni nöö a ta pasa.⌟ Biga
di Gadu mbei goonliba, nöö hën a fan. Hën
wë di fan fëën paati di wata buta hafu a liba,
hafu a basu, di goonliba fuu aki ku dee teeja
ku dee oto soni u ta si a liba ala tuu fika a
mindi. 6 Nöö a baka fëën hën Gadu si taa
libisëmbë ta libi hogi poi, hën a tei dee wata
dë hën a singi hii di goonliba kaba a sösö
piii, be an fika kumafa a bi dë. ⌞Nöö fa dee
sëmbë ta fan taa soni an tooka möönsö dë,
nöö de an sabi taa sö dee lö soni dë bi pasa
nö?⌟

7 Nöö hën a bakaten, hën Gadu toona fan
möön. A taa di goonliba fuu aki ku dee teeja
te dou ku dee oto soni tuu dë a liba ala, de
tuu o tjuma kaba wan daka nöömö. Sö a
taki buta dë kaa e. Ma nöö fa u dë aki, a
ta tjubi dee soni dë eti, be di gaan kuutu
daka dou ufö. Biga te wan daka, nöö Gadu o
kuutu dee sëmbë dee an bi a' bisi ku di fan
fëën te a kaba, nöö a o manda de go kaba a
sösö. Nöö di juu dë, dee soni u taki dë tuu
o tjuma kaba a sösö. Sö Gadu taki buta e,
dee sëmbë. 8 ⌞Hën mbei wan musu piki dee
sëmbë ta mbei sëmbë fa dë e.

Nöö wa musu pakisei tu taa kumafa li-
bisëmbë ta konda daka aki, nöö sö Gadu hën
a ta konda. Nönö.⌟ Biga a Masa Gadu wojo a
dë sö taa wan daka dë kuma wan dusu jaa,
wan dusu jaa dë kuma wan daka. Nöö sö e,
dee sëmbë.

9 Söseei wan musu pakisei kuma de taa fa
Masa Jesosi taa a o toona ko dë, nöö a ta
buuja poi. Nönö, kwetikweti. Ma pasensi
nöö a ta hoi da libisëmbë sö. Fa i si a sai dë,
an kë fu na wan kodo sëmbë musu lasi kaba
a sösö. Ma a kë u hii sëmbë musu bia de libi
ko nëën, fu de sa kumutu a di sitaafu di u
taki dë basu.

Aki ta lei andi o pasa te

Masa Jesosi toona ko.

10 Söö. Wë dee sëmbë, un musu sabi taa te
Masa Jesosi o toona ko nöö a o ko kuma wan
fufuuma. Biga na wan sëmbë o sabi di daka.
Nöö te a ko, nöö hii dee soni dee dë a liba ala
tuu o bai gbou sö paaja go fiaa, de an o dë u
si möön seei. Di juu dë, nöö di goonliba aki
ku hii dee soni tuu dë nëën dendu o tjuma
gbegedee kaba fiaa.

11 Nöö dee sëmbë, di i si dee soni dë o pasa
sö, nöö an fiti fuu libi limbolimbo da Gadu
nö? 12 Fa u ta luku di daka dë, nöö un boo ta
watji ën seei ku wai ta biinga ta du soni fu
di daka musu ko möön hesi. Biga hii fa i si
dee soni u di mundu aki o jö kaba a sösö ku
di gaan kendi dë, 13 ma nöö wan oto paamusi
dë eti e, dee sëmbë. Masa Gadu paamusi u
taa wan njunjun goonliba ku wan njunjun
mundu o ko a dee di dë kamian. Nöö di
njunjun goonliba di o ko dë, nöö hogilibi an
o dë nëën fu poi ën möönsö e. Nönö. Ma
leti libi wanwan nöö o dë nëën. Sö wë Masa
Gadu paamusi u e.

14 Wë di un ta luku sö wan soni ku wai sö
kaa, dee sëmbë, nöö un musu biinga seei
fu te Masa Jesosi toona ko, nöö woon dë
limbolimbo söndö föutu ku kötöhati nëën
fesi. 15 Nöö un musu abi ën a unu pakisei taa
fa Masa Jesosi an ko aki eti nöö pasensi a ta
hoi da libisëmbë. Biga a kë da de pasi u de
kumutu a dee hogilibi u de basu, hën mbei
an ko eti.

⌞Nöö fa mi ta fan aki taa Gadu o sitaafu
hogilibi,⌟ nöö sö nöö u lobi baaa Paulosu ta
sikifi tu, ku di gaan fusutan di Masa Gadu
dëën. 16 Biga hiniwan biifi di a ta sikifi te a
dou a dee lö soni aki, nöö sö nöö a ta taki
tu. ⌞Hii fa a taki taa Gadu puu u a dee wëti u
Isaëli basu, ma hënseei tu ta lei taa wa musu
libi hogi libi möön e.⌟

Fa dee biifi u Paulosu sai naandë, dee
sëmbë, soni dë a de dendu di ja sa fusutan
wantewante e. Nöö fëën mbei dee sëmbë
dee an sabi soni tjika ku dee sëmbë dee an
dë gingin a di biibi, nöö de ta tei dee fan
fëën tja go a sösö së. Nöö sö de ta du ku hii
dee oto pisi u Gadu Buku tuu. Ma nöö fa i
si de ta du ën naandë, nöö de seei wë de ta
kaba a sösö e.

17 Wë dee sëmbë, di i si un sabi dee soni
aki a fesi kaa, nöö un musu köni seei ku dee
fasifasi lei u dee sëmbë ta libi söndö wëti
naandë. Wan be de kisi unu tja go ku de e,
fuun kai kumutu a di bumbuu kamian un sai
naandë. 18 Ma nöö un musu ta da Gadu pasi
be a sa lei unu hën bunuhati möönmöön.

Un musu ko sabi Jesosi Keesitu di Heepima fuu möönmöön tu. Biga hën da u Masa, nöö hën wanwan tö abi nëbai a mundu fa u dë aki te kisi fu teego. A tan sö.

Di fosu biifi u Johanisi

Wan wöutu a fesi.

Di sëmbë de kai Johanisi, a bi dë wan u dee tuwalufu bakama u Masa Jesosi dee bi ta waka ta lontu ku ën. (Bakaten de ko ta kai de Tjabukama.) Nöö hën mbei di pampia aki manda da wanlö biibima u Masa Jesosi a dee kamiankamian. A mbei ën da de fu di wanlö ganjansëmbëma bi ko a de ko ta mbei taa Gadu manda de. Ma na Gadu manda de e, ma de ko u ko ganjan dee biibima. Biga de ko ta lei de wanlö poipoi soni ta mindi soni da Masa Jesosi. Hën de toona lei de taa an dë fii hoi Gadu wëti, i sa libi fii kumafa i kë. Hën mbei Johanisi mbei di pampia aki, fa a leti de buta a pasi.

Aki Johanisi ta lei ambë

da Masa Jesosi.

1-2 Wë dee sëmbë, fa mi o fan ku unu aki, nöö mi o seti di fan ku wanlö soni u ⌞di Sëmbë de ta kai⌟ di Wöutu u Gadu. ⌞Hën seei da Masa Jesosi.⌟

Nöö a bigi u mundu Masa Jesosi bi dë kaa. ⌞A bi dë ku Masa Gadu a liba ala teefa juu fëën dou, hën a saka ko a goonliba aki fuu sa si di libi u Gadu tuutuu. Nöö hën di a ko,⌟ u ku dee otowan fuu bi jei di fan fëën. U bi si ën ku u seei wojo. U panjëën ku u seei maun. Nöö hën u toona ta konda da unu taa di Sëmbë dë, nëën di Libi u Teego dë di Masa Gadu manda da u aki.

3 Nöö dee soni u bi jei dë ku dee u seei wojo bi si, deseei u toona ta konda da unu aki, fuun musu sa feni di suti libi di u ku Masa Gadu ku ën Mii Jesosi Keesitu ta libi ku u seei. 4 Nöö hën i si u ta mbei di pampia aki da unu fuun musu dë waiwai te dou.

Aki Johanisi ta lei de taa ee wan sëmbë dë u Gadu nöö a musu

ta libi limbolimbo.

5 Söö. Nöö di Buka di Masa Jesosi bi da u fuu musu toona konda da unu, nöö hën nöö i si u ta konda da unu aki taa Masa Gadu aan na wan piki hogi nëën hati möönsö. A dë limbolimbo te dou. Na wan piki dungu seei dë nëën. 6 Nöö ee wan sëmbë i ta libi hogilibi ma i ta mbei taa i ta libi ku Gadu, nöö hën da i ta mindi soni e. Hën da a di së u dungu i dë, biga ja ta libi a wan tuutuu fasi. 7 Ma ee u ta libi a di së u limbo kumafa Masa Gadu ta libi limbolimbo, nöö woo ta libi suti ku u seei. Nöö woo dë limbolimbo tu. Biga fu di Jesosi Keesitu, di Mii u Gadu, lasi ën buuu fuu hedi kaa, nöö Masa Gadu ta puu dee hogilibi fuu tuu a u hati fuu ta dë limbolimbo.

8 Ma ee u ta mbei taa wa du hogi wan daka, wë nöö u seei u ta ganjan. Nöö hën da wa ta taki di tuu, biga wë u ta du hogi.

9 Ma ee u piki taki aai u du hogi tuu, nöö Masa Gadu an o hoi dee hogi du fuu nëën bëë möön. A o ta puu dee hogilibi tuu a u hati nöömö kumafa a bi taki. Wë biga an ta ganjan sëmbë möönsö.

10 Ma ee u piki taki nönö wa du hogi wan daka, nöö hën da u ta fia ku Masa Gadu taa a mindi soni da u. Nöö hën da di buka fëën an dë a u hati.

2

1 Wë dee lobi mii u mi dë, di pampia i si mi ta mbei da unu aki sö, mi ta mbei ën fu wan musu du hogi. Ma ee a ko dë taa un du hogi, nöö un musu sabi taa i abi wan Sëmbë dë a Masa Gadu bandja di ta begi ën da u. Hën da Jesosi Keesitu, di Sëmbë di an du hogi wan daka. 2 Nöö hënseei paka di paima da u. Nöö di paima di a paka da u dë, hën da di dëdë a dëdë fuu hedi, fu Masa Gadu an hoi dee hogi du fuu nëën bëë möön. Ma na u wanwan a dëdë paka di paima da e, ma a dëdë pakëën da hii mundu.

3 Nöö ee u ta piki Masa Gadu buka ta libi kumafa a kë, nöö woo sabi tuutuu taa u ku ën dë. 4 Ma ee wan sëmbë i ta mbei taa i sabi Masa Gadu ma töku ja ta piki ën buka ta libi kumafa a kë, nöö hën da ja sabi ën. Soni i ta mindi. Di buka u Masa Gadu an dë a i hati. 5-6 Ma ee wan sëmbë i ta piki ën buka nöö hën da i lobi ën tuutuu ku wan hati.

Nöö ee i kë sabi taa i ku Gadu dë, nöö i musu ta luku i libi ee i ta libi bunu. Biga di sëmbë di ku Gadu dë, nöö hën ta libi kumafa Masa Jesosi bi ta libi ⌞di a bi dë a di goonliba aki⌟.

Aki Johanisi da de

wan njunjun wëti.

7 Nöö un dee lobi mati u mi dë, mi ta manda wan wëti da unu aki ⌞taa un musu lobi unu seei⌟. Nöö an dë wan njunjun wëti e. A dë di awoo wëti di de bi tja ko konda da unu a fesi. 8 Ma töku a ko dë kuma wan njunjun wëti aluwasi fa a bi dë a fesiten seei. Biga te un ta piki di wëti aki ta lobi sëmbë kumafa Masa Jesosi ta lobi sëmbë,

nöö sëmbë ta si andi da tuutuu lobi awaa.
Nöö di dungu u bi dë ta pasa, limbo ta ko
kaa.
9 Ma ee wan sëmbë ja lobi dee oto biibima
kuma i seepi nöö ja sa konda taa i dë a limbo
e. A dungu i dë. 10 Ma ee wan sëmbë i lobi
dee oto biibima kuma i seei, nöö hën da i dë
a limbo. Soni an dë u bia i hati te nöö i go
du hogi. Söseei ja o ganjan di otowan fii faa
lasi pasi tu. 11 Ma ee wan sëmbë i ta buuse di
otowan fii, nöö a dë kuma i ta waka a dungu
söndö faja, ja ta si soni. Ja sa' naasë i nango.

Aki ta lei ambë Johanisi

sikifi di biifi da.

12 Wë un dee mii, mi ta mbei di pampia aki
da unu biga Masa Jesosi paka da unu kaa,
nöö Gadu an ta hoi dee hogi du fuunu nëën
bëë möön.
13 Wë nöö un dee gaan womi, mi ta mbei di
pampia aki da unu tu, biga un sabi di Sëmbë
di bi dë a seti u mundu.
Wë söseei un dee kijoo, mi ta mbei di
pampia aki da unu tu, biga un wini di didibi
kaa.
Nöö un dee piki mii dë, mi ta mbei di
pampia aki da unu tu, biga un sabi u Tata
a liba kaa.
14 Nöö un dee gaan womi, mi ta mbei di
pampia aki da unu, biga un sabi di Sëmbë
di bi dë a seti u mundu.
Dee kijoo mii, mi ta mbei di pampia aki
da unu biga un ta biibi taanga a Masa Gadu.
Di buka fëën ta dë a unu hati nöömö. Un
wini di didibi kaa.
15 Dee mii o, wan musu lobi dee soni u di
goonliba aki e, dee an ta kai ku Gadu. Biga
ee i ta lobi de, nöö hën da ja ta lobi u Tata
Masa Gadu. 16 Biga dee taku kë u libisëmbë
hati ku langawojo ku gaan fasi, nöö dee lö
soni dë dë soni u goonliba. De an dë fuu
Tata Masa Gadu. 17 Nöö a a' wan daka di
goonliba aki o kaba ku hii dee lö libi dë tuu
fia. Ma dee sëmbë dee ta piki Masa Gadu
buka, de, de an o kaba möönsö, ma de o dë
u teego.

Aki Johanisi ta bai de taa de musu mëni deseei ku dee buusema u Masa Jesosi.

18 Dee mii o, di kaba ten u goonliba dou
kaa e. Biga de bi taki da unu kaa taa te
wan ten wan Gaan Buusema u Masa Jesosi
Keesitu o ko a goonliba. Nöö fa u dë aki, u
musu sabi taa di kaba juu ta zuntu, biga di
fasi u di sëmbë dë dë a sömëni sëmbë hati
ta wooko kaa. 19 De bi dë ku u a fesi ma de
kumutu go u de, biga u ku de an dë di wan.
Biga ee u ku de bi dë di wan, nöö de an bi o
go. Ma de kumutu go, hën mbei hii mundu
si taa u ku de an dë di wan.
20 Ma unu, wan dë sö e. Biga Masa Gadu
tuwë di Akaa fëën a unu liba kaa. Nöö hën
ta mbei un ko sabi fuun wegi dee buka luku
undi da ganjan wan ku undi da tuutuu wan.
21 Wë nöö fa i si mi ta mbei di pampia da
unu aki, na fu di wan sabi dee tuutuu soni u
Masa Gadu mbei e, ma fu di un sabi de. Nöö
un sabi taa di Buka u Masa Gadu ku di buka
u dee ganjansëmbëma an dë di wan. 22 Biga
di sëmbë di o ko ta fia taa Masa Jesosi nëën
da di Paamusi Könu Masa Gadu manda ko
da u aki fuu ta biibi ën, nöö di sëmbë di ko
taki sö, hën da wan ganjansëmbëma. A dë
buusema seei u Masa Jesosi. An kë u Tata
Masa Gadu, nöö an kë di Womi Mii fëën tu.
23 Nöö ee wan sëmbë ko ta fia taa Masa
Jesosi an dë di Womi Mii u Gadu, nöö Masa
Gadu hën Tata an o dë ku di sëmbë dë seei.
Ma ee wan sëmbë i ta piki taa: "Aai, Masa
Jesosi Keesitu hën da di Womi Mii u Masa
Gadu tuu," nöö hën Tata o dë ku i.
24 Nöö dee mii, di Buka de bi taki da unu a
fesi, hën un musu ta hoi a unu hati ta biibi
nöömö e. Nöö te un du sö kaa, nöö unu ku
di Womi Mii u Masa Gadu ku ën Tata tuu o
nama ko dë di wan fu nöömö. 25 Nöö Masa
Gadu o da unu di soni di a paamusi u, hën
da di njunjun libi fëën di a o da u fuu ta libi
nöömö u teego.
26 Fa mi ta mbei di pampia aki, nöö mi ta
mbei ën fu dee ganjansëmbëma hedi e, fu di
de ta biinga u ganjan unu. 27 Ma unu, fa un
sai dë, Masa Gadu tuwë di Akaa fëën a unu
liba kaa, nöö hën ta dë a unu hati nöömö.
Wan a' fanöudu fu sëmbë lei unu möön biga
di Akaa ta lei unu hii soni. Nöö fa a ta lei
unu soni dë, a ta lei unu tuutuu soni e. An
ta ganjan unu. Nöö fëën mbei un musu ta dë
a Masa Jesosi leiki nöömö, kumafa a taki da
unu. Wan musu bia toona disëën möönsö.
28 Aai, sö a dë tuu, dee mii. Fa unu ku Masa
Jesosi ko di wan dë, nöö wan musu disëën
möönsö e. Biga a a' wan daka nöö a o toona
ko a goonliba aki. Nöö te a ko, nöö ee u bi
tan nëën leiki nöö wa o dë pantapanta. Sen
an o kisi u fuu waka go nëën fesi.
29 Wë nöö di un sabi taa Masa Gadu hën an
ta du hogi möönsö, bunu wanwan nöö a ta
du, nöö un musu sabi taa dee sëmbë dee ta
libi bunu nöö de da miii fëën gbelingbelin.

3

Aki Johanisi ta lei de u de libi kuma de da miii u Gadu.

1 Dee sëmbë o, de ta kai u Masa Gadu mii
e. Nöö sö a dë. U da mii fëën tuu. Wë nöö ee
u ta tja di në taa u da Gadu mii, nöö nëën da
Masa Gadu lobi u te na soni nö? Ma nöö dee
sëmbë dee an sabi Masa Gadu, de an sa sabi
soni fuu. Biga ee ja sabi soni fu wan tata,
nöö ja o sabi soni fëën mii tu.

2 Wë dee lobi mati u mi dë, fa u dë aki u da
miii u Masa Gadu tuu. Nöö wa sabi fa woo dë
eti e. Ma u sabi nöö taa te a o ko nöö u seei
wojo o si ën kumafa a dë, nöö woo tooka ko
kuma hën seei. 3 Nöö ee u dë ku di mëni aki,
nöö woo ta biinga u hogi musu kumutu a
u hati, fuu ko dë limbolimbo kumafa Masa
Jesosi seei dë limbolimbo. 4 Biga di sëmbë
di ta du hogi, nöö hën ta booko dee wëti u
Masa Gadu. Biga hogilibi hën ta booko wëti.
5 Ma nöö u sabi taa Masa Jesosi bi ko a di
goonliba aki u ko paka puu hogi a u liba da
u.

Fa Masa Jesosi sai dë, dee mii, na wan piki
sundju seei dë nëën hati e. Hii ën hati tuu
dë limbolimbo, biga an du hogi wan daka.
6 Fëën mbei ee i ku Masa Jesosi nama ko di
wan, nöö ja o sa ta libi hogilibi nöömö. Biga
di sëmbë di ta libi sö an sabi Masa Jesosi. An
ta fusutan soni fëën möönsö.

7 Wë nöö un dee mii dë, un haika e. Wan
mbei sëmbë ganjan unu. Biga di sëmbë di
ta libi leti kumafa Masa Gadu kë, hën da
bumbuu sëmbë kuma Masa Jesosi Keesitu.
8 Ma ee wan sëmbë libi an ta kai ku Gadu
wëti, nöö sëmbë u di didibi di dë e. Biga di
didibi bi ta libi hogi nöömö, sensi a fesiten
tee kisi tide. An disa möönsö. Hën mbei di
Womi Mii u Masa Gadu ko a di goonliba aki
faa poi dee wooko u di didibi.

9 Fëën mbei ee wan sëmbë dë miii u Gadu
nöö an sa ta libi a wan fasi nöömö di an ta
kai ku Gadu. Biga Gadu dëën wan hati kuma
di fëën seei di a abi, hën mbei an sa ta libi
hogi libi nöömö biga Masa Gadu hën dëën
Tata. 10 Nöö ee i kë sabi ambë da dee mii u
Gadu ku ambë da dee mii u didibi, nöö i luku
a di libi u de nöö joo sabi. Biga di sëmbë di
an ta libi bunu, nöö hën an sa dë mii u Gadu
e. Söseei ee wan sëmbë ja ta lobi di otowan
fii, nöö ja dë Masa Gadu mii tu. 11 Wë biga di
awoo buka di un bi ta jei a fesi te kisi tide,
nöö hën da disi: u musu ta lobi di otowan
fuu.

12 Nöö wan musu abi hogihati kuma Kain.
Kain bi dë sëmbë u didibi, hën mbei a a'
hogihati tefa a kii ën baaa. Nöö faandi mbei
a kii ën? A kii ën fu di hën baaa bi ta libi
bunu, hën mbei a haun ku ën tefa a kii ën.

13 Wë nöö dee sëmbë, fëën mbei te u si
wan sëmbë ta buuse u, nöö an musu bigi da
u. Biga dee sëmbë dee an dë a di së u Masa
Gadu, nöö de an o lobi u möönsö.

14 Ma u, u feni wan njunjun libi a Gadu. A
fesi u bi dë kuma dëdë sëmbë ma u bi ta böö
nöö. Ma fa u ko dë aki, u sabi taa u feni wan
njunjun libi biga u ko ta lobi dee sëmbë u
Masa Jesosi.

Ma di sëmbë di ta buuse di otowan fëën,
nöö hën an kumutu a di së u dëdë ko a libi
eti e. 15 Biga ee wan sëmbë i buuse di otowan
fii, nöö hën da wisihatiböö i abi. Nöö un
sabi taa ee wan sëmbë i a' wisihatiböö, nöö
ja abi di teego libi u Masa Gadu möönsö.

16 Dee mii o, ee u kë saandi da lobi, nöö
u musu luku a Masa Jesosi Keesitu, fa a bi
tei di dëdë fuu dëdë paka di paima fuu da
u. Hën wë da lobi e. Nöö söseei u seei tu, u
musu dë kabakaba fuu sa dëdë da di otowan
fuu. 17 Ma ee wan sëmbë i dë nöö i a' dee
soni u goonliba aki, nöö hën i si otowan fii
ta pena fu di aambi soni ma ja dëën soni
möönsö, nöö di sëmbë dë ja lobi Masa Gadu
e.

18 Wë nöö dee mii u mi dë, wan musu ta
lobi sëmbë ku buka wanwan e, ma a musu
dë u si a i libi tuutuu. 19 Nöö te u ta lobi
sëmbë ta libi bunu ku de, nöö u sabi gbelin
taa u dë a di së u Masa Gadu, nöö wa o fëëë
ën fuu go nëën fesi. 20 Ma aluwasi u seei hati
taki da u taa wa libi bunu, ma töku Gadu hei
möön libisëmbë hati e. A sabi hii soni.

21 Ma nöö ee hati fuu taki da u taa u ta libi
bunu, nöö woo sa waka waiwai go a Masa
Gadu fesi. 22 Nöö woo feni dee soni u ta
hakisi, biga a si taa u ta piki ën buka ta libi
kumafa a kë.

23 Nöö di buka fëën di u musu piki nöö a dë
tu fasi. Di fosu wan dë taa u musu biibi taa
Jesosi Keesitu hën da di Womi Mii u Masa
Gadu. Hën da di Paamusi Könu di a manda
da u. Nöö di u tu dë taa u musu lobi u seei
makandi kumafa a bi taki da u kaa. 24 Nöö di
sëmbë di ta piki Masa Gadu buka, nöö hën
ku Gadu dë di wan. A ta libi ku Gadu, nöö
Gadu ta libi ku ën. Nöö u sabi taa sö a dë
tuu, biga di Akaa u Masa Gadu di a da u aki,
hën dë a u hati ta piki u taa sö a dë.

4

Aki Johanisi ta lei de fa fu de musu wegi dee buka luku

ee naasë de kumutu.

1 Wë nöö dee lobi mati u mi dë, un haika e. Söméni sëmbë o ta tja buka ko da unu taa di Akaa u Masa Gadu hën manda de ko. Ma nöö wan musu piki ku de wante e. Ma i musu wegi ën luku ee naasë di lö buka dë kumutu, ee Gadu buka, ee didibi buka. Biga fa u dë aki, wanlö hia ganjansëmbëma ta waka ta lontu a hii goonliba ta ganjan sëmbë taa de dë tjabukama u Masa Gadu, ma na tuu seei.

2 Nöö ee wan sëmbë da i wan buka taa sö wan soni di Akaa u Masa Gadu taki, nöö hën i kë sabi ee tuu ee ganjan, nöö i musu luku ee unfa a o taki u Jesosi Keesitu. Ee a taa a kumutu a Masa Gadu Köndë ko libisëmbë a goonliba aki, nöö i musu sabi taa a dë Gadu buka tuu. 3 Ma ee a fia taa nönö, Jesosi Keesitu na a Gadu a kumutu, nöö i musu sabi taa na buka u Gadu di dë. Hën da wan buka u di buusema u Masa Jesosi Keesitu. Biga de bi taki da unu kaa taa a a' wan daka di Gaan Buusema u Masa Jesosi o ko a goonliba. Nöö fa u dë aki, di fasi fëën dë a söméni sëmbë hati ta wooko kaa.

4 Nöö dee sëmbë u mi dë, un haika e. Unu da sëmbë u Masa Gadu, nöö dee ganjansëmbëma dë an sa feni unu ganjan. Dee lö sëmbë dë an dë a di së u Masa Gadu, de dë a dee soni u di goonliba aki nöö. De ku di didibi tuwë gogo a wan së. Ma un wini de. Wë biga di Akaa u Gadu a unu hati dë abi kaakiti möön leki didibi.

5 Ma nöö te dee ganjansëmbëma ta fan nöö dee sëmbë dee an dë ku Masa Gadu ta piki de buka, biga di fan u de ta kai ku de.

6 Ma u, wa dë sö e. U da sëmbë u Gadu. Nöö dee sëmbë dee sabi Gadu, nöö de ta haika u. Ma dee sëmbë dee an sabi Gadu nöö de an ta haika u möönsö.

Nöö sö u ta paati dee buka ta luku fuu sabi undi u de dë u di Akaa u Masa Gadu, ku undi u de dë u di Buusema fëën.

7 Wë nöö un dee lobi mati u mi dë, un boo lobi u seei e. Biga Masa Gadu hën abi lobi. Nöö di sëmbë di ta lobi di otowan fëën, hën da miii u Gadu. Hën sabi Masa Gadu. 8 Ma di sëmbë di an ta lobi di otowan fëën hën an sabi Gadu e. Biga Masa Gadu, hën hatiböö da lobi. 9 Nöö u si taa Masa Gadu lobi u tuu. Biga a tei di wan kodo Womi Mii fëën tö di a abi, manda ko a di goonliba aki fuu sa feni di teego libi u Masa Gadu.

10 Dee sëmbë o, ee i kë saandi da lobi, nöö ja musu luku a di fa u lobi Gadu e, ma i musu luku a di fa Gadu lobi u. Biga a tei di wan kodo Womi Mii fëën manda ko a di goonliba aki ko tei di dëdë fuu dëdë fu an hoi dee hogidu fuu nëën bëë möön. 11 Wë nöö, un dee lobi mati u mi dë, di Masa Gadu lobi u sö kaa, nöö an fiti fuu lobi u seei tu nö?

12 Na wan libisëmbë si Masa Gadu wan daka e. Ma te u ta lobi u seei makandi, nöö hën da Masa Gadu ta dë a u hati. Nöö fa i si u ta lobi u seei dë, nöö di lobi u Gadu di u abi a u hati o ko dë telutelu.

13 Biga wë Masa Gadu tuwë di Akaa fëën a u liba kaa, nöö fëën mbei u sabi taa u ku ën dë. U ku ën ko di wan. 14 Nöö u seei bi si Masa Jesosi tuu di a ko. Nöö fa u si ën dë, nöö hën u toona tei ta konda da lanti taa u Tata Masa Gadu manda di Womi Mii fëën ko a di goonliba aki tuu, faa ko dë di Heepima u hii mundu. 15 Nöö di sëmbë di piki a lanti taa Masa Jesosi hën da di Womi Mii u Gadu tuu, nöö di sëmbë dë, hën ku Gadu ta libi makandi. De ko di wan.

16 Wë fa u ta taki aki, nöö hën mbei u ko sabi tuutuu taa Gadu lobi u. Biga Gadu, hën abi lobi. Nöö di sëmbë di ta lobi di otowan fëën, hën ku Masa Gadu ko di wan kaa. 17 Nöö fa u ku ën ko di wan aki, di lobi di u lobi ën, möönmöön a o ta göö ta ko tee a ko dë ku telu. Nöö te u ku Masa Jesosi ko miti fesi ku fesi a di Gaan Kuutu Daka, nöö wa o dë fëëëfëëë. Biga fa u dë a goonliba aki seei, ma libi fuu djeesi di fëën kaa.

18 Haika e, dee sëmbë. Di soni de ta kai lobi, hën ku fëëë an ta koti e. Biga ee wan sëmbë lobi i ku hii ën hati kumafa Gadu kë, nöö ja o fëëë ën. Ma te i si i fëëë wan sëmbë, nöö di soni mbei i ta fëëë ën, i pakisei taa a sa du i wan hogi. Nöö fa i si i ta fëëë ën dë, nöö hën da di lobi makei.

19 Wë nöö dee sëmbë, Masa Gadu hën fosu lobi u, nöö hën mbei u seei sa toona lobi otowan tu. 20 Nöö ee wan sëmbë i dë nöö ja ta lobi dee otowan fii ma i ta mbei taa i lobi Gadu, nöö hën da soni i ta mindi. Biga di sëmbë i ta si ku i wojo mii dë hën ja lobi, nöö unfa i sa lobi Gadu di ja si ku wojo wan daka? 21 Biga Masa Jesosi seei da u di wëti aki taa: "Ee i lobi Masa Gadu, nöö söseei i musu u lobi di otowan fii tu."

5

[1] Wë nöö ee wan sëmbë i ta biibi taa Masa
Jesosi hën da di Paamusi Könu di Masa Gadu
manda da u aki tuu, nöö hën da i dë wan mii
u Gadu. ⌞Hën da i Tata.⌟
Wë nöö ee i lobi wan tata, nöö joo lobi
dee mii fëën tu. [2] Nöö ee u lobi Masa Gadu
ta piki ën buka, nöö hën da u ta lobi dee oto
mii fëën kaa. [3] Biga ee u lobi Masa Gadu tuu,
nöö woo hoi dee wëti fëën dee a da u fuu
hoi. Nöö dee wëti fëën an hebi da u poi.
[4] Biga hii u dee mii u Gadu feni di kaakiti kaa
fuu tai hati disa di hogi libi di sëmbë ta libi
a di goonliba aki. Biga di biibi di u dee mii u
Gadu ta biibi a Masa Jesosi, hën ta wini hogi
du. [5] Nöö dee sëmbë dee ta biibi taa Masa
Jesosi hën da di Womi Mii u Gadu, nöö de
nöö sa abi taihati u de disa dee hogi du u di
goonliba aki.

Aki Johanisi konda soni u de

dii kotoigi u Masa Jesosi

[6] Wë nöö dee mii, Jesosi Keesitu hën da
di Sëmbë di ko a goonliba tuu. Nöö ee i kë
fia, nöö i luku fa soni waka a di wata dopu
fëën, ku di dëdë fëën di a dëdë lasi ën buuu
fuu hedi. Nöö te i luku ën te i kaba nöö
joo si taa hën da di Womi Mii u Masa Gadu
di ko a goonliba tuu. Nöö na di dopu fëën
wanwan nöö fii musu mëni e, ma i musu
mëni di dëdë fëën ku di dopu fëën tuu. Biga
di wan soni nöö di Akaa fëën ta taki ku de,
taa Masa Jesosi hën da di Womi Mii u Masa
Gadu tuutuu. Nöö di Akaa an ta mindi soni,
tuutuu soni nöö a ta taki. [7-8] Söö. Nöö a dë sö
taki taa di dopu fu Masa Jesosi, ku di dëdë
fëën di a dëdë lasi ën buuu fuu hedi, ku di
Akaa fëën, de dii soni dë tuu dë kotoigi ta
taki da u gbelingbelin taa Masa Jesosi hën
da di Womi Mii u Gadu tuu.
[9] Wë nöö ee i guwenti u piki te libisëmbë
taki soni da i, nöö te Masa Gadu taki soni da
i wë? Na i musu piki ën möön eti nö? Biga
Gadu buka hebi möön libisëmbë buka. Nöö
di soni di a ko taki da u aki, hën da Masa
Jesosi da di Womi Mii fëën. [10] Nöö di sëmbë
di ta biibi a Masa Jesosi liba, a sabi te dou
nëën hati dendu taa tuu, Masa Jesosi da di
Womi Mii u Gadu.
Ma di sëmbë di an ta biibi a Masa Gadu,
nöö hën ta sösö ën. Biga a ta mbei taa Gadu
mindi soni fu di a taa Masa Jesosi hën da di
Womi Mii fëën.
[11] Nöö Masa Gadu taki tu taa a da u wan
njunjun libi kaa fuu libi u teego. Nöö di libi
dë, a di Mii fëën nöö u sa feni ën. [12] Nöö ee
wan sëmbë i nama ku di Womi Mii u Gadu
dë, nöö ii feni di njunjun libi dë kaa e. Ma ee
ja nama ku ën, nöö ja abi di libi dë möönsö.

Aki Johanisi tapa di biifi.

[13] Wë dee mii o, mi mbei di pampia aki sö
manda da un dee sëmbë ta biibi a di Womi
Mii u Masa Gadu liba, fuun musu sabi taa di
njunjun libi u teego u ta taki aki, nöö un abi
ën kaa. [14] Nöö u sabi tu taa te u begi ën wan
soni, nöö ee di begi kai ku di pakisei fëën,
nöö a o jei. [15] Nöö te u sabi taa a jei u kaa,
nöö woo dë ku di sabi nöömö taa a o da u di
soni di u begi ën dë.
[16] Nöö ee i si taa di otowan fii ta du hogi,
ma nöö di hogi di a ta du dë an bigi poi fu
Masa Gadu musu sitaafu ën kii, nöö i musu
begi Gadu dëën be a toona dëën libi. Ma a a'
di hogi fii du di musu mbei Gadu kii i puu,
nöö nëën u ta taki. Ma ee a sa mbei a fika ku
libi, nöö i musu begi dëën. [17] Te i pasa Masa
Gadu buka hën wë da i du hogi kaa e. Ma
a a' di hogi fii du an bigi poi fu Masa Gadu
musu kii i fëën hedi.
[18] Nöö u sabi taa wan mii u Gadu an sa ta
libi hogilibi nango nöömö, biga Masa Jesosi
seei ta tjubi ën u di didibi an sa feni ën du
hogi.
[19] Wë nöö dee mii, u sabi taa u dë sëmbë
u Masa Gadu, nöö hii dee oto sëmbë u di
goonliba aki tuu dë a didibi basu. [20] Nöö
söseei u sabi tu taa di Womi Mii u Masa
Gadu ko kaa, faa da u fusutan fuu sa sabi di
tuutuu Gadu. Nöö fa u dë aki, u ku di tuutuu
Gadu ko di wan kaa. Biga u ku di Womi Mii
fëën, Jesosi Keesitu, ko dë di wan. Nöö di
tuutuu Gadu dë, hën wë abi di libi u teego
faa da u.
[21] Söö. Wë dee mii u mi dë, ⌞na soni
möönsö möön leki⌟ un mëni unu seei, fu
wan waka a dee ganjanganjan gadu u goon-
liba aki baka e. A tan sö.

Di u tu biifi u Johanisi

Wan wöutu a fesi.

Disi da di u tu biifi u di Tjabukama u Masa Jesosi de kai Johanisi. Nöö a di biifi aki a ta kai ën seei Gaan Sëmbë u keiki. Nöö a mbei di biifi manda da wan mujëë. Ma fa a taa mujëë dë, nöö wa sabi ee mujëë tuu, ee keiki a ta kai sö.

Nöö di biifi aki ku di fosuwan di Johanisi sikifi, di wan soni nöö de tuu taki.

1 Wë di pampia aki, di Gaan Sëmbë fu keiki
hën ta mbei ën manda gaan odi da wan
mujëë di Masa Gadu tei u ko sëmbë fëën. Mi
ta mbei ën dëën ku dee mii fëën tuu, taa mi
dë.
Wë nöö dee sëmbë, fa mi ku unu dë a di
biibi aki, nöö mi lobi unu tuutuu e. Ma na
mi wanwan, ma mi ku hii dee sëmbë dee
sabi di tuutuu lei u Gadu, mi ku de tuu lobi
unu. 2 Biga di lei u Gadu u ta taki aki, nöö
hën ta dë a u hati nöömö, an o kumutu
möönsö.
3 Nöö mi ta manda gaan odi da unu taa
fa u ta waka a dee lei dë baka ta lobi dee
otowan fuu makandi, nöö u Tata Masa Gadu
ku Masa Jesosi Keesitu, di Womi Mii fëën,
tuu o libi ku u ku de bunuhati. De o a'
tjalihati fuu, nöö de o da u böö.
4 Nöö di mi ko aki, nöö hën mi ko si wanlö
mii fii, nöö de ta libi a dee tuutuu lei u Gadu
leti kumafa u Tata Masa Gadu manda u fuu
libi. Nöö di mi si sö, nöö mi wai seei.
5 Söö. Wë Mujëë, haika e. Mi kë da i wan
wëti aki, ma na njunjun soni a dë e. Di awoo
wëti fuu di de bi konda da u a fesi, nöö hën
nöö. Hën da u musu lobi u seei. 6 Nöö di lobi
u ta taki aki, nöö hën da u musu ta piki di
buka u Masa Gadu ta libi kumafa dee wëti
fëën ta taki. Nöö u musu lobi dee otowan
fuu ta libi bunu ku u seei. Hën da di wëti
kaa e.
7 Nöö di soni mbei mi taki sö, fu di wanlö
hia sëmbë ta waka ta lontu ta mindi soni
taa Jesosi Keesitu an bi ko dë libisëmbë a
goonliba aki. Nöö dee sëmbë dë, de da
ganjansëmbëma e. De da buusema u di
Paamusi Könu Masa Gadu manda ko da u.
8 Nöö un mëni unu seei ku de e, fu wan musu
lasi di bunu un ta suku a Masa Gadu dë. Un
musu ta mbei möiti fuun feni dee paima
fuunu tuu ku telu.
9 Nöö ee wan sëmbë i disa dee soni dee
⌞Masa Jesosi⌟ Keesitu bi lei i nöö hën i go tei
wanlö oto soni ta biibi, nöö Masa Gadu an o
dë a soni fii möön e. Ma di sëmbë di ta biibi
di tuutuu lei nango nöömö, nöö Masa Gadu
ku di Womi Mii fëën tuu o dë ku i.
10 Nöö fëën mbei ee wan sëmbë tja wan
oto buka ko a unu di an ta kai ku di buka
u Masa Jesosi, nöö di sëmbë dë wan musu
tei ën buta a unu wosu seei. 11 Biga te i ta
kisi ën ku wai, nöö a o dë taa i ku ën tuu ta
du di hogi makandi.
12 Söö. Wë nöö mi abi sömëni soni a mi
hati fu mi taki da unu eti, ma ma kë sikifi
de e. Mi seei kë ko a unu, be mi ku unu miti
fan fesi ku fesi, nöö woo dë waiwai te dou.
13 Söö. Wë na soni möönsö möön leki
dee mii u di lobi sisa fii, di Gadu tei ko
sëmbë fëën tu, manda gaan odi da i taa de
dë bumbuu.

Di u dii biifi u Johanisi

Wan wöutu a fesi.

Disi mbei di u dii biifi u di Tjabukama u Masa Jesosi de kai Johanisi. Nöö a di biifi aki a toona ta kai ën seei di Gaan Sëmbë u keiki möön, nöö a mbei ën manda da wan womi de ta kai Gajusi. Nöö a ta taki soni u dee sëmbë dee ta tja di Buka ta paaja, ufö a ta taki u wanlö oto sëmbë möön.

1 Wë di pampia aki, di Gaan Sëmbë u keiki
hën ta mbei ën manda gaan odi da di lobi
mati fëën de kai Gajusi, taa a dë. Fa mi ku
i dë a di biibi aki, nöö mi lobi i tuutuu seei,
mati. 2 Nöö i musu dë bumbuu e, leti kumafa
mi sabi taa di akaa fii dë bumbuu kaa. Hii
soni fii tuu musu dë tololo a pasi.
3 Nöö fa mi dë aki, mi dë waiwai ku i o.
Biga dee sëmbë fuu ta ko ta gafa i da mi aki
taa i ta libi bunu, i ta waka a di pasi ta piki
di lei u Masa Gadu ku hii i hati. 4 Wë nöö te
mi ta jei sö taa dee mii u mi ta piki di lei u
Masa Gadu, nöö mi ta wai te na soni. Soni
seei an dë a goonliba di ta da mi wai kuma
di dë.
5 Wë mati Gajusi, di bunu di i ta du dee
bakama u Masa Jesosi dë, nöö a dë wan
gaan bumbuu wooko seei e. Biga dee awoo
sabima fii ku dee njunjun sëmbë dee ja sabi
tuu i ta sölugu. 6 Nöö dee sëmbë i ta heepi
dë, nöö de ta ko ta konda da u dee biibima
aki taa sö i ta libi bunu ku de. Nöö sö Gadu
kë fii libi tu e, mati. Ja musu disa möönsö,
biga sö de ta waka ta lontu a di wooko liba.
7 Fa de dë a pasi nango dë, nöö fu Masa Jesosi
hedi wë e. Nöö de an ta suku heepi a dee
sëmbë dee an ta biibi. 8 Hën mbei u dee
sëmbë u Masa Jesosi musu heepi de e. Nöö
hën da u ku de tuu ta dë a di wooko u Masa
Gadu makandi ta tja di lei fëën ta paaja.
9 Söö. Wë nöö haika e. Mi bi mbei wan
pampia manda da un dee sëmbë u Masa
Gadu dë kaa. Ma di sëmbë de kai Dioteefesi
aan toobi ku u. A kë hënseei musu dë fesima
a di keiki, nöö an kë piki taa mi a' taki a
unu liba möönsö. 10 Nöö te mi ko a unu ala,
nöö woo kuutu di soni naandë. Biga a ta
kosi mi a baka ta mindi soni da mi. Nöö an
tjikëën eti e. Hën a toona ta du hogihogi ku
dee sëmbë ta waka ta paaja di buka u Masa
Jesosi, dee ta ko a unu dë. Biga te de ko dë,
nöö an ta kë ta hoi de. Nöö te dee otowan
kë heepi de, nöö a ta tapa de tu. A di keiki
seei a ta jaka de ta puu, fu di de kë heepi dee
wakama.
11 Nöö mati, fa i si i dë a goonliba aki, na
djeesi dee lö sëmbë dee ta du hogi naandë e.
Ma i musu djeesi dee sëmbë dee ta du bunu.
Biga di sëmbë di ta libi bunu ku sëmbë, nöö
hën da sëmbë u Masa Gadu. Ma di sëmbë di
ta libi hogi ku sëmbë nöö an sabi Gadu e.
12 Nöö di womi de kai Dëmëtusi, fa a sai dë,
nöö hii sëmbë ta gafëën taa a dë bumbuu
sëmbë. Wë nöö sö a dë tuu, biga libi fëën ta
kai ku di lei u Masa Gadu. Mi seei si ën sö
tu hën mi taki ën da i, nöö i sabi taa ma o
ganjan i.
13 Wë nöö mi a' wanlö hia soni a mi hati u
mi taki da i eti, ma ma kë sikifi de a pampia
manda da i. 14 Mi seepi kë ko a i hesihesi, be
mi ku i sa fan fesi ku fesi.
15 Söö. Wë na soni möönsö e, mati, möön
leki hati fii musu ta dë bööböö. Nöö dee
mati fuunu aki manda gaan odi da i ku hii
dee mati fuu dee dë a i ala tuu, hiniwan
sëmbë ku fëën odi.

Di biifi u Judasi

Wan wöutu a fesi.

Di biifi aki sö, wan biibima de kai Judasi hën sikifi ën, nöö de si kuma a bi dë wan u dee baaa u Masa Jesosi.

Nöö di soni mbei a mbei di pampia aki. A ko sabi taa wanlö leima ko a wanlö biibima u Masa Jesosi ko ta taki taa fa Masa Jesosi bi dëdë paka dee hogi du da de, nöö an dë u de ta hoi wëti möön. De sa libi hogilibi kumafa de kë. Sö dee leima ta lei dee biibi sëmbë. Nöö hën Judasi ta bai de taa de an musu piki di soni dë, biga an dë sö. Nöö hën a hai sömëni oto u fesiten konda da de kumafa Gadu bi sitaafu wanlö sëmbë dee bi du hogi.

Nöö ee Gadu bi sitaafu dee sëmbë u fesiten ala, nöö hën da ee sëmbë du hogi pasëën buka fa u dë aki, nöö sö a o sitaafu de tu. Sö Judasi ta bai dee sëmbë. Nöö a ta konda da de fa dee leima naandë hogi tjika tu, de an dë soni u futoou.

Nöö di a ko faa tapa di biifi, hën a taki da dee biibima taa be de libi kumafa a fiti. Nöö hën a gafa Masa Gadu dëën tangi.

Nöö hën da di biifi aki.

Aki di biifi seti.

1 Söö. Wë dee sëmbë, mi Judasi wë ta sikifi di pampia aki manda da un dee sëmbë dee u Tata Masa Gadu kai ko dë sëmbë fëën apaiti. Fa mi dë aki, mi dë wan futuboi u Jesosi Keesitu, nöö mi da wan baaa u Jakobosi tu.

Dee sëmbë, Gadu lobi unu e, nöö a ta tjubi unu a Masa Jesosi. 2 Nöö a musu dë ku unu te tjika, ku ën lobi, ku ën tjalihati, ta da unu böö.

Aki Judasi ta taki soni u dee ganjansëmbëma.

2 Pet. 2:1-17

3 Wë dee sëmbë, mi bi dë kabakaba këë seei u mi sikifi soni da unu möön fini u di fa Gadu ta puu u ku unu makandi a hogi basu ta heepi u a hii soni, ma nöö mi ko si taa a möön bunu mi sikifi wan hii oto soni da unu.

Mi taki e, dee sëmbë, un musu biinga seei da di Buka u Gadu di a buta a u dee sëmbë fëën maun fuu biibi aki. Fa a da u di buka di wan pasi dë sö kaa, nöö u musu hoi ën sö e. Wan musu mbei sëmbë tookëën da u möönsö.

4 Nöö di soni mbei mi taki sö. Mi jei taa wanlö sëmbë fusi saapi ko dë leti a unu dendu dë söndö un sabi, nöö dee lö sëmbë dë an dë ku Gadu a wan së möönsö. Biga di fa Gadu libi ku u ku ën bunuhati fuu kumutu a wëti basu aki, nöö hën de ta tei tja go a sösö së. De taa Gadu puu u a wëti basu kaa, nöö u sa du hii hogi fa u kë. Biga wëti an dë u sitaafu u möön. Sö dee sëmbë dë ta taki, nöö sö de ta libi tu. De an ta kë piki möönsö taa Jesosi Keesitu hën nöö da Takima a hii sëmbë liba. Hën nöö da u Masa.

Wë nöö mi taki da unu seei gbelin, taa fa de ta libi dee lö libi dë, nöö Gadu o kuutu de da sitaafu nöömö. Sö a bi sikifi gaanduwe kaa.

Aki a ta toona mëni de a wanlö sëmbë Gadu bi sitaafu.

5 Dee sëmbë, mi kë toona mëmbë unu a wanlö soni bi pasa, hii fa mi sabi taa un sabi de kaa.

Wan bi jei fa Gadu bi puu dee Isaëli sëmbë fëën a dee Egepiti sëmbë basu mbei de ko fii nö? Ma nöö bakaten, sömëni u de an bi kë biibi ën möön, nöö hën a manda dëdë go kii de wante.

6 Nöö un bi jei tu taki taa so u dee basia u Masa Gadu Köndë an bi kë tan a dee kamian ka Gadu bi buta de, hën de kumutu go ta du di soni de kë. Nöö hën wë Gadu kisi de buta a wan gaan dungu kamian tai de ku këti gingin te de an sa kumutu. Nöö a dë ta luku te di gaan kuutudaka dou bifö a o kuutu de da de sitaafu awaa.

7 Nöö un bi jei tu fa dee sëmbë u Sodom ku Gomola ku dee oto köndë sëmbë a de bandja naandë bi ta libi. Hiniwan hogi hangi bi ta ko a de hati de ta tei waiwai, te de poi hii dee wëti dee Gadu buta u fa womi ku mujëë musu libi. ⌞Te dou di juu nöö hën Gadu an sa tjëën möön, hën a tjuma dee köndë dë gililili puu gbegedee.⌟ Fa u dë aki, dee köndë dë fika kuma wan maaka da hiniwan sëmbë di ta libi dee lö libi naandë taa ee i libi sö nöö söseei Gadu o sitaafu i tu ku di faja di ta kisi nöömö söndö tapa.

Sö wë Gadu bi sitaafu dee peipei sëmbë dë tjika e, fu di de an libi bunu.

Aki a ta taki soni u

dee ganjansëmbëma möön.

8 Ma nöö dee sëmbë u ta taki aki, deseei ta libi a di wan seei fasi dë tu. Fa de sai dë, a dë leti kuma sunjan de ta sunjan. Biga de an ta mëni möönsö taa a bakaten de sa kisi

sitaafu u di libi de ta libi dë. Fa de ta libi dë, sundju nöö de ta sundju deseei sö, biga de an ta kë dë a tii basu möönsö. Nöö na wan makiti u mundu seei de ta fëëë möönsö tu, te dou ku dee hebi tiima dee ta dë a mundu seei de ta kosi ta da gaan buka.

[9] Ma dee basia u Gadu Köndë an dë sö. Biga hii fa di hedibasia u de de kai Mikaëli hebi tjika dë seei, ma hënseei an o da dee lö makiti u mundu dë gaan buka e. Biga di hën ku didibi bi ta fia u di dëdë sinkii u Mosesi seei, ma an puu na wan kodo kosi nëën buka kosi di didibi. Ma a taki dëën nöö taa: "Masa hën o du ku i."

[10] Ma nöö dee oto sëmbë u ta taki aki, fa i si de sai dë, nöö de ta da gaan buka nango nöö, ta kosi hii soni te dou ku dee soni de an sabi seei. De dë leti kuma mbeti. De ta du go dë nöö a kaba ta libi söndö fusutan. Nöö mi taki da unu taa fa i si de ta du dë, poi nöö wë de ta poi deseei kaba a sösö sö.

[11] Nöö mi taki e, dee lö sëmbë i si naandë, di siba u Gadu kisi de kaa. Biga de abi taangajesi leti kumafa Kain bi abi taangajesi da Gadu tefa a bi hopo du gaan hogi.

Nöö di langabëë u möni di dee sëmbë abi te kaba, hën wë buta de de kule go ta libi di fasifasi libi di Biliam bi libi, fu di hën seei bi abi langabëë u möni tu.

Fa de sai dë, nöö de ta mbei taangajesi da Gadu kumafa Koola bi mbei teefa a dëdë wan gaan hogi dëdë leti a di sabana dendu naandë. Nöö söseei dee sëmbë u ta taki aki o kaba a sösö kuma Koola tu e.

[12] Fa de sai a unu dendu naandë, de dë leti kuma sumuku udu a otowan dendu. Te un ko sindo fuun njan makandi fu di un lobi unu seei, nöö de aan toobi u de hai ko sindo njan ku unu makandi ta mbei kuma unu ku de dë di wan.

Fa de sai dë, de dë leti kuma wanlö sëmbë ta kiija sikapu ma de an ta da dee sikapu soni u njan. De seei nöö de ta sölugu te de ko fatu.

De dë kuma te tjuba baaka i ta mëni taa a o kai fii feni wata, te wan pisi wan gaan ventu ko böö ën tja go fiaa. Sö dee lö sëmbë naandë dë, fa i si de sai dë. Ee i ta langi a de, nöö ja o feni heepi möönsö.

Fa i si i ta si de dë, nöö de dë leti kuma wan fuuta pau di an ta pai möönsö, te wan pisi a dëë tjakaa fika naandë u de go hön puu tuwë. Mi taki da unu taa sö Gadu o du ku dee lö sëmbë dë tu e.

[13] Fa de sai naandë, de dë leti kuma pökö̈pökö̈ u sekiwata ta ko ku ën kaakiti, ma sundju nöö a ta tja ko buta a bandja së. Sö dee sëmbë dë ta ko ku kaakiti ma sensen soni nöö de ta tja ko ta puu disa dë.

De dë kuma teeja ta kumutu a tii ko ta waka fanjanfanjan te de kaba a sösö fiaa a mundu. Sö dee sëmbë naandë ta waka söndö tii e. Ma mi taki da unu taa Gadu seeka wan gaan dungudungu kamian buta dë ka a o tuwë de go u teego.

[14] Dee sëmbë o, un haika fa di bumbuu sëmbë u fesiten de kai Enöku bi taki kaa u dee lö pei sëmbë aki. Enöku hën mbei di u sëbën u dee bakamii u Adam. Nöö a wan juu dë, Masa Gadu bi dëën wan buka, nöö hën a taa:

Masa ta ko ku wanlö dusudusu sëmbë dee dë fëën seei vö,
[15] nöö a o kuutu a hii sëmbë tuu liba.
Nöö dee sëmbë dee na bi a' bisi ku ën, de tuu a o sitaafu.
Fa dee sëmbë sai dë, de ta du sömëni pei hogi dee na ta kai ku Gadu.
De ta fan sömëni gaangaan fan ta kosi ën.
Hii dee soni dë tuu mbei a o kuutu de da sitaafu e.
Hën di buka dë Masa Gadu da Enöku fa a taki.

[16] Wë dee sëmbë dee Enöku bi taki dë, na de da dee sëmbë u ta taki aki nö? Fa de dë a unu dendu dë, waka nöö de ta waka ta konda soni a buka ta suku föutu a sëmbë u de feni tja go ta konda. Fa de sai dë, ku dee taku kë u de hati nöö de ta biinga. De ta waka ta njan buka ta taki gaangaan taki. De ta ganjan sëmbë ta naki tëtë u de feni wini a de. Dee lö sëmbë naandë, sö de dë fa i si de sai naandë.

Aki Judasi ta lei de fa

de musu libi.

[17] Wë nöö dee sëmbë u mi dë, mi kë mëmbë unu a wan soni. Wan jei fa dee tjabukama u Jesosi Keesitu bi bai unu nö?
[18] De bi taki taa a di kaba lasiti ten u goonliba aki, nöö wanlö mbeisëmbëfama o hopo ko ⌞ta sösö di buka u Gadu⌟. Fa de o ko dë, nöö a dee taku kë u de hati nöö de o ta waka.

[19] Wë dee sëmbë dee tjabukama bi taki dë, na de u ta taki aki ö, dee ta tja paati ko a unu dendu naandë? Biga fa de sai dë, nöö di Akaa u Gadu an ta tii libi u de seei. A dee taku kë u de hati baka wanwan tö nöö de ta waka nöö a kaba.

[20] Ma nöö un dee sëmbë u mi naandë, un wan musu dë sö e. Biga di un piki di buka kaa, nöö hën da un feni wan apaiti biibi seei di dë u Gadu. Nöö un musu heepi unu seei makandi be di biibi fuunu musu ta göö möönmöön u sëmbë si ën a unu libi.

Nöö un musu ta begi nöömö tu, ku di kaakiti u di Akaa u Gadu. [21] Un musu ta hoi unu seei a wan fasi ka di lobi u Gadu sa dou a unu, nöö a di lobi dë seei dendu un musu dë ta watji di ko fuu Masa Jesosi Keesitu. Biga wan daka a o ko nöömö, nöö woo feni di libi u teego di a bi buta da u kaa fu di a abi tjalihati fuu.

[22] Nöö unu seei musu abi tjalihati tu e, dee sëmbë. Un musu saa dee sëmbë dee an dë taanga a di biibi eti. [23] Nöö dee sëmbë dee ta kumutu a di pasi u Gadu, un musu toona kisi de hai puu tja ko buta baka, leti kumafa i ta hai sëmbë puu a faja.

Nöö dee sëmbë dee kumutu a pasi kaa, un musu abi tjalihati u de e. Ma fa i si de ta waka ta piki dee hogi pakisei u de hati naandë, nöö un musu fëëë fu de an hai unu tja go a dee du u de. Dee koosu de ta bisi a de sinkii seei u de du dee soni dë, de musu dë wan nasinasi soni da unu tee wan kë nama a de.

Aki a ta tapa di biifi.

[24-25] Wë dee sëmbë, u ta buta unu a Masa Gadu maun e. Biga hën da di Heepima fuu di mbei Jesosi Keesitu u Masa ko dëdë faa puu u a dee hogilibi fuu basu. Hën wanwan tö nöö abi kaakiti tjika u tjubi u fu wa musu kai kumutu a di pasi. A abi kaakiti tu u puu föutu a u te u ko dë gbelingbelin, faa sa tja u go ka a ta dë ku di gaan waiti fëën. Nöö ku gaan piizii seei a o du ën.

Fa a sai dë, hën wanwan tö nöö da Gadu. Hën da könu u mundu, nöö a abi hii waiti ku hii makiti ku hii taki. Sö a bi dë kaa ufö mundu mbei, nöö sö a o dë fu teego. A tan sö.

Akoalimbo
(Dee soni dee Masa Jesosi tja ko a limbo da Johanisi)

Wan wöutu a fesi

Söö dee sëmbë, wë di lasiti pisi u di Gadu Buku aki, nöö Johanisi hën sikifi ën di a ko gaan sëmbë. Nöö kumafa u bi taki a dee oto pisi u di Buku aki kaa, Johanisi bi dë wan u dee tuwalufu sëmbë dee Masa Jesosi bi pii tei a oto sëmbë dendu fu de waka nëën baka, nöö hën de ko dee gaan tjabukama u Masa Jesosi de kai Apösutu. Nöö di ten Johanisi mbei di pampia aki nöö a bi dë a wan paati a ze mindi. De bi tjëën go disa ala faa tja sitaafu fu di a ta waka ta paaja di buka u Masa Jesosi hedi.

Nöö di pampia aki ta taki u wanlö soni Masa Jesosi bi tja ko a limbo da Johanisi a di ten di a bi dë a di paati. Dee soni aki bi dë tjubitjubi soni da libisëmbë, ma Johanisi ko si de ku ën seei wojo kuma sunjan ma na sunjan. Biga tuutuu soni de dë, nöö de ta taki u wanlö soni bi pasa kaa, ku dee ta pasa a di ten u Johanisi dë, ku dee o ko pasa a bakaten. Ma nöö so u de taki a wödu fasi.

Nöö dee soni Johanisi konda aki, a konda de da dee sëmbë u Masa Jesosi dee bi ta miti makandi a sëbën köndë a di ten dë, faa da de kötöhati ku degihati u de musu hoi go dou. Biga sëmbë bi ta sitaafu de gaanfa seei fu di de ta biibi a Masa Jesosi liba.

Nöö te joo lesi di pisi u Gadu Buku aki, nöö joo si sömëni soni nëën di o taanga u fusutan. Ma te i lesi ën te i kaba nöö joo ko si gbegedee taa Masa Gaangadu ku di Miii fëën di de ta kai di Sikafu Mii a di pampia aki, nöö de da kaba Winima a mundu u teego. Nöö te i nama ku de, nöö i seei o dë winima tu.

Aki di pampia seti.

1 Wë dee sëmbë, mi Johanisi ta sikifi di pampia aki da unu e. Nöö dee soni mi o sikifi aki, nöö de dë wanlö soni dee Jesosi Keesitu tja ko a limbo da u dee sëmbë ta dini ën. Masa Gaangadu seei da Masa Jesosi de, faa musu mbei u ko sabi de. Nöö fa woo taki de aki, nöö abiti möön nöö de o ko pasa e.

Nöö a di fasi aki Masa Jesosi mbei u ko sabi de. A manda wan basia fëën köndë ko a mi Johanisi ko lei mi de, fu di mi dë futuboi fëën. 2 Nöö fa mi ta sikifi dee soni aki, nöö de tuu mi jei ku miseei jesi, mi si de ku miseei wojo. A Gadu seei de kumutu, nöö de ta lei u soni u Jesosi Keesitu. 3 Nöö fëën mbei ee hën wan sëmbë i tei dee fan u Gadu aki ta lesi, nöö Masa Gadu o mbei i feni bunu e. Söseei tu, ee wan sëmbë i ta haika de te i tei de buta a i hati ta libi ku de, nöö Gadu o mbei i feni bunu tu. Biga abiti möön nöö de o ko pasa.

Aki Johanisi ta manda odi da dee sëmbë u Masa Jesosi dee dë a sëbën köndë u Asia.

4 Söö. Wë mi Johanisi ta sikifi di pampia aki manda da dee sëmbë u Masa Jesosi dee ta miti makandi a sëbën köndë u Asia.

Dee sëmbë o, fa Masa Gadu sai dë, nöö a bi dë kaa te kisi di ten di u dë aki, nöö a o dë u nöömö tu. Nöö hën wë musu dë ku unu ku ën bunuhati. A musu mbei un feni böö, hën ku di Akaa fëën tuu. Fa di Akaa u Masa Gadu sai dë, a dë telutelu a hii fasi e, soni seei an makei ën. Nöö a dë leti a Gadu fesi dë ka a dë sindosindo a di könubangi fëën. Nöö a musu dë ku unu tu, 5 hën ku Jesosi Keesitu di bi konda dee soni u Gadu gbelingbelin da u.

Fa i si Masa Jesosi sai naandë, dee sëmbë, hën wë da di fosu sëmbë di dëdë weki fu an dëdë möön. Hën da di Sëmbë di abi taki a hii dee könu dee dë a goonliba aki tuu. Nöö hën wë lobi u sö tee a dëdë tuwëën buuu a goon paka puu u a hogi du basu. 6 A mbei u ko dë sëmbë a di könu tii fëën dendu, nöö hën a buta u ko mindima fuu sa ta tja libisëmbë ko a Gadu fesi. A buta u fuu sa ta dini Masa Gadu di da hën Tata ku di Gadu fëën tu. Wë nöö dee sëmbë, a musu kisi gafa ku hii kaakiti hiniwanten fu teego. A tan sö.
7 Nöö un luku ala e.
A dë a dee bundji dendu a liba ala ta saka ta ko.
Nöö hii sëmbë wojo tuu o si ën,
te dou ku dee sëmbë dee bi manda sëmbë u de pekëën ku peegu a di lakpa pau.
De tuu o si ën.
Nöö fa de o si ën dë, nöö hii dee nasiön sëmbë u goonliba tuu o ta bai ta këë fëën hedi.
Leti fa u taki ën dë, nöö sö a o dë e.
8 Masa Gadu hën taki sö, dee sëmbë. Hën a taa: “Mi da di kaba fosu wan ku di kaba lasiti wan u hii soni. Mi bi dë kaa nöö mi dë fa u dë aki nöö mi o dë u nöömö tu. A mi hii kaakiti u mundu dë.” Sö Masa Gadu taki.

Aki Masa Jesosi tjëën seei

ko lei Johanisi.

[9] Wë nöö kumafa mi bi taki kaa, nöö mi
Johanisi ta sikifi di pampia aki. Nöö mi
dë wan sëmbë u Masa Jesosi leti kuma unu
seei. Mi ta tja gaan sitaafu fëën hedi, leti
kumafa unu seei ta tja tu. Nöö mi dë leti a
di Njunjun Tii u Gadu dendu kuma unu tu,
nöö Gadu ta da mi degihati fu mi hoi go dou
leti kumafa i si a ta da unu ën tu.

Nöö dee soni i si mi o taki aki, nöö mi si de
a di paati de ta kai Patimosi di dë a ze mindi.
De tja mi ko tjökö a di paati aki fu di de an kë
u mi musu ta konda dee wöutu Masa Gadu
da sëmbë nöö de an kë u mi taki dee soni u
Masa Jesosi dee mi sabi. Hën mbei de tja mi
ko tuwë disa aki.

[10] Nöö di daka di mi si dee soni aki, nöö a
bi dë di daka u Masa Gadu. Di juu dë, nöö
di Akaa u Gadu bi dë a mi liba hebi, nöö
te fu mi mëni, hën mi jei wan töngö leti
kuma afematutu ta piki seei limbolimbo.
[11] A taki da mi taa: "Dee soni dee joo si aki,
nöö de tuu i musu sikifi buta a pampia e,
nöö i musu manda di pampia go da dee
sëmbë u mi dee ta miti makandi a mi në
a sëbën köndë u Asia. Nöö dee disi da dee
köndë: Efeise, Similina, Peegamu, Tiatila,
ku Saadisi, Filadelifia, ku Laodisea. A dee
köndë dë tuu i musu manda di pampia go
e."

[12] Wë nöö fa mi jei di fan naandë, hën mi
bia luku ee ambë da di sëmbë ta fan ku mi
naandë. Nöö hën mi si sëbën soni kuma
goutu tamundu faja, [13] nöö leti a de mindi
dë mi si wan Sëmbë kuma libisëmbë ma a
tooka. Nöö a bisi wan gaan langa djapona
sö ta kai nëën futu u goon ala zëë. Nöö a
dë ku wan goutu banti nëën hati. Nöö sö
wan Sëmbë mi si dë e, dee sëmbë. [14] Fa mi si
ën dë, di uwii fëën hedi dë wetiweti faan sö
kuma maaun, nöö wojo fëën ta sëndë kuma
te faja ta kisi gililili sö. [15] Nöö futu fëën dë
limbolimbo gbegedee kuma köpö di de bi
buta a faja jö puu hii sundju te a fika di köpö
wanwan njënjën.

Nöö fa a ta fan dë, nöö töngö fëën ta
giinta leti kuma wan gaan dan. [16] Nöö di mi
luku nëën leti maun së, nöö hën mi si sëbën
teeja nëën maun. Nöö wan saapusaapu
ufangi di de maa a de tu së tuu ta kumutu
nëën buka. Nöö fesi fëën ta koti faja leti
kuma tuwalufu juu sonu, sö a ta sëndë tjika.

Sö wan Sëmbë mi si a dee goutu tamundu
mindi e, dee sëmbë.

[17] Nöö fa mi si ën dë, hën mi tombi kai
gbolou a goon nëën fesi dë, leti kuma mi
dëdë. Fëëë nöö mi fëëë sö. Ma nöö hën a
tëndë di leti së maun fëën ko buta a mi liba,
hën a taa: "Na fëëë sö e. Mi wë da di seti
ku di kaba u hii soni. [18] Fa i si mi dë aki, nöö
mi da di Sëmbë di o libi fu teego. Biga mi bi
dëdë tuu, ma luku, mi toona weki baka. Nöö
hën mbei mi abi dee söötö u dëdë ku dëdë
köndë tuu. [19] Nöö dee soni joo si aki, nöö de
tuu i musu sikifi e, dee ta pasa a di ten aki,
ku dee o pasa a bakaten tuu.

[20] "Nöö haika e, andi dee goutu tamundu
ku dee teeja a mi leti së maun aki kë taki.
Dee sëbën teeja aki, nöö de da dee tiima
fu dee sëmbë u mi dee ta miti makandi a
dee sëbën köndë u Asia mi kai dë. Nöö dee
goutu tamundu aki, de da dee sëmbë u mi
seei dee ta miti makandi a dee lö köndë dë."

Sö wë di Sëmbë di mi si dë taki da mi e.

2

Aki Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë fëën a Efeise.

[1] Hën di Sëmbë toona fan ku mi möön, a
taa: "Söö. Awaa mi kë fan ku di sëmbë di ta
tii dee sëmbë u mi a di köndë de kai Efeise.
Mi kë fii sikifi dëën taa:

Mi di Sëmbë di ta fan aki, Mi wë ta hoi
dee sëbën teeja a mi leti maun. Mi da di
Sëmbë ta waka ta lomboto a dee sëbën
goutu tamundu faja mindi ⌊ta wegi soni
ta luku⌋. Nöö miseei wë ta fan di fan aki.

[2] Nöö mi taki e, taa mi ta si hii dee bunu
sondi dee un ta du, kumafa un ta biinga
tjika dë. Nöö mi si taa un ta hoi go dou
söndö lasi hati. Mi sabi taa wan ta kë ta
si takulibima a wojo seei. Nöö mi si taa
un wegi dee sëmbë luku dee ta ko a unu
kuma tjabukama u mi, nöö un ko si taa
de dë ganjansëmbëma. [3] Nöö mi si fa un
ta hoi pasensi go dou a dee fuka ta miti
unu fu di un nama ku mi hedi. Wan ta
hai baka disa mi möönsö. Hii dee bunu
soni dë tuu mi ta si e.

[4] Ma nöö mi si wan föutu a unu eti di an
bunu da mi seei. Hën da wan ta lobi mi
kumafa un bi lobi mi a fesi möön. Di lobi
fuunu ko booko saka. [5] Wë nöö un wegi
luku fa un bi dë fajafaja a fesi, ku fa un ko
dë fa u dë aki. Nöö mi taki e, un bia unu
libi, be un toona libi kumafa un bi ta libi
a fesi. Biga ee nasö, nöö mi o ko puu di
goutu tamundu fuunu nëën kamian e.

[6] Ma fa mi taki aki seei, ma wan oto
bunu pisi dë a di libi fuunu möön. Hën
da un ta buuse dee soni dee sëmbë u di

feleniki de kai Nikolaiti ta du, leti kumafa
miseei ta buuse de tu.
7 Söö. Wë nöö di sëmbë di abi jesi nëën
bandjajesi u jei soni, nöö be a jei andi di
Akaa u Gadu ta taki da dee sëmbë u mi
a dee köndëköndë. Nöö ee wan sëmbë
i wini dee soni ta tapa pasi da i fii du fa
Gadu kë, nöö di sëmbë dë i dë bunu e.
Biga mi o da i pasi fii njan di fuuta u di
pau di de ta kai di Pau u di Libi u Teego.
Nöö di pau i si dë, a dë leti a di waiti
kamian u Gadu dendu de kai Paladëisi.
Hën di soni dë wë mi bi kë taki da dee sëmbë
u mi a Efeise e."

Aki Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë fëën a Similina.

8 "Söö. Nöö awaa mi kë fan ku di sëmbë
di ta tii dee sëmbë u mi a di köndë de kai
Similina. I musu sikifi dëën taa:
Mi, di Sëmbë i si ta fan aki, nöö mi da
di fosu wan ku di lasiti wan u mundu. Mi
bi dëdë tuu, ma nöö mi toona weki baka,
nöö mi ta fan di fan aki.
9 Wë nöö mi taki e, taa mi sabi dee gaan
fuka dee un ta abi, ku dee sitaafu dee un
ta tja. Mi sabi fa un ta pena tjika a di
goonliba aki, ma a Gadu ala nöö un abi
gudu te a hia e. Nöö mi sabi fa dee Dju
sëmbë ta kosi unu ta tja unu në ta poi a
köndë. Fa de ta du dë, de ta mbei deseei
taa de da dee sëmbë u Gadu apaiti, ma
nöö wan piki e. Sëmbë u di didibi seei de
dë.
10 Nöö mi taki e, taa wan musu fëëë dee
sitaafu dee o ko a unu. Biga di didibi
sa buta so fuunu un go a dunguwosu faa
pooba unu luku unfa un dë ku mi tjika,
nöö woon kisi sitaafu fu wan sati ten sö.
Nöö a o hebi da unu fuun tjai tuu, ma nöö
un musu ta a' futoou a mi nöömö. Ee a
dë fii dëdë seei, ma be un tei ën nöö, nöö
woon wini wan gaan paima a mi, hën da
di libi u teego. Nöö sö mi taki da unu e,
dee sëmbë.
11 Nöö di sëmbë di abi jesi nëën band-
jajesi u jei soni, nöö be a jei andi di Akaa
u Gadu ta taki da dee sëmbë u mi a dee
köndëköndë. Nöö ee wan sëmbë i wini
dee soni ta tapa pasi da i fii du fa Gadu
kë, nöö di sëmbë dë i dë bunu e. Biga ja
o dëdë di dëdë di ta paati libisëmbë ku
Gadu fu teego.
Hën di soni dë wë mi bi kë taki da dee sëmbë
u mi a Similina."

Aki Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë fëën a Peegamu.

12 "Söö. Awaa mi o fan ku di tiima u dee
sëmbë u mi a di köndë de kai Peegamu. I
musu sikifi dëën taa:
Mi, di Sëmbë ta fan aki, mi da di Sëmbë
te mi ta fan nöö a dë kuma wan ufangi di
dë maamaa a de tu së buka fëën tuu, sö
dee wöutu u mi abi kaakiti tjika. Nöö mi
wë ta fan di fan aki.
13 Nöö mi taki e, taa mi ta si di köndë
ka un ta libi naandë taa di didibi seei hën
ta libi leti dë tu ta tii ën. Ma fa a dë fëën
sindosindo nëën könubangi dë seei, ma
un dë gingin a mi së eti. Biga di de kii
Antipasi, di sëmbë di bi ta konda sondi u
mi a sö wan futoou fasi dë, nöö un si ma
wan disa mi u biibi möönsö.
14 Ma nöö mi si wanlö föutu a unu e, di
na bunu da mi seei. Biga sëmbë dë leti a
unu mindi dë ta tei di hogi lei u di fesiten
lukuma de kai Biliam. Fa Biliam bi sai dë,
hën bi da Könu Balaki hogi lai unfa a sa
du kisi dee Isaëli sëmbë u mi poi kaba a
sösö. Biga a taki dëën taa te dee sëmbë u
Balaki o tuwë njanjan da dee gadu u de,
nöö de musu kai dee Isaëli sëmbë tja ko a
de dendu be de njan ku de makandi. Nöö
naandë de o kisi de puu a dee wëti u Gadu
te dou a di së u manu ku mujëë soni tuu.
Sö wan hogi lai Biliam da Könu Balaki.
Nöö sëmbë dë leti a unu dendu naandë
ta da dee lö lai dë eti e.
15 Nöö söseei tu, sëmbë dë leti a unu
dendu dë ta lei sëmbë dee poipoi lei u dee
Nikolaiti sëmbë ta puu de a Gadu së. 16 Wë
nöö mi taki e, taa un musu bia kumutu
a dee sondi naandë. Ma ee nasö, abiti
möön mi o ko a unu ko feti ku dee sëmbë
dë ku di ufangi di dë a mi buka aki.
17 Söö. Wë nöö di sëmbë di abi jesi
nëën bandjajesi u jei soni, nöö be a jei
andi di Akaa u Gadu ta taki da dee sëmbë
u mi a dee köndëköndë e. Nöö ee wan
sëmbë i wini dee sondi ta tapa pasi da i
fii du fa Gadu kë, nöö di sëmbë dë mi o
da di njanjan u Gadu de kai 'mana' di dë
tjubitjubi da oto sëmbë. Nöö mi o da di
sëmbë dë wan wetiweti sitonu faan tu, ku
wan njunjun në sikifisikifi nëën. Nöö di
sëmbë di o kisi ën dë, hën nöö o sabi andi
di në dë kë taki.
Hën di soni dë wë mi bi kë taki da dee sëmbë
u mi a Peegamu."

Aki Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë fëën a Tiatila.

18 "Söö. Wë nöö awaa mi kë fan ku di tiima
u dee sëmbë u mi a di köndë de kai Tiatila
naandë. I musu sikifi dëën taa:
Mi di sëmbë ta fan aki, mi da di Mii u
Gadu seei di abi wojo kuma faja ta kisi
gililii. Mi wë da di sëmbë abi di futu ta
sëndë kuma köpö felu njëinjëin, nöö mi
wë ta manda di buka aki da unu.
19 Nöö mi taki e, mi sabi hii dee bunu
dee un ta du a Tiatila ala. Mi sabi di gaan
lobi fuunu tu. Mi sabi fa un ta biibi Gadu
tjika. Mi sabi fa un ta dini oto sëmbë ta
heepi de. Nöö mi sabi fa un ta tai hati
ta biibi Gadu tu. Wan hai baka möönsö.
Mi sabi taa un ta du bumbuu soni gaanfa
möön leki fa un bi du a fesi. Dee soni
naandë tuu mi sabi e.
20 Ma nöö fa mi fan dë seei, ma un abi
wan föutu a mi eti. Hën da un ta disa pasi
da di hogi mujëë de kai Isebeli faa musu
ta kai mi në taa mi dëën buka faa tja ko da
unu. Un ta disëën faa musu go dou ku dee
poipoi lei fëën. Nöö a ta hai dee futuboi u
mi baka u de libi sömëni fanafiti libi a di
së u manu ku mujëë. A ta buta unu fuun
njan di njanjan de ta tuwë da dee gadu u
de dë. Sö wanlö hogi di mujëë dë ta du e.
21 Wë nöö fa i si a ta du ën dë, nöö
mi dëën ten longi tjika faa bi musu bia
disa di jajo libi fëën naandë, ma an kë jei
möönsö. 22 Wë nöö ⌊fu di a bi lobi u dë
a bedi kaa, nöö⌋ mi o manda wan hebi
siki ko nëën, be a fika a bedi u kooo. Nöö
dee sëmbë ku ën bi ta libi dee lö libi dë,
nöö mi o mbei de kisi gaan hebi sitaafu te
tjika de, ee de an bia disa dee hogilibi u de
naandë. 23 Dee sëmbë dee abi di wan hati
kuma hën, de tuu mi o kii puu naandë e.
Nöö te mi du sö kaa, nöö hii dee oto
sëmbë u mi dee ta miti a dee köndëköndë
tuu o ko sabi taa mi da di Sëmbë di ta
wegi libisëmbë hatiböö ku de pakisei tuu
ta luku. Nöö mi o paka hiniwan sëmbë
leti kumafa i bi libi. Nöö sö mi taki e.
24 Ma nöö mi abi wan oto buka fii da
dee otowan u mi dë, dee an ta piki di
poipoi lei u di mujëë naandë möönsö. Fa
un sai dë, dee sëmbë, nöö un dë bunu
e. Biga wan go lei dee lö köni u Saatan
dë möönsö, dee de ta gafa ta kai gaan
tjubitjubi köni. Nöö fëën mbei ma o
buta na wan oto hebi a unu liba möönsö,
25 möön leki fuun hoi unu seei a dee soni
un abi naandë kaa go dou nöömö, u te mi
toona ko.
26 Nöö mi taki e, taa ee wan sëmbë wini
dee soni dee ta tapa pasi dëën nöö a ta hoi
go dou ku dee soni dee mi ta mandëën faa
du, nöö di sëmbë naandë hën mi o da taki
a dee nasiönnasiön u goonliba palalaa te
dou. 27 Nöö leti kumafa mi Tata da mi taki,
nöö söseei mi o toona da di sëmbë dë taki
tu. Biga di Buku bi taki taa:

A o ta ko a de liba ku gaan kaakiti seei,
kuma te i naki wan doti paabi ku felu kodjo
gboo booko pisipisi.

Sö di Buku taki e. Nöö sö wan kaakiti mi
o da dee lö sëmbë dë tu. 28 Nöö di paima
di mi o da de, a o dë wan gaan waiti soni
limbolimbo kuma di gaan mamate teeja
di ta tja didia ko.
29 Söö. Wë nöö di sëmbë di abi jesi nëën
bandjajesi u jei soni, nöö be a jei andi di
Akaa u Gadu ta taki da dee sëmbë u mi a
dee köndëköndë e.

Sö wë mi bi kë taki da dee sëmbë u mi a
Tiatila." So Masa Jesosi fan ku mi.

3

Aki Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë fëën a Saadisi.

1 Hën Masa Jesosi fan möön, a taa: "Wë
nöö awaa mi o fan ku di sëmbë ta tii dee
sëmbë u mi dee ta miti makandi a di köndë
de kai Saadisi. I musu sikifi dëën taa:
Mi di sëmbë ta fan aki, mi abi di Akaa u
Gadu di dë telutelu söndö föutu a hii fasi
fëën. Mi wë ta hoi dee sëbën teeja a mi
maun dendu, nöö mi ta fan ku unu aki.
Nöö mi taki e, taa mi sabi dee soni
dee un ta du ala, nöö mi si fa un abi
në a hii dee köndëköndë taa un dë seei
kendikendi a di së u Masa Gadu soni.
Sö në fuunu paaja. Ma mii sa piki unu
taa wan dë sö seei e! 2 Nöö un musu
weki hopo seeka di bumbuu libi fuunu
pikiwan di fika da unu dë eti, bifö a kaba
a sösö. Biga ma si di libi fuunu seei taa a
dë ku telu a Gadu fesi e, kwetikweti. 3 Un
musu toona pakisei dee soni de bi konda
da unu a fesi, nöö un bia toona piki de
baka. Ma ee nasö, mi o ko a unu leti kuma
wan fufuuma ta ko a wan juu di wan o
mëni, ⌊nöö mi o kuutu unu seei⌋.
4 Ma nöö fa i si mi taki dë seei, ma mi
sabi taa un abi wantu sëmbë a unu dendu
eti, libi u de dë seei gbelingbelin. Nöö
dee lö pei sëmbë dë, mi ku de o ta waka

makandi ku weti koosu a sinkii faan. Biga
sö de libi fiti.
5 Nöö ee wan sëmbë i wini dee soni ta
tapa pasi da i fii du fa Gadu kë, nöö di
sëmbë dë i seei o ko feni di lö bisi dë tu.
Nöö ma o kaabu i në puu möönsö a di
Buku ka dee sëmbë në dë sikifisikifi dee o
feni di libi u teego e. Ma mi o kai di sëmbë
dë në a mi Tata ku dee basia fëën köndë
tuu fesi, taa mi ku ën nama.
6 Söö. Wë nöö di sëmbë di abi jesi nëën
bandjajesi u jei soni, nöö be a haika andi
di Akaa u Gadu ta konda da dee sëmbë u
mi dee dë a dee köndëköndë e.
Sö wë mi bi kë taki da dee sëmbë u mi a
Saadisi."

Aki Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë fëën a Filadelifia.

7 Hën Masa Jesosi toona fan möön, a taa:
"Wë nöö awaa mi o fan ku di sëmbë ta tii
dee sëmbë u mi a Filadelifia. I musu sikifi
dëën taa:
Mi di Sëmbë ta fan aki, mi dë apaiti
da Gadu tuutuu nöö na wan piki ganjan
seei dë a mi. Nöö mi wë abi di söötö a
mi maun fu mi sa jabi di döö go sindo a
di könubangi u Könu Dafiti. Nöö te i si
mi jabi wan döö, nöö na wan sëmbë o sa
tapëën e, nöö te mi tapa wan döö na wan
sëmbë o sa jabi ën tu. Nöö mi wë ta fan
di fan aki.
8 Nöö mi taki e, taa mi sabi di libi fuunu
fa un ta libi naandë. Nöö mi jabi wan döö
a unu fesi di na wan sëmbë sa tapa e. Biga
mi sabi taa a libisëmbë wojo, nöö wan abi
wan bëtë kaakiti, ma mi ta wai ku unu.
Biga dee soni u mi un bi jei, nöö un ta hoi
de nöömö. Na wan daka un hai baka disa
mi möönsö.
9 Nöö fa dee Dju sëmbë dë a unu ala ta
sösö unu ta mbei de seei kuma de da dee
bumbuu sëmbë u Gadu apaiti dë, ma nöö
na sö de dë a Gadu wojo e. Fa i si de sai
dë, mindisonima de dë, didibi seei de dë.
Nöö mi o mbei de ko saka kai a goon a unu
fesi wan daka nöömö piki taa unu wë mi
bi lobi ⌞tei ko sëmbë u mi apaiti⌟.
10 Nöö fu di un bi hoi dou ku pasensi
kumafa mi bi manda unu, nöö fëën mbei
mi o tjubi unu fu di sitaafu di o ko a hii
goonliba an musu kisi unu. Mi o tjubi
unu da di lö tesi dë.
11 Nöö un haika e, dee sëmbë. Abiti
möön mi o ko. Nöö be un hoi go dou a
dee soni dee un ta piki naandë kaa, be na
wan sëmbë musu ganjan unu kisi te un
lasi di hei di dë fuun kisi a bakaten.
12 Nöö ee wan sëmbë i wini dee sondi
ta tapa pasi da i fii du fa Gadu kë, nöö di
sëmbë dë mi o tei buta kuma posu a di
Wosu u Masa Gadu, di dë di Gadu u mi tu.
Sö a o dë gingin tjika, te na wan daka seei
de o sa puu ën dë möönsö. Nöö mi o sikifi
dii në buta nëën. Wan u dee në o dë di në
u Masa Gadu. Wan u de o dë di njunjun në
u miseei. Wan u de o dë di në u di köndë
u mi di o kumutu a Gadu a liba ala bazia
ko a goon, hën da di Njunjun Jelusalen.
De dii në dë tuu mi o sikifi a dee lö sëmbë
dë, ⌞be sëmbë sabi taa de da sëmbë u mi
tuutuu⌟.
13 Söö. Wë nöö di sëmbë di abi jesi nëën
bandjajesi u jei soni, nöö be a jei andi di
Akaa u Gadu ta konda da dee sëmbë u mi
a dee köndëköndë e.
Nöö sö mi bi kë taki da dee sëmbë u mi a
Filadelifia."

Aki Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë fëën a Laodisea.

14 "Nöö awaa mi o fan ku di sëmbë ta tii
dee sëmbë u mi a di köndë de kai Laodisea.
I musu sikifi manda dëën taa:
Mi di Sëmbë ta fan aki, Mi da di Sëmbë
ta konda dee soni u Gadu gbelingbelin
söndö misi. Te mi ta fan, nöö sö nöö a dë
kaa. Nöö hii dee soni dee Gadu mbei tuu
fiaa, nöö a mi wanwan de kumutu. Nöö
mi wë ta fan di fan aki.
15 Wë mi taki e, mi sabi hii dee libi dee
un ta libi ala taa wan dë kötökötö a di
së u Masa Gadu soni e. Ma nöö wan
dë kendikendi tu. A bi o möön bunu
da mi ee un bi dë kötökötö ee nasö un
dë kendikendi. 16 Ma di un dë gbölöö sö
kuma wan wata di na bunu u bebe, nöö
fëën mbei mi o fula unu puu a mi buka
tuwë abiti möön. 17 Biga fa un sai dë, nöö
un ta mbei unu seei taa un dë guduma,
un dë fa un kë, un abi hii sondi kaa. Sö un
ta mëni. Ma hii fu di dë, un dë seei gaan
hogihedisëmbë, penama, makisamakisa
sëmbë un dë. Un dë pënëpënë söndö
koosu a sinkii, un dë bookowojoma u
sëmbë musu ko këë pena ku unu. Ma wan
sabi sö möönsö.
18 Nöö mi o da unu wan lai aki e. Un ko a
mi, ko bai tuutuu goutu di de jö a faja puu
sundju te a ko gbegedee, nöö woon dë
tuutuu guduma awaa. Un ko a mi ko bai
limbo koosu faan fuun bisi, be wan waka

pënëpënë möön. Un ko bai wojo deesi a
mi fuun tuwë a wojo, nöö wojo fuunu o
ko limbo fuun si sondi bunu awaa.
[19] Nöö mi taki e, di sëmbë di mi lobi nöö
hën mi ta gandji da ta kiijëën ku sitaafu
faa musu ko bumbuu sëmbë. Nöö un
biinga e, be un bia disa dee hogilibi fuunu
dee un abi dë.
[20] Fa i si mi dë aki, mi dë taanputaanpu
leti a unu dööbuka ta naki di döö fuunu
nöömö. Nöö ee wan sëmbë i jei mi töngö
nöö hën i jabi döö da mi, nöö mi o ko a
dendu nöö mi ku i o ta njan makandi.
[21] Nöö di sëmbë di wini dee soni dee ta
tapa pasi dëën, nöö hën mi o da pasi fu mi
ku ën sa sindo makandi a di könubangi u
mi, leti kumafa mi bi wini dee soni bi ta
tapa pasi da mi, nöö hën mi ku mi Tata
ko sindo makandi a di könubangi fëën.
[22] Söö. Wë nöö di sëmbë di abi jesi nëën
bandjajesi u jei soni, nöö be a jei andi di
Akaa u Gadu ta konda da dee sëmbë u mi
a dee köndëköndë e.

Sö wë mi bi kë taki e, da dee sëmbë u mi a Laodisea."

Sö wanlö buka Masa Jesosi manda da dee sëmbë fëën dee dë a dee köndëköndë.

4

Aki Johanisi si fa de ta begi Gadu a Gadu Köndë.

[1] Nöö hën a baka di Masa Jesosi da mi dee buka sö kaa, hën mi hopo wojo luku liba, hën mi si wan döö te ala jabijabi hoo sö. Nöö hën mi jei di wan seei töngö di bi ta fan ku mi a fesi ta piki limbolimbo kuma te de ta böö afematutu. A kai mi taa: "Ko a liba aki, nöö mi o mbei i ko sabi dee soni ku dee soni o pasa a bakaten."

[2-3] Nöö hën di Akaa u Gadu ko a mi liba wante. Nöö hën mi si wan könubangi dë ku wan Sëmbë nëën sindosindo ta koti faja seei kuma dee gaan dii djamati sitonu de ta kai jasipisi ku koonaleini. Sö di Sëmbë dë waiti tjika. Nöö mi si wan mutjama lontu di könubangi, a waiti möön hii sondi, hënseei dë kuma di djamati sitonu de kai samalagida.

[4] Nöö hën mi luku möön, hën mi toona si tuwenti-a-fö könubangi möön, de lontu di fosuwan dë buta a mindi. Nöö tuwenti-a-fö tiima dë sindosindo a dee könubangi dë. Nöö fa mi si dee tiima dë, nöö de tuu dë ku weti koosu limbolimbo faan, ku goutu kaapusa a de hedi kuma könu kaapusa.

[5] Nöö mi ta si di gaan könubangi a mindi dë ta koti faja seei kuma te gaangadu ta koti faja, liba ta bai, sömëni gaangaan giinta mi ta jei ta kumutu a di könubangi naandë. Nöö hën mi luku a di könubangi fesi, hën mi si sëbën tamundu faja dë sëndësëndë ta kisi. Hën di Akaa u Gadu wë di dë telutelu a hii fasi, hën wë i si da dee faja dë e.

[6] Nöö hën mi tuwë wojo luku möön hën mi si wan ze, gaan limbo soni gbegedee kuma gaasi, ma a möön waiti möön gaasi. Hën seei dë a di gaan könubangi u mindi dë fesi tu.

Nöö di mi toona luku di könubangi möön, nöö hën mi si fö gaan soni, libilibi wan, lontu ën. Fa mi si de dë, nöö hii de sinkii dë ku wojo djaaa te dou, baka ku fesi tuu. [7] Nöö di fosuwan u dee libilibi soni ta djei lëun. Di u tu ta djei womi kau. Di u dii, fesi fëën dë kuma libisëmbë. Di u fö ta djei wan gbanini ta buwa. [8] Nöö hibiwan u de abi sikisi hanza, nöö kumafa u taki dë, wojo u de dë djalalaa hii de sinkii te dou a de hanza basu. Nöö fa de sai naandë, de an ta wei u gafa Masa Gaangadu möönsö. Ndeti ku didia de ta gafëën ta taki taa:

Ke Masa Gadu oo, i wanwan tö nöö dë limbolimbo söndö föutu.
Masa Gadu, i wanwan tö abi hii kaakiti a mundu.
I bi dë kaa, nöö i dë fa u dë aki eti,
nöö i o dë u nöömö tu.
Sö de ta taki.

[9] Nöö fa dee fö libilibi soni sai dë, nöö sö de ta gafa Masa Gadu nöömö di dë a di könubangi dë, ta hei ën ta dëën tangi. Biga hën nöö da di Gadu u teego di an o dëdë möönsö.

[10] Nöö de tuwenti-a-fö tiima dee bi dë sindosindo a dee könubangi naandë, nöö deseei ta tjökö kini ku fesi a goon a Masa Gadu fesi ta puu dee könu kaapusa u de a de hedi ta tuwë a goon nëën fesi naandë. Nöö de ta gafëën ta bigi ën, biga hën da di Gadu ta libi u nöömö. De ta taki taa:

[11] Ke Masa Gadu o, i bigi.
I nöö waiti tjika fii kisi gafa e.
I wanwan fiti fii kisi hei, ku makiti a mundu o.
Biga fa i sai naandë,
nöö i wë mbei hii soni u mundu tuu.
Nöö fu di i bi kë sö,
nöö hën mbei i mbei de buta fa i si de sai dë.
Sö de ta gafëën ta taki.

5

Aki ta taki u wan pampia di hebi te na wan libisëmbë

a' hati u jabi ën.

1 Nöö di mi toona luku möön, hën mi
si taa di Sëmbë di dë sindosindo a di
könubangi, a abi wan pampia nëën leti
maun panjanpanjan. Di pampia dë lolulolu,
nöö a sikifi a dendusë ku döösë tuu. Nöö fa
mi si di pampia dë, a dë palakipalaki gingin
ku sëbën sitampu fu sëmbë an musu jabi ën.
2 Nöö hën mi si wan gaan hebi basia u
Masa Gadu Köndë ta bai basia taanga seei
taa: "Ambë dë bumbuu tjika fu sa booko dee
sitampu a di lolulolu pampia aki jabi ën?"
3 Ma fa di basia bai dë seei, de an feni
na wan sëmbë möönsö di bumbuu tjika u
jabi di pampia dë, an dë a liba ala, an dë a
goonliba aki, an dë a goonbasu seei tu u de
feni. 4 Nöö a bigi da mi tee ma saanfa u du,
nöö hën mi këë te a bigi, fu di a dë taa na
wan sëmbë fiti u sa jabi di pampia luku andi
dë nëën dendu möönsö.
5 Ma nöö hën wan u dee tuwenti-a-fö
tiima taki da mi taa: "Mati, na këë möön e.
Kabuka. Sëmbë dë di bumbuu tjika u booko
dee sëbën sitampu jabi di pampia lolu e.
Hën de kai di Lëun fu di lö u Juda. Hën da
di bakamii u Könu Dafiti di Gadu bi taki taa
a o manda ko fu tii goonliba, nöö hën nöö
sa du di soni naandë. Biga hën wini hii soni
a mundu tuu kaa. Nöö kabuka e. Na këë
möön."
6 Nöö fa a taki dë, hën mi toona luku di
kamian möön, ka de fö libilibi soni ku de
tuwenti-a-fö tiima dë. Nöö hën mi si wan
Sikafumii, a dë taanputaanpu leti mindi a di
könubangi liba dë. Nöö fa mi si ën dë, nöö a
djei da mi kuma de bi kii ën wan daka. Nöö
a abi sëbën tutu nëën mindi hedi, ku sëbën
wojo sii. Sö mi ta si ën. Nöö dee tutu ku dee
wojo dë, de kë taki u di Akaa u Masa Gadu di
dë telutelu a hii fasi, di Gadu ta manda go a
hii goonliba palalaaa te dou.
7 Söö. Nöö hën wë di Sikafumii tei
di pampia lolu di dë a di letisë maun
u di Sëmbë di dë sindosindo a di gaan
könubangi. 8 Nöö fa a tei ën dë kaa, hën dee
fö libilibi sondi u bi taki dë ku de tuwenti-
a-fö tiima, hën de tuwë deseei a goon nëën
fesi. Nöö dee tiima naandë, de tuu seei
dë ku wan pei gitali a maun ta pëë, de dë
ku goutu komitji a de maun tu. Nöö wan
sumëë suti soni dë a dee komitji dendu di de
ta tjuma da Gadu. Nöö fa i ta si di sumuku
fëën ta puu nango a liba dë, nöö a ta da i
mëni u dee hia begi dee sömëni sëmbë u
Gadu bi ta begi ën nöömö.
9 Nöö hën de ta kanda wan njunjun kanda
da di Sikapumii taa:
I wë bumbuu tjika u tei di pampia lolu
booko dee sitampu fëën e.
Biga i wë de bi kii.
Ku di buuu fii i paka di paima bai libisëmbë
da Gadu
kumutu a hii pei nasiön,
ku hii pei lö,
ku hii pei föluku,
ta fan hii dee peipei töngö u goonliba tuu.
10 Nöö hën i tja de ko buta a di Könu Tii fii
basu.
I mbei de ko dë mindima ta tja libisëmbë ko
a Gadu fesi.
Nöö de wë o tii di goonliba e.
Hën di kanda dë dee tiima ta kanda.
11 Nöö di juu ten dë, hën mi ko ta jei
sömëni basia u Gadu Köndë, dusudusu mil-
ionmilion, de hai ko gidjii dë leti ka dee
könubangi sai dë ku dee fö libilibi sondi, ku
de tuwenti-a-fö tiima. Nöö hën de ta wai ta
piizii tee. 12 De ta kanda ta bai ta taki taa:
I wë, di Sikapu Mii de bi kii,
I wanwan tö nöö abi di waiti tjika
fii fendi hii kaakiti u mundu,
ku hii gudu,
ku hii köni,
ku hii taanga,
ku hii nëbai,
ku hii lesipeki,
ku hii gafa.
Sö wë i bumbuu tjika e.
Di Sikafu Mii wë de ta bigi sö e.
13 Nöö hën mi toona jei hii sondi dee dë ku
libi a liba ala ku dee u goonliba aki, te kisi
ku dee u ze ku dee dë a goonbasu tuu. Hii
de tuu ta kanda seei ta taki taa:
I di Sëmbë di dë sindosindo a di könubangi
dë,
ku di Sikapumii,
un musu kisi gafa e,
ku waiti
ku nëbai
ku kaakiti fu teego.
14 Nöö fa de ta kanda dë, nöö dee fö libilibi
sondi dë ta piki taki: "Aai, leti sö a dë tuu."
Nöö de tuwenti-a-fö tiima ta tuwë deseei a

goon ta hei Masa Gadu di dë sindosindo a di
könubangi naandë.
⌞Sö wan gaan soni mi si e, dee sëmbë.⌟

6

Aki de booko sikisi u dee sitampu.

1 Nöö hën wë mi toona luku möön, hën
mi si di Sikafumii booko di fosuwan u dee
sitampu u di pampia. Nöö hën mi jei wan u
dee fö libilibi sondi bai a wan taanga töngö
leti kuma te liba ta bai, a taa: "Ko o! Ko!"
2 Nöö fa a bai dë, hën mi si wan weti
hasi leti a mi fesi dë, ku wan sëmbë nëën
liba. Nöö di sëmbë dë ku wan bö setiseti
nëën maun. Nöö hën de dëën wan winima
kaapusa faa buta a hedi, nöö a nango kuma
wan gaan winima faa go wini feti.
Nöö sö wë di fosuwan u dee sitampu, sö
hën a bi dë.
3 Nöö hën di Sikafumii booko wan otowan
u dee sitampu möön. Nöö hën mi jei wan
otowan u dee libilibi sondi naandë bai taa:
"Ko o! Ko!"
4 Nöö hën mi bia luku hën mi si wan bë
hasi hëii ta ko ku wan sëmbë nëën liba
sindosindo. Nöö hën di sëmbë ko dou, hën
de dëën wan gaan së ufangi, nöö de dëën
makiti tu faa musu go puu fii a goonliba, be
sëmbë ku sëmbë musu ta feti ku deseei ta
kii de na de.
Nöö sö di u tu sitampu, sö soni fëën dë.
5 Nöö hën di Sikapumii toona booko di u
dii sitampu. Nöö hën mi jei di u dii u dee
libilibi soni ta bai taa: "Ko o! Ko!"
Nöö hën mi si wan baaka hasi piöö sö,
ku wan sëmbë sindosindo nëën liba ku wan
wegi nëën maun. 6 Nöö hën mi jei kuma wan
töngö ta piki kumutu a de fö libilibi sondi
naandë dendu, a taa: "Wan pontu boon,
wan daka wooko möni. Dii pontu alisi, wan
daka wooko möni. Nöö un köni ku fatu ku
win e!"
Nöö sö di u dii sitampu, sö soni fëën dë.
7 Nöö hën di Sikafumii toona booko di u
fö u dee sitampu. Nöö hën mi jei di u fö u
dee libilibi sondi bai taa: "Ko o! Ko!"
8 Nöö hën mi bia luku, hën mi si wan
oto hasi, a dë seei fökiii sö. Nöö Dëdë dë
nëën liba sindosindo, nöö Dëdëköndë seei
ta waka nëën baka ta ko. Nöö hën de da
Dëdë taki taa a musu kaba wan hii pisi u dee
libisëmbë u goonliba ku feti, ku hangi, ku
siki, ku hogimbeti.
Nöö sö wë di u fö sitampu, sö soni fëën
dë.
9 Nöö hën mi si di Sikafumii toona booko
di u feifi u dee sitampu.
Nöö hën mi bia luku hën mi si wan begi
tafa ka de ta tjuma soni da Gadu. Nöö hën
mi luku a di tafa basu, nöö hën mi si wanlö
hia akaa u dee sëmbë dee de bi kii, fu di de
bi ta konda di buka u Gadu ta taki soni fëën
da sëmbë.
10 Nöö hën dee akaa bai taanga taa: "Ke
Masa oo, i di Makiti Gadu a liba, i wanwan
tö nöö dë limbolimbo apaiti söndö föutu. I
ta hoi di taki fii nango nöömö söndö puu
buka. Wë nöö un longi joo tan möön ufö
joo kuutu dee sëmbë dee bi kii u aki, da de
sitaafu?" Sö de hakisi Gadu.
11 Nöö hën de da de weti koosu faan u de
musu bisi. Hën de taki da de taa: "Tan ufö
e. Biga wanlö oto futuboi u Gadu dë fu de
musu kii fu Masa Jesosi hedi eti, kumafa de
bi kii unu." Nöö sö de piki de.
Sö wë di u feifi sitampu, sö soni fëën dë.
12 Nöö hën wë mi si di Sikafumii booko di
u sikisi sitampu. Nöö hën goonliba ko ta
seki gaanfa, di sonuwojo ko dungu kankan
ma a dë kasakasa kuma anakitapu. Nöö
hën di libawojo ko bë hëii sö, kuma buuu.
13 Nöö dee teeja a gadu ala ta puu ta kai a
goon gililii sö, kuma te wan gaan ventu ko
ta sakwi figa ta puu njanjan ta tuwë, leti sö
de ta puu ta kai. 14 Nöö mundu ala jabi seei
wajaa, kuma wan soni bi tapëën hën de lola
ën puu, di kamian fika hoo jabijabi.
Nöö di juu ten dë, hii dee gaan kununu
a dee kamiankamian ku dee paati dee dë a
di ze dendu, de tuu go kumutu ka de bi dë,
de an dë u si möön seei. 15 Nöö hii sëmbë
u goonliba ta kule nango tjubi a baaku ee
nasö a dee sitonu basu a dee kununu mindi.
Fëëë nöö de fëëë sö. Dee könu u goonliba,
ku dee hebi tiima, dee sodati hedima, ku
dee guduma, dee sëmbë bi abi makiti a
goonliba, dee sëmbë bi dë fiifii te kisi dee
saafuma tuu, sö de tuu ta kule seei gililii
nango suku kamian u de tjubi. 16 Hën de ta
bai ta kai wolo ta begi dee kununu ku dee
gaan sitonu fu de musu kai a de liba tapa
de. Biga de an kë fu di wojo u di Sëmbë
di dë sindosindo a di könubangi a liba ala
musu kai a de sinkii. Söseei de an kë u di
hatiboonu u di Sikafumii musu kai a de liba
tu. 17 Biga di gaan kuutudaka u Gadu faa puu
hatiboonu a libisëmbë liba, nöö hën wë dou
dë e, nöö ambë sa tja di soni dë?

Nöö sö wë di u sikisi sitampu, sö soni fëën
dë e, dee sëmbë.

7

Aki ta taki sondi u 144.000 sëmbë dee kisi di sitampu

u Gadu a de mindifesi.

1 Nöö a baka fëën möön, nöö hën mi si
fö basia u Masa Gaangadu köndë, de dë
taanputaanpu a dee fö huku u di goonliba.
Fa de sai naandë, nöö de ta tapa de fö ventu
fu de an musu böö ko a di goonliba möön.
De an musu böö ko a tela, de an musu böö go
a ze, de an musu böö a dee pau hedi möön
tu.
2 Nöö hën mi toona luku a di së u sonu
kumutu ala, hën mi si wan oto basia u Gadu
Köndë ta subi ta ko zuuu sö, kuma te sonu
ta booko ta ko. Nöö fa mi si di basia ta ko dë,
nöö a dë ku wan soni nëën maun faa maaka
sëmbë buta di sitampu u di libilibi Gadu a
de.
Nöö hën a bai da dee oto fö basia dee bi
kisi di makiti u de sa tapa di ventu ta poi di
goonliba ku di ze. 3 A taki da de taa: "Un tan
ufö e! Wan du hogi a di goonliba eti, na a
tela, na a di ze, na a dee pau hedi tu. Biga
u musu naki sitampu a dee futuboi u Gadu
mindifesi ufö."
4 Nöö hën de naki di sitampu da de te de
kaba. Nöö dee sëmbë dee kisi di sitampu
naandë, nöö mi jei un mëni de dë. De dë
144.000 sëmbë kumutu a dee tuwalufu lö u
Isaëli:
5 a di lö u Juda, 12.000
a di lö u Lubëni, 12.000
a di lö u Gati, 12.000
6 a di lö u Asë, 12.000
a di lö u Nafutali, 12.000
a di lö u Manase, 12.000
7 a di lö u Simion, 12.000
a di lö u Leifi, 12.000
a di lö u Isakali, 12.000
8 a di lö u Zebulon, 12.000
a di lö u Josëfu, 12.000
a di lö u Benjamin, 12.000.
Dee sëmbë dee kisi di sitampu naandë, nöö
sö de hia tjika.

Aki Johanisi ko si wanlö

gaan hia sëmbë möön.

9 Nöö hën mi bia luku a di së ka di
könubangi dë möön, hën mi si wanlö gaan
hia sëmbë dë taanputaanpu a di Sikafumii
fesi. De hia tee sëmbë an tjika u konda
de. Nöö de dë sëmbë dee kumutu a hii pei
nasiön, ku hii pei lö, ku hii pei föluku, ta fan
hii dee peipei töngö u goonliba tuu. Nöö de
dë bisibisi ku weti djapona faan, nöö de dë
ku palo maun a de maun ⌊ta wai da di Sikafu
Mii⌋.
10 Nöö hën wë de bai taanga, taa:
Aai o, Masa Gaangadu,
i wë da di Gadu fuu,
di dë sindosindo a di könubangi,
nöö a ju ku di Sikafumii wë
hii heepi ta kumutu ta ko a u libisëmbë aki
e!
Nöö sö de bai.
11 Nöö hën mi si dee basia u Masa Gadu
Köndë, de dë taanputaanpu gbitii lontu hii
di kamian dë ko kai, ka dee tiima ku dee fö
libilibi soni ku di könubangi sai dë. Nöö de
ta tuwë deseei a di könubangi fesi ka Masa
Gadu dë sindosindo. De ta kai ku fesi a goon
ta bigi Gadu ta lesipeki ën taa:
12 "Aai Masa Gadu,
i wanwan tö nöö musu feni gafa,
ku nëbai,
ku köni,
ku tangi,
ku lesipeki,
ku makiti ku hii kaakiti a mundu.
I wanwan nöö abi de fu teego nöömö.
A tan sö."
13 Nöö hën wan u de tuwenti-a-fö tiima
naandë hakisi mi taa: "Wë dee sëmbë dee
dë ku weti koosu faan a sinkii dë, ambë da
de, mati? Unsë de kumutu ko aki?"
14 Nöö hën mi piki ën taa: "Wë nönö mati,
ma sabi soni u de. Ma a kandë i, i sa sabi."
Hën a piki mi taa: "Söö. Wë mati, dee
sëmbë i si naandë, de pasa di gaan hogi
sitaafu söndö bia baka disa Gadu. De wë da
dee sëmbë bi tei di paima di di Sikafumii bi
paka da de, di a dëdë tuwëën buuu a goon.
Hën wë mbei i si de ko dë limbolimbo faan
sö.
15 "Nöö hën mbei tu de sa taanpu a di
könubangi u Masa Gaangadu fesi dë ta dini
ën ndeti ku didia, leti ka i si a dë a di Wosu
fëën naandë. Nöö hënseei wë o tjubi de e, fu
soni an musu du de möön. 16 Hangi seei an
o kisi de möön, dëëwata an o kisi de möön
tu, sonu an o tjuma de. Na wan taanga
kendi seei de o fii möön a mundu. 17 Biga
di Sikafumii di i ta si a di könubangi dë, nöö
hën o kiija de ta tja de kumafa wan bumbuu
sëmbë ta kiija sikafu. Nöö a o ta tja de go ka
de sa bebe di wata di ta da libi u teego. Nöö

Masa Gadu seei o feki di wojowata puu a de
wojo fu de an musu këë möön a mundu."
Nöö sö wë di tiima dë fan ku mi e.

8

Aki de booko di u sëbën sitampu.

1 Nöö hën di Sikafumii booko di u sëbën
sitampu fu di pampia lolu awaa. Nöö hën
mundu ko dë piii sö wan hii hafu juu langa.
Na wan soni seei i ta jei di ten dë möön.
2 Nöö hën mi bia luku, nöö hën mi si sëbën
basia u Masa Gadu Köndë, dee hebiwan seei
dee ta taanpu a Gadu fesi. Nöö hën de da de
sëbën tutu, hiniwan ku fëën.
3 Hën mi luku, hën mi si wan oto basia
möön ku wan goutu paabi nëën maun, nöö
a di lö paabi dë de ta tjuma sumëë suti soni
da Gadu.
Hën di basia waka go a di goutu tafa ka
de ta tjuma soni da Gadu a di könubangi fesi
dë. Nöö di a go dou, hën de dëën wanlö hia
sumëë suti soni faa musu tjuma a di tafa liba
da Gadu, mökisi ku dee begi u dee sëmbë u
Gadu. 4 Nöö dee begi ku di sumuku u dee
sumëë suti soni ta mökisi makandi ta subi
nango te a Masa Gadu fesi a liba ala.
5 Nöö hën di basia dë tei faja a di begitafa
hën a lai ën a di goutu paabi te a fuu, nöö
hën a vindëën tuwë go a goonliba. Nöö di
juu dë, liba ta koti faja hwaihwai, kamian
ta bai gbalalala ta giinta gililili, goonliba ta
seki.

Aki fö u dee basia u Gadu böö dee tutu u de.

6 Nöö hën de sëbën basia ta seeka fu de
böö dee tutu u de.
7 Nöö hën wan u de böö di fëën tutu. Nöö
hën mi si ëisi logologo kuma tjumbu mökisi
ku faja ku nöngö, ta kumutu a liba ta kai. A
dë kuma sëmbë ta hiti de ta ko a goonliba.
Nöö hën wan hii pisi u goonliba ku pau fëën
ku uwii fëën tuu tjuma kaba a sösö fiaa.
Nöö sö wë a pasa di de böö di fosu tutu.
8 Nöö hën baka u di dë, hën di u tu basia
böö di fëën tutu. Nöö hën mi si wan gaan
gindi soni kuma gaan kununu sö ta kisi faja
gililii. Hën de tei ën hiti go a ze dendu
djuvuu, nöö hën wan hii pisi u di ze bia ko
buuu hëii sö. 9 Nöö wan hii së u dee soni dee
ta libi a di ze dëdë kaba a sösö fiaa, söseei
sömëni u dee sipi bi dë a di ze kaba a sösö
tu.
Nöö sö wë a pasa di de böö di u tu tutu.
10 Nöö hën di u dii basia böö di fëën tutu.
Nöö hën mi si wan gaan teeja kumutu a liba,
ta kisi faja gililii sö ta ko. Hën a kai go a
wan hii pisi u dee lio te kisi ku dee kiikihedi.
11 Nöö di teeja naandë hën wë de ta kai Bita.
Nöö fa a kai dë, nöö wan hii së u dee wata u
goonliba ko bita tee, nöö sömëni hia sëmbë
dëdë fu di de bebe di wata dë hedi.
Nöö sö wë a pasa di de böö di u dii tutu.
12 Nöö hën di u fö basia böö di fëën tutu.
Nöö hën wan soni pasa ku di sonu te wan
hii pisi fëën ko dungu kankan, an ta sëndë
möön. Söseei wan hii pisi u di libawojo ku
wanlö hia teeja ko dungu pii. Nöö dee soni
dë wë mbei wan hii pisi u didia ku wan hii
pisi u ndeti an abi na wan piki limbo möön
seei.
13 Nöö fa mi ta luku dë, nöö hën mi si wan
gbanini ta buwa ta lontu, mi jei a bai kai
dii buka olo taa: "Mi bai helu oo, mi bai
helu! Mi bai helu da dee sëmbë ta libi a
di goonliba aki, fu de dii tutu dee fika dee
dee basia musu böö eti. Biga dee soni dee o
pasa dë, nöö de hogi poi." Nöö sö mi jei di
gbanini bai.

9

Aki Johanisi si wanlö hogi atiti.

1 Nöö hën di u feifi basia böö ën tutu, nöö
hën mi si wan teeja di bi kumutu a liba kai
a goonliba. Nöö di teeja naandë, de dëën
di söötö di ta jabi di döö u di baaku di na
abi goon. 2 Nöö di a jabi ën, nöö hën mi
si sumuku ta kumutu nëën gbitii sö kuma
te soni ta tjuma a wan gaan onfu dendu.
Nöö fa a ta puu sumuku dë, nöö te i hopo
wojo luku liba ja sa si sonuwojo möön, na
gaangadu seei i sa si. Sö di sumuku degi
tjika.
3 Nöö hën mi si wanlö soni kuma gaan
atiti ta kumutu gililili a di sumuku dendu
naandë ta buwa ta paaja a goonliba. Nöö
hën de da dee atiti poosian leti kuma kuku-
tulabu. 4 Nöö de bai de taa de an musu njan
dee ahun u goon, de an musu kai a pau hedi
njan dee pau wiwii, de an musu njan na wan
kuwakuwa uwii u goonliba. Ma dee sëmbë
dee an abi di maaka u Gadu a de mindifesi,
nöö de de musu njan. 5 Ma nöö fa de o go
njan de dë, nöö de an musu njan de kii, ma
de musu sitaafu de nöö. Biga te de njaan i
gbalau sö, nöö a o ta hati i seei leti kuma te
kukutulabu njaan i. Nöö feifi liba longi de o
sitaafu libisëmbë a di lö fasi dë. 6 Nöö di juu
dë, sëmbë o ta kai dëdë ta suku ën te de wei,
dëdë o kule go tjubi da de.

7 Nöö fa mi si dee atiti dë, de djei hasi
dee dë kabakaba këëë u go a feti. Nöö de
dë ku wan goutu kaapusa a de hedi kuma
könu kaapusa, nöö fesimindi u de dë kuma
libisëmbë. 8 Nöö di uwii u de a de hedi, nöö
a dë leti kuma mujëë uwii ma tanda u de
dë kuma di mbeti de kai lëun tanda. 9 Nöö
hatimindi u de dë ku felu djakiti. Nöö te de
ta buwa, nöö dee hanza u de ta giinta kuma
wanlö gaan hia hasi ku dee wagi u de ta kule
nango a feti. 10 Nöö labu u de dë kuma di u
kukutulabu, nöö nëën di poosian u de dë.
Ku ën de ta suti sëmbë ta sitaafu de feifi liba
longi.

11 Nöö fa dee atiti sai naandë, nöö de abi
wan könu. Hën da di basia u di baaku di na
abi goon naandë. Nöö hën abi taki a de liba.
Nöö di könu abi wan në, a Dju töngö de ta
kai ën Abadon, ma nöö a Giiki töngö de ta
kai ën Apolion. ⌞Dee në kë taki "Di sëmbë
di ta poi soni ta kaba a sösö".⌟

12 Söö. Nöö di fosu wan u dee helu di di
gwanini bi bai hën di dë, nöö a fika tu helu
eti u ko.

Aki di u sikisi basia böö ën tutu.

13 Nöö hën di u sikisi basia böö hën tutu,
nöö hën mi jei wan töngö kumutu a dee
fö huku u di goutu tafa a Masa Gadu fesi
naandë, ka de ta tjuma sumëë suti soni
dëën. 14 A ta fan ku di basia di böö di tutu
naandë taa: "Dee fö basia dee dë taitai a di
gaan lio de kai Efaata, nöö fii lusu de e."

15 Nöö hën de lusu dee basia. Nöö fa de
lusu de dë, nöö de bi dë kabakaba këë kaa
ta luku di jaa ku di liba ku di wiki ku di daka
ku di juu faa dou, be de hopo go kii wan hii
gaan pisi u dee sëmbë u goonliba. 16 Nöö
mi jei fa dee sodati u de hia tjika e. De dë
tuhöndö-miliön sodati.

17 Nöö fa mi ta si dee soni aki sö, nöö mi
si di bisi u dee sodati ku di bisi u dee hasi u
de. De tuu ta bisi felu djakiti bë, ku baau, ku
kooko. Nöö dee hasi hedi dë leti kuma lëun,
nöö faja ku sumuku ku wan gaan tingitingi
soni de kai zuwalufu ta kumutu a de buka
dendu. 18 Nöö dee soni ta kumutu a de buka
dë, hogi soni fu mundu de dë e. Biga di faja
ku di sumuku ku di zuwalufu siki wan hii
gaan pisi u goonliba sëmbë kii pii.

19 Nöö di poosian u dee hasi an dë a de
buka nöö e, ma a dë a de labu tu. Biga di
labu u de abi buka leti kuma sindeki nöö ku
ën de ta njan sëmbë.

20 Ma nöö fa i si dee hogi dë ta kii sëmbë
seei, ma dee sëmbë dee fika an ta disa dee
soni de ta dini möönsö. Dee soni dee ta ko a
sëmbë liba, ku dee pindigadu dee de ta mbei
ku goutu, soofu, köpö, sitonu, nasö pau, de
tuu de ta begi eti. Fa dee soni de ta begi
sai dë, de an sa si soni, de an sa fan ku de
buka, de an sa jei soni ku de jesi, de an sa
waka ku de futu, ma eti seei dee sëmbë sai
dë ta begi de nango nöömö. De an ta disa
möönsö. 21 Söseei de an ta disa sëmbë u kii
möönsö tu, de ta du dee tofu wooko u de
nango nöömö, de an ta disa di puta libi u de
möönsö, de an ta disa soni u fufuu. Sö dee
lö sëmbë dë abi taangajesi tjika.

10

Aki wan hebi basia u Gadu ko ku wan piki pampia.

1 Nöö hën mi si wan oto basia, gaan makiti
wan, kumutu a Masa Gadu Köndë ta bazia
zalalala ta ko a goon. Fa a ko dou naandë,
nöö a bisi wan soni kuma bundji sö, nöö
wan mutjama dë nëën hedi. Nöö fesi fëën ta
koti faja kuma sonuwojo, nöö panteja fëën
dë hëii sö kuma faja posu. 2 Nöö a dë ku wan
piki pampia nëën maun jabijabi. Nöö fa a
saka ko dou dë, hën a taanpu djam sö, letisë
futu fëën dë te a ze, töötösë futu fëën dë te
a tela liba. 3 Nöö hën a bai taanga, leti kuma
te lëun ta bai. Nöö fa a bai dë, nöö hën dee
sëbën bai fu liba ala tuu ta giinta ta piki.

4 Nöö di mi jei dee soni dee sëbën bai ta
taki, nöö mi bi kë sikifi de. Ma nöö hën mi
jei wan töngö a liba fan ku mi taa: "Nönö
womi, na sikifi dee soni dë e. De musu fika
tjubitjubi a i dë."

5 Nöö di basia di mi si dë, di bi taanpu ku
wan së futu a ze ku wan së futu a tela, nöö
hën wë a hopo leti maun fëën a liba a Masa
Gadu fesi. 6 Di Gadu di ta libi u teego di mbei
liba ku goon ku di ze ku hii dee soni dee dë
a de tuu, nëën fesi a hopo maun. Nöö hën
a kai Masa Gadu në djula taa: "Di juu dou!
7 Te di u sëbën basia böö di fëën tutu, nöö
di tjubitjubi soni di Masa Gadu bi konda da
dee futuboi fëën a fesi, dee tjabukama, nöö
hën wë o ko pasa ku telu awaa." Sö di basia
taki.

8 Nöö hën mi toona jei di töngö di bi
kumutu a liba ala möön. A taki da mi taa:
"Haika e. Ja si di piki pampia di dë jabijabi
a di basia maun dë nö? Go tei ën nëën."

9 Nöö hën mi waka go taanpu a di basia
fesi, hën mi hakisi ën faa da mi di pampia.
Hën a taki da mi taa: “Antoobi. Tei ën,
nöö i njan mën e. Nöö te i njan mën, nöö a
o suti a i buka kuma höniwata, ma te i guli
ën go a i bëë, nöö a o ko bita da i.”
10 Nöö hën mi tei di pampia nöö hën mi
njan mën. Nöö a pasa leti kumafa di basia
bi taki da mi tuu. Biga fa mi njan mën dë,
nöö a suti seei a mi buka kuma höniwata,
ma di mi guli ën go a mi bëë nöö a ko bita.
11 Nöö hën di basia fan ku mi möön taa:
“Haika e. Masa Gadu o lei i sömëni soni
eti dee o pasa ku dee könukönu, ku dee
nasiönnasiön, ku hii pei sëmbë dee ta fan
dee töngötöngö u goonliba. Nöö te a lei i
dee soni, nöö joo ta konda de tuu da sëmbë
e.” Nöö sö di basia fan ku mi te a kaba.

11

Aki ta taki u tu sëmbë Gadu o manda ko fu taki soni dëën.

1 Söö. Nöö hën de da mi wan langa soni
kuma baluma sö u maaka soni. Nöö hën de
taki da mi taa be mi maaka di Wosu u Masa
Gadu ku di köpö begitafa di de ta tjuma soni
da Gadu tu. Nöö hii dee sëmbë dee dë a di
Wosu ta begi, mi musu konda de te mi kaba
un mëni de dë. 2 Ma an dë u mi pena maaka
di djai dendu ka di Wosu dë, biga di dë o dë
u dee sëmbë dee an dë u Gadu ufö. Nöö fa
de o da de di kamian dë, nöö de o sai dë a di
köndë u Gadu ta du hogi soni te dou föteni-
ku-tu liba longi. Sö de taki da mi.
3 Ma nöö hën de toona taki da mi taa tu
sëmbë o ko naandë bisibisi ku djodjo a de
sinkii, ⌞nöö di bisi u de, hën ta lei fa dee
hogilibi u dee sëmbë u goonliba ta tjika de⌟.
Nöö fa de o ko naandë, Gadu o da de kaakiti
u de kisi fan nëën ta konda da sëmbë hii
dee föteni-ku-tu liba dë. ⌞Hën da dii jaa ku
hafu.⌟ Sö de taki da mi.
4 Wë de tu sëmbë ta konda soni u Gadu
dë, nöö de wë da de tu oleifi pau e, ⌞di di
fesiten tjabukama u Gadu de kai Sakaliasi
bi taki⌟. Nöö de da de tu tamundu faja tu,
dee ta dë taanputaanpu a Masa Gaangadu
fesi nöömö, di Gadu di abi di goonliba aki.
5 Nöö fa dee sëmbë o ko ta konda soni u Gadu
dë, nöö ee wan sëmbë i kë du de hogi nöö
wantewante faja o kumutu a de buka dendu
ko tjuma i kii puu dë. Hiniwan sëmbë kaa di
o kë pooba fu du hogi ku de, nöö a di wan
seei fasi dë nöö de o dëdë.
6 Nöö fa de tu sëmbë u Masa Gadu o ko
dë, de o ko ku gaan makiti e, ⌞kuma dee
fesiten tjabukama u Gadu⌟. Biga de o sa tapa
tjuba be an musu kai hii di ten di de ta kisi
fan a Gadu ta konda soni da sëmbë naandë.
Nöö de o abi makiti tu u mbei hii wata bia
ko gadjabia. De o abi makiti u de mbei hii
sootu pei hogi paaja go a sëmbësëmbë so
hesi kumafa de kë.
7 Ma nöö a baka u di de o kaba dee fan u
de dë, nöö wan gaan taku mbeti, hogi wan,
o kumutu a di baaku di na abi goon naandë
dendu, nöö a o ko feti ku de te a wini de,
nöö a o kii de. 8 Nöö fa a o kii de dë, nöö dee
dëdë sinkii u de o fika a sitaati gindigindi
dë, leti a di gaan köndë naandë ka i si de
bi manda di Masa u de go kii a lakpa pau.
Fa dee sëmbë u Jelusalen sai dë, de hogi tee
sëmbë ta kai di köndë u de Sodom ee nasö
Egepiti köndë, sö de hogi tjika.
9 Nöö fa i si di mbeti o ko kii de tu sëmbë
u Gadu dë, nöö hii dee nasiönnasiön sëmbë
u goonliba tuu o ta si de dëdëdëdë a goon
naandë. Hii dii daka ku hafu longi sinkii u
de o dë a goon. Na wan sëmbë o da pasi u
de bei de puu naandë möönsö. 10 Nöö di juu
ten dë, dee sëmbë u goonliba o ta wai te na
soni u di dëdë dee sëmbë naandë dëdë. De
o ta mbei piizii ta manda soni da de na de
a dee kamiankamian. Sö de o ta wai tjika e,
biga de tu tjabukama u Gadu dee bi ta da de
sitaafu sö, nöö de dëdë.
11 Ma nöö a baka u de dii daka ku hafu dë,
nöö Masa Gaangadu o da de böö ku libi baka
e, nöö de o hopo taanpu a pë. Nöö hii dee
sëmbë dee bi si de taa de bi dëdë, nöö hati
u de o latja.
12 Nöö di juu dë, de o jei wan taanga bai
kumutu a liba ala kai de taa: “Un subi ko
a liba aki.” Nöö de o ta hopo nango zaaa
a wan bundji dendu te de go pii. Nöö hii
dee felantima u de tuu o ta luku de diin, fa
de ta hopo nango a liba dë. 13 Nöö di juu
naandë, goonliba o ta seki gidigidi tee nöö
wan hii pisi u di köndë o booko kai holou.
Nöö sëbën dusu sëmbë o dëdë u di seki di
goonliba o seki naandë.
Nöö dee sëmbë dee fika dee di seki u di
goonliba an kii, nöö de o ko fëëë gaanfa seei,
nöö de o bia ta hopo Masa Gadu në awaa, di
Gadu di ta dë te a hei ala.
14 Söö. Wë nöö di u tu helu hën di dë e,
nöö di u dii ta ko awaa.

Aki di u sëbën basia u Gadu

böö hën tutu.
15 Nöö hën di u sëbën basia u Masa Gaangadu köndë böö di fëën tutu awaa. Nöö hën mi ta jei sömëni töngö ta piki taanga a liba ala. De taa:
Aai o, awa ufö goonliba kumutu a dee könu u goonliba maun e,
nöö hën a ko a di Tii u Masa Gadu,
ku di Könu fëën de kai di Keesitu di a bi paamusi u.
Hën o dë Könu fu nöömö,
Di Tii fëën an o kaba möönsö a mundu.
16 Sö de ta bai. Nöö de tuwenti-a-fö tiima dee bi dë sindosindo a dee könubangi lontu di gaan könubangi u Masa Gaangadu naandë, nöö de ta tuwë deseei a goon ta tapa fesi ta bai Masa Gaangadu në 17 taa:
Aai Masa Gaangadu,
i wë da di Gadu di abi hii makiti.
I bi dë kaa,
nöö i dë te kisi fa u dë aki eti. Aai.
Nöö u da i tangi o,
Biga awaa i ko ku di gaan kaakiti fii,
fii tii goonliba ku telu awaa.
Awaa joo seti di könutii fii.
18 Dee peipei nasiön u goonliba,
hati u de bi ta boonu ku i.
Ma awaa ufö i seei hati o ko boonu ku de awaa.
Biga di juu fii kisi
fii musu kuutu dee dëdë sëmbë.
Di juu kisi fii paka dee futuboi fii,
dee tjabukama ku dee sëmbë fii dee bi ta hopo i në,
lagiwan ku heiwan tuu.
De tuu o kisi di paima u de awaa.
Dee sëmbë dee bi poi di goonliba fii kaba a sösö,
nöö awaa juu fii kisi fii poi de kaba a sösö tu.
Sö de tuwenti-a-fö tiima ta taki.
19 Nöö fa u mbei dë, nöö hën di Wosu u Masa Gaangadu a liba ala jabi hooo, nöö nëën dendu i sa si di Këdë di bi dë a di Wosu u Gadu a goonliba aki. ⌞Nëën dendu de bi ta hoi di buka di Gadu bi mbei ku libisëmbë, di de bi ta booko nöömö⌟. Di juu dë, nöö gaangadu ta koti faja hwaihwai, goonbasu ta giinta, liba ta bai, goonliba ta seki ta jabi. Nöö ëisi pisi logologo ta kumutu a liba ta kai a goon gulululu.
Nöö sö mi si e, dee sëmbë.

12

Aki ta taki u wan mujëë

ku wan hogi kaima.
1 Wë nöö hën baka u di dë hën mi si wan maaka, gaan foombo wan, a liba ala. Mi si wan mujëë bisibisi ku sonu a sinkii, nöö di libawojo dë nëën basufutu. Nöö a dë ku wan könu kaapusa nëën hedi, nöö di kaapusa dë ku tuwalufu teeja. 2 Nöö fa mi si di mujëë naandë, a dë ku bëë. Nöö juu fëën kisi faa pai, bëë ta njan mën te a ta kai olo seei.
3 Ma nöö hën mi toona si wan oto soni a liba dë möön kuma maaka. Mi si wan gaan gindi kaima bë hëii sö. A dë ku sëbën hedi ku teni tutu. Nöö hiniwan u dee hedi fëën dë bisibisi ku könu kaapusa. 4 Nöö ku di labu fëën a feki wan hii pisi u dee teeja a liba ala puu tuwë ko a goonliba. Nöö fa di kaima sai dë, a dë leti a di mujëë fesi dë, setiseti pii ta watji ën fu te a pai di mii tuwë a goon, nöö a feni ën njan puu dë.
5 Nöö te wan pisi hën di mujëë pai di mii tuu. A dë wan womi mii. Ma nöö di a pai ën tuwë a goon, nöö hën de kisi di mii tei wante tja go da Masa Gadu ka a dë nëën könubangi ala sindosindo. Biga di Mii naandë, hën o tii hii goonliba ku wan gaan kaakiti, leti kuma te wan felu ta naki doti paabi booko pisipisi. Sö di tii fëën o hebi tjika.
6 Ma nöö di mujëë, hën a kule go te a wan sabana kamian di Gadu bi seeka dëën faa musu ta tjubi ta kisi sölugu wan-dusu-ku-tu-höndö-ku-sikisiteni-daka longi. ⌞Hën da dii jaa ku hafu.⌟
7 Nöö hën mi luku a Masa Gadu Köndë ala möön, nöö hën mi si wan gaan feti hopo ala. ⌞Di gaan hedibasia u Masa Gadu Köndë de kai⌟ Mikaëli ku dee basia fëën go feti ku di gaan kaima. Nöö hën di gaan kaima ku dee basia fëën ta feti baka. 8 Nöö hën de ta feti teee, ma nöö di gaan kaima an wini, biga an taanga tjika. Nöö di hën ku dee basia fëën lasi kaa, nöö de an da de pasi u de tan a Gadu Köndë ala möön e. 9 Biga de kisi de vinde puu ala tuwë go a goon.
Wë nöö di gaan bë kaima i si dë, hën wë da di didibi e, Saatan seei, di ta ganjan sëmbë a hii di goonliba. Hën wë de wini sö e. De hiti ën ku dee basia fëën tuu tuwë go a goonliba gbolo.
10 Nöö hën mi jei wan taanga töngö sö kumutu a Gadu Köndë taa:
Aai, u böö e.
Awa u si di heepi u di Gadu fuu

fa a bigi tjika.
U ko si di gaan kaakiti fëën di a abi. Aai.
Awa di Tii fëën o paaja a mundu awaa.
Nöö woo ko si di Könu fëën di a bi paamusi faa da u,
fa a abi taki tjika.
Biga di könkuma an dë a liba aki möön e.
Fa a bi dë aki, a bi ta sei dee otowan fuu da Gadu ndeti ku didia,
nöö awa de vindëën puu aki tuwë go a goon.
[11] Nöö ku dii soni wë dee sëmbë u Gadu wini di könkuma dë e.
De wini ën ku di buuu u di Sikafumii di a bi dëdë tuwë da de.
Nöö de wini ën fu di de bi ta piki nöömö taa de ku di Sikafumii nama.
Nöö de wini ën tu fu di de an bi ta fëëë u de dëdë fu di Sikafumii hedi.
Ku de dii soni dë wë de wini di könkuma.
[12] Wë nöö Gadu Köndë, ku un dee sëmbë dë nëën tuu, un wai e!
Aai, un piizii seei.
Biga u böö u di hogi dë.
Ma helu u di goonliba ku di ze,
biga di didibi saka ko a unu awaa.
Nöö fa a saka ko dë, a ko ku taanga hati-boonu,
biga a sabi taa ten fëën ko sati.
Sö mi jei di töngö bai taki.

[13] Nöö hën di di gaan kaima ko si sö taa de hiti ën puu a liba ala, nöö hën a seti kule ku di mujëë di bi pai di mii. [14-16] Ma nöö di juu ten dë, hën Gadu da di mujëë hanza kuma wan gaan gbanini sö, faa sa buwa go tjubi a di sabana kamian di Gadu bi seeka dëën.

Nöö di di kaima si taa di mujëë nango, nöö hën a ta puu wan gaan hia wata nëën buka ta tuwë nango nëën baka djululu kuma wan lio ta kule faa musu kisi ën kii kaba a sösö. Ma nöö goonliba heepi di mujëë. Biga a jabi hooo bebe di wata fiaa, an kisi di mujëë möönsö.

Nöö hën di mujëë buwa go te a di sabana dendu, nöö ala a go fika hii de dii jaa ku hafu longi, ka di kaima an sa dou nëën.

[17] Nöö hën di di kaima si taa wë nönö, an sa kisi di mujëë möönsö, nöö hati fëën boonu te na soni. Hën a taa: "Mi o go buta ku dee oto mii fëën awaa." Nöö dee oto mii fëën, de da dee sëmbë dee ta piki Gadu buka ta hoi a dee lei u Jesosi dee a bi konda da de.

[18] Nöö hën wë di bë kaima go dë a di gaan ze bandja ala pii ufö.

13

Aki ta taki u wan mbeti di kumutu a ze.

[1] Söö. Nöö hën wë mi toona si wan oto mbeti möön kumutu a ze, hënseei dë ku sëbën hedi ku teni tutu tu ⌊kuma di kaima möön⌋. Nöö dee tutu fëën tuu dë ku könu kaapusa, nöö hiniwan u dee hedi fëën dë ku gaan hogi në sikifisikifi ta kosi Masa Gaangadu ta sösö ën. [2] Nöö di mbeti aki, fa mi si ën dë, sinkii fëën dë pëndëpëndë kuma takumbeti, ma futu fëën degi kuma di hogi mbeti de kai "beer". Nöö buka fëën djei lëun. Nöö sö di mbeti naandë dë e.

Nöö di gaan kaima u bi taki soni fëën dë, a da di mbeti aki gaan kaakiti e. Biga a dëën di könubangi fëën faa musu sindo, hën a dëën gaan taki a sëmbë liba.

[3] Nöö fa mi si di mbeti dë, nöö a bi kisi wan gaan makei a wan u dee hedi fëën. A bi fika piki nöö a dëdë, ma fa u dë aki sö nöö a toona ko bunu gbelingbelin baka. Nöö di soni dë bigi seei da hii sëmbë u goonliba, fu di a dë taa di mbeti dë kisi sö wan makei ma a kula ko bunu. Hën de tuu ko ta waka nëën baka. [4] Nöö de tei hën ku di gaan kaima tuu kuma gadu u de de ta begi, biga di kaima hën bi da di mbeti naandë taki. De taa: "Ambë seei dë a goonliba kuma di mbeti aki? Jee? Ambë seei sa hopo taa i nango feti ku ën?" Sö de ta taki ta gafa di mbeti.

[5] Nöö fa di mbeti dë sai dë, nöö hii föteni-ku-tu liba longi a feni pasi faa ta njan buka ta taki gaangaan taki ta sösö Masa Gaangadu. Hii de dii jaa ku hafu dë a abi taki a sëmbë liba tu ta tii de. [6] Nöö a ta jabi buka ta fan takutaku fan ta tuwë ta kosi Masa Gadu ku di kamian ka a sai dë, te dou ku hii dee sëmbë dee ta dë nëën köndë tuu a ta kosi. Sö a ta du nöömö.

[7] Nöö a ta feni pasi tu faa feti ku dee sëmbë u Gadu wini de. Fa a sai dë, nöö a feni taki a hii sëmbë u goonliba liba, a hii pei nasiön, ku hii pei lö, ku hii pei föluku dee ta fan dee peipei töngö u goonliba, de tuu ko dë nëën basu. [8] Nöö hii de tuu tei ën kuma gadu u de de ta begi, ma boiti dee sëmbë dee në dë sikifisikifi a di Buku u di Libi u Teego. Nöö di Buku dë, di Sikafumii di bi dë u de kii fu sensi Gadu mbei goonliba, hën abi ën.

[9] Wë nöö ee wan sëmbë i abi jesi u jei soni, nöö be i haika e. [10] Ee wan sëmbë de kisi i buta a sitaafu ⌊fu di ja begi di mbeti naandë hedi, nöö ja a' köni fëën⌋, be de du sö nöö. Ee a kai da i fu de musu kii i ku së

ufangi ⌊fu di ja begi di mbeti⌋, nöö be de kii i
nöö. Nöö fa u ta fan aki, nöö a dë fanöudu u
dee sëmbë u Gadu musu abi taihati ku gaan
futoou a Masa Gadu liba nöömö.

Aki ta taki u wan mbeti di kumutu a goon-
basu.

11 Söö. Nöö hën mi toona si wan oto mbeti
möön, ma disi, a goonbasu hën a kumutu.
Nöö a abi tu tutu kuma wan sikafu mii, ma
a ta fan leti kuma di hogi kaima. 12 Nöö fa
disi ko aki, nöö a ko ku hii di taki di di oto
mbeti u bi taki dë abi. Biga a ta wooko dëën.
Nöö hën wë a buta ku hii sëmbë tuu taa de
musu ta begi di fosu mbeti nöömö, di bi kisi
makei nëën hedi dë.

13 Nöö di njunjun mbeti aki, nöö a ta du
sömëni foondofoondo soni e. A ta kai faja
kumutu a liba ta puu ta kai a goon a hii lanti
fesi.

14 Nöö fa a ta heepi di fosu mbeti ta du
dee foondo wooko naandë, nöö ku de a ta
ganjan sëmbë u goonliba. Biga a buta de
u de mbei wan pindi te de kaba da di fosu
mbeti di bi abi di makei nëën hedi. 15 Hën a
kisi wan gaan kaakiti faa musu da di pindi
böö faa sa ta böö, nöö di a du sö, nöö hën di
pindi ko ta fan.

Nöö hën di mbeti ta duwengi hii sëmbë
taa de musu ta gafa di pindi ta begi ën
kuma gadu. Ee wan sëmbë ja kë du sö,
nöö de o kii i. 16 Hën a buta taki taa hii
sëmbë, gaan sëmbë ku piki mii, guduma
ku penama, fiima ku saafuma tuu musu
kisi wan sitampu a de leti maun nasö a
de mindifesi. 17 Ee wan sëmbë ja abi di lö
sitampu naandë, nöö ja o sa bai soni möön,
ja o sa sei soni da sëmbë tu.

Söö. Wë nöö di sitampu u taki aki, a dë di
nöbu u di mbeti ku di në fëën e. Hën wë dee
sëmbë musu ta tja ufö de sa bai soni, ee nasö
ufö de sa sei soni da sëmbë. 18 Wë nöö aki i ta
si taa fusutan dë fanöudu e, fii wegi di nöbu
naandë luku ee andi a kë taki. Biga a dë di
nöbu u libisëmbë. Hën da sikisi-höndö-ku-
sikisiteni-ku-sikisi.

14

Aki Johanisi toona si di Sikapu Mii möön ku
wanlö hia

sëmbë fëën.

1 Nöö di mi bia luku möön, nöö hën mi si
di Sikapu Mii taanputaanpu te a di kununu
de kai Sion liba, nöö a dë ku 144.000 sëmbë
nëën bandja. Nöö hii dee sëmbë dë tuu ta
tja di në fëën ku di në fëën Tata sikifisikifi a
de mindifesi.

2 Nöö hën mi haika, hën mi jei wan gaan
bai ta piki a liba ala. A ta piki kuma te gaan
dan ta giinta gililili sö, kuma te gaangadu ta
bai, kuma te sömëni sëmbë ta pëë wan pei
soni kuma gitali. Hii dee peipei soni dë tuu
mi ta jei a di bai dë dendu.

3 Nöö hën wë dee hia sëmbë naandë, de
tuu ta kanda wan njunjun kanda di sëmbë
an jei wan daka. De ta kandëën leti ka de dë
a di könubangi u Gadu fesi naandë, nöö de
fö libilibi soni ku de tuwenti-a-fö tiima tuu
sai naandë tu. Nöö di kanda di de ta kanda
naandë, nöö dee sëmbë wanwan nöö sa lei
ën. Oto sëmbë an sa sabi ën boiti de 144.000
sëmbë naandë, dee Masa Jesosi paka tei a
dee oto sëmbë dendu ko fëën dju. 4 Fa i si de
sai naandë, nöö de an poi dee wëti u Gadu
möönsö a di së u manu ku mujëë, de dë
u de limbolimbo gbelingbelin a Masa Gadu
wojo. Nöö hiniwan kamian ka di Sikapu Mii
ta waka nango, nöö deseei ta waka nëën
baka nango tu. Dee sëmbë de wë di Sikafu
Mii paka tei a libisëmbë dendu, nöö de da
dee fosu sëmbë dee dë kuma wan paima
da Masa Gadu ku di Sikafu Mii. 5 Fa de sai
naandë, nöö na wan sëmbë o jei ganjan ku
mindisoni woto a de buka, biga de dë söndö
föutu tee dou.

Nöö de wë da dee sëmbë dee dë ku di
Sikafu Mii taanputaanpu naandë.

Aki Johanisi si dii basia u Gadu Köndë oto a
oto baka ta ko.

6 Nöö hën mi bia luku möön, hën mi si
wan oto basia u Masa Gadu Köndë ta buwa
a liba, nöö hën abi di Bunu Buka di dë u
teego faa musu konda da dee peipei sëmbë
u goonliba. Hii pei nasiön sëmbë, ku hii pei
lö, ku hii pei föluku dee ta fan hii dee peipei
töngö u goonliba, de tuu a musu konda di
buka da.

7 Nöö hën wë a bai basia taa: “Heei! Heei!
Lanti, un haika! Un musu saka unu seei da
Masa Gadu e! Un musu hopo ën në. Biga
di juu kisi faa musu kuutu a libisëmbë liba.
Un musu begi Masa Gaangadu ta gafëën, di
mbei liba ku goonliba ku ze ku hii dee baaku
ka wata ta kumutu ta ko.” Nöö sö di basia
bai taki.

8 Nöö hën mi bia luku möön, hën mi si
wan oto basia u Gadu Köndë möön ta buwa
ta ko a di otowan baka, nöö hënseei ta bai
basia tu taa: “Heei, dee sëmbë, un haika

ooo, un haika e! Di gaan köndë de kai
Babilon, a kai e! A booko kai seei. Di köndë
dë, hën bi buta hii nasiön sëmbë u goonliba
u de musu ta du peipei hogi ta libi fanafiti
libi a di së u manu ku mujëë, ⌞nöö awa ufö
de o tja di sitaafu u di hatiboonu u Gadu a
de liba awaa. Nöö sö mi taki da unu e!⌟"
9 Nöö hën mi toona si wan oto basia u
Masa Gadu Köndë, di u mbei dii, ta buwa ta
ko a di naandë baka. Nöö hën seei ta bai
basia tu taa: "Ee wan sëmbë i begi di mbeti
ku di pindi fëën, ee nasö i tei di nöbu fëën
a i mindifesi ee nasö a i maun, 10 nöö sö wan
sëmbë Gadu hati o boonu ku i e. Nöö di gaan
sitaafu di a abi u da i, an o puu ën hafu da
i seei. A o da i ën tuu ku telu. Nöö joo go
dë a di hogi faja di o ta tingi zuwalufu da i,
ta tja sitaafu. Nöö dee basia u Masa Gadu
Köndë ku di Sikapu Mii tuu o sai leti dë ta
si taa sö wan soni ta pasa ku i. 11 Nöö di faja
dë, an o tapa möönsö e. Di sumuku fëën o
ta puu nöömö nango a liba. Sö wan sitaafu
wë dee lö sëmbë dë o ta tja u nöömö, ndeti
ku didia. De an o feni böö möönsö. Nöö sö
mi taki da unu e, dee sëmbë." Sö di basia ko
naandë bai taki.
12 Nöö fa u jei dë, fëën mbei mi taki da un
dee sëmbë u Gadu dee ta hoi dee wëti fëën
ta biibi Masa Jesosi dë taa wan musu disa
möönsö e. Be un tai hati hoi go dou nöömö.
13 Nöö hën mi toona jei wan oto töngö a
liba möön. A taa: "Söö. Wë nöö i musu sikifi
taa bigi u tide nöö dee sëmbë dee nama
ku Masa Jesosi, nöö de naki kölöku ee de
dëdë."
Nöö hën di Akaa u Gadu piki taa: "Aai, sö
a dë tuu. Gaan kölöku seei de o abi. Biga
de o böö fu hii dee taanga wooko de bi ta
wooko. Fa i si de sai dë, nöö di libi de bi ta
libi a pasi nöö paima fëën o faaka de e." Sö
di Akaa taki.

Aki di goonliba lepi tjika u koti.

14 Nöö hën mi bia luku, hën mi si wan
bundji wetiweti faan sö a mi fesi dë, nöö
nëën liba mi si wan sëmbë sindosindo kuma
libisëmbë sö, ma a tooka. Nöö fa mi si ën dë,
a dë ku wan goutu könu kaapusa nëën hedi,
nöö wan gaan saapu ufangi selenselen sö dë
nëën maun.
15 Nöö hën mi si wan basia u Gadu kumutu
a di Wosu u Masa Gadu. Nöö hën a bai
taanga da di sëmbë dë sindosindo a di
bundji liba taa: "Söö. Wë di koti ten dou
e. Di goonliba lepi tjika u koti buta a suwa
awaa. Nöö fii koti oo, koti!" Sö a bai.
16 Nöö hën wë di soni aan soni. Hën di
sëmbë di dë a di bundji liba ku di ufangi a
maun, nöö hën a koti a hii di goonliba te
dou.
17 Nöö hën mi bia luku möön, hën mi si
wan oto basia u Masa Gadu Köndë kumutu
a di Wosu u Gadu a liba ala möön. Nöö
hën seei dë ku wan gaan saapu ufangi nëën
maun selenselen.
18 Hën wan oto basia u Gadu di ta wooko
a di Wosu u Gadu dë ta seeka di faja ka de
ta tjuma soni da Gadu, a kumutu ka a ta
wooko ala. Nöö hën a bai taki da di oto basia
naandë di dë ku di ufangi nëën maun taa:
"Söö. Koti dee doloifi bondji e, puu a dee
doloifi pau u goonliba. Biga de lepi tjika."
19 Nöö hën wë di basia naandë hai ufangi
tja ko, nöö hën a ta koti dee doloifi bondji a
goonliba ta hai ta tja ko te a kaba. Nöö hën
a tei de tuwë go a di hatiboonu baki u Masa
Gadu dendu, 20 di dë a döösë u di köndë u
Gadu a wan së buka. Nöö hën de makisa dee
doloifi nëën. Nöö fa de ta makisa de, nöö mi
ta si gaan hila buuu ta kule ta kumutu a di
baki djulululu sö, kuma wan lio di langa dii
höndö kilomëti, a sa fundu kuma wan feifi
futu sö. Sö di buuu ta kumutu a di baki dë
dendu hia tjika.

15

Aki Johanisi si sëbën basia ku sëbën sitaafu u Gadu.

1 Nöö hën mi si wan oto gaan foondo
maaka a liba ala möön. Mi si sëbën basia
u Masa Gadu Köndë, nöö de dë ku sëbën
sitaafu möön. Nöö de da dee kaba lasiti
sitaafu u Gadu, biga te de pasa kaa nöö di
hatiboonu u Gadu seei o kaba tu.
2 Nöö hën mi toona si wan oto sondi
möön kuma ze, ma a dë kuma gaasi ku faja
mökisimökisi. Nöö fa mi si ën dë, nöö wanlö
sëmbë dë nëën bandja taanputaanpu. Dee
lö sëmbë dë, nöö de bi wini di mbeti ku di
pindi fëën tuu. Nöö de an bi da sëmbë pasi
möönsö u de sitampu di nöbu u di mbeti a
de mindifesi.
Nöö dee sëmbë naandë, de tuu Gadu da
wan soni kuma gitali a de maun de ta pëë,
3 nöö de ta kanda wan kanda. Nöö a dë kuma
di kanda di Mosesi di gaan futuboi u Gadu di
bi dë a fesiten bi ta kanda ta gafa Gadu. Sö
de ta kandëën ta gafa di Sikafu Mii. De ta
kanda ta taki taa:

Ke Masa Gadu ooo, di makiti Gadu u mundu,
dee soni dee i ta du, de bigi e.
Aai. De foondo tu.
Fa i sai dë, nöö i dë di könu ta tii fu nöömö.
Hii dee fasi fii seei dee i abi,
de tuu dë gbelingbelin söndö ganjan,
nöö i a leti a dee soni i ta du.
4 Masa Gadu o, ambë seei dë a mundu
di an sa saka hën seepi da i
ta hopo i në ta konda kumafa i dë?
Biga i wanwan tö seei dë a mundu limbolimbo söndö föutu.
Nöö hii pei nasiön sëmbë u goonliba tuu
o ko tjökö kini a i fesi
ta hopo i në, Masa Gadu.
Biga fa u dë aki, nöö a ko a döö wajaa,
taa dee du fii dë letileti söndö föutu.
Nöö sö di kanda ta taki.

5 Nöö hën a baka u di dë, hën mi luku a liba ala möön, hën mi si di Wosu u Masa Gadu döö dë jabijabi hooo, te dou a di kamian ka Masa Gadu seei ta dë. 6 Nöö hën mi si dee sëbën basia u bi taki dë, de ta kumutu a di Wosu u Gadu ko a döö, nöö de abi dee sëbën lasiti sitaafu u Gadu. Fa mi si de dë, nöö de bisi gaan limbo koosu a de sinkii ta koti faja te na soni, nöö de banti de hatimindi ku goutu banti.

7 Nöö hën wan u de fö libilibi soni u ta taki nöömö aki, hën a da hiniwan u dee basia wan goutu komitji fuufuu ku di hatiboonu u Masa Gadu di ta libi nöömö fu teego. 8 Nöö di juu dë, sumuku ta puu a di Wosu u Gadu dendu te di Wosu dendu tapa ku sumuku gbitii. Nöö di sumuku i si dë, a Gadu wë a ta kumutu e, nöö hën ta lei di hei ku di kaakiti fëën di a abi.

Nöö fa i si u mbei dë, nöö na wan sëmbë seei sa denda go a di Wosu dendu möön e, solanga dee sitaafu de sëbën basia abi naandë an pasa.

16

Aki ta taki u dee sitaafu di dee basia u Gadu ta kandi

ta tuwë a goonliba.

1 Nöö hën mi haika, hën mi jei wan töngö kumutu a di Wosu u Masa Gadu a liba ala möön. A bai fan ku de sëbën basia u Masa Gadu Köndë u bi taki dë taa: "Söö. Wë di soni na a' soni. Un musu go kandi de sëbën komitji dee dë fuufuu ku di hatiboonu u Gadu dë, tuwë go a goonliba."

2 Nöö hën di fosu basia kandi di komitji fëën tuwë go a goon. Nöö hii dee sëmbë dee dë ku di sitampu u di mbeti a de fesimindi ta begi di pindi fëën, hën wë kasikaasi kisi de kpatii hii de sinkii ta kii de ku njan.

3 Nöö hën di u tu basia kandi di fëën komitji tuwë a di ze. Nöö hën di ze wata bia ko buuu kuma dëdë sëmbë buuu. Nöö hën hii dee soni dee dë ku libi a di ze dendu tuu dëdë kaba a sösö djee.

4 Nöö hën di u dii basia hën a kandi di fëën komitji tuwë a dee liolio ku dee baaku ka wata ta kumutu ta ko, hën hii wata u de bia ko nöngö.

5 Nöö hën mi jei di basia di abi taki a dee wata liba bai taki taa:
Aai, Masa Gadu, i dë apaiti söndö föutu.
I bi dë kaa, nöö joo dë u nöömö.
Dee kuutu dee i ta kuutu aki
nöö i a' leti nëën.
6 Biga dee sëmbë bi kii dee apaiti sëmbë fii ku dee tjabukama fii,
tuwë buuu u de a goon u sösö,
nöö awa i toona ta da de buuu u de bebe.
Aai oo, i a' leti e.
Biga sö di paima u de fiti.
Nöö sö de taki.

7 Nöö hën mi jei wan töngö kumutu a di begitafa naandë taki taa:
Aai oo, Masa Gadu, i wë abi hii makiti u mundu e.
Dee kuutu dee i ta kuutu, i ta a' leti a de,
nöö i ta du de a wan leti fasi tu.
Sö mi jei a taki.

8 Nöö hën di u fö basia kandi di fëën komitji tuwë a di sonuwojo, nöö hën di sonu ko kendi taanga tee ta tjuma sëmbë u goonliba. 9 Nöö fa a ta tjuma de naandë, nöö de ta tja sitaafu seei, ma ka u de disa di hogilibi u de bia suku Masa Gadu fu hopo ën në, nöö hën de sai naandë ta kosi ën nöömö ta taki taku fëën a peipei futu. Hii fa Gadu abi makiti a dee sitaafu naandë liba seei, ma dee lö sëmbë dë an kë saka deseei dëën möönsö.

10 Nöö hën di u feifi basia kandi di fëën komitji tuwë go a di könubangi u di mbeti liba, ka a ta sindo ta tii libisëmbë, hën wan gaan dungu ko tapa hii dee köndë ka a ta tii dou kankan. Nöö dee sëmbë dee sai naandë, de ta fuka te na soni. De ta bai ta kai wolo ta njan tanda. Hogi nöö di sitaafu hogi sö. 11 Ma nöö hii fa i si de ta tja pena ku fuka dë, dee kasikaasi ta kii de ku njan seei, ma de an ta bia disa dee hogilibi u de möönsö.

Hën de sai naandë ta kosi Masa Gadu ta taki
taku fëën tee ka a dë a liba ala.
12 Nöö hën di u sikisi basia, hën a kandi di
fëën komitji tuwë a di gaan lio de kai Efaata,
nöö hën di lio dëë seei fika pasi a mindi da
dee könu u sonukumutu ⌊ku dee sodati u
de⌋ fu de waka.
13 Nöö hën mi toona si di bë kaima möön,
ku di fosu mbeti hogiwan, ku di oto mbeti
di ta tja buka da di fosu mbeti ta ganjan
sëmbë, nöö hën mi si dii soni kuma tödö
kumutu a de buka dendu. 14 Nöö dee tödö
dë, nöö dee akaa u dee didibi wë de dë e.
Nöö de ta du sömëni gaan foondofoondo
soni ta ganjan sëmbë ta hai tja ko a de. De
ta waka a dee köndëköndë u goonliba tuu te
dou nango ta hai dee könu tja ko makandi
u de feti di gaan feti a di Daka di di Gadu di
abi hii makiti u mundu buta.
15 Nöö hën mi jei wan töngö taa:

Un haika e.
Mi o ko a unu a wan köni fasi
kumafa wan fufuuma ta ko a ndeti.
Nöö ee wan sëmbë i dë ku wojo ku koosu
bisibisi a i sinkii,
nöö i naki bunuhedi e.
Biga sëmbë an musu ko si i pënëpënë u sen
musu kisi i.
Nöö sö di töngö taki.

16 Nöö hën de dii akaa u dee didibi hën
de waka a hii goonliba pii dee könu u dee
köndëköndë tuu te de kaba, nöö hën de tuu
hai ko makandi a di kamian di dee Dju ta kai
Amagedon fu de go a di feti.
17 Nöö hën di u sëbën basia ko kandi di
fëën komitji, lasiti wan, tuwë go a di ventu
dendu.

Nöö hën mi jei wan gaan töngö kumutu
te a di könu sutuu u Masa Gaangadu a di
Wosu dendu dë. A taa: "Söö. Kaba fëën disi
e!"
18 Nöö di juu dë, liba ta koti faja hwaihwai,
gaangadu ta bai gbalam gbalam, gaan giinta
ta piki gililili, goonliba ta seki ta latja ta
jabi. Nöö di seki di goonliba seki dë, nöö
fu kumutu a di ten di Masa Gaangadu mbei
goonliba buta sëmbë nëën u te dou di ten
aki, nöö goonliba an bi seki sö wan daka.
19 Nöö fa a seki naandë, hën di gaan köndë
⌊de kai Babilon⌋ booko a dii pisi. Nöö hii dee
oto köndë u dee nasiönnasiön tuu kai booko
pisipisi tu.

Wë nöö a di fa dë sö Gadu mëni di gaan
köndë de kai Babilon e, kumafa a hogi tjika.
Nöö hën a tei wan gaan kan lai di hatiboonu
fëën nëën te a fuu pöö, hën a duwengi ën
faa bebëën. 20 Nöö hii dee paati a dee ze
dendu tuu go tee na wan u de dë u si möön.
Hii dee gaangaan kununu an dë u feni möön
tu, goonliba ko dë palalaa ⌊te kamian an dë
u tjubi möön⌋. 21 Nöö hën ëisi ta kumutu a
liba ala dombodombo ta kai gbii gbii ta naki
sëmbë ta kii. Dee ëisi dombo naandë, wan
u de ta hebi kuma feifiteni kilo sö.

Nöö fa dee soni pasa dë seei, ma dee
sëmbë fika a goonliba ta kosi Masa Gaan-
gadu eti ta taki taku fëën fu di gaan sitaafu
de ta tja naandë hedi.

17

Aki Johanisi si wan mötjö mujëë.

1 Nöö hën wan u dee sëbën basia dee bi abi
dee sëbën komitji ko a mi. Hën a taki da mi
taa: "Ko go ku mi, nöö mi o lei i di sitaafu
di di gaan mötjö mujëë di dë sindosindo
a dee sömëni wata mindi o kisi. 2 Fa a sai
naandë, hii dee könu u goonliba ku dee sösö
sinkii sëmbë tuu a butëën seei da de u de libi
mötjö libi ku ën tee a dööngö de. Leti kuma
te win dööngö wan sëmbë, nöö sö a dööngö
de poi pakisei u de tjika."
3 Nöö fa di basia fan dë, hën a tja mi go te
a wan sabana dendu. Ma na mi sinkii go e,
mi akaa. Nöö hën mi go si wan mujëë, a dë
sindosindo a wan mbeti liba. Nöö di mbeti
dë, sinkii fëën bë hëii sö, nöö a abi sëbën
hedi, ku teni tutu a dee hedi fëën. Nöö hii
ën sinkii tuu dë sikifisikifi ku wanlö hogi në
ta sösö Masa Gadu.
4 Nöö di mötjö mujëë di i si a di mbeti liba
sindosindo naandë, a dë bisibisi ku gaan
dii soni nëën sinkii te a hia. Biga a bisi
baau ku bë koosu, nöö a bisi sömëni djamati
sitonu ku goutu soni, ku diidii konda ta koti
faja njëngënjëngë te na soni. Nöö a dë ku
wan goutu kan nëën maun. Nöö di kan dë
fuufuu pöö ku sösö hogi, ku poipoi soni,
sensen wan. Nöö dee soni dë wë ta lei unfa
di mötjö libi fëën hogi tjika.
5 Nöö wan wödu dë sikifisikifi a di mujëë
mindifesi taa:

DISI DA DI GAAN BABILON,
DI GAAN MÖTJÖ MAMA U MUNDU.
HËN TA PAAJA MÖTJÖ LIBI A GOONLIBA
TA LEI SËMBË HII POIPOI LIBI,
SENSEN WAN DI NA FITI LIBISËMBË U DU
A GOONLIBA.

Sö wan hogi mujëë mi si dë e.

[6] Nöö fa mi ta luku di mötjö naandë, nöö
mi si taa a dë dööngödööngö ku di buuu u
dee sëmbë u Gadu, dee de bi kii fu di de bi
ta piki gbelin taa de nama ku Masa Jesosi.

Nöö a bigi da mi seei fa mi si di mujëë
naandë.

[7] Nöö hën di basia hakisi mi taa: "Mati,
faandi mbei di soni dë bigi da i sö? Wë haika
e. Mi o puu dee tjubitjubi soni da i. Di
mujëë, ku di mbeti di a dë nëën liba dë di
abi dee sëbën hedi ku dee teni tutu, de tuu
mi o puu da i be i sabi andi de kë taki.

[8] "Fa i ta si di mbeti naandë, nöö a bi dë
kaa e, ma fa u dë aki an dë möön. Ma te
wan pisi, nöö a o kumutu a di baaku di na
abi goon toona ko baka. Ma nöö fa a o ko dë,
nöö a o ko faa kaba a sösö go u kooo awaa.

"Nöö te a o toona ko, nöö a o foondo dee
sëmbë dee në u de an dë sikifisikifi a di Buku
u Libi fu sensi Masa Gadu mbei goonliba. Te
dee lö sëmbë dë si di mbeti a o bigi da de
seei. Biga di mbeti dë an bi dë möön. A bi
go ma nöö te u de kë si hën a toona ko baka."
Sö di basia taki da mi.

[9] Nöö hën a toona fan ku mi möön, taa:
"Mati, fa mi o fan ku i aki sö, nöö i musu abi
fusutan ku köni e, ufö i sa sabi dee soni mi
o taki aki."

Nöö hën a taa: "Haika e. Dee sëbën hedi
u di mbeti naandë, de kë taki u dee sëbën
kununu ka di mötjö mujëë dë a de liba.
Söseei tu de kë taki u sëbën könu. [10] Nöö feifi
u dee könu tii pasa go kaa e, nöö di u mbei
sikisi nöö hën dë ta tii eti. Nöö di u mbei
sëbën nöö hën an dou eti e. Nöö fa i si a o
hopo ko dë, nöö a musu u ko ma fu wan sati
ten sö nöö, nöö soni fëën o kaba.

[11] "Söö. Wë nöö di mbeti di i si an bi dë
möön naandë ma te wan pisi a toona ko,
nöö hën kë taki taa wan oto könu, di fu mbei
aiti, o ko. Ma fa a o ko naandë, nöö a bi dë
wan u dee sëbën dee bi tii kaa. A bi tii te
a go, nöö hën a toona ko a tii möön. Sö di
mbeti dë kë taki. Ma fa a o ko dë, nöö te wan
pisi, nöö a o go kaba a sösö fu nöömö.

[12] "Nöö de teni tutu a di mbeti hedi i ta si
naandë, nöö de seei da könu tu e, ma de an
ko a tii eti. Nöö te juu u de dou, nöö de o kisi
makiti u de ku di mbeti tuu sa tii makandi,
ma fu wan sati pisiten nöö. [13] Nöö fa i si dee
teni könu o tii dë, nöö de tuu o wooko ku di
wan kodo pakisei. Biga hii makiti u de ku
hii taki u de tuu o dë a di mbeti maun.

[14] "Nöö de o hopo go feti ku di Sikafu Mii,
ma di Sikafu Mii o wini de e. Biga hën da
di Masa a hii masa liba, hënseei da di Könu
a hii könu liba. Nöö fa a o wini de dë, a o
abi wanlö hia sëmbë nëën së dee a bi pii tei
buta ko sëmbë fëën apaiti. De tuu o ta waka
nëën baka ku di wan kodo hati, nöö hën ku
de tuu makandi o wini dee könu e."

[15] Nöö hën di basia fan ku mi möön taa:
"Dee wata dee i si di mujëë dë a de mindi
sindosindo naandë, nöö de wë da dee gaan
hia sëmbë u mundu e, dee peipei nasiön
sëmbë, ku dee peipei lö, ku dee peipei
föluku ta fan dee peipei töngö u goonliba.

[16] "Nöö di mbeti di u taki dë, ku dee teni
tutu fëën tuu, o ta buuse di mötjö mujëë te
de an sa si ën a wojo seei. Nöö de o puu
hii soni nëën di a abi, te a fika pënëpënë ku
maun tjululuu. De o njan mën te de kaba,
nöö di fëën di o fika de o tjuma a faja fiaa
puu dë. [17] Ma nöö fa i si de o ta du ën dë,
nöö Masa Gadu wë butëën a de hati u de du
sö e. Nöö a o buta de teni könu fu de saka
hii di tii u de ku telu da di mbeti, faa musu
pasa a bakaten leti kumafa Gadu bi buta.

[18] "Wë nöö di mujëë dë, nöö hën wë da di
gaan köndë de kai Babilon e, di ta buta hii
dee könu u di goonliba aki tuu nëën basu."

Nöö sö di basia taki da mi e.

18

Aki di gaan köndë de kai Babilon kai.

[1] Nöö a baka u di dë, hën mi si wan oto
basia u Masa Gaangadu köndë kumutu a
liba ta bazia ta ko a goon. Nöö fa a ko dë,
nöö a abi gaan makiti, nöö di waiti fëën
sinkii di a abi ta limbo hii goonliba. Sö a abi
poosian tjika.

[2] Nöö hën wë a bai basia taa:
"Heei, un haika ooo, lanti un haika e.
Di gaan köndë de kai Babilon nöö a booko
ooo,
a booko kai holou seei.
Fa i si u dë aki, a ko fika wan kamian ka dee
didibi nöö ta libi.
Mi taki e, a ko dë wan kamian seei ka dee
soni bi ta mbei deseei gadu ta daama
nango ta ko.
Na ala dee tingi fou ku hii dee taku fou u
goonliba tuu na bunu wan hai go
fika ta libi.
[3] Fa di köndë bi sai naandë,
nöö hii dee nasiönnasiön sëmbë u goonliba
tuu
njan di poipoi libi fëën kaa tefa de dööngö.
Aai.
Dee könu u goonliba seei

njan di fanafiti libi fëën naandë ku ën makandi.
Nöö di langahati sëmbë bi abi u dee soni fëën,
hën mbei dee wënkëma ko gaan guduma seei.
Ma nöö fa u dë aki
a booko kai o,
a kai kaba a sösö gbegedee!”
Sö di basia bai taki.
[4] Nöö hën wë mi jei wan töngö piki a liba
ala möön, a taa:
“Un kumutu a di köndë naandë e,
un dee sëmbë dee dë u mi.
Wan musu nama ku ën a dee hogi du fëën a ta du,
fu dee sitaafu a o tja an musu kisi unu.
[5] Biga fa a sai dë,
nöö dee hogi du fëën lai oto a oto liba
tee dou a Masa Gadu Köndë aki.
Sö de hila tjika.
Nöö Gadu an fëëkëtë de e.
[6] Nöö mi taki e,
a musu kisi paima fu dee hogi dee a bi ta du naandë.
Aai.
De musu sitaafu ën tu toon möön hebi möön fa a bi sitaafu otowan.
Di kan di a bi lai da sëmbë u de bebe,
nöö de musu lai ën tu pasi fuufuu dëën,
be a bebëën tuu.
Sö de musu dëën gaan sitaafu tjika.
[7] Fa a bi ta libi hebi tjika dë kuma guduma
ta njan buka a hii soni,
leti sö nöö de musu toona penëën dëën fuka e. Aai.
Biga fa a sai naandë,
a bi ta sindo ta taki nëën hati taa:
‘Fa mi dë aki,
könu mi dë e.
Ma dë kuma dee mujëë manu u de dëdë, de fika a ganda.
Nönö. Di soni de kai kusumi,
na wan ten seei mi o sabi ën a mundu möönsö.’
Sö a bi ta taki nëën hati.
[8] Nöö fëën mbei wë a o kisi dee lö sitaafu dë e.
A di wan kodo daka de o ko nëën liba seei gililii sö ku telu.
Aai.
Ee fuu taki ën,
nöö kusumi, ku hangi ku dëdë tuu o ko nëën a di wan kodo daka.
Faja o ko tjumëën kaba a sösö djee.
Biga di Kuutuma fëën da Masa Gaangadu seei
di abi hii kaakiti u mundu.”
Sö di fan di kumutu a liba ala, nöö sö a taki e.
[9] Nöö fa di köndë o ta tjuma, sumuku fëën
o ta hopo nango a liba naandë, nöö dee
könu u goonliba dee bi ta libi di poipoi libi
hogi wan ku ën makandi, nöö de o si di
sitaafu fëën di a kisi, nöö de o ta bai ta këë
ta kusumi seei te a bigi. [10] Ma de an o sa go
zuntu ku ën e, biga de o fëëë poi. De o panta
seei ta tëëmë. Nöö de o taanpu te a longi ala
ta bai taa:
“Ee, aai oo maingë, a tjali!
Babilon, di gaan gindi nëbai köndë naandë,
hën kisi sitaafu sö hesi nö?
Aai, wë a bigi!”
Sö de o ta këë pena ta konda soni a buka.
[11] Nöö dee sëmbë dee bi ta bai soni a dee
kamiankamian u goonliba ta tja go ta sei a
Babilon dë, nöö deseei o ta këë ta kusumi tu.
Biga dee sipi u de dë lailai ku hii pei gudu,
ma sëmbë an dë u bai de möön. [12] Dee goutu
soni, soofu soni, djamati sitonu, dee gaan
diidii konda, dee peipei koosu gaan dii wan,
baaubaau, ku bë, ku dee linzo koosu, dee
lasua sö, hii peipei dii pau dee ta sumëë suti,
dee tëmbë de ta tëmbë ku zaun tanda, pau,
köpö, ku dee de ta tëmbë ku hanse sitonu,
[13] dee peipei soni de ta tuwë a njanjan faa
ko suti, dee peipei soni de ta tjuma a dee
begitafa da dee gadu u de, dee gaan dii
sumëësuti fatu, peipei win u bebe, fatu u
lobi a sinkii, boon u jasa soni, dee alisi fania
sö, kau, sikafu, hasi, dee gaan dii wagi dee
hasi ta tja, dee libisëmbë dee de ta tja ko sei
u saafu, te kisi dee de ta sei buta da fanafiti
libi ta poi pakisei u de, dee lö soni dë tuu
seei sëmbë an o dë u bai de möön.
[14] Nöö dee sëmbë bi ta tja de ta sei dë, nöö
de o këë pena da di köndë taa:
“A tjali baa.
Hii dee soni dee i bi ta giii u de,
na wan u de fika da i möön e.
Hii dee gudu fii ku di nëbai i bi abi,
de an dë u si möön.
De tuu kaba fiaa.
Aan fa joo du te joo sa feni de möön a mundu oo.”
Nöö sö de o ta bai ta taki.
[15] Nöö dee wënkëma dee bi ta sei soni
da dee sëmbë u Babilon tefa de ko gaan
guduma dë, nöö deseei o si fa di köndë ta

pena, nöö de o panta tee. De o tuwë gogo te
a wan së ala ta konda soni a buka taa:
[16] "Ee, aai oo maingë,
di soni aki a tjali.
A bigi da u.
Di gaan nëbai köndë naandë,
hën kaba a sösö sö. Aai.
Di köndë dë,
hën wë bi abi hii dee gaan diidii koosu sö,
bë ku baau.
Hën bi abi dee peipei goutu soni ku dee djamati,
ku dee diidii konda dee ta koti faja njëngën-jëngë.
[17] Nöö hën sö hesi hii dee gudu dë kaba a sösö tuu fiaa!
A bigi a mundu e baa!" Sö de o ta bai ta këë ta taki.
Nöö dee kabiteni u dee sipi, ku dee matoosi, ku dee sëmbë dee ta waka a dee sipi,
ku hii dee sëmbë kaa dee ta wooko a dee sipi
u de feni soni u njan, hii dee lö sëmbë dë
tuu o taanpu a longi tu, ta luku fa di köndë
ta tjuma ta kaba a sösö.
[18] Nöö fa de o ta si di sumuku ta puu gbitii
nango a liba naandë, nöö de o bai taa:
"Ee aai oo, maingë,
di nëbai foto hën ko sö nö?
Biga na wan köndë seei bi dë a mundu aki
di i bi sa tei maaka ku ën.
Aai maingë, wë a bigi."
[19] Nöö de o ta ba gudugudu ta hiti a de
hedi ta bai ta këë ta konda soni a buka ta
kusumi taa:
"U kai wolo da i oo,
u kai wolo da i e,
i di gaan köndë naandë.
Di soni aki bigi da u poi.
Biga dee sëmbë dee bi ta waka a di ze ta sei soni
i wë bi mbei de ko gaan guduma.
Ma nöö fa u dë aki,
nöö hën i poi kaba a sösö wantewante sö nö?
Aai, wë a bigi."
Sö de o ta këë pena ta taki.
[20] "Wë ma nöö un dee sëmbë u Masa Gadu Köndë,
un musu wai e.
Un wai seei,
un dee tjabukama u Masa Jesosi
ku un dee fesiten tjabukama u Gadu.
Un wai oo,
hii un dee sëmbë u Gadu tuu.
Biga Masa Gadu paka di köndë dë baka
u dee hogi dee a bi du unu e."
[21] Nöö hën wan gaan makiti basia u
Masa Gaangadu köndë hopo wan gaan gindi
sitonu kuma di de ta lala soni, nöö hën a
tuwëën a di ze dendu dubuu piii.
Nöö hën a taa:
"Sö de o hiti i tu e,
ju di gaan köndë de kai Babilon dë.
Sö joo kai hebi tjika.
Nöö fa de o tuwë i dë,
nöö ja o dë u si ku wojo möön a mundu e, kwetikweti.
[22] Dee gitalima fii,
ku dee kandama,
ku dee sëmbë bi ta böö foloiti ku tutu,
na wan kodo u de o dë u jei a i möön.
Dee tëmbëma dee bi ta mbei dee soni a i dë,
na wan u de o dë a i möön e.
Na wan kodo u dee mbii giinta seei o dë u jei a i möön.
[23] Faja an o dë ta sëndë a i möön tu.
Nöö fa wan womi ku ën njunjun mujëë bi ta fan suti ku deseei dë,
ma di fan dë an o dë u jei a i möön e.
Fa i bi sai dë,
nöö dee sëmbë dee bi ta sei soni a i,
de bi dë gaan hebi sëmbë u goonliba.
Hii nasiön sëmbë u goonliba tuu
i bi ta dööngö ta hai ta tja ko a i dë
ku dee gaan tofu fii,
ku dee ganjan fii,
ta poi de ta kaba a sösö.
[24] Fa i si i sai dë,
a di doti fii dë
nëën wë de feni di buuu u dee tjabukama u Gadu
ku hii dee oto sëmbë fëën dee de bi kii a goonliba aki.
Hën wë mbei joo kisi sö wan gaan hogi sitaafu e."
Nöö sö mi jei di basia bai taki.

19

Aki dee sëmbë u Gadu ta wai fu di Babilon kai.

[1] Nöö hën a baka u di dë, hën mi jei soni ta
giinta a liba ala kuma wanlö gaan hia sëmbë
ta bai taa:
Aai oo, dee sëmbë,
un boo ta gafa di Gadu fuu e!
Biga hën abi hii heepi a mundu.
Fa a sai dë, a waiti e,
nöö a a' nëbai tu.
Hën abi hii makiti u mundu.

[2] Dee kuutu dee a ta kuutu, a ta a' leti a de,
nöö a ta kuutu a wan leti fasi tu.
Biga a kuutu di gaan mötjö mujëë
di bi poi hii goonliba ku di fanafiti libi fëën.
A dëën di sitaafu di fiti ën.
Biga nëën maun de feni di buuu u dee futuboi u Gadu dee de bi kii.
Hën wë mbei Gadu dëën di sitaafu dë sö e.
[3] Nöö hën mi jei de bai wan pasi möön taa:
Aai oo, un gafa Masa Gadu e.
Biga fa a tjuma di gaan köndë dë,
nöö sumuku fëën ta puu nango a liba ala fu nöömö.
[4] Nöö hën de tuwenti-a-fö tiima ku dee fö libilibi soni, hebi wan dë, nöö hën de kai ku fesi a goon a Masa Gaangadu fesi dë ta gafëën ka a dë a di könubangi sindosindo naandë.

Nöö hën de taa:
Sö a dë. Un boo gafa Gadu e!

[5] Nöö hën mi jei wan oto töngö kumutu leti ka di könubangi sai naandë. A taa:
Aai, tuu, un gafa di Gadu fuu.
Hii un dee sëmbë dee ta dini ën ta lesipeki ën,
pikiwan ku gaanwan tuu,
un gafëën e!

[6] Nöö hën mi toona jei wan giinta fu wanlö gaan hia sëmbë ta piki kuma wan gaan dan ta mbei wooo, kuma liba ta bai gbalamgbalam sö. De ta bai taa:
Aai, dee sëmbë, un gafa Gadu e.
Hën da Masa fuu.
Hën wë abi hii makiti.
Fa a sai dë,
nöö hën da könu u mundu ta tii hii soni.
[7] Un piizii ku ën.
Un boo wai ku ën ta bai ën në.
Biga di juu di di Sikafu Mii musu toou ku di mujëë fëën,
nöö a dou e.
Fa i si u dë aki,
di mujëë seekëën seei te a kaba kaa.
[8] Nöö fa i si a bisi dë,
a dë ku gaan limbo koosu gbelingbelin,
waiti wan seei ta koti faja njëinjëin.
Sö wan koosu wë de dëën faa bisi e.
(Wë nöö di koosu naandë, dee sëmbë, hën wë ta lei kumafa dee sëmbë u Gadu ta libi limbolimbo nëën wojo tjika e.)

[9] Nöö hën di basia di ta lei mi dee soni taki da mi taa: "Söö. Wë sikifi sö e, mati, taa: 'Dee sëmbë Gadu kai fu de ko a di toouwosu u di Sikafu Mii ko njan di piizii, nöö de a' kölöku e.' "

Hën a taki da mi taa: "Dee soni dee i si mi ta tei ta konda da i aki, nöö de dë tuutuu soni, gbelingbelin wan. Biga a Gadu seei wë de kumutu."

[10] Nöö di mi jei a taki sö, hën wë mi kai a di basia dë futu ku fesi a goon naandë, u mi musu begi ën. Ma nöö hën a bai mi taa: "Nönö e, mati, na du sö e. Biga fa i si mi dë aki, nöö mi dë wan futuboi u Gadu leti kuma i seei ku dee otowan fii dee i si tei dee soni dee Masa Jesosi bi konda. Sö nöö u tuu dë e. Gadu wanwan fii musu begi. Biga hën nöö Masa Jesosi bi mbei sëmbë ko sabi di a bi dë a goonliba aki, nöö hën nöö di Akaa bi ta buta a dee tjabukama hati tu u de ta konda soni fëën da sëmbë. Nöö hën mbei hën nöö i musu begi."

Aki Masa Jesosi ku dee sodati u Gadu Köndë miti feti ku dee felantima fëën.

[11] Nöö hën mi bia luku, hën mi si liba ala jabi hooo. Hën mi si wan weti hasi ku wan Sëmbë nëën liba sindosindo. Nöö di Sëmbë dë, hën de kai Futoou ku Leti. ⌞Biga i sa futoou ën a hii soni dee a ta du, nöö dee soni a ta taki, de tuu dë gbelingbelin soni.⌟ Hën ta kuutu ku leti, nöö söseei a ta feti ku leti tu. [12] Fa a sai dë, nöö wojo fëën ta sëndë kuma faja, ⌞ku ën a ta si hii soni tuu tee dou,⌟ nöö a dë ku sömëni könu kaapusa nëën hedi. Nöö wan në dë sikifisikifi nëën di oto sëmbë an sa sabi möönsö, boiti hën wanwan tö nöö sabi ën.

[13] Nöö a ta bisi wan gaan langa djapona nëën sinkii, nöö di djapona dë kuma de tuusi ën a buuu toona puu. Nöö di oto në fëën, hën da di Wöutu u Gadu.

[14] Nöö fa a dë a di hasi liba ta waka ta ko dë, nöö dee sodati u Masa Gaangadu köndë tuu dë nëën baka sililii ta ko, nöö de tuu dë a weti hasi liba tu, ku gaan limbo koosu faan a de sinkii. [15] Nöö wan së ufangi saapusaapu selenselen a de tu së ta kumutu a di Fesima dë buka dendu. Ku ën a o feti ku dee felantima fëën u hii dee nasiön tuu te a wini de. A o ta tii de ku gaan kaakiti seei, leti kuma te wan felu kai a wan doti paabi liba booko ën pisipisi. Nöö fa i si a o ta ko dë, nöö hën o makisa hii dee doloifi njanjan dee dë a di hatiboonu baki u Masa Gaangadu dendu, di abi hii makiti u mundu.

[16] Nöö wan në dë a di djapona fëën ku ën asakpaa tuu taa:

DISI DA DI KÖNU A HII KÖNU LIBA,
KU DI MASA A HII MASA LIBA.

Aki wan basia ta bai da fou

u de jei.

17 Nöö hën mi bia luku leti a di sonuwojo
ala, hën mi si wan basia u Gadu taan-
putaanpu. A ta bai da hii dee tingifou ta
buwa a liba ala taa:
Un hai ko ooo!
Un hai ko e!
Un ko njan di gaan njan di Masa Gaangadu
ta seeka da unu.
18 Biga hia gbamba o dë u njan e! --
dee könu,
ku dee sodati hedima,
ku dee gaan hebima u mundu,
ku hasi,
ku dee sëmbë bi ta waka a dee hasi liba,
sö di gbamba hia tjika e!
Un hai ko njan dee sinkii u hii pei libisëmbë
dee dë a goonliba e:
fiima ku saafuma,
lagima ku hebima,
pikiwan ku gaanwan tuu.
Un tuu ko njan e!
Sö di basia bai da dee fou.
19 Wë nöö fa a bai dë, hën mi si di mbeti
ku dee könu u goonliba ku hii dee sodati u
de, ka de bi hai go zunta ta seeka fu de go
feti ku di Sëmbë di dë a di weti hasi liba ku
dee sodati fëën.
20 Nöö hën wë aan soni. Hën di Fesima
dë ku dee sodati fëën hën de kisi di mbeti
gbolo, ku di ganjan tjabukama fëën di bi ta
du dee foondofoondo wooko da di mbeti.
Di ganjan tjabukama dë, hën bi ganjan hii
dee sëmbë dee dë ku di nöbu u di mbeti a
de mindifesi tuu, dee ta begi di pindi fëën.
Hën ku di mbeti seei tuu de kisi ku libi vinde
vioo tuwë go a di gaan faja kuma ze di ta
kisi ku zuwalufu fu nöömö. 21 Nöö hën de
toona kii dee bakama u di mbeti tuu puu ku
di sëufangi di dë a di Fesima buka dë.

Nöö hën wë dee fou kai de na de e, nöö
hën de go ta njan dee dëdëdëdë sëmbë a
goon naandë teefa bëë u de fuu.

Sö wan soni mi si e, dee sëmbë.

20

Aki ta taki u di dusu jaa tii u Masa Jesosi ku fa de du

ku di didibi.

1 Nöö hën a baka u di dë, hën mi si wan
basia u Masa Gadu Köndë möön kumutu a
liba ala ta bazia ta ko. Nöö fa a ta ko dë, nöö
a dë ku wan söötö mii nëën maun. Nöö di
söötö mii dë, hën ta jabi di baaku di na a'
goon. Nöö a dë ku wan gaan këti nëën maun
tu.

2-3 Nöö hën a kisi di gaan bë kaima gbaa,
di oto në fëën da di awoo sindeki, hën da
di didibi Saatan seei. Nöö hën wë a bui
ën ku di këti te a kaba, vinde viiin go a di
baaku di na abi goon naandë dendu. Nöö fa
a vindëën tuwë go dë, nöö a o sai dë wan
dusu jaa longi bifö de o toona lusu ën baka.

Nöö hën di basia söötö di baaku buka
te a kaba naki sitampu nëën gbai be di
kaima tan a di kamian dë. An musu kumutu
faa go ta ganjan dee nasiönnasiön sëmbë
u goonliba möön, hii dee dusu jaa longi
naandë. Ma nöö a baka u di dë, nöö de musu
toona lusu ën fu wan sati pisiten sö.

4 Nöö di mi toona luku möön, nöö hën
mi si wanlö sëmbë sindosindo a wanlö
könubangi dë. Dee sëmbë naandë, de Gadu
da taki fu de musu dë kuutuma.

Nöö hën mi toona si dee akaa u dee
sëmbë dee de bi koti hedi kii fu di de bi
nama ku Masa Jesosi ta konda di buka u
Gadu. Dee lö sëmbë naandë, de an saka
deseei da di mbeti ku di pindi fëën wan
daka möönsö, de an tei di maaka fëën a de
mindifesi nöö de an tei ën a de maun tu.
Nöö de wë toona weki ko dë ku libi e, nöö
de ku Masa Jesosi tuu ta tii makandi a de
dusu jaa longi dë.

5 Nöö fa dee sëmbë toona weki dë, hën wë
o dë di fosu wekibaka u dëdë sëmbë. Ma dee
oto sëmbë an o weki baka eti e. Te dee dusu
jaa pasa ufö de o weki. 6 Fa dee fosu sëmbë
weki dë, nöö de dë apaiti sëmbë u Gadu, nöö
de dë bunu. Biga di u tu dëdë ⌊di ta paati
libisëmbë ku Gadu fu nöömö⌋ an o kisi de
möönsö. Nöö fa de sai naandë, de o abi di
mindima wooko ta tja sëmbë go a Gadu ku
Masa Jesosi di Keesitu, nöö de ku ën o ta tii
di tii makandi di wan dusu jaa longi dë.

Aki ta lei fa di didibi kaba a sösö.

7 Nöö a baka u de dusu jaa dë nöö de o
lusu di didibi puu a di baaku dendu ka de
bi tuwëën go. 8 Nöö a o ta waka a hii kamian
u goonliba ta lontu ta kai dee nasiönnasiön
sëmbë u de musu hai ko fu de feti ku Gadu.
Nöö dee sëmbë a o ganjan hai tja ko dë, nöö
de o ta kai de Gögi ku Magögi, nöö de o
hia teee kuma dee sandu sii dee dë a di ze
bandja di na wan sëmbë sa konda.

9 Nöö fa dee hia sëmbë o kumutu a hii
köndë u goonliba dë, nöö de o booko ku baai
gililili hai ko lontu dee sëmbë u Gadu, ka de

dë a di köndë di a lobi dë. Hën da Jelusalen. Nöö de o paaja lontu di köndë buta a djegi u de feti ku ën. Ma nöö di juu dë, wan gaan soni o pasa. Faja o kumutu a liba ala kai a de liba tjuma de kii tuu fiaa puu dë.

10 Nöö de o kisi di didibi di bi ganjan dee hia sëmbë di gaan ganjan naandë, nöö de o tuwëën go a di gaan faja di ta kisi u nöömö ta tingi zuwalufu, ka de bi hiti di mbeti ku di ganjan tjabukama tuwë go kaa. Nöö naandë wë de o fika ta tja gaan sitaafu fu teego. De an o kumutu dë möönsö.

Aki ta lei di kaba lasiti kuutu

u Gadu.

11 Nöö hën mi bia luku, hën mi si wan gaan könubangi wetiweti faan sö, ku wan Sëmbë nëën sindosindo. Nöö fa u mbei dë, hën mundu ku goon go kumutu a di Sëmbë naandë fesi te de an dë u si möön seei, kwetikweti. ⌞Sö wë di kaakiti u Gadu bi hebi a di kamian dë e.⌟

12 Nöö hën mi si dee dëdë sëmbë, heiwan ku lagiwan tuu, taanputaanpu a di Sëmbë di dë a di könubangi fesi.

Nöö aan soni, hën de jabi dee buku. Nöö hën de tei wan oto buku bi sai dë möön de kai di Buku u Libi, nöö hën de jabi ën tu. ⌞Nöö a di buku naandë, dee sëmbë dee kisi di libi u teego në dë sikifisikifi.⌟ Nöö hën de kuutu dee dëdë sëmbë dee dë taanputaanpu dë te dou kumafa de bi libi a goonliba. Biga hii fa de bi libi a goonliba tuu dë sikifisikifi a dee buku de jabi naandë dendu.

13 Nöö fa de du dë, nöö di ze seei puu hii dee dëdë sëmbë dee bi dë nëën dendu tuu tja ko, nöö dëdë ku dëdëköndë seei puu dee sëmbë u de tja ko tu. Nöö hën di Sëmbë di dë a di könubangi kuutu hiniwan u dee lö sëmbë dë te dou kumafa de bi libi.

14 Nöö hën de tei dëdë ku dëdë köndë tuu tuwë ku telu go a di gaan faja dendu. Nöö di faja dë, hën wë da di u tu dëdë e. Naandë dee sëmbë dee o paati ku Gadu o go dë fu nöömö. 15 Nöö hiniwan sëmbë di në an dë sikifisikifi a di Buku u Libi, nöö de o hiti ën tuwë go a di gaan faja kuma ze dë dendu.

Sö wan gaan soni mi si möön e, dee sëmbë.

21

Aki ta taki u di njunjun mundu ku di njunjun goonliba di o ko.

1 Nöö hën mi bia luku möön, hën mi si wan njunjun mundu ku wan njunjun goonliba, biga di fosu mundu ku di fosu goonliba an dë möön. Nöö di ze seei an dë u si möön tu. De tuu pasa go fiaa.

2 Nöö hën mi si di apaiti köndë u Masa Gaangadu, hën de kai di Njunjun Jelusalen, ta kumutu a Gadu ala ta saka ta ko. Nöö fa a ta ko dë, nöö a hanse leti kuma wan mujëë de seeka bisi te de kaba këë da wan womi faa töötu ku ën. Sö di köndë waiti tjika.

3 Nöö hën mi jei wan töngö piki leti a di könubangi naandë. A bai taanga taa: “Fa u dë aki, nöö di tan kamian u Masa Gaangadu ko dë a libisëmbë dendu e. Aai. Masa Gadu o ta libi ku libisëmbë awaa. De o dë sëmbë fëën, nöö hënseei o dë Gadu u de tu. 4 Nöö fa de o ko sëmbë fëën dë, nöö a o feki hiniwan u de wojowata puu. Këë an o ta kisi de möön. Dëdë ku tjali ku kusumi an o dë a de dendu möön tu. Söseei sinkii hati an o dë möön seei, kwetikweti, biga dee awoo soni dee bi dë tuu pasa go kaa.”

5 Nöö hën di Sëmbë dë sindosindo a di könubangi naandë taki taa: “Wan si ö? Mi ta tooka hii soni buta ko njunjun.”

Nöö hën a taki da mi taa: “Dee soni i si mi ta konda da i aki, nöö i musu de tuu sikifi e. Biga bumbuu soni seei de dë fii sa a’ futoou a de liba, nöö de tuu seei o ko pasa.”

6 Nöö hën a taki da mi möön taa: “Wë a kaba. Mi wë da di seti u hii soni ku di kaba fëën. Nöö ee wan sëmbë dëëwata kisi i nöö be i ko a mi e, nöö mi o tja i go ka di wata fu di libi u teego ta kumutu. Nöö di wata dë an o dë fii paka ufö mi da i ën.

7 “Nöö hii dee suti soni u ta taki aki tuu dë u di sëmbë di wini dee soni dee bi ta tapa pasi dëën faa du fa Gadu kë. Dee lö sëmbë dë o dë miii u mi e, nöö mi o dë Gadu u de.

8 “Ma nöö dee sëmbë ta fëëë sëmbë te de an sa nama ku mi, ku dee sëmbë dee an kë biibi a mi liba, ku dee sëmbë dee ta du dee soni ma sa si a wojo, dee kiisëmbëma, dee sëmbë ta libi fanafiti libi a di së u manu ku mujëë, ku dee tofuma, dee wisima, dee sëmbë ta begi oto gadu, dee mindisonima, mi taki da i taa di kamian u dee lö sëmbë dë, nöö hën o dë di gaan faja ze di ta kisi gililili dë ta tingi zuwalufu. Nëën dendu dee lö sëmbë dë o dë e. Hën wë da di u tu dëdë.” Sö di Sëmbë sindosindo a di könubangi dë taki da mi.

Aki ta taki fa di Njunjun Jelusalen o hanse tjika.

9 Nöö hën wan u dee sëbën basia u Gadu
Köndë di bi abi dee sëbën komitji ku dee
lasiti sitaafu u Gadu, nöö hën wë a ko a mi.
Hën a taa: "Ko boo go. Be mi tja i go lei di
töö u mujëë u di Sikafu Mii."

10 Nöö hën a tei mi na akaa fasi tja go tee
a wan gaan kuun liba, hei wan, nöö hën a
mbei mi si di köndë u Masa Gaangadu, di
njunjun Jelusalen di ta kumutu a Gadu ala
ta bazia ta ko. 11 Nöö fa a ta ko naandë, nöö
a ta sëndë seei. Nöö di sëndë fëën, hën di
waiti u Gadu di a abi, hën i ta si dë e. Nöö a
hanse teee, i ta si ën kuma di djamati sitonu
de kai jasipisi, sö a ta koti faja tjika. Nöö a
dë limbolimbo gbegedee tu, kuma gaasi.

12 Nöö de mbei wan gaan hei peni lontu di
köndë, nöö di peni abi tuwalufu döö buka fii
denda go a di köndë dendu. Nöö hiniwan u
dee döö buka naandë ta abi wan u dee në u
de tuwalufu lö u Isaëli sikifisikifi nëën liba,
nöö a abi wan basia u Masa Gadu ta watji ën.
13 Nöö dee döö buka dë a de fö së kanti u di
peni. Dii u de dë a di së u sonukumutu, dii
dë a di së u sonugo, dii dë a di së u basusë,
dii dë a di së u libasë.

14 Nöö fa di peni u di köndë sai dë, a mbei a
tuwalufu gaan sitonu liba. De da goonsei fu
di peni. Nöö hiniwan u dee sitonu abi di në
u wan u de tuwalufu tjabukama u di Sikafu
Mii sikifisikifi.

15 Wë nöö fa di basia ta fan ku mi naandë,
nöö a dë ku wan goutu pau nëën maun, faa
maaka di köndë ku dee döö buka fëën ku
di peni fëën tuu, luku unfa de langa tjika.
16 Nöö di köndë mbei fökanti e, langa fëën
ku baai fëën dë makandi.

Nöö hën di basia maaka di köndë te a
kaba ku di pau dë nëën maun naandë, nöö a
langa kuma tu-dusu-ku-fö-höndö kilomëti
sö. Nöö di baai fëën ku di hei fëën dë tu-
dusu-ku-tu-höndö kilomëti sö tu. 17 Nöö
hën a maaka di degi u di peni te a kaba
tu, nöö a dë kuma 60 mëti sö. Nöö hii fa
wan basia u Gadu hën maakëën seei, ma a
maakëën ku di wan seei maaka di libisëmbë
ta maaka soni.

18 Nöö fa di peni sai dë, ku di djamati
sitonu de kai jasipisi de mbei ën e, nöö a dë
gaan hanse soni. Nöö di köndë seei mbei
ku goutu wanwan tö, nöö di goutu dë dë
limbolimbo gbegedee kuma gaasi sö, ta koti
faja njëngënjëngë. Sö a limbo tjika.

19-20 Nöö de tuwalufu sitonu u taki dë,
dee dë di goonsei u di peni, nöö deseei
dë bisibisi ku gaan hanse djamati sitonu,
hiniwan sitonu ku hën pei djamati:

Di fosuwan de bisi ën ku di djamati sitonu
de kai jasipisi.
Di u tu de bisi ën ku di djamati sitonu de kai
safila.
Di u dii de bisi ën ku di de kai agaati.
Di u fö de bisi ën ku di de kai samalagida.
Di u feifi de bisi ën ku di de kai saadonisi.
Di u sikisi de bisi ën ku di de kai koonaleini.
Di u sëbën de bisi ën ku di de kai kiisoliti.
Di u aiti de bisi ën ku di de kai belileesi.
Di u nëigi de bisi ën ku di de kai tapasiön.
Di u teni de bisi ën ku di de kai kiisopasi.
Di u ëlufu de bisi ën ku di de kai hiasin.
Di u tuwalufu hën de bisi ku di djamati
sitonu de kai ametisi.

⌞Nöö fa u kai dee peipei sitonu dë, nöö so
u de dë bë, so u de dë guuunguuun, so u de
dë kuma jaififolo sö, so u de dë kuma baau,
so u de dë kookokooko. Fa de sai dë, de dë
gaan hanse soni e, ta koti faja njëinjëin.⌟
Nöö sö de mbei di goonsei u di peni hanse
tjika.

21 Söö. Nöö de tuwalufu döö u di peni
mbei ku wan hanse soni tu, kuma di weti
konda faan sö de kai paaleli. Hiniwan döö
mbei ku wan sii fëën.

Nöö di gaan pasi u di köndë naandë mbei
ku goutu wanwan limbolimbo gbegedee te
dou. Nöö fa di goutu sai dë, i sa si pasa nëën
te dou a goon kuma gaasi, sö a limbo tjika.

Nöö sö wë di köndë waiti e, dee sëmbë.

22 Nöö fa mi si di köndë naandë, nöö Wosu
u Gadu an dë nëën dendu e. An dë fanöudu,
biga Masa Gaangadu di abi hii makiti, ku di
Sikafu Mii, nöö de dë a hii di köndë kaa. ⌞An
dë fii go a kamian u go begi de möön.⌟

23 Nöö sonu ku libawojo an dë fanöudu u
tuwë limbo da di köndë tu. Biga di waiti
u Gadu ku di limbo u di Sikafu Mii ta tuwë
limbo da hii di köndë kaa.

24 Nöö ka di köndë o limbo tjika dë, nöö hii
sëmbë u goonliba o dë a di limbo dë dendu
ta libi. Nöö hii dee könu u di goonliba tuu
o tja hii nëbai u de ko a di köndë kaa. 25 Nöö
dee döö u di köndë an o ta tapa möönsö.
Jabijabi nöö de o ta dë hii daka, biga ndeti
an o dë möön. 26 Nöö di nëbai ku di hei fu hii
nasiön o dë a di köndë naandë dendu.

27 Ma nöö fa u taki aki, ee wan soni an dë
limbolimbo, nöö an o sa ko a di köndë e. Dee

sëmbë ta du fanafiti soni, sen soni, ganjan, mindi soni, de an o ko dë. Ma dee sëmbë dee në dë sikifisikifi a di Buku u di Sikafu Mii, nöö de nöö o sa pasa ko a di köndë dendu u de feni di libi u teego.

22

Aki Johanisi ta tapa di pampia.

1 Nöö hën wë di basia lei mi di lio di abi di wata u di libi u teego. Fa mi si di lio dë, nöö a dë seei limbolimbo gbegedee ta koti faja njëngënjëngë sö, nöö a kumutu leti ka di könubangi u Masa Gadu ku di Sikafu Mii dë. 2 Nöö di lio ta kule seei langalanga leti a mindi u di gaan pasi u di köndë, nöö a de tu së bandja tela fu di lio, nöö i abi di pau de ta kai Di Pau u di Libi u Teego. Nöö tuwalufu pasi di pau i si dë ta pai a wan jaa dendu, hiniwan liba a ta pai wan pasi. Nöö di uwii fëën ta kula hii nasiön u goonliba.

3 Nöö di juu ten dë, na wan soni o dë möön di siba dë nëën liba e. Nöö di könubangi u Masa Gadu ku di Sikafu Mii o dë leti a di köndë ganda mindi. Nöö naandë dee futuboi fëën o ta dini ën. 4-5 De o ta si ën fesi hiniwan juu, nöö di në fëën o dë a de mindifesi. Nöö sö hën ku de o ta tii makandi fu nöömö teego.

Nöö di juu ten dë, ndeti an o dë möön e. Nöö de an o abi lampufaja fanöudu möön u limbo kamian. Sonu seei an o dë fanöudu möön faa tuwë limbo ko a di köndë, biga di waiti Masa Gaangadu abi, hënseei da di limbo u di köndë kaa.

6 Nöö hën di basia taki da mi taa: "Söö. Wë haika e. Dee soni dee i si ku dee i jei aki, nöö tuutuu soni de dë e. Nöö i sa a' futoou a de liba biga a Masa Gadu seei de kumutu. Fa i si a bi ta manda di Akaa fëën ko a dee tjabukama fëën liba a fesiten u de ta konda soni dëën, nöö söseei a manda di basia fëën ko konda dee soni dee o pasa abiti möön da i tu. Biga a kë fu dee futuboi fëën musu sabi de." Nöö sö di basia taki da mi.

7 Nöö Masa Jesosi seei fan tu. A taa: "Mi ta ko djunsu e. Nöö di sëmbë di o ta piki dee soni dee dë a di Buku aki u dee soni o ko a bakaten, nöö di sëmbë dë hën o feni bunu a Gadu."

Sö wë Masa Jesosi taki.

8 Wë nöö mi Johanisi, miseei piki tu taa miseei si dee soni aki ku miseei wojo, mi jei de ku miseei jesi. Nöö de bigi da mi tee mi kai a di basia di ta lei mi de dë fesi, fu mi begi ën. 9 Ma a taki da mi taa: "Nönö mati, na du sö e. Biga mi dë wan futuboi u Masa Gadu leti kuma i seei ku hii dee otowan fii, dee tjabukama u Gadu ku hii dee sëmbë dee ta piki dee soni dee dë sikifisikifi a di Buku aki. Nöö ja musu begi mi e. Masa Gaangadu hën wanwan nöö i musu begi."

10 Nöö hën a toona taki da mi taa: "Haika e. Dee soni dee dë a di Buku aki, de ta taki u dee soni o pasa a bakaten, nöö ja musu hoi de buta kuma wan tjubitjubi soni. Biga di ten ta zuntu u de pasa. 11 Nöö di sëmbë di ta du hogi, nöö be a ta du hogi nango nöömö, nöö a o si. Di sëmbë di ta libi fanafiti libi, nöö be a ta libi sö go dou, nöö a o si. Ma nöö di sëmbë di ta libi bunu a Gadu wojo, nöö be hënseei libi sö go dou tu e. Di sëmbë di dë apaiti da Gadu, nöö be a dë sö go dou." Sö a taki da mi tefa a kaba.

12 Nöö haika fa Masa Jesosi taki möön. A taa: "Mi o ko hesihesi e. Nöö te mi ko, nöö mi o tja paima ko paka hiniwan sëmbë kumafa i bi libi a goonliba.

13 "Mi wë da di A ku di Z, di fosuwan ku di lasiti wan. Mi da di bigi ku di kaba u hii soni.

14 "Nöö mi taki e, kölöku u di sëmbë di ta wasi ën koosu fa a ta dë limbolimbo. Biga joo feni pasi u denda go a di köndë dendu fii go njan di fuuta u di pau u di libi u teego.

15 "Ma nöö dee sëmbë dee ta libi doti libi kuma dagu, ku dee sëmbë dee ta du tofu wooko ta wisi otowan, ku dee ta booko Gadu wëti a di së u manu ku mujëë, dee sëmbë dee ta kii sëmbë, ku dee ta biibi oto gadu, ku dee mindisonima, ku dee lëgëdëma, nöö dee lö sëmbë dë, de an o sa denda go a di köndë möönsö e.

16 "Nöö mi Jesosi, miseei manda di basia u mi faa konda hii dee soni aki da un dee sëmbë dee ta miti makandi a mi në, be un sabi de. Nöö mi wë da di Böngö u Könu Dafiti, di bakamii fëën di di Buku bi taki taa o ko könu. Mi da di gaan waiti teeja di ta tja didia ko." Sö Masa Jesosi taki.

17 Nöö fa a fan dë, hën di Akaa fëën ku di mujëë u di Sikafu Mii tuu ta piki taa: "Aai, Masa, ko e!" Nöö di sëmbë di ta jei di kai dë, nöö hënseei tu musu piki taa: "Aai, ko o, Masa!" Nöö ee wan sëmbë dëëwata kisi i, nöö be i ko e. Hiniwan sëmbë di kë kaa, nöö be i ko tei di wata u di libi u teego u ta taki aki. Biga di wata dë, a dë u feni söndö i paka fëën.

18 Wë nöö un dee sëmbë dee ta jei dee soni
dee dë sikifisikifi a di Buku aki fu ko pasa a
bakaten, mi kë bai unu a soni e. Mi taki e,
taa ja musu sikifi wan soni buta a liba möön
leki dee soni dee dë sikifisikifi aki kaa. Biga
ee i du sö, nöö Gadu o tja dee sitaafu dee dë
sikifisikifi a di Buku aki ko buta a i liba tu.

19 Nöö ja musu puu soni a dee soni dee dë
sikifisikifi aki tu. Biga ee i du sö, nöö Gadu
o puu i tu, fu ja feni dee suti soni dee di
Buku aki ta taki. Sö wan sëmbë ja o sa ko
a di köndë fëën dendu möönsö, nöö ja o sa
feni di fuuta u di pau u di libi u teego njan
möönsö tu.

20 Wë nöö di Sëmbë di taanpu kuma ko-
toigima taa dee soni aki dë sö tuu, nöö
hënseei taa: “Aai, mi o ko hesihesi tuu.”

Soni antoobi, Masa Jesosi. Ko fii nöö!

21 Söö. Wë dee sëmbë, u tapa aki e.
Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu ku ën
bunuhati. A tan sö.